
OXFORD
INST

CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE
BORUSSICAE

CONTINUATA.

IOANNES ZONARAS.

TOMUS I.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXLI.

IOANNIS ZONARAE

ANNALES

EX RECENSIONE

MAURICII PINDERI.

TOMUS I.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXLI.

PRAEFATIO
MAURICII PINDERI.

Ioannis Zonarae Annales editi sunt primum ab *Hieronymo Wolfio* Basileae anno 1557 tomis tribus (W), deinde a *Ducangio* Parisiis anno 1686 duobus voluminibus (P). codices horum uterque habuit quinos, sed plerosque non integros. Wolfius e codicibus pauca enotavit, Ducangius suos etiam rarius inspexit.

Nos libris manuscriptis quattuor usi sumus, uno Parisiensi antea nondum excusso, tribus Wolfianis.

A codex est Parisiensis Regius 1715, bombycinus, forma maxima, foliis 474 versuum fere 31, scriptus anno C. 1289: ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τάχα καὶ μοναχοῦ μωκίου τοῦ ταράνη, μηνὶ ἀπριλλίῳ πεντεκαιδεκάτῃ, ἡμέρᾳ ϛ', ἰνδ. β', ἔτους ,ϛψϟζ'· δόξα σοι ἁγία τριὰς πάντων ἕνεκα. cum exemplari Ducangiano summa accuratione comparavit F. Haasius. — Eo libro vix recentiores sunt duo qui sequuntur.

B codex Vindobonensis 16, membranaceus, forma maxima, foliis 478.

C codex Monacensis 324, bombycinus, forma maxima, foliis 553. hi ambo integros et ipsi habent Annales: adhibiti sunt a nobis ad Praefationem et eos libros quibus res Romanae a gentis primordiis usque ad Constantinum Magnum enarrantur.

D codex Monacensis 93, chartaceus, forma maxima, foliis 546 versuum 30, inscriptus *τοῦ ζωναρᾶ χρονικὴ διήγησις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου.* Zonaram folio 240 excipit Nicetas Choniata. *καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἐμμανουῆλος ὀμβαιβενὶς ὁ ἐκ μονεμβασίας ἐξέγραψε μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος.*

Wolfii interpretationem ubi necesse visum est correxi, annotationes supervacaneas reccidi, singula historiae capita quibus ex auctoribus transscripta sint indicavi. qua de re docte nuper commentatus est Guil. Ad. Schmidtius.

Scribebam Berolini a. 1841.

DUCANGII PRAEFATIO.

Nemo est tum ex nostris tum etiam exteris [1]), qui Regiam scriptorum Byzantinorum editionem velut eximium Gallicae magnificentiae monimentum non suspiciat. et merito sane ac iure optimo, cum, praeterquam quod historiam minus hactenus *notam et quae tot rerum eventis varietur, Romanique imperii universo paene orbi olim dominantis causas inclinationis atque ruinae ob oculos proponat*, typis illa tam elegantibus chartarumque magnitudine adornata exit in publicum, ut quandam prae se ferat maiestatem, et quotquot litteras amant ad sui lectionem quodammodo sollicitet et alliciat. at cum tot inter Regio isto apparatu insignes, Ioannis Zonarae Annales graece semel minusque nitide impressos ac in praesens rariores plerique ex eruditis desiderari monuissent, vir illustrissimus Marchio de Louvois, Regi ab intimis consiliis et secretis, cuius curae aedificia Regia, artes, ipsaque typographia Regia permissa sunt, in idem etiam consilium conspirante illustrissimo fratre Archiepiscopo Remensi ac primo Franciae pari, pro innato non vulgari erga litteras affectu ut auctor Regia editione dignissimus ederetur optimum factum videri sibi significavit. hacce mihi deinde demandata provincia, qua doctiores alios longe melius defuncturos licet minime dubitem, manum statim admovi, codices veteres quantum per tempus licuit collegi et contuli, notasque adieci: quod qualecunque est, aequi bonique consulturos benignos lectores confido.

Enimvero ut de hisce qui nunc prodeunt Annalibus ac de eorum auctore Zonara quaedam praemittamus, hos praesertim

1) Mart. Hankius in praefat. ad lib. de script. Byzant.

commendat scriptoris eruditio, quae non ex iis modo colligi potest, sed etiam ex aliis quam plurimis operibus, quorum indicem huicce praefationi subiicimus; in quibus neque rerum cognitionem neque acre vel solidum iudicium ut nec pietatem quispiam desideret. quin etiam si natalium splendor gestique in imperatorum palatiis magistratus existimationem aliquam scriptori conciliare possunt, quod nemo forte in dubium revocaverit, de illo praecipue qui de rebus politicis, in quibus versatus est, scribere aggreditur, eo sane celebrari poterit et ipse Zonaras. quem caeteroquin ab illo Zonara, qui sub Constantino Porphyrogenito Leonis Sapientis filio in aula vixit [1]), genus duxisse suadet omnino nominis similitudo. quippe in Ioannis et Manuelis Comneni, quibus imperantibus vixit, palatio, magni vigiliarum drungarii seu, ut Latini efferebant, vigilum praefecti ac primi a secretis gestae dignitates, inter illustriores semper habitae, magno fuisse apud imperatores loco satis arguunt. atque ex eo, ni fallor, a Theodoro Balsamone [2]) et a Matthaeo Blastare [3]) *ὑπερφυής* indigitari solet, quod essent inter senatorias praecipuae, cum hocce epitheto senatum ac ipsos senatores donari solitos constet, uti alibi observamus [4]): quo quidem et nobilitas generis et magistratuum splendor exprimitur, cum, ut ait Gregorius Nazianzenus [5]), *μέγιστον εἰς εὐγενείας ἀπόδειξιν συγκλήτου μετουσία* habeatur.

Verum abdicatis postea palatinis curis, quo sibi in primis vacaret animaeque saluti consuleret, monachum induit, relictaque urbe imperii primaria in insulam remotiorem secessit: quod ipsemet in praefatione ad Annales testatur: quo loco in iis ut par erat conscribendis librorum defectum causatur, *αὐτὸς ὑπερόριος ὢν καὶ πόῤῥω τοῦ ἄστεως ἐν νησῖδι ἐνδιαιτώμενος*. quae vero fuerit insulula ista tanto ab urbe spatio disparata, non promptum est assequi; sed vel inde saltem licet coniicere, venire in dubium quod tradit Andreas Thevetus, scriptor caeteroquin in aliis haud certae fidei, sua aetate visum adhuc in

1) Anonym. Combefis. in Porphyrogen. n. 8.
2) ad Can. 36 Apost.
3) Lit. E cap. 11.
4) in Gloss. med. graecit.
5) Orat. 18 in S. Cyprian.

quodam Montis Sancti (ita Athos hodie appellatur) monasterio Zonarae epitaphium hisce verbis conceptum *ΕΝΤΑΔΕ ΖΩΝΑΡΑΣ ΚΕΙΤΑΙ*, nisi sub vitae extrema eo dicatur concessisse [1]).

Utcunque de hac re sit, vix aliquot in asceterio annos exegerat, cum eum convenere amici [2]) hortatique sunt ut solitarium istud otium in negotium aliquod conferret, quod et rem publicam iuvaret et aeternae vitae praemium sibi conciliaret: quod quidem maxime assequi liceret si historiam conscriberet quae et resecaret supervacanea et res memoratu digniores nullo verborum ambitu in compendium quoddam contraheret. eos enim qui in hocce scriptionis genere operam hactenus collocassent, rerum quas enarrant seriem fere semper interrumpere inutilibus *παρεκβάσεσι* seu excessibus, vel etiam descriptionibus aut contionibus, atque adeo intempestivis et quae annalibus

---

1) [*Andreas Thevetus* (la Cosmographie universelle, Paris 1575 fol., II 811 a) haec habet *ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ Ο ΣΟΦΟΣ ΖΩΝΑΡΑΣ ΚΕΙΤΑΙ*. idem *Thevetus* (Pourtraits et vies des hommes illustres, Paris 1584 fol., I 26 b et 27 a) "... toutesfois les Grecz du mont Athos m'ont dit que ce fut en un rocher qui peut avoir de tour (compris les escueilz qui l'environnent) quelque lieue, le plus inaccessible lieu que j'aye veu en toute la mer Egée et Archipelaque, et de present appellé par les Grecz Caloier d'Andros, autrement dict le bon vieillard, les Turcs le nomment Cahyra, les Hebrieux ou Juifs du pays luy donnent le nom de Charchas, auquel y a encores aujourd'huy un fort beau monastere de Grecz. ... Zonare doncq ayant demeuré cinq ans en ce lieu .. Callineus son Patriarche .. luy commanda se retirer au mont Athos, .. où ayant demeuré treize ans, finit ses jours aagé de quatre-vingtz huict ans sept moys, et fut depuis honorablement enterré en l'un des monasteres nommé sainct Helie dudict mont, la sepulture duquel se voit encore de present, couverte d'une pierre jaspée contre laquelle sont escritz ces mots en Grec, et la plus part si effacez qu'à grand peine les peut on lire .. *ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ Ο ΣΟΦΟΣ ΖΩΝΑΡΑΣ ΚΕΙΤΑΙ.*" insula igitur illa, in qua se degentem libris carere auctor queritur (libro 9 extr.), si Theveto fides habenda, *Gyaros* esset, nobilium virorum famosa exsiliis (cf. Crameri Anecd. Paris. I 179). eo Ioannem Zonaram secessisse ne dubitarem quidem, si constaret ea in insula fuisse monasterium S. Glyceriae: nam librorum in titulis Zonaras appellatur *μοναχὸς τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Γλυκερίας* (Lambecii Comment. de bibl. Caes. lib. VIII p. 995 ed. 2) et *μοναχὸς ἐκ τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ἁγίας Γλυκερίας* (I. Zonarae in Canones apost. et concil. comment. p. 1049 ed. Paris. 1618, cod. Paris. Reg. 1321). caeterum *Lemnos* insula, quo S. Glyceriae reliquiae ab Heraclea Thraciae translatae erant, singulari huius martyris cultu celebris fuit. in monte Atho monasterium ei dicatum fuisse nusquam proditur.]

2) praef. n. 1. [p. 4 v. 8.]

parum conveniant de religione disputationibus, dum fidei mysteria exponunt vel haereses confutare aggrediuntur, argumentis e sacra scriptura vel e sanctis patribus petitis. quibus quidem ex chronologis aliquot suggillabant qui ea tempestate in omnium manibus versabantur, auctorem forte Chronici quod Alexandrinum vocant, Georgium Syncellum, Georgium Hamartolum, Georgium Cedrenum, aliosque quorum scripta eiusmodi supervacaneis excursibus passim scatent.

Verum tametsi duas res languorem afferre animis, otium et solitudinem, quod aiebat Tullius, persuasum haberet, et apud Christianos, ac monachos in primis, pravas illas seu cogitationes (λογισμούς ascetici vocant) seu cupiditates, quae mentem a negotiis vacuam invadere solent et in peccata fere semper demergunt, avocare unicam posse occupationem, aegre tamen cessit amicorum hortatibus, cum rem esse cerneret quae librorum, quibus carebat, copiam postularet. at vellicare ii non prius destiterunt quam improbitate stimulandi ad suscipiendum opus impulissent. victus igitur familiarium flagitationibus, et supra allatis adductus rationibus, ad Annales conscribendos se accinxit, cum in hoc secessu agens, ubi ad condendam historiam necessarii libri non suppeterent, si non omnia dicenda complecteretur, veniam a benigno lectore se impetraturum facile sibi persuaderet. in qua caeteroquin conscribenda ita est versatus, ut praecipua et quae alicuius viderentur momenti non omiserit, "eaque in epitomen coegerit tanta elegantia, solus ut videatur assecutus quod contra rerum naturam est, brevitas ut obscura non esset;" quod de Pontio Paulino, qui tres Suetonii libros de Regibus in compendium redegerat, dixit Ausonius [1]). quidam enim sunt, ut aiebat Focas Grammaticus, qui late copioseque scripserunt, ita ut superflua interdum ubertate narrationis memoria legentium confundatur: alii dum brevitati student, admodum diffusam coartasse materiam, ut sterili compendio nihil ad integram scientiam lectoribus conferant. neque tamen sibi ipsi satisfecit omnino, cum quibus ad operis quod in manus sumpserat absolutionem necesse erat codicibus persaepe careret, quos cum saepius quaesisset, reperire non potuerat,

1) Epist. 7. [19.]

seu temporum iniuria essent amissi, seu negligentius ab iis inquisiti quibus id negotii dederat 1), dum ipse extorris et procul ab urbe in parva insula vitam ageret: ex quo factum agnoscit ut consulum et dictatorum historia minus sit absoluta. neque porro mirari debere subdit lectorem, si in iis quos conscripsit Annalibus scriptionis character ubique sibi similis non occurrat, cum aliter fieri vix queat, ut qui historiam e variis scriptoribus veluti stipem colligit, illorum et dictione et compositione in multis non utatur. quod ita tamen confecit, ut si aliquid de suo interiecerit, id illius stilo quem sequebatur auctoris quantum fieri potuit accommodaverit, ne scriptionis ratio a sese ubique dissidere videretur: cum interim alia longe quam caeteri qui res chronologicas hactenus tractaverant, Annales suos conscriberet, res *nempe quasi de suo componens et narrans, et quod laude dignum est eaque summa, non alienorum furtis plausum captans, neque tractatus integros exscribens,* ut de ipso Zonara scribit Leo Allatius 2).

Non defuere tamen qui censorio quodam iudicio ut minus diligentem, maxime ubi de rebus Romanis agit, vellicarint atque adeo perstrinxerint. "omnia" inquit horum alter 3) "ante Constantinum inepte et parum diligenter (de rebus Latinis loquor) explicavit." sed quam sano ille iudicio haec effutierit vel inde patet, quod a paulo aequioribus iudicibus, iisque pereruditis, quibusvis chronologicis scriptis Annalium Zonarae pars illa quae res Latinas pertractat longe anteponatur. nam cum in recensendis Romanorum gestis ex Dione praesertim, quem minime truncatum ut hodie editus est sed integrum legerat, aliisque scriptoribus qui periere temporum iniuria, hanc historiae partem compegerit, nova fere semper et ab aliis indicta commemorat: ita ut multis in locis de verbo ad verbum Dionem exscripsisse dicatur a Guillelmo Xylandro, Fulvio Ursino, Friderico Sylburgio et Henrico Valesio, istius scriptoris eruditis interpretibus, quibus solenne est ex Zonara aut ipsum Dionem emendare aut Romanos scriptores alios illu-

1) Zonar. lib. 9 n. 31.
2) de Georg.
3) apud Allat. de error. magn. viror. in dicendo p. 126.

strare: unde Theodorus Marcilius [1]) Zonaram et Xiphilinum Dionis subdigas vocat. et certe ita de Zonara sensisse constat eundem Allatium, "qui" ait ille "licet in historia post Constantinum Magnum ieiunior sit, et nonnisi obvia quaeque percurrerit, in his vero quae ante Constantinum ad mundi exordia diligentius et copiosius versatur." non mirum igitur si ab Alexandro Brassicano in praefatione ad Salvianum sincerae fidei historicus, et a Casaubono [2]) dicatur vir eruditissimus. Cedreni codici manuscripto schedam adscripsisse dicitur Wolfius, in qua observabat tractare idem argumentum quod Zonaras, sed habere a Zonara multa de industria praetermissa, brevitatis forte studio, sed certe non praetermittenda, ita ut optione sibi data ab initio Cedrenum Zonarae praetulisset. qui, inquit Xylander [3]), a quo haec ex Wolfio referuntur, ad ea respexit praecipue, quae aliunde quam ex eo repeti non possunt, cum duo priores Zonarae tomi longe alioquin sint meliores ac laude digniores, quam ea quae ad Constantinum usque Magnum Cedrenus collegit. scribit praeterea idem Wolfius [4]) Zonaram alias prolixiorem videri, ut in Iudaica historia, alias breviorem, ut in exterarum gentium rebus gestis. in quo quidem si qua culpa commissa est, excusationem habere videri hanc, quod ipse non ex suo ingenio deprompsit ea quae scripsit, sed ex variis auctoribus collecta in certum ordinem redegit: qui auctores inter se dissimillimi sunt. quod autem non omnia persecutus est, non tam negligentia quam de industria fecisse.

Verum, licet in iis quae post Constantinum Magnum scripsit obvia quaeque percurrere Zonaram dicat Allatius, longe aliter tamen sensisse videtur exacti vir iudicii Henricus Valesius, qui non modo auctorem sat diligentem haud semel indigitat, sed et in iis praesertim quae eiusdem Constantini familiam spectant, accuratiorem quam in caeteris, neque aliis obvia dicere observat [5]). et sane quanquam in recensendis Cpolita-

1) in not. ad Sueton.
2) ad Hist. Aug. p. 202, 2 ed.
3) in praefat. ad Cedren.
4) in praefat.
5) in not. ad lib. 18 Ammiani.

norum imperatorum gestis, fusioribus forte editis commentariis versati sint Theophanes Cedrenus Scylitzes et aliquot alii, constat id Zonarae in primis consilium fuisse, ut non pleniorem quemadmodum ii historiam, sed contractiorem atque adeo compendium conscriberet, in quo singularia quaeque et quae in re historica praecipui viderentur ponderis perstringeret. ex quibus facile diluitur quod ait Gerardus Vossius, tum in eo maiorem curam et industriam desiderari, tum etiam maxime mirandum esse, virum usque adeo experientem in sui temporis praesertim rebus pleraque perfunctorie tantum dicere, cum multa magnaque iis temporibus gesta sunt, orientali orbe cum occidentali quasi concurrente: adeo ut pauca sint quibus Alexii vitam perstrinxerit. id, inquam, haud aegre refellitur ex auctoris ipsius *Annalium lemmate*, vel ex ipsius *praefatione*, in qua non historiam sed historiae compendium scribere se profitetur; ita ut si prolixiori sui temporis res fuisset persecutus narratione, primum scriptoris officium minime observasse diceretur: cum, ut ait Plinius alter, titulum suum legere debeat, atque identidem interrogare se quid coeperit scribere, scireque si materiae immoratur non esse longum, longissimum si aliquid arcessit atque attrahit. atque ex hacce virorum eruditorum varia de Zonarae Annalibus sententia patet quam infausta sit eorum sors qui aliquid scribere aggrediuntur, cum quibusvis ac fere iniquis hominum iudiciis et censurae ingenii foetus exponunt.

Caeterum in Annalium decursu occasionem interdum captat Zonaras Graecorum suae aetatis mores vellicandi, veluti cum virorum ecclesiasticorum simoniam carpit, comatos et cincinnatos palatinos perstringit [1]), et imperatores, quod abdicato patrio vestitu barbaricum amplecterentur [2]). denique in ipsos adhuc Augustos ac eorum in rebus administrandis publicis tyrannidem gravius invehitur. nam ut Valentis mathematici [3]) de urbis Cpolitanae duratione editum sub Constantino Magno natalicium thema quodammodo tueatur, ne omnino falsum putetur, quam annos 696 duraturam praedixerat, iam olim cum scribebat Zonaras elapsos, subdit aut falsam existimandam Valentis

1) lib. 7 sect. 17.
2) lib. 10 sect. 28.
3) lib. 13 sect. 3.

praedictionem, aut annos illos intelligendos esse quibus instituta rei publicae ac status conservabantur, dum suus honor erat senatui, dum cives sub legitima imperii potestate florebant, non autem cum manifesta vigebat tyrannis dominorum publica sibi pro privatis vendicantium et ad suas voluptates conferentium, easque parum honestas, cum publica quibusvis donarent, nec pastorum instar subditos tractarent, nec lana supervacua detonsa, sed praedonum more oves mactando, ad medullas ipsas exsugerent.

Chronici titulum huiece Zonarae historiae adscripsimus quemadmodum Wolfius. nam et ita laudatur a Michaele Glyca in Annalibus [1]) *ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ συντάγματι*, et in altero e codicibus Regiis, in quo secunda duntaxat pars continetur, haec verba in fronte leguntur *τὸ παρὸν βιβλίον χρονογράφος ὀνομάζεται.* verum in codice Viennensi, quo usus est Wolfius, alia habetur epigraphe, hisce videlicet vocibus concepta *Ἐπιτομὴ ἱστοριῶν συλλεγεῖσα καὶ συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου μοναχοῦ τοῦ Ζωναρᾶ τοῦ γεγονότος μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλας καὶ πρωτοασηκρῆτις* [2]). et sane compendium historiae scribere se profitetur ipse Zonaras, *ἐμοὶ δ' ἐπιτομὴν ἱστορίας πεποιημένῳ οὐκ ἐπέοικε τὴν πραγματείαν θέσθαι πολύστιχον* etc. [3])

Universum vero opus duas in partes distribuit: ac in priori quidem historiae quam vulgo sanctam vocant ex sacris libris et ex Iosephi Archaeologia compendium complexus, tum res Graecorum veterum tangit, ac Romanorum deinde ad ea usque tempora historiam perducit, quibus res publica in unius administrationem seu monarchiam delapsa est. alteram autem a triumviratu orditur, ac recensitis singulorum imperatorum gestis usque ad Alexii Comneni exitum persequitur, id est ad saeculum quo ipse vixit undecimum. non solum enim Ioannis Comneni imperatoris Alexii filii meminit, sed et Manuele Ioannis filio imperante vixisse infra docemus. caeterum haec Annalium

1) p. 286. [p. 530 16 ed. Bonn.]
2) [ita Wolfius Zon. t. I p. 224; sed ex eodem codice Vindobonensi (B) annotatum invenio *Ἰωάννου* pro *τοῦ σοφωτάτου*, et paulo post *δρογγαρίου*.]
3) lib. 3 sect. 26. [I p. 303 6 ed. Bonn.]

Zonarae partitio non ex ipsa modo praefatione percipitur, sed praesertim ex verbis quibus pars prior clauditur [1]), atque adeo ex alterius inscriptione, quae in scriptis codicibus haec verba praefert Ἀρχὴ τῆς περὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἱστορίας. quibus quidem vocibus in altero ex Regiis istae, charactere licet paulo recentiori, praefiguntur Ἱστορίας Ζωναρᾶ τόμος δεύτερος καὶ τελευταῖος. sed praesertim alter ex Regiis, qui secundam duntaxat partem Annalium Zonarae complectitur, in primis contextus lineis hanc partitionem prorsus adstruit, in quo scriptor ita hanc orditur Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ μοι προϊστόρηται, βασιλεῦσιν ἡ τῶν Ῥωμαίων etc. ubi codex alius Regius et Colberteus praeter editionem Wolfianam haec tantum habent Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν, ὡς ἱστόρηται, etc. sed et in eiusdem codicis Regii initio haec leguntur Ἐν προτέρᾳ βίβλῳ περιέχει τὰ Ἑβραϊκὰ καὶ τὰ περὶ Ῥωμαίων ὑπάτων, τῷ δὲ τὰς τῶν αὐτοκρατόρων ἱστορίας. quin etiam Wolfianos codices hanc Annalium Zonarae partitionem praetulisse arguit quod in fronte Zonaraei codicis a se Cpoli empti praefixit Ioannes Dernschwamus, et ex eo descripsit in sua praefatione Wolfius. ex quibus abunde colligitur hosce Annales in duos duntaxat tomos a Zonara fuisse dispertitos, non vero in tres, ut illos divisit idem Wolfius: quorum prior de rebus Iudaicis ab initio mundi usque ad Hierosolymitanum excidium, alter historiam Romanam ab urbe condita usque ad Constantinum Magnum breviter complectitur, in qua tum Dionem, ut diximus, tum etiam Eutropii interpretem Paeanium, quem ad verbum saepenumero exscribit, ut observatum a Scaligero [2]), praesertim sequitur [3]). tertius denique imperatorum res gestas a Constantino Magno usque ad obitum Alexii Comneni tractat. falsum tamen constat Dernschwamum, cum dixit priorem Annalium Zonarae partem in Hierosolymorum excidium desinere.

Licet porro Wolfii divisio tolerari quodammodo possit, ut quae sacram historiam a Romanae rei publicae, rursum paganorum a Christianorum imperatorum historia distinguat,

1) lib. 9 sect. ult.
2) in not. ad Euseb. p. 241 244, 2 edit.
3) [Immo nusquam Paeanium Zonaras exscripsit.]

cum ipsius Zonarae divisioni contraria sit, satius duximus ex virorum eruditorum consilio universum hoc Annalium opus in libros 18 partiri, libros vero in sectiones,

sumere ne lector iuge paveret opus.

nam ut

intervalla viae fessis praestare videtur
qui notat inscriptus milia crebra lapis [1]),

ita librorum divisiones a continua lectionis assiduitate lectoris animum relaxant, cum habet ubi longo quasi itinere defatigatus consistat; praesertim etiam cum nihil auctori detrahant nec scriptionis seriem abrumpant. adde quod id partitionis genus ad locos ex scriptoribus laudatos statim reperiendos multum conducat: unde inductum illud fere ab eruditioribus in quibusvis exemplaribus, quae continua serie absque libris vel absque capitibus describuntur. quod quidem ita in Zonara confecimus, ut alteram partem Wolfianam a 7, tertiam vero a 13 libro, ut partem Annalium alteram secundum auctoris receptam divisionem a libro 10 auspicemur.

Iam vero quid Wolfium impulerit ut ad Zonarae Annales in Latinam linguam convertendos sese accinxerit, pluribus declarat ipse in Praefatione, quam nostrae hic subiicimus, atque etiam in alia ad Nicephori Gregorae Historiam a se pariter Latio donatam, quam, ut et Zonarae, Antonio Fuggero nobili Germano dicavit. in qua postrema sic loquitur "fateor equidem ad Zonaram convertendum praemiis a te propositis, eoque tempore peropportunis, initio excitatum me fuisse potius quam meapte voluntate accessisse: non tam laborum et molestiarum fuga, quibus ita tum quoque assueveram ut ignavo otio nihil mihi esset molestius, quam privatis meis studiis, si quid daretur otii, fruendi, et diuturnam quasi sitim variae lectionis restinguendi cupiditate." cum vero de Fuggerorum nobilium insigni liberalitate ac munificentia in eruendis ab interitu bonis libris idem fere praedicet Guillelmus Xylander, praemiisque illectos ab iis suae aetatis viros eruditos testetur qui Graecos scriptores Latina toga donarent necdum editos, vel inde patet quantas debeat gratias res litteraria viris principibus, qui pro-

1) Rutilius Numat. lib. 2.

positis subinde coronis publicam utilitatem sibi iuvandam proponunt, et Musis non semper opulentis, immo persaepe inopibus, manum ultro porrigunt. neque enim fateri dedignatur ipsemet Wolfius, quidquid hactenus ediderat, id vel publica utilitate vel temporibus suis adductum fecisse, nec tam famam captasse quam famem vitasse. sed et Xylander [1]) "me" inquit, "ne quid dissimulem, paupertas, ut ille ait, impulit audax ut libros facerem." quem quidem dicentem audivisse scribit Ioannes Leunclavius [2]), lucubrationem Dioniam et alias non a fama sed fame sibi pariter extortas ac praecipitatas fuisse. neque nostrorum saeculorum istaec est duntaxat querela, cum legamus [3]) Plautum propter annonae difficultatem ad molas manuarias pistorem se locasse, ibique quoties ab opere vacasset, scribere fabulas solitum et vendere: quomodo etiam Pacuvium Brundusinum tragoediarum scriptorem Romae picturam exercuisse ac fabulas vendidisse ferunt. sed et Lactantium, virum omnium suo tempore eruditissimum, adeo in hac vita pauperem fuisse, ut plerumque etiam necessariis indiguerit, scribit Eusebius. infausta omnino litteratorum condicio, qui ne panem emendicent, libros conficere coguntur. debemus igitur illustribus Fuggeris, quod illorum cura et sumptibus in publicum prodierint Ioannis Zonarae, Georgii Cedreni, Nicetae Acominati et Nicephori Gregorae historiae, et quod rerum Byzantinarum hisce editionibus gustum primi quodammodo inspirarint litterarum studiosis. sed non minus obstricta erit erudita posteritas Regum nostrorum munificentiae, qui non hactenus modo publicatos imperatorum Cpolitanorum historiae scriptores, sed et novos ac e manuscriptis codicibus ex Regia ac locupleti prorsus bibliotheca depromptos magnifico adeo atque splendido apparatu edi quotidie volunt, viris doctis ut in idem consilium una conspirent, suaque conferant studia, Regia praemiorum mercede invitatis ac illectis.

Enimvero ut Wolfius in vertendis Zonarae Annalibus versatus fuerit, quaeque observarit quotve codicibus scriptis

1) in praef. ad Cedr.
2) in praefat. ad Dionem.
3) Euseb. in chr. lib. 1.

in iisdem edendis usus fuerit, pluribus in praedicta ad eosdem Annales praefatione exponit; et ut in opere Latine Graeceque exscribendo adiutorem sibi adsciverit Hieremiam Martium, praeclarae tum indolis adolescentem, medicum deinde physicum Augustanum. quem quidem ea de re verba facientem praestat audire in praefatione ad Nonum medicum, quem Argentorati is primus edidit anno 1568. "cum itaque" inquit "non parvi interesse viderem ut quis quamprimum optimis uteretur praeceptoribus, nec ob rei familiaris angustiam alio conferre me, quod unice optabam, possem, commode sane cecidit ut eo ipso tempore Cpoli Augustam afferrentur Annales Ioannis Zonarae et Nicetae Choniatae historia, sumptibus magnifici et generosi viri et studiosorum omnium Maecenatis Antonii Fuggeri. quos cum prudentissimus vir, in iudicium adhibitis doctissimis hominibus, praecipue vero Ludovico Carino, cui et tribuebat multum et quo uno omnium maxime delectabatur, dignos existimaret ut in publicum exirent, tum ob rerum quas tractabant amplitudinem, tum ob historiae seriem longissimam a condito mundo usque eleganti ordine deductam, sollicite (ut fuit propagandae posteritatis studiosissimus) de conversione cogitare, et quem ei muneri praeficere posset, anxie deliberare secum coepit, et tandem de multis unum eumque omni liberali doctrina politissimum virum, et in lingua utraque singularem prope, Hieronymum Wolfium, scholae et urbis vestrae ornamentum, non exigua praemii spe proposita elegit. quem laborem hoc libentius suscepit, quo iuvandae posteritatis studiosior et Fuggeranae familiae laudis propagandae avidior fuit. sed cum ob afflictam valetudinem, a qua fere nunquam ob assiduum in litteris studium, ut ego quidem existimo, liber est, solus et versioni et scriptioni vacare non posset, me sibi, accedente auctoritate et consilio Ioannis Baptistae Heintzelii, viri et rerum tractandarum usu eximii et mei amantissimi, a cuius praedicatione invitus digredior, socium laborum adiunxit, meaque opera in exscribendo Zonara et Choniate Graece et Latine ultra integrum annum usus est, eamque non prorsus improbavit. qui vel ob hoc minus gravis mihi esse debuit, quod et triennii sumptus Antonius Fuggerus, eo exacto, pollicitus est, et liberalissime etiam praestitit, et ego tantum utilitatis ex doctrina et

domestica consuetudine Wolfii cepi, ut eius laboris nunquam me paenitere debeat." hactenus ille.

Caeterum non una est in mss codicibus Zonarae Annālium descriptionis ratio, seu rerum in iis pertractatarum spectentur argumenta, quae in quibusdam ex iis in marginibus, seu qui interdum, cum nova inchoatur materia, in ipso contextu tituli apponuntur. ac certe quoad notas istas marginales, non semper etiam eaedem in omnibus exemplaribus in quibus habentur, nec simili dictione exaratae. in quibusdam praeterea interdum plures ac crebriores quam in aliis, in quibusdam per intervalla longiuscula breviores occurrunt. in aliis denique ac antiquioribus codicibus nullae fere semper habentur. scribit Leo Allatius in Diatriba de Georgiis ubi de Cedreno agit[1]), exstare in bibliotheca *Sfortiana codicem ingentem Georgii Scylitzae nomen praeferentem*, licet unicos duntaxat Zonarae Annales contineat. sed et inter codices Palatinos Romam advectos se vidisse eiusdem Zonarae historiam principio mutilam, a monarchia Romanorum incipientem, in qua, etsi notis ab historia diversis, praefixum est *Γεωργίου τοῦ Σκυλίτζη*. quae quidem differt, inquit, ab edito Zonara, quod in capita divisa ubique summaria capitum exhibeat. "an summarum" subdit idem Allatius "auctor Scylitzes iste? an propterea vel fraude sua vel exscriptorum oscitantia historiae auctor comminiscitur" seu fingitur? unde prorsus licet coniicere haecce rerum argumenta non esse ipsius Zonarae, tum ex eo etiam quod diversis saepe concepta verbis legantur, tum quod, ut attigi, varie marginibus codicum, alibi scilicet rarius, alibi singulis ferme periodis appingantur. quod quam inutile sit vel ex eo patet, quod longe satius est quae in contextu breviter descripta habentur legere, quam in argumentis, cum totidem fere semper verbis constent. ea qualiacunque sunt et cuiusmodi in suis codicibus invenerat Hieronymus Wolfius in interiorem editionis suae marginem seu ad Graecam columnam edi curavit, et cum non tanti viderentur, eorum omisit interpretationem, notis aliis brevioribus Latinis ad alteram columnam pariter adscriptis, quae subinde de rerum argumentis lectorem admonerent. harum plerasque in hac Regia

1) [immo, ubi de Scylitza agit, c. 27.]

edi curavimus, aliis certis ex causis reiectis, tum etiam ne, si crebrioribus eiusmodi argumentis fuscarentur libri margines, editionis prorsus Regiae venustas ac maiestas commacularetur. atque id quidem causae fuit, ut Graeca ista argumenta in interiores margines reiicere, quod fecerat Wolfius, visum non fuerit, tum quod illae in editionibus Regiis vulgo hasce notas hactenus non admiserint, tum etiam quod eo sunt inutiles, quod appositae Latinae idem prorsus efficiant. ne tamen Graecis argumentis fraudare lectorem videamur, ea rursum hic recudimus, aliquot in locis ex mss codicibus auctiora, eaque secundum librorum et sectionum numeros digesta, ita ut rerum a Zonara in Annalibus descriptarum elenchi seu summarii vicem praestare possint.

Quid porro postremae huic ac Regiae prorsus Ioannis Zonarae Annalium editioni accesserit, lectorem interest edocere. Graeca contulimus, maxime in locis qui dubietatem quandam praeferebant, cum quattuor codicibus Regiis et uno Colberteo. Regiorum duo [1]) integros Annales complectuntur, praeterquam quod horum alter [2]) duobus foliis initio mutilus est: tertius [3]) secundam Annalium partem: quartus [4]) demum, isque recentiori descriptus manu, eosdem Annales ab imperio Diocletiani ad Alexium continet. codex Colberteus [5]) sat bonae notae, paucis etiam paginis initio mutilus, desinit in huiusce editionis sectionem 34 libri 12, in Maximini scilicet et Licinii imperium. varias ex hisce codicibus excerptas lectiones in Notas subinde rettulimus, nonnullis quae extra controversiam videbantur in contextum ipsum immissis. Hieronymi Wolfii versionem Latinam interdum et rarius emendavimus, maxime iis locis ubi auctoris mentem non omnino erat assecutus, quos in Notis fere semper indicamus; sed praesertim in ea parte ubi res Byzantinae pertractantur quaedam potissimum immutavimus,

1) [1714, saec. XIII, et 1716, saec. XV.]
2) [1716.]
3) [1768, saec. XIV.]
4) [1718, saec. XVI.]
5) [nunc Regius 1717, saec. XIII. — praeter hos Zonarae codices Parisiis sunt duo alii, alter Coislinianus 137, saec. XIV, alter paulo post Zonaram a Ducangio editum Parisios advectus, Regius 1715, quo nos usi sumus.]

ubi palatinas aut ecclesiasticas dignitates minus consentanee reddidisse videbatur. Annalibus denique Annotationes nostras subiecimus, una cum Disceptatione de Hebdomo et aliquot additamentis ad nostram Cpolim Christianam, de quibus omnibus initio cuiusque lucubrationis lectorem monemus.

Breve denique Chronicon, levioris forte licet momenti, Ioannis Zonarae Annalibus subiicimus, quod temporum ab Adamo ad Alexium Comnenum, quae ille persequitur, summarium quoddam contineat, cuiusmodi nonnulla alia habentur in codicibus manuscriptis bibliothecae Regiae, quae tamen in annorum characterismis non omnino ubique cum eo quod edimus conveniunt, exscriptorum, ut existimo, potius incuria, quam eorum a quibus sunt confecta. ut tamen caeteris istud praeferrem, fecit viri in *chronologicis ut et in caeteris disciplinis versatissimi Dionysii Petavii* auctoritas, a quo primum editum est cum Nicephori Patriarchae Cpolitani Breviario historico: quod cum in Regia editione eiusdem scriptoris omissum fuerit, hic rursum proponere visum est, tum maxime, ut attigimus, quod eosdem quos Zonaras annos complectatur, a mundo scilicet condito usque ad eundem Alexium.

Sed priusquam huic praefationi finis imponatur, praestat, quod supra sumus polliciti, aliorum Zonarae operum, quorum memoria ad nos pervenit, indicem subiicere, ut vel inde, quam singularis fuerit viri eruditio ac pietas, lector assequatur. atque ut ab editis sumatur initium, occurrit in primis Commentarius in canones apostolorum et conciliorum 1) et in epistolas canonicas 2), cuius titulus ita concipitur in codicibus mss Regiis *Ἐξήγησις τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων τῶν τε ἁγίων καὶ σεπτῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων, πονηθεῖσα Ἰωάννῃ μοναχῷ τῷ Ζωναρᾷ τῷ γεγονότι μεγάλῳ δρουγγαρίῳ τῆς βίγλας καὶ πρωτοασηκρῆτις.* in istius porro operis praefatione illud se aggressum ait non sponte sed alterius persuasu, Manuelis forte Comneni imp., ut infra dicemus: *μή τις δέ μοι καταγνοίη προπέτειαν· οὐ γὰρ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τῷ πονήματι ἐγχειρῶ, ἀλλὰ παρακληθεὶς*

1) [ed. Paris. 1618 fol. et in *Beveregii* Pandectis Canonum.]
2) [ed. ad calcem *Gregorii Thaumaturgi*, Paris. 1621 fol. et in *Beveregii* Pandectis Canonum.]

ὑπέκυψα καὶ τῷ πόνῳ δέδωκα ἐμαυτὸν ἵνα μὴ δι' ἀνηκοΐαν κατακριθῶ.

Λόγος πρὸς τοὺς τὴν φυσικὴν τῆς γονῆς ἐκροὴν μίασμα ἡγουμένους. editus habetur in Iure Graeco-Rom. [tom. I p. 351—361 et in *Enimundi Bonefidii* Iure orientali P. II p. 216—237.]

Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ Ζωναρᾶ, ἐκ προσώπου τῶν ἀρχιερέων, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δύο δισεξαδέλφους τὴν αὐτὴν ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον [1]). edit. a v. c. Ioanne Baptista Cotelerio tom. II [p. 883] Monumentorum eccl. Gr.

Laudatur a Petro Lambecio lib. III de Bibl. Caesarea pag. 39 eiusdem Zonarae et Nicetae Thessalonicensis Expositio canonum anastasimorum S. Ioannis Damasceni, hoc titulo *Ἰωάννου ἀσκητοῦ τοῦ Ζωναρᾶ γεγονότος μεγάλου δρουγγαρίου τῆς βίγλης καὶ πρωτασεκρῆτις ἐξήγησις τῶν ἀναστασίμων κανόνων τῶν τοῦ Δαμασκηνοῦ,* cuius initium hisce verbis concipitur *Ἐπεὶ κανόνων ἑρμηνεία ἐστὶ τὸ παρὸν σύνταγμα, χρὴ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος, καὶ τὴν τοῦ εἱρμοῦ καὶ τῆς ᾠδῆς κλῆσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῦ τροπαρίου (ἐκ τούτων γὰρ ἀπαρτίζεται ὁ κανών) φιλοσοφῆσαι ἡμᾶς.* posterioris vero expositionis titulus est hic *αὕτη ἡ ἐξήγησις τῶν ἀναστασίμων κανόνων τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου, ἄχρι τῆς ϛ' ᾠδῆς, γέγονε παρὰ ἱερωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυρίου Νικήτα ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ζωναρᾶ* etc. laudatur pariter Zonaras in canones anastasimos Damasceni ab Allatio in Syntagmate de Georgiorum scriptis pag. 417, ex quibus quaedam fragmenta edidit Iacobus Gretzerus sub initium libri V de Sancta cruce: et in Octateuchum eiusdem Ioannis Damasceni Expositio pulcherrima, ab eodem Allatio in Symmictis pag. 453.

Servatur in bibl. Reg. *Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ πρωτασηκρῆτις τοῦ Ζωναρᾶ κανὼν εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ΥΣΤΑΤΟΣ ΗΧΟΣ ΥΣΤΑΤΟΝ ΠΛΕΚΕΙ ΜΕΛΟΣ.* [ed. in *Io. Bapt. Cotelerii* Ecclesiae Graecae monum. tom. III p. 465—472.] huic subduntur *Νικηφόρου πατρικίου καὶ ἀνθυπάτου Μιτυληναίου στίχοι καταβάσιοι ιβ' εἰς τὴν ποσότητα τῶν ιβ' μηνῶν. μὴν Σεπτεύριος* etc.

---

1) ex cod. Reg. 2038.

Quattuor praeterea Zonarae laudantur opuscula a Leone Allatio in Diatriba de Symeonibus, scilicet

Λόγος εἰς τὴν σταυροπροσκύνησιν, hoc initio *Ἤρετό μέ τις πρόβλημα τῶν ἐκ πνεύματος. ἐπεὶ δὲ καὶ σωφρονῶν.*

Βίος τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου, hoc initio *Οἱ μὲν σεπτοὶ καὶ θεόπται ἀπόστολοι.* proinde alia est vita eiusdem S. Silvestri edita a Combefisio, cuius initium aliter concipitur.

Ὑπόμνημα εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ σωτῆρος, hoc initio *Πάλιν τοῖς εὐσεβέσι πανήγυρις, καὶ πάλιν μυστήριον ἕτερον.* denique

Εἰς τὸν Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον, hoc initio *Οἱ τοῖς θείοις καὶ μακαρίοις πατράσι συγγράφοντες τὰ ἐγκώμια.*

Laudatur etiam a Lambecio lib. V de Bibl. Caesar. p. 150 opusculum aliud Zonarae, hoc titulo *Περὶ τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ, Ὅτι καὶ δίκαιοι πολλάκις, ἡνίκα τῶνδε μεθίστανται, ὀπτασίας ἁγίων τεθέανται καὶ θείων ὕμνων ἐν οὐρανοῖς αὐτήκοοι γίνονται* etc. sed haec epistola est ex iis quae sub nomine etiam Glycae circumferuntur; de quibus mox agemus.

Scribit idem Lambecius lib. IV servari in eadem bibl. Caesarea anonymi cuiusdam auctoris Paraphrases 33 in totidem S. Gregorii Nazianzeni carmina, de quorum auctore nondum liquet, inquit idem Lambecius, nisi sint Nicetae Davidis Paphlagonis, quem *Δαδύβρου* scilicet episcopum nominatum ait David Hoeschelius 1), cuius Commentarius in S. Gregorii Nazianzeni Tetrasticha et Monosticha latine versa edita sunt ab Hercule Phaello Imolae an. 1588, vel potius Ioannis Zonarae, qui non solum S. Gregorii Nazianzeni Tetrasticha, verum etiam alia non pauca partim eiusdem partim diversi generis monumenta antiqua commentariis atque paraphrasibus suis illustravit. vide p. 39 et 247 eiusdem lib. IV 2).

---

1) in Bibl. August. p. 46.

2) [Zonarae Prooemium Commentarii in S. Gregorii Nazianzeni Tetrasticha editum est in libro inscripto *ΝΙΚΗΤΑ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΑΒΙΔ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑ μονόστιχα. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ ἐπιγράμματα τὰ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον παράφρασις. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕΩΜΕΤΡΟΥ ἐπιγράμματα.* Venet. ap. Franc. Zanetum 1563. 4. folio 3 recto. commentarium autem ipsum non Nicetae Davidis

Laudatur praeterea eiusdem Zonarae Lexicon, de quo ita Iosephus Scaliger in epistola ad Isaacum Casaubonum, quae est 48 inter Scaligerianas editas "ego quoque videor mihi non inutiliter Zonarae Lexicon tractare, quod est in libris soceri tui" (Henrici Stephani) "si per te et affinem tuum Paulum Stephanum eius usura brevis mihi contingat." [ed. ab *I. A. H. Tittmanno* Lips. 1808 2 vol. 4. sed de auctore valde dubito.]

Meminit denique Ioannes Pontanus, in praefatione ad historiam Ioannis Cantacuzeni, poëmatum Ioannis Zonarae de Processione spiritus sancti, quae a Genebrardo in Latinam linguam conversa esse observat. ea cum in omnibus fere bibliothecis exacta satis adhibita diligentia conquisierim, nec reperi nec ubi et in quo Genebrardi volumine edita sint ab huiusce urbis viris doctis rescire potui [1]). sic porro Pontanus "Zonaram fuisse schismaticum testari possunt eius poëmata aculeatissima de processione sancti spiritus, et alia adversus Latinos composita, quae Genebrardus dum converteret, se criminationes illas omisisse narrat." quae quidem ipsissima Pontani verba exscripsit Allatius in Creygtonum [2]).

Enimvero praeter supra laudata Ioannis Zonarae opera circumferuntur passim in bibliothecis Epistolae dogmaticae, continentes obscuriorum sacrae Scripturae locorum explicationem, numero sex et quinquaginta, quarum seriem et argumenta descripsit Petrus Lambecius [3]); quas quidem Ioanni Zonarae quidam codices, alii Michaeli Glycae adscribunt, adeo ut hactenus incertum maneat utrius sint: tametsi in eam videatur concedere sententiam Leo Allatius [4]) ut Glycae potius illas tribuat quam Zonarae, ubi ita scribit "haec et alia Michael Glycas, epistola satis prolixa ad Ioannicium monachum etc. huius etiam epistolam de hac eadem re se legisse scribit Casaubonus

---

esse sed Zonarae, nuper exposuit Ernestus Dronkius (De Niceta Davide. Confl. 1839. 4). Nicetae interpretationem Zonaras videtur amplificasse, ut facile utrique libellus tribueretur. Zonarae prooemium cum Tetrastichorum explicatione habere fertur codex Regius Parisiensis 992, saeculi XV ineuntis, emptus paulo post Zonaram a Ducangio editum.]

1) [v. *Fabricii* Biblioth. gr. tom. X (1721) p. 245 v. 7.]
2) p. 346.
3) lib. 4 de Bibl. Caesar.
4) contra Creygton. p. 544.

exercit. in Baronium 16 n. 49, sed sub nomine Zonarae editam, quam Glycae esse codices antiqui repraesentant. cuiusnam vero sint illae epistolae, quae sub nomine Glycae et Zonarae nomine in mss prostant, alius erit disserendi locus." utinam viri doctissimi et in re veterum libraria peritissimi exstaret super hac difficultate dissertatio, quae nos ab hac disquisitione levasset. certe Zonarae has adscribit codex Regius, sed recentiori manu scriptus, anno scilicet mundi iuxta Graecos 6996 (Christi 1488) Ind. 6, hoc titulo *Ἐπιστολαὶ κυροῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ καὶ πρωτοσυγκρίτης καὶ δρουγγαρίου τῆς βίγλης*. continet porro hic codex 45 duntaxat epistolas [1]), quarum prima Ioanni Sinaitae inscribitur, penultima vero, quae est 38 in indice Lambeciano, videtur esse Manuelis Comneni imp., scripta videlicet, ut praefert inscriptio, *τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ κυρίῳ Ἀλυπίῳ τῷ ἐγκλείστῳ, Εἰ χρὴ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην ἀποτρόπαιον ἡγεῖσθαι παντάπασιν.* initium vero illius est *Τὰ τῆς μαθηματικῆς* etc. atque in haecce verba desinit *ἐκ τούτων οὖν πάντων μάνθανε, ἱερὰ κεφαλή, ὡς εἱμαρμένη μὲν καὶ γέννησις παντάπασιν ἀπηγόρευνται [2]) τὸν κατ' εἰκόνα καὶ γὰρ θεοῦ πλασθέντα λογικὸν αὐτεξούσιον ἄνθρωπον· οὐ γὰρ φυσικαῖς ἀνάγκαις ὑποκεῖσθαι καταδεξώμεθα· προγνωστικὴν δέ τινα τοῖς ἀνθρώποις ἐνδεδόξασθαι δύναμιν, καθὰ καὶ φθάσας ὁ λόγος ὑπέδειξεν, οὐ τοσοῦτον ἀπέοικε δι' ἣν αἰτίαν εἰρήκαμεν, εἰ καὶ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐνασχολεῖσθαι τούτοις οὐ συγχωρούμεθα, ὅτι μὴ κατὰ λόγον [3]) ὀρθὸν αὐτοῖς ἀποχρώμεθα.* istius epistolae Antapologeticum sequitur in cod. Reg. et in indice Lambeciano, qui hanc Manueli omnino adscribunt, hoc titulo *Ἀνταπολογητικὸν ἐκ μέρους πρὸς τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ γραφὴν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, τὴν ἀπολυθεῖσαν πρός τινα μοναχὸν ἐπιμεμψάμενον οὐ μικρῶς αὐτοῦ διά γε τὸ τῆς ἀστρολογίας μάθημα, καὶ φιλονεικοῦσαν τὸ τοιοῦτον συστῆσαι μάθημα φυσικαῖς καὶ γραφικαῖς ἀποδείξεσι.* tum vero illius initium hisce verbis concipitur

1) [est hic cod. Regius 3045, manu Theodori cuiusdam exaratus; quem codicem *triginta duas* Zonarae epistolas continere dicit Anicetus Mellotus, Catal. mss bibl. Reg. Par. tom. II p. 601.]
2) [ἀπηγορεύεται P.]
3) [κατὰ λόγον] δεκάλογον P.]

Τολμῶν ὑπομιμνήσκω τὸ προγεγονὸς γράμμα τῆς βασιλείας σου καὶ εἰς ἡμῶν ἤδη χεῖρας ἐληλυθέν. καὶ ἐν πρώτοις μὲν ἀναγνοὺς καὶ περιεπτυξάμην αὐτῷ καὶ θερμῶς κατεφίλησα. τίνος ἕνεκεν; ὅτι παναγίᾳ τῷ ὄντι καὶ ἠρεμαίᾳ φωνῇ, κατὰ μίμησιν αὐτοῦ τοῦ εἰπόντος Χριστοῦ "μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ," πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον ἐποιήσατο τὴν ἀπόκρισιν τὸν[1]) *ἀπερισκέπτως οὕτω τοῦ θεοστεφοῦς καταβοώμενον κράτους σου. μετὰ δὲ ταῦτα τὸ τοιοῦτον γράμμα ἐθαύμακα κατά γε τὸ προσὸν αὐτῷ τῶν λέξεων στρυφνὸν καὶ εὔρυθμον καὶ τὸ τῶν νοημάτων βαθὺ καὶ πυκνόν. οἷς δὴ νοήμασι, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως, περιπεσών, χειροδοθῆναι πρὸ τοῦ καταπνιγῆναι τὸ τέλεον* etc. alia ex eadem epistola exscribimus in Notis ad nostrum Zonaram, ubi de Vectio Valente astronomo, qui imperante Constantino Magno vixit, agimus. sub finem vero haec subduntur *πείθομαι οὖν καὶ τοῦτο, κράτιστε βασιλεῦ, ὡς οὐκ ἂν ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος παύσαιτό ποτε κατηγορῶν τοῦ μαθήματος, εἴπερ εὐπαράγραπτοί εἰσιν ἐπὶ τοσοῦτον οἱ κατ' αὐτοῦ προσφερόμενοι μάρτυρες.* ad calcem denique codicis Regii describuntur eorum nomina quorum auctoritatibus usus est epistolarum scriptor, *συγγράφοντες καὶ συμμάρτυρες τῆς βίβλου αὐτοί, Γρηγόριος ὁ θεολόγος, ὁ μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος Νύσης, Ἰωάννης ὁ Χρυσορρήμων, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Κύριλλος, ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, Ἀναστάσιος ὁ Συναΐτης, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Γρηγόριος ὁ διάλογος, Ἀνδρέας Κρήτης, Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ ἀπόστολοι, Νικηφόρος πατριάρχης, σὺν τούτοις καὶ Μωσῆς καὶ Δαβίδ, καί τις ὁ φωτίζων τούτους καὶ μάρτυς ἀψευδής, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.* ex hisce epistolis aliquot edidit Bonaventura Vulcanius in notis ad S. Cyrillum contra Anthropomorphitas, ex cod. quem Georgius Douza Cpoli attulerat, recenti et parum fida manu, ut ipse testatur, exscripto, qui Ioannis Zonarae nomen praeferebat. Zonarae adscribuntur praeterea istae epistolae in indice librorum graecorum ex cod. ms Reg. 2813. verum codices duo Caesarei, quos laudat Lambecius[2]), quorum prior 50, alter 56 epistolas continet, Michaelem Glycam auctorem praeferunt, hoc lemmate *Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας γραφῆς.*

1) [τὸν] τοῦ P.]
2) fol. 30 v.

laudantur etiam a Gesnero sub nomine Glycae, ut et ab Hoeschelio ex bibl. Augustana eodem titulo, et a Iacobo Pontano, qui priores duas latine edidit. sed et ad calcem codicis posterioris Caesarei haec scribuntur *τοῦτο βιβλίον ὑπάρχει Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ.* promiscue vero hasce epistolas sub nomine Zonarae sive Glycae semper laudat Allatius lib. 2 de consensu utriusque ecclesiae cap. 18 n. 17, lib. 3 cap. 15 n. 8, cap. 16 n. 24, cap. 18 n. 8, et contra Creygtonem [1]). in quibus quidem locis quasdam ex iis integras exscripsit, ita ut, cum scribebat, cuius essent non omnino ipsi pro indubitato haberetur. id duntaxat constat, harum auctorem vixisse sub Manuele Comneno, tum ex Antapologetico cuius meminimus, tum ex viris primariis aulae Cpolitanae quibus aliquot inscribuntur, atque in iis Ioanne Duca magno hetaeriarcha et sebasto, cuius prae caeteris, ut alios praeteream, mentio occurrit apud Nicetam [2]), et Manuele Comneno sebastocratore, qui non alius est ab eo cuius pariter meminit Cinnamus [3]).

Quando vero Glycas vixerit, ex illius Historia non promptum est assequi: tametsi Zonara posteriorem fuisse, vel certo post Zonaram scripsisse, ex eo colligimus quod illius Annales non semel laudet [4]). unde illo multo esse posteriorem non desunt qui coniiciunt. neque perinde ex Annalibus, vel ex aliis hactenus editis operibus, Ioannis Zonarae aetatem plane deprehendimus, nisi quod post imperium Ioannis Comneni vitam produxisse ipsemet videatur indicare, atque adeo vixisse Manuele imperante, a quo, ut opinor, ipse et Theodorus Balsamon, tum magnae ecclesiae Cpolitanae nomophylax et chartophylax, deinde Antiochenus patriarcha, sunt delecti ut sacros canones inspicerent et quae in iis obscuriora occurrerent interpretarentur, vel quae aliquatenus legibus adversari viderentur observarent; quod de se testatur Balsamon in praefatione ad expositionem nomocanonis. quod quidem ad ipsum Zonaram referri potest, qui suos in canones commentarios non suapte sed alterius iussu se conscripsisse prodit, uti supra observavimus,

1) p. 541 544.
2) in Alexio Man. f. n. 7 9. [p. 313 2 et 318 17 ed. Bonn.]
3) lib. 5 n. 14 15. [p. 232 3 et 235 1 ed. Bonn.]
4) Glycas p. 140 286 294 297. [p. 266 7. 530 16. 546 8. 551 22 ed. Bonn.]

ita tamen ut Zonaras suos emiserit ante Balsamonem, a quo non semel et cum elogio is laudatur. ex quibus saltem licet colligere, sub Manuele vixisse Zonaram atque adeo ipsum Glycam, si quidem illius sunt Epistolae de quibus agimus: quod certe suadere videtur scriptionis qua in Annalibus utitur ratio, ubi sacrae Scripturae potius quam illustrandae historiae totus incumbit. quin etiam in iis astronomos carpit et illos qui astrorum affectionibus quidquid in terra agitur adscribunt, adeo ut *τοὺς μὲν πόρνους τοὺς δὲ μοιχοὺς καὶ ἄλλους πάλιν φονέας καὶ ἅρπαγας* efficiant [1]); quod et ipsum iisdem ferme verbis habetur in Antapologetico cuius supra meminimus: licet fateatur, ut et auctor Antapologetici, multa ex siderum affectionibus et signis caelestibus id quod futurum sit nos posse coniectare. ex quibus non omnino tamen conficitur Michaelem Glycam esse auctorem Epistolarum de quibus agimus, cum trivialis et quibusvis obvia sit eiusmodi circa astrorum influxus sententia, atque adeo ipsius sit Zonarae, qui in Annalibus [2]) deum astra condidisse scribit ut terrae ambitus per ea illustraretur et mensura temporis ex eorum circuitibus peteretur, non vero ut una cum motu stellarum omnia nostra circumferantur. iam vero Manuelem imperatorem astronomiae plus quam par erat operam impendisse, et astrologorum nugas pro oraculis excepisse, testatur non uno loco Nicetas in illius vita [3]). quem quidem haud mirum sententiam suam in epistola ad monachum firmasse tot sacrae Scripturae et patrum auctoritatibus, cum a Cinnamo [4]) divinis perinde ac humanioribus litteris admodum instructus, et bello clarus habitus, Martem et Mercurium una et simul coluisse dicatur: ita ut Manueli aptari potuerit quod Calpurnius [5]) de Carino imperatore cecinit

utcunque tamen conspeximus ipsum
longius, ac, nisi me decepit visus, in uno
et Martis vultus et Apollinis esse putavi.

---

1) Glycas p. 26. [p. 50 19 ed. Bonn.]
2) lib. 1 n. 1.
3) lib. 2 n. 7, lib. 5 n. 2 8, lib. 7 n. 7. [p. 126 10. 199 24. 220 3. 286 22 ed. Bonn.]
4) lib. 6 n. 2. [p. 253 16 ed. Bonn.]
5) ecl. ult.

HIERONYMI WOLFII
IN
IOANNIS ZONARAE ANNALES
PRAEFATIO,
AD MAGNIFICUM ET GENEROSUM VIRUM
D. ANTONIUM FUGGERUM
KIRCHPERGAE ET WEISSENHORNI DOMINUM,
CAESAREAE MAIESTATI A CONSILIIS, ETC.

Opus hoc historiarum IOANNIS ZONARAE, viri sua aetate in Cpolitano imperio clarissimi, longo iam tempore a multis viris doctissimis desideratum, duplici potissimum nomine commendandum esse videtur, tum propter amplitudinem et varietatem rerum quae in eo continentur, tum ob brevitatem, hominibus vel in re publica vel domesticis negotiis vel studiis gravioribus occupatis, vel iis quorum infirmior est memoria, gratam atque aptissimam. neque enim cuilibet accommodatum est omnia scripta omnium historicorum evolvere, et praecipuas res summorum imperiorum a mundi exordio, quantum quidem mortalitati nostrae concessum est, usque ad hanc aetatem, ignorare turpissimum. nam si Cicerone auctore inter hominem et belluam hoc maxime interest, quod haec tantum quantum sensu movetur, ad id solum quod adest quodque praesens est se accommodat, paululum admodum sentiens praeteritum aut futurum, homo autem quoniam rationis est particeps, consequentia cernit, principia et causas rerum videt, earumque progressus et quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, et rebus praesentibus adiungit atque annectit futuras,

facile totius vitae cursum videt, ad eamque degendam praeparat res necessarias, vix hominis nomine dignus est qui memoria et cogitatione ultra suam aetatem non progreditur. ac praescientia rerum futurarum, si qua est, divini potius esse muneris quam humani ingenii creditur: etsi non desunt qui vel natura incitati vel arte adiuti vel usu rerum edocti ea praedicunt quae multo post futura sunt. quae quidem facultas et latius pateret et multo esset illustrior, si tria haec in uno homine coniungerentur: praeteritarum autem ignoratio in homine litteris vel mediocriter imbuto vix ullam habet excusationem. neque enim in hac, ut in illa, vel de rei difficultate vel de naturae nostrae imbecillitate queri possumus, sed vel supina negligentia vel occupatio supervacanea vel inane voluptatis studium culpam omnem sustinet. quis enim omnium mortalium ita negotiis obruitur quin, si parcus et prudens sit temporis pretiosissimi et irreparabilis thesauri dispensator, unam atque alteram horam legendo meditandoque absque ullo incommodo valetudinis et rerum suarum dispendio quotidie possit impendere? videmus enim quibus nugis, ne quid dicam gravius, plerisque tempus pereat, quod longe rectius studio sapientiae tribueretur. nec iniuria vir gravissimus Seneca exclamat, magnam vitae partem nihil agentibus, maiorem male agentibus, totam aliud agentibus elabi, eoque fieri ut necessaria ignoremus quoniam supervacanea didicerimus. supervacanea porro intelligit immodicum voluptatum honoris potentiae pecuniaeque studium, necessaria vero philosophiam, hoc est humanarum divinarumque rerum cognitionem: quae si ulli mortalium perfecta contingeret, haud dubie omnium oculi atque animi in illum unum tanquam deum quendam converterentur. nunc quia nomen inane multi iactitant, perpauci vero ita sunt morati ut recta ratio postulabat, fit ut res ipsa vulgo non intelligatur, et nomen odiosum aeque atque ridiculum habeatur. idque haud scio quam recte. neque enim disciplinae aut vitae genus ob hominum inscitiam aut perversitatem iure traducitur: et qui tam severe iudicant, ne semetipsos quidem, nisi mentis errore afficiantur, probabunt. homines enim sunt ut caeteri, et iisdem affectibus obnoxii: et parum liberale est unum atque alterum naevum exagitare dissimulatis virtutibus, quarum in philo-

sophis non minima est studium inquirendi veri et moderandarum cupiditatum, ut intra naturae praescriptum coherceantur, eodemque pro sua virili producendi quam plurimos. postulare autem ut ii sese infra omnes infimos homines abiiciant, et in extremis sordibus Cynicorum more vivant, immanis est inscitiae atque superbiae. sed ad historiam redeo, quae cum crassior quaedam philosophia sit, et exemplis potius quam rationibus vitam civilem ac privatam instituat, non dubium est quin magnam habeat utilitatem cum summa suavitate coniunctam. in qua quae praecipue observanda sint, prudenter Livius his verbis monet "ad illa mihi pro se quisque acriter intendat animum, quae vita, qui mores fuerint, per quos viros quibusque artibus domi militiaeque et partum et auctum imperium sit. labente deinde paulatim disciplina, velut dissidentes primo mores sequatur animo, deinde ut magis magisque lapsi sint, tum ire coeperint praecipites, donec ad haec tempora, quibus nec vitia nostra nec remedia pati possumus, ventum est. hoc illud est praecipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monimento intueri: inde tibi tuaeque rei publicae quod imitere capias, inde foedum inceptu, foedum exitu, quod vites." hactenus ille. sed et Cicero, praeterquam quod ait "nescire quid antea quam natus sis acciderit, id est semper esse puerum," magnis ornat laudibus historiam, cum testem temporum, lucem veritatis, vitam memoriae, magistram vitae, nuntiam vetustatis appellat. quae cum vera esse non negem (neque enim quorundam fabulosa commenta rem ipsam corrumpere possunt), tamen, si maxima ex parte omnium aetatum consilia, acta, eventus aestimemus, quid est aliud historia quam ingens quoddam pelagus ac potius naufragium miserabile humanae stultitiae, improbitatis et miseriae, et speculum longe illustrius vitae privatae et politicae, quam ulla comoedia aut tragoedia? quae cogitatio in huius operis elucubratione perpetuo sensibus atque animo meo obversata est. sive enim sacra sive profana, sive nova sive vetera occurrerent, sive Hebraea sive Graeca tractarentur, cramben eandem repeti, cantilenam eandèm cani videbam: omnia plena erratorum, scelerum, fraudum, mendaciorum, praestigiarum, aerumnarum, dissensionum, caedium, excidiorum.

ut res ipsa abunde doceat, humanum ingenium ab ipso ortu esse depravatum, neque inanem exstitisse divinam exsecrationem, cum ubique sudor vultus, ubique tribuli et spinae, ubique serpentis insidiae appareant. boni et simplices pauci sunt: et si qui sunt, ii alias per imprudentiam in facinus ruunt, alias malis exemplis corrumpuntur, alias a maximo improborum et callidorum numero opprimuntur. et quanquam naturae hominum duo insignia munera, facultas rationis et orationis divinitus sunt concessa, quibus ad contemplandum et celebrandum huius universitatis opificem, et ad tuendam ac iuvandam hominum inter ipsos communitatem utendum erat, in nullum fere alium usum a plerisque ea converti videmus, nisi ad expeditius fallendum et nocendum, et vastitatem efficiendam. an non ita plerumque vivitur, ut quemadmodum ferae in solitudine et silvis, pisces in fluminibus et mari, volucres in immensis illis aëris spatiis, magna ex parte quasi naturae quadam lege imbecilliores opprimunt et devorant, ita etiam in nostro genere callidissimi et potentissimi quique imbecillitatem et simplicitatem caeterorum in suam praedam vertunt, aliquando etiam sine fructu, quid fructu dico? immo etiam cum periculo et incommodo suo aliis nocent; idque cum faciunt, quasi re bene gesta gloriantur. Interea theologi de iusto dei iudicio, de praemiis piorum, de suppliciis improborum concionantur; cum ipsi sese, quasi terrigenae illi fratres, acutis exacerbatae linguae pugionibus confodiant, eundemque morbum in animis auditorum propagent, ut haud iniuria dubitari queat an ... sed temperandum est calamo, ne ipse in idem vitium incidam. philosophi de officiis praecipiunt, et ipsi ab officio saepe decedunt: neque fere usquam plus est iniuriae quam ubi iuris plurimum, neque plus morborum quam in copia remediorum, nusquam plus paupertatis quam in summis opibus, nusquam plus dementiae quam in summa sapientiae persuasione. quae quidem sapientia consuetudinis inveteratae, acceptaeque a maioribus opinionis, et auctoritatis magistrorum fundamentis haud scio quam firmis innititur. hinc infinita illa dissidia religionum, doctrinarum, morum, institutorum, et propter opinionum (rei levissimae) diversitatem capitales inimicitiae, seditiones perniciosae, bellaque atrocissima. inter haec alii fremunt, alii gemunt, aliqui

rident, multi flent, plures indignantur, plerique omnes conqueruntur. nemo non aliena vitia perspicit et exagitat; sua vero serio et constanter emendat fere nemo, aut sane paucissimi: in quo exiguo grege utinam et ego meipsum numerare possem. sed nescio quo pacto exemplis magis omnes trahimur quam disciplina et ratione, *καὶ τὸν ἐπιχώριον*, ut Aristophanes ait, *ἀσκοῦμεν τρόπον*. pauci enim ea sunt vel prudentia vel animorum constantia praediti, ut cum vitiis et erroribus suorum temporum pugnare possint. ita quasi fato quodam praecipites in vitia ruimus, et ex vitiis in calamitates. quae fortasse minus multae aut saltem leviores essent, si rectam rationem et reliquos adhuc in natura nostra divinae lucis igniculos in tantis fortunae tenebris tanquam fidelissimos duces sequeremur. quod si fieret, *non toties fatum fatui et caecam fortunam caeci* accusaremus, neque nostros errores et vitia obscuris quibusdam nominibus velaremus. nulla quidem est in terris vel sapientiae vel virtutis perfectio, et frustra describitur nobis ille qui apud Horatium

uno minor est Iove: dives,
liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
praecipue sanus,

aut apud Gellium *ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, εὔπορος, εὐδαίμων*. qualis, ut opinor, nemo unquam fuit neque futurus est. omnibus enim, quod satiricus perfacete addit, non modo pituita, sed flava et atra bilis aliquando molesta est. quod utinam minus crebro et in dictis et in factis praestantissimorum virorum cerneretur. alioqui doctrinam divinarum humanarumque rerum et integriorem et minus controversam et multo expeditiorem haberemus, et vita mortalium aerumnis longe paucioribus premeretur. sed tantam esse vecordiam et malitiam, ut quasi de industria miseros et nos ipsos et alios esse velimus, id vero est dolendum. quid enim obstat, morbis et morte exceptis (quorum illos intemperantia voluptatum atque libidinum cumulamus, hanc saepe quasi refugientem ultro arcessimus), quo minus etiam in terris aliquo modo beati simus? cum divina benignitas ad victum et cultum necessaria liberaliter omnia suppeditet, modo recte uteremur et humaniter communicaremus. nam pestilentiae quidem et sterilitates et terrae motus et siccitates et inundationes, et si qua sunt eius

generis alia publica mala, in unius hominis aetatem rarius incidunt. bella vero nulla naturae necessitate, sed hominum, eorumque principum et regum, quos virtute et sapientia praestare caeteris et cives suos reddere beatos decebat, vel ambitione vel aemulatione vel avaritia vel crudelitate exsistunt, et longe maiorem malorum omnium molem secum trahunt quam quae naturae nobis necessitas imposuit. ne vero caeteri nos excusatos putemus, nunquam principes tantos ciere tumultus possent, nisi inferiores, iisdem morbis laborantes, illorum cupiditatibus non ministros modo sed duces etiam se praeberent: qui honesti laboris fuga et scelesti otii cupiditate divina humanaque iura omnia violare non verentur, et horribili furore et plus quam belluina immanitate grassantur; cumque ipsi pessimi sint, bona etiam aut saltem mediocria ingenia corrumpunt, aut caeteros quietos et tranquillos esse non patiuntur. saevum profecto et horrendum est Martis imperium, qui ferro et igni saevit; sed paulo mitior est Mercurii tyrannis, qui falsis rationibus et callidis verbis miscet omnia, et tela fere suppeditat quae Mars eiaculetur: pessimi sane demagogi, ut ab astrologis appellantur, ac potius *κοσμοκράτορες*. nam vis et fraus, iure et veritate oppressis, plerumque rerum potiuntur. quod etsi ita in promptu est, ut optabile sit esse obscurius, tamen nescio quo modo lectione historiarum magis animus commovetur et ad considerandam vitae humanae sive comicotragoediam sive tragicocomoediam et miseriam simul et vanitatem impellitur: quae nos ad aliam vitam, piis divinitus promissam, maiori studio et ardentioribus votis expetendam excitare debebant, et dum hic sumus, etiam diligentiores, prudentiores, et moderatiores efficere. nam tragicos casus, quorum plenae sunt historiae, vel ex superbia et ambitione, vel ex negligentia et temeritate, vel ex animi libidine et iniustitia ortum habuisse fere constat; perpaucos autem, dum officio fungerentur, impegisse. cuius rei Zonaras noster exempla paene innumera, in postremo tomo praesertim (absque quo si esset, posteriorum imperatorum res gestas magna ex parte ignoraremus) compendio proponit. in quo etsi alii alia desiderare possunt (quis enim satisfaciat omnibus?), tamen conatus eius egregius atque institutum praeclarum fuit, certam quandam historiae quasi disciplinam constituendi, et dispersa in plurimis

voluminibus membra et partes eius in unum quoddam corpus redigendi, ea moderatione adhibita, ut instar lauti magis quam copiosi convivatoris optima potius quam plurima apponeret, nec convivas cum fastidio dimitteret, sed ita affectos, ut Timotheum de Platone dixisse ferunt, cenas eius etiam postridie delectare. delegit enim sibi non omnium sed praecipuarum gentium historias, neque eas omnes, sed vel praecipuas duntaxat vel eas quae ad ecclesiae seriem perspiciendam facere videbantur, consilio iudicioque suo. quod sive probarit sive non probarit omnibus, hoc illi cum multis, illud cum paucissimis scriptoribus, ne dicam nullis, commune erit. in bona tamen spe sum, fore plures qui avide accepturi et gratis animis hoc opus pellecturi sint, quam qui contempturi aut calumniaturi. morosorum vero et obtrectatorum querelas atque aculeos quis hominum deorumve effugiat? quibus, nisi quod ipsi fecerunt, nihil placet: ac ne ipsi quidem sibi ubique satis placent, alioqui non alias aliud probarent atque improbarent. non infitior posse videri Zonaram alias prolixiorem, ut in Iudaica historia, alias breviorem, ut in exterarum gentium rebus gestis. in quo si qua culpa commissa est, excusationem habere videtur hanc, quod ipse non ex suo ingenio deprompsit ea quae scripsit, sed ex variis auctoribus collecta in certum ordinem redegit; qui auctores inter se dissimillimi sunt. quod autem non omnia persecutus est, fortasse non negligentia sed de industria fecit. nam omnium gentium atque urbium res gestas describere immensi est negotii atque adeo infiniti, ut taceam non semper esse fructuosum. ac parum abest quin dicam, id in tanta amplitudine orbis terrarum non magis esse vel utile vel necessarium, quam si quis in civitate maxima omnium domorum acta cognoscere studeat. insignia, rara, exquisita, nos aliqua ex parte attingentia ignorare turpe: consectari singula curiositatis potius est quam eruditionis. si geographis, qui totius terrae formam tenere se profitentur, multas et magnas orbis partes ignorare licuit, cur non idem in historia quoque cum venia liceat? iam quod ad elocutionem attinet, contiones, strategemata, consilia, eventus, eadem fere ubique recurrunt. nam finitimos populos plerumque de finibus dimicare, esse causas vel praetextus quosdam bellorum et subitas occasiones, alia atque alia consilia, sententias, eventus, quis nescit?

occidit miseros crambe repetita magistros

inquit ille, et alio loco

quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
gaudia, discursus nostri farrago libelli.

Quae cum ita se habeant, et philosopho auctore singularia infinita sint nec ullis scientiae limitibus includi possint, praecipua ex iis scire satis est (de hominibus occupatis loquor) et ordinem temporum ac rerum gestarum animo complecti. quam ad rem non parum adiumenti afferet Zonaras noster, qui ab orbe condito auspicatus ad suam usque aetatem, hoc est ad annos abhinc amplius 400 processit. in quo necesse habuit prima quasi rerum gestarum cunabula ex litteris sacris, Iosepho atque aliis scriptoribus vetustis repetere. quae nobis, si absque Mose fuisset, plane ignotae essent: cui nos ut divinitus edocto religio nostra, quamvis adversante philosophia, credere iubet ac cogit. utut sit, auctorem eo antiquiorem et certiorem non habemus. est enim Iudaica historia veluti fundamentum aut principium caeterarum omnium: et gentis illius mirum quoddam fatum, ut paene totum terrarum orbem pervagata, in summis exterarum gentium odiis et adversationibus, tamen opiniones suas mirabili sive pertinacia sive constantia defenderit, atque etiam hodie tueatur, et multos in suam sententiam pertraxerit. quale nihil in caeteris populis cernitur: quorum historiae, insertis etiam et explicatis Danielis et aliorum prophetarum oraculis, obiter attinguntur, ut Aegyptiacae, Assyriae, Persicae, Macedonicae, Romanae. quanquam his peculiare volumen dedicavit, quod ego in duas partes distinxi, et Christianos imperatores ab ethnicis separavi, ut totum opus tripartitum esset. de cuius argumento hactenus. nunc etiam de stylo auctoris nonnihil est dicendum, qui cum non unius sit generis et formae, sed pro varietate auctorum, e quibus haec petita sunt, et ipse variet, in ultimo tomo praesertim, qua aetate Graeca pariter et Romana lingua degeneravit, eruditi homines in eo nonnihil desiderabunt. desideravi et ipse nonnihil, parsimoniam in primis Demosthenicae orationis, quae meo palato longe fuit gratior, et ad convertendum non tantum iucundior sed etiam facilior: utut aliis difficilis videatur, et mea tenuitate superior. nam in hoc auctore multae sunt aut mihi certe esse videntur *περισσολογίαι*, quae ut Graecum

sermonem suo quodam genio saepe non infeliciter lascivientem deceant, Latinis auribus multo severioribus, nisi multum ego fallor, permolestae futurae erant. eaque de causa, ubi citra sententiae detrimentum fieri potuit, a me alicubi praetermissae sunt. idque cum non tam mea sponte, quam monitu doctissimorum virorum, Ioachimi Camerarii et Ludovici Carini, fecerim, me facile viris doctis probaturum confido. imperitorum autem et obtrectatorum iudicia, quae vel nulla vel perversa sunt, contemno, neque facio pluris quam morsum pulicis elephantus Indicus. Fabris enim fabrilia tractanda sunt, neque temere falces in alienam messem immittendae. concessa omnibus est ab invidia et imperitia ad aequitatem et eruditionem provocatio. idem mihi ius, ubi vel decere vel necessarium esse visum est, et *in dialogismis* ad perpetuam *orationem* redigendis haud raro *permisi*, ne propria nomina et pronomina quaedam et verbum *inquit* et alia huiusmodi ad fastidium usque inculcanda essent. quis enim non malit cum Aristoxeno redire in latomias, quam eandem cuculi cantilenam audire toties? ut enim Graeci vel ob complures breves et commodas connexionum particulas, vel ob participiorum, quae praeteriti temporis significationem habent, multitudinem, sive etiam aliis de causis, quas hic persequi longum fuerit, a tautologiis et perissologiis minus abhorrent, et omnia minutius et curiosius persequuntur, sic qui apud Latinos imitari eadem voluerit, nae is in horrendam et ineptam incidet loquacitatem? qui igitur interpretem huiusmodi salebras sine ullo sententiae detrimento vitantem vel negligentiae vel malae *fidei* accusant, suam vel inscitiam et iudicii inopiam vel morbum animi et nulla de causa maledicendi libidinem produnt. neque tamen indulsi mihi nimium. nam quod Plato ait, ei qui in disputando respondeat interrogantis vestigia persequenda esse, id multo magis faciendum esse alienae linguae interpreti cogitavi. quod si is scriptor, quem explicandum susceperis, recto itineris praecessit, hoc est si rerum bonitatem cum elegantia dictionis coniunxit, interpres et minus laboris et plus laudis capit: sin illius salebrosa est oratio, et res haud magni momenti continet, alienae culpae dare poenas etiam interpres cogitur. nam, ut Sophocles alio sensu affirmat, malarum rerum pulchra esse commemoratio non potest, et ordinem ac dispositionem earum

immutare vix conceditur. ut igitur oratio interpretis Latina et pura sit, ipsa tamen compositio horridum quiddam atque asperum sonat, membris et partibus eius non multo melius quam arena sine calce cohaerentibus. quae vitia qui effugere volunt, in aliud gravius plerumque incidunt, ut dum orationi poliendae et exornandae impense student, ab auctoris sententiis longe aberrent, et gravissimo perfidiae crimine se obstringant. his incommodis acute perspectis, summo ingenio et doctrina vir Ioannes Iovianus Pontanus praeclare scripsit, malle se quemque afferre sua, quam offerre aliena: et quod scripsit, ipse in doctrina morum et rerum caelestium explicanda fecit, a philosophis et astrologis petita materia, quam suo arbitratu et collocaret et exornaret. sed tanti viri exemplum ego imitari, praesertim in hoc scripti genere, et ingenii tenuitate et aliis incommodis impeditus, neque possim neque ausim. illud mihi satis fuit, ut sententias bona fide appenderem, et dictione, quantum ipse auctor et orationis meae paupertas pateretur, quam minime aspera uterer aut barbara. nec tamen ipse mihi ubique satisfeci, et in meae infelicitatis parte numeravi, quod in auctorem luculentiorem non incidissem. non quod hunc reprehendam, sed quod vereor ne ab aliis ipse reprehendar, qui nihil nisi florem dictionis sequuntur, qui profecto in brevitate annalium locum non habet. ubertatem Livii quaeris? at orationis divitiae cum paupertate rerum coniungentur. diligentiam in minutissimis quibusque persequendis postulas? atqui in immensum volumen excrescet historia, nec iam compendium erit sed dispendium aut potius furtum. nam quem prolixitas voluminum delectat, is non epitomas sed historias legat. quas si omnes meminit, bene est: sin minus, Zonara tanquam indice et monitore utatur; ac cogitet nihil ab omni parte beatum esse, et multiplicem variarum rerum in uno non usque adeo magno volumine cognitionem styli incommodis, si qua sunt, comparet. quae ratio me quoque movit ut non conquiescerem prius quam saxum hoc, quod toto hoc anno versavi, ad montis cacumen perductum tandem aliquando constitisset, ingenti utique labore et multis sudoribus, quocunque tandem eventu. nam ut de conversionis ipsius aerumnis taceam, quantum difficultatis in ipsa lectione fuit ob characteres elegantissimos illos quidem sed lectu diffi-

cillimos propter affectata illa scribendi compendia et τῆς καλλιγραφίας studium, unde infinita errata oriuntur ex facili notarum mutatione: quae cum alicubi non dissimiles sint, vim diversissimam habent. unde factum ut, quemadmodum Plutarchus se Latina verba ex cognitione rerum assequutum profitetur, ita ego saepe de varietate lectionis ex sensu et constructione divinare sim coactus, ratione plane praepostera. nam et verba rerum, et litterae verborum notae ut essent sunt inventae. neque tamen hac solertia me expedire ubique potuissem, nisi plures mihi codices suppeditati fuissent. quorum tres e tua bibliotheca accepi, magnis sumptibus Cpoli comparatos opera atque industria egregii viri et prudentia longinquis peregrinationibus Ulyssis exemplo ac multo rerum usu parta clari, Ioannis Dernschwam, qui in fronte *vetustissimi illius codicis* 1) haec verba scripsit: "*Chronicon Ioannis Zonarae duobus tomis distinctum*, quorum prior historiam Iudaicam potissimum ab exordio mundi usque ad Hierosolymorum excidium, alter imperatorum tam Graecorum quam Romanorum res gestas usque ad Alexii Comneni obitum complectitur: anno domini 1554 Cpoli in Pera sive Galata (quam olim κέρας sive Cornu appellatam putant) 150 ducatis Hungaricis emi a magnifico domino Antonio Cantacuzeno: cuius familia, dum res Byzantina stetit, imperatoria fuit, nunc sub Turcico dominatu ad privatam condicionem redacta est: ab eoque rogatus sum ut hoc opus aliquando excuderetur, et impressi codicis sibi copia fieret ob Zonaram conservatum. praeterea secundum Zonarae tomum de imperatoribus conferendi gratia ab Alexandro chartophylace triginta ducatis Hungaricis comparavi. alium item Zonarae libellum de rebus imperii et ecclesiae a Constantino usque ad Iustinianum imperatorem ex vetusto codice transcribendum curavi." hactenus ille. quartum codicem 2), qui a Constantino Magno incipiebat, omnibus ornamentis amplissimi viri, domini et Maecenatis mei, Ioannis Iacobi Fuggeri bibliotheca instructissima suppeditavit. denique praeter omnem spem et exspectationem meam accessit Viennensis bibliothecae codex integer 3), benignitate singulari cla-

1) [inter nostros C.]
2) [D.]
3) [B.]

rissimi viri et senatoris regii, domini Gasparis a Nydprug etc ultro suppeditatus: quem totum, adiutore Hieremia Martio, praeclarae indolis adolescente (cuius in hoc opere Graece Latineque exscribendo solerti et fideli opera sum usus), contuli, et multas nostri codicis lacunas explevi. qui sicubi ambo non satisfecerunt, caeteros quoque tres inspexi, et e variis difficultatibus me quanto potui studio expedivi: quanto labore, nemo aestimabit melius quam qui ipse operis non dissimilis periculum fecerit. si qua, in diversitate illa, momenti alicuius esse videbantur, ad finem operis adscripsi. manifeste vero praetermissa aut depravata non annotavi. cuius enim dementiae fuerit, persequenda librariorum vel inscitia vel negligentia vel perfidia et mihi et lectoribus facessere negotium? ut enim oculus integer candidum a nigro facile discernit, sic acuto et exercitato ingenio videre non difficile est, quae lectio vera sit, quae praetermissa, quae addita ex supervacuo, quae depravata sint. neque his contentus indicem quoque adieci: quod genus operae, quamvis lectoribus utilissimum, ut nihil admodum laudis et ingenii habet, ita multum temporis et laboris sibi vendicat, praesertim si eum indicem per temporis angustias et alias occupationes ita pertexere licuisset uti coeperam. quid multa? confido me officio fidelis et non indiserti interpretis sedulo esse functum; in id certe operam dedi. sin aliis aliud videbitur, illud saltem affirmare possum, me quod scierim et potuerim fide optima fecisse et diligentia summa; sicubi vero aut ingenii vires aut eruditionis nervi mihi defuerint, fortunae eam esse culpam, infelicitatem meam, quae cum aliis tantum displiceat, mihi etiam plurimum nocet. neque tam iniquum ullum esse puto, qui plus a me postulet quam praestare queam. ego vero iis, qui vel in hoc vel in aliis operibus a me conversis laudem solidam assequentur, gratulabor potius quam invidebo. cum enim, quidquid hactenus edidi, id vel publica utilitate vel temporibus meis adductus fecerim, nec tam famam captarim quam famem vitarim, si eae lucubrationes meae illustrioribus aliorum editionibus, quales aliqui pollicentur, aliqui etiam minantur, abolitae fuerint, non iniquo animo ferendum erit, meum privatum dedecus (si quod tamen infelicis potius quam inhonesti conatus est dedecus) cum rei publicae litterariae utilitate coniungi, cui ex animo consultum

esse et volo et volui. vellem equidem id cum laude mea potius et gloria fieri (neque enim amorem nostri ab ipsa natura insitum plane abiecimus), sed si fatis aliter visum est, hoc quoque aequi bonique faciendum erit.

Atque haec de auctore et argumenti genere et opera mea: nunc ad eam praefationis partem accedendum est, in qua alioqui multum sudare solitus, quod verebar ne vel in assentationis suspicionem commemorando vel in negligentiae crimen dissimulando venirem: nunc ut liberiore sim animo, tua modestia vel potius magnitudo animi facit, qua id ab ineunte aetate meditatus esse videris quod apud Ciceronem Scipioni divinitus praecipitur, ut alte spectans atque ad caelestem sedem et aeternam domum contuens, *neque sermonibus vulgi dederis te, nec in praemiis humanis spem posueris rerum tuarum, sed suis te illecebris ipsa virtus traxerit ad verum decus*: ut illud Graeci poetae de te dici possit

οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλεις,
βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενῶν καρπούμενος,
ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

quibus versibus id Amphiarao suo tribuit Aeschylus, ut affirmet eum virum optimum esse malle quam videri, cuius animus tanquam ager fecundus et probe subactus, conceptis virtutum seminibus, honestorum consiliorum et quae inde oriuntur actionum quandam quasi segetem proferat. quae si per omnem aetatis tuae decursum, quem ita moderatus es ut honesta negotia suavissimo otio semper anteposueris, singulatim explicare studeam, opus Iliade prolixius mihi nascetur, et tuae aures satis scio non ferent. quae igitur calamo vel tua voluntas vel mea verecundia negat, ea posteritatis sermonibus vel invito te celebrabuntur. idem enim est gloriae quod crocodili ingenium: sequentes fugit, fugientes sequitur. nihil (ut eloquentiae Romanae parens testatur) de insignibus ad laudem viris obscure nuntiari solet. famae nemo unquam imperare potuit. non patitur illa Hesiodi dea sibi frenos iniici: loquitur et clamat, ut ab ipsa posteritate vox eius audiatur. praedicabit illa non tantum ornamenta fortunae, ob quae cum vulgo beatus habearis, tu ea umbrae parietum comparare soles, sed et ingenii magnitudinem et prudentiam tuam periculosissimis temporibus in re et publica et privata,

animi constantiam et aequabilitatem in utraque fortuna, in amplissimis opibus, quas a maioribus acceptas et feliciter conservasti et sine cuiusquam iniuriá amplificasti et ad bene merendum de multis contulisti, eam modestiam et debiti etiam honoris contemptum, qui vel in infimis hominibus raro invenitur; nec tacebit vel benignitatem erga miseros et afflictos, vel liberalitatem erga studiosos et doctos: in quo numero si quis mihi locus est, et si inter Luscinios, Carinos, Tonneros, Streitos, Siphanos atque alios complures, qui tua munificentia fruuntur, numerari mereor (ut autem merear, tua humanitas potius quam mea dignitas facit), et ego nomen meum ex grati animi officio profiteri debeo, qui post multas aerumnas tua liberalitate, Vir amplissime, tandem hoc consecutus videor, ut ad omnes fortunae casus, qui varii impendent, aliquid parati subsidii (nisi fatalis aliqua calamitas intercesserit) me habere confidam: et hic annus, cui tu tanquam salutare quoddam sidus affulsisti, id mihi attulerit, quod per omnem aetatem exhausti labores non contulerunt. ita res ipsa me docet, nimis verum illud esse regii vatis oraculum, qui frustra ante lücem surgi et panem comedi doloris, deum autem suis vel dormientibus suppeditare omnia confirmat. etsi autem in tanto opere neque dormitare neque dormire nimium, ac ne valetudinis quidem semper rationem habere licuit (nam alias nunquam tantum volumen tantillo spatio temporis absolvissem), tamen, si hi decem menses, quibus in hac lucubratione continenter elaboro, cum omni anteacta vita mea comparentur, plane dormientis rete traxisse videor, meque insigni beneficio tuo devinctum esse hoc publico monimento testor, quod tua munificentia studiosis historiarum nunc primum communicatur. faxit deus optimus maximus ut neque te sumptuum tantorum neque me laborum paeniteat; idemque te cum liberis tuis ornatissimis totaque amplissima Fuggerana familia quam diutissime incolumem et florentem conservet. Augustae Vindelicorum, ex bibliotheca herili: calendis Novembris, anno a nativitate domini MDLVI.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ P I 1 W I 1

ΧΡΟΝΙΚΟΝ.*)

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

1. Εὐστόχως ἂν τις εἴποι ἐπιτωθάζων μοι, μεῖζόν σαι τοῦ A ἔργου τὸ πάρεργον. ἔδει γάρ με ὡς ἀληθῶς πάλαι τῶν πραγμάτων ἀφέμενον καὶ τυρβάζεσθαι ἀποσχόμενον καὶ τοῦ μέσου μεταναστεύσαντα καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν ἑλόμενον ζῆν ἀειφυγίαν τε ἑαυτοῦ καταψηφισάμενον, οὕτω τὰ καθ᾽ ἡμᾶς οἰκονομήσαντος τοῦ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἐπειδὴ τοὺς δεσμούς μου διέρρηξε τῶν φιλτάτων στερήσας με, οἷς οἶδεν ἐκεῖνος λόγοις, ἀλγεινῶς μὲν ἐμοὶ συμφερόντως δ᾽ ὅμως, μηδὲν ἕτερον μετιέναι ἢ ὅσα ψυχὴν καταρτίζουσι καὶ καθαίρουσι

*) Sic PW. ἐπιτομὴ ἱστοριῶν συλλεγεῖσα καὶ συγγραφεῖσα παρὰ Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ ζωναρᾶ τοῦ (τοῦ om A) γεγονότος μεγάλου δρουγγαρίου (δρογγαρίου B) τῆς βίγλας καὶ (καὶ om A) πρωτοασηκρήτις AB: Χρονικὸς τοῦ τιμιωτάτου μοναχοῦ κυρίου ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ C. 3 μεταναστεύσαντα ABCW, μεταναστεύσοντα P. 4 καὶ om C. ἑαυτοῦ] ἑαυτῷ AC. 6 ἐπεὶ A, ἐπεὶ B, ἐπεὶ δὲ C. στερήσας με om A. 7 δ᾽ ὅμως] δὲ πάντως A, δὲ παντὸς B.

IOANNIS ZONARAE

ANNALES.

PRAEFATIO.

1. Equidem haud inepte rideri queam ut supervacuis in rebus magis quam in necessariis occupatus. posteaquam enim e medio excessi vitamque delegi solitariam, perpetuo mihi ipsi exilio indicto (idque illius nutu arcanoque consilio factum qui supra nos est, ruptis vinculis meis ereptisque mihi carissimis, cum dolore quidem, utiliter tamen), omnino me iampridem omissis negotiis turbisque repudiatis nihil aliud tractare con-

P I 2 *τῶν ἐντακέντων αὐτῇ μολυσμάτων διὰ φαυλότητα πράξεων, καὶ ἅττα ἐξιλεοῦνται τὸ θεῖον ἐφ' οἷς παρώργισται παρ' ἐμοῦ, παραβεβηκότος τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ ζητεῖν οὕτω συγγνώμην ἐπὶ τοῖς πταίσμασιν. ἐγὼ δ' ἀμελῶς πρὸς τὸ ἔργον ἐκ τῆς πρὸς τὰ καλὰ νωθρείας διατιθέμενος, περὶ τὸ πάρεργον κατέτεινα τὴν σπουδήν.*

Ἀλλ' ἵνα τι καὶ ὑπεραπολογήσωμαι ἐμαυτοῦ, οὐκ οἴκοθεν B *ὡρμήθην πρὸς τὸ ἐγχείρημα, ἄνδρες δέ με φίλοι πρὸς τοῦτο παρέθηξαν, σχολάζοντα βλέποντες καὶ "χρῆσαι" λέγοντες "τῇ σχολῇ πρὸς ἔργον κοινωφελές, καὶ κείσεταί σοι πρὸς τοῦ θεοῦ κἀκ τούτου ἀνταπόδομα." προσεπῆγον γὰρ ὡς οἱ περὶ τὰς ἱστορίας πονήσαντες καὶ τὰ πάλαι γενόμενα συγγραψάμενοι, οἱ μὲν διεξοδικώτερον τάς τε ἄλλας πράξεις τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ* C *στρατηγήματα συγγεγράφασι, παρατάξεις διηγούμενοι καὶ συμπλοκὰς στρατευμάτων καὶ στρατοπεδείας καὶ χάρακας καὶ εἴ τι τούτοις ἑπόμενον, πρὸς δὲ τοῖς περιηγήσεις χωρίων καὶ δυσχωρίας ὁδῶν καὶ ὄρη προσάντη καὶ δύσβατα καὶ αὐλώνων στενοχωρίας καὶ πόλεων ὀχυρότητας καὶ πυργωμάτων ὕψη μετέωρα καὶ ὡς ἄν τις φαίη αἰθέρια· τοῖς δὲ καὶ πρὸς ἐπίδειξιν συντέθεινται τὰ συγ-* D *γράμματα, ἐπιδεικνυμένοις ὅπως εἶχον περὶ τὸ γράφειν δυνάμεως,*

1 *ἐκτακέντων* B. 4 *τοῖς* om C. 5 *νωθρείας* ABC, *νωτρίας* PW. 7 *ὑπεραπολογήσωμαι* ABC, *ὑπεραπολογήσομαι* PW. 10 *κείσεταί* AC, *κείσηταί* PW. *σοι* ABCW, *σοί τι* P. *πρὸς τοῦ — τούτου* A, *κ. τούτου π. τ. θ.* PW. 11 *προσεπῆδον* A. 13 *τὰς ἄλλας τε* A, om C. 17 *αὐλῶν* B, *αὐλαίου* C. 19 *συντίθενται* B. 20 *περὶ τὸ γράφειν* om C.

veniebat nisi ea quae animum excolunt et a maculis pravarum actionum assuetudine impressis purgant, quaeque numen infestum mihi ob eius praecepta violata et desertam iustitiae viam placare queant, itaque delictorum veniam impetrare. ego vero, quae mea ad recte faciendum socordia est, rebus necessariis neglectis in supervacuis elaboro.

Tamen, ut pro mei defensione aliquid afferam, non meapte auctoritate susceptum hoc opus est, sed hortatu amicorum: qui cum me otium agere viderent, id aiebant in negotium aliquod esse conferendum, quod et rem publicam iuvaret et ipsum quoque divinum mihi praemium conciliaret. addebant, eos qui historiis et rebus olim gestis describendis laborassent partim cum alia facta veterum tum strategemata prolixius conscripsisse, atque acies instructas, exercituum conflictus, castrametationes, aggeres excitatos et alia huius generis enarrare, praetereaque loca et impedita itinera et montes arduos atque inaccessos, vallium item angustias, urbium munitiones et turrium altitudines immensas propeque in caelum porrectas quasi oculis subiicere; partim scripta sua ad ostentationem rettulisse, ut suam scribendi facultatem demonstrarent, eoque

καὶ διὰ τοῦτο δημηγορίας τε μεταξὺ τιθεῖσι καὶ παρεκβατικώτερον ἢ καὶ ῥητορικώτερον κεχρημένοις τῷ λόγῳ· ἐνίοις δὲ καὶ εἰς διαλόγους τὸ φιλότιμον ἐτελεύτησεν, ὥσθ' ὁπηνίκα περί τινων ἑτεροδοξούντων καὶ σφαλλομένων περὶ τὰ ὀρθὰ συγγράφωνται δόγματα, διαλέξεις ποιεῖσθαι πρὸς ἐκείνους ὡς πρὸς παρόντας, καὶ διελέγ- P I 3
χειν αὐτῶν τὸ κακόδοξον, κἀκ τῆς ἱερᾶς γραφῆς τοὺς ἐλέγχους παράγειν, ἢ καὶ Ἰουδαίοις ἀντιλέγειν, καὶ ἐθελοκακοῦντας δεικνύειν αὐτοὺς εἰ μὴ τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον δέχοιντο, καὶ χρήσεσι κεχρῆσθαι προφητικαῖς, καὶ πρὸς Ἕλληνας αὖθις ἀντικαθίστασθαι, καὶ τὸν ὕθλον ἐκείνων εἰς μέσον παράγειν, καὶ καταμωκᾶσθαι τῶν μυθευομένων αὐτοῖς, καὶ τὰς αὐτῶν γραφὰς προφέρειν τῆς κακοδοξίας εἰς ἔλεγχον, ἔστι δ' οὗ γνωμολογεῖν τε καὶ B
ἠθικεύεσθαι. "ταῦτα δ'" ἔφασαν "τοῖς πλείοσι τῶν ἀναγινωσκόντων τὰ τῶν ἱστοριῶν ἐκείνων συγγράμματα, ἵνα μὴ λέγωμεν πᾶσιν ἴσως, φορτικά τε καὶ παρέλκοντα ἥγηνται, ὅτι τε σχολῆς εἰσι δεόμενα πλείονος, καὶ ὅτι, κἂν ταύτης τύχοιεν τῶν ἐπιόντων τὰς ἱστορίας τινές, μάταιον ἐκείνοις ἀποβαίνει τὸ περὶ ταύτας C
πονεῖν, τῶν μακρῶν διηγημάτων τῶν περὶ παρατάξεων καὶ πολέ- W I 2
μων καὶ τοῦ τῶν στρατιῶν διακόσμου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὁμοίων διαφευγόντων τὴν μνήμην, τῶν δέ γε δημηγοριῶν καὶ τῶν διαλέξεων καὶ εἰς τὸ ἀνόνητον περιισταμένων τοῖς ἐπιοῦσι τὰ ἱστο-

1 τε add A. 2 διαλόγους ABC, διαλόγον PW. 4 συγγράφονται AC, et B ut videtur. 5 ὡς πρὸς AB, ὡς PW. 6 ἱερᾶς om A. 7 ἰουδαίους B. 8 χρήσεσι ABC et codices Ducangii, ῥήσεσι PW ex coniectura Wolfii. 11 προσφέρειν C. 15 ἴσως om AB, "abest ab aliquot mss" Ducange. 17 μάταιος C. 19 στρατιωτῶν A. 20 alterum τῶν om B.

conciones interposuisse ac digressiones, oratorio plane modo; partim ambitione quadam desinere in dialogos, ut, cum de aliquibus diversae opinionis et a rectis sententiis aberrantibus scribant, cum iis quasi praesentibus disputent et pravas eorum persuasiones arguant, probationibus e sacra scriptura petitis, aut Iudaeos confutent, ipsorumque pravitate ac pertinacia fieri contendant quo minus religionis nostrae arcana amplectantur, locis prophetarum in medium adductis, atque etiam gentilibus sese opponere eorumque nugas afferre in medium, ac deliramentis fabularum subsannatis scripta ipsorum erroris coarguendi gratia proferre, nec non alicubi sententias congerere et de formandis moribus disputare. haec aiebant illi si non omnibus at plerisque lectoribus molesta et supervacanea videri, quod et multum otii requirant et, si quibus id suppetat, inanis tamen labor sumatur in evolvendis prolixis illis narrationibus praeliorum et bellorum et ordinationis exercituum aliarumque similium rerum quae memoria effluere soleant. iam concionibus et disputationibus in historia legendis nullum fieri operae pretium. nam quem ex eo capi

*ϱούμενα. τίνι γὰϱ ἔσται τις λυσιτέλεια” ἔλεγον “ἐκ τοῦ γνῶναι τί
μὲν ὁ δημαγωγὸς ὅδε διελέχθη τῷ δήμῳ, τί δὲ τοῖς στϱατιώταις*
D *ὁ στϱατηγός, ἢ τί τοῖς πϱέσβεσιν ὁ αὐτοκϱάτωϱ ἐκεῖνος ἔφη τοῖς ἐκ
Πεϱσῶν, ἢ ἄλλος τοῖς ἐκ Κελτῶν ἢ Σκυθῶν ἢ τοῖς ἐξ Αἰγύπτου
τυχὸν ἢ τοῖς ἐκ Δακῶν τε καὶ Τϱιβαλλῶν, τί δ’ ἕτεϱος τῇ συγ-
κλήτῳ βουλῇ ἢ τῇ πληθύϊ τῇ δημότιδι δημηγοϱῶν πϱοσωμίλησε;”
τοὺς μὲν οὖν τοιαῦτα ἔλεγον τὰ τῶν ἱστοϱιῶν ἐκδεδωκέναι συγ-
γϱάμματα, πεπλατυσμένα δηλαδὴ καὶ πϱὸς τὸ φιλοτιμότεϱον*
P I 4 *ἀποκλίνοντα, τοὺς δὲ ἀντιθέτως ἐκείνοις διατεθῆναι πεϱὶ τὴν τῶν
ἱστοϱιῶν συγγϱαφήν, βϱαχυϱϱημοσύνῃ χϱησαμένους, κἀντεῦθεν
πεϱὶ τὰ καίϱια ζημιοῦντας τοὺς πεϱὶ τὰ σφῶν ἐσπουδακότας συγ-
γϱάμματα, ἅτε καὶ αὐτὰς τὰς καιϱιωτέϱας τῶν πϱάξεων τῶν
ἱστοϱουμένων παϱαλελοιπότας ἀνδϱῶν, ἐνίας μέντοι καὶ ἐξυμνεῖ-
σθαι δικαίας, βϱάχιστα δέ τινα πεϱὶ ἐκείνων εἰπόντας, καὶ ταῦτα*
B *μήτε τὸ ἦθος ἐκείνων ἢ τὴν φύσιν παϱαδηλοῦντα καὶ τὴν πϱοαί-
ϱεσιν, μήθ’ ὅπως τῶν βασιλευσάντων ἕκαστος τῆς βασιλείας
ἐκϱάτησε, μήθ’ ὅστις ἦν πϱὸ ταύτης, μήτ’ ἐκ τίνων ἐγένετο.
τινὰ δὲ τῶν συγγϱαμμάτων τούτων καὶ ἀφελεστέϱα λίαν ἐκδεδό-
σθαι πϱοσετίθουν τῇ φϱάσει, συντεθεῖσθαί τε αὐτὰ σολοικότεϱον
καὶ ἰδιωτικαῖς λέξεσιν ἐκφέϱεσθαι ἢ καὶ βαϱβάϱοις ἐνίοτε, ὥστε*
C *ἐντεῦθεν ἀηδῶς τοὺς λόγοις ὡμιληκότας πϱὸς αὐτὰ διατίθεσθαι.*

1 τί] τίς B. 2 ὅδε] ὧδε C. διελέχθη C. 3 ἢ τοῖς πϱέσβεσι τί ἔφη ὁ αὐτ. ἐκεῖνος τοῖς ἐκ B. πϱέσβευσιν C. 5 Δακῶν] δαμασκῶν B. τϱιβαλῶν ABC. 8 φιλότιμον B. 9 ἀποκλίναντα B. 12 τὰς om C. καιϱιωτάτας B. 15 μήτε τὸ] μήτ’ AC. 19 συντεθεῖσθαι — 21 ἐντεῦθεν] καὶ ἰδιωτικαῖς ἐκφέϱεσθαι λέξεσιν (λέξεσι A) ἢ καὶ (καὶ om B) βαϱβάϱοις ἐνίοτε, συντεθεῖσθαί τε σολοικότεϱον, ὥστε κἀντεῦθεν AB.

fructum, si quis sciat quid vel concionator apud populum vel dux apud milites dixerit, quid item imperator alius legatis Persarum, alius Gallorum aut Scytharum aut Aegyptiorum forsan Dacorumve aut Triballorum responderit, quae verba alius apud patres conscriptos aut populum fecerit? scripta igitur huiusmodi asserebant latius evagari et ad ambitionem inclinare: alios porro scriptores contrario laborare vitio, qui dum brevitatem affectarent, rerum necessariarum cognitione fraudarent lectorem, praeteritis aliquando aut saltem breviter perstrictis praestantium virorum rebus gestis, quae vel divinis celebrari laudibus mereantur, nec declararent qui mores, quae ingenia, quae consilia illorum fuerint, nec quo pacto quisque regum sit potitus regno, qui fuerit ante illud partum, quibus ortus maioribus. addebant, scriptorum illorum quaedam nimium inornata esse dictione, compositione aspera, verbisque plebeiis ac nonnunquam barbaris constare: unde fieret ut homines eruditi ab eorum lectione abhorrerent. his illi dicendis, et scriptis historicorum

τοιαῦτα λέγοντες καὶ οὕτω τῶν ἱστορικῶν συγγραμμάτων ὡς εἴρηται καθαπτόμενοι, πολλάκις με παρώθηγον τὰς βίβλους ἀνὰ χεῖρας λαβεῖν, καὶ παρεάσαντα τὰ πολλά, ὧν τὰ μὲν τῇ μνήμῃ προσιζάνειν διὰ τὸ πλῆθος ἀποπεφύκασι, τὰ δ' εἰς οὐδὲν τελευτῶσιν ὀνήσιμον, τὴν δέ γε πεπλατυσμένην ἐπιτεμόντα διήγησιν, σύντομον ἱστορίαν ἐκδεδωκέναι, συνοπτικῶς διδάσκουσαν τοὺς ἐπιόντας τὸ D
σύγγραμμα τὰ καιριώτερα τῶν πεπραγμένων ἢ καὶ ἄλλως συμβεβηκότων τοῖς περὶ ὧν ἡ συγγραφὴ διαλέγεται.

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν πρὸς τοιοῦτόν με παρεκίνουν ἀποδύσασθαι πόνημα καὶ τοιοῦδε συγγράμματος ἅψασθαι· (2) ἐγὼ δὲ τὸ μὲν ἀνειμένος τὴν γνώμην ὢν (εἰρήσεται γὰρ τἀληθές) καὶ ῥᾳστώνῃ συζῶν, τὸ δὲ καὶ ἀσχολίας συνορῶν τὸ πρᾶγμα δεόμενον καὶ P I 5
βίβλων πολλῶν, ὤκνουν καὶ ἀνεδυόμην πρὸς τὴν ἐγχείρησιν. οἱ δέ με νύττοντες οὐκ ἀνίεσαν, καί ποτε πρὸς τοὔργον τῇ τῶν νυγμῶν συνεχείᾳ διεγηγέρκασιν. εἰ γὰρ κοιλαίνειν τὸ τῆς πέτρας σκληρὸν καὶ ἀπόκροτον ῥανίδος ἐνδελέχεια δύναται, μᾶλλον ἂν δυνήσεται λόγος ἐνδελεχὴς τὰ ὦτα θυροκοπῶν γνώμης διεγεῖραι ῥᾳστώνην καὶ ἀνειμένην προαίρεσιν. εἶτά μοι καὶ ὡς οὐδὲ πρὸς B
ψυχικὴν ὠφέλειαν ἀκερδὴς ὁ πόνος ἔσται καὶ ἡ περὶ τὴν συγγραφὴν ἀσχολία, ἐλήλυθε κατὰ νοῦν. ἠρεμοῦντι γὰρ τῷ νοΐ μᾶλλον εἴωθε τῆς πονηρίας ἐπιπνέειν τὰ πνεύματα, ἐνθυμήσεών τε φαύλων καὶ λογισμῶν ἄλλοτε ἄλλων ἐπεγείρειν κλυδώνια, καὶ κατα-

2 με] μὲν C. 5 διήγησιν ἐπιτέμνοντα C. 9 οὖν om C. 11 ἀνειμένως A. τῇ γνώμῃ C. 14 δέ] δέ γε C. 21 εἴωθεν ἐπιπνέειν τῆς πον. B. 22 κλύδωνα C.

ad hunc modum traducendis, saepe me cohortati sunt ut libris in manus sumptis tam ea praetermitterem quae ob prolixitatem memoria non caperet, quam quae utilitatis nihil haberent, et longa narratione in compendium redacta brevem historiam ederem, quae facta et res memoratu digniores quam paucissimis complecteretur et lectoribus velut ob oculos poneret.

Et illi quidem huiusmodi laboris capiendi et talis operis conscribendi auctores mihi fuere: (2) ego vero cum et remisso essem animo (dicam enim quod res est) otioque deditus, et rem esse cernerem magnae occupationis, quaeque librorum copiam postularet, dubitabam et ab eo conatu abhorrebam. verum illi me vellicare non prius destiterunt, quam improbitate stimulandi ad suscipiendum opus tandem perpulissent. nam si aquae gutta subinde cadendo solidam saxi duritiem cavat, quanto magis oratio crebro aures feriens animi torporem et quietis studium excutit? deinde in mentem mihi venit, laborem illum et historiae scribendae occupationem aliquid utilitatis et lucri etiam animo esse allaturam. nam nequitiae flatus magis adspirare solent menti quiescenti, malarumque cogitationum et rationum alias alios excitare fluctus, eamque conti-

βαπτίζειν αὐτὸν τῇ συνεχείᾳ τῶν προσβολῶν, καὶ ἢ πρὸς ἁμαρτίας
C ἐξολισθαίνειν ποιεῖν, εἰ καὶ μὴ πράξεσιν ἀλλά γε συγκαταθέσεσιν,
ἢ τέως ζάλην αὐτῷ πολλὴν ἐπικυμαίνειν καὶ τάραχον. εἰ δέ τισιν
ὁ νοῦς ἐνησχόληται, διαφεύγειν πέφυκεν ὡς ἐπίπαν τὰς ἐκ τῶν
πολλῶν λογισμῶν τρικυμίας καὶ τῶν πονηρῶν ἐνθυμήσεων. διά τε
τοίνυν τὴν ἐκ τῶν φίλων παράθηξιν καὶ διὰ τὴν τῶν ῥυπαρῶν ἢ
W I 3 D καὶ ματαίων λογισμῶν ἀποσόβησιν προσήγαγον ἑαυτὸν τῷ σπουδάσματι.

Οὕτω μὲν οὖν μοι ἐπιβαλεῖν ἐγένετο τῷ παρόντι συγγράμματι.
εἰ δὲ μὴ διηκριβωμένην τὴν περὶ ἑκάστου τῶν ἀναγραφομένων ἱστορίαν ποιήσομαι, νέμειν μοι συγγνώμην αἰτῶ τοὺς ἐντευξομένους
αὐτῇ· οὔτε γὰρ βίβλων ἴσως μοι εὐπορῆσαι γενήσεται ὅσαι μοι
χρειώδεις εἰσὶ πρὸς τὸ σύγγραμμα, παρὰ τῇ ἐσχατιᾷ ταύτῃ ποιου-
P I 6 μένῳ νυνὶ τὴν διατριβήν, οὔτε πάντες οἱ συγγραφεῖς τῶν ἱστοριῶν
τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν συγγεγράφασιν, ἀλλ' ἐν πολλοῖς διαφωνοῦσιν, εἴ γε μὴ ἐν τοῖς πλείοσιν. εἰ δὲ καὶ ἀκριβοῦσθαι βουλήσομαι περὶ ἑκάστου τῶν ἱστορουμένων, καὶ δηλοῦν τί μὲν ὅδε περὶ τοῦδε λέγει ὁ συγγραφεύς, τί δ' ἕτερος περὶ τοῦ αὐτοῦ, πολύστιχον ἂν καὶ αὐτὸς τὴν περὶ ἑκάστου πραγματείαν πυιήσομαι.
B διὰ ταῦτά μοι παρεᾶν δέδοκται τὰ ἐφ' οἷς ἀλλήλοις οἱ περὶ τῶν
αὐτῶν συγγράψαντες ἠναντίωνται, εἰ μή τι τῶν ἄγαν εἴη σπουδαίων καὶ ὃ παραλιμπανόμενον περὶ τὰ καίρια λυμανεῖται τῇ συγγραφῇ. εἰ δ' ὁ χαρακτὴρ τοῦ λόγου ποικίλλεται καὶ μὴ δι' ὅλου

1 ἁμαρτίαν ὑπολισθαίνειν AB. 12 οὔτε] οὕτω C. ἴσως om A, ante βίβλων ponit B. 13 παρὰ om C. 16 καὶ om B. 18 ὁ συγγραφεύς om C. 19 ποιήσωμαι B. 21 σπουδαῖον A.

nenter invadendo demergere, et aut in peccata impellere (si facto minus, at assensu) aut undarum in ea magnam agitationem ac tumultum commovere. animus autem certis negotiis occupatus effugere fere solet multarum cogitationum pravarumque cupiditatum decumanos fluctus. igitur tum amicorum cohortationibus, tum sordidas aut inanes curas expellendi studio, ad opus hoc suscipiendum sum adductus.

Ita factum est ut hanc provinciam acciperem. quod si minus exquisite perfectae fuerint operis huius singulae partes, veniam a lectoribus peto. fortassis enim in hoc secessu nunc agenti mihi neque copia librorum ad condendam historiam necessaria suppetet, neque scriptores omnes iisdem de rebus eadem tradiderunt, ut non in pluribus, saltem in multis dissentientes. quod si omnia curiose persequi voluero, ac recensere quid alius atque alius eadem de re dixerit, mihi etiam prolixum unaquaque de re nascetur opus. quapropter contrarias historicorum narrationes praeterire mihi visum est, nisi quid maximi fuerit momenti, quo praetermisso ipsa historiae integritas labascat. iam dictionem esse

ὅμοιός ἐστιν ἑαυτῷ, θαυμαζέτω μηδεὶς μηδέ τις τὸν λόγον αἰτιάσθω ἢ τὸν τούτου πατέρα με. ἐκ πολλῶν γὰρ βίβλων τὰς ἱστορίας ἐρανισάμενος, ἔν γε πολλοῖς ταῖς τῶν συγγραφέων ἐκείνων χρησαίμην C ἂν συνθήκαις καὶ φράσεσιν, ἐν ὅσοις δ᾽ ἂν καὶ αὐτὸς παρῳδήσω ἢ παραφράσω, πρὸς τὸν ἐκείνων χαρακτῆρα τὴν ἰδέαν τοῦ λόγου μοι μεθαρμόσομαι, ἵνα μὴ ἀσύμφωνος αὐτὴ ἑαυτῇ δοκῇ ἡ γραφή.

3. Ἀλλά μοι πρὸ τῆς ἱστορίας κεφαλαιωδέστερον εἰρήσθω τίνα τὰ ἱστορηθησόμενα, ἵν᾽ εἰδοῖεν οἱ τῷ συγγράμματι ἐντευξόμενοι D ὡς πολλῶν τε καὶ τούτων ἀναγκαιοτάτων ἱστοριῶν ἐν εἰδήσει γενήσονται. περιέχεται γοῦν τῇ ἐπιτομῇ ἡ Ὀκτάτευχος καὶ ὅσα ἐν ἐκείνῃ ἱστόρηται· καὶ τῶν Βασιλειῶν αἱ βίβλοι ταύτῃ συμπεριέχονται, καὶ ἐπ᾽ αὐταῖς τὰ Παραλειπόμενα, καὶ ὅσα ὁ Ἑβραῖος Ἰώσηπος ἀρχαιολογῶν ἢ τῶν παλαιοτέρων εἶπεν ἐπέκεινα, ἢ παρεκβατικώτερον ἢ καὶ ἀλλοιότερόν τι παρ᾽ ἐκείνους ἱστόρησε· καὶ τὰ P I 7 τοῦ Ἔσδρα, τά τε τῶν αἰχμαλωσιῶν τῶν Ἑβραίων, προτέρας μὲν τῆς τῶν δέκα φυλῶν ἣ παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου Σαλμανασὰρ γέγονε τὴν Σαμάρειαν ἑλόντος πολιορκίᾳ καὶ τὸ ἔθνος αἰχμαλωτίσαντος καὶ πέραν Εὐφράτου ἀπαγαγόντος καὶ κατοικίσαντος, εἰς δὲ Σαμάρειαν μετοικίσαντος ἔθνη τινὰ ἃ Χουθαῖοι ἐπωνομάζοντο, εἶτα

4 δ᾽ ἂν καὶ B, δὲ καὶ AC, δ᾽ ἂν PW. 5 ἢ] καὶ B. παραφράσω AB, παρεμφράσω PW. ἐκεῖνον A. 6 μοι ABC, μου PW. αὐτὴ A, αὐτῇ PW. 9 εἰδοῖεν] sic libri omnes. 11 οὖν B. 13 ὁ ABCW, om P. 14 εἶπεν ABC, τὶς εἶπεν PW. ἢ καὶ παρεκβ. A. 15 ἀλλοιότερον A, ἀλλοιώτερον PW. τι ABCW, μού τι P. 16 ἐζρᾶ B: infra lib. 4 cap. 5 est Ἔζρας. τά τε] ταύτης A. 19 ὑπαγαγόντος C. εἰς δὲ Σαμ. μετοικίσαντος om C.

variam nec per omnia sui similem ne quis miretur neve culpet aut orationem aut me auctorem illius. cum enim historiam e variis scriptoribus veluti stipem colligere necesse habeam, in multis illorum et dictione et compositione utendum erit: sicubi tamen ipse de meo aliquid interiecero et inseruero, stylus ad illius, quem sequar auctorem, formam accommodabitur, ne scriptura a sese dissidere videatur.

3. Enimvero antequam ipsam rem aggrediar, summatim ea complectenda sunt quae tractabuntur, ut norint lectores quam multas easque summe necessarias historias sint cognituri. continentur igitur hoc compendio octo primi Bibliorum libri et quae in illis narrantur, Regum item libri et Paralipomena, quaeque Iosephus Hebraeus in Antiquitatibus aut antiquioribus addidit, aut copiosius aut aliter paullo quam ab illis factum est enarravit; et libri Esdrae, et captivitates Hebraeorum, quarum prior decem tribuum sub Assyrio Salmanassare contigit, qui Samariam gentemque obsidione cepit, eaque ultra Euphratem abducta gentes quasdam Samariam transtulit qui Chuthaei cognominabantur,

καὶ τῆς παρὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐπενηνεγμένης τῇ Ἱερουσαλήμ,
B καὶ ὡς ἔρημος ἡ πόλις ἐγένετο καὶ ὁ ναὸς ἐνεπέπρηστο καὶ τὸ ἔθνος
ἅπαν ἐξηνδραπόδιστο· καὶ ὡς μετὰ ἐνιαυτοὺς ἑβδομήκοντα κατὰ
τὰς προρρήσεις τῶν προφητῶν ἐκκεχώρηται τῷ λαῷ ὑπὸ Κύρου
τοῦ τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν καθῃρηκότος ἐπανελθεῖν εἰς Ἱερου-
σαλὴμ καὶ τὴν πόλιν ἀνεγεῖραι καὶ ἀνακαινίσαι τὸ ἱερόν· τίς τε ἦν
ὁ Κῦρος, καὶ ὅπως τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν κατέλυσε, καὶ τίνες
C μετ' ἐκεῖνον τῆς βασιλείας ἐκράτησαν· καὶ ὅπως καὶ παρὰ τίνων
ἡ τῆς πόλεως ἐκωλύθη οἰκοδομή, κἀκ τίνος αὖθις ἡ ταύτης ἐξεχω-
ρήθη ἀνέγερσις· καὶ περὶ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, καὶ ὅπως ἔκρινε
τὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ὀνείρατα καὶ τοῦ Βαλτάσαρ τὴν ὅρασιν
ὅτ' εἶδεν ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος τῆς χειρὸς τὸν ἀστράγαλον γράφοντα
ἐν τῷ τοίχῳ, καὶ περί τινων τῶν τοῦ προφήτου ὁράσεων, ἃ πάντα
D μετὰ συντετμημένης ἱστόρηται ἐξηγήσεως· καὶ περὶ τῶν τριῶν
παίδων καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἢ δι' αὐτῶν γεγονότων ὑπὸ θεοῦ ἐξαι-
σίων· περί τε τῆς Ἐσθὴρ καὶ ὅπως τὸ τῶν Ἑβραίων γένος πανω-
λεθρίας αὕτη ἐρρύσατο· καὶ περὶ Ἰουδὴθ ἢ τὸν Ὀλοφέρνην κατα-
W I 4 σοφισαμένη ἀνεῖλε καὶ τὴν αὐτοῦ στρατιὰν παρέδωκεν εἰς ἀπώ-
λειαν· καὶ περὶ Τωβίτ, καὶ ὅπως ἀορασίᾳ πληγεὶς καὶ ἐξ εὐπορίας
P I 8 εἰς ἀκριβῆ πενίαν συνελαθεὶς αὖθις δι' ἀγαθοεργίαν θεοῦ προνοίᾳ
τετύχηκε τοῦ ὁρᾶν καὶ πλούτου δαψίλειαν ἔλαβεν. ἀλλὰ καὶ τὰ

5 τὴν BC, τὴν τῶν PW. ἐπανελθεῖν A, ἀνελθεῖν PW. 7 τὴν ABC, τὴν τῶν PW. 9 συνεχωρήθη B. 16 τῆς] τὴν A. 17 ἰουδὴθ ABC, Ἰουδὶθ PW, quae infra lib. 3 cap. 12 Ἰουδήθ. 19 τωβὴτ A: cf. lib. 3 cap. 13. tertium καὶ om A. ἀπορίας C. 20 δι' ἀγαθοεργίαν om B. 21 ἔλαβεν] ἔσχηκεν AB.

altera sub Nabuchodonosore, captis Hierosolymis, urbe deserta et templo incenso, totaque gente in servitutem abducta; utque post annos septuaginta secundum oracula prophetarum a Cyro, Babylonico regno everso, populo Hierosolyma redire concessum sit et urbem instaurare et renovare templum; quis fuerit Cyrus, ut regnum Assyriorum everterit, qui post eum id regnum tenuerint, quemadmodum et a quibus urbis aedificatio prohibita fuerit, a quo rursus eius instauratio concessa. agetur etiam de Daniele propheta, ut Nabuchodonosoris somnia exposuerit et Baltasaris visionem, cum barbarus ille articulum manus scribentem vidit in pariete, et de quibusdam prophetae visionibus, quae omnia brevi enarratione adiecta recensentur; de tribus item pueris, et miraculis vel in eos vel per eos divinitus editis; de Esthere, ut a gente Hebraeorum internecionem averterit; de Iuditha, quae Holofernem fraude sustulit et eius exercitum ad interitum dedit; deque Tobia, ut is caecitate percussus et ex prosperitate ad extremam egestatem redactus, ob beneficentiam suam dei providentia visum receperit opumque affluen-

τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου ἐνταῦθα συντέτμηνται, μνησθείσης τῆς ἱστορίας ἀναγκαίως ἐκείνου διά τε ἄλλα καὶ ὅτι τῇ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ τοῦ Δαρείου προτέραν ἧτταν ἐπιδεδήμηκε καὶ τὸν ἀρχιερέα διαφερόντως ἐτίμησε, καὶ ὅπως τὴν Περσῶν κατέλυσε βασιλείαν καὶ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ ὅσον ἐβασίλευσε B χρόνον, καὶ ὡς εἰς τέσσαρας ἀρχὰς ἡ ἐκείνου βασιλεία θανόντος μεμέριστο· καὶ ὅσα τοῖς Ἰουδαίοις ἐξ Ἀντιόχου γέγονε τοῦ Ἐπιφανοῦς, τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἑνὸς ἀπογόνου τυγχάνοντος· καὶ ὡς οἱ Ἀσαμωναῖοι τούτῳ ἀντέστησαν καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ τυραννίδος τοὺς ὁμοεθνεῖς ἐλυτρώσαντο, καὶ τίνες οὗτοι, καὶ ὅπως τῶν ὁμοφύλων καὶ ἐπὶ πόσον προέστησαν· καὶ ὡς μετὰ τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς ὑπ' Ἀσσυρίων εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπανέλευσιν C οὐκ ἦν τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος βασιλευόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἀρχόμενον· καὶ ὅτι οἱ τῶν εἰρημένων Ἀσαμωναίων ἀπόγονοι τὴν ἀρχιερατικὴν τιμὴν περικείμενοι καὶ τὰ τοῦ ἔθνους ἰθύνοντες καὶ διάδημα ἑαυτοῖς περιέθεντο· καὶ ὅπως Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου τῶν ἀδελφῶν διενεχθέντων περὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς βασιλείας ὁ Μάγνος Πομπήϊος στρατηγῶν τότε Ῥωμαίων, διαιτῆσαι D μετακληθεὶς τοῖς ὁμαίμοσι, τήν τε πόλιν εἷλε τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ ἔθνος τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέταξε· καὶ ὅπως Ἡρώδης ὁ Ἀντιπάτρου υἱὸς μετὰ ταῦτα τῆς τῶν Ἰουδαίων βασιλείας ἐκράτησε, καὶ τίς ἦν

1 ἐνταῦθα] ἐν ταύτῃ B. 2 ἀναγκαίως om A. κἀκείνου AB. 6 ἡ ἐκείνου βασιλεία θανόντος AC, ἐκείνου θανόντος ἡ ἐκείνου βασιλεία PW. 7 ἐξ ἀντ. τοῖς ἰουδ. A. περιφανοῦς C. 8 Ἀλεξάνδρου] ἐκείνου AB. 10 ὁμοεθνεῖς AB, ὁμογενεῖς PW. 11 πόσοις C. ἐκ om C. 12 τῆς ὑπ'] ἐπὶ C. 14 οἱ om A. 17 διωχθέντων A. 19 εἷλε τῆς] εἷλεν A. 20 ὁ add ABC.

tiam. praeterea res Alexandri Macedonis hic perstringuntur, cuius mentio facienda fuit cum ob alia, tum quod post priorem Darii cladem ad Issum acceptam Hierosolyma profectus summum pontifici honorem habuit; ut Persarum regnum eversum occuparit, quamdiu regnarit, ut imperium ab eius obitu in regna quattuor fuerit divisum; quae Iudaei ab Antiocho Epiphane, uno ex posteritate successorum Alexandri, perpessi sint; ut Asamonaei illi restiterint ac populares suos ab illius tyrannide liberarint; qui illi sint, quomodo et quamdiu populo praefuerint; ut post reditum ab Assyria captivitate Iudaica gens non regibus sed pontificibus paruerit; ut Asamonaeorum quos diximus posteri summi sacerdotii honore praediti ac genti suae imperantes diadema etiam assumpserint; ut Pompeius Magnus Romanorum imperator ad componendam Hyrcani et Aristobuli fratrum de regno contentionem arcessitus tum urbem Hierosolymorum ceperit tum gentem Romanis subiecerit; ut deinde Herodes Antipatri filius regno Iudaeorum potitus sit, quis ille

οὗτος καὶ ὅθεν κατήγετο καὶ ὅσα κατ' οἶκον ἐκείνῳ συμβέβηκε καὶ μέχρι τίνος οἱ ἐξ ἐκείνου τῆς βασιλείας ἐκράτησαν· κἀκ τίνος τρόπου καὶ ἐξότου ἡγεμόνες ἐκ Ῥώμης εἰς Ἰουδαίαν ἐστέλλοντο· καὶ P I 9 *ὅσα περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Ἰώσηπος συνεγράψατο, ἀλλὰ μέντοι καὶ περὶ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου· καὶ διὰ τίνας αἰτίας τοῦ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπείκειν Ἰουδαῖοι ἀπέστησαν, καὶ ὅπως τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐπολεμήθη παρὰ Ῥωμαίων, καὶ παρὰ τίνος ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ὅπως ἐξεπορθήθη τὴν τελευταίαν καὶ μὴ σχοῦσαν ἀνάκλησιν πόρθησιν.*

B 4. *Ῥωμαίων δὲ καὶ τῆς Ῥώμης μνησθείσης τῆς ἱστορίας, ἀναγκαῖόν μοι ἐνομίσθη καὶ περὶ τούτων συγγράψασθαι, καὶ παραδοῦναι πόθεν τὸ τῶν Ῥωμαίων ἔθνος κἀκ τίνος ἔσχηκε τὴν ἀρχήν, καὶ παρὰ τίνων ἡ τῆς Ἰταλίας χώρα πρώην κατῴκιστο· ὅθεν τε προήχθη Ῥωμύλος εἰς φῶς ὁ τῆς Ῥώμης γενόμενος οἰκιστής, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη Ῥῶμος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, εἶτα κἀκεῖνος ἐγένετο* C *ἀφανής· καὶ ὅπως πρῶτον ἡ πόλις αὕτη ἐβασιλεύθη, καὶ ἔθεσιν οἵοις καὶ νομίμοις ἐχρήσατο· καὶ ὡς εἰς τυραννίδα τὴν βασιλείαν ὁ Σούπερβος Ταρκύνιος μεταγαγὼν καθῃρέθη, καὶ ὅσους πολέμους καὶ οἵους ἡ Ῥώμη διὰ τὴν ἐκείνου καθαίρεσιν ἤνεγκε· καὶ ὡς εἰς ἀριστοκρατίαν, εἶτα καὶ δημοκρατίαν μετηνέχθη Ῥωμαίοις τὰ πράγματα, ὑπάτων καὶ δικτατόρων, εἶτα καὶ δημάρχων τὴν τῶν*

2 ἐξ add A. τὴν βασιλείαν B. 4 ἡμῶν Ἰησοῦ om B. 6 ὑπέστησαν A. 7 αὐτῶν om B. 11 μοι om A. 12 καὶ τίνος ἔσχε καὶ τὴν C. 14 οἰκιστὴς ABCW, οἰκιστὴρ P. 15 καὶ om C. 16 καὶ οἵοις ἔθεσι καὶ νομίμοις B. ἔθνεσιν A. 20 ἀριστοκρατίαν et δημοκρατίαν A, —ατείαν PW, —άτην C. 21 δικτατόρων et p. 13 2 δικτατορία] infra p. 338 494 535 et passim ω.

fuerit, unde oriundus, quantae clades eius domesticae, quousque posteri illius regnum tenuerint; quomodo quaque de causa praesides in Iudaeam sint missi; et quae de servatore nostro Iesu Christo Iosephus scripserit deque Ioanne Baptista; qua de causa Iudaei a Romano imperio desciverint, ut gens eorum bello a Romanis petita sit, a quo et quomodo Hierosolyma postremum excisa nec amplius instaurata sint.

4. Facta autem Romanorum et Romae mentione necessarium mihi visum est de his etiam scribere, et tradere unde populus Romanus et a quo originem duxerit, qui olim Italiae regionem coluerint, unde Romulus in lucem prodierit Romae conditor, ut interfectus sit Remus frater eius, ac post ille etiam inter mortales esse desierit; ut illa urbs principio regibus paruerit, quibus sit usa moribus et institutis; ut Tarquinius Superbus regno in tyrannidem mutato pulsus sit, quot et qualia bella Roma ob illius expulsionem sustinuerit; ut res Romana primum ab optimatibus, post etiam a populo administrata fuerit, summa rerum in

κοινῶν ποιουμένων διοίκησιν· καὶ τίς μὲν ἡ ὑπατεία τὸ παλαιὸν ἦν, D τίς δὲ ἡ δικτατορία, τί δ' ἦν τὸ ἔργον τῶν τιμητῶν, καὶ πόσος ὥριστο χρόνος ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν τουτωνί· καὶ οἷος ἐγένετο παρ' ἐκείνοις ὁ θρίαμβος, καὶ ὅθεν παρήχθη τοῦτο τὸ ὄνομα· καὶ ὅσα ἐν τοῖς καιροῖς τῶν ὑπάτων ἐγένοντο, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἐνδείᾳ βίβλων τῶν ταῦτα διηγουμένων· καὶ ὅπως ὕστερον ἐκ τούτων εἰς μοναρχίαν ἡ ἀρχὴ τοῖς Ῥωμαίοις μετέπεσε· καὶ ὡς πρῶτος ταύτης, P I 10 εἰ καὶ μὴ καθαρῶς, ὁ Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ μετεποιήσατο, εἶτα W I 5 ἐπὶ βήματος ἀναιρεθέντος αὐτοῦ παρὰ τῶν τῆς ἐλευθερίας ἐξεχομένων, ὁ Αὔγουστος Ὀκτάβιος Καῖσαρ, ἀδελφιδοῦς ὢν τοῦ ἀνῃρημένου Καίσαρος καὶ εἰσποιηθεὶς ἐκείνῳ, τοὺς φονεῖς τοῦ θετοῦ μετῆλθε πατρός, ἔχων καὶ τὸν Ἀντώνιον τοῦ ἔργου αὐτῷ συναιρόμενον, μετέπειτα δὲ κἀκείνῳ διενεχθείς, καὶ νικήσας ναυμαχίᾳ B περὶ τὸ Ἄκτιον, εἶτα καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν σὺν τῇ Κλεοπάτρᾳ φυγόντα ἐπικαταλαβών, εἰς τοῦτο περιέστησεν ἀνάγκης τὸν ἄνδρα ὡς καὶ διαχειρίσασθαι ἑαυτόν· ὅση τε φθορὰ τῶν Ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις τούτοις πολέμοις ἐγένετο, πρότερον μὲν πρὸς Βροῦτον καὶ Κάσσιον καὶ τοὺς ἄλλους ἀναιρέτας τοῦ Καίσαρος τοῦ Ὀκταβίου καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἀντικαθισταμένων, εἶτα καὶ πρὸς C ἀλλήλους μαχεσαμένων αὐτῶν· καὶ ὡς ἐζωγρήθη μὲν ἡ Κλεοπάτρα ἡ τῆς Αἰγύπτου βασίλισσα, οὖσα τῶν Πτολεμαίων ἀπόγονος,

3 ἑκάστου B. ἐγίνετο B. 5 τῶν ὑπ. ἐγ.] ἐγένοντο τῶν ὑπατειῶν A, ἐγένετο τῶν ὑπάτων C. 6 ἐκ om C. 7 ταύτης AB, ταῦτα PW. 9 παρὰ] περὶ A. 12 καὶ τὸν ἀντ. ἔχων B. 15 καταλαβὼν AC. 16 καὶ om AB. 17 τούτοις πολ. AB, πολ. τούτοις PW. 20 ὡς om C.

consules et dictatores, mox etiam in tribunos plebis translata; quid olim fuerit consulatus, quid dictatura, quod censorum munus, quantum temporis cuique horum magistratuum praefinitum; qualis apud illos triumphus, unde nomen hoc deductum; quae temporibus consulum gesta fuerint, quamvis non omnia ob librorum penuriam quibus illa tradita sunt persequemur; ut tandem Romanum imperium in unius potestatem ceciderit; ut C. Iulius Caesar mutationis huius primus auctor, etsi non universae, fuerit; ut eo ab his qui libertatem tuebantur in curia interfecto Octavius Caesar Augustus, interfecti Caesaris ex sorore nepos ab eoque adoptatus, interfectores patris ultus fuerit, adiutore Antonio, quem deinde orto dissidio navali praelio ad Actium superatum et fuga Alexandriam cum Cleopatra elapsum nactus ad manus sibi ipsi afferendas compulerit; quantae Romanorum in civilibus istis bellis strages sint editae, Octavio et Antonio primum Cassium et Brutum caeterosque Caesaris percussores persequentibus, deinde inter sese bellum gerentibus; ut Cleopatra Aegypti regina ex gente Ptolemaeorum viva in potestatem

ἀνεῖλε δὲ ἑαυτὴν κἀκείνη, ὡς εἰκάσθη, ἀσπίδος δήγματι· καὶ ὅτι
οὕτω μετ' ἐπινικίων λαμπρῶν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανελθὼν ὁ Ὀκτά-
βιος τῆς αὐταρχίας ἀντεποιήσατο καὶ εἰς ἀκριβῆ μοναρχίαν τὴν
τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν μετήνεγκε· καὶ τίνες μετ' αὐτὸν ἐμονάρ-
D χησαν, καὶ ὅπως ἕκαστος τῆς ἀρχῆς ἐπέβη, καὶ ὅπως καὶ ὅσον
ἦρξε, καὶ οἵῳ τέλει τῆς ζωῆς συνέκυρσε· καὶ τίνες ἐπὶ τούτων
μετὰ τοὺς σεπτοὺς ἀποστόλους τοὺς θρόνους ἐκόσμησαν τῶν τεσ-
σάρων μεγάλων ἐκκλησιῶν, τῆς Ῥώμης λέγω καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας
Ἀντιοχείας τε καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅσοι τούτων μαρτυρικοῦ
τέλους κατηξιώθησαν· ὅπως τε μᾶλλον τῶν ἄλλων κατὰ Χριστια-
P I 11 νῶν ἐξελύττησαν Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἑρκούλιος, καὶ
ὡς τὴν ἀρχὴν ἀποθέμενοι ἑτέρους ἀνθ' ἑαυτῶν ἐχειροτόνησαν
Καίσαρας, ὧν εἷς ἦν Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς ὁ τοῦ μεγάλου Κων-
σταντίνου πατήρ, τῆς ἀρχῆς τῶν Γαλλιῶν καὶ τῆς Βρεττανίας
ἀπονεμηθείσης αὐτῷ· καὶ ὡς θνήσκων ἐκεῖνος τὸν πρωτότοκον
υἱὸν ἑαυτοῦ, τοῦτον δὴ τὸν ἰσαπόστολον Κωνσταντῖνον, τῆς οἰ-
B κείας ἀρχῆς διάδοχον ἐποιήσατο· καὶ ὡς μονάρχης οὗτος κατέστη,
τοὺς λοιποὺς καταγωνισάμενος, ὀφθέντος αὐτῷ τοῦ σταυρικοῦ ση-
μείου δι' ἀστέρων ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὡς προσεληλύθει Χριστῷ
καὶ τὴν πίστιν ἐπλάτυνε, παρρησίαν δοὺς τῷ κηρύγματι, καὶ ὅπως
ἐν τῷ Βυζαντίῳ πόλιν ἑαυτῷ ἐπώνυμον ᾠκοδόμησε, Νέαν Ῥώμην

3 καὶ ὡς εἰς A. 4 ἡγεμονίαν] ἀρχὴν B. 5 ὅσον ABC, ἐφ' ὅσον PW, addita ἐφ' a Wolfio; cf. p. 15 v. 4. 6 συνεκύρησε AB. 13 ἦν post εἷς AB, post Χλωρὸς PW. Κωνστάντιος] κωνσταντῖνος W et aliquot codices Ducangii. 16 αὐτοῦ A. 17 μόναρχος A. 19 τῷ om B. 21 ἐπώνυμον AB, ὁμώνυμον PW.

victoris venerit et se ipsa, ut coniectura fuit, morsu aspidis serpentis sustulerit; ut hoc modo victoriis illustris Octavius Romam ingressus imperium uni sibi usurparit, principatu Romanorum plane in monarchiam commutato; qui ei successerint in imperio, ut quisque imperium susceperit, ut et quamdiu imperarit, quem vitae exitum habuerit; qui sub his post sanctos apostolos quattuor magnarum ecclesiarum thronos ornarint, Romanae inquam, Alexandrinae, Antiochenae et Hierosolymitanae; qui ex his in martyrum numerum et dignitatem sint recepti; ut Diocletiani et Maximiani Herculii insignis prae caeteris rabies in Christianos exstiterit; ut iidem abdicato imperio alios suo loco Caesares surrogarint, quorum unus fuit Constantius Chlorus, Magni Constantini pater, cui Galliarum et Britanniae imperium fuerat attributum; ut hic moriens primogenitum suum Constantinum, pietate apostolis conferendum, imperii successorem designaverit; ut hic unus rerum sit potitus subactis caeteris, cum signum crucis per stellas in caelo formatum ei apparuisset; ut ad Christum se contulerit fidemque propagarit, evangelii libere praedicandi potestate data; ut Byzantii urbem sibi cognominem aedificarit,

ὀνομάσας αὐτήν, καὶ τὴν βασιλείαν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης C
εἰς ταύτην μετήνεγκε· καὶ τίνες μετ' ἐκεῖνον ἐν αὐτῇ ἐβασίλευσαν, καὶ οἷος ἕκαστος ἦν τοὺς τρόπους ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ σέβας, καὶ ὅσον ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅπως μετήλλαξε τὴν ζωήν· τίνες τε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει προέστησαν ἐκκλησίας, καὶ ἐφ' ὅσον ἕκαστος, καὶ τίνες αὐτῶν τοῦ ὀρθοῦ ἀντείχοντο δόγματος, τίνες δὲ γεγόνασιν ἑτερόδοξοι, καὶ ὅπως τῶν τῇδε μετελήλυθεν ἕκαστος· D
καὶ ἐπὶ τίνων αὐτοκρατόρων καὶ πατριαρχῶν καὶ κατὰ τίνων αἱ σύνοδοι συγκεκρότηνται. οὕτω τε κατιὼν ὁ λόγος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς γεγονότων αὐτοκρατόρων, περαίνει τὴν συγγραφήν, πολλῶν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀποκρύφων ἄλλων μεμνημένος ἱστοριῶν. ἀρκτέον δέ μοι τῆς συγγραφῆς ἀρχὴν ταύτης ποιουμένῳ τὴν P I 13
ἄρρητον πρώτην ἀρχὴν τὴν τῶν ὅλων αἰτίαν τὴν ἄναρχόν τε καὶ ἄχρονον, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης παραχθέντων ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς ὑπόστασιν καὶ οὐσίωσιν τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν γένεσιν.

[Ἦν οὖν ἀεὶ τὸ θεῖον, ὑπὲρ αἰτίαν πᾶσαν καὶ δύναμιν ἐκλάμπον ἀχρόνως, καὶ τῷ κάλλει τῆς οἰκείας δόξης τε καὶ λαμπρότητος ἀϊδίως κινούμενον, καὶ ἀνάρχως μήτ' ἔκ τινος ἄλλου W I 6
προϋποστὰν πρότερον οὐσιώματος, μήθ' ὕστερον αὐτομάτως B
γενόμενον ἐξ οὐκ ὄντων καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἑαυτοῦ δόξης

4 ὅσον AC, ἐφ' ὅσον PW; cf. p. 14 v. 5. 5 κωνσταντινουπόλει A, Κωνσταντίνου πόλει PW. 6 ἀντείχοντο δόγματος AB, δόγμ. ἀντ. PW. 7 καὶ ABCW, om P. 8 κατὰ] μετὰ C. 10 αὐτοκρατόρων γεγονότων B. 12 ἀρκτέον] hinc opus ipsum incipit apud Ducangium, non item in libris mss. 13 ἄρρητον om AB. 15 τήν τε παραγ. A. 16 [ἦν οὖν — p. 16 11 ἐνθυμήσεως] om AB et codices Ducangii: uncis inclusi.

Novae Romae nomine indito, atque imperium ex vetere Roma in hanc transtulerit; qui post eum ibi regnarint, quibus quisque fuerit moribus, qua pietate, quamdiu tenuerit imperium, ut e vita discesserit; qui Cpolitanae ecclesiae praefuerint, et quamdiu quisque; qui ex illis rectam sententiam tenuerint, qui ab ea ad alias opiniones defecerint, ut quisque ex hac vita migrarit; sub quibus imperatoribus et patriarchis et contra quos concilia fuerint congregata. sic usque ad nostri temporis imperatores descendens oratio consummat historiam, multarum interim et occultarum rerum facta mentione. sumendum autem mihi est huius operis exordium ab ineffabili primo principio, causa rerum omnium, principii et temporis experte, et ab iis quae ab illo ex nihilo producta sunt ut essent atque subsisterent, naturamque et ortum suum ab illo consecuta.

[Fuit igitur deus semper, super omnem causam et potentiam effulgens sine tempore, cum maiestate suae gloriae ac splendoris aeternum moveretur, et sine principio neque ex alia quapiam re prius nata ortus, neque post ultro ex iis quae non fuerant factus aut paullatim ad

ἐπὶ μικρὸν προϊόν, ἀλλ' ὂν ἀεὶ καὶ διαμένον, ὡς ἔγνω μόνον ὑπερφυῶς τὸ τὰ βάθη τῆς θεότητος πάντα διερευνῶν πανάγιον πνεῦμα καὶ τούτοις συναϊδίως ἐπεντρυφῶν καὶ συναγαλλιώμενον. ἐπεὶ δὲ δι' ἄκραν ἀγαθότητα καὶ πέλαγος ἐλέους καὶ οἰκτιρμὸν ἄφατον τὸν ὁρατὸν τουτονὶ κόσμον εἰδοποιῆσαι προείλετο, κἀν-
P I 14 τεῦθεν ἐς μέσον παραγαγεῖν τὸν δεύτερον μὲν τῷ ποιήματι, πρῶτον δὲ καὶ ἐξαίσιον τῷ χαρίσματι κόσμον, ὅσῳ καὶ κατ' εἰκόνα θεοῦ πεπλαστούργηται, φημὶ δὴ τὸν ἄνθρωπον, οἷά τινι χρησάμενον ἀρίστῃ πρὸς τὴν δημιουργίαν ὁδῷ, τὰς ἀΰλους πρότερον δυνάμεις καὶ οὐρανίους ταξιάρχας ὑφίστησιν, ἐννοῆσαν ἁπαξαπλῶς, προβεβηκυίας θᾶττον ἢ λόγος εἰς ἔργον τῆς ἐνθυμήσεως.]

3 συναγαλλώμενον PW. 8 χρησάμενος PW: sic p. 26 v. 21 libri omnes τὸ θεῖον ... περιγράψας.

suae gloriae complementum progressus; sed semper est et permanet, id quod supra naturam solus novit sacrosanctus ille spiritus, qui omnes divinitatis recessus perscrutatur atque in iis exsultans perpetua suavitate una perfruitur. posteaquam autem ex summa bonitate et immensa misericordia et ineffabili benignitate adspectabilem hunc mundum formare instituisset, atque exinde in medium producere mundum, ut opere secundum, ita gratia primum et admirabilem, ut qui ad dei sit imaginem conformatus, hominem inquam, viam ad opificium ingressus optimam, omnis ex materia concretionis expertes potestates et caelestes centuriones prius condidit, solo mentis conceptu, cogitatione illa dicto citius in opus progressa.]

LIBER PRIMUS.

1. Θεός ἐστι μὲν ἀνενδεὴς φύσις, αὐτὴ ἑαυτῇ αὐτάρκης εἰς δόξαν καὶ εἰς κατάληψιν, οὔτε τῆς παρ' ἑτέρων δεομένη δόξης οὐθ' ἑτέρῳ καταληπτή· εἰ μή τις φαίη καταληπτὸν εἶναι τὸ ἄπειρον αὐτῆς καὶ τὸ ἀκατάληπτον. θεὸν δὲ λέγων πατέρα φημὶ καὶ B υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἃ ἡ θεότης κατὰ τὸν μέγαν πατέρα τὸν θεολόγον Γρηγόριον. οὕτω δ' ἔχον τὸ θεῖον πρῶτον μὲν τὰς ἀγγελικὰς οὐσιοῖ δυνάμεις καὶ οὐρανίους λειτουργούς τε καὶ ὑμνῳδοὺς τῆς ἄνω λαμπρότητος, οὐχ ὡς τούτων δεόμενον, ἀλλ' ἵνα μὴ τῇ ἑαυτοῦ μόνον θεωρίᾳ κινοῖτο, χεθῇ δὲ καὶ ὁδεύσῃ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἡ εὐεργεσία χωρήσῃ πρὸς πλείονας (τοῦτο γὰρ τῆς ἄκρας ἦν ἀγαθότητος)· εἶτα καὶ τόνδε τὸν κόσμον ὑφίστησι τὸν ὑλικὸν καὶ ὁρώμενον. καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. τῆς δὲ γῆς ἀορασίᾳ καλυπτομένης ἐπεὶ καὶ σκότος ἦν καὶ ὕδωρ αὐτῇ ἐπεπόλαζε, τὸ φῶς παρήγαγεν ὁ θεός. καὶ διεχώρισε τὸ C φῶς καὶ τὸ σκότος, καὶ τὸ μὲν φῶς ἡμέραν ἐκάλεσε, τὸ δὲ σκό-

1 post Θεός PW add δ', om ABC. A inscriptionem habet ἀρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου ἀρχομένου ἀπ' ἀρχῆς τῆς κοσμοποιίας. 7 οὐσιοῖ δυν. κ. οὐρ. λειτουργούς A, οὐρανίους δυνάμεις λειτουργούς PW. 9 χεθῇ ABC, χυθῇ PW. 13 τῆς γῆς δὲ A. 15 alterum φῶς add A.

Fontes. *Cap.* 1. *Iosephi Antiquit. Iud.* 1 1. *Genesis* 1. *quaedam sunt ipsius Z.*

1. Deus est natura nullius egens rei, seipsa contenta ad gloriam et perceptionem, quae nec alienam gloriam desiderat nec ab alio percipi potest: nisi quis illud percipi dicat, quod neque natura neque immensitas eius percipi queat. cum autem deum dico, patrem dico et filium et spiritum sanctum, quae est deitas auctore magno patre Gregorio theologo. deus hac natura praeditus primum angelicas potestates creat, caelestes ministros et celebratores divinae maiestatis: non quod iis indigeat, sed ne sui duntaxat contemplatione moveatur, sed diffundatur et progrediatur bonum, et beneficentia latius pateat: hoc enim summae bonitatis fuit. deinde mundum etiam hunc adspectabilem, quique constat ex materia, condidit. et initio quidem caelum fecit et terram. cum autem terra lateret (nam tenebrae erant et aqua superficiem eius occupabat), lucem produxit deus, lucemque ac tenebras separavit, et

τος νύκτα ὠνόμασεν· οὐ τῇ ἀρχῇ ἑσπέραν, πρωῒ δὲ τῇ πρώτῃ φαύσει τῆς ἡμέρας ὄνομα ἔθετο. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωῒ ἡμέρα μία.

Οἶδα μὲν οὖν ἐν τῇ Λεπτῇ Γενέσει γεγραμμένον ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καὶ αἱ οὐράνιαι δυνάμεις πρὸ τῶν ἄλλων ὑπέστησαν παρὰ τοῦ τῶν ὅλων δημιουργοῦ, ἀλλ' ὅτι μὴ ταῖς παρὰ τῶν θείων πατέρων ἐγκεκριμέναις βίβλοις τῆς Ἑβραϊκῆς σοφίας καὶ ἡ Λεπτὴ αὕτη συνηρίθμηται Γένεσις, οὐδὲν τι τῶν
D ἐν ἐκείνῃ γεγραμμένων λογίζομαι βέβαιον, οὐδὲ τῷ λόγῳ συντίθεμαι.

Εἶτα τὸ στερέωμα ὑπεστήσατο, ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων διατείνας αὐτό, ὥστε τὰ μὲν ἄνω αὐτοῦ ἐναποληφθῆναι, τὰ δὲ κάτω περικεχύσθαι τῇ γῇ. στερέωμα δ' ἐκλήθη ὅτι στεγανὸν τὸ σῶμα τούτου, καὶ οὐ λεπτὴν οὐδ' ἀραιὰν τὴν φύσιν ἔχει κατὰ τὰ ὕδατα, ἐξ ὧν τὴν σύστασιν ἔσχηκεν· ὃ καὶ οὐρανὸς ὠνομάσθη. ταῦτα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο. ἐν δὲ τῇ τρίτῃ τὸ ὕδωρ τῆς γῆς ἅπαν καλύπτον τὸ πρόσωπον ἐκέλευσεν ὁ θεὸς συναχθῆναι, καὶ ὀφθῆναι τὴν ξηράν. καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο, καὶ κοιλότητες βαθεῖαι γενόμεναι τὰ ὕδατα εἰσεδέξαντο. καὶ τὴν μὲν γῆν ξηρὰν κατωνόμασε, θαλάσσας δὲ τὰ τῶν ὑδάτων συστήματα. κατὰ

1 τὴν ἀρχὴν A. alterum τῇ om A. 4 Λεπτῇ Γενέσει] I. A. Fabricii Cod. pseudepigr. Vet. Test. I 851 ed. 2. 5 οὐράνιοι A. 6 παρὰ τῷ — δημιουργῷ A. ταῖς — 7 ἐγκεκριμέναις βίβλοις A, ταῖς (sic) — ἐγκεκριμένοις βιβλίοις PW. Ducangii codices ἐγκεκριμένοις, B ἐγκεκρυμμένοις. 12 ἐναπολειφθῆναι A, ἐγκαταλειφθῆναι B. 13 δ' A, δὲ PW. 16 τὸ post ὕδωρ addit, post καλύπτον om A.

illam diem, has noctem appellavit, eiusque initio vesperi, primo diei exortui mane nomen fecit. sic ex mane et vespere dies unus exstitit.

Equidem scio in Parva Genesi scriptum, primo die caelestes etiam potestates ante caetera ab universitatis opifice esse conditas. sed quoniam Parva ista Genesis a divinis patribus non relata est in approbatos Hebraicae sapientiae libros, nihil quod in ea scriptum est satis firmum iudico, neque isti rationi assentior.

Postea firmamentum constituit et in medio aquarum extendit, ut aliae supra id repositae sint, aliae infra terrae circumfusae. firmamentum autem appellatum est eo quod corpus eius est solidum, nec aquarum instar tenui et rara natura praeditum, e quibus ortum habet: quod idem et caelum nominatur. tertio die iussit deus aquam, quae universam terrae faciem obtegebat, in unum congregari locum, et apparere aridam. mox, quod dictum erat, factum est; profundaeque cavitates dehiscentes aquas exceperunt. ac terram nominavit aridam, aquarum

ταύτην δὲ τὴν ἡμέραν φυτά τε γῆθεν ἀνεδόθη καὶ σπέρματα. P I 15
ἔδει γὰρ ἄκοσμον οὖσαν τὴν γῆν κοσμηθῆναι ταῖς πόαις καὶ τοῖς
μυρίοις βλαστήμασι καὶ τοῖς ἄνθεσι καὶ τοῖς παντοίοις καρποῖς
καὶ τῶν δένδρων ταῖς χάρισιν. ἡ δὲ τετάρτη ἡμέρα τὴν τῶν W I 7
φωστήρων ἔσχηκε γένεσιν, ἡλίου τε καὶ σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν
ἀστέρων. καὶ τούτοις τὸν οὐρανὸν ὁ δημιουργὸς κατηγλάϊσε,
καὶ τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν παραχθὲν φῶς τοῖς φωστῆρσι
τούτοις ἐνέθετο, κινήσεις αὐτοῖς ἐπιτολάς τε καὶ δρόμους καὶ
καταδύσεις διατυπώσας, ἵνα τε φωτίζοιτο δι' αὐτῶν τὸ περίγειον
καὶ ὁ χρόνος ἀπαριθμοῖτο ταῖς τούτων περιόδοις, καὶ σημεῖα
παρέχοιντο δι' αὐτῶν τοῖς εὐθύτατα ταῖς αὐτῶν προσέχουσι φαύ- B
σεσι καὶ μὴ περιεργότερον καταστοχαζομένοις αὐτῶν, ἢ ὡς ἂν
εἴποι τις ἀκριβούμενος τὸν λόγον, ἀβέλτερον καὶ τῇ κινήσει τῶν
οὐρανίων ἅπαντα δοξάζουσι συμπεριφέρεσθαι τὰ ἡμέτερα. τῇ
πέμπτῃ δ' αὖθις τῶν ἡμερῶν θεοῦ κελεύσαντος ἀνῆκε τὰ ὕδατα
ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινά· ὧν τὰ μὲν ἐμφιλοχωροῦσι τοῖς
ὕδασι καὶ τούτοις ἐννήχονται, τὰ πετεινὰ δὲ τὸν ἀέρα τέμνουσιν
ἕρποντα ὥσπερ διὰ τούτου μετάρσια. κατὰ δέ γε τὴν ἕκτην, C

1 καὶ σπέρματα. ἔδει γὰρ] "ita mss" DUCANG., ὡς ἐντεῦθεν ἀναφαίνεσθαι πρότερον C. 2 κοσμηθεῖσαν C. 7 παραχθὲν A cum altero cod. Wolf. et Colberteo, ὀφθὲν PW. 9 διατυπώσας] διαταξάμενος A et alter cod. Wolfii. 10 περιόδοις] ἀνατολαῖς καὶ ταῖς δύσεσι A, ἀνατολαῖς καὶ δύσεσι codex Colberteus, ἐπιτολαῖς καὶ δύσεσι alter codex Wolfii. καὶ σημεῖα παρέχοιντο A cum altero Wolfii codice et Colberteo, παρέχοιντο δὲ PW, quae versu 14 post ἡμέτερα addunt μεγάλην καὶ ἀψευδῆ τὴν ἰθύτητα καὶ ὠφέλειαν. 12 περιεργ. καταστ. αὐτῶν A cum altero Wolfii codice et Colberteo, περινενοημένως σκοποῦσιν PW. 13 τῶν A, δὴ τῶν PW. 14 οὐρανίων A cum altero Wolfii codice et Colberteo, τοιούτων ἀστέρων PW. δοξάζουσι σύμπαντα A.

colluviem maria. hoc eodem die plantae et semina e terra sunt edita. oportebat enim terram, quae inculta esset, herbis, infinitis germinibus, floribus, omne genus fructibus et arborum iucunditatibus exornari. quartus dies luminum ortum habuit, solis, lunae ac reliquarum stellarum. atque his opifex rerum caelum exornavit, et lucem primo die creatam his luminibus imposuit, atque eis motus, exortus, cursus et occasus praeformavit, ut terrae ambitus per ea illustraretur, et mensura temporis e circuitibus eorum peteretur, praeberentque signa iis qui exortus eorum rectissime observarent, non autem curiose spectarent nec, ut vere ac recte dici queat, inepte una cum motu siderum omnia nostra circumferri putarent. die quinto aquae reptilia viventium animarum et volucres produxerunt: quorum illa in aquis cum voluptate innatant, hae aërem secant sublimesque per illum quodammodo repunt. sexto die

ψυχὴν ζῶσαν, τετράποδα καὶ θηρία καὶ ἑρπετὰ ἐξαγαγεῖν ἡ γῆ προσετέτακτο, καὶ κατὰ τὸ θεῖον ἐξῆκτο σύμπαντα πρόσταγμα. ψυχῆς δὲ ζώσης ἐξαγωγὴν ἡ γραφὴ περιέχει ποιήσασθαι κελευσθῆναι τὴν γῆν, ἵν' οὕτω τῆς τοῦ ἀνθρώπου ψυχῆς ἐμφήνῃ πρὸς αὐτὴν τὸ διάφορον. ἡ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ζώων γῆθεν ἐξέφυ κατὰ τὸ κέλευσμα, καὶ γεηρὰ οὖσα εἰκότως ἂν λογίζοιτο καὶ φθαρτή, ἐπεὶ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν ἡ γραφή "ψυχὴ παντὸς κτήνους τὸ αἷμα αὐτοῦ", τὸ δ' αἷμα πάντως φθειρόμενον· (2) τὴν δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν οὐχ ἡ γῆ ἀνῆκεν, ἀλλὰ τὸ θεῖον αὐτὴν τῷ Ἀδὰμ ἐνῆκεν ἐμφύσημα· διὸ καὶ χρῆμά τι θεῖον εἶναι πιστεύεται καὶ ἀθάνατον.

D *Ἡ δ' ἕκτη τῶν ἡμερῶν καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔσχηκε χειρὶ διαπεπλασμένον θεοῦ. προϋποστήσας γὰρ ὁ ἀριστοτέχνης τὰ σύμπαντα, καὶ παραγαγὼν τὸν κόσμον ἐν τάξει τε καὶ ῥυθμῷ (διὸ καὶ κόσμος ὠνόμασται), καὶ ὡς ἐν ὑποδοχῇ βασιλέως ὥσπερ βασίλεια προετοιμάσας, αὐτὸν οὕτω παράγει τὸν ἄνθρωπον οἷά τινα βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευόμενον ἄνωθεν, οὐ προστάγματι καὶ τοῦτον ὑποστησάμενος, ἀλλὰ χερσὶν αὐτὸν διαπλάσας, καὶ δημιουργίαν αὐτοῦ οὐχ ὁμοίαν τοῖς ἄλλοις πεποιηκώς, παρηλλαγμένην δὲ καὶ ἀσύγκριτον. τἆλλα μὲν γὰρ πάντα παρήχθησαν*

1 καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία A LXX. 3 ἡ γραφὴ π. π. κελευσθῆναι] "ita cod. Colbert." Ducang., προσαγορεύει κελευσθῆναι alter cod. Wolfii. 5 αὐτὴν] αὐτὸ A. ἡ μὲν — ζώων] διὰ τοι τοῦτο καὶ ζῶον alter cod. Wolfii. 7 παντὸς κτήνους] πάσης σαρκὸς Levit. 17 11 et 14. 10 ἐνῆκεν] ἀνῆκεν A.

Fontes. *Cap.* 2. *Iosephi Ant.* 1 1. *Genesis* 2 *et* 3. *quaedam sunt ipsius Z.*

quadrupedia, feras et reptilia viventis animae terra edere iussa est: atque omnia ex divino mandato prodierunt. viventis porro animae productionem terrae esse imperatam scriptura dicit, ut ea ratione humani animi discrimen ab illa declararet. nam aliarum animantium anima e terra exstitit ex mandato, qua de causa recte terrestris et mortalis habetur, cum alibi etiam scriptura dicat omnis iumenti animam esse sanguinem, qui utique corrumpitur: (2) hominis autem animam non terra edidit, sed deus eam Adamo inspiravit, quamobrem divinum esse quiddam et immortale perhibetur.

Sextus dies hominem etiam habuit manu dei formatum. nam cum optimus artifex universa iam condidisset, et mundum ordine et ratione effecisset (unde *κόσμος* dicitur), et tanquam ad regem excipiendum regiam quandam instruxisset, tum demum producit hominem, quasi rerum terrenarum regem superne gubernandum, eumque non item mandato conditum, sed manibus suis informatum, ut peculiare suum opus, non simile caeteris, sed diversum et incomparabile. nam caetera quidem omnia

ῥήματι, ὁ δὲ καὶ αὐτουργίας ἠξίωται. χοῦν γὰρ λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς ὁ θεός, ἡ βίβλος φησὶ τῆς Γενέσεως, τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε, P I 16 καὶ ἐνεφύσησεν αὐτῷ ψυχὴν ζῶσαν, δι' ἣν καὶ κατ' εἰκόνα θεοῦ λέγεται γενέσθαι ὁ ἄνθρωπος. τῶν γὰρ τῇ θείᾳ φύσει οὐσιωδῶς προσόντων τινὰ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ εἰκονίζονται, οὐ φύσει αὐτῇ ἐνόντα ἀλλὰ χάριτι. φύσει μὲν γὰρ τὸ θεῖον ἀόρατον καὶ ἀθάνατον, ἀκατάληπτόν τε καὶ ἄφθαρτον· ταῦτα δὲ καὶ τῇ ψυχῇ πρόσεισι κατὰ χάριν, οὐ κατὰ φύσιν. οὔτε γὰρ ἡ φύσις αὐτῆς καὶ ἡ οὐσία καταληπτὴ οὔτε μὴν ὁρατή, καὶ ἄφθαρτος δέ ἐστι καὶ ἀθάνατος. καὶ ἕτερα δὲ τῆς θείας φύσεως χαρακτηριστικὰ κατὰ χάριν ἐν τῇ ψυχῇ τεθεώρηνται. Ἀδὰμ δὲ τὸν πλασθέντα B ὠνόμασε (σημαίνει δὲ τοῦτο πυῤῥὸν κατὰ τὴν Ἑβραΐδα διάλεκτον, ὥς φησιν Ἰώσηπος) ὅτι ἐκ πυῤῥᾶς γῆς διεπέπλαστο· τοιαύτη γὰρ ἡ παρθένος γῆ. οὕτω δ' ἐν ἓξ ἡμέραις τὸν κόσμον παραγαγών, ἐν τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε· διὸ καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἡ ἑβδόμη τῶν W I 8 ἡμερῶν ἄπρακτος εἶναι νενόμισται, ὅθεν καὶ σάββατον κέκληται· τὸ δὲ σάββατον ἡ τῶν Ἑβραίων γλῶττα λέγει ἀνάπαυσιν.

Ἔθετο δὲ τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς ἐν τῷ παραδείσῳ ὃν αὐτὸς κατεφύτευσεν, ἔνθα τὸ ξύλον ἦν τῆς ζωῆς καὶ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, ἢ κατὰ τὸν Ἰώσηπον, τῆς φρονήσεως. καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ τῶν μὲν λοιπῶν ἀπολαύειν, ἀπέχεσθαι δὲ τοῦ ξύλου τῆς C

3 λέγεται θεοῦ A. 8 αὐτῆς] ταύτης A. 9 δ' ἐστὶ A. 11 ἐν] παρὰ A. 12 τοῦτον A. 13 διαπέπλαστο A. 18 δὲ add A. 21 ἀπολαύειν A et alter cod. Wolf., μετέχειν PW.

verbo sunt producta, hunc vero deus opera suarum manuum est dignatus. sumpto enim de terra pulvere deus (inquit liber Geneseos) hominem formavit, et inspiravit ei animam viventem, ob quam etiam ad imaginem dei homo factus esse dicitur. nam rerum quarundam, quae naturae divinae vere insunt, imagines in hominis animo relucent, cum quidem in eo insint non natura sed gratia. deus enim natura est inadspectabilis et immortalis, idemque incomprehensibilis et interitus expers. eadem haec animo etiam insunt per gratiam, non per naturam. neque enim natura eius vel comprehensibilis est vel adspectabilis, praetereaque ab interitu et morte est immunis. atque etiam alia, quibus natura divina describitur, in animo per gratiam cernuntur. appellavit autem eum quem finxerat Adamum, quod auctore Iosepho lingua Hebraica rufum sonat, quod e rubra terra formatus esset: talis enim est pura terra. sic mundo sex diebus condito, septimo quievit: eaque de causa Hebraeorum lege dies septimus, quod sabbatum hinc appellant (sabbatum porro eorum lingua idem quod requies), feriatus est.

Collocavit deus hominem in paradiso quem ipse conseverat, ubi fuit arbor vitae et arbor cognitionis, seu, ut Iosephus ait, sapientiae; eique mandavit ut reliquis frueretur, arbore cognitionis abstineret; ac

γνώσεως, θάνατον δὲ προεῖπε τὸ τῆς παραβάσεως ἐπιτίμιον. ἄρδεται δὲ ποταμῷ ὁ παράδεισος, καὶ πρόεισιν ἐκεῖθεν ὁ ποταμὸς οὗτος εἰς τέσσαρα μεριζόμενος. καὶ Φεισὼν μὲν ὄνομα τῷ πρώτῳ· πληθὺν δὲ τοῦτο δηλοῖ· τοῖς δ' Ἕλλησι Γάγγης οὗτος ὠνόμασται, τὴν Ἰνδικὴν διϊὼν καὶ ἐκδιδοὺς εἰς τὸ πέλαγος. Γηὼν δὲ καλεῖται ὁ δεύτερος· σημαίνει δὲ ἡ κλῆσις τὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐκδιδόμενον, ὃν Νεῖλον Ἰώσηπος λέγει προσαγορεύειν τοὺς Ἕλληνας. ὁ δ' ἐπὶ τούτῳ Τίγρις ἐστίν, ὃν καὶ Διγλὰθ
D καλεῖσθαί φησιν ὁ αὐτός, καὶ τὸ μετὰ στενότητος ὀξὺ ἐμφαίνεσθαι τῷ ὀνόματι. ὁ δὲ λοιπὸς Εὐφράτης ἐστὶν ἤτοι Φορά, ἢ ἄνθος ἢ σκεδασμός. καὶ ἄμφω δὲ οὗτοι εἰς τὴν Ἐρυθρὰν εἰσβάλλουσι θάλασσαν. παρίστησι δὲ τῷ Ἀδὰμ ὁ θεὸς πάντα τὰ ζῶα· ὁ δὲ ἑκάστῳ γένει αὐτῶν ὀνόματα τίθησι. κτίζει τε τὴν γυναῖκα ὁ θεός, μίαν τῶν πλευρῶν λαβὼν ὑπνώττοντος τοῦ Ἀδάμ, καὶ προσήγαγεν αὐτὴν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐξ ἑαυτοῦ γενομένην ταύτην ἐγνώρισε καὶ γυναῖκα ὠνόμασε· τοῖς γὰρ Ἑβραίοις Εὐέα καλεῖται ἡ γυνή, κἀκείνη Εὔα ὠνόμαστο. ἦν μὲν οὖν ἀμφοῖν ἐν τῷ παραδείσῳ μακαρία διαγωγή, γυμνοῖς οὖσι τῇ ἁπλότητι,

1 δὲ προεῖπε] δ' εἶναι προσεῖπε A. 3 φεισὼν A, Φεισῶν PW. 4 πρώτῳ] ἑνὶ A cum alt. cod. Wolf. et Genes. 2 11. 5 διϊὼν — 11 καὶ ἄμφω ABP cum Regio utroque et Colberteo: Wolfius ex uno C διϊὼν χώραν, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν κυκλῶν εὐϊλάτ. τῷ δὲ δευτέρῳ ποταμῷ γεὼν τοὔνομα· δηλοῖ δὲ τοῦτο πολύ. νεῖλος δ' οὗτος τοῖς ἕλλησι κέκληται. οὗτος ἐστὶν ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν αἰθιοπίαν. ὁ δέ γε τρίτος τίγρης ἐπονομαζέται, τουτ' ἐστὶν ἠχῶν. ὁ δὲ λοίπὸς εὐφράτης ἐστίν, ἤτοι φορά, ἤγουν κίνησις. καὶ ἄμφω. 7 ἀναδιδόμενον Iosephus. ὁ ἰώσηπος B. 8 τούτῳ AB, τοῦτο P. τίγρης AW. γλὰθ A. 12 πάντα om A. 13 ὁ δὲ] ὃς A. ὄνομα A. 16 γυναῖκα] "ita Reg." Ducangius, γύναιον alter codex Wolfii. Εὐέα et mox Εὔα] εὖα A.

mortem fore poenam interdicti violati denuntiavit. irrigatur autem fluvio paradisus, qui inde egrediens quadrifariam dividitur. ac primo fluvio nomen est Phison, quod multitudinem significat: Graecis Ganges est, qui per Indiam fluit atque in mare evolvitur. alter Geon vocatur, quod vocabulum declarat eum qui ab oriente exit: eum Iosephus Nilum a Graecis appellari ait. qui sequitur Tigris est, quem Diglathum appellari idem auctor affirmat, eoque vocabulo celeritatem cum angustiis significari. qui restat Euphrates est sive Phora: declarat autem ea vox aut florem aut dissipationem. hi ambo in Erythraeum mare exeunt. deus porro animantes omnes ante Adamum statuit, ut is unicuique generi nomen inderet. praeterea mulierem condit, costa sumpta ab Adamo dormiente, et eam adducit illi. is vero ex se factam agnovit ac mulierem nominavit: nam Evam Hebraei mulierem vocant, quo illa nomine fuerat appellata. atque ambo vitam in paradiso beatam agebant, nudi simpli-

καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ. φθονοῦνται δὲ παρὰ τοῦ ὄφεως, ἢ μᾶλλον P I 17 παρὰ τοῦ νοητοῦ δράκοντος. καὶ πρόσεισιν ὁ ὄφις τῇ γυναικί, καὶ συμβουλεύει γεύσασθαι τοῦ φυτοῦ τῆς φρονήσεως. ὁμοφωνεῖν δὲ τότε φησὶν ὁ Ἰώσηπος τὰ ζῶα ἅπαντα. ἡ δὲ πείθεται, καὶ ἡδυνθεῖσα τῇ βρώσει πείθει καὶ τὸν ἄνδρα τοῦ καρποῦ μετασχεῖν. καὶ ἔγνωσαν γυμνοὺς ἑαυτούς, καὶ ἐκ φύλλων συκῆς ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα, ἐκρύπτοντό τε διὰ τὴν γύμνωσιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὁ Ἀδάμ τε καὶ ἡ γυνή. καὶ ὁ θεὸς τὴν αἰτίαν ἠρώτα, καὶ ὁ Ἀδὰμ τὴν γύμνωσιν προεβάλλετο καὶ τὸ αἰτίαμα προσῆπτε τῇ γυναικί· ἡ δ' ἐξηπατῆσθαι παρὰ τοῦ ὄφεως ἔλεγεν. ὁ δὲ θεὸς τῷ ὄφει καταρασάμενος πρότερον, ποδῶν τε αὐτὸν B στερήσας καὶ τὴν φωνὴν ἀφελόμενος, κατὰ τὸν Ἰώσηπον, καὶ ἰλυσπᾶσθαι κατὰ γῆς ἐπιτάξας, καὶ πολέμιον ἀποφήνας τῷ σπέρματι τῶν ἀπατηθέντων, πρὸς τὴν γυναῖκα τρέπεται, καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτὴν ὑποχείριον τίθησι, καὶ ταῖς ἐν τῷ τίκτειν ὠδῖσιν ἐπιτιμᾷ. εἶτα καὶ τὸν Ἀδὰμ ὑπάγει ἐπιτιμίῳ· τὸ δ' ἦν ἡ πρὸς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη ἀποστροφή, καὶ τὸ ἐν ἱδρῶτι τὸν ἄρτον ἐσθίειν, καὶ τὸ τὴν γῆν ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατέλλειν αὐτῷ. καὶ μετοικίζει αὐτοὺς ἐκ τοῦ παραδείσου, δερμάτινα αὐτοῖς περιθεὶς ἐνδύματα, ἴσως τὴν παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀντίτυπον. ἐντεῦθεν ἡμῖν ἡ μοχθηρὰ καὶ ἐπώδυνος ζωὴ καὶ τὸ πρὸς κακίαν εὐόλισθον.

4 ὁ om A. 7 ἑαυτοὺς ἐποίησαν A. 13 τῷ σπέρματι A et alter codex Wolfii, τὸ σπέρμα PW. 19 αὐτοῖς ἐνδύματα περιθεμένους A, αὐτοὺς ἐνδύματα περιθέμενος alter codex Wolfii. 21 ζωὴ καὶ ἐπώδυνος A.

citate, et vita fraudis experte. hanc invidet eis serpens, vel draco potius intellectualis. accedit serpens, fit auctor mulieri gustandi de arbore sapientiae. eandem autem tum fuisse vocem Iosephus tradit omnium animantium. illa paret, esuque delectata marito etiam persuadet ut fructus esset particeps. mox nuditate sua agnita e ficulnis foliis cingula sibi fecere, seque a conspectu dei subducunt Adamus et mulier. cuius rei causam deo percontante, Adamus nuditatem excusat, et culpam in mulierem transfert; haec vero a serpente se deceptam queritur. deus autem serpentem prius exsecratus, privatum pedibus ademptaque voce (ut ait Iosephus) humi volutari iussum, hostem eorum declarat quos decepisset: atque ad mulierem conversus, marito eam reddit obnoxiam, et partus doloribus mulctat. deinde viro etiam poenam irrogat huiusmodi, ut et in terram, unde sumptus esset, reverteretur, et in sudore pane suo vesceretur, et terra spinas et tribulos ei gigneret. itaque paradiso eiicit pelliceis indumentis amictos, per quae crassior caro fortassis et mortalis ac refractaria intelligitur. hinc laboriosa nobis et plena dolorum vita exstitit et ad vitia propensio.

C 3. *Γίνονται τοίνυν παῖδες αὐτοῖς, ὧν Κάϊν μὲν ὁ πρότερος ἦν (κτῆσιν σημαίνει τὸ ὄνομα, ὅτι ἐκτήσαντο ἄνθρωπον), Ἄβελ δ' ὁ δεύτερος· δηλοῖ δὲ πένθος ἡ κλῆσις· ἔσεσθαι γὰρ αὐτοῖς πένθος ἔμελλε δι' αὐτόν. καὶ ὁ μὲν Ἄβελ νομεὺς ἦν ποιμνίου καὶ ἀρετῆς ἐπεμέλετο, ὁ δὲ Κάϊν ἐγεώργει τὴν γῆν πονηρότατος ὤν. δόξαν δὲ αὐτοῖς ἀπαρχὰς ἐκ τῶν ἰδίων πόνων προσαγαγεῖν τῷ θεῷ, ὁ μὲν Ἄβελ τὰ κρείττω τῶν πρωτοτόκων τῶν θρεμμάτων προσήνεγκε, Κάϊν δὲ τὰ τυχόντα προσηγηόχει τῶν τῆς γῆς καρπῶν. καὶ προσέσχεν ὁ θεὸς τοῖς τοῦ Ἄβελ δώροις, τῇ δὲ τοῦ*
W I 9 D *Κάϊν οὐ προσέσχε προσαγωγῇ. ὁ δὲ φθονήσας ἐπὶ τῇ προτιμήσει κτείνει αὐτόν, καὶ ἐπάρατος γίνεται τῷ θεῷ, καὶ στένειν καὶ τρέμειν καταδεδίκασται. ἐκβληθεὶς δὲ ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ, ἐν γῇ Ναῒδ ᾤκησεν, ἔνθα καὶ παῖδας ἐγείνατο. οὗτος μέτρα τε καὶ στάθμια ἐπενόησε καὶ πρῶτος ὅρους ἐπήξατο γῆς, πονηρίας καθηγητὴς χρηματίσας. καὶ πόλιν εἰς ὄνομα τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνὼς ᾠκοδόμησεν. υἱὸς δὲ τοῦ Ἐνὼς Γαϊδάδ, υἱὸς δὲ τούτου Μαουιαήλ, τοῦ δὲ Μαθουσάλα, οὗ Λάμεχ υἱός. οὗτος δύο γυναῖκας ἑαυτῷ συναρμόσας, Ἀδὰν καὶ Σελάν, παῖδας ἐξ ἀμφοῖν ἔσχεν ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτά· ὧν*

1 *πρῶτος* A. 11 *αὐτὸν*] *τὸν ἀδελφὸν* A. 15 *χρηματίσας καθηγητής* A, *καθηγητὴς χρηματισθείς* PW. 16 *Ἐνὼχ* LXX, *Ἀνῶχος* Iosephus. 17 *Γαϊδάδ*] *Ἰαράδης* Iosephus. mox *παῖς* pro *υἱός* A. *μαουϊαὴλ* A, *Μαϊὴλ* LXX cod. Alex. (vulgo *Μαλελεὴλ*), *Μαρούηλος* Iosephus, *Μαλελεὴλ* PW. 18 *συναρμόσας — Σελάν*] *συνοικίσας αἳ ἀδὰ καὶ σελᾶ ὠνομάζοντο* A. 19 *Σελλὰν* secundum LXX et Iosephum.

Fontes. *Cap. 3. Iosephi Ant. 1 2. Genesis 4 et 5.*

3. Liberos suscipiunt, quorum prior Cainus (acquisitionem hoc significat, quod hominem acquisissent), posterior Abelus (luctum notat vocabulum, nam propter eum in luctu futuri erant) appellatus est. et Abelus quidem erat opilio, virtutisque studiosus; Cainus autem terram colebat, homo improbissimus. porro cum eis visum esset primitias laborum suorum offerre deo, Abelus praestantiora ex primogenitis gregis offert, Caino sine delectu de terrae fructibus offerente. cum autem deus Abeli munera, Caini oblatione repudiata, acceptasset, is illum sibi praelatum aegre ferens occidit; et diris obligatus a deo ad gemitum et tremorem condemnatur, et a conspectu dei eiectus in terra Naid habitat, ibique liberos procreat. hic mensuras et pondera excogitavit, et primus agros limitibus distinxit, nequitiae princeps. atque urbem de nomine primogeniti sui Enossi condidit. Enossi filius fuit Gaidad, qui Mahuiaëlem genuit, Mahuiaël Mathusalem: quo natus Lamechus, e duabus uxoribus, Ada et Sela, filios suscepit 77; quorum Ioabel armenta-

Ἰωαβὲλ μὲν κτηνοτρόφος ἦν καὶ προβατείαν ἠγάπησεν, Ἰουβὰλ δὲ μουσικὴν ἐπενόησε καὶ κιθάραν ἐμηχανήσατο καὶ ψαλτήριον, Θόβελ δὲ γεγονὼς ἐκ Σελᾶς σιδηρεὺς ἦν ἤτοι ἐργάτης σιδήρου τε καὶ χαλκοῦ. P I 18

Τῷ δὲ Ἀδὰμ μετὰ θάνατον Ἄβελ διακοσίων τριάκοντα γεγονότι ἐτῶν ἕτερος ἐγεννήθη υἱὸς ὃν ἐκάλεσε Σήθ. τέθνηκε δὲ ὁ Ἀδὰμ ἔτη ζήσας ἐνvακόσια καὶ τριάκοντα. Σὴθ δὲ γενόμενος ἐτῶν πέντε καὶ διακοσίων ἐγέννησε τὸν Ἐνώς, ὃς πρῶτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ, τόν τε θεὸν προσαγορεῦσαι τὸν κύριον. δώδεκα δὲ καὶ ἐννακόσια ἔτη τὰ πάντα ζήσας Σήθ, καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας λιπών, ἐξέλιπεν. ὃς ἀρετὴν μετῄει καὶ μιμητὰς τοὺς ἀπογόνους κατέλειψεν· οἳ B
σοφίαν τὴν περὶ τὰ οὐράνια κατενόησαν, καὶ στήλαις δυσί, τῇ μὲν ἐκ λίθου τῇ δ᾽ ἐκ πλίνθου ὀπτῆς πεποιημέναις, τὰ εὑρημένα ἐνέγραψαν, ἵνα καὶ τοῖς μετέπειτα σώζωνται· ἔσεσθαι γὰρ ἀφανισμὸν τοῦ παντὸς Ἀδὰμ προειρήκει ἐκ πυρός τε καὶ ὕδατος. ἐξ Ἐνὼς δὲ ἐτέχθη Καϊνᾶν ἄλλοι τε υἱοὶ καὶ θυγατέρες, καὶ ἀπέθανεν ἔτη ζήσας πέντε καὶ ἐννακόσια. ἐκ δὲ Καϊνᾶν ἐξέφυ Μαλελεὴλ καὶ ἕτεροι παῖδες, καὶ τέθνηκε ζήσας ἀριθμὸν ἐτῶν ἐννακοσίων καὶ δέκα. παῖς δὲ Μαλελεὴλ ὁ Ἰάρεδ, καὶ ἕτεροι, ὃς κατέλυσε τὴν ζωὴν ἐπ᾽ ἔτεσιν ὀκτακοσίοις καὶ πέντε πρὸς ἐνε-

1 Ἰωβὴλ LXX, Ἰώβηλος Iosephus. post προβατείαν add alter cod. Wolfii νέμειν, quod om Iosephus. 3 ἤτοι add A. 8 ἐτῶν om A. 9 τόν τε] τουτέστι A et alter cod. Wolfianus. Syncellus τοῦτ᾽ ἔστι προσαγορεύεσθαι ὀνόματι θεοῦ. 10 ζήσας ἔτη τὰ πάντα A. 14 λίθων A. ὀπτῆς om A. 16 προειρήκει Ἀδὰν A. 17 ante Καϊνᾶν PW add ὁ, om A. 17 et 18 Καϊνᾶν A LXX, Καϊνὰν PW. 19 et 20 Μαλελεὴλ A LXX, Μελελεὴλ PW.

rius fuit ac rem pecuariam coluit, Iabal musicam excogitavit et citharam ac psalterium composuit, Thobel Sela natus faber fuit, ferro et aere tractando occupatus.

Adamo post Abeli interitum annos nato 230 alius natus est filius, quem Sethum appellavit. obiit Adamus cum annos vixisset 930. Sethus annos natus 205 genuit Enossum, qui primus ausus est invocare nomen domini dei et deum appellare dominum. Sethus cum annos 912 explevisset, defecit, filiis et filiabus relictis. hic virtutem coluit, idemque studium posteris suis tradidit: qui doctrinam rerum caelestium a se inventam duabus columnis, alteri lapideae, alteri ex latere coctili, inscripserunt, ut posteris conservaretur: Adamus enim praedixerat universitatem rerum et igni et aqua perituram. Enosso natus est Cainan aliique filii et filiae. mortuus est cum vixisset annos 905. Cainano orti sunt Maleleel aliique liberi. obiit cum vixisset annos 910. Maleleelis filius fuit Iared, et alii: vita excessit anno aetatis 895. Iared pater

νήκοντα. Ἰάρεδ δὲ πατὴρ τοῦ Ἐνὼχ καὶ παίδων. ἐπὶ τούτῳ ἑτέ-
C ρων, καὶ τέθνηκε βιώσας ἔτη ἐννακόσια καὶ ἑξήκοντα πρὸς δυσίν. υἱὸς δὲ τοῦ Ἐνὼχ Μαθουσάλα καὶ ἕτεροι. εὐηρέστησε δὲ Ἐνὼχ τῷ κυρίῳ, καὶ μετετέθη καὶ οὐχ εὑρίσκετο, ἐτῶν γεγονὼς τριακοσίων ἑξήκοντα καὶ πέντε. παῖς δὲ τοῦ Μαθουσάλα Λάμεχ καὶ ἕτεροι, καὶ θνήσκει ζήσας ἔτη ἐννακόσια ἑξήκοντα καὶ ἐννέα. Νῶε δ' ἐτέχθη τῷ Λάμεχ, καὶ τέθνηκε Λάμεχ ἑπτακόσια ζήσας ἔτη καὶ πεντήκοντα πρὸς τοῖς τρισί. (4) τῷ δὲ Νῶε τρεῖς ἐγένοντο παῖδες, Σὴμ Χὰμ Ἰάφεθ.

Ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας. υἱοὺς δὲ τοῦ θεοῦ φησιν ἡ γραφὴ
D τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σὴθ ὡς ἀρετὴν μετιόντας, καθὸ καὶ υἱοὺς ὑψίστου τοὺς ἐναρέτους καλεῖ· θυγατέρας δὲ τῶν ἀνθρώπων φησὶ τὰς ἐκ τῶν τοῦ Κάϊν ἀπογόνων καταγομένας. ὁ δὲ Ἰώσηπος ἀγγέλους λέγει τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων λαβεῖν, οὕτω καλέσας οἶμαι αὐτοὺς ὡς εὐαρεστοῦντας θεῷ καὶ τὴν ἐκείνων πολιτείαν ἐπιτηδεύοντας. πληθυνθέντες δὲ οἱ ἄνθρωποι πρὸς κακίαν ἀπέκλιναν· οἷς καὶ παῖδες ἐγένοντο ὑβρισταὶ καὶ ἀτάσθαλοι διὰ τὴν ἐν τῇ δυνάμει πεποίθησιν. οἷς τὸ θεῖον προσοχθίσαν καὶ τὸ μακρόβιον ὑπετέμετο, ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἔτεσι τὴν τῶν ἀνθρώπων περιγράψας ζωήν.

2 ἔτη ἐνν.] ἐνιαυτοὺς ἐννακοσίους A. 3 τῷ κυρίῳ ἐνὼχ A. 5 καὶ om A. 8 τοῖς om A. 11 αὐτοῖς A. 16 ἐκείνων] ἐκεῖσε alter cod. Wolfii. 17 δ' οἱ A. 20 ὑπετέμετο] ὑπερέθετο A. 21 περιγράψας] cf. p. 16 v. 8 τὸ θεῖον ... χρησάμενος.

Fontes. *Cap. 4. Iosephi Ant.* 1 3. *Genesis* 6—9.

Henochi, et praeter hunc aliorum, defunctus est cum vixisset annos 962. Henochi filius fuit Mathusala, et alii. acceptus autem fuit Henochus domino, et translatus est nec repertus, annos natus 365. Mathusalae filius Lamechus fuit, et alii. moritur anno aetatis 969. Lamecho natus est Noe. Lamechus vero mortuus est expletis annis 753. (4) Noae tres nati sunt filii, Semus Chamus Iaphetus.

Filii porro dei, conspectis filiabus hominum, eas uxores duxerunt. vocat autem dei filios scriptura Sethi posteros ob studium et cultum virtutis, quo pacto etiam filios altissimi vocat eos qui sunt virtute praediti: hominum vero filias nominat oriundas ex Caini posteritate. Iosephus autem ait, angelos accepisse filias hominum, eo sic (opinor) vocatos, quod placerent deo, illorumque vitae rationem aemularentur. multiplicati homines ad improbitatem deflexerunt, ac liberos genuere iniurios et ex fiducia virium temerarios: quibus deus offensus etiam longaevitatem sustulit, vita hominum centum viginti annis circumscripta.

Νῶε δὲ εὗρε χάριν ἐναντίον τοῦ θεοῦ. διὸ καὶ εἰς θάλασ- P I 19
σαν τῆς ἠπείρου μεταβληθείσης δι' ἐπομβρίας πολυημέρου τε καὶ
σφοδρᾶς, πᾶν μὲν τὸ ἀνθρώπινον φθείρεται γένος, Νῶε δὲ μόνος W I 10
σώζεται προμηθείᾳ θεοῦ ξυλίνῃ λάρνακι, ἣν τετράγωνον κατε-
σκεύασε, μῆκος μὲν ἔχουσαν πηχέων τριακοσίων, τὸ δὲ πλάτος
πεντήκοντα, καὶ τὸ βάθος τριάκοντα. ἐν ᾗ αὐτός τε καὶ οἱ
παῖδες σὺν αὐτῷ ἐμβέβηκεν καὶ ἡ μήτηρ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν,
σπέρματά τε παντοῖα ἐνθέμενος καὶ ζῷα ὁμοίως ἐκ γένους παντὸς
πρὸς διατήρησιν τῶν γενῶν αὐτῶν, ἀνὰ δύο μὲν τὰ μὴ καθαρά,
ἑπτὰ δ' ἐξ ἑκάστου γένους τῶν καθαρῶν. δέκατος δ' ἦν ὁ Νῶε
ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἀριθμούμενος, καὶ μετὰ χιλιάδα διπλῆν ἐτῶν πρὸς
διακοσίοις τεσσαράκοντα καὶ δύο μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ κατακλυσμοῦ. B
ἀνοιγέντων δὲ τῶν καταρακτῶν τοῦ οὐρανοῦ ἡμέρας τεσσαράκοντα
καὶ νύκτας, τὸ ὕδωρ ἐπὶ πήχεις πεντεκαίδεκα ὀρῶν ὑψηλότερον
γέγονε. λήξαντος δέ γε τοῦ ὑετοῦ καὶ τοῦ ὕδατος ἐλαττουμένου
μεθ' ἡμέρας ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἡ λάρναξ ὄρει τινὶ τῆς Ἀρ-
μενίας προσώκειλε κατὰ τὸν μῆνα τὸν ἕβδομον. ὅτε καὶ ἀνοίξας

1 δὲ AW, om P. 3 τὸ om A. 7 σὺν αὐτῷ om A. 8 ὁμοίως om A. 9 τὰ μὴ καθαρά A et alter cod. Wolfii, τῶν μὴ καθαρῶν PW. 10 ἑκάστου] ἀμφοῖν alter cod. Wolfii. ἦν] αὖ A. 11 καὶ μετὰ — 15 γέγονε] καὶ μετὰ χιλίους ἑξακοσίους πεντήκοντα καὶ ἓξ ἐνιαυτοὺς ὁ κατακλυσμὸς τῇ γῇ (τῆς γῆς B) ἐπενήνεκτο ἐφ' ἡμέρας (ἡμέραις B) τεσσαράκοντα λαύρου (λαβροῦ B) καταχεομένου τῆς γῆς ὑετοῦ ὡς ὑπερβῆναι τὸ ὕδωρ ἐπὶ πεντεκαίδεκα (πέντε καὶ δέκα B) πήχεις τὰ τῶν ὀρῶν ὑψηλότερα AB. de numeris 2242 et 1656, quorum alterum ex LXX, alterum ex Hebraeis libris dedit Eusebius (Chron, T. 1 p. 131 sq. ed. Aucher), cf. Syncell. p. 156 sq. ed. Bonn. ex annis quibus Zonaras p. 25 Sethum et Enossum genitos dixit, apparet eum Graecorum rationem sequi: Hebraei enim singulos patriarchas centenis fere annis prius natos perhibent, unde minor numerus (1656) conficitur. ab utrisque discrepat Iosephus, qui 2656 annos numerat, hinc non corrigendus. 15 ἐλαττονούμενον A. 17 prius τὸν om A.

Noe vero gratiosus fuit apud deum. itaque continente in mare vehemens et diuturnum commutata, omne quidem humanum genus interit, Noe vero solus divina providentia arca lignea conservatur, quam quadrangulam fabrefecit, longitudine cubitorum 300, latitudine 50, altitudine 30. eam conscendit ipse cum filiis eorumque matre et uxoribus, seminibus variis impositis, et animalibus cuiusque generis, ad genera eorum conservanda, binis immundorum, et septenis mundorum. Noe ab Adamo decimus numeratur, annis 2242 elapsis usque ad diluvium. apertis autem caeli cataractis ad dies 40 totidemque noctes, aqua quindecim cubitis montium altissimorum cacumina superavit. cum pluvia desiisset et aqua post dies 150 minueretur, arca ad quendam Armeniae montem septimo mense applicuit. Noe vero corvum per fenestram emi-

ὁ Νῶε μεθίησι κόρακα· ὁ δὲ οὐκ ἐπανῆλθε. καὶ μεθ' ἡμέρας ἀφῆκε περιστεράν, ἣ πάλιν ὑπέστρεψεν. ἑπτὰ δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν αὖθις ἀφῆκεν αὐτήν, ἡ δὲ κάρφος ἐλαίας φέρουσα ὑπενόστησε. κἀντεῦθεν ἔγνω ἐκλελοιπέναι τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ ἐξῆλθον Νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ σὺν ταῖς
C αὐτῶν γυναιξὶ καὶ τὰ ζῶα ὅσα ἦν μετ' αὐτῶν ἐν τῇ κιβωτῷ, καὶ ἔθυσε τῷ θεῷ. Ἀποβατήριον δὲ τὸν τόπον καλεῖσθαι τοῖς Ἀρμενίοις φησὶν ὁ Ἰώσηπος, καὶ λείψανα δείκνυσθαι τῆς λάρνακος ἐκεῖ. μεμνῆσθαι δὲ καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς κιβωτοῦ λέγει καὶ πολλοὺς τῶν τὰς βαρβαρικὰς ἱστορίας συγγραψαμένων, τόν Χαλδαῖόν τε Βηρωσόν, καὶ Ἱερώνυμον τὸν Αἰγύπτιον ὃς τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν Φοινικικὴν συνεγράψατο, καὶ τὸν ἀπὸ Δαμασκοῦ Μνασέαν. ὁ δὲ θεὸς μηκέτι ἐπαγαγεῖν εἶπε τοιουτονὶ πάθος τῇ γῇ. ἐνετείλατο δὲ πρὸς βρῶσιν κεχρῆσθαι τοῖς ζώοις, πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς μὴ ἐσθίειν, καὶ φόνου ἀνθρώπων ἀπέχεσθαι. σημεῖον δὲ τοῦ μηκέτι κατακλύσαι τὴν γῆν ἐν ὄμβρῳ τὸ
D τόξον ἔθετο τὸ ἐν τῇ νεφέλῃ, τὴν ἶριν διὰ τοῦ τόξου δηλῶν. Νῶε δὲ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν βιώσας ἔτη τριακόσια καὶ πεντήκοντα θνήσκει ἐνιαυτῶν γεγονὼς ἐννακοσίων καὶ πεντήκοντα.

1 ἡμέραν A. 5 ἐξῆλθε A. 7 καλεῖσθαι τὸν τόπον τῆς Ἀρμηνίας A. 9 prius καὶ om A. 10 καὶ om A. 12 φοινικὴν A. ἀπὸ] ἐκ A et alter cod. Wolfii. post Δαμασκοῦ Nicolai nomen excidit, aut scribae errore aut Zonarae ipsius. sic enim est apud Iosephum Antiq. 1 3 6 καὶ Μνασέας δὲ καὶ ἄλλοι πλείους, καὶ Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνός. Mnaseas est Pataranus ille vel Patrensis qui Ptolemaei Physconis aetate Periegesin scripsit. 13 εἶπε — γῇ] τοιοῦτον πάθος τῇ γῇ ἐπηγγείλατο A. 17 τὸ om A. 18 τριακόσια] διακόσια A, male. 19 καὶ om A.

sit, qui non reversus est. post dies aliquot emisit columbam: ea rediit. septem diebus elapsis eadem rursus emissa festucam olivae rettulit: unde intellexit aquam defecisse in terra. itaque Noe et uxor eius et filii cum suis uxoribus sunt egressi, et animalia quae cum eis in arca fuerant, ac sacrificarunt deo. locum eum Exscensum vocari ab Armeniis tradit Iosephus, et arcae reliquias ibi monstrari, ac mentionem facere diluvii et arcae multos barbaricae historiae scriptores, ut Berosum Chaldaeum, et Aegyptium Hieronymum qui Phoenicias antiquitates scripserit, et Mnaseam Damascenum. deus autem se non amplius talem cladem terrae immissurum dixit, et vesci iussit animantibus: carnem tamen in sanguine animae vetuit edere et caede hominum abstinere iussit. signum non perriturae aqua terrae, ut in diluvio factum, arcum in nube posuit, iridem per arcum intelligendo. Noe post diluvium vixit annos 350, moritur natus annos 950.

Εἴρηται δέ γε περὶ τῆς πολυετίας τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ταῦτα τῷ Ἰωσήπῳ. "μηδεὶς οὖν πρὸς τὸν νῦν βίον καὶ τὴν βραχύτητα τῶν ἐτῶν ψευδῆ νομιζέτω τὰ περὶ τῶν παλαιῶν ἱστορούμενα. οἱ μὲν γὰρ θεοφιλεῖς ὄντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ γενόμενοι, καὶ διὰ τὸ τὰς τροφὰς ἐπιτηδειοτέρας πρὸς πλείονα χρόνον εἶναι, εἰκότως ἔζων πλῆθος ἐτῶν τοσούτων, ἔπειτα καὶ διὰ τὴν εὐχρηστίαν ὧν ἐπενόουν, ἀστρονομίας τε καὶ γεωμετρίας, ἅπερ οὐκ ἦν ἀσφαλῶς αὐτοὺς κατανοῆσαί τε καὶ εἰπεῖν, μὴ ζήσαντας ἑξακοσίους ἐνιαυτούς· διὰ τοσούτων γὰρ πληροῦται ὁ μέγας P I 20 ἐνιαυτός."

5. Οἱ δὲ τοῦ Νῶε παῖδες, Σὴμ Χὰμ καὶ Ἰάφεθ, ἐκ τῶν ὀρῶν εἰς τὴν πεδιάδα κατῴκησαν. Νῶε δὲ φυτεύσας ἀμπελῶνα ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐμεθύσθη καὶ ἐγυμνώθη. Χὰμ δὲ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς ἰδὼν τοῖς συγγόνοις ἀνήγγειλεν οἷον ἐπεγγελῶν τῷ πατρί. οἱ δὲ κατὰ νώτου θέμενοι τὸ ἱμάτιον τὴν πατρικὴν ἐκάλυψαν γύμνωσιν, ὀπισθοφανῶς ἰόντες καὶ μὴ προσβλέψαντες τῷ πατρί. διὸ καὶ ἀνανήψας ὁ Νῶε τοὺς μὲν εὐχαῖς ἠμείψατο, τῷ δὲ Χὰμ κατηράσατο. τὸ δὲ πεδίον ὃ κατῴκουν οἱ υἱοὶ Νῶε κέκληται Σεναάρ. πολλῶν δὲ γενομένων ἑκάστῳ B

1 γε om A. post τῶν A add τότε. 2 Ἰωσήπῳ] Antiq. 1 3 9, paucis mutatis. 3 περὶ] παρὰ A; Iosephus περί. 5 τὰς τροφὰς — εἶναι A cum altero cod. Wolfii et Iosepho, ταῖς τροφαῖς ἐπιτηδειοτέραις κεχρῆσθαι πρὸς πλείονα χρόνον PW. 8 αὐτοὺς ἀσφαλῶς A. 11 τοῦ et καὶ om A. 12 τὰς πεδιάδας A. 14 ἰδὼν τοῦ πατρὸς A. 18 πέδον τὸ κατῴκουν υἱοὶ A.

Fontes. *Cap.* 5. *Iosephi Ant.* 1 4—6. *Genesis* 10 *et* 11.

Iosephus de multitudine annorum illius aetatis hominum sic ait. "ne quis hanc vitam annorumque paucitatem intuens falsa existimet ea quae de veteribus memorantur. nam illos, cum deo cari essent et ab ipso deo orti, ac cibis etiam ad diuturnitatem aptioribus uterentur, non mirum fuit tantum temporis spatium vivere. altera longaevitatis causa fuit utilitas rerum ab eis excogitatarum, ut astronomiae et geometriae: quae deprehendi ab eis certo et explicari haud potuissent, ni 600 annos vixissent, quanto spatio magnus annus completur."

5. Noae vero filii, Semus Chamus et Iaphetus, cum sedes suas e montibus in planitiem transtulissent, Noe plantata vinea epotoque vino inebriatus nudatur. ibi Chamus nuditate patris visa rem veluti per derisum fratribus nuntiat. verum illi, veste in tergum reiecta, retrorsum accesserunt, et nuditatem eius aversis oculis contexerunt. qua de causa Noe discussa ebrietate illos votis remuneratur, Chamum detestatur. campus quem incoluere Noae filii Senaar vocatur. quorum cuique mul-

W I 11 παίδων καὶ εἰς γενεὰς προελθόντων ἐπληθύνθησαν οἱ τούτων ἀπόγονοι. Νεβρὼδ δέ τις ὁ τοῦ Χὰμ υἱωνός, ὃς πρῶτος ὤφθη γίγας ἐπὶ τῆς γῆς, τολμηρὸς καὶ κατὰ χεῖρα γενναιότερος τῶν ἄλλων ὑπάρχων, εἰς τυραννίδα τὰ πράγματα περιέστησε, καὶ πύργον οἰκοδομεῖν αὐτοῖς ὑπέθετο ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου δεδομημένον. οὕτω δὲ μεμηνότας ὁρῶν αὐτοὺς ὁ θεός, ἑτερογλώσσους εἰργάσατο καὶ ἀσυνέτους τῶν παρ' ἀλλήλων φωνῶν διὰ τοῦ τῶν γλωσσῶν μερισμοῦ. ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ τὸν πύργον ᾠκοδόμουν νῦν Βαβυλὼν καλεῖται διὰ τὴν σύγχυσιν τὴν περὶ τὴν διάλεκτον· Ἑβραῖοι μὲν γὰρ βαβὲλ καλοῦσι τὴν σύγχυσιν.
C σκίδνανται δὲ λοιπὸν ὑπὸ τῆς ἀλλογλωσσίας, ὡς πᾶσαν ἤπειρον καὶ νῆσον πληρωθῆναι αὐτῶν.

Σκεδασθέντων δὲ τῶν ἀπογόνων τοῦ Νῶε, ἐξ ἐκείνων τὰ ἔθνη συνέστησάν τε καὶ ὠνομάσθησαν. ἑπτὰ γοῦν ὁ Ἰάφεθ υἱοὺς ἐγέννησεν, οἳ ἀπὸ τοῦ Ταύρου καὶ Ἀμάνου τῶν ὀρῶν προῆλθον, ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσίας ἄχρι ποταμοῦ Τανάϊδος, ἐπὶ δὲ τῆς Εὐρώπης ἕως Γαδείρων· ὧν τοῖς ὀνόμασι καὶ ἔθνη ἐπεκλήθησαν, Γομαρεῖς μὲν ἀπὸ Γάμερ, οἱ νῦν Γαλάται λεγόμενοι·

1 παρελθόντων alter cod. Wolfii. τούτου A. 2 ὁ om A. γίγας ὤφθη A. 3 γενναῖος τ. ἄ. κατάρχων A. 5 καὶ ἀσφάλτου A cum Iosepho et LXX, om PW. 6 οὕτω δὲ — 10 τὴν διάλεκτον A; eadem fere codex Wolfianus (cf. annot.) et Iosephus; Ἀλλ' ὁ Θεὸς τὰς τούτων βουλὰς διεσκέδασεν εὐφυῶς, ἀσυνέτους τῶν παρ' ἀλλήλων φωνῶν διὰ τοῦ τῶν γλωσσῶν μερισμοῦ τούτους ἀποφηνάμενος. Τὸ δὲ πεδίον ἐκεῖνο νῦν Βαβυλὼν καλεῖται διὰ τὴν περὶ διάλεκτον σύγχυσιν PW. 10 μὲν om A. 11 δὲ om A, δὴ τὸ Iosephus. 14 υἱοὺς ὁ ἰάφεθ A. 15 τοῦ om A. ἀμανοῦ A. 16 μέχρι alter cod. Wolfii. 18 γομβαρεῖς μ. ἀ. γάμβερ A.

tis liberis natis et in familias propagatis, multiplicati sunt eorum posteri. Nemrodus Chami nepos, qui primus in terris gigas visus est, homo audax et robore manuum praestans caeteris, tyrannicum imperium instituit, eisque turris ex coctis lateribus et asphalto condendae auctor fuit. sic illos insanientes deus conspicatus effecit ut diversis linguis loquerentur et ob sermonum diversitatem alii alios non intelligerent. locus autem in quo turrim aedificaverunt, nunc Babylon vocatur ob sermonum confusionem: nam babel Hebraeis est confusio. ob eam linguarum diversitatem ita fuere dispersi, ut omnem continentem omnesque insulas complerent.

Ex illis Noae posteris ita dissipatis gentes conditae et cognominatae sunt. Iaphetus quidem septem genuit filios, qui a montibus Tauro et Amano progressi sunt in Asia usque ad Tanaim fluvium, in Europa usque ad Gades: quorum cognomina gentibus sunt indita. Gomares enim a Gamer, nunc Galatae dicuntur. Magogos suos posteros nomi-

Μαγώγας δὲ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ὠνόμασεν ὁ Μαγώγ, Σκύθαι δὲ νῦν καλοῦνται. ἐκ δὲ Ἰωβὰν Ἴωνες καὶ πάντες Ἕλληνες ἐπεκλήθησαν, ἐκ Μαδαΐ δὲ Μαδαῖοι, οἳ Μῆδοι προσαγορεύονται νῦν. Θοβὲλ Θοβήλους τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐπωνόμασεν· οὗτοι δ' εἰσὶν D *Ἴβηρες. ὁ δέ γε Μοσὸχ τοῦ γένους κατῆρξε τῶν Μεσχηνῶν· Καππαδόκαι δ' οὗτοι νομίζονται. Θειρᾶς δὲ Θείρας τοὺς ἐξ αὐτοῦ προσηγόρευσεν, οἳ Θρᾶκες μετωνομάσθησαν ὕστερον. ἐκ δὲ τῶν ἐκγόνων Ἰάφεθ Ἀσχανάξαι μὲν οἱ κληθέντες Ῥηγῆνες ἐξ Ἀσχανὰξ προήχθησαν, Ῥιφαθαῖοι δέ (οὕτω πρὶν τοὺς Παφλαγόνας ἐκάλουν) ἐκ Ῥιφὰθ τὸ γένος ἕλκειν πιστεύονται· καὶ Θοργαμαῖοι τὸν Θοργαμᾶν πρόγονον ἑαυτοῖς ἐπιγράφουσιν, οἳ Φρύγες μετεκλήθησαν ὕστερον. Ἐλισὰν δὲ Ἀλισαίων ἀρχηγέτης ἐγένετο, οἵπερ εἰσὶν Αἰολεῖς. καὶ Θαρσεὺς δὲ τῶν Θαρσέων ἐγένετο πρόγονος· τὸ γὰρ πάλαι Θαρσεῖς ἐκαλοῦντο οἱ Κίλικες· ὅθεν καὶ ἡ τῶν παρ' αὐτοῖς πόλεων ἀξιολογωτέρα Ταρσὸς καλεῖται, τοῦ* P I 21 *θῆτα μεταβληθέντος εἰς ταῦ. οὕτως γὰρ τῷ Ἰωσήπῳ γέγραπται περὶ τῆς Ταρσοῦ. ἕτεροι δὲ τὸν Περσέα φασὶν τῇ τῶν Κιλίκων χώρᾳ ἐπιδημήσαντα καὶ πόλιν βουληθέντα κτίσαι καὶ τὸν τόπον τῆς πόλεως τοῖς οἰκοδόμοις δεικνύοντα τῷ ταρσῷ τοῦ ποδὸς πατάξαι τὴν γῆν, κἀντεῦθεν ἐπικληθῆναι τὴν πόλιν Ταρσόν. Χέθιμα δὲ τὴν νῆσον συνῴκισεν ὁ Χεθίμ· ἡ Κύπρος αὕτη ἐστί,*

4 θεβὴλ δὲ θεβήλους A. 6 δ' add A. θειρᾶς δὲ A, Θειρᾶς δὲ PW. 8 ἰάφθε ἀχανάξαι οἱ κλ. ῥ. ἐξ ἀχανὰξ A. 9 ῥιφαδαῖοι A. 10 πιστεύεται A. 11 τὸν θοργαμᾶ A. 12 ἐλισαίων A: utrumque Iosephi codices. 13 δὲ add A. ἐγένετο] ἐχρημάτισε A. 16 θ et τ A. γὰρ add A. 17 Περσέα] ταρσέα A.

navit Magog: nunc Scythae vocantur. ab Ioban Iones et omnes Graeci cognomen habent. a Madai Madaei, hoc est Medi, nunc vocantur. Thobel Thobelos a se cognominavit: Iberes hi sunt. Mosoch auctor fuit Meschenorum, qui nunc Cappadoces habentur. Theiras a se nominavit Theiros, qui mutato post nomine Thraces dicti sunt. ab Iapheti porro posteris hi orti sunt, Aschanaxes, Regenes dicti, ab Aschanaxo; Riphathaei (sic olim Paphlagones vocabant) genus ducere a Riphatho creduntur. Thorgamaei Thorgamam auctorem iactant, post mutato nomine Phryges appellati. Elisan Alisaeorum princeps exstitit, qui sunt Aeolenses: Tharseus Tharsensium (sic enim olim Cilices vocabantur); unde praecipua urbs eorum Tarsus dicitur, facta unius litterae mutatione: sic enim Iosephus de Tarso scribit. alii dicunt Perseum in Ciliciam profectum ac de condenda urbe cogitantem, dum fabris locum urbis demonstraret, planta pedis (ταρσῷ) terram percussisse, atque inde urbem cognominatam. Chethimam insulam Chethim incoluit: haec Cy-

παρ' Ἑλλήνων οὕτω κληθεῖσα διὰ τὴν παρ' αὐτοῖς θεὸν τὴν Ἀφροδίτην, ἣν Κύπριν προσαγορεύουσιν.

Οἱ δέ γε παῖδες τοῦ Χὰμ τὴν ἀπὸ Συρίας καὶ Ἀμάνου καὶ Λιβάνου τῶν ὀρῶν γῆν κατέσχον, καὶ ὅσα πρὸς θάλασσαν αὐτῶν B ἐτέτραπτο μέχρις ὠκεανοῦ κατειλήφασι. καὶ προῆλθοσαν ἐκ μὲν Χοὺς Χουσαῖοι· Αἰθίοπες οὗτοι εἰσί. Μεσρὲμ δὲ Μεσραίων προπάτωρ ἐγένετο· οὕτω δὲ καλοῦνται Αἰγύπτιοι, καὶ ἡ τῆς Αἰγύπτου χώρα Μεσρὴν ὀνομάζεται. Φοὺτ δὲ τὴν Λιβύην κατῴκισε, καὶ Φούτους τοὺς τῆς χώρας ἐκάλεσε, Φούτην δὲ τὴν χώραν αὐτήν. μετεβλήθη δ' ἡ κλῆσις αὐτῆς μετέπειτα εἰς Λιβύην ἐκ Λίβυος υἱοῦ Μεσρέμ. Χαναὰν δὲ τὴν κληθεῖσαν ὕστερον Ἰουδαίαν συνοικίσας Χαναναίαν αὐτὴν προσηγόρευσε καὶ Χαναναίους τοὺς ἐξ αὐτῆς. οἱ δὲ Μεσρὲμ παῖδες τὴν ἀπὸ Γάζης ἕως Αἰγύπτου κατέσχον γῆν. μόνου δὲ Φιλιστιεὶμ τὴν ἐπωνυμίαν διεφύλαξεν ἡ ἐκείνου μερίς, ἣν Παλαιστίνην Ἕλληνες C ὠνομάκασιν. Σιδώνιος δὲ παῖς πρωτότοκος Χαναὰν ἐν Φοινίκῃ πόλιν ἀνέστησε, Σιδῶνα καλέσας αὐτήν. Ἀμαθεὶ δὲ Ἀμάθην W I 12 ἔκτισε πόλιν, ἣν Μακεδόνες ἀφ' ἑνὸς τῶν Πτολεμαίων Ἐπιφανοῦς λεγομένου Ἐπιφάνειαν μετωνόμασαν.

2 ἣν A, γὰρ PW. 3 ἀμανοῦ A. 4 αὐτοῖς A, αὐτῆς Iosephus. 6 μεστραίων A. 7 οἱ αἰγύπτιοι A. 8 μεστρὴν A. 9 κατῴκησε A. τοὺς om A. 10 αὐτῆς] τῆς χώρας codex Colberteus et Wolfianus alter. 11 λίβυος A Iosephus, Λιβύος PW. 12 συνοικήσας A. 16 ὠνομάκασιν A, ὠνομάκασι PW. πρωτότοκος παῖς A. 17 ἀμαθὶ A. 18 Μακεδόνες — μετωνόμασαν A cum libris mss Ducangii et altero Wolfii codice; Μακεδόνες κατῴκισαν, τὴν δὲ πόλιν Πτολεμαῖος Ἐπιφανὴς λεγόμενος Ἐπιφάνειαν μετωνόμασε PW: Iosephus Μακεδόνες δ' αὐτὴν Ἐπιφάνειαν ἀφ' ἑνὸς τῶν ἀπογόνων (sic) ἐπωνόμασαν.

prus est, quam Graeci a dea sua Cypride, hoc est Venere denominant.

Chami liberi Syriam et Amanum ac Libanum montes tenuere, et quidquid terrae illius mare spectat usque ad Oceanum occuparunt. a Chuso Chusaei sunt orti, hoc est Aethiopes. Mesrem Mesraeorum (sic Aegyptii vocantur, et terra Aegypti Mesren) conditor exstitit. Phut Libyam incoluit, et regionis incolas Phutos nominavit, ipsamque regionem Phutam. post appellatio eius in Libyam est mutata a Liby filio Mesremi. Chanaan Chananaeam, post Iudaeam vocatam, incoluit, nomine a se indito: populus Chananaei dictus. Mesremi liberi terram quae est a Gaza Aegyptum usque tenuerunt. verum solius Philistiim nomen pars illius retinuit, quam Graeci Palaestinam dixerunt. Sidonius primogenitus Chanaanis filius urbem a se in Phoenicia conditam Sidonem appellavit. Amathes urbem Amatham condidit; quam Macedones a Ptolemaeo Epiphane Epiphaniam nominaverunt.

Σὴμ δὲ τῷ υἱῷ Νῶε πέντε τίκτονται παῖδες, οἳ τὴν μέχρις ὠκεανοῦ τοῦ κατ' Ἰνδίαν οἰκοῦσιν Ἀσίαν, ἀπ' Εὐφράτου ἀρξάμενοι. Ἐλὰμ μὲν οὖν Ἐλυμαίους Περσῶν ὄντας ἀρχηγέτας κατέλιπεν, Ἀσοὺρ δὲ Νίνον οἰκίζει πόλιν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν Ἀσσυρίους ὠνόμασε, καὶ Ἀρφαξὰδ Χαλδαίων προπάτωρ ἦν, Ἀρὰμ δὲ τοὺς Σύρους κληθέντας ὕστερον Ἀραμαίους ἐξ ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν, ὁ δὲ Λοὺδ Λούδους προήγαγεν, οἳ Λυδοὶ μετέπειτα D *προσερρήθησαν. τῶν δὲ υἱῶν Ἀρὰμ τεσσάρων ὄντων ὁ μὲν τὴν Τραχωνῖτιν οἰκίζει καὶ τὴν Δαμασκόν (μέση δ' ἐστὶ Παλαιστίνης καὶ Κοίλης Συρίας), ὁ δὲ Ἀρμενίαν, Βακτριανοὺς δὲ ὁ ἕτερος. τοῦ Ἀρφαξὰδ δὲ υἱὸς Καϊνᾶν, παῖς Καϊνᾶν ὁ Σαλά. οὗτος δὲ πατὴρ Ἔβερ. Ἔβερ δ' ἔτεκε τὸν Φαλέγ, οὕτω κληθέντα διὰ τὸν τῆς γῆς μερισμόν· ὅτε γὰρ ἡ διαίρεσις γέγονε τῶν τότε ἀνθρώπων, καὶ ὁ τῆς γῆς μερισμὸς τότε ἐτέχθη· φάλεκ γὰρ Ἑβραῖοι τὸν μερισμὸν ὀνομάζουσιν. Ἑβραίων δὲ τὸ ἔθνος ἐκ τοῦ Ἔβερ ἀρχῆθεν ἐκλήθη. τοῦ Φαλὲγ δὲ υἱὸς ὁ Ῥαγαῦ, ὁ δὲ Ῥαγαῦ* P I 22 *πατὴρ τοῦ Σερούχ, οὗτος δ' ἔτεκε τὸν Ναχώρ, ἐκ Ναχὼρ δὲ Θάρρα προῆλθε, Θάρρα δὲ πατὴρ Ἀβραάμ.*

6. *Τοῦ δὲ τῶν Ἑβραίων γένους προπάτωρ καὶ πατριάρχης τῶν αὐτοῦ πατριῶν ὁ μέγας οὗτος γέγονεν Ἀβραάμ, ὃς Χαλδαῖος*

2 *ἰδίαν* A. 4 *νίνον* A, *Νῖνον* PW. 5 ante *Ἀρὰμ* PW add *ὁ*, om. A. 7 *ὁ λοὺδ δὲ* A. *προησήγαγεν* A. 8 *ἀβραὰμ* A. 10 *ἕτερος*] Iosephus addit *Μησᾶς δὲ Μησαναίους*. 11 *καϊνᾶν* A, *Καϊνὰν* PW, bis. *σαλᾶ* A. 12 *φαλὲκ* A. 15 *Ἑβραίων*] *ἑβραῖοι* A. 16 *φαλὲκ* A. *υἱὸς* A, *ὁ υἱὸς* PW. *ῥαγαῦ* A LXX, *Ῥαγὰβ* PW, bis.

FONTES. *Cap.* 6. *Iosephi Ant.* 1 7—18. *Genesis* 12—25.

Semo Noae filio quinque nati filii, sumpto ab Euphrate initio, Asiam usque ad Indicum Oceanum incoluerunt. Elam Elymaeos Persarum maiores reliquit; Asur urbem Ninum condidit, et populum suum Assyrios vocavit; Arphaxad Chaldaeorum fuit auctor; Aram eos qui post Syri nominati sunt Aramaeos a se vocavit; Lud Ludos dixit, qui post Lydi sunt appellati. cum autem Arami quattuor essent filii, alius Trachonitidem et Damascum condit quae inter Palaestinam et Coelesyriam interiacet, alius Armenios, alius Bactrianos. Arphaxadi filius fuit Cainan, Cainanis Sala. is Eberis pater. Eber Phalecum genuit, ob terrae divisionem sic appellatum: nam cum illius temporis homines dividerentur, etiam terrae facta est partitio, Hebraei autem partitionem Phalec dicunt. quae gens ab Ebere auctore suo nomen habet. Phaleci filius fuit Ragau, Ragau autem pater Seruchi. is Nachorum genuit, Nachorus Tharam, Thara Abrahamum.

6. Gentis porro Hebraeorum auctor et patriarcha suae nationis magnus iste Abrahamus exstitit, genere Chaldaeus, a Noe decimus, annis

μὲν ἦν τὸ γένος, δέκατος ἀπὸ Νῶε γενόμενος, διακοσίων ἐτῶν καὶ ἐνενήκοντα πρὸς δυσὶ διεληλυθότων ἐξ ὅτου τὴν γῆν ἅπασαν ὁ θεὸς ἐπομβρίᾳ κατέκλυσεν. οὗτος προγόνων ὢν ἀσεβῶν, πρῶτος ἔγνω θεὸν ἕνα τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν, ἐκ τῶν ποιημάτων καταλαβὼν τὸν ποιητήν, καὶ τούτῳ μόνῳ τὴν τιμὴν ἀπονέμειν B *δεῖν ἔλεγε. στασιασάντων δὲ διὰ ταῦτα πρὸς αὐτὸν τῶν Χαλδαίων μετῴκησεν ἐκεῖθεν, τοῦ γνωσθέντος αὐτῷ κελεύσει θεοῦ, καὶ τὴν Χαναναίαν ἔσχηκε γῆν. λιμοῦ δὲ τὴν Χαναναίαν πιέζοντος μεταναστεύει εἰς Αἴγυπτον. καὶ θαυμασθεὶς ἐπὶ συνέσει, τὴν ἀριθμητικὴν τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τὰ περὶ ἀστρονομίας, ἀμαθῶς τούτων ἔχουσι, παραδίδωσιν. ἐκ Χαλδαίων γὰρ λέγεται φοιτῆσαι ταῦτα πρὸς Αἴγυπτον κἀκεῖθεν πρὸς Ἕλληνας. Ἀσσυρίων δ' ἐπελθόντων τοῖς Σοδομίταις, οἷς συνῴκει καὶ Λὼτ ἀδελφόπαις ὢν Ἀβραὰμ τῆς Σάρρας τε ἀδελφός, καὶ πολλῶν μὲν πεσόντων Σοδομιτῶν, αἰχμαλωτισθέντων δὲ τῶν λοιπῶν, καὶ Λὼτ τοῖς Σοδομίταις συνηχμαλώτευτο. ὃ μαθὼν Ἀβραὰμ σὺν* C *τριακοσίοις ὀκτὼ καὶ δέκα οἰκέταις αὐτοῦ καὶ φίλοις τρισὶ κατεδίωξεν ὀπίσω τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τούς τε Σοδομίτας ἔσωσε καὶ τὸν Λώτ. ἐπανιόντι δ' ἐκ τῆς διώξεως ὁ τῆς Σόλυμα πόλεως βασιλεὺς αὐτὸν ὑποδέχεται, κεκλημένος Μελχισεδὲκ (σημαίνει δὲ τοῦτο μεθαρμοζόμενον εἰς τὴν Ἑλλήνων διάλεκτον βασιλεὺς δίκαιος)· Σόλυμα γὰρ ἦν ὄνομα τότε τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ· οὕτως*

4 *τὸν* om A. 7 *τοῦ*] *τούτου* A. 11 *γὰρ*] *δὲ* A. 12 *κἀκεῖθεν εἰς Ἑλλ.* A et alter cod. Wolf. 13 *δ'* om A. *σοδομίταις* A, *Σωδομίταις* PW. 15 *αἰχμαλωτευθέντων* alter cod. Wolf. 17 *ὀκτωκαίδεκα* A. 19 *ἐπανιόντι* libri omnes. *δ'* om A.

292 elapsis ex quo deus terram universam undis demerserat. hic impiis ortus maioribus, primus cognovit deum unum, rerum universitatis opificem, auctore ex operibus deprehenso, cui soli tribuendum honorem asserebat: qua de re controversia inter eum et Chaldaeos orta, demigravit illinc, auctore quem cognoverat deo, et Chananaeam tenuit. quam cum fames premeret, abiit in Aegyptum, ibique ob sapientiam admirationi habitus, arithmeticam et astronomiam rudibus tum artium illarum Aegyptiis tradidit: quae quidem a Chaldaeis in Aegyptum atque inde in Graeciam transisse perhibentur. Assyriis autem Sodomitas aggressis, apud quos Lotus fratris Abrahami filius et Sarae frater habitabat, ac multis Sodomitarum interfectis caeterisque captis, Lotus etiam inter caeteros capitur. quo Abrahamus intellecto cum 318 vernis et tribus amicis Assyrios persequitur, Lotum ac Sodomitas liberat. revertentem ab hostium persecutione urbis Solymae rex nomine Melchisedecus (qui Graecis regem iustum significat) excipit. Solyma vero tum dice-

ἀρχαία λίαν ἡ πόλις, καὶ χρόνῳ τὰ πρεσβεῖα κληρωσαμένη κατὰ πασῶν. τῆς ἀρετῆς δὲ τὸν Ἀβραὰμ ἀποδεξάμενος ὁ θεὸς ἀμοιβὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἐπηγγείλατο· τοῦ δὲ φαμένου ἄχαρι πᾶν αὐτῷ δοκεῖν εὐεργέτημα, μὴ ἔχοντι τὸν τοῦτο διαδεξόμενον (ἦν γὰρ ἔτι γονῆς ἀμοιρῶν γνησίας, ὅτι τὴν μήτραν ἡ Σάρρα πεπήρωτο), D ὁ θεὸς καὶ παῖδα δώσειν αὐτῷ καθυπέσχετο, καὶ ἐξ ἐκείνου μέγα προελθεῖν ἔθνος, τοῖς ἄστρασι τὸν ἀριθμὸν ἐξισούμενον· καὶ περιτμηθῆναι τὰ αἰδοῖα αὐτὸν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐκέλευσεν ἄρρενας, ἵν' εἴη τὸ γένος αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ἀνεπίμικτον· καὶ περιετμήθησαν.

Γίνεται τοίνυν τῷ Ἀβραὰμ παῖς ἑκατὸν γεγονότι ἐνιαυτῶν ἐκ τῆς Σάρρας, ὃν ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καλέσαι προσέταξε· δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα γέλωτα· ἢ ὅτι μειδίαμα τῇ Σάρρᾳ ἐγένετο, τέξεσθαι W I 13 αὐτὴν τοῦ θεοῦ χρηματίσαντος, διὰ τὸ τῆς ὑποσχέσεως δύσελπι, παρήλικι οὔσῃ καὶ μὴ προσδοκούσῃ τεκεῖν (ἐνενήκοντα γὰρ ἐτῶν τὸν Ἰσαὰκ τεκοῦσα ἐτύγχανεν), ἢ ὅτι γέλωτος ὑπόθεσις τοῖς γο- P I 23 νεῦσι τὸ παιδίον ἐγένετο, θυμηδίας δηλαδὴ καὶ χαρᾶς. τεχθέντα δὲ τὸν παῖδα τοῦτον κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ὁ πατὴρ περιέτεμεν· ὅθεν οὕτω καὶ τοῖς Ἰουδαίοις νενόμισται περιτέμνεσθαι. Ἄραβες δὲ μετὰ τρισκαιδέκατον ἔτος τοὺς παῖδας περιτέμνειν εἰώθασιν, ὅτι καὶ Ἰσμαὴλ ὁ προπάτωρ αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ περιετέτμητο· τρισκαίδεκα γὰρ ἦν ἐτῶν ὅτε τῷ Ἀβραὰμ ὁ θεὸς ἐπέταξε

1 λίαν] ἦν A. 3 ἐπηγγείλατο A, ἐπηγγέλλετο PW. 4 διαδεχόμενον A. 8 prius αὐτὸν] καὶ αὐτὸν A. 15 προσδοκούσῃ A, προσδοκώσης PW. 19 νενόμισται A, ἐνενόμιστο PW. ἄρραβες A.

batur urbs Hierusalem. adeo vetusta illa est atque omnes antiquitate superat. deus approbata virtute Abrahami remunerationem illi pollicetur. illo autem dicente, quodvis sibi beneficium insuave fore, qui haerede careret (nequedum enim germanam sobolem susceperat, Sarae vulva obstructa), deus etiam filium ei se daturum promittit, a quo magnus populus esset propagandus, stellis numero par; eumque una cum suis masculi sexus pudenda circumcidere iussit, ne genus eius cum aliis gentibus confunderetur: itaque circumciduntur.

Abrahamo iam centenario nascitur e Sara filius, dei iussu Isaacus appellatus, quod risum significat: sive quod Sara dato oraculo de partu suo riserat, quod ob effoetam aetatem promissioni fidem habere difficile, neque ulla spes prolis erat (nonagenaria enim Isaacum peperit), sive quod puer risus occasio fuerit parentibus, hoc est, alacritatis et laetitiae. octavo post nativitatem die puer circumciditur: qui mos etiam a Iudaeis observatur. Arabes vero post annum decimum tertium circumcidere pueros solent, quod Ismael gentis conditor circa eam fuerit aetatem circumcisus: nam quo tempore circumcisionem Abrahamo mandarat deus,

τὴν περιτομήν. σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο θεόκλητον, ὡς τοῦ θεοῦ τῆς ἱκεσίας Ἀβραὰμ ἀκούσαντος καὶ παῖδα δόντος αὐτῷ. ἐγείνατο δὲ τοῦτον ἐκ παιδίσκης ἣν ἡ Σάρρα αὐτῷ συγκατέκλινεν. B ἰδίας γὰρ ἀμοιροῦσα τότε γονῆς, οἰκείᾳ παιδίσκῃ Ἄγαρ ὀνομασθείσῃ, Αἰγυπτίᾳ τὸ γένος, μιγῆναι τὸν ἄνδρα ᾐτήσατο, καὶ τεκούσης ἐκείνης τὸν Ἰσμαήλ, ᾠκειώσατο τὸ παιδίον ἡ Σάρρα. τεκοῦσα δέ γε τὸν Ἰσαάκ, τῆς Ἄγαρ σὺν τῷ υἱῷ φυγὴν διὰ ζηλοτυπίαν κατεψηφίσατο. ἁδρυνθέντος δὲ τοῦ Ἰσαάκ, ἢ ἀνδρωθέντος κατὰ τὸν Ἑβραῖον Ἰώσηπον (εἴκοσι γὰρ καὶ πέντε ἐνιαυτῶν φησιν εἶναι τὸν Ἰσαὰκ τότε), πεῖραν ὁ θεὸς ἐπάγει τῷ Ἀβραάμ, καὶ καλέσας αὐτὸν θῦμα προσαγαγεῖν κελεύει τὸν υἱόν, καὶ εἰς ἓν τῶν ὀρέων ἀπαγαγόντα τὸν μονογενῆ τὸν ἀγαπητὸν ὁλοκαυτῶσαι. καὶ οὐκ ἀντεῖπεν ὁ Ἀβραάμ, ἀλλὰ τὸν παῖδα προσειληφὼς καὶ εἰς τὸ ἐπιταχθὲν αὐτῷ ὄρος ἀναγαγών, C τὸν θεῖον αὐτῷ κοινοῦται χρησμόν, καὶ γενναίως οἴσειν τὴν καθιέρωσιν παραινεῖ, κελεύοντος τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ πείθεται καὶ ἑκὼν ἑαυτὸν παρέχει πρὸς καθιέρωσιν, μὴ δίκαιον εἶναι φήσας θεοῦ καὶ πατρὸς ἀντιτείνειν θελήματι. οὕτω ταῦτα τῷ Ἰωσήπῳ ἱστόρηται. εἶτα φείσασθαι τοῦ υἱοῦ κελεύεται Ἀβραάμ, καὶ κριὸς αὐτομάτως εἰς ὁλοκαύτωσιν ἀντιδίδοται. μετὰ ταῦτα θνήσκει μὲν Σάρρα ἐτῶν οὖσα ἑκατὸν εἴκοσι πρὸς ἑπτά, ὁ δ' Ἀβραὰμ

1 θεόκλυτον A. 2 εἰσακούσαντος A. 3 ἡ om A. 4 ὠνομασμένη A. 7 γε om A. διὰ] κατὰ A. 8 ἁδρυνθέντος — κατὰ] ἀνδρωθέντος δὲ ἰσαὰκ κατὰ A. 10 ante τότε interpungit A. 11 κελεύει προσαγαγεῖν A. 14 αὐτῷ A, αὐτοῦ PW. 17 φήσας εἶναι A. 21 οὖσα om A.

tredecim annorum fuerat. significat autem Ismaelis nomen divinitus vocatum: quippe quod deus Abrahamum supplicis voti compotem reddidisset, dato filio. genuit autem hunc ex ancilla, cum qua eum Sara rem habere iusserat. nam quia tum ex sese nihil parere poterat, a marito petiit ut cum ancilla domestica, Aegyptia genere, cui nomen Agar erat, concumberet: e qua natum Ismaelem pro filio sibi vendicavit. post tamen Isaacum genitum, Agarem cum filio ex aemulatione relegavit. cum adolevisset Isaacus, aut, ut Iosephus Hebraeus tradit, vir factus esset (nam Isaacum tum viginti quinque annorum fuisse ait), deus periculum facit Abrahami, et filium immolare iubet atque in monte quodam adolere unigenitum illum et dilectum. non refragatur Abrahamus, sed filio assumpto et in designatum a deo montem abducto communicat oraculum, hortatus ut, quoniam deus ita iussisset, consecrationem fortiter ferret. paret ille et ultro se offert victimam: neque enim aequum esse dei et patris voluntati adversari. sic ista Iosephus refert. deinde filio parcere iubetur Abrahamus, et aries ultro ad incensum substituitur. post haec Sara moritur annos nata 127: Abrahamus aliam uxorem ducit

ἑτέραν ἠγάγετο κεκλημένην Χετοῦραν, ἐξ ἧς υἱεῖς αὐτῷ φύονται ἕξ. τῷ Ἰσαὰκ δὲ περὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος γεγονότι μνηστεύεται ὁ πατὴρ Ῥεβέκκαν ἐκ Μεσοποταμίας, θυγατέρα Βαθουὴλ υἱοῦ Ναχὼρ D
ἀδελφοῦ Ἀβραάμ. ἔπειτα τελευτᾷ μὲν ἔτη ζήσας ἑκατὸν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε· γήμας δὲ τὴν Ῥεβέκκαν ὁ Ἰσαὰκ διδύμους παῖδας ἐκ ταύτης γεννᾷ. ὧν τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ καθ' ὅλου τοῦ σώματος δασεῖα ἐφύετο θρίξ, ὅθεν καὶ Ἡσαῦ ἐκλήθη διὰ τὴν τρίχωσιν· τῷ νεωτέρῳ δὲ ἡ χεὶρ εἴχετο τῆς πτέρνης τοῦ ἀδελφοῦ, τῆς μητρικῆς προεκθορόντος γαστρός, διὸ καὶ Ἰακὼβ ὠνομάσθη· πτερνιστὴν δὲ τὸ ὄνομα καθ' Ἑβραίους δηλοῖ.

7. Γηράσας ἐπὶ τούτοις ὁ Ἰσαὰκ καὶ τὰς ὄψεις πεπήρωται. καὶ τὸν Ἡσαῦ προσκαλεσάμενος (προτετίμητο γὰρ ἐκείνῳ διὰ τὰ πρωτοτόκια) καὶ θηρᾶσαι κελεύει καὶ ἑτοιμάσαι δεῖπνον αὐτῷ, P I 24
"ἵνα φαγὼν" φησὶν "εὐλογήσω σε πρὸ τοῦ με ἀποθανεῖν." καὶ Ἡσαῦ μὲν ἐξῄει πρὸς θήραν, ἡ δὲ Ῥεβέκκα φιλοῦσα μᾶλλον τὸν Ἰακώβ, καὶ τοῦτον καλέσασα, εἶπεν ἃ ὁ πατὴρ ἐπέταξε τῷ Ἡσαῦ, καὶ σπεῦσαι παρεκελεύσατο πρὸς τὸ ποίμνιον καὶ δύο κομίσαι ἁπαλοὺς ἐρίφους αὐτῇ, ὡς ἂν ἐκ τούτων ἐδέσματα ἑτοιμάσῃ τῷ γέροντι οἷα φιλεῖν ἐκεῖνον ἐπίσταται, καὶ φαγὼν εὐλογήσῃ αὐτόν. ὁ δὲ ποιεῖ κατὰ τὰς μητρικὰς ἐντολάς. ἤδη δὲ παρεσκευασμένων τῶν ἐδεσμάτων, τοὺς βραχίονας τοῦ παιδὸς περιελίσσει ταῖς

1 χεττούραν A. 4 ἑβδομηκονταεπτὰ A. 6 ἐκ ταύτης παῖδας A. καθόλου PW. 8 δὲ νεωτέρῳ A. 9 προεκθορῶντος A. 10 καθ' ἑβραίους W, καθ' ἑβραίους A, κατ' Ἐβραίους P. 11 γηρᾷ A. ὁ om A. 12 προσκαλεῖται· προσέκειτο γὰρ A. 14 ἵνα φησὶ φαγὼν A. 19 εὐλογήσει A.

FONTES. *Cap.* 7. *Iosephi Ant.* 1 18 *et* 19. *Genesis* 27—30.

Cheturam nomine, e qua filii sex ei nascuntur. Isaaco annos circiter 40 nato Rebeccam filiam Bathuelis, fratre Abrahami Nachoro nati, in Mesopotamia despondet. deinde moritur, cum vixisset annos 175. Isaacus Rebecca ducta gemellos ex ea procreat: quorum natu maior ob hirtos corpore pilos Esau vocatus; minor plantam maioris, qui prior ex utero materno exsilierat, manu retinet, ob id Iacobus appellatus, quod Hebraeis supplantatorem notat.

7. Post senio confectus Isaacus atque orbatus oculis vocat Esaum (is enim ob aetatem praerogativam praeferebatur alteri), venatum ablegat ut cenam sibi pararet, "quo" inquit "ante obitum meum tibi bene precer." Esaus venatum proficiscitur. Rebecca Iacobi amantior, illi arcessito, quid pater Esao iussisset, dicit: mandat ut e grege duos teneros hoedos afferat, quo ex iis edulia conficeret seni, quibus eum delectari sciebat; iisque comesis, ipsi bene precaretur ille. paret maternis iussis Iacobus. paratis iam eduliis, brachia filii pellibus hoedo-

τῶν ἐρίφων δοραῖς, καὶ δίδωσι τὸ δεῖπνον ἀπαγαγεῖν τῷ πατρί.
B Ἰσαὰκ δὲ τῇ φωνῇ τὸν Ἰακὼβ εἶναι τὸν προσιόντα αἰσθόμενος,
ἔγγιστα προσκαλεῖται αὐτὸν καὶ τῶν χειρῶν ἐπαφᾶται. τοῦ θεοῦ
δὲ πάντως τὸν Ἡσαῦ εὐλογίας ἀνάξιον κρίναντος, ἔδοξεν Ἰσαὰκ
W I 14 τὸν πρωτότοκον αὐτῷ παρεστάναι υἱόν (ἠπάτητο δὲ τάχα διὰ τὸ
βαθὺ τῆς τριχός), καὶ φαγὼν εὐλόγησε τὸν Ἰακώβ. ἐπανῆλθε
δὲ καὶ Ἡσαῦ καὶ εἰσήγαγε δεῖπνον τῷ πατρὶ καὶ ᾔτει τὴν εὐλογίαν.
ὁ δὲ ἔγνω τὸ σόφισμα καὶ "ἐλθὼν" ἔφη "ὁ ἀδελφός σου ἔλαβε
τὴν εὐλογίαν σου." τοῦ δὲ ὀλοφυρομένου καὶ ἀξιοῦντος εὐλογη-
θῆναι, μηδὲ γὰρ μίαν εἶναι παρ' αὐτῷ εὐλογίαν, παρακληθεὶς
C Ἰσαὰκ ὥρμησε μὲν εὐλογῆσαι, ὅτι δὲ μὴ τῷ ἐνηχοῦντι ἐκεῖνον
ἐδόκει θείῳ πνεύματι εὐλογίας τυχεῖν τὸν Ἡσαῦ, ἐπεὶ μηδ' ἄξιος
ἦν αὐτῆς, εἰς ἀρὰν ἀντ' εὐλογίας ἐτυποῦτο τῷ Ἰσαὰκ ἡ φωνή.
δυσμενῶς εἶχε διὰ ταῦτα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὁ Ἡσαῦ. ὁ δὲ τὸν
ἀδελφὸν δεδοικώς, συμβουλῇ τῆς μητρὸς εἰς Μεσοποταμίαν ἀπέρ-
χεται. ἀπιὼν δὲ ἀξιοῦται καθ' ὕπνους τοῦ ᾀδομένου θεάματος
τῆς κλίμακος, ἧς τῶν ἄκρων τὸ μὲν τῇ γῇ τὸ δὲ τῷ οὐρανῷ
προσερήρειστο, καὶ μυεῖται τὰ μέλλοντα ἐκ τοῦ κρείττονος, καὶ
τὸν τόπον ἐν ᾧ τὸ ὅραμα εἶδε Βαιθὴλ προσηγόρευσε· δηλοῖ δὲ
θείαν ἑστίαν καθ' Ἕλληνας. καταντήσας δὲ εἰς Χαρρὰν κατήχθη
D πρὸς Λάβαν τὸν τῆς μητρὸς τῆς Ῥεβέκκας ὁμαίμονα, καὶ ξενίας
παρ' ἐκείνῳ τετύχηκε καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ποιμνίων πιστεύεται.

3 τοῦ δὲ θεοῦ A. 4 εὐλογίας om A. 9 δ' A. 13 ἐτυποῦτο. αὐτῷ τῷ ἰσαὰκ A. 19 βεθὴλ A. 20 χαρὰν A, Χαρρὰν LXX Iosephus, Καῤῥὰν PW. 22 ἐκείνου A.

rum involvit mater, et cenam dat patri offerendam. Isaacus Iacobum ex voce agnitum proxime se accedere iubet, manusque contrectat. sed quia deus Esaum faustis ominibus semel indignum iudicarat, putavit Isaacus primogenitum sibi filium adstitisse, pilorum forsan asperitate deceptus, ciboque sumpto bene precatus est Iacobo. redit et Esaus, oblataque patri cena faustam comprecationem postulat. agnoscit ille imposturam et "frater tuus" inquit "illam intercepit." quo eiulante et faustam comprecationem flagitante (neque enim unicam duntaxat illi esse), motus precibus Isaacus, bene precari homini instituit ille quidem, sed quia id resonanti in eo spiritui sancto non placebat, quod tali fortuna indignus esset Esaus, Isaaci vox pro fausta precatione in exsecrationem vertebatur. his de causis infensus fratri fit Esaus: qui illius metu perculsus, de consilio matris in Mesopotamiam discedit. inter proficiscendum ostentum illud scalae celebratum in somnis videt, cuius una pars terrae, altera caelo inniteretur, et futurarum cognitione rerum divinitus instruitur. locum oblatae visionis Baethel vocat, quod divinum domicilium significat. profectus Charam, apud Labanem Rebeccae matris fratrem divertit: a quo exceptus hospitaliter, curae gregum prae-

δύο δὲ τῷ Λάβαν θυγατέρες ἐτύγχανον, ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Λεία ἡ δ' ἑτέρα Ῥαχὴλ ἐπεκέκλητο. εἰς ἔρωτα οὖν τῆς νεωτέρας ἠρέθιστο Ἰακὼβ ἀστείας οὔσης τὸ εἶδος παρὰ τὴν ἀδελφήν, καὶ προσάγει λόγους τῷ Λάβαν περὶ αὐτῆς. ὁ δὲ ὁμολογεῖ κατεγγυῆσαι τῷ Ἰακὼβ τὴν Ῥαχὴλ εἰ ἐπὶ ἔτη ἑπτὰ δουλεύσει αὐτῷ. κατανεύει πρὸς τοῦτο ὁ ἐραστής, παρέρχεται ὁ καιρός, ἑτοιμάζει τοὺς γάμους ὁ πενθερός· νυκτὸς δὲ τὴν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων συνευνάζει τῷ Ἰακώβ. γνοὺς δὲ μεθ' ἡμέραν ὡς ἐξηπάτηται, ἀδικίαν ἐπενεκάλει τῷ πενθερῷ. ὁ δὲ καὶ τὴν Ῥαχὴλ αὐτῷ ἐπηγγέλλετο μετὰ δουλείαν ἑτέρας ἑπταετίας. πείθεται οὖν P I 25 αὖθις δουλεῦσαι ὁ Ἰακώβ, δουλούμενος ἔρωτι, καὶ μεθ' ἑτέραν ἑπταετίαν καὶ τῇ Ῥαχὴλ συνευνάζεται.

Τῇ μὲν οὖν Λείᾳ παῖδες ἦσαν ἐξ Ἰακώβ. καὶ Ῥουβὶμ μὲν καλεῖ τὸν πρωτότοκον ὅτι κατ' ἔλεον αὐτῇ γένοιτο τοῦ θεοῦ· ἐδάκνετο γὰρ ἐρωμένης τῆς ἀδελφῆς τῷ ἀνδρί, καὶ προσεδόκα μᾶλλον ἐντιμοτέρα γενήσεσθαι εἰ σχοίη κατὰ γαστρός. τὸν δεύτερον δὲ Συμεὼν ὀνομάζει· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἐπήκοον τὸν θεὸν γενέσθαι αὐτῇ. καὶ ἐπὶ τούτῳ γεννᾶται Λευΐ· κοινωνίας τοὔνομα σημαίνει βεβαιωτήν. μεθ' ὃν Ἰούδας αὐτῇ ἀποτίκτεται· B εὐχαριστίας ἡ κλῆσις δηλωτική. τῇ δὲ Ῥαχὴλ παιδίον οὐκ ἦν, καὶ δεδοικυῖα μὴ δι' ἀτεκνίαν παρευδοκιμηθῇ, δέεται τοῦ ἀνδρὸς

2 ἐπεκέκλητο A. οὖν] δὲ A. 4 δ' A. 9 ἐπεγκαλεῖ A. 10 οὖν om A. 13 ῥουβεὶμ A ubique. 16 ἐντιμοτέρα] ἐν τῇ μήτρα A. 18 ἐπὶ τούτῳ AW, ἐπὶ τοῦτο P. 19 αὐτῷ A. 21 παρευδοκιμηθῆναι A.

ficitur. Labani porro duae erant filiae: natu maiori Liae, minori Rachelis nomen erat. Iacobus amore iunioris corripitur, quae sororem forma superabat; et Labanem de ea alloquitur. is desponsurum se illam ei pollicetur, si septem sibi annos inserviat. annuit amator, tempus elabitur, nuptias apparat socer: sed noctu filiam natu maiorem Iacobo in thalamum adducit. qui mane impostura cognita, cum socero de iniuria expostulat. ille autem Rachelem etiam ei post alterius septennii servitutem pollicetur. eam condicionem Iacobus amore subactus denuo accipit; et alteris septem annis elapsis, Rachelis etiam matrimonio potitur.

Lia iam e Iacobo liberos habebat, ex quibus primogenitum Rubenem appellavit, quod ex divina misericordia is sibi contigisset: aegre ferebat enim amorem mariti erga sororem, sperabatque se honoratiorem fore si uterum ferret. secundum Symeonem appellat, quod vota ipsius exaudisset deus. post hunc Levis nascitur, qui coniunctionis confirmationem significat. hunc Iudas sequitur, quod nomen gratiarum actionem sonat. Rachel, quia liberos non habebat, verita ne minus gratiosa

τῇ θεραπαίνῃ αὐτῆς συνελθεῖν. ὁ δὲ καὶ πείθεται καὶ τῇ Βάλλᾳ συνέρχεται, καὶ παιδίον ἐξ Ἰακὼβ ἡ Βάλλα γεννᾷ, καὶ Δὰν ἐκλήθη ὁ παῖς· θεόκριτον εἴποιεν Ἕλληνες. κἀκ τῆς αὐτῆς αὖθις τίκτεται Νεφθαλείμ, εὐμηχάνητος, οἷον διὰ τὸ ἀντιτεχνάσασθαι πρὸς τὴν εὐτεκνίαν τῆς ἀδελφῆς. ζηλοῖ ἐπὶ τούτοις ἡ Λεία, καὶ παρακατακλίνει κἀκείνη τῷ Ἰακὼβ Ζελφὰν τὴν ἰδίαν θεράπαιναν. υἱὸν δὲ καὶ αὕτη ἐγείνατο Γάδ· τυχαῖον ἄν τις καλέσῃ
C αὐτόν. καὶ ἐπὶ τούτῳ τίκτει καὶ ἕτερον, οὗτος δ' ἦν ὁ Ἀσσήρ· λέγοιτο δὲ μακαριστής, ὡς εὐκλείας τῇ Λείᾳ διὰ τὴν πολυτεκνίαν καὶ μακαρισμοῦ γενόμενος αἴτιος. τῇ Λείᾳ δὲ Ῥουβὶμ τοῦ υἱοῦ μανδραγόρου μῆλα κομίσαντος, ᾔτει Ῥαχὴλ μεταδοῦναι τούτων αὐτῇ, καὶ ἀμοιβὴν προυτίθει τῇ ἀδελφῇ τὸ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα λέκτρον τοῦ Ἰακώβ· ἡ γὰρ νὺξ ἐκείνη τῇ Ῥαχὴλ προσκεκλήρωτο. καὶ συνευνάζεται διὰ τοῦτο τῇ Λείᾳ ὁ Ἰακώβ, καὶ τίκτει παῖδας ἔτι δύο τὸ γύναιον, τὸν Ἰσάχαρ (τὸν ἐκ μισθοῦ δὲ γεγονότα σημαίνει τὸ ὄνομα) καὶ Ζαβουλών (δηλοῖ δὲ τὸν ἠνεχυρασμένον εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτήν) καὶ θυγατέρα κληθεῖσαν Δεῖναν.
D γίνεται δὲ καὶ τῇ Ῥαχὴλ υἱὸς Ἰωσήφ· τὸ δ' ὄνομα προσθήκην
W I 15 τινὸς γενησομένου δηλοῖ.

8. Ἔτη μὲν οὖν εἴκοσιν ἐποίμαινε τῷ πενθερῷ Ἰακώβ· εἶτα ὑποχωρῆσαι θέλων οὐ συγκεχώρητο. ὅθεν κρύφα μετὰ τῶν

2 παιδίον] παῖδα A. 5 τοῦ ἀδελφοῦ A. 7 αὕτη A, αὐτὴ PW. καλέσει A. 8 ἐπὶ τοῦτο A. ἀσήρ A. 9 καὶ μακαρισμοῦ διὰ τὴν πολυτεκνίαν A. 15 δύο A, δύω PW. 20 εἴκοσιν A, εἴκοσι PW. 21 συγκεχώρηται A. ὅθεν καὶ κρύφα A.

Fontes. *Cap.* 8. *Iosephi Ant.* 1 19—22. *Genesis* 31—35.

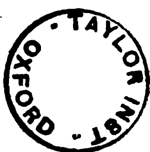
esset, maritum orat ut cum ancilla sua congrederetur. ille obtemperat; ex eoque Iacobi cum Balla (id enim ancillae nomen erat) congressu Dan nascitur: divinum iudicium hoc vocabulum significat. rursus eadem Nephthalim parit, hoc est astutum: quod hoc astu foecunditati sororis se opposuisset. Lia aemulatione incitata Zelpham ancillam suam et ipsa Iacobo despondet, quae Gadum peperit: fortuitus vocari queat. alium post hunc Asserem parit, quem prosperum interpreteris licet, quod Lia ob liberorum multitudinem celebris et beata per illum partum habenda esset. cum autem Ruben Liae filius mandragorae mala attulisset, Rachel partem sibi dari petiit, concesso Liae nocte illa, quae sibi debebatur, mariti concubitu: e quo muliercula Isacharem suscipit, quod nomen mercede genitum significat; et alterum filium Zabulonem, hoc est, pignus benevolentiae erga se; ac filiam Dinam. nascitur et Racheli filius Iosephus: id nomen accessionem rei alicuius futurae notat.

8. Sic annis viginti Iacobus soceri opilio fuit; et cum discessurus esset, non situs est. itaque clam cum uxoribus, ancillis et liberis

γυναικῶν σὺν ταῖς θεραπαινίσι καὶ τοῖς παισὶν ἀπεδίδρασκεν, καὶ τὴν κτῆσιν προσεπαγόμενος καὶ τῶν βοσκημάτων ἅπερ αὐτῷ τοῦ ποιμαίνειν μισθὸς προσνενέμηντο. Ῥαχὴλ δὲ καὶ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς ἐπεφέρετο, οὐχ ὡς τιμῶσα ἀλλ' ἵν' ἔχοι ταῦτα καταφυγὴν εἰ ἐπιδιώξας αὐτοὺς ὁ πατὴρ καταλάβοι. τοῦ δὲ Λάβαν καθ' ἑβδόμην ἡμέραν καταλαβόντος, κατ' ὄναρ ἐπέταξεν αὐτῷ ὁ θεὸς σπείσασθαι τῷ Ἰακώβ. μεθ' ἡμέραν δὲ λόγοι ἀμφοῖν γίνονται, καὶ τοῦ Ἰακὼβ μηδὲν ἀδικεῖν ἀποδείξαντος, περὶ τῶν P I 26 πατρῴων θεῶν ἐπενεκάλει ὁ Λάβαν αὐτῷ. ὁ δὲ μηδὲν περὶ αὐτῶν συνειδὼς ἐρευνᾶν παρεχώρει. καὶ γίνεται ἡ ἔρευνα. ἡ Ῥαχὴλ δὲ τὰ εἴδωλα τῇ ἀστράβῃ τῆς φερούσης αὐτὴν καμήλου ἐντίθησι, καὶ αὐτὴ ἐπεκάθητο φάσκουσα τὴν τῶν ἐμμήνων ῥύσιν αὐτῇ ἐνοχλεῖν. ὁ δὲ Λάβαν μὴ ἄν ποτε τὴν θυγατέρα μετὰ τοιούτου πάθους τοῖς θεοῖς αὐτοῦ προσελθεῖν οἰηθείς, παρῆλθεν αὐτήν. καὶ ὁ μὲν ἀνέζευξεν, ὁ δὲ Ἰακὼβ τὸν ἀδελφὸν δεδιώς, προπέμπει δηλῶν αὐτῷ τὴν ἐπάνοδον, καὶ δῶρα στέλλει αὐτῷ. νυκτὸς δ' ἐπιγενομένης φαντάσματι συντυχὼν διεπάλαιε καὶ ἐδόκει κρατεῖν. αἰσθόμενος δὲ ἄγγελον εἶναι θεοῦ, εἰπεῖν αὐτῷ παρε- B κάλει, τίνα μοῖραν ἕξει· ὁ δὲ τὸ κρατῆσαι θείου ἀγγέλου μεγάλων ἀγαθῶν σημεῖον ἡγεῖσθαι δεῖν ἔλεγε, καὶ Ἰσραὴλ αὐτὸν καλεῖσθαι ἐκέλευεν. τοῦτο δὲ οἱ μὲν ἄλλοι νοῦς ὁρῶν θεὸν ἑρμηνεύουσιν, Ἰώσηπος δὲ τὸν ἀντιστάντα θείῳ ἀγγέλῳ σημαίνειν

3 προσενέμηντο A. 4 ἔχῃ A. 10 καὶ γ. ἡ ἔρευνα] καὶ ὃς ἠρεύνα A, καὶ ὡς ἡ ἔρευνα γίνεται alter codex Wolfii. 12 αὐτὴ] αὐτῇ A. 13 ἄμποτε alter codex Wolfii. 15 δὲ] δ' A. 20 ἔλεγε δεῖν A.

fugam capit, abductis una bonis suis et pecudibus quas pastionis mercede nactus fuerat. Rachel etiam simulacra patris abstulit: non quod illa veneraretur, sed ut ad ea confugere posset si a patre persequente deprehensa esset. cum autem Laban eos die septimo consecutus esset, somnio divinitus monetur ut reconcilietur Iacobo. postridie verbis utrinque factis, etsi Iacobus demonstrarat nullam a se ortam fuisse iniuriam, Laban tamen de patriis diis eum accusabat. qui eius rei nescius, inquisitionem illi permittit. inquirit ille. sed Rachel simulacris sellae cameli qua vehebatur subiectis insidens, menstruorum fluxu laborare se ait. Laban, qui filiam ad deos suos eo malo conflictantem nunquam accessuram persuasum haberet, ea praeterita domum revertitur. Iacobus vero fratrem metuens, suum reditum illi, muneribus praemissis, denuntiat. nocte superveniente cum spectro sibi decertare victoriaque potiri visus, cum angelum esse dei animadvertisset, orat ut sibi diceret quo fato usurus esset. ille victoriam divini angeli magnorum bonorum signum habendam esse asserit, et Israelem vocari iubet. quam vocem alii mentem quae deum videat interpretantur, Iosephus eum qui divino angelo

φησίν. Ἰακὼβ δὲ τὸν τόπον καλεῖ Φανουήλ, τουτέστι θεοῦ πρόσωπον. γενομένου δ' ἐν τῇ πάλῃ τῇ πρὸς τὸν ἄγγελον ἀλγήματος αὐτῷ περὶ τὸ νεῦρον τὸ πλατύ, ἐκεῖνός τε τὴν τούτου βρῶσιν ἀπείπατο, καὶ δι' ἐκεῖνον καὶ τῷ ἐκείνου γένει παντὶ ἀπηγόρευται. ὑπαντήσαντος δὲ τῷ ἀδελφῷ τοῦ Ἡσαῦ, C συνέβαλον ἀλλήλοις καὶ ἠσπάσαντο. εἶτα ὁ μὲν Ἡσαῦ ἀπηλλάγη, Ἰακὼβ δ' ἀφίκετο πρὸς τὰ Σίκιμα. τῶν δὲ Σικιμιτῶν ἑορτὴν ἀγόντων, ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Δεῖνα εἰς τὴν πόλιν παρῆλθε, τὰ τῆς ἑορτῆς ἱστορήσουσα. θεασάμενος οὖν αὐτὴν Συχὲμ ὁ τοῦ τῆς πόλεως βασιλέως υἱός, φθείρει δι' ἁρπαγῆς. ἔπειτα ὁ τούτου πατὴρ ἐδέετο τοῦ Ἰακὼβ συζεῦξαι τὴν Δεῖναν τῷ Συχέμ· ὁ δὲ οὐ κατένευσε. Συμεὼν δὲ καὶ Λευὶ τῆς κόρης ὁμομήτριοι ἀδελφοί, διὰ τὴν ἑορτὴν εὐωχουμένων τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ καρηβαρούντων, νύκτωρ παρελθόντες πᾶν ἄρσεν ἡβηδὸν ἀναιροῦσι καὶ τὸν βασιλέα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ταῦτά φησιν ὁ Ἰώσηπος. D πιθανώτερον δὲ περὶ τούτων ἡ βίβλος ἱστορεῖ τῆς Γενέσεως. λέγει γὰρ ὅτι Ἐμμὸρ τοῦ πατρὸς Συχὲμ ἀξιοῦντος συζευχθῆναι τὴν Δεῖναν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, Συμεὼν καὶ Λευὶ εἶπον ὡς "εἰ περιτμηθεῖεν οἱ ἐν τῇ πόλει ἄρρενες πάντες, δώσομεν τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν τῷ υἱῷ σου", καὶ ὅτι κατεδέξαντο τὸν λόγον καὶ περιετμήθησαν ἅπαντες. κατὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς περιτομῆς τρίτην ἡμέραν πονηρῶς τῶν περιτμηθέντων διακειμένων καὶ ὀδυνωμένων διὰ τὴν φλεγμονήν, ἐπέθεντο αὐτοῖς καὶ ἀνεῖλον ἅπαντας, ἀγνοοῦντος

3 αὐτῷ om A. 5 ἀπηγόρευσεν A. τοῦ om A. 13 τὴν om A. 15 ὁ om A. 19 οἱ ἐν om A. 22 πονήρως A.

restiterit significare tradit. Iacobus locum illum Phanuel, hoc est, dei faciem vocat. et quia in lucta cum angelo poplitis dolore affectus fuerat, cum ipse illius esu abstinuit, tum omnis eius posteritas ab eo ut illicito abhorret. frater Esaus obviam illi progressus, salute dicta acceptaque recedit. Iacobus Sicima pervenit. Sicimitis autem festum celebrantibus, filia eius Dina spectandae festivitatis gratia urbem ingreditur. quam conspectam Sychemus regius adolescens rapit, raptam stuprat. rex adolescentis pater Iacobum orat ut Dinam Sychemo despondeat. re non impetrata Symeon et Levis uterini puellae fratres, civibus ob festivitatem convivantibus atque inebriatis, urbem noctu ingressi, mares prorsus omnes ipsumque regem cum filio trucidant. haec Iosephus tradit: sed liber Geneseos probabilius his de rebus disserit. cum, inquit, Emmor Sychemi pater Dinam filio uxorem peteret, Symeonem et Levim dixisse, si mares urbis omnes circumciderentur, se filio eius sororem suam desponsuros. qua accepta condicione circumcisos esse omnes, ac die inde tertio, cum ex cruciatu ardoris male haberent, ab illis truci-

τοῦ Ἰακώβ. ᾧ χαλεπαίνοντι διὰ ταῦτα θαρρεῖν ἐκέλευσεν ὁ θεός. P I 27
ἐλθὼν δὲ ἐν Βαιθὴλ ὁ Ἰακώβ, ὅπου τὸν ὄνειρον ἐθεάσατο, ἔθυσεν. καὶ προϊὼν τὴν Ῥαχὴλ ἐκ τοκετοῦ θανοῦσαν ἐν Ἐφρατᾶ θάπτει. καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς παιδίον Βενιαμὶν ἐκάλεσε, διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην τῇ μητρὶ ὀδύνην. ἐλθὼν δ' εἰς Χεβρὼν πόλιν τῶν Χαναναίων, κατέλαβε τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰσαὰκ ἔτι ζῶντα, ἡ δὲ Ῥεβέκκα ἔφθη θανεῖν. θνήσκει δὲ μετὰ βραχὺ καὶ ὁ Ἰσαάκ, W I 16
καὶ θάπτεται σὺν τῇ γυναικὶ παρὰ τῷ γονικῷ μνημείῳ, βιώσας ἔτη πέντε καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατόν.

9. Ἡσαῦ δὲ ἦρχε τῆς Ἰδουμαίας, καλέσας τὴν χώραν ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἐδὼμ γὰρ ἐκεῖνος ἐκέκλητο, ὅτι ἀπὸ θήρας ποτὲ B
λιμώττων ἐπανελθών, καὶ τὸν ἀδελφὸν εὑρὼν φακῆν ἑτοιμάσαντα ἑαυτῷ πρὸς τροφήν, ἠξίου δοῦναι αὐτῷ· ὁ δὲ ἀποδόσθαι αὐτῷ τὸ πρεσβεῖον ἠνάγκασεν ἀντὶ τῆς φακῆς. καὶ παραχωρεῖ τούτου μεθ' ὅρκων αὐτῷ διὰ τὸν λιμόν· ὅθεν Ἐδὼμ ἐπεκλήθη, διὰ τὴν ξανθότητα τῆς φακῆς· σφόδρα γὰρ ἦν τὴν χροίαν τοιαύτη. Ἐδὼμ δὲ παρ' Ἑβραίοις τὸ ἐρυθρὸν ὀνομάζεται.

Ἰακὼβ δὲ τὸν ἐκ τῆς Ῥαχὴλ Ἰωσὴφ διά τε τὴν τοῦ προσώπου εὐφυΐαν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν πλέον τῶν ἄλλων παίδων ἠγάπα. ἥ τε γοῦν τοῦ πατρὸς στοργὴ καὶ οἱ ὄνειροι οὓς ἐθεά-

1 ἐκέλευσε θαρρεῖν A. 2 ὁ om A. 3 θάπτει ἐν ἐφραθᾶ A. 4 ἐπ' αὐτὸ A. 5 χεμβρὼν A. 8 παρὰ] ἐν A. 9 πρὸς] σὺν A. 12 φακὸν A, φακὴν PW. 14 τὸ πρεσβεῖον αὐτῷ A. 15 ὅρκου A. αὐτῷ add A et Iosephus. 16 χροιὰν A. 18 προσώπου] σώματος A. 19 πλέον om, μᾶλλον post ἠγάπα add A.

Fontes. *Cap.* 9. *Iosephi Ant.* 2 1—5. *Genesis* 25 et 36—40.

datos, Iacobo ignorante. quem facinus illud graviter ferentem bono animo deus esse iubet. inde Baethelem profectus Iacobus, ubi somnium viderat, rem divinam facit, ac progressus Rachelem ex partu mortuam Ephratae sepelit, puero ob matris ex eo dolorem Beniamine appellato. Chebronem profectus patrem Isaacum adhuc viventem invenit: sed Rebecca iam obierat. nec multo post etiam Isaacus moritur, et una cum uxore in patrio monumento sepelitur, expletis vitae annis 185.

9. Esaus autem Idumaeae imperabat, regioni a se dato nomine. Edom enim vocatus fuerat, quod aliquando famelicus a venatu reversus, cum a fratre petiisset ut lentem, quam ille sibi coxerat, daret, iureiurando adactus aetatis praerogativam illi concessit. ex eo cognominatus est Edom, ob rufum admodum lentis colorem: Edom enim Hebraeis rufum significat.

Iacobus Iosephum ob vultus elegantiam et ingenii dexteritatem prae caeteris diligebat. itaque et patria caritas et somnia, quae vi-

σατο εἰς φθόνον αὐτοῦ τοὺς ἀδελφοὺς κεκινήκασι. τῶν δὲ ὀνειράτων τὸ μὲν ἦν τοιοῦτον. ἐν ὥρᾳ θέρους ἐδόκει μετὰ τῶν ἀδελ-
C φῶν θερίζων δράγματα δεσμεῖν καὶ τιθέναι, καὶ τὰ μὲν αὐτοῦ ἠρεμεῖν, τὰ δὲ τῶν ἀδελφῶν προστρέχοντα προσκυνεῖν τοῖς αὐτοῦ. τὸ δέ, τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἀστέρων προσκυνεῖν ἐδόκει αὐτῷ. ταύτας τὰς ὄψεις τῷ πατρὶ διηγούμενος, παρόντων καὶ τῶν συγγόνων, τὴν δήλωσιν ἐζήτει μαθεῖν. ὁ δὲ εὐδαιμονίαν κατήγγειλε τῷ παιδί, καὶ καιρὸν ἥξειν καθ' ὃν ὑπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν τιμηθήσεται καὶ προσκυνηθήσεται. ταῦτα τοὺς ἀδελφοὺς ἐλύπησε τοῦ Ἰωσήφ, καὶ ὑπεβλέποντο τὸ μειράκιον. νεμόντων δὲ τὰ ποίμνια τῶν παίδων τοῦ Ἰακὼβ ἐν Σικίμοις, ὁ πατὴρ πέμπει τὸν Ἰωσὴφ ἐκείνους ἐπισκε-
D ψόμενον. οἱ δὲ τοῦτον ἰδόντες ὥρμησαν ἀνελεῖν. Ῥουβὶμ δὲ συνεβούλευε μὴ αὐτόχειρας γενέσθαι τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλ' εἰς τὸν παρακείμενον λάκκον ῥῖψαι αὐτόν, ἵνα ἀποθάνῃ ἐκεῖ, καὶ οὕτω μετριώτερον ἔσοιτο τὸ κακόν. συναινεσάντων δὲ τῷ λόγῳ τῶν νεανίσκων, λαβὼν ὁ Ῥουβὶμ τὸ μειράκιον, ἠρέμα καθίμησεν εἰς τὸν λάκκον. Ἰούδας δὲ ἐμπόρους ἰδὼν Ἄραβας, συνεβούλευσε τοῖς ἀδελφοῖς τὸν Ἰωσὴφ ἀπεμπολῆσαι αὐτοῖς. καὶ δόξαν τοῦτο, τοῖς ἐμπόροις αὐτὸν ἀποδίδονται μνῶν εἴκοσι, ἐτῶν ἑπτακαίδεκα γεγονότα. Ῥουβὶμ δὲ νύκτωρ ἐπὶ τὸν λάκκον ἐλθών, ἵν' ἐξενέγκῃ τὸν Ἰωσὴφ καὶ σώσῃ τοὺς ἀδελφοὺς λαθών, καὶ μὴ εὑρὼν αὐτόν,

1 δ' A. 5 τῶν ἀστέρων] ἀστέρας A. 10 τοῦ Ἰωσὴφ ἐλύπησε A. 15 ἵν' ἀποθάνῃ A, ἵνα ἀποθάνει PW. 16 ἔσοιται, litteris ται ab eadem manu deletis, A. 19 τοῦτο] οὕτω A. 20 εἴκοσιν A. 22 καὶ μὴ εὑρὼν] ἐπεὶ μὴ εὗρεν A.

derat, fratrum invidiam illi conciliarunt. somnia huiusmodi fuerunt. unum, tempore messis cum fratribus metens manipulos sibi ligare et componere, ac suos immotos stare, quos fraterni accurrentes adorarent: alterum, a sole et luna ac reliquis stellis adorari sibi videbatur. has visiones fratribus etiam praesentibus patri referens, quid sibi vellent, scire cupiebat. at ille felicitatem nato denuntiabat, ac fore tempus quo et a parentibus et a fratribus coleretur et adoraretur. haec fratres aegre ferre, et torve adolescentulum intueri. post haec pater Iosephum ad filios, greges Sicimis pascentes, visum mittit. quo conspecto ad eum perimendum sunt concitati. sed Ruben monebat ne fraterno sanguine manus polluerent, sed in proximum puteum coniectum emori sinerent: sic levius fore facinus. quo consilio adolescentibus probato, puerum sensim in puteum demisit. Iudas vero, Arabicis mercatoribus visis, auctor fit fratribus vendendi illis Iosephi. assentiuntur, eumque viginti minis vendunt, annos natum septemdecim. Ruben noctu ad puteum accedit ut Iosephum inde ereptum clam fratribus conservaret. quo non

πενθῶν ᾐτιᾶτο τοὺς ἀδελφούς. τῶν δὲ τὸ πραχθὲν φρασάντων P I 28
παύεται τοῦ πένθους. τὸν δὲ χιτωνίσκον τοῦ μειρακίου αἵματι
τράγου μολύναντες ἧκον πρὸς τὸν πατέρα καὶ εἶπον, τὸν μὲν
Ἰωσὴφ μήτ' ἰδεῖν μήθ' ὅπως διέφθαρται γνῶναι, χιτῶνα δὲ
τοῦτον εὑρεῖν ᾑμαγμένον καὶ διερρωγότα. Ἰακὼβ δὲ ἐπὶ τῷ μει-
ρακίῳ πενθῶν ἐκαθέζετο καὶ σάκκον ἐνδύσας. τὸν Ἰωσὴφ δὲ ἐκ
τῶν ἐμπόρων ὠνήσατο Πετεφρῆς ἀνὴρ Αἰγύπτιος ἐπὶ τῶν βασι-
λέως Φαραὼ μαγείρων, καὶ εἶχεν αὐτὸν ἐν τιμῇ. τῆς δὲ τοῦ
δεσπότου γυναικὸς διά τε εὐμορφίαν καὶ τὴν αὐτοῦ δεξιότητα
ἐρωτικῶς διατεθείσης καὶ λόγους περὶ μίξεως προσαγαγούσης,
παρέπεμπε τὴν ἀξίωσιν. ἡ δὲ δεινῶς πολιορκουμένη τῷ ἔρωτι, B
δευτέραν ἐπῆγε πεῖραν, καὶ τὸ πείθειν ἀπογνοῦσα βιάζεσθαι
ἤθελεν. ὡς δὲ καὶ τὸ ἱμάτιον ὁ νεανίσκος καταλιπὼν ἐξεπήδησε,
καθῆστο κατηφὴς καὶ συγκεχυμένη. ἐλθόντι δὲ τἀνδρὶ κατηγόρει
τοῦ Ἰωσήφ, καὶ τὸ ἱμάτιον ἐπεδείκνυεν, ὡς ὅτ' ἐπεχείρει βιά-
ζεσθαι καταλιπόντος αὐτό. Πετεφρῆς δὲ εἰς τὴν τῶν κακούργων
εἱρκτὴν ἐμβάλλει τὸν Ἰωσήφ, ἐν ᾗ καὶ ὁ οἰνοχόος τοῦ Φαραὼ
κατ' ὀργὴν ἐνεκέκλειστο, καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός. οἷς συνήθης γενό-
μενος ἠξιοῦτο φράσαι αὐτοῖς τῶν ἐνυπνίων τὴν δήλωσιν. ὁ μὲν W I 17
γὰρ οἰνοχόος ἄμπελον ὁρᾶν ἔδοξεν ἐξ ἧς τρία ἐφύοντο κλήματα C
ὧν ἀπῃώρηντο μεγάλοι καὶ πέπειροι βότρυες, τούτους δ' ἀπο-
θλίβειν εἰς φιάλην καὶ προσάγειν τῷ Φαραώ, κἀκεῖνον λαβεῖν

5 διερρηγμένον A. 6 καὶ om A. ἐνδὺς A. 7 πεντεφρῆς A ubique. 10 προσαγούσης παρέπεμπτο A. 13 καταλιπὼν ὁ νεανίσκος A. 14 κατηγορεῖ A. 17 τοῦ add A. 21 πέπειροι A, πέπυροι PW.

invento lugens fratres criminatur: sed re ex illis cognita lugere desinit illi tunica adolescentis hircino sanguine polluta ad patrem veniunt, dicentes se Iosephum nec vidisse nec quomodo interiisset scire; sed tunicam illam reperiisse cruentatam et laceratam. Iacobus sacco indutus Iosephum luget. at illum a mercatoribus emit Petephres homo Aegyptius, Pharaonis regis coquis praefectus, et honorifice tractat. herilis autem uxor, et forma et dexteritate eius in amorem illecta, verbis ad eum de congressu factis repulsam fert; ac nihilo tamen secius cupiditatis ardore subacta, speque persuadendi deiecta, vim parat. ut autem adolescens veste relicta exsilit, illa tristis et perturbata sedet; maritoque reverso Iosephum accusat, demonstrans vestem quam ille violaturus dominam reliquisset. Petephres Iosephum in carcerem maleficorum coniici iubet, quo et pincerna Pharaonis per iracundiam coniectus fuerat, et magister pistorum: qui inita cum eo familiaritate, petebant somnia sibi ab eo sua declarari. pincerna vitem sibi videre visus fuerat, unde tres palmites enascerentur, de quibus magnae et maturae uvae dependerent, quas in phialam exprimeret, eamque Pharaoni offerret, qui benigne acceptaret.

προσηνῶς. ἀγαθὰ γοῦν σημαίνειν αὐτῷ τὸν ὄνειρον ἐξηγεῖτο ὁ Ἰωσήφ· ἐν γὰρ τρισὶν ἡμέραις ταῖς προσαγούσαις εἰς τὸ πρότερον ἀποκατασταθήσεσθαι διακόνημα. καὶ ἠξίου μεμνῆσθαι αὐτοῦ εὐπραγήσαντα. ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς τρία κανᾶ ἐδόκει φέρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, δύο μὲν ἄρτων πλήρη τὸ δ' ἕτερον ὄψου καὶ ποικίλων βρωμάτων, τὰ δὲ διαρπαγῆναι ὑπὸ πτηνῶν καθιπταμένων. ἔφη δὲ καὶ τούτῳ ὁ Ἰωσὴφ τὰ τρία κανᾶ τριῶν ἡμερῶν εἶναι D *σημαντικά, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μέλλειν αὐτὸν κρεμασθέντα σαρκοφάγοις ἔσεσθαι βορὰν πετεινοῖς. γέγονε δ' ἐπ' ἀμφοῖν ὡς Ἰωσὴφ ἐξηγήσατο.*

10. *Εἶτα τῷ Φαραὼ ὁ θεὸς ὄψεις ἐνυπνίων ἐπιπέμπει διττάς, καὶ τὰς δηλώσεις ἀμφοῖν. ὁ δὲ τῶν μὲν ὄψεων ἐμιμνήσκετο, τῶν δ' ἐξηγήσεων ἐπελάθετο. συγκαλεῖ τοίνυν τοὺς τῶν Αἰγυπτίων σοφούς, καὶ ἀπαγγέλλει αὐτοῖς τὰ ἐνύπνια, καὶ τὴν δήλωσιν ἀπαιτεῖ· ἀπορούντων δ' ἐκείνων ὀργίζεται. ὁ δ' οἰνοχόος, εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ τότε πρὸς μνήμην ἧκε τοῦ Ἰωσήφ,* P I 29 *καὶ διδάσκει περὶ ἐκείνου τὸν Φαραώ. ἄγεται τοίνυν αὐτίκα. ὁ δέ φησι "νεανία, φράσαι μοι τὴν κρίσιν τῶν ὀνειράτων ὧνπερ τεθέαμαι. ἔδοξα βόας εὐτραφεῖς ἑπτὰ προϊόντας τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸ ἕλος χωρεῖν· ἑτέρους δ' ἑπτὰ ἰσχνοὺς καὶ τετηγμένους*

1 *οὖν αὐτῷ σημαίνειν* A. 2 *προαγούσαις* A. 3 *ἀποκαταστήσεσθαι* A, *ἀποκατασταθήσεται* PW. 4 *εὐπραγήσας* A. *κανᾶ ἔφη δοκεῖν τρία φέρειν* A. 5 *δὲ* A. 6 *τὰ*] *ταῦτα* A. 7 *τοῦτο* A. 11 *φαραῷ* A. 13 *συγκαλεῖται* A. 15 *ὠργίζετο* A. 18 *φησι — μοι*] *φράσον μοι φησὶ νεανία* A. *ὀνειράτων*] *ἐνυπνίων* A.

Fontes. *Cap.* 10. *Iosephi Ant.* 2 5 *et* 6. *Genesis* 41—45.

Iosephus bonam somnii esse significationem asserebat: nam intra triduum pristinam ei functionem restitutum iri: petebatque ut is, rebus suis secundis, sui recordaretur. pistorum autem magister visus sibi fuerat tria canistra in capite ferre, duo plena panibus, tertium obsonio et variis cibis refertum, quae a devolantibus alitibus diriperentur. dixit autem huic etiam Iosephus, tria canistra significare triduum, ac die tertio suspensum eum carniveris alitibus fore cibum. utrique accidere quae Iosephus praedixerat.

10. Post haec deus Pharaoni bina visa in somnis offert, eorumque enarrationes. at ille visa quidem meminerat, enarrationum autem oblitus fuerat. itaque sapientes Aegyptiorum convocat, somnia enarrat, interpretationem expetit: quibus haesitantibus irascitur. at pincerna, etsi pridem oblitus, tandem Iosephi redit in memoriam: de eo regem edocet. adducitur ille statim. cui rex "adolescens", inquit, "somniorum quae vidi iudicium mihi declara. vidi boves septem pingues e flumine adscendentes se conferre ad paludem, quibus alii septem occurrerent

λιμῷ τοῦ ἕλους ἐξελθόντας συναντῆσαι τούτοις, καὶ βρωθῆναι παρὰ τῶν δευτέρων τοὺς πρώτους καὶ πίονας, καὶ μένειν ἔτ' αὐτοὺς ὁμοίως ἰσχνούς. αὖθις δ' ὁρῶ στάχυας ἑπτὰ ἐκφύντας ῥίζης μιᾶς θαλεροὺς καὶ κεκλιμένους τῷ βάρει τῷ τοῦ καρποῦ. πλησίον δ' αὐτῶν ἰσαρίθμους ἐδόκουν ὁρᾶν στάχυας ἀδρανεῖς ὑπὸ ἀδροσίας καὶ πρὸς ὅρασιν ἀηδεῖς, οἳ καὶ ἀνήλισκον τοὺς εὐκάρπους τε καὶ ὡραίους." ὁ δ' Ἰωσὴφ "κἂν διττά" φησιν "ὦ βασιλεῦ, εἰσὶ τὰ ἐνύπνια, ἀλλὰ μίαν ἔχουσι τῶν μελλόντων B τὴν δήλωσιν. οἵ τε γὰρ βόες, ζῷον ἐπ' ἀρότρῳ πονοῦν, ὑπὸ τῶν χειρόνων κατεσθιόμενοι, καὶ οἱ θάλλοντες στάχυες ὑπὸ τῶν ἀδρανῶν δαπανώμενοι, λιμὸν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τῇ χώρᾳ σου καταγγέλλουσιν ἐν ἰσαρίθμοις ἐνιαυτοῖς εὐθηνηθείσῃ πρότερον τοῖς καρποῖς, ὡς τὴν τούτων εὐφορίαν ἀναλωθῆναι ὑπὸ τῶν ἔπειτα. εἰ δὲ σὺ ταμιεύσεις τὰ τῆς προτέρας εὐδαιμονίας εἰς τοὺς τῆς ἀφορίας ἐνιαυτούς, θήσεις τοῖς Αἰγυπτίοις ἀνεπαίσθητον τὸ δυστύχημα." Φαραὼ δὲ τὴν τοῦ Ἰωσὴφ ἐκπλαγεὶς σοφίαν διά τε τὴν ἐξήγησιν καὶ τὴν συμβουλὴν "αὐτὸς ὁ τούτων" ἔφη "κριτής τε καὶ σύμβουλος καὶ οἰκονόμος ἔσῃ τῶν βουλευθέντων." καὶ παρέσχεν αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ὥστε σφραγῖδι χρῆσθαι C τῇ Φαραὼ καὶ πορφύραν ἐνδύεσθαι καὶ ἐλαύνειν ἐφ' ἅρματος. ἦν δὲ τότε τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν Ἰωσήφ. προσηγόρευε δὲ αὐτὸν ὁ Φαραὼ Ψοθομφάνηχον· σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα κρυπτῶν

4 τῷ alterum om A. 8 τὰ ἐνύπνια εἰσὶν A. 16 τοῦ add A. 21 ἐτῶν γεγονὼς A. προσηγόρευσε A. 22 ψοθομφάνηχον A et "duo codices Regii et Colberteus", Ψονθομφάνηχον P ex Iosepho, τοθομφάνηχον W: Coptice ψονθων φανηχ Genes. 41 45.

tenues et fame confecti, atque pinguibus illis devoratis aeque tenues manerent. rursus vidi spicas septem ex uno vegeto calamo enatas, pondere granorum inclinatas; ac prope illas totidem videre videbar spicas tenues et ob squallorem adspectu foedas, quae et ipsae foecundas et pulchras consumerent." ad haec Iosephus "etsi, o rex", inquit, "somnia bina sunt, eadem tamen est utriusque in futurum significatio. nam et boves, animal arando exerceri solitum, a deterioribus devorati, et spicae florentes a tenuibus absumptae, tot annorum famem tuae regioni portendunt, cum quidem totidem annis proventus annonae uberrimus a posterioribus sit absumendus. tu vero, si priorem copiam in sterilitatis annos seposueris, sensum istius calamitatis Aegyptiis adimes." Pharao Iosephi sapientia obstupefactus tum ob somniorum coniecturam tum propter consilium "tu" inquit "ipse, rerum istarum coniector et suasor, idem etiam consiliorum administrator eris." itaque potestatem suam in eum confert, ut et sigillo Pharaonis uteretur, et purpuram gestaret, et curru veheretur. accidit hoc Iosepho 30 annos nato, quem Pharao Psothomphanecham, hoc est occultorum interpretem, vocabat; eique

εὑρετήν. συζεύγνυσι δὲ αὐτῷ καὶ γυναῖκα Ἀσενὲθ κεκλημένην, τὴν θυγατέρα τοῦ ἐν Ἡλίου πόλει ἱερέων πρωτεύοντος. ἐξ ἧς αὐτῷ γίνονται παῖδες πρὸ τοῦ λιμοῦ, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἦν Μανασσῆς· ἐπίληθον δὲ δηλοῖ, ὅτι λήθην εὕρατο τῶν ἀτυχημάτων· Ἐφραΐμ δὲ ὁ νεώτερος· ἀποδιδοὺς δὲ τοῦτο σημαίνει, διὰ τὸ D ἀποδοθῆναι αὐτῷ τὴν τῶν προγόνων ἐλευθερίαν. ἐντεῦθεν ἧκεν ὁ τῆς ἐνδείας καιρός. οὐ μόνης δὲ τῆς Αἰγύπτου κατεκράτησεν ὁ λιμός, ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας καθ' ἣν παρῴκει ὁ Ἰακώβ. πέμπει τοίνυν τοὺς υἱοὺς εἰς Αἴγυπτον σῖτον ὠνησομένους, μόνον παρ' ἑαυτῷ κατασχὼν τὸν Βενιαμὶν ὡς νεώτατον. οἱ μὲν οὖν προσῆλθον τῷ Ἰωσήφ. ὁ δὲ μὴ γνωσθεὶς ἐπέγνω τοὺς ἀδελφούς, καὶ W I 18 κατασκόπους ἔλεγεν ἥκειν αὐτούς. οἱ δὲ ὅθεν τε ἥκοιεν ἔλεγον, καὶ ὡς ἑνὸς εἶεν πατρὸς ἔτι ζῶντος, καὶ ὡς ἕτερος νεώτερος ἀδελφὸς ἔστι παρὰ τῷ πατρί. πληροφορίαν δ' ἔλεγεν Ἰωσὴφ δοῦναι αὐτῷ ἀληθείας, εἰ τὸν νεώτερον ἀδελφὸν κομίσουσι πρὸς αὐτόν. P I 30 δίδωσιν οὖν σῖτον αὐτοῖς, καὶ τὸ ἀργύριον τῷ ἑκάστου σάκκῳ ἐνθέμενος λάθρα· κατέσχε δὲ τὸν Συμεὼν τῆς ἐπανόδου ἐσόμενον ὅμηρον. ἐπανῆλθον πρὸς τὸν Ἰακὼβ οἱ υἱοὶ τὸν σῖτον κομίζοντες, καὶ τὰ συμβάντα ἀπήγγειλαν, καὶ λύπην αὐτῷ ἡ τοῦ Συμεὼν ἐποίει κατάσχεσις, δοῦναί τε τὸν Βενιαμὶν ἀπαχθῆναι εἰς Αἴγυπτον οὐ κατένευσεν. ἤδη δὲ τοῦ σίτου δαπανηθέντος, ἐπεὶ μὴ ἄλλως ἐξῆν αὐτοῖς εἰς Αἴγυπτον ἀπελθεῖν εἰ μὴ καὶ τὸν

1 ζεύγνυσι A. 2 τὴν om A. 7 κεκράτηκεν A. 8 κατῴκει A. 9 ὠνησομένους A, ὠνησαμένους P. 10 νεώτερον A. 16 δίδωσι σῖτον A. 17 λάθρα ἐνθέμενος A. 19 καὶ ante λύπην om A. 20 τε om A. 21 κατένευεν A.

uxorem Asenetham nomine, Heliopolitani pontificis filiam, despondet: e qua ante famem liberos suscipit, quorum natu maiorem Manassem ab oblivione vocat, quod calamitatum oblitus esset; minorem Ephraimum a retributione, quod maiorum suorum libertas sibi restituta esset. adventat interea penuriae tempus: neque Aegyptum duntaxat invadit fames, sed eam quoque regionem in qua Iacobus inquilinum agebat. mittit igitur filios in Aegyptum ad emendum frumentum, solo Beniamine apud se retento, ut natu minimo. accedunt illi Iosephum: qui non agnitus agnoscit fratres, et exploratum venisse illos ait. illi et unde venerint, et se uno patre natos esse adhuc superstite, et alium fratrem natu minimum esse apud patrem dicunt. Iosephus tum demum se fidem illis habiturum dicit, si fratrem minimum ad se adduxisset. dat eis frumentum; argentoque sacco cuiusque clam imposito, Symeonem reditus illorum vadem retinet. redeunt ad Iacobum filii frumentum afferentes et quid sibi accidisset nuntiantes. ille retentum esse Symeonem aegre fert, Beniaminem in Aegyptum perduci se passurum negat. frumento autem iam consumpto, cum eis alia condicione reverti in Aegyptum non liceret nisi Beniamine etiam

Βενιαμὶν συνεπάγοιντο, ὑπείκων ἀνάγκῃ δίδωσιν αὐτὸν ὁ πατήρ, καὶ τὴν τοῦ σίτου τιμὴν διπλασίονα, καὶ τῷ Ἰωσὴφ δωρεάς. ὡς δ' ἦλθον εἰς Αἴγυπτον προσήγαγον τὰ δῶρα αὐτῷ. ὁ δὲ τὸν B Βενιαμὶν ἰδὼν καὶ συνθρυπτόμενος, ἵνα μὴ δακρύων καταφανὴς γένοιτο, μετέστη. εἶτα ἐπὶ δεῖπνον παραλαμβάνει τοὺς ἀδελφούς, καὶ διπλασίοσι μοίραις ἐδεξιοῦτο τὸν Βενιαμίν, καὶ τὸν τοῦ σίτου ταμίαν δοῦναι σῖτον αὐτοῖς κελεύει καὶ τὴν τιμὴν ἐνθεῖναι τοῖς σάκκοις, εἰς δὲ τὸ τοῦ Βενιαμὶν φορτίον καὶ σκύφον ἀργύρεον ἐμβαλεῖν. τούτων δὲ γεγονότων ἀπῄεσαν οἱ ἀδελφοὶ λαβόντες καὶ τὸν Συμεών. περικυκλοῦσι δὲ ἀπιόντας αὐτοὺς ἱππεῖς ἐπεγκαλοῦντες τὴν τοῦ σκύφου κλοπήν, καὶ ἐρευνῶντες εὗρον τὸν σκύφον παρὰ τῷ φορτίῳ Βενιαμίν. οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς ἦγον πρὸς τὸν Ἰωσὴφ τὸν Βενιαμίν, οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ τὰς C στόλας διαρρήξαντες ἔκλαιον καὶ συνείποντο. Ἰωσὴφ δὲ τούτους ὀνειδίσας ὡς ἀχαρίστους, ἠλευθέρου μὲν τοὺς λοιπούς, μόνῃ δ' ἠρκεῖτο τῇ τοῦ Βενιαμὶν κατοχῇ. τοὺς δὲ ἀπορία συνεῖχεν. Ἰούδας δὲ διαλεχθεὶς καὶ πολλὰ πρὸς ἔλεον δημηγορήσας ἐπαγωγά, εἰς ἔλεγχον ἤγαγε τοῦ πάθους τὸν Ἰωσήφ. ὁ δὲ μηκέτι δυνάμενος ὑποκρίνεσθαι τὴν ὀργήν, γνωρίζει τοῖς ἀδελφοῖς ἑαυτόν, καὶ χάριν αὐτοῖς ὡμολόγει ὡς συναιτίοις γενομένοις τῶν τῷ θεῷ βεβουλευμένων περὶ αὐτοῦ. "ἄπιτε οὖν" φησι "καὶ ταῦτα δηλώσατε τῷ πατρί, αὐτόν τε καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἀναλαβόντες ἐνταυθοῖ μετοικίζεσθε· ἔτι γὰρ ἐπὶ πενταετίαν ἔσται D

1 προσεπάγοιντο A. 10 καὶ om A. 12 φορτίῳ A cum Iosepho, φόρτῳ PW. 13 ἀδελφοὶ δὲ A. 20 ὡς σ. γενομένοις om A.

adducto, victus necessitate pater concedit; et duplex frumenti pretium ac Iosepho munera addit. ut in Aegyptum venere, Iosepho munera offerunt: qui Beniamine viso miseratione commotus ad lacrimas dissimulandas secedit. deinde fratribus ad cenam adhibitis, duplis Beniaminem portionibus appositis honorat; et quaestorem frumentum illis dare iubet, et pretium in saccos imponere, et in Beniaminis sarcinam scyphum argenteum coniicere. his factis discedunt fratres, recepto Symeone. eos abeuntes circumdant equites, obiicientes furtum scyphi: quem inquisitione facta in Beniaminis sarcina reperiunt. Beniaminem equites ad Iosephum abducunt, quem fratres scissis vestibus plorantesque sequebantur. Iosephus insectatus eos ut ingratos, missos facit, solius Beniaminis retentione contentus. caeteri attoniti adstant: Iudas vero causam agere exorsus, cum multa ad commiserationem apta dixisset, affectum Iosephi ita commovit ut nec iram diutius simulare posset, et se fratribus agnoscendum praeberet, et gratiam eis haberet, ut qui consiliorum dei de se ex parte fuissent adiutores. "abite ergo" inquit "et haec significate patri, ipsoque et omni eius cognatione assumpta huc commigratote: nam fames adhuc quinquennium

λιμός." ταῦτα εἰπὼν περιβάλλει τοὺς ἀδελφοὺς καὶ δωρεαῖς δεξιοῦται.

11. Καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον· ὁ δὲ Ἰακὼβ μαθὼν τὰ περὶ Ἰωσήφ, ὥρμησεν εὐθὺς πρὸς αὐτόν, πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ ἐπαγόμενος· ἦσαν δὲ ἑβδομήκοντα πέντε. ἤδη δὲ τῆς Αἰγύπτου πλησίον ὄντι αὐτῷ προσυπαντᾷ Ἰωσήφ. ὁ δ' ὑπὸ χαρᾶς μικροῦ δεῖν ἐξέλιπε. παραγεγονότα δὲ τὸν Ἰακὼβ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἀκούσας ὁ Φαραώ, χαίρων ἦν, καὶ παραγενόμενον τὸν Ἰακὼβ πρὸς αὐτὸν ἠσπάσατο. καὶ μαθὼν ποιμένας εἶναι
P I 31 τοὺς μετ' αὐτοῦ, συνεχώρησεν αὐτοῖς τὴν ἐν Ἡλίου πόλει κατοίκησιν. τοῦ δὲ λιμοῦ ἐπιτεινομένου, χρημάτων τοῖς Αἰγυπτίοις ἀπεδίδου τὸν σῖτον ὁ Ἰωσήφ. τούτων δ' ἐπιλειπόντων, τῶν βοσκημάτων ὠνοῦντο αὐτόν, εἶτα καὶ τῆς γῆς παρεχώρουν ἵνα τραφεῖεν. οὕτω δὲ τοῦ Φαραὼ πάσης περιουσίας κυρίου γενομένου πλὴν τῶν ἱερέων (τούτοις γὰρ ἔμενεν ἡ χώρα αὐτῶν), ὡς ἤδη ἐλώφησεν ὁ λιμός, συλλέγων τοὺς Αἰγυπτίους ὁ Ἰωσὴφ ἕκαστον εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ, τήν τε γῆν αὐτοῖς ἐχαρίζετο καὶ φιλεργεῖν παρεκάλει, τὴν πέμπτην τῶν καρπῶν τελοῦντας τῷ Φαραώ. Ἰακὼβ δὲ ἑπτακαίδεκα ἔτη ἐν Αἰγύπτῳ διαγαγὼν νοσήσας ἐξέ-
B λιπε, προειπὼν πῶς μέλλοιεν οἱ ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ τὴν Χαναναίαν οἰκεῖν. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις τῶν υἱῶν κτῆσιν ἀγαθῶν ἐπευ-

1 ταῦτ' A. 3 δ' A. 4 πᾶσαν τ. συγγένειαν] πάντας τοὺς μετ' A. 8 εἰς] πρὸς A. ὁ om A. 9 ἠσπάσατο A, ἀσπάσατο PW. 12 ἐπιλιπόντων A. 15 ὡς] καὶ A. 16 ὁ ante Ἰωσήφ om A.

Fontes. *Cap.* 11. *Iosephi Ant.* 2 7 *et* 8. *Genesis* 46—50.

duratura est." haec locutus fratres amplectitur muneribusque prosequitur.

11. Atque illi quidem abeunt: Iacobus autem Iosephi rebus cognitis statim ad eum properat cum omni sua cognatione, qui omnes 75 erant. cum vero iam prope Aegyptum venisset, obviam ei Iosephus progreditur. at ille prae gaudio pene animo linquitur. Pharao audito Iacobi cum suis in Aegyptum adventu gaudet, eumque secum congressum salutat; et quia illius domesticos opiliones esse cognorat, sedes eis Heliopoli assignat. fame porro crescente Iosephus pecunia frumentum vendit Aegyptiis: ea exhausta pecoribus id emunt. denique agris etiam cedunt, ut haberent unde viverent. sic Pharaone omnibus copiis potito (agris sacerdotum exceptis, qui suis possessoribus manebant) ut iam fames remiserat, Iosephus Aegyptios in urbes quosque suas convocat, terram eis donat et operi intentos esse iubet, ut quintas frugum Pharaoni penderent. Iacobus annis 17 in Aegypto transactis ex valetudine moritur, cum praedixisset ante ut sui posteri in Chananaea habitaturi essent: ac caeteris quidem filiis fausta

ξάμενος, τοῦ Ἰωσὴφ δ' ἐγκώμιον διεξελθὼν ὅτι μὴ μνησικακήσειε τοῖς ἀδελφοῖς, προσέταξε τοῖς υἱοῖς ἵνα τοὺς παῖδας τοῦ Ἰωσὴφ W I 19 Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ συναριθμήσωσιν ἑαυτοῖς, συνδιαιρούμενοι τούτοις τὴν Χαναναίαν. εὐλογηθῆναι δὲ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Ἰωσὴφ παραστήσας τῷ Ἰακώβ, τὸν μὲν πρεσβύτερον κατὰ τὴν δεξιὰν ἔστησε χεῖρα, τὸν δὲ νεώτερον κατὰ τὴν λαιάν. ὁ δὲ τὰς χεῖρας ἐναλλὰξ ταῖς τῶν παίδων κεφαλαῖς ἐπιθέμενος, τὴν μὲν δεξιὰν τῷ νεωτέρῳ ἀπένειμε, τῷ πρεσβυτέρῳ δὲ τὴν εὐώνυμον. καὶ τοῦ Ἰωσὴφ μὴ οὕτω χρῆναι τὴν ἐπίθεσιν ποιήσασθαι τῶν χειρῶν C φήσαντος τῷ πατρί, ἐκεῖνος ἀλλοιῶσαι τὸν τῶν χειρῶν οὐκ ἐπείσθη σχηματισμόν. οὐ γάρ, ὡς ὑπείληφεν Ἰωσήφ, οὐκ ᾔδει ὃ ἐποίει, τῷ βαθεῖ τοῦ γήρως βλαβεὶς τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ὡς προφήτης τὰ μέλλοντα ὑπηνίττετο, καὶ τὸν σωτήριον ἐτύπου σταυρόν, καὶ τὸν νέον λαὸν τὸν ἐξ ἐθνῶν δηλαδὴ δεξιὸν ἐδήλου λογισθήσεσθαι τῷ θεῷ καὶ τοῦ πρεσβυτέρου προτιμηθήσεσθαι, φημὶ δῆτα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ. τελευτᾷ δὲ Ἰακὼβ βιώσας ἔτη τριῶν δέοντα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. Ἰωσὴφ δὲ τοῦ Φαραὼ συγχωρήσαντος ἄπεισιν εἰς Χεβρῶνα καὶ θάπτει τὸν πατέρα πολυτελῶς. τῶν δὲ ἀδελφῶν δεδιότων συνυποστρέφειν αὐτῷ, ἵνα μὴ μνησικακήσας ἀνταποδοίη D αὐτοῖς, πείθει μηδὲν ὑφορᾶσθαι. τελευτᾷ δὲ καὶ οὗτος, ἔτη βιώσας ἑκατὸν δέκα, ἐντειλάμενος, ὅτε μεταναστεύσουσι τῆς Αἰγύπτου οἱ ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, ἐκκομίσαι καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Χαναναίαν ἀπαγαγεῖν.

1 ἐξελθὼν A. μνησικακήση A. 3 μανασσῆν A. 7 θέμενος A. 9 τῶν χειρῶν ποιήσασθαι A. 12 τοῦ γήρως τῷ βαθεῖ A. 14 λογίζεσθαι A. 18 χενρῶνα A. 21 ὅτε A, ὅτι PW. μεταναστεύσωσι A.

comprecatus, et Iosephi laudibus praedicatis quod fraternae iniuriae oblitus esset, mandat filiis ut Iosephi liberos Ephraimum et Manassem in suum numerum referrent et in Chananaeae terrae portionem admitterent. Iosephus filiis suis ad Iacobum adductis ut eis bene precaretur, maiorem ad dextram statuit, iuniorem ad laevam. at ille manibus decussatim puerorum capitibus impositis dextram iuniori admovet, sinistram maiori. ob quod factum a Iosepho reprehensus collocationem manuum mutare noluit: neque enim (ut Iosephus putabat) per errorem ita fecerat, hebescente ob senium ingenio, sed vatis instar futuros eventus per ambages denuntiabat, et salutarem crucem informabat, ac recentem populum, e gentibus conflatum scilicet, dextrum a deo iudicatum iri significabat, antiquiori, Iudaico nimirum, praeferendum. obiit Iacobus annos natus 147. Iosephus permissu Pharaonis Chebronem proficiscitur, patremque magno sumptu sepelit; et fratribus dubitantibus an cum eo reverterentur (verebantur enim ne veterem iniuriam ulcisceretur) scrupulum illum eximit. et ipse etiam moritur, expletis annis 110, cum mandasset ut populares sui ex Aegypto remigraturi sua etiam ossa in Chananaeam terram secum asportarent.

12. *Αἰγύπτιοι δὲ ἀκμάζοντας τοὺς Ἰσραηλίτας ὁρῶντες καὶ τοῦ Ἰωσὴφ ἐπιλελησμένοι ταλαιπωρίας ποικίλας κατ' αὐτῶν ἐπενόουν. τόν τε γὰρ ποταμὸν εἰς διώρυχας πλείστας κατατεμεῖν αὐτοῖς ἐπέταξαν, καὶ οἰκοδομῆσαι τείχη ταῖς πόλεσι καὶ χώματα* P I 32 *ἀνεγεῖραι, ἵνα δι' αὐτῶν ὁ ποταμὸς λιμνάζειν ἀνείργοιτο, καὶ ἀνιστᾶν πυραμίδας, καὶ τούτοις τοὺς Ἑβραίους ἐξέτρυχον. χρόνον μὲν οὖν συχνὸν ἐπ' αὐταῖς διήνυσαν ταῖς κακώσεσιν. εἶτα τῶν ἱερογραμματέων τις ἀγγέλλει τῷ Φαραώ, τεχθήσεσθαί τινα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς τραφεὶς ταπεινώσει μὲν τοὺς Αἰγυπτίους, αὐξήσει δὲ τοὺς ὁμογενεῖς. δείσας οὖν ὁ Φαραὼ κελεύει πᾶν ἄρσεν γεννώμενον τοῖς Ἑβραίοις ῥιπτοῦντας εἰς τὸν ποταμὸν διαφθείρειν, τοὺς δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντας τῶν παίδων τοκεῖς παγγενῇ ἀναιρεῖσθαι, καὶ τοὺς τοκετοὺς δὲ τῶν Ἑβραίων γυναικῶν τὰς Αἰγυπτίας μαίας παραφυλάττειν.*

B *Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν τούτοις· ἀνὴρ δέ τις τῶν εὖ γεγονότων πρὸς ταῦτα διέκειτο χαλεπῶς (ἐκυοφόρει γὰρ ἡ τούτου γυνή) καὶ ἐδέετο τοῦ θεοῦ· μὴ ἀπογινώσκειν δὲ καθ' ὕπνους προσέταξεν αὐτῷ ὁ θεός. “ὅ τε γὰρ παῖς, ὃν εἶπον Αἰγύπτιοι, σός” ἔλεγεν “ἔσται, καὶ σωθήσεται καὶ τραφήσεται λαθὼν τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ λύσει μὲν τῆς παρ' Αἰγυπτίοις δουλείας τοὺς ὁμοφύλους, μνήμης δὲ αἰωνίου τεύξεται. ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἱερά-*

3 διώρυγας A. 5 ἀπείργοιτο A. 8 ἀναγγέλλει A. 11 ὁ om A. 16 ἡ τούτου] αὐτῷ ἡ A. 17 προσέτασσεν A. 18 εἶπον] ὑφορῶνται A.

Fontes. *Cap.* 12. *Iosephi Ant.* 2 9—11. *Exodi* 1 *et* 2.

12. Aegyptii, quia florere videbant Israelitas, obliti Iosephi, varias in eos aerumnas excogitant. nam et Nilum in plurimas fossas derivare eos iusserunt, et urbes circumdare moenibus, et aggeres excitare, per quos Nili exundationes cohercerentur, et pyramides exstruere. huiusmodi igitur rebus Hebraeos excruciabant. ac longo illi tempore istas aerumnas tolerarant, cum quidam ex sacerdotibus Pharaoni nuntiat fore ut circa id tempus quidam Israelitis nasceretur qui, si adolevisset, et Aegyptios depressurus et populares suos evecturus esset. qua re perterritus Pharao omnes masculos qui Hebraeis nascerentur in flumen proiectos necari iubet: quod quicunque parentum negligerent, cum omni familia perituros: et partus Hebraearum mulierum ab Aegyptiis obstetricibus observari iubet.

Atque illi quidem in his erant; quidam autem vir nobilis ob edictum istud angebatur (nam uxor eius ferebat uterum) ac precatus deum in somnis monetur ne desperet: “nam et puer” inquit deus, “quem dixerunt Aegyptii, tuus erit, et manebit incolumis, et ignorantibus insidiatoribus educabitur; ac popularibus suis ex Aegyptiaca servitute ereptis aeterna memoria celebrabitur. frater item eius cum suis posteris sacerdos meus

σεταί μοι σὺν τοῖς ἐκγόνοις διαπαντός." τίκτει τοίνυν αὐτῷ ἡ γυνὴ παιδίον ἄρρεν λαθοῦσα τοὺς φύλακας, καὶ τρέφεται παρὰ τῶν τεκόντων τὸ βρέφος ἐπὶ μῆνας τρεῖς. δεδοικότες δὲ ἐπὶ τῷ θεῷ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν πεποίηνται, καὶ πλέγμα τι μηχανησά- C μενοι ἀσφάλτῳ τε περιχρίσαντες ἐντιθέασι τὸ βρέφος καὶ ἀφιᾶσι κατὰ τοῦ ποταμοῦ. ἡ δὲ τοῦ παιδίου ἀδελφὴ Μαριάμμη παρετήρει τὸ γενησόμενον. παίζουσα δὲ παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ Θέρμουθις ἡ θυγάτηρ Φαραὼ ὁρᾷ τὸ πλέγμα καὶ στείλασα κομίζεται τοῦτο. ἰδοῦσα δὲ τὸ παιδίον ἠγάπησεν αὐτὸ καὶ διὰ κάλλος καὶ διὰ μέγεθος. καὶ παράγονται γυναῖκες Αἰγύπτιαι θηλάσουσαι αὐτό· τὸ δὲ θηλὴν αὐτῶν οὐ προσίετο. ἡ δὲ Μα- W I 20 ριάμμη ὡς τάχα παρατυγχάνουσα "βασίλισσα" εἶπεν, "εἰ Ἑβραῒς κληθείη γυνή, ἴσως προσήσεται θηλὴν τὸ βρέφος ὁμογενοῦς." ἡ δὲ "κάλεσον" ἔφη. καὶ παρήγαγε τὴν μητέρα, καὶ ἡ Θέρ- D μουθις τὴν τοῦ παιδὸς τροφὴν ἔμμισθον αὐτῇ ἀνατίθησι, καὶ ἐκ τοῦ συμβεβηκότος ὀνομάζει αὐτό. τὸ γὰρ ὕδωρ μῶς καλοῦσιν Αἰγύπτιοι, ὑσῆς δὲ τοὺς ἐξ ὕδατος σωζομένους· ἄμφω γοῦν συνθεῖσα τὰ ῥήματα εἰς κλῆσιν αὐτοῖς τοῦ βρέφους ἐχρήσατο. ἦν δ' ἐξ Ἀβραὰμ ἕβδομος Μωυσῆς· Ἀμαρὰμ μὲν γὰρ αὐτὸς ἦν παῖς, Καὰθ δὲ τῷ Ἀμαρὰμ ὁ πατήρ, ὁ δὲ τοῦ Λευί, καὶ τοῦ Ἰακὼβ ὁ Λευί, Ἰακὼβ δὲ ἐτέχθη τῷ Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ δ' ἐξέφυ τοῦ Ἀβραάμ. τριετεῖ δὲ τῷ παιδὶ γεγονότι καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ἀνάστημα καὶ τὸ τῆς μορφῆς ἀστεῖον ἐκ θειοτέρας ἐπέπρεπε P I 33

1 ἡ om A. 4 ἑαυτοῦ A. 6 παιδὸς A. 9 ἠγάπησε τοῦτο A. 13 προσοίσεται A. 16 μὼς A. 17 τοὺς σωθέντας ἐξ ὕδατος A. 19 Μωυσῆς] modo sic modo Μωσῆς APW. 22 τοῦ] τῷ A.

semper erit." uxor clam custodibus puerum marem ei parit, quem tres menses parentes alunt. sed metu tandem subacti salutem eius deo committunt; atque in fiscellam bitumine illitam impositum infantem in fluvium demittunt, Mariamme pueri sorore observante quid de eo futurum esset. interea Thermuthis filia Pharaonis ad ripam lusitans fiscellam videt, tolli iubet, puerumque visum ob pulchritudinem et magnitudinem diligit. adducuntur Aegyptiae mulieres lactaturae puerum; at ille mammam Aegyptiam aversatur. tum Mariamme, quasi fortuito intervenisset, "regina" inquit, "si Hebraea mulier vocetur, fortassis admittet mammam infans." illa vocari iubet: adducitur pueri mater, cui Thermuthis alimoniam eius mercede locat, nomine ex eventu indito. nam aquam *mos* vocant Aegyptii, *hyses* eos qui ex aqua eripiuntur. ambobus igitur his verbis compositis ad infantis nomen illa usa est. Moses ab Abrahamo septimus numeratur. nam Amarami filius fuit, Caathus Amarami pater, ille Levis, Levis Iacobi, Iacobus Isaaci filius, patre nati Abrahamo. Mosem tres annos natum et staturae proceritas et formae elegantia beneficio quodam numinis decora-

χάριτος, ἡ δὲ σύνεσις πολὺ κρείττων τῆς ἡλικίας ἐφύετο. ἡ Θέρμουθις οὖν γνησίας ἀμοιροῦσα γονῆς υἱοτεθεῖται αὐτὸν καὶ κομίζει πρὸς τὸν πατέρα, ὁ δὲ τὸν παῖδα προστερνισάμενος ἐπιτίθησιν αὐτῷ κατὰ φιλοφρόνησιν τὸ διάδημα. καὶ ὁ παῖς αὐτὸ κατὰ νηπιότητα δῆθεν ῥιπτεῖ κατὰ γῆς καὶ ἐπέβαινε τοῖς ποσίν. ὅπερ ὁ ἱερογραμματεὺς θεασάμενος ὃς ἐκ τῶν Ἑβραίων γενέσθαι τινὰ τὸν τὴν Αἰγυπτίων ἀρχὴν ταπεινώσοντα προεῖπεν, ἀνακραγὼν "οὗτος" εἶπεν "ἐκεῖνος ὁ παῖς, ὃν ἀνελὼν τοῖς Αἰγυπτίοις τὸ δέος περίελε." ἔφθη δ' αὐτὸν ἡ Θέρμουθις ἐξαρπάσασα, καὶ τὸν B *Φαραὼ δὲ νωθρὸν πρὸς τὸν φόνον διέθηκεν ὁ θεός.*

Παρελθὼν δὲ εἰς ἡλικίαν ὁ Μωυσῆς ἐκ τοιαύτης λαβῆς οἷος τὴν ἀρετὴν ἦν φανερὸς τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγένετο. πρόσοικοι ὄντες τῇ Αἰγύπτῳ Αἰθίοπες ἐσίνοντο τὴν χώραν αὐτῶν, οἱ δ' Αἰγύπτιοι στρατεύουσιν ἐπ' αὐτούς· καὶ ἡττήθησαν, Αἰθίοπες δὲ καταφρονήσαντες αὐτῶν τὴν ἅπασαν κατέτρεχον Αἴγυπτον. κατὰ δὲ θεῖον χρησμὸν αἰτεῖ τὴν θυγατέρα τὸν Μωυσῆν Φαραὼ ἤδη ἀνδρωθέντα κατ' Αἰθιόπων στρατηγὸν αὐτῷ γενησόμενον. ἡ δὲ δίδωσιν, ὁρκώσασα τὸν πατέρα μηδὲν διαθεῖναι αὐτὸν κακόν. Μωυσῆς δὲ τὸν πόλεμον πιστευθεὶς οὐ διὰ συνήθους ὁδοῦ ἄγει ἐπὶ τοὺς πολεμίους τὴν στρατιάν, ἀλλὰ δι' ἀστιβήτου ἐκ πλή- C *θους ἑρπετῶν ἰοβόλων· ἔνθα καὶ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ ἐπεδείξατο. πλέγματα γὰρ ποιήσας καὶ ταῦτα πληρώσας ἴβεων (πολλὰς δὲ ταύτας τρέφει καὶ χειροήθεις ἡ Αἴγυπτος) κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκείνην*

3 *περιστερνισάμενος* A. 15 *κατέτρυχον* A. 17 *κατ'*] *κατὰ τῶν* A. *αὐτῷ*] *αὐτὸν* A. 18 *αὐτὸν διαθεῖναι* A.

bant: ingenium porro supra captum aetatis in eo elucebat. Thermuthis itaque orba liberis eum adoptat, ad patrem affert. is puerum complectitur et diadema per blanditias ei imponit: quod puer, ut fert illius aetatis simplicitas, humi abiicit, pedibus insistens. quo is sacerdos qui ex gente Hebraeorum oriturum esse dixerat qui Aegypti regnum depressurus esset, conspecto, exclamans "hic" inquit "ille puer est: hoc interfecto Aegyptios metu libera." sed Thermuthis puero erepto antevertit, et Pharaonem deus segniorem ad caedem reddiderat.

Aetate progressus Moses qua virtute esset tali occasione Aegyptiis innotuit. Aethiopes Aegypto finitimi regionem populantur. Aegyptii bello contra eos moto et succumbunt et contemptui sunt hostibus ita ut universam Aegyptum incursarent. Pharao ex oraculo Mosem iam virum factum a filia ducem petit. concedit illa, sed iureiurando patrem adigit ne quid illi noceat. Moses belli summa sibi credita non solita via exercitum ducit contra hostes, sed per loca ob venenatarum bestiarum multitudinem invia; ibique prudentiam suam demonstrat. nam fiscellis ibides, quarum multas easque cicures Aegyptus alit, inclusas contra Aethiopes

ἐκόμιζεν· αἱ δὲ ἴβεις τοῖς ἰοβόλοις τούτοις πολέμιοι· καὶ ταύταις προηγουμέναις τῆς στρατιᾶς προμάχοις κατὰ τῶν ἰοβόλων ἐχρήσατο. καὶ μηδὲν προγνοῦσιν ἔπεισι τοῖς Αἰθίοψι, καὶ τούτους νικᾷ καὶ πόλεις αὐτῶν αἱρεῖ. οἱ δὲ συνελαθέντες εἰς Σαβὰν πόλιν βασίλειον οὖσαν Αἰθιοπίας, ἣν ὕστερον Καμβύσης Μερόην ὠνόμασε διὰ τὴν ὁμώνυμον ἀδελφήν, ἐπολιορκοῦντο· ἦν δὲ ἡ πόλις δυσπολιόρκητος. Θάρβις δὲ τοῦ Αἰθιόπων κρατοῦντος θυγάτηρ εἰς ἔρωτα ὤλισθε Μωυσέως καὶ διαπέμπεται πρὸς αὐτὸν περὶ D *γάμου, ὁ δὲ κατένευεν εἰ παραδοίη τὴν πόλιν αὐτῷ. φθάνει τὸ ἔργον τοὺς λόγους, καὶ Μωυσῆς ἐτέλει τοὺς γάμους, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἑαυτῶν. οἱ δ' ἐμίσουν αὐτὸν καὶ σωζόμενοι, καὶ ἠρέθιζον τὸν Φαραὼ κατ' αὐτοῦ. ὁ δὲ καὶ τοῖς ἱερογραμματεῦσι πειθόμενος καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ Αἰγυπτίου τοῦ τὸν Ἑβραῖον μαστίζοντος, ὡς τῇ βίβλῳ περιείληπται τῆς Γενέσεως (εἰ καὶ τοῦτο παρέδραμεν ὁ Ἰώσηπος), ἐπέθετο τῇ ἀναιρέσει τοῦ Μωυσέως. ὁ δὲ καὶ τῶν ὁδῶν φυλαττομένων λαθὼν ὑπέξεισι διὰ τῆς ἐρήμου, καὶ εἰς πόλιν ἄπεισι Μαδιάμ, καὶ* P I 34 *ξενίζεται παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἱερεῖ, ὃς διώνυμος ὢν Ῥαγουὴλ ἐκαλεῖτο καὶ Ἰοθόρ. ὁ δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Σεπφώραν τῷ Μωυσῇ πρὸς γάμον ἐκδίδωσιν καὶ ποιμένα ποιεῖται τῶν ἑαυτοῦ θρεμμάτων.*

4 *αἱρεῖ*] *αἱρεῖ οὐκ ὀλίγας* A. *Σαβὰν*] *βασὰν* alter codex Wolfii: "*Σαβὰν* cod. Reg. et Colbert." Ducangius. 7 *θάρβις* A Iosephus, *Θάρβης* PW. 15 *καὶ εἰ* A. *συνέθετο* A. 17 *Μαδιάμ*] *Μαδιηνήν* Iosephus. 18 *ὃς*] *ὃς καὶ* A.

portat: sunt autem ibides serpentibus infestae. quibus propugnatricibus contra venenatas bestias usus, et Aethiopes nec opinantes aggressus, vincit atque urbes eorum capit. qui in urbem Aethiopiae regiam Saban (post a Cambyse ex nomine sororis Meroe dicta est) compulsi obsidentur, etsi urbs illa haberetur inexpugnabilis. verum Tharbis principis Aethiopum filia, capta amore Mosis, internuntios ad eum mittit de coniugio. ille annuit si urbem sibi traderet. fit hoc dicto citius: Moses nuptias celebrat, Aegyptios reducit domum. at illi et oderant illum, quanquam conservati, et Pharaonem contra eum instigabant. qui et sacerdotibus obtemperans, et caede Aegyptii qui Hebraeum flagellarat irritatus (ut in libro Geneseos continetur, etsi Iosephus hoc praeteriit), vitae Mosis insidiatur. tamen ille, quamvis viae custodirentur, clam per desertum aufugit in urbem Madiam, ac sacerdotis eius loci hospitio utitur: qui nomine duplici praeditus et Raguel et Iothor vocabatur. is filiam suam Sephoram Mosi uxorem despondet, et curam gregum mandat.

13. Νέμων δ' ἐπὶ τὸ Σίναιον ὄρος ὁ Μωυσῆς τοῦ περὶ
W I 21 τὴν βάτον ἀξιοῦται ὁράματος, ἣν ἔφλεγε πῦρ, οὐ μέντοι κατέκαιεν. εἶτα καὶ φωνῆς ἐκεῖθεν ἀκούει ἢ μὴ προβαίνειν ἐπέταττεν, ἅτε θείου τοῦ τόπου τυγχάνοντος, καὶ τὰ ἐσόμενα προηγόρευε, καὶ ἀπιέναι αὐτῷ εἰς Αἴγυπτον ἐκέλευε, τοὺς ὁμογενεῖς τῆς ἐκεῖ κακώσεως ἀπαλλάξοντι καὶ ἐξάξοντι αὐτοὺς τῆς Αἰγύπτου, θυ-
B σίας τε εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ποιεῖν ἐνετέλλετο. ταῦτα ἐκ τοῦ πυρὸς θεοκλυτεῖται ὁ Μωυσῆς. ὁ δ' ἠπόρει πῶς ἢ τοὺς οἰκείους πείσειεν ἢ βιάσαιτο Φαραὼ ἐπιτρέψαι τὴν ἔξοδον. καὶ ὁ θεὸς ῥᾷστα ταῦτα θήσειν ἐπηγγέλλετο αὐτῷ, καὶ εἰς πίστιν τὴν βακτηρίαν εἰς τὴν γῆν ἀφεῖναι κελεύεται, καὶ ἀφέντος δράκων ἐγένετο, εἶτ' ἐπιλαβομένου πάλιν βάκτρον ἦν. καὶ καθεῖναι τὴν δεξιὰν εἰς τὸν κόλπον προσταχθείς, λευκὴν ὁμοίαν τιτάνῳ τὴν χρόαν ἐξήνεγκεν, εἶτα εἰς τὸ πρότερον εἶδος ἀποκατέστη. καὶ τοῦ πλησίον ὕδατος λαβεῖν κελευσθεὶς καὶ καταχέαι τῆς γῆς, ὁρᾷ τὸ χεθὲν
C αἱματῶδες. θαρρεῖν οὖν ἐπὶ τούτοις παρεκελεύετο καὶ μηκέτι μέλλειν. παραλαβὼν οὖν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς, Γηρσών, ὃ σημαίνει ὅτι εἰς τὴν ξένην, καὶ Ἐλεάζαρ, δηλοῖ δὲ ὡς συμμάχῳ χρήσαιτο τῷ πατρῴῳ θεῷ, ὥρμησεν εἰς Αἴγυπτον. πλησιάσαντι δὲ ὁ ἀδελφὸς ὑπήντησεν Ἀαρών. παραγίνονται οὖν ἄμφω πρὸς Φαραώ, καὶ τὰ ἐκ θεοῦ προστεταγμένα

6 ἐξαγαγόντι A. 7 τε om A. ἐνετέλλετο A, ἐντέλλεται PW. 10 αὐτῷ ἐπηγγέλλετο A. 14 εἶτα καὶ εἰς A. 15 χεθὲν A, χυθὲν PW. 18 γηρσὸν A.

Fontes. *Cap.* 13. *Iosephi Ant.* 2 12—14. *Exodi* 3—13.

13. Cum autem ad Sinaeum montem pasceret, cernit miraculum illud rubi, qui cum arderet, non cremabatur. deinde vocem etiam inde audit, quae progredi vetaret quod locus ille divinus esset, et futura praediceret, et abire in Aegyptum iuberet, ut populares suos ex illis aerumnis eriperet: quos cum eduxisset ex Aegypto, sacra in loco illo faceret. haec Mosi divinitus e flamma significantur. caeterum is dubitabat quo pacto vel popularibus suis persuaderet vel a Pharaone extorqueret exitum, cum deus ea se facillime redditurum pollicetur: in cuius rei fidem baculum humi proiiceret; quo facto is serpens exstitit, receptus in baculum redit. manum item in sinum abdere iussus protulit instar calcis candidam, quae mox et ipsa pristinum colorem recipit. rursus e propinquo aquam effundere iussus cruentam videt. his portentis confirmatus rem citra cunctationem iubetur aggredi. assumptis igitur uxore et ex ea susceptis liberis, Gersone, quod nomen significat adventum in peregrinam terram, et Eleazaro (a divino auxilio sumpta est appellatio), in Aegyptum proficiscitur. ad limites progresso frater Aaron occurrit. ambo Pharaonem adeunt, et dei

εἰπόντες ἠξίουν μὴ ἀντιπράττειν τῇ θείᾳ βουλῇ. χλευάσαντος δ' ἐκείνου, ἔργῳ τὰ σημεῖα ἐδείκνυον, καὶ ἡ ῥάβδος ὄφις ῥιφεῖσα ἐγένετο. τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαοιδῶν πεποιηκότων καὶ τὰς σφετέρας βακτηρίας μεταβαλόντων εἰς δράκοντας, Μωυσῆς D τὴν βακτηρίαν αὖθις ῥιπτεῖ κατὰ γῆς, καὶ εἰς ὄφιν μεταβληθεῖσα τὰς τῶν Αἰγυπτίων βακτηρίας, αἳ δράκοντες ἐδόκουν, κατήσθιεν· εἶτα εἰς τὸ ἑαυτῆς σχῆμα μεταπεσοῦσαν αὐτὴν κομίζεται. σκληρυνομένου δὲ Φαραώ, εἰς αἷμα τὰ ὕδατα μεταβέβληται. εἶτα βάτραχοι πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου ἐκάλυψαν. ἐπὶ τούτοις σκνῖπες ἐκ τῆς γῆς ἀνεδόθησαν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τεράστια καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ Φαραὼ ἐδόκουν ποιεῖν, σκνῖπας δὲ φαντάσαι οὐκ ἠδυνήθησαν. εἶπον οὖν πρὸς Φαραὼ ὅτι δάκτυλος θεοῦ τοῦτό ἐστιν· ὁ δ' ἔτι ἀνένδοτος ἦν. καὶ ἐγένετο κυνόμυια, καὶ μετὰ ταῦτα φθορὰ τῶν κτηνῶν. ἔπειτα τοῦ Μωυσέως καμιναίαν P I 35 αἰθάλην τοῦ ἀέρος κατασκεδάσαντος, ἕλκη καὶ φλυκτίδες ἔν τε τοῖς κτήνεσι καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀνέζεσαν, καὶ αὖθις χάλαζα ὕσθη, καὶ μετ' αὐτὴν ἐπῆλθεν ἀκρίς, καὶ ἐπὶ ταύταις σκότος τοὺς Αἰγυπτίους ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκάλυψε, τελευταῖον δ' ἐπήνεκτο τούτοις ἡ τῶν πρωτοτόκων ἀπώλεια. σκληρυνομένου γὰρ Φαραὼ ἐκέλευσεν ὁ θεὸς Μωυσῇ θυσίαν παρασκευάσαι εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ μηνὸς ὃς παρὰ μὲν Ἑβραίοις Νισὰν καλεῖται, παρ' Αἰγυπτίοις δὲ Φαρμουθί, παρὰ Μακεδόσι δὲ Ξανθικός, καὶ παρ' Ἕλλησιν Ἀπρίλλιος. ἐνστάσης δὲ τῆς B

7 κατήσθιεν] κατέφαγε A. 8 μετεβέβλητο A. 14 μετὰ ταῦτα] ἐπὶ ταύτῃ A.

mandatis expositis monent ne divino consilio adversetur. illo verba eorum deridente, miracula edunt. baculus proiectus fit serpens. quod incantatoribus Aegyptiorum imitatis, versis illorum etiam baculis in serpentes, rursus Moses suum baculum humi proiicit; qui in serpentem mutatus baculos Aegyptiorum, qui serpentium speciem habebant, devorat. deinde in suam formam reversum recipit. Pharaone vero se offirmante, aquae in cruorem mutantur, deinde ranae omnem terram Aegypti occupant, postea pediculi e terra scaturiunt. ac caetera quidem miracula etiam Pharaonis praestigiatores videbantur imitari, pediculorum autem spectrum quia effingere non poterant, Pharaoni dicebant illud digitum dei esse. verum cum is nihil cederet, ingruerunt muscae, et perierunt pecudes. deinde cum Moses fuligine caminorum aerem opplevisset, ulcera et postulae tam in hominibus quam pecudibus efferbuerunt. rursus grando depluit, quam secutae sunt locustae, post quas tenebrae Aegyptios tres dies operuerunt. denique post haec omnia primogenitorum consecutus est interitus. nam cum occalluisset Pharao, iussit deus Mosem sacrificium in diem mensis 14 apparare, qui mensis ab Hebraeis Nisan, ab Aegyptiis Pharmuthi, apud Macedones Xanthicus appellatur, Latine Aprilis dicitur. quae dies 14

τεσσαρεσκαιδεκάτης ἅπαντες ἔθυον καὶ τῷ τοῦ θύματος αἵματι τὰς φλιὰς τῶν οἰκιῶν ἔχριον, καὶ δειπνήσαντες τῶν κρεῶν τὰ περιττεύσαντα ἔκαυσαν. ὅθεν ἔκτοτε ἑορτὴν ἄγουσιν Ἑβραῖοι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον καὶ θύουσι, πάσχα τὴν ἑορτὴν καλοῦντες. τὸ δὲ πάσχα ἄλλοι μὲν διάβασιν σημαίνειν φασίν, Ἰώσηπος δὲ ὑπερβασίαν, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα τοὺς Ἑβραίους ὁ θεὸς ὑπερβὰς Αἰγυπτίοις ἐνέσκηψε τὴν τῶν πρωτοτόκων φθοράν. ὅθεν συνελθόντες Αἰγύπτιοι ἐδέοντο τοῦ Φαραὼ ἀπολύειν τοὺς Ἑβραίους· ὁ δὲ ἀπιέναι προσέταξεν. οἱ δ' ἐξῄεσαν. ἦν δὲ τὸ τῶν μετανισταμένων πλῆθος τὸ στρατεύσιμον ἡλικίαν ἔχον μόνον C μυριάδες ἑξήκοντα. ἐξῆλθον δὲ μηνὸς Ξανθικοῦ πέμπτῃ καὶ W I 22 δεκάτῃ κατὰ σελήνην, μετὰ ἔτη τετρακόσια τριάκοντα τοῦ τὸν Ἀβραὰμ εἰς Χαναναίαν ἐλθεῖν· ἐκ δὲ τῆς Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον παροικίας μετὰ ἐνιαυτοὺς διακοσίους καὶ πεντεκαίδεκα. ἦν δὲ Μωυσῇ τότε ζωῆς ἔτος ὀγδοηκοστόν, Ἀαρὼν δὲ τρισὶν ὑπερεῖχε. συνεπήγοντο δὲ καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἰωσήφ, πληροῦντες τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀνδρός.

14. Οἱ μὲν οὖν ἀπῄεσαν, Αἰγύπτιοι δὲ μετεμέλοντο καὶ λαβόντες ὅπλα ἐδίωκον. ἑξακόσια δ' ἦσαν αὐτοῖς ἅρματα, ἱππεῖς τε πεντακισμύριοι, καὶ μυριάδες εἴκοσι ὁπλιτῶν. Ἑβραίους D δ' εἰς ἀπόγνωσιν ἦγον ἐν στενῷ γεγονότα τὰ πράγματα, καὶ λίθοις βάλλειν τὸν Μωυσῆν ἔμελλον. ὁ δὲ παρεκάλει αὐτῷ ἕπε-

3 περιττὰ A. 8 τοῦ om A. 11 post μυριάδες A add δ'. 15 τό τε τῆς ζωῆς A.

Fontes. *Cap.* 14. *Iosephi Ant.* 2 15 — 3 2. *Exodi* 14 — 17.

cum adesset, sacrificant omnes et victimarum sanguine limina aedium inungunt, cenaque peracta reliquias comburunt. unde ex illo tempore festum Hebraei celebrant circa id tempus et sacrificant: quod festum Pascha vocant. id alii transitum interpretantur, Iosephus praeteritionem, quod deus nocte illa Hebraeis praeteritis Aegyptios interitu primogenitorum afflixerit. qua de causa congressi Aegyptii Pharaonem orant ut dimittat Hebraeos. iubet ille, discedunt Hebraei: quorum fuere (militaris duntaxat aetatis) sexcenta milia. egressi sunt mense Xanthico die 15 oriente luna, annis 430 postquam Abrahamus in Chananaeam pervenerat, post Iacobi in Aegyptum migrationem annis 215, Mose tum annos 80 nato, quem Aaron triennio superabat: avehentes etiam ossa Iosephi secum, quemadmodum ille mandarat.

14. Sic illi proficiscebantur: at Aegyptii acti poenitentia correptis armis eos persequebantur, curribus sexcentis, equitibus quinquagies mille, et ducentis milibus peditum. Hebraei in angustias redacti aestuare, vix a lapidatione Mosis sibi temperare: ille hortari ut se sequerentur, ad

σθαι, καὶ ἦγεν αὐτοὺς ἐπὶ θάλασσαν, καὶ στὰς παρ' αὐτῇ καὶ τὸν θεὸν ἐπιβοησάμενος τύπτει τῇ βακτηρίᾳ τὴν θάλασσαν· ἡ δὲ ἀνεκόπη καὶ γυμνὴν ἀφῆκε τοῖς Ἑβραίοις τὴν γῆν, κἀκεῖνοι διέβαινον σπεύδοντες. ὁρῶντες δὲ ταῦτα Αἰγύπτιοι, καὶ αὐτοὶ προτάξαντες τὴν ἵππον ἐδίωκον. ἤδη δ' ἐπὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν τῶν Ἑβραίων διασωθέντων ἐπιχεῖται τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ θάλασσα, τοῦ Μωυσέως τῇ ῥάβδῳ ἐπιστρεπτικῶς αὖθις τὸ ὕδωρ πατάξαντος καὶ τὰ τούτου ἑνώσαντος κύματα. ἀπώλοντο οὖν οἱ Αἰγύπτιοι ἐν τοῖς ὕδασι ξύμπαντες. καὶ οἱ μὲν Ἑβραῖοι ἐν ὕμνοις P I 36
ἦσαν καὶ ἔχαιρον, Μωυσῇ δὲ ᾠδὴ πεποίηται πρὸς θεὸν ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ συντεθειμένη, ὥς φησιν ὁ Ἰώσηπος. τὰ δ' ὅπλα τῶν Αἰγυπτίων σὺν τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἐκβρασθέντα τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ πνεύματος λαβόντες Ἑβραῖοι, τούτοις ὡπλίσθησαν. καὶ ἦγεν αὐτοὺς ὁ Μωυσῆς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, θύσων ἐκεῖ τὰ σῶστρα, ὡς αὐτῷ ἐνετέταλτο. ἀγομένους δ' ἐκεῖ ἡ τῶν τροφῶν ἐλύπει σπάνις καὶ ἡ τοῦ ὕδατος ἔνδεια. καὶ οὕτως ἔχοντες εἰς τόπον ἀφικνοῦνται ἐν ᾧ φρέαρ ἦν οὗ τὸ ὕδωρ διὰ πικρίαν ἄποτον. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἡ μὲν τῆς Ἐξόδου βίβλος B
Μερρὰν ὀνομάζει, ὁ δ' Ἰώσηπος Μὰρ αὐτὸν κληθῆναι παρὰ τῶν Ἑβραίων συγγράφεται, μὰρ τὸ πικρὸν λέγων τοὺς Ἑβραίους καλεῖν. καὶ τοῦ δημαγωγοῦ κατεγόγγυζον, ὁ δὲ τοῦ θεοῦ πρό-

2 τὴν θάλασσαν τῇ βακτηρίᾳ A. 4 ἔβαινον A. 5 prius τὴν A, τὸν PW. 7 ἐπιστρεπτικῶς] "ita Reg. et Colbert." Ducangius. ἵν' ἐπιστρέψῃ codex alter Wolfii, ut videtur. 8 κύματα] τμήματα A. 9 ἐν τοῖς ὕδασιν αἰγύπτιοι ξύμπ. A. 11 ὁ om A. Ἰώσηπος] Antiq. 2 16 4. 15 ἐκεῖ] αὐτῷ A. 19 μερρὰν A, Μερρᾶν LXX, Μαιῤῥὰν PW. 19 et 20 μὰν A: μὰρ et μὰν Iosephi codices, Antiq. 3 1 1.

mare ducere. ibi in littore stans deo invocato mare baculo percutit: illud discluditur, ut nuda Hebraeis tellus appareret: festinanter itaque transeunt. quod videntes Aegyptii, equite in fronte collocato persequuntur. iam autem Hebraeis in oppositum littus citra noxam egressis, Aegyptios aqua a Mose virga percussa ut in suum locum regrederetur, fluctibus coeuntibus mare obruit. itaque Aegyptii universi in undis perierunt, Hebraei vero laudibus deum laeti concelebrant. Moses etiam canticum deo facit versibus senariis, Iosepho auctore. arma Aegyptiorum cum corporibus eorum a vento in littus eiecta capiunt sibique accommodant. Moses eos in montem Sina ducit, ad exsolvenda vota deo ob salutem adeptam, ut in mandatis acceperat. dum eo ducuntur, et cibariorum penuria et aquae inopia laborant. sic affecti in locum perveniunt ubi puteus erat cuius aqua ob amaritiem potari non poterat (quem locum liber Exodi Merran nominat, Iosephus ab Hebraeis Mar vocatum fuisse tradit: sic enim amarum dici lingua eorum), et contra ducem fremunt. is deum

τερον δεηθεὶς ξύλον λαβὼν εἰς τὸ φρέαρ ἐνέβαλε καὶ τὸ ὕδωρ ἐγλύκανεν. ὁ δὲ Ἰώσηπος ἔοικε μὴ πιστεύων ὡς θαύματι τῇ γλυκάνσει τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ φυσικῶς αὐτὸ γλυκανθῆναι δοξάζων. λέγει γὰρ ὅτι τὸ ξύλον ὁ Μωυσῆς εἰς τὸ ὕδωρ βαλὼν ἐξαντλεῖν τὸ φρέαρ ἐκέλευε, καὶ οἱ μὲν ἐπόνουν, τὸ δ' ὑπὸ τῶν συνεχῶν πληγῶν γεγυμνασμένον καὶ κεκαθαρμένον ἤδη πότιμον ἦν. τὴν
C δὲ τῶν τροφῶν ἔνδειαν ἰάσατο, τοῦ θεοῦ δεηθείς, δι' ὀρτύγων. ἐφίπταται γὰρ τῇ τῶν Ἑβραίων παρεμβολῇ πλῆθος ὀρτύγων οὓς συλλαβόντες ἤσθιον. καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ μάννα ὗσεν αὐτοῖς ὁ θεός, μέλιτι μὲν τὴν ἡδονὴν ἐμφερές, τὸ δὲ μέγεθος κοριάνδρου σπέρματι ὅμοιον, μάννα δὲ παρ' ἐκείνων κληθὲν ὡς ἀπορούντων τί ἂν εἴη αὐτό· τὸ γὰρ μὰν καὶ ἐπερώτησιν δηλοῖ κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον. οὕτω καὶ ταῦτα Ἰώσηπος. ἐνετέταλτο δὲ ἀσσάρωνα ἐκ τούτου ἕκαστον συλλέγειν (ὁ δὲ ἀσσάρων μέτρον ἐστίν),
D εἰ δέ τις πλέον συνέλεξεν, εἰς τὴν αὔριον ἄβροτον ἦν, ὑπό τε σκωλήκων καὶ πικρίας διεφθαρμένον. τοῦτο δὲ ᾠκονόμητο ἵνα μὴ τῶν ἐρρωμένων πολὺ συναγόντων ἐπιλείπῃ τοῖς ἀσθενέσι. τῇ δὲ τροφῇ ταύτῃ τεσσαράκοντα ἐχρήσαντο ἔτεσιν, ἐφ' ὅσον ἦσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ. αὖθις οὖν εἰς ἄνυδρον ἦλθον τόπον καλούμενον Ῥαφιδίν, καὶ διψῶντες κατὰ Μωυσέως κεκίνηντο. ὁ δὲ τοῦ θεοῦ δεηθεὶς κελεύεται ῥάβδῳ τὴν πέτραν πλῆξαι, καὶ πλήττει,

4 γὰρ om A. 5 φρέαρ] ὕδωρ A. 6 γυμνάμενον (rec. man. ἀνιώμενον) καὶ καθαιρόμενον A. 8 ἐφίπταντο A. ἃς συλλαμβάνοντες A. 12 τί τοῦτο ἂν εἴη A. 14 ἕκαστον ἐκ τούτου καθεκάστην συλλέγειν A: εἰς ἑκάστην ἡμέραν Iosephus.

comprecatus prius, ligno quodam in puteum coniecto aquam dulcem reddit. Iosephus non credere videtur aquae saporem miraculo mutatum, sed naturaliter id accidisse: ait enim Mosem ligno in aquam coniecto exhauriri aquam iussisse, ac dum illi intenti essent operi, aquam continentibus ictibus exercitatam et expurgatam potabilem tandem esse factam. cibariorum item penuriae occurrit, deo invocato, per coturnices, quarum ingens multitudo in castra Hebraeorum delata et capta famem sedat. deinde mannam pluit eis deus, dulcedine melli parem, magnitudine grano coriandri similem. est autem manna ab eis appellata, cum dubitarent quid rei esset: *man* enim lingua illa interrogationis quoque nota est. sic Iosephus haec tradit. iussus autem erat quilibet assaronem (mensurae id genus est) ex eo colligere: quo si quis plus collegisset, postridie non erat esui, et vermibus et amaritudine corruptum. id eo consilio factum, ne ubi robusti multum coacervassent, infirmi egerent. hoc victu annos quadraginta sunt usi, donec e deserto excesserunt. denuo in locum aquarum expertem progressi, nomine Raphidin, siti contra Mosem exstimulantur. is precatus deum, iubetur baculo percutere petram: quo facto

ἧς αὐτίκα ὕδωρ ἐξεβλύσθη πολύ τε καὶ διαυγέστατον. οἱ δὲ
Ἀμαληκῖται κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐχώρουν, τοὺς περιοίκους συμ-
μάχους προσκαλεσάμενοι. Μωυσῆς δὲ τὸ μάχιμον τοῦ λαοῦ τῶν W I 23
ἄλλων ἀποδιελών, καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ ἐπιστήσας αὐτοῖς,
μέρος δέ τι τῆς στρατιᾶς καταλιπὼν εἰς τὴν τοῦ ὕδατος φυλακήν, P I 37
αὐτὸς μὲν ἀνεχώρει πρὸς τὸ ὄρος, Ἰησοῦ δ' ἐνετέλλετο πεποι-
θέναι θεῷ καὶ τὸ στράτευμα κατὰ τῶν ἐναντίων ἐξάγειν. ἤδη
οὖν ὁ πόλεμος συνερρήγνυτο· καὶ μέχρι μὲν Μωυσῆς τὰς χεῖρας
εἶχεν ὑψοῦ, τοὺς Ἀμαληκίτας οἱ Ἑβραῖοι κακῶς διετίθεντο, ὁσά-
κις δὲ τὰς χεῖρας καθίει ὁ Μωυσῆς τῇ ἀνατάσει τούτων πονού-
μενος, καταπονηθῆναι τοὺς Ἑβραίους συνέβαινεν. ἑκατέρωθεν
οὖν τὸν ἀδελφὸν Ἀαρὼν καὶ Ὢρ τὸν ἄνδρα τῆς ἀδελφῆς Μαριὰμ
στήσας ἀνέχειν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐνετείλατο. καὶ οὕτω τοὺς
Ἀμαληκίτας νικῶντες Ἑβραῖοι πάντας ἀπώλεσαν ἄν, εἰ μὴ νὺξ
ἐπέσχεν αὐτούς. Ἑβραίων δὲ τέθνηκεν οὐδὲ εἷς.

15. Ἐκεῖθεν ἀπῄεσαν εἰς τὸ πρόσω, καὶ ἐν τριμήνῳ μετὰ B
τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξέλευσιν παρῆσαν ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ ἔθυσε
Μωυσῆς ἐκεῖ τῷ θεῷ. ὅπου καὶ Ῥαγουὴλ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ
ἀπήντησεν αὐτῷ, θεασάμενος δὲ τὸν γαμβρὸν ἐν ὄχλῳ πραγμά-
των ὄντα, πάντων ἐπ' αὐτὸν βαδιζόντων, συνεβούλευε τὴν μὲν
τῶν δικῶν ζήτησιν ἑτέροις ἐπιτρέπειν, αὐτὸν δὲ τῶν μειζόνων
προνοεῖν πραγμάτων καὶ τῆς τοῦ λαοῦ σωτηρίας· καὶ κατὰ μύ-

2 ἀμαλικῖται A ubique. 11 καταπονηθῆναι] ἡττᾶσθαι τότε A. 12 καὶ] καὶ τὸν A. 16 τὸ] τὰ A. 19 γαμβρὸν] γαμβρὸν αὐτοῦ A. 21 δικῶν] ἰδικῶν A.

Fontes. *Cap.* 15 *et* 16. *Iosephi Ant.* 3 3—12. *Exodi* 18 *sq.* *Leviticus. Numer.* 1—9.

aquae limpidissimae copia erumpit. inde Amalechitae, finitimis etiam in auxilium evocatis, contra Hebraeos procedunt. Moses bellicosis a reliqua turba segregatis, et Iesu Navis filio duce creato, ac parte exercitus ad aquarum custodiam relicta, ipse montem conscendit, Iesuque mandat ut deo fretus contra hostes educat copias. conserta iam pugna, quoad Moses manus sursum tenebat, Hebraei Amalechitas male tractabant; cum remisisset, extensione illa fatigatus, iidem succumbebant. itaque Aaroni fratri et Ori Mariammes marito mandat ut utrinque adstantes manus sibi fulcirent. sic Hebraei victores Amalechitas internecione delevissent, nisi nox praelium diremisset, nullo e suis caeso.

15. Ex eo loco progressi trimestri post exitum ex Aegypto spatio ad Sina montem perveniunt. ibi Moses rem divinam facit: et a Raguele socero aditur. qui cum generum negotiis obrutum videret, omnibus eum adeuntibus, suadet ut iuris dicundi provinciam aliis mandet, ipse maiorum rerum cura suscepta saluti populi consulat, et praefectos designet qui

ρίους ἄρχοντας ἀποδεικνύειν, εἶτα κατὰ χιλίους, καὶ κατὰ πεντα-
κοσίους ἑτέρους ἐφιστᾶν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἑκατοντάρχους καὶ πεν-
C τηκοντάρχους ποιεῖν, καὶ ἐν τριάκοντα καὶ εἴκοσι καὶ δέκα ἐφι-
στᾶν τοὺς διακοσμήσοντας. ταῦτα τοῦ Ῥαγουὴλ συμβουλεύ-
σαντος, Μωυσῆς κατὰ τὴν ἐκείνου ὑποθήκην ποιεῖ. εἶτα πλη-
σίον μετασκηνῶσαι τοῦ ὄρους Σινᾶ τῷ λαῷ ἐντειλάμενος, αὐτὸς
εἰς τὸ ὄρος ἀνῄει· καὶ ὁ λαὸς μετεσκήνωσεν, ἁγνεύων τήν τε
ἄλλην ἁγνείαν καὶ ἀπὸ γυναικὸς συνουσίας τρίτην ἡμέραν. κατὰ
δέ γε τὴν τρίτην ἕωθεν νεφέλη περιεκύκλου τὸ τῶν Ἑβραίων
στρατόπεδον, ἀστραπαί τε ἦσαν φοβεραὶ καὶ πνευμάτων σφο-
δρότης, ἃ τοὺς Ἑβραίους ἐδείμαινε ταῖς σκηναῖς προσμένοντας.
ἐπιφαίνεται δὲ ὁ Μωυσῆς ἔμπλεως θάρσους, καὶ ὀφθεὶς ἀπαλ-
λάττει τοῦ δέους αὐτοὺς καὶ μηνύει σφίσιν ἃ ὁ θεὸς ἐνετείλατο
καὶ ὅσα φυλάξουσι νόμιμα, καὶ προσάγει τὸν λαὸν ἅμα γυναιξὶ
D καὶ τέκνοις ὡς ἀκούσαιεν τοῦ θεοῦ. καὶ ἤκουον φωνῆς ὑψόθεν
γινομένης. εἶτ' αὖθις ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος· καὶ χρονίσαντος ἐκεῖ
ὁ λαὸς ἠθροίσθη πρὸς Ἀαρὼν λέγων "ποίησον ἡμῖν θεούς· ὁ
γὰρ Μωυσῆς οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν." Ἀαρὼν δὲ βιαζόμενος
προσενεγκεῖν αὐτῷ ἐπέταξεν ἕκαστον τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ καὶ τὸν
κόσμον ὃν αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν περιέκειντο. οἱ δὲ
προσήγαγον, καὶ ἐξ αὐτῶν μόσχον ἐποίησαν χωνευτὸν καὶ ἔθυσαν
αὐτῷ. Μωυσῆς δὲ καταβαίνων ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ τὰς δύο πλά-
κας τοῦ μαρτυρίου ἐν ταῖς χερσὶ φέρων λιθίνους καταγεγραμμένας
ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ὡς ἤγγισε τῇ παρεμβολῇ, ὁρᾷ τὸν

1 κατὰ πεντ. ἑτέρους] πεντ. ἕτερον A. 3 ἐν om A. 5 ὑποθήκην ἐκείνου A. 9 γε om A. 12 ὁ om A. 19 αὐτῷ om A. προσέταξεν A. 21 ἐξ] δι' A. 24 μερῶν] μετρῶν καὶ A.

decies milenis, qui milenis, qui quingenis, centenis, quinquagenis, tricenis item, vicenis et denis praesint. Raguelis monitis paret Moses. mox populum prope Sina castra locare iubet, ipse montem adscendit. populus iussa exsequitur, cum aliis rebus immundis, tum congressu mulierum triduum abstinens. die tertio nubes Hebraeorum castra circumdat cum fulguribus terribilibus et impetu ventorum: quibus Hebraei perterriti intra tabernacula se continent. deinde Moses procedit, fiducia plenus, suoque conspectu popularibus metum adimit: quae mandarit deus exponit, et quae eis instituta sint tenenda: producit populum cum uxoribus et liberis ad audiendum deum. audiunt illi vocem ex alto demissam. ille rursus montem conscendit: in quo cum diutius moraretur, populus ad Aaronem confluens "facito" inquit "nobis deos: nam quid Mosi acciderit ignoramus." Aaron vi subactus aureas inaures et mundum muliebrem uxorum et filiarum eos afferre iubet. afferunt illa, et vitulum aureum inde conflant, eique immolant. Moses de monte descendens et duas testimonii tabulas manibus ferens lapideas et utrimque scriptas, ut castris appropinquans vitulum

μόσχον, καὶ ὀργισθεὶς τὰς πλάκας συνέτριψε, καὶ λαβὼν τὸν
μόσχον κατέκαυσε καὶ ἐλέπτυνε καὶ βαλὼν εἰς ὕδωρ ἐπότισε τὸν P I 38
λαόν. καὶ ἐνετείλατο τοῖς υἱοῖς Λευί, καὶ διῆλθον διὰ τῆς
παρεμβολῆς καὶ ἀπέκτειναν πολλούς, ὡς εἰς τρισχιλίους τοὺς
πεσόντας ἀριθμηθῆναι. ὑπέστρεψε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸ ὄρος
λέγων "κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαός σου, καὶ νῦν εἰ μὲν ἀφίῃς
αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες, εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς
βίβλου σου." καὶ εἶπεν αὐτῷ κύριος "κατάβηθι, ὁδήγησον τὸν
λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον ὃν εἶπόν σοι." καὶ ἐνεφάνισε κύριος
τῷ Μωυσῇ αἰτήσαντι ἰδεῖν αὐτὸν τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ. καὶ κατέβη
πρὸς τὸν λαὸν αὖθις δύο πλάκας ἐπιφερόμενος τοὺς δέκα λόγους
γεγραμμένους ἐχούσας, καὶ ἡ ὄψις τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὑπῆρχε B
δεδοξασμένη, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀτενίσαι αὐτῷ ὁ λαός, καὶ περιέ- W I 24
θετο κάλυμμα περὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὡμίλει αὐτοῖς.
καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ἃ ἐνετείλατο ὁ θεὸς περί τε θυσιῶν καὶ
καθαρσίων, καὶ ζώων ἀκαθάρτων τε καὶ καθαρῶν, ὥστε τῶν
μὲν ἀπέχεσθαι τοῖς δὲ τρέφεσθαι, περί τε μίξεων ἀθέσμων, καὶ
τίνας οἱ ἱερεῖς εἰς γάμον ἀγάγονται, καὶ οἵας οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ
περὶ σαββάτου καὶ τοῦ ἑβδόμου ἐνιαυτοῦ καὶ τοῦ πεντηκοστοῦ ὃν
ἰωβηλαῖον καλοῦσι· καὶ ὅτι ἐπέταξεν ὁ θεὸς σκηνὴν γενέσθαι εἰς
ἣν ἂν παραγίνοιτο συνεπαγομένην αὐτοῖς μεταβαίνουσι, καὶ μέτρα C
τῆς σκηνῆς ἔδειξεν αὐτῷ καὶ σχῆμα καθ' ὃ ἂν κατασκευασθείη.
ὁ δὲ λαὸς χαίροντες ἐπὶ τούτοις προσῆγον χρυσόν τε καὶ ἄργυρον

2 ἐπότιζε A. 4 ὡς καὶ εἰς A. 6 σου om A. 9 εἰς τὸν τόπον om A. ἀνεφάνισε A. 14 περὶ] ἐπὶ A. 16 τε om A. 18 prius οἱ om A. 21 μέτρα] μέχρι A.

videt, iratus tabulas confringit, vitulum comminutum comburit, scobe in aquam coniecta potat populum. Levitis mandat ut per castra grassentur: a quibus tribus circiter milibus hominum occisis, in montem revertitur, dicens "domine, populus peccavit: quod peccatum si eis condonas, bene est; sin minus, me quoque e libro tuo deleto." iubet deus Mosem descendere ac populum in locum designatum perducere: eique conspectum eius petenti posteriora sua conspicienda praebet. sic rursus ad populum ille descendit, duas tabulas afferens, quibus decem illi sermones inscripti erant. caeterum facies eius ita fulgebat, ut eam populus intueri nequiret: eaque de causa velat eam, atque ita cum iis colloquens, mandata dei de sacrificiis, de lustrationibus, de animalibus mundis et immundis, quorum his abstinerent illis alerentur, de coitu illicito, de matrimoniis sacerdotum et pontificum, de sabbato, de anno septimo et quinquagesimo, quem iubilaeum vocant, exponit. iubet porro deus tabernaculum fieri, in quod descenderet, quodque cum eis discedentibus transferretur: dimensiones et figuram eius Mosi demonstrat, secundum quas id fabricandum

καὶ λίθους τιμίους καὶ χαλκὸν καὶ ξύλα καὶ τρίχας αἰγείας καὶ δέρματα κριῶν καὶ λίνον καὶ ἔρια. ἀρχιτέκτονας δ' ἐφίστησι τῆς σκηνῆς τόν τε τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ τῆς Μαριὰμ υἱὸν τὸν Βεσελεὴλ καὶ τὸν Ἐλιφάτζ. (16) ἤδη δὲ τῆς σκηνῆς εἰργασμένης ἔστησε ταύτην ὁ Μωυσῆς. εἴργαστο δὲ καὶ ἡ κιβωτὸς ἐκ
D ξύλων ἀσήπτων, ἃ πανταχόθεν χρυσίον περιεκάλυπτεν, ᾗ τὰς δύο πλάκας ἐνέθεντο αἳ τοὺς δέκα λόγους εἶχον ἐγγεγραμμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἕνα θεὸν εἶναί φησι καὶ τοῦτον μόνον σέβεσθαι δεῖν, ὁ δεύτερος δὲ μηδενὸς εἰκόνα ζώου ποιεῖν μηδὲ προσκυνεῖν, ὁ τρίτος ἐπὶ μηδενὶ ματαίῳ τὸν θεὸν ὀμνύναι, ὁ τέταρτος τὰς ἑβδομάδας παρατηρεῖν ἀναπαυομένους ἐξ ἔργου παντός, ὁ πέμπτος γονεῖς τιμᾶν, ὁ ἕκτος φόνου ἀπέχεσθαι, ὁ ἕβδομος μὴ μοιχεύειν, ὁ ὄγδοος μὴ κλέπτειν, ὁ ἔννατος μὴ ψευδομαρτυρεῖν, ὁ δέκατος μηδενὸς ἀλλοτρίου ἐπιθυμεῖν. ταύτην οὖν τὴν κιβωτὸν εἰσάγουσιν εἰς τὸ ἄδυτον. ἐν δὲ τῷ ναῷ τιθέασι τράπεζαν, καὶ
P I 39 ἐπὶ ταύτης ἄρτους ἀζύμους δώδεκα καὶ λυχνίαν χρυσῆν καὶ θυμιατήριον ξύλινον ἐντός, ἔξωθεν δὲ χρυσίῳ περικεκαλυμμένον. καὶ πρὸ τῆς σκηνῆς βωμὸν ἱδρύσατο ξύλινον χαλκαῖς λεπίσι περιεληλαμένον, οὗ ἄντικρυς φιάλαι καὶ κρατῆρες σὺν θυΐσκοις ἐτίθεντο, καὶ ἄλλα σκεύη ἃ πρὸς ἱερουργίαν ἡτοίμαστο, χρύσεα πάντα. γίνονται δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσι στολαί, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ ἀρχιερεῖ. ἀρχιερέα δὲ ὁ θεὸς τὸν Ἀαρὼν ἐψηφίσατο. συναθροίσας δὲ τὰ

5 ὁ om A. καὶ om A. 7 γεγραμμένους A. 8 πρῶτος μὲν A. μόνον om A. 16 ταύτῃ A. 17 κεκαλυμμένον A.

esset. populus iis rebus laetus aurum argentum gemmas aes ligna, pilos caprinos, pelles arietum, linum et lanas confert. operi tabernaculi conficiendi praeficitur Beseleel, Mariae sororis Mosis filius, et Eliphatus. (16) tabernaculum iam confectum Moses erigit. arcam etiam fabrefecit e lignis non putrescentibus, circumcirca inauratis; in eaque duas tabulas, quibus decalogus continebatur, condit. cuius primum praeceptum unum esse deum affirmat eumque solum colendum, alterum nullius animantis imaginem faciendam et adorandam esse, tertium per dei nomen ob nullam rem inanem esse iurandum, quartum diem septimum observandum atque in illo omni opere abstinendum, quintum parentes honorandos, sextum caede abstinendum, septimum non adulterandum, octavum non furandum, nonum non dicendum esse falsum testimonium, decimum nihil alienum concupiscendum esse. arcam hanc in adyta collocant, in aede mensam statuunt, et in ea panes non fermentatos duodecim: candelabrum item aureum, et aram suffitoriam intrinsecus ligneam, foris auro incrustatam. ante tabernaculum aram posuit ligneam, laminis ferreis circumtectam, in qua phialae et crateres cum acerris collocabantur, aliaque vasa quae ad sacrificia parata erant, ex auro omnia. parantur et sacerdotibus ac pontifici etiam stolae. pontificem autem Aaronem renuntiarat deus.

πλῆθος ὁ Μωυσῆς "ἄνδρες" ἔφη, "τὸ μὲν ἔργον τετέλεσται, τῆς δὲ τοῦ ἱερᾶσθαι τιμῆς ὁ θεὸς τὸν Ἀαρὼν ἀξιοῖ." προσέταξε δὲ Μωυσῆς εἰσφέρειν ἕκαστον σίκλου τὸ ἥμισυ, ἵν' εἰς τὰς περὶ τὴν σκηνὴν χρείας εἴη ἀνάλωμα. ὁ δὲ σίκλος Ἑβραίων ἐστὶ B νόμισμα Ἀττικὰς δεχόμενον δραχμὰς τέσσαρας. τὸ δὲ πλῆθος τῶν εἰσφερόντων ἦν μυριάδες ἑξήκοντα καὶ πεντακισχίλιοι πεντακόσιοι πεντήκοντα. τὴν δ' εἰσφορὰν ἐποιοῦντο τῶν ἐλευθέρων οἱ τὸν εἰκοστὸν ὑπερβάντες ἐνιαυτὸν ἄχρι πεντηκοστοῦ. ἐποιήθη δὲ ἡ σκηνὴ μησὶν ἑπτά. ἔδειξε δὲ ὁ θεὸς κατὰ γνώμην αὐτοῦ τὸ ἔργον γενόμενον, παρουσιάσας ἐν τῇ σκηνῇ. οὕτω δὲ τὴν παρουσίαν ἐδήλωσεν. ἀχλὺς ὑπὲρ τὴν σκηνὴν μόνην ἐγένετο, οὔτε βαθεῖα καὶ συμπεπιλημένη καὶ νέφεσιν ἐμφερής, οὔτε πάνυ C λεπτή τε καὶ ἀραιά, ὡς δι' αὐτῆς διϊκνεῖσθαι τὴν ὅρασιν· ἡδεῖα δὲ ἀπ' αὐτῆς ἔρρει δρόσος. Μωυσῆς δὲ ἔθυσεν ἐν τῷ τῆς σκηνῆς αἰθρίῳ ἐφ' ἡμέρας ἑπτά, τῇ δὲ ὀγδόῃ ἑορτὴν ἐκήρυξε τῷ λαῷ καὶ θύειν ἐπέταξεν. οἱ δὲ ἀλλήλοις ἡμιλλῶντο. ἐπικειμένων δὲ τῶν ἱερῶν τῷ βωμῷ πῦρ ἀνήφθη αὐτόματον καὶ πάντα τὰ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐδαπάνησεν. οἱ δὲ πρεσβύτεροι τῶν τεσσάρων υἱῶν Ἀαρών, Ναδὰβ καὶ Ἀβιού, παρὰ τὰ διατεταγμένα θύσαντες W I 25 κατεκαύθησαν τὰ στέρνα τε καὶ τὰ πρόσωπα, πυρὸς ἐξαφθέντος αὐτομάτου καὶ φλέξαντος αὐτούς· ὧν τὰ σώματα ἔξω τῆς παρεμ- D βολῆς κομισθέντα ἐτάφησαν. τὴν δὲ φυλὴν τοῦ Λευὶ τῶν ἄλλων

2 ἱρᾶσθαι A. 4 νόμισμα ἑβρ. ἐστὶν A. 9 ἔδειξεν ὁ A. 14 ἔθυσεν] ἔδυ A.

tum Moses populo convocato "viri" inquit, "opus absolutum est, sacrificandi autem honore Aaronem dignatur deus." deinde conferre singulos iubet sicli semissem ad tabernaculi ministeria sustentanda. est autem siclus Hebraici nomismatis genus, quod quattuor drachmas Atticas valet. numerus eorum qui conferebant fuit sexcentorum quinque milium quingentorum et quinquaginta, cum ex ingenuis ii duntaxat conferrent qui vigesimum annum excessissent usque ad quinquagesimum. confectum est tabernaculum mensibus septem. ostendit autem deus descensu in tabernaculum suo, id opus ex animi sui sententia confectum esse. praesentiam porro suam ita declaravit. vapor soli tabernaculo incumbebat, neque densus et involutus ac nubibus similis, neque omnino tenuis et rarus ut penetraret visus, sed suavis inde ros destillabat. Moses diebus septem in tabernaculo sub dio sacrificat: octavo festum indicit populo, et sacris operari iubet. at illi certare inter sese liberalitate. victimis iam arae impositis, ignis sponte sua ortus omnia quae in illa erant consumit. post quattuor filiorum Aaronis natu grandiores, Nadabus et Abius, sacris non rite factis pectora et facies igni ultro exorto adusti: cadavera eorum extra castra elata et sepulta. dehinc Moses tribum Leviticam ab aliis secretam lustrat;

διακρίνας ἤγγισε, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν σκηνὴν καὶ τὰ σκεύη τὰ ἱερά, ἵνα ὡς ὑφηγῶνται οἱ ἱερεῖς, ὑπηρετῶσιν αὐτοί. μετὰ ταῦτα ἀριθμῆσαι διέγνω τὸν λαόν, καὶ εὑρέθησαν τῶν ὅπλα φέρειν δυναμένων μυριάδες ἑξήκοντα καὶ τρισχίλιοι πρὸς ἑξακοσίοις καὶ πεντήκοντα. οὗτοι δ' ἦσαν οἱ τὸν εἰκοστὸν ὑπερβάντες ἐνιαυτὸν καὶ ἄχρι τοῦ πεντηκοστοῦ ἐφθακότες. ἀντὶ δὲ τῆς Λευιτικῆς φυλῆς τοῖς φυλάρχοις κατέλεξαν τοὺς παῖδας τοῦ Ἰωσήφ, τὸν Μανασσῆν καὶ τὸν Ἐφραΐμ, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ προπάτορος P I 40 *Ἰακώβ. οἱ δέ γε Λευῖται δισμύριοι καὶ τρισχίλιοι ἀριθμηθέντες εὑρέθησαν πρὸς ὀκτακοσίοις καὶ ὀγδοήκοντα.*

17. *Εἶτα στασιάζει τὸ πλῆθος τὸν Μωυσῆν αἰτιώμενον ὅτι γῆς ἀγαθῆς αὐτοὺς ἀποστήσας ἐν ἐρήμῳ πλανᾶσθαι πεποίηκεν. ἀναγαγὼν δὲ αὐτοὺς ἐκεῖθεν εἰς τὴν καλουμένην Φάραγγα, πλησίον οὖσαν τῆς Χαναναίων γῆς, ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἕνα λαβὼν κατασκοπήσοντας ἔστειλε τήν τε δύναμιν τῶν Χαναναίων καὶ τῆς γῆς τὴν ποιότητα. οἱ δὲ τεσσαράκοντα ἡμέραις διελθόντες τὴν γῆν ὑπενόστησαν, καὶ καρποὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης κομίζοντες, καὶ τὴν μὲν χώραν ἐπῄνουν ὡς ἀγαθήν, τὸ δὲ πλῆθος ἐφόβουν* B *ὡς οὔσης ἀπόρου τῆς αὐτῆς κατασχέσεως διά τε ποταμῶν μεγέθη καὶ ὀρῶν δυσχωρίας καὶ πόλεων ὀχυρότητας. τὸ δὲ πλῆθος πάλιν δι' ὀργῆς εἶχε τὸν Μωυσῆν, καὶ ἐνενόουν καταλεῦσαι αὐτόν τε καὶ τὸν Ἀαρών, καὶ ὑποστρέψαι εἰς Αἴγυπτον. μόνοι δὲ*

2 *ὑφηγοῦνται* A. 3 *διέγνωκε* A. 12 *αὐτοὺς ἀγαθῆς* A. 13 *ἀγαγὼν* A. 16 *κιότητα* alter cod. Wolf. 21 *εἶχον* A.

Fontes. *Cap.* 17. *Iosephi Ant.* 3 13—4 4. *Numer.* 10—18 (*et Leviticus*).

eisque tabernaculum et sacra vasa tradit, ut sacerdotibus ad praescriptum eorum ministrarent. his peractis numerare populum instituit: inventique sunt qui arma ferre possent 603650, qui annum vigesimum excesserant et quinquagesimum nondum attigerant. pro tribu autem Levitica Iosephi filios Ephraimum et Manassem tribunis substituit, secundum mandatum progenitoris Iacobi. Levitarum porro numerus inventus est 23880.

17. Post haec populus seditionem Mosi movet, conquerens se e bona terra in desertis oberrare coactos ab eo. itaque ex eo loco in terram eos ducit quae Pharan dicebatur, Chananaeae terrae propinquam: et singulos ex qualibet tribu delectos mittit exploratum vires Chananaeorum et agri qualitatem. hi quadraginta diebus regione peragrata revertuntur, fructus etiam ex ea secum afferentes: ac terrae quidem bonitatem laudant, sed populo metum iniiciunt quasi obtineri nequeat, tum ob fluminum magnitudinem, tum ob ardua iuga montium, tum ob urbes munitissimas. hoc nuntio rursus irritantur animi popularium contra Mosem, adeo ut de eo et Aarone lapidibus obruendo, deque reditu in Aegyptum cogitarent.

τῶν κατασκόπων Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ καὶ Χαλὲβ παρεθάρρυναν τὸν λαόν, μηδὲν δυσχερὲς ἀπαντήσειν αὐτοῖς ἀπισχυριζόμενοι. Μωυσῆς δὲ καὶ Ἀαρὼν ἱκέτευον τὸν θεὸν ὅπως τῆς ἀπονοίας παύσῃ τὸ πλῆθος. παρῆν δὲ ἡ νεφέλη ἐν τῇ σκηνῇ καὶ ἐσήμαινε τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ θεοῦ. καὶ Μωυσῆς θαρσήσας διειλέχθη τῷ πλήθει, καὶ ὀργισθῆναι ἔφησε τὸν θεόν, μὴ ἀπολεῖν μέντοι πάν- C
τας μηδὲ τὸ γένος ἐξαφανίσειν, τὴν δὲ Χαναναίαν μὴ παρέξειν αὐτοῖς, ἐᾶσαι δ' ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα, παισὶ δὲ τοῖς ἐξ αὐτῶν παρέξειν τὴν γῆν. ταῦτα τοῦ Μωυσέως εἰπόντος ἐν λύπῃ τὸ πλῆθος ἐγένετο. εἶτα συμμῖξαι τοῖς Χαναναίοις ἤθελον, καὶ ταῦτα κωλύοντος τοῦ θεοῦ· καὶ προσβαλόντες ἡττήθησαν, καὶ οἱ μὲν ἔπεσον οἱ δὲ εἰς τὴν παρεμβολὴν συμπεφεύγασι.

Στάσις δὲ τὸ πλῆθος κατέλαβεν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Κορὲ τῆς Λευιτικῆς τυγχάνων φυλῆς, καὶ γένει καὶ πλούτῳ περιφανέστατος καὶ ὁμιλεῖν πιθανώτατος, φθόνον ἔσχε πρὸς Μωυσῆν καὶ D
τοῦ ἀνδρὸς κατεβόα ὡς τυραννίδι χρωμένου. "τίνι γὰρ λόγῳ" ἔλεγεν "Ἀαρὼν καὶ τοῖς αὐτοῦ υἱέσι τὴν ἱερωσύνην προσένειμεν; εἰ μὲν ὡς ἐκ τῆς Λευιτικῆς φυλῆς, ἐγὼ ταύτης τυχεῖν δικαιότερος, γένους μὲν ὁμοίως ἔχων, πλούτῳ δὲ καὶ ἡλικίᾳ διάφορος. εἰ δὲ ἑτέρᾳ φυλῇ προσκληρωθῆναι δέον αὐτήν, προτιμηθήσεται ἡ τοῦ Ῥουβὶμ διὰ πρεσβυγένειαν, καὶ λήψονται ταύτην Δαθὰν τε καὶ Ἀβειρών." ταῦτα ἐκεῖνος μὲν κακοήθως ἔλεγεν, ἦσαν δὲ

8 ἐρημίας A. 9 ἐξ om A. 21 προσκυρωθῆναι A.

verum Iesus Navis filius et Chalebus soli exploratorum confirmant populum, nullas difficultates pertimescendas esse asseverantes. Moses quoque et Aaron deprecantur deum ut desperationem illam vulgi sedaret. iam nubes in tabernaculo aderat, dei praesentiam declarans, cum Moses animo resumpto populum alloquitur, ac deum iratum esse ait; non tamen perditurum omnes neque totam gentem deleturum, sed nec Chananaeam terram traditurum ipsis, quibus per annos quadraginta commorandum esset in deserto, sed liberis eorum. his a Mose dictis moerere populus: deinde Chananaeos invadere velle, quamvis vetante deo. factaque impressione vincuntur, aliis caesis, aliis in castra trepide se recipientibus.

Inde orta est populi seditio, huiusmodi ex causa. Core Leviticae tribus homo, genere et opibus maxime conspicuus, aurae popularis captandae insignis artifex, invidet Mosi, et contra eum vociferatur ut tyrannum. "nam qua" inquit "ratione Aaroni eiusque filiis sacerdotium attribuit? si ob tribum Leviticam, ego sum illo honore dignior, quippe et genere illi par et opibus atque aetate superior; sin alteri tribui debetur id munus, Rubenia ob aetatis praerogativam primas feret, ac Dathan et Abiron illo potientur." haec malitiose dicebat ille, cum et viros principes

P I 41 αὐτῷ συντεταγμένοι ἄνδρες τῶν πρώτων διακόσιοι καὶ πεντήκοντα, ἀνηρέθιστο δὲ καὶ τὸ πλῆθος. ὁ δὲ Μωυσῆς εἰς μέσον στὰς εἶπεν "ἐμοί, ὦ Κορέ, καὶ σὺ καὶ τῶν σοι συντεταγμένων ἕκαστος W I 26 τιμῆς ἄξιοι δοκεῖτε, ὁ δὲ θεὸς τὴν ἱερωσύνην τῷ Ἀαρὼν ἐψηφίσατο, καὶ νῦν αὐτὸς αὖθις κρινεῖ ὃν ἱερᾶσθαι βούλεται. ἕωθεν οὖν, ὅσοι τῆς ἱερωσύνης ἀντιποιεῖσθε, πάριτε, ἕκαστος κομίζων θυμιατήριον οἴκοθεν καὶ πῦρ καὶ θυμίαμα· σὺν ὑμῖν δ' ὁμοίως παρίτω καὶ Ἀαρών. καὶ θυμιώντων ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, οὗπερ ἂν τὴν θυσίαν ἡδίω κρινεῖ ὁ θεός, οὗτος ἔσεται ὑμῖν B ἱερεύς." ἐπῄνησε ταῦτα τὸ πλῆθος, καὶ τῇ ἐπιούσῃ συνῆλθον εἰς ἐκκλησίαν. Μωυσῆς δὲ πέμψας πρὸς Ἀβειρὼν καὶ Δαθὰν ἐνετέλλετο ἥκειν· οἱ δὲ μὴ πεισθέντες καὶ κατὰ Μωυσέως ἠπείλησαν. Μωυσῆς δὲ ἀκολουθεῖν αὐτῷ τοὺς προβούλους κελεύσας ἀπῄει πρὸς τὰς ἐκείνων σκηνάς, καὶ πλησίον γενόμενος τὰς χεῖρας ἀνέσχεν εἰς οὐρανὸν καὶ μέγα ἐβόησεν "ἐπεὶ κακουργεῖν ὑποπτεύομαι, δέσποτα, αὐτὸς ἐλθὲ δικαστὴς καὶ παράστησον ὅτι οὐδὲν αὐτομάτως ἀλλὰ πάντα σῇ διοικεῖται προνοίᾳ. καὶ εἰ σοῦ κελεύσαντος δέδωκα τὴν ἱερωσύνην τῷ Ἀαρών, χάνοι περὶ Δαθάν τε καὶ Ἀβειρὼν καὶ τὴν αὐτῶν γενεὰν ἐφ' ἣν ἑστήκασι γῆ· εἰ δ' C ἀληθεύοιεν κατ' ἐμοῦ, οἷς ἐπηρασάμην αὐτοῖς ἐγὼ περιπέσοιμι." ταῦτα εἶπε δακρύων. καὶ σείεται μὲν ἀθρόον ἡ γῆ, σκληροῦ δὲ ῥαγέντος ἤχου συνίζησε περὶ τὰς ἐκείνων σκηνὰς καὶ αὐτούς τε

2 εἰς om A. 9 ἔσται A. 11 εἰς] εἰς τὴν A Iosephus. δὲ om A. δαθὰν καὶ ἀβειρὼν A. 12 καὶ om A. 19 γῆν A.

ducentos et quinquaginta instructos haberet, et plebs concitata esset. at Moses in medium progressus "ego" inquit, "Core, et te et eorum qui a te stant quemlibet honore dignos iudico, verum deus Aaroni sacerdotium assignavit; idemque nunc denuo declarabit a quo sacra sibi velit fieri. mane igitur, qui de sacerdotio contenditis, prodite, thuribulo quisque domo secum allato et igne suffituque. una vobiscum etiam Aaron prodeat. tum vobis in populi conspectu odoramenta incendentibus, cuius victimam suaviorem iudicarit deus, is vobis pontifex erit." collaudat haec populus: postridie in concionem frequentes conveniunt. Moses Abironem et Dathanem arcessi iubet. non parent illi, minas insuper contra Mosem adiicientes. tum ille primoribus se sequi iussis ad tabernaculum illorum abit: prope quod cum venisset, manibus in caelum sublatis magna voce exclamat "quoniam, domine, doli mali suspectus habeor, tu ipse venito iudex, ac demonstra nihil fortuito geri, sed tua providentia gubernari omnia: quod si tuo iussu pontificatum Aaroni dedi, tellus cui Dathan et Abiron cum sua progenie insistunt, dehiscat; sin vera sunt quae contra me dicunt, quae eis sum imprecatus, ea in caput meum redundent." haec ubi lacrimans dixisset, tellus repente concussa cum ingenti fragore iuxta illorum taber-

καὶ τὰ αὐτῶν εἰς τὸ χάσμα κατήνεγκε, καὶ οὕτως αὖθις συνῆλθε τὸ διεστώς. ἐπὶ τούτοις ἔφριξε μὲν ὁ λαός, Μωυσῆς δὲ καλεῖ τοὺς περὶ ἱερωσύνης ἁμιλλωμένους. καὶ συνελθόντες πεντήκοντα καὶ διακόσιοι ἄνδρες τῶν ἐπισήμων καὶ Ἀαρὼν καὶ Κορὲ πρὸ τῆς σκηνῆς ἐπὶ τοῖς θυμιατηρίοις καθήγιζον ἃ ἐκόμιζον. ἐξέλαμψε δὲ πῦρ πολύ, οἷον ἂν θεοῦ κελεύσαντος ἀναφθείη, ὑφ' οὗ οἵ τε διακόσιοι καὶ πεντήκοντα καὶ Κορὲ διεφθάρησαν, ὡς μηδὲ τὰ D σώματα αὐτῶν εὑρεθῆναι· μόνος δὲ Ἀαρὼν εὑρέθη ἀλώβητος. Μωυσῆς δὲ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων περὶ τὸν χάλκεον ἐκέλευσε καταθέσθαι βωμόν, ἵν' ὑπόμνησις ὦσι τῶν γεγονότων καὶ τοῖς μετέπειτα. ἐκκλησιάσας δὲ πάλιν προεῖπε τοῖς φυλάρχοις ἥκειν τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα βακτηρίαις ἐπιγεγραμμένα κομίζοντας, ἐκείνῳ τῆς ἱερωσύνης ἐσομένης οὗπερ ἂν τῇ βακτηρίᾳ σημεῖον γένηται ἐκ θεοῦ. κομίζουσιν οὖν οἵ τε ἄλλοι καὶ Ἀαρών, ἐπιγράψας τῇ βακτηρίᾳ Λευίτην. ἃς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ θεοῦ κατέθετο Μωυσῆς. τῇ δ' ἐπιούσῃ προεκόμισε ταύτας. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι οἷαί περ ἐτύγχανον ἔμενον, ἡ δὲ Ἀαρὼν ἐβλάστησε P I 42 κλάδους τε καὶ καρπούς. τὸν δὲ καρπὸν ἡ μὲν τοῦ Λευιτικοῦ βίβλος κάρυα λέγει, ἀμύγδαλα δὲ ὁ Ἰώσηπος. ἐξεπλάγησαν οὖν πάντες, τρὶς τὸν Ἀαρὼν χειροτονήσαντος τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ δὲ πολέμων καὶ στρατείας ἡ τῶν Λευιτῶν ἀφεῖτο φυλή, ἵνα μὴ διὰ

5 καθηγίαζον A Iosephus. 7 καὶ post διακ. om A. τὰ om A. 10 ἐκελεύσατο A. 11 πάλιν προεῖπε] εἶπε A. 15 rectius Λευῖτιν: sic Iosephus. 16 προεκόμισε A Iosephus, προεκόμισαν PW. 18 Λευιτικοῦ] immo Numer. 17 8. 19 ὁ om A. Ἰώσηπος] Antiq. 4 4 2. 21 λευιτικῶν A.

saculum dehiscens cum et ipsos et eorum omnia deglutisset, iterum expletus est hiatus. his factis populus stupet: Moses eos qui sacerdotium sibi vendicabant vocat. conveniunt viri illustres ducenti quinquaginta. Aaron et Core ante tabernaculum cum acerris suis ea quae ipsi attulerant suffiunt. tum ingens flamma emicat, qualis videlicet iubente deo incendatur; qua illi ducenti quinquaginta una cum Core ita conflagrarunt ut nec cadavera eorum reperirentur: solus Aaron incolumis invenitur. Moses thuribula illorum virorum circa aeneam aram reponi iubet in rei gestae monimentum ad posteros; ac denuo habita concione edicit tribunis ut nomina tribuum baculis inscripta afferant: nam illius fore sacerdotium in cuius baculo signum edidisset deus. afferunt igitur tum alii suos baculos, tum Aaron quoque suum, Levita inscripto. eos in tabernaculo dei reposuit Moses, postridie protulit: ac caeteri quidem quales fuerant tales manserant, Aaronis autem baculus et ramos et fructus germinarat: quos fructus Levitici liber nuces, Iosephus amygdalas fuisse dicit. obstupuerunt igitur omnes, Aarone ter divinitus electo. iam quia Levitica tribus bellorum et expeditionum immunis erat, ne ob rerum necessariarum penu-

ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων ἀμελοῖεν τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ, ἐκέλευε Μωυσῆς τὴν Χαναναίαν κτησαμένους τοὺς Ἑβραίους ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα πόλεις κατανεῖμαι τοῖς Λευίταις καὶ γῆν πρὸ αὐτῶν, καὶ δεκάτην τῶν ἐπετείων καρπῶν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἱερεῦσι τελεῖν· καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τούτοις χορηγεῖν τὸν λαὸν διετάξατο, ὧν τὸ καθ' ἕκαστον ὁ ζητῶν τὴν τοῦ Λευιτικοῦ B *βίβλον ἀναπτύξας εὑρήσει.*

18. *Ταῦτα δὲ διατάξας Μωυσῆς ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἦλθε μετὰ τῆς στρατιᾶς καὶ ἠξίου παρελθεῖν δι' αὐτῆς. τῆς χώρας δ' ὁ βασιλεὺς μετὰ στρατιᾶς ἐνόπλου προϋπήντα τῷ Μωυσῇ. καὶ ὃς διὰ τῆς ἐρήμου ἐχώρει, μὴ ἄρχειν μάχης συμβουλεύοντος τοῦ θεοῦ. τότε καὶ Μαριάμμη τέθνηκε τοῦ Μωυσέως ἡ σύγγονος, μετὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου. τὸν* W I 27 *δὲ λαὸν ἀπῆγε διὰ τῆς ἐρήμου καὶ τῆς Ἀραβίας· ἔνθα καὶ Ἀαρὼν ἐτελεύτησεν εἰς ὄρος ἀναβὰς ὑψηλὸν καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν παραδοὺς τῷ υἱῷ Ἐλεάζαρ, τοῦ πλήθους ὁρῶντος, ἔτη βιοὺς ἑκατὸν πρὸς εἴκοσι καὶ τρισίν. ἐλθὼν δὲ Μωυσῆς ἐπὶ τὴν Μωα-* C *βιτῶν καὶ Ἀμορραίων χώραν τῷ στρατῷ δίοδον ᾔτει. Σηὼν δὲ τῆς χώρας ὁ βασιλεὺς διαβαίνειν τοὺς Ἑβραίους ἐκώλυε, καὶ τοῦ θεοῦ νίκην σημήναντος ἐρομένῳ τῷ Μωυσῇ, τὰς πανοπλίας ἀναλαβόντες Ἑβραῖοι πρὸς μάχην ἐχώρουν. τρέπονται δ' αὐτίκα οἱ*

5 χορηγεῖν τούτοις A. 10 προυπήντα μετὰ ἐνόπλου στρατιᾶς A. 12 μαριὰμ A. 15 ἀναβὰς] ἀνελθὼν A. 20 σημ. νίκην A. τὰς] τῆς A.

FONTES. *Cap.* 18. *Iosephi Ant.* 4 4 (§ 5) — 10. *Numer.* 20—31.

riam, sacrorum curam abiicerent, iubet Moses Hebraeis ut Chananaea terra parta oppida 48 Levitis assignarent, et agros ante ea, et decimas annuarum frugum tum ipsis tum sacerdotibus penderent: aliaque plurima eis a populo tribuenda constituit, quae qui singulatim scire desiderat, in libro qui Leviticus inscribitur inveniet.

18. His rebus ordinatis Moses cum exercitu ad Idumaeam accedit, transitum petens. at rex illius terrae cum armatis copiis occurrit. Moses itaque per desertum pergit, monitus a deo ne pugnam auspicaretur. eo tempore etiam Mariamme moritur, Mosis soror, quadragesimo anno post exitum ex Aegypto. populo ductu Mosis per desertum et Arabiam proficiscente, Aaron etiam obit, alto monte conscenso, et pontificalibus vestibus Eleazaro filio traditis in populi conspectu, anno aetatis 123. Moses ad Moabitarum et Amorraeorum regionem progressus petebat ut traducere liceret exercitum. sed loci illius rex Seon transitu populum prohibebat. cum autem Mosi interroganti victoriae signa dedisset deus, Hebraei armis sumptis in praelium vadunt. statim in fugam vertuntur Amorraei et omnes

Ἀμορραῖοι καὶ ἅπαντες διεφθάρησαν, πέπτωκε δὲ καὶ Σηὼν ὁ αὐτῶν βασιλεύς. καὶ τὰς πόλεις εἷλον καὶ τὴν γῆν ἐκείνων παρέλαβον. ἐπιτίθεται δὲ τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ Ὢγ ὁ τῆς Γαλαδηνῆς καὶ τῆς Γαυλανίτιδος βασιλεὺς σύμμαχος ἐλθὼν τῷ Σηὼν ἤδη ἀπολωλότι. αὐτός τε οὖν θνήσκει κατὰ τὴν μάχην, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διαφθείρεται, καὶ αἱ πόλεις ἑάλωσαν, καὶ οἱ ἐνοικοῦντες ἀπώλοντο.

Ἐκεῖθεν δὲ Μωυσῆς τὴν δύναμιν κατὰ τὸ μέγα πεδίον ἄγει D *καὶ στρατοπεδεύει Ἱεριχοῦντος ἔναντι. πόλις δ' ἐστὶν εὐδαίμων αὕτη, φοινικάς τε φέρουσα καὶ βάλσαμον νεμομένη. Βαλὰκ δὲ ὁ τῶν Μωαβιτῶν βασιλεὺς μετακαλεῖται τὸν μάντεα Βαλαὰμ ὅπως ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀρὰς ποιήσῃ παραγενόμενος. καὶ ὁ μὲν ἀπῄει, κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἀγγέλου θείου προσβαλόντος αὐτῷ ἡ ὄνος ᾗ ὁ Βαλαὰμ ἐπωχεῖτο συνεῖσα τοῦ θείου πνεύματος οὐ προέβαινεν οὐδὲ ταῖς πληγαῖς ἐνεδίδου, φωνήσασα δ' ἀνθρωπίνως κατὰ θείαν βούλησιν, ἄδικον ἐκάλει τὸν δεσπότην πληγὰς* P I 43 *αὐτῇ ἐπιφέροντα καὶ μὴ συνιέντα ὅτι ἐκ θεοῦ οἷς ἔσπευσεν ὑπηρετεῖν εἴργεται. ταραττομένου δ' αὐτοῦ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φωνήν, ἐπιφανεὶς ὁ ἄγγελος αὐτὸς τὴν ὁδὸν ἔλεγε κωλύειν τῷ κτήνει· βουλόμενον δ' ἀναστρέφειν, χωρεῖν προσωτέρω παρώρμησεν, καὶ ὃ ἂν ἐκ θεοῦ ἐμπνευσθείη τοῦτο λέγειν. καὶ ὁ μὲν ἧκει πρὸς τὸν Βαλάκ, καὶ εἰς ὄρος ἀχθείς, ἑπτά τε ταύρους ὁλοκαυτώσας καὶ τοσούτους κριούς, ὡς εἶδε τροπὴν σημαινομένην, οὐ μόνον οὐ κατηύξατο τῶν Ἑβραίων, ἀλλ' ἐπιθειάσας αὐτούς τε καὶ τὸ γένος*

1 ἀμμορραῖοι et infra ἀμμοραίων et ἀμμορίτιν A. 2 βασ. αὐτῶν A. 4 καὶ τῆς] καὶ A. 6 στρατηγὸς A. 16 βουλὴν A.

intereunt, rege etiam occiso et captis urbibus ac provincia occupata. Ogus item Galaditicae et Gaulanitidis rex, qui Seoni iam interfecto suppetias veniebat, Israelitas aggreditur. sed et ipse in praelio cadit et exercitus eius deletur, captis urbibus et incolis interfectis.

Inde Moses copias in magnam planitiem ducit et castra contra Hierichuntem locat, urbem beatam ac palmarum et balsami feracem. Balacus autem Moabitarum rex Balaamum vatem arcessit ut Israelitas diris devoveret. sed iter ingresso divinus angelus occurrit. quo asina, cui Balaamus insidebat, animadverso non progrediebatur neque cedebat verberibus, sed dei nutu voce humana edita expostulabat cum domino, a quo vapulabat, quod non intelligeret divinitus ea prohiberi ad quae properaret. voce illa perterrito etiam angelus apparet ac se ait iumento iter intercludere. reverti volentem ut pergat hortatur, et quicquid ei divinitus inspiretur dicat. ac venit ille quidem ad Balacum, et in montem perductus, septem tauris totidemque arietibus immolatis, cum stragem significari videret, non modo mala non imprecatus est Israelitis, sed et

B ἅπαν αὐτῶν εὐλόγησε καὶ ἐξύμνησε. τοῦ δὲ Βαλὰκ δυσχεραίνοντος ἐπὶ τούτοις ἔφη ὁ Βαλαὰμ "οὐκ ἐφ' ἡμῖν περὶ τῶν τοιούτων σιγᾶν ἢ λέγειν ἐστὶν ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ὅτε ἡμᾶς τὸ τοῦ θεοῦ λάβῃ πνεῦμα, ἃς ἐκεῖνο βούλεται φωνὰς ἀφίησι δι' ἡμῶν. ἐμοὶ δὲ χαρίζεσθαι βουλομένῳ σοι βωμὸν αὖθις ἑτοιμαστέον καὶ θύματα." θύει τοίνυν καὶ πάλιν, καὶ πεσὼν ἐπὶ στόμα προὔλεγεν ὅσα τε βασιλεῦσιν ἔσται πάθη καὶ ὅσα ταῖς πόλεσι. Βαλὰκ δὲ ἀτίμως ἀποπέμπει τὸν Βαλαάμ. εἶτα τὰς παρθένους ἐπιπέμπει τοῖς Ἰσραηλίταις κατὰ συμβουλὴν Βαλαάμ, αἷς οἱ τῶν Ἑβραίων νέοι ἁλίσκονται καὶ ταύταις συνῄεσαν, ὡς διὰ παντὸς ἤδη τοῦ C στρατοῦ τὴν παρανομίαν χωρεῖν, ἔρωτι τῶν Μαδιανιτίδων γυναικῶν θεοῖς αὐτῶν τῶν Ἑβραίων θυόντων καὶ ἀσυνήθων γευομένων τροφῶν. Μωυσῆς δὲ εἰς ἐκκλησίαν ἀγαγὼν τὸν λαόν, οὐκ ἄξια δρᾶν ἑαυτῶν οὐδὲ τῶν πατέρων τοὺς νέους ἔλεγε, καὶ ἐπειρᾶτο τούτους ἐπανορθοῦν. Ζαμβρῆς δὲ φύλαρχος ὢν φυλῆς τῆς Συμεωνίτιδος, καὶ Μαδιανίτιδι συνοικῶν καὶ περιμανῶς ἐκείνης ἐρῶν, Μωυσέως κατηναιδεύσατο, καὶ μὴ ἄν ποτε τὴν γυναῖκα καταλιπεῖν διωμόσατο. ὁ Φινεὲς δὲ τοῦ ἀρχιερέως ὢν παῖς Ἐλεάζαρ περιαλγήσας οὐκ ἀνῆκε παίων τῇ ῥομφαίᾳ τὴν Μαδιανῖτιν καὶ τὸν Ζαμβρὴν ἕως καὶ ἄμφω ἀπέκτεινεν. ὃν καὶ ἄλλοι
W I 28 D νέοι οἷς ἀρετῆς ἔμελε μιμησάμενοι ἀνῄρουν τῶν νέων τοὺς ἐπὶ

1 δυσχεράναντος A. 3 ὦ om A. 9 κατὰ τὴν σ. A. 10 νέοι A Iosephus, παῖδες PW. ἡλίσκοντο A. διαπαντὸς PW. 11 μαδιανιτίδων A, Μαδιανιτῶν PW. 12 Ἑβραίων] νέων A. 14 τῶν om A.

ipsos et omne genus eorum faustis ominibus et divinis laudibus prosecutus. ac graviter illa ferente Balaco "non penes nos" inquit "est, o rex, ista vel loqui vel tacere; sed cum divinus spiritus nos occuparit, quas ipse vult per nos voces edit. sed quia tibi gratum facere cupio, denuo instruendae erunt ara et victimae." rursus igitur sacrificat, et in faciem prolapsus clades regibus et urbibus imminentes vaticinatur. qua de causa Balacus eum sine honore dimittit. idemque post de Balaami consilio virgines in Israelitarum castra mittit, a quibus Hebraeorum iuvenes ad coitum alliciebantur, ut id facinus totum exercitum pervagaretur, amore Madianiticarum mulierum diis earum Hebraeis sacrificantibus et cibos insolitos comedentibus. Moses populo ad concionem vocato dicebat adolescentes neque se neque patribus suis digna facere, eosque corrigere satagebat. caeterum Zambres Simeoniae tribus princeps, qui Madianiticam mulierem sibi nuptam insano amore deperibat, impudenter sese Mosi opposuit, neque unquam deserturum iureiurando affirmavit. Phinees autem pontificis Eleazari filius doloris acerbitate victus non prius et Madianitidem et Zambrem gladio verberare destitit, quam utrumque occidisset. hunc alii iuvenes studiosi virtutis imitati, perimebant adolescentes qui contra leges

γυναιξὶν ἀλλοφύλοις παρανομήσαντας. ἀπόλλυνται οὖν ἄνδρες οὐκ ἐλάττους μυρίων καὶ τετρακισχιλίων. ἐντεῦθεν παροξυνθεὶς Μωυσῆς κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν ἐξέπεμψε στρατιάν, στρατάρχην αὐτῆς ἀποδείξας τὸν Φινεές. καὶ μάχης συστάσης οἵ τε βασιλεῖς αὐτῶν πίπτουσιν, ὄντες πέντε, καὶ πλῆθος ἄγαν πολύ. οἱ δὲ Ἑβραῖοι τὴν χώραν αὐτῶν διηρπάκασι, καὶ τοὺς οἰκήτορας σὺν γυναιξὶ διαφθείραντες μόνας τὰς παρθένους κατέλιπον εἰς τρισμυρίας καὶ δισχιλίας ἀριθμουμένας, ἃς τοῖς ἱερεῦσί τε καὶ Λευίταις P I 44 καὶ τῷ λαῷ διένειμε Μωυσῆς. γηραιὸς δὲ τυγχάνων διάδοχον ἑαυτοῦ κατέστησε τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν, κελεύσαντος τοῦ θεοῦ.

19. Αἱ φυλαὶ δὲ Γάδ τε καὶ Ῥουβὶμ καὶ τῆς τοῦ Μανασσῆ ἡ ἡμίσεια ἐδέοντο Μωυσέως τὴν τῶν Ἀμορραίων γῆν προσκληρῶσαι αὐτοῖς. ὁ δὲ δειλοὺς αὐτοὺς ἀπεκάλει καὶ μὴ θέλοντας τῆς πρὸς Χαναναίους μάχης κοινωνῆσαι τοῖς ὁμοφύλοις. ἀπελογοῦντο δ' ἐκεῖνοι μὴ τοῦτο εἶναι, ἀλλὰ πλήθει βοσκημάτων εὐθηνουμένους βούλεσθαι ταῦτα παρὰ τῇ χώρᾳ καταλιπεῖν, ἀγαθῇ τυγχανούσῃ πρὸς τετραπόδων τροφήν, ἵν' εἶεν αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῖς ὁμογενέσι συναπαίροντες εὔζωνοι. ἐπῄνεσε B ταῦτα Μωυσῆς καὶ τὴν Ἀμορῖτιν αὐτοῖς προσεκλήρωσεν ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις.

4 αὐτοῖς A. 10 prius τοῦ om A. 15 πρὸς μανιχαίους A. 19 συναπαίροντες A, συνεπαίροντες PW: Iosephus συναπεῖναι (sic).

Fontes. *Cap.* 19. *Iosephi Ant.* 4 7—5 1. *Numer.* 32 *et* 36. *Deuteron.* 1—34. *Iosue* 1—3.

patrias alienigenis mulieribus se contaminarant. ita viri quattuordecim milibus haud pauciores perierunt. ea re Moses irritatus contra Madianitas exercitum mittit, Phineae mandato imperio. praelio commisso reges eorum cadunt numero quinque, et multitudo ingens. Hebraei regionem eorum diripiunt, civibus una cum uxoribus occisis, solis virginibus parcentes, quae fuere ad triginta duo milia; quas Moses sacerdotibus, Levitis et populo distribuit. et quia iam senio confectus erat, successorem sibi designat Iesum Navis filium.

19. Cum tribus Gadia, Rubenia et Manasseae semissis Mosem orarent ut Amorraeorum terram ipsis attribueret, atque ille ignaviam eis opprobraret, ut qui belli Chananaei societatem cum popularibus detrectarent, illi se defendentes aliam afferebant causam, quod pecora, quorum copiis abundarent, in ea regione relicturi essent, apta rei pecuariae, ut ipsi popularium certamina expeditius adiutarent. collaudavit ea Moses atque iis condicionibus Amoritidem eis attribuit.

Τεθνηκότος δέ τινος ἐκ τῆς Μανασσῆ φυλῆς ἐπὶ θυγατράσι μόναις, ἐρωτηθεὶς Μωυσῆς τίνος ὁ ἐκείνου κλῆρος ἔσοιτο, ἀπεκρίνατο "εἰ μέν τισι τῶν φυλετῶν συνοικήσουσιν αἱ παρθένοι, μετὰ τοῦ κλήρου πρὸς ἐκείνους χωρείτωσαν· εἰ δὲ μνηστεύοιντό τισιν ἐξ ἑτέρας φυλῆς, τὸν κλῆρον ἐάτωσαν ἐν τῇ πατρῴᾳ φυλῇ," καὶ οὕτω μένειν ἑκάστου κλῆρον ἐν ταῖς φυλαῖς διετάξατο.

Ἤδη δὲ τεσσαράκοντα διεληλυθότων ἐτῶν ἐξότου τῆς Αἰγύ- C πτου οἱ Ἰσραηλῖται ἐξεληλύθασι, τριάκοντα ἐνδεουσῶν ἡμερῶν, ἀθροίσας τὸν λαὸν Μωυσῆς ἑκατὸν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν γεγονὼς τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς κατήγγειλε τέλος. καὶ πολλὰ παραινέσας, καὶ νόμους δοὺς ἐν βίβλοις καὶ τῆς σφετέρας πολιτείας διάταξιν, καὶ στρατεῦσαι κατὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν ἐντειλάμενος, περὶ τῆς φυλακῆς τε τῶν νόμων ὅρκον ἀπαιτήσας αὐτούς, καὶ τὸν δημαγωγὸν Ἰησοῦν παραθήξας ἐπὶ τοὺς Χαναναίους στρατεῦσαι, "ἰδοὺ" φησιν, "πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἄπειμι προγόνους· τήνδε μοι γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς πρὸς ἐκείνους ἀφίξεως ὥρισεν ὁ θεός." τὸ δὲ πλῆθος ἐδάκρυε, καὶ ἦν ὁ θρῆνος αὐτῶν ἀπαράκλητος καὶ τοσοῦ- D τος ὡς καὶ αὐτὸν Μωυσῆν ἐκνικηθῆναι τῷ πάθει καὶ προενεγκεῖν δάκρυα. πορευομένῳ δ' ὅπου ἔμελλεν ἀφανὴς ἔσεσθαι εἵποντο πάντες κοπτόμενοι. ὁ δὲ τοὺς μὲν πόρρω, τῇ χειρὶ κατασείων, μένειν ἐκέλευε, μόνη δ' ἡ γερουσία προέπεμπεν αὐτὸν καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρ καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰησοῦς, ἕως ἐπὶ τὸ ὄρος ἦλθε

1 τῆς τοῦ A. 7 οἱ ἰσρ. τῆς αἰγ. A. 9 ἀθρήσας A. 11 ἐν β. δοὺς A. 16 ὥρισεν] ἔδειξεν A. 18 ἐκκινηθῆναι alter codex Wolfii, νικηθῆναι codex Colberteus: Iosephus ἐνικήθη. προσενεγκεῖν A. 19 πορευομένου A. 20 καταμένειν σείων A.

Cum autem quidam Manasseae tribus, solis relictis filiabus, decessisset, interrogatus cuius esset illius portio, respondit, si quibus tribulium nupsissent virgines, ut una cum portione ad illos transirent; sin aliquibus alterius tribus desponderentur, portionem in patria tribu relinquerent. sic cuiusque bona in sua tribu esse retinenda constituit.

Iam autem quadraginta annis, demptis triginta diebus, elapsis ex quo Israelitae Aegypto excesserant, Moses annos 120 natus populo sibi mortem instare denuntiat; multisque praeceptis datis, legibus item et rei publicae forma descriptis, et mandata contra Amalechitas expeditione, ac iureiurando exacto de servandis legibus, nec non Iesu imperatore ad Chananaeos bello petendos incitato, "ecce" inquit "ego ad maiores nostros abeo: nam hunc mihi diem migrationis ad illos deus praefinivit." his auditis populus in lacrimas et fletum erupit inconsolabilem, ac tantum, ut affectus ille Mosi etiam vel invito lacrimas excuteret. abeuntem eum in locum, ubi inter mortales esse desineret, prosequebantur omnes plangentes. at ille, manu caeteros ulterius progredi vetans, senatoribus tantum et Eleazaro pontifice et Iesu imperatore comitantibus, donec venit ad

Ναβαῦ, ἐπὶ κορυφὴν Φασγά, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον Ἱεριχώ· ὅθεν ἔδειξεν αὐτῷ κύριος τὴν γῆν ἣν ἔμελλον κληρονομῆσαι οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, εἰπὼν αὐτῷ "ἴδε ταύτην τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, εἰς αὐτὴν δ' οὐκ εἰσελεύσῃ." ἐπὶ δὲ τὸ ὄρος τοῦτο ἐλθὼν ὑψηλὸν τυγχάνον, τὴν μὲν γερουσίαν ἀπέπεμψε, τὸν δ' Ἐλεάζαρ καὶ Ἰησοῦν ἐπήγετο. καὶ προσομιλῶν αὐτοῖς νέφους ἀθρόον περιλα- P I 45 *βόντος αὐτὸν ἐγένετο ἀφανής. γεγράφασι δ' αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τεθνεῶτα, ἵνα μὴ διὰ ὑπερβολὴν τῆς περὶ αὐτὸν ἀρετῆς τολμήσωσί τινες εἰπεῖν ὡς ἀποτεθέωται. ἐβίωσε δὲ τὴν ὅλην ζωὴν ἐνιαυτοὺς ἑκατὸν εἴκοσι, ὧν ἦρξε τὸ τρίτον μέρος ἑνὸς λείποντος μηνός. καὶ ἐπένθησαν αὐτὸν ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα.* W I 29 *ταῦτα μέν φησιν ὁ Ἰώσηπος, ἡ δὲ τοῦ Δευτερονομίου βίβλος πρὸς τῷ τέλει οὕτω περιέχει πρὸς ῥῆμα "καὶ ἐτελεύτησε Μωυσῆς οἰκέτης κυρίου, καὶ οὐκ οἶδεν οὐδεὶς τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης."*

Ἤδη δὲ τοῦ πένθους λελωφηκότος πέμπει κατασκόπους εἰς Ἱεριχοῦντα ὁ Ἰησοῦς, μετακαλεσάμενος δὲ τοὺς φυλάρχους τῆς B *τοῦ Ῥουβὶμ φυλῆς καὶ τῆς Γὰδ καὶ τῆς Μανασσῆ, ὑπεμίμνησκεν αὐτοὺς τῶν πρὸς Μωυσῆν συνθηκῶν. τῶν δὲ ἑπομένων πεντάκις μυρίοις ὁπλίταις ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην προσήει. οἱ δὲ πεμφθέντες*

1 *Ναβαῦ* A LXX, *Ναβᾶν* PW: Iosephus *ἐπὶ τῷ ὄρει τῷ Ἀβαρεῖ καλουμένῳ.* *φασγά* A LXX, *φασγᾶ* alter codex Wolfii et Colberteus, *Φασενᾶ* PW. 2 *ὁ κύριος* A. 7 *γέγραφε* Iosephus. 8 *δι'* A. 10 *λείποντος ἑνὸς* A. 11 *ἐπὶ ἡμέραις* A. 12 *ὁ* om A. *Ἰώσηπος*] Antiq. 4 8 49. *Δευτερονομίου*] 34 5 et 6, ubi vulgo *ὁ οἰκέτης .. εἶδεν .. ταφήν*, cod. Alex. *οἰκέτης .. οἶδεν .. τελευτήν.* 19 *πρὸς τὸν* A.

montem Nabau et cacumen Phasga, quod est in conspectu Hierichuntis, unde ei dominus terra, cuius haereditatem adituri essent Israelitae, monstrata dixit "oculis tuis istam intuere, sed ingressurus non es." ad montem hunc progressus, qui quidem altus est, senatu dimisso, Eleazarum solum et Iesum secum adducit; atque cum eis collocutus densaque nube circumdatus evanuit. scribitur autem in sacris libris ideo mortuus, ne ob excellentem virtutem audaciores aliqui deum esse factum perhiberent. summa aetatis eius fuere anni centum et viginti: quorum trientem, uno mense minus, in imperio fuit. defunctum luxerunt dies triginta. haec Iosephus tradit: sed Deuteronomii liber sic ad verbum habet "et obiit Moses, famulus domini, neque in hunc diem quisquam obitum eius novit."

Sopito iam luctu Iesus exploratores Hierichuntem mittit, et Gadiae, Rubeniae ac Manasseae tribus principes arcessitos pacti cum Mose initi admonet. qui cum quinquaginta milibus armatorum eum ad Iordanem

κατάσκοποι εἰς Ἱεριχὼ παραγενόμενοι τὴν πόλιν ἅπασαν κατενόησαν, γνωσθέντες δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας μηνύονται· ὁ δ' εὐθὺς αὐτοὺς συλληφθῆναι ἐκέλευσεν. ὡς δὲ ἔγνω τὴν ἔφοδον τῶν ζητούντων τοὺς ἄνδρας ἡ γυνὴ παρ' ᾗ προσπεφεύγασι, Ῥαὰβ καλουμένη, τοὺς μὲν κατέκρυψε λίνου αὐτοῖς ἀγκαλίδας ἐπιθεμένη, τοῖς δὲ ζητοῦσιν ἔλεγεν ὡς οἱ ἀγνῶτες ἄνδρες ἐκεῖνοι πρὶν δῦναι τὸν ἥλιον παρ' αὐτῇ δειπνήσαντες ἀπηλλάγησαν. οἱ δ' οὕτως αὐτοὺς ὑπελθούσης τῆς γυναικὸς ὥρμησαν ἄλλος ἀλλαχοῦ C *τοὺς ἄνδρας διώκοντες. ἡ δὲ Ῥαὰβ χωρεῖν ἐκέλευσεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα τοὺς ἄνδρας καὶ μεμνῆσθαι αὐτῆς καὶ ἀμοιβὴν ἐκτῖσαι τῆς Χαναναίων χώρας ἐπικρατήσαντας. οἱ δὲ καὶ χάριν ἔχειν ὡμολόγουν, καὶ ἡνίκα ἂν ἡ πόλις ἁλίσκηται τὴν κτῆσίν τε καὶ τοὺς οἰκείους εἰς τὸ καταγώγιον ἐγκαθεῖρξαι αὐτῇ ἐνετέλλοντο, ἀπαιωρῆσαι δὲ καὶ φοινικίδα πρὸ τῶν θυρῶν, ἵν' εἴη γνώριμος ἡ οἰκία καὶ διαφυλαχθῇ. καὶ οἱ μὲν πρὸς τοὺς οἰκείους ἐσώθησαν καὶ ἃ ἔπραξαν ἐδήλουν. τοῦ Ἰορδάνου δὲ πολλοῦ ῥέοντος, οὕτω τοὺς Ἑβραίους ὁ Ἰησοῦς ἐπ' αὐτοῦ διεβίβασε. προῄεσαν μὲν οἱ ἱερεῖς* D *τὴν κιβωτὸν αἴροντες, εἶτα οἱ Λευῖται κομίζοντες τὴν σκηνήν, εἵποντο δὲ τούτοις ὁ λαός. ὡς δὲ τοῖς ἱερεῦσι πρώτοις ἐμβᾶσιν ἀνεκόπη τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ, πάντες θαρρούντως ἐπεραιοῦντο. ἔστησαν δ' ἐν μέσῳ οἱ ἱερεῖς ἕως οὗ διαβαίη τὸ πλῆθος· εἶτα κἀκεῖνοι ἐξῄεσαν ἐλεύθερον ἀφέντες τὸ ῥεῦμα χωρεῖν. καὶ πρὸ*

1 *ἱεριχοῦντα* A. 11 *καὶ* om A. 12 *ἁλίσκεται κτῆσιν καὶ* A. 13 *καὶ ἀπαιωρῆσαι δὲ φοινικίδι* A. 17 *διεβίβαζε* A. 20 *θαρροῦντες* A. 22 post *ῥεῦμα* A add *τοῦ ποταμοῦ*.

sequuntur. caeterum exploratores Hierichuntem missi, urbe tota perlustrata, cogniti et regi indicati statim comprehendi iubentur. ea re mulier nomine Raab, ad quam confugerant, intellecta, homines occultat sub lini fasciculis, et inquisitoribus dicit viros illos ignotos ante solis occasum apud se cenatos discessisse. illi sic a muliere elusi allus alio dilabuntur, persecuturi eos. tum Raab domum se recipere iubet viros, beneficii sui memores, ac terra Chananaea potitos referre gratiam. illi et gratias agunt, eamque ubi urbs capta esset ut res suas et necessarios in diversorio concluderet, suspenso pro foribus purpurae panno, monent, quo nosceretur domus et conservaretur. itaque ad suos incolumes reversi quid gessissent renuntiant. cum autem Iordanis intumuisset, sic Iesus Hebraeos per eum traduxit. praecedebant sacerdotes arcam ferentes, deinde Levitae tabernaculum gestantes: hos populus sequebatur. ut autem sacerdotibus primis ingressis impetus fluminis statim interrumpitur, omnes audacter traiecere, stantibus in medio sacerdotibus donec populus transisset; ac tum demum ipsi etiam sunt egressi, cursu fluminis in integrum restituto.

δέκα σταδίων τῆς Ἱεριχοῦντος στρατοπεδεύονται. (20) βωμὸν δ' ἐκ τῶν λίθων ὁ Ἰησοῦς ἱδρυσάμενος οὓς ἕκαστος τῶν φυλάρχων κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ βυθοῦ τοῦ Ἰορδάνου ἀνείλετο, ἔθυεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα ἑώρταζε. τότε δ' αὐτοὺς καὶ τὸ μάννα ἐπιλελοίπει, χρησαμένους αὐτῷ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη· ἤδη γὰρ εὐπόρουν ἐκ τῆς χώρας πάντων ὧνπερ P I 46 ἐδέοντο. τῇ δὲ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ἱεριχοῦντος ὁ Ἰησοῦς ἐπεχείρησεν, οὕτω ταύτην διατιθέμενος. τὴν κιβωτὸν οἱ ἱερεῖς φέροντες περιώδευον τὸ τεῖχος, ἑπτὰ σαλπίζοντες κέρασι, καὶ ἡ γερουσία παρείπετο· εἶθ' ὑπενόστουν εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ τοῦτο ἐπὶ ἓξ ἐποίουν ἡμέρας. τῇ δὲ ἑβδόμῃ τὰ αὐτὰ ποιησάντων καὶ περιελθόντων ἑπτάκις, τὸ τεῖχος κατέπεσε, καὶ ὁ λαὸς εἰσελθὼν πάντας ἔκτειναν καὶ τὴν πόλιν ἐνέπρησαν. τὴν δὲ Ῥαὰβ μόνην σὺν τοῖς οἰκείοις ἔσωσαν οἱ κατάσκοποι, φοινικίδα πρὸ τῆς οἰκίας ἀπαιωρήσασαν. καὶ Ἰησοῦς ἀγροὺς αὐτῇ ἐδωρήσατο καὶ ἦγε διὰ τιμῆς. κατὰ δὲ τῶν ἐγείρειν αὖθις βουληθησομένων τὴν πόλιν ἀρὰς ἔθετο, στερηθῆναι B μὲν τοῦ πρώτου παιδὸς τὸν θεμελίους βαλλόμενον, τὸν τελειώσαντα δὲ ζημιωθῆναι τὸν νεώτατον. πολὺ δὲ πλῆθος ἐκ τῆς W I 30 πόλεως ἀθροίζεται ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ, καὶ ἅπαν ἀνετέθη τῷ θεῷ ὡς τῶν κατωρθωμένων ἐσόμενον ἀπαρχήν· ἀπείρητο γὰρ πᾶσιν ἐκ τούτου τι σφετερίσασθαι. Ἄχαρ δέ τις ἐκ τῆς Ἰούδα

1 καὶ βωμὸν ἐκ A. 18 τὸν] τοὺς θεμ. A. 20 ἀνετέθειτο τῷ A. 22 ἄχαρ A LXX, Ἄχαρος Iosephus, Ἄχωρ PW, hic et infra.

Fontes. *Cap.* 20. *Iosephi Ant.* 5 1. *Iosue* 4—11.

Iordane superato castra decem stadiis ab Hierichunte locant. (20) Iesus in ara ex lapidibus, quos ipsius iussu quilibet tribunus ex alveo Iordanis sustulerat, immolat, et festum Paschatis celebrat. eodemque tempore manna eos defecit, quo per annos quadraginta fuerant usi. iam enim ex agris omnia quibus opus erat suppetebant. obsidionem Hierichuntis Iesus primo die festivitatis est auspicatus, re sic instructa. sacerdotes arcam gestantes moenia circumibant, septem cornua inflantes: senatus pone sequebatur: post in castra redibant. idque sex diebus cum fecissent ac die septimo repetiissent et septies circumissent, murus concidit, populus ingressus omnes occidit et urbem incendit. solam Raabem cum suis, signo illo pro foribus conspecto, exploratores conservarunt; Iesus etiam agro donavit et honorifice tractavit. si qui vero urbem instauraturi essent, eos diris huiusmodi est detestatus, ut qui fundamenta iaceret, primogenitum amitteret, qui perficeret, natu minimum filium. magna auri et argenti copia ex manubiis urbis coacta deo universa consecratur, primitiae rei bene gestae; et omnibus interdicitur ne quid inde sibi usurpent. sed

φυλῆς ὑφάσματι χρυσοῦφεῖ περιτυχὼν καὶ μάζῃ χρυσοῦ ἑλκούσῃ σίκλους διακοσίους, ἰδιώσατο ταῦτα κατορύξας ἐν τῇ σκηνῇ. μετὰ ταῦτα πολέμου συστάντος τρέπονται οἱ Ἑβραῖοι καὶ πίπτουσιν C *αὐτῶν ἄνδρες ἓξ καὶ τριάκοντα. τοῦτο σφόδρα τὸ πλῆθος ἐλύπησε. καὶ Ἰησοῦς ἐπὶ στόμα πεσὼν ἐδέετο τοῦ θεοῦ. χρηματισθεὶς δὲ κλοπὴν γενέσθαι τῶν καθιερωθέντων χρημάτων, κλήρῳ τὴν κρίσιν ἐπέτρεψεν. ἐπὶ δὲ τὸν Ἄχαρ τοῦ κλήρου πεσόντος ὁμολογεῖ τὴν κλοπὴν ἐκεῖνος καὶ παράγει τὰ φώρια. καὶ ὁ μὲν λίθοις ἀναιρεῖται σὺν τοῖς αὐτοῦ, Ἰησοῦς δὲ πολιορκεῖ τὴν Ναῒν καὶ ταύτην αἱρεῖ.*

Γαβαωνῖται δὲ καὶ οἱ ἐκείνοις περίοικοι Χαναναίοις προσήκοντες, φοβηθέντες ὡς τοῖς Ἱεριχουντίοις καὶ τοῖς περὶ Ναῒν τὰ ὅμοια πείσονται, πρεσβείαν ἀποστέλλουσι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, πορ- D *ρωτάτω λέγοντες κατοικεῖν μηδὲ κατὰ γένος κοινωνεῖν Χαναναίοις, καὶ σπονδὰς πρὸς αὐτοὺς θέσθαι ζητοῦντες τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ συνθήκας φιλίας. Ἰησοῦς οὖν φιλίαν πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο. γνοὺς δ' ἔπειτα τούτους τοῦ γένους ὄντας τῶν Χαναναίων, τῆς ἀπάτης αὐτοῖς ἐνεκάλει. οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης ἔφασαν τοῦτο πρᾶξαι, δεδιότες τὸν ὄλεθρον. καὶ Ἰησοῦς ἵνα μὴ παραβαίη τὸν ὅρκον δημοσίους αὐτοὺς ἀποδείκνυσιν. οὕτως Ἰώσηπος· ἡ δὲ βίβλος τοῦ Ἰησοῦ περιέχει ὅτι κατέστησεν αὐτοὺς ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους πάσῃ τῇ συναγωγῇ καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θεοῦ. ἐπι-*

6 *καθιερωμένων* A. 10 *Ναῒν*] *Γαὶ* LXX, *Ἄϊναν* Iosephus. 12 *ὡς*] *μὴ* A. 13 *στέλλουσι* A. 14 *κατὰ γένος* A, *κατὰ γένους* codices Wolfii, *γένους* PW. 17 *τῶν χαν. ὄντας* A. 20 *αὐτοῖς* A. *Ἰώσηπος*] Antiq. 5 1 16. 21 *Ἰησοῦ*] 9 27.

Achar quidam Iudaicae tribus textum quoddam ex auro et auri massam quae siclos ducentos pendebat nactus, retinet inque tabernaculo suo defodit. post orto bello in fugam vertuntur Hebraei, triginta sex ex eis interfectis. eam cladem populus aegerrime tulit. Iesus in faciem prolapsus deprecatur deum: et oraculo edoctus sacrilegium esse factum, iudicium sorti committit. quae cum in Acharem incidisset, fatetur ille facinus, res surreptas profert, ipse cum suis lapidatur. Iesus Naim obsidione capit.

Caeterum Gabaonitae eorumque finitimi, cum ad Chananaeos pertinerent, veriti ne itidem ut Hierichuntii et Naitae tractarentur, legatos ad Iesum mittunt, se longissime inde habitare dicentes, neque genere cum Chananaeis coniunctos, foedus inire cum Israelitis et iungere amicitiam cupere. Iesus postulatis eorum annuit. post, ubi eos Chananaeae gentis esse intellexit, cum eis ob dolum expostulat. illi necessitatem excusant atque excidii metum. tum Iesus, ne datam fidem violaret, publicos servos eos facit. sic Iosephus: sed liber Iesu ait eos lixas et calones totius syna-

θεμένου δὲ τοῖς Γαβαωνίταις τοῦ βασιλέως τῶν Ἱεροσολύμων διὰ τὰς πρὸς Ἑβραίους σπονδάς, ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς συμμαχεῖ καὶ τρέπεται τοὺς ἐναντίους καὶ τραπέντας ἐδίωκεν. ὅτε καὶ οὐρανόθεν P I 47 χάλαζά τε τῆς συνήθους μείζων καὶ κεραυνοὶ τοῖς πολεμίοις ἐπέπεσον, καὶ ἡ ἡμέρα ηὔξητο, τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου στήσαντος τοῦ θεοῦ ἐντεύξει τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα μὴ νυκτὸς ἐπελθούσης διαφύγωσιν οἱ πολέμιοι. καταλαμβάνονται δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἔν τινι σπηλαίῳ κρυπτόμενοι, καὶ κτείνονται πάντες. Ἰησοῦς δὲ ἐπανήει πάλιν τῆς Χαναναίας ἐπὶ τὴν ὀρεινήν, καὶ πολὺν φόνον τῶν ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος καὶ λείαν λαβὼν εἰς τὸ ἐν Γαλγάλοις ἦλθε στρατόπεδον. ἐκλήθη δ' ὁ τόπος τοῦ στρατοπέδου Γάλγαλα, ὡς ἤδη ἑαυτοὺς ἐλευθέρους τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῆς κατὰ τὴν B ἔρημον ταλαιπωρίας γνόντων τῶν Ἰσραηλιτῶν· γάλγαλα γὰρ τὴν ἐλευθερίαν Ἑβραῖοι καλοῦσι. στρατεύουσι δ' ἐπ' αὐτοὺς οἱ περὶ Λίβανον Χαναναῖοι καὶ οἱ ἐν τοῖς πεδινοῖς, Παλαιστηνοῖς συμμαχούμενοι. ἦν δ' ὁ στρατὸς ἐκείνων ὁπλιτῶν μυριάδες τριάκοντα, μύριοι δ' ἱππεῖς καὶ τρισμύρια ἅρματα. νίκην δὲ τοῦ θεοῦ ἐπαγγειλαμένου καρτερὰ μάχη γίνεται, ὡς πᾶν τὸ στράτευμα τῶν ἐχθρῶν πλὴν ὀλίγων διαφθαρῆναι καὶ τοὺς βασιλεῖς δὲ πεσεῖν.

21. Ἔτος δὲ πέμπτον ἤδη παρεληλύθει καὶ Χαναναίων C οὐκέτι οὐδεὶς ὑπολέλειπτο. Ἰησοῦς δὲ ἱστᾷ τὴν σκηνὴν κατὰ

2 πρὸς τοὺς A. 5 τῷ ἡλίῳ A. 9 τῶν] τὸν A. 14 ἑβραῖοι τὴν ἐλευθ. A. 16 μυριάδων A. 17 τρισμύρια] δισμύρια Iosephus. 21 οὐκέτι om A, οὐκέτ' Iosephus. ὑπελείπετο A.

Fontes. *Cap.* 21. *Iosephi Ant.* 5 1 *et* 2. *Iosue* 12 *sq.* *Iudicum* 1.

gogae et divini altaris esse factos. Gabaonitas a rege Hierosolymorum ob foedus cum Israelitis initum bello petitos Iesus defendit, hostes in fugam vertit, fugientes persequitur. quo praelio et grando solito maior et fulmina caelitus in hostes irruerunt; et dies facta longior, cursum solis ad Iesu preces sistente deo, ne superventu noctis hostes elaberentur. reges etiam in quodam specu delitescentes deprehensi occiduntur omnes. his rebus gestis Iesus in Chananaeae montana regreditur, ibique magna caede edita et opima praeda parta, in Galgalia castra sese recipit. quibus ex eo nomen erat factum, quod Israelitae se et servitute Aegyptiaca et aerumnis deserti liberatos esse cognoscerent: nam *galgala* Hebraeis libertatem significat. cum autem Chananaei Libanum montem accolentes et qui in campestribus habitabant, Palaestinis in auxilium adscitis, bellum eis inferrent, atque in exercitu haberent armatorum trecenta milia, equitum decem milia et milia curruum triginta, deo victoriam Israelitis pollicito praelium atrox committitur: quo hostes universi paucis exceptis perierunt, regibus etiam caesis.

21. Annus tum quintus exierat, neque Chananaeorum quisquam erat reliquus: cum Iesus tabernaculum in oppido Selomo collocat, donec

πόλιν Σηλώμ, ἕως οἰκοδομῆσαι αὐτοῖς ναὸν γένηται. συναγαγὼν
δὲ τὸν λαὸν εἰς Σηλώμ, τὰς ἑαλωκυίας τῶν πόλεων ἀπηρίθμει,
καὶ ὅσαι τῶν ἐναντίων διεφθάρησαν στρατιαί, καὶ ὡς τριάκοντα
W I 31 *πρὸς ἑνὶ βασιλεῖ αὐτῶν ἀπεκτάνθησαν. τὰς δὲ περιλειφθείσας*
ἔτι πόλεις πολυχρονίου δεῖσθαι πολιορκίας δι' ὀχυρότητα ἔλεγε,
καὶ ἠξίου τοὺς ἐκ τῆς περαίας τοῦ Ἰορδάνου συνεξορμήσαντας
αὐτοῖς ἀπολύειν ἤδη πρὸς τὰ οἰκεῖα. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς
ἐκ τῶν δύο φυλῶν καὶ τῆς ἡμισείας, πενταχισμυρίους ὄντας,
D *πρὸς τὰς κληρουχίας αὐτῶν ἐπέτρεπεν ἀπελθεῖν. οἱ δὲ διαβάντες*
τὸν Ἰορδάνην βωμὸν ἐπὶ τῇ ὄχθῃ ἱδρύονται. ὃ θόρυβον τῷ
πλήθει τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐνεποίησε. πέμπουσιν οὖν ἐπ' αὐτοὺς
δέκα τῶν ἐντίμων καὶ Φινεές, αἰτιώμενοι περὶ τοῦ βωμοῦ. οἱ δὲ
μὴ κατὰ νεωτερισμὸν ἀναστῆσαι τὸν βωμὸν ἔλεγον, εἰς δὲ τεκμή-
ριον τοῖς ἑξῆς τῆς πρὸς ὑμᾶς οἰκειότητος· ἕνα γὰρ θεὸν γινώ-
σκειν τὸν σύμπασι τοῖς Ἑβραίοις κοινόν. ταῦτα εἰπόντων Φινεὲς
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Ἰησοῦν ὑπενόστησαν. Ἰησοῦς δὲ
κληροδοτήσας τῷ πλήθει τὰς χώρας, ἐν Σικίμοις διῆγεν. ὑπέρ-
γηρως δὲ γεγονὼς καὶ θνήσκειν ἤδη μέλλων παραίνεσιν ἐποιήσατο
P I 48 *πρὸς τὸ πλῆθος, καὶ ἐτελεύτησε βιοὺς ἔτη ἑκατὸν δέκα, ὧν σὺν*
Μωυσεῖ διέτριψε τεσσαράκοντα, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν

1 *Σηλώμ*] *σιὼν* A, *Σιλοῦν* Iosephus, *Σηλὼ* LXX. *οἰκοδομεῖν* A. 2 *τῶν πόλεων*] *τε πόλεις* A. 3 *ὅσοι* PW. *τριάκοντα πρὸς ἑνὶ βασιλεῖ* A cum Iosepho et LXX, *τριάκοντα βασιλεῖς* PW. 5 *ἰσχυρότητα* A. 10 *τῷ*] *καὶ τῷ* A. 15 *εἰπόντες* A. 17 *κληροδότας τ. π. τῆς χώρας* A. 20 *Μωυσεῖ*] p. 70 v. 10 et 20 *Μωυσῇ*. *διέπρεψε* A, *συνδιέτριψε* Iosephus.

templum aedificandi daretur occasio. ac populi universi concilio indicto, captas urbes enumerat, caesosque hostium exercitus, et ut 31 eorum reges interfecti essent. urbes autem quae superessent munitissimas diuturnam postulare obsidionem asserebat, et transiordaninorum auxilia iam domum remittenda censebat. duabus igitur tribubus et semissi, quarum viri erant quinquagies mile, ad sua redeundi potestatem facit. illi Iordane superato aram in ripa constituunt. qua de causa tumultu inter Israelitas excitato, decem honoratos viros una cum Phinee legatos mittunt, de ara exstructa expostulantes. illi non rerum novandarum studio se aram fecisse respondent, sed ut monimento esset posteris necessitudinis eius quae sibi cum illis intercederet: unum enim sese deum agnoscere omnibus Hebraeis communem. his auditis Phinees cum suis ad Iesum revertitur. is provincia sorte inter populum distributa Sicimis degebat: ac senio confectus et iamiam moriturus, populo officii admonito, obit, cum annos vixisset centum et decem, quorum cum Mose versatus fuerat quadraginta, et post

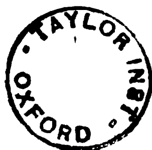
στρατηγῶν πέντε καὶ εἴκοσι. θνήσκει δὲ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρ, Φινεὲς τῷ υἱῷ τὴν ἀρχιερωσύνην λιπών.

Μετὰ δὲ ταῦτα Χαναναῖοι ἐλπίσαντες περιγενέσθαι τοῦ τῶν Ἑβραίων γένους, θανόντος Ἰησοῦ, κατ᾽ αὐτῶν ἐπεστράτευσαν, τῷ βασιλεῖ Ἀδωνιβεζὲκ τὴν ἡγεμονίαν πιστεύσαντες. δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα κύριος Βεζέκ· ἀδωνὶ γὰρ Ἑβραϊστὶ κύριος λέγεται. συμμίξασαι δὲ τοῖς Χαναναίοις αἱ δύω φυλαί, ἡ τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ τοῦ Συμεών, τρέπονται αὐτοὺς καὶ τὸν Ἀδωνιβεζὲκ αἱροῦσι καὶ B ἀκρωτηριάζουσιν. εἷλον δὲ καὶ πόλεις πολλὰς καὶ τῶν Ἱεροσολύμων τὴν κάτω πόλιν, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἀπέκτειναν. τῆς δ᾽ ἄνω δυσχερὴς ἦν ἡ πολιορκία, φύσει τε τοῦ χωρίου καὶ τειχῶν ὀχυρότητι. ἑλόντες δὲ καὶ τὴν Χεβρὼν ἅπαντας διεχρήσαντο, καὶ ἔδωκαν αὐτὴν τῷ Χάλεβ εἰς κλῆρον καθὼς Μωυσῆς ἐνετείλατο. καὶ τοῖς τοῦ Ἰοθὸρ ἀπογόνοις ἀγχιστεῦσιν οὖσι Μωυσέως γῆν προσεκλήρωσαν, ὅτι τὴν πατρίδα καταλιπόντες συνείποντο ἐν τῇ ἐρήμῳ τῷ τῶν Ἑβραίων λαῷ. αἱ δὲ ἐξ Ἰούδα καὶ Συμεὼν φυλαὶ μεγάλως εὐδαιμονήσασαι τὰ ὅπλα κατέθεντο. τὰ Βαίθηλα δέ γε πολιορκοῦσα ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραῒμ οὐδὲν ἤνυε. συλλαβόντες δέ τινα τῶν τῆς πόλεως, πίστεις παρέσχον αὐτῷ παραδόντα τὴν C πατρίδα σώσειν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς συγγενεῖς. καὶ ὁ μὲν οὕτως προδοὺς σώζεται μετὰ τῶν οἰκείων, οἱ δὲ κτείναντες τοὺς οἰκοῦντας εἶχον τὴν πόλιν. Βενιαμῖται δέ, τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως λαχούσης αὐτοῖς, φόρους τοῖς κατοίκοις ἐπέθεντο, ζῆν συγχω-

2 τὴν ἀρχ. τῷ υἱῷ A. 3 δὲ om A. 6 prius κύριον A. 12 διεχειρίσαντο A. 18 γε om A. 19 παραδιδόντι A.

eius obitum exercitum duxerat quinque et viginti. moritur et Eleazarus pontifex, filio Phinei sacerdotio relicto.

Post obitum Iesu Chananaei, gentis Hebraeae superandae spe concepta, bellum faciunt, Adonibezeco imperatore creato, quod nomen Hebraeis Bezeci dominum sonat. cum his duae tribus, Iudaica et Symeonia, congressae in fugam vertunt hostes, Adonibezecum captum mutilant. multa item oppida cepere, et inferiorem Hierosolymorum urbem, habitatoribus occisis. verum superioris difficilis erat obsidio, tam situ quam moenibus permunitae. Chebronem etiam captam civibus interfectis Chalebo in sortem dederunt, ut mandarat Moses. Iothoris quoque posteris, Mosis affinibus, agros assignarunt, quod is patria relicta populum Hebraeorum in deserto secutus esset. at Iudaica et Symeonia tribus, magnam adeptae felicitatem, arma posuerunt. Ephraimitae vero Baethelis obsidione frustra tentata, cum civem eius urbis cepissent, incolumitatem illi et cognatis eius promittunt, si urbem proderet. is urbe prodita conservatur: illi civibus occisis urbem occupant. Beniamitae, quibus Hierosolymorum urbs obvenerat, tributo imposito, incolis

ῥήσαντες παρὰ τὴν θείαν διαταγήν. ὁμοίως τε ἐποίουν καὶ αἱ ἄλλαι φυλαί.

22. Ἤδη δ' εὐθηνουμένους τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ διέφθειρεν ἡ τρυφή, καὶ τοὺς θείους νόμους παρέβαινον καὶ πρὸς τὸ πονεῖν διέκειντο ἀηδῶς, καὶ ἡ ἀριστοκρατία ἐξέλιπε, καὶ ἡ γερουσία οὐκ
D ἀπεδείκνυτο. ὅθεν στάσις αὐτοὺς καταλαμβάνει δεινὴ ἐξ αἰτίας τοιαύτης. ἀνὴρ Λευίτης τὴν σύζυγον ἐπαγόμενος ἐκ Βηθλεὲμ οὖσαν οἴκαδε ἀπῄει. ἤδη δ' ὀψίας οὔσης ἐπιξενοῦται παρὰ πρεσβύτῃ τινὶ ἐν Γαβαὼ πόλει φυλῆς τῆς Βενιαμίτιδος. νεανίαι δὲ Γαβαωνῖταί τινες τὸ γύναιον θεασάμενοι ἧκον ἀπαιτοῦντες αὐτό· τοῦ δὲ πρεσβύτου μὴ διδόντος ἀποκτείνειν ἠπείλουν. ὁ δὲ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς αὐτοῖς παρεχώρει ἵνα μή τι βίαιον ὑποσταῖεν οἱ ἐπιξενωθέντες αὐτῷ. ἁρπάσαντες δ' ἐκεῖνοι τὸ γύναιον ἀπηλλάγησαν, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐμφορηθέντες αὐτῆς ἀφῆκαν
W I 32 ἀρχομένης ἡμέρας. ἡ δὲ τῇ τε νυκτερινῇ ταλαιπωρίᾳ καὶ τῇ
P I 49 πρὸς τὸν ἄνδρα αἰσχύνῃ καὶ τῇ λύπῃ καταβληθεῖσα διαπεφώνηκε. καὶ ὁ ταύτης ἀνὴρ εἰς μέρη δώδεκα διελὼν τὴν θανοῦσαν διέπεμψε μέρος εἰς ἑκάστην φυλήν, τό τε πάθος διδάξας αὐτοὺς καὶ τοὺς αἰτίους τῆς συμφορᾶς. πέμπουσιν οὖν πρὸς τὴν Γαβαὼ τοὺς παρανομήσαντας ἐξαιτούμενοι· οἱ δὲ οὐκ ἐξέδοσαν. αἱ φυλαὶ δ' ἐπεστράτευον ἐπ' αὐτούς, καὶ δὶς συμβαλόντες τοῖς Βενιαμίταις .

1 τὰς θείας διαταγάς A. τε] δ' A. 4 παρέβαινον νόμους A. 5 ἡ ἀριστοκρατία] ὁ τριετοκράτης C. 8 ἐπανῄει A: Iosephus ἀπιέναι. 12 παρ. αὐτοῖς A. 18 διδάσκων A. 20 ἐξέδωκαν A. 21 τοῖς Βενιαμίταις om A.

Fontes. *Cap.* 22. *Iosephi Ant.* 5 2—4. *Iudicum* 19—21 et 3.

contra divinum mandatum pepercerunt. idem etiam aliae tribus sunt imitatae.

22. Israelitas rebus secundis iam florentes luxuria corrupit, ut et divinas leges violarent et ad laborem segnes essent. desierat etiam optimatium magistratus, neque amplius senatus legebatur. itaque atrox seditio inter eos oritur, tali de causa. Levita quidam coniugem Bethleemiticam domum abducturus apud senem quendam Gabaone, Beniamiticae tribus oppido, vesperi divertitur. ibi quidam adolescentes Gabaonitae, cum mulierculam vidissent, adsunt eam flagitantes: seni recusanti necem minitantur. ille filiam suam eis potius offert, modo hospites a vi et iniuria tueatur. verum illi non nisi rapta muliercula discedunt, eamque per totam noctem pro libidine sua subagitatam diluculo dimittunt. at illa et nocturna aerumna et pudore mariti et dolore oppressa exhalat animam. tum maritus, mortua in duodecim partes secta, ad singulas tribus unam portionem mittit, et calamitate et auctoribus illius expositis. Israelitae igitur Gabaonem mittunt qui sceleris auctores ad supplicium exposcant. illis non dedentibus bellum inferunt; ac bis acie congressi a Beniamitis in

ἡττῶνται οἱ Ἰσραηλῖται. εἶτα διὰ Φινεὲς τοῦ ἀρχιερέως δέονται τοῦ θεοῦ, καὶ οὕτω συμβαλόντες τοῖς Βενιαμίταις ἐκράτησαν, ὡς πάντας πλὴν ἑξακοσίων πεσεῖν, οἳ πρὸς τὰ πλησίον ὄρη κατέφυγον. B οἱ δὲ Ἰσραηλῖται ἐνέπρησάν τε τὴν Γαβαὼ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας πάντας διεχειρίσαντο, καὶ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις δὲ πόλεσιν αὐτῶν δρῶσι τὰ ὅμοια. καὶ Ἰαβεὶς δὲ Γαλααδίτιδος πόλεως, ὅτι μὴ συνεμάχησεν αὐτοῖς, φονεύουσι τοὺς κατοίκους σὺν τέκνοις καὶ γυναιξί, πλὴν τετρακοσίων παρθένων, ἃς τοῖς περισωθεῖσι τῶν Βενιαμιτῶν παρέσχον ἵνα συνεύνους σχοῖεν αὐτάς, τῆς συμφορᾶς αὐτοὺς κατοικτείραντες. ἐσκόπουν δ' ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ διακόσιοι γυναικῶν εὐπορήσωσιν· ὅρκους γὰρ ἔθεντο πρώην διὰ τὸ τόλμημα, μηδένα δώσειν θυγατέρα C πρὸς γάμον Βενιαμίτῃ. καὶ σκοποῦσιν ἔδοξεν αὐτοὺς μὲν μὴ διδόναι διὰ τὸν ὅρκον, τοῖς δὲ Βενιαμίταις ἐξεῖναι παρθένους ἁρπάζουσι συνοικίζειν ἑαυτοῖς, αὐτῶν μὴ κωλυόντων μήτε προτρεπομένων. καὶ τοῖς μὲν οὕτως ἔδοξε περὶ τούτων, οἱ δὲ Βενιαμῖται εἰς ἔργον τὰ δόξαντα ἤγαγον.

Ἤδη δὲ πρὸ μακροῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν παυσαμένων τοῦ μάχεσθαι, κατεφρόνησαν οἱ Χαναναῖοι αὐτῶν, καὶ πόλεις ἀφείλοντο ἐξ αὐτῶν. οἱ δὲ τῆς τοῦ Δὰν φυλῆς εἰς τὸ ὄρος κατέφυγον κἀκεῖθεν εἰς τὴν μεσόγειον μετῳκήκασι. τοὺς δὲ Ἰσραηλίτας μεταλαβόντας τῶν παρὰ τοῖς Χαναναίοις ἐθῶν καὶ τῆς D

1 οἱ om A. 5 πάντας om A. 8 σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ A.
13 βενιαμίτην A. 18 μικροῦ A. 20 Δὰν] δαθὰν A.

fugam vertuntur. tandem per Phineem sacerdotem deprecantur deum, et sic aggressi Beniamitas ita caedunt ut tantum sexcenti ex eis superessent; qui in vicinos montes diffugerunt. Israelitae Gabaonem incendunt, mulieres et pueros omnes perimunt: idem in caeteris etiam urbibus factum. quin et Iabis Galaditicae urbis incolas cum uxoribus et liberis occidunt ob recusatam belli illius societatem, quadringentis virginibus exceptis, quas Beniamitarum reliquiis praebuerunt ut coniuges haberent, miserti calamitatis eorum; suscepta etiam cogitatione quemadmodum reliqui ducenti coniugibus potirentur. pridem enim, iureiurando interposito, facinoris illius odio sanxerant ne quis filiam Beniamitae uxorem desponderet. ea de re deliberantibus visum, non quidem dandas illis, ob iusiurandum, sed concedendum ut ipsi raperent virgines quas sibi thalamo sociarent, ipsis neque prohibentibus neque incitantibus. hoc decreto facto Beniamitae rem exsecuti sunt.

Cum autem Israelitae longo iam tempore bellicae rei studium intermisissent, contempserunt eos Chananaei, quibusdam urbibus ademptis. Dania tribus in montem confugit, atque inde in mediterranea sedes transtulit. Israelitis, cum et Chananaeorum instituta usurparent et suam rei publicae

σφετέρας πολιτείας καταφρονήσαντας δι' ὀργῆς τὸ θεῖον πεποίητο. στρατεύει τοίνυν ἐπ' αὐτοὺς ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς Χουσαρσαθαῒμ καὶ φόρους βαρεῖς ἐπιτάσσει αὐτοῖς, οἷς ἐπὶ ὀκτὼ ἐνιαυτοὺς ἐπιέζοντο. εἶτα δραστήριός τις ἀνὴρ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς Γοθονιὴλ κεκλημένος, βραχεῖς τινας προσεταιρισάμενος, κατὰ θεῖον χρησμὸν τὴν παρ' αὐτοῖς τῶν Ἀσσυρίων διαφθείρει φρουράν. συνηγμένων δὲ μετὰ ταῦτα πλειόνων, μάχῃ τοὺς Ἀσσυρίους νικήσας ἀπώσατο, καὶ ἄρχειν ᾑρέθη διὰ τοῦτο τοῦ πλήθους κρίνειν
P I 50 *τε τὸν λαόν. ὃς ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη τὴν ἀρχὴν ἀνύσας μετήλλαξε τὴν ζωήν. ἄναρχοι δὲ ὄντες οἱ Ἰσραηλῖται καὶ τοῦ θείου καταφρονοῦντες παρὰ τοῦ τῶν Μωαβιτῶν βασιλέως Αἰγλὼμ αὐτοὺς ὑποτάξαντος ἐτησίας εἰσφορὰς ἐπετάχθησαν. ὃς ἐν Ἱεριχοῦντι βασίλεια δομησάμενος ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ὀκτωκαίδεκα πολυειδῶς ἐκάκου αὐτούς. νεανίας δέ τις Βενιαμίτης Ἀὼθ τοὔνομα (Ἰώσηππος δὲ Ἰούδαν τοῦτον καλεῖσθαι λέγει), τολμητίας καὶ ῥωμαλέος, συνήθης γίνεται τῷ Αἰγλώμ, καὶ συνεχῶς παρ' αὐτὸν ἐφοίτα θωπεύων τὸν ἄνδρα καὶ ὑπερχόμενος. οὗτος σὺν δυσὶν οἰκέταις ποτὲ δῶρα κομίζων τῷ Αἰγλὼμ ξιφίδιον ἔφερεν ἀφανῶς. καὶ τῆς ἡμέρας ἤδη μεσούσης καὶ τῶν φυλάκων πρὸς ἑαυτοὺς ἀπεληλυθότων*
B *μεμονωμένον εὑρὼν αὐτόν, εἴσεισιν ὡς συνήθης, καὶ μόνον ἀπολαβὼν αὐτόν, ὡς δή τι μυστικώτερον προσομιλήσων*

2 *χουσαρσαθαῒμ* LXX, *χουσαρσαθὲμ* A, *χουσααραθαῒμ* alter codex Wolfii, *χουσπασαθαῒμ* (*χουσαασαθαῒμ*?) Colberteus, *Χουγαργαθαῒμ* PW: Iosephus *τοῦ Χουσάρθου*. 3 *ἐνιαυτοῖς* A. 8 *ἀπώσαντο* A. *ἠρέσθη* A. 14 *ἀὼδ* LXX, *ἀβὼδ* A et alter codex Wolfii. *τοὔνομα* om A. 15 Ios. Ant. 5 4 2 *Ἠούδης* et *Ἰούδης*. *τοῦτον λέγει καλεῖσθαι τοὔνομα* A. 21 *αὐτόν* om A.

formam aspernarentur, numen infensum exstitit. itaque Chusarsathaimus Assyriorum rex bellum eis infert et gravia tributa imperat, quibus octo annos premuntur; donec vir quidam strenuus Iudaicae tribus nomine Gothoniel, oraculo monitus, paucis sociis comparatis Assyriorum apud se praesidium caedit, ac pluribus deinde confluentibus Assyrios praelio victos amovet. re bene gesta imperium et iudicandi potestas a populo ei decernitur. qui cum magistratu ad annos quinquaginta functus vitam cum morte commutasset, Israelitae sine magistratu, sine metu numinis viventes, ab Eglone Moabitarum rege subacti, annua tributa pensitarunt. is Hierichunte aedificata regia, dum per annos decem et octo variis illos malis exagitat, adolescens quidam Beniamiticae tribus, nomine Aothus, quem Iudam vocatum Iosephus asserit, homo confidens et robustus, se in Eglonis familiaritatem insinuat, aulam eius frequentans et blanditiis hominem sibi devinciens. hic aliquando cum duobus famulis Egloni munera ferens, clam sicas gestat: cumque iam meridies esset, satellitibus ad sua digressis, nactus eum solum, pro familiaritate ingreditur, seductumque,

αὐτῷ, πλήττει καιρίως τῷ ξιφιδίῳ καὶ ἀναιρεῖ. ἀπελθὼν δὲ πρὸς τοὺς Ἱεριχουντίους πείθει τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιεῖσθαι. καὶ οἱ μὲν ὡπλίζοντο, οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰγλὼμ νεκρὸν αὐτὸν εὑρόντες εἰς φυγὴν τρέπονται καὶ διωκόμενοι διαφθείρονται. καὶ οὕτως Ἑβραῖοι τῆς τῶν Μωαβιτῶν δουλείας ἐλευθεροῦνται, W I 33 τῷ δὲ Ἀὼθ ἡ τοῦ πλήθους ἀρχὴ ἐγκεχείριστο. ὃς ἐπ' ἔτεσιν ὀγδοήκοντα τοῦ λαοῦ ἡγησάμενος τὸν βίον κατέλυσε. μετὰ δὲ τοῦτον Μεγὰρ υἱὸς Δινὰχ ἄρξας ἐν τῷ πρώτῳ τῆς ἀρχῆς ἐνιαυτῷ τετελεύτηκε, πατάξας τῶν ἀλλοφύλων πολλούς.

23. Τοῦ δὲ λαοῦ τῶν Ἑβραίων τοὺς θείους παραβαίνοντος C νόμους ὠργίζετο ὁ θεός. καὶ Σισάρας ὁ τοῦ Ἰαβεὶν βασιλέως τῶν Χαναναίων ἀρχιστράτηγος ἐπελθὼν αὐτοῖς ἐκάκωσέ τε σφόδρα καὶ φόροις ὑπέβαλε· καὶ εἶχον οὕτως ἐπὶ ἐνιαυτοὺς εἴκοσι. Δεβώρα δέ τις προφῆτις (δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα μέλισσαν) ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἱκέτευσεν τὸν θεόν. καὶ ὁ θεὸς ἐπένευσε, καὶ στρατηγὸν αἱρεῖσθαι κελεύει Βαράκ· ἀστραπὴν δὲ τοῦτο σημαίνει κατὰ τὴν Ἑβραίων διάλεκτον. ἦν δ' ἐκ τῆς Νεφθαλίδος φυλῆς ὁ ἀνήρ. καὶ ἡ Δεβώρα τὸν Βαρὰκ προετρέψατο κατὰ τῶν πολεμίων ἰέναι μετὰ νέων μυρίων, τοῦτο κελεύοντος τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ κἀκείνην ἀπῄτει συστρατηγεῖν. πείθεται ἡ γυνή, καὶ μάχης σὺν τοῖς μυρίοις συρραγείσης αὐτοῖς πρὸς τὸν Σισάραν, ὄμβρος κατα- D

6 ἀβὼθ A. 8 ὁ υἱὸς A. 11 Ἰαβεὶν et Ἰαβὶν LXX, Ἰαβίνου Iosephus, Ἰαβεὶμ PW. cf. p. 86 v. 9. βασιλεὺς alter codex Wolfii. 12 τῆς χαναὰν A. 14 δεβώρα A, Δευώρα PW, ubique. 15 ἱκέτ. ὑπὲρ τ. λ. A. 18 τῷ βαρὰκ προετρέπετο A. 21 σισάρα A.

Fontes. *Cap.* 23. *Iosephi Ant.* 5 5—7. *Iudicum* 4—12.

ut arcani dicturus aliquid, ictu opportuno illato tyrannum perimit. digressus Hierichuntiis auctor fit vindicandae libertatis. hi arma capiunt. Eglonii satellites, rege invento mortuo in fugam versi, a persequentibus civibus occiduntur. sic Israelitae ex Moabitica servitute liberantur. Aothus suffragio populi princeps creatus, cum annos octoginta praefuisset, moritur. post hunc Megar Dinachi filius, multis barbarorum caesis, anno primo imperii decedit.

23. Israelitis autem ob violatas divinas leges irato deo, Sisaras Iabis Chananaeorum regis dux eos aggressus graviter afflixit et tributarios effecit: in quo statu annos viginti permanserunt. tum Debora fatidica mulier (apem nomen significat) exorato deo Baracum virum ex Nephthalia tribu, illius iussu, ducem creat: fulgur Hebraeis id nomen significat. hortatur ut decem milibus virorum, quemadmodum deus iusserit, assumptis hostes invadat: ipsa petente illo una proficiscitur, imperii particeps. praelio cum decem illis milibus adversus Sisaram commisso magnus imber

χεῖται πολὺς καὶ χάλαζα καταρρήγνυται, ταῦτα δὲ κατὰ πρόσωπον τῶν πολεμίων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἠλαύνετο, καὶ ταῖς ὄψεσιν ἐπεσκότουν αὐτῶν, κἀντεῦθεν ἐνέκλιναν εἰς φυγήν. φεύγων δὲ καὶ Σισάρας πρός τινα γυναῖκα κατέφυγε καταχρύψαι αὐτὸν ἀξιῶν. Ἰαὴλ ὠνόμαστο ἡ γυνή. ἡ δὲ δέχεται αὐτὸν καὶ δίδωσι γάλα πιεῖν, καὶ ὃς πιὼν ὕπνωσεν. κοιμωμένῳ δ' αὐτῷ ἐπέθετο Ἰαήλ, καὶ ἧλον διὰ τοῦ κροτάφου αὐτοῦ ἐλάσασα τῷ ἐδάφει προσεπαττάλευσε, καὶ τοῖς περὶ τὸν Βαρὰκ νεκρὸν τὸν πολέμιον δείκνυσι. στρατεύσας δὲ καὶ ἐπὶ Ἰαβεὶν βασιλέα Χαναὰν ὁ Βαράκ, αὐτόν
P I 51 τε ἔκτεινε καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε. καὶ στρατηγήσας ἐπ' ἔτη τριάκοντα τελευτᾷ, καὶ Δεβώρας κατὰ τὸν αὐτὸν θανούσης καιρόν. εἶτα Μαδιανῖται σὺν Ἀμαληκίταις καὶ Ἄραψι μάχῃ τοὺς Ἰσραηλίτας ἐτρέψαντο. καὶ ἐπὶ ἔτη ἑπτὰ ἐπιτιθεμένων αὐτοῖς λιμὸς ἦν καὶ σπάνις τῶν ἀναγκαίων, καὶ ἐδέοντο τοῦ θεοῦ. Γεδεὼν δὲ φυλῆς ὢν Μανασσῆ δράγματα σταχύων εἰς τὸν ληνὸν ἔκοπτε κρύφα, καὶ ὁρᾷ τινα ἐν εἴδει νεανίσκου παρεστῶτα αὐτῷ καὶ καλοῦντα αὐτὸν φίλον τῷ θεῷ καὶ εὐδαίμονα. ὁ δ' εἰρωνευόμενος τεκμήριον ἔλεγεν εἶναι αὐτοῦ τῆς εὐδαιμονίας τὸ κεχρῆσθαι τῷ ληνῷ ἀντὶ ἅλωνος. καὶ ὁ νεανίας θαρρεῖν καὶ σπεύδειν αὐτῷ
B παρεκελεύετο ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν φυλετῶν. Γεδεὼν δὲ ἱκέτευσε τὸν φαινόμενον μὴ μεταναστῆναι ἐκεῖθεν, καὶ εἰσελθὼν ἐκόμισε θυσίαν. καὶ ὁ ἄγγελος θεῖναι αὐτὴν παρὰ τὴν πέτραν ἐκέλευσε·

2 ἠλαύνετο ... ἐπεσκότουν] sic libri. 7 αὐτοῦ] ἐκείνου A. 9 ἰαβὶν A, Ἰαβεὶς PW. 10 ἐπὶ A. 11 δεβώρα A. 12 σὺν τοῖς ἀμαλικίταις A. 15 τὸν] τὴν A. 17 καλοῦντα A, καλοῦντος PW. 18 ἔλ. εἶναι αὐτῷ τεκμ. τῆς εὐδ. A. 21 μεταστῆναι A.

delabitur et grando erumpit, quae a vento in hostium faciem acta adspectum illis eripiunt; itaque in fugam inclinant: in qua Sisaras etiam ad mulierem quandam Iaelem nomine confugit ut ab ea occultaretur. illa excipit hominem et lac bibendum praebet: quo epoto Iael sopitum aggressa caput eius clavis humi affigit, et Baraco mortuum hostem ostendit. qui armis contra Iabim Chananaeorum regem conversis, et ipsum occidit et urbem solo aequat. moritur cum annos triginta imperasset, Debora etiam circa idem tempus defuncta. post Madianitae cum Arabibus et Amalechitis Israelitas praelio fundunt fugantque. quorum incursionibus per septem annos fatigati, atque ad egestatem et famem redacti, divinam opem implorant. erat tum quidam tribus Manasseae vir Gedeon, qui manipulos spicarum in torculari secans quendam adolescentis habitu sibi assistentem videt: a quo cum ut deo carus et beatus praedicaretur, ille irridens "hoc scilicet" inquit "signum est beatitatis meae, quod torculari pro area utor." adolescens eum bono animo esse iubet ac propere vindicandae popularium libertatis curam suscipere. Gedeon eum qui apparuerat orat ne discederet, atque ingressus victimam affert. eam angelus iuxta rupem

καὶ τῇ ῥάβδῳ ψαύσας τῆς πέτρας πῦρ ἀνῆψεν αὐτόματον καὶ
τὴν θυσίαν κατέκαυσεν. εἶτα ᾔτησε τὸν θεὸν Γεδεὼν ἐπὶ τὸν
πόκον γενέσθαι δρόσον, καὶ ἐγένετο· καὶ αὖθις δρόσον ᾔτησεν
ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν γενέσθαι, ἐπὶ τὸν πόκον δὲ ξηρασίαν, καὶ
γέγονεν οὕτως. πείθεται οὖν ὁ Γεδεὼν καὶ σὺν μυρίοις κατὰ
τῶν ἐναντίων ὡπλίζετο. εἶτα ἐντολῇ τοῦ θεοῦ ἄγει πάντας κατὰ
μεσημβρίαν ἐπὶ τὸν ποταμόν, καὶ τοὺς μὲν λάψαντας ἐν τῷ
πίνειν καὶ μετὰ σπουδῆς ὡς περιφόβους πιόντας (τριακόσιοι δὲ C
ἦσαν οὗτοι) ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἀπῄει πρὸς τὸν πόλεμον, τοὺς δὲ
λοιποὺς καταλέλοιπεν. νυκτὸς δὲ ἕνα τῶν στρατιωτῶν προσλα-
βόμενος ἀπῆλθεν εἰς τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον. καὶ ἀκούει
ἑνός τινος τῶν πολεμίων τῷ συσκηνοῦντι διηγουμένου ὡς ἔδοξεν
ὁρᾶν καθ' ὕπνους μάζαν κριθίνην διὰ τοῦ στρατοπέδου κυλιο-
μένην, ἣ τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν κατέβαλε καὶ τὰς τοῦ στρα-
τεύματος· ὁ δὲ τοῦ στρατοῦ δηλοῦν ὄλεθρον τὸ ἐνύπνιον ἔκρινεν,
ἀπεικάζων μάζῃ κριθίνῃ τὸν Γεδεὼν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, διὰ τὴν
ὀλιγότητα καὶ τὸ ἀσθενές. τούτων ἀκούσας ὁ Γεδεὼν ἀνεθάρ-
σησε. καὶ ὑποστρέψας ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι τοῖς ἑαυτοῦ ἐνετεί- D
λατο, καὶ εἰς τρεῖς ἑκατοστύας τὴν στρατιὰν διελὼν ἀμφορέα W I 34
κενὸν κομίζειν ἕκαστον καὶ λαμπάδα ἡμμένην καὶ κριοῦ κέρας
ἐκέλευσε, κατὰ τετάρτην τε φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐξῆγεν αὐτοὺς
κατὰ τῶν ἐναντίων. καὶ ἤδη πλησίον ὄντες αὐτῶν ἐσάλπισαν
μὲν τοῖς κέρασι, τοὺς δ' ἀμφορέας κατέαξαν, καὶ μετὰ τῶν

2 γεδεὼν τὸν θεὸν A. 8 περιφόβους A cum altero cod. Wolf. et codd. Ducangii, περιφόρους PW, μετὰ φόβου Iosephus. 15 ἔκρινεν] ἔλεγεν A.

poni iubet: quam cum baculo tetigisset, ignis ultro exortus victimam combussit. deinde petit a deo Gedeon ut ros in vellus descendat, et descendit. rursus petit ut rore tellus madescat, vellus siccum maneat; itaque factum est. paret itaque Gedeon et decem milia virorum contra hostes armat, eosque iussu dei sub meridiem ad flumen ducit: et qui lambendo ac festinanter velut timidi biberant (hi trecenti erant), eos relictis caeteris contra hostem ducit. noctu, uno milite secum assumpto, castra hostium ingressus audit quendam suo contubernali narrantem, se vidisse in somnis panem hordeaceum qui per castra volutaretur et regis atque exercitus tabernacula deiiceret. alter somnium id exercitus interitum portendere coniicit, Gedeonem cum suis ob paucitatem et imbecillitatem pani hordeaceo comparans. his Gedeon auditis animum recipit, et in castra reversus suos in armis esse, exercituque in tres centurias diviso, amphoram vacuam singulos cum face ardente et arietino cornu ferre iubet. circa vigiliam noctis quartam educit eos contra hostes: quibus cum appropinquassent, et cornibus cecinerunt et amphoras confregerunt et clamore

λαμπάδων ὥρμησαν ἀλαλάξαντες. ταῦτα δὲ τοῖς πολεμίοις πτοίαν ἐνέβαλον, καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐκτείνοντο, οἱ δέ γε P I 52 πλείους ὑπ' ἀλλήλων, οὔσης νυκτός, διεφθάρησαν, καὶ σχεδὸν ἅπαντες ὤλοντο, καὶ δύο τῶν βασιλέων αὐτῶν Ὠρὴβ τε καὶ Ζήβ. οἱ δὲ περιλειφθέντες τῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ στρατεύματος φεύγοντες καταλαμβάνονται παρὰ Γεδεὼν καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, καὶ πεπτώκασιν ἅπαντες. ἔσχηκε δὲ τὴν ἀρχὴν Γεδεὼν ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσι, καὶ ἐτελεύτησε γηραιός, καταλιπὼν ἐκ διαφόρων γυναικῶν γνησίους υἱοὺς ἑβδομήκοντα, ἕνα δ' ἐκ παλλακῆς Ἀβιμέλεχ καλούμενον. ὃς τοὺς ἀδελφοὺς κτείνας ἅπαντας ἄνευ ἑνὸς Ἰωαθάνου φυγόντος, τετυράννηκεν. ὁ δὲ λαὸς ἐπαναστάντες κατὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ ἐξελαύνουσιν αὐτὸν τῆς πόλεως τῶν Σικίμων. ὁ δὲ συνεργούμενος ὑφ' ἑνὸς τῶν Σικιμιτῶν, δόλῳ τὴν πόλιν B αἱρεῖ καὶ τοὺς Σικιμίτας ἡβηδὸν ἀναιρεῖ, τὴν πόλιν δὲ κατασκάπτει. ἤλαυνε δ' ἐπὶ Θήβας ἑτέραν πόλιν καὶ εἷλεν αὐτὴν ἐξ ἐπιδρομῆς. τὸ δὲ πλῆθος εἰς ἕνα πύργον μέγαν συνέδραμεν ὄντα ἐν μέσῳ τῆς πόλεως. πλησιάσαντα δὲ ταῖς πύλαις τούτου τὸν Ἀβιμέλεχ θραύσματι μύλου γύναιον ἄνωθεν κατὰ τῆς κεφαλῆς ἔβαλε καὶ ἀπέκτεινε. τὴν δὲ τῶν Ἑβραίων ἡγεμονίαν Ἰαεὶρ ἐμπεπίστευτο ἐκ τῆς Μανασσῆ τυγχάνων φυλῆς· δύο δὲ καὶ εἴκοσι οὗτος ἐνιαυτοὺς ἰθύνας τὴν ἀρχὴν ἐτελεύτησεν. Ἀμμανῖται δὲ σὺν Παλαιστηνοῖς εἰσέπειτα τὴν χώραν διήρπαζον. λῃϊζομένων δὲ τὴν Γαλαδηνὴν τῶν Ἀμμανιτῶν, ἡγεμόνα τὸν

7 ὁ γεδεὼν A. 11 Ἰωάθαμ LXX, Ἰωαθάμου Iosephus, ἰωνάθαν A. 15 θήκας A. 16 μέγαν συνέδραμον A, μόγις συνέδραμεν PW: μέγαν probatur ex Iosepho et LXX. 18 μύλης A. 22 δὲ add A.

sublato cum facibus irruerunt. haec horrorem hostibus incussere: et dum alii ab hoste caeduntur, alii, et quidem longe plures, quippe noctu, a suis trucidantur, fere omnes sunt deleti, cum duobus regibus Orebo et Zebo. reliquiae ducum atque exercitus fugientes a Gedeoniis comprehensi omnes ceciderunt. tenuit imperium Gedeon annos quadraginta, et senex obiit, filiis legitimis e pluribus uxoribus septuaginta relictis, et uno e concubina, Abimelecho: qui fratribus omnibus, uno Ioathane fuga elapso, trucidatis, tyrannidem occupavit. Sicimitae mota seditione Abimelechum urbe pellunt. is unius civis opera adiutus urbem dolo captam omnibus puberibus occisis solo aequat. aliam item urbem Thebas primo impetu capit. multitudo urbana in unam turrem magnam in urbe media sitam confugit: cuius portis Abimelechum imminentem muliercula molae fragmine in caput deiecto occidit. Hebraeorum principatus Iairo ex Manassea tribu post hunc creditur, quo ille annos duo et viginti functus obit. tum Ammanitae cum Palaestinis regionem diripiunt. cum autem Ammanitae Galaditicam vastarent, incolae

Ἰεφθάε οἱ ἐπιχώριοι εἵλοντο. ὃς συμμῖξαι μέλλων τοῖς πολεμίοις εὐχὴν ἐποιήσατο, εἰ νικήσειεν, πᾶν ὃ πρῶτον αὐτῷ συναντήσει C ἐπανιόντι τοῦτο ἱερουργήσειν. καὶ συμβαλὼν νικᾷ· ἀναστρέφοντι δ' ὑπήντησεν αὐτῷ τὸ θυγάτριον μονογενὲς ὂν αὐτῷ καὶ ἔτι παρθενευόμενον. ὁ δ' ἀνῴμωξεν, ἵνα δὲ μὴ ψεύσηται τὴν ὑπόσχεσιν, ἔθυσε τὴν παῖδα καὶ ὁλοκαύτωσε. τῶν δὲ τῆς Ἐφραῒμ φυλῆς ὀργιζομένων αὐτῷ ὅτι μὴ συμπαρέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν Ἀμμανιτῶν πόλεμον, ἐπεὶ μὴ ἔπειθεν αὐτοὺς παραιτούμενος, πολλοὺς ἀνεῖλε μαχεσαμένους αὐτῷ. ἓξ δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἀνύσας ἐνιαυτοὺς κατέλυσε τὴν ζωήν. παραλαμβάνει δὲ τὴν ἀρχὴν Ἀμεσὰ ἐκ τῆς Ἰούδα τυγχάνων φυλῆς, καὶ ἐπὶ χρόνον ἑπταετῆ κρίνας τὸν Ἰσραὴλ τετελεύτηκε. καὶ μετ' ἐκεῖνον Λαβδὼν τῆς Ἐφραῒμ προελθὼν φυλῆς ἡγεμὼν ἀπεδείχθη, καὶ D τέθνηκε γηραιὸς ἄρξας ἔτη ὀκτώ.

24. Εἶτα Παλαιστηνοὶ κρατοῦσι τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ ὑποφόρους ἔσχον αὐτοὺς ἐπὶ ἐνιαυτοὺς τεσσαράκοντα. τότε δὲ γεννηθεὶς ὁ Σαμψὼν (ἰσχύος δὲ ἡ κλῆσις σημαντική) τοῖς Παλαιστηνοῖς ἐπετίθετο. ἡ δ' εἰς τὸν βίον αὐτοῦ πρόοδος τοιαύτη ἐγένετο. Μανωὲ τῆς φυλῆς ὑπάρχων τοῦ Δὰν συνῴκει γυναίῳ στειρεύοντι καὶ ᾔτει τὸν θεὸν παῖδα δοθῆναι αὐτοῖς. ὤφθη γοῦν ποτε μόνῃ

2 νικήσει A. 5 ψεύσηται A, ψεύσεται PW. 11 Ἀμεσὰ] Ἀβαισσὰν (Ἐσεβὼν cod. Alex.) LXX, Ἀψάνης Iosephus. post Amesan excidit Elon, per decennium iudicis munere functus. 13 Ἀβδὼν LXX (Λαβδὼμ cod. Alex.) et Iosephus. 20 ἤτοι, corr. ᾔτει, A, ᾔτουν PW: Iosephus ἱκέτευεν.

Fontes. *Cap.* 24. *Iosephi Ant.* 5 8. *Iudicum* 13—16.

Iephtham ducem eligunt: qui cum hostibus congressurus vovet, si victoria potiretur, quicquid redeunti sibi primum occurrisset, id se immolaturum esse. commisso praelio vincit. revertenti unica filiola occurrit, virgo adhuc. suspirat ille; sed ne fidem falleret, immolat puellam et cremat. cum autem Ephraimitae illi irascerentur quod ad Ammanitici belli societatem non arcessiti essent, neque ullam eius excusationem acciperent, pugna inita multos eorum caedit; et sex annos principatu administrato moritur. ei succedit Amesas ex tribu Iudaica, qui septem annis administrato imperio decedit. post illum Labdon ex tribu Ephraimitica dux creatus moritur senex octavo magistratus anno.

24. Deinde Palaestini subactos Israelitas per annos quadraginta tributarios habuerunt. quo tempore natus Sampson (robur hoc nomen significat) illos infestavit: cuius quidem ortus huiusmodi exstitit. Manoes Daniae tribus vir mulierem sterilem in matrimonio cum haberet, sobolem orat deum. semel mulieri soli adolescens magnus et pulcher

οὔσῃ τῇ γυναικὶ νεανίας μέγας τε καὶ καλός, τόκον παιδὸς αὐτῇ P I 53 εὐαγγελιζόμενος, καὶ μὴ πιεῖν οἶνον ἢ μέθυσμα αὐτῇ ἐνετείλατο, μηδὲ τὴν κόμην ἀποθρίξαι τὴν τοῦ παιδός· Ναζιραῖον γὰρ ἔλεγεν εἶναι τῷ κυρίῳ τὸν παῖδα, ἅγιον δηλαδή, καὶ τὸν Ἰσραὴλ σωθήσεσθαι δι' αὐτοῦ ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων χειρός. ἡ δὲ τῷ ἀνδρὶ κατήγγειλε ταῦτα. καὶ ὃς ὀφθῆναι καὶ αὐτῷ τὸν φανέντα τῇ γυναικὶ ἐδέετο τοῦ θεοῦ. αὖθις οὖν ἧκε πρὸς τὴν γυναῖκα ὁ W I 35 ἄγγελος· ἀπῆν δὲ αὖθις ὁ Μανωέ· καὶ ἡ γυνὴ προσμεῖναι αὐτὸν παρεκάλει τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρουσίαν. ἐλθὼν δὲ Μανωὲ ἠρώτα τὸν ἄγγελον τί ἂν τοῦ παιδὸς γεννηθέντος ποιήσειαν. ὁ δὲ "οἶνον" ἔφη "οὐ πίεται οὐδὲ μέθυσμα, καὶ ἀκάθαρτόν τι οὐ φάγεται καὶ τὴν κόμην οὐ ξυρηθήσεται." καὶ ὁ Μανωὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὁμιλοῦντος αὐτῷ ἐζήτει μαθεῖν, ὁ δὲ θαυμαστὸν εἶναι B τοῦτο εἰπὼν ἀπεσιώπησεν αὐτό. ὁ Μανωὲ δὲ ἔριφον ἐνεγκὼν ἔθυσε καὶ ἄρτους προσήνεγκεν. ὁ δὲ θεῖναι τὰ κρέα καὶ τοὺς ἄρτους ἐπὶ τὴν πέτραν προσέταξεν, τεθέντων δὲ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ ἅπτεται τούτων, καὶ πῦρ ἐξαφθὲν ἐκεῖθεν κατέκαυσεν αὐτά, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς φλογὸς ἀνήει ὁ ἄγγελος, ὁρώντων τοῦ Μανωὲ καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικός. τίκτεται οὖν αὐτοῖς μετὰ ταῦτα ὁ παῖς καὶ Σαμψὼν ὀνομάζεται, ἡδρύνετό τε καὶ πνεῦμα κυρίου συνεπορεύετο αὐτῷ. ἰδὼν δὲ ἐν Θαμνᾷ πόλει τῶν Παλαιστηνῶν

2 αὐτῷ A. 3 ναζιραῖον γὰρ A, Ναζοραῖον δὲ PW. 4 εἶναι om A. 6 καὶ ante αὐτῷ om A. 7 ἧκε] ἦλθε A. 8 αὖθις A, αὐτῆς PW. παρεκάλει αὐτὸν A. 14 αὐτὸ om A. ὁ δὲ μανωὲ A. 18 τὸν om A. 21 παλαιστηνῶν et sic ubique A, Παλαιστινῶν et in sequentibus Παλαιστινοὶ Παλαιστινοῖς Παλαιστινῆς PW, quae paulo supra Παλαιστηνοὶ et Παλαιστηνοῖς: sed Παλαιστίνην et Παλαιστίνης p. 32 v. 15 et p. 33 v. 9 omnes.

apparet, partum filii nuntians; eique mandat ne vinum aut quicquam quod inebriaret biberet, neve comam tonderet pueri: eum enim Nazaraeum, hoc est sanctum fore domino, et Israelem per eum e potestate alienigenarum eripiendum esse. mulier domum reverso marito haec nuntiat. tum ille, ut idem sibi quoque appareret, orat deum. angelus absente iterum Manoe denuo redit ad mulierem: illa orat ut mariti adventum exspectet. reversus Manoes rogat, nato puero quid faciendum esset. at ille "vinum" inquit "non bibet neque aliud quicquam quod inebriet, neque ulla re immunda vescetur, neque comam radet." tum Manoes nomen eius quicum colloquebatur sciscitans, non aliud responsum accipit nisi, id esse admirabile: et haedum immolat ac panes affert. ille carnes et panes in petra collocari iubet. quo facto, baculo quem gerebat ferit: ignis inde ortus illa consumit, in eaque flamma, vidente Manoe et uxore, angelus in caelum adscendit. post haec nascitur Sampson, grandescit, ac spiritus domini fertur super eo. cum autem Thamnae (Palaestinorum id oppidum est) puellam vidisset, amore captus,

κόρην τῶν ἀλλοφύλων, ἐρᾷ τῆς παιδός. παραιτουμένων δὲ τῶν γονέων αὐτοῦ τὸν γάμον τῆς ἀλλοφύλου, ἐκνικᾷ γῆμαι αὐτήν. συχνάζων δὲ πρὸς τοὺς τῆς κόρης γονεῖς συναντᾷ λέοντι, καὶ C μή τι φέρων εἰς ἄμυναν ταῖς χερσὶ τὸ θηρίον συνέτριψε, καὶ ἐκκλίνας τῆς ὁδοῦ ἔρριψε πρὸς τὸ ὑλῶδες αὐτό. καὶ μεθ' ἡμέρας αὖθις πρὸς τὴν μνηστὴν πορευόμενος σμῆνος μελισσῶν ἐν τῷ στόματι συνηγμένον τοῦ λέοντος εὕρηκε. καὶ λαβὼν ἐκεῖθεν μέλιτος κηρίον ἔφαγε καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ ἀπεκόμισεν. ἀπελθὼν δ' εἰς τοὺς ἀλλοφύλους πρόβλημα τοῖς αὐτῷ συνεστιωμένοις ἐν τοῖς γάμοις τριάκοντα νεανίσκοις προτίθησι· καὶ εἰ εὕροιεν ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ τὴν λύσιν, δοῦναι συνέθετο σινδόνα καὶ στολὴν ἑκάστῳ αὐτῶν, εἰ δὲ μὴ λῦσαι δυνηθεῖεν τὸ πρόβλημα, αὐτῷ δοθῆναι παρ' ἑκάστου στολὴν καὶ ὀθόνην ἀπῄτησε. συνθεμένων δὲ καὶ τῶν νεανίσκων προεβάλετο τὸ ἐρώτημα εἰπὼν D “ἐξ ἔσθοντος ἐξῆλθε βρῶσις, καὶ ἀπὸ ἰσχυροῦ γλυκύ.” οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι νοῆσαι τὸ πρόβλημα, τὴν κόρην ἱκέτευσαν μαθεῖν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀπαγγεῖλαι αὐτοῖς. ὁ Σαμψὼν δέ, παρακαλούσης αὐτὸν τῆς κόρης εἰπεῖν αὐτῇ τὸ τοῦ προβλήματος νόημα, τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖχε, δακρυούσης δ' ἐκείνης ἐξεῖπε τὸ πᾶν· ἡ δὲ τοῖς νεανίσκοις ἀπήγγειλε. καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν εἶπον ἐκεῖνοι τῷ Σαμψὼν “τί γλυκύτερον μέλιτος, ἢ τί λέοντος ἰσχυρότερον;” ὠργίσθη οὖν ὁ Σαμψών, καὶ τοῖς μὲν νεανίσκοις ἔδωκεν ἃ ὑπέσχετο, τὸν δὲ γάμον ἀπείπατο. καὶ ἔδωκεν ἑτέρῳ P I 54

3 πρὸς — γονεῖς A, πρὸς τῆς κόρης τοὺς γονεῖς PW. 5 ἡμέραν A. 14 καὶ om A. προεβάλλετο A. 20 τὴν add A.

etsi parentibus alienigenae coniugium recusantibus, tamen improbitate orandi impetrat. dum autem puellae parentes frequenter adit, in leonem incidit; et quia non alia ad defensionem arma suppetebant, manibus belluam conficit, et a via deflectens in saltum abiicit. post dies aliquot iterum ad sponsam proficiscens examen apum in ore leonis reperit, et ipse de favo comedit, et patri ac matri affert. reversus ad alienigenas, triginta adolescentibus inter nuptiales epulas quaestionem proponit, cuius solutionem intra dies septem si invenissent, cuique sindonem et stolam daturum pollicetur; sin minus, tantumdem a singulis illorum stipulatur. assensis adolescentibus quaestionem proponit hoc modo "de comedente exiit cibus et de forti dulcedo." illi quaestionem non intelligentes, puellam orant ut eam ex marito cognitam sibi renuntiaret. orat illa: Sampson refragatur initio; tandem victus sponsae lacrimis rem aperit: illa prodit adolescentibus. qui die septima Sampsoni dicunt "quid est melle dulcius? quid leone fortius?" Sampson igitur iratus adolescentibus quidem dat quae promiserat, sed nuptam abdicat. quam

τὸ γύναιον ὁ πατήρ. παροξυνθεὶς δὲ ὁ Σαμψὼν διὰ τοῦτο, καὶ συλλαβὼν τριακοσίας ἀλώπεκας, λαμπάδας ἡμμένας ταῖς οὐραῖς ἐκείνων προσέδησε καὶ ταῖς τῶν Παλαιστηνῶν ἐπαφῆκεν ἀρούραις, θέρους ἐνισταμένου, καὶ οὕτω τὰ σφῶν κατέκαυσε λήϊα καὶ τὰς ἀμπέλους. Παλαιστηνοὶ δ' ἀντὶ τούτων τὴν γενομένην αὐτοῦ γυναῖκα καὶ τοὺς αὐτῇ προσήκοντας ἐνέπρησαν καὶ κατέκαυσαν. Σαμψὼν δὲ πολλοὺς ἀποκτείνας τῶν ἀλλοφύλων ἐν πέτρᾳ ἐκάθισεν, οἱ δὲ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐξεστράτευσαν λέγοντες "εἰ βούλεσθε ἀναίτιοι εἶναι, δότε ἡμῖν τὸν Σαμψὼν ὑποχείριον." καὶ ἀπῆλθον ἐπὶ τὴν πέτραν ὁπλῖται τρισχίλιοι. καταβὰς δὲ
B Σαμψὼν ἑκὼν τοῖς φυλέταις παρέδωκεν ἑαυτόν, κἀκεῖνοι δεδεμένον παρέδοσαν τοῖς Παλαιστηνοῖς. ὁ δὲ διαρρήξας τὰ δεσμὰ καὶ ὄνου σιαγόνα ἐκεῖ που ἐρριμμένην ἁρπάσας χιλίους τῶν ἀλλοφύλων ἀπέκτεινεν ἐν αὐτῇ, τοὺς δὲ ἄλλους ἐτρέψατο. ὅθεν Σιαγὼν ἐξ ἐκείνου ὁ τόπος ἐκλήθη. εἶτα ἐδίψησεν ὡς ἐκλείπειν ἀπὸ τῆς δίψης, καὶ ἔκλαυσε δεόμενος τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ θεὸς πηγὴν ὕδατος ἀνῆκεν ἀπὸ τοῦ ῥήγματος ὃ τὴν σιαγόνα ῥίψας κατὰ γῆς πεποίηκεν ὁ Σαμψών. καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γάζαν. ἐνήδρευσαν δὲ αὐτὸν οἱ Γαζαῖοι, καὶ ἵνα μὴ λάθῃ αὐτοὺς ἐξιών, τὰς πύλας τῆς πόλεως ἔκλεισαν. ὁ δὲ περὶ μέσας νύκτας ἀναστὰς τάς τε πύλας καὶ τὰς φλιὰς αὐτῶν καὶ τὰς παραστάδας
C W I 36 ἐπωμισάμενος εἰς τὴν τοῦ ὄρους ἀνήνεγκε κορυφὴν κἀκεῖσε κατέθετο. ἐρασθεὶς δ' ἑταίρας Παλαιστηνῆς Δαλιδᾶς καλουμένης,

2 τριάκοντα A. 12 παρέδωκαν A. 19 αὐτῷ οἱ A. 23 ἑτέρας A. δαλιδὰς A.

a patre alteri desponsam aegre ferens, trecentas vulpes capit, eas facibus ardentibus caudis illarum alligatis in Palaestinorum arva immittit, segetem iam fere adultam et vineas incendit: pro quo facto Palaestini uxorem dudum eius cum cognatis in ignem coniectam concremarunt. Sampson vero multis alienigenarum interfectis in rupe consedit. illi expeditione suscepta Israelitis edicunt, si insontes haberi velint, ut Sampsonem dedant. accessere ad rupem armati ter mile. Sampson descendit, ultro se popularibus offert, qui eum Palaestinis vinctum tradunt. at ille abruptis vinculis, et asini maxilla temere illic iacente arrepta, mile alienigenas ea perimit, reliquos fugat: unde locus ille Maxilla dicitur. cum autem prae siti deficiens deum cum ploratu obtestaretur, aqua e fissura terrae, quam proiecta maxilla fecerat, scaturiit. potu refectus Gazam adit: ubi cum Gazaei portis clausis cavere vellent ne elaberetur, ille sub mediam noctem surgit, portam, limina et postes in humeris sublata et in montis perlata verticem deponit. post haec Sampson Palaestinam meretriculam deperit, nomine Dalidam. cum ea

συνῆν αὐτῇ. καὶ οἱ προύχοντες τῶν ἀλλοφύλων πολλὰ τῇ γυναικὶ ἐπηγγείλαντο εἰ μάθῃ παρὰ τοῦ Σαμψὼν τί τὸ αἴτιον αὐτῷ τῆς δυνάμεως καὶ ἀπαγγείλῃ αὐτοῖς. ἡ δὲ ποικίλως μετῄει τὸν ἄνδρα ζητοῦσα γνῶναι ὅθεν αὐτῷ ἡ τοσαύτη ἰσχύς, ἐκεῖνος δὲ ἄλλοτε ἄλλας πλαττόμενος αἰτίας τῇ γυναικὶ ἔλεγε. καὶ ἡ γυνὴ πειρωμένη τῶν λόγων ἀπάτας αὐτοὺς εὕρισκεν. ἐγκειμένης δὲ καὶ δεομένης θερμότερον, τὸ κρύφιον αὐτῇ ἀνεκάλυψε, κατ' ἐντολὴν εἰπὼν τοῦ θεοῦ τὴν κόμην τρέφειν, ἐντειλαμένου μὴ κείρειν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ προσεῖναι αὐτῷ τὴν ἰσχύν. κείρει τὴν κόμην κοιμωμένου αὐτοῦ ἡ γυνὴ καὶ παραδίδωσι τοῖς ἐναντίοις αὐτὸν ἀσθενῆ. D
ἐκκόπτουσιν ἐκεῖνοι τὰ ὄμματα τοῦ ἀνδρός, καὶ ὁ πρὶν φοβερὸς εἰς παίγνιον κατέστη αὐτοῖς. προϊόντος δὲ τοῦ καιροῦ ηὔξετο αὖθις ἡ κόμη αὐτῷ καὶ ἡ ἰσχὺς ἐπανήρχετο. πότου δὲ τοῖς Παλαιστηνοῖς ὄντος, καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ μεγιστάνων εὐωχουμένων ὁμοῦ ἐν οἴκῳ κίοσιν ἀνεχομένῳ, ἤχθη καὶ ὁ Σαμψὼν παιχθησόμενος, καὶ παιδάριον ἐχειραγώγει αὐτόν. συνήχθη δὲ παρὰ τὸν οἶκον πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὡσεὶ τρισχιλίων ἵν' ὁρῷεν τὸν Σαμψὼν παροινούμενον. ὁ δὲ παιζόμενός τε καὶ ῥαπιζόμενος λέγει τῷ χειραγωγοῦντι αὐτὸν "ἐπάγαγέ με παρὰ τοὺς κίονας ὡς ἂν αὐτοῖς ἐπιστηριχθῶ δεόμενος ἀναπαύσασθαι." P I 55
δραξάμενος δὲ τῶν δύο κιόνων ἐπικατέσεισεν ἑαυτῷ τὸν οἶκον, καὶ αὐτός τε καὶ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ πάντες ἀπώλοντο. καὶ

2 μάθοι A. 3 ἀπαγγεῖλαι A. 9 προσεῖναι A, προσῆναι PW. 10 καὶ om A. 17 τρισχίλιοι A. 19 ἐπάγαγέ με πρὸς A, ἀπάγαγέ με παρὰ PW.

proceres alienigenarum agunt, multa polliciti si tantarum virium causam e Sampsone cognitam sibi renuntiasset. illa multifariam aggressa virum ut id eliceret, a Sampsone aliud atque aliud dicente, cum rei periculum faceret, eluditur. sed cum illa instaret oraretque vehementius, arcanum tandem prodit, se dei iussu comam alere, qui interdixerit ne eam radat, in eaque repositum esse robur suum. mulier dormienti comam radit, imbecillem hostibus tradit: illi oculos ei effodiunt. ita ille prius formidabilis ludibrio habetur. progressu temporis coma illa renascitur viresque redeunt. cum autem Palaestini potarent, eorumque proceres et magnates convivarentur in domo quae columnis fulciebatur, etiam Sampson a puero ad illudendum adducitur. ad illam domum multitudo virorum et mulierum circiter trium milium confluit, ut ludibria Sampsonis spectet. qui cum dicteriis incesseretur et alapis caederetur, puerum ducem iubet se ad columnas adducere, "ut defessus" inquit "eis innitar et quiescam." tum duabus columnis convulsis aedificium deiecit, cuius ruina et ipse et omnes qui in eo erant sunt oppressi. et

τῷ μὲν τοιοῦτον τέλος ἐγένετο, ἐπὶ ἔτη εἴκοσι κρίναντι τὸν τῶν Ἑβραίων λαόν.

25. Οὐκέτι δὲ κριταὶ ἦγον τὸν Ἰσραήλ, ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς Ἠλεὶ προέστη αὐτῶν· ἐφ' οὗ λιμὸς γέγονε, καί τις ἀνὴρ ἐκ Βηθλεὲμ Ἀβιμέλεχ καλούμενος σὺν τῇ γυναικὶ καὶ δύο υἱοῖς διὰ τὸν λιμὸν εἰς τὴν Μωαβῖτιν μεταναστεύει. ἄγεται οὖν τοῖς υἱοῖς γαμετὰς Μωαβίτιδας. ἐν δέκα μέντοι ἐνιαυτοῖς ὅ τε Ἀβιμέλεχ B καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ τεθνήκασι, καὶ κατελείφθησαν χῆραι ἥ τε Νοεμὶν ἡ συνοικοῦσα τῷ Ἀβιμέλεχ καὶ αἱ γυναῖκες ἄμφω τῶν παίδων αὐτοῦ, Ὀρφά τε καὶ Ῥούθ. ἡ Νοεμὶν δὲ εἰς τὴν πατρίδα ὑπέστρεψε, τῶν δέ γε νυμφῶν αὐτῆς ἡ μὲν Ὀρφὰ παρακληθεῖσα παρὰ τῆς πενθερᾶς ἔμεινε παρὰ Μωαβίταις, ἡ δὲ Ῥοὺθ σὺν τῇ Νοεμὶν ἀπελήλυθε. καὶ ἤδη παραγενομένας εἰς Βηθλεὲμ ξενίζει Βοόζ, Ἀβιμέλεχ ὢν συγγενής. προσαγορευομένη δὲ παρὰ τῶν πολιτῶν ἐξ ὀνόματος ἡ γυνή "μή με Νοεμίν" ἔλεγεν "ἀλλὰ Μάραν καλεῖτε" (Νοεμὶν δὲ εὐτυχίαν δηλοῖ, Μάρα δὲ ὀδύνην καὶ πικρασμόν)· "πλήρης γὰρ πορευθεῖσα κενὴ ὑπενόστησα." C ἀμήτου δὲ ὄντος ἐξῄει κατὰ γνώμην τῆς πενθερᾶς καλαμησομένη ἡ Ῥοὺθ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Βοόζ. ὁ δὲ τὴν κόρην ἰδὼν καὶ μαθὼν τίς ἐστιν, θερίζειν ὃ δύναιτο καὶ ἔχειν ἐπέτρεψεν, ἄριστόν τε

1 τῷ μὲν τοιοῦτον τέλος AW, τὸ μὲν τοιοῦτον P. ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη κρίνοντι A. 5 Ἀβιμέλεχ] Ἐλιμέλεχ LXX et Iosephus. τῇ om A. δύω PW. 11 ὑπέστρεψε A, ὑπέστρεφε PW. 12 prius παρὰ add A. ἡ δὲ — Νοεμὶν om A. 16 prius δὲ] γὰρ A. μάρα A, Μάραν PW. 18 ἀμητοῦ PW. 20 δύναται A.

Fontes. *Cap.* 25. *Iosephi Ant.* 5 9 *et* 10. *Ruth* 1—4. *Regum* 1 1—3.

hunc exitum ille habuit, cum Israelitico populo per annos viginti ius dixisset.

25. Post Sampsonem non amplius iudices populo praefuerunt, sed Elius pontifex. sub quo fame ingravescente, vir quidam Bethleemiticus, Abimelechus nomine, cum uxore et duobus filiis in Moabitidem transmigrat. ibi filiis Moabiticas uxores despondet, et intra decem annos una cum filiis moritur, relicta vidua uxore Noemide duabusque nuribus Orpha et Rutha. Noemis patriam repetit: Orpha nuruum altera monitu socrus apud Moabitas manet, Rutha cum Noemide proficiscitur. Bethleemae Boozus Abimelechi cognatus eas hospitio excipit. ibi mulier a civibus suo compellata nomine "ne me" inquit "Noemin sed Maram appellate" (significat autem Noemis felicitatem, Mara dolorem et acerbitatem): "nam cum plena discesserim, vacua sum reversa." tempore messis Rutha de socrus sententia ad spicilegium in Boozi agrum egreditur. ille agnita puella permittit ut quod posset meteret et auferret,

παρέχειν αὐτῇ τῷ ἀγροκόμῳ ἐπέταξεν. ἡ δὲ καὶ ἄλφιτα παρ'
αὐτοῦ λαβοῦσα τῇ πενθερᾷ συνετήρησε, καὶ ἀπῆλθεν ὀψὲ κομί-
ζουσα καὶ τὰς κριθὰς ἃς συνέλεξε, καὶ τὰ παρὰ τοῦ Βοὸζ αὐτῇ
διηγήσατο. καὶ αὖθις ἀπῄει σὺν ταῖς θεραπαινίσι Βοόζ. ἡ
Νοεμὶν δὲ συγκατακλίνειν αὐτῷ τὴν Ῥοὺθ ἐβουλεύσατο, καὶ
πέμπει τὴν νύμφην ὑποθεμένη παρὰ τοῖς ποσὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑπνώτ-
τοντος ἐν τῇ ἅλωνι πεσοῦσαν ὑπνῶσαι. καὶ ἡ μὲν οὕτω πεποίη-
κεν, αἰσθόμενος δ' ὁ Βοὸζ περὶ μέσην νύκτα ἤρετο τίς ἐστι. D
καὶ μαθὼν τότε μὲν ἡσύχασεν, ἕωθεν δ' ἐξεγείρας τὴν Ῥοὺθ
πορεύεσθαι πρὸς τὴν πενθερὰν ἐνετείλατο· "αὐτὸς δ'" εἶπε "τὸν
ἐγγύτερον ἐμοῦ ἀγχιστεύοντά σοι ἐρήσομαι, καὶ εἰ μὲν ἐκεῖνος
ἀγαγέσθαι σε βούλεται, ἀπελεύσῃ πρὸς τὸν ἄνδρα, παραιτου-
μένου δὲ νομίμως συνοικήσεις ἐμοί." ἀπῆλθεν οὖν ἡ γυνὴ καὶ
δεδήλωκε πάντα τῇ Νοεμίν. ὁ δέ γε Βοὸζ παρὰ τῇ γερου- W I 37
σίᾳ τήν τε Ῥοὺθ καὶ τὸν συγγενῆ συνεκάλεσε καὶ εἶπεν αὐτῷ
"Ἀβιμέλεχ τοῦ συγγενοῦς ἡμῶν καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ κατέχεις
κλῆρον;" συνθεμένου δ' ἔχειν ἐκείνου κατὰ τοὺς νόμους δι' ἀγχι-
στείαν, "οὐκοῦν οὐκ ἐξ ἡμισείας" ἔφη "τῶν νόμων μεμνῆσθαι P I 56
δεῖν, ἐπὶ πᾶσι δὲ ποιεῖν κατ' αὐτούς. λοιπὸν καὶ τὸ τοῦ
Μαλλῶν γύναιον υἱοῦ Ἀβιμέλεχ γῆμαί σε χρή, ἵνα ἀναστήσῃς
σπέρμα τῷ συγγενεῖ." ὁ δὲ παρῃτήσατο, καὶ τοῦ κλήρου καὶ
τῆς γυναικὸς παραχωρήσας αὐτῷ. κατὰ γοῦν τὸν νόμον ἐνώπιον

10 δ' εἶπε A, δὲ PW. 16 ἡμῶν A, ὑμῶν PW. 18 οὐκ A, οὐχ PW. τῶν νόμων μεμν. δεῖν] μεμνῆσθαι τῶν νόμων δεῖν ὁ βοόζ A. 19 δεῖ Iosephus. 20 ἀναστήσῃ A.

ac prandium ei praeberi iubet a villico. illa de cibo etiam, quem acceperat, aliquid socrui conservat; et vesperi hordeum, quod collegerat, domum ferens, ut a Boozo tractata esset refert; ac cum Boozi ancillis denuo egreditur. ibi Noemis consilium despondendae Boozo Ruthae capit, ac nurum ablegat, monitam ut ad pedes Boozi in area dormientis procumbens somnum caperet. obtemperat illa. quod Boozus cum sub mediam noctem sensisset, quae esset rogat: re cognita tum quidem quiescit, mane autem excitatam Rutham ad socrum ire iubet, et "ipse" inquit "interrogabo eum qui est tibi sanguine propior: qui si te ducere voluerit, ad illum te conferes; sin recusarit, legitima mihi coniunx eris." abit mulier, Noemidi exponit omnia. Boozus Rutham et cognatum eius ad senatum arcessit, eique dicit "Abimelechi cognati nostri et filiorum eius haereditatem tenes?" affirmante illo, tenere se ob propinquitatem ex lege, "non ergo" inquit "ex semisse observandae sunt leges, sed in omnibus rebus illis obtemperandum. restat igitur ut Mallonis Abimelechi filii uxorem ducas, et cognato semen excites." recusat ille ac Boozo tam haereditate quam muliere cedit. Rutha, ut lege iubebatur, soluto

τῆς γερουσίας ἡ Ῥοὺθ ὑπελύσατο τὸ ὑπόδημα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου καὶ ἔπτυσεν αὐτοῦ εἰς τὸ πρόσωπον. καὶ οὕτως αὐτὴν ἠγάγετο ὁ Βοόζ, καὶ ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ὠβήδ· ἑλληνιστὶ δ' ἑρμηνεύεται δουλεύων. ἐξ Ὠβὴδ δὲ γίνεται Ἰεσσαί, καὶ ἐκ τούτου Δαβίδ, ὃς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσε καὶ τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ κατέλιπε τὴν
B ἀρχὴν ἐπὶ εἴκοσι γενεὰς πρὸς μιᾷ διαρκέσασαν.

Ἠλεὶ δὲ τοῦ ἀρχιερέως, ὡς ἤδη ἱστόρηται, τὸν λαὸν ἄγοντος, οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς ὑπῆρχον λοιμοί, παρανομοῦντες ἐν ἅπασι, καὶ παραινοῦντος τοῦ πατρὸς αὐτοῖς μὴ ἐπιστρεφόμενοι. ὁ δὲ θεὸς ὀργισθεὶς διὰ τὰς ἐκείνων παρανομίας, διὰ τοῦ Σαμουὴλ ἔτι παιδὸς ὄντος δεδήλωκε τῷ Ἠλεὶ ἅπερ αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ πείσονται. Σαμουὴλ δὲ Ἐλκανᾶ Λευίτου ἀνδρὸς ἐτύγχανε παῖς· ᾧ συνῴκουν δετταὶ γαμεταί, ὧν τῇ μὲν Ἄννα τῇ δὲ Φενάννα ἦν τὰ ὀνόματα. καὶ τῇ μὲν παῖδες ἦσαν ἐξ Ἐλκανᾶ, ἡ δὲ Ἄννα ἠμοίρει γονῆς. ἀφικο-
C μένου δὲ τοῦ ἀνδρὸς μετὰ τῶν γυναικῶν ἀμφοῖν εἰς Σηλὼμ καὶ θύσαντος, ἐπεὶ καιρὸς ἦν εὐωχίας καὶ τῇ Φενάννᾳ οἱ παῖδες αὐτῆς συνεκάθηντο, ὅτι ἡ Ἄννα μεμόνωτο, ἑαυτὴν ἀπεκλαίετο, καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεοῦ δραμοῦσα ἐδέετο τοῦ κυρίου γονὴν αὐτῇ παρασχεῖν, εὐξαμένη καθιερώσειν θεῷ τὸ πρωτότοκον. χρονιζούσης δὲ ἐν ταῖς εὐχαῖς, πρὸ τῆς σκηνῆς Ἠλεὶ καθεζόμενος ὡς μεθύουσαν αὐτὴν ἐλογίσατό τε καὶ ἀπεπέμπετο. ἡ δὲ "οὐκ οἶνον"

1 τὸ A, καὶ τὸ PW. 3 αὐτῆς] αὐτοῦ A. 6 πρὸς τῇ μιᾷ διαρκέσασι A. 8 ὀφνεὶ A. post Φινεὲς A add υἱοί. 14 φεννάνα A hic et infra. 16 σηλὼμ A LXX, Σηλὼν PW. 18 ὅτι δὲ ἡ A.

viri illius calceo in faciem eius exspuit, itaque Boozo nubit; et filiolum ei parit Obedum: servientem id nomen significat. Obedo nascitur Iessaeus, eoque David, qui regnum Israelitarum obtinuit et filiis suis imperium reliquit ad genus primum et vicesimum propagatum.

Elio autem, qui, ut diximus, populum gubernabat, duo fuere filii, homines nefarii et omni genere scelerum cooperti, Ophnis et Phinees; neque paternis monitis quicquam movebantur. horum iniquitati iratus deus per Samuelem puerum adhuc Elio significat clades ipsi liberisque et domui eius imminentes. erat autem Samuel viri Levitae Elcanae filius, qui duas habebat uxores, Annam et Phenannam: quarum haec liberos ex Elcana susceperat, Anna non pepererat. viro Silonem cum uxoribus profecto, cum peractis sacris convivii tempus adesset, ac Phenannae liberi assiderent, Anna orbitatem suam deplorat, et propere tabernaculum domini ingressa deum orat ut liberos sibi det, primogenitum se deo consecraturam vovet. dum precibus immoratur, Elius pro tabernaculo sedens, ebriam ratus, eam discedere iubet. at illa

ἔφη "πέπωκα οὐδὲ μέθυσμα, κύριε, ἀλλὰ κατώδυνος οὖσα δι'
ἀπαιδίαν ἐκτέτηκα." καὶ ὁ ἱερεὺς "πορεύου" εἶπεν αὐτῇ, "καὶ
δῴη σοι τὸ αἴτημα ὁ θεός." ὑποστρέψασα δὲ σὺν τῷ ἀνδρὶ
οἴκαδε, συλλαμβάνει καὶ τίκτει τὸν Σαμουήλ· θεαίτητον ἄν τις
εἴποι. ἁδρυνθέντος δὲ τοῦ παιδὸς προσάγει αὐτὸν τῷ Ἠλεὶ κατὰ D
τὴν εὐχὴν αὐτῆς τῷ θεῷ τραφησόμενον, κόμην τε τρέφοντα καὶ
ἐν τῷ ἱερῷ διαιτώμενον καὶ ὕδατι κεχρημένον εἰς πόσιν. ἤδη δὲ
δωδεκαέτης γενόμενος προεφήτευσε. καί ποτε κοιμώμενον αὐτὸν
ἐξ ὀνόματος ἐκάλεσεν ὁ θεός. ὁ δὲ τῷ ἀρχιερεῖ προσελήλυθεν
ὡς ὑπ' ἐκείνου τάχα καλούμενος. καὶ τοῦτο τρισσάκις ἐγένετο.
Ἠλεὶ δὲ συνεὶς θεόθεν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἔφη τῷ Σαμουὴλ
"εἰ ἔτι κληθῇ, εἰπέ, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε." οὕτω δὲ ποιήσαντος τοῦ
παιδός, ἔφη αὐτῷ ὁ καλῶν συμφορὰν ἔσεσθαι τοῖς Ἰσραηλίταις
βαρεῖαν, καὶ τοὺς Ἠλεὶ παῖδας ἅμα τεθνήξεσθαι καὶ τὴν ἱερω- P I 57
σύνην εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἐλεάζαρ μεταπεσεῖν. οὐκ ἤθελε δὲ τοὺς
λόγους ὁ Σαμουὴλ ἐκφῆναι τῷ ἱερεῖ, ὅρκοις δ' ἐκβιασθεὶς ἀπήγ-
γειλε πάντα καθάπερ ἀκήκοεν.

26. Ἐντεῦθεν Παλαιστηνοὶ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκστρατεύουσι, καὶ ἦσαν τῇ μάχῃ ἐπικρατέστεροι. ὁ δὲ λαὸς κομισθῆναι τὴν κιβωτὸν αἰτοῦσιν εἰς ἀρωγήν. πεμφθείσης δ' ἐκεῖσε τῆς κιβωτοῦ σὺν τοῖς υἱοῖς τοῦ Ἠλεί, συγκεκρότητο μάχη. καὶ ἥττηντο οἱ Ἑβραῖοι, ἔπεσον δὲ ὡσεὶ τρισμύριοι, καὶ οἱ τοῦ ἀρχιε-

1 δι'] διὰ τὴν A. 5 εἴκη A. 6 αὐτῆς om A. 12 κληθεὶς A.
15 τοῦ om A. 16 ὁ om A.

Fontes. *Cap.* 26. *Iosephi Ant.* 5 11. 6 1 *et* 2. *Regum* 1 4—7.

"neque vinum" inquit "bibi, domine, neque aliud quicquam quod inebriet; sed dolore orbitatis contabesco." tum sacerdos "abi" inquit, "ac deus te voti compotem reddat." domum reversa cum marito, concipit et Samuelem parit, quem Deoptatum possis dicere. puerum iam grandiusculum ex voto ad Elium ducit, deo educandum, alentem comam, in aede vitam degentem et aquae potu utentem. is duodecim natus annos vaticinatur. et quodam tempore dormiens nominatim a deo vocatus, ad pontificem accedit, quasi ab eo vocatus esset: idque ter contigit. tum Elius intelligens divinam esse vocationem, Samuelem iubet, si iterum vocetur, dicere "en adsum, domine." cum ita fecisset puer, ait ei is qui vocarat, magnam cladem Israelitis imminere, Elii filios una perituros, et sacerdotium in Eleazari familiam transiturum. ea verba cum sacerdoti Samuel referre nollet, tandem iureiurando adactus omnia quemadmodum audierat recenset.

26. Dehinc Palaestini bellum Israelitis inferentes pugna superiores evadunt. populus arcam subsidio ferri postulat. missa illa cum Elii filiis, redintegratur praelium. funduntur Hebraei, ad triginta milia cadunt,

ρίως υἱοί, καὶ ἡ κιβωτὸς ἐλήφθη τοῖς πολεμίοις. Ἠλεὶ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἐφ' ὑψηλοῦ καθῆστο δίφρου, καὶ μαθὼν τὰ τῆς μάχης B W I 38 καὶ τὴν σφαγὴν τῶν υἱῶν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς κιβωτοῦ, περιαλγήσας ἐξέπεσε τοῦ θρόνου καὶ τέθνηκεν, ἐνενηκοντούτης γενόμενος, τεσσαράκοντα δὲ τούτων ἐνιαυτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ ἡγησάμενος. οἱ δὲ ἀλλόφυλοι εἰς Ἄζωτον πόλιν ἀπαγαγόντες τὴν κιβωτὸν τῷ Δαγὼν (οὕτω γὰρ τὸν ἑαυτῶν ἐκάλουν θεόν) ἀνέθεντο. ἕωθεν δὲ εἰς τὸν οἶκον Δαγὼν εἰσελθόντες εὗρον κείμενον τὸ ξόανον ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ ἐπὶ γῆς. καὶ ἀναστήσαντες αὐτὸ ἐπὶ τῆς προτέρας ἔστησαν βάσεως. ὡς δὲ συχνάκις εὗρον τοῦτο γινόμενον, καὶ πολλάκις τὸ εἴδωλον ἀνορθώσαντες τοσαυτάκις κείμενον κατελάμβανον ἐν σχήματι προσκυνοῦντος τὴν κιβωτόν, C ἐθαμβοῦντο καὶ διηπόρουν. ἔπειτα δ' ἐνέσκηψε τῇ τῶν Ἀζωτίων πόλει καὶ τῇ χώρᾳ φθορά. νόσος μὲν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τὰς ἕδρας ἦν, ἣν δυσεντερίαν φησὶν ὁ Ἰώσηπος, καὶ ἔθνησκον συχνοὶ ἐξ αὐτῆς· μύες δὲ τῆς γῆς ἀναδοθέντες τὴν χώραν ἅπασαν ἐκεράϊζον. ὀψὲ δὲ συνῆκαν τὴν κιβωτὸν αἰτίαν αὐτοῖς εἶναι τῶν παθῶν οἱ Ἀζώτιοι, καὶ πέμπουσιν αὐτὴν εἰς Ἀσκάλωνα· καὶ ἔπασχον κἀκεῖνοι τὰ ὅμοια. καὶ οὕτω πέντε τῶν Παλαιστηνῶν ἀμείβει πόλεις ἡ κιβωτός, καὶ πάσαις εἰς κάκωσιν γέγονεν. συνῆλθον οὖν οἱ τῶν κακουμένων πέντε πόλεων ἄρχοντες, Γήτης καὶ Ἀκκαρὼν Ἀσκάλωνός τε καὶ Γάζης καὶ Ἀζώτου, καὶ οἱ μὲν

9 ἐπὶ τῆς γῆς A. 10 τοῦτο συχνάκις εὗρον κείμενον A. 13 ἐπέσκηψε A. 15 ἦν om A. 21 καλουμένων A. Γήτης] γάττης A, Γίττης Iosephus, Γὲθ LXX et Zonaras infra.

inter quos et filii pontificis; arca item in hostium potestatem venit. Elius pontifex, qui in sublimi sella sederet, strage exercitus et caede filiorum arcaeque captivitate cognita, prae moerore de sella delapsus moritur, annos nonaginta natus, cum quadraginta populo praefuisset. alienigenae arcam in urbem Azotum perlatam Dagoni (sic deum suum appellabant) consecrant. mane in Dagonis aedem ingressi simulacrum ante arcam humi proiectum repererunt, idque sublatum in suam basim restituunt. ut autem hoc saepius factum deprehendunt, et statuam quoties erexissent toties ante arcam adorantis specie proiectam reperissent, obstupescunt, dubitantes quid rei esset. ex hoc Azotiorum urbem et agrum lues invadit: nam et homines circa sedem laborare (dysenteriam fuisse ait Iosephus) et mori complures cives, et mures e terra exorti agrum omnem vastare. sero demum arcam sibi malorum esse causam Azotii intelligentes Ascalonem mittunt: iis etiam eadem accidunt. sic quinque Palaestinorum urbes arca pervagata omnibus calamitosa exstitit. itaque magistratus quinque urbium iis malis conflictantium congressi, videlicet Getae Accaronis Ascalonis Gazae et Azoti, aliis aliud de arca

ἄλλα περὶ τῆς κιβωτοῦ οἱ δ' ἕτερα συνεβούλευον. καὶ τέλος D
ἔδοξε πᾶσιν ἕδρας πέντε χρυσᾶς καὶ μύας τοσούτους χρυσοῦς ποιῆσαι καὶ θέσθαι ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ, ἅμαξάν τε καινουργῆσαι καὶ βόας πρωτοτοκούσας τῇ ἁμάξῃ ὑπαγαγεῖν, τοὺς δὲ μόσχους αὐτῶν κατασχεῖν, καὶ ἐπιθεῖναι τῇ ἁμάξῃ τὴν κιβωτόν, τὰς βόας δ' ἀπαγαγόντας ἐπὶ τριόδου καταλιπεῖν, ἵν' ἐπ' αὐταῖς εἴη ἀπιέναι καθ' ἣν ὁρμήσουσι· καὶ εἰ μὲν εὐθὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπελεύσονται, διὰ τὴν κιβωτὸν οἴεσθαι σφίσιν ἐπάγεσθαι τὰ κακά, καὶ μὴ κωλύειν τὴν εἰς ἐκείνους πορείαν, εἰ δ' ἄλλοσέ πη ἀπίοιεν, ἐπιστρέψαι αὖθις τὰς βόας τε καὶ τὴν ἅμαξαν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς. P I 58
ἐπιτελέσαντες τοίνυν τὰ δόξαντα ἀφῆκαν τὰς βόας, μήκοθεν ἑπόμενοι καὶ αὐτοὶ ἵν' ὁρῷεν τὸ ἐκβησόμενον. αἱ δὲ κατ' εὐθὺ τῶν Ἑβραίων ἀπῄεσαν καὶ οὐ πρότερον ἔστησαν πρὶν εἰς μέγα πεδίον ἐν Βεθεσαμοῖς κατηντήκασιν. ὡς δ' εἶδον οἱ τῆς κώμης ἐκείνης ἄνδρες τὴν κιβωτόν, ὡρμήκασιν ἐπ' αὐτήν, καὶ καθελόντες ἐκ τῆς ἁμάξης αὐτήν, ἔθυσαν τὰς βόας καὶ τοῖς ξύλοις οἷς ἡ ἅμαξα εἴργαστο αὐτὰς ὡλοκαύτωσαν. ὅπερ ἰδόντες οἱ Παλαιστηνοὶ ὑπενόστησαν. τοὺς δ' ἁψαμένους τῆς κιβωτοῦ, μὴ ὄντας ἱερεῖς, ὀργισθεὶς ὁ θεὸς ἐθανάτωσεν. οἱ δέ γε λοιποὶ τῷ κοινῷ τῶν Ἑβραίων ἐγνώρισαν τὰ περὶ τῆς κιβωτοῦ· κἀκεῖνοι λαβόντες αὐ- B
τὴν ἀπάγουσιν εἰς Καριαθιαρεὶμ καὶ εἰς οἰκίαν Ἀμιναδὰβ ἐκ τῆς Λευιτικῆς ὄντος φυλῆς κατατίθενται. καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἔτη εἴκοσι, παρὰ δὲ τοῖς ἀλλοφύλοις μῆνας τέσσαρας.

3 ἅμαξαν A, et sic ubique, nisi quod p. 126 v. 2 est ἐφ' ἅμαξαν. 5 et 10 et 16 τοὺς βόας A. 14 βαιθσαμοῖς A. δ'] οὖν A. 19 ὀργισθεὶς ὁ θεὸς om A. 20 ἀνεγνώρισαν A. 21 ἀμιναδὰμ A hic et p. 126 v. 5.

censentibus, tandem decrevere omnes, sedes quinque aureas totidemque mures item aureos arcae imponere, et novum fabricare currum, et vaccas quae primum peperissent currui iungere, sed earum vitulos retinere, ac currui arca imposita boves in trivium abductas relinquere, ut quorsum impetus tulerit eant. quae si versus Israelitas abeant, ob arcam mala illa se perpeti statuendum, neque prohibendum quo minus illo eant; sin alio se converterint, reducendas boves et currum et quae in eo sint. his, ut decretum fuerat, peractis, dimisere boves, eminus ipsi sequentes ut eventum viderent. at illae recta versus Hebraeos ire, neque subsistere prius quam in magnum campum Bethsames pervenissent. ut autem pagi illius viri arcam viderunt, accurrunt, de curru tollunt, boves immolant, et lignis, e quibus currus confectus erat, cremant. quo Palaestini viso retro abierunt. deus autem iis, qui arcam attigerant, cum profani essent, iratus necem attulit: reliqui commune Hebraeorum de arca recepta certiores reddunt. illi eam Cariathiarim abducunt, et in Aminadabi Leviticae tribus hominis aedibus collocant: ubi annis viginti mansit, cum apud alienigenas quattuor menses fuisset.

Σαμουὴλ δὲ ὁ προφήτης μέγα ἤδη σχὼν ὄνομα καὶ δόξης ἥκων ἐπὶ πολύ, συναγαγὼν τὸν λαὸν περὶ ἐλευθερίας αὐτῷ διειλέχθη καὶ ἔπεισε ταύτης ἀντιποιήσασθαι. ὃ μαθόντες οἱ Παλαιστηνοὶ ἀπροσδοκήτως τοῖς Ἑβραίοις ἐπίασι, καὶ κατεπτόησαν αὐτούς, ὡς τῷ Σαμουὴλ προσδραμεῖν, λέγοντας ἀπεγνῶσθαι τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς εἰ μὴ αὐτὸς σφίσι τὴν ἐκ τοῦ θείου ἐπικουρίαν αἰτήσεται. καὶ ὃς θαρρεῖν παρεγγυᾷ, καὶ τὸν θεὸν ἐπαρῆξαι
C διαβεβαιοῦται αὐτοῖς, καὶ θύσας ἄρνα δέεται τοῦ θεοῦ. μήπω δὲ τὴν θυσίαν τῆς ἱερᾶς δαπανησάσης φλογός, προσβάλλουσι τοῖς Ἑβραίοις οἱ ἀντιπόλεμοι, ῥᾷον αὐτῶν κρατήσειν ὡς ἀόπλων
W I 39 οἰόμενοι. σεισμῷ δὲ τῆς γῆς κλονηθείσης ὑπὸ θεοῦ, καταρραγεισῶν τε βροντῶν καὶ ἐξαφθεισῶν ἀστραπῶν, εἰς δειλίαν ἐνέπεσον οἱ πολέμιοι καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. κατεδίωξε δὲ Σαμουὴλ καὶ τὸ πλῆθος ὀπίσω αὐτῶν καὶ πολλοὺς διεφθάρκασι, καὶ οὐκέτι μετὰ τὴν πληγὴν ταύτην ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἐστράτευσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν ἥνπερ ἀφείλοντο ἐπανεσώσατο αὖθις
D τοῖς Ἑβραίοις ὁ Σαμουήλ. ἔκρινε δὲ τὸν λαὸν καὶ ἦρχεν αὐτοῦ.

27. Ἤδη δὲ γεγηρακὼς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν καὶ τὸ δικάζειν διένειμεν. ὄνομα τῷ πρεσβυτέρῳ Ἰωήλ, τῷ νεωτέρῳ δὲ Ἀβιά. οἳ οὐκ ἐπορεύθησαν ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἐκκλίναντες δώρων τὸ δίκαιον προεδίδοσαν καὶ λήμμασι τὰς κρίσεις ἐδίκαζον. ὁ δὲ λαὸς διὰ ταῦτα

8 δέεται A, ἐδέετο PW. 11 ὑπὸ τοῦ θ. A. 17 αὐτοῦ A, αὐτῆς PW. 21 δώρων AW, δῶρον P.

Fontes. *Cap.* 27. *Iosephi Ant.* 6 3—5. *Regum* 1 8—11.

At Samuel propheta iam celebris et magna praeditus auctoritate, populo convocato, de vindicanda libertate disserit ac persuadet. quo Palaestini cognito, inopinata aggressione Israelitas perterrefaciunt. qui ad Samuelem confugientes, de salute sua esse actum aiunt, nisi ipse numinis opem exorarit. ille bonis animis esse iubet, et dei auxilium pollicetur, agnoque immolato deum orat. nondum flamma victimam consumpserat, cum hostes impetum in Hebraeos faciunt, facilius eos inermes superari posse rati. sed et terra divinitus concussa et tonitribus erumpentibus et fulguribus emicantibus perterriti in fugam vertuntur. fugientibus Samuel cum populo instat ac multos caedit. post eam cladem non amplius Israelitas invasere, sed et terram quam Hebraeis ademerant Samuel recepit. ita is populo ius dicebat et imperabat.

27. Verum iam senex populi gubernandi munus ac iuris dicundi provinciam filiis distribuit, quorum maiori Ioelis, minori Abiae nomen erat. qui morem patris non secuti, ad largitionum corruptelas deflexerunt, et ius atque aequum venale habuerunt. haec populus aegre ferens

πρὸς Σαμουὴλ ἀθροισθεὶς "ἐπεὶ μὴ οἷός τε σὺ" ἔφησαν "προεστάναι ἡμῶν διὰ γῆρας, ποίησον ἡμῖν βασιλέα ὃς καὶ τοῦ ἔθνους ἡγήσεται καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀντιστρατεύσεται." λυπουμένου δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ Σαμουὴλ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεός "οὐ σὲ ἐξουθενήκασιν ὁ λαός, ἀλλ' ἐμέ. ἄκουσον τοίνυν αὐτῶν, καὶ ὃν ἀναδείξω σοι εἰς βασιλέα χρῖσον αὐτοῖς." συναθροίσας δὲ τοὺς P I 59
Ἑβραίους ὁ Σαμουὴλ κατέθετο χειροτονήσειν αὐτοῖς βασιλέα, μεταμελήσειν δὲ προέφη αὐτοῖς καὶ αἰτεῖσθαι μέλλειν παρὰ θεοῦ τῶν βασιλέων ἀπαλλαγήν. οἱ δὲ ἐνέκειντο βασιλέα ζητοῦντες, καὶ ἠξίουν αὐτὸν μὴ φροντίζειν τῶν ἐσομένων. ὁ δὲ προφήτης "ἄπιτε νῦν" εἶπεν, "ὅταν δὲ μάθω τίνα δίδωσιν ὑμῖν ὁ θεὸς βασιλέα, μεταπέμψομαι ὑμᾶς."

Ἀνὴρ δέ τις Βενιαμίτης (Κὶς ὄνομα τῷ ἀνδρί) ὄνους ἀπολέσας, τὸν υἱὸν ὃς ἦν αὐτῷ μέγας τε καὶ ὡραῖος, κεκλημένος Σαούλ, εἰς ἀναζήτησιν τῶν ὄνων σὺν ἑνὶ τῶν δούλων ἀπέστειλεν. B
ὁ δὲ περιελθὼν καὶ ζητήσας καὶ μὴ εὑρών, εἰς Ἀρμαθαὶμ πρὸς τὸν Σαμουὴλ παραγέγονεν ἐρωτήσων περὶ τῶν ὄνων. δηλοῖ τοίνυν τῷ Σαμουὴλ ὁ θεὸς τοῦτον εἶναι ὃν βούλεται βασιλεῦσαι τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων. ἐρωτηθεὶς οὖν περὶ τῶν ὄνων ὁ Σαμουὴλ σεσῶσθαι εἶπεν αὐτάς, καὶ ξενίσας τὸν Σαοὺλ προέπεμψεν ἕωθεν. καὶ ἔξω τοῦ ἄστεος σὺν αὐτῷ πορευθείς, μόνον τε ἰδίᾳ τὸν νεανίαν ἀπολαβών, ἔλαιον καταχέει τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς. καὶ φιλήσας

1 οἷός τε εἶ ἔφασαν σὺ προεστάναι A. 5 ὃν ἂν A. 6 χρίσον αὐτὸν A. 8 παρὰ θ. μέλλειν A. 11 ὑμῖν Iosephus, ἡμῖν PW. 13 κὶς A, Κεὶς PW. 14 κεκλημένος] καλεσάμενος A. 16 ἀρμαθὲμ A. 21 νεανίσκον A.

ad Samuelem confluit et "quoniam tu" inquit "per aetatem nobis praeesse non potes, regem create, qui et gentem gubernet et adversarios nostros oppugnet." ea re cum Samuel tristaretur, dicit ei deus "non te pro nihilo habuit populus, sed me: quem vero tibi monstraro, eum regem ungito." Hebraeis igitur convocatis Samuel proponit se electurum eis esse regem, praedicens fore ut poeniteret eos, ac liberationem a regibus deum oraturos. illi instant regem flagitantes, de rebus futuris securum esse iubent. tum Samuel "abite nunc" inquit: "ubi cognovero quem vobis regem deus dederit, arcessam vos."

Accidit autem ut Beniamita quidam, nomine Cis, Saulem filium, hominem statura et forma excellenti, cum servo ad asinarum quas amiserat inquisitionem mitteret. quas ille cum passim quaesivisset nec invenisset, Samuelem de asinabus interrogaturus Armathaim venit. ibi deus Samueli revelat, eum esse quem populo Hebraeorum imperare velit. de asinabus igitur rogatus, incolumes esse respondet; et Saulem hospitio exceptum mane prosequitur. urbem egressus cum adolescentem seduxisset, oleo caput eius perfundit, ac deosculatus "unxit te deus" inquit

αὐτὸν "κέχρικέ σε κύριος ἄρχοντα" ἔφη "ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ C *Ἰσραήλ, καὶ ἔστω σημεῖον τοῦ χρίσματος τὸ συναντῆσαί σοι περὶ τὸν τάφον Ῥαχὴλ ἄνδρας δύο τὴν εὕρεσιν τῶν ὄνων εὐαγγελιζομένους σοι." καὶ ἄλλα δὲ σημεῖα τοῦ ἀληθεύειν εἶπεν αὐτῷ, καὶ ὅτι προφητεύσει ἐν Γαβαθὰ γεγονὼς μετὰ τῶν ἐκεῖ προφητῶν, καὶ ἥξειν εἰς Γάλγαλα αὐτῷ ἐνετείλατο ἡνίκα μεταπεμφθῇ παρ' αὐτοῦ. συνήθροισε δ' ἔπειτα τὸν λαὸν καὶ κλήρους βαλεῖν ἐκέλευσε τὰς φυλάς, ἵν' ἀναδειχθείη ἐκ ποίας ὁ βασιλεύσων ἔσται. ἔπεσεν οὖν ὁ κλῆρος εἰς τὴν Βενιαμῖτιδα, εἶτα εἰς τὴν πατριὰν Ματταρί. κατ' ἄνδρα δὲ τῆς πατριᾶς κληρωθείσης, εἰς τὸν Σαοὺλ ὁ κλῆρος ἐξέπεσεν. ὡς δὲ ζητούμενος οὐκ ἦν, μυεῖται ὁ Σαμουὴλ παρὰ τοῦ θεοῦ ὅπου ἐκέκρυπτο, καὶ ἀχθέντα ἔστησε* D *μέσον. καὶ ἦν ὑπερωμίας καὶ πάντων ὑπερέχων κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ σώματος. καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἔφησεν ὁ προφήτης "τοῦτον ἔχρισεν ὑμῖν εἰς βασιλέα ὁ κύριος, ᾧ οὐκ ἔστιν ὅμοιος ἐν πᾶσιν ὑμῖν." ὁ δὲ λαὸς ἐπευφήμησε καὶ εἶπεν "ζήτω ὁ βασιλεύς." οὕτω δὲ τῷ Σαοὺλ βασιλεύσαντι πολλοὶ μὲν προσεῖχον ὡς βασιλεῖ καὶ κατὰ τὸ προσῆκον ἐτίμων αὐτόν, πολλοὶ δὲ κατεφρόνουν τε καὶ ἐχλεύαζον.*

Μετὰ δὲ μῆνα Νάας ὁ τῶν Ἀμμανιτῶν βασιλεὺς στρατεύει ἐπὶ Ἰαβεὶς Γαλαάδ, μὴ ἄλλως λέγων φείσασθαι τῶν ἀνδρῶν εἰ W I 40 *μὴ δῶσιν αὐτῷ τὸν ἑκάστου ἐξελεῖν δεξιὸν ὀφθαλμόν. οἱ δὲ*

5 *γαβαθᾶ* A. 7 *ἐκέλευσε βαλεῖν* A. 10 *ματταρί* A, *Ματταρεὶ* LXX, *Ματρὶς* Iosephus, *Βατταρί* PW. 11 *ἔπεσεν* A. 20 *ἀμανιτῶν* A. 22 *δώσειν* A. *ὀφθ. δεξ.* A.

"regem populi sui; cuius unctionis illud tibi signum erit, quod circa Rachelis sepulcrum duo tibi viri occurrent, asinas repertas gratulaturi." adiicit et alia signa confirmandae veritatis ergo, atque inter caetera, ubi Gabatham venerit, cum illius loci prophetis vaticinaturum. mandat etiam, cum a se arcessatur, ut Galgala veniat. post, coacto populo, sortem mittere tribus iussit, ut constaret cuius futurus esset rex. cecidit autem sors in Beniamiticam, deinde in gentem Mattarim: quae cum viritim sortiretur, Sauli sors obvenit. quaeritur ille, nec invenitur. Samuel, divinitus monstratis eius latebris, adductum in medio statuit. erat autem procerae staturae et humeris eminebat supra omnes. tum ad populum propheta "hunc" inquit "regem vobis unxit dominus, cuius inter vos omnes non est similis." populus gratulabundus acclamat "vivat rex." Saulem ita regno potitum multi observabant ut regem et ut par erat honorabant, multi etiam spernebant et irridebant.

Post mensem Naas Ammanitarum rex Iaben Galaditicae obsidet, non alia condicione se viris parcere velle dicens, nisi dextrum oculum sibi quisque eruendum traderet. illi septem dierum inducias petunt:

ἀνοχὴν ἐζήτησαν ἑπτὰ ἡμερῶν· καὶ λαβόντες πέμπουσιν ἀγγέλους εἰς Γαβαά. καὶ ἀκούσαντες οἱ ἐκεῖ τοὺς λόγους τοῦ Ἀμμανίτου P I 60 ἐθρήνησαν· ὁ δὲ Σαοὺλ ἐθυμώθη σφόδρα, καὶ λαβὼν δύο βόας ἐμέλισεν αὐτοὺς καὶ ἀπέστειλεν εἰς πᾶν ὅριον Ἰσραήλ, ἀπειλῶν οὕτω θήσειν τοὺς μὴ κατὰ τῶν Ἀμμανιτῶν συνεκστρατεύσοντας αὐτῷ. συνδραμόντος δὲ τοῦ λαοῦ ἠρίθμησεν αὐτοὺς καὶ εὗρε μυριάδας ἑβδομήκοντα. καὶ ἐφήλατο πνεῦμα κυρίου ἐπὶ Σαούλ, καὶ προεφήτευσεν εἰπὼν ὡς αὔριον ἔσται τοῖς ἀνδράσιν Ἰαβεὶς σωτηρία. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη αὐτός τε καὶ ὁ λαὸς δι' ὅλης τῆς νυκτός, καὶ περὶ τὴν πρωϊνὴν φυλακὴν ἐπῆλθε τοῖς Ἀμμανίταις, τριχῇ τὸ στράτευμα διελών. καὶ κυκλωσάμενος αὐτούς, B πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Νάας, τοὺς δὲ περισωθέντας ἐτρέψατο εἰς φυγήν· καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐμβαλὼν καὶ πλείστην λείαν λαβὼν λαμπρῶς ἐπανέζευξεν. οὐκέτι γοῦν ἠδόξει παρά τισιν, ἀλλ' ἐπ' ἀνδρείᾳ διαβεβόητο καὶ τετίμητο καὶ τοῖς πρώην αὐτὸν χλευάζουσι. συναγαγὼν δὲ αὖθις ὁ Σαμουὴλ τὸν λαὸν δὶς ἀναγορεύει τὸν Σαοὺλ βασιλέα, χρίσας τῷ ἐλαίῳ καὶ πάλιν αὐτόν. μετέπεσεν οὖν ἡ τῶν Ἑβραίων πολιτεία εἰς βασιλείαν ἐξ ἀριστοκρατίας· ἐπὶ γὰρ Μωυσέως καὶ Ἰησοῦ ἀριστοκρατούμενοι ἦσαν, εἶτα ἐπ' ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ ἄναρχοι διετέλεσαν, εἰσέπειτα δ' ἤρχθησαν ὑπὸ τῶν καλουμένων κριτῶν, C τῷ ἀρίστῳ δικάζειν περὶ τῶν ὅλων καὶ οἰκονομεῖν ἐπιτρέποντες.

2 γαβαὰ A LXX, Γαλαὰδ PW. 5 συνεκστρατεύσοντας A, —σαντας PW. 10 πρωϊνὴν A LXX, πρώτην PW. 12 μὲν om A. 13 εἰς φ. ἐτρ. A. 14 λαμπρὸς A. 19 ἀριστοκρατίας A, —τείας PW. 22 περὶ τ. ὅ. δικάζειν A.

iis impetratis nuntios in urbem Gabaa mittunt. auditis Ammanitae verbis populus luget: Saul vero ingenti ira percitus duos boves membratim concisos in omnes fines Israelitarum mittit, comminatus eodem modo se tractaturum eos qui ad propulsandos Ammanitas non adessent. concursu populi facto, numeroque inito, inventa sunt virorum septingenta milia: et Saul numine afflatus praedicit Iabinos postridie fore salvos. totamque noctem cum exercitu profectus, circa vigiliam matutinam ad Ammanitas pervenit: ac trifariam divisis copiis hostes circumdat, multos caedit, ipsumque regem Naam: reliquos fundit, et impressione in eorum regionem facta, opimaque praeda parta, illustris domum revertitur. neque iam contemptui habetur, sed ob fortitudinem celebratur et honoratur ab iis etiam a quibus dudum subsannatus fuerat. itaque Samuel rursus congregato populo Saulem denuo regem proclamat, iterum inunctum oleo. sic Hebraeorum res publica ex optimatium imperio in regnum est mutata: nam sub Mose et Iesu parebant optimatibus; post per annos octodecim magistratu caruerunt; deinde sub iis fuere qui iudices vocabantur, iudiciorum et rerum omnium summa uni ex optimis permissa.

28. *Τοῦ δὲ Σαμουὴλ ἐξορκίσαντος τὸν λαὸν εἰπεῖν εἴ τι ἄδικον εἰργάσατο εἰς αὐτούς, πάντες δικαίως αὐτὸν καὶ καλῶς προστῆναι τοῦ ἔθνους ἐβόησαν. ὁ δὲ αὐτοῖς ἀπεκρίνατο "ἴστε ὡς μεγάλα ἡμαρτήκατε βασιλέα ἑαυτοῖς αἰτησάμενοι, κἀκ τούτου παρωργίσατε τὸν θεόν. ἔσται δὲ τοῦτο σημεῖον ὑμῖν τὸ θέρους ἐν ἀκμῇ χειμῶνα γενήσεσθαι." καὶ κατὰ τὸν τοῦ προφήτου λόγον βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ γεγόνασι, κατηνέχθη τε χάλαζα, ὡς δέος ἐμπεσεῖν τῷ λαῷ καὶ ἱκετεύειν τὸν Σαμουὴλ ἱλεώσασθαι τὸν θεὸν αὐτοῖς ἁμαρτήσασι.*

D *Τῶν δὲ Παλαιστηνῶν τοὺς Ἑβραίους καταστρεφόντων καὶ τὰ ὅπλα σφῶν ἀφαιρουμένων σιδήρῳ τε κεχρῆσθαι ἀπαγορευόντων, ὁ Σαοὺλ εἰς Γάλγαλα καταβὰς ἐπ' ἐλευθερίᾳ τὸν λαὸν κατὰ τῶν Παλαιστηνῶν διαναστῆναι ἠρέθιζεν. οἱ δ' ηὐλαβοῦντο διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων. ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Σαμουὴλ ἐκάλει πρὸς ἑαυτόν. καὶ ὃς μεθ' ἡμέρας ἓξ παραγενέσθαι ὑπέσχετο, θύσειν τε τῇ ἑβδόμῃ, ἵν' οὕτω τοῖς ἀλλοφύλοις συμμίξωσιν. ὁ δέ γε Σαοὺλ ὁρῶν τὸν λαὸν ὑπορρέοντα καὶ καταλιμπάνοντα αὐτόν,*
P I 61 *ἔθυσεν. ἀκούσας δὲ ἄρτι προσιόντα τὸν Σαμουὴλ ἐξῆλθε συναντήσων αὐτῷ. ὁ δέ "τί τοῦτο ἐποίησας" ἔφη "παραβάς μου τὴν ἐντολήν; ἴσθι τοίνυν ὡς οὐ στήσεταί σου ἡ βασιλεία, ἀλλὰ ζητήσει κύριος ἄνθρωπον κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ." καὶ ἀνε-*

1 ἐξορκίζοντος A. 2 πάντως A. 4 μεγάλως A. 6 τοῦ add A. 15 ἓξ om A. 18 ἄρτι] ἤδη A. 20 στήσεταί A LXX, συσταθήσεταί PW.

Fontes. *Cap.* 28. *Iosephi Ant.* 6 5—7. *Regum* 1 12—14.

28. Samuele porro sacramento populum adigente ut dicerent num qua iniuria illos affecisset, exclamarunt omnes eum iuste et bene genti praefuisse. tum ille "scitote" inquit "vos rege flagitando graviter deliquisse, eaque re irritasse deum: cuius illud vobis signum erit, quod adulta aestate tempestas orietur." nec mora, tonitrua et fulgura, ut propheta dixerat, eruperunt, et grando delata est, ut populus perterrefactus Samuelem rogaret ut sibi delictorum a deo veniam impetraret.

Cum autem Palaestini Hebraeos subigerent, armis ademptis et usu ferri interdicto, Saul Galgala descendit, populum ut ad vindicandam contra Palaestinos libertatem exsurgeret cohortatus. illis vero multitudinem hostium reformidantibus, rex Samuelem ad se vocat. is post sex dies venturum constituit, ut die septimo re divina facta cum hostibus confligant. at Saul cum videret populum clam abire seque deseri, immolat; et audito Samuelis accessu, obviam progreditur. ibi vates "quid" inquit "istud egisti, violatis praeceptis meis? scito igitur non stabile fore regnum tuum, sed quaesiturum esse deum hominem ex animi sui

χώρησε Σαμουήλ, Σαοὺλ δὲ καὶ Ἰωνάθαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἧκεν εἰς Γαβαὼ σὺν στρατιώταις ἑξακοσίοις. εἰς τρία δὲ διαιρεθέντες οἱ ἀλλόφυλοι τὴν χώραν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐληΐζοντο. Σαοὺλ δὲ καὶ Ἰωνάθαν καὶ Ἀχιὰ ὁ ἀρχιερεὺς ἀφ᾽ ὕψους ὁρῶντες τὰ δρώμενα, καὶ ἀμῦναι δι᾽ ὀλιγανδρίαν μὴ σθένοντες, ἤχθοντο. ὁ δὲ Ἰωνάθαν μηδὲν εἰπὼν τῷ πατρὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ σὺν μόνῳ τῷ ὁπλοφόρῳ αὐτοῦ "προσβάλλωμεν" ἔφη "τῇ τῶν ἀλλοφύλων B παρεμβολῇ, καὶ εἰ μὲν εἴπωσιν ἡμῖν ἀπόστητε, οὐκ ἀναβησόμεθα πρὸς αὐτούς, εἰ δ᾽ ἀνάβητε πρὸς ἡμᾶς φήσουσι, σύνθημα νίκης τὸν λόγον νομιστέον ἡμῖν." καὶ ὥρμησαν ἐπὶ τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον. καὶ αὐτοῖς οἱ ἀλλόφυλοι "ἀνάβητε" ἔλεγον "πρὸς ἡμᾶς, καὶ γνωριοῦμεν ὑμῖν ῥῆμα." τοῦτο θάρσος ἐνῆκε τῷ Ἰωνάθαν· καὶ ἀποστὰς ἐκεῖθεν, ἑτέρωθεν ἀνερπύσας μετὰ τοῦ W I 41 ἑπομένου αὐτῷ ἔπεισι τοῖς πολεμίοις ὑπνώττουσι. καὶ κτείνουσι μὲν ὡς εἴκοσι, τοῖς δὲ λοιποῖς δειλίαν ἐνέβαλον· οἳ θορυβούμενοί τε καὶ φεύγοντες ὑπ᾽ ἀλλήλων διώλλυντο. ἰδὼν δὲ ταραττόμενον ὁ Σαοὺλ τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, καὶ ἀπόντα τὸν C υἱὸν ἅμα τῷ ὁπλοφόρῳ κατανοήσας, προσβάλλει καὶ αὐτὸς τεταραγμένοις τοῖς ἐναντίοις· καὶ οἱ πρὶν δὲ διὰ φόβον κρυβέντες ἀναθαρσήσαντες τῷ βασιλεῖ προσετίθεντο. καὶ διώκων τοὺς πολεμίους ἐκτίννυεν. ἐπαρᾶται τοίνυν τοῖς ἑαυτοῦ, εἴ τις ἀποσχόμενος τοῦ φονεύειν τοὺς ἐχθρούς, φάγοι εἰ μὴ νὺξ αὐτοὺς

2 γαβαὰ (ut supra) LXX, Γαβαὼν Iosephus. 10 ὁ λόγος A. 15 ἐνέβαλον A, ἐνέβαλλον PW. 18 ἅμα κατ. τῷ ὁπλ. A. 21 ἑαυτοῦ A, αὐτοῦ PW.

sententia." ita discessit Samuel, Saul vero et Ionathas filius eius cum sexcentis militibus Gabaonem profecti sunt. alienigenae autem copiis trifariam divisis agros Israelitarum populabantur. id Saul, Ionathas et Achia sacerdos ex alto conspicientes, et ob paucitatem ad opem ferendam impares, animis angebantur. at Ionathas, patre inconsulto, cum solo armigero de colle descendens "aggrediamur" inquit "castra hostium: qui si nobis dixerint, discedite, non adscendemus ad eos; sin adscendere iusserint, ea verba victoriae tessera habenda erunt." itaque ad castra hostium fertur. illi "adscendite ad nos" inquiunt: "est enim quod vobiscum colloquamur." ea vox animum auxit Ionathae, atque inde digressus aliunde cum suo comite arrepit, hostes dormientes invadit: ac caesis ad viginti, caeteris terrorem incutiunt, ut perturbati et fugientes alii ab aliis interirent. Saul castra hostium perturbata videns, et filii atque armigeri illius absentia cognita, impetum et ipse in hostes perturbatos facit. tum qui dudum prae metu se occultarant, receptis animis cum rege se coniungunt, hostes persequuntur, caedunt. Saul diras imprecatur suis, si quis ante noctem caede hostium intermissa cibum gustaret.

παύσου. ἐν δὲ τῷ διώκειν κατά τινα δρυμὸν ἦλθον ἐν ᾧ μελισσὼν ἦν, καὶ λαβὼν ὁ Ἰωνάθαν κηρίον μέλιτος ἔφαγεν· οὐ γὰρ ἦν ἀκηκοὼς τῆς ἀρᾶς τοῦ πατρός. ἐπελθεῖν δὲ βουληθεὶς ὁ Σαοὺλ τῇ τῶν ἐναντίων παρεμβολῇ, ἠρώτα διὰ τοῦ ἀρχιερέως
D τὸν θεὸν εἰ δίδωσι νίκην. τοῦ δὲ θεοῦ μὴ δηλοῦντος, ἐζήτει τὸ αἴτιον, καί "ὄμνυμι" ἔφη "αὐτὸν τὸν θεὸν ἀποκτείνειν τὸν ἁμαρτόντα, κἂν Ἰωνάθαν εἴη ὁ παῖς ὁ ἐμός." καὶ κληρωσαμένων ἐπὶ Ἰωνάθαν ὁ κλῆρος ἔπεσεν. ὁ δὲ περὶ ἁμαρτίας ἀνακρινόμενος οὐδὲν εἶπεν ἑαυτῷ συνειδέναι ἢ ὅτι χθὲς τὴν ἀρὰν ἀγνοήσας ἐν τῷ διώκειν ἐγευσάμην κηρίου. ἀκούσας δὲ ὁ πατὴρ ἀποκτενεῖν αὐτὸν ὤμοσε. καὶ ὁ λαὸς ἀντώμοσε μὴ περιόψεσθαι τὸν αἴτιον τῆς νίκης ἀποθανούμενον, καὶ ἐξαρπάσαντες αὐτὸν εὐχαῖς τὸν θεὸν ἐξιλάσκοντο. διαφθείρας δὲ ὁ Σαοὺλ ὡσεὶ μυριάδας ἓξ τῶν Παλαιστηνῶν ἀνθυπέστρεψε. χειροῦται δὲ
P I 62 Ἀμμανίτας καὶ Μωαβίτας Παλαιστηνούς τε καὶ Ἰδουμαίους καὶ Ἀμαληκίτας καὶ τὸν βασιλέα τῆς Σουβᾶ, καὶ ἐξείλετο τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς τῶν ἀλλοφύλων. (29) ἦσαν δὲ τῷ Σαοὺλ υἱοὶ τρεῖς, Ἰωνάθαν καὶ Ἰησοῦ καὶ Μελχισοῦ, καὶ θυγατέρες δύο, Μερὸβ καὶ Μελχόλ· ἀρχιστράτηγον δὲ εἶχε τὸν Ἀβεννὴρ υἱὸν Νὴρ συγγενοῦς αὐτοῦ.

Ἔφη δὲ Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ κελεύειν αὐτῷ τὸν θεὸν πατάξαι τὸν Ἀμαλήκ, καὶ κρατήσαντα μηδενὸς φείσασθαι, μὴ γυναικῶν

1 ἦλθον add A. 7 ἁμαρτῶντα A. 15 μωαβίτας καὶ ἀμ. καὶ παλ. A. 16 Σουβᾶ LXX, Σωβᾶς Iosephus. 18 prius καὶ om A. ἰσουὶ A, Ἰσουεὶ LXX, Ἰέσους Iosephus.

FONTES. *Cap.* 29. *Iosephi Ant.* 6 7—9. *Regum* 1 15—17.

inter persequendum Ionathas, exsecrationis paternae ignarus, cum in silvam esset ventum in qua apiarium erat, favum comedit. Saul castra hostium oppugnaturus per sacerdotem oraculum consulit num victoriam largiatur deus, sed deo nihil respondente, auctorem offensi numinis quaerit et "ipsum deum testor" inquit "me sontem occisurum, etiamsi filius meus Ionathas fuerit." sorte ducta Ionathas designatur; qui rogatus quid deliquisset, se nullius peccati sibi esse conscium ait, nisi quod pridie, paternae exsecrationis ignarus, de favo gustasset. eo pater audito, se illum occisurum iurat. populus contra et ipse iurat se non passurum ut victoriae auctor occidatur; eoque erepto votis deum placat. Saul Palaestinorum circiter sexaginta milibus occisis regreditur. Ammanitis, Moabitis, Palaestinis, Idumaeis, Amalechitis nec non Subae rege subactis, Israelitas e manu exterorum eripit. (29) filii Sauli erant tres, Ionathas Iesus et Melchisus, ac filiae duae, Meroba et Melchol: imperatorem habebat Abenerem, Neris cognati sui filium.

Dixerat autem Sauli Samuel, iubere deum ut caederet Amalechum, victoriaque potitus nemini parceret, non mulieribus non infan-

μὴ νηπίων μὴ ὑποζυγίων μὴ βοσκημάτων, ἐξαλεῖψαι δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς γῆς. καὶ ὁ Σαοὺλ τῷ Ἀμαλὴκ συμβαλὼν κατὰ κράτος νικᾷ καὶ κτείνει πάντας, χειροῦται δὲ καὶ τὸν βασιλέα τῆς B χώρας Ἄγαγ ὠνομασμένον, καὶ οὐκ ἀπέκτεινεν, ἀγασθεὶς αὐτὸν διὰ κάλλος καὶ μέγεθος· καὶ τὰ τῶν βουκολίων καὶ ποιμνίων καὶ τῶν ἄλλων ἐξαίρετα περιεποιήσατο, ἀμνημονήσας τῆς θείας προστάξεως. χρηματισθεὶς δὲ Σαμουὴλ παρὰ τοῦ θεοῦ, εἰπόντος μεταμεμελῆσθαι ὅτι ἐβασίλευσε τὸν Σαούλ, συνήντησε τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ εὐχαριστεῖν ἔλεγε τῷ θεῷ δόντι κράτος αὐτῷ κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ πάντα δὲ τὰ κεκελευσμένα ποιῆσαι. καὶ ὁ προφήτης "βοῆς" εἶπεν "ἀκούω ὑποζυγίων καὶ βοσκημάτων ἄλλων. πόθεν ταῦτα;" Σαοὺλ δὲ τὸν λαὸν εἶπεν εἰς θυσίαν τετηρηκέναι αὐτὰ τῷ θεῷ, τοὺς δὲ Ἀμαληκίτας πάντας ἐξαφανισθῆναι ἄτερ τοῦ C βασιλέως αὐτῶν. πρὸς ταῦτα ὁ Σαμουὴλ "ἐπεὶ τὰ κεκελευσμένα σοι" ἔφη "πρὸς θεοῦ παραβέβηκας, ἴσθι ὅτι τὴν βασιλείαν ἀφαιρεθήσῃ." ὁ δὲ κατετίθετο ἁμαρτῆσαι, καὶ ἱλαστήρια θῦσαι τὸν προφήτην ἱκέτευε. καὶ ὃς ἐπεχώρει, Σαοὺλ δὲ τῆς διπλοΐδος ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ καὶ διαρρήσσει ταύτην βιαζόμενος αὐτὸν κατασχεῖν. καὶ ὁ προφήτης "οὕτως" ἔφη "ἡ βασιλεία σου διαρρηχθήσεται καὶ δοθήσεται ἀνδρὶ δικαίῳ καὶ ἀγαθῷ." δεομένου δ' ἔτι τοῦ βασιλέως πείθεται, καὶ ἀχθῆναι τὸν Ἄγαγ αἰτεῖ, καὶ κτανθέντος ἐκείνου κελεύσει αὐτοῦ αὐτίκα εἰς Ἀρμαθαῒμ ἀποχωρεῖ.

2 προσβαλὼν A. 8 "μεταμεμελῆσθαι cod. Reg. et Colbert." Ducang., μεταμελῆσθαι Wolfii codices (ut videtur), μεταμελεῖσθαι A, μεταμελῆσαι PW. 9 δ' εὐχαριστεῖν A, δὲ εὐχαριστῆσαι PW: Iosephus εὐχαριστῶ. 16 ἱλαστήριον A. 17 ἱκέτευε A, ἐκέλευε PW. 19 ἡ βασ. σου ἔφη A. 22 ἀρμαθὲμ ὑποχωρεῖ A.

tibus non iumentis non pecudibus, sed eorum nomen funditus deleret: itaque Saul cum Amalechitis congressus hostes vincit, caedit omnes; sed Agagum illius terrae regem in potestatem redactum admiratione formae et magnitudinis non occidit; armenta etiam, greges caeteraque eximia, divini mandati immemor, conservat. proinde Samuel, a deo edoctus poenitere eum Saulis creati regis, occurrit regi. is ait se gratiam habere deo cuius munere vicisset hostes, et ut iussus fuerit, administrasse omnia. tum Samuel "vocem" inquit "audio iumentorum et aliarum pecudum: unde ista?" Saul respondet, populum ea in victimam asservasse deo: caeterum Amalechitas omnes, rege eorum excepto, deletos esse. ad ea Samuel "quoniam" inquit "dei iussis non obtemperasti, scito te regnum amissurum." at ille, se peccasse fassus, prophetam orat ut per sacrificia deum sibi reconciliet. discedit vates: quem dum Saul per vim retinere nititur, vestem eius abrumpit. ibi propheta "sic" inquit "regnum a te abrumpetur ac viro iusto et bono dabitur." rege autem ne sic quidem remittente preces paret; et Agago adduci occidique iusso, illico Armathaim revertitur.

D Καὶ αὐτῷ ἐντέλλεται ὁ θεὸς πρὸς Ἰεσσαὶ ἀπελθεῖν καὶ χρῖσαι τῷ ἐλαίῳ εἰς βασιλέα ἕνα τῶν ἐκείνου υἱῶν ὃν ἂν δείξῃ W I 42 αὐτῷ. καὶ ἀπελθὼν εἰς Βηθλεὲμ καὶ θύσας κέκληκε τὸν Ἰεσσαὶ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. καὶ ἰδὼν τὸν πρωτότοκον μέγαν τε καὶ καλὸν ᾠήθη ἐπ' αὐτῷ τὸν θεὸν εὐδοκεῖν. ὁ δὲ θεός "μὴ ἐπιβλέψῃς" εἶπεν "ἐπὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ, μηδ' εἰς τὸ τοῦ σώματος μέγεθος· ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον ὄψεται, ὁ δὲ θεὸς εἰς καρδίαν." παρελθόντων δὲ καὶ τῶν ἄλλων παίδων τοῦ Ἰεσσαί, ἐπ' οὐδενὶ εὐδόκησεν ὁ θεός. καὶ εἶπε Σαμουήλ "οὐκ ἐξελέξατο κύριος ἐν τούτοις, καὶ εἰ ἔστιν ἔτι λοιπός, παρελθέτω." καὶ P I 63 Ἰεσσαί "μικρὸς ἔτι περιλέλειπται" ἔφη "ποιμαίνων." κληθῆναι οὖν αὐτὸν ὁ προφήτης ἐκέλευσεν. ὡς δ' ἧκε κληθεὶς ὁ Δαβίδ, παῖς πυρράκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν καὶ τἆλλα καλός, τοῦτον εἶναι τὸν χρισθησόμενον δηλοῖ τῷ Σαμουὴλ ὁ θεός. καὶ λαβὼν ἐκεῖνος τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου ἔχρισεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἀρμαθαΐμ. πνεῦμα δὲ θεῖον ἐφήλατο ἐπὶ Δαβίδ, ἐκ δὲ Σαοὺλ ἀπέστη, καὶ πνεῦμα πονηρὸν μετῄει αὐτὸν συμπνῖγον καὶ κακοῦν τὸν ἄνδρα. ἔδοξεν οὖν παρίστασθαί τινα τῷ βασιλεῖ εἰδότα ψάλλειν μετὰ κινύρας, ἵν' ὅτε προσπέσοι αὐτῷ τὸ δαιμόνιον ἐκταράττον, ψάλλῃ ἐν τῇ κινύρᾳ καὶ κατευ-B νάζῃ τὸν τάραχον. μεταπέμπεται τοίνυν ὡς τοιοῦτον τὸν Δαβίδ· καὶ ἠγαπήθη ὁ νεανίας σφόδρα παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἰς ὁπλοφόρον αὐτῷ ἐχρημάτισε. καὶ ἐν τῷ ἐπιέναι τῷ βασιλεῖ τὸ πνεῦμα

5 ἐπ' αὐτὸν A. 10 ἔστιν om A. 11 ἐπιλέλειπται A. ποιμαίνων A, ποιμένων PW. 16 ἀρμαθάιμ A.

Ac mandante deo Iessaeum accedit, ut unum ex filiis illius oleo regem inauguraret, qui sibi monstratus esset. Bethleemam cum venisset, re divina facta Iessaeum cum filiis arcessit, et cum primogenitum magnum formosumque vidisset, illum deo placere opinatur. sed deus "ne" inquit "vultum eius intuere nec proceritatem corporis: nam ut homo faciem spectet, animum deus intuetur." praetergressis igitur Iessaei filiis omnibus, nec ullo eorum deo placente, Iessaeo dicit Samuel "nullum horum elegit deus, sed si quis alius tibi est, is prodeat." tum Iessaeus "parvulus adhuc restat, qui oves pascit." eum arcessi propheta iubet. David accitus venit, rufus cum pulchritudine oculorum, caetera etiam formosus. eum esse qui ungendus esset, Samueli significat deus. itaque sumpta ampulla, oleo eum in medio fratrum inungit; atque Armathaim redit. spiritus autem divinus in Davidem insilit et a Saule recedit, pro quo illum malus spiritus invadit, praefocans et exagitans. visum igitur est regi adiungere hominem cinnyra psallendi peritum, ut daemonii insultus ac turbatio cantu illo sopiretur. arcessitur David, ut idoneus ad eam rem, et a rege magnopere diligitur, adeo ut armiger eius appellaretur. quoties igitur spiritus ille

τὸ πονηρὸν κατεπῆδεν αὐτό, καὶ ἀφίστατο, καὶ εἰς ἑαυτὸν ὁ Σαοὺλ ἐπανήρχετο.

Οἱ δ' ἀλλόφυλοι κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπεστράτευσαν, ἀντικατέστησαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἐξ Ἰσραήλ. καὶ ἐν μεταιχμίῳ τῶν στρατευμάτων ἀμφοῖν ἀνήρ τις τῶν ἀλλοφύλων στάς, Γολιὰθ ἐκείνῳ τὸ ὄνομα, ἀνὴρ δυνατὸς καὶ πάντων ὑπερανεστηκώς (πηχέων γὰρ ἓξ καὶ σπιθαμῆς τὸ ὕψος αὐτῷ, καὶ ὁ θώραξ αὐτοῦ πεντακισχιλίων σίκλων εἷλκε σταθμόν, καὶ τὸ δόρυ αὐτοῦ ὡς ἀντίον ὑφαινόντων, καὶ ἡ λόγχη τοῦ δόρατος σίκλων ἑξακοσίων), C οὗτος ἐν μέσῳ στὰς ἀνεβόησε πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ "καταβήτω τις ἐξ ὑμῶν καὶ ἀντιστήτω μοι· καὶ ἐὰν πατάξῃ με, δουλεύσομεν ὑμῖν, ἐὰν δὲ ἐγὼ καταβαλῶ αὐτόν, ἔσεσθε ἡμῖν εἰς δούλους." καὶ τοῦτο ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐποίει ἡμέρας. τοῦ δὲ Σαοὺλ τὸν Δαβὶδ πρὸς Ἰεσσαὶ ἀναπέμψαντος, ὁ πατὴρ αὐτὸν ἔσταλκεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῖς στρατευομένοις τῶν ἀδελφῶν κομιοῦντα τὰ ἐπιτήδεια· τρεῖς γὰρ ἦσάν οἱ πρεσβύτεροι τῷ Σαοὺλ συνεπόμενοι. ἐλθόντος δὲ τοῦ Δαβὶδ πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ὁ ἀλλόφυλος Γολιὰθ πάλιν ὡς ἔθος αὐτῷ εἰς μονομαχίαν προὐκαλεῖτο καὶ τοὺς Ἑβραίους ὠνείδιζεν ὅτι μηδεὶς αὐτῷ συμμῖξαι D θαρρεῖ. ἀκούσας δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ Δαβὶδ ἠγανάκτησε καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας "ἐγὼ μονομαχήσω αὐτῷ." ἀνηγγέλη τοῦτο τῷ βασιλεῖ, ὁ δὲ παραστάντι αὐτῷ τῷ Δαβὶδ "οὐ δυνήσῃ"

1 αὐτό] αὐτοῦ A. 8 prius αὐτοῦ A, αὐτῷ PW. 11 ἀντικαταστήτω A. 11 et 12 ἂν A. 12 δουλεύσομεν A, δουλεύσωμεν PW. 13 ἐποίει ἐπὶ τ. ἡμ. A. 15 εἰς τὸ στρ. ἔσταλκε A. 19 αὐτῶν A. 20 ὁ add A. 22 δυνήσῃ A, δυνήσει PW.

malus regem invadebat, carminibus illius abigebatur, et Saul ad se redibat.

Cum autem Palaestini bellum Israelitis intulissent, atque hi in procinctu starent, quidam ex alienigenis stans in medio amborum exercituum, nomine Golias, vir robustus et magnitudine corporis omnibus superior, quippe statura sex cubitorum et dodrantis, cuius thorax siclorum quinque milia pendebat, hasta instar iugi textorii erat, mucrone sexcentorum siclorum pondere, is igitur in medio stans exclamat ad Israelitas "descendat aliquis vestrum et mecum congrediatur: qui si me percusserit, serviemus vobis; sin ego illum deiecero, vos nostri servi eritis." idque quadraginta diebus continenter fecit. David autem a Saule ad patrem Iessaeum remissus, subinde in castra missitabatur ad afferendum fratribus militantibus commeatum: nam tres natu maiores Saulem sequebantur. cum igitur ad fratres venisset, Golias rursus de more singulare certamen poscebat et Hebraeis exprobrabat neminem secum congredi audere. iis verbis auditis indignatus David ad eos qui aderant ait se cum illo pugnaturum. quo nuntiato rex Davidi "non"

ἔφη "διὰ μάχης χωρῆσαι πρὸς τοῦτον τὸν ἀπερίτμητον· παῖς γὰρ
σὺ ἔτι." καὶ ὁ Δαβὶδ θαρρεῖν ἔλεγεν ἐπὶ τῷ θεῷ, ὃς αὐτὸν
κατὰ τῆς ἄρκτου ἐνίσχυσε καὶ κατὰ τοῦ λέοντος ἐπερχομένων τῇ
ποίμνῃ καὶ θρέμματα ἁρπαζόντων, οὓς διῶξαι εἶπε καὶ τὰ μὲν
ἡρπαγμένα ἐπανασώσασθαι, πατάξαι δὲ τοὺς θῆρας καὶ ἀνελεῖν.
P I 64 ἐπὶ τούτῳ ἔφη θαρρεῖν ὡς καὶ τὸν ἀλλόφυλον πατάξαι δώσει
αὐτῷ καὶ ἐξελεῖν ὄνειδος ἐξ υἱῶν Ἰσραήλ. ὁ μὲν οὖν εἶπε ταῦτα,
ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέτρεψέν οἱ πορεύεσθαι, καὶ περιέθετο τὰ οἰκεῖα
ὅπλα αὐτῷ. καὶ ἦσαν ἄχθος αὐτῷ, καὶ ἀπεδύσατο ταῦτα, ἄρας
δὲ τὴν βακτηρίαν καὶ πέντε λίθους ἐν τῷ καδδίῳ ἐνθέμενος καὶ
τὴν σφενδόνην φέρων ἐν τῇ χειρί, πρὸς τὸν ἀλλόφυλον ὥρμησεν.
ὁ δὲ κατεγέλα αὐτοῦ καὶ ἐπυνθάνετο εἰ πρὸς κύνα τῇ βακτηρίᾳ
W I 43 καὶ τοῖς λίθοις πορεύεται. καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ χείρω κυνὸς ἡγεῖ-
σθαι αὐτὸν ἀπεκρίνατο. ἐκεῖνος δὲ ὀργισθείς, καὶ μεγαλαυχήσας
δώσειν τὰς σάρκας αὐτοῦ τοῖς πετεινοῖς τε καὶ τοῖς θηρσίν, ὥρ-
B μησεν ἐπ' αὐτόν. ταχύνας δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ λίθον τῇ σφενδόνῃ
ἐνθέμενος ἐπὶ μέτωπον ἐπάταξε τὸν πολέμιον. καὶ ἦν ἡ πληγὴ
κραταιά, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ὁ ἀλλόφυλος. δραμὼν δὲ
Δαβὶδ καὶ τὴν ἐκείνου ῥομφαίαν σπασάμενος ἀποτέμνει τὴν κεφα-
λὴν Γολιὰθ καὶ σκυλεύει τὰ ὅπλα αὐτοῦ. τοῦτο τοῖς ἀλλοφύλοις
δειλίαν ἐνέβαλε, καὶ ἔκλιναν εἰς φυγήν. Σαοὺλ δὲ τὸ οἰκεῖον
αὐτοῖς ἐπάγει στράτευμα φεύγουσι· καὶ κτείνεται τῶν Παλαι-
στηνῶν πλῆθος πολὺ καὶ πλείονες τραυματίζονται καὶ τὸ στρατό-
πεδον αὐτῶν διαρπάζεται. τὴν κεφαλὴν δὲ Γολιὰθ προσάγει
Δαβὶδ τῷ Σαούλ, τὴν δὲ ῥομφαίαν τῷ θεῷ ἀνατίθησιν.

inquit "poteris pugnam committere cum isto incircumciso, cum puer adhuc sis." tum David se deo fretum esse respondet, qui sibi contra ursam vires dedisset et contra leonem qui gregem invasissent et pecudes rapuissent: eos se persecutum et rapta recuperasse et percussisse bestias atque occidisse. eo igitur se esse fretum, qui et alienigenam illum sibi perimendum sit traditurus, et ignominiam Israeliticae gentis depulsurus. atque ille quidem haec dicebat, rex autem ire permittens sua illi arma accommodat: quibus David gravatus uti recusat, sed baculo sublato et quinque lapidibus in pera conditis cum funda sua ad alienigenam properat. at ille per derisum interrogat num ad canem cum baculo et lapidibus iret. David respondet eum sibi cane deteriorem videri. tum ille iratus verbis arrogantibus se carnem eius feris et alitibus daturum minitans contra Davidem ruit: qui et ipse celeriter lapide fundae imposito frontem hostis ictu adeo vehementi ferit ut is pronus in faciem corrueret. David accurrit, eductoque Goliae gladio caput illi praecidit, et spolia eius legit. ea re alienigenae territi in fugam vertuntur. Saul immisso fugientibus exercitu suo magnam turbam occidit, plures vulnerat, castra diripit. David Goliae caput Sauli offert, gladium deo consecrat.

30. Ἐπανιούσης δὲ τῆς στρατιᾶς αἱ γυναῖκες συνήντων C αὐτοῖς καὶ χορεύουσαι χιλιάδας ὀλέσαι τὸν Σαοὺλ ᾖδον, αἱ δὲ παρθένοι μυριάδας τὸν Δαβὶδ ἀφανίσαι ἀντῇδον. τοῦτο πρὸς φθόνον ἠρέθισε τὸν Σαούλ, φήσαντα "καὶ τί αὐτῷ ὑστερεῖ πλὴν ἡ βασιλεία;" καὶ ὑπεβλέπετο τὸν Δαβίδ. ἐπιπεσόντος δὲ τῷ Σαοὺλ πνεύματος πονηροῦ, καὶ τοῦ Δαβὶδ κατεπᾴδοντος ὡς ἔθος αὐτῷ, τὸ δόρυ ἔβαλεν ὁ Σαοὺλ κατ' αὐτοῦ· καὶ δὶς τοῦτο ἐποίησε. καὶ ὁ Δαβὶδ ἐξέκλινε· κύριος γὰρ ἦν μετ' αὐτοῦ. δεδιὼς δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς χιλίαρχον ἐποιήσατο, ἵν' εἰς τοὺς πολεμίους ἀπιὼν κινδυνεύσῃ. ὁ δὲ τῷ θεῷ συμμαχούμενος εὐωδοῦτο, καὶ ὁ λαὸς ἠγάπα αὐτόν, καὶ ἡ τοῦ βασιλέως θυγάτηρ Μελχὸλ ἤρα Δαβίδ. D προσηγγέλθη οὖν ὁ ἔρως τῷ βασιλεῖ, καὶ ὃς εἰς λαβὴν ἐπιβουλῆς ἐχρᾶτο τῷ ἔρωτι. ἔφη γὰρ δώσειν αὐτῷ τὸ θυγάτριον εἰ ἑκατὸν ἀκροβυστίας ἐνέγκαι αὐτῷ, οἰηθεὶς πεσεῖσθαι αὐτὸν τοῖς ἀλλοφύλοις μαχόμενον. τοῦτο μαθὼν ὁ Δαβὶδ ἐπορεύθη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτόν, καὶ ἐπάταξεν ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις καὶ ἤνεγκεν ἀκροβυστίας τῷ Σαοὺλ ἑκατόν. ὁ δὲ Ἰώσηπος οὐχ ἑκατὸν ἀκροβυστίας κομίσαι τὸν Δαβίδ, ἀλλὰ ἑξακοσίας κεφαλὰς ἀλλοφύλων. καὶ ζεύγνυσιν αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Μελχόλ. ὁρῶν δὲ τὸν Δαβὶδ καὶ τῷ θεῷ συμμαχούμενον καὶ τῷ πλήθει φιλούμενον, ἔτι μᾶλλον ἐδεδίει, καὶ ἐπεβούλευεν αὐτῷ, καὶ κτανεῖν ἐπεχείρει. P I 65

2 αὐτοῖς A, αὐτῷ PW. 3 τὸν] τῷ A. 4 φόνον A. ὑστερεῖ] λείπεται A: illud Iosephus. 5 ὑπερεβλέπετο A. 7 ἔβαλε κατ' αὐτοῦ ὁ σαοὺλ A. 10 εὐωδοῦτο A, εὐοδοῦτο PW. 14 16 et 17 ἀκροβύστας A. 14 ἐνέγκῃ A. 15 μαχούμενον A. 21 αὐτῷ om A.

Fontes. *Cap.* 30. *Iosephi Ant.* 6 10 et 11. *Regum* 1 19.

30. Redeunti domum exercitui occurrunt mulieres ac saltantes Saulem mile occidisse canunt; Davidem vero decem milia delevisse respondent virgines. ea verba Saulem ad invidiam incitarunt, ut diceret "quid ei praeter regnum deest?" et Davidem suspectum haberet. itaque cum malo spiritu corriperetur, eumque David de more excantaret, lanceam contra illum mittit: idque iterato factum. sed David praesidio divino septus ictum declinat. deinde rex Davidem metuens tribunum militum creat, ut inter hostes periclitetur. at ille deo adiutore rem bene gerit, populo carus; nec non Melchol filia regis illius amore capitur. quo Saul nuntiato struendarum insidiarum occasionem arripit, filiam ei se daturum pollicens si centum praeputia alienigenarum sibi attulisset, fore sperans ut in praelio caderet. eo David intellecto, cum suis militibus profectus, caesis hostibus centum Sauli praeputia affert (Iosephus non centum praeputia sed sexcenta capita attulisse narrat), itaque Melcholis coniugio potitur. caeterum Saul, qui eum et divinitus foveri et publice carum haberi cerneret, magis etiam formidare, insidiari, moliri

τῷ οὖν υἱῷ Ἰωνάθαν καὶ τοῖς πιστοτάτοις τῶν οἰκετῶν τὴν ἀναίρεσιν αὐτοῦ ἐπιτάσσει. Ἰωνάθαν δὲ φιλῶν τὸν Δαβὶδ δηλοῖ αὐτῷ τὸ ἐπίταγμα, καὶ φυλάττεσθαι παραινεῖ, καὶ ἐπαγγέλλεται διαλεχθήσεσθαι περὶ αὐτοῦ τῷ πατρὶ καὶ τὸ πᾶν ἐκφῆναι αὐτῷ. καὶ μέντοι καὶ διειλέχθη καὶ μετήνεγκε πρὸς πραότητα· μεταβαλὼν γὰρ μηδὲν ἀδικήσειν ὤμοσε τὸν Δαβὶδ ὁ Σαούλ. Ἰωνάθαν δὲ ταῦτα δεδηλωκὼς τῷ Δαβίδ, εἰσάγει πρὸς τὸν βασιλέα αὐτόν, καὶ ἦν ὡς πρώην αὐτῷ παραμένων. τῶν δὲ Παλαιστηνῶν κινηθέντων καὶ πάλιν καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἐπιόντων, ἀντιταξόμενος αὐτοῖς παρὰ Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ ἀποστέλλεται, καὶ μετὰ
B νίκης ἐπάνεισι. τοῖς δ' εὐτυχήμασι τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὁ κατ' αὐτοῦ φθόνος συνηύξετο τῷ Σαούλ. καὶ τοῦ πονηροῦ πνεύματος αὖθις ἐπελθόντος αὐτῷ καὶ συμπνίγοντος παρῆν ὁ Δαβὶδ τὴν κινύραν κρούων καὶ κατεπᾴδων αὐτό. ὁ Σαοὺλ δὲ τὸ δόρυ κατέχων ἠκόντισεν αὐτὸ κατὰ τοῦ Δαβίδ· ὁ δὲ προγνοὺς ἐξέκλινέ τε καὶ ἀνεχώρησεν. ἀπέστειλε δὲ Σαοὺλ νυκτὸς φύλακας εἰς τὸν οἶκον Δαβίδ, ἵνα μεθ' ἡμέραν κτείνῃ αὐτόν. γνοῦσα δὲ τοῦτο Μελχὸλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, διὰ θυρίδος τὸν ἄνδρα κατήγαγε· καὶ ἀπέδρα. ἕωθεν δὲ τοῦ Σαοὺλ πέμψαντος ἐπὶ τὸν Δαβίδ, ἡ Μελχὸλ τὴν κλίνην ἑτοιμάσασα ὥς τινος ἐν αὐτῇ κειμένου, καὶ τοῖς ἐπιβλήμασιν ὑποθεῖσα ἧπαρ αἰγὸς νεοσφαγοῦς, ὡς ἂν τῇ τούτου κινήσει
C W I 44 τὸ ἐπίβλημα σαλευόμενον δόκησιν παράσχῃ κεῖσθαι παρὰ τῇ κλίνῃ τινά, εἰσάγει τοὺς σταλέντας καὶ νοσεῖν τὸν ἄνδρα φησίν. οἱ δὲ

2 ἐπιτάττει A. 14 αὐτοῦ A. 15 ἔκλινέ τε A. 17 δὲ] δὲ καὶ A. 20 ἐπιβλήμασι περιθεῖσα A. 22 παρέχῃ A.

necem. igitur Ionathae filio et famulorum fidelissimis caedem eius mandat. verum Ionathas, qui Davidem amaret, mandatum patris ei refert, cavere iubet, cum patre se acturum promittit eique indicaturum omnia. facit ita et patris animum ad clementiam traducit, ut mutata sententia iuraret se Davidi nullam facturum iniuriam; et Davidem his renuntiatis ad regem adducit, ut sicut prius ei praesto esset. cum autem Palaestini denuo se moverent et Hebraeos invaderent, David contra eos a Saule missus, re bene gesta revertitur. sed quo hic pluribus successibus utitur, eo graviorem regis invidiam subit. itaque cum Sauli, quem malus genius denuo invaserat atque angebat, cum cinnyra praesto esset et excantaret, Saul hastam correptam contra eum coniicit: at ille praeviso declinatoque ictu discedit. Saul vero satellitibus noctu in Davidis aedes missis, mane eum tollere decreverat. quo Melchol cognito Davidem per fenestram demissum eripit. mane cum David abducendus esset, Melchol ita parato lectulo quasi aliquis in eo iaceret, et stragulis corde recens mactatae caprae supposito, cuius motu stragula agitata opinionem afferrent quasi aliquis in lectulo recumberet,

ἀπήγγειλαν τῷ Σαοὺλ, καὶ ὃς ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτὸν ἀχθῆναι διακελεύεται. ἀπελθόντες δὲ οἱ πεμφθέντες καὶ τῆς κλίνης ἀράμενοι τὸ ἐπίβλημα, τὸ τέχνασμα κατενόησαν καὶ τῷ βασιλεῖ κατηγγέλκασιν. οὕτω δὲ τὸν θάνατον ὁ Δαβὶδ ἐκφυγὼν τῷ Σαμουὴλ εἰς Ἀρμαθαῒμ προσελήλυθε καὶ σὺν ἐκείνῳ διῆγεν ἐν Ναβιὼθ εἰς Ῥαμά. πέμπει τοίνυν κἀκεῖ ὁ Σαοὺλ τοὺς ἄξοντας τὸν Δαβίδ, οἱ δ' ἀπελθόντες καὶ προφητῶν ἐκκλησίαν εὑρόντες καὶ αὐτοὶ προεφήτευον. τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἑτέρους πέμπει, D κἀκείνων σχόντων ὁμοίως ἄλλους ἀπέστειλε, καὶ τῶν τρίτων δὲ κατόχων γεγονότων τῷ πνεύματι αὐτὸς ἐξώρμησεν ὑπ' ὀργῆς, καὶ πλησιάσας προφητεύειν ἤρξατο καὶ αὐτός. ὅτε καὶ τὸ ᾀδόμενον οἱ ἐκεῖ παρόντες ἐφθέγξαντο τό "εἰ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις;" ἐλθὼν δὲ ὅπου ἦν Σαμουήλ, ἔκφρων ὥσπερ γενόμενος καὶ τὴν ἐσθῆτα περιδυσάμενος γυμνὸς ἔκειτο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

31. Ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκεῖθεν ἀπέδρα καὶ τῷ Ἰωνάθαν τὴν κατ' αὐτοῦ τοῦ πατρὸς μεμήνυκεν ἐπιχείρησιν· ὁ δὲ ἠπίστει. P I 66 ἠξίου δὲ αὐτὸν ὁ Δαβὶδ ἀπόπειραν ποιήσασθαι τῆς γνώμης τῆς πατρικῆς καὶ ταύτην δηλῶσαι αὐτῷ ἔξω προσμενοῦντι τῆς πόλεως. προσαγαγὼν οὖν λόγους ὁ Ἰωνάθαν τῷ πατρὶ περὶ τοῦ Δαβίδ, καὶ τὴν πατρικὴν προαίρεσιν ἐγνωκὼς διψῶσαν τὸν θάνατον τοῦ

8 καὶ ἑτέρους A. 13 δὲ om A. 14 δι' ὅλης νυκτός τε καὶ ἡμέρας, spatio inter ὅλης et νυκτός relicto, A. 18 δὲ ὁ δαβὶδ αὐτὸν A.

Fontes. *Cap.* 31. *Iosephi Ant.* 6 11—13. *Regum* 1 20—24.

missos introducit, maritum aegrotare dicens: quo Saul nuntiato eum in lecto afferri iubet. illi sublato lectulo reiectisque operimentis commentum deprehensum regi nuntiant. sic David vitata morte Armathaim ad Samuelem sese confert et cum eo Nabiothae Ramae degit. Saul eo quoque mittit satellites qui Davidem abducerent: qui cum eo pervenissent, invento prophetarum conventu vaticinari et ipsi coeperunt. eo cognito rex alios mittit: quibus et ipsis eodem modo affectis iterum mittit alios: qui cum et ipsi numine afflati essent, ipse ira percitus propere descendit, cumque prope accessisset, itidem vaticinari coepit, quo tempore qui ibi erant celebratum illud protulerunt "numquid et Saul inter prophetas?" cum vero ad Samuelem accessisset, alienata mente exutisque vestibus totum diem totamque noctem nudus iacuit.

31. David inde aufugiens Ionathae patris contra se conatum significat. quod cum ille non crederet, petit ut paterni animi periculum faciat et sibi extra urbem manenti nuntiet. itaque Ionathas Davidis apud patrem facta mentione, cum eum illius sitire sanguinem intelle-

ἀνδρός, ἀπαγγέλλει πάντα αὐτῷ λάθρα δι' ἑαυτοῦ, καὶ σώζειν προτρέπεται ἑαυτόν. καὶ ὥρκισε τὸν Δαβὶδ μεμνῆσθαι αὐτοῦ, κἂν τύχῃ θανὼν ἐνδείξασθαί τι χρηστὸν εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ. ταῦτ' εἰπὼν Ἰωνάθαν ὑπέστρεψε, Δαβὶδ δὲ φεύγων εἰς Ναβὰ παραγίνεται πρὸς Ἀβιμέλεχ τὸν ἀρχιερέα. ὁ δὲ πῶς μόνος ἥκει διεπυνθάνετο. κἀκεῖνος ἐντετάλθαι τι αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως
B εἶπεν ἀπόρρητον, "καὶ ἵνα μή τις γνῷ περὶ τούτου, μεμόνωμαι· ἐνταῦθα δέ μοι συνελθεῖν τοῖς παιδαρίοις ἐπέταξε." ταῦτα εἰπὼν ἄρτους ᾔτησε. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μὴ ἔχειν εἶπεν ἄλλους ἢ τοὺς ἁγίους, καί "εἰ ἀπὸ γυναικὸς ἐφυλάξασθε, λάβετε τούτους καὶ φάγετε." ὁ δὲ καὶ ῥομφαίαν αὐτῷ δοθῆναι ἐζήτησε. μὴ ἔχειν μέντοι ὁ ἀρχιερεὺς ὅπλον ἕτερον ἀπεκρίνατο ἢ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ, ἣν αὐτὸς ἀνέθετο τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα λαβὼν ὁ Δαβὶδ εἰς Γὲθ ἀπελήλυθε πρὸς βασιλέα τῶν ἀλλοφύλων Ἀγχούς. καὶ γνωσθεὶς ὅστις εἴη καὶ φοβηθείς, μανίαν ὑπεκρίθη καὶ ὡς ἔκφρων ἐπορεύετό τε καὶ ἔπραττεν. οὕτω δ' ἐκ τῶν ἀλλοφύλων
C διασωθεὶς εἰς τὴν Ἰούδα φυλὴν παραγίνεται, καὶ κρύπτεται εἰς τὸ σπήλαιον Ὀδολάμ. ἔνθα οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ συγγενεῖς προσῆλθον αὐτῷ· εἶτα καὶ ἄλλοι ἐκεῖ συνερρύησαν, ὡς γενέσθαι πάντας περὶ τετρακοσίους. ἄπεισι δ' ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μωαβῖτιν, καὶ παρακαλεῖ τὸν βασιλέα Μωὰβ παροικῆσαι παρ' αὐτῷ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἕως ἂν εἴς τι τέλος ἥξει τὰ κατ' αὐτόν. ὁ δὲ πει-

3 τοὺς] τὸν A. 6 αὐτῷ add A: LXX ὁ βασιλεὺς ἐντέταλταί μοι ῥῆμα. 8 ἐπέταξε A. 12 ἢ] εἰ μὴ A. 14 ἐγχοῦς A. 20 εἰς μωαβίτας A.

xisset, illi clam ipse omnem rem nuntiat et fuga salutem quaerere iubet; Davidemque iureiurando sibi obstringit ut sui recordaretur, et si ipse mortuus esset, liberis suis benefaceret. his Ionathas dictis revertitur, David Nabam ad Abimelechum pontificem se confert. ei miranti cur solus iret David "mihi rex" inquit "arcani aliquid mandavit, quod ne quis rescisceret, solus adsum: hic autem convenire me famulos meos iussit." his dictis panes petiit. sacerdos se non nisi sacros habere respondit: verum si a mulieribus puri essent, acciperent atque ederent. tum David gladium etiam dari sibi petit: sed cum sacerdos non alia arma nisi Goliae gladium se habere diceret, quem ipse deo consecrasset, eo David accepto Getham ad regem alienigenarum Anchum se confert. ibi agnitus, et perterrefactus, insaniam simulans quasi mentis impos et incedere et agere omnia. sic ab alienigenis elapsus in tribum Iudaicam proficiscitur, et in spelunca Odola delitescit. ubi fratres et cognati eum conveniebant, post et alii ad eum confluebant circiter quadringenti. inde in Moabitidem abit, regemque orat ut parentibus suis illic exsulare liceret donec suae res exitum aliquem sortirentur. obsequitur ille, et

θεται καὶ προσδέχεται τὸν Ἰεσσαὶ καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπορεύθη εἰς τὴν γῆν Ἰούδα, τοῦτο Γὰδ τοῦ προφήτου κελεύσαντος. ὁ Σαοὺλ δὲ μαθὼν ὅτι πλῆθος ἤθροισται πρὸς Δαβίδ, συγκαλεσάμενος τοὺς φίλους ὠνείδιζεν αὐτοὺς ὡς ἐκείνῳ προστιθεμένους. δοῦλος δέ τις Σαοὺλ Σύρος τὸ γένος, Δωὴκ τοὔνομα, παρατυχὼν ὅτε τοὺς ἄρτους ὁ ἀρχιερεὺς ἔδωκε τῷ D *Δαβὶδ καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ, παρεστηκὼς τότε αὐτῷ, ἀπήγγειλε τῷ βασιλεῖ· ὡς εἶδε τὸν Δαβὶδ παραγενόμενον πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ ἐρωτῶντα δι' αὐτοῦ τὸν θεὸν καὶ ἐπισιτισμὸν λαβόντα καὶ τὴν ῥομφαίαν. μεταπεμψάμενος δὲ τὸν ἀρχιερέα* W I 45 *ὁ βασιλεὺς ἐπενεκάλει αὐτῷ συνωμοσίαν μετὰ Δαβίδ. καὶ προσέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ ὁπλίταις κτεῖναι τὸν ἀρχιερέα καὶ πᾶσαν τὴν γενεὰν αὐτοῦ· εὐλαβηθέντων δ' ἐκείνων ἐπενεγκεῖν χεῖρα τοῖς τῷ θεῷ ἱερωμένοις, τῷ Δωὴκ ἐπιτρέπει τοὺς φόνους. καὶ ὃς ἀπέκτεινεν ἅπαντας τριακοσίους ὄντας καὶ πέντε, καὶ τὴν* P I 67 *πόλιν αὐτῶν ἐπάταξεν, ἡβηδὸν ἅπαντας ἀνελών, οὐ γυναικῶν οὐ νηπίων οὐχ ἑτέρας ἡλικίας φεισάμενος. εἷς δὲ μόνος υἱὸς τοῦ ἀρχιερέως διέδρα τὸν θάνατον Ἀβιάθαρ καλούμενος, ὃς φυγὼν πρὸς Δαβὶδ ἀπήγγειλε τὰ γενόμενα.*

Τῶν δὲ ἀλλοφύλων ἐμβεβληκότων εἰς Κεϊλὰ καὶ τὴν χώραν ληϊζομένων, ὁ Δαβὶδ κελεύσαντος τοῦ θεοῦ ἐπῆλθεν αὐτοῖς μετὰ τῶν τετρακοσίων, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς καὶ τὴν λείαν ἅπασαν ἐπανήγαγεν. Σαοὺλ δὲ στέλλει πλῆθος στρατιωτῶν ἐκεῖ αὐτὸν

2 *εἰς τὴν γῆν ἐπορεύθη* A. 6 *ὄνομα* A. 12 *παρεστηκόσιν* A. 14 *ἐπιτρέπει*] *ἐπιτάσσει* A. 23 *αὐτὸν ἐκεῖ* A.

Iessaeo cum sua familia suscepto David Gadis prophetae iussu in terram Iudaicam redit. Saul ubi cognovisset Davidem manum fecisse, convocat amicos, cum eis expostulat quasi cum Davide colludentibus. Doeg autem Syrus, Saulis servus, qui adfuerat cum pontifex Davidi panes et Goliae gladium dedisset, regi nuntiat ut Davidem ad pontificem profectum viderit, ut pontifex eius nomine deum consuluerit, ut commeatum et Goliae gladium illi dederit. rex pontificem arcessitum coniurationis cum Davide initae accusat, et a satellitibus cum omni progenie occidi iubet. illis caedem virorum deo sacra offerentium reformidantibus, Doego id negotii dat. is iussa regis exsequitur, omnibus interfectis, numero quinque et trecentis: in civitatem eorum quoque grassatus, sublatis prorsus omnibus, nullo aetatis aut sexus respectu. unus duntaxat pontificis filius Abiathar fuga elapsus Davidi nuntiat quid accidisset.

Cum autem alienigenae Ceilam impressione facta praedas ex agro agerent, David auctore deo cum quadringentis eos aggressus caedit, omnemque praedam recipit. tum Saul copias militum ad eum occiden-

ἀναιρήσοντας. ὁ δὲ ἀπῆλθεν ἐκ Κεϊλὰ εἰς τὴν ἔρημον. καὶ
B Σαοὺλ οὐκ ἐπαύετο ζητῶν θανατῶσαι αὐτόν. Ἰωνάθαν δὲ ἧκει παρὰ τὸν Δαβὶδ καὶ παρεθάρρυνεν αὐτὸν καὶ παρεκάλει ἐλπίδας ἔχειν χρηστάς. ἐπεὶ δὲ Δαβὶδ ἐπὶ τὴν πέτραν κατέφυγε τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ Μαάν, καὶ ὁ Σαοὺλ ἐπῆλθε μετὰ πλήθους πολλοῦ, ἐκινδύνευε ληφθῆναι Δαβίδ, εἰ μὴ ἄγγελος ἧκε τῷ Σαοὺλ ὡς ἀλλόφυλοι τῇ χώρᾳ ἐπέθεντο· καταλιπὼν γὰρ τὸν Δαβὶδ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξώρμησεν. εἶτα ἀπηγγέλη αὐτῷ ὡς ἐν τῇ ἐρήμῳ Γαδδὶ αὐλίζεται ὁ Δαβίδ, καὶ τρισχιλίους λαβὼν ἐπορεύετο. ἀπιὼν δὲ ὑπὸ τῆς γαστρὸς ἠνωχλήθη. καὶ ἦν τι σπήλαιον ἐκεῖ, ἐν ᾧ Δαβὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐνδότερον κατεκρύπτοντο· τοῦτο εἰσέδυ Σαοὺλ εἰς ἀπόπατον. καὶ Δαβὶδ ἠρεθίζετο παρὰ τῶν
C μετ' αὐτοῦ κτεῖναι Σαούλ. ὁ δὲ οὐκ ἐπείσθη, ἀλλὰ τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος αὐτοῦ λάθρα ἐκτεμὼν ἔλαβε. καὶ ἐξελθόντος τοῦ βασιλέως προεληλύθεν ὁ Δαβὶδ καὶ ἐβόησεν ὀπίσω Σαούλ. καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπεῖδε πρὸς τὴν φωνήν. καὶ προσεκύνησε Δαβὶδ καὶ εἶπε "μὴ πίστευε ταῖς διαβολαῖς. ἰδοὺ παρέδωκέ σε κύριος εἰς τὰς χεῖράς μου· ὅτε γὰρ ἐν τῷ σπηλαίῳ τὸ τῆς διπλοΐδος σου πτερύγιον ἀπέτεμον, ῥᾷον ἦν μοι καὶ ἀνελεῖν σε." καὶ ἅμα τὸ τμῆμα αὐτῷ ὑπεδείκνυε καί "δικάσαι κύριος ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ" ἐξεβόησε. καὶ Σαοὺλ πρὸς ταῦτα κατανυγεὶς ἦρε τὴν
D φωνὴν αὐτοῦ καὶ κλαύσας ἔφη τῷ Δαβὶδ "δίκαιος σύ· ἐγὼ μὲν γὰρ αἴτιός σοι κακῶν, σὺ δέ μοι ἀνταπέδωκας ἀγαθά. ὅθεν

19 ἀπέτεμον A Iosephus, ἔτεμον PW.

dum mittit: sed David relicta Ceila in desertum se confert. Saule autem ne sic quidem ab eius occidendi consiliis discedente, Ionathas ad Davidem profectus confirmat hominem et spem bonam habere iubet. sed cum David in petram deserti Maanis confugisset, Saule cum magnis copiis aggresso, in periculo captivitatis fuisset, nisi nuntiata hostium in regionem impressione Saul relicto Davide ad sua tuenda se recepisset. post haec Sauli nuntiatur Davidem in deserto Gaddi versari. assumptis igitur delectorum tribus milibus, inter eundum turbatis intestinis in speluncam ad requisita naturae secedit, in qua David cum sua cohorte latitabat: qui cum a suis ad occidendum Saulem incitaretur, non obsequitur, sed laciniam vestis eius clam praecidit. rege egresso et ipse procedit, clamore post eum sublato: ad quem conversum regem adorat et sic infit "noli fidem adhibere, o rex, calumniis. ecce tradidit te dominus in manus meas: nam cum in spelunca vestis tuae laciniam praeciderem, multo facilius teipsum occidissem." simulque illam profert et "diiudicet inter me et te deus" exclamat. quae cum regis animum perculissent, sublata voce cum eiulatu Davidi dicit "tu iustus es: nam cum ego male de te sim meritus, tu in me beneficus exstitisti.

πείθομαι ὅτι βασιλέα σε Ἰσραὴλ τηρεῖ ὁ θεός. δός δή μοι πίστεις ὡς οὐκ ἐξολοθρεύσεις τὸν οἶκόν μου, ἀλλὰ διατηρήσεις τὸ γένος μου." καὶ ὤμοσε Δαβὶδ τῷ Σαούλ, καὶ ἀπῆλθον ἀπ' ἀλλήλων.

32. *Ἀπέθανε δὲ τότε καὶ Σαμουὴλ ὁ προφήτης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ χρηστός· ὃς ἦρξε τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὸν Ἠλεὶ μόνος μὲν ἔτη δώδεκα, μετὰ δὲ Σαοὺλ ὀκτωκαίδεκα. καὶ Δαβὶδ εἰς τὴν ἔρημον ἀπῆλθε Μαάν. καὶ ἀπέστειλε πρὸς Νάβαλ τὸν Καρμήλιον πλούσιον ἄνδρα, κείροντα τὰ ποίμνια αὐτοῦ, τοὺς προσεροῦντας αὐτῷ καὶ ἀξιώσοντας δοῦναι τοῖς μετ' αὐτοῦ καὶ* P I 68 *αὐτῷ, καθὼς ἂν προαιροῖτο, ἀνέπαφα τηρήσασι τὰ ποίμνια καὶ τοὺς ποιμένας αὐτοῦ. Νάβαλ δὲ σκληρὸς τυγχάνων καὶ ἰταμός, ἀπανθρώπως τοῖς τοῦ Δαβὶδ ἀπεκρίθη καὶ ἀναιδῶς "τίς ὁ Δαβίδ; καὶ τίς ὁ υἱὸς Ἰεσσαί;" καὶ δραπέτην καλέσας αὐτόν. ἐπὶ τούτοις θυμοῦται Δαβίδ, καὶ ὤμοσεν ἐξολοθρεῦσαι πάντα τὰ τοῦ Νάβαλ, καὶ ἀπῄει πρὸς ἐκεῖνον σὺν τετρακοσίοις ὁπλίταις. ἡ δὲ τοῦ Νάβαλ γυνὴ συνετὴ οὖσα καὶ ὡραία, μαθοῦσα ὅπως τε Δαβὶδ προσεῖπε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καὶ ὡς ἀσινῆ τὰ αὐτῶν συνετήρησε καὶ ὅσα τῷ Δαβὶδ ἀνταπεκρίθη ὁ Νάβαλ βλάσφημα, μηδὲν κοινωσαμένη τῷ οἰκείῳ ἀνδρί, λαβοῦσα ἐπὶ τῶν ὄνων ξένια παν-* W I 46 B *τοῖά τε καὶ πολλὰ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπορεύετο. καὶ συναντήσασα*

2 τηρήσεις A. 6 τοῦ] τὸν A. 8 πρὸς τὸν νάβαλ τὸν A. 13 post ὁ Δαβὶδ A add εἰπών. 15 τὰ τοῦ νάβαλ πάντα A. 19 ὁ ν. ἀπεκρίθη A.

FONTES. *Cap.* 32. *Iosephi Ant.* 6 13 *et* 14. *Regum* 1 25—31.

quare credo te ad regnum Israelis asservari a deo. verum dato mihi fidem te domum meam non eversurum sed conservaturum esse genus meum." iurat Sauli David, itaque discedunt invicem.

32. Sub id tempus Samuel etiam moritur, vir iustus et bonus, qui post Elii obitum Israelitis praefuerat annos duodecim solus, cum Saule octodecim. David in desertum Maanis recedit, et ad Nabalem Carmelitam, hominem divitem, qui greges suos tondebat, legatos mittit petitum ut sibi et suis quantum ipsi visum esset impertiretur, ob defensos et greges et pastores eius. Nabal homo asper et ferox Davidicis inhumaniter respondet, et impudenter "quis" inquit "est David? quis est Iessaei filius?" eumque fugitivum vocat. his contumeliis irritatus David se Nabalem cum omnibus suis deleturum iurat, et cum quadringentis armatis adversus eum proficiscitur. verum Nabalis uxor, matrona prudens et formosa, cum rescivisset quemadmodum David maritum allocutus esset et bona ipsorum custodisset, atque ut maritus Davidi contumeliose respondisset, re cum illo non communicata asinos multis et variis muneribus onerat, Davidi obviam proficiscitur. ad quem cum

τούτῳ προσεκύνησε, ἐδεῖτό τε μὴ μνησικακῆσαι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· εἶναι γὰρ ἐκείνῳ κατὰ τὴν κλῆσιν τὸ φρόνημα (ἀφροσύνην γὰρ ὁ Νάβαλ δηλοῖ)· ἀφεῖναι δὲ τὴν ὀργὴν καὶ τὰ προσαγόμενα δέξασθαι. ὁ δὲ καὶ ἐπῄνεσε τὴν γυναῖκα, καὶ συγγνώμην νείμας ὑπέστρεψεν. ἐπανελθοῦσα δὲ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Νάβαλ τὴν τοῦ Δαβὶδ ἔφοδον ἐκείνῳ μεμήνυκε. καὶ ὃς δείματί τε καὶ λύπῃ κατασχεθεὶς οὐ πλείους τε τῶν δέκα ἐπιβιοὺς ἡμερῶν ἀπέρρηξε τὴν ζωήν. καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ Δαβὶδ ἀπέστειλε πρὸς Ἀβιγαίαν μνώμενος αὐτὴν ἑαυτῷ. ἡ δὲ οὐκ ἀξίαν εἶπεν ἑαυτὴν εἶναι πρὸς
C συνοίκησιν τοιούτῳ ἀνδρί, ὅμως μέντοι ἀπῆλθε· καὶ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα Δαβίδ.

Ὁ δὲ Σαοὺλ ἐπεβούλευεν ἔτι αὐτῷ, καὶ μετὰ τρισχιλίων λογάδων στρατοπεδεύεται παρὰ τὸν βουνὸν Ἐχελάτ, ὅπου διέτριβεν ὁ Δαβὶδ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἑξακοσίων ἀνδρῶν. νυκτὸς δὲ ἐπορεύθη Δαβὶδ αὐτὸς καὶ Ἀμεσὰ εἰς τὴν παρεμβολὴν τοῦ Σαούλ, καὶ εἰσῆλθον ὅπου ἦν καθεύδων Σαούλ. καὶ τοῦ Ἀμεσὰ ἀνελεῖν ὡρμηκότος αὐτὸν οὐκ εἴασεν ὁ Δαβίδ, τὸ δόρυ δὲ τοῦ βασιλέως καὶ τὸ ἀγγεῖον τοῦ ὕδατος λαβόντες ἐξῆλθον μή τινος
D αἰσθομένου, καὶ ταῦτα τοῦ Ἀβεννὴρ τοῦ ἄρχοντος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ πολλῶν ἑτέρων κύκλῳ κειμένων τοῦ βασιλέως. ἀνελθὼν δὲ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ὄρους Δαβὶδ ἐβόησε πρὸς τὸν Ἀβεννὴρ "τί ὅτι οὐ φυλάσσεις τὸν βασιλέα; ἰδοὺ γὰρ εἰσῆλθόν τινες κτεῖ-

1 τε A, δὲ PW. 9 μνώμενος A, μνώμενον PW. 11 ὁ Δαβὶδ A. 13 ἐχελά LXX, Σεκελά Iosephus. 14 ἑξακοσίων A, τετρακοσίων PW: illud LXX et Iosephus. 15 et 16 legendum Ἀβεσά.

pervenisset, honore praebito rogat ut iniuriae mariti sui oblitus, cuius ingenium nomini responderet (Nabal enim vaecordiam significat), iraque deposita ea quae offerrentur acceptaret. ille collaudata muliere dataque venia recedit. reversa domum Nabali Davidis hostilem accessum indicat: quo audito et terrore et moerore tanto oppressus est, ut post diem decimum vitam abruperit. quo cognito David ad Abigaeam mittit eamque ambit. illa, etsi talis viri coniugio se indignam esse diceret, tamen ei nubit.

Interea Saul Davidi nihilominus insidiatur, cum tribus delectorum milibus iuxta collem Echelam castris positis, quo in loco David cum suis sexcentis viris versabatur. is cum Amesa (Abesa) noctu in castra Saulis profectus usque in tentorium regis dormientis penetrat, ubi Amesam (Abesam) ad trucidandum regem incitatum inhibet: hasta duntaxat et hydria regis ablata discedunt, nemine animadvertente; quamvis Abener multique alii circum regem iacerent. itaque montis cacumine conscenso Abenerem his verbis inclamat "cur non custodis regem? ecce vobis ignaris quidam ingressi sunt ad eum occidendum.

ναι αὐτόν, καὶ ὑμεῖς οὐκ ἐγνώκατε. ζήτησον οὖν τὸ δόρυ καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος, καὶ εἴσῃ οἷος ὑμᾶς παρελήλυθε κίνδυνος." ἐπιγνοὺς δὲ τὴν φωνὴν Δαβὶδ ὁ Σαούλ, καὶ ὡς ἐφείσατο καὶ αὖθις αὐτοῦ δυνάμενος αὐτὸν ἀνελεῖν, ἁμαρτεῖν εἶπε καὶ μεματαιῶσθαι, καὶ ἠξίου θαρρεῖν αὐτὸν καὶ ἐπιστρέφειν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ὁ δὲ "κύριος" ἔφη "δῴη ἑκάστῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην P I 69
αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν πίστιν αὐτοῦ." καὶ ἀπῆλθε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἑξακοσίων Δαβὶδ πρὸς Ἀγχοὺς τὸν βασιλέα τῆς Γέθ, καὶ διῆγεν ἐκεῖ τέσσαρας μῆνας. τῶν δὲ Παλαιστηνῶν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐκστρατεῦσαι βουλομένων, ἔφη πρὸς Δαβὶδ ὁ Ἀγχοὺς "συνεξελεύσῃ μοι εἰς τὸν πόλεμον σὺ καὶ οἱ μετὰ σοῦ;" κἀκεῖνος αὐτῷ προθύμως συμμαχήσειν ὑπέσχετο. ἤδη δὲ τῶν ἀλλοφύλων τῇ χώρᾳ προσελασάντων τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὁ Σαοὺλ ἐθορύβητο καὶ τοῦ θεοῦ ἐπυνθάνετο εἰ μαχήσεται. μὴ ἀποκρινομένου δέ, ἐγγαστρίμυθον ἐζήτησε καὶ ἐπορεύθη πρὸς αὐτὴν μεταμφιασάμενος ἵνα μὴ ὅστις εἴη ἐπιγνωσθῇ, καὶ ᾔτησεν ἀναχθῆναι αὐτῷ τοῦ Σαμουὴλ τὴν ψυχήν. καὶ ἐπῳδαῖς τισιν ἀναχθῆναι δοξάσῃ εἶπε B
Σαοὺλ "θλίβομαι σφόδρα ὅτι συνήχθησαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἀλλόφυλοι καὶ ὁ κύριος ἀφέστηκεν ἀπ' ἐμοῦ." τὸ δὲ τοῦ Σαμουὴλ φάντασμα ἀπεκρίθη ὡς "πεποίηκέ σοι ὁ κύριος ὅσα προμεμήνυκεν δι' ἐμοῦ, καὶ ἀφαιρεῖταί σου τὴν βασιλείαν καὶ δίδωσιν αὐτὴν τῷ

2 οἴσῃ οἷος A, οἷος εἴσῃ PW. 4 δυνάμενος A, δυνάμενον PW. 8 πρὸς τὸν ἀγχοῦς A. τῆς om A. 12 προθ. αὐτῷ A. 13 προσ. τῇ χώρᾳ A. 16 et 17 ἀχθῆναι A. 20 ὅσα προμεμήνυκεν alter codex Wolfii, ὅσε (ὅ σοι?) προμεμήνυκε A, ὅσα πρός σε μεμήνυκεν PW.

quaere hastam et hydriam regis, ut intelligas quale vos periculum fefellerit." Saul agnita voce Davidis, qui cum occidere potuisset, denuo sibi pepercisset, se peccasse fatetur ac mentis errore affici; Davidemque bono animo esse iubet domumque suam reverti. at ille "dominus" inquit "quemque pro iustitia et fide sua remuneretur," cumque sexcentis suis ad Anchum Gethae regem se confert, atque ibi menses quattuor commoratur. cum autem Palaestini bellum Israelitis illaturi essent, Anchus Davidi ait "numquid et tu cum tuis mecum ad bellum egredieris?" respondet ille se strenuam operam navaturum. hostibus iam fines Israelitarum ingressis Saul perturbatus deum consulit utrum pugna ineunda sit: quo non respondente, engastrimythum quaerit, et mulierem convenit mutato habitu ne agnosceretur, petitque Samuelis sibi manes elici. qui cum evocati quibusdam carminibus viderentur, Saul "vehementer" inquit "angor: nam et alienigenae contra me convenerunt, et deus a me recessit." Samuelis spectrum respondet "fecit ea dominus quae per me praedixerat, regnum abs te auferens idque Davidi

Δαβίδ, καὶ τὸν λαὸν ὑποτάσσει τοῖς πολεμίοις· σὺ δὲ καὶ οἱ υἱοί σου αὔριον πεσεῖσθε." καὶ ἐλυπήθη σφόδρα τούτων ἀκούσας Σαοὺλ καὶ ἀπῆλθε. καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ Δαβὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἑξακόσιοι ὄπισθεν. τοῖς δὲ σατρά- C παις οὐκ ἤρεσκε συστρατεύεσθαι αὐτοῖς τὸν Δαβίδ, λέγουσι "μή τι κακὸν ἐργάσηται εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ὁμοφύλοις προσθέμενος," καὶ ἀποστρέφειν αὐτὸν ἠξίουν. καὶ ὁ Ἀγχοὺς τοῖς σατράπαις πειθόμενος ἀπελθεῖν ἐκέλευσε τῷ Δαβίδ. καὶ ὃς ἀπῆλθε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ εὗρε τὴν Σικελάγ, ἣν δέδωκεν αὐτῷ Ἀγχοὺς εἰς κατοίκησιν, ἐμπεπυρισμένην, καὶ τὰς γυναῖκας W I 47 ἑαυτοῦ ἀμφοτέρας καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκεῖ αἰχμαλωτισθέντας παρὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν. καὶ ἀνῴμωξεν ἐπὶ τούτῳ Δαβὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἠρώτησε τὸν θεὸν διὰ τοῦ ἀρχιερέως Ἀβιάθαρ εἰ καταδιώξεται ὀπίσω αὐτῶν. ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ θεοῦ κατε- D δίωξε μετὰ τῶν τετρακοσίων, τοὺς δὲ διακοσίους ἐπὶ φυλακῇ τῶν σκευῶν καταλέλοιπε. καὶ εὑρὼν ἐσκεδασμένους αὐτοὺς ἐσθίοντάς τε καὶ πίνοντας, καὶ αἰφνηδὸν αὐτοῖς ἐπιθέμενος, πλὴν τετρακοσίων ἐν δρομάσι πεφευγότων καμήλοις πάντας ἀπέκτεινε καὶ τὴν λείαν ἅπασαν διεσώσατο. ἀναστρέψαντες δὲ οἱ μετὰ Δαβὶδ τετρακόσιοι οὐκ ἤθελον συμμεριστὰς αὐτοῖς καὶ τοὺς διακοσίους γενέσθαι, ἀρκεῖσθαι δ' ἠξίουν σεσωσμέναις ταῖς ἑαυτῶν γυναιξίν. ἄδικον δὲ τὴν γνώμην ταύτην ἔκρινεν ὁ Δαβίδ, καὶ ἐπίσης πᾶσι δεῖν μερισθῆναι τὴν ὠφέλειαν ἀπεφήνατο. ὃ καὶ

6 ἐργ. πρὸς ἡμᾶς τοῖς ὁμοφ. προσθέμενος ἐν τῷ πολέμῳ A. 8 πειθόμενος A, πειθόμενον PW. 15 διακόνους ἐπὶ φυλακῆς A. 17 τε om A. 21 διακοσίους] διακόνους A.

tribuens, et populum hostibus subiiciens. tu vero filiique tui cras cadetis." his auditis Saul ingenti moerore affectus discedit. iam castra posuerant hostes, et David cum suis sexcentis a tergo eorum stativa habebat. verum satrapis non probabatur ea societas: causabantur enim metuendum esse ne qua sibi clades ab eo inferretur, in bello ad populares suos se conferente. itaque petunt ut discedat; et Anchus satrapis obsequens eum abire iubet. discedit igitur cum suis David Sicelagem, ab Ancho sibi ad habitandum assignatam. incensam reperit, uxoresque suas ambas cum omnibus qui ibi fuerant captas ab Amalechitis. ea clade deplorata per Abiatharem sacerdotem deum consulit an persequendi sint hostes. deo permittente cum quadringentis persequitur, ducentos ad impedimentorum custodiam relinquit: et sparsim comedentes bibentesque adeptus et ex improviso aggressus, omnes caedit praeter quadringentos, qui cursoribus camelis effugerunt; omnemque praedam recuperat. quadringenti Davidici reversi manubias cum ducentis partiri recusant, bene cum illis actum dicentes quod uxores suas recepissent. verum David eam sententiam ut iniustam damnat, et quicquid partum esset ex aequo

νόμος ἔκτοτε γέγονε, συμμερίζειν κελεύων τοῖς μαχομένοις τὰ λάφυρα κατὰ τὸ ἴσον τοὺς τὰ σκεύη φυλάσσαντας. πολέμου δὲ P I 70 συῤῥαγέντος τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ τοῖς Παλαιστηνοῖς, πλεῖστοι μὲν κτείνονται τῶν Ἑβραίων, καὶ οἱ τρεῖς δὲ παῖδες Σαοὺλ ἔπεσον, καὶ αὐτὸς Σαοὺλ ἐτέτρωτο εἰς τὰ ὑποχόνδρια. καὶ γνοὺς καιρίως βεβλημένος καὶ οὐ ζησόμενος, εἶπε τῷ ὁπλοφόρῳ αὐτοῦ ἐκκεντῆσαι αὐτόν, ἵνα μὴ ζῶν ἔτι τοῖς πολεμίοις ληφθῇ. τοῦ δὲ μὴ πειθομένου ποιῆσαι τὸ κελευόμενον, αὐτὸς ἐπέπεσεν ἐπὶ τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν. καὶ ὁ ὁπλοφόρος αὐτοῦ ὡς εἶδε πεσόντα τὸν βασιλέα καὶ αὐτὸς ἀπέκτεινεν ἑαυτόν. τῇ δ' ἐπαύριον σκυλεύοντες οἱ ἀλλόφυλοι τοὺς πεσόντας τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐνέτυχον τοῖς νεκροῖς τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι Γελβουέ, καὶ ἐκτεμόντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς τὴν οἰκείαν ἔπεμψαν χώραν, πανταχοῦ θεατρίζοντες ταύτας καὶ εὐαγγελιζόμενοι, B καὶ τὰς πανοπλίας αὐτῶν ἀνέθεντο τοῖς οἰκείοις θεοῖς, τὰ δὲ σώματα ἀνεσταύρωσαν παρὰ τὸ τεῖχος Μεθσὰμ ἢ μετέπειτα ἐκλήθη Σκυθόπολις. τῶν δὲ τὴν πόλιν Ἰαβεὶς οἰκούντων ἐν Γαλαὰδ μαθόντων ὅσα συνέπεσον τῷ Σαούλ, ἐξῆλθον οἱ δυνατώτατοι, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς συντείναντες τὴν πορείαν, καθεῖλον τὰ σώματα Σαοὺλ καὶ Ἰωνάθαν, καὶ ἀπαγαγόντες εἰς Ἰαβεὶς ἔκαυσαν ταῦτα, καὶ τὰ ὀστᾶ συλλέξαντες ἔθαψαν. ἐβασίλευσε δὲ Σαοὺλ ζῶντος ἔτι τοῦ Σαμουὴλ ὀκτωκαίδεκα ἔτη, ἐκείνου δ' ἀποθανόντος δύο καὶ εἴκοσι.

4 δὲ om A. 5 ὑποχόντρια A. 7 ληφθῇ A, ληφθῶ PW. 16 μεθσάμ (pro βεθσάμ) A, Βαιθσὰμ LXX, Βηϑσὰν Iosephus, Μεθοράμ PW.

iubet dividi. unde ea lex obtinuit ut ad impedimentorum custodiam relicti in partem manubiarum veniant cum iis qui pugnavere. praelio inter Palaestinos et Israelitas commisso plurimi ex Hebraeis cadunt, et tres filii Saulis: qui et ipse letaliter in praecordiis se vulneratum sentiens, ab armigero se confodi iubet, ne vivus in hostium potestatem veniat. quod cum ille recusaret, gladio incumbens moritur. quo armiger viso et ipse necem sibi consciscit. postridie Palaestini dum interfectos Israelitas spoliant, Saulis et liberorum illius cadavera in montibus Gelboenis reperiunt, ac resecta eorum capita domum mittunt et ubique spectatum proponunt, victoriam sibi gratulantes, armis eorum diis suis dedicatis. cadavera vero in cruces sustulerunt iuxta moenia Methsamae (Bethsamae), quae postea Scythopolis est appellata. Saulis clade apud Iabinos Galaditas cognita, fortissimi quique, itinere per totam noctem continuato, Saulis et Ionathae cadavera sublata Iabim rettulere; iisque crematis ossa sepeliverunt. regnavit Saul superstite adhuc Samuele annos octodecim, eo defuncto viginti duos.

LIBER SECUNDUS.

C 1. Ἄρτι δ' ἐπανῆλθε Δαβὶδ ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων κοπῆς, καί τις ἀνὴρ προσῆλθεν αὐτῷ ἀπαγγέλλων τὴν ἧτταν τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν. ἀνακρινόμενος δὲ εἰ ἀληθῆ ἀπαγγέλλει, εἶπε καιρίαν πληγῆναι τὸν Σαούλ, καὶ μὴ οἷόν τε ὄντα δι' ἀσθένειαν ἑαυτὸν ἀνελεῖν, παρακαλέσαι αὐτόν, ἵνα μὴ ζῶν τοῖς πολεμίοις ἁλῷ, ἐπιρρῶσαι αὐτῷ τὴν πληγὴν ἐπιπεσόντι τῇ ἰδίᾳ ῥομφαίᾳ· καὶ ποιῆσαι κατὰ τὸ ἐπίταγμα, καὶ τὸν βασιλέα διαχειρίσασθαι. καὶ εἰς πίστιν τῶν λόγων προέτεινε τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκείνου βασίλειον στέφανον
D καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς βραχίοσι χρυσόν, καὶ ἐδίδου Δαβίδ. ἐθρήνησεν οὖν Δαβὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν Ἰωνάθαν, τὸν δὲ τὸν Σαοὺλ ἀνελόντα ἐκόλασεν ὅτι τῷ χριστῷ κυρίου τὴν χεῖρα ἐπήνεγκε. καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ θεοῦ κελεύσαντος εἰς Χεβρὼν ἀνέβη, πόλιν Ἰούδα, μετὰ ἀμφοῖν τῶν γυναικῶν αὐτοῦ Ἀχινοὸμ καὶ Ἀβιγαίας, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ πανοικί· ἔνθα βασιλεὺς αἱρεῖται παρὰ τῆς Ἰούδα φυλῆς. εὐλόγησε δὲ Δαβὶδ τοὺς ἄνδρας Ἰαβεὶς ὡς θάψαντας τοὺς τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν νεκρούς.

W I 48 Ὁ δὲ τοῦ Σαοὺλ ἀρχιστράτηγος Ἀβεννὴρ λαβὼν τὸν περί-
P I 71 λοιπον υἱὸν τοῦ κυρίου αὐτοῦ τὸν Ἰεβοσθέ, βασιλέα ἐπὶ πάντα τὸν Ἰσραήλ, τοῦ Ἰούδα χωρίς, ἀνηγόρευσεν. ἦν δὲ τεσσαρά-

12 τὸν om A. τὴν om A.

Fontes. *Cap.* 1. *Iosephi Ant.* 7 1 *et* 2. *Regum* 2 1—5.

1. Davidi recens a caede hostium reverso vir quidam Israelitarum stragem et Saulis ac Ionathae interitum nuntiat. rogatus num vera nuntiaret, respondet Saulem letali vulnere accepto cum ipse sese ob imbecillitatem occidere non posset, suam opem implorasse ne vivus in hostium potestatem veniret: invisse igitur ut, qui gladio proprio iam incubuisset, eo ictu conficeretur, et sustulisse regem ut mandasset. quae ut vera crederentur, regii capitis coronam et armillas aureas Davidi offert. Saulem igitur et Ionatham David cum suis luget, sed hominem illum supplicio afficit qui uncto domini manus attulisset. deinde iussu dei Chebronem adscendit, urbem Iudaicam, cum utraque uxore Achinoa et Abigaea, eiusque milites cum omni familia: ubi a tribu Iudaica rex declaratur. Iabinos ob sepulti Saulis et Ionathae officium collaudat.

Abener autem Saulis dux reliquum herilem filium Iebosthem totius Israelitici populi, Iudaica tribu excepta, regem renuntiat, tum

κοντα ἐτῶν ὅτε ἐβασίλευσεν ὁ Ἰεβοσθέ, καὶ δύο ἔτη τῆς βασιλείας ἐκράτησεν. ὁ δὲ Ἀβεννὴρ δι' ὀργῆς ἐποιεῖτο τὴν τοῦ Ἰούδα φυλὴν ὡς βασιλεύσασαν τὸν Δαβίδ, καὶ ὥρμησε κατ' αὐτῆς. ἀπήντησε δ' αὐτῷ μετὰ δυνάμεως Ἰωάβ, ὃς ἦν τοῦ Δαβὶδ ἀρχιστράτηγος. καὶ πρῶτον μὲν δώδεκα ἐξ ἑκάστης ἐμονομάχησαν στρατιᾶς· πάντων δὲ πεπτωκότων ἐκείνων, καὶ ἄμφω αἱ στρατιαὶ ἀλλήλαις προσέβαλον, καὶ ἡττήθησαν οἱ τοῦ Ἀβεννήρ. Ἀβεσὰ δὲ καὶ Ἀσαὴλ ἀδελφοὶ Ἰωάβ. ὁ δὲ Ἀσαὴλ ἐπὶ ποδῶν ὠκύτητι σεμνυνόμενος ἐδίωκεν ὄπισθεν Ἀβεννήρ. ὁ δὲ ἀναστρέφειν B παρῄνει· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔπειθε, πλήξας αὐτὸν ἐξόπισθεν καιρίως ἀπέκτεινε. τοῦ τεθνεῶτος δ' οἱ σύγγονοι διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ σφαγὴν ὀργιζόμενοι μετέθεον τὸν Ἀβεννήρ. ἐκεῖνος δὲ στὰς ἐπὶ κορυφῆς ἑνὸς τῶν βουνῶν ἐβόησε πρὸς Ἰωὰβ λέγων "μὴ παρόξυνε πρὸς μάχην ἄνδρας ὁμοεθνεῖς· καὶ Ἀσαὴλ γὰρ ἡμάρτηκε μὴ πεισθείς μοι συμβουλεύοντι ἀναστρέφειν, κἀντεῦθεν τέτρωταί τε καὶ τέθνηκε." παράκλησιν οὖν τοὺς λόγους τούτους ὁ Ἰωὰβ ἡγησάμενος ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι κελεύει τὴν σάλπιγγα καὶ τὴν δίωξιν ἔστησεν. ἀρχὴν δὲ ἐξ ἐκείνου παρ' Ἑβραίοις ἔλαβεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, καὶ διέμεινεν ἐπὶ πλεῖστον, τῶν μὲν τοῦ Δαβὶδ κραταιουμένων, ἀσθενούντων δέ γε τῶν τοῦ Σαούλ.

Ἐτέχθησαν δὲ τῷ Δαβὶδ ἐν Χεβρὼν ὄντι ἐκ γυναικῶν δια- C φόρων υἱοὶ ἕξ, ὧν ἦν πρωτότοκος ὁ Ἀμνών. τοῦ δὲ Ἀβεννὴρ παλλακῇ μιχθέντος Σαούλ, ἠγανάκτησεν Ἰεβοσθὲ κατ' αὐτοῦ διὰ τὴν παλλακὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. τοῦτο γέγονεν αἴτιον τοῦ

2 τοῦ om A.

annos quadraginta natum; qui biennium imperavit. idemque Abener Iudaicae tribui ob Davidem regem creatum infensus bellum infert. cui Ioabus Davidis imperator cum suis copiis occurrit: ac principio duodeni utrinque concurrunt; quibus mutua caede sublatis, et exercitibus congressis, Abenerii succumbunt. Ioabi fratres erant Abesa et Asahel, quorum hic pedum celeritate fretus Abenerem persequebatur: monet ille ut redeat, non obtemperantem a tergo opportuno ictu illato conficit. tum perempti fratres Asahelis caede irritati infesto cursu Abenerem petunt. at ille in vertice collis stans Ioabum inclamat "ne inter populares pugnam concites: nam et Asahel parum feliciter contemptis meis monitis occubuit." Ioabus his verbis obtemperandum ratus receptui cani iubet ac persecutionem inhibet. exstitit Hebraeis hoc intestini belli exordium, quod longissimo duravit tempore, cum Davidicorum vires augerentur, Saulinorum minuerentur.

Davidi Chebrone habitanti e diversis uxoribus sex nati sunt filii, quorum natu maximus fuit Amnon. Iebosthis porro indignatio propter Abeneris cum patris Saulis pellice consuetudinem, causam illi praebuit

προσρυῆναι τὸν Ἀβεννὴρ τῷ Δαβίδ. ὁ δὲ Δαβὶδ στείλας πρὸς τὸν Ἰεβοσθὲ τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἐζήτει Μελχόλ. ὁ δὲ ἀποσπάσας αὐτὴν τοῦ ἀνδρός, ᾧ μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δαβὶδ ἡρμόσατο αὐτὴν ὁ Σαούλ, ἀπέστειλε τῷ Δαβίδ. Ἀβεννὴρ δὲ τοῖς γηραιοῖς τοῦ πλήθους τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τοῖς ταξιάρχαις διαλεχθεὶς
D μεταθέσθαι συνῄνεσε πρὸς Δαβίδ, τοῦτο καὶ πάντων προθυμουμένων. τοῦτο δὲ ποιήσας ἧκε πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐνόρκους πίστεις ληψόμενος. καὶ δεχθεὶς ἀσμένως, ἀπῄει συναθροίσων τὸ πλῆθος, ἵνα παρὰ πάντων ἀναρρηθῇ ὁ Δαβίδ. ἐλθὼν δὲ πρὸς Χεβρὼν Ἰωὰβ καὶ μαθὼν τὰ περὶ Ἀβεννήρ, δείσας μὴ ὑπερέξει ἐκεῖνος αὐτοῦ, κατεῖπε μὲν πολλὰ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς Δαβίδ, μὴ πείθων δὲ στέλλει λάθρα τὸν καλέσοντα τὸν Ἀβεννὴρ ὡς ἐκ τοῦ Δαβίδ· κἀκεῖνος ἀνέστρεψε. καὶ ὑπαντήσας αὐτῷ Ἰωάβ, καὶ ὥς τι μυστικώτερον αὐτῷ διαλεξόμενος, πόρρω τῶν οἰκείων ἀπαγαγὼν αὐτὸν κτείνει, ξίφει πατάξας ὑπὸ λαγόνα. Δαβὶδ δὲ
P I 72 τοῦτο μαθὼν ἤλγησε σφόδρα καὶ τῷ τὸν ἄνδρα κτείναντι κατηράσατο, καὶ ἐθρήνησε τὸν θανόντα καὶ φιλοτίμως ἐνεταφίασεν. Ἰεβοσθὲ δὲ μετὰ μικρὸν ἐπιβουλευθεὶς ἐσφάγη κοιμώμενος. καὶ οἱ τοῦτον ἀνελόντες, δύο ὄντες, τὴν κεφαλὴν λαβόντες αὐτοῦ τῷ Δαβὶδ ἀπεκόμισαν. ὁ δὲ οὐ μόνον μὴ κεχαρισμένα πρᾶξαι αὐτῷ τοὺς ἄνδρας ἡγήσατο, ἀλλὰ καὶ ἀναιρεθῆναι προσέταξε, δίκας τοῦ φόνου πραττόμενος. εἶτα πᾶς Ἰσραὴλ πορεύεται πρὸς Δαβίδ, καὶ χρίουσιν αὐτὸν εἰς βασιλέα πασῶν τῶν φυλῶν. ἦν δὲ τρια-

15 αὐτὸν om A. 20 πράξειν A.

ad Davidem deficiendi. David, missis ad Iebosthem legatis uxorem suam Melcholem repetitum, obtinet ut ea sibi a marito, cui viro exsulante a Saule desponsa fuerat, avulsa remitteretur. interim Abener cum senioribus populi et centurionibus agit ut ad Davidem se conferrent. quo haud gravatim ab omnibus impetrato, ad Davidem fide utrinque iureiurando firmata profectus, cupideque exceptus, ad convocandum populum abit, ut David ab omnibus rex consalutaretur. Ioabus autem Chebronem profectus, Abeneris defectione cognita, cum virum apud Davidem multis criminibus obiectis frustra calumniatus esset, clam nomine Davidis arcessendum curat. reversum et longius a suis, tanquam arcani quid cum eo acturus, seductum pugione in ilia impacto perimit. quae res ingenti moerore Davidem affecit, adeo ut diras ultrices interfectori imprecaretur, et mortui exsequias magno cum luctu honorifice celebraret. paulo post Iebosthes per insidias dormiens occiditur, eiusque caput a duobus, qui facinus id perpetrarant, Davidi affertur. is vero adeo gratiam eis non habendam esse censuit, ut supplicio affici iuberet ob caedem domini. deinde omnes Israelitae ad Davidem se conferunt, eumque regem omnium tribuum ungunt. Iudaicae tribus regnum

κονταέτης Δαβὶδ ὅτε ἐπὶ τὸν Ἰούδαν ἐβασίλευσεν, καὶ ἦρξεν ἐν Χεβρὼν τῆς τοῦ Ἰούδα μόνης φυλῆς ἐνιαυτοὺς ἑπτά, τριάκοντα δὲ καὶ τρεῖς τοῦ παντὸς Ἰσραήλ. [B]

2. Ἀπῆρε δ' ἐκ Χεβρὼν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ παραγέγονεν εἰς Ἱεροσόλυμα. κατῴκουν δὲ τότε τὴν πόλιν καὶ τὴν γῆν ἐκείνην Ἰεβουσαῖοι, ὅθεν Ἰεβοῦς ἐκαλεῖτο ἡ πόλις· Χαναναίοις δ' ἦσαν κατὰ γένος προσήκοντες. οἱ τοὺς τυφλοὺς καὶ χωλοὺς καὶ ἄλλως πεπηρωμένους στήσαντες ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων [W I 49] ἐπὶ χλεύῃ, μὴ παραχωρεῖν αὐτοὺς ἔλεγον τῷ Δαβὶδ τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου. ὀργισθεὶς δὲ διὰ ταῦτα Δαβὶδ πολιορκίᾳ τὴν πόλιν εἷλε, καὶ τοὺς Ἰεβουσαίους ἐκεῖθεν ὠσάμενος καὶ ἀνοικοδομήσας αὐτὴν εἰς ὄνομα οἰκεῖον πόλιν Δαβὶδ ἐπωνόμασεν, ἐπὶ Ἀβραὰμ Σόλυμα καλουμένην. καὶ διέτριβεν ἐν αὐτῇ βασίλεια δομησάμενος. ἐγένοντο δὲ ἔτι παῖδες αὐτῷ ἐκ γυναικῶν πλειόνων [C] καὶ παλλακῶν. καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Δαβίδ, ὁ δὲ τοῦ θεοῦ ἐπινεύσαντος ἔξεισι κατ' αὐτῶν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς καὶ νικᾷ. οἱ δὲ πολὺ πλείους συναθροισθέντες πάλιν ἐπῄεσαν. ἐρομένου δὲ καὶ αὖθις τὸν θεὸν τοῦ Δαβίδ, ἐν τοῖς ἄλσεσι τοῦ Κλαυθμῶνος προσέταξεν ὁ θεὸς αὐλίζεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, καὶ μὴ ἄλλως προσβάλλειν τοῖς ἐναντίοις πρὶν ἂν τὰ ἄλση σαλεύεσθαι ἄρξωνται. καὶ οὕτω ποιήσας τρέπει τοὺς πολεμίους, καὶ ἄχρι τῶν ὁρίων αὐτῶν διώκων αὐτοὺς ἔκτεινε. μετὰ ταῦτα συνεκάλεσε Δαβὶδ τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας καὶ ἅπαντα τὸν

22 αὐτῶν om A.

Fontes. *Cap.* 2. *Iosephi Ant.* 7 3—5. *Regum* 2 5—9.

suscepit David anno aetatis trigesimo, eique soli Chebrone annos septem imperavit, genti vero universae tres et triginta.

2. Regno confirmato Chebrone cum suis Hierosolyma proficiscitur. Iebusaei tum urbem illam et terram tenebant, cognati Chananaeis, a quibus ipsa etiam urbs Iebus appellabatur. ii caecis et claudis aliisque mutilatis ad propugnacula per derisum collocatis, eos aiunt urbis ingressu Davidem prohibituros. quo ludibrio commotus David urbem obsidione capit et Iebusaeis inde pulsis instaurat ac de suo nomine Davidis urbem vocat, cum Abrahami temporibus Solyma diceretur; constructaque regia ibi habitat. liberos e pluribus uxoribus et concubinis suscipit. alienigenas bellum inferentes dei nutu cum suis copiis egressus vincit. qui cum exercitu longe maiori reparato denuo adessent, David oraculo consulto in lucis Luctus considere iubetur cum exercitu, neque prius hostes aggredi quam luci agitari coepissent. paret David, hostes fundit et usque ad fines ipsorum caedibus persequitur. post haec sacerdotes et Levitas omnemque populum Cariathiarim convocat, arcam-

λαὸν εἰς Καριαθιαρείμ. καὶ ἐπεβίβασαν οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν D κυρίου ἐφ' ἅμαξαν καινήν, κατάγοντες αὐτὴν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ βασιλεὺς ᾖδον ἔμπροσθεν αὐτῆς πορευόμενοι. ἀνατραπῆναι δὲ κινδυνευούσης τῆς κιβωτοῦ, Ὀζὰν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιναδὰβ ἐκτείνας τὴν χεῖρα κατέσχεν αὐτὴν καὶ ἐπεστήριζε μὴ πεσεῖν. θνήσκει οὖν αὐτίκα, ὀργισθέντος τοῦ θεοῦ ὅτι ἥψατο τῆς κιβωτοῦ, ἐπεὶ μὴ ἱέρωτο· καὶ ἐκλήθη ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐντεῦθεν Διακοπή. καὶ ηὐλαβήθη Δαβὶδ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν πόλιν τὴν κιβωτόν, κατέθετο δὲ αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Ἀβεδδαρὰ Λευίτου ἀνδρός· καὶ ἦν ἐκεῖ τρεῖς μῆνας, καὶ ἀπήλαυσεν ὁ οἶκος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου πολλῶν ἀγαθῶν. καὶ ἀκούσας Δαβὶδ μετεκόμισεν ἐκεῖθεν τὴν κιβωτὸν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἑαυτοῦ, ἑπτὰ χορῶν
P I 73 προαγόντων. καὶ αὐτὸς τὴν κινύραν ἔκρουε καὶ ἐχόρευε παίζων. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ὀρχούμενον καὶ σκιρτῶντα ἡ γυνὴ αὐτοῦ Μελχὸλ ἐμέμψατο αὐτῷ ὡς ἀσχημονοῦντι· ὁ δὲ οὐκ αἰδεῖσθαι εἶπεν, ἐπεὶ μὴ ἀσχημοσύνη ταῦτα, γινόμενα εἰς θεόν. εἰσήνεγκαν δὲ τὴν κιβωτὸν καὶ κατέθεντο εἰς τὴν σκηνὴν ἣν ἔπηξεν αὐτῇ ὁ Δαβίδ. εἶτα οἶκον δομήσασθαι τῇ κιβωτῷ ἠβουλήθη. καὶ ὁ θεὸς τῷ προφήτῃ Νάθαν ἐντέλλεται εἰπεῖν τῷ Δαβὶδ ὅτι "οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι οἶκον, ἀλλ' ὁ υἱός σου, ὃς σοῦ θανόντος τὴν βασιλείαν σου διαδέξεται." ταῦτα τοῦ προφήτου τῷ Δαβὶδ ἀπαγγείλαντος ἐκεῖνος εἰς εὐχαριστίαν ἐτράπετο. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπάταξε τοὺς ἀλλοφύλους καὶ κατετροπώσατο αὐτοὺς καὶ τοὺς

1 οἱ om A. 4 ὁ ζᾶν A, Ὀζὰ (cod. Alex. ἀζζὰ) LXX, Ὀζᾶς Iosephus. 5 ἀμιναδὰμ A, ut p. 99 v. 21. ἀπεστήριξε A. 10 ἐκεῖ τρεῖς μῆνας] ἐπὶ μῆνας τρεῖς A.

que in currum novum sublatam sacerdotes Hierosolyma advehunt, populo et rege cum cantu antecedentibus. quae cum in periculo esset ne everteretur, Ozan filius Aminadabi extenta manu eam tenens a lapsu defendit, iratoque deo, quod homo profanus eam contrectasset, statim moritur. unde locus ille Diacopes nomen obtinuit. veritus itaque David in urbem introducere arcam, domi Abeddarae Levitae deposuit: apud quem tres menses mansit, ac viri illius domus multis bonis affecta est. quo David audito eam in urbem suam transfert, septem coetibus praecedentibus, cinnyram ipse pulsans et ludibundus saltans. quem Melchol uxor saltantem et exsultantem conspicata, ut indecore se gerentem increpat. at ipse eius facti non pudere se ait, neque indecora esse illa, ut quae ad dei honorem referrentur. sic arcam intulerunt et in tabernaculo, quod David in eum usum erexerat, collocarunt. caeterum aedem illi exstructurum Nathan propheta iussu dei deterrens "non tu" inquit "aedem mihi construes, sed filius tuus, qui regnum te mortuo suscepturus est." his David a propheta nuntiatis ad gratiarum actionem conversus est. post alienigenas eorumque socios caedit fugatque et

συμμάχους αὐτῶν, καὶ τὴν Συρίαν ὑπόφορον ἐποιήσατο, φρουρὰν B ἐν Δαμασκῷ καταστήσας. καὶ ἐν τῷ ἐπαναζευγνύειν ἐπάταξε τὴν Ἰδουμαίαν, καὶ ἐγένοντο πάντες Ἰδουμαῖοι δοῦλοι τῷ Δαβίδ. μνησθεὶς δὲ ὁ Δαβὶδ τῶν πρὸς Ἰωνάθαν τὸν τοῦ Σαοὺλ συνθηκῶν, ἐζήτησεν εἴ τις ἐκ τοῦ γένους τοῦ Σαοὺλ ὑπολέλειπται· καὶ μαθὼν περιεῖναι τοῦ Ἰωνάθαν υἱὸν βεβλαμμένον τοὺς πόδας, Μεμφιβοσθὲ κεκλημένον, μετεκαλέσατο αὐτὸν καὶ ἐχαρίσατο τὴν τοῦ πάππου πᾶσαν ὕπαρξιν τῷ ἀνδρί, καὶ ὁμοδίαιτον ἑαυτῷ διόλου εἶναι ἐκέλευσε, καὶ τοὺς πατρῴους οἰκέτας αὐτῷ προσαπένειμεν· ὧν ἑνὶ Σιβᾷ καλουμένῳ ἐπιτροπεύειν τῶν δεδωρημένων τῷ αὐτοῦ κυρίῳ ἐπέτρεψε καὶ προσάγειν ἐκείνῳ τὴν ἐκεῖθεν ὠφέλειαν. ὁ δὲ Μεμφιβοσθὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ᾤκει καὶ συνειστιᾶτο C τῷ βασιλεῖ.

3. Κατὰ δὲ τὸν τότε χρόνον τέθνηκεν ὁ τῶν Ἀμμανιτῶν βασιλεὺς φίλος ὢν τοῦ Δαβίδ, ἐπὶ υἱῷ Ἀννών, ὃς τὴν πατρικὴν ἀρχὴν διεδέξατο. ἔπεμψεν οὖν πρὸς Ἀννὼν ὁ Δαβὶδ τοὺς παρηγορήσοντας τὴν ἐπὶ τῷ πατρὶ λύπην αὐτοῦ καὶ τηρεῖν τὴν φιλίαν ἀπαγγελοῦντας καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν Δαβίδ. ὁ δὲ κατασκόπους εἶναι W I 50 τοὺς πεμφθέντας ὑπειληφώς, ξυρήσας αὐτῶν παρὰ μέρος τοὺς πώγωνας καὶ περιτεμὼν τὰ ἡμίση τῶν ἐπωμίδων αὐτῶν, ἐξαπέστειλε τοὺς ἄνδρας. οὓς οὕτω διακειμένους ἰδὼν ὁ Δαβὶδ τὸ τῆς στρατιᾶς ἀκμαιότατον τῷ ἀρχιστρατήγῳ δοὺς Ἰωὰβ κατὰ τῶν Ἀμμανιτῶν ἐξαπέστειλε. καὶ συμβαλὼν ἐκείνοις ὁ Ἰωὰβ D

5 alterum τοῦ om A. 9 ἰκέτας A. 15 τοῦ] τῷ A. 17 αὐτῷ A. 19 ξυρίσας A.

Fontes. *Cap.* 3. *Iosephi Ant.* 7 6 et 7. *Regum* 2 10—12.

Syriam sibi vectigalem reddit, praesidio Damasci collocato. in reditu item Idumaeos sternit, omnibus in servitutem redactis. deinde recordatus icti cum Ionatha Saulis filio foederis, quaerit num quis ex eius familia superstes sit; cognitoque Ionathae filium Memphibosthem nomine captum pedibus superesse, arcessit hominem, omnes avitas opes ei donat, victu secum communi perpetuo uti iubet, paternis etiam servis ei traditis. quorum unum Sibam procuratorem facit, ut proventus fundorum, quos herus dono acceperat, colligeret. sic Memphibosthes Hierosolymis habitat, mensaque regia fruitur.

3. Sub id tempus Ammanitarum rex Davidis amicus moritur, Annone filio relicto patrii regni successore. ad eum David legatos mittit qui luctum eius consolarentur, simulque nuntiarent Davidem amicitiam erga illum quoque conservaturum. at ille exploratores esse legatos suspicatus, rasis ex parte barbis eorum et semisse palliorum praesecto dimittit homines. quos cum sic affectos David videret, Ioabum tradita validissima parte copiarum contra Ammanitas mittit: qui com-

αὐτούς τε καὶ τοὺς συμμάχους Σύρους ἡττᾷ· καὶ τρέπονται εἰς φυγήν. οἱ δὲ καὶ πάλιν συμμάχους προσειληφότες πρὸς πόλεμον ᾔεσαν. καὶ ὁ Δαβὶδ σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ συμβαλὼν αὐτοῖς πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, ὁ δ' ἐξάρχων τῆς τῶν ἐναντίων δυνάμεως Σωβὰκ τρωθεὶς καιρίως ἐν τῷ πολέμῳ τέθνηκεν ἐκ τοῦ τραύματος. οἱ σύμμαχοι δὲ τῶν Ἀμμανιτῶν, Σύροι ὄντες ἐκ Μεσοποταμίας, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῷ Δαβίδ. αὖθις δὲ τὸν Ἰωὰβ ἐκπέπομφε κατὰ τῶν Ἀμμανιτῶν· ὃς συγκλείσας αὐτοὺς εἰς τὴν
P I 74 τῆς χώρας αὐτῶν μητρόπολιν ἐπολιόρκει.

Δαβὶδ δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις διάγων καὶ ἐκ τῶν βασιλείων ἰδὼν γυναῖκα κατ' οἶκον λουομένην, Βηρσαβεὲ καλουμένην, ἠράσθη αὐτῆς. καὶ μεταστειλάμενος τὴν γυναῖκα ἐμίγη αὐτῇ. συλλαβοῦσα δὲ τῷ βασιλεῖ τὸ πρᾶγμα ἐδήλωσεν. ὁ δὲ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐκ τῆς πολιορκίας ἐκάλεσεν, Οὐρίαν ὠνομασμένον, καὶ ἐρωτήσας περὶ τῆς στρατιᾶς, καὶ ἐκ τοῦ δείπνου αὐτῷ παρασχών, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἀπῆλθε, μὴ δίκαιον εἶναι φήσας τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς συστρατιώτας ταλαιπωρεῖσθαι ἐν τῇ παρεμβολῇ, αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς γυναικὸς συνευνάζεσθαι. πάλιν δὲ τοῦ βασιλέως προτρεπομένου αὐτὸν οἴκαδε ἀπελθεῖν, καὶ δεξιωσαμένου αὐτὸν προπόσεσιν, ὡς καὶ εἰς μέθην σχεδὸν προαχθῆναι, ἐκεῖνος πρὸ τῶν θυρῶν τῶν
B βασιλείων κατέδαρθεν. ἀπέστειλεν οὖν πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον τὸν Οὐρίαν ὁ βασιλεύς, γραφὴν αὐτῷ ἐγχειρίσας πρὸς Ἰωὰβ

1 καὶ τρ. ε. φυγήν om A. 3 ᾔεσαν A. 14 τῆς πολιορκίας] τοῦ πολέμου A. 21 μέθην] μέσην A. 23 γρ. α. ἐγχειρίσας A, καὶ γρ. α. ἐγχειρίζει PW.

missa praelio et ipsos et foederatos eorum Syros vincit. illi post fugam denuo adscitis sociis bellum redintegrant. tum David cum toto exercitu eos adortus multos caedit, Sobacum hostilium legionum ducem graviter vulnerat: quo ex illo vulnere mortuo, Syri ex Mesopotamia socii Ammanitarum deditionem faciunt. David Ioabum rursus contra Ammanitas mittit; qui eos in illius terrae metropolim compulsos obsidet.

David Hierosolymis degens, cum e regia mulierem nomine Bersaben domi lavantem conspexisset, cum illa arcessita rem habet. quae cum se esse gravidam regi indicasset, Uriam (sic enim maritus eius vocabatur) ab obsidione avocat, et de exercitu percontatus, missis de cena ferculis, domum ire iubet. verum ille non abit: neque enim decere, cum dux et commilitones in castris aerumnas ferant, se cum uxore concumbere. rege iterum hortante ut domum iret, et poculis fere usque ad ebrietatem urgente, ille pro regiae foribus somnum capit. itaque Uriam in castra remittit rex, traditis ad Ioabum litteris, quibus ille iubebatur

ἐντελλομένην στῆσαί τὸν Οὐρίαν ἔνθα τῶν πολεμίων τὸ δυσμαχώτατον, καὶ ἀποστραφῆναι τοὺς σὺν αὐτῷ, μόνον λιπόντας ἐκεῖ, ἵν' οὕτως ἀναιρεθῇ. καὶ γέγονε κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως ἐπίταγμα, καὶ ὁ Οὐρίας ἀπέθανεν. ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἐπένθησεν ἐπὶ τῷ ἀνδρί, παυσαμένην δὲ τοῦ πένθους ὁ Δαβὶδ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα· καὶ ἔτεκεν αὐτῷ υἱόν. ὁ δὲ θεὸς ὠργίσθη, καὶ τὸν Νάθαν ἔστειλε πρὸς Δαβίδ. ὁ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ἐλθὼν ἔφη "δύο ἦσαν ἄνδρες, ὁ μὲν ἔχων ποίμνια καὶ βουκόλια, ὁ δὲ μίαν ἀμνάδα ἐκέκτητο. ξενισθέντος δέ τινος τῷ πλουσίῳ, οὐκ ἐκ τῶν οἰκείων ἔθυσεν, ἀλλὰ τὴν μίαν λαβὼν ἀμνάδα τοῦ C πένητος ἔσφαξε καὶ τὸν φίλον εἱστίασεν." καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν τοῦτο ποιήσαντα τὴν μὲν ἀμνάδα εἰς τετραπλοῦν ἀποδοῦναι, ἐκεῖνον δὲ θανεῖν κατεδίκασε. Νάθαν δὲ "καθ' ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον" εἶπεν "ἐξήνεγκας ὦ βασιλεῦ· σὺ γάρ εἶ ὁ εἰργασμένος τουτὶ τὸ ἀνόμημα." καὶ τὴν μοιχείαν αὐτῷ καὶ τὸν φόνον κατέλεγε, καὶ τὴν διὰ ταῦτα ὀργὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ὅσα πείσεται προκατήγγειλε, θανεῖσθαι δὲ καὶ τὸν υἱὸν τὸν ἐκ τῆς μοιχείας αὐτῷ γεννηθέντα. ὁ δὲ Δαβὶδ "ἡμάρτηκα τῷ κυρίῳ" περιπαθῶς ἀνεβόησε, καὶ ὁ Νάθαν παραβιβασθῆναι αὐτῷ παρὰ τοῦ θεοῦ τὸ ἁμάρτημα ἀπεκρίνατο. ἐνόσει μετέπειτα ὁ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ γεννηθείς. καὶ ἤλγει σφόδρα Δαβίδ, ἐφ' ἡμέραν τε ἑβδόμην D ἀπόσιτος ἦν καὶ μελανειμονήσας, καὶ ἐπὶ σάκκου πεσὼν ἐδέετο τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς ζωῆς τοῦ παιδός. τῇ δὲ ἑβδόμῃ τέθνηκε ὁ μὲν παῖς, αὐτὸς δὲ τοῦτο μαθὼν ἐξανίσταται καὶ λουσάμενος

5 αὐτὴν ἔλαβεν A. 14 ψῆφον ἤνεγκας βασιλεῦ A.

statuere Uriam qua pugna esset asperrima, deserique ibi solum, reductis caeteris, ut ita perimeretur. fiunt iussa regis, Urias occiditur, ab uxore lugetur; finitoque luctu mulier Davidi nubit ac filium parit. ob hoc facinus iratus deus Nathanem ad Davidem mittit, qui cum rege congressus, hunc in modum locutus est. "duo viri fuerunt, quorum alter greges et armenta habuit, alter unam duntaxat agnam. cum autem hospes quidam ad divitem divertisset, non de suis immolavit, sed pauperis agnam mactatam amico epulandam apposuit." ibi David eum qui id fecerit quadrupli et capitis condemnat. tum Nathan "contra te ipsum" inquit, "o rex, sententiam tulisti: tu enim id facinus edidisti," eique adulterium et caedem commemorat, et iram dei propter illa et clades imminentes denuntiat, atque inter caetera mortem filii ex adulterio geniti. David se peccasse deo cum dolore exclamat, Nathan vero deum eius peccatum ab illo removisse respondet. post haec natus ex Bersabe filius aegrotat: David magno dolore affectus ad septimum diem cibo abstinet, pullaque veste indutus et in sacco iacens deum pro vita pueri deprecatur. septimo die puer moritur: quo ille cognito surgit, lavat,

καὶ μεταμφιασάμενος τῷ θεῷ ηὐχαρίστησε καὶ τράπεζαν αὐτῷ
W I 51 ἑτοιμασθῆναι ἐκέλευσεν. ὡς δ' ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς γενομένοις οἱ
τοῦ βασιλέως θεράποντες, ἐκεῖνος "ἔτι μὲν ζῶντος τοῦ παιδός"
εἶπεν, "ἐλπίζων παρακληθήσεσθαι τὸν θεόν, ἐταπείνουν ἑαυτὸν
καὶ ἱκέτευον," ἤδη δὲ θανόντος εἰς μάτην τὴν λύπην καὶ τὴν
P I 75 περὶ ἐκείνου γίνεσθαι δέησιν. ἔτι δὲ ἔτεκε Βηρσαβεὲ τῷ Δαβὶδ
υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Σολομῶντα.

Ἰωὰβ δὲ πολιορκῶν τοὺς Ἀμμανίτας ἐν στενῷ κομιδῇ τὴν ἅλωσιν εἶχε τῆς πόλεως, καὶ δηλοῖ τοῦτο τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀπῆλθεν ἐκεῖ καὶ τὴν πόλιν παρέλαβε καὶ εἰς διαρπαγὴν τῇ στρατιᾷ ἀφῆκεν αὐτήν, τὸν δὲ τοῦ βασιλέως αὐτῆς στέφανον αὐτὸς λαβὼν ἐφόρει, ἕλκοντα χρυσίου τάλαντον καὶ λίθον ἔχοντα τῶν πολυτίμων· τὸ δὲ τῆς πόλεως πλῆθος διέφθειρεν. οὕτως δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι πεποίηκε τῶν Ἀμμανιτῶν. καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανέζευξεν.

4. Ἦν δὲ τῷ Δαβὶδ θυγάτηρ Θάμαρ ὠνομασμένη, ὁμο-
μήτριος ἀδελφὴ τῷ Ἀβεσαλώμ· ταύτης ἤρα Ἀμνὼν ὁ πρωτότοκος
B υἱὸς τοῦ Δαβίδ, καὶ ἦν ὁ ἔρως πολὺς ὡς καὶ νοσῆσαι τὸν ἐρῶντα.
ἀφικομένου δὲ τοῦ πατρὸς πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἠξίωσεν αὐτὸν παραγενέσθαι τὴν Θάμαρ εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ· ὁ δὲ κατένευσεν. ἧκεν οὖν ἡ Θάμαρ καὶ ἡτοίμασεν αὐτῷ κολλυρίδας. ὁ δὲ πάντας ἐξέπεμψε, μόνην δὲ τὴν ἀδελφὴν ὑπηρετήσασθαι ἠξίου αὐτῷ. τῆς δὲ κόρης μόνης περιλειφθείσης βιάζεται αὐτήν, καὶ διακο-

1 τε post θεῷ add A. 3 ἔτι μὲν A, μὲν ἔτι PW. 13 διέφθειρεν A Iosephus, διέφθειραν PW.

FONTES. *Cap.* 4. *Iosephi Ant.* 7 8 *et* 9. *Regum* 2 13—16.

veste mutata gratias deo agit, et mensam parari sibi iubet. quae regiis ministris admirantibus, David "vivente" inquit "puero spem habebam exorandi dei, meque humilem ac supplicem praebebam; nunc illo mortuo et moeror et preces pro illo fuerint irrita." sed Bersabe alium Davidi filium parit, quem Salomonem nominavit.

Interea Ioabus Ammanitas in extremas obsidionis angustias esse redactos regi significat. qui eo profectus urbem capit et militibus diripiendam donat; sed coronam regis auream, talenti pondere, gemma pretiosa praeditam, ipse gestandam sibi sumit; urbanam multitudinem trucidat, aliisque oppidis eodem modo tractatis Hierosolyma regreditur.

4. Habebat autem David filiam Thamarem, uterinam Absalonis sororem. eam primogenitus Davidis filius Amnon vehementer deperibat, adeo ut ex amore in morbum incideret. decumbentem pater invisit: orat ille ut Thamarem mittat, quo sibi ministret. annuit pater: venit puella, placentas ei parat. Amnon omnes discedere iubet, solamque sororem sibi ministrare. tum puellam solam nactus vi stuprat; et con-

ῥήσας αὐτὴν μῖσος αὐτίκα ἔσχεν ἀντίθετον τοῦ πρὶν ἔρωτος, καὶ ἀπιέναι παραχρῆμα ἐκέλευε, καὶ κελεύει τῷ οἰκέτῃ αὐτὴν ἐκβαλεῖν. ἐκείνη δὲ διά τε τὴν βίαν καὶ τὴν ὕβριν περιαλγήσασα διαρρήγνυσι τὸν χιτῶνα, καὶ κόνιν καταπασσομένη τῆς κεφαλῆς ἐπορεύετο θρηνοῦσα. ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἀβεσαλὼμ ἡσυχάσαι αὐτῇ συνεβούλευσεν, ἐμηνία δὲ τῷ Ἀμνὼν διὰ τὴν ἀδελφήν. C ὁ δὲ βασιλεὺς μαθὼν τὸ συμβὰν ἤχθετο μέν, λυπῆσαι δὲ τὸν Ἀμνὼν οὐκ ἤθελεν ὅτι πρωτότοκος ἦν αὐτῷ. διετηρίδος δὲ παρελθούσης κείρειν ἔμελλεν ἄρτι τὰ ἴδια πρόβατα ὁ Ἀβεσαλώμ, καὶ εἰς πότον τοὺς ἀδελφοὺς συνεκάλεσεν. ἐνετείλατο δὲ τοῖς ὑπηρετουμένοις αὐτῷ, προχωροῦντος τοῦ πότου πατάξαι τὸν Ἀμνὼν καὶ ἀποκτεῖναι. καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ παῖδες Ἀβεσαλώμ. ἰδόντες δὲ οἱ λοιποὶ τοῦ βασιλέως υἱοὶ τὸ γενόμενον ἔφυγον. φήμης δὲ προελθούσης ὡς ἔκτεινε πάντας τοὺς τοῦ βασιλέως υἱοὺς ὁ Ἀβεσαλώμ, διέρρηξε τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν θρηνῶν. ἐν τοσούτῳ δ' ἥκασιν οἱ τοῦ βασιλέως υἱοὶ καὶ τὸν φόνον τοῦ Ἀμνὼν πενθοῦντες ἀπήγγειλαν. Ἀβεσαλὼμ D δὲ ἀπέδρα πρὸς τὸν πάππον τὸν πρὸς μητρός, τὸν βασιλέα τῆς Γέθ, καὶ ἐπὶ τριετίαν ἦν διάγων ἐκεῖ. τῆς ὀργῆς δὲ τῷ χρόνῳ λωφησάσης καταλλαγῆναι τὸν βασιλέα τῷ Ἀβεσαλὼμ ὁ Ἰωὰβ ἐσοφίσατο. γύναιον γάρ τι παρεσκεύασεν ὡς πενθοῦν τῷ βασιλεῖ προσελθεῖν καὶ ἀποδύρεσθαι, ὅτι δύο παίδων ὄντων αὐτῇ, καὶ

4 καταπασσομένη A, κατασπασαμένη PW. 5 αὐτῆς om A. 6 ἐμηνία δὲ τῷ A, ἐμηνίθη δὲ PW. 9 πρόβατα] ποίμνια A. 15 prius ὁ add A. 16 τὴν add A et Ios. 19 Γέθ] immo Γεδσούρ, secundum LXX et Iosephum. 20 ἐσοφίσατο ἰωάβ A.

festim ardens ille amor in par odium convertitur: ac statim illam discedere et a famulo eiici iubet. illa et raptus et contumeliae dolore tunicam rumpit et pulvere consperso capite plorans abit. Absalon sororem quietam esse iubet, pertinaci contra Amnonem ira aestuans. nam rex etsi facinus illud iniquo ferebat animo, filium tamen, quod primogenitus esset, contristare nolebat. elapso biennio suas oves tonsurus Absalon fratres ad comissationem convocat, mandato prius ministris dato ut gliscente compotatione Amnonem trucidarent. parent illi: quo viso reliqui regii filii fugiunt; ortoque rumore omnes eos ab Absalone caesos, David vestes suas lacerat et humi stratus lamentatur. interea caeteri veniunt, Amnonis caedem moesti nuntiantes. Absalon ad maternum avum Gethae regem confugit, et triennium ibi commoratur. regis ira spatio temporis paulo remissiore facta, Ioabus Absaloni regem huiusmodi commento reconciliare nititur. subornat mulierculam quae lugubri specie regem adeat, conquerens duos sibi fuisse filios quorum unus alterum

θατέρου τὸν ἕτερον κτείναντος, οἱ συγγενεῖς ἀνελεῖν ζητοῦσι τὸν περιόντα διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ· καὶ δέεσθαι τοῦ βασιλέως χαρίσασθαι αὐτῇ τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν. ἡ μὲν οὖν προσελθοῦσα τῷ βασιλεῖ περιπαθῶς εἶπε ταῦτα, ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ζωὴν
P I 76 αὐτῇ χαρίσασθαι τοῦ παιδὸς ἐπηγγείλατο. καὶ ἡ γυνὴ χάριτας ὡμολόγει αὐτῷ· "ἵνα δ' ἐχέγγυον εἴη μοι τῶν ὑπεσχημένων" εἶπε, "πρῶτος αὐτὸς τῷ οἰκείῳ υἱῷ διαλλάγηθι, καὶ μὴ τῷ φόνῳ τοῦ παρὰ γνώμην σου θανόντος υἱοῦ προσθήσεις ἑκούσιον ἕτερον." συνῆκεν ὁ βασιλεὺς σκῆψιν εἶναι τοὺς λόγους τῆς γυναικός, καὶ τούτους σοφισθῆναι παρ' Ἰωάβ, καὶ κατάγειν αὐτῷ
W I 52 ἐπέτρεψε τὸν Ἀβεσαλώμ. καὶ πορευθεὶς Ἰωὰβ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ· εἰς ὄψιν δ' ἐλθεῖν οὐ συγκεχώρητο τῷ πατρί.

Μετὰ δὲ ταῦτα κατηλλάγη ὁ βασιλεὺς τῷ Ἀβεσαλώμ, καὶ καλέσας αὐτὸν συγγνώμην αἰτήσαντι δέδωκε καὶ ἀμνηστίαν τοῦ ἁμαρτήματος ἐπηγγείλατο. ἵππους δὲ καὶ ἅρματα προσκτησά-
B μενος ὁ Ἀβεσαλὼμ καὶ πολλοὺς ὀπαδούς, καθ' ἑκάστην ἀπῄει πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ πρὸς χάριν τοῖς πλήθεσιν ὁμιλῶν, εὐνοεῖν αὐτῷ πολλοὺς παρεσκεύασεν. ἤδη δὲ τετραετίας παραρρυείσης μετὰ τὴν κάθοδον σκήπτεται θυσίας χάριν εἰς Χεβρὼν ἀπελθεῖν, ὡς εὐχὴν τοῦτο πεποιηκὼς τυγχάνων ἐν τῇ φυγῇ· καὶ ἀφείθη πρὸς τοῦ πατρός. ἀπελθὼν δὲ πρὸς πολλοὺς διεπέμψατο, καὶ πλεῖστοι πρὸς αὐτὸν συνερρύησαν, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ Ἀχιτόφελ ὁ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ σύμβουλος. καὶ ὑπὸ πάντων

8 σου om A. 11 Ἰωὰβ om A. 16 ὁ om A. ἀπίῃ A.

occiderit: nunc cognatos superstitem ad caedem quaerere ob parricidium: orare igitur regem ut salutem filii sibi condonet. illa haec apud regem perquam dolenter exponit: rex filii salutem illi se donaturum pollicetur. tum mulier gratias agit, "sed ut pignus" inquit "habeam promissi tui, tu ipse, o rex, in primis tuo filio reconciliare, neque cum caede filii te invito facta voluntariam coniunxeris." animadvertit rex commentum esse preces mulieris Ioabo auctore excogitatum, eique Absalonis reducendi dat potestatem. Ioabus igitur eum Hierosolyma reducit, ea tamen condicione ut ne in conspectum patris veniret.

Postea rex Absaloni reconciliatus eum ad se vocat, petentique veniam dat et oblivionem iniuriae promittit. restitutus in integrum Absalon, equis curribus et multis satellitibus comparatis, regiam quotidie frequentat, populumque blandis alloquiis deliniens multorum gratiam colligit. iam quattuor annis a reditu elapsis, fingit se religionis ergo Chebronem profecturum ad exsolvenda vota quae in exsilio fecisset. annuit pater. ille digressus passim dimittit nuntios: plurimi ad illum confluunt, ac praeter caeteros Achitophel, patri eius a consiliis. ita

βασιλεὺς ἀνερρήθη. τοῦτο γνοὺς ὁ Δαβὶδ ἀπῆρε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξ Ἱερουσαλήμ· καὶ οἱ ἑξακόσιοι ἄνδρες οἱ ἐπὶ Σαοὺλ συνόντες αὐτῷ αὖθις αὐτῷ συνεξώρμησαν. ἠγγέλη δὲ καὶ Ἀχιτόφελ C προσρυεὶς τῷ Ἀβεσαλώμ· ὃ καὶ τὸν φόβον αὐτῷ μείζονα καὶ πλείονα τὴν λύπην ἐποίησεν. ἐπεκαλεῖτο δὲ τὸν θεόν, καὶ τὴν κρίσιν ἐπὶ πᾶσιν ἐκείνῳ ἐπέτρεπε. Χουσὶ δ' ἑταῖρος ὢν τοῦ Δαβίδ, κατὰ γνώμην αὐτοῦ ψευδαυτομολεῖ πρὸς Ἀβεσαλώμ. πρόσεισι δὲ τῷ Δαβὶδ ἀπιόντι ὁ δοῦλος τοῦ Μεμφιβοσθὲ Σιβά, ζεῦγος ἄγων ὄνων φερόντων τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τοῦ δεσπότου κατηγορῶν ὡς μείναντος ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ προσδεχῶντος αὐτῷ τὴν βασιλείαν περιελεύσεσθαι, οἷα τοῦ πλήθους αἱρησομένου αὐτόν. ἠγανάκτησεν ἐπὶ τούτοις Δαβίδ, καὶ πάντα ὅσα τῷ Μεμφιβοσθὲ πρὶν ἐδωρήσατο τῷ Σιβὰ ἐχαρίσατο. εἶτα ἔπεισιν D αὐτῷ κατὰ τὴν ὁδὸν Σεμεεί, ἀνὴρ ἐκ τῆς συγγενείας Σαούλ, καὶ λίθους κατὰ τοῦ βασιλέως ἠκόντιζε καὶ κατηρᾶτο αὐτῷ καὶ ἄνδρα αἱμάτων ὠνόμαζε καὶ παράνομον. τῶν δὲ μετὰ Δαβὶδ ὁρμώντων ἀνελεῖν τὸν Σεμεεὶ ὁ βασιλεὺς οὐκ ἀφῆκεν, εἰπὼν "κύριος εἶπεν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν, ἄφετε αὐτόν." καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ τοὺς μετ' αὐτοῦ κεκοπιακότας ἀνέψυξεν.

3 ἠγγέλθη A. 4 post μείζονα A add στάσιν. 13 σιβᾶ A qui paulo supra σιβά: eo enim in codice nominum quorundam alias indeclinabilium casus nominativi et accusativi acuta syllaba finiuntur, genitivi et dativi circumflexa; talia sunt ἀβδιού, ἠλιού, ἰηού, ἀσά, θερσά p. 89 sq. ed. Paris. aliam legem sequuntur ibidem ἀχιά, ἠλά, aliam ζαμβρή. 17 τῷ σεμεεῖ A.

rex ab omnibus salutatur. hoc David cognito cum iis quos circum se habebat Hierosolyma egreditur, comitantibus etiam sexcentis illis quorum sub Saule opera usus fuerat: neque ulla res moerorem et metum eius magis auxit, quam Achitophelis transfugium. sed deum invocat et omnem illi eventum permittit. Chusus etiam Davidis amicus de illius sententia defectione simulata se ad Absalonem confert. inter proficiscendum occurrit Davidi Memphibosthis servus Siba, iugum asinorum agens commeatum ferentium, et herum accusans quod Hierosolymis maneret ac regnum populi suffragiis ad se rediturum esse exspectaret. ob quae indignatus David omnia quae Memphibosthi prius donarat Sibae largitur. post in itinere Semeis eum aggreditur, vir Saulis cognatus, lapides iactans contra regem et exsecrans illum et virum sanguinarium atque iniquum vocitans. ad quem perimendum David suos concitatos inhibuit, divinitus illi ea mandata esse asserens, itaque missum faciendum. ad Iordanem profectus ibi suos defatigatos refecit.

5. *Ἀβεσαλὼμ δὲ παραγενόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐλθόντι πρὸς αὐτὸν τῷ Χουσὶ ἔφη "ἵνα τί ἑταῖρος ὢν τοῦ πατρός μου* P I 77 *πρὸς ἐμὲ ἥκεις ἐκεῖνον λιπών;" ὁ δέ "τῷ ἐκλελεγμένῳ παρὰ θεοῦ συνέσομαι" εἶπε, "καὶ συνέψομαι τῷ ᾑρετισμένῳ παρὰ παντὸς τοῦ λαοῦ." τί δὲ δεῖ πράττειν, τὸν Ἀχιτόφελ ἤρετο ὁ Ἀβεσαλώμ. καὶ ὃς συνεβούλευσε ταῖς τοῦ πατρὸς μίσγεσθαι παλλακαῖς, ἵν' οὕτω γνοῖεν πάντες ἄσπονδον εἶναί σοι τὴν ἔχθραν πρὸς τὸν πατέρα σου. καὶ ἐποίησε κατὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην Ἀβεσαλώμ. αἰτήσαντος δὲ τοῦ Ἀχιτόφελ μυρίους ἄνδρας, ὡς ἂν αὐτίκα καταδιώξῃ ὄπισθεν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐκλελυμένων ὄντων ὑπὸ τοῦ κόπου, καὶ τὸν μὲν πατάξῃ τοὺς δὲ ἐπιστρέψῃ, ὁ Ἀβεσαλὼμ ἠρώτησε τὸν Χουσὶ περὶ τῆς* B *συμβουλῆς. ὁ δὲ οὐκ ἀγαθὴν αὐτὴν ἀπεφήνατο, λέγων ὡς "οὐκ ἠγνόηταί σοι ἡ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἀνδρεία καὶ ἐμπειρία. δεῖν δὲ νομίζω ἐκ πάσης τῆς χώρας στρατιὰν συλλεξάμενον οὕτως αὐτόν σε κατὰ τοῦ πατρὸς ὁρμῆσαι καὶ στρατηγῆσαι τὸν πόλεμον, καὶ πάντως νικήσεις, πρὸς βραχεῖς μετὰ* W I 53 *πολλῶν συρρηγνύμενος." καὶ εἶπεν Ἀβεσαλὼμ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ "ἀγαθὴ ἡ βουλὴ Χουσὶ ὑπὲρ τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελ." πάντα δὲ ταῦτα Χουσὶ τῷ Σαδὼκ καὶ τῷ Ἀβιάθαρ τοῖς ἱερεῦσι δηλῶσαι τῷ Δαβὶδ ἐνετείλατο. οἱ δὲ ἐστάλκασι πρὸς Δαβὶδ ἄνδρας τοὺς γνωριοῦντας αὐτῷ τὰ γενόμενα. ἀπηγγέλη δὲ τῷ Ἀβεσαλὼμ*

5 τὸν] τῷ A. 6 μιγήσεσθαι A. 10 καταδιώξει A.

Fontes. *Cap.* 5. *Iosephi Ant.* 7 9—11. *Regum* 2 16—19.

5. Absalon autem ubi Hierosolyma pervenit, Chuso se accedenti "cur" inquit "patre, cui amicus es, deserto me convenis?" tum ille "divinitus" inquit "electo adero, et eum sequar qui totius populi consensu rex est declaratus." deinde quid agendum esset percontanti Absaloni respondet Achitophel constuprandas esse paternas concubinas, "ut omnes" inquit "intelligant irreconciliabiles esse tuas adversus patrem inimicitias." obtemperat ille consilio. sed cum idem decem milia virorum peteret, ut regem Davidem cum suis e vestigio persequeretur fatigatione enervatos, et illum quidem tolleret, hos autem reduceret, Absalon Chusum rogat quid de eo consilio ipsi videatur. respondet ille, non esse id bonum: "nec enim ignoras" inquit "patris tui et militum eius fortitudinem atque rei militaris usum. ego vero censeo e tota provincia colligendum exercitum, et ductu auspiciisque tuis patrem persequendum: vinces nimirum, cum multis in paucos facto impetu." Absalon caeterique his auditis Chusi consilium laudant, Achitophelis improbato. quae Chusus omnia per Sadocum et Abiatharem sacerdotes Davidi nuntiari iubet. mittunt illi viros qui haec regi significent. verum

περὶ τῶν ἀνδρῶν, καὶ κατεδίωκεν αὐτούς. ὃ γνόντες ἐκεῖνοι προσφεύγουσιν C ἐν οἰκίᾳ τινός, καὶ εἰς φρέαρ καταδύντες ἐκρύβησάν τε καὶ ἔλαθον, καὶ τῷ Δαβὶδ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες τὰ μηνυθέντα ἀπήγγειλαν. ὁ δὲ νυκτὸς σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ διέβη τὸν Ἰορδάνην. Ἀχιτόφελ μέντοι παρευδοκιμηθείς, καὶ γνοὺς ὅτι κακὰ συναντήσεται τῷ Ἀβεσαλώμ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀπήγξατο.

Ἀριθμήσας δὲ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ τετρακισχιλίους εὗρε. καὶ εἰς τρεῖς διεῖλε μοίρας τὴν στρατιάν, ἑκάστῃ τε ἐπέστησε στρατηγόν· αὐτὸς δὲ συνεκστρατεῦσαι παρὰ τῶν φίλων οὐ συγκεχώρητο, λεγόντων ὡς εἰ μετ' αὐτοῦ τραπεῖεν, πάσης ἐλπίδος ἐκπίπτουσιν, αὐτοῦ δὲ σωζομένου ἔτι σφίσιν ἐλπὶς περιλέλειπται. ἔπεμψεν οὖν τὸν λαὸν αὐτοῦ μαχησόμενον, καὶ παρεκάλει φείσασθαι D τοῦ Ἀβεσαλὼμ εἰ νικήσειαν. μάχης δὲ συρραγείσης κρατοῦσιν οἱ τοῦ Δαβίδ, καὶ τὸν Ἀβεσαλὼμ ἐδίωκον φεύγοντα. φερόμενος δ' ἐφ' ἡμιόνου, καὶ εἰς δρυμὸν εἰσελθών, δρυῒ μεγάλῃ τῆς τριχὸς αὐτοῦ ἐμπλακείσης (ἔτρεφε γὰρ τὴν κόμην σφόδρα πολλήν), ἀπῃώρητο τῆς δρυός· ἡ δ' ἡμίονος παρελήλυθε. καί τις ἀνηρτημένον οὕτω τὸν Ἀβεσαλὼμ θεασάμενος καταμηνύει τῷ Ἰωάβ. ὁ δὲ βέλεσιν αὐτὸν τρισὶ κατὰ τῆς καρδίας βαλὼν ἐθανάτωσε, καὶ τὸν τὴν νίκην ἀπαγγελοῦντα τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλε. P I 78 μηνυθείσης δὲ τῆς νίκης αὐτῷ, εἰ ζῇ ὁ υἱὸς ἐπυνθάνετο· ἀκούσας δὲ τεθνάναι αὐτόν, ἀπωδύρετο. ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Ἰωὰβ ἔπεισεν οἷς εἶπε παύσασθαι τοῦ θρηνεῖν· παυσά-

1 κατεδίωκον A. 8 στρατίαν A, στρατεῖαν PW. 11 ἐλπὶς] αὐτοῖς A.

Absalon cum id rescisset, eos persequitur. at illi, animadverso periculo, domum quandam ingressi in puteo delitescunt; et deceptis persecutoribus rem omnem ad Davidem perferunt. ille noctu Iordanem transit. caeterum Achitophel tum alium sibi praelatum aegre ferens, tum cladem Absaloni imminentem animo praevidens, domum abit ac se suspendit.

David recensens exercitum quattuor milia virorum invenit, eumque trifariam partitur, cuique parti duce praeposito. verum amici eum interesse pugnae pati noluerunt, quod, si cum illo in fugam verterentur, omni spe destituti forent, incolumi vero spem adhuc reliquam habituri essent. populum igitur suum ad pugnam mittit, rogans ut parcerent Absaloni si vicissent. commisso praelio Davidici victores Absalonem mula fugientem persequuntur: qui nemus ingressus coma, quam densissimam alebat, magnae quercui implicita adhaesit, mula subter eum progressa. ita dependentem quidam conspicatus Ioabo rem nuntiat. is vero tribus spiculis in cor eius coniectis eum perimit, et victoriae nuntium ad Davidem mittit. qui audita victoria, num viveret filius percontatur, eiusque interitu cognito lamentatur. sed Ioabus regem aggressus suadet ut finito luctu se militum conspectui

μενός τε καὶ τοῖς στρατιώταις ἐμφανισθεὶς ἐπῄνεσεν αὐτούς. πάντες δ' ὡς πρὶν αὐτῷ ὑπετάγησαν. καὶ ἀπελήλυθεν εἰς Ἱεροσόλυμα· ἀπιόντι δὲ συνήντησε Σεμεεὶ συγγνώμην αἰτῶν ἐφ' οἷσπερ ἡμάρτηκεν. ὁ δὲ κἀκείνῳ τὴν ἁμαρτίαν ὤμοσεν ἀφιέναι καὶ πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν πλημμελήσασιν. ἀπήντησε δὲ καὶ ὁ Μεμφιβοσθέ. καὶ ὁ βασιλεύς, τί δή ποτε μὴ τῆς φυγῆς αὐτῷ κεκοινώ- B νηκεν, ἤρετο. ὁ δὲ τούτου τὸν Σιβὰ αἰτιώτατον ἔλεγε, μὴ ἑτοιμάσαντά οἱ τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον· αὐτὸν δὲ τὰς βάσεις ὄντα βεβλαμμένον μὴ οἷόν τ' εἶναι συνέπεσθαι· τὸν δὲ καὶ προσδιαβαλεῖν αὐτὸν κακούργως καὶ καταψεύσασθαι. πρὸς ταῦτα Δαβὶδ καὶ συγγνώμην αὐτῷ παρεῖχε καὶ τὰ ἡμίση τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ ἀποκατασταθῆναι ἐκέλευσε.

6. Παραγενομένου δὲ τοῦ βασιλέως εἰς Γάλγαλα, συνήχθη ἐκεῖ πᾶς ὁ λαὸς Ἰσραήλ, αἰτιώμενοι τὴν Ἰούδα φυλὴν λάθρα πρὸς αὐτὸν ἐλθοῦσαν. οἱ δὲ μὴ δεῖν κακίζειν αὐτοὺς ἔλεγον διὰ τοῦτο, οἰκείους ὄντας πρὸς γένος τῷ βασιλεῖ. τῷ δὲ C λαῷ σκληρὸς ὁ λόγος οὗτος ἐφάνη. καί τις ἀνὴρ Βενιαμίτης στασιώδης καὶ πονηρός, Σαβεὲ κεκλημένος, "οὐκ ἔστιν ἡμῖν μερὶς ἐν Δαβὶδ οὐδὲ κληρονομία ἐν τῷ υἱῷ Ἰεσσαί" ἀνεβόησε, καὶ σαλπίσας ἐν κέρατι ἀπέστησε πάντας ἀπὸ Δαβίδ, μόνης τῆς Ἰούδα φυλῆς παραμεινάσης αὐτῷ. ὁ βασιλεὺς δὲ στρατηγὸν τὸν Ἀμεσὰ προβαλλόμενος, συλλέξαι στρατιὰν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς

2 ἀπῆλθεν A. 5 ὁ om A. 7 σιβᾶ A. 14 ὁ λαὸς om A. 15 μὴ δεῖν A, μηδὲν PW. 17 ἐφάνη om A. 18 ἔστι μερὶς ἡμῖν A. 22 ἀμεσὰ A, Ἀβεσὰ PW, hic et infra: illud probatur ex Iosepho et LXX.

Fontes. *Cap.* 6. *Iosephi Ant.* 7 11 *et* 12. *Regum* 2 19—21.

offerret: quo facto, cum eos collaudasset, caeteri omnes ad officium rediere. Hierosolyma revertenti obviam fit Semeis, delictorum veniam petens. rex et illi se condonare culpam, et omnibus iis a quibus violatus esset, iurat. obviam egreditur et Memphibosthes, qui rege expostulante cur fugae socius non fuisset, culpam omnem in Sibam transfert, qui sibi ad iter necessaria non parasset, cum ipse pedibus laesis sequi non posset; nec his contentum adiecisse calumnias et nefaria mendacia. David accepta hominis excusatione bonorum semissem ei restitui iubet.

6. Post haec rege Galgala profecto omnis populus Israeliticus ad eum convenit, Iudaicam tribum accusans quod clam ad illum se contulisset. at illi non hoc sibi vitio esse dandum aiunt, quod genere coniuncti essent regi. qui sermo durus visus est populo: et vir quidam factiosus atque improbus nomine Sabeas, ex tribu Beniamitica, exclamat "nobis nulla in Davide pars est, neque nulla in Iessaei filio haereditas," inflatoque cornu omnes a Davide ad sese abstrahit, sola tribu Iudaica apud eum permanente. rex autem Amesam imperatorem creatum ad colligendas e Iudaica tribu co-

ἐξαπέστειλε, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπανελθεῖν. χρονίζοντος δὲ W I 54 τοῦ Ἀμεσά, τῷ Ἰωὰβ ἐγκελεύεται τὴν ἐκεῖ παροῦσαν λαβόντα δύναμιν ἐξορμῆσαι κατὰ τοῦ Σαβεέ, "ἵνα μὴ ὑπερτιθεμένων ἡμῶν" φησι "μᾶλλον ὁ ἐχθρὸς παρασκευασθῇ." καὶ αὐτίκα ὁ Ἰωὰβ ἐχώρει πρὸς πόλεμον. ἀπιόντι δὲ μετὰ μεγάλης δυνάμεως D συνηντήκει αὐτῷ Ἀμεσά· καὶ Ἰωάβ, προσιόντος αὐτῷ τοῦ Ἀμεσά, τὸ ξίφος ὃ περιέζωστο πεποίηκε τοῦ κουλεοῦ ἐκπεσεῖν, καὶ ἦρε τοῦτο ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀσπάσασθαι προσεγγίσας τῷ Ἀμεσά, ὦσε κατὰ τῆς γαστρὸς ἐκείνου τὴν μάχαιραν καὶ ἀπέκτεινε. προσλαβόμενος δὲ καὶ τὸν ἐκείνου λαόν, τὸν Σαβεὲ κατεδίωκεν· ὁ δὲ εἰς πόλιν κατέφυγεν ὀχυράν. καὶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν ὁ Ἰωάβ, καί τις ἀπὸ τοῦ τείχους γυνὴ συνετὴ ἐβόησε πρὸς αὐτόν "ἵνα τί καταβαλεῖν ἐθέλεις μητρόπολιν Ἰσραήλ;" ὁ δέ "διὰ τὸν Σαβεέ" ἀπεκρίνατο. ἡ δὲ πρὸς τοὺς πολίτας ἐλθοῦσα πείθει τεμόντας τὴν κεφαλὴν Σαβεὲ ῥῖψαι εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ P I 79 τούτου γεγονότος ὁ Ἰωὰβ τὴν πολιορκίαν λύσας ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπεδείχθη πάσης τῆς δυνάμεως ἀρχιστράτηγος.

Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα λιμὸς καὶ ἐπὶ ἔτη τρία ἐπίεζε τὸν λαόν. ζητήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως περὶ τούτου, δεδήλωκεν ὁ θεός, διὰ τοὺς Γαβαωνίτας γίνεσθαι τὸν λιμόν, καὶ δεῖν αὐτοὺς ἐκδικίας τυχεῖν ἀνθ' ὧν ὁ Σαοὺλ ἀπέκτεινεν ἐξ αὐτῶν, μὴ τηρήσας τοὺς παρὰ Ἰησοῦ καὶ τῆς γερουσίας γεγονότας ὅρκους αὐτοῖς. Ἐκάλεσεν οὖν τοὺς Γαβαωνίτας ὁ βασιλεύς, καὶ τί ἂν βούλοιντο γενέσθαι αὐτοῖς ἐπύθετο εἰς ἐξίλασμα· οἱ δὲ ἑπτὰ

2 ἐκεῖσε A. 8 τὸν ἀμεσὰ A. 22 παρὰ] περὶ A.

pias ablegat, ut intra triduum reverteretur. verum illo cessante, Ioabo mandat ut cum iis militibus qui ad manum essent Sabeam invaderet, "ne" inquit "procrastinantibus nobis inimici vires augeantur." statim ad bellum vadit Ioabus: cui cum magnis copiis occurrit Amesa. quo accedente Ioabus, gladio quo accinctus erat de industria e vagina humi proiecto sublatoque, ad eum salutandum prope aggressus, Amesam ense in ventrem defixo occidit; et populo eius assumpto Sabeam persequitur, qui in urbem munitam confugerat. eam obsidente Ioabo, cordata quaedam mulier de muro clamans "cur" inquit "eversurus es metropolim Israeliticam?" "ob Sabeam" respondet ille. tum illa civibus persuadet ut Sabeae caput amputatum in castra proiicerent. quo facto Ioabus obsidione soluta Hierosolyma reversus omnium copiarum imperator eligitur.

Post haec annonae penuria per triennium pressit populum. cuius causam requirenti regi respondet deus, ob Gabaonitas factam famem; eisque satisfaciendum esse pro quibusdam eorum quos Saul contra fidem a Iesu et senatoribus eis datam occidisset. itaque rex Gabaonitas arcessit, qua re satisfieri sibi velint rogat: illi septem viros e Saulia familia postu-

ἄνδρας ᾔτησαν δοθῆναι αὐτοῖς ἐκ τοῦ οἴκου Σαούλ. καὶ ἔδωκεν
B αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τοὺς ἑπτὰ ἄνδρας ὡς ᾔτησαν, τοῦ Μεμφιβοσθὲ φεισάμενος· οἱ δὲ λαβόντες τοὺς ἄνδρας ἀπέκτειναν. καὶ κατήνεγκεν ὁ θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν ὑετόν.

Πολέμου δὲ μετὰ ταῦτα γενομένου πρὸς ἀλλοφύλους ὁ Δαβὶδ μετὰ τῆς οἰκείας στρατιᾶς κατεδίωξε τοὺς πολεμίους. καὶ κατάκοπος γεγονὼς παρεῖτο ἐκλυθείς· καί τις τῶν ἐναντίων οὕτως ἔχοντα τὸν βασιλέα ἰδὼν ὥρμησε πατάξαι αὐτόν, Ἀβεσὰ δὲ ὁ ἀδελφὸς Ἰωὰβ ὑπερασπίσας τοῦ βασιλέως τὸν ἀλλόφυλον ἔκτεινε. καὶ διὰ τοῦτο ὤμοσαν οἱ περὶ Δαβὶδ μηκέτι παραχωρῆσαι αὐτὸν εἰς πόλεμον ἐξελθεῖν. καὶ πάλιν δὲ τῶν ἀλλοφύλων στρατευσαμένων στείλας ὁ βασιλεὺς στρατὸν ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν κτανθῆναι πεποίηκε, τοὺς δὲ περιλειφθέντας φυγεῖν. διαλιπόντες δὲ
C μικρὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐπῆλθον ἔτι κατὰ τῆς χώρας τῶν Ἰσραηλιτῶν. καὶ ἦν παρ' αὐτοῖς γιγαντιαῖος ἀνήρ, ἓξ δακτύλους ἔχων ἐν ἑκατέρᾳ χειρὶ καὶ ὁμοίως ἐν τοῖς ποσίν· ᾧ συμπλακεὶς Ἰωνάθαν ἀδελφιδοῦς τοῦ Δαβὶδ κατέβαλεν αὐτὸν καὶ ἐσκύλευσε καὶ ῥοπὴν πρὸς νίκην τοῖς ὁμοφύλοις παρέσχετο. οὐκέτι γοῦν προσέθεντο οἱ ἀλλόφυλοι τοῖς Ἑβραίοις μαχέσασθαι.

7. Εἰρήνης δὲ ἔκτοτε τυχὼν ὁ Δαβὶδ ᾠδὰς συνέθετο πρὸς θεόν, καὶ ὄργανα κατασκευάσας μετ' αὐτῶν ἐδίδαξε τοὺς Λευίτας τοὺς ὕμνους ᾄδειν. τοιαῦτα δ' ἦσαν τὰ ὄργανα. ἡ μὲν

2 τοῦ Μεμφ.] τοῦ Ἱεβοσθὲ A et (ut videtur) Wolfii codices. 6 κατεδίωκε A. 8 τὸν βασιλέα om A. 10 εἰς πόλεμον αὐτὸν A. 16 ὁ ἰωναβὰδ A.

Fontes. *Cap.* 7. *Iosephi Ant.* 7 12—15. *Regum* 2 22—3 2. *Paralip.* 1 21—29.

lant. eos dedit rex ut petierant, Memphibosthe conservato: quos illi acceptos occidunt. ac pluviam demisit deus.

Deinde bello contra barbaros orto, David cum suo exercitu hostes persequitur: fatigatus plane viribus destituitur. quem sic affectum quidam ex hostibus conspicatus ad eum occidendum accurrit. sed Abesa Ioabi frater defenso rege barbarum interficit. ob id eius satellites iurant, se posthac non passuros eum inire bellum. barbaris denuo arma inferentibus rex oppositis suis copiis multos occidit, reliquos in fugam vertit. nec multo post iidem resumptis armis incursionem faciunt in agros Israelitarum, adducto secum giganteae staturae viro, qui senos manuum et pedum digitos habebat: quo Ionathas Davidis fratris filius occiso spoliatoque, popularibus suis victoriam faciliorem reddidit. ab eo tempore bellum inferre barbari destiterunt.

7. Otium igitur nactus David odas composuit, Levitasque instrumentis ad eam rem factis hymnos canere docuit. instrumenta huiusmodi

κιννύρα δεκάχορδος ἣν καὶ πλήκτρῳ ἐκρούετο· ἡ δὲ ναῦλα δώδεκα φθόγγους ἔχουσα τοῖς δακτύλοις ἐπλήττετο· κύμβαλά τε ὑπῆρ- D χον χάλκεα, μεγάλα τε καὶ πλατέα. ἦν δὲ περὶ τὸν Δαβὶδ καὶ σύστημα γενναίων ἀνδρῶν. οἱ δὲ τούτων ἐπισημότατοι τριάκοντα ἐτύγχανον καὶ ἑπτά, οἳ πολλάκις ἠρίστευσαν. καί ποτε ἀλλο- W I 55 φύλων ἐπὶ Βηθλεὲμ ἐστρατοπεδευκότων ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ φρέατος ὕδωρ πιεῖν ἐπεθύμησε. καὶ τρεῖς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνδρείων δραμόντες καὶ μέσην τὴν τῶν ἐναντίων διελθόντες παρεμβολὴν ὑδρεύσαντο ἐξ ἐκείνου τοῦ φρέατος, καὶ αὖθις διὰ τῶν πολεμίων ἐλθόντες καταπλαγέντων τὸ θάρσος αὐτῶν καὶ ἠρεμούντων, τῷ βασιλεῖ τὸ ὕδωρ προσκεκομίκασιν. ὁ δὲ "ἵλεώς μοι κύριος" εἶπεν, "οὐ πίομαι τοῦτο, αἵματι τῶν ἀνδρῶν καὶ P I 80 κινδύνῳ τῶν ψυχῶν αὐτῶν κομισθέν." οὐκ ἔπιεν οὖν ἀλλ' ἔσπεισεν αὐτὸ τῷ θεῷ.

Ἀπαριθμῆσαι δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα βουληθεὶς ἐκέλευσε τὸν Ἰωὰβ ποιῆσαι τὴν ἀπαρίθμησιν. τοῦ δὲ μὴ ἐπαινέσαντος τὴν βουλὴν καὶ τὴν πρᾶξιν οὐκ ἀγαθὴν λέγοντος, ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐπείθετο. καὶ ἀπῆλθεν Ἰωὰβ καὶ ἠρίθμησε τὸν λαόν, καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς Ἰσραὴλ ὀκτακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν δυνάμεως σπωμένων ῥομφαίαν, καὶ πεντακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν μαχητῶν τῶν ἐξ Ἰούδα φυλῆς. εἶτα μετεμέλετο ὁ Δαβὶδ καὶ ὡμολόγει ἡμαρτηκέναι. Γὰδ δὲ ὁ προφήτης κελεύσαντος τοῦ θεοῦ ἐπορεύθη πρὸς B τὸν Δαβὶδ καί φησιν "ἐκ τριῶν τούτων ἔκλεξαι ὃ πρὸς βουλῆς

1 ναύλα A. 3 περὶ] παρὰ A. 6 ἐπὶ] ἐν A. 8 διελόντες A. 10 διελθόντες A. θράσος A. 12 πίωμαι A. 15 τὸν] τῷ A. 21 μεμέληται A.

fuerunt: cinnyra decem ornata chordis quae plectro, nablum chordarum duodecim quod digitis pulsabatur. parata erant et cymbala aerea magna lataque. habebat porro circa se coetum virorum fortium, quorum illustrissimi triginta et septem rem saepenumero bene gesserant. et cum hostes quodam tempore circa Bethleemam castra posuissent, rex e puteo qui circa id oppidum erat aquam desideravit. itaque tres ex eius satellitibus per media hostium castra profecti, aquam inde petitam eadem regressi via, hostibus eorum audacia consternatis et quiescentibus, regi attulerunt. at ille "sic propitius" inquit "sit mihi deus ut aquam hanc non bibam, sanguine virorum et periculo animarum eorum allatam." neque bibit sed libavit deo.

Post Ioabo mandat ut populum numeret. is etsi id consilium improbabat et rem minime laudabat, tamen cum regem a sententia dimovere non posset, paret ac numerat. invenit Israelitarum octingenta milia bellicosorum et fortium virorum, et quingenta milia Iudaicae tribus, item bellicosorum. verum David statim facti poenitens se peccasse confitetur. et Gad propheta eum iussu dei aggressus "trium" inquit "tibi rerum optio datur,

σοί ἐστι, πότερον αἱρῇ ἐπὶ ἔτη ἑπτὰ λιμὸν ἔσεσθαί σοι κατὰ τὴν χώραν, ἢ τρεῖς μῆνας ὑπὸ πολεμίων διώκεσθαι, ἢ θάνατον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐνσκῆψαί σου τῷ λαῷ." ὁ δὲ "στενά μοι πάντοθεν" ἔφη, "ἀλλὰ βέλτιόν μοι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ θεοῦ ἐμπεσεῖν." καὶ ἐπῆλθε θάνατος τῷ λαῷ πρωΐθεν ἕως ὥρας ἀρίστου, καὶ ἀπέθανον ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ χιλιάδες ἑβδομήκοντα. καὶ ὁ Δαβὶδ ἱκέτευε τὸν θεόν. καὶ ὁ ὀλοθρεύων ἄγγελος τῷ λαῷ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. εἶπεν οὖν ὁ βασιλεὺς "ἐγὼ ἡμάρτηκα κύριε, ὁ ποιμήν, τὰ δὲ ποίμνια ὁ λαὸς οὐχ C ἡμάρτοσαν· ἐγώ εἰμι κολάσεως ἄξιος καὶ οὐχ οὗτοι." δυσωπηθεὶς δὲ τὴν τοῦ βασιλέως κατάνυξιν ὁ θεὸς ἔπαυσε τὴν φθοράν, καὶ διὰ τοῦ προφήτου Γὰδ ἐν τῇ ἅλωνι τοῦ Ἰεβουσαίου Ὀρνᾶ θυσιαστήριον πήξασθαι ἐκέλευσε καὶ θῦσαι ἐκεῖ. καὶ ἐποίησεν οὕτως Δαβίδ, ὠνησάμενος τὴν ἅλωνα ἐκ τοῦ Ὀρνᾶ. ὡς δὲ Ἰώσηπος ἔγραψεν, ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ λέγεται ἀγαγεῖν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ ὥστε ὁλοκαυτῶσαι αὐτόν. ἠβούλετο δὲ καὶ ναὸν οἰκοδομῆσαι Δαβὶδ ἐκεῖ τῷ θεῷ, ἀλλ' ἀπείρχθη πρὸς τοῦ θεοῦ.

Πρεσβύτης δὲ γενόμενος ὁ Δαβὶδ σφόδρα δύσριγος ὑπὸ τοῦ γήρως ἐτύγχανε. διὸ νεάνιδα ἐξελέξαντο (Ἀβισὰκ ὄνομα αὐτῇ)· καὶ ἦν ἡ κόρη συγκοιταζομένη τῷ βασιλεῖ καὶ θάλπουσα αὐτόν. D καὶ οὐκ ἔγνω αὐτήν· ἀφροδισιάζειν γὰρ διὰ γῆρας οὐκ ἠδύνατο. Ἀδωνίας δὲ τέταρτος ὢν ἐν τοῖς τοῦ βασιλέως υἱοῖς, ὡραῖος πάνυ, ὁρῶν τὸν πατέρα γεγηρακότα, τῆς βασιλείας ἀντεποιεῖτο,

2 ante τρεῖς μ. PW add ἐπὶ, om A cum Iosepho et LXX. 6 ὁ om A. 7 τὸν λαὸν A. 13 ἐκέλευσε πήξασθαι A. 14 ἅλω A. 17 τοῦ om A. 18 σφόδρα γενόμενος ὁ δαβὶδ A.

num malis tu et regio per septennium fame premi, an per tres menses ab hostibus urgeri, an mortem per triduum grassari in populo." ibi David undique se in angustias redactum esse queritur, sed praestare sibi incidere in manus domini. itaque morte grassante a diluculo usque prandii tempus, ex omni populo septuaginta milia ceciderunt. tum David, cum angelus populi interfector manum super Hierosolyma extendisset, deo in haec verba supplicavit "ego pastor, o domine, peccavi; sed populus, grex meus, non peccavit: ego poena dignus sum, non isti." hac moestitia regis placatus deus luem compescuit, et per Gadem prophetam in Ornae Iebusaei area constructa ara, sacra fieri iussit. itaque fecit David, empta ab Orna area, quo in loco, ut Iosephus tradit, Isaacum Abrahamus immolaturus fuisse perhibetur. David aedem etiam constructurus erat, nisi a deo prohibitus fuisset.

Davidi cum ob senium algore vexaretur, puellam Abisagem adiunxerunt, cuius concubitu foveretur. sed cum ea rem non habuit rex, aetate effoetus. Adonias autem quartus eius filius, homo perquam formosus, commotus patris senio regnum sibi vendicat, Ioabo imperatore et Abiathare

συναντιλαμβανομένου αὐτῷ Ἰωὰβ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως. καί ποτε θυσίαν δαψιλῆ παρασκευασάμενος τοὺς ἀδελφοὺς συνεκάλεσε καὶ τοὺς προέχοντας τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ Ἀβιάθαρ καὶ Ἰωάβ· Σολομῶντα δὲ καὶ τὸν προφήτην Νάθαν καὶ Βαναίαν τὸν ἄρχοντα τῶν σωματοφυλάκων οὐ κέκληκεν. εἶπεν οὖν πρὸς Βηρσαβεὲ Νάθαν "ἀκήκοας ὅτι ἐβασίλευσεν Ἀδωνίας;" ἡ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα εἰσελθοῦσα "σὺ ὤμοσας" εἶπε "κύριέ μου βασιλεῦ, ὡς Σολομὼν ὁ υἱός σου βασιλεύσει μετὰ [P I 81] σέ, καὶ ἰδοὺ ἐβασίλευσεν Ἀδωνίας, σὺ δὲ ἠγνόησας." ἔτι ταῦτα [W I 56] λεγούσης Βηρσαβεὲ καὶ ὁ προφήτης Νάθαν εἰσελθὼν ἠρώτα τὸν βασιλέα εἰ κατὰ γνώμην αὐτοῦ βεβασίλευκεν Ἀδωνίας. ὁ δὲ τὸν θεὸν ὤμοσεν ὡς "σήμερον βασιλεὺς ἔσται ὁ Σολομών." καὶ καλέσας τὸν ἀρχιερέα Σαδὼκ καὶ Βαναίαν, κελεύει συμπαρειληφότας τὸν προφήτην καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν τὴν βασιλικὴν ὁπλίτας ἀναθέσθαι τὸν Σολομῶντα ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἡμίονον, καὶ ἀπαγαγόντας ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν πηγὴν τὴν καλουμένην Σιών, χρῖσαι τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, καὶ βασιλέα ἀναγορεῦσαι σαλπίζοντας ἐν τοῖς κέρασι, καὶ διὰ μέσης τῆς πόλεως παραπέμψαι αὐτόν. οἱ δὲ αὐτίκα καθὼς ἐνετάλθησαν πεποιήκασι· καὶ διεβοήθη πανταχοῦ ἡ τοῦ Σολομῶντος ἀνάρρησις. ὡς δ' ἐγνώσθη καὶ τῷ Ἀδω- [B] νίᾳ καὶ τοῖς συνευωχουμένοις αὐτῷ, οἱ μὲν ἄλλοι πρὸς ἑαυτοὺς ἀπῆλθον, Ἀδωνίας δὲ μᾶλλον δεδιὼς τῷ θυσιαστηρίῳ προσπέ-

1 αὐτοῦ A. 4 σολομῶν A. 5 βανίαν A. 7 εἶπε om A. 8 ὡς om A. 9 ἠγνόηκας A. 12 σολομών A, Σολομῶν PW hic et infra. καὶ καλέσας] καλέσας δὲ A. 13 βανίαν A. 16 Γιών Iosephus et LXX.

pontifice suffragantibus. itaque semel splendido sacrificio apparato fratres convocat et Iudaicae tribus principes, Abiatharem item et Ioabum: Salomonem vero et Nathanem prophetam et Banaeam praefectum satellitum non invitat. ait igitur Bersabae Nathan "num audisti regno potitum esse Adoniam?" quae ad Davidem ingressa "tu iurasti" inquit, "domine mi rex, Salomonem filium tuum in regno tibi successurum: ecce autem Adonias te ignorante regno potitur." haec nondum elocuta muliere Nathan quoque propheta ingressus rogat num de illius sententia regnum Adonias occuparet. at ille deum testatus "hodie" inquit "rex futurus est Salomon," vocatoque Sadoco pontifice et Banaea, propheta quoque adhibito et aulae regiae satellitibus, Salomonem in mula regis collocatum, et extra urbem ad fontem Sionem perductum, sacro oleo inaugurari et cornibus inflatis regem proclamari perque urbem mediam deduci iubet. hi sine mora parent: Salomonis electio passim praedicatur. qua etiam apud Adoniam et convivas eius cognita, caeteri suas quisque domos abeunt, Adonias autem maiore percul-

φευγε καὶ πίστεις τῆς σωτηρίας ᾔτει παρὰ τοῦ Σολομῶντος. ὁ δὲ τῆς μὲν τότε ἁμαρτίας ἀφῆκεν αὐτόν, "εἰ δ' εἰσαῦθις" ἔφη "κακόν τι ποιῶν εὑρεθῇ, θανατωθήσεται."

Ὁρῶν δὲ Δαβὶδ ἐγγίζοντά οἱ τὸν θάνατον, προσκαλεῖται τὸν Σολομῶντα καὶ ἐντέλλεται αὐτῷ φυλάττειν τὰς τοῦ θεοῦ ἐντολὰς καὶ κατὰ τοὺς νόμους αὐτοῦ πολιτεύεσθαι, "ἵνα τὸ σπέρμα ἡμῶν" φησι, "καθὼς ἐπηγγείλατό μοι ὁ κύριος, ἕως τοῦ αἰῶνος εἴη ἐπὶ τοῦ θρόνου μου." καὶ προστίθησι μὴ ἐᾶσαι τὸν Ἰωὰβ
C ἀτιμώρητον, ἀνελόντα τὸν Ἀβεννὴρ καὶ τὸν Ἀμεσίαν· μηδὲ μέντοι τὸν Σεμεεί, ὃς αὐτῷ κατηράσατο φεύγοντι. καὶ ἄλλα αὐτῷ ἐντειλάμενος, καὶ ναὸν ἐπισκήψας οἰκοδομῆσαι κυρίῳ, καὶ τὴν διαγραφὴν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ παρέσχεν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὸ ἔργον λόγοις διήγειρε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὴν φυλὴν τοῦ Λευί, πολλὰ φήσας καταλιπεῖν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, τάλαντα μὲν χρυσοῦ μύρια, μυριάδας δὲ ταλάντων ἀργύρου δέκα, σμάραγδόν τε καὶ ἄλλους λίθους πολυτελεῖς, χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα, καὶ ὕλην ἑτέραν ἄφθονον· καὶ νῦν δὲ προστιθέναι τοῖς ἤδη συνειλεγμένοις χρυσοῦ καθαροῦ τρισχίλια τάλαντα εἰς τὸ ἄδυτον, καὶ μυρίους στατῆρας, ἀργύρου δὲ μύρια
D τάλαντα. καὶ εἴ τινι δὲ λίθος ἦν τῶν τιμίων, ἐκόμισεν ἕκαστος καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς θησαυρούς. μετ' ὀλίγον δὲ ἐτελεύτησε Δαβίδ, βιώσας ἐνιαυτοὺς ἑβδομήκοντα, βασιλεύσας ἐν Χεβρὼν μὲν ἔτη ἑπτά, ἐν Ἱερουσαλὴμ δὲ τρία πρὸς τοῖς τριάκοντα, ἀνὴρ

2 εἰσαῦθις] εἰ καὶ αὖθις A. ἔφη add A. 7 ἐπηγγείλατό] ἐνετείλατό A. 9 Ἀμεσίαν] qui supra p. 136 v. 22 Ἀμεσά. 14 prius τοῦ om A. 22 ὁ δαβίδ A. 23 τοῖς om A.

sus metu ad aram confugit; et vitam ea conditione a Salomone impetrat ut, si denuo in facinore deprehenderetur, capite poenas daret.

Caeterum David mortem instare sibi videns Salomonem arcessit: mandat ut dei praecepta observet et secundum leges eius vivat, "quo" inquit "semen nostrum, quemadmodum promisit mihi dominus, thronum meum aeternum teneat." adiicit ne Ioabum impunitum dimittat, ob Abeneris et Amesiae caedem; neque Semeim, qui fugienti sibi diras imprecatus fuerit. at praeter alia templum construere iubet domino, descriptione illius exhibita: ad id opus et ipsum et principes et Leviticam tribum cohortatur, ac multa se ad eam rem necessaria relinquere dicit; videlicet auri decies, argenti centies mile talenta, smaragdos aliosque lapides pretiosos, aes et ferrum innumerabile, aliamque materiam copiosam. ac prius collectis se adiicere auri puri puti ter mile talenta ad adytum, et decies mile stateres, et argenti talenta totidem. ad haec, si cui gemma erat, eam quisque in thesauros congerebat. paulo post moritur David, expletis vitae annis septuaginta, cum regnasset annos Chebrone septem, Hierosolymis tres et tri-

πᾶσαν ἀρετὴν κατορθωκὼς προσήκουσαν βασιλεῖ. ἔθαψε δὲ αὐτὸν ὁ παῖς Σολομὼν ἐν Ἱεροσολύμοις βασιλικῶς, καὶ πλοῦτον ἄφθονον αὐτῷ συνεκήδευσεν.

8. Σολομὼν δὲ ὅτε τὴν βασιλείαν παρέλαβε νεώτατος ἦν, δωδέκατον ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. ὁ μέντοι Ἀδωνίας πορευθεὶς πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν μητέρα τοῦ Σολομῶντος "οἶδας" P I 82 εἶπε "τὴν βασιλείαν ἐμοὶ προσήκειν καὶ διὰ πρεσβυγένειαν καὶ διὰ τὴν αἵρεσιν τοῦ λαοῦ, μετέβη δὲ πρὸς Σολομῶντα τὸν ἀδελφόν μου, καί μοι στερκτέον τὸ γεγονὸς ὡς γνώμῃ θεοῦ γεγονός. μίαν δ' αἰτῶ αἴτησιν, δοθῆναί μοι πρὸς γάμον τὴν τῷ πατρὶ συγκοιμωμένην κόρην τὴν Ἀβισάκ, ἐπεὶ μηδ' ἔγνω ταύτην ὁ πατὴρ διὰ γῆρας, ἀλλ' ἔτι παρθένος ἐστίν." ἡ δὲ Βηρσαβεὲ κομίσειν τοὺς λόγους ὑπέσχετο τῷ υἱῷ καὶ καταπράξασθαι τὸν γάμον αὐτῷ σπουδαιότατα. καὶ πορευθεῖσα πρὸς τὸν υἱόν, δοῦναι τῷ ἀδελφῷ Ἀδωνίᾳ τὴν Ἀβισὰκ παρεκάλει. ὁ δὲ ὀργισθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ θαυμάζειν W I 57 εἶπεν εἰ μὴ καὶ τῆς βασιλείας παραχωρῆσαι Ἀδωνίᾳ ὡς πρεσβυτέρῳ B αὐτὸν ἀξιοῖ. καὶ αὐτίκα τῷ ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων Βαναίᾳ κτεῖναι τὸν Ἀδωνίαν προσέταξε. τῷ δὲ Ἀβιάθαρ εἰς τὴν ἐνεγκαμένην πορευθῆναι ἐπέταξε καὶ διάγειν ἐν τοῖς ἀγροῖς. "θανάτου γάρ" φησι "ῥύεταί σε ὁπόσα μου συνέκαμες τῷ πατρί." καθὼς οὖν τῷ Ἠλεὶ προείρηκεν ὁ θεός, ἀφῄρητο ἡ τῆς ἱερωσύνης τιμὴ ἐξ οἴκου Ἰθάμαρ καὶ πρὸς Σαδὼκ μεταπέπτωκεν, ἐκ τοῦ γένους

6 πρὸς βηρσαβεὲ πορευθεὶς A. 13 "alii codices σπουδαιότατον" Ducangius. 16 ἀδωνίας ὡς πρεσβυτέρῳ αὐτῷ A. 17 βανέα A.

Fontes. *Cap.* 8. *Iosephi Ant.* 8 1 et 2. *Regum* 3 2—4. *Paralip.* 2 1.

ginta, vir omnibus rege dignis virtutibus illustris. mortuum Salomon Hierosolymis regaliter sepelit, magnis opibus cum eo consepultis.

8. Salomon suscepto regno admodum fuit adolescens, annos duodecim natus. cuius matrem Bersaben Adonias sic alloquitur: "nosti regnum ad me pertinere, tum ob aetatis praerogativam, tum ex consensu populi. sed id ad Salomonem fratrem meum transiit: quod aequo mihi ferendum est animo, quoniam deo ita visum est. unum tamen peto, ut Abisag patris mei concubina, quoniam prae senio illam non attigit ac virginem reliquit, in matrimonium mihi detur." Bersabe illa se relaturam ad filium et summo studio operam daturam pollicetur ut nuptias illi conficiat. sed re audita rex iratus mirari se ait quod, ut Adoniae tanquam natu maiori regno cederet, non postularet: ac statim per Banaeam satellitum praefectum eum occidi iubet. Abiatharem quoque in patriam relegat, ut ibi ruri degat: nam ei vitam se condonare, ob exantlatos cum patre suo labores. ita sacerdotii honos, quemadmodum Elio praedixerat deus, Ithamariae familiae ereptus ad Sadocum transiit, e genere Phineis oriundum. his cognitis Ioabus im-

ὄντα τοῦ Φινεές. ὁ δὲ στρατηγὸς Ἰωὰβ ταῦτα μαθὼν καὶ περιδεὴς γεγονὼς τῷ θυσιαστηρίῳ προσπέφευγε, καὶ καλούμενος οὐκ ἄν ποτε ἐξελθεῖν εἶπεν, ἀλλ' αὐτοῦ τεθνήξεσθαι καὶ οὐκ ἄλλοθι. τοῦτο τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν πέπεικε στεῖλαι κἀκεῖ τὸν Ἰωὰβ ἀνελεῖν.
C ἐντεῦθεν Βυναίας μὲν πάσης τῆς δυνάμεως προκεχείριστο στρατηγός, Σαδὼκ δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης ἠξίωτο. τὸν δέ γε Σεμεεὶ ὁ βασιλεὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ περιώρισεν ὥστε ταύτης μὴ ἐξιέναι· εἰ δ' οὔ, θάνατον αὐτῷ τὸ ἐπιτίμιον ἔταξεν. ὁ δὲ μετὰ ἔτη τρία δούλων αὐτοῦ φυγόντων ἐπὶ ζήτησιν αὐτῶν ἐξελήλυθε· καὶ τοῦτο γνοὺς Σολομὼν ἀναιρεθῆναι τὸν ἄνδρα ἐκέλευσεν.

Ἄγεται δὲ Σολομὼν εἰς γυναῖκα θυγατέρα Φαραώ. καὶ τὰ τείχη τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ μεῖζον ἦρε καὶ ὀχυρώτερα κατεσκεύασε. καθ' ὕπνους δὲ χρηματίσας αὐτῷ ὁ θεὸς εἶπεν αὐτῷ αἰτῆσαι ὃ βούλοιτο· ὁ δὲ σύνεσιν καὶ φρόνησιν ᾔτησε δοθῆναι αὐτῷ. καὶ ὁ θεὸς ἀποδεξάμενος αὐτὸν τῆς αἰτήσεως, καὶ σοφίαν
D δώσειν αὐτῷ καὶ μέγαν νοῦν ἐπηγγείλατο ὡς οὐχ ἑτέρῳ πρὸ αὐτοῦ ἤ τινι τῶν μετ' αὐτόν, προσθεῖναι δὲ καὶ ἅπερ οὐκ ᾔτησε, πλοῦτον καὶ νίκην καὶ εὔκλειαν, εἰ φυλάξειε τὰς αὐτοῦ ἐντολὰς καὶ τὰ δικαιώματα.

Μετὰ ταῦτα δύο προσῆλθον αὐτῷ γυναῖκες· ὧν ἡ μία "βασιλεῦ" ἔφη, "ἀλλήλαις ἡμεῖς συνῳκοῦμεν καὶ οὐδεὶς μεθ' ἡμῶν. ἐτέκομεν δὲ ἄμφω κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἄρρενα. καὶ μετὰ μικρὸν αὕτη τῷ αὐτῆς ἐπιπεσοῦσα υἱῷ νεκρὸν διυπνισθεῖσα εὗρεν αὐτόν. καὶ τὸ μὲν τεθνηκὸς ὑπνούσης ἐμοῦ ὑποτίθησι ταῖς

3 ἄλλοθι A, ἄλλοθεν PW. 5 βανίας A. 16 οὐχ ὡς A. 17 τῶν add A. 18 φυλάξει A. 19 τὰ add A.

perator perterritus ad aram confugit. unde cum avocaretur, negavit se discessurum, sed ibi et non alibi moriturum. quo rex nuntiato ibi eum interfici iubet. tum Banaeas totius exercitus imperator designatur, et Sadocus pontificatus dignitatem consequitur. Semeim vero rex Hierosolymis exire vetuit, mortem comminatus si secus fecisset: eumque triennio post ad fugitivos servos inquirendos urbem egressum interfici iubet.

Uxorem duxit Salomon Pharaonis filiam. moenia Hierosolymorum altiora et munitiora fecit. in somnis a deo iussus optare quicquid vellet, intelligentiam et sapientiam petit: qua petitione deus comprobata, ei se et sapientiam et mentem praestantem daturum pollicetur, qualem nec ante eum habuisset quisquam nec post habiturus esset; adiecturum porro ea etiam quae non petiisset, opes victoriam gloriam, si mandata sua et iura conservaret.

Post haec duae mulieres eum convenere, quarum una "rex" inquit, "nos in iisdem aedibus habitavimus, neque quisquam praeterea nobiscum. accidit autem ut utraque masculum eodem tempore pareret. paulo post ista filium suum dormiens oppressit; et experrecta infantem mortuum ulnis

ἀγκάλαις μου, τὸ δὲ ζῶν ἐξ ἐμοῦ ἀφελοῦσα ὡς ἑαυτῆς ᾠκειώσατο. καὶ γνοῦσα τὸ δρᾶμα ζητῶ τὸν παῖδα· ἡ δέ μοι οὐ δίδωσιν." ἡ P I 83 δ' ἑτέρα τὸ ζῶν εἶναι τὸ ἑαυτῆς παιδίον ἀπισχυρίζετο, τῆς δ' ἀντιδίκου τὸ τεθνηκός· καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κακουργίας μὴ προβῆναι διώμνυτο. ἀπορούντων δὲ τῶν περιεστηκότων πῶς ἂν διακριθείη τὸ ἀληθές, ὁ βασιλεὺς διχῇ τμηθῆναι τὸ ζῶν παιδίον μαχαίρᾳ ἐκέλευσε καὶ ἀνὰ μέρος δοθῆναι ἑκατέρᾳ τῶν γυναικῶν. τοῦτο ἡ μὲν ἀληθὴς τοῦ βρέφους μήτηρ βαρέως ἤνεγκε, καὶ παρῃτεῖτο τὴν ψῆφον, καὶ δοθῆναι ζῶν τὸ παιδίον τῇ ἀντιδίκῳ ἱκέτευεν· ἡ δὲ ψευδῶς ἑαυτὴν μητέρα τοῦ παιδὸς ὀνομάζουσα καὶ ἐπῄνει τὴν κρίσιν καὶ ἐπέσπευδε τὴν διαίρεσιν. καὶ ὁ βασιλεὺς δοθῆναι ζῶν τὸ παιδίον προσέταξε τῇ παραιτουμένῃ τὴν ἐκείνου B διαίρεσιν, "αὕτη" φήσας "ἡ τούτου μήτηρ ἐστίν, ἣ τοῦ παιδὸς σφαγῆναι μέλλοντος ὑπερήλγησεν." τοῦτο πᾶς ὁ λαὸς ἀκριβὲς τεκμήριον ἔσχηκε τῆς τοῦ βασιλέως φρονήσεως.

Πάντας δὲ τοὺς πρὶν εἰς σοφίαν καὶ φρόνησιν ὑπερβέβηκε. συνέταξε δὲ τρισχιλίας παραβολὰς καὶ πεντακισχιλίας ᾠδάς, καὶ ἀπὸ τῆς κέδρου ἕως ὑσσώπου συνεγράψατο, καὶ περὶ φύσεως ζῴων τῶν τε πεζῶν καὶ ἀερίων καὶ νηκτῶν καὶ τῶν ἰδιωμάτων W I 58 αὐτῶν ἐξήτασε καὶ ἐφιλοσόφησε, καὶ κατὰ τῶν δαιμόνων ἐξεύρηκεν ἐπῳδὰς εἰς ἀνθρώπων ὠφέλειαν· καὶ τρόπους κατέλιπεν ἐξορκώσεων, αἷς τὰ δαιμόνια ἐδιώκοντο. καὶ ταύτην τὴν θεραπείαν C

4 ἐπὶ τοσοῦτον om A. κακουργίαν A. 5 διευκρινηθείη A. 6 τὸ ζ. π. μαχαίρᾳ] μαχαίρᾳ τὸ παιδίον τὸ ζῶν A. 9 ζῶν] σῶον A. 11 ἔσπευδε A. 16 καὶ φρόνησιν om A. 19 καὶ τῶν νηκτῶν A.

meis dormientis supponit, viventem ablatum sibi vendicat. quo commento animadverso puerum repeto: illa negat." altera suum esse viventem puerum affirmat, adversariae mortuum, neque eo se improbitatis progressam esse iurat. corona circumstantium dubitante quo pacto verum diiudicari posset, rex puerum gladio in duas secari partes iubet, et utrique mulieri semissem dari. eam sententiam vera infantis mater graviter ferens atque repudians, adversariae puerum viventem tradi orat: quae vero se matrem eius falso profitebatur, collaudato iudicio dissectionem maturari flagitat. ibi rex puerum viventem ei tradi iubet quae dissectionem deprecabatur: eam enim esse matrem quae pueri caedem tantopere reformidaret. id populo evidens argumentum fuit sapientiae regis.

Omnes ille veteres ingenio prudentiaque superabat. similitudines ter mile composuit, cantilenas quinquies mile; et a cedro auspicatus usque ad hyssopum describendis stirpibus progressus est, naturasque animalium terrestrium, aeriorum, aquatilium, ac proprietates perquisivit et indagavit. invenit etiam ad utilitatem hominum excantationes daemonum, et adiurationum rationes reliquit quibus daemonia fugentur. quam curationem

φησὶν ὁ Ἰώσηπος καὶ μέχρις ἐκείνου ἰσχύειν· καί τι διηγεῖται τοιοῦτον, τὸν λόγον πιστούμενος. Ἐλεάζαρ τῶν ὁμοφύλων λέγει κεκτῆσθαί τινα δακτύλιον ἔχοντα ὑπὸ τὴν σφραγῖδα ῥίζαν ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομών. καὶ τοῦτον ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονῶντος προσφέρειν, καὶ τῇ ὀσφρήσει διὰ τῶν μυκτήρων τοῦ πάσχοντος ἐξέλκεσθαι τὸ δαιμόνιον. εἶτα τοῦ Σολομῶντος μεμνημένον ἐπῳδάς τε λέγειν ἐξ ὧν ἐκεῖνος συνέθετο, καὶ ἐξορκοῦν τὸ δαιμόνιον μηκέτι ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἄνθρωπον. τοῦτο καὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ τῶν υἱῶν ἐκείνου ἐνώπιον λέγει ποιῆσαι τὸν Ἐλεάζαρ· καὶ
D διδόντα τῆς κατὰ τῶν δαιμόνων ἰσχύος ἀπόδειξιν, τιθέναι ποτήριον πλῆρες ὕδατος, καὶ ἐπιτάσσειν τῷ δαίμονι ἐξερχομένῳ τοῦ πάσχοντος ἀνατρέψαι αὐτό· καὶ ἀνατρέπεσθαι τὸ ποτήριον μηδενὸς ὁρῶντος τὸν ἀνατρέποντα.

9. Ἤρξατο δὲ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μετὰ ἔτη τῆς ἐξ Αἰγύπτου ὑποχωρήσεως τοῦ λαοῦ τετρακόσια τεσσαράκοντα. περὶ δὲ τοῦ μέτρου τοῦ ὕψους αὐτοῦ καὶ τοῦ μήκους καὶ τῆς τούτου κατασκευῆς οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἥ τε τρίτη τῶν Βασιλειῶν καὶ Ἰώσηπος ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας περὶ τοῦ ναοῦ συγγραφόμενος, ἀλλ' ἐν
P I 84 τοῖς πλείοσι διαφέρονται. ᾧ δὲ τὰ περὶ τῆς διαφορᾶς πρὸς βουλῆς ἀκριβώσασθαι, καὶ περὶ τῶν δύο Χερουβὶμ ἃ χρυσοῦ ποιήσας κατὰ τὸ ἄδυτον ἔστησε, καὶ περὶ τῆς κιβωτοῦ καὶ τῆς χαλκῆς

1 prius καὶ om A. 2 τὸν add A. ἀλλοφύλων A. 6 μεμνημένου A. 16 τῶν μέτρων A.

Fontes. *Cap.* 9. *Iosephi Ant.* 8 3—6. *Regum* 3 6—10. *Paralip.* 2 3—9.

ad suam usque aetatem durasse Iosephus asserit, et in eius rei fidem huiusmodi experimentum narrat. Eleazarum quendam popularem suum habuisse annulum, sub cuius pala radix esset ex iis quas indicaverat Salomon, qui si naso daemoniaci admoveretur, solo olfactu per nares extraheret daemonium. deinde Salomonis facta mentione, recitasse illius excantationes, et adiurasse daemonium ne in hominem reverteretur. hoc in Vespasiani et filiorum eius conspectu fecisse Eleazarum; et ut vim contra daemones insitam probaret, posuisse poculum aqua plenum, et iussisse daemonio ut egressus ex homine id everteret: itaque factum esse, nemine cernente a quo everteretur.

9. Aedificationem templi auspicatus est quarto anno regni sui, anno post exitum populi ex Aegypto quadringentesimo quadragesimo. verum spatio altitudine et longitudine formaque eius non consentiunt Regum liber tertius et Iosephus libro Antiquitatum octavo, ubi de templo scribit, sed in plerisque discrepant. quam eorum dissensionem et alia, ut de duobus Cherubis aureis circa adyta collocatis, de arca, de mari aeneo, de pelvibus,

θαλάσσης καὶ τῶν λουτήρων, καὶ πηλίκον ἦν τὸ χάλκεον θυσια-
στήριον, οἵα δ' ἡ τράπεζα ἡ χρυσῆ, καὶ ὅσα σκεύη ἀργύρεά τε
καὶ χρύσεα Σολομὼν ἀνέθετο τῷ ναῷ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἡ
τρίτη τῶν Βασιλειῶν βίβλος καὶ ἀρχαιολογῶν ὁ Ἰώσηπος ἀρκέ-
σουσι παραστήσασθαι τὴν ἐφ' ἑκάστῳ ἀκρίβειαν. ἐν ἔτεσι δὲ
ἑπτὰ συντελέσας ὁ βασιλεὺς τόν τε ναὸν καὶ ὅσα περὶ ἐκεῖνον,
συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἄραντες τὴν κιβωτὸν
οἱ ἱερεῖς καὶ τὴν σκηνὴν ἣν ἐπήξατο Μωυσῆς καὶ τὰ ἐν ταῖς B
θυσίαις ὑπηρετούμενα σκεύη πρὸς τὸν ναὸν μετεκόμιζον, τοῦ
βασιλέως προάγοντος καὶ τοῦ πλήθους παντός, καὶ τῶν Λευιτῶν
σπενδόντων καὶ θυμιώντων. καὶ κατετέθη ἡ κιβωτὸς εἰς τὸ
ἄδυτον μεταξὺ τῶν δύο Χερουβίμ, τὰς δύο λιθίνας πλάκας
ἔχουσα ἔνδοθεν. ἐξελθόντων δ' ἐκ τοῦ ἀδύτου τῶν ἱερέων,
δόξης κυρίου ὁ οἶκος ἐμπέπληστο καὶ νεφέλη τὸν ναὸν ὅλον
περιεκέχυτο· ἐξ ἧς ἐπιδημῆσαι τῷ ναῷ τὸν θεὸν ἐφαντάζοντο
σκηνώσαντα ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἡσθεὶς ἐπὶ τούτοις εὐχαρι-
στίαν τε πρὸς τὸν θεὸν ἐποιήσατο καὶ τὸν λαὸν εὐλόγησε καὶ ἱκέ-
τευσεν ἐπήκοον γίνεσθαι τὸ θεῖον πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῷ εὐχομένοις.
εἶτα τῷ βωμῷ θυσίας προσήγαγε. καὶ ὁ θεὸς δεικνὺς ὡς εὐ- C
μενῶς αὐτὰς προσεδέξατο, πῦρ ἐκλάμψαι δι' ἀέρος πεποίηκεν
ἐπενεχθῆναί τε τῷ βωμῷ καὶ τὴν θυσίαν ἅπασαν καταδαίσασθαι.
ταῦθ' ὁ λαὸς ἰδὼν εὐλόγησε τὸν θεόν, καὶ ὁ βασιλεὺς ηὐχαρί-
στησε, καὶ πολυτελῶς ἑορτάσαντες τὸν σύλλογον διελύσαντο.
ὄνειρος δὲ γεγονὼς τῷ βασιλεῖ ἐπακοῦσαι τῆς εὐχῆς αὐτοῦ τὸν
θεὸν ἐδήλου, καὶ τὸν ναόν τε συντηρηθῆναι καὶ αὐτὸν εἰς ἄκρον

1 λουτήρων A, λούτρων PW. 6 ὁ βασιλεὺς om A. 8 οἱ om A. 14 ἐπέπληστο A. 18 γενέσθαι A.

de magnitudine altaris aenei, de forma aureae mensae, et quae vasa aurea et argentea templo Salomon dedicarit, qui curiosius cognoscere voluerit, is ea tertio libro Regum et in Iosephi Antiquitatibus accurate descripta inveniet. templo cum omni ornatu annis septem perfecto, populoque a rege Hierosolyma convocato, sacerdotes arcam et tabernaculum a Mose facta et sacra vasa in templum transtulerunt, rege et omni populo praecedente, Levitis libantibus et suffientibus. arca, in qua duae lapideae tabulae inerant, in adytum reposita est inter duos Cherubos. sacerdotibus adytum egressis domus gloria domini repleta est, et nubes toti templo circumfusa; unde coniiciebant deum templum ingressum atque ibi habitaturum esse. quibus rebus laetatus rex et deo gratias egit, et populo bene precatus oravit ut numen omnium eorum qui ibi precarentur vota exaudiret. deinde victimas arae admovit: quas deus se benigne accepisse declaravit, igne ex aere emisso, qui in aram delatus omnes victimas consumpsit. his visis deum laudat populus, rex gratias agit; festoque splendide celebrato conventus dimittitur. his peractis rex somniat deum exaudisse preces, tem-

εὐδαιμονίας ἀναχθῆναι, καὶ τῆς χώρας ἄρξειν τοὺς ἐξ αὐτοῦ, εἰ αὐτός τε κἀκεῖνοι καὶ ὁ λαὸς τὰ θεῖα μὴ παραβαῖεν ἐντάλματα.
W I 59 εἰ δ' οὔ, πρόρριζον ἐκκόψειν ἠπείλει τὸ γένος αὐτοῦ, καὶ τὸν λαὸν δουλείαις καὶ κακώσεσι μυρίαις ὑποβαλεῖν, καὶ τὸν ναὸν
D παραδώσειν εἰς ἐμπρησμὸν καὶ διαρπαγήν, καὶ τὴν πόλιν εἰς κατασκαφήν τε καὶ προνομήν.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ τοῦ ναοῦ τῷ Σολομῶντι τετέλεστο· μετὰ δὲ ταῦτα βασίλεια ἑαυτῷ ᾠκοδόμησε πολυτελῆ τε καὶ λαμπρά, καὶ τὰ τῶν Ἱεροσολύμων δὲ τείχη προσεπεσκεύασε, καὶ πόλεις ἄλλας προσῳκοδόμησε, καὶ τοὺς ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει τῶν Χαναναίων ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, μὴ πρὶν ὑποταγέντας, ὑποφόρους κατέστησε. σοφίσματα δὲ καὶ λόγους αἰνιγματώδεις Χειρὰμ ὁ τῶν Τυρίων βασιλεὺς αὐτῷ πέπομφεν, ἀξιῶν σαφηνίσαι αὐτά· καὶ πάντα διέλυσε καὶ τὸν νοῦν ἐκείνων δεδήλωκε. μεμνῆσθαι τούτων ἱστορεῖ ὁ Ἰώσηπος καὶ συγγραφεῖς ἀρχαίους, τόν τε Δῖον
P I 85 καὶ πρὸς τούτῳ τὸν Μένανδρον. διαβοηθείσης δὲ πανταχοῦ τῆς σοφίας τοῦ Σολομῶντος καὶ τῆς φρονήσεως, βασίλισσά τις Αἰγύπτου καὶ Αἰθιόπων σοφίαν φιλοῦσα καὶ ἐκζητοῦσα εἰς Ἱεροσόλυμα παραγέγονε. καὶ ὁ βασιλεὺς φιλοτίμως αὐτὴν προσεδέξατο, καὶ τὰ σοφίσματα ἃ προετίθει ἐκείνη ῥαδίως ἐπέλυεν, ὡς ἐκπλήττεσθαι τὴν βασίλισσαν καὶ πλέον λέγειν τῶν ἠκουσμένων ὁρᾶν. ἐθαύμαζε δὲ καὶ τὰ βασίλεια καὶ τῶν δείπνων τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν πᾶσαν τὴν βασιλικὴν καὶ τὰς ἐν τῷ ναῷ θυ-

1 ἐνεχθῆναι A. 3 ἐκκόψειν A Iosephus, ἐκκόψαι PW. 4 δουλείᾳ A. 8 τε om A. 14 πάντα add A et Iosephus. 15 δῖνον A: Iosepho Δίος. 18 ζητοῦσα A. 23 ἅπασαν τὴν βασίλειον A.

plum conservatum iri, se ad magnam felicitatem perventurum, et regioni suos posteros imperaturos, si nec ipse nec illi nec populus divina praecepta violarent: alioqui vero genus eius radicitus exstirpaturum, et servitute populum atque aliis infinitis malis oppressurum, et templum ad incendium et direptionem daturum, urbem etiam solo aequandam et spoliandam.

Sic aedificatione templi perfecta sibi ipsi Salomon aedes construit sumptuosas et splendidas, Hierosolymorum moenia instaurat, alias urbes condit; Chananaeos montis Libani accolas insuetum subire iugum cogit ac sibi tributarios reddit. praeterea argutias et griphos a Chiramo Tyriorum rege ad se missos dissolvit omnes atque explicat: quorum meminisse veteres historicos Dium et Menandrum Iosephus auctor est. eius igitur doctrina et sapientia ubique gentium celebrata, regina quaedam Aegypti et Aethiopum sapientiae studiosa indagatrix Hierosolyma proficiscitur. eam rex honorifice excipit, quaestiones ab ea propositas facile solvit, ut regina obstupescens plura se videre diceret quam audivisset. miratur et regiam et cenarum lautitias et omnia ministeria regis et templi sacrificia et immolan-

σίας καὶ τῶν θυόντων τὸ εὔτακτον. ἐδωρήσατο δὲ τὸν βασιλέα
χρυσίῳ καὶ λίθοις τῶν πολυτίμων καὶ ἀμυθήτοις ἀρώμασι καὶ
βαλσάμου ῥίζαις, ὡς ἐξ ἐκείνης ἐν Παλαιστίνῃ φῦναι τὸ βάλσα- B
μον. καὶ Σολομὼν δὲ πολλοῖς ἀγαθοῖς τὴν βασίλισσαν ἀντημεί-
ψατο. καὶ ἡ μὲν εἰς τὰ ἑαυτῆς ὑπενόστησεν· (10) ὁ δὲ βασι-
λεὺς πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ γενόμενος ἐνδοξότατος καὶ φρονήσει
καὶ πλούτῳ διενεγκὼν οὐκ ἐνέμεινε τοῖς θείοις θεσμοῖς, ἀκρασίαν
δὲ νοσήσας περὶ τὰ ἀφροδίσια καὶ περὶ γυναῖκας ἐκμανεὶς οὐ ταῖς
ὁμογενέσιν ἠρκεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἀλλοφύλους ἔγημε πλείστας, καὶ
χαριζόμενος ἐκείναις διὰ τὸν ἔρωτα ἐθρήσκευε καὶ τοὺς ἐκείνων
θεούς. ἔγημε γὰρ θυγατέρας ἀρχόντων διασήμων ἑπτακοσίας C
καὶ παλλακὰς τριακοσίας καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν
Αἰγυπτίων. εἶπεν οὖν ὁ κύριος πρὸς Σολομῶντα "ὅτι οὐκ ἐφύ-
λαξας ὅσα ἐνετειλάμην σοι, διαρρήξω τὴν βασιλείαν σου καὶ δώσω
αὐτὴν τῷ δούλῳ σου. οὐ σὲ δὲ ζῶντα τὴν ἀρχὴν ἀφαιρήσομαι
διὰ τὸν πατέρα σου, θανόντος δέ σου ταῦτα ἐπὶ τῷ υἱῷ σου
ποιήσω. καὶ οὐδὲ πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἀφέλομαι, δύο
δὲ φυλὰς αὐτῷ καταλελοιπὼς καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸν πάπ-
πον Δαβίδ, τὰς δέκα τῷ δούλῳ δώσω αὐτοῦ."

Οὐ συχνὸς καιρὸς διελήλυθε, καὶ Ἄδερ εἰς πόλεμον κατέστη
τῷ Ἰσραήλ. ἦν δὲ ὁ Ἄδερ Ἰδουμαῖος ἐκ βασιλείου σπορᾶς, ὃς
τοῦ Ἰωὰβ κατὰ τοὺς χρόνους Δαβὶδ καταστρεψαμένου τὴν Ἰδου-

10 ἐθρήσκευε A, ἐθρήσκευσε PW. 11 γὰρ] δὲ A. 13 πρὸς τὸν σολ. A. 17 ἀφέλομαι libri omnes. 20 πολέμιον A. 21 ὁ om A. 22 καταστρεψαμένου τὴν ἰδουμαίαν κατὰ τοὺς χρόνους δαβὶδ A.

Fontes. *Cap.* 10. *Iosephi Ant.* 8 7 et 8. *Regum* 3 11.

tium ordinem. regem porro donat auro, gemmis pretiosis, ineffabilibus aromatibus et balsami radicibus: unde ab eo tempore balsamum in Palaestina nascitur. Salomon vicissim reginam domum redituram multis bonis remuneratur. (10) rex vero cum esset omnium ante se regum illustrissimus, sapientia et opibus praestans, in divinis institutis non permansit; sed in libidinum intemperantiam prolapsus, insanoque mulierum amore correptus, neque popularibus suis contentus, etiam alienigenas complures duxit: quibus ex amore obsequens, deos illarum coluit. nam principum insignium filias septingentas matrimonio sibi iunxit, concubinis trecentis adscitis, et filiam regis Aegyptiorum. proinde Salomoni dixit dominus "quoniam mandata mea non observasti, regnum tuum disrumpam et servo tuo dabo. neque tamen viventi tibi regnum eripiam, ob patrem tuum, sed te mortuo haec filio tuo regnante faciam. neque regnum omne tamen ab illo auferam, sed duabus tribubus et Hierosolymis illi relictis, ob avum Davidem, decem reliquas servo eius dabo."

Neque multum temporis intercessit, cum Ader Israelitas bello adortus est. fuit is Idumaeus regii generis, qui Davidis temporibus Idumaea a

φευγε καὶ πίστεις τῆς σωτηρίας ᾔτει παρὰ τοῦ Σολομῶντος. ὁ δὲ τῆς μὲν τότε ἁμαρτίας ἀφῆκεν αὐτόν, "εἰ δ' εἰσαῦθις" ἔφη "κακόν τι ποιῶν εὑρεθῇ, θανατωθήσεται."

Ὁρῶν δὲ Δαβὶδ ἐγγίζοντά οἱ τὸν θάνατον, προσκαλεῖται τὸν Σολομῶντα καὶ ἐντέλλεται αὐτῷ φυλάττειν τὰς τοῦ θεοῦ ἐντολὰς καὶ κατὰ τοὺς νόμους αὐτοῦ πολιτεύεσθαι, "ἵνα τὸ σπέρμα ἡμῶν" φησι, "καθὼς ἐπηγγείλατό μοι ὁ κύριος, ἕως τοῦ αἰῶνος εἴη ἐπὶ τοῦ θρόνου μου." καὶ προστίθησι μὴ ἐᾶσαι τὸν Ἰωὰβ
C ἀτιμώρητον, ἀνελόντα τὸν Ἀβεννὴρ καὶ τὸν Ἀμεσίαν· μηδὲ μέντοι τὸν Σεμεΐ, ὃς αὐτῷ κατηράσατο φεύγοντι. καὶ ἄλλα αὐτῷ ἐντειλάμενος, καὶ ναὸν ἐπισκήψας οἰκοδομῆσαι κυρίῳ, καὶ τὴν διαγραφὴν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ παρέσχεν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὸ ἔργον λόγοις διήγειρε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὴν φυλὴν τοῦ Λευί, πολλὰ φήσας καταλιπεῖν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, τάλαντα μὲν χρυσοῦ μύρια, μυριάδας δὲ ταλάντων ἀργύρου δέκα, σμάραγδόν τε καὶ ἄλλους λίθους πολυτελεῖς, χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα, καὶ ὕλην ἑτέραν ἄφθονον· καὶ νῦν δὲ προστιθέναι τοῖς ἤδη συνειλεγμένοις χρυσοῦ καθαροῦ τρισχίλια τάλαντα εἰς τὸ ἄδυτον, καὶ μυρίους στατῆρας, ἀργύρου δὲ μύρια
D τάλαντα. καὶ εἴ τινι δὲ λίθος ἦν τῶν τιμίων, ἐκόμισεν ἕκαστος καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς θησαυρούς. μετ' ὀλίγον δὲ ἐτελεύτησε Δαβίδ, βιώσας ἐνιαυτοὺς ἑβδομήκοντα, βασιλεύσας ἐν Χεβρὼν μὲν ἔτη ἑπτά, ἐν Ἱερουσαλὴμ δὲ τρία πρὸς τοῖς τριάκοντα, ἀνὴρ

2 εἰσαῦθις] εἰ καὶ αὖθις A. ἔφη add A. 7 ἐπηγγείλατό] ἐνετείλατό A. 9 Ἀμεσίαν] qui supra p. 136 v. 22 Ἀμεσά. 14 prius τοῦ om A. 22 ὁ δαβίδ A. 23 τοῖς om A.

sus metu ad aram confugit; et vitam ea conditione a Salomone impetrat ut, si denuo in facinore deprehenderetur, capite poenas daret.

Caeterum David mortem instare sibi videns Salomonem arcessit: mandat ut dei praecepta observet et secundum leges eius vivat, "quo" inquit "semen nostrum, quemadmodum promisit mihi dominus, thronum meum aeternum teneat." adiicit ne Ioabum impunitum dimittat, ob Abeneris et Amesiae caedem; neque Semeim, qui fugienti sibi diras imprecatus fuerit. at praeter alia templum construere iubet domino, descriptione illius exhibita: ad id opus et ipsum et principes et Leviticam tribum cohortatur, ac multa se ad eam rem necessaria relinquere dicit; videlicet auri decies, argenti centies mile talenta, smaragdos aliosque lapides pretiosos, aes et ferrum innumerabile, aliamque materiam copiosam. ac prius collectis se adiicere auri puri puti ter mile talenta ad adytum, et decies mile stateres, et argenti talenta totidem. ad haec, si cui gemma erat, eam quisque in thesauros congerebat. paulo post moritur David, expletis vitae annis septuaginta, cum regnasset annos Chebrone septem, Hierosolymis tres et tri-

πᾶσαν ἀρετὴν κατορθωκὼς προσήκουσαν βασιλεῖ. ἔθαψε δὲ
αὐτὸν ὁ παῖς Σολομὼν ἐν Ἱεροσολύμοις βασιλικῶς, καὶ πλοῦτον
ἄφθονον αὐτῷ συνεκήδευσεν.
8. Σολομὼν δὲ ὅτε τὴν βασιλείαν παρέλαβε νεώτατος ἦν,
δωδέκατον ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. ὁ μέντοι Ἀδωνίας
πορευθεὶς πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν μητέρα τοῦ Σολομῶντος "οἶδας" P I 82
εἶπε "τὴν βασιλείαν ἐμοὶ προσήκειν καὶ διὰ πρεσβυγένειαν καὶ διὰ
τὴν αἵρεσιν τοῦ λαοῦ, μετέβη δὲ πρὸς Σολομῶντα τὸν ἀδελφόν
μου, καί μοι στερκτέον τὸ γεγονὸς ὡς γνώμῃ θεοῦ γεγονός. μίαν
δ' αἰτῶ αἴτησιν, δοθῆναί μοι πρὸς γάμον τὴν τῷ πατρὶ συγκοιμω-
μένην κόρην τὴν Ἀβισάκ, ἐπεὶ μηδ' ἔγνω ταύτην ὁ πατὴρ διὰ γῆ-
ρας, ἀλλ' ἔτι παρθένος ἐστίν." ἡ δὲ Βηρσαβεὲ κομίσειν τοὺς λό-
γους ὑπέσχετο τῷ υἱῷ καὶ καταπράξασθαι τὸν γάμον αὐτῷ σπου-
δαιότατα. καὶ πορευθεῖσα πρὸς τὸν υἱόν, δοῦναι τῷ ἀδελφῷ Ἀδω-
νίᾳ τὴν Ἀβισὰκ παρεκάλει. ὁ δὲ ὀργισθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ θαυμάζειν W I 57
εἶπεν εἰ μὴ καὶ τῆς βασιλείας παραχωρῆσαι Ἀδωνίᾳ ὡς πρεσβυτέρῳ B
αὐτὸν ἀξιοῖ. καὶ αὐτίκα τῷ ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων Βαναίᾳ κτεῖ-
ναι τὸν Ἀδωνίαν προσέταξε. τῷ δὲ Ἀβιάθαρ εἰς τὴν ἐνεγκαμένην
πορευθῆναι ἐπέταξε καὶ διάγειν ἐν τοῖς ἀγροῖς. "θανάτου γάρ"
φησι "ῥύεταί σε ὁπόσα μου συνέκαμες τῷ πατρί." καθὼς οὖν
τῷ Ἠλεὶ προείρηκεν ὁ θεός, ἀφῄρητο ἡ τῆς ἱερωσύνης τιμὴ ἐξ
οἴκου Ἰθάμαρ καὶ πρὸς Σαδὼκ μεταπέπτωκεν, ἐκ τοῦ γένους

6 πρὸς βηρσαβεὲ πορευθεὶς A. 13 "alii codices σπουδαιότατον" Ducangius. 16 ἀδωνίας ὡς πρεσβυτέρῳ αὐτῷ A. 17 βανία A.

Fontes. *Cap.* 8. *Iosephi Ant.* 8 1 *et* 2. *Regum* 3 2—4. *Paralip.* 2 1.

ginta, vir omnibus rege dignis virtutibus illustris. mortuum Salomon Hierosolymis regaliter sepelit, magnis opibus cum eo consepultis.

8. Salomon suscepto regno admodum fuit adolescens, annos duodecim natus. cuius matrem Bersaben Adonias sic alloquitur: "nosti regnum ad me pertinere, tum ob aetatis praerogativam, tum ex consensu populi. sed id ad Salomonem fratrem meum transiit: quod aequo mihi ferendum est animo, quoniam deo ita visum est. unum tamen peto, ut Abisag patris mei concubina, quoniam prae senio illam non attigit ac virginem reliquit, in matrimonium mihi detur." Bersabe illa se relaturam ad filium et summo studio operam daturam pollicetur ut nuptias illi conficiat. sed re audita rex iratus mirari se ait quod, ut Adoniae tanquam natu maiori regno cederet, non postularet: ac statim per Banaeam satellitum praefectum eum occidi iubet. Abiatharem quoque in patriam relegat, ut ibi ruri degat: nam ei vitam se condonare, ob exantlatos cum patre suo labores. ita sacerdotii honos, quemadmodum Elio praedixerat deus, Ithamariae familiae ereptus ad Sadocum transiit, e genere Phineis oriundum. his cognitis Ioabus im-

ὄντα τοῦ Φινεές. ὁ δὲ στρατηγὸς Ἰωὰβ ταῦτα μαθὼν καὶ περιδεὴς γεγονὼς τῷ θυσιαστηρίῳ προσπέφευγε, καὶ καλούμενος οὐκ ἄν ποτε ἐξελθεῖν εἶπεν, ἀλλ' αὐτοῦ τεθνήξεσθαι καὶ οὐκ ἄλλοθι. τοῦτο τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν πέπεικε στεῖλαι κἀκεῖ τὸν Ἰωὰβ ἀνελεῖν. C ἐντεῦθεν Βαναίας μὲν πάσης τῆς δυνάμεως προκεχείριστο στρατηγός, Σαδὼκ δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης ἠξίωτο. τὸν δέ γε Σεμεεὶ ὁ βασιλεὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ περιώρισεν ὥστε ταύτης μὴ ἐξιέναι· εἰ δ' οὔ, θάνατον αὐτῷ τὸ ἐπιτίμιον ἔταξεν. ὁ δὲ μετὰ ἔτη τρία δούλων αὐτοῦ φυγόντων ἐπὶ ζήτησιν αὐτῶν ἐξελήλυθε· καὶ τοῦτο γνοὺς Σολομὼν ἀναιρεθῆναι τὸν ἄνδρα ἐκέλευσεν.

Ἄγεται δὲ Σολομὼν εἰς γυναῖκα θυγατέρα Φαραώ. καὶ τὰ τείχη τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ μεῖζον ἦρε καὶ ὀχυρώτερα κατεσκεύασε. καθ' ὕπνους δὲ χρηματίσας αὐτῷ ὁ θεὸς εἶπεν αὐτῷ αἰτῆσαι ὃ βούλοιτο· ὁ δὲ σύνεσιν καὶ φρόνησιν ᾔτησε δοθῆναι αὐτῷ. καὶ ὁ θεὸς ἀποδεξάμενος αὐτὸν τῆς αἰτήσεως, καὶ σοφίαν D δώσειν αὐτῷ καὶ μέγαν νοῦν ἐπηγγείλατο ὡς οὐχ ἑτέρῳ πρὸ αὐτοῦ ἤ τινι τῶν μετ' αὐτόν, προσθεῖναι δὲ καὶ ἅπερ οὐκ ᾔτησε, πλοῦτον καὶ νίκην καὶ εὔκλειαν, εἰ φυλάξειε τὰς αὐτοῦ ἐντολὰς καὶ τὰ δικαιώματα.

Μετὰ ταῦτα δύο προσῆλθον αὐτῷ γυναῖκες· ὧν ἡ μία "βασιλεῦ" ἔφη, "ἀλλήλαις ἡμεῖς συνῳκοῦμεν καὶ οὐδεὶς μεθ' ἡμῶν. ἐτέκομεν δὲ ἄμφω κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἄρρενα. καὶ μετὰ μικρὸν αὕτη τῷ αὐτῆς ἐπιπεσοῦσα υἱῷ νεκρὸν διυπνισθεῖσα εὗρεν αὐτόν. καὶ τὸ μὲν τεθνηκὸς ὑπνούσης ἐμοῦ ὑποτίθησι ταῖς

3 ἄλλοθι A, ἄλλοθεν PW. 5 βανίας A. 16 οὐχ ὡς A. 17 τῶν add A. 18 φυλάξει A. 19 τὰ add A.

perator perterritus ad aram confugit. unde cum avocaretur, negavit se discessurum, sed ibi et non alibi moriturum. quo rex nuntiato ibi eum interfici iubet. tum Banaeas totius exercitus imperator designatur, et Sadocus pontificatus dignitatem consequitur. Semeim vero rex Hierosolymis exire vetuit, mortem comminatus si secus fecisset: eumque triennio post ad fugitivos servos inquirendos urbem egressum interfici iubet.

Uxorem duxit Salomon Pharaonis filiam. moenia Hierosolymorum altiora et munitiora fecit. in somnis a deo iussus optare quicquid vellet, intelligentiam et sapientiam petit: qua petitione deus comprobata, ei se et sapientiam et mentem praestantem daturum pollicetur, qualem nec ante eum habuisset quisquam nec post habiturus esset; adiecturum porro ea etiam quae non petiisset, opes victoriam gloriam, si mandata sua et iura conservaret.

Post haec duae mulieres eum convenere, quarum una "rex" inquit, "nos in iisdem aedibus habitavimus, neque quisquam praeterea nobiscum. accidit autem ut utraque masculum eodem tempore pareret. paulo post ista filium suum dormiens oppressit; et experrecta infantem mortuum ulnis

ἀγκάλαις μου, τὸ δὲ ζῶν ἐξ ἐμοῦ ἀφελοῦσα ὡς ἑαυτῆς ᾠκειώσατο. καὶ γνοῦσα τὸ δρᾶμα ζητῶ τὸν παῖδα· ἡ δέ μοι οὐ δίδωσιν." ἡ P I 83 δ' ἑτέρα τὸ ζῶν εἶναι τὸ ἑαυτῆς παιδίον ἀπισχυρίζετο, τῆς δ' ἀντιδίκου τὸ τεθνηκός· καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κακουργίας μὴ προβῆναι διώμνυτο. ἀπορούντων δὲ τῶν περιεστηκότων πῶς ἂν διακριθείη τὸ ἀληθές, ὁ βασιλεὺς διχῇ τμηθῆναι τὸ ζῶν παιδίον μαχαίρᾳ ἐκέλευσε καὶ ἀνὰ μέρος δοθῆναι ἑκατέρᾳ τῶν γυναικῶν. τοῦτο ἡ μὲν ἀληθὴς τοῦ βρέφους μήτηρ βαρέως ἤνεγκε, καὶ παρῃτεῖτο τὴν ψῆφον, καὶ δοθῆναι ζῶν τὸ παιδίον τῇ ἀντιδίκῳ ἐκέλευεν· ἡ δὲ ψευδῶς ἑαυτὴν μητέρα τοῦ παιδὸς ὀνομάζουσα καὶ ἐπῄνει τὴν κρίσιν καὶ ἐπέσπευδε τὴν διαίρεσιν. καὶ ὁ βασιλεὺς δοθῆναι ζῶν τὸ παιδίον προσέταξε τῇ παραιτουμένῃ τὴν ἐκείνου B διαίρεσιν, "αὕτη" φήσας "ἡ τούτου μήτηρ ἐστίν, ἣ τοῦ παιδὸς σφαγῆναι μέλλοντος ὑπερήλγησεν." τοῦτο πᾶς ὁ λαὸς ἀκριβὲς τεκμήριον ἔσχηκε τῆς τοῦ βασιλέως φρονήσεως.

Πάντας δὲ τοὺς πρὶν εἰς σοφίαν καὶ φρόνησιν ὑπερβέβηκε. συνέταξε δὲ τρισχιλίας παραβολὰς καὶ πεντακισχιλίας ᾠδάς, καὶ ἀπὸ τῆς κέδρου ἕως ὑσσώπου συνεγράψατο, καὶ περὶ φύσεως ζώων τῶν τε πεζῶν καὶ ἀερίων καὶ νηκτῶν καὶ τῶν ἰδιωμάτων W I 58 αὐτῶν ἐξήτασε καὶ ἐφιλοσόφησε, καὶ κατὰ τῶν δαιμόνων ἐξεύρηκεν ἐπῳδὰς εἰς ἀνθρώπων ὠφέλειαν· καὶ τρόπους κατέλιπεν ἐξορκώσεων, αἷς τὰ δαιμόνια ἐδιώκοντο. καὶ ταύτην τὴν θεραπείαν C

4 ἐπὶ τοσοῦτον om A. κακουργίαν A. 5 διευκρινηθείη A. 6 τὸ ζ. π. μαχαίρᾳ] μαχαίρᾳ τὸ παιδίον τὸ ζῶν A. 9 ζῶν] σῶον A. 11 ἔσπευδε A. 16 καὶ φρόνησιν om A. 19 καὶ τῶν νηκτῶν A.

meis dormientis supponit, viventem ablatum sibi vendicat. quo commento animadverso puerum repeto: illa negat." altera suum esse viventem puerum affirmat, adversariae mortuum, neque eo se improbitatis progressam esse iurat. corona circumstantium dubitante quo pacto verum diiudicari posset, rex puerum gladio in duas secari partes iubet, et utrique mulieri semissem dari. eam sententiam vera infantis mater graviter ferens atque repudians, adversariae puerum viventem tradi orat: quae vero se matrem eius falso profitebatur, collaudato iudicio dissectionem maturari flagitat. ibi rex puerum viventem ei tradi iubet quae dissectionem deprecabatur: eam enim esse matrem quae pueri caedem tantopere reformidaret. id populo evidens argumentum fuit sapientiae regis.

Omnes ille veteres ingenio prudentiaque superabat. similitudines ter mile composuit, cantilenas quinquies mile; et a cedro auspicatus usque ad hyssopum describendis stirpibus progressus est, naturasque animalium terrestrium, aeriorum, aquatilium, ac proprietates perquisivit et indagavit. invenit etiam ad utilitatem hominum excantationes daemonum, et adiurationum rationes reliquit quibus daemonia fugentur. quam curationem

φησὶν ὁ Ἰώσηπος καὶ μέχρις ἐκείνου ἰσχύειν· καί τι διηγεῖται τοιοῦτον, τὸν λόγον πιστούμενος. Ἐλεάζαρ τῶν ὁμοφύλων λέγει κεκτῆσθαί τινα δακτύλιον ἔχοντα ὑπὸ τὴν σφραγῖδα ῥίζαν ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομών. καὶ τοῦτον ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονῶντος προσφέρειν, καὶ τῇ ὀσφρήσει διὰ τῶν μυκτήρων τοῦ πάσχοντος ἐξέλκεσθαι τὸ δαιμόνιον. εἶτα τοῦ Σολομῶντος μεμνημένον ἐπῳδάς τε λέγειν ἐξ ὧν ἐκεῖνος συνέθετο, καὶ ἐξορκοῦν τὸ δαιμόνιον μηκέτι ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἄνθρωπον. τοῦτο καὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ τῶν υἱῶν ἐκείνου ἐνώπιον λέγει ποιῆσαι τὸν Ἐλεάζαρ· καὶ
D διδόντα τῆς κατὰ τῶν δαιμόνων ἰσχύος ἀπόδειξιν, τιθέναι ποτήριον πλῆρες ὕδατος, καὶ ἐπιτάσσειν τῷ δαίμονι ἐξερχομένῳ τοῦ πάσχοντος ἀνατρέψαι αὐτό· καὶ ἀνατρέπεσθαι τὸ ποτήριον μηδενὸς ὁρῶντος τὸν ἀνατρέποντα.

9. Ἤρξατο δὲ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μετὰ ἔτη τῆς ἐξ Αἰγύπτου ὑποχωρήσεως τοῦ λαοῦ τετρακόσια τεσσαράκοντα. περὶ δὲ τοῦ μέτρου τοῦ ὕψους αὐτοῦ καὶ τοῦ μήκους καὶ τῆς τούτου κατασκευῆς οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἥ τε τρίτη τῶν Βασιλειῶν καὶ Ἰώσηπος ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας περὶ τοῦ ναοῦ συγγραφόμενος, ἀλλ' ἐν
P I 84 τοῖς πλείοσι διαφέρονται. ᾧ δὲ τὰ περὶ τῆς διαφορᾶς πρὸς βουλῆς ἀκριβώσασθαι, καὶ περὶ τῶν δύο Χερουβὶμ ἃ χρυσοῦ ποιήσας κατὰ τὸ ἄδυτον ἔστησε, καὶ περὶ τῆς κιβωτοῦ καὶ τῆς χαλκῆς

1 prius καὶ om A. 2 τὸν add A. ἀλλοφύλων A. 6 μεμνημένου A. 16 τῶν μέτρων A.

Fontes. *Cap.* 9. *Iosephi Ant.* 8 3—6. *Regum* 3 6—10. *Paralip.* 2 3—9.

ad suam usque aetatem durasse Iosephus asserit, et in eius rei fidem huiusmodi experimentum narrat. Eleazarum quendam popularem suum habuisse annulum, sub cuius pala radix esset ex iis quas indicaverat Salomon, qui si naso daemoniaci admoveretur, solo olfactu per nares extraheret daemonium. deinde Salomonis facta mentione, recitasse illius excantationes, et adiurasse daemonium ne in hominem reverteretur. hoc in Vespasiani et filiorum eius conspectu fecisse Eleazarum; et ut vim contra daemones insitam probaret, posuisse poculum aqua plenum, et iussisse daemonio ut egressus ex homine id everteret: itaque factum esse, nemine cernente a quo everteretur.

9. Aedificationem templi auspicatus est quarto anno regni sui, anno post exitum populi ex Aegypto quadringentesimo quadragesimo. verum spatio altitudine et longitudine formaque eius non consentiunt Regum liber tertius et Iosephus libro Antiquitatum octavo, ubi de templo scribit, sed in plerisque discrepant. quam eorum dissensionem et alia, ut de duobus Cherubis aureis circa adyta collocatis, de arca, de mari aeneo, de pelvibus,

θαλάσσης καὶ τῶν λουτήρων, καὶ πηλίκον ἦν τὸ χάλκεον θυσιαστήριον, οἷα δ' ἡ τράπεζα ἡ χρυσῆ, καὶ ὅσα σκεύη ἀργύρεά τε καὶ χρύσεα Σολομὼν ἀνέθετο τῷ ναῷ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἡ τρίτη τῶν Βασιλειῶν βίβλος καὶ ἀρχαιολογῶν ὁ Ἰώσηπος ἀρκέσουσι παραστήσασθαι τὴν ἐφ' ἑκάστῳ ἀκρίβειαν. ἐν ἔτεσι δὲ ἑπτὰ συντελέσας ὁ βασιλεὺς τόν τε ναὸν καὶ ὅσα περὶ ἐκεῖνον, συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἄραντες τὴν κιβωτὸν οἱ ἱερεῖς καὶ τὴν σκηνὴν ἣν ἐπήξατο Μωυσῆς καὶ τὰ ἐν ταῖς B θυσίαις ὑπηρετούμενα σκεύη πρὸς τὸν ναὸν μετεκόμιζον, τοῦ βασιλέως προάγοντος καὶ τοῦ πλήθους παντός, καὶ τῶν Λευιτῶν σπενδόντων καὶ θυμιώντων. καὶ κατετέθη ἡ κιβωτὸς εἰς τὸ ἄδυτον μεταξὺ τῶν δύο Χερουβίμ, τὰς δύο λιθίνας πλάκας ἔχουσα ἔνδοθεν. ἐξελθόντων δ' ἐκ τοῦ ἀδύτου τῶν ἱερέων, δόξης κυρίου ὁ οἶκος ἐμπέπληστο καὶ νεφέλη τὸν ναὸν ὅλον περιεκέχυτο· ἐξ ἧς ἐπιδημῆσαι τῷ ναῷ τὸν θεὸν ἐφαντάζοντο σκηνώσαντα ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἡσθεὶς ἐπὶ τούτοις εὐχαριστίαν τε πρὸς τὸν θεὸν ἐποιήσατο καὶ τὸν λαὸν εὐλόγησε καὶ ἱκέτευσεν ἐπήκοον γίνεσθαι τὸ θεῖον πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῷ εὐχομένοις. εἶτα τῷ βωμῷ θυσίας προσήγαγε. καὶ ὁ θεὸς δεικνὺς ὡς εὐ- C μενῶς αὐτὰς προσεδέξατο, πῦρ ἐκλάμψαι δι' ἀέρος πεποίηκεν ἐπενεχθῆναί τε τῷ βωμῷ καὶ τὴν θυσίαν ἅπασαν καταδαίσασθαι. ταῦθ' ὁ λαὸς ἰδὼν εὐλόγησε τὸν θεόν, καὶ ὁ βασιλεὺς ηὐχαρίστησε, καὶ πολυτελῶς ἑορτάσαντες τὸν σύλλογον διελύσαντο. ὄνειρος δὲ γεγονὼς τῷ βασιλεῖ ἐπακοῦσαι τῆς εὐχῆς αὐτοῦ τὸν θεὸν ἐδήλου, καὶ τὸν ναόν τε συντηρηθῆναι καὶ αὐτὸν εἰς ἄκρον

1 λουτήρων A, λούτρων PW. 6 ὁ βασιλεὺς om A. 8 οἱ om A. 14 ἐπέπληστο A. 18 γενέσθαι A.

de magnitudine altaris aenei, de forma aureae mensae, et quae vasa aurea et argentea templo Salomon dedicarit, qui curiosius cognoscere voluerit, is ea tertio libro Regum et in Iosephi Antiquitatibus accurate descripta inveniet. templo cum omni ornatu annis septem perfecto, populoque a rege Hierosolyma convocato, sacerdotes arcam et tabernaculum a Mose facta et sacra vasa in templum transtulerunt, rege et omni populo praecedente, Levitis libantibus et suffientibus. arca, in qua duae lapideae tabulae inerant, in adytum reposita est inter duos Cherubos. sacerdotibus adytum egressis domus gloria domini repleta est, et nubes toti templo circumfusa; unde coniiciebant deum templum ingressum atque ibi habitaturum esse. quibus rebus laetatus rex et deo gratias egit, et populo bene precatus oravit ut numen omnium eorum qui ibi precarentur vota exaudiret. deinde victimas arae admovit: quas deus se benigne accepisse declaravit, igne ex aere emisso, qui in aram delatus omnes victimas consumpsit. his visis deum laudat populus, rex gratias agit; festoque splendide celebrato conventus dimittitur. his peractis rex somniat deum exaudisse preces, tem-

εὐδαιμονίας ἀναχθῆναι, καὶ τῆς χώρας ἄρξειν τοὺς ἐξ αὐτοῦ, εἰ αὐτός τε κἀκεῖνοι καὶ ὁ λαὸς τὰ θεῖα μὴ παραβαῖεν ἐντάλματα. W I 59 εἰ δ' οὔ, πρόρριζον ἐκκόψειν ἠπείλει τὸ γένος αὐτοῦ, καὶ τὸν λαὸν δουλείαις καὶ κακώσεσι μυρίαις ὑποβαλεῖν, καὶ τὸν ναὸν D παραδώσειν εἰς ἐμπρησμὸν καὶ διαρπαγήν, καὶ τὴν πόλιν εἰς κατασκαφήν τε καὶ προνομήν.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ τοῦ ναοῦ τῷ Σολομῶντι τετέλεστο· μετὰ δὲ ταῦτα βασίλεια ἑαυτῷ ᾠκοδόμησε πολυτελῆ τε καὶ λαμπρά, καὶ τὰ τῶν Ἱεροσολύμων δὲ τείχη προσεπεσκεύασε, καὶ πόλεις ἄλλας προσῳκοδόμησε, καὶ τοὺς ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει τῶν Χαναναίων ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, μὴ πρὶν ὑποταγέντας, ὑποφόρους κατέστησε. σοφίσματα δὲ καὶ λόγους αἰνιγματώδεις Χειρὰμ ὁ τῶν Τυρίων βασιλεὺς αὐτῷ πέπομφεν, ἀξιῶν σαφηνίσαι αὐτά· καὶ πάντα διέλυσε καὶ τὸν νοῦν ἐκείνων δεδήλωκε. μεμνῆσθαι τούτων ἱστορεῖ ὁ Ἰώσηπος καὶ συγγραφεῖς ἀρχαίους, τόν τε Δῖον P I 85 καὶ πρὸς τούτῳ τὸν Μένανδρον. διαβοηθείσης δὲ πανταχοῦ τῆς σοφίας τοῦ Σολομῶντος καὶ τῆς φρονήσεως, βασίλισσά τις Αἰγύπτου καὶ Αἰθιόπων σοφίαν φιλοῦσα καὶ ἐκζητοῦσα εἰς Ἱεροσόλυμα παραγέγονε. καὶ ὁ βασιλεὺς φιλοτίμως αὐτὴν προσεδέξατο, καὶ τὰ σοφίσματα ἃ προετίθει ἐκείνη ῥᾳδίως ἐπέλυεν, ὡς ἐκπλήττεσθαι τὴν βασίλισσαν καὶ πλέον λέγειν τῶν ἠκουσμένων ὁρᾶν. ἐθαύμαζε δὲ καὶ τὰ βασίλεια καὶ τῶν δείπνων τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν πᾶσαν τὴν βασιλικὴν καὶ τὰς ἐν τῷ ναῷ θυ-

1 ἐνεχθῆναι A. 3 ἐκκόψειν A Iosephus, ἐκκόψαι PW. 4 δουλείᾳ A. 8 τε om A. 14 πάντα add A et Iosephus. 15 δῖνον A: Iosepho Δῖος. 18 ζητοῦσα A. 23 ἅπασαν τὴν βασίλειον A.

plum conservatum iri, se ad magnam felicitatem perventurum, et regioni suos posteros imperaturos, si nec ipse nec illi nec populus divina praecepta violarent: alioqui vero genus eius radicitus exstirpaturum, et servitute populum atque aliis infinitis malis oppressurum, et templum ad incendium et direptionem daturum, urbem etiam solo aequandam et spoliandam.

Sic aedificatione templi perfecta sibi ipsi Salomon aedes construit sumptuosas et splendidas, Hierosolymorum moenia instaurat, alias urbes condit; Chananaeos montis Libani accolas insuetum subire iugum cogit ac sibi tributarios reddit. praeterea argutias et griphos a Chiramo Tyriorum rege ad se missos dissolvit omnes atque explicat: quorum meminisse veteres historicos Dium et Menandrum Iosephus auctor est. eius igitur doctrina et sapientia ubique gentium celebrata, regina quaedam Aegypti et Aethiopum sapientiae studiosa indagatrix Hierosolyma proficiscitur. eam rex honorifice excipit, quaestiones ab ea propositas facile solvit, ut regina obstupescens plura se videre diceret quam audivisset. miratur et regiam et cenarum lautitias et omnia ministeria regis et templi sacrificia et immolan-

σίας καὶ τῶν θυόντων τὸ εὔτακτον. ἐδωρήσατο δὲ τὸν βασιλέα χρυσίῳ καὶ λίθοις τῶν πολυτίμων καὶ ἀμυθήτοις ἀρώμασι καὶ βαλσάμου ῥίζαις, ὡς ἐξ ἐκείνης ἐν Παλαιστίνῃ φυῆναι τὸ βάλσαμον. B *καὶ Σολομὼν δὲ πολλοῖς ἀγαθοῖς τὴν βασίλισσαν ἀντημείψατο. καὶ ἡ μὲν εἰς τὰ ἑαυτῆς ὑπενόστησεν·* (10) *ὁ δὲ βασιλεὺς πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ γενόμενος ἐνδοξότατος καὶ φρονήσει καὶ πλούτῳ διενεγκὼν οὐκ ἐνέμεινε τοῖς θείοις θεσμοῖς, ἀκρασίαν δὲ νοσήσας περὶ τὰ ἀφροδίσια καὶ περὶ γυναῖκας ἐκμανεὶς οὐ ταῖς ὁμογενέσιν ἠρκεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἀλλοφύλους ἔγημε πλείστας, καὶ χαριζόμενος ἐκείναις διὰ τὸν ἔρωτα ἐθρήσκευε καὶ τοὺς ἐκείνων θεούς. ἔγημε γὰρ θυγατέρας ἀρχόντων διασήμων ἑπτακοσίας* C *καὶ παλλακὰς τριακοσίας καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων. εἶπεν οὖν ὁ κύριος πρὸς Σολομῶντα "ὅτι οὐκ ἐφύλαξας ὅσα ἐνετειλάμην σοι, διαρρήξω τὴν βασιλείαν σου καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου. οὐ σὲ δὲ ζῶντα τὴν ἀρχὴν ἀφαιρήσομαι διὰ τὸν πατέρα σου, θανόντος δέ σου ταῦτα ἐπὶ τῷ υἱῷ σου ποιήσω. καὶ οὐδὲ πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἀφέλομαι, δύο δὲ φυλὰς αὐτῷ καταλελοιπὼς καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸν πάππον Δαβίδ, τὰς δέκα τῷ δούλῳ δώσω αὐτοῦ."*

Οὐ συχνὸς καιρὸς διελήλυθε, καὶ Ἄδερ εἰς πόλεμον κατέστη τῷ Ἰσραήλ. ἦν δὲ ὁ Ἄδερ Ἰδουμαῖος ἐκ βασιλείου σπορᾶς, ὃς τοῦ Ἰωὰβ κατὰ τοὺς χρόνους Δαβὶδ καταστρεψαμένου τὴν Ἰδου-

10 ἐθρήσκευε A, ἐθρήσκευσε PW. 11 γὰρ] δὲ A. 13 πρὸς τὸν σολ. A. 17 ἀφέλομαι libri omnes. 20 πολέμιον A. 21 ὁ om. A. 22 καταστρεψαμένου τὴν ἰδουμαίαν κατὰ τοὺς χρόνους δαβὶδ A.

FONTES. *Cap.* 10. *Iosephi Ant.* 8 7 *et* 8. *Regum* 3 11.

tium ordinem. regem porro donat auro, gemmis pretiosis, ineffabilibus aromatibus et balsami radicibus: unde ab eo tempore balsamum in Palaestina nascitur. Salomon vicissim reginam domum redituram multis bonis remuneratur. (10) rex vero cum esset omnium ante se regum illustrissimus, sapientia et opibus praestans, in divinis institutis non permansit; sed in libidinum intemperantiam prolapsus, insanoque mulierum amore correptus, neque popularibus suis contentus, etiam alienigenas complures duxit: quibus ex amore obsequens, deos illarum coluit. nam principum insignium filias septingentas matrimonio sibi iunxit, concubinis trecentis adscitis, et filiam regis Aegyptiorum. proinde Salomoni dixit dominus "quoniam mandata mea non observasti, regnum tuum disrumpam et servo tuo dabo. neque tamen viventi tibi regnum eripiam, ob patrem tuum, sed te mortuo haec filio tuo regnante faciam. neque regnum omne tamen ab illo auferam, sed duabus tribubus et Hierosolymis illi relictis, ob avum Davidem, decem reliquas servo eius dabo."

Neque multum temporis intercessit, cum Ader Israelitas bello adortus est. fuit is Idumaeus regii generis, qui Davidis temporibus Idumaea a

D μαίαν παιδάριον ὢν ἀπέδρα εἰς Αἴγυπτον, καὶ φιλοφρόνως δεχθεὶς παρὰ Φαραὼ ἠγαπήθη καὶ τὴν ἀδελφὴν ἔγημε τῆς γυναικὸς Φαραώ. οὗτος οὖν ἀνδρωθεὶς καὶ θανόντας μαθὼν τὸν Δαβὶδ καὶ τὸν Ἰωάβ, ἐπανελθεῖν ἐζήτει πρὸς τὴν πατρῴαν ἀρχήν· ἀλλ' οὐ παρεχωρεῖτο πρὸς Φαραώ. ἤδη δὲ τῷ Σολομῶντι τῶν πραγμάτων κακῶς ἐχόντων παρεχωρήθη καὶ Ἄδερ καὶ εἰς τὴν Ἰδουμαίαν ἐπανελήλυθε. ταύτης δ' ἀσφαλῶς φρουρουμένης εἰς τὴν Συρίαν ἀφίκετο, καὶ σύστημά τι σχὼν περὶ αὐτὸν λῃστρικόν, ταύτην τε κατέσχε καὶ τὴν τῶν Ἑβραίων ἐλῄζετο χώραν.

Ἱεροβοὰμ δὲ υἱὸς Ναβὰτ παιδάριον ὢν ὑπηρέτει τῷ βασι-
P I 86 W I 60 λεῖ. ἰδὼν δὲ Σολομὼν αὐτὸν γενναῖον τὸ φρόνημα, ὅτε τῇ Ἱερουσαλὴμ περίβολον ᾠκοδόμει ἐπέστησεν αὐτὸν τῆς οἰκοδομῆς ἐπιμελητήν. ἀπερχομένῳ δέ που τῷ Ἱεροβοὰμ συνήντησε προφήτης ὁ Σηλωνίτης Ἀχιά, καὶ ἐκκλίνας αὐτὸν τῆς ὁδοῦ διέρρηξε τὸ ἱμάτιον εἰς δώδεκα ῥήγματα καὶ δέδωκεν ἐκείνῳ τὰ δέκα, εἰπὼν ὡς "οὕτως διαρρήξει τὴν βασιλείαν Σολομῶντος ὁ κύριος, καὶ τῷ μὲν ἐκείνου υἱῷ δύο καταλείψει φυλὰς διὰ τὸν πάππον, σοὶ δὲ τὰς δέκα δώσει καὶ βασιλεύσει σε ἐν αὐταῖς. σὺ δὲ ἀλλὰ τῶν νόμων ἀντέχου κυρίου καὶ γίνου δίκαιος." τούτοις μέγα φρονή-
B σας Ἱεροβοὰμ νεωτερίζειν ἐπεχείρει. καὶ γνοὺς τὸ πρᾶγμα ὁ βασιλεὺς ἀνελεῖν ἐζήτει αὐτόν. ὁ δὲ φεύγει εἰς Αἴγυπτον κἀκεῖ διῆγεν ἕως Σολομὼν ἐτελεύτησε. τέθνηκε δὲ ὁ βασιλεὺς Σολομών, ὡς μὲν ἡ βίβλος τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ζήσας ἐνιαυτοὺς

3 θανόντα A. 14 τὸ οἰκεῖον ἱμάτιον A. 23 τῶν add A.

Ioabo subacta puer in Aegyptum aufugerat, et a Pharaone benigne susceptus atque adamatus, sororem regis coniugis uxorem duxerat. is igitur vir factus, Davidis et Ioabi obitu cognito, cupidus in patrium regnum redeundi a Pharaone retinebatur; donec Salomonis rebus turbatis, affine consentiente in Idumaeam reversus est. sed cum ea firmis praesidiis teneretur, in Syriam se contulit; et latronum manu comparata cum hanc occupat, tum Israelitarum agros populatur.

Ieroboamum autem Nabati filium, dum puer inservit regi, Salomon generosa eius indole animadversa, cum Hierosolymorum moenia conderet, operis structurae praefecerat. qui cum aliquando iter ingressus esset, incidit in prophetam Achiam Silonitem. is eo de via nonnihil seducto, vesteque sua in duodecim lacinias discissa, decem illi dat cum his verbis "sic regnum Salomonis discindet dominus, eiusque filio duas in avi gratiam tribus relinquet, te autem decem tribuum regem constituet. tu vero fac leges domini amplecteris et iustitiam colas." hoc oraculo elatus Ieroboamus novis rebus studet. sed rex, cognita re, de illo tollendo cogitat. at ille in Aegyptum fugit, ibique degit usque ad Salomonis obitum. obiit autem is, ut liber Regum narrat, anno aetatis quinquagesimo secundo, cum duodecim

πεντήκοντα πρὸς δυσί (δωδεκαέτης γὰρ τῆς βασιλείας ἐπιβῆναι ἱστόρηται, βασιλεῦσαι δὲ ἔτη τεσσαράκοντα), ὡς δ' ὁ Ἰώσηπος συνεγράψατο, τέσσαρας μὲν ἐνιαυτοὺς ἐβίω καὶ ἐνενήκοντα, ὀγδοήκοντα δὲ βεβασίλευκεν· εὐτυχῶς μὲν ζήσας καὶ εὐκλεῶς, παρανομήσας μέντοι περὶ τὸ γῆρας, ὑπ' ἐρώτων οὐκ εὐαγῶν ἀλλογενέσι πεισθεὶς γυναιξὶ καὶ τοῖς ἐκείνων ἀκολουθήσας θρησκεύμασι.

11. *Διάδοχον δ' ἔσχε τῆς βασιλείας τὸν υἱὸν Ῥοβοάμ.* C *καὶ ὁ λαὸς συνήχθη πᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἱκέτευον ἐλαφρῦναι αὐτοῖς τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ὃς παρὰ Σολομῶντος αὐτοῖς ἐπενήνεκτο, καὶ τοῦ πατρὸς φανῆναι χρηστότερον. ὁ δὲ σκέψασθαι εἶπε καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰπεῖν. καλέσας οὖν τοὺς γηραιοτέρους τῶν πατρῴων θεραπόντων, τί ἂν ἀποκριθείη τῷ λαῷ ἐπυνθάνετο· κἀκεῖνοι διαλεχθῆναι αὐτοῖς συνεβούλευον ἠπιώτερον μηδ' ὑπερηφάνως καὶ ὀγκηρῶς. μετὰ δὲ τὴν γερουσίαν τοῖς μειρακίσκοις, οἵπερ αὐτῷ συνετρέφοντο, τοῦ σκέμματος κεκοινώνηκε, καὶ τὴν τῶν πρεσβυτέρων εἰπὼν συμβουλήν. οἱ δὲ τραχύτερον* D *αὐτῷ προσομιλῆσαι τῷ λαῷ συνεβούλευσαν, καὶ τοὺς λόγους ἀναλόγους τῷ τῆς ἀρχῆς ὄγκῳ ποιήσασθαι καὶ τῷ βασιλικῷ ἀξιώματι. καὶ ὃς τούτοις προσέθετο, καὶ ἐπεὶ τὸ πλῆθος αὖθις συνεληλύθει "εἰ τὸν ζυγὸν ὑμῖν ἐσκλήρυνεν ὁ πατήρ μου" ἔφη, "τοῦτον αὐτὸς ἐπάξω βαρύτερον· καὶ εἰ μάστιξιν ἐκεῖνος ἐκέχρητο*

2 *βασιλεύσας* A. 9 *δουλείας*] *βασιλείας* alter codex Wolfii: illud Ducangii codices. *παρὰ τοῦ σολ.* A. 10 *χρηστότερον* A, *χρηστότερος* PW. 11 *κελεύσας* A. 12 *ἐπυνθάνετο* add A.

Fontes. *Cap.* 11. *Iosephi Ant.* 8 8 *et* 9. *Regum* 3 12 *et* 13. *Paralip.* 2 10.

annos natus regnum suscepisse memoretur et id per quadraginta tenuisse. Iosephus autem tradit eum annos vixisse quattuor et nonaginta, regnasse octoginta. vita usus est felici et gloriosa, nisi in senectute patrias leges violasset, amoribus impulsus illicitis peregrinarum mulierculàrum, earumque sectatus religiones.

11. Successorem in regno habuit filium Roboamum. ad quem cum populus confluxisset, ac supplex petiisset ut patre clementior servitutis iugum a Salomone cervicibus suis impositum relaxaret, ille se deliberaturum ait et post triduum responsurum. consulit itaque seniores ex patriis ministris quid respondendum esset: monent, clementer, non superbe et arroganter alloquendum esse populum. post senatum re cum adolescentibus una secum educatis communicata, et consilio seniorum exposito, illi auctores sunt ut asperius agat cum populo, et pro auctoritate imperii ac regiae dignitatis fastigio verba faciat. Roboamus horum sententia comprobata, cum populus iterum convenisset, "si pater meus" inquit "durum vobis iugum imposuit, id ipse exasperabo: si flagellis ille vos cecidit, ego scor-

καθ' ὑμῶν, σκορπίοις ὑμᾶς κολάσω αὐτός· καί μου τῆς σμικρότητος παχυτέρας τῆς ὀσφύος τοῦ πατρὸς πειραθήσεσθε." τούτων τὸ πλῆθος ἀκοῦσαν "τίς ἡμῖν μερὶς ἐν Δαβίδ;" ἐξεβόησαν, καὶ ἀποδυσπετήσαντες ἀπῄεσαν. πέμψαντος δὲ Ῥοβοὰμ τῶν
P I 87 *οἰκείων ἕνα διαλεχθῆναι αὐτοῖς καὶ πραῦναι, ἔκτειναν ὑπ' ὀργῆς τὸν ἄνδρα λιθολευστήσαντες. Ῥοβοὰμ δὲ δείσας εἰς Ἱεροσόλυμα πέφευγε, παραμεινάσης αὐτῷ τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ σὺν αὐτῇ τῆς Βενιαμίτιδος. αἱ δέ γε λοιπαί, ἤδη τοῦ Ἱεροβοὰμ ἐπανελθόντος ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετὰ τελευτὴν Σολομῶντος, καλέσασαι αὐτὸν εἵλοντο βασιλέα. Ῥοβοὰμ δὲ ἡτοιμάζετο μαχέσασθαι τοῖς Ἰσραηλίταις περὶ τῆς βασιλείας καὶ τῷ Ἱεροβοάμ, ἐκωλύθη δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου Σαμαία.*

Καὶ Ἱεροβοὰμ δείσας μὴ τὸ πλῆθος εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπιὸν καὶ τοῖς ἐκεῖ συναναμιγνύμενον ἐπιστραφῇ πρὸς τὸν πρότερον αὐτοῦ βασιλέα καὶ καταλείψῃ αὐτόν, δύο δαμάλεις εἰργάσατο ἐκ
B *χρυσοῦ, καὶ ἔθετο τὴν μὲν ἐν Βαιθήλ, τὴν δ' ἑτέραν ἐν Δάν. καὶ ἐκκλησιάσας τὸ πλῆθος "πανταχοῦ ὁ θεός ἐστιν" εἶπεν, "ὦ ἄνδρες, ἀλλ' οὐ μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις. ἰδοὺ οὖν δύο δαμάλεις πεποίηκα εἰς ὄνομα τοῦ θεοῦ, καὶ οὐκέτι ὑμῖν ἀνάγκη πορεύεσθαι*
W I 61 *εἰς Ἱεροσόλυμα. ἀπερχόμενοι δ' εἰς αὐτὰς προσκυνεῖτε καὶ θύετε· καὶ ἱερεῖς γὰρ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀποδείξω." τούτοις ἐξαπατηθεὶς ὁ λαὸς τά τε πάτρια παραβέβηκε καὶ παρώργισε τὸν θεόν, ὡς καὶ εἰς αἰχμαλωσίαν παραδοθῆναι τοῖς ἀλλοφύλοις τὸν Ἰσραήλ.*

10 *περὶ τῆς βασιλείας μαχέσασθαι τοῖς ἰσραηλίταις* A. 13 *καὶ* AW, om P. *ἀπιὸν* om A. 15 *καταλείψει* A. 16 *δᾶν* A.

pionibus in vos animadvertam: et quod in me parvum est (minimum digitum) crassius paterna coxa experiemini." his multitudo auditis "quae nobis in Davide pars est?" exclamans, rege fastidito discedit. cum autem Roboamus quendam suorum familiarium misisset qui mollioribus verbis populum placaret, eum ira concitati lapidibus peremerunt. quo facto ille perterritus Hierosolyma confugit, sola Iudaica et Beniamitica tribu penes se retenta: reliquae Ieroboamum, defuncto Salomone ex Aegypto reversum, regem crearunt. cuius una cum Israelitis bello invadendi consilia agitantem Roboamum deus per Samaeam vatem inhibuit.

Veritus autem Ieroboamus ne multitudo Hierosolyma profecta illorum hominum commercio ad priorem regem se deserto reverteretur, duos vitulos aureos conflatiles facit, alterum Baethele, Dane alterum collocat; advocataque concione "deus" inquit, "viri, ubique est, non Hierosolymis duntaxat. ego igitur dei nomine duos vitulos feci, neque posthac vobis necesse erit ire Hierosolyma, sed ad hos profecti adorate et sacrificate: nam e vestro numero sacerdotes designabo." his populus Israeliticus deceptus, patriis institutis violatis, iram numinis in se provocavit, ut alienigenis in

ποιήσας δὲ ἱερεῖς ὁ Ἱεροβοὰμ καὶ θυσιαστήριον, ἑώρτασε· καὶ ἀνέβη αὐτὸς ἐπὶ τὸν βωμὸν καὶ περὶ αὐτὸν οἱ ἱερεῖς. καὶ ἤδη μέλλοντι θύειν παρέστη προφήτης σταλεὶς ἐκ θεοῦ καὶ εἶπε "τάδε C λέγει κύριος. θυσιαστήριον, ἐκ Δαβὶδ ἔσεταί τις Ἰωσίας καλούμενος, ὃς θύσει τοὺς ἱερεῖς σου ἐπὶ σὲ καὶ κατακαύσει τὰ ὀστᾶ αὐτῶν. ἵνα δὲ εἴη δῆλον ὡς οἱ λόγοι μου ἀληθεύοιεν, ἰδοὺ ῥαγήσεται τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἡ ἐπ' αὐτὸ πιότης χεθήσεται κατὰ γῆς." καὶ αὐτίκα τό τε θυσιαστήριον διεῤῥάγη καὶ ἡ πιότης τῶν θυμάτων ἐκκέχυτο. ἐξέτεινε δὲ τὴν χεῖρα Ἱεροβοάμ, συσχεθῆναι τὸν προφήτην ἐγκελευόμενος. ἡ δὲ ξηρανθεῖσα ἀκίνητος ἔμεινε. δεηθεὶς γοῦν Ἱεροβοὰμ τοῦ προφήτου, ἔσχεν αὖθις τὴν χεῖρα κινουμένην καὶ ἐνεργόν. καὶ ἠξίου αὐτὸν συνδειπνῆσαι αὐτῷ. ὁ δὲ οὐ κατένευσε, λέγων παρὰ τοῦ θεοῦ κωλυθῆναι ἄρτον φαγεῖν ἢ ὕδωρ πιεῖν ἢ ὑποστρέψαι δι' ἧς ὁδοῦ εἰς τὴν πόλιν ἐλήλυθε· D καὶ ἀπῄει ἑτέραν τραπόμενος. ψευδοπροφήτης δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, τὸν Ἱεροβοὰμ ἀπατῶν καὶ πρὸς χάριν αὐτῷ ὁμιλῶν. οὗτος μαθὼν ὅσα ὁ τοῦ θεοῦ προφήτης καὶ εἴρηκε καὶ πεποίηκε καὶ ὡς ἄπεισι, κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ἠξίου ἀναστρέψαι καὶ παρ' αὐτῷ ξενισθῆναι. τοῦ δὲ ἀπαναινομένου, ὡς ἀπαγορεύσαντος τοῦ θεοῦ, "ἀλλὰ κἀγὼ προφήτης εἰμί" ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος εἶπεν ἀνήρ, "καὶ ἥκω κατ' ἐντολὴν τοῦ θεοῦ ἐπιστρέψων σε τραπέζης μοι κοινωνήσοντα." ἐπι-

1 ὁ add A. ἑώρτασαν A. 4 ἐκ Δαβὶδ om A. 6 δῆλον εἴη A. 7 ἐπ' αὐτῷ LXX, ἐπ' αὐτοῦ Iosephus. χεθήσεται A, χυθήσεται PW. 13 post ἄρτον add A cum Iosepho ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, quae om LXX.

servitutem traderetur. Ieroboamus autem sacerdotibus creatis araque exstructa festum celebrat: conscensaque ara cum sacerdotibus adstantibus iam sacrificaturus esset, propheta a deo missus "haec" inquit "dicit dominus: heus ara, erit quidam ex David, nomine Iosias, qui sacerdotes tuos supra te immolabit et ossa eorum comburet. ut autem verba mea vera esse constet, rumpetur ara et pinguedo in ea sita fundetur humi." statim his dictis et ara rumpitur et pinguedo victimarum effunditur: et Ieroboami manus, quam extenderat prophetam comprehendi iubens, arida facta mansit immobilis, donec precibus a propheta impetrasset ut in integrum restitueretur. qui a rege ad cenam invitatus recusat, quod divinitus interdictum sibi esset ne vel panem ederet vel aquam biberet vel eadem via reverteretur qua urbem ingressus esset: itaque alia via discedit. caeterum in ea urbe quidam pseudopropheta erat, qui Ieroboamum seducebat, eius gratiam aucupans. is cum audisset quae dei propheta et dixisset et fecisset, abeuntem persequitur, et assecutus rogat ut suo hospitio utatur. quod illo recusante ut divinitus interdictum, improbus ille vir "atqui et ego propheta sum" inquit "et ex dei mandato adsum ut sis mensae meae particeps."

P I 88 στευσεν ὁ προφήτης τοῖς τοῦ ψευδοπροφήτου λόγοις καὶ ὑπενόστησε. ξενισθέντι δ' ἐκεῖ τῷ προφήτῃ λόγος ἐγένετο κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐτήρησε τὰ ἐνταλθέντα αὐτῷ ἀναιρεθήσεσθαι κατὰ τὴν ὁδὸν παρὰ λέοντος. καὶ ὑποστρέφοντα λέων αὐτὸν ἔκτεινε καὶ παρακαθήμενος ἐφύλαττε τὸν νεκρὸν καὶ τὸ ὑποζύγιον. μαθὼν δὲ τὸ γεγονὸς ὁ ψευδοπροφήτης συνεκόμισε τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος καὶ ἔθαψε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν ἐνετείλατο, τῷ προφήτῃ συγκηδεῦσαι καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα θανόντος· τί τοῦτο μηχανησάμενος; ἵν' ὅτε κατὰ τὴν ἐκείνου προφητείαν κατασκαφῇ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τῶν ἱερέων καὶ ψευδοπροφητῶν πυρὶ παραδο- B θῇ τὰ ὀστᾶ, αὐτὸς διαφύγῃ τὴν ὕβριν εἰ τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ συγκατατεθῇ.

12. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐγένετο· Ἱεροβοὰμ δὲ τῆς αὐτῆς εἴχετο ἀσεβείας ἢ καὶ ἐπεδίδου καθ' ἑκάστην παρανομῶν, καὶ χρημάτων τὴν ψευδῆ τῶν ὑψηλῶν ἱερωσύνην παρεῖχε τοῖς θέλουσιν ὤνιον. καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἡ πρᾶξις αὕτη ἐλογίσθη αὐτῷ, καὶ εἰς ἀφανισμὸν τοῦ οἴκου αὐτοῦ γέγονε καὶ εἰς ὄλεθρον. εἰ δὲ τὸ τὴν ἀνίερον ἐκείνην ἱερωσύνην ἀποδίδοσθαι χρημάτων ἁμαρτία λελόγιστο, τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν πωλούντων καὶ ὠνουμένων τὴν θείαν ὄντως ἱερωσύνην, τὴν τῆς φρικτῆς καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τελεστικήν;

6 τὸ σῶμα] sic P e codice Colberteo: omittunt codices Wolfii, qui e coniectura dedit τὰ λείψανα. 14 ἢ] ἡ A. 15 παρεῖχε AW, παρεῖχε P.

Fontes. *Cap.* 12. *Iosephi Ant.* 8 9—12. *Regum* 3 13—16. *Paralip.* 2 12—17.

propheta fide adhibita pseudoprophetae verbis, redit: sed dum illo hospitio fruitur, divinitus audit se propterea quod iussa exsecutus non sit a leone interfectum iri. domum rediturum occidit leo, atque assidens et cadaver et iumentum custodit. quo pseudopropheta cognito, mortui corpus collectum sepelit, suisque liberis mandat ut se mortuum iuxta illum sepelirent: eo utique consilio ut, cum secundum praedictionem illius altare everteretur, et sacerdotum ac pseudoprophetarum ossa igni traderentur, eam contumeliam ipse iuxta hominem divinum situs effugeret.

12. Haec ita gesta sunt: Ieroboamus autem suam impietatem adeo non minuebat, ut etiam in dies augeret, falsum illud editorum locorum sacerdotium quibusvis pretio venditans: quae res noxae illi fuit imputata, et in familiae eius perniciem et interitum vertit. quod si profanum illud sacerdotium addicere pecunia nefas est habitum, quid de iis dicemus qui vere divinum illud sacerdotium, quo veneranda illa et incruenta victima immolatur, pretio vendunt atque redimunt?

Ἐνόσησε δὲ Ἀβιὰ ὁ υἱὸς Ἱεροβοάμ· καὶ ἔστειλε τὴν γυναῖκα C αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἀχιὰ τὸν προφήτην, εἰ ζήσεται ἐρωτήσουσαν. ἡ δὲ ἰδιωτικὴν μεταμφιασαμένη στολὴν ἀπῆλθε. καὶ ὁ προφήτης τὸ δρᾶμα γνοὺς "μὴ κρύπτε σαυτήν, γύναι Ἱεροβοάμ" ἔφη, "ἄπιθι δὲ καὶ τῷ ἀνδρί σου εἰπὲ ὅτι, ἐπεὶ καταλιπὼν τὸν θεὸν σεαυτῷ θεοὺς ἐποίησας χωνευτούς, προσδόκα τήν τε βασιλείαν ἀφαιρεθήσεσθαι καὶ αὐτὸς παγγενῇ ἐξολοθρευθήσεσθαι. ὅτι δέ σοι ἀσεβήσαντι καὶ τὸ πλῆθος ἐπηκολούθησεν, οὐδ' W I 62 ἐκεῖνο μένει ἀτιμώρητον. σὺ δὲ ἄπιθι, γύναι, καὶ θανόντα εὑρήσεις τὸν παῖδά σου, ὃς καὶ ταφήσεται θρηνηθείς· μόνος γὰρ ἐξ Ἱεροβοὰμ οὗτος ἦν ἀγαθός." ἀπελθοῦσα δὲ ἡ γυνὴ τὸν D μὲν παῖδα εὗρε θανόντα, τῷ δὲ ἀνδρὶ τὰ παρὰ τοῦ προφήτου ἀπήγγειλεν. ὁ δ' οὐδὲν ἐξ ἐκείνων ἐβελτιώθη, τυγχάνων ἀσύνετος.

Ῥοβοὰμ δὲ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος βασιλεύοντος ἐν Ἱερουσαλήμ, οἱ παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις ἱερεῖς καὶ Λευῖται καὶ ὅσοι τοῦ πλήθους ἦσαν συνιέντες τὸ ἀγαθόν, ἀποστάντες τῶν ἰδίων πόλεων εἰς Ἱεροσόλυμα παραγίνονται· κἀντεῦθεν ἡ βασιλεία τοῦ Ῥοβοὰμ ηὔξητο. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἠσέβησεν εἰς θεόν, καὶ πᾶς ὁ οἶκος Ἰούδα τῆς τοῦ θεοῦ θρησκείας κατωλιγώρησε. διὸ καὶ ἀνέβη Σουσακὶμ ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ μετὰ βαρείας δυνάμεως ἐν ἔτει πέμπτῳ τῆς βασιλείας τοῦ Ῥοβοάμ. συγ- P I 89 κλείσας δὲ αὐτὸν Ῥοβοὰμ ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν λαόν, ἐδέετο τοῦ

4 τὸ δρᾶμα — 5 ἄπιθι δὲ om A. 13 ἀπήγγειλεν· ὁ δ' οὐδὲν A, ἀπήγγειλε. Οὐδὲν δὲ PW. 15 δὲ add A.

Cum autem Abias Ieroboami filius aegrotaret, rex uxorem suam plebeia veste indutam ad Achiam prophetam mittit, percontaturam num puer evasurus esset morbum. sed propheta commento agnito "ne te" inquit "dissimulato, Ieroboami uxor; sed marito tuo dicito, quia deo relicto ipse sibi deos conflaverit, et regni amissionem et interitum cum omni familia ei esse exspectandum: praeterea cum populus eius etiam impietatem sit secutus, ne illum quidem fore impunitum. tu vero abi, mulier, filium tuum mortuum inventura, qui cum fletu sepelietur: solus enim ex Ieroboam bonus fuit." mulier digressa filium mortuum invenit, et prophetae verba nuntiat marito: quibus ille, quippe homo corrupti ingenii, nihilo factus est melior.

Sed Roboamo regnante Hierosolymis, Israelitici generis Levitae et sacerdotes et alii ex populo, quid bonum esset intelligentes, relictis suis oppidis Hierosolyma concesserunt. unde Roboami regnum augebatur, quamvis et ipse impietate laeserit deum, et tota Iudaica domus dei cultum neglexerit. quamobrem Susacus Aegyptiorum rex cum magnis copiis adscendit Hierosolyma, Roboamo quintum iam annum regnante. qui una cum populo in urbe conclusus salutem a deo votis exposcebant, delicta sua

θεοῦ δοῦναι σωτηρίαν αὐτοῖς, καὶ ἃ ἥμαρτον εἰς θεὸν ἐξωμολογοῦντο. παρακληθεὶς δὲ ὁ θεὸς οὐκ ἀπολέσειν αὐτοὺς ἀλλὰ δώσειν εἶπεν ὑποχειρίους τοῖς πολεμίοις. δεξαμένου τοίνυν ἐν τῇ πόλει Ῥοβοὰμ τὸν Αἰγύπτιον ἐπὶ συνθήκαις, παρασπονδήσας ἐκεῖνος τούς τοῦ θεοῦ τε θησαυροὺς ἐσύλησε καὶ τοὺς βασιλικοὺς ἐξεκένωσε, καὶ τὰ χρυσᾶ ὅπλα ἃ ἐποίησε Σολομὼν καὶ τὰ δόρατα τὰ χρυσᾶ ἃ ὁ Δαβὶδ ἀνέθετο πάντα ἀφείλετο. ἐτελεύτησε δὲ
B Ῥοβοὰμ ζήσας ἔτη πεντήκοντα καὶ ἑπτά, ἐξ ὧν ἑπτακαίδεκα βεβασίλευκε, διάδοχον τὸν υἱὸν καταλιπὼν Ἀβιού. καθ' οὗ Ἱεροβοὰμ ἐξεστράτευσεν, ἀεὶ καὶ τῷ Ῥοβοὰμ πολεμῶν. Ἀβιοὺ δὲ οὐκ ἔπτηξε τὴν ἔφοδον, ἀλλ' ἀντιτάξας αὐτῷ τοὺς οἰκείους, νίκην νικᾷ περιβόητον, ὡς μηκέτι θαρσῆσαι τὸν Ἱερυβοὰμ ἀντιπαρατάξασθαι. τελευτᾷ δὲ Ἀβιοὺ βασιλεύσας ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔτη τρία, ποιήσας τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου. καὶ ἐβασίλευσεν Ἀσὰ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τοὺς θείους θεσμοὺς τηρήσας κατὰ Δαβὶδ τὸν οἰκεῖον προπάτορα.

Τέθνηκε δὲ καὶ Ἱεροβοὰμ ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτη δύο καὶ εἴκοσι. καὶ διεδέξατο αὐτὸν Ναβὰτ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, κἀκεῖνος ἀσε-
C βὴς κατὰ τὸν πατέρα γενόμενος. ὃς πόλιν τῶν ἀλλοφύλων πολιορκῶν Γαβαθών, ἐπεβουλεύθη παρὰ Βαασὰν υἱοῦ Ἀχιά, καὶ τέθνηκε δύο ἄρξας ἐνιαυτούς. Βαασὰν δὲ τῆς τῶν δέκα φυλῶν βασιλείας ἐγκρατὴς γεγονὼς πᾶν τὸ γένος τοῦ Ἱεροβοὰμ ἐξωλόθρευσε. καὶ οὗτος δὲ ὡς Ἱεροβοὰμ παρηνόμησε καὶ τὸν λαὸν

12 ἀντιτάξασθαι A. 15 ἀσὰ etiam A, in margine βασιλεία ἀσᾶ.

confitentes. deus exoratus se non deleturum illos sed dediturum hostibus respondit. itaque susceptus a Roboamo per conditiones Aegyptius, rupto foedere et sacros et regios thesauros spoliat, et aurea arma a Salomone facta et aureas hastas a Davide dedicatas omnes rapit. moritur Roboamus anno aetatis quinquagesimo septimo, regni decimo septimo, successore relicto filio Abio; cui bellum intulit Ieroboamus, cum et Roboamum perpetuo armis lacessisset. Abius autem impetu eius non reformidato, sed domesticis illi copiis oppositis, celebrem victoriam reportavit, ut Ieroboamus in aciem descendere postea non auderet. mortuus est Abius cum triennium regnasset Hierosolymis, homo in deum impius. Asa vero filius eius regno suscepto divina instituta observavit, exemplo Davidis principis familiae suae.

Mortuus est et Ieroboamus, exactis in imperio annis duobus supra viginti. ei successit Nabat filius, homo et ipse ad exemplum patris impius: qui dum Gabathon urbem barbaram oppugnat, per insidias Baasae filii Achiae occiditur, anno regni secundo. Baasas vero regni Israelitici potitus omne Ieroboami genus exstirpavit, vir et ipse Ieroboamo nihilo obser-

ὁμοίως πεποίηκεν ἁμαρτεῖν. καὶ ἠπείλησεν αὐτῷ ὁ θεὸς διὰ Ἰηοὺ τοῦ προφήτου διαφθερεῖν τὸν οἶκον αὐτοῦ ὡς τὸν οἶκον Ἱεροβοάμ. τέθνηκε δὲ καὶ οὗτος, ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ βασιλεύσας ἔτη ἐπὶ τέσσαρσιν εἴκοσι. καὶ Ἠλὰ ὁ υἱὸς αὐτοῦ γέγονε τῆς πατρικῆς βασιλείας διάδοχος. ὃν Ζαμβρὴ ὁ ἄρχων τῆς ἵππου αὐτοῦ μεθύοντα κτείνας ἐπὶ δύο ἐνιαυτοὺς βασιλεύσαντα, τήν τε D βασιλείαν ἀφείλετο καὶ τὸ γένος ἅπαν τοῦ Βαασὰν ἐξωλόθρευσεν. ἡ δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν στρατιὰ πολιορκοῦσα τὴν Γαβαθών, μαθοῦσα ὅτι Ζαμβρὴ κτείνας τὸν Ἠλὰ ἐβασίλευσε, τὸν οἰκεῖον στρατάρχην Ζαμβρὴν ἐν τῇ παρεμβολῇ ἀνηγόρευσε, καὶ τὴν πόλιν Θερσὰ μετ' αὐτοῦ προκαταλαβοῦσα κρατεῖ ταύτης. Ζαμβρὴ δὲ ὁ πρότερος εἰς τὸ μυχαίτατον τῶν βασιλείων εἰσδὺς καὶ ἐμπρήσας αὐτό, συνδιέφθειρεν ἐκείνῳ καὶ ἑαυτόν, ἑπτὰ ἡμέρας τὴν ἀρχὴν κατασχών. εἶτα μερίζεται ὁ λαός, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ τὸν Ζαμβρὴν ᾑρεῖτο, τὸ δ' ἕτερον τὸν Θαμνί. ἀλλ' ὑπερι- W I 63 σχύσαντες οἱ τοῦ Ζαμβρῆ, καὶ ἀνελόντες τὸν Θαμνί, ἀστα- P I 90 σίαστον τὴν ἀρχὴν τῷ Ζαμβρῇ περιεποιήσαντο. ὃς πρότερον μὲν ἐν Θερσὰ διῆγεν βασιλεύων, ἔπειτα δ' ἐν Μαρεώνῃ τῷ ὄρει, ἐν ᾧ πόλιν ἐδομήσατο ἣ Σαμάρεια κέκληται, αὐτοῦ Σαμαραιὸν τὸ ὄρος καλέσαντος εἰς ὄνομα Σεμηρών, ἀφ' οὗ τοῦτο ἐπρίατο· χείρων τῶν πρὸ αὐτοῦ γεγονώς. καὶ κατέστρεψε τὴν ζωὴν ἐν Σα-

3 ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ] "haec addidimus ex ms. cod." Ducangius. 4 ἔτη om W. 10 Ζαμβρὴν] Ἀμαρῖνον Iosephus, Ἀμβρὶ (cod. Alex. Ζαμβρὶ) LXX: Vulgata cum libris Hebraeis Amri. 15 Θαμνί AW, Θαμνὴν P, Θαμνῆν codices Ducangii. 16 τὸν om A. 18 Μαρεώνῃ etiam Iosephus, ubi Σεμαρεῶνι Hudsonus et Havercampus: LXX Σεμερὼν vel Ἐμερών. 19 τὸ ὄρος om A. 20 σεμηρῶν A, σεβηρὼν W, Σεμειρὼν P: "Σέμειρον" (sic) "reposuimus ex mss." Ducangius: LXX Σεμὴρ, Iosephus Σεμάρου.

vantior legum, et populo delinquendi auctor. quare deus per prophetam Iehum ei comminatur, se eius quoque familiam ut Ieroboami excisurum. mortuus est hic anno regni vigesimo quarto, Ela filio regni successore relicto. quem anno imperii secundo Zambres eius magister equitum occidit ebrium, regnoque occupato universum Baasae genus delevit. caeterum Israeliticus exercitus dum Gabathon obsidet, audito Zambris facinore et occupatione regni, Zambrem alium, ducem suum, qui in castris erat, regem salutat, et urbem Thersam ductu illius occupatam obtinet. quare prior ille Zambres in intimam regiam sese recipit, eaque incensa una conflagrat, cum septem dies imperium tenuisset. facta post hoc populi secessione, alii Zambrem eligunt alii Thamnim. verum Zambrea factio viribus superior, Thamni sublato regnum Zambri tranquillum tradiderunt. is principio Thersae regnavit, deinde Mareone monte occupato urbem condidit nomine Samariam, cum ipse monti nomen Samarei indidisset de nomine Semeri, a

μαρείᾳ, δώδεκα βασιλεύσας ἐνιαυτούς. ἡ δὲ βασιλεία περιῆλθεν εἰς Ἀχαὰβ τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Οἱ μὲν οὖν τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖς ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ διὰ τὴν παρανομίαν αὐτῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διεφθάρησαν, Ἀσὰ δὲ ὁ τῆς Ἱερουσαλὴμ βασιλεὺς θεοφιλὴς ἦν. οὗ τῷ δεκάτῳ τῆς βα-B σιλείας ἔτει ὁ βασιλεὺς Αἰθιόπων στρατεύει κατ' αὐτοῦ μετὰ βαρείας δυνάμεως. ὁ δὲ τὸν θεὸν σύμμαχον ἐπεκέκλητο· καὶ συμπλακεὶς τοῖς Αἰθίοψι πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τοὺς δὲ λοιποὺς φυγόντας ἐδίωξε καὶ τὴν παρεμβολὴν ἐκείνων διήρπασε, καὶ πολλὰ αὐτὸς καὶ ὁ λαὸς ἐκομίσαντο λάφυρα. ἀναζευγνύντι δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ στρατιᾷ ὁ προφήτης Ἀζαρίας ὑπαντήσας, τῆς νίκης τὸν θεὸν εἶναι αὐτῷ δοτῆρα εἶπε καὶ τῷ λαῷ, δικαιοσύνης ἐπιμελουμένοις. καὶ μετιοῦσι μὲν ἀρετὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰσέπειτα ἐπηγγείλατο, τῶν δὲ τοῦ θεοῦ ἐντολῶν κατολιγωρήσασι πολλὰ συμβήσεσθαι λυπηρά. Ἀσὰ τοίνυν ἐν εὐσεβείᾳ τὴν ζωὴν ἀνύσας C καὶ εἰς γῆρας καταντήσας βαθὺ τέθνηκε, βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἑνὶ τεσσαράκοντα, Ἰωσαφὰτ οἰκείῳ υἱῷ τὴν ἡγεμονίαν καταλιπών.

13. Ἀχαὰβ δὲ ἐν Σαμαρείᾳ ἐκέκτητο τὰ βασίλεια, τοὺς πρὸ αὐτοῦ παραδραμὼν εἰς ἀσέβειαν, καὶ ὑπὸ τῆς γυναικὸς Ἰεζάβελ μᾶλλον εἰς κακίαν προβιβασθείς, ἣ τοῦ βασιλέως μὲν Τύρου καὶ Σιδῶνος θυγάτηρ ἦν, ἰταμὸν δὲ καὶ τολμηρὸν γύναιον. αὕτη ναὸν τῷ οἰκείῳ θεῷ τῷ Βὴλ ἐδομήσατο καὶ ἄλσος ἐφύτευσε

13 εὐδαιμονίαν AW, εὐδαιμονίας P. 14 ἐπηγγέλλετο A. 23 τῷ post θεῷ om A. ἐδομήσατο A, ἐδωρήσατο PW.

Fontes. *Cap.* 13. *Iosephi Ant.* 8 13. *Regum* 3 16—20.

quo eum emerat. vicit hic improbitate superiores reges. mortuus est Samariae anno regni duodecimo, quod ad Achabum eius filium devenit.

Sic Israelitarum reges alius post alium ob patrias leges violatas exiguo tempore perierunt, Asa vero rex Hierosolymorum, dei amans, regem Aethiopum cum magnis copiis invadentem deo adiutore invocato aggressus multos hostium occidit, reliquos in fugam versos persequitur, castra diripit, multis et ipse et populus spoliis auctus. reducenti exercitum regi propheta Azarias occurrit, victoriae deum et ipsi et populo propter iustitiae cultum auctorem exstitisse affirmat: quod si virtutem colerent, in posterum etiam fore felices; sin dei mandata neglexissent, multis aerumnis conflictaturos. Asa igitur vita pie acta, et longam senectutem adeptus, obiit anno regni primo et quadragesimo, filio Iosaphato relicto successore.

13. Achabus autem Samariae regiam tenebat. qui antecessoribus suis impietate superior, ab uxore Iezabele magis etiam ad improbitatem exstimulabatur. erat illa regis Tyri et Sidonis filia, muliercula ferox et audax, quae Belo deo suo aedem condidit et lucum consecravit, sacerdoti-

καὶ ἱερεῖς αὐτῷ καὶ ψευδοπροφήτας κατέστησεν. Ἠλιοὺ δὲ ὁ προφήτης ἐκ πόλεως Θέσβης, ζηλώσας ἐπὶ ταῖς ἀσεβείαις τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ, εἶπε πρὸς Ἀχαάβ "ζῇ κύριος εἰ ἔσται ὑετὸς εἰ μὴ διὰ λόγου μου." καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν ἐν τῷ χειμάρρῳ D Χορὰθ κατ' ἐντολὴν τοῦ θεοῦ· ἔνθα παρὰ κοράκων ἐτρέφετο ἄρτους αὐτῷ κομιζόντων πρωῒ καὶ κρέας τὸ δειλινόν, τὴν δὲ πόσιν αὐτῷ ἐχορήγει ὁ χείμαρρος. οὗ ξηρανθέντος εἰς Σαρεφθὰ πόλιν οὖσαν μεταξὺ Σιδῶνος καὶ Τύρου τῷ θεῷ πειθόμενος ἄπεισι. καὶ πρὸ τῆς πόλεως γυναικί τινι ἐντυχών, ὕδωρ αὐτῷ κομίσαι ἱκέτευεν. ὡς δ' ἐπορεύετο ἡ γυνή, καὶ ἄρτον αὐτῷ ἐνεγκεῖν ἠξίου. ἡ δὲ μιᾶς δρακὸς ἀλεύρου ἐξώμνυτο εὐπορεῖν καὶ βραχυτάτου ἐλαίου, καὶ συλλέξασα ξυλάρια ἀπιέναι ποιήσουσα μικρὰν τροφὴν ἑαυτῇ καὶ τοῖς παισίν, ἧς ἐκλιπούσης καὶ αὐτοὺς λιμῷ ἐκλιπεῖν. ὁ δὲ προφήτης θαρρεῖν αὐτῇ ἐγκελεύεται· μηδὲ P I 91 γὰρ ἐκλείψειν ἄλευρον ἐκ τοῦ ἀγγείου τοῦ τοῦτο φέροντος, μηδ' ἔλαιον ἐκ τῆς ληκύθου, ἕως γένηται ὑετός. ἡ δὲ πορευθεῖσα τόν τε προφήτην παρ' αὐτῇ ξενισθέντα καὶ ἑαυτὴν καὶ τὰ τέκνα ἐκ τοῦ βραχίστου ἐκείνου ἀλεύρου ἔτρεφεν ἕως ὁ λιμὸς παρελήλυθε. νοσήσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ θανόντος, ἐβλασφήμει κατὰ τοῦ προφήτου ἐκείνη. ὁ δὲ δοθῆναι αὐτῷ τὸ τεθνηκὸς παιδίον ᾔτησε. καὶ λαβὼν εἰς τὸ ὑπερῷον ἔνθα ᾤκει ἀνήνεγκε καὶ ἔθετο ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ· καὶ τὸν θεὸν ἱκετεύσας τρισσάκις ἐνεφύσησε τῷ νεκρῷ, καὶ ἀνέζησε. καὶ ἔδωκε τὸν παῖδα ζῶντα

2 Θεσβώνης Iosephus: LXX ἐκ Θεσβῶν. 10 ἐκωδύρετο (in marg. al. m. ἐπορεύετο) A.

bus etiam et pseudoprophetis institutis. Elias autem urbe Thesba ortus, perversam regis et populi religionem animo iniquissimo ferens, Achabo ait "ita vivit dominus, ut pluvia non descendet nisi ad preces meas." haec elocutus ex mandato dei ad torrentem Chorath abiit, ubi a corvis alebatur, qui mane panes, vesperi carnes illi afferebant; potum praebebat torrens. quo exsiccato, Sarephtham deo monente abit, urbem intra Tyrum et Sidonem sitam. ante quam, cum in mulierem quandam incidisset, orat ut aquam sibi afferat: quae dum abit, ut panem etiam afferat petit. illam iurantem, sibi pugillum duntaxat farinae unum esse et pauxillum olei, proinde se abire ad colligenda sarmenta ut exiguum cibum sibi et liberis paret, quo absumpto fame perituri sint et ipsi, propheta bono animo esse iubet: neque farinae cistam neque olei ampullam defecturam esse, donec pluvia descendisset. illa igitur et prophetam hospitem et se et liberos suos exigua illa farina alit, donec fames praeterisset. caeterum filio suo ex morbo defuncto cum propheta expostulat. sed ille mortuum sibi puerum dari iubet: quem in coenaculum, in quo ipse diversabatur, allatum in suo lectulo collocat; invocatoque deo, et cadavere ter afflato, puerum matri gratias

B τῇ γειναμένῃ· ἡ δ' ηὐχαρίστει. καὶ μετὰ ταῦτα ἐνετείλατο τῷ Ἠλιοὺ ὁ θεὸς πορευθῆναι καὶ προειπεῖν Ἀχαὰβ ὡς ἔσται ὑετός.
W I 64 ὁ δὲ λιμὸς ἐπὶ Σαμάρειαν καὶ τὴν χώραν ἅπασαν κεκραταίωτο. Ἀχαὰβ δὲ τὸν οἰκονόμον αὐτοῦ Ἀβδιοὺ ἄνδρα χρηστὸν παραλαβὼν ἀπῄει εἰ εὕροι τοῖς ἵπποις χιλόν. καὶ ὁ μὲν ἄλλην ἀπῄει ὁδόν, ἑτέραν δὲ Ἀβδιού, ἐρευνῶντες ποῦ ἂν εὕροιεν χορτὸν ἐν πηγαῖς ἢ χειμάρροις. συναντᾷ τοίνυν τῷ Ἀβδιοὺ ὁ Ἠλίας καὶ ᾔτει τῷ βασιλεῖ μηνύειν αὐτόν. ὁ δὲ καὶ μάλα ζητεῖσθαι παρὰ τοῦ Ἀχαὰβ ἔλεγεν αὐτόν, ἵνα ἀνέλοι εἰ εὕροι, καὶ κρύπτεσθαι συνεβούλευεν, ἔλεγέ τε καὶ αὐτὸς ἑκατὸν προφήτας κρύπτειν καὶ
C τρέφειν καὶ σώζειν οὕτω, τοὺς ἄλλους πάντας τῆς Ἰεζάβελ ἀνῃρηκυίας. ὁ δὲ ὤμοσε κατ' ἐκείνην ὀφθήσεσθαι τὴν ἡμέραν τῷ Ἀχαάβ. ἀπῆλθεν οὖν Ἀβδιοὺ καὶ ἀπήγγειλε περὶ τοῦ Ἠλία τῷ βασιλεῖ. καὶ ἰδὼν τὸν προφήτην ἐκεῖνος, εἰ αὐτός ἐστιν, ἤρετο, ὁ διαστρέφων τὸν Ἰσραήλ. Ἠλίας δὲ "σὺ μᾶλλον" εἶπε "καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου διαστρέφετε τὸν λαόν, καταλιπόντες τὸν κύριον καὶ ψευδεῖς τιμῶντες θεούς. ἀλλ' ἄθροισον εἰς τὸ Καρμήλιον τὸν λαὸν καὶ τοὺς σοὺς προφήτας καὶ τοὺς τῆς γυναικός." πάντων δὲ συνελθόντων εἶπεν Ἠλίας ὡς "ἐγὼ μόνος ὑπολέλειμμαι τοῦ θεοῦ προφήτης, οἱ δὲ ψευδοπροφῆται σφόδρα πολλοί. δότε οὖν μοι μόνῳ βοῦν, καὶ αὐτοῖς ἅπασιν ἕτερον, καὶ θύσαντες
D τοὺς βόας ἐπιθῶμεν ξύλοις τὰ θύματα, πῦρ δέ γε μὴ ἐπενέγκωμεν· καὶ ἕκαστος ἐπικαλείσθω τὸν οἰκεῖον θεόν, καὶ ὑφ' οὗ ἂν

4 Ἀβδιοὺ add A. 9 αὐτὸν ἔλεγεν ἵν' ἀνέλῃ A. 15 alterum ὁ AW, om P.

agenti viventem restituit. post haec Eliae mandat deus ut Achabo praedicat fore pluviam. invaluerat autem Samariae et in tota provincia fames. Achabus cum Abdia oeconomo suo, viro bono, exibat quaesitum equis suis pabulum, aliam ipse viam, aliam Abdias ingrediens, investigantes an in fontibus aut torrentibus alicubi gramen invenirent. Abdiae obviam fit Elias, seque regi indicari iubet. at ille eum accurate ab Achabo ad caedem quaeri respondet, monens ut se occultet; ac centum prophetas a se clam ali et conservari, caeteris omnibus a Iezabele interfectis. Elia vero iurante se illo die in Achabi conspectum venturum, praesentiam eius regi nuntiat. quo ille conspecto "num tu" inquit "is es qui depravat Israelem?" cui Elias "tu potius" inquit "et domus patris tui populum depravatis, relicto domino falsos deos venerantes. verum populum et tuos uxorisque tuae prophetas in montem Carmelum convocato." quibus omnibus congressis Elias ait "ego solus domini propheta superstes, pseudoprophetae autem plurimi sunt. sed date soli mihi bovem et illis omnibus alterum, quibus immolatis victimas lignis imponamus, igne non adhibito, ac suum quisque

αὐτόματον πῦρ ἐκλάμψῃ καὶ κατακαύσῃ τὰ ξύλα τε καὶ τὰ θύματα, ἐκεῖνος λογιζέσθω θεὸς ἀληθής." ἐπῄνεσε τὸ πλῆθος τοὺς λόγους, καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, καὶ θύσαντες τὸν μόσχον καὶ ἐπιθέντες ξύλοις ἄνευ πυρός, ἐπεκαλοῦντο τὸν Βάαλ πρωΐθεν εἰς μεσημβρίαν. μυκτηρίζων δὲ αὐτοὺς ὁ προφήτης μέγα βοᾶν αὐτοῖς συνεβούλευε, μή ποτε καθεύδῃ αὐτοῖς ὁ θεὸς ἤ τις ἀσχολία αὐτῷ ἐστιν. ὡς δ' οὐδὲν ἐκείνοις δεομένοις πολλὰ ἐπεραίνετο, ὁ προφήτης δώδεκα λίθους λαβὼν καθ' ἑκάστην φυλήν, ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον, ὤρυξε δεξαμενήν, ἐστοί- P I 92 βασε τὰς σχίδακας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, καὶ αὐταῖς τὰ ἱερεῖα ἐπενεγκὼν ὕδωρ ἐπιχεθῆναι τῷ θυσιαστηρίῳ ἐκέλευσεν, ὥστε καὶ τὴν δεξαμενὴν πληρωθῆναι. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπεκαλέσατο τὸν θεόν, καὶ πῦρ οὐρανόθεν ἐπὶ τὸν βωμὸν κατενήνεκτο πάντων ὁρώντων, καὶ τὴν θυσίαν καὶ τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους κατέφαγε, τὸ ὕδωρ τε καὶ τὸν χοῦν. ὁ λαὸς δ' ἐκπλαγεὶς ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν, ἕνα θεὸν ἀληθῆ τε καὶ μέγαν ὁμολογοῦντες. καὶ συλλαβόντες τοὺς ψευδοπροφήτας ἀπέκτειναν τοῦ προφήτου κελεύσαντος. εἶπε δὲ τῷ βασιλεῖ ὡς ὕσει μετὰ μικρὸν ὁ θεός, καὶ γέγονε κατὰ τὴν πρόρρησιν αὐτοῦ ῥαγδαῖος ὄμβρος. ἀπειλησάσης δὲ τῆς Ἰεζά- B βελ ἀνελεῖν τὸν Ἠλίαν, φοβηθεὶς ὁ προφήτης ἔφυγεν, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ γενόμενος ἀθυμῶν ἀποθανεῖν ἱκέτευε τὸν θεόν. κοιμηθεὶς δὲ διυπνίσθη παρά τινος ἀναστῆναι καὶ φαγεῖν αὐτῷ ἐπιτρέποντος. ὁρᾷ δὲ καὶ ὀλυρίτην ἄρτον ἐκεῖ καὶ ὕδωρ. καὶ φα-

10 τῷ βωμῷ A. 11 ἐπιχεθῆναι A, ἐπιχυθῆναι PW. 20 φοβηθεὶς ἐκεῖνος ἔφυγε A. 23 primum καὶ om A.

deum invocato. a quo autem ignis ultro effulserit et ligna cum victimis cremarit, is verus iudicetur deus." hac oratione a populo collaudata cum ignominiae sacerdotes ita fecissent, et vitulo mactato ac sine igni lignis imposito Baalem a diluculo usque ad meridiem invocassent, propheta per derisum eos hortatur ut magnum vociferarentur, si forsitan dormitaret illorum deus aut aliis negotiis esset occupatus. cum autem assidue flagitando nihil proficerent, propheta duodecim saxis pro tribuum numero sublatis altare struxit, scrobem effodit, ligna in altari digessit, victimas imposuit, aquam in altare effundi iussit ut scrobs etiam impleretur. his peractis, invocato numine, ignis videntibus omnibus de caelo in aram delatus et victimas et lapides una cum aqua et pulvere consumpsit. quo portento consternatus populus pronus in terram cecidit, unum esse deum verum et magnum confitentes: et iussu prophetae, manibus in impostores illos vates iniectis, omnes occiderunt. deinde regi dicit Elias deum paulo post missurum pluviam. itaque factum est ut praedixerat, et imber vehemens erupit. sed Iezabele mortem illi comminata, propheta territus fugit, et in deserto agens desperabundus mortem a deo expetit. sopitus a quodam excitatur iubente surgere et vesci: videt autem panem siligineum illic et aquam.

γὼν ἐκοιμήθη πάλιν, καὶ αὖθις ὁ ἄγγελος φαγεῖν αὐτῷ ἐγκελεύεται, ὡς πολλῆς αὐτῷ προκειμένης ὁδοῦ. καὶ πάλιν δὲ φαγὼν καὶ ἐνισχύσας ἐκ τῆς τροφῆς ἐκείνης, ἐπορεύθη ἡμέρας τεσσαράκοντα. καὶ γενόμενος ἐν τῷ ὄρει Χωρήβ, εἰσῆλθεν εἰς σπήλαιον, καὶ φωνῆς ἤκουσε "τί παραγέγονας ἐνταῦθα;" ὁ δὲ ἔφη "ὅτι ζη- C *λώσας ἔκτεινα τοὺς προφήτας τῆς Ἰεζάβελ, ἡ δὲ ζητεῖ με κτανεῖν." ὁ δὲ χρηματίζων εἶπεν αὖθις αὐτῷ "ἔξελθε αὔριον καὶ στῆθι ἐνώπιον κυρίου." καὶ ἐποίησεν οὕτως, καὶ αἰσθάνεται πνεύματός τε καὶ συσσεισμοῦ, καὶ ὁρᾷ καιόμενον πῦρ. εἶτα* W I 65 *λεπτῆς αὔρας γενομένης, ἀκούει φωνῆς ἐκεῖθεν ἀναστρέψαι κελευούσης αὐτῷ καὶ χρῖσαι βασιλέα τῆς Συρίας τὸν Ἀζαήλ, καὶ τὸν Ἰηοὺ βασιλέα τῷ Ἰσραήλ, καὶ τὸν Ἐλισσαιὲ εἰς προφήτην ἀνθ' ἑαυτοῦ, οἳ τοὺς ἀσεβεῖς ὀλοθρεύσουσιν. ὑποστρέψας δὲ Ἠλίας ὡς ἐκελεύσθη, εὗρε τὸν Ἐλισσαῖον ἀροτριοῦντα, καὶ ἐπέρ-* D *ριψεν αὐτῷ τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ καταλιπὼν πάντα ἠκολούθησεν αὐτῷ προφητεύειν ἀξιωθείς.*

14. *Ἀμπελῶνα δὲ πλησίον τῶν ἀγρῶν τοῦ βασιλέως Ἀχαὰβ κεκτημένος ὁ Ναβουθαὶ ἠξιοῦτο πωλῆσαι αὐτὸν τῷ βασιλεῖ ἢ ἀνταλλάξαι· ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο. καὶ ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦτο λελύπητο. μαθοῦσα δὲ Ἰεζάβελ τῆς λύπης τὸ αἴτιον, γραφὴν ἐποιήσατο ὡς ἐξ Ἀχαὰβ πρὸς τοὺς προέχοντας τῆς χώρας ἐν ᾗ κατῴκει ὁ Ναβουθαί, ἐγκελευομένην αὐτοῖς κατηγορῆσαι τοῦ ἀνδρὸς ὡς*

10 γενομένης αὔρας A. ἀναστρέψαι A, ἀνατρέψαι PW. 12 et 14 ἐλισαιὲ et ἐλισαῖον A, item in sequentibus. 21 πρὸς A, εἰς PW.

Fontes. *Cap.* 14. *Iosephi Ant.* 8 13—15. *Regum* 3 21 *et* 22. *Paralip.* 2 17 *et* 18.

quum edisset rursus obdormiit. angelus denuo eum vesci iubet, quod ei magnum iter instet. rursus igitur cibo sumpto, et recuperatis ex eo viribus, diebus quadraginta ambulat; et in Chorebum montem profectus antrum ingreditur. ibi voce audita "cur huc venisti?" respondet "cum dei studio vates Iezabelis occiderim, illa me ad necem quaeritat." tum is cuius vocem audierat denuo illi ait "cras egressus stato coram domino." cum ita fecisset, ventum sentit et concussionem, et ignem ardentem videt. deinde levi aura exorta, ex ea vocem audit quae reverti iubebat et Azahelem Syriae regem inungere, et Iehum regem Israelis, et Elisaeum suo loco prophetam, qui impios deleturi essent. regressus Elias quemadmodum iussus fuerat, Elisaeum arantem invenit: cui cum vellus suum iniecisset, ille relictis omnibus eum sequitur, ad vaticinandi munus evectus.

14. Interim Achabus vineam Nabothi suis agris conterminam vel emere vel permutato accipere cupiens, recusante possessore in animi aegritudinem incidit. cuius Iezabel edocta causam, sub nomine regis litteras ad proceres regionis in qua Nabothus habitat conscribit, qui-

βλασφημήσαντος κατὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ βασιλέως, καί τινας παρασκευάσαι καταμαρτυρῆσαι αὐτοῦ, καὶ καταλιθάσαι αὐτόν. ταύτην τὴν γραφὴν τῇ σφραγῖδι τοῦ βασιλέως ἐπισημηναμένη ἔστειλε πρὸς τοὺς ἄνδρας. κἀκείνων ποιησάντων ὡς ἐνετάλθησαν, P I 93 ὁ μὲν Ναβουθαὶ κατελεύσθη καὶ τέθνηκεν, ἡ δ' Ἰεζάβελ κληρονομῆσαι τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ναβουθαὶ τῷ Ἀχαὰβ ἐνετέλλετο, θανόντος ἐκείνου. ὁ δὲ ἐλυπήθη διὰ τὸν φόνον, τὸν ἀμπελῶνα δὲ ᾠκειώσατο. καὶ Ἠλίας κελεύσαντος τοῦ θεοῦ ἀπῄει πρὸς Ἀχαὰβ λέγων "ὅτι ἐφόνευσας τὸν Ναβουθαὶ διὰ τὸ σχεῖν τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ, διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος. ἔνθα οἱ κύνες τὸ ἐκείνου ἔλειξαν αἷμα, ἐκεῖ καὶ τὸ σὸν αἷμα καὶ τὸ τῆς γυναικός σου λείξουσι, καὶ αἱ πόρναι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου, καὶ ἅπαν τὸ γένος σου ἐξολοθρευθήσεται." Ἀχαὰβ δ' ἐπὶ τούτοις κατανυγεὶς ἔκλαυσε καὶ σάκκον περιεβάλλετο καὶ ἐνήστευσεν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μεταμελόμενος. καὶ ὁ θεὸς διὰ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ μὴ ἐπάξειν αὐτῷ τὰ ἠπειλημένα ἐδήλωσε τῷ προφήτῃ, B ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ταῦτα τελέσειν.

Ὁ δὲ τοῦ Ἄδερ υἱὸς βασιλεὺς Συρίας ἐστράτευσεν ἐπὶ Σαμάρειαν μετὰ βαρείας δυνάμεως καὶ συμμάχων πολλῶν. καὶ πολιορκῶν αὐτὴν ἔπεμψε πρὸς Ἀχαὰβ λέγων ὅτι "ὁ πλοῦτός σου καὶ αἱ γυναῖκές σου καὶ τὰ τέκνα σου ἐμά ἐστι· λήψομαι γὰρ πολέμῳ αὐτά. ἂν δ' ὅσα βούλωμαι παραχωρήσῃς μοι λήψεσθαι, λύσω τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπελεύσομαι." Ἀχαὰβ δὲ

3 τὴν AW, om P. 18 ἐπὶ τὴν A.

bus illum accusare iubebantur ut in deum et regem contumeliosis verbis usum, ac falsis testibus subornatis lapidare. eas litteras regio sigillo appresso ad illos mittit: qui iussa exsecuti Nabothum lapidibus obruerunt. quo facto Iezabel Nabothi vineam occupare Achabum iubet. qui etsi caedem illius aegre ferebat, tamen vineae haereditatem adiit. itaque Elias ad illum missus a deo "quia" inquit "Nabothum occidisti vineae illius obtinendae ergo, propterea ait dominus, quo in loco sanguinem illius linxerunt canes, eodem in loco tuum uxorisque tuae sanguinem lingent canes, et meretrices in sanguine tuo lavabunt, omnisque familia tua exstirpabitur." quibus verbis vehementer contristatus Achabus lamentatus est, indutoque sacco ieiunavit, facinora sua detestans. ea regis poenitentia motus deus prophetae significat, se poenas quas comminatus esset non ab illo expetiturum, sed temporibus filii eius illa facturum esse.

Post haec Aderis filius Syriae rex cum magnis copiis et multis auxiliaribus Samaria obsidione cincta legatos ad Achabum mittit qui ei dicerent "divitiae tuae et uxores tuae et liberi tui mea sunt: bello enim ea capiam: si vero mihi quaecunque voluero concesseris, soluta obsi-

"κἀγώ" ἔφη "καὶ οἱ ἐμοὶ πάντες σοί ἐσμεν." καὶ συναθροίσας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς γῆς, ὅσα πρὸς αὐτὸν διεπέμψατο ὁ πολέμιος ἀνεδίδαξε. τὸ δὲ πλῆθος μὴ πεισθῆναι αὐτῷ συνεβούλευσεν. C ὁ δὲ τοῖς πρέσβεσι τῶν πολεμίων εἶπε, μὴ δύνασθαι ποιῆσαι τὸ ἀπαιτούμενον. τοῦτο ἀγγελθὲν τῷ βασιλεῖ τῆς Συρίας εἰς ὀργὴν ἐκεῖνον ἐκίνησε, καὶ χάρακα βαλεῖν περὶ τὴν πόλιν καὶ χώματα ἐγειρεῖν ἐκέλευσε. προφήτου δέ τινος τῷ Ἀχαὰβ φήσαντος, παραδιδόναι τὸν θεὸν τοὺς πολεμίους αὐτῷ μετὰ τῶν παιδαρίων τῶν ἡγεμόνων ἐπιόντι αὐτοῖς, ἠρίθμησε τὰ παιδάρια, καὶ εὗρε διακόσια τριάκοντα δύο. τῶν δὲ πολεμίων εὐωχουμένων καὶ μεθυόντων κατὰ μεσημβρίαν ἐξῆλθεν ὁ Ἀχαὰβ παραλαβὼν τὰ παιδάρια. ὁ βασιλεὺς δὲ Συρίας ἰδὼν αὐτούς, δεδεμένους τοὺς προσιόντας παραστῆσαι αὐτῷ τισὶ τῶν οἰκείων προσέταξεν. D οἱ δὲ παῖδες τοῖς ἐπιοῦσι προσμίξαντες πολλοὺς ἀνεῖλον. ἑπομένη δὲ ὄπισθεν τῶν παίδων ἡ πᾶσα δύναμις Ἰσραήλ, ἐξαίφνης κατὰ τῶν Σύρων ὁρμήσασα, εἰς φυγὴν αὐτοὺς ἔτρεψεν, ὡς καὶ τὸν βασιλέα σφῶν μόλις φυγόντα σωθῆναι. καὶ ἀναστρέψας ἐκ τῆς διώξεως Ἀχαὰβ τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων διήρπασε, καὶ W I 66 ἐπανῆλθε πρὸς τὴν Σαμάρειαν. ὁ δὲ προφήτης αὖθις τοῦ Σύρου αὐτῷ προεῖπεν ἐπέλευσιν. ἤδη δὲ ἐπιστάντος τοῦ ἔαρος ἐπεστράτευσεν αὖθις ὁ Σύρος κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἐν πεδίῳ ἐσκήνωσεν. εἶπον γὰρ αὐτῷ οἱ περὶ αὐτόν, ἐν ὄρεσι τὸν θεὸν τῶν Ἑβραίων τὴν δύναμιν ἔχειν, οὐ μέντοι καὶ ἐν κοιλάσι. τοῦ δὲ προφήτου

2 διεπέμψατο] ἀνεπέμψατο A. 6 περὶ] ἐπὶ A. 10 διακοσίους A. 15 τοῦ ἰσραὴλ A.

dione discedam." Achabus ad haec "et ego" inquit "et mei omnes tui sumus:" ac convocatis imperii sui senioribus hostis legationem exponit. sed populo eum a deditione dehortato, legatis respondet se quae postularentur facere non posse. eo Syriae rex nuntiato iratus, vallo urbem circumdari et aggeribus cingi iubet. cum autem vates quidam Achabo dixisset, deum traditurum illi hostes cum pueris ducum eos invadenti, numerus eorum inventus est ducenti triginta duō; cum quibus circa meridiem convivantibus et inebriatis hostibus est egressus. eos cum Syriae rex vidisset, ministris suis imperat ut ad se vinctos adducerent. verum pueri illos aggressi multos occiderunt: quos pone secutae copiae Israeliticae, derepente facto impetu, Syros in fugam coniecerunt, adeo ut ipse rex eorum vix elaberetur. inde reversus Achabus direptis hostium castris Samariam redit. cui propheta Syrorum aggressionem denuo praedicit. itaque instante vere Syrus Israelitis denuo bellum infert, castris in planitie positis, cum e suis audisset Hebraeorum dei vires in montibus vigere, in vallibus non item. verum propheta denuo pro-

νίκην ἐπαγγελλομένου τῷ Ἀχαάβ, ἵνα (φησί) καὶ ἐν κοιλάσι P I 94
τὴν ἰσχὺν ἐπιδείξηται ὁ θεός, τὰς μὲν ἄλλας ἡμέρας ἡσύχαζον τὰ στρατόπεδα, τῇ δ᾽ ἑβδόμῃ μάχης συγκροτηθείσης φεύγουσιν οἱ Σύροι· καὶ Ἀχαὰβ ἐδίωκε καὶ ἀνῄρει αὐτούς. πολλοὶ δὲ περισωθέντες εἰς Ἄφεκκα τὴν πόλιν, ἐκεῖ διεφθάρησαν τοῦ τείχους ἐπιπεσόντος αὐτοῖς. ὁ δὲ τοῦ Ἄδερ υἱὸς μετά τινων ὀλίγων φυγὼν ἐκρύβη. οἱ δὲ περὶ ἐκεῖνον σάκκους ἐνδύντες καὶ σχοίνους ταῖς κεφαλαῖς περιδήσαντες προσῆλθον τῷ Ἀχαάβ, καὶ σώζειν τὸν ἑαυτῶν ἱκέτευον κύριον· ὁ δὲ κατένευσε. κἀκεῖνοι προσήγαγον τὸν ἀρχηγὸν ἑαυτῶν ἐφ᾽ ἅρματι ὀχουμένῳ τῷ Ἀχαάβ. ὁ δὲ ἐπὶ τὸ ἅρμα λαμβάνει αὐτὸν καὶ ἀσπάζεται καὶ θαρρεῖν ἐγκελεύεται. εἶτα ἐπὶ συνθήκαις ἀφῆκεν αὐτὸν ἀπελθεῖν, πολλὰ B
δωρησάμενος. ὁ προφήτης δὲ Μιχαίας τινὰ τῶν ὁμοφύλων ἠξίου πατάξαι αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς. τοῦ δὲ μὴ πειθομένου, ὑπὸ λέοντος αὐτὸν παταχθῆναι προέφη· καὶ γέγονεν εἰς ἔργον ἡ πρόρρησις. εἶθ᾽ ἑτέρῳ τὴν αὐτὴν προσῆγεν ἀξίωσιν· πλήξαντος δ᾽ ἐκείνου, καταδησάμενος τὴν κεφαλὴν προσῆλθε τῷ Ἀχαάβ, λέγων ἐπὶ φυλακῇ παραλαβεῖν παρὰ τοῦ ταξιάρχου αἰχμάλωτον, φυγόντος δ᾽ ἐκείνου τὸν ταξίαρχον ζητεῖν αὐτὸν ἀνελεῖν. ὡς δὲ δίκαιον εἶναι τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀχαάβ, λύσας ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν ἐπεγνώσθη ὡς ὁ προφήτης Μιχαίας ἦν. καὶ ἔφη τῷ Ἀχαάβ "ἐπεὶ τὸν βασιλέα Συρίας ἄνδρα ὀλέθριον ἀτιμώρητον ἀφῆκας, C
αὐτὸς ἀντ᾽ ἐκείνου ἀποθανῇ, καὶ ὁ σὸς λαὸς ἀντὶ τοῦ λαοῦ

3 συγκροτηθείσης] συρραγείσης A. 9 ἑαυτῶν A, αὐτῶν PW. 10 ἅρματος A. 19 ταξιάρχην A.

mittit victoriam Achabo, "ut" inquit "in vallibus etiam suam potentiam demonstret deus." caeteris diebus exercitus quievere; septimo autem, praelio commisso, terga dant Syri. quos Achabus persequens multos occidit, multi etiam Apheccam elapsi ruina murorum oppressi perierunt. Aderis porro filius cum paucis in fuga occultatur. eius satellites induti saccis et funibus capita vincti ad Achabum accessere, ut dominum suum conservaret supplicantes. annuit rex, adducunt illi ducem suum ad Achabum curru vehentem: qui eum curru recipit, salutat, bono animo esse iubet; deinde foedere icto cum multis muneribus dimittit. tum propheta Michaeas a quodam popularium caput suum verberari iubet. recusanti illi "at te leo" inquit "verberabit." itaque factum est ut praedixerat. cum idem alium iussisset, isque eum verberasset, obligato capite Achabum accessit: "a tribuno militum" inquit "captivus meae custodiae traditus effugit, ob quod ille me ad necem quaerit." id ubi iustum esse Achabus pronuntiat, soluto capite Michaeas agnitus Achabo ait "quoniam Syriae regem, hominem pestilentem, impune dimisisti, ipse illius loco morieris, et populus tuus pro illius populo." his au-

ἐκείνου." ἐλυπήθη τούτων ἀκούσας ὁ Ἀχαάβ. ἐπὶ δὲ τριετίαν
εἰρήνην ἀγαγών, εἶτα βουληθεὶς τὴν πόλιν Ῥεμμὰθ ὡς αὐτῷ
διαφέρουσαν ἀφελέσθαι τῶν Σύρων, ἠξίου καὶ τὸν βασιλέα τῆς
Ἱερουσαλὴμ τὸν Ἰωσαφὰτ συνεκστρατεῦσαι αὐτῷ. κἀκεῖνος κατέ-
νευσε, καὶ συνεβούλευεν ἐρωτῆσαι τὸν θεὸν διὰ τοῦ προφήτου,
εἰ εὐδοκεῖ. Ἀχαὰβ δὲ τοὺς ἑαυτοῦ προφήτας συγκαλεσάμενος,
εἰ πορεύσεται πρὸς πόλεμον ἤρετο. τῶν δὲ νίκην ἐπαγγελλομένων
D ὁ βασιλεὺς Ἰωσαφὰτ προφήτην ἐζήτησε τοῦ κυρίου. Ἀχαὰβ δὲ
εἶναι μὲν ἔφη, προσωχθικέναι δ' ἐκείνῳ, κακὰ προαγορεύοντι.
καὶ ὁ Ἰωσαφὰτ κληθῆναι αὐτὸν ἠξίου. κληθέντα δὲ τὸν Μιχαίαν
ἠρώτα ὁ Ἀχαὰβ εἰ μαχήσεται ἢ μή. ὁ δὲ "ἑώρακα τὸν Ἰσραὴλ"
ἔφη "διεσπαρμένον ἐν τοῖς ὄρεσιν ὡς ποίμνιον ἀποίμαντον. ὁ δὲ
κύριος εἶπέ μοι, τοὺς μὲν σωθήσεσθαι καὶ ἀναστρέψαι, σὲ δὲ
μόνον πεσεῖσθαι ἐν Ῥεμμάθ." ταῦτα τοῦ Μιχαίου εἰπόντος ὁ
Ἀχαὰβ πρὸς Ἰωσαφὰτ ἔφη "οὐκ εἶπόν σοι ὡς κακά μοι ἀεὶ
προφητεύει;" Σεδεκίας δέ τις τῶν ψευδοπροφητῶν ἐρράπισε
τὴν σιαγόνα Μιχαίου. ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ "μετ' ὀλίγον ταμεῖον ἐκ
P I 95 ταμείου ἀμείψεις κρυπτόμενος." ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀχαὰβ καθειρ-
χθῆναι αὐτὸν καὶ φυλάττεσθαι μέχρις ἂν αὐτὸς ὑποστρέψῃ
προσέταξε. καὶ ὁ Μιχαίας "ἐὰν ὑποστρέψῃς ἐν εἰρήνῃ σύ"
εἶπεν, "οὐκ ἐλάλησεν ἐν ἐμοὶ κύριος." ἤδη δὲ πορευθέντων
τῶν βασιλέων, καὶ ὁ τῶν Σύρων βασιλεὺς αὐτοῖς ἀντιπαρετάξατο,
ἐντειλάμενος τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ μηδενὶ πολεμεῖν τῶν ἄλλων,

2 Ῥεμμὰθ] "ita codex Colberteus et LXX: Iosephus Ἀράμαθαν habet" Ducangius. ῥεεμμὰν et mox ῥεεμὰν W. 5 τοῦ om A. 21 κύριος ἐν ἐμοί A. 22 παρετάξατο A.

ditis rex turbatus est. actaque pace per triennium, urbem Remmath ut ad se pertinentem Syris erepturus, a Iosaphato Hierosolymitano rege petit ut una militet. annuit ille, deumque per prophetam consuli iubet an expeditionem illam probet. Achabus prophetas suos convocat, an bellum sit ineundum rogat. illis victoriam pollicentibus Iosaphatus etiam prophetam domini quaerit. Achabus esse quendam respondet, sed sibi invisum esse, mala praedicere solitum. Iosaphatus eum vocari iubet. arcessitum Achabus rogat pugnandum sit an non. respondet ille "vidi Israelitas in montibus dispersos ut gregem sine pastore. sed dominus mihi dixit, illos quidem incolumes redituros, te vero solum Remmathae casurum." haec Michaea locuto, Achabus Iosaphato "nonne dixi" inquit "eum mihi male ominaturum esse?" Sedecias autem quidam ex pseudoprophetis alapam dedit Michaeae. cui ille inquit "tu paulo post ex alio conclavi in aliud transibis, latebras quaeritans." caeterum Achabus Michaeam in carcere custodiri iubet ad reditum suum. tum ille "si tu" inquit "incolumis redieris, non locutus est per me dominus." regibus iam profectis etiam Syrorum rex aciem instruit, et suis mandat ne

εἰ μὴ μόνῳ τῷ Ἀχαάβ. ὁ δὲ τὴν βασιλικὴν ἀμείψας στολήν, ἰδιωτικὴν ἐνεδύσατο. ἰδόντες δὲ οἱ τῶν Σύρων στρατάρχαι τὸν Ἰωσαφὰτ κεκοσμημένον βασιλικῶς, ᾠήθησαν εἶναι τὸν Ἀχαὰβ καὶ ἐκύκλωσαν αὐτόν. ὡς δ' ἔγνωσαν μὴ ὄντα τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ, ἀνεχώρησαν. εἷς δέ τις τὸ τόξον ἐντείνας βάλλει τὸν Ἀχαάβ. γνοὺς δὲ καιρίως πληγῆναι, τῷ ἡνιόχῳ ἐκέλευσε τὸ ἅρμα τῆς μάχης ἐξαγαγεῖν· καὶ περὶ δύσιν ἡλίου ἐξέλιπε. καὶ B οἱ μὲν Σύροι γνόντες τεθνηκότα τὸν Ἀχαὰβ ἀπῆλθον πρὸς W I 67 ἑαυτούς, ὁ δὲ τοῦ βασιλέως νεκρὸς κομισθεὶς εἰς Σαμάρειαν θάπτεται. τὸ δὲ ἅρμα καθημαγμένον τῷ φόνῳ τοῦ βασιλέως ἀπέκρυψαν ἐν τῇ κρήνῃ τῆς Σαμαρείας, καὶ οἵ τε κύνες τὸ αἷμα ἔλειξαν, αἵ τε πόρναι ἐπὶ τῇ κρήνῃ ἐλούοντο, ὡς Ἠλίας προείρηκεν. ἀπέθανε δὲ Ἀχαὰβ ὅπου ὁ Μιχαίας προηγόρευσε, τὸν ὄλεθρον μὴ φυγὼν καίτοι προρρηθέντα αὐτῷ, βασιλεύσας ἔτη δύο καὶ εἴκοσι. τὴν δὲ βασιλείαν ὁ παῖς αὐτοῦ Ὀχοζίας μετ' ἐκεῖνον παρέλαβεν.

15. Ἰωσαφὰτ δὲ τῷ βασιλεῖ Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς πρὸς Ἀχαὰβ συμμαχίας ἐπανελθόντι Ἰηοὺ ὁ προφήτης ἐπενεκάλει ὅτι ἀνθρώπῳ συνεμάχησεν ἀσεβεῖ· ῥυσθῆναι δ' αὐτὸν ἔλεγε παρὰ C τοῦ θεοῦ, καίτοι τῷ ἔργῳ αὐτοῦ προσοχθίσαντος. ὁ δὲ βασιλεὺς ηὐχαρίστει. εἶτα τὴν ὑπ' αὐτὸν περιερχόμενος χώραν, τοὺς

1 εἰ μὴ] ἀλλ' ἢ A. ὁ δὲ add A. 2 ἐνεδύσατο ἰδιωτικήν A. 11 ἀπέῤῥυφαν vel ἀπέῤῥιψαν A: malim ἀπένιψαν cum LXX: Iosephus ἀποκλύναντες. 12 ἐπὶ] παρὰ A. 15 ὀχοζίας AW, Ὀχοσίας P. 17 δὲ add A. 20 προσωχθίσαντος PW.

Fontes. *Cap.* 15. *Iosephi Ant.* 9 1—4. *Regum* 4 1—3. *Paralip.* 2 20 *et* 21.

quem petant nisi solum Achabum. is vero habitu regio deposito privatum sumpserat. itaque Syrorum duces Iosaphatum regaliter cultum, Achabum esse putaverunt, eumque circumdederunt; sed cum non esse regem Israelitarum vidissent, reliquerunt. Achabus autem sagitta ictus, cum letale esse vulnus sensisset, auriga currum e pugna educere iusso circa solis occasum moritur. eius obitu Syri cognito domum redierunt, regis autem cadaver Samariam relatum sepelitur. sed currum de caede eius cruentum in fonte Samariae occultabant (abluebant). sic et canes sanguinem eius linxerunt, et scorta fonte illo lavabantur, ut Elias vaticinatus fuerat. mortuus est Achabus ubi Michaeas praedixerat, interitu, quamvis ante audisset, non evitato, cum regnasset annos duos et viginti. regnum suscepit filius eius Ochozias.

15. Iosaphatum regem Hierosolymitanum ab expeditione domum redeuntem Iehus propheta increpat quod homini impio opem tulisset; eumque a deo, quamvis ea re offenso, esse conservatum. rex gratias agit; lustrataque omni dicione sua leges observari et iudicibus passim

νόμους τηρεῖν ἐνετέλλετο, καὶ κριτὰς πανταχοῦ καταστήσας δικαίως κρίνειν προσέταττε. Μωαβιτῶν δὲ καὶ Ἀμμανιτῶν προσλαβομένων καὶ Ἄραβας ἐπελθόντων αὐτῷ, ἐπεκαλεῖτο τὸν θεὸν εἰς βοήθειαν. προφήτης δέ τις ὑπερμαχῆσαι αὐτοῦ τὸν θεὸν εἶπε, καὶ κελεύει ἐξαγαγεῖν μὲν τὴν στρατιάν, μὴ συμμῖξαι μέντοι
D τοῖς πολεμίοις, ἑστῶτας δ' ὁρᾶν τὴν θεόθεν ἐπικουρίαν. ἕωθεν δ' ἐξελθὼν μετὰ τῆς στρατιᾶς ὁ βασιλεὺς τῇ μὲν ἵστασθαι ἐνετέλλετο, τοὺς ἱερεῖς δὲ προεστάναι τοῦ στρατεύματος μετὰ τῶν σαλπίγγων, καὶ τοὺς Λευίτας καὶ τοὺς ὑμνῳδοὺς ᾄδειν εὐχαριστήριον τῷ θεῷ. οἱ δὲ πολέμιοι κατ' ἀλλήλων κινηθέντες ἀλλήλους ἀπέκτεινον ὡς μηδένα σωθῆναι. Ἰωσαφὰτ δὲ εἰς διαρπαγὴν ἀφῆκε τῇ στρατιᾷ τὴν τῶν ἐναντίων παρεμβολήν. ἐντεῦθεν ὡς τὸ θεῖον ἔχοντα σύμμαχον δείσαντες αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἠρέμουν.

Ὀχοζίας δὲ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς τοῖς ἑαυτοῦ γονεῦσιν εἰς πονηρίαν ὡμοίωτο. περὶ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπέσχον οἱ Μωαβῖται τοὺς φόρους οὓς εἰσέφερον τῷ
P I 96 πατρὶ αὐτοῦ. νοσήσας δὲ πρὸς τὴν Ἀκκαρῶν θεόν, Μυῖαν ὠνομασμένην, ἔπεμψεν ἐρωτῶν εἰ ἀναρρωσθήσεται. Ἠλίας δὲ τοῖς ἐσταλμένοις ὑπαντήσας ἀναστρέφειν ἐκέλευε καὶ λέγειν τῷ πέμψαντι πρὸς τὸν τῶν ἀλλοφύλων θεὸν ὡς τῷ Ἰσραὴλ μὴ ὄντος θεοῦ, ὅτι ἐκ τῆς κλίνης οὐκ ἀναστήσεται. καὶ οἱ ἄνδρες ἐπανελθόντες εἶπον ἃ ἤκουσαν. Ὀχοζίας δὲ τίς ὁ ταῦτα εἰρηκὼς εἴη

5 κελεύειν A. 11 ἀπέκτενον A. 15 ἑαυτοῦ A, αὐτοῦ PW. 18 μυῖαν AW, Μυίας P. 23 εἴη om A.

constitutis rite fieri iudicia edixit. cum autem Moabitis et Ammanitis, qui etiam Arabes adsciverant, Iudaeam aggressis divinam opem imploraret, propheta quidam deum pro eo pugnaturum ait, et educere quidem exercitum iubet, non tamen invadere hostes, sed stantes divinum auxilium exspectare. rex mane egressus exercitum stare iubet, sacerdotes cum tubis ante exercitum consistere, Levitas et cantores gratiarum actionem cantare deo. tum hostes concitati mutuis sese caedibus confecerunt, ut ne unus quidem superesset. Iosaphatus castra hostium exercitui diripienda concedit. ab eo tempore barbari eum ut deo adiutore nixum veriti quieverunt.

Ochozias autem Israelitarum rex improbitatis parentum imitator fuit. eius regni anno secundo Moabitae vectigalia retinuerunt quae patri pendere soliti fuerant. ipse aegrotans ad Accaronensem deam, Muscam nomine, percontatum misit an convaliturus esset. legatis in itinere occurrit Elias, ac domum reverti iubet eique a quo missi essent dicere, quid miserit ad barbarorum deum, quasi Israeli deus non esset, eum e lecto suo non surrecturum. illi regressi audita referunt. Ochozia

ἠρώτα. τῶν δὲ μὴ εἰδέναι φησάντων, τὸ εἶδος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου λέγειν ἀπῄτει αὐτούς. εἰπόντων δὲ δασὺν εἶναι καὶ ζώνην δερματίνην περιεζῶσθαι, συνῆκεν ὡς Ἠλίας ἦν. καὶ πέμψας πεντηκόνταρχον σὺν τοῖς ὑπ' αὐτόν, ἀχθῆναι τὸν προφήτην ἐκέ- B λευσε. καὶ ὁ σταλεὶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους εὑρὼν αὐτὸν ἥκειν ἐκέλευε πρὸς τὸν βασιλέα. εὐξαμένου δὲ Ἠλιοῦ, πῦρ οὐρανόθεν ῥυὲν διέφθειρε τὸν πεντηκόνταρχον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. καὶ ὁ βασιλεὺς ἕτερον ἔστειλε πεντηκόνταρχον μετὰ τῶν πεντήκοντα· κἀκείνους ὁμοίως πῦρ οὐράνιον ἐδαπάνησε. καὶ αὖθις τρίτος ἐπέμφθη ταξίαρχος σὺν τοῖς ὑπ' αὐτόν. ὃς ἐπὶ τὸν προφήτην ἐλθών, πεσὼν προσεκύνησε καὶ παρῃτεῖτο τὴν ἐξ αὐτοῦ τιμωρίαν, λέγων ἄκων ἥκειν βασιλικῷ πεπεισμένος κελεύσματι, καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἀπελθεῖν πρὸς τὸν βασιλέα. Ἠλιοῦ δέ, ἀγγέλου αὐτῷ πορευθῆναι εἰπόντος καὶ μὴ πτοεῖσθαι, κατῆλθεν ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ ἀπελθὼν τῷ βασιλεῖ ἔφη "ἐπεὶ πρὸς ἀλλό- C τριον θεὸν ἔστειλας ζητῶν εἰ ζήσεις, ἴσθι ὡς οὐκ ἀναστήσῃ ἐκ τῆς νόσου ἀλλὰ τεθνήξῃ." ἀπέθανεν οὖν Ὀχοζίας κατὰ τὴν τοῦ προφήτου πρόῤῥησιν, τῷ ἀδελφῷ Ἰωρὰμ τὴν βασιλείαν καταλιπών. ὃς τὰς μὲν στήλας τοῦ Βάαλ, ἃς ἔστησεν Ἀχαὰβ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, συνέτριψε, τἄλλα δὲ ἀσεβὴς καὶ πονηρὸς ἦν καὶ τοῖς γονεῦσι προσεοικώς.

Ἠλιοῦ δὲ ἀναλαμβάνεσθαι μέλλων ἐπορεύθη μετὰ Ἐλισσαιέ. καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰορδάνην, τῇ μηλωτῇ αὐτοῦ τὸ ὕδωρ ἐπάταξε, καὶ διῃρέθη τὸ ὕδωρ, καὶ διῆλθον ἄμφω ἐπὶ ξηρᾶς. εἶτα

14 πτοεῖσθαι AW, προεῖσθαι P. 21 προσεοικώς A, προσεοικός PW.

rogante quisnam id dixisset, atque illis ignorare se dicentibus, de forma illius hominis percontatur: quem cum illi hirsutum esse dicerent et pelliceo cingulo cinctum, Eliam esse intelligit, ac centurione cum quinquaginta milibus misso eum adduci iubet. qui cum eum in vertice montis invenisset, ad regem ire iubet. verum ad Eliae preces ignis de caelo delapsus illum cum suis omnibus consumpsit. alii porro totidem a rege missi pari exitio perierunt. tertius ablegatus centurio cum suis militibus cum ad prophetam venisset, procubuit eumque adoravit, poenam deprecatus, quod invitus veniret iussu regis coactus, et oravit ut ipse ad eum veniret. Elias ab angelo amoto metu ire iussus de monte descendit, et regi ait "quoniam ad alienum deum misisti quaerens num evasurus esses, scito te de morbo non surrecturum sed brevi moriturum." obiit igitur Ochozias secundum Eliae praedictionem, Ioramo fratri regno relicto. qui statuas Baalis a patre Achabo erectas comminuit, ille quidem caetera impius et improbus atque parentum similis.

Elias in caelum assumendus, cum Elisaeo profectus ad Iordanem, vellere aquam percutit: ea percussa dirimitur, ut ambo per siccum

D W I 68 "αἴτησαι" εἶπε τῷ Ἐλισσαιὲ "τί ποιήσω σοι." ὁ δὲ διπλῆν τὴν ἐν αὐτῷ τοῦ πνεύματος χάριν γενέσθαι ᾔτησεν ἐπ' αὐτόν. Ἠλίας δὲ φορτικὸν εἶναι εἶπε τὸ αἴτημα, "πλὴν εἰ ὄψει με ἀναλαμβανόμενον, γεννήσεταί σοι." ἔτι δὲ λαλούντων αὐτῶν ἅρμα ἔμπυρον σὺν ἵπποις ὁμοίοις ἐπέστη καὶ ἥρπασε τὸν Ἠλίαν. ἀναφερόμενος δὲ τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπέρριψε τῷ Ἐλισσαιέ. καὶ ὃς λαβὼν αὐτήν, μηκέτι τὸν Ἠλίαν ὁρῶν ὑπέστρεψε. καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰορδάνην ἀπόπειραν ἐποιεῖτο εἰ ἔλαβε τὴν χάριν ὡς ᾔτησε, καὶ ἐπάταξε τὸ ὕδωρ τῇ μηλωτῇ· τὸ δὲ οὐ διῄρητο. καὶ εἶπε "ποῦ
P I 97 ὁ θεὸς Ἠλίου;" καὶ ἐπάταξε πάλιν· καὶ διέστη τὸ ὕδωρ, καὶ διῆλθεν. ἰδόντες δὲ αὐτὸν υἱοὶ τῶν προφητῶν πεντήκοντα, εἶπον "ἐπαναπέπαυται τὸ πνεῦμα Ἠλιοὺ ἐπὶ Ἐλισσαιέ," καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ ἐζήτουν πορευθῆναι, ἐρευνήσοντες μή ποτε ἦρε τὸν Ἠλίαν πνεῦμα κυρίου καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων ἢ τῶν βουνῶν· Ἐλισσαιὲ δὲ οὐκ ἐπέτρεπεν· ἐγκειμένων δ' ἐκείνων κατένευσε. καὶ ἐπορεύθησαν πεντήκοντα ἄνδρες καὶ ἐζήτησαν τρεῖς ἡμέρας καὶ οὐχ εὗρον. Ἐλισσαιὲ δὲ ἐν Ἱεριχῷ ἦν. καὶ ἦλθον οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως πρὸς αὐτὸν δεόμενοι μεταβλη-
B θῆναι παρ' αὐτοῦ τὰ ὕδατα τοῦ τόπου ἐκείνου πονηρὰ ὄντα καὶ ἀτεκνοῦντα. ὁ δὲ ἐν ἀγγείῳ καινῷ ἅλας αὐτῷ κομισθῆναι ἐζήτησε, καὶ κομισθέντος εἰς τὴν πηγὴν τῶν ὑδάτων καθῆκεν ἅλας ἐπικαλούμενος τὸν θεόν, καὶ τὰ ὕδατα ἐκ πικρίας εἰς γλυκύτητα

2 γενέσθαι om A. 3 εἶπεν εἶναι A. με AW, om P. 4 γενήσεται AW, γεννήσεται P. 6 αὐτοῦ] τὴν αὐτοῦ A. 13 ἐρευνήσοντες] εὑρήσοντες A. 14 ὑφ' A. 19 παρ' αὐτοῦ om A.

transirent. deinde Elisaeum petere iubet quid sibi fieri vellet. tum ille "ut gratia spiritus, qui in te est, in me conduplicetur." Elias etsi votum id grave esse diceret, tamen "si me in caelum assumi videris, compos" inquit "eius fies." dum haec loquuntur, currus igneus cum similibus equis Eliam abripit: dum sursum fertur, vellus suum Elisaeo iniicit: quo ille accepto Eliam videre desiit. ad Iordanem reversus periculum facit petitae ab Elia gratiae, aqua vellere verberata: quae cum non divideretur, "ubi est" inquit "Eliae deus?" sed cum denuo percussisset, divisa aqua transiit. eo viso quinquaginta filii prophetarum dixerunt "Eliae spiritus in Elisaeo consedit," eumque secuti sunt. studebant autem exire, quaesituri num spiritus domini Eliam sublatum in montem aliquem deiecisset: quod Elisaeus principio negat, sed instantibus concedit. quare viri quinquaginta toto triduo quaesitum non repererunt. Elisaeum Hierichunte habitantem cives convenerunt, rogantes ut eius loci aquas malas et sterilitatem inducentes mutaret. ille salem in novo sibi vase afferri iubet, allatum invocato dei nomine in

μετεβλήθησαν καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐναπέμεινε βλαβερόν. ἀπιόντος δέ που τοῦ προφήτου Ἐλισσαιέ, παιδάρια μικρὰ κατέπαιζον αὐτοῦ βοῶντα "ἀνάβαινε φαλακρέ." ἀλγήσας δ' ἐπὶ τούτῳ κατηύξατο αὐτῶν. καὶ ἐξῆλθον ἄρκτοι ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ ἀπέκτειναν ἐκ τῶν παίδων δύο καὶ τεσσαράκοντα.

Ἰωρὰμ δὲ ὁ υἱὸς Ἀχαὰβ μέλλων κατὰ Μωαβιτῶν ἐκστρατεύειν, Ἰωσαφὰτ τὸν βασιλέα τῆς Ἰουδαίας ἠξίου συμμαχῆσαι αὐτῷ. ὁ δὲ καὶ τὸν Ἰδουμαίων βασιλέα ὑπείκοντα αὐτῷ προσ- C λαβέσθαι σύμμαχον ἐπηγγείλατο. ἑνωθέντες δ' οἱ τρεῖς βασιλεῖς διὰ τῆς ἐρήμου ἀπῄεσαν ἐφ' ἡμέρας ἑπτά. καὶ τὸ ὕδωρ ἐπέλειψε τοῖς στρατεύμασιν. ἦλθον οὖν πρὸς Ἐλισσαιὲ οἱ τρεῖς βασιλεῖς καὶ ἐδέοντο σώζειν αὐτοὺς καὶ τὴν στρατιάν. ὁ δὲ τῷ Ἰωρὰμ ἔφη "πρὸς τοὺς τοῦ πατρός σου καὶ τῆς μητρός σου ἄπιθι προφήτας," καὶ ὤμοσε μὴ ἂν ἀποκριθῆναι αὐτῷ εἰ μὴ διὰ Ἰωσαφάτ. εἶτα ψάλλοντά τινα κληθῆναι ἐκέλευσε. ψάλλοντος δ' ἐκείνου πνεῦμα κυρίου ἐνέπνευσε τῷ προφήτῃ, καὶ ἐπέταξε πολλοὺς βόθρους ὀρύξαι παρὰ τὸν χείμαρρον· "ὄψεσθε γάρ" ἔφη "πλήρη τὸν χείμαρρον, οὔτε πνεύματος πνεύσαντος οὐθ' ὑετοῦ γεγονότος, καὶ πίεσθε εἰς κόρον, καὶ τῶν ἐχθρῶν D κυριεύσετε." καὶ ὁ μὲν οὕτως προείρηκεν· ἕωθεν δὲ τῇ ἐπαύριον ὁ χείμαρρος ὑδάτων ἐμπέπληστο, καὶ πλημμύρας γενομένης ἅπαν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἐκείνης τὸ ὕδωρ ἐκάλυψεν. ἀνατεί-

5 παιδίων A. 10 ἐφ'] ἐπὶ A. 13 τοῦ add A. alterum σου om A. 14 ὤμοσε A, ὤμοσεν αὐτῷ PW. 16 κυρίου om A. 17 βόθρους πολλοὺς A. 21 ἐπέπληστο A.

fontem coniicit: quo facto aquarum amaror in dulcedinem est conversus, amissa omni vi noxia. propheta quopiam iturus parvos pueros per ludibrium "adscende, calve" clamantes indignatus exsecratur. itaque ursi e montibus progressi pueros duos et quadraginta occiderunt.

Ioramus Achabi filius Moabitis bellum illaturus auxilium petit a Iosaphato Iudaeae rege. ille etiam Idumaeorum regem, qui sibi pareret, se adsciturum socium promittit. ita tres reges inita concordia septem diebus per desertum abierunt. exercitibus autem aqua destitutis Elisaeum adeuntes orant ut et se et milites conservaret. at ille Ioramo "ad patris tui et matris prophetas" inquit "abito", et iurat, si absque Iosaphato esset, se ne verbum quidem ei responsurum fuisse. deinde quendam vocari iubet qui psalleret. eo psallente, spiritu domini afflatus Elisaeus iubet multas effodi scrobes iuxta torrentem: visuros enim torrentem plenum, neque vento spirante neque imbre depluente; ac poturos ad satietatem, et hostium potituros. his praedictis postero die mane torrentis alveus impletus est adeo ut redundaret et omnis illius terrae

λαντος δὲ τοῦ ἡλίου πυρώδους καὶ προσβαλόντος τοῖς ὕδασιν, ἐρυθρὰ ταῦτα πρὸς τὴν αὐγὴν τοῦ ἡλίου ἐφαίνετο. οἱ οὖν Μωαβῖται ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐστρατοπεδευκότες καὶ ὑψόθεν κατασκοποῦντες, αἷμα τὸ ὕδωρ ὑπολαβόντες, καὶ νομίσαντες τοὺς βασιλεῖς πρὸς ἀλλήλους μαχέσασθαι καὶ ἀποκτεῖναι ἀλλήλους τοὺς στρατιώτας αὐτῶν, ὥρμησαν ἀσυντάκτως εἰς τὴν τῶν σκύλων διαρπαγήν. καὶ τῶν ἐχθρῶν περιστάντων αὐτούς, οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δὲ ἔφυγον. οἱ δὲ Ἰσραηλῖται διώκοντες εἰς τὴν P I 98 Μωαβῖτιν ἐνέβαλον καὶ τάς τε πόλεις καθεῖλον καὶ τὴν χώραν ἠρήμωσαν. ὁ βασιλεὺς δὲ Μωὰβ εἰς τὴν πόλιν ἐπανελθών, τὸν πρωτότοκον υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναγαγὼν ἐξ ἀπογνώσεως ἔθυσε καὶ ὡλοκαύτωσε τῷ θεῷ. τοῦτο οἱ βασιλεῖς ἰδόντες καὶ τῆς ἀπογνώσεως ἐκεῖνον οἰκτείραντες ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν.

W I 69 Ἰωσαφὰτ δὲ ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα τελευτᾷ, ζήσας μὲν ἔτη ἑξήκοντα, βασιλεύσας δ' ἐκ τούτων πέντε καὶ εἴκοσι, ἀνὴρ γενόμενος θεοσεβής τε καὶ δίκαιος. πολλοὺς δὲ παῖδας λιπών, διάδοχον τῆς βασιλείας τὸν πρεσβύτατον ἐποιήσατο Ἰωρὰμ κεκλημένον, ὁμωνύμως τῷ Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖ μητραδέλφῳ ὄντι αὐτοῦ.

B 16. Ἐν Σαμαρείᾳ δὲ τῷ Ἐλισσαίῳ διάγοντι πρόσεισι γυνή τις χήρα, ἀποκλαιομένη ὅτι χρεωστοῦσα καὶ μὴ ἔχουσα τὸ χρέος ἀποδοῦναι, τοὺς υἱοὺς ἀφαιρεῖται παρὰ τοῦ δανειστοῦ, εἰς δούλους αὐτῷ ἐσομένους. ὁ δὲ προφήτης, τί ἐν τῷ οἴκῳ

1 προσβάλλοντος A.

Fontes. *Cap.* 16. *Iosephi Ant.* 9 4. *Regum* 4 4—6.

superficies stagnaret. sole orto igniti eius radii in aquas incidentes effecere ut rubicundae apparerent. Moabitae igitur in montibus castra metati, et ex alto despicientes, sanguinem esse putavere, suspicati, orto inter reges dissidio milites sese invicem trucidasse. et dum incomposito agmine ad spoliorum direptionem properant, ab hostibus circumventi alii caeduntur alii in fugam vertuntur. quos Israelitae persecuti in Moabitidem impressione facta et urbes everterunt et regionem devastarunt. rex autem Moabitarum in urbem reversus filium suum primogenitum in murum adductum ex desperatione immolatum adolet deo. quo reges conspecto, miserti illius eo loci redacti, obsidionem solverunt. Iosaphatus autem Hierosolyma reversus obit anno aetatis sexagesimo, regni vigesimo quinto, vir pius et iustus: multisque liberis relictis natu maximum Ioramum successorem designavit, Israelitico regi cognominem avunculo suo.

16. Elisaeum Samariae degentem mulier quaedam vidua convenit, miserabiliter conquerens, quod solvendo non sit, liberos suos a feneratore in servitutem abripi. eam propheta rogat quid habeat in aedibus.

ἔχει, ἠρώτα αὐτήν· ἡ δὲ οὐδὲν ἕτερον ἔφη ἢ βραχύτατον ἔλαιον. καὶ ἐνετείλατο αὐτῇ χρήσασθαι ἀγγεῖα πολλά, καὶ ἐπιχεῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ἐν ἅπασι. πεποίηκε τὰ κελευσθέντα τὸ γύναιον, καὶ πάντα ἐλαίου ἐπλήσθησαν· καὶ ἀνήγγειλε τῷ προφήτῃ τὸ γεγονός. κἀκεῖνος ἀποδόσθαι τὸ ἔλαιον συνεβούλευσε καὶ ἀποτῖσαι τὸ χρέος καὶ τῷ περισσῷ εἰς διοίκησιν χρήσασθαι. ξενισθεὶς δὲ παρὰ τῆς Σουναμίτιδος καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ἀναπαυόμενος μὴ ἐχούσης παῖδα, προεῖπεν αὐτῇ συλλήψεσθαι καὶ τεκεῖν υἱόν. καὶ κατὰ τὴν τοῦ προφήτου πρόρρησιν ἔτεκεν. ἁδρυνθὲν δὲ τὸ παιδίον C τέθνηκεν. ἡ δὲ γυνὴ πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον εἰς τὸ Καρμήλιον ἀπεληλύθει, καὶ πεσοῦσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὴν συμφορὰν ἀπεκλαίετο. ὁ δὲ τῷ φοιτητῇ αὐτοῦ Γιεζὶ ἐνετείλατο ἀπελθεῖν, δοὺς αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ βακτηρίαν ἵνα ἐπίθηται αὐτὴν τῷ τεθνεῶτι παιδί. καὶ ἡ γυνὴ ὤμοσε μὴ ὑποστρέψαι εἰ μὴ αὐτὸς αὐτῇ συμπορεύσεται. ἐπείσθη οὖν ὁ προφήτης, καὶ ἀπελθὼν εὗρε τὸ παιδάριον ἀνακεκλιμένον ἐν τῇ κλίνῃ αὐτοῦ· καὶ προσευξάμενος ἀνέβη ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ συνανεκλίθη τῷ παιδαρίῳ καὶ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτό. καὶ ἑπτάκις οὕτω τοῦ προφήτου ποιήσαντος ἀνεζωώθη ὁ τεθνηκώς, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ζῶντα. ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Γάλγαλα. καὶ ἦν λιμός, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν D προφητῶν ἥκασι πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ τῷ διακόνῳ αὐτοῦ ἐπέταξεν ἑτοιμάσαι αὐτοῖς ἕψημα. καὶ συνέλεξεν ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ἀγροῦ λάχανα, οἷς καὶ τολύπη συνανεμέμικτο· ἡ δὲ βοτάνη ἐστὶ δηλητήριος· καὶ ἑψήσας προσήγαγε τοῖς ἀνδράσιν. ἐσθίοντες δὲ

7 σουμανίτιδος A. ἐχούσα (η) A. 23 σὺν ἀναμέμικτο A.

quae cum se nihil habere nisi pauxillum olei responderet, iubet ut multa vasa utenda petat, et in omnia de oleo infundat. quo illa facto, vasa omnia plena esse oleo prophetae nuntiat: quo ille vendito eam creditori satisfacere et quod supersit ad usum domesticum conferre iubet. idem Sunamitidi, cuius hospitio utebatur, orbae liberis praedixerat parituram esse filium; itaque factum est. verum puer iam grandiusculus obiit. itaque mulier ad Elisaeum in Carmelum venit, et pedibus eius advoluta calamitatem suam deplorat. ille discipulum Giezim, dato baculo suo quem puero mortuo imponeret, cum ea abire iubet. sed iurante muliere se non discessuram nisi ipse secum abiisset, paret propheta, puerum in lectulo iacentem invenit, precatus lectum conscendit, puero incubat, in eum sufflat: quod cum septies fecisset, mortuus reviviscit, et matri vivus a propheta restituitur. inde Galgala profectum, cum fame laboraretur, filii prophetarum conveniunt. quibus cum a famulo aliquid elixari iussisset, ille ex agro herbas colligit, quibus et cucurbita silvestris (toxicum id est) admista erat: coctas apponit. illi cucurbita

ἐπέγνων τὴν τολύπην, καὶ πρὸς τὸν προφήτην ὡς τεθνηξόμενοι ἐξεβόησαν. ὁ δὲ ἄλευρον κελεύσας ἐμβαλεῖν εἰς τὸν λέβητα, ἐπέτρεψε φαγεῖν, καὶ οὐδενί τι γέγονεν ἐκ τῆς τροφῆς πονηρόν. ἐνεγκόντος δ' αὐτῷ τινος ἄρτους εἴκοσι καὶ παλάθας, ἐνετείλατο P I 99 τῷ ὑπηρέτῃ αὐτοῦ παραθεῖναι τῷ λαῷ ταῦτα. τοῦ δέ, τί ἂν γένοιτο ταῦτα πρὸς ἄνδρας ἑκατόν, εἰρηκότος, "δός" εἶπε "ταῦτα, καὶ ἐσθιέτωσαν· κορεσθήσονται γὰρ καὶ καταλείψουσι περισσεύματα." καὶ εἰς ἔργον ὁ λόγος ἐγένετο.

Νεεμὰν δὲ μέγας ὢν παρὰ τῷ βασιλεῖ Συρίας λελέπρωτο. καὶ νεάνιδος αἰχμαλωτισθείσης Ἰσραηλίτιδος, ἡ γυνὴ Νεεμὰν δούλην ἔσχεν αὐτήν. ἥτις ἔφη πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς ὡς "εἰ ἀπῆλθεν ὁ κύριός μου πρὸς τὸν προφήτην Ἐλισσαιέ, ἀπηλλάγη ἂν τῆς νόσου αὐτοῦ." ἡ δὲ τῷ ἀνδρὶ τοὺς λόγους ἀπήγγειλε τῆς νεάνιδος, καὶ Νεεμὰν τὰ λαληθέντα τῷ βασιλεῖ Συρίας ἀνήνεγκε. καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπιστολὴν ἐκτίθεται περὶ τοῦ θερα- B πευθῆναι τὸν Νεεμὰν πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. Νεεμὰν δὲ λαβὼν δέκα τάλαντα ἀργυρίου καὶ ἑξακισχιλίους χρυσοῦς καὶ δέκα ἀλλασσομένας στολάς, ἐπορεύθη ἐπὶ Σαμάρειαν καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῷ βασιλεῖ ἐνεχείρισεν. ὁ δὲ ἀναγνοὺς αὐτὴν διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι "πρόφασιν καθ' ἡμῶν ὁ βασιλεὺς Συρίας ζητεῖ." Ἐλισσαιὲ δὲ ταῦτα μαθὼν "ἐλθέτω πρός με ὁ Νεεμάν" μεμήνυκε τῷ βασιλεῖ Ἰσραήλ. καὶ ἐλθόντι στείλας δεδήλωκεν ἀπελθεῖν εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ λούσασθαι ἑπτάκις, καὶ οὕτω τῆς λέπρας ἀπαλλαγήσεσθαι. ὠργίσθη δὲ Νεεμὰν ὅτι

17 ἀργυρίου A LXX, ἀργύρου PW.

animadversa prophetam inclamarunt tanquam e vestigio morituri. ille farina in lebetem iniecta eos vesci iubet: quo facto nihil ex eo cibo incommodi senserunt. cum quidam ei panes viginti attulisset ac palathas, ministrum ea populo apponere iubet. qui cum diceret "quid ista ad centum viros?" "dato" inquit "ut vescantur: nam et saturabuntur et aliquid supererit." et ita factum est ut ille dixerat.

Erat quidam Neeman nomine, magnae apud Syriae regem auctoritatis, lepra infectus. cuius uxori cum mulier Israelitica bello capta serviens dixisset, si ad Elisaeum prophetam abiret herus suus, morbum eius curatum iri, ea verba uxor marito, maritus regi Syriae refert; rex vero litteras scribit ad regem Israelis de Neemanis curatione. ipse Neeman, sumptis decem argenti talentis et sex mile aureis et decem stolis lautioribus, Samariam proficiscitur, litterasque regi tradit. quibus ille lectis vestes suas laceravit, Syriae regem causam contra se quaerere dicens. eo cognito Elisaeus ad se Neemanem mitti iubet. qui cum venisset, septies in Iordane lavandum esse per nuntium ei significat: sic lepra iri liberatum. Neeman vero iratus quod sibi propheta

μὴ ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης καὶ ηὔξατο καὶ ἐπέθετο αὐτῷ τὴν χεῖρα, καὶ ἀγανακτῶν ὑπεχώρει, λέγων "οὐκ εἰσι ποταμοὶ παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην; πορευθεὶς λούσομαι ἐν αὐτοῖς W I 70 C καὶ καθαρισθήσομαι." ὑποχωροῦντι δὲ εἶπον αὐτῷ οἱ θεράποντες "ποίησον τὸν τοῦ προφήτου λόγον, ῥᾴδιον ὄντα." καὶ κατέβη Νεεμὰν καὶ ἐβαπτίσατο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἑπτάκις, καὶ ἐκαθαρίσθη· καὶ ἀναστρέψας ηὐχαρίστει τῷ προφήτῃ, καὶ μὴ εἶναι θεὸν ἕτερον ὡμολόγει παρὰ τὸν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἠξίου αὐτὸν λαβεῖν τι ἐξ ὧν ἐκόμιζεν· ὁ δὲ ἀπηνήνατο. καὶ ὑπέστρεψε Νεεμάν. Γιεζὶ δὲ κατεδίωξεν αὐτὸν καὶ εἶπεν "ὁ προφήτης ἀπέστειλέ με λήψεσθαι ἀπὸ σοῦ τάλαντον ἀργυρίου καὶ δύο στολάς, δοθησόμενα δεομένοις τισὶν ἄρτι προσελθοῦσιν αὐτῷ." καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Νεεμάν· καὶ ὑπέστρεψε Γιεζὶ πρὸς Ἐλισσαιέ. ἔγνω δὲ ὁ προφήτης ὃ εἴργαστο τῷ Γιεζί, καὶ εἶπεν αὐτῷ "ὅτι ἔλαβες D τὸ ἀργύριον καὶ τὰ ἱμάτια ἀπὸ τοῦ Νεεμάν, ἡ λέπρα ἐκείνου κολληθήσεται σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου." καὶ ἐξῆλθε λελεπρωμένος.

Οἱ υἱοὶ δὲ τῶν προφητῶν οἱ μετὰ Ἐλισσαίου ἐπορεύθησαν εἰς τὸν Ἰορδάνην τεμεῖν ξύλα ὡς ἂν ποιήσωσιν ἑαυτοῖς σκηνάς· καὶ Ἐλισσαῖος αὐτοῖς συνεπορεύετο. τεμνόντων δὲ τὰ ξύλα ἑνὸς τὸ τῆς ἀξίνης σιδήριον ἐνέπεσεν εἰς τὸν ποταμόν. καὶ ὁ τῆς ἀξίνης κύριος τὸν προφήτην ἐπεκαλέσατο, καὶ τὸν τόπον ὑπέδειξεν

2 παρ' ἡμῖν ποταμοὶ A. 4 ὑποχωροῦντι AW, ὑπεργχωροῦντι P. 9 ὑπέστρεψε A, ὑπέστρεφε PW. 20 καὶ] καὶ ὁ A. συμπεπόρευτο A.

non obviam egressus esset ac manibus impositis vota fecisset, per indignationem discedit, quasi vero Syria non haberet flumina Iordane meliora, in quibus si lavisset, mundaretur. sed inter abeundum monitus a famulis ut prophetae pareret monitis, quae nihil difficile complecterentur, obtemperat, et septies in Iordane mersus mundatur; ac reversus gratiis prophetae actis confitetur non esse alium deum praeter Israeliticum, petens ut muneris aliquid acciperet. verum illo recusante discedit. Giezis autem eum persequens "propheta" inquit "me misit ut argenti talentum et duas stolas acciperem, quae det egentibus qui illum modo convenerunt." iis acceptis Giezis ad Elisaeum redit: qui cum factum illius cognovisset, ei dixit "quia pecuniam et vestes a Neemane accepisti, lepra illius tibi et semini tuo adhaerescet." sic ille leprosus exit.

Prophetarum autem filiis ad Iordanem ligna caesum profectis, ut sibi tabernacula constituerent, Elisaeo comitante, cuiusdam securis elapsa capulo in flumen decidit. is prophetam vocat, et locum monstrat ubi

αὐτῷ ἐν ᾧ κατέδυ ὁ σίδηρος. ὁ δὲ ξύλον λαβὼν ἐνέβαλεν ἐκεῖ. καὶ ἀνέδυ τὸ σιδήριον, καὶ ἐπιπολάσαν ἔλαβεν αὐτὸ ὁ ἀπολέσας αὐτό.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Συρίας ἐνέδραν ἐκάθισεν ἵν' ἕλῃ τὸν βασιλέα P I 100 τὸν Ἰωράμ. ἀπέστειλε δὲ ὁ προφήτης πρὸς Ἰωρὰμ φυλάττεσθαι αὐτῷ ἐντελλόμενος καὶ μὴ ἀπιέναι πρὸς θήραν. καὶ ὁ μὲν οὐκ ἐξῄει, Ἄδερ δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἁμαρτὼν τοὺς οἰκείους ὑπώπτευε γίνεσθαι προδότας τῶν βεβουλευμένων αὐτῷ. φησάντων δ' ἐκείνων οὐκ αὐτοὺς ἀλλὰ τὸν προφήτην Ἐλισσαῖον μηνύειν αὐτῷ τὰ ἀπόρρητα, στέλλει ἐν Δοθαῒν στράτευμα ἵν' αὐτὸν λάβοιεν. ἰδὼν δὲ τὸν λαὸν κύκλῳ τῆς πόλεως ὁ τοῦ προφήτου διάκονος, περιδεὴς ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν ἀπαγγέλλων τὸ πρᾶγμα. ὁ δὲ "μὴ δέδιθι" ἔφη, καὶ ἱκέτευσε τὸν θεὸν δεῖξαι τῷ διακόνῳ αὐτοῦ ὅπως φυλάττεται παρ' αὐτοῦ. καὶ δέδωκεν ὁ θεὸς τῷ B θεράποντι τοῦ προφήτου χάριν ἰδεῖν αὐτὸν ἅρμασι καὶ ἵπποις πυρίνοις κεκυκλωμένον. ἠμαύρωσε δὲ ὁ προφήτης προσευξάμενος καὶ τὰ ὄμματα τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐξελθὼν πρὸς αὐτοὺς ἔφη "ἀκολουθεῖτέ μοι καὶ δώσω τὸν Ἐλισσαῖον ὑμῖν." οἱ δὲ εἵποντο, καὶ τὰς ὄψεις βεβλαμμένοι καὶ τὴν διάνοιαν. ἀπαγαγὼν δὲ αὐτοὺς εἰς Σαμάρειαν, περιστῆσαι αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ δύναμιν τῷ βασιλεῖ ἐνετείλατο. καὶ τὸν θεὸν ᾔτει περιαιρεθῆναι τὴν ἀχλὺν ἐκ τῶν ὀμμάτων αὐτῶν. περιαιρεθείσης δὲ εἶδον ἑαυτοὺς οἱ Σύροι μέσον ἐμπεριειλημμένους τῶν πολεμίων. Ἐλισσαῖος δὲ

6 ἐντελλόμενος A, ἐντελλόμενον PW. 12 ἀφίκετο A, ἐγένετο PW. 13 δέδιθι A, δέθιθι W, δεῦθι P. 16 προσευξάμενος ὁ προφήτης A. 23 περιειλημμένους A.

demersum esset ferrum. at ille cum lignum iniecisset, emersit ferrum: idque supernatans aquae recipit is qui amiserat.

Cum rex Syriae Ioramum Israelitarum regem per insidias captaret, Elisaeus misso nuntio eum monet ut caveat nec venatum egrediatur. paret ille. Ader frustratus insidiis suos proditionis suspectos habere: illi affirmare non se sed Elisaeum prophetam arcana regi nuntiare. mittit igitur exercitum Dothaim ad prophetam capiendum: a quo minister illius urbem circumdatam videns, perterritus rem prophetae nuntiat. at ille timere vetat, ac deum orat ut famulo demonstret quomodo ipse divinitus custodiatur. quo impetrato videt famulus prophetam curribus et equis igneis vallatum. qui denuo precatus hostium oculos perstrinxit, et ad eos egressus "me sequimini" inquit, "et tradam vobis Elisaeum." sequuntur illi et oculis et animis occaecatis. quos cum Samariam perduxisset, regem iubet eos suis copiis circumdare; et deum orat ut caliginem illorum oculis amoveret. quo facto Syri se in hostium medio versari vident. verum Elisaeus neminem eos laedere patiebatur,

οὐδένα ἐπιθέσθαι αὐτοῖς παρεχώρει, ξενίσαι δὲ μᾶλλον καὶ ἀπολῦσαι ἀπαθεῖς συνεβούλευε. φιλοτίμως οὖν ὁ Ἰωρὰμ ἑστιάσας αὐτοὺς κατὰ τὸν τοῦ προφήτου λόγον ἀφῆκεν. οἱ δὲ ἀπῆλθον C καὶ τὰ γεγονότα τῷ ἑαυτῶν βασιλεῖ διηγήσαντο· καὶ ἐξεπλάγη.

17. Μετὰ ταῦτα δὲ πανστρατιᾷ παρελθὼν εἰς Σαμάρειαν ὁ βασιλεὺς Συρίας ἐπολιόρκει αὐτήν. καὶ ἐγένετο λιμὸς σφοδρότατος ἐν αὐτῇ, ὥστε κεφαλὴν ὄνου πεντήκοντα νομισμάτων ἀργύρου πραθῆναι, καὶ ξέστην κόπρου περιστερῶν πεντήκοντα νομισμάτων ὁμοίων. τοῦ δὲ βασιλέως Ἰωρὰμ περιιόντος τὸ τεῖχος ἐβόησε γύναιον "σῶσον ὦ βασιλεῦ." ὁ δὲ νομίσας τροφὴν αἰτεῖν τὴν γυναῖκα "πόθεν σε σώσω" βλασφημήσας αὐτὴν ἔφη "μήτε ἅλωνός μοι μήτε ληνοῦ ὑπαρχούσης;" τῆς δὲ κρίσιν αἰτεῖν εἰπούσης, λέγειν ἐπέτρεψε. καὶ ἡ γυνή "συνθήκας" εἶπεν D "ἐθέμην μεθ' ἑτέρας γυναικὸς γειτνιώσης μοι, θῦσαι τὰ τέκνα ἡμῶν καὶ ἀνὰ μίαν ἡμέραν ἀλλήλας θρέψαι. κἀγὼ μὲν τὸ ἐμὸν ἔθυσα, ἡ δὲ παραβαίνει τὰ ὡμολογημένα." τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ὑπερήλγησε καὶ τὴν ἐσθῆτα διέρρηξε, καὶ κατὰ τοῦ προφήτου ἐξώργιστο ὅτι μὴ δέοιτο τοῦ θεοῦ λῦσαι τὴν κάκωσιν, W I 71 καὶ τὸν ἀποκτενοῦντα αὐτὸν ἔπεμψεν. Ἐλισσαῖος δὲ τοῖς φοιτηταῖς ὁμιλῶν προεῖπεν αὐτοῖς ὅτι "ὁ τοῦ φονέως υἱὸς κτανεῖν με ἀπέστειλεν, ἀλλ' ὑμεῖς τὴν θύραν κλείσαντες κωλύσατε τὴν εἴσοδον τῷ σφαγεῖ· ἕψεται γὰρ μεταμεμελημένος ὁ βασιλεύς." καὶ

1 παρεχώρησε A. 2 συνεβούλευσε A. 8 πεντήκοντα] πέντε A Iosephus LXX (cod. Alex. πεντήκοντα πέντε).

FONTES. *Cap.* 17. *Iosephi Ant.* 9 4. *Regum* 4 6—8.

sed consulebat ut accepti hospitaliter incolumes dimitterentur. Ioramus rex prophetae monitis diligenter paret: illi discedunt ac regi quid acciderit nuntiant. Syrus audita re obstupescit.

17. Post haec cum omnibus suis copiis Samariam obsidet: in qua tanta fames orta est, ut caput asini quinquaginta nummis argenteis veniret, et sextarius columbini fimi totidem. cum autem rex Ioramus moenia circumiret, inclamat eum muliercula, conservari se petens. quam ille cibum petere suspicans, cum indignatione "mihi neque area est" inquit "neque torcular: quomodo te conservem?" sed illa iudicium petere se dicente, causam agere iubet. ibi mulier "pepigi" inquit "cum vicina mea ut filios nostros mactemus, et alternis diebus altera alteram alat. nunc cum ego meum mactarim, illa non stat conventis." his rex auditis ingenti dolore affectus et laceratis vestibus suis prophetae irascitur quod mala ista precibus non averteret, ac percussorem contra illum mittit. sed Elisaeus coetui discipulorum id praedixerat. "homicidae" inquit "filius misit qui me perimat, sed vos clausis foribus aditu percussorem prohibete: sequetur enim rex mutato consilio." ita-

οἱ μὲν κατὰ τὸν τοῦ προφήτου λόγον ἐποίησαν, Ἰωρὰμ δὲ μετα-
P I 101 βουλευσάμενος σπεύδων πρὸς τὸν προφήτην ἀφίκετο καὶ ᾐτιᾶτο αὐτὸν ὅτι μὴ δέοιτο τοῦ θεοῦ λῦσαι σφίσι τὰ λυπηρά. ὁ δὲ "αὔριον" ἔφη "δύο σάτα κριθῆς πραθήσεται σίκλου, καὶ σεμιδάλεως σάτον σίκλου." καί τις τῶν ἑπομένων τῷ βασιλεῖ "ἄπιστα" ἔφη "λέγεις, προφῆτα." ὁ δὲ "ὄψει μὲν" ἔφη "τὰ ἐπηγγελμένα, οὐκ ἀπολαύσεις δὲ αὐτῶν διὰ τὴν ἀπιστίαν." κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην κτύπον ἁρμάτων ἵππων τε καὶ ὅπλων καὶ πλήθους ἀλαλαγμὸν ἐνεποίησεν ὁ θεὸς τῶν Σύρων ταῖς ἀκοαῖς. οἱ δὲ συμμαχικὸν προσλαβέσθαι πολὺ τὸν Ἰωρὰμ οἰηθέντες καὶ ἐπέρχεσθαι σφίσι, λιπόντες τὸ στρατόπεδον περιδεῶς ἀπεδίδρασκον. λεπροὶ δὲ τέσσαρες ἄνδρες ἔξω τῆς πόλεως ἦσαν,
B τοῦ νόμου τοὺς λεπροὺς κελεύοντος ἐξωθεῖσθαι τῶν πόλεων. οἱ γοῦν λεπροὶ ἐκεῖνοι ἤδη τῷ λιμῷ φθειρόμενοι προσελθεῖν τῇ τῶν Σύρων παρεμβολῇ ἐβουλεύσαντο, λέγοντες ὡς "ἢ φείσονται ἡμῶν καὶ τραφέντες ζησόμεθα; ἢ ἀναιρεθέντες τῶν κακῶν ἀπαλλαγησόμεθα." ἧκον οὖν ὄρθρου πρὸς τὸ τῶν Σύρων στρατόπεδον, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἑωρᾶτο· παρῆλθον εἰς μίαν σκηνήν, καὶ κενὴν ἀνθρώπων κατέλαβον· ἐξ ἐκείνης εἰς ἑτέραν μετέβησαν, κἀκείνην ἔρημον οὖσαν εὑρήκασι· καὶ εἰς πλείους δὲ μεταβάντες ὡς οὐδενὶ ἐνετύγχανον, πρῶτον μὲν ἔφαγόν τε καὶ ἔπιον, εἶτα χρυσίον τε καὶ ἀργύριον καὶ ἱμάτια λαβόντες ἐκεῖθεν ἔκρυψαν, καὶ οὕτως

7 αὐτῶν post ἀπιστίαν A. 9 ἀλαλαγμὸν A, ἀλαλαγμῶν PW. 14 φθειρόμενοι τῷ λιμῷ A. 17 ὄρθρον A, ὄρθρους P, ὄρθους W. 22 ἱμάτιον A.

que factum est: nam Ioramus omissa priore cogitatione properanter ad prophetam venit, expostulans quod aerumnarum depulsionem deum non exoraret. at ille "cras" inquit "duo sata hordei siclo vendentur, et similaginis satum tantidem." tum quidam ex regis comitibus "incredibilia" ait, "propheta, dicis." cui ille "quae pollicitus sum" inquit "videbis; sed ob incredulitatem iis non frueris." ea igitur nocte sonitum curruum, equorum et armorum, et multitudinis fremitum in Syrorum auribus excitavit deus. qui magnas auxiliares copias advenisse Ioramo rati et contra se ire, castris relictis trepide aufugiunt. leprosi autem quattuor extra urbem erant (nam iis habitare in urbibus lege interdictum est), qui fame paene enecti castra Syrorum ingredi decreverunt. nam "aut parcent nobis Syri" inquiunt, "ciboque potiti vivemus, aut interfecti malis liberabimur." veniunt diluculo ad castra Syrorum, vident neminem: unum tabernaculum intrant, vacuum id hominibus deprehendunt: ex eo in aliud transeunt, illud etiam desertum inveniunt: in plura progressi cum in neminem incidissent, primum edunt et bibunt, deinde aurum argentum vestem ablata occultant, et

εἰς τὴν πόλιν ἐλθόντες τὸ γεγονὸς ἀνεκήρυττον. ὁ δὲ βασιλεὺς C ἀκούσας ἐνέδραν εἶπεν εἶναι τοῦτο τῶν πολεμίων, καὶ μὴ προϊέναι διεκελεύετο, τοὺς δὲ κατασκοπήσοντας ἔπεμψεν. οἳ ἀπελθόντες ἐνέτυχον μὲν οὐδενὶ παρὰ τὴν ὁδόν, πλήρη δὲ αὐτὴν ἱματίων καὶ σκευῶν εὕρισκον. ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς διαρπάσαι τὴν παρεμβολὴν τῷ πλήθει ἐπέτρεψεν. ὅθεν τοσαύτη ἀφθονία τῶν ἀναγκαίων ἐγένετο, ὡς δύο σάτα κριθῆς σίκλου πωλεῖσθαι, σάτον δὲ σεμιδάλεως· τὸ δὲ σάτον ἐστὶν Ἰταλικὸν ἡμιμέδιμνον. μόνος δὲ τῆς ἀφθονίας ἐκείνης οὐκ ἀπώνατο ὁ τοῦ βασιλέως τριστάτης, κατὰ τὸν τοῦ προφήτου λόγον, ὃς τῇ αὐτοῦ προρρήσει ἠπίστησε· συρρευσάντος γὰρ τοῦ πλήθους ἐπὶ τὴν πύλην D τῆς πόλεως συνεπατήθη καὶ τέθνηκεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Δαμασκοῦ μετὰ ταῦτα ἐνόσησε. καὶ ὁ Ἐλισσαῖος ἀπῆλθε τότε πρὸς Δαμασκόν· καὶ ἤκουσεν ὁ νοσῶν περὶ τοῦ προφήτου, καὶ ἀπέστειλεν Ἀζαὴλ τὸν ἐντιμότερον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, ἐρωτῶντα εἰ ζήσεται. ἔπεμψε δὲ αὐτῷ καὶ δῶρα πολλά. ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ προφήτης τεθνήξεσθαι μὲν τὸν νοσοῦντα βασιλέα προεῖπε, τῷ δὲ Ἀζαὴλ ἐνετέλλετο μηδὲν ἐκείνῳ εἰπεῖν· αὐτὸς δὲ ἔκλαιε. καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Ἀζαὴλ τοῦ κλαυθμοῦ τὴν αἰτίαν, θρηνεῖν ἔφη προορῶν ὅσα ἐκ σοῦ συμβήσεται τοῖς Ἰσραηλίταις δεινά· σὺ γὰρ βασιλεὺς ἔσῃ P I 102 Συρίας. ὑποστρέψας δὲ Ἀζαὴλ πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ, ἀπήγ-

1 ἀνεκήρυττον AW, ἀνέκρυπτον P. 6 ἐγένετο τῶν ἀναγκαίων A. 8 ἡμιμέδιμνον] Iosephus μόδιον καὶ ἥμισυ. 9 μόνος A, μόνης PW. 10 τριστάτης] ἐπιστάτης A: illud LXX: Iosephus ὁ τῆς τρίτης μοίρας ἡγεμών.

ingressi urbem rem nuntiant. qua rex audita Syrorum insidias eas esse dicit, suos ab egressu deterret, speculatores mittit. qui in itinere in neminem inciderunt, sed castra plena vestibus et vasis repererunt. tum rex castra populo diripienda dat: unde tanta rerum necessariarum copia exstitit, ut duo sata hordei siclo venirent, et satum similaginis tantidem. est autem satum semimedimnus Italicus. solus autem eius ubertatis fructum non cepit dux ille regius, quemadmodum propheta dixerat, ob abrogatam verbis illius fidem: nam multitudine populi ad portam confluente obtritus est.

Post haec rex Damasci aegrotavit. Elisaeus autem tum Damascum abiit: cuius adventu aeger audito, misso Azahele ex honoratioribus ministris, percontatur an victurus esset, missis etiam muneribus multis. respondet ille paulo post moriturum esse aegrotantem, sed Azahelem vetat id illi dicere, et ipse plorat. ploratus causam sciscitanti Azaheli respondet, deplorare se mala quae ille Israelitis illaturus esset: eum enim Syriae regno potiturum. Azahel ad dominum suum reversus nun-

γειλε φάναι τὸν προφήτην ὡς ζήσεται. τῇ δ' ἐπιούσῃ δίκτυον αὐτῷ ἐπιβαλὼν διάβροχον, τὸν μὲν ἀπέπνιξεν, αὐτὸς δὲ τῆς βασιλείας ἐπείληπτο.

18. Ὁ δὲ τοῦ Ἰούδα βασιλεὺς Ἰωράμ (ἡ γὰρ αὐτὴ κλῆσις ἀμφοῖν τοῖν βασιλέοιν προσῆν) εἰς ἀσέβειαν ἐξεκυλίσθη παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Γοθολίας, θυγατρὸς οὔσης τοῦ Ἀχαάβ, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἀνεῖλε καὶ τοὺς πατρῴους θεράποντας, καὶ τὸν λαὸν συνασεβεῖν αὐτῷ κατηνάγκαζεν. οὕτω δὲ βιοῦντι ὁ προφήτης ἐπέστειλε, προμηνύων αὐτῷ τὸν ἐσόμενον ὄλεθρον καὶ τὴν
B W I 72 τῶν γυναικῶν αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων φθορὰν διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν τοῦ λαοῦ κάκωσιν· ἃ καὶ εἰς ἔργον ἐξέβησαν, Ἀράβων ἐπιστρατευσάντων τῇ Ἰουδαίᾳ, ἑνὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ περισωθέντος τοῦ Ὀχοζίου. Ἰωρὰμ δὲ μετὰ ταῦτα νοσήσας, ὡς ὁ προφήτης προείρηκε, βιαίως ἐξέψυξε, ζήσας μὲν ἐνιαυτοὺς τεσσαράκοντα, βασιλεύσας δὲ ὀκτώ. ἡ δ' ἀρχὴ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ὀχοζίᾳ περιελήλυθεν.

Ἰωρὰμ δὲ τῷ ἑτέρῳ, τῷ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖ, κατὰ τῶν Σύρων στρατεύσαντι συνέβη τοξευθῆναι ἐν τῷ πολέμῳ. καὶ ὁ μὲν ἀνεχώρησε θεραπευθησόμενος τὴν πληγήν, ἡγεμόνα τῆς στρατιᾶς καταλείψας Ἰηοῦν τὸν τοῦ Ἀμασῆ· Ἐλισσαῖος δ' ἕνα τῶν μαθητῶν ἔπεμψε χρίσοντα εἰς βασιλέα τὸν Ἰηοῦν, ὡς τοῦ
C θεοῦ αὐτὸν ᾑρημένου. ὁ δ' ἐλθὼν ἰδίᾳ τῶν ἄλλων ἀπολαβὼν

5 τοῖν ἀμφοῖν τοῖν A. 6 γοθολιᾶς A. τοῦ] τῷ A. 7 αὐτοῦ AW, om P. 9 ἔστειλε μηνύων A. 13 ante Ἰωρὰμ PW add καί, om A. 17 τῷ alterum add A.

Fontes. *Cap.* 18. *Iosephi Ant.* 9 5 et 6. *Regum* 4 8—10. *Paralip.* 2 21 et 22.

tiat prophetam incolumitatem illi polliceri: postridie madido reticulo iniecto eum suffocat, ipse regnum invadit.

18. At Ioramus rex Iudaeorum (idem enim utrique regi nomen erat) a Gotholia uxore, Achabi filia, ad impietatem devolutus, et fratres sustulit et paternos ministros, et populum eandem sequi coegit impietatem. cui ita viventi nuntium misit propheta cladis imminentis et interitus uxorum et liberorum eius, ob impietatem populique vexationem. neque multo post Arabes bello Iudaeos afflixerunt, uno tantum Ochozia ex regiis filiis non interfecto. Ioramus etiam, ut propheta praedixerat, ex morbi gravitate interiit, anno aetatis quadragesimo, regni octavo, Ochozia filio successore relicto.

Accidit autem ut Ioramus alter, Israelitarum rex, suscepta contra Syros expeditione vulneratus, Ieho Amasis filio apud exercitum cum imperio relicto, ad curandum ictum abiret. sed Elisaeus quendam ex discipulis ad Iehum regem inungendum mittit, ut delectum a deo. qui

τὸν Ἰηοῦν, ὡς δή τι λέξων αὐτῷ μυστικώτερον, εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσδύς, τὸ ἔλαιον κατέχει τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς, φήσας αἱρεῖσθαι τὸν θεὸν εἰς βασιλέα αὐτόν, ἵν᾽ ἀφανίσῃ τὸ γένος τοῦ Ἀχαάβ. καὶ ὁ μὲν ἅμα τε εἶπε καὶ ἐκ τοῦ ταμιείου σπουδαίως ἐξέδραμε, πυνθανομένων δὲ τῶν σὺν αὐτῷ τί ἂν βούλοιτο ὁ καλέσας αὐτόν, καὶ μεμηνότι παρεικαζόντων ἐκεῖνον, "ὀρθῶς ἐκρίνατε" ἔφη, "ἐπεὶ καὶ λόγους μοι μεστοὺς μανίας ἀπήγγειλεν· εἴρηκε γὰρ βασιλέα με χειροτονεῖν τὸν θεόν." καὶ ὁ λαὸς ἀκούσας ταῦτα σαλπίζων ἀνηγόρευε βασιλέα τὸν Ἰηοῦν. ὁ δὲ αὐτίκα τοὺς λογάδας D τῶν ἱππέων παραλαβὼν ἐξώρμησεν, ἵν᾽ ἀθρόον ἐπέλθῃ τοῖς περὶ τὸν Ἰωράμ. τοῦ δὲ σκοποῦ τῷ Ἰωρὰμ ἱππεῖς ἥκειν φήσαντος, ἔστειλέ τινα ἐκεῖνος ἐρωτῶντα τί ἂν βούλοιντο. Ἰηοῦς δὲ μηδὲν ἀποκριθεὶς ἕπεσθαι αὐτῷ προετρέπετο. εἶτα καὶ δεύτερον ἔστειλεν· οὐδ᾽ ἐκείνου δὲ ἀναστρέψαντος, αὐτὸς ὁ Ἰωρὰμ τοῦ ἅρματος ἐπιβάς, σὺν Ὀχοζίᾳ ἐλθόντι πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἀδελφῆς αὐτοῦ ὄντι υἱῷ, συνήντησεν ἐν ἀγρῷ Ναβουθαὶ τῷ Ἰηοῦ, καὶ ἤρετο περὶ τῆς στρατιᾶς ὅπως ἔχει· ὁ δὲ βλασφημίας αὐτοῦ κατέχεεν. Ἰωρὰμ δὲ στραφεὶς ἀπεδίδρασκε δεδιώς. καὶ P I 103 Ἰηοῦς τὸ τόξον ἐντείνας βάλλει αὐτόν. καὶ τοῦ ἅρματος ἐκπεσὼν τέθνηκε, καὶ ἐρρίφη εἰς τὸν τοῦ Ναβουθαὶ ἀγρὸν κατὰ τὴν πρόρρησιν Ἠλιοῦ, ἣν πρὸς Ἀχαὰβ ἐποιήσατο. καὶ Ὀχοζίαν δὲ φεύγοντα ἐτόξευσεν Ἰηού, καὶ ἐκ τῆς πληγῆς μετὰ μικρὸν ἐτε-

1 τὸν om A. 2 αὐτοῦ om A. 14 ὁ om A. 16 ἀδελφοῦ A. τῷ] τοῦ A. 19 Ἰηοὺς PW, quae supra Ἰηοῦς cum Iosepho, infra Ἰηοὺ cum LXX.

Ieho seducto ut arcani aliquid communicaturus, et conclave ingressus, caput eius oleo perfundens, eum a deo creari regem ait ad Achabi genus delendum, et his dictis subito e conclavi se proripit. percontantibus autem suis quid ab illo vocatus esset, qui quidem furentis gestum prae se ferret, "recte" inquit "iudicatis: nam verba furore plena mihi nuntiavit: dixit enim me a deo creatum esse regem." quibus populus auditis, Iehum tubis inflatis regem salutat. quo facto ille delectis equitibus assumptis ad Ioramum subito opprimendum proficiscitur. cum autem speculator Ioramo dixisset adventare equites, mittit quendam qui roget quid velint. eum Iehus nullo dato responso se iussit sequi. misso et altero nec reverso, Ioramus ipse curru conscenso cum Ochozia sororis suae filio, qui visendi eius gratia venerat, Ieho in agro Nabuthis occurrit, rogans ut se haberet exercitus. qui cum maledictis eum insectaretur, Ioramus territus fugam capessit. tum Iehus intento arcu eum ferit, ut curru delapsus moreretur. sic in Nabuthis agrum est proiectus, quemadmodum Elias Achabo praedixerat. Ochoziam item fugientem sagitta icit Iehus, ex quo vulnere is quoque paulo post est

λεύτησεν, ἕνα βασιλεύσας ἐνιαυτόν. Ἰεζάβελ δ᾽ ἐκ τοῦ πύργου προκύπτουσα, κεκαλλωπισμένη πρὸς τὸ ἐπαγωγότερον, "ἀγαθὸς" εἶπε "δοῦλος ὃς τὸν δεσπότην ἀνεῖλεν." Ἰηοὺ δὲ ἄνωθεν αὐτὴν ῥῖψαι τοῖς εὐνούχοις προσέταξε. καὶ καταφερομένης αὐτῆς περιερράνθη τὸ τεῖχος τῷ αἵματι· ἡ δὲ τέθνηκεν. Ἰηοὺ δὲ B ταφῆναι αὐτὴν προστάξαντος διὰ τὸ γένος αὐτῆς τὸ βασίλειον, οἱ προσταγέντες οὐδὲν εὗρον ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς ἢ μόνα ὀστᾶ· ὑπὸ γὰρ κυνῶν διεσπάρακτο, ὡς Ἠλιοὺ προεφήτευσεν.

Ἦσαν δὲ ἐν Σαμαρείᾳ τῷ Ἀχαὰβ υἱοὶ ἑβδομήκοντα. ἐπέστειλεν οὖν Ἰηοὺ τοῖς ἄρχουσι Σαμαρείας καὶ τοῖς παιδαγωγοῖς τῶν υἱῶν Ἀχαάβ, δηλῶν τὸν κρείττω τούτων βασιλεῦσαι αὐτούς. πειρώμενος δὲ τῶν ἀνδρῶν ἔγραψε ταῦτα. οἱ δὲ αὐτὸν ἔχειν δεσπότην ἀντέγραψαν. καὶ αὖθις ἐπέστειλεν Ἰηού, εἰ δουλείαν ὁμολογοῦσιν αὐτῷ, τὰς κεφαλὰς πάντων τῶν παίδων τοῦ Ἀχαὰβ κομίσειν αὐτῷ. κἀκεῖνοι τὸ ἐπιταχθὲν πεποιήκασιν. ὁ δὲ πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως τεθῆναι τὰς κεφαλὰς ἐν δυσὶ τόποις ἐκέ- C λευσε. καὶ τούτου γενομένου προελθὼν "ἐγὼ μὲν" εἶπε "τὸν βασιλέα ἀνῄρηκα, οὗτοι δὲ κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ προφήτου ἀπώλοντο·" καὶ πάντας δὲ τοὺς συγγενεῖς Ἀχαὰβ ἐρευνήσας ἀπέκτεινεν Ἰηού. ἀπιόντι δὲ αὐτῷ εἰς Σαμάρειαν συναντᾷ Ἰωναδάβ, καὶ προσειπὼν εὐλόγησεν αὐτὸν ὅτι ἐξωλόθρευσε τὸ γένος τοῦ Ἀχαάβ.

W I 73 Εἶτα ἵνα μή τις λάθῃ τῶν ψευδοπροφητῶν καὶ τῶν ἱερέων τοῦ Βάαλ, θυσίαν ἐκήρυξε μέλλειν θῦσαι πολυτελῆ, καὶ πάντας

5 τῷ om A. 13 εἰ A, καὶ εἰ PW. 19 δὲ om A.

mortuus, cum unum regnasset annum. Iezabel autem de turri prospectans, exquisite culta ut gratiosior esset, "bonus" inquit "servus qui dominum suum sustulit." Iehus autem eunuchis mandat ut eam superne praecipitarent, e quo casu cruentatis parietibus illa periit. quam cum Iehus ob genus regium sepeliri iuberet, ministri praeter ossa nihil repererunt: canes enim eam dilacerarant, ut Elias praedixerat.

Erant Achabo Samariae septuaginta filii. Iehus igitur magistratibus Samaritanis et puerorum educatoribus scribit, significans ut praestantissimum illorum regem crearent. id autem tentandi gratia faciebat. illi rescribunt, eum esse suum dominum. rescribit igitur Iehus, si se servos suos esse faterentur, capita omnium filiorum Achabi allaturos. exsequuntur illi iussa. rex capita ante portam urbis duobus poni locis iubet, eoque facto progressus "ego" inquit "regem sustuli: isti secundum prophetae praedictionem perierunt." et omnes Achabi cognatos conquisitos necat. Samariam autem proficiscentem Iehum Ionadabus obviam egressus collaudat ob exstirpatam Achabi familiam.

Ne quis autem pseudoprophetarum et Baalis sacerdotum lateret, Iehus se magnifice facturum esse rem divinam denuntiat, sacerdotes et

τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καὶ τοὺς προφήτας παρεῖναι ἐκέλευσεν· εἰ δέ τις μὴ παρείη, θάνατον εἶναί οἱ ἔφη τὸ ἐπιτίμιον. ἀθροισθεῖσι δὲ ἐνδύματα δούς, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν οἶκον μετ' αὐτῶν ἀπελθὼν τοῦ Βάαλ, μή τινα αὐτοῖς ἕτερον ἀναμεμῖχθαι D προσέταξεν. τῶν δὲ μηδένα παρεῖναι φησάντων ἕτερον, στρατιώτας περιέστησεν ἔξω, κελεύσας ἀποκτεῖναι τοὺς ἔνδον. οἳ ἐκείνους τε πάντας ἀνεῖλον καὶ τὸν οἶκον τοῦ Βάαλ ἐνέπρησαν καὶ τὴν στήλην αὐτοῦ· τὰς δὲ χρυσᾶς δαμάλεις οὐ περιεῖλεν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ ἐπηγγείλατο τὸν οἶκον ἐξαφανίσαντι Ἀχαὰβ ἐπὶ τετάρτην γενεὰν τῶν παίδων αὐτοῦ διαρκέσειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ.

19. Οὕτω μὲν οὖν τὸ γένος ἐξωλοθρεύθη τοῦ Ἀχαάβ· ἡ δὲ θυγάτηρ ἐκείνου Γοθολία, ἣ Ὀχοζίᾳ συνῴκει τῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ βασιλεῖ, θανόντος ἐκείνου τῆς βασιλείας Ἰούδα ἐγκρατὴς οὖσα, σπούδασμα ἔθετο καὶ αὐτὴ τὸ γένος ἐξολοθρεῦσαι τὸ τοῦ P I 104 Δαβίδ. καὶ χωρὶς ἑνὸς ἀπέκτεινεν ἅπαντας. ἡ γὰρ ἀδελφὴ Ὀχοζίου Ἰωσαβεὲ καλουμένη, ἀναιρουμένων τῶν υἱῶν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, ἠδυνήθη ἕνα νήπιον ὄντα, ὄνομα Ἰωάς, ἀποκρύψαι, καὶ ἔτρεφεν αὐτὸν ἐπὶ ἔτη ἓξ λεληθότως. ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ Ἰωδαὲ ὁ ἀρχιερεύς, ᾧ συνῴκει ἡ Ἰωσαβεέ, προσκαλεσάμενός τινας τῶν ἑκατοντάρχων, ὑπέδειξεν ἐκείνοις τὸν Ἰωάς, καὶ κοινολογησάμενος τοῖς ἀνδράσι πείθει τῇ μὲν Γοθολίᾳ ἐπανα-

3 *μετὰ ταῦτα* om A. *μετ' αὐτῶν εἰς τὸν οἶκον ἀπελθὼν* A. 6 *παρέστησεν* A. 8 *αὐτοῦ*] *αὐτὴν* A. 11 *αὐτοῦ* om A. 19 *ἐπὶ* om A. 20 *ἡ* om A.

Fontes. *Cap.* 19. *Iosephi Ant.* 9 7 *et* 8. *Regum* 4 11 *et* 12. *Paralip.* 2 22—24.

prophetas omnes adesse iubet, mortem ei comminatus qui non venisset. cum convenissent, vestes eis dat, et una templum Baalis ingressus edicit ne quis alius iis admisceretur. qui cum neminem alium adesse dixissent, militibus qui foris adstabant mandat ut omnes illos occiderent et templum incenderent et ipsam statuam: caeterum aureos vitulos non sustulit. promisit autem ei deus, cum Achabi domum excidisset, regnum penes filios eius ad quartum usque genus permansurum.

19. Sic Achabi familia exstirpata est. at filia eius Gotholia post obitum Ochoziae mariti potita regno, Davidis et ipsa genus exstirpare contendit, unoque excepto interfecit omnes. nam Iosabe Ochoziae soror, cum filii fratris occiderentur, unum infantem nomine Ioam suffurata clam ad sexennium aluit. anno autem septimo Iodaes pontifex, cui Iosabe nupta erat, quibusdam centurionibus advocatis Ioam monstrat, sermoneque habito persuadet ut a Gotholia desciscentes regnum

στῆναι, τῷ δὲ παιδὶ τὴν πατρῴαν βασιλείαν ἐπανασώσασθαι. οἳ καὶ ὅρκοις τὰς ὁμολογίας πιστώσαντες ἀπῆλθον καὶ συνήθροισαν τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας καὶ φυλάρχους πρὸς τὸν Ἰωδαέ.
B ὁ δὲ αὐτοῖς τὸν Ἰωὰς ἐνεφάνισε λέγων "οὗτος ὑμῖν βασιλεὺς ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβίδ." καὶ τὸ ἱερὸν περιεκύκλωσε τῷ λαῷ, μέσον δὲ στήσας τὸν Ἰωὰς διάδημά τε αὐτῷ περιέθετο καὶ τὸ τῆς χρίσεως ἔλαιον καταχέας αὐτοῦ βασιλέα ἀπέδειξε· καὶ ὁ λαὸς ἐπευφήμησε. τῆς δὲ βοῆς ἡ Γοθολία ἀκούσασα, τῶν βασιλείων τεθορυβημένη ἐξέθορεν, ἑπομένης αὐτῇ καὶ τῆς στρατιᾶς. ἐλθοῦσαν δὲ εἰς τὸ ἱερὸν τὴν μὲν ἐντὸς οἱ ἱερεῖς εἰσεδέξαντο, τοῖς δὲ περὶ αὐτὴν τὸ πλῆθος ἀπεῖρξε τὴν εἴσοδον. ἡ δὲ τὸν παῖδα ἐστεμμένον ἰδοῦσα ἠπείλησεν ἀνελεῖν τοὺς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐπικεχειρηκότας. Ἰωδαὲ δὲ τοῖς ἑκατοντάρχαις ἐπέτρεψεν ἔξω τὴν Γοθολίαν ἑλκύσαντας ἀναιρῆσαι. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐποίησαν,
C Ἰωδαὲ δὲ τόν τε βασιλέα καὶ τὸν λαὸν ὥρκωσε τιμᾶν τὸν θεὸν καὶ τοὺς νόμους τηρεῖν. καὶ ἐπελθόντες αὐτίκα τῷ τοῦ Βάαλ ναῷ κατέσκαψάν τε αὐτὸν καὶ τὰ ἰνδάλματα τοῦ Βάαλ συνέτριψαν καὶ τὸν ἱερέα ἀπέκτειναν. τὸν δὲ βασιλέα ἐγκαθιστᾶσιν εἰς τὰ βασίλεια, ἑπταέτη τότε τυγχάνοντα. τῷ δὲ ἀρχιερεῖ Ἰωδαὲ τήν τε πρὸς τὸ θεῖον πίστιν τηρεῖσθαι καὶ τοὺς νόμους φυλάττεσθαι σφόδρα ἐμέλησεν.

Ἡβήσας μέντοι ὁ βασιλεὺς καὶ γυναῖκας ἠγάγετο δύο. τοῦ δὲ ναοῦ καθαιρεθέντος ἔν τισι μέρεσι παρὰ Γοθολίας, ὁ Ἰωὰς

8 ἐπεφήμησε A. 12 ἀνελεῖν hoc loco A, post αὐτῆς PW. 14 ἀναιρῆσαι A, ἀναιρεῖσθαι PW. 18 ἐγκαθιστῶσιν A.

Ioae paternum restituerent. illi ea pactione iureiurando firmata sacerdotes Levitas et tribunos ad Iodaem convocant. ille Ioa monstrato "hic" inquit "rex vester est ex semine Davidico." populoque circum templum collocato Ioam in medio statuit, diademate cingit, unctionis oleo perfundit, regem declarat, populo laetis vocibus acclamante. Gotholia clamore audito trepidans regia erumpit sequente exercitu. templum ingressam sacerdotes admittunt, sed satellites eius multitudo aditu prohibuit. illa puerum coronatum conspicata, necem comminatur iis qui regnum suum invasissent. Iodaes autem centurionibus mandat ut Gotholiam foras protractam trucident. quo facto regem et populum iureiurando adigit ut deum venerentur et leges servent. statim igitur Baalis aedem demoliti sunt, eiusque simulacra comminuerunt, sacerdote interfecto. regemque septennem tum in regiam introducunt. Iodaes pontifex magnum habuit studium ut fides erga deum et patriae leges servarentur.

Rex cum adolevisset, duas uxores duxit. et partes templi quasdam a Gotholia dirutas instauraturus, Iodae arcessito mandat ut per

ἀνακαινίσαι αὐτὸν προτεθύμητο. καὶ τὸν ἱερέα καλέσας Ἰωδαέ,
ἐκέλευσε πέμψαι τοὺς αἰτήσοντας ἐκ πάσης τῆς χώρας εἰς τὴν
ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ ὑπὲρ ἑκάστης κεφαλῆς ἀργυρίου ἡμίσικλον. D
Ἰωδαὲ δὲ φορτικὸν τοῦτο τῷ λαῷ συνεὶς λογισθήσεσθαι, ἑτέρως
μέτεισι τῶν χρημάτων τὸν ἔρανον. κιβώτιον γάρ τι κατασκευάσας
πάντοθεν κεκλεισμένον, τρῆμά τι πεποίηκεν ἄνωθεν ἐν αὐτῷ, καὶ
ἔθετο αὐτὸ παρὰ τὸν ναόν, καὶ ἠξίου ἐμβάλλειν διὰ τοῦ τρήματος
ὅσον ἑκάστῳ ἦν πρὸς βουλῆς εἰς ἀνακαινισμὸν τοῦ ναοῦ. ὅτι
γοῦν εἰς τὴν ἑκάστου προαίρεσιν ἀνεῖτο τὸ δοθησόμενον, ἀνε-
παχθῶς τε τὴν δόσιν πεποίηντο καὶ ἐφιλοτιμοῦντο περὶ τὴν τῶν
χρημάτων καταβολήν, ὥστε πολὺ χρυσίον ἀθροισθῆναι καὶ πλεῖ-
στον ἀργύριον, ἐξ ὧν ὅ τε ναὸς ἐπεσκευάσθη καὶ σκεύη πολλὰ W I 74 P I 105
πρὸς τὰς θυσίας εἰργάσθησαν, αἳ φιλότιμοι μέχρις ἐβίω Ἰωδαὲ
προσήγοντο τῷ θεῷ. ἐκείνου δὲ δικαίως καὶ κατὰ νόμον ζήσαν-
τος ἔτη ἑκατὸν πρὸς τριάκοντα καὶ οὕτω τὸν βίον ἐκλελοιπότος,
ἀμελῶς περὶ τὴν εἰς τὸ θεῖον διετέθη τιμὴν ὁ βασιλεὺς Ἰωάς,
καὶ οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἄλλως ἐξάρχοντες τοῦ πλήθους συνδιε-
φθάρησαν, καὶ προφητῶν δὲ διαμαρτυρομένων αὐτοῖς περὶ τῆς
εἰς τὸν θεὸν ἀσεβείας, οἱ δ' οὐκ ἐπαύσαντο. Ζαχαρίου δὲ τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀρχιερέως Ἰωδαὲ προφητεύοντος καὶ παραινοῦντος τὸν
βασιλέα καὶ τὸν λαὸν κατὰ νόμους ζῆν, ὁ Ἰωὰς χαλεπήνας κατα-
λευσθῆναι αὐτὸν ἐκέλευσεν. ἀναιρούμενος δὲ ὁ προφήτης δικά- B
σαι τὸν θεὸν ηὔξατο ἀνθ' ὅτου τῆς ζωῆς στερεῖται παρὰ τοῦ

1 ἀνακαινίσαι A, ἀνακαινίσθαι P, ἀνακαινέσαι W. 2 πέμψαι A, πέμψας PW. τὴν add A. 3 κεφαλῆς] φυλῆς A. 17 καὶ οἱ καὶ οἱ φ. A: Iosephus αὐτῷ καὶ οἱ. 19 τὸν om A. δ'] δὲ A.

totam provinciam dimitteret qui ad templum renovandum in singula capita sicli semissem exigerent. Iodaes vero, qui id populo fore grave intelligeret, aliam cogendae pecuniae rationem excogitat. cistulam undique clausam, quae superne foramen habebat, iuxta templum collocat, in quam quantum quisque vellet ad templi instaurationem coniiceret. quia igitur collatio illa cuiusque voluntati libera relinquebatur, nec gravatim contulere, et liberalitate inter sese certaverunt: itaque multum auri et plurimum argenti est collectum. unde et templum refectum, et vasa multa parata sunt ad sacrificia, quae, quoad vixit Iodaes, deo certatim offerebantur. illo autem anno trigesimo et centesimo aetatis iuste legitimeque actae defuncto, rex Ioas circa dei cultum factus est negligentior, una cum illo tribunis caeterisque magistratibus corruptis; neque ab impietate recesserunt, quamvis a prophetis admoniti. cum autem Zacharias propheta Iodaae filius regem et populum moneret ut ex legibus viverent, Ioas iratus eum lapidari iussit. qui cum occideretur, deum iudicem invocavit, quod ab eo vita privaretur qui patris

εὐεργετηθέντος ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ μέντοι καὶ ταχέως ἐδίκασεν· ὁ γὰρ τῶν Σύρων βασιλεὺς Ἀζαὴλ ἐπελθὼν ἐπολιόρκει τὴν Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ πάντας τοὺς θησαυροὺς τούς τε θείους καὶ τοὺς βασιλικοὺς ἀφελόμενος καὶ ὅσα ἐν ἀναθήμασι, τῷ Ἀζαὴλ παρέσχετο· ὃς τῷ πλήθει τῶν χρημάτων ἡσθεὶς τῆς πολιορκίας ἀπέσχετο.

Τοῖς δὲ Ἰσραηλίταις ὁ Σύρος οὗτος ἐπιτιθέμενος ἐκάκου αὐτοὺς σφόδρα. Ἰηοὺ δὲ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεύς, παραβάτης τῶν θείων γεγονὼς ἐντολῶν, καὶ βασιλεύσας ἔτη εἴκοσι καὶ ἑπτά, τέθνηκεν· (20) τῆς βασιλείας δὲ ἐπελάβετο Ἰωάχαζ
C ὁ υἱὸς αὐτοῦ. οὗ βασιλεύοντος ὁ τῶν Σύρων ἀρχηγὸς τὴν χώραν ἐκάκωσε, πόλεις τε πολλὰς αὐτοῦ κατασχὼν τὴν στρατιὰν αὐτοῦ μαχαίρας ἔργον πεποίηκεν. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἰωάχαζ τοῦ θεοῦ δεηθεὶς σωτηρίαν εὕρατο καὶ ἀνακωχὴν τῶν δεινῶν. ἑπτακαίδεκα δὲ βασιλεύσας ἔτη θνήσκει, διάδοχον τῆς βασιλείας ἐσχηκὼς Ἰωὰς τὸν υἱόν, ὁμωνυμοῦντα τῷ τῆς Ἰούδα φυλῆς βασιλεύοντι. οὐχ ὅμοιος δὲ τῷ πατρὶ ὁ Ἰωὰς οὗτος ἐγένετο, ἀγαθὸς δέ. ὃς καὶ τοῦ Ἐλισσαίου νοσήσαντός τε καὶ θνήσκοντος ἐθρήνει, πατέρα αὐτὸν καὶ ὅπλον καλῶν, ὡς δι' αὐτοῦ κρατῶν τῶν ἐχθρῶν. ὁ δὲ προφήτης παρεμυθεῖτο αὐτόν· καὶ τόξον ἐκέλευε λαβόντα βέλη
D βαλεῖν. τρισσάκις δὲ τοῦ βασιλέως τοξεύσαντος καὶ παυσαμένου, εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος "εἰ μὲν πλείω ἀφῆκας βέλη, ἐξέκοψας ἂν ῥιζόθεν τὴν τῶν Σύρων ἀρχήν· νῦν δ' ἰσαρίθμους τοῖς βέλεσι νίκας

5 ὃς — ἀπέσχετο om A. 13 ὁ om A. 21 τρισάκις A.

Fontes. *Cap.* 20. *Iosephi Ant.* 9 8 *et* 9. *Regum* 4 13 *et* 14. *Paralip.* 2 24 *et* 25.

sui beneficio viveret. neque diu dilatum est illud iudicium: nam Syriae rex Azahel Hierosolyma obsidione cinxit. ille omnes et divinos et regios thesauros templique donaria ei dedit: qui pecuniae magnitudine delectatus obsidionem solvit.

Idem Syrus Israelitas etiam graviter afflixit. nam et Iehus eorum rex divina praecepta violarat, anno regni septimo et vigesimo defunctus. (20) ei successit filius Ioachazus, quo regnante Syrus regioni cladem intulit, multis urbibus occupatis et eius exercitu caeso. Ioachazus vero precatus deum, salutem impetravit et mitigationem calamitatum, mortuus anno regni decimo septimo, filio Ioa relicto successore, Iudaicae tribus regi cognomine. hic patri dissimilis exstitit et vir bonus. nam Elisaeum ex morbo morientem luxit, patrem vocitans et praesidium, ut cuius ope victoria potiretur. at propheta eum consolatur: arcuque sumpto sagittas eiaculari iubet. qui cum ter eiaculatus desiisset, dixit propheta "si plures sagittas emisisses, Syrorum imperium fuisses fun-

νικήσεις αὐτούς, καὶ τὴν χώραν ἣν ἐκεῖνοι ἀφείλοντο ἐπανασώσεις σου τῇ ἀρχῇ." εἶτα ὁ προφήτης ἐξέλιπε καὶ ἔτυχε ταφῆς μεγαλοπρεποῦς. λῃσταὶ δέ τινα ἀνελόντες εἰς τὸν τάφον τοῦ προφήτου αὐτὸν ἔρριψαν· καὶ ἀνέζησεν ὁ ῥιφεὶς καὶ ἀνέστη. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀζαὴλ ὁ βασιλεὺς Συρίας, ἐπὶ διαδόχῳ τῷ υἱῷ Ἄδερ· ᾧ συμβαλὼν Ἰωὰς ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεύς, καὶ τρισσάκις ἡττήσας, ἐπανεσώσατο τῷ Ἰσραὴλ τὴν χώραν καὶ τὰς πόλεις ἃς Ἀζαὴλ ἀφείλετο ὁ τοῦ Ἄδερ πατήρ.

Ἰωὰς δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰούδα ἐτῶν μὲν ὢν ἑπτὰ ὅτε ἀνερρήθη, P I 106 βασιλεύσας δὲ ἐνιαυτοὺς τεσσαράκοντα, ἐτελεύτησεν, ἀναιρεθεὶς παρὰ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ. καὶ τὴν βασιλείαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμεσίας περιεζώσατο, εὐσεβὴς γεγονώς, ἐτῶν ὢν ὅτε τῆς ἀρχῆς ἐπέβη πέντε καὶ εἴκοσι, ἠνυκὼς δὲ τὴν βασιλείαν ἐπ' ἐνιαυτοὺς ἐννέα καὶ εἴκοσι. καὶ τοὺς ἀνελόντας τὸν πατέρα αὐτοῦ κολάσας, τοὺς ἐκείνων παῖδας ἀθώους ἀφῆκε κατὰ τὸν νόμον λέγοντα "οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ υἱῶν, οὐδὲ μέντοι διὰ πατέρας υἱοί." ὃς καὶ κατὰ τῶν Ἰδουμαίων καὶ Ἀμαληκιτῶν στρατεύσας συμμάχους ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐμισθώσατο. προφήτης δέ τις καταλιπεῖν τοὺς συμμάχους αὐτῷ συνε- B βούλευε καὶ μετὰ μόνων τῶν οἰκείων διαθέσθαι τὸν πόλεμον. ᾧ πεισθεὶς ἀπέλυσε τοὺς Ἰσραηλίτας, καὶ τὸν μισθὸν αὐτοῖς χαρισάμενος. συμβαλὼν οὖν τοῖς ἀλλοφύλοις ἐνίκησεν. οἱ δ' ἀπολυθέντες σύμμαχοι ὀργισθέντες τήν τε χώραν τῶν Ἰουδαίων

5 τῷ om A. 6 Ἄδερ] Iosepho Ἄδαδος. 7 τὴν — πόλεις] τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας A. 10 δὲ add A. 17 οὐδὲ] οὐ A. τῶν om A.

ditus eversurus; nunc victorias sagittis numero pares adepturus, et agros tuo regno ademptos recuperaturus." his dictis propheta exstinctus magnifice sepelitur. sed latrones cum quendam interfectum in prophetae sepulcrum coniecissent, revixit occisus et resurrexit. obiit et Azahel Syriae rex, Adere filio relicto successore: cum quo rex Israelitarum congressus, et ter victoria potitus, recuperavit Israelitarum provincias et urbes quas eis Azahel Aderis pater ademerat.

Ioas autem Iudaeorum rex declaratus septennis, anno imperii quadragesimo decessit, a famulis suis occisus. cuius filius, Amesias Hierosolymitano imperio potitus est, vir pius, anno aetatis vigesimo quinto, eoque functus novem et viginti. qui patris sui percussores supplicio affecit, eorum liberos indemnes dimisit, secundum legem cuius haec verba sunt "non morientur patres pro filiis neque etiam filii pro patribus." idem expeditione contra Idumaeos et Amalechitas suscepta socios ex Israelitis stipendio conduxit. sed cum prophetae cuiusdam monitu, Israelitis condonato stipendio dimissis, cum suis duntaxat popularibus administrato bello barbaros superasset, socii ob missionem irati

κατέδραμον καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον. Ἀμεσίας δὲ διὰ τὸ εὐτύχημα W I 75 φρονηματισθείς, καὶ ἀσεβήσας εἰς θεόν, διεπέμψατο πρὸς Ἰωὰς τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ, ἀπαιτῶν πρὸς αὐτὸν ἥξειν ὡς ὑποκεῖσθαί οἱ ὀφείλοντα, ἀπογόνῳ Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος τυγχάνοντι. ὁ δὲ ἀνταπέστειλε μηνύων αὐτῷ ὡς "τὴν κέδρον ἡ ἄκνος ἠξίου κῆδος ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῖς οἰκείοις ποιήσασθαι. ἐν τοσούτῳ δὲ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ παρερχόμενα συνεπάτησαν τὴν ἄκνον, καὶ C ἀπώλετο. τοῦτό σοι ἀρκετὸν εἰς παράδειγμα· καὶ μὴ ὅτι εὐτύχησας, πατάξας τοὺς ἀλλοφύλους, μεγάλα φρόνει, μηδὲ τὸν λαόν σου καὶ ἑαυτὸν εἰς κινδύνους συνώθει." πρὸς ταῦτα ὀργισθεὶς Ἀμεσίας στρατεύει κατὰ τοῦ Ἰωάς. φόβος δ' ἐμπίπτει τῇ αὐτοῦ στρατιᾷ, καὶ τρέπεται εἰς φυγήν· μονωθεὶς δὲ Ἀμεσίας συλλαμβάνεται παρὰ τῶν πολεμίων καὶ ἀπάγεται πρὸς τὸν Ἰωάς. ὁ δὲ δέσμιον ἄγων αὐτὸν ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ καθελὼν τοῦ τείχους μέρος, εἰσήλασε διὰ τοῦ καθαιρεθέντος εἰς τὴν πόλιν ἐφ' ἅρματος, καὶ ἀφείλετο τούς τε ἱεροὺς θησαυροὺς καὶ ὅσα ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπέκειτο. καὶ λύσας τὸν Ἀμεσίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σαμάρειαν. καὶ βασιλεύσας τὰ πάντα ἓξ καὶ δέκα ἔτη τε- D λευτᾷ. καὶ ἐβασίλευσεν Ἱεροβοὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἀμεσίας δὲ μετὰ ταῦτα ἐπιβουλευθεὶς ἀνῃρέθη, ζήσας τέσσαρας ἐνιαυτοὺς καὶ πεντήκοντα, βασιλεύσας δὲ εἴκοσι καὶ ἐννέα. ἐχρίσθη δὲ βασιλεὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀζίας, ἐτῶν ὑπάρχων ἑξκαίδεκα.

3 τοῦ Ἰσραήλ add A. 5 ἄκνος] ἄκαν et ἄκανος LXX et Iosephus. 9 μέγα A. 13 τὸν om A. 17 ἀπῆλθεν A. 18 ἔτη ἑξκαίδεκα A.

et agros Iudaeorum incursarunt et multos occiderunt. Amesias porro successu elatus, religioneque violata, ad Ioam Israelitarum regem missitavit, postulans ut ad se veniret, cui deberet obedientiam, quippe a Davide et Salomone pregnato. ille respondet ad hunc modum. "rubus a cedro petebat ut ipsorum liberi affinitate iungerentur: sed interea rubus a feris conculcatus periit. hoc tibi pro exemplo sit satis, neque efferaris ob feliciter caesos barbaros, neque populum tuum ac teipsum in pericula conieceris." ob haec iratus Amesias Ioae bellum infert. sed exercitus eius metu consternatus in fugam vertitur: ipse a suis destitutus capitur ab hostibus et ad Ioam adducitur. quem ille vinctum ducens Hierosolyma venit, partem muri diruit, ea curru invehitur: sacros thesauros et quicquid in regia repositum erat aufert: solutoque Amesia Samariam reversus decimo sexto regni anno moritur, relicto successore filio Ieroboamo. Amesias autem post haec per insidias occiditur, anno aetatis quinquagesimo quarto, regni vigesimo nono. Ozias filius eius rex inungitur annos sexdecim natus.

21. Ἱεροβοὰμ δὲ ὁ υἱὸς Ἰωὰς ἀσεβὴς ἐγένετο καὶ παρά-
νομος. καὶ τοιοῦτος δὲ ὤν, τοῦ θεοῦ τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν
ἐλεήσαντος ταπεινωθέντα, τοῖς Σύροις πολεμήσας ἐνίκησε, τοῦ
προφήτου Ἰωνᾶ τὴν νίκην αὐτῷ προαγορεύσαντος.
Τοῦτον τὸν προφήτην ἀπέστειλεν ὁ θεὸς εἰς Νινευὶ τὴν
πόλιν κηρύξοντα καταστροφὴν αὐτῆς καὶ τῶν Νινευιτῶν ἐξολό-
θρευσιν. ὁ δὲ οὐκ ἀπῄει, ἀλλ' ἀπεδίδρασκεν εἰς πλοῖον ἐμβάς.
κλύδωνος δὲ γεγονότος ἡ ναῦς ἐκινδύνευε. καὶ κλήρῳ τῶν P I 107
ἐμπλεόντων πειρωμένων γνῶναι τὸν αἴτιον, κληροῦται ὁ Ἰωνᾶς.
καὶ ὅστις εἴη ἀνακρινόμενος ἐκεῖνος τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγήσατο,
καὶ ἐμβαλεῖν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν προετρέπετο· "οὐ γὰρ ἂν
ἄλλως" ἔλεγε "τὸν κίνδυνον διαφύγοιτε." ὁ μὲν οὖν ἐρρίφη,
ὁ δὲ κλύδων ἐκόπασε. κῆτος δὲ τὸν προφήτην καταπιὸν μετὰ
τρεῖς ἡμέρας καὶ ἴσας νύκτας ζῶντα καὶ σῶον αὐτὸν ἐξήμεσεν.
ὁ δὲ συγγνώμην ᾔτει τὸν θεὸν διὰ τὴν παρακοήν, καὶ ἐπέμφθη
πάλιν κηρῦξαι ἃ προσετέτακτο. ὁ δὲ ἀπελθὼν μετὰ τρεῖς ἡμέρας
τὴν Νινευὶ καταστραφῆναι ἐκήρυξεν. ὁ δὲ τῆς πόλεως βασιλεὺς
καὶ ὁ λαὸς ἅπας τῷ προφήτῃ πιστεύσαντες ἀπέκλιναν εἰς μετά- B
νοιαν καὶ τὸν θεὸν ἱκέτευον ἐλεῆσαι αὐτούς. καὶ ὃς τῇ μετανοίᾳ
τοῦ πλήθους καμφθεὶς ἀπέστρεψε τὸν ὄλεθρον ἀπ' αὐτῶν.

Ἱεροβοὰμ δὲ τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἑνὶ βασιλεύσας ἐνιαυ-
τοὺς θνήσκει. καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς Ἀζαρίας ὁ
παῖς αὐτοῦ.

4 αὐτῷ τὴν νίκην A. 6 τῶν] τὴν τῶν A. 7 ἀπίῃ A.

FONTES. Cap. 21. Iosephi Ant. 9 10 et 11. Regum 4 14 et 15. Ionae 1—3. Paralip. 2 26 et 27.

21. Ieroboamus autem Ioae filius, quamvis esset impius et legis contemptor, tamen deo Israelitici populi submisse se gerentis miserto victoriam contra Syros est adeptus, a Iona propheta praedictam.

Hunc prophetam deus Niniven misit, urbis excidium et populi interitum annuntiaturum. is vero non abiit, sed conscensa navi fugit. orta autem tempestate, vectoribus sortem iacientibus ad cognoscendam causam illius, sors in Ionam cecidit. qui rogatus quis esset, negotium suum exponit, seque in mare abiici iubet: neque enim aliter periculum evasuros. eo abiecto tempestas sedata est. sed cetus prophetam deglutit, eumque post tres dies et totidem noctes viventem et incolumem evomit. qui petita a deo contumaciae venia denuo mittitur cum eodem mandato. profectus igitur Niniven, post triduum urbem eversum iri praedicat. sed rex urbis et populus universus, fide prophetae adhibita, acta poenitentia deo supplicarunt ut sui misereretur: quibus precibus lenitus deus excidium ab eis avertit.

Ieroboamus autem cum annos unum et quadraginta regnasset, moritur; ac post eum potitur imperio Azarias filius eius.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ Ὀζίας εὐσεβὴς τὰ πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὰ πρὸς τοὺς ὑπηκόους δίκαιος ἦν· διὸ καὶ πολλοὺς τῶν ἀλλοφύλων ἐνίκησε καὶ ὑποφόρους ἐποίησεν. εὐδαιμονήσας δὲ καὶ τυφωθεὶς ἐκπέπτωκε τοῦ καθήκοντος. καὶ ὡς ἱερεὺς στολισθεὶς ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ θυμιάσαι τῷ θεῷ ἐπεχείρησεν·
C κωλυόντων δ' αὐτὸν τοῦ ἀρχιερέως Ἀζαρίου καὶ τῶν ἱερέων καὶ μὴ παρανομεῖν παραινούντων, θάνατον αὐτοῖς ἠπείλησεν εἰ μὴ ἡσυχάσαιεν. ἐν τούτῳ φῶς οἷον ἐπιλάμψαν ἐν τῷ ναῷ καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ὄψει προσβαλόν, λέπραν ἐποίησε κατ' αὐτῆς ἐξανθῆσαι. οἱ δ' ἱερεῖς τὴν συμφορὰν ἐδήλουν τῷ βασιλεῖ καὶ ἐξιέναι τῆς πόλεως συνεβούλευον. καὶ οὕτως ζήσας χρόνον τινά, ὑπ' ἀθυμίας ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη δύο τε καὶ πεντήκοντα, ζήσας δὲ τὰ πάντα ἑξήκοντα πρὸς ὀκτώ, τὴν ἀρχὴν παραδοὺς τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰωάθαμ.

Ἀζαρίας δὲ ὁ τοῦ Ἱεροβοὰμ ἐπὶ ἓξ βασιλεύσας μῆνας τῶν
W I 76 Ἰσραηλιτῶν ἀπέθανεν δολοφονηθεὶς ὑπὸ Σελούμ, ἀσεβῶς βιούς.
D ἀνῃρέθη δὲ Σελοὺμ ἐφ' ἡμέρας βασιλεύσας τριάκοντα παρὰ Μαναΐμ, βασιλεύσαντος ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἀντ' αὐτοῦ. ἀραμένου δὲ πόλεμον πρὸς αὐτὸν Φουὰ τοῦ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως, χίλια δοὺς αὐτῷ τάλαντα ἀργυρίου, ἃ ἐκ τοῦ λαοῦ ἠρανίσατο, τὸν πόλεμον διελύσατο. ἐπὶ ἔτη δὲ βασιλεύσας δέκα ὁ Μαναΐμ, ἀσεβής τε καὶ ἀπηνὴς γεγονώς, τέθνηκε, τὴν βασιλείαν διαβι-

1 τὸν om A. 8 τούτοις A. 12 τε om A. 16 ἀσεβῶς βιούς ante δολοφονηθεὶς A. 17 σελοὺμ δὲ ἐφ' ἡμέρας βασιλεύσας τριάκοντα ἀνῃρέθη A. 22 τέθνηκε A, ἀνῃρέθη PW male.

Ozias autem rex Hierosolymorum, quia pius erga deum et iustus erga subditos erat, multos barbarorum vicit ac tributarios reddidit. sed rebus secundis elatus ab officio decessit: nam ritu sacerdotis ornatus in aureo altari suffire aggressus est. a qua audacia pontifici Azariae et sacerdotibus deterrentibus, ac monentibus ne legem violaret, mortem comminatus est nisi quiescerent. interea quiddam luminis instar in aede effulsit et in regis faciem illapsum effecit ut in ea lepra effloresceret. eam calamitatem indicant sacerdotes, suadentes ut urbe exiret. in quo statu cum aliquamdiu vixisset, prae moerore obiit, anno regni quinquagesimo secundo, aetatis sexagesimo octavo, tradito imperio Ioathamo filio.

Azarias autem Ieroboami filius sexto regni mense, vita impie acta, dolo occisus est a Selumo. quem et ipsum Manaimus, cum triginta diebus imperasset, occidit regno Israelitico occupato; et Phuam Assyriorum regem bellum inferentem, datis mile talentis quae a populo collegerat, placavit; et cum annos decem impie crudeliterque imperasset, mortuus

βύσας εἰς τὸν υἱὸν Φακεσίαν. ἀσεβὴς δὲ καὶ οὗτος καὶ ὠμὸς γεγονὼς ἀνῃρέθη δολοφονηθεὶς παρὰ Φακεὲ τοῦ υἱοῦ Ῥομελίου, βασιλεύσαντος ἀντὶ τοῦ ἀναιρεθέντος, ἀσεβῶς καὶ αὐτοῦ καὶ παρανόμως ἀνύσαντος τὴν ἀρχήν. ὅτε καὶ Θαιγλαφαλασὰρ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς τῇ χώρᾳ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπελθὼν πόλεις P I 108 τε πολλὰς κατεστρέψατο καὶ αἰχμαλωσίαν ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν οὐκ εὐαρίθμητον. ὁ δὲ τοῦ Ὀζίου υἱὸς Ἰωάθαμ βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ εὐσεβὴς τυγχάνων καὶ δίκαιος, τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ ἐπεμέλετο καὶ τοὺς Ἀμμανίτας ὑποφόρους ἔθετο, μάχῃ νικήσας αὐτούς. Ναοὺμ δὲ τότε προφητεύων περὶ τῆς τῶν Ἀσσυρίων προεῖπε καταστροφῆς· καὶ ἡ πρόρρησις ἐκείνου ἔργον ἐγένετο ἑκατὸν καὶ πεντεκαίδεκα παρελθόντων ἐνιαυτῶν. τῷ δὲ Ἰωάθαμ ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον ζήσαντι μὲν ἔτη πρὸς ἑνὶ τεσσαράκοντα, δέκα δ' ἐπὶ ἓξ βασιλεύσαντι.

22. Μετέπεσε δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀρχὴ εἰς Ἄχαζ τὸν B ἐκείνου υἱόν, ἀσεβήσαντα πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ νόμους παραβάντα· εἰδώλοις γὰρ προσεκύνει καὶ βωμὸν αὐτοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνέστησε καὶ παῖδα οἰκεῖον αὐτοῖς ὡλοκαύτωσε. καθ' οὗ Ῥαασὼν ὁ τῶν Σύρων ἡγεμονεύων καὶ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς Φακεὲ συμπνεύσαντες ἐπολιόρκουν αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ μακρόν. καὶ ὁ μὲν Ῥαασών, πόλεων ἑτέρων κρατήσας, τοὺς αὐτῶν οἰκήτορας ἀνελὼν καὶ Σύρους ἐγκατοικίσας αὐταῖς ἐπανῆλ-

4 θαιγλαφαλασὰρ A, Θαιγλαφαρασὰρ PW. 15 δὲ om A. 16 τὸν om A. 19 post οὗ PW add ὁ, om A.

Fontes. *Cap.* 22. *Iosephi Ant.* 9 12—14. *Regum* 4 16 *et* 17. *Paralip.* 2 28—30.

est, regno in filium Phacesiam translato. qui patris ingenium et mores referens, a Phacea Romeliae filio occiditur. qui cum interfecto successisset, atque imperium impie ac nefarie administraret, Thaeglaphalasar Assyriorum rex Israeliticam regionem aggressus cum multas urbes evertit, tum captivos secum abduxit paene innumerabiles. Ioathamus autem Hierosolymorum rex, vir pius et iustus, et urbis et templi curam gessit, et Ammanitas praelio victor tributarios reddidit. excidium Israelitarum ab Assyriis Nahumus propheta praedixerat, cuius verba ad rem collata sunt post annos centum et quindecim. Ioathamus obiit anno aetatis quadragesimo primo, regni decimo sexto.

22. Hierosolymitanus principatus in filium eius Achazum translatus est. qui impius in deum, legibus eius violatis simulacra adoravit et altaria eis struxit et filium suum adolevit. hunc Raasen Syriae dux et Phaceas rex Israelitarum inita conspiratione diu Hierosolymis obsederunt. ac Raason quidem aliis urbibus potitus, civibus abductis et

θεν εἰς Δαμασκόν· Ἄχαζ δέ, μόνου περιλειφθέντος τοῦ Φακεέ, συμμίξας αὐτῷ ἥττητο, δώδεκα μυριάδας ἀποβαλὼν τοῦ λαοῦ καὶ πολλοὺς τῶν ἐπισήμων καὶ τὸν υἱόν. Φακεὲ δὲ ἀνέζευξεν εἰς C Σαμάρειαν αὐτὸς καὶ ἡ στρατιὰ αὐτοῦ, αἰχμαλώτων πλῆθος πολὺ εἰς τὴν ἑαυτῶν μετοικίσαντες. προφήτης δέ τις ἐν Σαμαρείᾳ πρὸ τῶν τειχῶν ὑπαντήσας αὐτοῖς ἐμέμφετο ὡς συγγενεῖς αἰχμαλωτίσασι καὶ συνεβούλευεν ἐλευθερῶσαι αὐτούς· οἱ δὲ πεισθέντες ἀφῆκαν τοὺς αἰχμαλώτους. Ἄχαζ δὲ τὸν Ἀσσυρίων βασιλέα ἠξίου συμμαχῆσαι αὐτῷ κατὰ τῶν Σύρων καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν. ὁ δ᾽ ἧκε καὶ τήν τε χώραν τῶν Σύρων ἐπόρθησε καὶ τὴν Δαμασκὸν εἷλε καὶ τὸν Ῥαασὼν ἀνεῖλε καὶ τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν χώραν καταδραμὼν πλείστους αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν. ὁ δὲ Ἄχαζ ἀμοιβὴν ὑπὲρ τούτων τῷ Θαιγλαφαλασὰρ τούς τε βασιλικοὺς δέδωκε θησαυροὺς καὶ ὅσα τῷ ἱερῷ ἐναπέκειντο. ἐς τοσοῦτον δ᾽ ἠσέβησεν ὡς μὴ μόνον τοὺς τῶν ἀλλοφύλων σέβειν θεούς, ἀλλὰ καὶ D τὸν ναὸν ἀποκλεῖσαι καὶ συλῆσαι τὰ αὐτοῦ ἀναθήματα. οὕτω δὲ βιοὺς ἐτελεύτησεν ἓξ καὶ τριάκοντα ζήσας ἔτη, βασιλεύσας δ᾽ ἑξκαίδεκα, Ἐζεκίᾳ τῷ υἱῷ τὴν βασιλείαν λιπών. συνέβη δὲ καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλέα τότε θανεῖν κατ᾽ ἐπιβουλὴν Ὠσηέ. καὶ οὗτος δὲ πονηρὸς ἦν· διὸ καὶ στρατεύσαντος κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως Σαλμανασὰρ ἐδουλώθη αὐτῷ, φόρους τελεῖν ἐτησίως ἐπιταχθείς.

6 ἐμέμφετο add A. 8 τὸν A, τῶν PW. 10 δαμασκῶν A. 13 θαιγλαφαλασσὰρ A. 14 εἰς A. 20 δὲ add A. 21 σαλαμανασὰρ A.

Syris in eas collocatis, Damascum rediit: Achazus autem cum solo Phacea congressus vincitur, centum viginti milibus amissis, atque inter eos multis viris illustribus et filio. Phaceas exercitum reducit et magnum captivorum numerum. sed propheta quidam Samaritanus ante moenia progressus eis persuadet ut captivos, quod cognati sint, missos faciant. Assyriorum autem rex ab Achazo contra Syros et Israelitas in auxilium evocatus Syriam vastat, Damascum capit, Raasonem interficit, et in Israelitarum regionem incursionibus factis plurimos captivos abducit. quem Achazus remuneratus est datis thesauris regiis et quicquid in templo repositum erat, eo progressus impietatis ut non tantum alienos deos coleret sed et templum clauderet et donariis spoliaret. obiit vita sic acta anno aetatis trigesimo sexto, regni decimo sexto, relicto regno Ezechiae filio. quo tempore Israelitarum quoque rex insidiis Oseae periit. qui cum et ipse improbus esset, a Salmanasare Assyriorum rege subactus et annua tributa pensitare coactus fuerat.

Ἐζεκίας δὲ εὐσεβὴς ὢν καὶ δίκαιος, ἐκκλησιάσας τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας ἀνοῖξαι τὸ ἱερὸν ἐνετείλατο καὶ θύειν ὡς νόμος αὐτοῖς, καὶ τὸν λαὸν μηδὲν τῆς τοῦ θείου τιμῆς ἐκέλευε προτιμᾶν. ἔστειλε μέντοι καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν χώραν μετακαλούμενος ἅπαντας τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν ἑορτάσοντας, ἐπὶ μακρὸν μὴ τελε- P I 109 σθεῖσαν διὰ τὰς τῶν κρατούντων παρανομίας. καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις προὐτρέπετο τὸν πατρῷον σέβειν θεὸν κατὰ τὴν πάλαι συνήθειαν. οἱ δὲ οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς προφήτας ταὐτὰ παραινοῦντας ἐφόνευσαν. τινὲς δὲ πεισθέντες μετηνέχθησαν εἰς εὐσέβειαν καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ συνέδραμον εἰς προσκύνησιν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας μετὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ λαοῦ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἔθυσε διὰ τῶν ἱερέων θυσίας πολυτελεῖς, W I 77 καὶ τῷ λαῷ μετέδωκε ζώων πρὸς εὐωχίαν πολλῶν· καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐξελθεῖν εἰς τὴν χώραν καὶ ἁγνίσαι αὐτὴν ἐνετείλατο. εἶτα B κατὰ τῶν ἀλλοφύλων πόλεμον ἦρε καὶ πόλεις εἷλεν αὐτῶν.

Ὁ δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεὺς Ὡσηὲ εἰς συμμαχίαν προσεκαλέσατο Σωβὰ τὸν βασιλέα Αἰγύπτου κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. ὃ γνοὺς Σαλμανασὰρ ὠργίσθη· καὶ ἐπὶ τρισὶν ἔτεσιν ἐπολιόρκησε τὴν Σαμάρειαν, καὶ κατέσχε τὴν πόλιν καὶ τὴν βασιλείαν ἠφάνισε, καὶ τὸν λαὸν αἰχμαλωτίσας μετῴκισεν εἰς τὴν οἰκείαν χώραν, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῶν Ἰσραηλιτῶν Ὡσηέ. καὶ μεταναστεύσας ἐκ τῆς οἰκείας χώρας ἕτερα ἔθνη ἀπό τινος τόπου Χούθου καλουμέ- C

3 θεοῦ A. 4 τὴν om A. 6 τὴν — παρανομίαν A. 9 ταυτὰ A, ταῦτα PW. 11 θεοῦ] ναοῦ A. 20 κατῴκισεν A. οἰκείαν] ἰδίαν A.

Ezechias autem, vir pius et iustus, concione advocata sacerdotes et Levitas templum aperire iussit et de more sacra facere, populumque divino cultu nihil habere antiquius. misit etiam qui ex toto regno homines convocarent ad festum azymorum celebrandum, longo tempore ob regum iniquitatem intermissum. Israelitas etiam cohortatur ut patrium deum pro veteri consuetudine venerentur. qui adeo non obtemperavere, ut et prophetas, a quibus eadem monebantur, occiderent. nonnulli tamen ad veram religionem reversi Hierosolyma ad deum adorandum accurrerunt. rex cum populi principibus templum ingressus hostias magnificas per sacerdotes immolavit, et populo multas pecudes in viscerationem dedit, et sacerdotibus mandavit ut regionem passim piacularibus sacrificiis lustrarent. deinde barbaros aggressus urbes eorum cepit.

Oseas autem Israelitarum rex cum Sobam Aegypti regem contra Assyrios ad belli societatem evocasset, Salmanasar ea re comperta iratus Samariam per triennium obsedit, urbe potitus regnum delevit, populum una cum rege Osea in suam provinciam captivum abduxit, et alias suae dicionis gentes, quae a loco quodam Chutho cognomen habent, Samariam et in re-

νου μετῴκισεν εἰς Σαμάρειαν καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῆς. μετήχθησαν οὖν αἱ δέκα φυλαὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν μετὰ ἐννακόσια τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἔτη ἐξότου τὴν Αἴγυπτον λιπόντες ἐξῆλθοσαν, μετά τε διακόσια τεσσαράκοντα καὶ μῆνας ἑπτὰ ἐξότου καταλιπόντες τὸν Ῥοβοὰμ εἵλοντο ἑαυτοῖς εἰς βασιλέα τὸν Ἱεροβοάμ. οἱ δὲ μετοικισθέντες εἰς τὴν Σαμάρειαν, Χουθαῖοι καλούμενοι ἐκ τοῦ τόπου ἐν ᾧ κατῴκουν τὸ πρὶν ἐν Περσίδι, πέντε ὄντες ἔθνη, τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ αὖθις ἐθρήσκευον. ὡς μὲν οὖν ἡ τετάρτη τῶν Βασιλειῶν λέγει, λέοντας ἐξήγειρεν ὁ θεὸς καὶ διέφθειρε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· ὡς δὲ Ἰώσηπος ἱστορεῖ, λοιμὸς αὐτοῖς ἐνέσκηψε. γνόντες
D δὲ κατ' ὀργὴν τοῦ θεοῦ ἐπιέναι αὐτοῖς τὰ κακά, τοῦ σφετέρου βασιλέως ἐδέοντο ἱερεῖς στεῖλαι αὐτοῖς ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἵν' αὐτοὺς τὴν τῶν Ἑβραίων θρησκείαν μυήσωσιν· οὗ γενομένου ἐπαύσατο ἡ φθορά. καλοῦνται δὲ παρὰ μὲν τῶν Ἑβραίων Χουθαῖοι, πρὸς δὲ τῶν Ἑλλήνων Σαμαρεῖται.

23. Ἐν δὲ τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἐζεκίου τοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ βασιλέως ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύων Σενναχηρεὶμ ἐπῆλθε τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ πάσας εἷλε τὰς πόλεις τῶν δύο φυλῶν. δείσας δὲ Ἐζεκίας περὶ τῇ Ἱερουσαλήμ, διαπέμπεται πρὸς αὐτὸν ὑπισχνούμενος διδόναι φόρον ὃν ἂν αὐτῷ ἐπενέγκοι.
P I 110 Σεναχηρεὶμ δὲ τριακόσια μὲν ἀργυροῦ τάλαντα, χρυσοῦ δὲ τριάκοντα ᾔτησε, καὶ πίστεις ἐνομότους παρέσχεν, ἦ μὴν ἀναχωρήσειν

8 μετὰ δὲ A. 9 διέφθειρον A. 17 τοῦ om A. 20 αὐτῷ om A.

Fontes. *Cap.* 23. *Iosephi Ant.* 10 1—3. *Regum* 4 18—21. *Paralip.* 2 32 *et* 33.

gionem circumiacentem traduxit. decem igitur Israeliticae tribus, annis nongentis quadraginta septem post exitum ex Aegypto, ducentis quadraginta et mensibus septem postquam relicto Roboamo Ieroboamum peculiarem sibi regem elegerant, translatae sunt. caeterum Chuthaeorum quinque populi, a Persidis loco in quo consederant ita cognominati, Samaria occupata suos pristinos deos, ut soliti fuerant, coluerunt. deus autem, ut quartus liber Regum docet, leones excitavit, a quibus eorum multi perierunt: aut, ut Iosephus narrat, pestilentia eos invasit; quo malo cum ob iram numinis se premi intellexissent, regem suum orarunt ut Israelitici generis sacerdotes sibi mitteret a quibus Hebraeorum religionem edocerentur: quo facto lues illa grassari desiit. ab Hebraeis Chuthaei appellantur, a Graecis Samaritani.

23. Anno Ezechiae regis Hierosolymitani decimo quarto Senacheribus rex Assyriorum Iudaeam invasit. qui cum omnia oppida duarum tribuum cepisset, Ezechias Hierosolymis metuens legatos ad eum mittit, se tributum ei pensitaturum pollicens quod iussisset. Senacheribus autem argenti talenta trecenta, auri triginta postulavit, et sacramento interposito iis

εἰ ταῦτα λάβοι. ἃ λαβὼν δὲ αὐτὸς μὲν ἐπ' Αἰγυπτίους ὥρμησε
καὶ Αἰθίοπας, τὸν δὲ ἀρχιστράτηγον αὐτοῦ Ῥαψάκην σὺν δυσὶ
στρατηγοῖς ἑτέροις καὶ δυνάμει βαρείᾳ κατέλιπε τὴν Ἱερουσαλὴμ
ἐκπορθήσοντας. οἱ δὲ πρὸ τῶν τειχῶν βαλόμενοι χάρακα ἐντυχεῖν
ἐζήτουν τῷ Ἐζεκίᾳ. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἀπεδειλίασεν ἐξελθεῖν, τρεῖς
δὲ τοὺς αὐτῷ τιμωμένους τῶν ὑπ' αὐτὸν ἔπεμψε. κἀκεῖνοι "εἰ
ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους πέποιθεν Ἐζεκίας" ἔφησαν, "μωραίνει ἐπίσης
ἀνθρώπῳ καλαμίνῃ ῥάβδῳ ἐρειδομένῳ, καὶ αὐτῇ τεθλασμένῃ, ἣ B
οὐδὲν ἤμυνε τῷ κατέχοντι, ἀλλ' αὐτός τε συμπέπτωκε καὶ ὁ κάλα-
μος τὴν αὐτοῦ χεῖρα διέτρησε. τοιοῦτός ἐστι Φαραὼ ὁ Αἰγύ-
πτιος." ταῦτα Ἑβραϊστὶ ὁ Ῥαψάκης τοῖς πεμφθεῖσιν ὡμίλει. οἱ
δὲ τῇ τῶν Σύρων διαλέκτῳ ὁμιλεῖν αὐτοῖς ἠξίουν αὐτόν, ἵνα μὴ
τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων σύνιησιν. ὁ δὲ μᾶλλον τὴν φωνὴν
ἐπάρας Ἑβραϊστὶ πάλιν ἔλεγεν εἰς ἐπήκοον πάντων "μὴ ἀπατάτω
ὑμᾶς Ἐζεκίας λέγων, κύριος ῥύσεται ἡμᾶς. μὴ ἐρρύσατο Σαμά-
ρειαν;" καὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα τῷ Ἐζεκίᾳ. ὁ δὲ ἀκούσας διέρρηξε
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ περιεβάλετο σάκκον, καὶ πεσὼν ἐδέετο τοῦ
θεοῦ, βοήθειαν ἐπ' ἀνελπίστοις αἰτῶν· καὶ πρὸς Ἡσαΐαν τὸν προ-
φήτην πέμψας παρεκάλει αὐτὸν δέεσθαι τοῦ θεοῦ ἵν' ἵλεως ἔσοιτο
τῷ λαῷ. ὁ δὲ ἀμαχητὶ τοὺς πολεμίους προέλεγεν ἡττηθήσεσθαι
καὶ τὸν Σεναχηρεὶμ κτανθῆναι ἄπρακτον ἀπ' Αἰγύπτου ἐπανελ-
θόντα. ἀπέστειλε δὲ καὶ Σεναχηρεὶμ τῷ Ἐζεκίᾳ "μὴ ἐπαιρέτω σε W I 78
ὁ θεός σου ἐφ' ᾧ πέποιθας μὴ παραδοθῆναι τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς

6 τοὺς αὐτῷ om A. ὑπ' αὐτῶν A. 20 ἔλεγεν A.

acceptis se discessurum pollicetur. quibus appensis ipse quidem contra Aegyptum et Aethiopes proficiscitur, Rapsacem autem imperatorem cum aliis duobus ducibus et magno exercitu ad vastanda Hierosolyma relinquit. qui aggeribus ante moenia excitatis ad colloquium evocant Ezechiam. verum is se committere illis non ausus, tres ex honoratis ministris suis ad illos misit. tum illi "si Aegyptiis" inquiunt "Ezechias fretus est, delirat non minus quam qui confracto arundineo baculo innititur, a quo nec a lapsu defenditur et manu vulneratur. talis est Pharao Aegyptius." haec Rapsaces Hebraice cum legatis colloquebatur. qui cum rogarent ut Assyrio sermone uteretur, ne populus ea quae dicerentur intelligeret, ille magis etiam sublata voce, ut ab omnibus exaudiri posset, rursus Hebraice dixit "ne seducat vos Ezechias dicens, dominus nos liberabit: numquid Samariam liberavit?" his Ezechias renuntiatis vestes suas laceravit, et sacco indutus et humi stratus in rebus desperatis opem divinam implorat, et ad prophetam Esaiam mittit, obtestans ut dei pacem exoret populo. praedicit ille, hostes citra dimicationem superatum iri, et Senacherimum re infecta ex Aegypto reversum occubiturum. scripsit et Senacherimus ad Ezechiam in hanc sententiam "ne extollat te deus, quo fretus es, quo minus Hierosolyma

χεῖράς μου· ἀναλόγισαι ποῦ εἰσιν οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν οὓς διέφθειραν οἱ πατέρες μου." ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνοὺς Ἐζεκίας κατέθετο εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἱκέτευσε τὸν θεόν "ἴδε" λέγων "κύριε D καὶ ἄκουσον τοὺς λόγους Σεναχηρεὶμ οὓς ἀπέστειλεν ὀνειδίζων σε τὸν ζῶντα θεόν, καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐκ χειρὸς αὐτοῦ." Ἡσαΐας δὲ παρεθάρρυνε τὸν βασιλέα, ἐπακοῦσαι φάσκων αὐτοῦ τὸν θεόν. καὶ τῇ νυκτὶ ἄγγελος ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν Ἀσσυρίων ἀνεῖλεν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας, καὶ μεθ' ἡμέραν νεκρὰ τὰ τούτων σώματα εὑρέθησαν. καὶ ἀπῆρε τὸ περιλειφθὲν τῆς στρατιᾶς ἐξ Ἱερουσαλήμ. Σεναχηρεὶμ δὲ πολιορκῶν τὸ Πηλούσιον, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, μυῶν ἐν νυκτὶ μιᾷ καταφαγόντων τὰ τόξα τῶν Ἀσσυρίων καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ὅπλων αὐτῶν. τοῦτο ἐν μὲν τῇ τῶν Βασι- P I 111 λειῶν οὐκ ἀναγράφεται βίβλῳ, Ἰώσηπος δὲ ἱστορεῖ ἐν Ἡροδότῳ εὑρών. τὸν δὲ Βηρωσὸν τὰ Χαλδαϊκὰ συγγραψάμενον φάσκειν φησὶν ὡς ἐπανελθὼν ὁ Σεναχηρεὶμ ἀπὸ τοῦ τῶν Αἰγυπτίων πολέμου κατέλαβε τὴν σὺν τῷ Ῥαψάκῃ στρατιὰν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ τοῦ θεοῦ λοιμώδη νόσον ἐνσκήψαντος τοῖς Ἀσσυρίοις, ἐν μιᾷ νυκτὶ μυριάδες ὀκτωκαίδεκα φθείρονται καὶ πεντακισχίλιοι σὺν ἡγεμόσι καὶ ταξιάρχαις. δείσας οὖν ἐκεῖνος καὶ περὶ τῇ λοιπῇ στρατιᾷ, ἀπαίρει ἐκεῖθεν μετὰ τῆς περιλειφθείσης δυνάμεως καὶ ἄπεισιν εἰς Νινευί. καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιβουλευθεὶς παρὰ τῶν πρεσβυτέρων B παίδων ἀνῃρέθη, τῶν μὲν ἀνῃρηκότων αὐτὸν φυγόντων, Ναχορ-

4 ἔστειλεν A. 9 εὑρέθησαν σώματα A. 19 alterum καὶ om A. 22 αὐτὸν] αὐτῶν A. ναχορδὰν AW, Ναχωρδὰν P, Νασορδὰν codex Colberteus: Iosepho Ἀσσαραχόδδας.

capturum esse me existimes; sed illud potius cum animo tuo reputa, ubi sint reges gentium quos maiores mei confecerunt." eam epistolam Ezechias lectam in templo reposuit, et supplicavit deo "vide domine et audi verba Senacherimi quae ad me scripsit in tuam contumeliam, viventis dei, et eripe nos e manu eius." Esaias confirmat regem, asserens deum exaudisse preces eius: eaque nocte caesa sunt ab angelo in castris Assyriorum centum et octoginta quinque milia, quorum cadavera postridie inventa sunt. exercitus reliquiae Hierosolymis discesserunt. coactus est et Senacherimus obsidionem Pelusii solvere, cum mures una nocte arcus caeteraque Assyriorum arma corrosissent. hoc in libris Regum scriptum non reperitur, sed Iosephus ab Herodoto mutuatus refert: et Berosum Chaldaicarum rerum scriptorem narrare ait, Senacherimum ab Aegyptiaco bello redeuntem exercitum Rapsacis Hierosolymis repperisse, ac pestilenti morbo divinitus in Assyrios immisso centum et octoginta quinque milia una nocte periisse cum ducibus et centurionibus. qua clade perterritum, et iis qui supererant metuentem, cum reliquiis Niniven profectum et paulo post insidiis maiorum filiorum sublatum esse, percussoribus fuga elapsis et Nachordane

δὰν δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένου. Ἐζεκίας δὲ τοῦ φόβου ἀπαλλαγεὶς τῷ θεῷ ηὐχαρίστει. καὶ μετ' ὀλίγον νοσήσαντι αὐτῷ προσελθὼν Ἡσαΐας κατ' ἐντολὴν τοῦ θεοῦ εἶπε "τάξαι τῷ οἴκῳ σου· οὐ γὰρ ζήσῃ." τῷ δὲ ἡ τοῦ θνήσκειν ἐλπίς, καὶ ὅτι παῖδας μὴ ἔχων ἔρημον ἔμελλε τὴν βασιλείαν καταλιπεῖν γνησίας διαδοχῆς, ἐποίει μείζω τὴν συμφοράν, καὶ ἀθυμῶν ἐπὶ τούτοις ἔκλαυσε, ζωὴν ἐπιδαψιλευθῆναι αὐτῷ ἐξαιτούμενος τὸν θεόν. ἐλθὼν δὲ αὖθις Ἡσαΐας ὑγείαν αὐτῷ μετὰ τρίτην ἡμέραν εὐαγγελίζεται καὶ προσθήκην ζωῆς ἐτῶν πεντεκαίδεκα. ὁ δὲ τοῦ θαύματος τὸ ὑπερφυὲς λογιζόμενος, σημεῖον ᾔτει τὸν προφήτην δεῖξαι C αὐτῷ εἰς πίστωσιν τῶν ἐπηγγελμένων. τοῦ δὲ προφήτου τὸν θεὸν ἱκετεύσαντος σημεῖον γενέσθαι, ἤδη ἐπὶ δυσμὰς δέκα βαθμοὺς ἀποκλίνας ὁ ἥλιος καὶ σκιὰν ποιήσας, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ὀπίσω δέκα ἀναβαθμούς. ἐντεῦθεν Ἐζεκίας τῆς νόσου ἀπήλλακτο. ὁ δὲ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς Βαλαδὰν πρὸς Ἐζεκίαν πρεσβείαν ποιησάμενος καὶ δῶρα στείλας, σύμμαχον αὐτὸν καὶ φίλον ἔχειν ἠξίου. ὁ δὲ τοῖς πρέσβεσι τοὺς θησαυροὺς ὑπέδειξε καὶ τὰ ὅπλα καὶ πᾶσαν τὴν βασιλικὴν πολυτέλειαν, καὶ ἀνταποστείλας δῶρα τῷ Βαβυλωνίῳ ἀπέλυσεν αὐτούς. Ἡσαΐας δὲ εἶπε τῷ Ἐζεκίᾳ "ἐλεύσονται ἡμέραι, καὶ ὁ πλοῦτος ὃν ἐθεάτρισας εἰς Βαβυλῶνα μετατεθήσεται, καὶ οἱ D υἱοί σου ἔσονται εἰς εὐνούχους τῷ βασιλεῖ Βαβυλῶνος." Ἐζεκίας δέ, ἐπεὶ μὴ διαπεσεῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ δυνατόν, "ἔστω" φησί "εἰρήνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου." ἐπιβιοὺς δὲ τὸν προστεθέντα αὐ-

9 τὸ ὑπερφυὲς τοῦ θαύματος A. 12 δυσμὰς om A. 16 ἔχειν καὶ φίλον A. 23 προστεθέντα] προσγενηθέντα A.

filio eius regnum adepto. Ezechias adempto metu gratias agit deo. verum non multo post eum aegrotantem dei iussu convenit Esaias ac testamentum facere iubet: neque enim victurum esse. at illi et exspectatio mortis et orbitas liberorum, qui in regno succederent, exaggerabant malum. itaque anxius flebiliter orat deum ut vita sibi prorogetur. cui reversus Esaias post triduum sanitatem pollicetur, et additamentum quindecim annorum vitae. at ille miraculum quod veri fidem excedebat reputans, signum postulat in confirmationem pollicitationum. quo prophetae precibus impetrato, umbra solarii iam decem versus occasum progressa partes, totidem versus ortum regressa est. Ezechia morbo iam liberato rex Babyloniorum Baladas legatos cum muneribus ad eum mittit, societatem eius et amicitiam expetens. at ille thesauros et arma omnemque regiam magnificentiam legatis monstrat, eosque cum muneribus ad Babylonium remittit. tum Esaias Ezechiae ait "tempus erit cum divitiae, quas spectandas exhibuisti, Babylonem transferentur, et filii tui regis Babylonii eunuchi erunt." Ezechias, qui verbum domini non irritum esse posse sciret, "pax" inquit "esto mea aetate." et

τῷ χρόνον εἰρηνικῶς, θνήσκει, πεντηκοστὸν καὶ τέταρτον ἔτος ἀνύσας ἐν τῇ ζωῇ, ἐννέα δὲ βασιλεύσας καὶ εἴκοσι.

Διαδεξάμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μανασσῆς πᾶν εἶδος κακίας καὶ ἀσεβείας πρότερον ἐπεδείξατο, μιάνας τε τὸν ναὸν καὶ μηδὲ τῶν προφητῶν φεισάμενος. ὀργισθεὶς δὲ διὰ ταῦτα ὁ θεὸς τὴν τῶν Βαβυλωνίων στρατιὰν κατὰ τῆς Ἰουδαίας ἐκίνησεν, W I 79 P I 112 ἣ τήν τε χώραν ἐληΐσατο καὶ τὸν Μανασσῆν ἐχειρώσατο. ὁ δὲ συνεὶς ἑαυτὸν τῆς συμφορᾶς αἴτιον, ἀπέκλινεν εἰς μετάνοιαν καὶ ἱκέτευε τὸν θεὸν λῦσαί οἱ τὰ δυσχερῆ. καὶ ὁ θεὸς ἐπακούσας αὐτοῦ λύει τε τῆς αἰχμαλωσίας αὐτὸν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν ἀποκαθίστησιν. ἐπανελθὼν δὲ ἐκεῖνος εὐσέβειαν αὐτός τε μετῄει καὶ τὸν λαὸν μετιέναι ἀνέπειθεν. οὕτω δὲ ζήσας ζηλωτὸς ἐγένετο διὰ τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἐτελεύτησε βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς πέντε πρὸς πεντήκοντα, βιώσας δὲ τοὺς πάντας ἑξήκοντα καὶ ἑπτά.

24. Ἡ βασιλεία δὲ πρὸς Ἀμὼς μετῆλθε τὸν παῖδα αὐτοῦ, μιμησάμενον τὰ τῆς νεότητος τοῦ οἰκείου πατρός. ἀπέθανε δὲ B ἐπιβουλευθείς, ζήσας ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τέσσαρσιν εἴκοσι, δύο δὲ βασιλεύσας. τοὺς δὲ αὐτὸν ἀνελόντας ἐτιμωρήσατο ἡ πληθὺς καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν ἐκείνου ἀνέδειξεν Ἰωσίαν, ὄγδοον τῆς ἡλικίας ἀνύοντα χρόνον· ὃς εὐσεβὴς ἐγένετο καὶ τὸν λαὸν ἀνέπειθεν εὐσεβεῖν. ἐπισκευάσαι δὲ βουληθεὶς τὸν ναὸν παρῄνει τοῖς ὑπὸ χεῖρα

7 μανασσῆ A. 16 οἰκείου πατρός] πατρὸς αὐτοῦ A. 21 τοῖς ὑποχεῖρα A.

FONTES. *Cap.* 24. *Iosephi Ant.* 10 4—6. *Regum* 4 21—24. *Paralip.* 2 33—36.

adiecto sibi tempore pacate exacto, moritur anno vitae quinquagesimo quarto, regni nono et vigesimo.

Manasses autem filius eius suscepto regno nullum flagitii et impietatis genus praetermisit. nam et templum polluit et ne a prophetis quidem occidendis sibi temperavit. quamobrem iratus deus Babyloniorum exercitum contra Iudaeam excivit, qui et provinciam vastavit et Manassem cepit. qui se calamitatis esse causam intelligens, ad poenitentiam deflexus deum orat ut aerumnas depellat. ita voti compos factus et vinculis solvitur, et in regnum restitutus cum ipse religionem colit, tum populo auctor est ut idem faciat: et exemplum pietatis factus, obit anno regni quinquagesimo quinto, aetatis sexagesimo septimo.

24. Regnum ad filium eius Amosum devolvitur, qui adolescentiae paternae imitator, anno aetatis vigesimo quarto, regni secundo, per insidias occiditur. de cuius percussoribus supplicio sumpto populus filium eius Iosiam annos octo natum regem appellat. is pius fuit, et populum ad dei cultum cohortatus, susceptaque templi refectione, monuit eos qui aderant

διδόναι εἰς τὴν ἐπισκευὴν ὅσον ἕκαστος βούλεται. καὶ οὕτω συναχθέντων χρημάτων ὅ τε ναὸς ἀνεκαινίσθη καὶ τοῖς περιττεύσασιν εἰς κρατῆρας καὶ σπονδεῖα καὶ φιάλας ἐχρήσατο, τοῦ ἀρχιερέως Χελκίου τούτοις ἐπιστατοῦντος. ὃς ἐντυγχάνει ταῖς ἱεραῖς τοῦ Μωυσέως βίβλοις ἐν τῷ ἐξάγειν τοῦ ἱεροῦ ταμείου τὸ ἀργύριον, ἀποκειμέναις ἐκεῖ, καὶ στέλλει ταύτας διὰ τοῦ γραμματέως τῷ βα- C *σιλεῖ. ὡς δ' ἀνεγνώσθησαν αὐτῷ, τὴν ἐσθῆτα διέρρηξε καὶ πρὸς τὴν προφῆτιν Ὀλδὰν γυναῖκα Σελοὺμ ἔπεμψε τὸν ἀρχιερέα Χελκίαν καὶ ἄλλους, ἱλεώσασθαι τὸν θεὸν ἀξιῶν αὐτήν. ἡ δὲ τὸ μὲν θεῖον ἤδη ψῆφον εἶπεν ἐξενεγκεῖν κατὰ τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ ἀσεβήσαντος, διὰ δὲ τὸν βασιλέα δίκαιον ὄντα οὐκ ἐπάξειν νῦν τὰ κακά, ἀλλ' αὐτοῦ παρελθόντος γενήσεται τὰ ἐψηφισμένα. ὁ δὲ τούτων ἀκούσας συνήγαγε τὸν λαὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγνωσθῆναι πεποίηκεν. εἶτα ὅρκους ἐκ πάντων ἀπῄτησε φυλάττειν τοὺς νόμους καὶ σέβεσθαι τὸν θεόν. καὶ θύων ὁ λαὸς ἐξιλεοῦτο τὸν κύριον. ἐνέπρησε δὲ* D *καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν εἰδώλων, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν ἐθανάτωσε, καὶ τὰ τῶν ψευδοπροφητῶν ὀστᾶ πυρὶ κατέκαυσεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὃν ἀνέστησεν Ἱεροβοάμ, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου πρόρρησιν, ὃς θυσιάζοντι προσῆλθεν ἐκείνῳ καὶ προεῖπε ταῦτα ποιήσειν ἀπόγονον τοῦ Δαβὶδ Ἰωσίαν μετὰ τριακόσια ἔτη καὶ ἑξήκοντα πρὸς ἑνί. καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας δὲ πορευθεὶς Ἰωσίας, ὅσοι τὴν αἰχμαλωσίαν*

11 *ἐπάξει* A. 12 *ἀλλ'* AW, om P. 16 *κύριον*] $\overline{κν}$ A, *Θεόν* PW. 18 *πυρὶ* om A. 19 *πρόρρησιν τοῦ προφήτου* A. 20 *θυμιάζοντι* A. 21 *ἑνί*] *τῷ ἑνί* A.

ut suo quisque arbitratu ad opus aliquid conferret. eo pacto pecunia coacta et templum instauratum est, et quae superfuerat in crateres calices et phialas collata, Chelcia pontifice administratore. qui dum pecuniam ex aerario depromit, sacros libros Mosis temere illuc coniectos invenit ac per scribam regi mittit. qui lectis illis vestes suas lacerat, et Chelciam sacerdotem cum aliis ad Oldam fatidicam mulierem Selumi uxorem mittit, petens ut deum placet. illa respondet, numen iam suffragium tulisse contra regionem et populum violatae religionis reum, tamen ob regis iustitiam clades non esse nunc immissurum, sed amoto illo tum demum sententiam latam exsecuturum. rex his auditis populum Hierosolyma convocat et sacros libros audientibus omnibus recitandos curat. deinde iureiurando obstringit omnes ut leges servent et numen colant. quare populus sacrificiis placat deum. post haec simulacrorum donaria incendit, eorum sacerdotes occidit, et pseudoprophetarum ossa in ea ara cremat quam Ieroboamus exstruxerat; quemadmodum propheta ille ei immolanti praedixerat, fore Iosiam quendam e posteritate Davidica qui illa facturus esset: idque factum post annos trecentos sexaginta unum. idem etiam Israelitas, qui captivitatem effugerant,

διέφυγον, τὸν πάτριον παρῄνει θρησκεύειν θεὸν καὶ κατὰ νόμους βιοῦν. καὶ ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας ἀφανίσας τὰ εἴδωλα, εἰς Ἱερουσαλὴμ P I 113 *τὸ πλῆθος συνήγαγε, καὶ τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτήν, ἣν πάσχα καλοῦσιν, ἑώρτασε. βίον δὲ εἰρηνικὸν διαγαγών, τοξευθεὶς ἐπὶ τέλει τὸν βίον κατέστρεψεν. ὁ γὰρ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς Νεχαὼ Μήδους πολεμήσων ἀπῄει, εἶργε δὲ αὐτὸν Ἰωσίας διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ παρελθεῖν. ὁ δὲ μὴ ἐπ' αὐτὸν στρατεύειν ἐδήλου αὐτῷ. Ἰωσίας δὲ οὐ μεθίετο. ἤδη οὖν παρετάσσοντο μαχεσόμενοι, καὶ Ἰωσίαν διατάσσοντα τὸν οἰκεῖον λαὸν τοξεύσας Αἰγύπτιος τὸν πόλεμον ἔλυσεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναζεύξας εἰς Ἱεροσόλυμα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτη τριάκοντα πρὸς ἑνί, ζήσας δὲ πρὸ τῆς βασιλείας ὀκτώ. ἐπὶ τούτου Ἱερεμίας ἦν ὁ προφήτης, ὃς καὶ τὰ συμβήσεσθαι μέλλοντα τῇ Ἱερουσαλὴμ δεινὰ προηγόρευσε καὶ τὴν* B *ὑπὸ Ῥωμαίων αὐτῆς ἅλωσιν. οὐ μόνον δὲ οὗτος περὶ τούτων προέγραψεν, ἀλλὰ καὶ Ἰεζεκιὴλ πρῶτος περὶ τούτων δύο βιβλία κατέλιπεν. ἦσαν δὲ ἄμφω τῆς ἱερατικῆς φυλῆς.*

Τελευτήσαντος δὲ Ἰωσίου Ἰώαχαζ ὁ παῖς αὐτοῦ ἦρξεν, εἴκοσιν W I 80 *ἐπὶ τρισὶν ἐνιαυτῶν ὤν, ἀσεβὴς γεγονώς· ὃν ἀπὸ τοῦ πολέμου ἀναζευγνὺς ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς ἔδησε, καὶ τὴν μὲν βασιλείαν τῷ πρεσβυτέρῳ ἀδελφῷ Ἐλιακεὶμ δέδωκεν, Ἰωακεὶμ μετονομάσας αὐτόν, καὶ εἰσφορὰν τῇ χώρᾳ ἐπιτάξας ἑκατὸν ἀργυρίου τάλαντα, ἓν δὲ χρυσοῦ. τὸν δὲ Ἰώαχαζ ἀπήγαγεν εἰς τὴν Αἰγυ-*

8 *γοῦν* A. 14 *Ῥωμαίων* libri mss omnes, *Ἀσσυρίων* PW ex coniectura Wolfii: sed Iosephus *καὶ τὴν νῦν ἐφ' ἡμῶν γενομένην ἅλωσιν.* *μόνον* A Iosephus, *μόνος* PW. 22 *τὸν Ἰώαχαζ δὲ* A. *τὴν* om A.

monuit ut patrium deum colerent et leges observarent: et sublatis ex omni provincia simulacris, populoque Hierosolyma congregato, azymorum festum, quod Pascha vocant, celebravit; ac vita tranquilla acta tandem sagitta ictus obiit. nam rex Aegyptiorum Nechaus bellum Medis illaturus, cum transitu per Iudaeam a Iosia prohiberetur quamvis sine maleficio se transiturum promitteret, pugnam instruit; et Iosia dum aciem ordinaret sagitta icto bellum solvit. rex Hierosolyma reversus decedit, anno regni trigesimo primo, quod annos octo natus susceperat. sub hoc fuit propheta Hieremias, qui cladem Hierosolymis imminentem vaticinatus, fore praedixit ut a Romanis caperentur. neque hic solum, sed et Ezechiel primus his de rebus duos libros reliquit, uterque ex tribu sacerdotali.

Iosia defuncto Ioachasus filius eius annos viginti tres natus regnare incipit, homo impius, quem Aegypti rex a bello reversus in vincula coniecit, ac regnum seniori fratri Eliacimo dedit, mutato eius nomine in Ioachimum: imperatoque regioni centum argenti et unius auri talentum tributo, Ioacha-

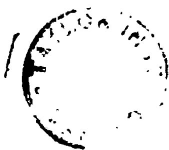
πτον, ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ χρόνος τῆς βασιλείας αὐτοῦ τρεῖς ἦσαν μῆνες ἐπὶ δέκα ἡμέραις.

Ἰωακεὶμ δὲ ἀσεβεῖ τε ὄντι καὶ κακούργῳ ἔτος ἤδη τῆς βασι- C λείας ἠνύετο τέταρτον, καὶ τὴν Βαβυλωνίων ἀρχὴν Ναβουχοδονόσορ περιεζώσατο. οὗτος τὸν Αἰγύπτιον Νεχαὼ νικήσας πολὺ μέρος τῆς χώρας αὐτοῦ παρεσπάσατο. ἐν ὀγδόῳ δ' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ, ἐπιστρατεύει τῇ Ἰουδαίᾳ μετὰ βαρείας δυνάμεως. Ἰωακεὶμ δὲ δείσας ὑπόφορον ἔθετο τῷ Βαβυλωνίῳ τὴν χώραν τὴν ἑαυτοῦ. καὶ τρισὶ μὲν ἔτεσι προσῆγε τοὺς φόρους. εἶτα τοὺς Αἰγυπτίους ἀκούσας κατὰ τοῦ Βαβυλωνίου χωρεῖν, ἐπέσχε τὴν τῶν φόρων καταβολήν, καίτοι τοῦ προφήτου Ἱερεμίου προλέγοντος τὴν ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου τῆς πόλεως ἅλωσιν καὶ τὴν τοῦ βασιλέως Ἰωακεὶμ ἀναίρεσιν, καὶ οὐ μόνον εἰπόντος ἀλλὰ καὶ D γράψαντος καὶ εἰς ἐπήκοον τοῦ πλήθους ἀναγνόντος τὴν συγγραφήν. ἣν λαβόντες οἱ ἡγεμόνες τῷ βασιλεῖ προσήνεγκαν· ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς γεγραμμένοις χολωθεὶς πυρὶ τὸ σύγγραμμα κατηθάλωσε, τὸν δὲ προφήτην καὶ Βαροὺχ τὸν γραμματέα αὐτοῦ κολάσαι ἐζήτει. ἀλλ' οἱ μὲν φυγόντες ἐξέκλιναν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ· μετ' οὐ πολὺ δὲ κατ' αὐτοῦ στρατεύει ὁ Βαβυλώνιος, Ἰωακεὶμ δὲ ἀπραγμόνως αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν εἰσδέχεται. ὁ δὲ τούς τε κρείττους τῶν πολιτῶν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα ἐφόνευσε, τρισχιλίους δὲ τοὺς καλλίστους αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ παῖς ὤν, τὸν δὲ υἱὸν τοῦ κτανθέντος βασιλέως, Ἰωακεὶμ ὀνομα- P I 114 ζόμενον καὶ αὐτόν, ἀναδείξας βασιλέα τῆς Ἰουδαίας.

10 χωρεῖν ante ἀκούσας A. 24 ἀνέδειξε? an δὲ omittendum?

sum in Aegyptum abduxit, ubi et mortuus est. tempus regni eius fuere tres menses et decem dies.

Ioachimus autem vir impius et facinorosus cum quartum iam annum imperaret, Nabuchodonosor Babylonium imperium suscipit, Nechaum Aegyptium victum magna parte provinciae mulctat, anno Ioachimi octavo cum magnis copiis Iudaeam ingressus ita hominem perterrefacit ut suam regionem Babylonio tributariam redderet. ac per triennium quidem tributa solvit, post cum audisset Aegyptios rebellantes Babylonium invasuros, ea inhibuit, quamvis Hieremias propheta praedixisset fore ut Babylonius et urbem caperet et Ioachimum tolleret; neque praedixisset solum sed etiam scripsisset, scripturamque populo audiente recitasset. quam duces regi obtulerunt, ille vero iratus exussit, prophetam et Baruchum scribam eius ad supplicium quaerens: sed illi fuga iram eius declinarunt. neque multo post bellum infert Babylonius, et a Ioachimo otiose in urbem admissus civium optimum quemque et ipsum regem occidit, et tria milia formosissimorum captiva abducit, inter quos et propheta Ezechiel fuit, puer adhuc. filium autem regis interfecti, qui et ipse Ioachimus vocabatur, Iudaeorum regem appellat.

Οὕτω μὲν τέλους ἔσχεν Ἰωακείμ, ἐνιαυτοὺς βιώσας ἓξ καὶ τριάκοντα, βασιλεύσας δὲ ἕνδεκα. ὁ δὲ Βαβυλώνιος ὑποπτεύσας μνησικακῆσαι τὸν υἱὸν ἐκείνου διὰ τὸν φόνον τὸν τοῦ πατρὸς καὶ ἀποστατῆσαι, πέμψας ἐπολιόρκει αὐτόν. ὁ δὲ μὴ θέλων τὴν πόλιν δι' αὐτὸν κινδυνεῦσαι, παραδίδωσιν ἑαυτὸν καὶ τοὺς προσήκοντας αὐτῷ τοῖς πολεμίοις ἐπὶ συνθήκαις μή τι κακῶσαι τὴν πόλιν ἢ αὐτούς· ἃς παρέβη ὁ Βαβυλώνιος, κελεύσας τὴν ἐν τῇ πόλει πᾶσαν νεότητα καὶ τοὺς τεχνίτας ἀπαγαγεῖν πρὸς αὐτόν, οἳ πρὸς ὀκτα- B *κοσίοις τριάκοντα δύο εἰς δέκα χιλιάδας ἠρίθμηντο. τὸν Ἰωακεὶμ δὲ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τοὺς φίλους καθείρξας ἐφύλαττε, μῆνας τρεῖς βασιλεύσαντα καὶ ἡμέρας δέκα.* (25) *τὴν δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ βασιλείαν τῷ τοῦ Ἰωακεὶμ παραδέλφῳ τῷ Σεδεκίᾳ παρέδωκεν, ὀμόσαντι μὴ εὐνοήσειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἀλλ' αὐτῷ φυλάξειν τὴν χώραν. ὁ δὲ νέος ὢν (εἴκοσι γὰρ καὶ ἑνὸς ἦν ἐτῶν ὅτε παρέλαβε τὴν ἀρχήν) καὶ ὑπερόπτης τοῦ δικαίου τε καὶ τοῦ δέοντος, παραινοῦντι τῷ Ἱερεμίᾳ τὰς ἀσεβείας καὶ τὰς παρανομίας λιπεῖν οὐκ ἐπείθετο, οὐδ' ἐπίστευε λέγοντι τὰς μελλούσας ἔσεσθαι συμφορὰς αὐτῷ τε καὶ τῷ λαῷ· ἃς καὶ Ἰεζεκιὴλ ἐν Βαβυ-* C *λῶνι προέλεγε καὶ γράψας ἀπέσταλκεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ἠπίστησε δὲ ἀμφοῖν τοῖς προφήταις ὁ Σεδεκίας ὡς τάχα διαφωνοῦσι, περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων συνεφώνουν, περὶ δὲ αὐτοῦ Σεδεκίου ἐδόκουν ἐναντιοῦσθαι. Ἰεζεκιὴλ μὲν γὰρ μὴ ὄψεσθαι τὴν Βαβυλῶνα αὐ-*

1 *ἔσχε τέλους* A. 3 *ἐκείνου υἱὸν* A. 7 *ἢ* om A. 11 *βασιλεύσαντα* A, *βασιλεύσας* PW. 20 *τοῖν προφήταιν* A.

Fontes. *Cap.* 25. *Iosephi Ant.* 10 7 et 8. *Regum* 4 24 et 25. *Paralip.* 2 36.

Hic finis Ioachimi fuit, cum vixisset annos triginta sex, imperasset undecim. at Babylonius, veritus ne filius paternae caedis memor descisceret, missis copiis eum obsedit. qui cum urbem sua causa periclitari nollet, se cum necessariis eo pacto illi dedit ut nec urbem nec ipsos violaret: quo non stetit hostis, sed omnem pubem civitatis et artifices ad se perduci iussit, quorum numerus inventus est decem milia octingenti et triginta duo. Ioachimum cum matre et amicis in custodia habuit, cum tres menses et decem dies regnasset. (25) regnum Hierosolymitanum Sedeciae Ioachimi patruo tradidit, quem iureiurando adegit ne studeret Aegyptiis sed provinciam ipsi conservaret. is vero principatum adeptus, adolescens natus annos unum et viginti, fastu elatus, aequitatis et officii nulla ratione habita, Hieremiae ab impietate et iniuriis dehortanti neque paruit, neque credidit eas sibi et populo clades imminere quas et Ezechiel Babylone praedicens litteris mandatas Hierosolyma miserat. neutri autem fidem adhibuit fortassis ob dissensionem. nam in caeteris quidem congruebant, de Sedecia autem videbantur discrepare, cum Ezechiel eum Babylonem non visurum

τὸν προεφήτευεν, Ἱερεμίας δὲ δέσμιον αὐτὸν ἀπαχθῆναι πρὸς Βαβυλῶνα προέλεγε. συνῳδὰ δὲ τοῖς προφήταις καὶ τὰ περὶ τούτου προείρηντο· τυφλωθεὶς γὰρ ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ δέσμιος ἀπαχθεὶς τὴν Βαβυλῶνα οὐκ ἐθεάσατο.

Οὗτος ὁ Σεδεκίας ἐπὶ ἔτη ὀκτὼ τηρήσας τὴν πίστιν τὴν πρὸς W I 81 τὸν Βαβυλώνιον, πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἀπέκλινε. διὸ στρατεύσας ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπολιόρκει τὴν Ἱερουσαλήμ. τῶν δ' Αἰγυπτίων D εἰς συμμαχίαν ἡκόντων τοῖς Ἰουδαίοις, προϋπαντήσας σφίσιν ὁ Βαβυλώνιος καὶ τρεψάμενος αὐτοὺς διώκει. οἱ δὲ ψευδοπροφῆται μηκέτι τοὺς πολεμίους πολιορκήσειν αὐτοὺς ἔλεγον· Ἱερεμίας δὲ καὶ ὑποστρέψαι αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν αἱρήσειν καὶ κατασκάψειν καὶ τὸν ναὸν ἐμπρήσειν καὶ τὸν λαὸν τὸν τέως περιλειφθησόμενον ἀπάξειν προηγόρευε δοριάλωτον, ἐπ' ἔτη δουλεύσοντα ἑβδομήκοντα, μέχρις οὗ Πέρσαι καὶ Μῆδοι τὴν Βαβυλωνίων ἀρχὴν καταλύσουσι· τότε δὲ λυθῆναι τῆς αἰχμαλωσίας αὐτούς, καὶ τὸν ναὸν αὖθις καὶ τὴν πόλιν ἀνοικοδομῆσαι. ταῦτ' ἔλεγεν Ἱερεμίας· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐμυκτήριζον. ἀπιόντι δὲ τῷ προφήτῃ πρὸς Ἀναθὼθ τὴν πατρίδα P I 115 συναντήσας τις τῶν ἀρχόντων καὶ κατασχὼν ὡς αὐτόμολον ἤγαγε πρὸς τοὺς ἄρχοντας· οἳ αἰκισάμενοι αὐτὸν ἐτήρουν εἰς κόλασιν.

Κατὰ δὲ τὸ ἔννατον ἔτος τῆς βασιλείας Σεδεκίου ἔπεισι τὸ δεύτερον κατὰ τῶν Ἱεροσολύμων ὁ Βαβυλώνιος, καὶ ἐφ' ἕνα πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτὸν κραταιῶς τὴν πόλιν πολιορκεῖ. τῇ δὲ πολιορ-

2 ἔλεγε A. 5 τὴν alterum om A.

praedixisset, Hieremias captivum abductum iri Babylonem vaticinaretur. sed et illa inter se consentiebant: nam caecatus in Iudaea et captivus abductus Babylonem non vidit.

Hic Sedecias Babyloniis per octo annos servata fide ad Aegyptios inclinavit. qua de causa Nabuchodonosor Hierosolyma obsedit, profligatis prius Aegyptiis qui Iudaeis suppetias veniebant. quos cum persequeretur, negabant pseudoprophetae hostes urbem porro obsessuros: Hieremias contra et redituros et capturos urbem et eversuros affirmabat, et templum incensuros et populi reliquias in captivitatem abducturos, ubi serviturus esset annos septuaginta, donec Persae et Medi Babyloniorum imperium destruxissent; ac tum demum captivos dimissum iri et templum atque urbem instauraturos. Hieremiam haec asseverantem rex et aulici proceres subsannabant. qui cum aliquando in patriam Anathotham iret, in via a principe quodam pro transfuga comprehensus ad magistratus adducitur: a quibus excruciatus ad supplicium asservabatur.

Anno regni Sedeciae nono secundum aggreditur Hierosolyma Babylonius; cumque urbem menses octodecim obsidione pressisset, ad hostilem

κία καὶ λιμὸς συνηνέχθη καὶ ἐπὶ τούτοις λοιμός. Ἱερεμίας δὲ καὶ καθειργμένος δέξασθαι τὸν Βαβυλώνιον παρεκάλει τὸ πλῆθος· σωθήσεσθαι γὰρ οὕτως· εἰ δ' οὔ, μένοντας ἀπολεῖσθαι ἢ λιμῷ ἢ μαχαίρᾳ· "εἰ δέ τις προσχωρήσει τοῖς πολεμίοις, τὸν θάνατον" ἔλεγε "διαφεύξεται." οὐδενὶ μέντοι πιστὸς ὁ προφήτης λελόγιστο, B οἱ δ' ἡγεμόνες καὶ προσηρέθιζον κατ' ἐκείνου τὸν βασιλέα. ὁ δὲ διὰ τὸν καιρὸν αὐτοὺς θεραπεύων, ἐνέδωκεν αὐτοῖς χρήσασθαι τῷ προφήτῃ ὡς βούλονται. κἀκεῖνοι αὐτὸν εἰς λάκκον βορβορώδη ἐνέβαλον. Σεδεκίας δὲ τοῦτο μαθὼν ἀνελκυσθῆναι αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐκέλευσε, καὶ λάθρα καλέσας ἤρετο τί φησι πρὸς τὰ παρόντα δεινά. ὁ δὲ παραδοῦναι τὴν πόλιν συνεβούλευε τῷ Βαβυλωνίῳ. Σεδεκίας δὲ δεδιέναι ἔλεγε μὴ ἀναιρεθῇ. ὁ δὲ προφήτης οὐδενὸς αὐτὸν οὕτω ποιοῦντα πειραθήσεσθαι δυσχεροῦς ἰσχυρίζετο. τὸν μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἀπέλυσεν, ὁ δέ γε Βαβυλώνιος ἐπολιόρκει τὴν πόλιν μετὰ σφόδρας ἐπιθέσεως, καὶ εἷλε ταύτην τῷ ἑνδεκάτῳ C ἐνιαυτῷ τῆς ἀρχῆς Σεδεκίου. Σεδεκίας δὲ μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν προσηκόντων καὶ τῶν φίλων ἔφευγεν ἐκ τῆς πόλεως. οἱ δὲ πολέμιοι κατεδίωξαν αὐτὸν καὶ κατέλαβον μονωθέντα· οἱ γὰρ ἡγεμόνες καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ διεσπάρησαν. ζωγρήσαντες οὖν αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἤγαγον εἰς τὸν Βαβυλώνιον. ὁ δὲ ὠνείδισεν αὐτὸν εἰς ἀχαριστίαν καὶ ἀπιστίαν, ἐκέλευσέ τε τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τοὺς φίλους κτανθῆναι ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· εἶτα καὶ τὰ ὄμματα πηρώσας αὐτοῦ δέσμιον εἰς Βαβυλῶνα ἀπήγαγεν. καὶ τότε συνῆκε καὶ ἄμφω τοὺς προφήτας ἀληθῶς προειπεῖν. οὗτος τέλος ἐγένετο τῶν ἐκ τοῦ

1 καὶ prius om A. 2 καὶ om A. 3 οὕτως A, οὕτω PW. 17 ἔφυγεν A. 22 παῖδας] υἱοὺς A. 25 ἀληθῆ A.

metum fames et pestis accessit. tum Hieremias in carcere multitudinem adhortatur ut Babylonium recipiant: sic fore incolumes, alioqui vel fame vel gladio perituros; qui autem ad hostes transisset, mortem vitaturum. caeterum prophetae fidem habebat nemo: duces etiam regem contra eum instigabant. qui tempori serviens eum illis tradit ut suo arbitratu tractent: quem illi in lacum coenosum coniecerunt. unde Sedecias extractum et clam arcessitum interrogat quid de urgentibus malis sentiret. propheta urbem Babylonio dedendam censet, regemque metum exitii causantem confirmat, si obtemperasset, nihil ei grave eventurum: itaque dimittitur. at Babylonius magna vi urbem adortus undecimo regni Sedeciae anno capit. Sedecias ex urbe fugiens ab hostibus cum liberis et uxoribus capitur, a suis ducibus et amicis, aliis alio dilapsis, destitutus. Babylonius ad se perducto ingratum animum et perfidiam exprobrat, liberos atque amicos in eius conspectu iugulari iubet, ipsum effossis oculis vinctum Babylonem abducit. tum demum sensit utrumque prophetam fuisse veracem. hic postremus fuit

σπέρματος τοῦ Δαβὶδ βεβασιλευκότων. εἴκοσι δὲ καὶ εἷς ἐτύγχανον ἅπαντες, ἐτῶν διελθόντων ἐξότου τῆς βασιλείας ἐπέβη Σαοὺλ D *πεντακοσίων δέκα καὶ τεσσάρων, μηνῶν ἕξ, ἡμερῶν δεκαέξ.*

Πεμφθεὶς δὲ Ναβουζαρδὰν ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ Βαβυλωνίου τόν τε ναὸν καὶ τὰ βασίλεια ἐνέπρησε καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε καὶ τὰ τοῦ ναοῦ πάντα ἐσύλησεν. ·ἐμπέπρηστο δὲ ὁ ναὸς μετὰ τετρακόσια ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα μῆνάς τε ἓξ καὶ ἡμέρας δέκα ἀφ' οὗ ἐδομήθη καιροῦ, ἐκ δὲ τῆς ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἑβραίων μεταναστεύσεως μετὰ ἑξήκοντα δύο ἔτη καὶ χίλια καὶ μῆνας ἓξ καὶ ἡμέρας δέκα, ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ μετὰ χιλίους ἐννακοσίους πεντήκοντα ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας ἓξ καὶ ἡμέρας δέκα· W I 82 *ἐκ δὲ τῆς παραγωγῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου μέχρι τότε τρισχίλια* P I 116 *πεντακόσια δέκα καὶ τρία ἔτη παρῆλθοσαν, μῆνες ἓξ καὶ ἡμέραι δέκα.*

LIBER TERTIUS.

1. *Ναβουζαρδὰν δὲ κατασκάψας τὴν Ἱερουσαλήμ, τόν τε λαὸν καὶ τὸν ἀρχιερέα Σαβαῖον καὶ τὰ σκεύη τὰ ἱερὰ εἰς Βαβυλῶνα ἐκόμισε. Ναβουχοδονόσορ δὲ τὰ σκεύη τοῦ θεοῦ τοῖς ἑαυ-*

4 *ναβουζαρδᾶν* A hic et infra. *ἀρχιμάγειρος*] *ἀρχιστράτηγος* legendum censet Wolfius: sed *ἀρχιμάγειρος* LXX, unde Syncellus Cedrenus alii. 12 *ἀνθρώπου*] *ἐνιαυτοῦ* codex Colberteus. *μέχρι* A, *μέχρις* PW. 15 *Σαβαῖον*] *Σαραίαν* LXX, *Σαρέαν* Iosephus; qui Sareae interfecti filium Iosadocum Babylonem deductum narrant. 16 *δὲ* PW, om P.

Fontes. *Cap.* 1. *Iosephi Ant.* 10 8 *et* 9. *Regum* 4 25. *Proph. Hierem.* 40 *sq. de Hieremia lapidato deque ossibus eius Alexandriam translatis eadem leguntur in Chronico Paschali I p.* 293 *ed. Bonn. et in vitis Prophetarum ibid. II p.* 270; *partim etiam in Epiphanii Op. II p.* 239 *ed. Petav.*

familiae Davidicae regum, qui numero viginti unus fuerant universi: elapsis, ex quo Saul regnum inierat, annis quingentis et quattuordecim, mensibus sex, diebus sexdecim.

Nabuzardan Nabuchodonosoris magister coquorum iussu regis et templum et regiam incendit et urbem evertit, omni ornatu templi spoliato. crematum est templum anno quadringentesimo septuagesimo, mense sexto, die decimo, postquam conditum fuerat: post Israelitarum migrationem ex Aegypto annis mile sexaginta duobus, mensibus sex, diebus decem: a diluvio annis mile nongentis, mensibus sex, diebus decem, a primo homine condito in eum usque diem annis ter mile quingentis tredecim, mensibus sex et diebus decem.

1. Nabuzardan Hierosolymis eversis et populum et pontificem Sabaeum et sacra vasa Babylonem transfert. ea Nabuchodonosor suis diis

τοῦ θεοῖς ἀνατέθεικε, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους εἰς τὴν οἰκείαν χώραν κατῴκισε. τοὺς δ' αὐτομολήσαντας ἐν τῇ πολιορκίᾳ πρὸς τοὺς B Βαβυλωνίους ἐν Ἰουδαίᾳ καταλιπὼν ὁ Ναβουζαρδάν, καὶ τοὺς πένητας, ἡγεμόνα τούτοις ἐπέστησε Γοδολίαν, ἄνδρα τῶν εὖ γεγονότων ἐπιεικῆ τε καὶ δίκαιον, καὶ τὴν χώραν ἐργάζεσθαι αὐτοῖς ἐνετείλατο, καὶ δασμοφορεῖν τῷ Ναβουχοδονόσορ ἐπέταξε. τῷ δὲ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ εἰς Βαβυλῶνα ἀπελθεῖν προετρέπετο· ὁ δὲ ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς πατρίδος ἤθελε διατρίβειν. καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐκεῖ, τῷ Γοδολίᾳ ἐπιτάξας πᾶσαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι πρόνοιαν. ἀπέλυσε δὲ αὐτῷ καὶ τὸν φοιτητὴν Βαρούχ, τῇ πατρῴᾳ γλώττῃ διαφερόντως πεπαιδευμένον. ὅσοι δ' ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πολιορκίαν ἀπέδρασαν ἧκον πρὸς Γοδολίαν. ὁ δὲ γεωργεῖν τὴν χώραν αὐτοῖς συνεβούλευε καὶ κατοικεῖν ἣν ἕκαστος βούλεται πόλιν C καὶ ἀνοικοδομεῖν τὰ ἐρείπια. γνόντες δὲ τὸν Γοδολίαν ἄνδρα χρηστόν, ὑπερηγάπησαν αὐτόν.

Ἐπανῆλθε δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις καί τις καλούμενος Ἰσμαήλ, ἐκ τοῦ βασιλείου γένους ὑπάρχων, ὃς πρὸς τοὺς Ἀμμανίτας ἀπέδρα κατὰ τὸν τῆς πολιορκίας καιρόν. τοῦτον προσελθόντα τῷ Γοδολίᾳ τινὲς ἐπιβουλεύειν αὐτῷ ἔλεγον· εἰ δ' ἐπιτρέψει αὐτοῖς κτεῖναι τὸν ἄνδρα, διαφεύξεται τὴν ἐπιβουλήν. ὁ δ' ἠπίστει, ἢ καὶ βέλτιον ἔλεγεν ἡγεῖσθαι αὐτὸς ἀποθανεῖν ἢ ἄνθρωπον κτεῖναι πιστεύσαντα αὐτῷ ἑαυτόν. μετὰ καιρὸν δὲ σὺν ἑτέροις ὁ Ἰσμαὴλ οὗτος πρὸς Γοδολίαν ἐλθὼν καὶ ξενισθεὶς ἀπέκτεινε τόν τε Γοδο-

9 πᾶσαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι A, ποιεῖσθαι αὐτοῦ πᾶσαν PW. 10 πατρίῳ A.

dedicat, et captivis in sua regione sedes attribuit. qui in obsidione urbis ad Babylonios transfugerant pauperes, Nabuzardan in Iudaea relinquit, praeposito eis Godolia viro nobili, iusto et moderato; et agros colere iubet ac Nabuchodonosori tributa pendere. Hieremiam prophetam hortatus ut Babylonem iret, cum ille in ruinis Hierosolymorum degere mallet, ibi relinquit, Godoliae diligentissime commendatum, concesso etiam Barucho scriba in lingua patria praeclare erudito. quotquot igitur propter obsidionem transfugerant, cum ad Godoliam se contulissent, ab eo moniti sunt ut agros colerent et quas quique vellent urbes incolerent ruinasque instaurarent: quem ob probitatem eius mirifice dilexerunt.

Cum autem inter caeteros Ismael quidam ex regio genere, qui tempore obsidionis ad Ammanitas confugerat, accessisset, quidam hominis occidendi potestatem a Godolia petierunt, quod eius vitae ab illo insidiae struerentur. verum Godolias fidem illis non habuit, atque etiam praestare dixit semetipsum perire quam occidere hominem qui ipsius fidei se commisisset. aliquanto post ille Ismael cum aliis a Godolia hospitio exce-

λίαν καὶ τοὺς συμποσιάζοντας. εἶτα νυκτὸς ἐπιθέμενος τοῖς κα-
ταλειφθεῖσιν ἐν τῇ πόλει Βαβυλωνίοις, αὐτούς τε ἀνεῖλε καὶ πάν- D
τας τοὺς ἐκεῖ Ἰουδαίους. τῇ ἐπαύριον δὲ ὀγδοήκοντα ἀνδρῶν ἐκ
τῆς χώρας σὺν δώροις πρὸς Γοδολίαν ἐλθόντων, καὶ τούτους ἀνεῖ-
λεν ὁ Ἰσμαήλ, ἄνευ ὀλίγων τινῶν οἳ κεκρυμμένα ἐν τοῖς ἀγροῖς
ἔπιπλά τε καὶ ἐσθῆτας καὶ σῖτον ὑπέσχοντο δείξειν αὐτῷ. λαβὼν
δὲ καὶ αἰχμαλωσίαν πολλὴν ἀπῄει πρὸς Ἀμμανίτας. ταῦτα δὲ
μαθόντες ἡγεμόνες τῶν Ἰουδαίων τινές, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πα-
ραθήξαντες, κατεδίωξαν αὐτόν· καὶ τὴν μὲν αἰχμαλωσίαν ἐπανε-
σώσαντο, Ἰσμαὴλ δὲ σὺν ἀνδράσιν ὀκτὼ διαπέφευγεν.

Οἱ δὲ περισωθέντες τοὺς Βαβυλωνίους δεδοικότες ἀπιέναι
πρὸς Αἴγυπτον ἐβουλεύοντο. καὶ τοῦ Ἱερεμίου μένειν αὐτοῖς P I 117
συμβουλεύοντος (μένουσι γὰρ τὸ θεῖον αὐτοῖς προμηθεύσασθαι
μή τι πείσεσθαι κακόν, ἀπιοῦσι δὲ μὴ συνέσεσθαι αὐτοῖς) οὐκ
ἐπίστευον, ἀλλ' ἀπειθήσαντες ἀπῆραν εἰς Αἴγυπτον, ἄγοντες καὶ
τὸν Ἱερεμίαν καὶ τὸν Βαρούχ. ἀπελθόντι δ' ἐκεῖ τῷ προφήτῃ
δηλοῖ τὸ θεῖον τὰ μέλλοντα. ὁ δὲ προὔλεγε τοῖς ὁμοφύλοις ὡς
ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους στρατεύσει ὁ Βαβυλώνιος καὶ τῆς Αἰγύπτου
κρατήσει, καὶ ὡς τοὺς μὲν αὐτῶν κτενεῖ τοὺς δὲ δορυαλώτους
ἀπάξει. δι' ἃ καὶ καταλευσθεὶς ὑπὸ τῶν συμφυλετῶν τέθνηκεν.
ἃ δὲ προείρηκε γέγονε· πέμπτον γὰρ ἔτος μετὰ τὴν τῶν Ἱεροσο-
λύμων ἠνύετο πόρθησιν, καὶ Ναβουχοδονόσορ κατὰ τῆς Κοίλης
Συρίας ἐξώρμησε, καὶ κατασχὼν αὐτὴν Ἀμμανίταις ἐπῆλθε καὶ B

8 δὲ] καὶ A. 13 τὸ θεῖον om A. αὐτοὺς A.

ptus tum ipsum tum caeteros convivas occidit. deinde Babylonios in urbe relictos noctu aggressus una cum omnibus Iudaeis qui ibi erant perimit. postridie viros octoginta Godoliae dona oblaturos, paucis exceptis qui in agris occultatam supellectilem vestes et frumentum se ei ostensuros pollicebantur, trucidat; iisque rebus et multis captivis acceptis reditum ad Ammanitas parat. his duces quidam Iudaeorum cognitis, cohortati suos et Ismaelem persecuti, captivos recipiunt, illo cum octo viris elapso.

Qui cladi illi superfuerant, Babylonios metuentes, de petenda Aegypto deliberabant. cum autem Hieremias eis manendi auctor esset (deum enim provisurum ne quid mali paterentur; sin abissent, deserturum eos), fidem prophetae non habuerunt, sed spretis eius monitis in Aegyptum et ipsum et Baruchum secum abduxerunt. quo propheta cum pervenisset, quid futurum esset divinitus edoctus popularibus praedicit, Babylonium Aegyptios invasurum Aegyptique potiturum, atque alios occisurum alios in captivitatem abducturum: eaque de causa a popularibus suis lapidibus obrutus occidit. sed quae praedixerat facta sunt: nam quinto post vastationem Hierosolymorum anno Nabuchodonoser Coelesyria occupata, Moabitis

Μωαβίταις, κἀκεῖθεν ἐπ' Αἴγυπτον ἐξεστράτευσε, καὶ ὑποτάξας αὐτὴν κτείνει τὸν βασιλεύοντα, ἕτερον δ' ἐγκαθίστησι, τοὺς δ' W I 83 ἐκεῖ Ἰουδαίους εἰς Βαβυλῶνα μετήνεγκεν. Ἱερεμίου δ' ἐν Αἰγύπτῳ ταφέντος, λέγεται ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, κυριεύσας τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῶν ἄλλων, ἐξυμνούντων τὸν προφήτην τῶν Αἰγυπτίων, μετενεγκεῖν τὰ ὀστᾶ ἐκείνου εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν πόλιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ὁ μὲν οὖν προφήτης προεῖπεν, ὡς εἴρηταί μοι, τὰ συμβησόμενα· τὸ δὲ τῶν Ἑβραίων γένος τοιοῦτον εὕρατο τέλος, πέραν C Εὐφράτου μετενεχθέν. αἱ μὲν γὰρ δέκα φυλαὶ Ὠσηὲ βασιλεύοντος εἰς Σαμάρειαν παρὰ τῶν Ἀσσυρίων ᾐχμαλωτίσθησαν, αἱ δὲ δύο φυλαὶ μετὰ ταῦτα παρὰ Ναβουχοδονόσορ ἐλήφθησαν δορυάλωτοι, καὶ ὅσοι μετὰ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἅλωσιν ὑπελείφθησαν. καὶ ὁ μὲν Σαλμανασὰρ τὸ τῶν Χουθαίων ἔθνος ἐκ Περσίδος μετῴκισεν εἰς Σαμάρειαν, ὁ δὲ Ναβουχοδονόσορ ἔρημον ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἔμεινεν οὕτως ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ἑβδομήκοντα. ὁ μεταξὺ δὲ τῆς τῶν δέκα φυλῶν αἰχμαλωσίας ἐκ Σαμαρείας καὶ τῆς τῶν δύο ἐξ Ἱερουσαλὴμ χρόνος ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη καὶ μῆνες ἓξ πρὸς ἡμέραις δέκα ἐγένοντο.

2. Τοὺς δὲ εὐγενεστέρους τῶν αἰχμαλώτων παῖδας καὶ τῷ D βασιλεῖ Σεδεκίᾳ προσήκοντας καὶ τῶν ἄλλων ἀκμαιοτέρους καὶ ὡραιοτέρους ἐκτομίας ποιήσας ὁ Βαβυλώνιος, καὶ παιδαγωγοῖς

14 σαλαμανασάρ A.

FONTES. *Cap. 2. Iosephi Ant.* 10 10. *Daniel* 2 *cum Commentario Theodoreti p.* 1089 1090 *ed. Schulzii. pauca sunt ipsius Z.*

et Ammanitis subactis, Aegyptoque in potestatem redacta et rege obtruncato, alium provinciae praeponit: Iudaeos qui illic erant Babylonem traducit. ferunt Alexandrum regem Aegypto subacta, cum Hieremias ab Aegyptiis divinis laudibus celebraretur, ossa eius in urbem a se conditam Alexandriam transtulisse.

Propheta igitur, ut iam exposui, sic res futuras praedixit: gens autem Hebraeorum talem sortita est exitum, ultra Euphratem abducta. nam decem tribus Osea Samariae regnante ab Assyriis, post duae tribus cum iis qui captivitati Hierosolymorum superfuerant a Nabuchodonosore captae fuerunt. at Salmanasar Chuthaeorum gentem Persicam Samariam transtulit: Nabuchodonosor vero Iudaeam vastam iacere passus est; itaque mansit per annos septuaginta. inter captivitatem tribuum Samariae decem et Hierosolymorum duarum intercesserunt anni centum triginta, menses septem et dies decem.

2. Captivorum puerorum nobilissimum quemque et regi Sedeciae cognatum et e caeteris robustissimos et formosissimos Babylonius castratos

παραδούς, τά τε τῶν Χαλδαίων ἐδίδασκε γράμματα καὶ τὰ ἐπιχώρια, ἐκ τῆς ἰδίας τραπέζης ἀποτάξας σφίσι τὴν δίαιταν. τέσσαρες δὲ τῶν παίδων ἦσαν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γεγονότες γένους, καλοὶ τὰς ὄψεις καὶ ἀγαθοὶ τὰς φύσεις· ὧν τὸν μὲν Δανιὴλ καλούμενον Βαλτάσαρ ὁ Βαβυλώνιος μετωνόμασε, τὸν δὲ Ἀνανίαν ὠνομασμένον Σεδράχ, Μισαὴλ δὲ τὸν ἕτερον κεκλημένον Μισάκ, καὶ τὸν λοιπὸν Ἀζαρίαν Ἀβδεναγώ· οὓς καὶ τῶν ἄλλων ἦγεν ἐντιμοτέρους, δι' εὐφυΐαν ἐπὶ σοφίᾳ προκόπτοντας. οὗτοι τοίνυν οἱ νεανίαι τοῦ προεστῶτος αὐτῶν εὐνούχου ἐδέοντο μὴ τοῖς ἐκ τῆς P I 118 βασιλικῆς τραπέζης χορηγουμένοις αὐτοῖς διαιτᾶν σφᾶς, ἀλλ' ὀσπρίοις καὶ φοίνιξι καὶ τοιούτοις ἄλλοις. ὁ δὲ δεδιέναι ἔλεγε μὴ τοιούτοις τρεφόμενοι λεπτυνθῶσι τὰ σώματα, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως διὰ τοῦτο αὐτὸς κακωθῇ. οἱ δὲ ἐφ' ἡμέρας δέκα οὕτω διαιτῆσαι αὐτοὺς παρεκάλουν, καὶ εἰ μὲν μὴ μεταβάλοιτο ἡ τῶν σωμάτων ἕξις αὐτοῖς, οὕτω διαιτᾶν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, εἰ δ' ἴδοι τὰ σώματα αὐτῶν ἰσχναινόμενα, τῆς προτέρας ἔχεσθαι διαιτήσεως. πείθεται τούτοις ὁ τῶν παίδων προεστηκώς, καὶ οὕτω ποιήσας ὡς οὐδὲν αὐτοὺς ἐκ τῶν τοιούτων τροφῶν παθόντας εἶδε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τῶν ἄλλων θαλερωτέρους γεγονότας, ἀψύχους B αὐτοῖς προσῆγε τροφάς. οἱ δὲ λεπτυνθέντος αὐτοῖς τοῦ νοός, πᾶσαν κατώρθωσαν παιδείαν Χαλδαϊκὴν καὶ Ἀσσύριον. ὁ δέ γε Δανιὴλ καὶ περὶ κρίσεις ὀνείρων κατέτεινε τὴν σπουδήν.

Εἶτα ἐνύπνιον ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐξαίσιον θεασάμενος, καὶ τὴν κρίσιν τούτου κατὰ τοὺς ὕπνους μαθών, τοῦ τε ὀνείρου καὶ τῆς κρίσεως αὐτοῦ ἐπελάθετο. ἕωθεν οὖν μεταπεμψάμενος τοὺς

12 λεπτυνθῶσι A, λεπτωθῶσι PW. 14 μεταβάλοιτο A, μεταβάλλοιτο PW.

paedagogis tradidit, litteris et institutis Chaldaeorum erudiendos, victu de sua mensa illis constituto. fuerunt autem quattuor pueri regii generis et forma et ingeniis praestantes, quorum Danieli Baltasaris, Ananiae Sedrachi, Misaeli Misaci, Azariae Abdenagi nomen fecit Babylonius, quibusque prae caeteris honorem habuit ob indolem disciplinarum capacem. hi igitur adolescentes eunuchum cui parebant rogarunt ne sibi regiae mensae fercula praeberentur, sed legumina, dactyli et alia id genus. ille cum se vereri diceret ne illo cibo extenuatis eorum corporibus ipse a rege male tractetur, tamen pueris petentibus ut decem diebus ita pascerentur et, si corpora sua non mutarentur, ita pergeret, sin extenuari videret, pristinum victum praeberet, obtemperat. cumque non modo nihil eis decedere, sed vegetiores etiam caeteris reddi videret, cibos inanimes eis praebet. ita subtilioribus redditis ingeniis, in omni doctrina Chaldaica et Assyriaca egregie profecerunt. Daniel etiam somniis coniiciendis animum intendit.

Cum autem Nabuchodonosor mirabile somnium vidisset cum eiusdem enarratione, utriusque oblitus mane Chaldaeos vates et magos arcessit,

Χαλδαίους καὶ τοὺς μάντεις καὶ μάγους, ἀπῄτει τούτους τὸ ὄναρ τε εἰπεῖν αὐτῷ καὶ τὴν τούτου δήλωσιν. οἱ δὲ αὐτὸν ἤθελον πρότερον εἰπεῖν τὸ ἐνύπνιον, καὶ οὕτως αἰτεῖν ἐξ ἐκείνων τὸ σημαινόμενον. ὠργίσθη ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς καὶ θάνατον ἁπάντων κατεψηφίσατο μὴ δύνασθαι λεγόντων εὑρηκέναι τὸν ὄνειρον. C τούτοις ὡς σοφοὶ καὶ Δανιὴλ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες καὶ συνεκλήθησαν καὶ συγκατεκρίθησαν. πρόσεισι τοίνυν ὁ Δανιὴλ τῷ τῶν βασιλικῶν σωματοφυλάκων ἐξάρχοντι, καὶ ἠξίωσεν ἐπὶ μίαν νύκτα τὴν ἀναίρεσιν τῶν κατακρίτων ὑπερτεθῆναι· "ἴσως γάρ" ἔφη "δι' αὐτῆς δεηθησόμεθα τοῦ θεοῦ καὶ γνωσόμεθα τὸ ἐνύπνιον." ἐνέδωκεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν αἴτησιν. καὶ συμπαραλαβὼν ὁ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς αὐτοῦ συγγενεῖς παῖδας, ἱκέτευσε διὰ τῆς W I 84 νυκτὸς τὸν θεόν. δηλοῦται οὖν αὐτῷ θεόθεν καὶ τὸ ἐνύπνιον καὶ τὰ δι' αὐτοῦ σημαινόμενα. καὶ μεθ' ἡμέραν ἄπεισι πρὸς τὸν βασιλέα καὶ οἱ παρὰ τοῦ θεοῦ ἔφη γνωρισθῆναι αὐτῷ καὶ τὸ ὄναρ D καὶ τὴν αὐτοῦ δήλωσιν, ἐλεήσαντος τοὺς ἀδίκως διὰ τοῦτο ἀποθανεῖν κινδυνεύοντας, "οὐδὲν δ' ἧττον καὶ σὲ τὸν κτεῖναι θέλοντα ἀναιτίως τοσούτους ἐξ ὧν ἀπῄτεις ἀδύνατα, ἃ μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει γνωστά. ἃ δ' ἐθεάσω τοιαῦτα εἰσίν. ἐδόκεις ὁρᾶν ἀνδριάντα μέγαν ἑστῶτα, οὗ χρυσῆ μὲν ἡ κεφαλή, οἱ δὲ ὦμοι καὶ οἱ βραχίονες ἀργυροῖ, ἡ δέ γε γαστὴρ μετὰ τῶν μηρῶν ἐκ χαλκοῦ, αἱ κνῆμαι δὲ καὶ οἱ πόδες ἦσαν μέρος μέν τι σιδήρεοι, μέρος δέ τι ὀστράκινοι. εἶτα λίθος ἐξ ὄρους ἀπορραγεὶς τῷ ἀνδριάντι ἔδοξεν ἐμπεσεῖν καὶ συντρῖψαι αὐτόν, καὶ λεπτῦναι τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἀρ-

2 αὐτῷ om A. 9 κατακριθέντων A. 17 κτεῖναι post τοσούτους A. 20 μέγαν ἑστῶτα om A.

somnium et eius explicationem ab eis flagitat. verum illis petentibus ut somnium prius enarraret ac tum demum diiudicationem postularet, rex iratus quod somnium se reperire posse negassent, omnes capitis condemnat. inter hos et Daniel et tres pueri, ut homines eruditi, et vocati et una condemnati fuerant. Daniel igitur regiorum satellitum praefectum orat ut caedem damnatorum unam noctem differret: "fortassis enim" inquit "precati deum somnium cognoscemus." mora impetrata, tribus cognatis adhibitis, pernox precatus deum, et somnium et eius significationem cognoscit. mane regem accedit, somnium et eius significationem a deo sibi revelatam esse indicat, miserto eorum qui propterea insontes in capitis periculo essent; "nec minus tui ipsius" inquit, "qui tot occisurus eras sine culpa, a quibus ea postulasti quae sciri ab eis non poterant ac soli naturae divinae sunt cognita. ea vero quae vidisti huiusmodi sunt. visus es videre statuam magnam hominis stantem, cuius caput esset aureum, humeri et brachia argentea, venter cum femoribus aereus, crura et pedes partim ferrei partim testacei. deinde lapis ex monte abruptus visus illidi statuae, eam-

γυρον καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον καὶ τὸν ὄστρακον ἐς τοσοῦτον, ὡς ὑπ' ἀνέμου ἐκλικμηθῆναι αὐτά. ὁ δὲ λίθος ἐδόκει αὐξῆσαι καὶ εἰς τοσοῦτον μέγεθος προελθεῖν ὡς πᾶσαν ὑπ' αὐτοῦ πεπληρῶσθαι τὴν γῆν. οὗτος μὲν οὖν σοι ὁ ὄνειρος· ἃ δὲ δηλοῦταί P I 119 σοι δι' αὐτοῦ, φροντίζοντι περὶ τῆς βασιλείας καὶ τίς ἄρξει μετὰ σέ, ταῦτα εἰσίν. ἡ μὲν χρυσῆ κεφαλὴ σύ τε εἶ καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τῶν Βαβυλωνίων, τὸ πολύολβον δ' ὁ χρυσὸς τῆς ἀρχῆς σου παραδηλοῖ· αἱ δὲ δύο χεῖρες καὶ οἱ ὦμοι διττὰς εἰκονίζουσι βασιλείας, ὑφ' ὧν ἡ ὑμῶν ἡγεμονία καταλυθήσεται· ἡ χαλκῆ δὲ γαστὴρ καὶ οἱ τοιοῦτοι μηροὶ βασιλέα δηλοῦσι χαλκὸν ἐνδεδυμένον, ὃς τοὺς ὑμᾶς καταλύσοντας καθαιρήσει· τὴν δ' ἐκείνου βασιλείαν αὖθις ἑτέρα καταπαύσει δυνατωτέρα· τοῦ τε γὰρ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χαλκοῦ ὁ σίδηρος δυνατώτερος." ὁ μὲν γὰρ χρυσός, καὶ μᾶλλον ὁ καθαρώτατος, τοῦ ἀργύρου ἐστὶ μαλακώτερος· ὁ δ' ἄργυρος τοῦ μὲν χρυσοῦ στεγανώτερος, τοῦ δὲ χαλκοῦ τυγχάνει χαυνότερος· ὁ δὲ σίδηρος B αὖθις καὶ τοῦ χαλκοῦ στερεώτερος. κεφαλῇ μὲν οὖν ἡ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεία ἀπείκασται, ὡς προγενεστέρα τῶν ἄλλων καὶ τῷ χρόνῳ προάγουσα. δευτέραν δὲ τὴν τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν ἐκάλεσεν, αἳ τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἀρχὴν καθῃρήκασιν. ὁ γὰρ Κῦρος, ὥσπερ ἱστορηθήσεται, Πέρσης μὲν ἦν πατρόθεν, τοῖς δὲ Μήδοις προσῆκεν ἐκ τῆς μητρός· ὃς ἄμφω τὰ ἔθνη συμπαραλαβὼν καὶ πολεμήσας τοῖς Ἀσσυρίοις τὴν αὐτῶν βασιλείαν κατέλυσε. τῇ δυάδι δὲ τῶν χειρῶν ἡ τῶν ἐθνῶν τούτων ἀμφοῖν δυὰς

2 post ἐκλικμηθῆναι A et Colberteus add καὶ σκεδασθῆναι. 14 καὶ om A. 17 αὖθις om A.

que conterere, atque aurum argentum aes ferrum et testam ita comminuere, ut a vento dissiparentur; lapis vero in tantam molem excrescere, ut omnem terram impleret. et hoc somnium vidisti, cum de regno et successore imperii sollicite cogitares: quae vero eo significantur, haec sunt. aureum caput tu es et caeteri reges Babyloniorum: nam aurum imperii tui felicitatem innuit. duae vero manus et humeri duo regna repraesentant a quibus vester principatus destruetur. venter et femora aerea regem significant aere indutum, qui eos opprimet a quibus vos opprimendi estis. illius porro regnum ab alio potentiore destruetur: nam et auro et argento et aere ferrum est durius." aurum enim, purum putum praesertim, est argento mollius; argentum, ut auro densius, ita aere laxius; ferrum porro aere etiam solidius est. capiti igitur regnum Assyriorum est comparatum, ut antiquius et vetustius caeteris. altero Medorum et Persarum regnum intelligitur, qui Assyriorum regnum everterunt. nam Cyrus, ut post narrabitur, Persa patre, matre Medica natus, utriusque gentis armis Assyrios devicit, eorumque regnum evertit: duabus autem manibus duae gentes significantur.

εἰκονίζεται. τρίτην δὲ βασιλείαν τὴν τῶν Μακεδόνων καλεῖ. τῷ χαλκῷ δὲ ταύτην ἀπείκασεν ὡς δυνατωτέραν, οἷα καὶ τὴν Περσικὴν C ἀρχὴν καταλύσασαν. καὶ διὰ μὲν τῆς κοιλίας ἡ Ἀλεξάνδρου μοναρχία ὑποτυποῦται, διὰ δὲ τῶν μηρῶν ἡ μετὰ θάνατον ἐκείνου τῆς βασιλείας διαίρεσις καὶ ὁ αὐτῆς μερισμός. τετάρτην δὲ βασιλείαν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐκάλεσεν, ᾗ τὸν σίδηρον ἀπένειμε διὰ τὸ στερέμνιον. ταῖς δὲ κνήμαις αὐτὴν εἰκόνισεν διὰ τὸ μετάχρονον· τῶν γὰρ ἄλλων μεγάλων βασιλειῶν μεταγενεστέρα ἡ τῶν Ῥωμαίων, καὶ αἱ κνῆμαι δὲ καὶ οἱ πόδες τελευταῖα μέρη τοῦ σώματος. τὸ δὲ τῷ σιδήρῳ ἀναμεμῖχθαι τὸ ὄστρακον αἰνίττεται τὸ ἰσχυρὰν μὲν τὴν βασιλείαν εἶναι, ἔχειν δὲ παρ' ἑαυτῇ καὶ εὔθραυστόν τι καὶ ἄναλκι· τοιοῦτον γὰρ τὴν φύσιν τὸ ὄστρακον, συγκείμενον ἐκ πηλοῦ.

D 3. Εἰ μὲν οὖν πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀναγαγεῖν τις βουληθείη τὸ ὅραμα, ὅτε ἡ γερουσία καὶ οἱ δικτάτορες καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ δήμαρχοι καὶ ὁ δῆμος τῆς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀντείχοντο διοικήσεως, εὑρήσει πολλαχοῦ τὸν δῆμον τῇ γερουσίᾳ διαφερόμενον καὶ στάσεις ἐγειρομένας, ἄλλα μὲν τῶν τῆς βουλῆς διαταττομένων, ἄλλα δὲ τῶν τοῦ πλήθους ἀντεισαγόντων, ὡς ἐκ τούτου μάχεσθαί τε ἀλλήλοις καὶ σφίσι τὰ πράγματα διὰ τὴν διχόνοιαν ἔστιν οὗ ῥέπειν ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ W I 85 ἀσθενέστερον. σιδήρῳ μὲν οὖν ἄν τις εἰκονίσῃ τὴν σύγκλητον

5 αὐτῆς AW, αὐτὸς P. 11 εἶναι τὴν βασιλείαν A. 12 γὰρ] μὲν A. 16 τῆς om A.

FONTES. *Cap.* 3. *Quaedam sunt ipsius Z. inde a p.* 214 *v.* 3 *Daniel* 2 *cum Commentario Theodoreti p.* 1092 1093. *Iosephi Ant.* 10 10 § 5.

tertium regnum est Macedonum, aeri comparatum utpote potentius, quod Persicum imperium destruxit; ac venter quidem Alexandrum refert, duo femora divisionem regni post eius obitum. quartum regnum est Romanorum, cui ferrum attribuit ob soliditatem, et tibias ratione temporis, quod caeteris magnis imperiis sit posterius, quemadmodum crura et pedes extremae sunt partes corporis. iam testa ferro admista significat regnum illud, etsi robustum sit, tamen fragile aliquid et imbecillum habere adiunctum, cuiusmodi est testa limo constans.

3. Quod si quis hanc visionem ad priorem rei publicae statum, quo penes senatum dictatores consules tribunos et plebem summa rerum fuit, referat, videbit plebem saepe motis seditionibus a patribus dissensisse, alia senatu, alia plebe decernente: unde cum inter sese pugnarent, res eorum ex discordia nonnunquam deteriores et imbecilliores exstiterunt. ac senatus cum ferro conferri queat ob animi gravitatem, plebs magistratibus et

διὰ τὸ τῆς γνώμης στερέμνιον, ὀστράκῳ δ' ἂν εἰκασθείη τὸ πλῆθος, ἀναμεμιγμένον ὂν τοῖς ἐν τέλει καὶ τῇ βουλῇ, διά τε τὸ συρφετῶδες καὶ τὸ χαμαίζηλον (τοιοῦτον γὰρ ὁ πηλὸς ὅθεν τὸ ὄστρακον γίνεται) καὶ διὰ τὸ εὐμετάβολον καὶ τὴν ἀσθένειαν τοῦ φρονήματος. εἴωθεν γὰρ τὸ πλῆθος ἀστατεῖν ῥᾳδίως τε μετάγεσθαι καὶ P I 120 μεταβουλεύεσθαι· ταῦτα δέ τις εὑρήσει πλειστάκις τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ συμβεβηκότα, ἐπιὼν τὰ περὶ ταύτης ἀρχαῖα συγγράμματα.

Εἰ μὲν οὖν πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας ἀναφέροι τις τὴν διαφορὰν τῶν ὑλῶν καὶ τὴν μῖξιν αὐτῶν, ταῦτ' ἂν ἴσως λογίσαιτο, εἰ δὲ πρὸς τὴν ὑστέραν, ὅτε πρὸς μοναρχίαν ἐξ ἀριστοκρατίας μετήνεκτο Ῥωμαίοις τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὴν εἰσέπειτα τῆς βασιλείας κατάστασιν, καὶ τότε πλείστην ἂν καταλάβοι τῇ πολιτείᾳ προξενήσασαν βλάβην τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν Ῥωμαίων διχόνοιαν. ὅ τε γὰρ Καῖσαρ τῆς μοναρχίας ὀριγνηθεὶς ἐμφυλίους πολέμους πρὸς τὸν Μάγνον Πομπήϊον καὶ πρὸς B τοὺς ἄλλους οἳ τῆς ἐλευθερίας ἀντεποιοῦντο τῆς παλαιᾶς συνεστήσατο, καὶ πρὸς τοὺς ἀνελόντας αὖθις αὐτὸν ὁμοίας μάχας ὁ Καῖσαρ ὁ Αὔγουστος καὶ ὁ Ἀντώνιος συνεκρότησαν, εἶτ' αὖθις ἄμφω πρὸς ἀλλήλους οὗτοι περὶ τῆς αὐταρχίας διαφερόμενοι πολέμους βαρεῖς κεκινήκασιν, ἀμφοτέρωθεν ἐν πάσαις ταῖς μάχαις φθειρομένων ὁμογενῶν, κἀντεῦθεν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλαττουμένης δυνάμεως. καὶ οὐδ' ἐν τοῖς μετέπειτα τὰς στάσεις λωφησάσας ἴδοι τις ἄν.

Εἰ δέ τις πρὸς τὰς ὕστερον βασιλείας τὴν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ ὀστράκου φύσιν παραβαλεῖ, εὑρήσει πῇ μὲν ἰσχυρὰν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχήν, πῇ δὲ ἀσθενοῦσαν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς παλαιᾶς

4 τὴν A, διὰ τὴν PW. 6 ῥωμαϊκῇ A. 11 ἐξ ἀριστοκρατίας om A. καὶ A, εἰ καὶ PW. 25 ἀσθενοῦσαν] ἀμελοῦσαν C.

senatui admista, testae, cum ob vilitatem et humilitatem, cuiusmodi limus est unde testa conficitur, tum ob levitatem et infirmitatem consilii. est enim multitudo levi sententia, et facile huc atque illuc impellitur: quae, si quis Romanorum veteres annales evolvat, ei genti saepissime accidisse reperiet.

Haec igitur diversae materiae mistionem ad primum rei publicae statum referenti in mentem venire queant: sin posteriorem imperii rationem spectes, re publica ex aristocratia in monarchiam commutata et ab imperatoribus occupata, etiam tum e Romanorum dissensionibus multas ortas esse calamitates deprehendas. nam et Caesar cupiditate regni impulsus bellum civile cum Pompeio Magno et caeteris antiquae libertatis defensoribus gessit, et Caesar Augustus atque Antonius itidem bellum eius interfectoribus intulerunt. qui deinde ambo inter sese, uter solus regnaret, certantes, gravia bella gesserunt, caesis utrinque civibus in praeliis, et Romanorum viribus imminutis. immo nec deinceps quievisse seditiones videas.

Iam si ferri et testae qualitatem cum posterioribus regnis conferas, Romanum imperium ibi quoque partim firmum invenies partim imbe-

C ἀποβεβληκυῖαν ἐπικρατείας, καὶ πολλοστῷ νῦν μέρει τῆς παλαιᾶς ἐκείνης περιγεγραμμένην ἡγεμονίας.

Τὰ μὲν οὖν τῶν τεσσάρων βασιλειῶν ἐν τούτοις· ἡ δὲ λοιπή τε καὶ ἀκατάλυτος, ἣν ὁ λίθος εἰκόνιζεν ὃς ἄνευ χειρῶν ἐτμήθη καὶ τὰς ὕλας ἐλέπτυνεν ἐξ ὧν συνετέθειτο ἡ εἰκών, καὶ τὴν γῆν ἐπλήρωσεν ἅπασαν, ἣν εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ προφήτης εἴρηκε μὴ διαφθαρήσεσθαι, ἡ μέλλουσα ἐπιφάνεια εἴη ἂν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις, τῆς σιδηρᾶς βασιλείας γενομένης ἀσθενεστέρας διὰ τὴν τοῦ ὀστράκου ἐπιμιξίαν, ἀναφανήσεται· ὅτε αὐτῷ τὰ πάντα ὑποταγήσεται, καὶ βασιλείας ἀτελευτήτου τε καταξιώσει καὶ ἀδιαφθόρου τοὺς ταύτης ἀξίους ἑαυτοὺς
D καταστήσαντας. λίθον γὰρ εἴωθεν ἡ γραφὴ καλεῖν τὸν Χριστόν. ὅ τε γὰρ Δαβὶδ "λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες" ἔφη, "οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας," καὶ ὁ Ἡσαΐας ἐκ προσώπου φησὶ τοῦ θεοῦ "ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον." καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἀκρογωνιαῖον καλεῖ τὸν Χριστόν, ἐφ' ᾧ ἐποικοδομηθῆναι τοὺς πιστεύσαντας ἔγραψε. καὶ πάλιν λέγει "θεμέλιον ἕτερον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός." καὶ αὖθις ἑτέρωθι "ἔπινον ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός." καὶ πέτρα δὲ σκαν-
P I 121 δάλου καὶ λίθος προσκόμματος λέγεται, καὶ πολλαχοῦ ἂν εὑρεθείη

1 καὶ] ἢ A. 5 συντέθειτο A. 11 καὶ ἀδιαφθόρου ἀξιώσει A. 13 Δαβίδ] Ps. 118 22. 14 ἐγενήθη A, ἐγεννήθη PW. Ἡσαΐας] 28 16. 15 φησὶ om A. 16 Παῦλος] ad Eph. 2 20. ante καλεῖ A add αὐτόν. 17 λέγει] 1 Cor. 3 11. 18 post Ἰησοῦς PW add ὁ, om A Theodoretus. 19 ἑτέρωθι] 1 Cor. 10 4.

cillum, amissa maxima parte potentiae veteris, vix reliquiis quibusdam retentis.

Atque haec de quattuor regnis: restat illud quod non est evertendum, lapide sine manibus exciso adumbratum, comminuente materias quibus imago constabat, et universam terram implente, quodque propheta dixit nullo aevo periturum. hoc Christi domini nostri adventum significat, qui, cum regnum ferreum ob testae admistionem factum fuerit imbecillius, apparebit: cum ei subiicientur omnia, regnoque infinito et non perituro dignabitur eos qui se illo dignos praebuerunt. lapidem enim scriptura Christum solet dicere. nam et David "lapis" inquit, "quem reiecerunt aedificantes, in caput anguli translatus est," et Esaias sub persona dei dicit "ecce pono lapidem in summo angulo." divus Paulus item angularem lapidem Christum vocat, cui inaedificatos esse credentes scribit. atque iterum "aliud" inquit "fundamentum nemo iaciet praeter id quod iactum est, Iesum Christum." item alibi "bibebant de spiritnali consequente eos petra, qui est Christus." ad haec petra scandali et lapis offensionis dicitur; multaque praeterea loca invenias

λίθος καὶ πέτρα κεκλημένος ὁ κύριος. τὸ δ' ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι τὴν ὑπὲρ φύσιν αὐτοῦ γέννησιν προεδήλου, τὴν ἄνευ σπορᾶς, τὴν γαμικῆς ὁμιλίας χωρίς. ὄρος μὲν γὰρ ἡ τοῦ Ἰούδα νομισθείη φυλή, ἐξ ἧς ὁ Δαβίδ· λίθος δὲ ὁ Χριστός, τμηθεὶς ἐξ αὐτῆς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἄνευ δέ γε χειρῶν, ὅτι μὴ κατὰ τοὺς φυσικοὺς προῆλθε θεσμούς, ἀλλ' ἐξ ἀπειράνδρου καὶ ἁγίας γαστρός. ὃς μικρὸς μὲν ἐδόκει πρότερον διὰ τὴν φύσιν τῆς W I 86 ἀνθρωπότητος, προϊὼν δὲ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν τῆς οἰκείας δόξης ἐπλήρωσε, καὶ ἔτι μᾶλλον πληρώσει κατὰ τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν. B

Ὁ μὲν οὖν προφήτης τό τε ἐνύπνιον τῷ Ναβουχοδονόσορ ἀπήγγειλε καὶ τὴν τούτου σύγκρισιν ἀνεκάλυψεν, ὁ δὲ θαυμάσας ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσε καὶ τῷ Δανιὴλ προσεκύνησε καὶ θύειν αὐτῷ διετάξατο, οὐκ ἐκείνῳ τὴν ἅπασαν ἀπονέμων τιμὴν ὁ ἀλαζὼν ἐκεῖνος καὶ ὑπερήφανος, ἀλλὰ τῷ παρ' ἐκείνου θρησκευομένῳ θεῷ. ἔφη γὰρ "ἐπ' ἀληθείας ὁ θεὸς ὑμῶν οὗτός ἐστι θεὸς θεῶν καὶ κύριος βασιλέων καὶ ἀποκαλύπτων μυστήρια." δόματά τε αὐτῷ παρέσχε πολλά, καὶ πάσης τῆς Βαβυλῶνος κατέστησεν ἄρχοντα, καὶ Βαλτάσαρ αὐτὸν ἐπωνόμασε, τὴν προσηγορίαν αὐτῷ θέμενος τοῦ οἰκείου θεοῦ.

4. Εἶτα χρύσεον ἀνδριάντα στήσας πηχέων μὲν τὸ ὕψος C ἑξήκοντα πλάτος δὲ ἕξ, συνεκάλεσεν ἐξ ἁπάσης αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς

5 γε om A. 16 ἔφη] Dan. 2 47.

Fontes. *Cap.* 4. *Iosephi Ant.* 10 10 § 5—11 § 2. *Daniel* 3 et 4. *Theodoretus in Dan.* 5 p. 1158.

ubi dominus petra et lapis appellatur. quod autem is sine manibus excisus est, id ortum eius naturam superantem indicat, sine semine et coniugali congressu. nam mons putari queat Iudaica tribus e qua ortus fuit David, lapis autem Christus secundum humanitatem ex ea excisus, sine manibus, quia non lege naturae prodiit sed ex utero rudi viri et sancto. qui primum parvus est visus ob naturam humanam, in progressu vero terram omnem suae gloriae implevit, magis etiam impleturus futuro suo adventu.

Propheta igitur et somnium Nabuchodonosori exposuit, et comparationem eius revelavit. qui coniecturae sollertiam admiratus, pronus in faciem cecidit, et sacrificari Danieli iussit, non ipsi omnem illum honorem tribuens, homo superbus et arrogans, sed deo qui a Daniele colebatur: dixit enim "vere deus vester deus est deorum et dominus regum et arcanorum revelator." datisque multis muneribus Danielem totius Babylonis principem constituit, nomine Baltasaris (sic deus eius vocabatur) indito.

4. Deinde auream statuam cubitos altam sexaginta, latam sex, erigit, principes ex omni suo imperio convocat, auditaque tuba pro-

τοὺς πρώτους, προστάξας ὅταν ἀκούσωσι τῆς σάλπιγγος τότε πεσόντας προσκυνεῖν τὸν ἀνδριάντα, τοὺς δ' ἀπειθήσαντας εἰς τὴν τοῦ πυρὸς ἐμβληθῆναι κάμινον, ἣν ἐκεῖ μεγάλην ἐξέκαυσε καὶ σφοδράν. πάντων οὖν προσκυνούντων οἱ τρεῖς νεανίαι, οὓς συγγενεῖς τοῦ Δανιὴλ ἡ ἱστορία παρέδωκε, μὴ παραβῆναι τὰ πάτρια θέλοντες οὐ προσεκύνησαν. καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν κάμινον D *αὐτίκα ἐβλήθησαν· τὸ δὲ πῦρ ἐκείνων οὐχ ἥψατο, ἀλλ' ἑστῶτες ἐν μέσῳ τῆς ἀνυποστάτου φλογὸς ἐκείνης ὕμνον ἀνέπεμπον τῷ θεῷ. συνειστήκει δὲ τοῖς τρισὶν ἐκείνοις καὶ τέταρτος· ἄγγελος δ' ἦν συγκαταβὰς αὐτοῖς καὶ τὸν φλογερὸν ἐκεῖνον ἀέρα μετατρέπων εἰς αὖραν δροσώδη. ταῦτα ἐξέστησαν τὴν θηριώδη ψυχὴν τοῦ βασιλέως ἐκείνου καὶ ἀτεράμονα, καὶ τὸν τύφον ἀφεὶς πρόσεισι καὶ ἐξ ὀνόματος τοὺς νεανίας καλεῖ καὶ τὸν θεὸν αὐτῶν εὐλογεῖ, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους τιμῆς ἀξιοῖ καὶ ἡγεμόνας τῶν ἐν Βαβυλῶνι πάντων Ἰουδαίων καθίστησιν.*

Ὁρᾷ δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ἀσσύριος ἐκεῖνος ἐνύπνιον ἕτερον. δένδρον ἑώρα μέγα τε καὶ τῆς γῆς περιέχον τὰ πέρατα, φύλλοις P I 122 *ὡραϊζόμενον καὶ βρῖθον καρπῷ. ὑπ' αὐτὸ δὲ κατεσκήνουν τὰ θηρία τὰ ἄγρια, καὶ τὰ πετεινὰ ἐν τοῖς κλάδοις κατῴκει αὐτοῦ. εἶτα Ἶρ εἶδεν οὐρανόθεν ἐλθόντα καὶ ἐν ἰσχύϊ φωνήσαντα "ἐκκόψατε τὸ δένδρον, καὶ τοὺς κλάδους αὐτοῦ ἐκτίλατε, καὶ τὰ φύλλα ἐκτινάξατε, καὶ διασκορπίσατε τὸν καρπὸν αὐτοῦ, πλὴν ἐάσατε τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν δεσμῷ σιδηρῷ καὶ ἐν τῇ χλόῃ*

12 τοῦ βασιλέως om A. ἀτεράμονος A.

stratos illam adorare, qui non paruissent in caminum ignis coniici iubet, quem ibi magnum et vehementem incenderat. quam cum adorarent omnes, tres illi adolescentes, quos historia cognatos fuisse Danielis tradidit, patria instituta violare nolentes, non adorarunt. itaque statim in caminum coniecti sunt: verum ignis eos non attigit, sed stantes in medio flammae intolerabilis hymnum cecinerunt deo. adstitit tribus illis et quartus: is angelus erat, qui una cum eis descenderat, et ardentem illum aerem in auram roscidam commutabat. haec immanem et atrocem regis animum ita obstupefecerunt, ut seposito fastu accedens adolescentes nominatim vocaret, et eorum deo collaudato ipsos honore afficeret et principes omnium Iudaeorum qui Babylone erant crearet.

Non multo post idem Assyrius aliud somnium videt huiusmodi. arbor erat magna extremitates terrae amplectens, foliis ornata et fructu gravis, sub qua bestiae agrestes degebant, et volucres in ramis eius nidificabant. deinde Ir cernit caelo egressum, qui contenta voce clamaret "excidite arborem et ramos eius evellite et folia decutite et fructum eius dissipate, verum stirpem radicum eius relinquite: et in via-

τῆς γῆς καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται, καὶ μετὰ
τῶν θηρίων ἡ μερὶς αὐτοῦ, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων ἀλλοιωθήσεται, καὶ καρδία θηρίου δοθήσεται αὐτῷ, καὶ
ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπ' αὐτόν." ταύτην ἰδὼν τὴν ὄψιν
συγκαλεῖ πάλιν τοὺς μάγους καὶ τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος καὶ
ζητεῖ μαθεῖν τὰ δι' αὐτῆς σημαινόμενα. ἠπόρουν δ' ἐκεῖνοι καὶ B
οὐκ εἶχον λέγειν τοῦ ἐνυπνίου τὴν δήλωσιν. εἶτα πάλιν κατα-
φεύγει ἐπὶ τὸν Δανιὴλ καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ἐνύπνιον καὶ ἠξίου
λέγειν τὸ σύγκριμα· "δύνασαι γάρ" φησί, "ὅτι πνεῦμα θεοῦ
ἅγιον ἐν σοί." ὁ δὲ "κύριέ μου" φησί "βασιλεῦ, τὸ ἐνύπνιον
τοῦτο τοῖς μισοῦσί σε." εἶτα τὴν σημασίαν ἐξηγεῖται αὐτῷ καί
φησι "τὸ δένδρον τὸ μέγα, ὃ ἑώρακας, σὺ εἶ ὦ βασιλεῦ, ὅτι
ἐμεγαλύνθης καὶ ἴσχυσας, καὶ ἡ μεγαλοσύνη σου ἔφθασεν εἰς
τὸν οὐρανόν, καὶ ἡ κυρεία σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς" (μεγαλο-
σύνην δὲ τὴν τοῦ νοὸς ἐκάλεσεν ἔπαρσιν καὶ τοῦ φρονήματος τὸ
ὑπέρογκον)· "ὅτι δὲ εἶδες Ἶρ ἅγιον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα" W I 87
(τουτέστιν ἄγγελον θεῖον· τὸ γὰρ Ἶρ ἐξελληνιζόμενον τὸν ἐγρηγο- C
ρότα δηλοῖ, δι' οὗ τὸ ἀσώματον ὑπαινίττεται· ὁ γὰρ σῶμα περι-
κείμενος ὕπνῳ δουλοῦται, ὁ τούτῳ δὲ μὴ δουλεύων ἀσώματον
ἔχει φύσιν) "ὅτι τοίνυν τὸν ἐγρηγορότα" φησί "ἐκεῖνον εἶδες
φωνήσαντα ἐκκοπῆναι τὸ δένδρον, ἐαθῆναι δὲ τὴν φυὴν τῶν
ῥιζῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ λοιπά, ἔλπιζε τῆς βασιλείας μὲν ἐκπεσεῖν
καὶ τῆς πρὸς ἀνθρώπους κοινωνίας ἐκδιωχθῆναι, θηρίοις δὲ

4 αὐτό A: LXX αὐτόν. 16 ἶρ εἶδες A.

culo ferreo, in herba terrae et in rore caelesti habitabit, deget cum bestiis, cor eius ab hominibus alienabitur et cor bestiae ei dabitur, et septem tempora super eo mutabuntur." hac visione conspecta rursus sapientes et magos Babylonios convocat, eius significationem scire cupiens. qui cum aestuarent nec significationem somnii reperirent, iterum ad Danielem confugit, narratoque somnio expositionem eius requirit: id eum posse, cum sanctus domini spiritus in eo sit. tum ille "domine mi rex" inquit, "somnium istud in eos vertatur qui te oderunt." deinde significationem ei exponit hoc modo "arbor magna quam vidisti, rex, tu es, quia magnus et potens evasisti, ac magnitudo tua caelum attingit, et dominatus tuus ad terrae extremitates protenditur" (magnitudinem autem vocabat elationem animi et fastum); "quod autem Ir sanctum vidisti de caelo descendentem" (id est divinum angelum: nam Ir vigilantem declarat, quo natura incorporea innuitur: nam cui corpus est, is somno succumbit; qui non, natura est corporis experte) "quoniam igitur vigilantem illum clamantem vidisti ut arbor exscinderetur et stirps radicum eius relinqueretur etc., futurum est ut regno excidas et commercio hominum pulsus inter bestias degas, gramine vescens. regnum

συναυλίζεσθαι καὶ χόρτον ἐσθίειν, μὴ μέντοι πάντη στερηθῆναι τῆς βασιλείας, ἐπανασωθῆναι δέ σοι αὖθις αὐτήν·" τούτου γὰρ εἶναι σημαντικὸν τὸ τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν ἐαθῆναι τοῦ δένδρου. D *τοιαύτην τῷ Ναβουχοδονόσορ ὁ Δανιὴλ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὁράματος ἐποιήσατο. καὶ γέγονε πάντα κατὰ τὸν θεῖον χρηματισμόν, καὶ μανίαν νοσήσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος διὰ τὸ ἀλαζονικόν τε καὶ ὑπερήφανον καὶ ἐπὶ τῆς ἐρήμου διατρίψας ἑπταετίαν, οὐδενὸς ἐπιθεμένου τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάλιν ἀπολαμβάνει αὐτὴν ἱλεωσάμενος τὸν θεόν. ἔτη δὲ τρία βασιλεύσας καὶ τεσσαράκοντα τελευτᾷ. μεμνῆσθαι δὲ αὐτοῦ ὁ Ἰώσηπος λέγει καὶ πολλοὺς τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν, τόν τε Βηρωσὸν καὶ τὸν Μεγασθένη καὶ τὸν Διοκλέα καὶ τὸν Φιλόστρατον.*

Τούτου δὲ τελευτήσαντος Εὐιλὰδ Μαροδὰχ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος τὴν ἀρχὴν διαδέχεται. ὃς αὐτίκα λύει μὲν τῶν P I 123 *δεσμῶν τὸν βασιλέα Ἰωακεὶμ τὸν καὶ Ἰεχονίαν καλούμενον, ὃν καθειργμένον εἶχεν ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τιμῆς ἀξιοῖ, δίδωσι δὲ καὶ δωρεὰς αὐτῷ καὶ ὁμοδίαιτον εἶχε διαπαντός.*

5. *Καὶ τούτου δὲ παρελθόντος εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μετῆλθεν ἡ βασιλεία Βαλτάσαρ καλούμενον, καθ' οὗ Κῦρος μετὰ Περσῶν τε καὶ Μήδων ἐστράτευσεν. οὗτος γοῦν πότον ποιήσας τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν παλλακῶν κατακείμενός τε καὶ μεθυσκόμενος, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὰ σκεύη τὰ*

1 *τῆς βασ. στερηθῆναι* A. 2 *σοι δὲ* A. 10 *Ἰώσηπος*] Ant. 10 11 1. 13 *μαροδὰχ* A Theodoretus, *Μαρωχὰδ* PW. 15 *Ἰεχωνίαν* Iosephus et Theodoretus.

Fontes. *Cap.* 5. *Daniel* 5 *et* 6 *cum Theodoreti Commentario. Iosephi Ant.* 10 11 § 2 — § 7.

tamen non penitus amittes, sed in integrum restitutus recipies:" id enim significari stirpe radicum relicta. sic igitur visionem Nabuchodonosori Daniel exposuit. et omnia facta sunt secundum divinum oraculum: nam rex furore percitus ob arrogantiam et superbiam, post septem annos in desertis exactos regnum interea a nemine occupatum recipit, placato deo. et cum annos quadraginta tres regnasset, moritur. huius multos etiam ex veteribus historicis, Berosum Megasthenem Dioclem et Philostratum, meminisse Iosephus refert.

Huic defuncto filius natu maior Evilad Marodach in imperio succedit. qui regem Ioachimum (idem et Iechonias appellatur) a Nabuchodonosore in vinculis habitum solvit et honorifice tractat, muneribus afficit, et perpetuum convictorem habet.

5. Eo quoque mortuo regnum ad fratrem eius Baltasarem transit, qui Cyri ductu et auspiciis a Persis et Medis est oppugnatus. hic proceribus ad compotationem invitatis, cum concubinis suis accumbens atque

ἱερὰ ἃ ἐξ Ἱεροσολύμων ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐσύλησεν καὶ τοῖς οἰκείοις θεοῖς ἀνατέθεικε· κομισθέντων δ' ἐκείνων, οἷς ὁ πατὴρ αὐτοῦ οὐκ ἐχρήσατο, αὐτὸς ἐκέχρητο τούτοις, καὶ μεταξὺ πίνων ἐβλασφήμει κατὰ τοῦ θεοῦ. ὁρᾷ τοίνυν ἀστράγαλον ἐκ τοῦ τοί- B
χου προϊόντα χειρὸς ἀνθρωπίνης καὶ γράφοντα ἐπὶ τὸ κονίαμα τοῦ τοίχου, καὶ ἐξέστη, καὶ ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἠλλοιώθη. καὶ τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς μάγους καλέσας τὴν τῶν γραμμάτων ἀπῄτει δήλωσιν, καὶ ἀμοιβὰς μεγάλας δώσειν ἐκήρυξε τῷ σαφηνίσοντι τὴν σημασίαν αὐτῶν· ἀλλ' ἦσαν ἄγνωστα πᾶσι τὰ γεγραμμένα. ἀθυμοῦντα δὲ τὸν βασιλέα καὶ τεταραγμένον ἰδοῦσα ἡ μάμμη αὐτοῦ ἔφη ὡς "εἰ μεταπεμφθῇ Βαλτάσαρ ὁ Ἰουδαῖος, ὃς καὶ τῷ Ναβουχοδονόσορ πολλὰ ἐσήμανεν ἃ ἕτερος ἐκφράσαι οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκεῖνός σοι τὸ ἀπόρρητον τούτων τῶν συλλαβῶν σημανεῖ· ἔστι γὰρ πνεῦμα ἅγιον θεοῦ ἐν αὐτῷ." αὐτίκα τοίνυν καλέσας τὸν Δανιὴλ ὁ κρατῶν ἠξίου δηλοῦν αὐτῷ περὶ τῶν γραμμάτων, C
καὶ μὴ ὑποσταλῆναι κἂν εἴη σκυθρωπὸν τὸ ὑπ' αὐτῶν σημαινόμενον· καὶ γέρας δώσειν αὐτῷ ἐπηγγέλλετο πορφύραν ἐνδεδῦσθαι καὶ περιαυχένιον χρύσεον, καὶ τὸ τρίτον τῆς ἀρχῆς μέρος. Δανιὴλ δὲ τὰς μὲν δωρεὰς παρῃτεῖτο, μηνύειν δ' ἔλεγεν αὐτῷ τὰ γεγραμμένα τοῦ βίου καταστροφήν, ὅτι μηδ' οἷς ὁ πατὴρ αὐτοῦ δι' ἀσέβειαν ἐκολάσθη ἐσωφρονίσθη αὐτός, ἀλλὰ τοῖς σκεύεσι τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν παλλακῶν εἰς διακονίαν ἐχρήσατο. τὰ μὲν οὖν γράμματα ἀνεγίνωσκεν οὕτως "μανὴ θεκὲλ φαρές,"

4 ἐκ τοῦ τοίχου om A. 8 σαφηνίσοντι A, σαφηνίζοντι PW. 12 οὐδεὶς ἐκφράσαι A. 14 post καλέσας A add βαλτάσαρ. 16 ὑπ' αὐτὸν A. 19 ἔλεγε τὰ γεγραμμένα αὐτῷ A.

inebriatus, sacra vasa, quae Nabuchodonosor Hierosolymis direpta diis suis consecrarat, afferri iubet, atque iis utitur, quorum usu pater abstinuerat. dumque inter pocula blasphemat deum, videt articulum humanae manus e pariete prodeuntem in tectorio parietis scribere. quo conspecto obstupefactus toto corpore cohorruit, et Chaldaeis ac magis arcessitis, magnis propositis muneribus sententiam litterarum ab eis requirit: sed scriptura illa ignota erat omnibus. quamobrem avia regem tristem conspicata et perturbatum ait "si Baltasar Iudaeus arcessatur, qui et Nabuchodonosori multa significavit quae nemo alius explicare poterat, is arcanum syllabarum illarum declarabit: est enim sanctus dei spiritus in eo." statim igitur rex Danielem arcessi iubet, flagitans scripturae illius declarationem citra dissimulationem omnem, etsi triste aliquid portenderet: daturum pollicitus gestandae purpurae et torquis aurei ius et tertiam regni sui partem. Daniel vero muneribus recusatis dicebat scripturam ei obitum portendere, quod ne paternae quidem impietatis poena factus esset modestior, sed divinis vasis cum concubinis ad ministerium esset usus. litteras vero ita legebat "*mane thekel phares:*"

τὴν δὲ τούτων σημασίαν ἑρμηνεύων ἔλεγεν "ἠρίθμησεν ὁ θεὸς
τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου καὶ τῆς ἀρχῆς σου, καὶ εἰς ἄγαν βραχὺ
D *περιέστη." ἐξελληνιζομένη γὰρ ἡ λέξις λέγοιτ' ἂν ἀριθμός.*
οὕτω μὲν οὖν ἡρμήνευσε τὸ μανή, τὸ δέ γε θεκὲλ σημαίνειν ἔφη
σταθμόν. "στήσας οὖν τὸν ὅρον τῆς βασιλείας σου ὁ θεός, κατα-
φέρεσθαι ταύτην δηλοῖ καὶ κεκλάσθαι·" καὶ κλάσμα γὰρ τὸ
W I 88 *θεκὲλ σημαίνει καθ' Ἑλλάδα διάλεκτον. τὸ δὲ φαρὲς διαίρεσιν*
ἑρμηνεύων ὁ προφήτης (τοῦτο γὰρ εἰς Ἕλληνα φωνὴν ἡ λέξις
μεταγομένη δηλοῖ) διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἔλεγεν εἰς
Πέρσας καὶ Μήδους παρὰ θεοῦ. τὰ μὲν οὖν ἐν τῷ τοίχῳ
γεγραμμένα οὕτως ἀνέγνω ὁ Δανιήλ, καὶ τοιαύτην τὴν τῶν
συλλαβῶν ἐκείνων ἐποιήσατο σύγκρισιν, τὴν ἑρμηνείαν δηλαδή·
τὸν δὲ βασιλέα λύπη κατέσχε. καὶ μετ' ὀλίγον ἡ τοῦ προφήτου
P I 124 *ἐκβέβηκε πρόρρησις, Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐπ' αὐτὸν*
ἐλάσαντος, ὑφ' οὗ ἥ τε Βαβυλὼν ἐλήφθη καὶ ὁ Βαλτάσαρ ἐν τῇ
ἁλώσει ἀνῄρητο. εἰσὶ δ' οἵ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν
τὸν ἀστράγαλον τὸν γράφοντα ἐθεάσατο, φασὶ καὶ τὴν πόλιν
αἱρεθῆναι κἀκεῖνον ἀναιρεθῆναι.

Μετὰ δὲ τὴν τῆς Βαβυλῶνος ἅλωσιν ὁ προφήτης Δανιὴλ παρὰ Δαρείου τοῦ Μήδου, ὃς καὶ Κυαξάρης ὠνόμαστο καὶ μητράδελφος ἦν τοῦ Κύρου, υἱὸς ὢν Ἀστυάγους τοῦ βασιλεύσαντος Μήδων, εἰς Μηδίαν μετήνεκτο καὶ πάσης ἠξιοῦτο τιμῆς. οὕτω δ' ἔχων ἐφθονήθη παρὰ τῶν ἐν Μήδοις ὑπερεχόντων, καὶ

3 *περιέστη* A, *περιέστησεν* PW. *γὰρ* A, *καὶ* PW. 6 *καὶ κλάσμα γὰρ*] haec de vocabulo *φαρές* Iosephus. 7 *δὲ* add A. 16 *εἰσὶ δ' οἵ*] scilicet Daniel 5 30 et Theodoretus p. 1173. 21 *υἱὸς — Μήδων* om codex Colberteus.

quarum significationem sic interpretabatur "numeravit deus tempus vitae tuae atque imperii tui, cuius perparum superest." nam vocabulum *mane* est numerus. sic igitur illud interpretabatur, *thekel* autem stateram. "itaque ponderato regni tui tempore deus deorsum illud vergere innuit et fractum esse:" nam *thekel* etiam fragmen significat. *phares* divisionem interpretabatur, quod regnum eius inter Medos et Persas a deo distribuendum esset. scripturam igitur parietis cum ita legeret itaque syllabas istas componeret sive interpretaretur, rex maerore affectus est. nec diu post prophetae praedictio eventu est comprobata, cum illi Cyrus Persarum rex bellum inferret, a quo et Babylon capta est et Baltasar in captivitate urbis interfectus. sunt qui asserant eadem nocte, qua visus esset articulus scribens, et Babylonem captam et regem caesum esse.

Post urbis captivitatem Daniel a Dario Medo, qui et Cyaxares nominabatur, Cyri avunculo et Astyagis Medorum regis filio, in Mediam translatus omni honore afficiebatur. qua de causa Medorum principes

μηχανῶνται τρόπον καθ' ὃν ἤλπισαν ἀπολέσαι αὐτόν. ὁρῶντες γὰρ αὐτὸν τρὶς τῆς ἡμέρας προσευχόμενον τῷ θεῷ, προσίασι τῷ B Κυαξάρῃ τῷ καὶ Δαρείῳ, ἀξιοῦντες αὐτὸν θεῖναι νόμον ἵνα ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας μή τις ἢ τοῖς θεοῖς προσευχόμενος εἴη μήτ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως δεόμενος, καὶ τὸν μὴ τὸν νόμον φυλάξαντα εἰς τὸν τῶν λεόντων λάκκον ἐμβάλλεσθαι. ὁ δὲ τὸ κατὰ τοῦ Δανιὴλ παρ' αὐτῶν τυρευόμενον ἀγνοήσας προὐτέθεικε πρόγραμμα τὰ εἰρημένα διαταττόμενον. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἠρέμουν κατὰ τὸ θέσπισμα, Δανιὴλ δὲ κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ηὔχετο τῷ θεῷ. καὶ οἱ σατράπαι κατεῖπον αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀπῄτουν εἰς τὸν λάκκον αὐτὸν τῶν λεόντων ἐμβάλλεσθαι. βληθέντος δ' ἐκεῖ τοῦ προφήτου, τὸν ἐπὶ τοῦ στομίου λίθον σφραγίσας ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησεν. ἀγωνιῶν δὲ C καὶ ἀλγῶν ἄϋπνος τὴν νύκτα διήγαγεν· ἤλπιζε μὲν γὰρ μὴ βλαβήσεσθαι τὸν Δανιὴλ ὑπὸ τῶν θηρίων, εἰδὼς ὅτι πνεῦμα ἅγιον θεοῦ ἐστιν ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ὅμως δειλιῶν ἠγωνία μή τι αὐτῷ συμβαίη κακόν, μὴ πάνυ γινώσκων οἷα βάρβαρος τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἄρτι δ' ἡμέρας ἀναλαμψάσης τῷ λάκκῳ ἐπέστη καὶ ἐκάλει τὸν Δανιήλ· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνελκυσθῆναι τὸν προφήτην αὐτίκα ἐκέλευσε, καὶ ἀθιγῆ τοῦτον καὶ σῶον βλέπων ἐξίστατο. τῶν δὲ κατειπόντων αὐτοῦ τροφῆς κεκορεσμένους εἶναι λεγόντων τοὺς λέοντας καὶ διὰ τοῦτο μὴ θίξαι τοῦ Δανιήλ, μισήσας αὐτοὺς τῆς πονηρίας ὁ βασιλεύς, καὶ τὸ κατὰ τοῦ προφήτου D μηχάνημα καὶ τὸν δόλον ἐκείνων συνείς, δαψιλῆ παρατε-

3 Κυαξάρῃ] Ἀστυάγῃ codex Colberteus. ἵν' A. 14 ἤλπιζε A, ἤλπισε PW.

ei invidentes insidias parant vitae eius. nam cum eum quotidie ter deum adorantem viderent, Cyaxari sive Dario auctores sunt ferendae legis ut intra dies triginta neque deos adoret quisquam neque ipsum regem oret: quam legem qui violasset, in caveam leonum coniiciendum. rex, qui ignoraret illud in perniciem Danielis strui, edictum huiusmodi proponit. ac caeteris secundum edictum quiescentibus Daniel, qui de more deo supplicabat, a satrapis delatus bestiis obiicitur. rex lapide quo cavea claudebatur signato discedit, eamque noctem insomnem agit sollicitus et dolens. nam etsi Danielem a bestiis non laesum iri sperabat, quippe quem sancto dei spiritu praeditum sciret, non tamen tranquillo esse animo poterat, metuens ne quid ei accideret, nec dei potentiam, ut homo barbarus, satis intelligens. statim vero ut diluxerat ad caveam leonum accedit, Danielem vocat: respondentem extrahi iubet, intactum et salvum videns obstupescit. sed cum delatores dixissent, leones ob saturitatem illum non attigisse, improbitatis illorum odio, intellecta fraude atque insidiis quas prophetae struxerant, affatim bestias pasci

θῆναι τροφὴν τοῖς θηρίοις προσέταξε, κεκορεσμένων δ' ἤδη τοὺς τοῦ προφήτου κατηγόρους εἰς τὸν λάκκον τῶν θηρῶν ἐμβληθῆναι προσέταξεν, "ἵνα γνῶμεν" εἰπών "εἰ διὰ κόρον αὐτῶν οἱ λέοντες οὐ προσψαύσουσι." διασπαραχθέντων δ' εὐθὺς τῶν πονηρῶν ἐκείνων ἀνδρῶν δῆλον ἅπασι γέγονεν ὡς θεία τις δύναμις τὸν Δανιὴλ συνετήρησε, τοὺς θῆρας φιμώσασα. διὸ καὶ τὸν τοῦ προφήτου θεὸν ὁ βασιλεὺς ἐμεγάλυνε, κἀκεῖνον ἐν τιμῇ πεποίητο πλείονι.

6. *Ταῦτα μὲν οὖν συμβέβηκεν ὕστερον· ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ ἐνύπνιον ὁ προφήτης εἶδεν. ἦν δὲ τοιοῦτον τὸ δραμα. τέσσαρα ἐδόκει θηρία ἀνιέναι ἐκ τῆς θα-*
P I 125 *λάσσης, ὧν τὸ πρῶτον λεαίνης εἶχε μορφὴν καὶ πτερὰ ὡσεὶ ἀετοῦ, ὃ καὶ ἐξήρθη ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῷ. ἡ μὲν οὖν θάλασσα τὸν ἀνθρώπινον ἐδήλου βίον τὸν πολυκύμαντον καὶ πλείστας καὶ συνεχεῖς*
W I 89 *μεταβολὰς δεχόμενον καὶ περιτροπάς, τὸ δὲ θηρίον ἡ λέαινα τὴν τῶν Ἀσσυρίων βασιλείαν εἰκόνιζε, τὸ δ' ἐξαρθῆναι ἀπὸ τῆς γῆς τὴν τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐδήλου κατάπαυσιν καὶ τῆς ἐξουσίας τὴν περιαίρεσιν. καὶ τὸ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου στῆναι τὸ ἴσην τοῖς ὑπηκόοις γενήσεσθαι ὑπηνίττετο, τὸ δὲ καρδίαν ἀνθρώπου δοθῆναι αὐτῇ τὸ διὰ τῆς πείρας ἀνθρώπινα φρονεῖν διδαχθῆναι*

6 καὶ om A.

Fontes. *Cap.* 6. *Theodoreti Commentarius in Daniel* 7 p. 1189—1194. *de scaphismo, Plutarchi Artaxerxes c.* 16 p. 1019 *Frf. de Aridaeo, Plutarchi Alexander c.* 77 p. 707. *ἢ καὶ ἄλλως — ἀνεκτήσαντο* p. 225 *v.* 13 — *v.* 20 *Theodoreto addita sunt.*

iubet, iisque iam satiatis accusatores Danielis obiici, ut cognosceretur an leones ob saturitatem homines non tangerent. tum improbis illis statim dilaceratis perspicuum fuit omnibus, vi quadam divina Danielem conservatum esse, obturatis bestiarum faucibus. itaque rex prophetae deum celebrat, eique maiores etiam honores habet.

6. Et hoc quidem posterius accidit: primo autem anno regni Baltasaris huiusmodi visum prophetae oblatum fuit. quattuor animalia mari emergere videbantur, quorum primum leaenam referret, pennis aquilinis: idque a terra elatum pedibus institit, accepto etiam corde humano. mare autem significabat vitam humanam fluctuantem, plurimis iisque assiduis mutationibus et inversionibus obnoxiam: leaena regnum Assyriorum repraesentabat: sublatio a terra imperii illius finem denotabat et potestatis amissionem. quia pedibus hominis insistebat, id subditis par fore innuebat. quia cor hominis ei dabatur, notabat fore ut experientia disceret se hominem esse, neque per arrogantiam ea sibi

καὶ μή τι τῶν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐξ ἀλαζονείας φαντάζεσθαι· καὶ τὰ πτερὰ γὰρ ἃ τῷ θηρίῳ παρὰ φύσιν προσεπεφύκεσαν τὴν ἔπαρσιν ἐδήλουν τῶν βασιλέων ἐκείνων καὶ τὸ ἐξ ὑπερηφανίας τοῦ νοὸς αὐτῶν ὑπερνέφελον. B

Τὸ δὲ δεύτερον θηρίον ἄρκῳ ὡμοίωτο, καὶ εἰς μέρος ἓν ἔστη, καὶ τρία εἶχε πλευρὰ ἐν τῷ στόματι. καὶ ἐλέγετο αὐτῇ "ἀνάστα, φάγε σάρκας πολλάς." τῆς Περσῶν δὲ βασιλείας ἡ ἄρκος ἐγένετο τύπωσις, διὰ τὸ ὠμὸν τοῦ ἔθνους καὶ ἀπηνές· πάντων γὰρ τῶν βαρβάρων οἱ Πέρσαι τιμωρήσασθαι ἀπηνέστεροι, σκαφεύσεσί τε καὶ δορᾶς ἀφαιρέσει πικροτέρας καὶ μακροτέρας τὰς κολάσεις τιθέμενοι.

Εἰκὸς δέ τισιν ἀγνοεῖσθαι τὴν κόλασιν τῆς σκαφεύσεως· καλὸν οὖν καὶ ταύτην δήλην θέσθαι τοῖς ἀγνοοῦσι. δύο σκάφας ἴσας ἀλλήλαις προσαρμόσαντες, καὶ ταύτας ἐγκόψαντες, ὥστε C τὴν κεφαλὴν τοῦ κολαζομένου ἐκτὸς περιλελεῖφθαι τῶν σκαφῶν καὶ τὰς χεῖρας ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς πόδας, ὕπτιον ἐντὸς τὸν τιμωρούμενον ἀνακλίνουσι, καὶ οὕτω τὰς σκάφας προσηλοῦσιν ἀλλήλαις. εἶτα κρᾶμα ἐκ μέλιτός τε καὶ γάλακτος κερασάμενοι ἐγχέουσιν εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀθλίου ἐκείνου, μέχρις ἂν ὑπερκορὴς ὁ ἄνθρωπος γένηται· καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου κράματος τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν καταχέουσιν, ὕπαιθρόν τε θέντες αὐτὸν εἱληθερεῖσθαι τῷ ἡλίῳ ποιοῦσι, καὶ οὕτως ἑκάστης

5 ἄρκῳ A Theodoretus, ἄρκτῳ PW. 6 post πλευρὰ A add καὶ πτερά. Theodoretus tantum τρία πτερά, LXX τρεῖς πλευραί. cf. p. 224 v. 20. 8 ἄρκος A, ἄρκτος PW. 10 πικροτάτας καὶ μακροτάτας A. 21 καὶ τῶν χειρῶν om A. Plutarchus tantum κατὰ τοῦ προσώπου. 22 εἱληθερεῖσθαι A, εἱληθερεῖσθαι PW.

fingeret quae naturam humanam excedunt: nam alae etiam praeter naturam bestiae enatae elationem regum illorum significabant, quorum animi superbia nubes transscendebat.

Alterum animal ursae erat simile, et in una parte stabat, ac tres costas in ore habebat: cui dicebatur "surge et ede carnes multas." ea regnum Persarum denotabat, ob saevitiam gentis et immanitatem. nam Persae atrocitate poenarum omnes barbaros vincunt, scaphismis et excoriationibus supplicia graviora et diuturniora reddentes.

Caeterum quod de scaphismo dixi declarandum est ob imperitiores. duas scaphas inter sese pares coniungunt, ita incisas ut caput, manus et pedes foras emineant, in quibus eum qui supplicio afficitur supinum reclinant, itaque scaphas clavis inter se compingunt. deinde potionem ex melle et lacte in os miseri infundunt, donec ad nauseam repleatur, eademque et faciem et pedes et brachia eius perfundunt, et sub dio ad

ἡμέρας πράττουσιν ἐπ' αὐτῷ. μυῖαι μὲν οὖν καὶ σφῆκες καὶ μέλισσαι διὰ τὴν τῶν καταχεθέντων γλυκύτητα ἀθροιζόμεναι τῷ τε προσώπῳ αὐτοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐφιζάνουσι μέλεσιν, ἃ τῶν
D σκαφῶν ἐκτὸς ὡς εἴρηται περιλέλειπται, ἐνοχλοῦσαι, αἱ δὲ τὸν ἄθλιον καὶ τιτρώσκουσαι. ἡ δέ γε γαστὴρ ἐκείνου πληρωθεῖσα τοῦ μέλιτος καὶ τοῦ γάλακτος ὑγρὰ προΐησι σκύβαλα, ὧν ἐνσηπομένων εὐλαί τε καὶ σκώληκες ἀναζέουσιν· ὁ δ' ἐγκατακείμενος τῇ ὑγρότητι, καὶ τὰς σάρκας αὐτῇ ἐνσηπόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν σκωλήκων αὐτὰς δαπανώμενος, οὕτως οἰκτρότερόν τε θνήσκει καὶ χρονιώτερον. ταύτῃ τῇ κολάσει χρήσασθαι ἱστορεῖται καὶ ἡ Παρύσατις ἡ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου μήτηρ κατὰ τοῦ ἀνελεῖν τὸν Κῦρον αὐχήσαντος, μαχόμενον περὶ τῆς βασιλείας τῷ ἀδελφῷ, ἐπὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν τῇ τιμωρίᾳ διαρκέσαντος τῆς σκαφεύσεως.

P I 126 Ἡ μὲν οὖν σκάφευσις τοιάδε τις εἶναι ἱστόρηται. τὸ δὲ "ἀνάστα, φάγε σάρκας" οὐκ ἐπιτρέποντός ἐστιν, ἀλλὰ προλέγοντος τὰ ἐσόμενα· πολλὴ γὰρ φθορὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμαχούντων ἐκείνοις ὑπὸ Περσῶν τε καὶ Μήδων ἐγένετο. εἴποι δ' ἄν τις καὶ τό "φάγε σάρκας πολλάς" τῆς ὠμότητος τοῦ ἔθνους σημαντικόν. τὰ δὲ τρία πλευρὰ ἢ πτερά, ἃ ἐν τῷ στόματι κατεῖχε, τὴν τῶν τριῶν τμημάτων ἀρχὴν τῆς οἰκουμένης ἦν προχαράττοντα. Κῦρος μὲν γὰρ ὁ τὴν τῶν Ἀσσυρίων βασι-

2 καταχεθέντων A, καταχυθέντων PW. ἀθροιζόμεναι A, ἀθροιζόμενοι PW. 5 καὶ τιτρώσκουσαι Wolfii codices, καὶ τιτρώσκουσιν A, κατατιτρώσκουσιν PW ex Wolfii coniectura praestaret ἐνοχλοῦσι δὲ τὸν ἄθλιον καὶ τιτρώσκουσιν vel ἐνοχλοῦσαί τε τὸν ἄθλιον καὶ τιτρώσκουσαι. 9 οἰκτρώτερον PW. 13 ἑπτακαίδεκα ἡμέρας Plutarchus. 15 μὲν om A. 22 τῶν om A.

solem exponunt; et hoc quotidie faciunt. ita fit ut muscae, vespae et apes liquorum suavitate allectae faciei et reliquis membris e scaphis prominentibus insideant, miserumque vexent et pungant. at venter eius lacte et melle distentus liquida reiicit excrementa, e quibus putrefactis lumbrici et vermes scaturiunt: qui vero in scaphis iacet, in sordibus illis carne putrescente, a vermibus erosus, et crudelius et tardius interit. hoc supplicii genere Parysatis, Artaxerxis et Cyri mater, eum sustulisse fertur qui se Cyrum cum fratre de regno pugnantem interfecisse gloriatus fuerat, per dies quattuordecim excruciatum.

Ac scapharum supplicium huiusmodi est. caeterum verba ista "surge et comede carnes" non sunt hortantis sed futura praedicentis. nam Assyrii et socii illorum plurimi a Persis et Medis interfecti sunt. eadem etiam ad crudelitatem gentis referri queant. tres vero costae vel alae, quas ore tenebat, trium orbis terrae partium imperium denotabant. nam Cyrus Assyrii regni eversor orientem omnem usque ad

λείαν καθῃρηκὼς τὸ ἑῷον ἅπαν μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου ὑπέταξεν. ὁ δὲ τούτου υἱὸς Καμβύσης καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Αἰθιοπίαν ἔσχεν ὑφ' ἑαυτόν· νότιοι δ' αἱ χῶραι αὗται εἰσί. Δαρεῖος δὲ ὁ Ὑστάσπου καὶ τοὺς νομάδας ἐχειρώσατο Σκύθας· οὗτοι δ' οἰ- B
κοῦσι τὸ κλίμα τὸ βόρειον. ὁ δέ γε Ξέρξης ὁ τοῦ Δαρείου ὥρμησε μὲν κατὰ τῆς Εὐρώπης, κρατῆσαι καὶ ταύτης πειρώμενος, ἀπεκρούσθη δέ γε ναυμαχίᾳ πρὸς Ἀθηναίων ἡττηθεὶς καὶ ἀναζεύξας κατῃσχυμμένος. τὸ δ' ἐν μέρει στῆναι τὸ θηρίον, σημαντικὸν τοῦ μὴ πάντῃ τῆς ἀρχῆς ἐκπεσεῖν, ὀλίγῳ δὲ μέρει ταύτης περιγραφῆναι. πάσης γὰρ τῆς Ἀσίας πρώην κρατοῦσα ἡ βασιλεία ἐκείνη, καὶ Αἰθιόπων καὶ Αἰγυπτίων Παλαιστίνης τε καὶ W I 90
Φοινίκης καὶ τῆς Λιβύης αὐτῆς, ἐξέπεσε μὲν τῶν λοιπῶν, περιελείφθη δ' αὐτῇ Μηδία τε καὶ Περσίς. ἢ καὶ ἄλλως τὸ ἐν μέρει στῆναι τὸ θηρίον ἐκληφθήσεται, ἐπὶ καιρόν τινα δηλαδὴ C
σχολάσαι τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν καὶ ἀπρακτῆσαι. τοῦ γὰρ Ἀλεξάνδρου καθῃρηκότος αὐτήν, εἶτα θανόντος, εἰς τέσσαρας ἀρχὰς ἡ ἐκείνου μοναρχία διῄρητο. κατ' ἀλλήλων δὲ τῶν διαδόχων αὐτοῦ χωρησάντων καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους μάχαις ἠσθενηκότων, οἱ Πέρσαι πάλιν καιροῦ λαβόμενοι ἀνεθάρσησαν καὶ πολλὰ τῆς σφετέρας ἀρχῆς ἀνεκτήσαντο.

Τὸ δὲ τρίτον θηρίον παρδάλει ἦν ἐμφερές, καὶ πτερὰ εἶχε τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς, καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τούτῳ τῷ θηρίῳ ἐπεφύκεσαν, καὶ ἐξουσίαν λέγει δοθῆναι αὐτῷ. τοῦτο δὲ τὸ θηρίον τὴν Μακεδονικὴν εἰκόνιζε βασιλείαν. παρδάλει μὲν

13 περιελήφθη A.

Hellespontum subegit. cuius filius Cambyses et Aegyptum et Aethiopiam, quae austro obversae iacent, obtinuit. Darius autem Hystaspis filius Scythas vagos domuit: hi versus septentrionem habitant. Xerxes porro Darii filius expeditione suscepta conatus ille quidem est Europam subigere, sed ab Atheniensibus navali pugna victus cum dedecore domum rediit. iam statio in parte significat eos regnum non prorsus amissuros sed eius exiguam partem retenturos. nam cum imperium illud olim totam Asiam Aethiopiam Aegyptum Palaestinam Phoeniciam ipsamque Libyam teneret, reliquis excidit, Media et Perside retentis. vel statio illa in parte referri potest eo, quod Persarum regnum ad tempus otiosum et ignavum sit futurum: nam Alexandro post id subactum mortuo, eius monarchia in quattuor regna est distracta. cum autem successores eius crebris inter sese praeliis vires suas attrivissent, Persae arrepta occasione resumptaque fiducia multum de suo imperio recuperarunt.

Tertium animal pantherae fuit simile, quattuor alis volucribus in dorso praeditum, quattuor etiam capitibus in eo enatis, cui propheta potestatem esse datam ait. hoc animal imperium Macedonicum reprae-

D γὰρ εἰκάσθη Ἀλέξανδρος διὰ τὸ ὀξύρροπον καὶ εὐκίνητον, ὃ καὶ τὰ πτερὰ ἐδήλουν. ἡ δὲ τούτων τετρακτὺς τὰ τέσσαρα τῆς οἰκουμένης μέρη ᾐνίττετο, ἃ πτηνοῦ διῆλθε τρόπον καὶ σχεδὸν ἁπάντων ἐκράτησεν. αἱ δέ γε τέσσαρες κεφαλαὶ τὴν μετὰ θάνατον ἐκείνου διαίρεσιν ἐσήμαινον τῆς ἀρχῆς. εἰς γὰρ τέσσαρας βασιλείας ἡ ἐκείνου ἐπικράτεια διῄρητο, καὶ τῆς μὲν Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Λάγου κεκράτηκε καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς Κλεοπάτρας, τῆς δέ γε Συρίας καὶ τῶν αὐτῇ προσεχῶν ὁ Σέλευκος ἐκυρίευσεν, Ἀντίγονος δὲ τὴν Ἀσίαν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, P I 127 τῆς δὲ Μακεδονίας ἦρξεν ὁ Ἀντίπατρος, ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὁ Ἀριδαῖος ἀδελφὸς ἑτεροθαλὴς ἐκ πατρὸς ὢν Ἀλεξάνδρου. φησὶ γὰρ ὁ Χαιρωνεὺς τὸν Περδίκκαν μετὰ θάνατον Ἀλεξάνδρου ἐν μεγίστῃ δυνάμει ὄντα εὐθὺς τὸν Ἀριδαῖον ὥσπερ δορυφόρημα βασιλείας ἐφέλκεσθαι, γεγονότα μὲν ἐκ γυναικὸς ἀδόξου καὶ κοινῆς, ἀτελῆ δὲ τὴν φρόνησιν ὄντα, οὐ φύσει τοιοῦτον προαχθέντα, ἀλλὰ τῆς Ὀλυμπιάδος φαρμάκοις διαφθειράσης αὐτῷ τὴν διάνοιαν.

7. Τοῦ δὲ τετάρτου θηρίου εἶδος μὲν οὐκ ἐσήμανεν ὁ προφήτης, φοβερὸν δ' εἶπε τοῦτο καὶ ἔκθαμβον περισσῶς, ὀδόντας ἔχον μεγάλους καὶ σιδηροῦς, ἐσθίον τε καὶ λεπτῦνον καὶ τὰ B ἐπίλοιπα συμπατοῦν, καὶ τὸ διάφορον αὐτοῦ πρὸς τὰ προηγησά-

6 διῄρητο ἐπικράτεια A. 8 γε om A. 10 ὁ add A. 11 ὁ om A.

Fontes. *Cap.* 7. *Theodoreti Commentarius in Daniel* 7 *p.* 1195—1201. *addita sunt* καὶ ὅσα — συγγράμματα *p.* 227 *v.* 11—16.

sentat. nam pantherae comparatus est Alexander ob celeritatem et agilitatem, quod ipsum et alae innuebant: quarum quaternio quattuor mundi partes notabat, quas instar volucris est pervagatus, ac prope omnium potitus. quattuor capita divisionem imperii post eius obitum in partes totidem declararunt. nam Aegyptum Ptolemaeus Lagi filius obtinuit, eiusque posteri usque ad Cleopatram: Syria et adiacentibus regionibus Seleucus est potitus: Antigonus Asiam subegit: Macedoniae Antipater imperavit, vel, ut quidam narrant, Aridaeus frater Alexandri ex patre Philippo. ait enim Chaeronensis, Perdiccam maxima potentia praeditum statim post mortem Alexandri Aridaeum tanquam regni munimentum attraxisse, ex muliere ignobili et vulgari ortum et mentis parum compotem, non quidem ita genitum, sed veneficio Olympiadis corruptum.

7. Quarti animalis formam non expressit propheta, sed formidabile et terribile nominat, magnis ferreis dentibus vorans et comminuens, et reliqua pedibus conculcans, magno discrimine inter illud et

μενα θηρία ἔφη τυγχάνειν πολύ. ἡ τῶν Ῥωμαίων δὲ διὰ τούτου βασιλεία σημαίνεται. διὸ οὐδὲ εἶδος ὁ προφήτης τούτῳ οὐδ' ὄνομα ἔθετο. πολυειδὴς γὰρ ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχή, πρότερον μὲν βασιλεῦσιν ἰθυνομένη ἀπὸ Ῥωμύλου μέχρι τῶν Ταρκυνίων, τῆς δὲ ἐκείνων τυραννίδος καταλυθείσης ἀριστοκρατουμένη, τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ὑπάτων διοικούντων τὰ πράγματα, ἔστι δ' ὅτε καὶ δημοκρατουμένη, τοῦ δήμου πολλάκις πρὸς τὴν σύγκλητον στασιάσαντος, μετέπειτα δ' αὖθις εἰς μοναρχίαν μεταπεσοῦσα, κἀκ ταύτης εἰς βασιλείας κλῆσιν ἐπανακάμψασα. φοβερὸν δὲ τὸ θηρίον καὶ ἔκθαμβον εἶπεν ὅτι δυνατωτέρα τῶν ἄλλων βασιλειῶν αὕτη γεγένηται, καὶ ὅσα ἡ Μακεδονικὴ μὴ ὑπέταξε βασιλεία, C ὑφ' ἑαυτὴν αὕτη ποιησαμένη, τὴν Ἑλλάδα δηλαδὴ πᾶσαν, τὴν Καρχηδόνα σὺν τῇ Λιβύῃ, τὴν Σικελίαν, τὴν Σαρδώ τε καὶ νήσους ἄλλας καὶ ἔθνη ἑσπέρια διάφορα ἕτερα, ὧν οὐκ ἦρξεν Ἀλέξανδρος· ἅπερ ὁ βουλόμενος γνῶναι τὰς βίβλους τοῦ Ῥωμαίου Δίωνος ἀναγνώτω καὶ τὰ τοῦ Πολυβίου συγγράμματα. φοβερὸν δὲ τὸ θηρίον ἔφη καὶ ἔκθαμβον καὶ σιδηροῦς ὀδόντας ἔχον, ὡς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας τῶν ἄλλων βασιλειῶν ἁπασῶν φρικωδεστέρας γεγενημένης. καὶ ἐν τῇ εἰκόνι γὰρ τῇ κατ' ὄναρ ὀφθείσῃ τῷ Ναβουχοδονόσορ τὸν σίδηρον τέθεικε τῆς τετάρτης βασιλείας εἰκόνισμα. τοῖς οὖν σιδηροῖς ὀδοῦσιν ἐσθίειν τὸ θηρίον εἶπε καὶ W I 91 D λεπτύνειν, καὶ τὰ λοιπὰ συμπατεῖν τοῖς ποσί. τὸ μὲν οὖν ἐσθίειν καὶ λεπτύνειν εἰς τὴν τῶν δασμῶν ἐξείληπται εἰσφοράν, ὡς βαρυτέρων τοῖς ὑπηκόοις φόρων ἐπιτεθέντων, οἳ τοὺς βασιλεύοντας

17 ἔφη add A.

caetera constituto. id Romanorum imperium innuit: quod cum sit varium et multiforme, propheta neque nomen eius neque formam posuit. nam a Romulo usque ad Tarquinios Roma regibus paruit: quorum tyrannide eversa optimates, senatus et consules rem publicam administrarunt: aliquando etiam ad popularis imperii formam redacta est seditione plebis adversus patres, post iterum unius potestate oppressa et ad regii nominis appellationem reversa. bestiam porro illam terribilem et formidabilem vocat, quod Romanum imperium caeteris potentius exstitit, et quae Macedones non attigerant, ea quoque subegit, Graeciam videlicet universam, Carthaginem cum Libya, Siciliam Sardiniam caeterasque insulas et complures gentes occidentales, quibus non imperavit Alexander: quae cui scire studio est, is Dionis Romani et Polybii legat historias. ferrei dentes ei bestiae sunt attributi, quod Romanorum principatus omnibus aliis imperiis horribilior fuit. atque etiam in imagine per somnium oblata Nabuchodonosori quartum regnum ferro comparatur. ferreis porro dentibus edere et comminuere bestiam dixit, et reliqua conculcare pedibus. quorum priora ad tributorum exactionem referuntur, graviorum caeteris, quibus reges aluntur et saginantur, et

τρέφουσι καὶ πιαίνουσι, τοὺς δὲ εἰσπραττομένους αὐτοὺς ἐκλεπτύνουσι πενητεύοντας. οἱ δὲ δασμοφορεῖν οὐκ ἠνείχοντο, τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιούμενοι, τούτους τοῖς ποσὶ συνεπάτει τὸ θηρίον καὶ ἐξωλόθρευε. διὰ τῶν ποδῶν δὲ τὸ στρατιωτικὸν ὑπαινίττεται, ὡς ἐν τούτῳ τῆς βασιλείας ἐρειδομένης καὶ βεβηκυίας καὶ ἐξ ἑτέ- P I 128 ρων μεταβαινούσης εἰς ἕτερα. καὶ κέρατα δ' εἶναι τῷ θηρίῳ δέκα φησίν, ὑπεμφαίνων ὡς εἰς πολλὰς ἡγεμονίας ἐπ' ἐσχάτων ἡ βασιλεία διαιρεθήσεται. ἐν μέσῳ δὲ τῶν δέκα μικρὸν ἀνιέναι κέρας, καὶ ἐκριζωθῆναι τῶν κεράτων τρία παρ' αὐτοῦ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχειν ἐκεῖνο τὸ κέρας καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ πολεμεῖν τοῖς ἁγίοις. τοῦτο τὸ κέρας εἰς τὸν ἀντίχριστον ἐξειλήφασι τινές. μικρὸν δ' ἐκλήθη ὡς ἀπὸ μικρᾶς φυλῆς τῶν Ἑβραίων μέλλον φυήσεσθαι. τρεῖς δὲ τῶν δέκα βασιλέων καταλύσει. διὰ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν πονηρίαν αὐτοῦ καὶ τὸ πανοῦργον ᾐνίξατο, ὡς διὰ τούτων ἐξαπατῆσον πολλούς. διὰ δὲ B τοῦ μεγάλα λαλοῦντος στόματος τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπηρμένον ὑπενέφηνε τοῦ φρονήματος. τὸ δὲ πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων ποιεῖν, τὸ πᾶσαν ἐνδείξασθαι σπουδὴν δηλοῖ, τῆς οἰκείας κακίας καὶ βλασφημίας ἅπαντας λαβεῖν κοινωνούς. τῆς δὲ κατὰ τοῦ θεοῦ βλασφημίας ἐκείνου ἐμφαντικὸν τό "λόγους εἰς τὸ ὕψος λαλήσει."

Ἐπὶ τούτοις ὁ προφήτης ἐπήγαγεν "ἐθεώρουν ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισε, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ

10 τὸ κέρας ἐκεῖνο A. 17 ὑπέφηνε A. 22 οὗ om A.
23 καὶ ὁ παλαιὸς A: ὁ om Theodoretus LXX.

subditi attenuantur et ad egestatem rediguntur. qui vero tributa detrectabant et libertatem defendebant, eos conculcabat bestia et exterminabat. per pedes autem intelliguntur exercitus, ut quibus regnum insistat et innitatur et ab aliis ad alia transeat. praeterea decem cornua bestiae esse dicit, quae significant id imperium postremis temporibus in multa esse regna dividendum. in medio porro decem cornuum parvum prodire cornu, quo tria alia cornua exstirpentur; et oculos habere cornu illud, et os magniloquum et infestum sanctis. hoc cornu quidam antichristum interpretantur. parvum autem vocatur, quod ex parva tribu Hebraeorum sit oriturum. tres autem de decem regibus eversurum esse. per oculos improbitatem eius et calliditatem innuit, quibus multos sit seducturum. per os magniloquum eius arrogantia et animi elatio declaratur. iam belli adversus sanctos susceptio arguit omne studium adhibiturum esse ut omnes ad suae improbitatis et blasphemiae communionem pertrahat. blasphemiam porro contra deum illa arguunt, cum ait "in sublime verba faciet."

His propheta subiicit "spectabam donec sellis positis longaevus consedisset, cuius vestis erat niveo candore, capillus instar purae lanae,

λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν, ὁ θρόνος αὐτοῦ φλὸξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον, ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἐκπορευόμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ, χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ καὶ μύριαι μυριάδες παρει- C στήκεισαν αὐτῷ. κριτήριον ἐκάθισε καὶ βίβλοι ἀνεῴχθησαν." ἃ μὲν οὖν εἴρηται ποιοῦν τὸ κέρας οὐκ ἐπὶ μακρὸν διαρκέσειν ἐδείχθη τῷ Δανιήλ, ἕως δὲ ὁ αἰώνιος κριτήριον ἐκάθισεν, ἀντὶ τοῦ, κρίσεως καιρὸν ἔστησε καὶ τὴν μνήμην τῶν ἑκάστῳ πεπραγμένων ἀνέπτυξε. βίβλους γὰρ τὰς ἀναμνήσεις ἐκάλεσε, καὶ παλαιὸν ἡμερῶν τὸν αἰώνιον. ἡ δὲ λευκότης τῶν τριχῶν καὶ τοῦ ἐνδύματος τὸ καθαρὸν αὐτοῦ πανταχόθεν καὶ ἄμωμον δείκνυσιν. ἵνα δὲ κατὰ συγχώρησιν θεοῦ δείξῃ γενήσεσθαι τὰ παρὰ τοῦ ἀντιχρίστου ἐσόμενα, καὶ οὐχ ὡς ἀδυνατούσης τῆς θείας φύσεως ταῦτα παῦσαι ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν συγχωρῆσαι γενέ- D σθαι, τὰς χιλίας χιλιάδας τῶν λειτουργῶν καὶ τὰς μυρίας μυριάδας τῶν παρισταμένων εἰσήγαγε, καὶ τὸν πύρινον θρόνον καὶ τοὺς ὁμοίους τροχοὺς καὶ τὸν φλέγοντα ποταμόν. καὶ ἐθεώρει ἕως οὗ ἀνῃρέθη τὸ θηρίον καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς καῦσιν ἐδόθη πυρός. διὰ γὰρ τὴν μανίαν τοῦ ἀντιχρίστου ἡ ὅλη βασιλεία περιαιρεθήσεται. καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ θηρίον εἰς καῦσιν δοθήσεται, ἀλλὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ. τοῦ γὰρ θηρίου τὴν βασιλείαν αἰνιττομένου, εἰκός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ πολλοὺς εἶναι καὶ τὸν θεὸν

2 ante φλὸξ PW add ὡς, om A Theodoretus LXX. 3 ἐμπορευόμενος A. 6 μακρῷ A. 10 παλαιῶν A. 17 φλογόεντα A.

sedes flamma ignis, rotae eius ignis comburens, fluvius ignitus ante eum manans evolvebatur, decies centena milia ministrabant ei, et milies centena milia adstabant ei, iudicioque coacto libri aperti sunt." quae igitur cornu facere dicitur, ea non diu esse duratura monstratum est Danieli, sed donec longaevus iudicium coegerit, hoc est, iudicii tempus statuerit, et facta cuiusque memoria repetierit. recordationem enim libros vocat, et longaevum eum qui aeternus est. candor autem capillorum et vestis puritatem eius et integritatem ostendit. ut autem significet ea, quae ab antichristo agentur, deo connivente actum iri, non vero ita quasi a divina potentia vel coerceri vel ne prorsus non fierent prohiberi non possent, decies centena milia ministrorum et milies centena milia apparitorum commemorat, et sellam igneam consimilesque rotas et fluvium ardentem. spectavitque donec bestia tolleretur et corpus eius igni conflagraret. nam ob furorem antichristi totum ab eo regnum auferetur. neque ipsa bestia igni tradetur, sed corpus eius. nam cum bestia regnum innuat, probabile est, in eo fore multos qui deum colant

P I 129 *σέβοντας καὶ ἀρετὴν μετιόντας. οὐ τούτους οὖν φησιν εἰς καῦσιν δοθῆναι, ἀλλὰ τοὺς κακίας ἐργάτας καὶ ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις ἐγκειμένους διαπαντὸς καὶ μή τι φρονήσαντας πνευματικόν.*

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ θηρίου ἀπώλειαν ὁρᾶν ὁ προφήτης φησὶν ὡς υἱὸν ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ νεφελῶν καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν φθάσαντα, ᾧ καὶ δοθῆναι λέγει τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν W I 92 *τιμὴν καὶ τὴν βασιλείαν, καὶ αὐτῷ δουλεῦσαι τοὺς λαοὺς πάντας καὶ τὰς γλώσσας καὶ τὰς φυλάς, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ αἰώνιον ἔσεσθαι καὶ μὴ παρελεύσεσθαι, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μὴ διαφθαρήσεσθαι. ταῦτα σαφῶς τὴν δευτέραν ἐπιφάνειαν τοῦ* B *σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προθεσπίζουσιν. υἱὸς μὲν γὰρ ἀνθρώπου καλεῖται διὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἣν προσελάβετο, ἐπὶ δὲ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ εἰπόντος "ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ."*

8. *Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ ἐμυήθη ὁ Δανιήλ, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ἑτέραν ὀπτασίαν ἑώρακεν. "ἐν Σούσοις γὰρ ὢν ἦρα" λέγει "τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἰδοὺ κριὸς ἑστηκὼς ἐπὶ τοῦ Οὐβάλ, καὶ αὐτῷ κέρατα ὑψηλά, καὶ τὸ ἓν ὑψηλότερον τοῦ ἑτέρου, καὶ τὸ ὑψηλότερον ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτου. καὶ ἦν κερατίζων κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ*

15 ὄψεσθε AW, ὄψεσθαι P. Matth. 24 30. 17 ἐν add A. 18 ἐμυήθη] ἐμνήσθη A. 22 κατὰ A Theodoretus LXX, ἐπὶ PW. βοῤῥᾶν PW hic et infra.

Fontes. *Cap.* 8. *Theodoreti Commentarius in Daniel* 8 *p.* 1211—1220. *pauca ab ipso Z., partim e Plutarchi Alexandro, addita.* κωλύων — ἄρρενα *p.* 234 *v.* 22 *ex Iosephi Ant.* 12 5 § 4.

et virtuti studeant. non eos igitur conflagraturos, sed maleficos et corporis voluptatibus assidue deditos, spiritus prorsus negligentes.

Post interitum bestiae propheta ait se quendam vidisse tanquam filium hominis in nubibus venientem et usque ad longaevum progressum, cui datum sit imperium, honos et regnum, eiusque servituti subiecti populi omnes, linguae et tribus: et potestatem eius aeternam fore, non praeterituram, nec regnum eius interiturum. haec aperte secundum adventum servatoris nostri Iesu Christi praenuntiant. filius enim hominis dicitur ob assumptam naturam nostram, venturus in nubibus ex promisso ipsius, cum dixit visuros filium hominis venientem in nubibus caeli.

8. Haec Daniel edoctus est primo anno Baltasaris: tertio visum aliud vidit. nam "cum Susis" inquit "essem, sublatis oculis vidi arietem stantem in Ubale, altis cornibus, altero tamen altiore: id ad extremum surgebat. et contra mare, septentrionem et austrum arietabat,

νότον, καὶ πάντα τὰ θηρία στῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ οὐκ ἠδύναντο, καὶ ἐποίησε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐμεγαλύνθη." πάλιν C κἀνταῦθα τὰ περὶ τῶν βασιλειῶν ὁ προφήτης διδάσκεται. καὶ κριῷ μὲν ἀπεικάσθη ἡ ἀρχὴ τῶν Περσῶν διὰ τὸν περικείμενον αὐτῇ πλοῦτον, ἑστὼς δ' ἦν ὁ κριὸς ἐπὶ τοῦ Οὐβὰλ ἤγουν ἐπὶ τῆς πύλης τῶν Σούσων· αὕτη γὰρ ἦν ἡ πόλις μητρόπολις τῶν Περσῶν, καὶ ἐκεῖ τοῖς βασιλεῦσιν ἦν τὰ βασίλεια, καὶ ὁ προφήτης ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διάγων εἶδε τὸ ὅραμα. τὰ δὲ δύο κέρατα τὰ τὴν βασιλείαν ταύτην ἰθύναντα δύο γένη ἐτύπουν. τὸ μὲν γὰρ ἧττον κέρας τὸν Κῦρον καὶ τὸν αὐτοῦ υἱὸν τὸν Καμβύσην εἰκόνιζε (μέχρις αὐτῶν γὰρ ἡ τῆς βασιλείας ἔστη ἀρχή, καὶ οὐ προῆλθε περαιτέρω τὸ Κύρου γένος), τὸ δὲ μεῖζον κέρας τὸ Δαρείου γένος ᾐνίττετο, ὃ μέχρι τοῦ τελευταίου Δαρείου προέκοψεν, ὃν D κατεπολέμησεν ὁ Ἀλέξανδρος. Καμβύσου γὰρ τοῦ Κύρου παιδὸς θανόντος οἱ μάγοι μετὰ δόλου τὴν βασιλείαν ἐσφετερίσαντο· οὓς ἐπ' ὀλίγον κρατήσαντας, καὶ γνωσθέντας οἵτινες ἦσαν, οἱ ἑπτὰ τῶν Περσῶν οἶκοι καθεῖλον. ἐξ ὧν ἐβασίλευσεν ὁ Ὑστάσπου Δαρεῖος, οὗ τὸ γένος μέχρι τέλους τῆς βασιλείας διήρκεσε. τοῦτο γὰρ ἐμφαίνει ὁ προφήτης προσθεὶς ὅτι τὸ ὑψηλότερον ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτου, τὸ ἐπὶ μακρὸν δηλαδὴ διαρκέσαι καὶ ἕως τέλους τῆς Περσικῆς βασιλείας τῶν κεράτων τὸ ἕτερον. ἐκεράτιζε δὲ ὁ κριὸς κατὰ νότον καὶ βορρᾶν καὶ θάλασσαν· τό τε γὰρ νότιον κλίμα καὶ τὸ βόρειον ἐχειρώσατο, καὶ τῶν νήσων

1 ἐνώπιον αὐτοῦ A Theodoretus LXX, αὐτοῦ ἐνώπιον PW. 3 περὶ om A. 10 αὐτοῦ] ἐκείνου A. 21 τὸ add A. 23 βόῤῥειον PW.

neque ulla animalia coram eo consistere poterant. fecit igitur omnia suo arbitratu, et magnus evasit." hac visione propheta rursus de regnis edocetur. nam Persarum imperium ob divitiarum affluentiam arieti comparatum est. stabat autem is in Ubale, quae est porta Susorum, metropolis et regiae Persarum; in eaque degenti prophetae visio oblata erat. duo cornua significabant duas familias illius imperii gubernatrices: minus Cyrum et Cambysem eius filium, in quibus imperium constitit, non progresso ulterius Cyri genere: maius Darii genus portendit, quod usque ad eum Darium perduravit quem devicit Alexander. nam Cambyse filio Cyri mortuo magi per fraudem regnum sibi vendicabant: quo non diu retento agniti, a septem Persicis familiis sunt oppressi. e quarum una Darius ortus, Hystaspis filius, regno potitus est, familia eius usque ad regni excidium propagata: id quod propheta innuit cum addit, altius cornu ad extremum crevisse, hoc est, diu et usque ad Persici regni excidium durasse. arietabat autem is aries versus austrum, septentrionem et mare: nam et australem et septentrionalem pla-

P I 130 τὰς πλείους (ταύτας γὰρ διὰ τῆς θαλάσσης ἠνίξατο) ὑπὸ δου-
λείαν πεποίητο· καὶ συνεμάχουν τῷ Ξέρξῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος
στρατεύοντι οἱ τὰς νήσους οἰκοῦντες· διὸ καὶ κατὰ θάλασσαν τὸν
κριὸν κερατίζειν ὁ προφήτης ἑώρακεν. οὐδέν τε τῶν θηρίων
ἐνώπιον αὐτοῦ στῆναι ὑπέμενε. θηρία δὲ τὰς μερικὰς βασι-
λείας ἐκάλεσεν, ὡς φοβερὰς τοῖς ὑπηκόοις. εἶεν δ' ἂν αὗται,
ἡ Σύρων, ἡ Κιλίκων, ἡ Ἀράβων, ἡ Αἰγυπτίων, ἡ Ἰουδαίων,
καὶ ἕτεραι. οὐδεμία γοῦν τούτων ἀντιστῆναι εἰς τέλος ἠδυνήθη
τῇ Περσῶν ἀρχῇ, ἀλλ' ἅπαντας οἷς προσέβαλεν ὑπέταξε. "καὶ
ἐμεγαλύνθη" ἢ ὅτι μεγάλη γέγονεν ἡ ἀρχὴ πολλῶν ἐθνῶν καὶ
χωρῶν κυριεύσασα, ἢ ὅτι μεγάλα καὶ ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ἐφαν-
B τάσθη φύσιν ὀγκωθεῖσα τῇ εὐτυχίᾳ.

Ἀπορῶν δὲ ὁ προφήτης περὶ τῶν ὁρωμένων, ὁρᾷ τράγον
ἀπὸ λιβὸς ἐρχόμενον ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ αὐτῷ κέρας ἦν ἓν
θεωρητὸν ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. καὶ ἕως τοῦ κριοῦ
φθάσας ἐξηγριώθη πρὸς αὐτὸν καὶ ἔπαισεν αὐτὸν καὶ συνέτριψε
τὰ κέρατα αὐτοῦ καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ συνεπάτησεν
αὐτόν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος τὸν κριὸν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ.
W I 93 τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν ὑπετύπου ὁ τράγος· ὀξύτερος γὰρ
τοῦ κριοῦ καὶ μᾶλλον εὐκίνητος. ἀπὸ λιβὸς δ' ἤρχετο, ὅτι τὴν
Αἴγυπτον πρότερον ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος ὁ Ἀλέξανδρος οὕτω
C πρὸς Δαρεῖον τὸ δεύτερον ὥρμησε, καὶ κατατροπωσάμενος αὐτὸν
τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν κατέλυσεν. ἐν Ἰσσῷ γὰρ πρώην τῆς

6 αὗται AW, αὐταί P. 16 ἔπαισεν αὐτὸν καὶ om A.
21 ποιησάμενος A, ποιησάμενον PW.

gam subegit, et insulas plerasque, quae per mare intelliguntur, in servitutem redegit. est et Xerxes insularium auxiliis usus, bello illato Graeciae: quam ob rem propheta arietem etiam mare ferire cornibus videt. neque ulla fera consistere coram eo poterat. feras vocat regna singularia, quippe subditis formidabilia: cuiusmodi fuerunt regnum Syrorum Cilicum Arabum Aegyptiorum Iudaeorum et caetera, quorum nullum tandem Persico imperio obsistere potuit quin id subigeret omnes quos invasisset. "et magnus evasit:" sive quod amplificatum est imperium multis gentibus et provinciis subactis, sive quod magna quaedam et natura humana maiora sibi finxit, rebus secundis elatum.

Dum propheta de iis quae viderat dubitat, hircum videt ab africo venientem in omnem terram, cui cornu erat spectabile in medio oculorum. qui usque ad arietem progressus ferociter illum perculit et eius cornua comminuit et humi prostratum conculcavit pedibus; neque erat qui arietem eriperet de manu eius. Macedonicum imperium repraesentavit hircus, ariete celerior et agilior. veniebat autem ab africo, quod Alexander Aegypto prius subacta, tum demum Darium invasit denuo, eoque victo Persicam imperium evertit. nam cum prius quidem

Κιλικίας αὐτῷ συμβαλὼν ἥττησεν αὐτόν, καὶ τὴν μὲν γυναῖκα
καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ καὶ τὸ ἅρμα καὶ τὸ τόξον κατέσχε καὶ
διήρπασε τὸ στρατόπεδον τὸ Περσικόν, ἔφυγε δ' ἐκεῖθεν ὁ Δα-
ρεῖος καὶ αὖθις δυνάμεις συναγαγὼν ἐμαχέσατο τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐξ
Αἰγύπτου πρὸς ἐκεῖνον ὁρμήσαντι, καὶ πάλιν ἡττήθη ἐν Ἀρβή-
λοις καὶ φεύγων ἀπώλετο. θεωρητὸν δὲ τὸ κέρας φησὶ ἀντὶ τοῦ
ἐπίσημον καὶ περίβλεπτον· τὴν Ἀλεξάνδρου δὲ καὶ διὰ τούτου
αἰνίττεται βασιλείαν. καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐκ-
φῦναι τὸ κέρας λέγει διὰ τὸ ἀγχίνουν καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὸ γεν-
ναῖον τοῦ φρονήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου. καί "ἦλθε" φησίν "ὁ D
τράγος ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ τὰ κέρατα ἔχοντος, καὶ εἶδον αὐτὸν
φθάσαντα ἕως τοῦ κριοῦ, καὶ ἐξηγριώθη πρὸς αὐτὸν καὶ ἔπαισε
τὸν κριὸν καὶ συνέτριψεν ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν
ἰσχὺς τῷ κριῷ τοῦ στῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς
γῆν καὶ συνεπάτησεν αὐτόν." συνετρίβη δέ, φησί, καὶ ἄμφω
τὰ κέρατα τοῦ κριοῦ, προσαράξαντος τοῦ τράγου αὐτῷ· τουτέστι,
καὶ ἄμφω αἱ δυνάμεις αὐτοῦ αἷς ἐπεποίθει, ἥ τε Περσικὴ καὶ ἡ
Μηδική. Περσῶν γὰρ καὶ Μήδων ἦρχον οἱ βασιλεῖς τῶν Περ-
σῶν, ὡς τοῦ Κύρου ἐξ ἀμφοῖν, ὡς εἴρηται, φύντος καὶ τὴν P I 131
ἀμφοῖν βασιλείαν σχόντος ὑφ' ἑαυτόν, καὶ ἄμφω ταῦτα τὰ γένη
τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν κατέλυσαν. "καὶ ὁ τράγος ἐμεγαλύνθη
σφόδρα." οὐ γὰρ μόνα τὰ ὑπήκοα τῇ τῶν Ἀσσυρίων ἀρχῇ ὑφ'
ἑαυτὸν ἐποιήσατο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐχειρώσατο. τῇ τε γὰρ

8 μέσον AW, μέσων P. 15 δέ om A. 21 τὴν ἀσσυρίων A, τῶν Ἀσσυρίων τὴν PW.

ad Issum profligarat, eius uxore, filiabus, curru et arcu potitus, direptisque castris Persicis; sed Darius fuga elapsus recollectis copiis pugnam cum Alexandro ex Aegypto reverso ad Arbela commisit, iterumque superatus in fuga periit. spectabile porro cornu vocat ut insigne et conspicuum, regnum Alexandri per id intelligens. et in medio oculorum eius enatum esse cornu dicit ob sollertiam et prudentiam ac generosum animum Alexandri. et "venit" inquit "hircus usque ad arietem cornigerum, et vidi eum progressum ad arietem et efferatum contra illum: quem cum perculisset, ambo eius cornua contrivit, ut coram eo consistere non posset, sed ab hirco prostratus humi conculcaretur." et sunt, inquit, ambo arietis cornua contrita ab hirco, impetu in eum facto: hoc est, ambae eius copiae, Persicae et Medicae, quibus fretus erat. nam Persarum rex utrique genti imperabat, Cyro, ut dictum est, utrinque ducente originem et utroque regno potito, quae gentes ambae Assyriorum regnum everterunt. "et hircus evasit valde magnus." neque enim ea duntaxat quae Assyriis paruerant, sed alia quoque multa sub-

Ἰνδίᾳ προσέβαλε καὶ τὸν Πῶρον ἐνίκησε καὶ τὸν Ταξίλην ᾠκειώσατο καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἰνδικῆς κατέσχεν. εἶτα δηλῶν ὁ προφήτης ὅτι καὶ οὗτος εὐδαιμονήσας μικρὸν παρελεύσεται, ἐπήγαγε "καὶ ἐν τῷ ἰσχῦσαι αὐτὸν συνετρίβη τὸ κέρας τὸ μέγα, καὶ τέσ-
B σαρα κέρατα ὑποκάτωθεν ἐξέφυ αὐτοῦ." τοῦ γὰρ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν εὐτυχίαν ἐκείνην συντόμως θανόντος εἰς τέσσαρα ἡ ἐκείνου διῃρέθη ἀρχή, ὡς εἴρηται ἤδη ἐν τῷ τρίτῳ θηρίῳ, ὃ τῷ Δανιὴλ καθ' ὕπνους ἔδοξεν ἐκ τῆς θαλάσσης ἐξέρχεσθαι, ἔχον τέσσαρας κεφαλάς.

"Καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς τῶν κεράτων ἐξῆλθε κέρας φοβερόν, καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς νότον καὶ πρὸς ἀνατολὴν καὶ πρὸς λίβα καὶ πρὸς τὴν δύναμιν. καὶ ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔπεσον ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῆς δυνάμεως καὶ ἀπὸ τῶν ἀστέρων, καὶ συνεπάτησεν αὐτούς." τὰ περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς Ἀντιόχου διὰ τούτων ὁ Δανιὴλ προδιδάσκεται, ὃς Ἀντιόχου μὲν
C τοῦ μεγάλου υἱὸς ἦν, μᾶλλον δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ κρατυνθεὶς βασιλέων, τῶν ἀπὸ Σελεύκου δηλαδή, καὶ τῆς Αἰγύπτου κρατήσας καὶ ἑτέρων χωρῶν καὶ ἐπὶ Ἰουδαίους ἐστράτευσε καὶ τῆς τῶν Ἱεροσολύμων ἐκυρίευσε πόλεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔθνους παντός, καὶ τόν τε ναὸν ἐσύλησε καὶ ἐμίανε σύας ἐν αὐτῷ θύσας, καὶ τῷ Διὶ βωμὸν ἱδρυσάμενος τὸ ἔθνος ὅλον ἑλληνίζειν ἠνάγκαζε, κωλύων αὐτοὺς περιτέμνειν τὰ ἄρρενα. τὴν γὰρ κατὰ τοῦ θεοῦ

12 δύναμιν A Theodoretus LXX, δύσιν PW. 20 primum καὶ om A. 22 τοῦ om A.

egit. Indiam aggressus Porum devicit et Taxilem sibi conciliavit et alias Indicae regionis partes occupavit. deinde non diu duraturam eius felicitatem propheta significans subiungit "et inter vincendum comminutum est cornu illud magnum, et infra ipsum quattuor cornua sunt enata." nam Alexandro brevi post successus illos mortuo, eius imperium in partes quattuor est divisum, ut iam in tertia fera dictum est, quae in somnis Danieli visa est e mari egressa, quattuor praedita capitibus.

"Et ex uno cornu exstitit cornu terribile, idque in immensum est auctum ad austrum, ad orientem, ad africum, et ad fortitudinem: et amplificatum est usque ad fortitudinem caeli, et ceciderunt in terram de fortitudine et de stellis, et conculcavit eas." his verbis Daniel ea praedocet quae sub Antiocho Epiphane contigerunt, Antiochi magni filio, superiorum regum potentiam supergresso qui Seleuco successerant. is Aegypto et aliis provinciis potitus bello Iudaeis illato et Hierosolyma et totam gentem subegit, templum spoliavit et polluit porcis in eo immolatis, et ara Iovi exstructa populum ad paganismum adegit, et pueros mares circumcidi vetuit. nam eius furorem contra deum illa verba in-

μανίαν αὐτοῦ τό "ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ"
ὑπαινίττεται. τὸ δὲ "ἔπεσον ἀπὸ τῆς δυνάμεως καὶ ἀπὸ τῶν
ἀστέρων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ συνεπάτησεν αὐτούς" τοὺς ἐκ τοῦ D
Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀσεβήσαντας διὰ τὴν ἐξ ἐκείνου ἐπαγομένην αὐ-
τοῖς ἀνάγκην δηλοῖ, οἳ τῆς νομίμου καὶ θείας διαγωγῆς ἐκπεπτώ-
κασι, τῷ τυράννῳ ὑπείξαντες καὶ ὑπ' ἐκείνου συμπατηθέντες.
ἀστέρες δ' ἐκλήθησαν διὰ τὸ τῆς εὐσεβείας καθαρὸν καὶ ὑπέρ- W I 94
λαμπρον, ἢ ὅτι τῷ Ἀβραὰμ ὁ θεὸς ἐπηγγείλατο πληθῦναι τὸ
σπέρμα αὐτοῦ ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ.

"Καὶ ἕως τοῦ ἄρχοντος τῆς δυνάμεως ἱδρύθη." καὶ κατ'
αὐτοῦ γὰρ τοῦ θεοῦ ἐλύττησε τοῦ ἄρχοντος τῶν ἄνω δυνάμεων.
"καὶ θυσία ἐταράχθη πτώματι, καὶ ἐγενήθη καὶ εὐωδώθη, καὶ
ἐδόθη ἐπὶ τὴν θυσίαν ἁμαρτία, καὶ ἐρρίφη χαμαὶ δικαιοσύνη."
ἀπηγορευμένα γὰρ θύσας ἐτάραξε τὴν θυσίαν, ἀντὶ τοῦ συνέχεεν,
ἐμίανε. πτώματα δὲ τοὺς σύας λέγει, καὶ ἁμαρτίαν ἐπὶ τὴν P I 132
θυσίαν τὴν ἐπ' αὐτῇ παρανομίαν. διὰ δὲ τοῦ "ἐρρίφη χαμαὶ
δικαιοσύνη" ἡ τῶν νομίμων ἀθέτησις καὶ οἱ ἄδικοι φόνοι δη-
λοῦνται τῶν ἀσεβῆσαι μὴ καταδεξαμένων. ἀλλὰ καὶ ταῦτα
πράττων καὶ οὕτως ἀσεβῶν ὁ Ἀντίοχος εὐωδοῦτο, φησί.

Ἐπὶ τούτοις ἐπάγει ὁ Δανιὴλ "καὶ εἶπεν εἷς ἅγιος τῷ φελμουνί, ἕως πότε ἡ ὅρασις στήσεται καὶ ἡ θυσία ἡ ἀρθεῖσα καὶ ἡ

4 ἐξ om A. 10 ἱδρύθη] ἡδρύνθη Theodoretus. 12 παραπτώματι Theodoretus. ἐγενήθη καὶ εὐωδώθη A, ἐγεννήθη καὶ εὐοδώθη PW. 15 τὴν om A.

nuunt "et elatus est usque ad caeli fortitudinem." illa vero "ceciderunt de fortitudine et de stellis in terram, et conculcavit eas" significant eos ex Iudaico populo qui ab illo coacti religionem violarunt et tyranno cessere, legitima divinaque vivendi ratione deserta, ab eoque conculcati sunt. stellae autem vocantur vel ob pietatis puritatem et splendorem, vel quod Abrahamo promiserat deus se progeniem eius stellarum caelestium instar amplificaturum.

"Et usque ad principem fortitudinis est elatus." contra ipsum deum furorem exercuit, principem caelestium copiarum. "et sacrificium turbatum est cadaveribus, et factum est ac secundis rebus usus est, et datum est ad victimam peccatum, et humi abiecta est iustitia." nam cum interdicta sacrificasset, turbavit sacrificium, hoc est, confudit, polluit. cadavera porcos nominat, et peccatum in sacrificio violatas ab eo leges. proiectam humi iustitiam dicit ob contempta instituta patria. significantur etiam iniustae caedes eorum qui ab impietate abhorruerunt. sed quamvis, inquit, haec ageret tamque impie se gereret Antiochus, tamen rebus secundis usus est.

His subiicit Daniel "et dixit unus sanctus phelmuni, quando tandem visio terminabitur, et sublatum sacrificium, et peccatum vastationis

ἁμαρτία τῆς ἐρημώσεως ἡ δοθεῖσα; καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἕως ἑσπέρας καὶ πρωῒ ἡμέραι δισχίλιαι καὶ τριακόσιαι, καὶ καθαρισθήσεται B τὸ ἅγιον." ἀγωνιῶντι τῷ προφήτῃ διὰ τὰ ὁρώμενα ἐπιπέμπονται ἄγγελοι δηλοῦντες αὐτῷ ὅτι τέλος ἕξουσι τὰ δυσχερῆ καὶ τὸν καιρὸν διδάσκοντες τῆς αὐτῶν παρελεύσεως. καὶ ἠρώτα ἕτερος τὸν ἕτερον· τὸ γὰρ φελμουνὶ ἐξελληνιζόμενον τινὰ σημαίνει. ἠρώτα δὲ οὐχ ὡς ἀγνοῶν, ἀλλ' ἵνα μάθῃ ὁ Δανιήλ. ὁ δ' ἐρωτώμενος ἀπεκρίνατο "ἡμέραι δισχίλιαι καὶ τριακόσιαι ἕως ἑσπέρας καὶ πρωΐ, καὶ καθαρισθήσεται τὸ ἅγιον." ἑσπέραν μὲν οὖν ἐκάλεσε τὴν ἀρχὴν τῶν ἀνιαρῶν ἢ καὶ ὅλον τὸν χρόνον αὐτῶν (νυκτὶ γὰρ καὶ σκότῳ τὰ λυπηρὰ ἔοικε), πρωῒ δὲ τὴν μετὰ τὰς συμφορὰς εἰρηναίαν κατάστασιν. τοῦτο τοίνυν σημαίνει δι' ὧν φησιν ὅτι C ἀπὸ τῆς τῶν κακῶν ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτῶν τόσος καιρὸς παρελεύσεται. αἱ δὲ ἡμέραι πρὸς ἐνιαυτοὺς ἀριθμούμεναι ἓξ ἀποτελοῦσι μῆνας καὶ ἰσαρίθμους ἐνιαυτοὺς κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων ψῆφον· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἡ ἐπ' Ἀντιόχου τοῖς Ἰουδαίοις ἐπενεχθεῖσα συμφορὰ ἐπεκράτησε. ταῦτα παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τῷ προφήτῃ ζητοῦντι σύνεσιν ἐμυήθη.

9. Εἶτα διὰ τὴν τῶν ὁμοφύλων αἰχμαλωσίαν ἐπὶ Δαρείου πάλιν τοῦ Μήδων ἄρχοντος (ὃς καὶ Κυαξάρης ὠνόμαστο καὶ Ἀσούηρος, Ἀστυάγους ὢν υἱός) τοῦ προφήτου θρηνοῦντος

7 ἀγνοῶν] ἀγωνιῶν A. 21 καὶ Ἀσούηρος, Ἀστυάγους] rectius Ἀσουήρου τοῦ καὶ Ἀστυάγους. Theodoretus p. 1225 et LXX tantum Δαρείου τοῦ υἱοῦ Ἀσσουήρου. sumpta videntur e Theodoreto ad Dan. 5 31 p. 1174.

Fontes. *Cap.* 9. *Theodoreti Commentarius in Daniel* 9 p. 1225. 1237—1245. *pauca sunt ipsius Z.*

concessum? is dixit ei, usque ad vesperam et mane dies bis mile et trecenti, tunc repurgabitur sanctum." ad prophetam ex visione sollicitum mittuntur angeli, qui ei significent finem aerumnarum fore, et tempus eum doceant quo desiturae sint. et alius alium interrogabat: nam phelmuni aliquem significat. rogabat autem non ut ignarus, sed ut Daniel cognosceret. qui rogabatur, respondet "dies bis mile trecenti usque ad vesperam et mane, tum repurgabitur sanctum." vesperam igitur vocavit principium molestiarum aut totum tempus earum (nam molestiae nocti et tenebris comparantur), mane pacatum statum post calamitates. verba igitur illa hoc volunt, a principio malorum usque ad eorum finem tantum temporis elabetur. dies autem in annos redacti conficiunt sex menses et annos totidem secundum calculum Hebraeorum: nam tamdiu viguit calamitas Iudaeis ab Antiocho illata. haec Danieli intelligere cupienti a Gabriele archangelo sunt revelata.

9. Deinde iterum sub Dario Medorum principe (qui et Cyaxares et Asuerus) Astyagis filio prophetam popularium suorum captivitatem

καὶ τοῦ θεοῦ δεομένου ἥψατό τις ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Γαβριήλ. D
ἥψατο δὲ αὐτοῦ ὡσεὶ ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς, ἢ κατὰ τὸν καιρὸν
τῆς ἐν ἑσπέρᾳ λατρείας, ἢ ἐπὶ τοσαύτην ὥραν ἐφ' ὅσην ἡ ἑσπε-
ρινὴ ἐτελεῖτο λατρεία. καὶ εἶπε τῷ Δανιὴλ "νῦν ἐξῆλθον συμ-
βιβάσαι σοι σύνεσιν καὶ ἀναγγεῖλαί σοι ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν εἶ σύ.
καὶ ἐννοήθητι ἐν τῷ ῥήματι καὶ σύνες ἐν τῇ ὀπτασίᾳ" ἀντὶ τοῦ,
ἀκριβῶς πρόσσχες τοῖς λεγομένοις αἰνιγματώδεσιν οὖσι καὶ πλείονος
δεομένοις σπουδῆς. ἐνίοτε δὲ δι' αἰνιγμάτων τὰ θεῖα δηλοῦται,
ἵνα μὴ πᾶσι γίνοιντο δῆλα καὶ διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητα. ἀνὴρ P I 133
δ' ἐπιθυμιῶν ἐκλήθη ὁ Δανιὴλ ἢ ὡς κατὰ τῶν σαρκικῶν παθῶν
ἀνδριζόμενος καὶ γενναίως αὐτοῖς ἀνθιστάμενος, ἢ ὡς ἐπιθυμῶν
μαθεῖν τὰ τῷ λαῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ συμφυλέταις ἐσόμενα, ἢ ὅτι
ἐπιθυμητὸς ἦν καὶ ἐπέραστος δι' ἣν μετήρχετο ἀρετήν.

Εἶτα ἐπάγει ὁ ἄγγελος "ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμή-
θησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν σου ἕως τοῦ
παλαιωθῆναι τὸ παράπτωμα καὶ τοῦ τελεσθῆναι τὴν ἁμαρτίαν
καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίαν καὶ τοῦ
ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον καὶ τοῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προ- B
φήτην καὶ τοῦ χρῖσαι ἅγιον ἁγίων." ὁ μὲν προφήτης προσευχό- W I 96
μενος "ὁ λαός σου" πρὸς τὸν θεὸν ἔλεγε "καὶ ἡ πόλις σου·"
ὁ δὲ ἄγγελος πρὸς τὸν Δανιήλ φησιν "ὁ λαός σου καὶ ἡ πόλις

4 τῷ om A. 7 πρόσχες PW. 8 δὲ] δὲ καὶ A. 10 παθῶν] ἐπιθυμιῶν A, et mox αὐταῖς. 21 Δανιήλ φησιν] θεὸν ἔλεγε, omissis ὁ λαός σου, codex Colberteus.

lamentantem et deum deprecantem attigit vir quidam nomine Gabriel. attigit autem sub tempus sacrificii vespertini, sive tempus vespertini cultus intelligatur, sive tantum spatium quanto sacrificium vespertinum peragitur. et ait Danieli "nunc egressus sum ad tribuendam tibi intelligentiam, et ad annuntiandum quia vir desideriorum es. quare considera quae dicuntur, et visionem intellige," hoc est, attente ausculta, nam verba obscura sunt maximamque postulant attentionem. aliquando autem res divinae per ambages innuuntur, ne omnium intelligentiae expositae contemnantur. vir autem desideriorum appellatus est Daniel, sive quod pravis desideriis fortiter et generose resisteret, sive quod scire desideraret quid populo et tribulibus suis eventurum esset, sive quod ob studium virtutis desiderabilis esset atque amabilis.

Deinde subiicit angelus "septuaginta hebdomades contractae sunt super populum tuum et super sanctam urbem tuam, donec inveterascat delictum et perficiatur peccatum et obsignetur peccatum et expietur iniustitia et aeterna iustitia adducatur et obsignetur visio et prophetia et ungatur sanctus sanctorum." ad deum propheta inter orandum dixerat "populus tuus et urbs tua." angelus autem Danieli ait "populus tuus et

σου," ὡς μὴ ἀξίου ὄντος τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ καλεῖσθαι. εὕρηται δὲ ὁμοίως καὶ ἐπὶ Μωυσέως ὅτε τὸν μόσχον ποιήσαντες οἱ Ἰσραηλῖται θυσίαν αὐτῷ προσήνεγκαν· καὶ τότε γὰρ τοῦ προφήτου δεομένου ὁ θεὸς ἔφη ὡσαύτως. φησὶν οὖν ὁ ἄγγελος ὅτι καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομηθήσεται καὶ ὁ λαός σου ἐπανελεύσεται καὶ C ἐπὶ ἔτη τετρακόσια ἐνενήκοντα διαμενοῦσιν· αἱ γὰρ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες εἰς τοσοῦτον συμψηφίζονται ἀριθμόν· ἑκάστην δ' ἡμέραν εἰς ἐνιαυτὸν ἐλογίσατο. τὸ δὲ συνετμήθησαν ἀντὶ τοῦ ἐκρίθησαν καὶ ὡρίσθησαν κεῖται. ἕως τοῦ παλαιωθῆναι τὸ παράπτωμα καὶ τοῦ τελεσθῆναι τὴν ἁμαρτίαν, τουτέστιν ἕως τοῦ χρονίσαι καὶ αὐξηθῆναι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ παλαιωθῆναι καὶ τελείαν γενέσθαι τὴν ἁμαρτίαν. διὰ τούτων δὲ τὴν κατὰ τοῦ κυρίου τόλμαν καὶ λύτταν τῶν Ἰουδαίων παρίστησιν. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ πρὸ τούτου ἡμάρτοσαν καὶ δίκας ἔτισαν, ἀλλ' ἀνεκλήθησαν αὖθις· ἐπεὶ δὲ κατὰ τοῦ σωτῆρος ἐμάνησαν καὶ εἰς ἔσχατον D κακίας ἀφίκοντο καὶ ἐντελῆ τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσαντο, οὐκέτι ἀνακλήσεως ἔτυχον. τὸ δὲ σφραγίσαι ἁμαρτίαν καὶ ἐξιλάσασθαι ἀδικίαν, τὴν ἄφεσιν δηλοῖ τῶν πταισμάτων τὴν παρὰ τοῦ κυρίου δεδωρημένην τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· τὸ γὰρ σφραγίσαι τοῦ παυθῆναι σημαντικόν. τὸ δὲ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον, τὸ αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον ἐλθεῖν ὅς ἐστι δικαιοσύνη καὶ ἀπολύτρωσις καὶ ἁγιασμός.

2 Μωϋσέος PW. ὅτι A. 4 καὶ om A. 9 κεῖται om A. 21 alterum τὸ] τοῦ A.

urbs tua," quasi indignus esset qui populus dei vocaretur. eadem loquendi ratio et in Mose reperitur, cum Israelitae vitulo a se facto sacrificarent: nam tum etiam prophetae precanti sic respondet deus. ait igitur angelus Danieli et Hierosolyma instauratum iri, et populum esse reversurum et ad annos quadringentos nonaginta permansurum. nam septuaginta hebdomades tantum conficiunt, singulis diebus pro singulis annis supputatis. contractae, hoc est, decretae ac praefinitae sunt. donec inveterascat delictum et peccatum consummetur, hoc est, donec durarit et auctum fuerit peccatum: hoc enim significat inveterascere. iis verbis designat audaciam Iudaeorum et rabiem contra dominum. nam prius etiam multa scelera perpetrarant eorumque poenas dederant, sed revocati fuerunt: postquam autem contra servatorem insanierunt, et ad summum improbitatis pervenerunt peccatumque consummarunt, non amplius revocati sunt. obsignari peccatum et expiari iniustitiam, significat remissionem delictorum a domino iis donatam qui ei credunt: hic enim est qui tollat peccatum mundi. nam obsignari idem est quod desinere. adducere iustitiam aeternam, est ipsum venire in mundum qui est iustitia, redemptio et sanctificatio. obsignari visionem et pro-

τὸ μέντοι σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προφήτην, τὸ τέλος ἐσχηκέναι τὰς προφητείας δηλοῖ, ἢ ὅτι τὰ παρ' ἐκείνων περὶ τοῦ Χριστοῦ λαληθέντα ἐκβέβηκεν, ἢ ὅτι τὸ τῆς προφητείας χάρισμα τοῖς Ἰουδαίοις ἐκλέλοιπεν, ἢ καὶ ἀμφότερα. ἐλθὼν γὰρ ὁ Χριστὸς P I 134 τὰς προφητείας ἐσφράγισεν, ἐπλήρωσε δηλαδὴ καὶ ἐβεβαίωσε καὶ μέντοι καὶ ἔπαυσεν. οὐκέτι γὰρ παρ' αὐτοῖς ἄρχων καὶ προφήτης καὶ ἡγούμενος. καὶ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον, ἥτις αὐτός ἐστιν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ σωτήρ. ὁ μὲν γὰρ ἀπόστολος "ἐδόθη σοφία ἡμῖν" φησίν "ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις." καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ εὐαγγελίου γράφων "δικαιοσύνη ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται" λέγει. ὁ δὲ κύριος "αἰτεῖτε" διδάσκει "τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ," ἣν αὐτὸς ἤγαγε φανερώσας ἡμῖν διὰ τῆς αὐτοῦ διδαχῆς. καὶ τὸ χρῖσαι δὲ ἅγιον ἁγίων, αὐτὸν δηλοῖ τὸν δεσπότην παραγενέσθαι Χριστόν. τίς γὰρ ἕτερος ἅγιος ἁγίων κληθείη ἂν εἰ μὴ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ σωτήρ; ὃς ἁγιωσύνης ὑπάρχων πηγὴ χρίεται μὲν τῷ ἁγίῳ πνεύματι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον (ὡς Ἡσαΐας προανεφώνησε λέγων "πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με," καὶ ὡς Δαβὶδ ἐμελῴδησεν εἰπὼν "ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, παρὰ τοὺς μετόχους σου," καὶ ὡς ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης ὁ Πέτρος ἐδίδαξε περὶ τοῦ σωτῆρος γράψας

3 λαληθέντα ἤδη ἐκβέβηκεν A. 8 ἀπόστολος] 1 Cor. 1 30. 9 φησὶν ἡμῖν σοφία ὑπὸ A. 10 ἀλλαχοῦ] Rom. 1 17. 14 δὲ add A. 17 Ἡσαΐας] 61 1. 19 Δαβὶδ] Ps. 44 (45) 8. 21 γράψας] cautius exscribendus erat Theodoretus: verba Petri sunt concionantis, Act. 10 38.

phetiam, significat prophetiam desiisse: sive quod ea quae a prophetis de Christo praedicta fuerunt evenerint, sive quod prophetiae donum apud Iudaeos desierit, sive utrumque. nam Christus cum venisset, prophetias obsignavit, hoc est, implevit et confirmavit atque etiam terminavit: neque enim iam apud eos princeps est, propheta aut dux. et adduci iustitiam aeternam, est ipsius domini et servatoris nostri adventus, "qui" ut apostolus ait "datus est nobis sapientia a deo, iustitia, sanctificatio et redemptio." atque alibi de evangelio scribens "iustitia" inquit "in eo revelatur." dominus porro docet, regnum dei petendum esse et iustitiam eius, quam ipse adduxit suaque doctrina aperuit. ungi sanctum sanctorum, ipsum scilicet Christum dominum advenisse significat. quis enim sanctus sanctorum appellabitur praeter dominum et servatorem nostrum? qui cum fons sit sanctitatis, ungitur ille quidem sancto spiritu secundum humanitatem (ut Esaias praenuntiavit his verbis "spiritus domini super me, quamobrem unxit me;" et ut David cecinit hoc modo "unxit te deus, deus tuus, oleo exsultationis prae consortibus tuis;" et ut summus apostolorum apex Petrus docet, cum

ὡς "ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει"), σφρα-
γίζει δὲ καὶ βεβαιοῖ τὰς παλαιὰς γραφάς, ποιῶν ἅπαντα καὶ
C πάσχων ὅσα δι' ἐκείνων προείρητο, καὶ ἐξιλάσκεται ἀδικίαν
καταλλάσσων τοὺς ἁμαρτήσαντας τῷ θεῷ καὶ πατρὶ καὶ αὐτὸν
τοῖς πταίσασιν ἱλεούμενος.

Εἶτα ἐπάγει ὁ θεῖος ἀρχάγγελος "καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις,
ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερου-
σαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες
W I 96 ἑξηκονταδύο." ἤρξατο μὲν οὖν ὁ ναὸς ἐπὶ Κύρου οἰκοδομεῖσθαι
(Κῦρος γὰρ πρῶτος τῆς ἐπανόδου παρεχώρησε τῷ ἔθνει τῶν
Ἰουδαίων), ἀλλ' ἐπεσχέθη παρὰ Καμβύσου τοῦ Κύρου παιδὸς
φθόνῳ τῶν αὐτοῖς ὁμορούντων ἐθνῶν, ἐπετράπη δ' αὖθις τοῖς
Ἰουδαίοις ἡ τούτου ἀνέγερσις ὅτε Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου ἐκράτησε
D τῆς βασιλείας Περσῶν. ἐξ οὐδενὸς δὲ τούτων ἀριθμούμενος ὁ
καιρὸς εὑρίσκεται σώζων κατὰ τὴν τοῦ ἀρχαγγέλου φωνήν, ἀλλ'
ὑπερβάλλων· εἰ δ' ἐκ τῶν χρόνων τῆς Ἀρταξέρξου βασιλείας τοῦ
μακρόχειρος ὁ καιρὸς ἀριθμοῖτο, εὑρεθείη ἂν οὔτε περιττεύων
οὔτ' ἐλαττούμενος. κἀκ τούτου δέον ἀριθμεῖσθαι αὐτόν, ὅτι
τότε καὶ τῇ πόλει περιεβλήθη περίβολος καὶ τῷ ναῷ προσετέθη
τὰ λείποντα καὶ οἰκητόρων ἡ πόλις πεπλήρωτο, ὅτε Νεεμίας
οἰνοχοεύων τῷ Ἀρταξέρξῃ ἐδεήθη αὐτοῦ ἐπιτραπῆναι αὐτῷ τὴν
P I 135 εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, καὶ ἀπελθὼν τήν τε πόλιν περιετείχισε
καὶ συνῴκισε καὶ τὸν ναὸν ἀτελῆ ὄντα ἀπήρτισεν. εἰ γοῦν ἀπὸ

15 pro σώζων Wolfius malit σωζόμενος: exspectaveris συνᾴδων.
16 τοῦ μακρόχειρος om A.

sic de Christo scribit "nam unxit eum deus spiritu sancto et potentia"), obsignat autem et confirmat veteres scripturas, dum facit omnia et patitur quae in illis praedicta fuerunt, et expiat iniustitiam, dum eos qui deliquerunt deo patri reconciliat eumque placat peccatoribus.

Deinde subiicit divinus archangelus "et cognosces et intelliges, ab exitu sermonum, ut separatio fiat (respondeatur) et aedificentur Hierosolyma, usque ad Christum ducem hebdomades septem et hebdomades sexaginta duae." coepit igitur aedificari templum sub Cyro, qui populo Iudaico primus reditum concessit; inhibitum tamen sub Cambyse, invidia finitimorum populorum. templi porro instauratio denuo Iudaeis concessa est cum Darius Hystaspis filius Persis imperaret. a quocunque autem horum numerus inchoetur, non erit integer secundum archangeli vocem, sed redundans. sin a temporibus regni Artaxerxis Longimani supputetur, neque plus neque minus invenietur. ab eoque repetendus est, quia tum et urbs cincta est moenibus, et adiecta templo quae deerant, et urbs habitatoribus referta; cum Neemias Artaxerxis pincerna, impetrato a rege in patriam reditu, urbem muniit et civibus frequentem reddidit et templum imperfectum adhuc absolvit. si quis

τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιφανείας, δι' οὗ μόνου ἄφεσις ἁμαρτημάτων ἐδόθη καὶ δικαιοσύνη εἰσήνεκται καὶ τῶν προφητῶν αἱ προρρήσεις πεπλήρωνται, ἀναποδίζων τις ἀριθμήσει τὸν χρόνον, εὑρήσει τοῦτον συμπληρούμενον ἕως τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου, ὅτε δηλαδὴ ὁ Νεεμίας παραχωρηθεὶς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανῆλθεν· ἃ προϊοῦσα καθ' εἱρμὸν ἡ ἱστορία πλατύτερον διηγήσεται. ὃν δὲ ἅγιον εἶπεν ἀνωτέρω ἁγίων, τοῦτον αὖθις Χριστὸν ἡγούμενον εἴρηκεν, ὀνομάζων αὐτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώ- B πινον. ὡς γὰρ πρωτότοκος τῆς κτίσεως τῆς καινῆς καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν λέγεται, οὕτω καὶ ἡγούμενος προσηγόρευται. καὶ ὁ θεῖος δὲ ἀπόστολος Πέτρος ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ὠνόμασε τὸν σωτῆρα, τοῖς Ἰουδαίοις διαλεγόμενος, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσιν ὁ θεῖος Λουκᾶς συνεγράψατο. ὥσπερ δὲ πρωτότοκος ἡμῶν καὶ πρωτεύων κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἴρηται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὕτω δὴ καὶ ἡγούμενος τῷ ἀρχαγγέλῳ Γαβριὴλ προσηγόρευται.

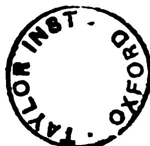
10. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις ὅτου χάριν διῃρημένως ἀλλ' οὐχ ὁμοῦ αἱ ἑβδομάδες ἠρίθμηνται, εἰς ἑπτὰ δὲ καὶ ἑξηκονταδύο διῄρηνται καὶ εἰς μίαν ἑτέραν. οὐχ ὡς ἔτυχε δὲ τοῦτο πεποίηκεν C ὁ ἀρχάγγελος, ἀλλά τινα καινὰ διὰ τούτων διδάσκων ἐν ταῖς τῶν χρόνων διαιρέσεσι συμβησόμενα. εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν Ἱεροσολύ-

5 ante Ἀρταξ. PW add τοῦ, om A. 7 διηγήσεται] lib. 4 cap. 5. ἀνωτέρω A, ἀνώτερον PW. 12 Πράξεσιν] 3 15. 14 Παῦλον] Col. 1 15.

Fontes. *Cap.* 10. *Theodoreti Commentarius in Daniel* 9 p. 1245—1253.

igitur a servatoris adventu, per quem solum remissio peccatorum data est et iustitia introducta et prophetarum oracula completa sunt, retro tempus numeret, id expleri deprehendet anno Artaxerxis vigesimo, quo Neemiae concessum fuit redire Hierosolyma: quae in historiae progressu ac serie fusius declarabuntur. quem autem supra sanctum appellavit sanctorum, eum rursus Christum ducem appellat, nomine humano usurpato. ut enim primogenitus novae creaturae et primogenitus ex mortuis dicitur, sic etiam dux appellatur. divus etiam Petrus apostolus apud Iudaeos disserens servatorem vitae principem vocat, quemadmodum in Actis a divo Luca scribitur. ut igitur primogenitus nostrum et princeps a divo Paulo dicitur secundum humanitatem, ita etiam dux a Gabriele archangelo nominatur.

10. Sed dubitari queat, qua gratia separatim et non coniunctim numerentur hebdomades, in septem, sexaginta duas, et unam distinctae. non hoc temere fit ab archangelo, sed per haec nova quaedam docet in temporum divisionibus eventura. nam si ab instauratione Hierosoly-

μων οἰκοδομῆς τῆς ἐπὶ Νεεμίου ὡς εἴρηται γενομένης ἀριθμοῖντο οἱ χρόνοι μέχρις Ὑρκανοῦ ἀρχιερέως, ἐφ' οὗ τὸ τῶν Ἀσαμωναίων γένος ἐπαύθη τοῦ ἱερᾶσθαι, ὁ τῶν ἑξηκονταδύο ἑβδομάδων ἀριθμὸς συμπεραίνεται. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου, ὃς τῷ Νεεμίᾳ τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπάνοδον ἔδωκε τῷ ταύτην τειχίσαντι, ἕως Δαρείου τοῦ Ἀρσάμου ὃν
D καθεῖλεν Ἀλέξανδρος, ἑκατὸν ἔτη εἰσὶ καὶ τεσσαρεσκαίδεκα· ἐκ δὲ τῆς καθαιρέσεως τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας, ἐν ἕκτῳ γενομένης ἔτει τῆς Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν Ἀσίαν στρατείας, μέχρις Ἰουλίου Καίσαρος Γαΐου ὃς πρῶτος τῇ μοναρχίᾳ τῶν Ῥωμαίων ἐπικεχείρηκεν, ἔτη παρῆλθοσαν διακόσια ὀγδοήκοντα καὶ δύο· ἐκ δὲ τῆς αὐταρχίας τοῦ Καίσαρος ἕως ἔτους πεντεκαιδεκάτου Τιβερίου Καίσαρος, ἡνίκα ὁ Χριστὸς ὑπὸ Ἰωάννου ἐβαπτίσθη καὶ τῶν σημείων ἀπήρξατο, ἔτη ἑβδομήκοντα καὶ τρία· ὡς συμποσοῦσθαι ταῦτα εἰς ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τετρακοσίοις ἑξήκοντα καὶ ἐννέα. οἱ δὲ τοσοῦτοι ἐνιαυτοὶ ἀποτελοῦσιν ἔτη τετρακόσια
P I 136 ὀγδοήκοντα τρία κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν ἀρίθμησιν τῶν ἐτῶν. οὐ γὰρ ὡς ἡμεῖς οἱ Ἑβραῖοι ψηφίζουσι τὸν ἐνιαυτὸν ἀλλὰ κατὰ
W I 97 σεληνιακὸν δρόμον ἀριθμοῦντες αὐτὸν τριακοσίων πεντήκοντα καὶ τεσσάρων ἡμερῶν, ὡς περιττεύειν ἀφ' ἑκάστου ἐνιαυτοῦ ἡμέρας ἕνδεκα. καὶ τούτων γοῦν τῶν περιττῶν ἡμερῶν εἰς ἔτη συμποσουμένων τὰ τετρακόσια ὀγδοήκοντα καὶ τρία Ἑβραϊκὰ συνίσταν-

2 ἀρχιερέως A, τοῦ Ἀρχιερέως PW. 4 μὲν om A. 10 ἰουλίου γαΐου καίσαρος A, recte Theodoretus. 12 τοῦ αὐγούστου καίσαρος A, male. 20 post ἡμερῶν A add λογίζονται αὐτόν.

morum sub Neemia facta, ut dictum est, tempora usque ad Hyrcanum pontificem numerentur, sub quo Asamonaeorum genus fungi sacris destitit, sexaginta duarum hebdomadum numerus expletur. nam a vigesimo anno regni Artaxerxis, qui Neemiae redeundi Hierosolyma potestatem dedit, a quo urbs moenibus adornata est, usque ad Darium Arsamis filium, quem delevit Alexander, anni sunt centum et quattuordecim. ab eversione porro imperii Persici, quae anno sexto Asiaticae expeditionis Alexandri contigit, usque ad C. Iulium Caesarem, qui primus Romanorum monarchiam occupavit, anni praeterierunt ducenti octoginta duo. ab eiusdem Caesaris principatu usque ad annum decimum quintum Tiberii Caesaris, quo Christus a Ioanne baptissatus miracula coepit edere, anni fuerunt septuaginta tres: ut haec summa conficiat annos quadringentos et sexaginta novem: qui quidem Hebraica supputatione annorum conficiunt annos quadringentos octoginta tres. neque enim quemadmodum nos, ita et Hebraei annos supputant, sed ad cursum lunarem diebus trecentis quinquaginta quattuor absolvunt, ut de quolibet nostro anno dies undecim redundent: qui dies redundantes in annos redacti explent numerum quadringentorum octoginta trium annorum

ται ἔτη. Ἑβραίῳ δὲ τῷ Δανιὴλ ὁ ἄγγελος ὁμιλῶν πάντως τὰ αὐτῷ γνώριμα ἔλεγεν ἔτη. ἄχρι μὲν οὖν τῆς τοῦ ἀρχιερέως Ὑρκανοῦ ἀναιρέσεως, ὃν ὁ βασιλεὺς ἀνεῖλεν Ἡρώδης (εἰρήσεται δὲ τὰ περὶ τούτου πλατύτερον), αἱ ἑξηκονταδύο ἑβδομάδες ἐξε- B μετρήθησαν. ἔκτοτε δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης οὐ διὰ βίου προσπεπηγυίας κατὰ τὸν νόμον τοῖς ταύτης ἀξιουμένοις ἀλλ' ἐνιαυσιαίας παρανόμως διδομένης ἢ βραχυτέρῳ χρόνῳ περιοριζομένης, καὶ χρημάτων αὐτὴν ὠνουμένων τῶν βουλομένων, ὃ καὶ ὁ Ἰώσηππος ἱστορεῖ, αἱ ἑπτὰ παρῆλθοσαν ἑβδομάδες. τοῦτο δὲ δηλῶν ὁ θεῖος ἀρχάγγελος ἔλεγε "καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξηκονταδύο ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ," ἀντὶ τοῦ, διαφθαρήσεται τὸ χρῖσμα τῆς ἀρχιερωσύνης. παρανόμως γὰρ χριομένων τῶν εἰς αὐτὴν προβιβαζομένων, οὐδὲ τὸ χρῖσμα τὴν οἰκείαν εἶχεν ἰσχύν, ἀλλὰ παρεφθαρμένον ὂν ἠμοίρει τῆς θείας χάριτος. διὸ καὶ ἐπήγαγε "καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν C αὐτῷ," τουτέστιν, οὐ κατὰ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν γινόμεναι ἔσονται, ἀλλ' ἀκρίτως ἢ διὰ χάριν ἢ διὰ χρήματα. τούτων δ' οὕτω γινομένων καὶ αἱ ἑπτὰ παρερρύησαν ἑβδομάδες, μέχρι τῆς τοῦ κυρίου ἐπιφανείας δηλαδὴ διαρκέσασαι.

Ἡ μὲν οὖν διαίρεσις τῶν ἑξηκονταδύο ἑβδομάδων καὶ τῶν ἑπτὰ διὰ ταῦτα γέγονεν· ἐπεὶ δὲ πρὸς τὰς ἐξ ἀρχῆς εἰρημένας ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας ἔτι μία περιλέλειπται, καὶ περὶ ἐκείνης εἴρηκεν ὁ ἀρχάγγελος ταῦτα "καὶ δυναμώσει τὴν διαθήκην πολ-

4 τούτων A. 22 μία A, μία λοιπὴ PW.

Hebraicorum. quia vero cum Daniele Hebraeo colloquebatur angelus, annos utique illi notos nominavit. proinde usque ad interitum Hyrcani pontificis, quem rex Herodes sustulit (qua de re copiosius agendum erit), sexaginta duae hebdomades sunt expletae. ab eo tempore cum pontificatus non per omnem aetatem ei maneret cui contigerat, sed annuo aut etiam breviore spatio contra instituta maiorum circumscriberetur, et pecunia cuilibet venalis esset, id quod a Iosepho refertur, septem praeterierant hebdomades. quod divinus archangelus his verbis innuit "et post hebdomades sexaginta duas exstirpabitur unctio, nec futurum est in ea iudicium," hoc est, unctio pontificatus peribit, cum ii contra legem ungentur qui potiti illo fuerint. neque enim unctio vim suam retinebat, sed ut corrupta gratiae divinae erat expers. quare adiicit iudicium non esse in ea, hoc est, nullo iudicio nullaque exploratione adhibita pontifices creatum iri, sed citra delectum vel ambitu vel gratia. dum haec fiunt, etiam septem hebdomades sunt elapsae, cum usque ad Christi adventum durassent.

Ac divisio quidem sexaginta duarum et septem hebdomadum hac de causa instituta est: cum autem ad explendum earum quae initio expositae sunt septuaginta hebdomadum numerum adhuc una restet hebdomas, de ea quoque archangelus sic ait "et confirmabit testamentum multis hebdomas

λοῖς ἑβδομὰς μία, καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδή, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, καὶ ἕως συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν." ἡ λοιπή, φησίν, ἑβδομὰς ἡ μετὰ τὰς ἑξήκοντα καὶ ἐννέα τὴν καινὴν διαθήκην εἰσάξει ἰσχυρὰν οὕτως ὡς δι' αὐτῆς ἀρθῆναι, τουτέστιν ἐκ μέσου γενέσθαι, τὰς θυσίας καὶ τὰς σπονδὰς ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος. μετὰ γὰρ τὸ βάπτισμα ὁ
P I 137 *Χριστὸς ἐπὶ τριετίαν καὶ ἐπέκεινα διδάξας καὶ σημεῖα ἐπιδειξάμενος οὕτως ἐπὶ τὸ πάθος ἦλθε, καὶ αὐτοῦ τυθέντος ὑπὲρ τοῦ κόσμου παντός, τοῦ ἀμνοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἡ κατὰ νόμον θυσία ἐπαύθη καὶ ἡ σπονδή. καὶ ἔθυον ἔκτοτε οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ καὶ ἔτι θύουσι, παρανόμως, ἀλλ' ἀπρόσδεκτος ἦν τῷ θεῷ ἡ ἐκείνων θυσία καὶ ἡ σπονδή. καὶ ἄλλως δὲ τὸ "δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς" ἐκληφθήσεται ἀντὶ τοῦ, δυνατοὺς τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους εἰς τὸ κήρυγμα ἡ ἑβδομὰς ἐκείνη ἐργάσεται. εἰς δύο γὰρ τὴν ἑβδομάδα φαίνεται διαιρῶν ὁ ἀρχάγγελος, εἰς τὸν πρὸ τοῦ πάθους καὶ τὸν μετὰ τὸ πάθος και-*
B *ρόν. περὶ γὰρ τὰ τρία ἔτη πρὸς τῷ ἡμίσει κηρύξας ὁ κύριος, κατὰ τὸ τοῦ υἱοῦ τῆς βροντῆς εὐαγγέλιον, καὶ στηρίξας εἰς τὴν αὐτοῦ πίστιν τοὺς θείους αὐτοῦ ἀποστόλους τῇ τῶν λόγων ἀληθείᾳ καὶ τῇ τῶν θαυμασίων ἔργων ἐπιδείξει, οὕτω πρὸς τὸ πάθος ἐχώρησε καὶ τὸν σταυρὸν κατεδέξατο καὶ ὑπέμεινε θάνατον. εἶτα τὸν λοιπὸν τῆς ἑβδομάδος χρόνον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνά-*

8 ἐνδειξάμενος A. 13 τῷ θεῷ add A. 14 δ. ἐν πολλοῖς A. 15 δυνατοὺς τοὺς ἱεροὺς om A.

una, et in semisse hebdomadis tolletur sacrificium et libatio, et praeter haec abominatio vastitatis super templum, et usque ad complementum temporis complementum dabitur super vastationem." reliqua, inquit, hebdomas, sexaginta novem secutura, novum testamentum introducet adeo validum, ut per id tollatur e medio sacrificium et libatio in semisse hebdomadis. nam cum post baptismum Christus triennium et ultra docuisset et miracula edidisset, ad supplicium venit, eoque pro toto mundo immolato qui est agnus dei tollens peccata mundi, sacrificium lege constitutum et libatio desiit. ac sacrificarunt tum Iudaei ut et nunc contra legem, at eorum sacrificia et libationes non acceptae fuerunt deo. illud porro "confirmabit testamentum multis" etiam aliter exponi potest, quod sanctos apostolos illa hebdomas potentes effectura sit ad praedicationem evangelii. nam eam hebdomadem bipertiri videtur archangelus in id tempus quod passionem et antecedit et sequitur. nam cum dominus circiter tres annos et dimidium, secundum evangelium filii tonitrui, praedicasset, atque apud sanctos suos apostolos et sermonum veritate et mirabilium operum effectione sibi fidem conciliasset, sic ad passionem profectus est et crucem suscepit mortemque perpessus est. reliquo hebdomadis tempore post resurrectionem a mortuis

στασιν καὶ τὴν πρὸς τοὺς κόλπους τοὺς πατρικοὺς ἄνοδον, ὧν οὐ κεχώριστο πώποτε, καὶ τὴν τοῦ παρακλήτου ἐπιφοίτησιν καὶ θείαν ἐπίπνοιαν οἱ ἱεροὶ αὐτοῦ μαθηταὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ θεῖον διαγγέλλοντες εὐαγγέλιον καὶ τὸ κήρυγμα πιστούμενοι θαύμασι W I 98 C καὶ πλήθη ἀνθρώπων ἐπισπώμενοι πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ὄντως θεοῦ, διεσπάρησαν εἰς τὰ ἔθνη καὶ ταῦτα ἐφώτισαν. τοῦτο τοίνυν ὁ ἀρχάγγελος προδηλῶν τῷ προφήτῃ Δανιὴλ ἔλεγε "δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομὰς μία," ἀντὶ τοῦ, δύναμιν περιζώσει πολλούς, τοὺς μαθητὰς δηλαδή. τόν τε πρὸ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου χρόνον καὶ τὸν μετὰ τὸ πάθος, καθ' ὃν πρότερον μὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσέμενον καὶ ἐκήρυσσον οἱ ἀπόστολοι, εἶτα καὶ εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης περιήεσαν τέρματα καὶ ἐδίδασκον, συνάψας, αὖθις διαιρεῖ τὴν ἑβδομάδα ταύτην λέγων "καὶ ἐν τῷ ἡμί- D σει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδή," διὰ τούτου προσημαίνων τὴν παῦλαν τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς. εἶτα ἐπάγει "καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως." τούτων γάρ φησι γινομένων τὸ πρὶν ἅγιον καὶ σεβάσμιον ἱερὸν βδέλυγμα λογισθήσεται· ἢ ὅτι μετὰ τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα ταύτην βδέλυγμά τι ἐπὶ τὸ ἱερὸν εἰσαχθήσεται, σημεῖον τῆς αὐτοῦ τε καὶ τῆς πόλεως ἐρημώσεως. ὃ ἐπὶ Πιλάτου γέγονε, σημαίας νύκτωρ εἰσαγαγόντος εἰκόνας ἐχούσας βασιλικάς, αἳ τοῖς Ἰουδαίοις βδέλυγμα ἐλογίζοντο· ἀπείρητο γὰρ αὐτοῖς ἀνθρωπίνην εἰκόνα ἢ ζώου τινὸς κε- P I 138 κτῆσθαι ἢ καὶ σεβάζεσθαι. καὶ ὁ κύριος δέ "ὅταν ἴδητε" εἶπε

5 ὄντος A. 17 ἅγιον ἱερὸν καὶ σεβάσμιον A. 20 ἐπὶ τοῦ πιλάτου A. 23 ὅταν ἴδητε] Matth. 24 15.

et adscensum in sinum paternum, a quo nunquam separatus fuit, et paracleti visitationem divinumque afflatum, sancti eius discipuli, cum divinum evangelium Hierosolymis annuntiassent et praedicationem miraculis confirmassent et turbas hominum ad veri dei agnitionem attraxissent, in gentes dispersi sunt easque illuminarunt. hoc igitur archangelus praesignificans Danieli prophetae ait "confirmabit testamentum multis hebdomas una," hoc est, vires suggeret multis, discipulis nimirum. ac tempus antegressum et consecutum passionem domini complexus, quo prius Hierosolymis praedicabant apostoli, post etiam orbis terrarum extremitates obeuntes docebant, mox eandem hebdomadem dividit his verbis "in semisse hebdomadis tolletur sacrificium et libatio:" quo declarat finem umbrae legis. deinde subiicit "et super templum abominatio vastitatis." nam cum haec, inquit, fient, templum pridem sanctum et venerabile abominatio iudicabitur: vel quod post hebdomadem hanc extremam aliquid abominabile in templum introducetur in signum vastationis eius et urbis. quod sub Pilato accidit, qui noctu vexilla in eo collocavit cum imagine imperatoris, quae Iudaeis abominanda erant, cum interdictum esset ne quam imaginem sive humanam sive animalis alicuius haberent aut colerent. dominus item "ubi" inquit

“τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, γινώσκετε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς,” τῆς Ἱερουσαλὴμ δηλαδή. καὶ ἀλλαχοῦ δ' ἔφη ὁ κύριος “ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.” ταῦτα προδιδάσκων τὸν Δανιὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἐπιφέρει, μετὰ τὸ προθεσπίσαι ὡς ἐκ μέσου γενήσεται ἡ νομικὴ λατρεία, τό “καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως.” ἵνα δὲ μὴ νομίζηται τοῖς Ἰουδαίοις πρόσκαιρος ἡ ἐρήμωσις, ὡς αὖθις τῆς πόλεως αὐτοῖς ἀνοικοδομηθησομένης καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀνεγερθησομένου, οἷα καὶ ἄλ-
B λοτε πλειστάκις συμβέβηκεν ἐπί τε τῷ ναῷ καὶ τῇ πόλει, ἐπήγαγε “καὶ ἕως συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν,” τουτέστιν, ἕως συντελεσθῇ ὁ αἰὼν μενεῖ καὶ ἡ ἐρήμωσις, καὶ τότε καὶ ταύτῃ τέλος ἔσται ὅτε οὐκέτι καιρὸς ἢ τὴν πόλιν ἀναστῆναι ἢ τὸν ναόν.

Ταῦθ' ὁ Δανιὴλ περὶ τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ τεθέαται καὶ μεμύηται. ἀλλὰ καὶ ἑτέρας ὀπτασίας ἑώρακε καὶ ἐνύπνια, θεόθεν αὐτῷ προδηλουμένης δι' αὐτῶν τῆς μελλούσης ἔσεσθαι τῶν κοσμικῶν πραγμάτων μεταβολῆς. καὶ οὐ τῆς ἀλλοιώσεως μόνης ἐμυεῖτο τὴν πρόγνωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἀποτελεσθήσεται ἕκαστον αὐτῶν ἐδιδάσκετο· ἃ γνώσεται πάντως ὁ βουλόμενος τελεώτερον ἐπιὼν τὴν βίβλον τῶν τοῦ προφήτου ὁράσεων,
C καὶ βεβαίαν σχοίη κατάληψιν ἐντεῦθεν ὡς οὐδὲν ἀπρονόητον οὐδ' εἰκῇ φερόμενον καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ πάντα τῇ θείᾳ προνοίᾳ καὶ κυβερνῶνται καὶ διεξάγονται.

1 ὅτι ἤγγικεν] Luc. 21 20. 3 ὑμῶν A Matth. 23 38, ἡμῶν PW. 7 αὐτοῖς, corr. ex αὐτῆς, A: PW αὐτῆς. 11 καὶ om A.

abominationem vastitatis in loco sancto stantem videritis, scitote instare vastitatem eius," urbis Hierosolymorum scilicet. alibi quoque ait dominus "ecce domus vestra relinquetur deserta." haec Danielem praemonens archangelus, cum praedixisset legalem cultum e medio sublatum iri, subiicit "et super templum abominatio vastitatis." ne vero Iudaei putarent vastitatem ad tempus duraturam et urbem instaurandam ac templum reaedificandum esse, cuiusmodi et alia creberrime urbi et templo acciderant, subiicit "et usque ad complementum temporis complementum dabitur super vastitatem," hoc est, donec aevum expletum fuerit, mansura est etiam vastitas; tum vero et huius finis erit, cum non erit tempus vel urbis vel templi instaurandi.

Haec Danieli de popularibus suis per visionem oblata et revelata sunt. idem aliis quoque visionibus et somniis divinitus eruditus est de futuris rerum humanarum mutationibus, nec de mutationibus rerum duntaxat sed et de temporibus quibus quaeque eventurae essent: quae quivis absolutius cognoscere poterit lecto visionum prophetae libro, certoque statuere, nihil accidere casu, neque fortuito et temere quidquam geri, sed providentia divina gubernari omnia et produci ad exitum.

Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἔχουσι καὶ τοῖς εὐσεβέσι δοξάζονται· (11) ἡμῖν δὲ μηδὲ τὰ κατὰ τὴν ἀρρενόφρονα παραλειπτέον γυναῖκα Ἰουδήθ, ἣ τὸν Ὀλοφέρνην ὠλόθρευσε καὶ τὴν πόλιν αὐτῆς καὶ τὸ ἔθνος ἅπαν διέσωσεν. ἔχει δ' οὕτω τὰ κατ' αὐτήν. ἐν ἔτει δωδεκάτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ τῶν Ἀσσυρίων ἀρχηγὸς Ναβουχοδονόσορ πρὸς Ἀρφαξὰδ τὸν βασιλέα Μήδων ἤρατο πόλεμον, καὶ τὰ πέριξ ἔθνη πρὸς συμμαχίαν αὐτοῦ μετεκέκλητο. D πολλῶν δ' ἑτέρων καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν πρόσκλησιν μὴ καταδεξαμένων καὶ τὸ συμμαχῆσαί οἱ ἀπειπαμένων, ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐξώργιστο, καὶ ὤμοσεν ἦ μὴν τὸν πρὸς τοὺς Μήδους ἀνύσας πόλεμον ἐπελθεῖν κατά τε Κιλικίας καὶ Δαμασκοῦ καὶ Συρίας καὶ Ἰουδαίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ δῃῶσαι αὐτὰς καὶ ἐκπορθῆσαι W I 99 καὶ εἰς ἐρήμωσιν ἀγαγεῖν. ἀντιταξάμενος οὖν πρὸς Ἀρφαξὰδ τὸν Μῆδον καὶ κατὰ κράτος τούτου περιγενόμενος, τῶν ἄλλων τε πόλεων αὐτοῦ κρατήσας καὶ τῶν Ἐκβατάνων αὐτῶν, ἔνθα ἦσαν τῷ Ἀρφαξὰδ τὰ βασίλεια, κἀκεῖνον ἑλών τε καὶ ἀνελών, τὸν ἀρχιστράτηγον τῆς οἰκείας δυνάμεως καλέσας Ὀλοφέρνην ἐνετείλατό P I 139 οἱ τὸν ὅρκον ὃν ὤμοσεν ἐκπληρῶσαι, καὶ κατὰ τῶν μὴ θελησάντων συμμαχῆσαι αὐτῷ ἐπιόντι κατὰ τῶν Μήδων ἐκστρατεῦσαι μετὰ βαρείας δυνάμεως, καὶ τοὺς μὲν ὅσοι ἑαυτοὺς αὐτῷ ὑποτάσσουσι διατηρῆσαι καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἀπορθήτους ἐᾶσαι, τῶν δ' ἀπειθούντων μὴ φείσασθαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀνθρώπους τῷ ξίφει ὑπαγαγεῖν, τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἐκδοῦναι εἰς διαρπαγὴν καὶ εἰς ὄλεθρον.

2 γυν. τὴν ἰουδὴθ A. 8 τῶν A, αὐτῶν PW. δεξαμένων A. 11 ἀπελθεῖν A.

Fontes. *Cap.* 11. *Iudith* 1 — 7.

Atque haec ita se habent et piis hominibus persuasa sunt: (11) nobis autem nec viraginis Indithae res gestae sunt praetereundae silentio, quae Holoferne sublato et urbem et gentem suam conservavit. res vero ita se habet. Nabuchodonosor Assyriorum rex duodecimo regni sui anno bellum suscepit adversus Arphaxadum regem Medorum, finitimis gentibus in auxilium evocatis: quod cum et aliae plures et Iudaei negassent, recusata belli societate, Nabuchodonosor iratus iuravit se confecto bello Medico invasurum Ciliciam Damascum Syriam Iudaeam et Aegyptum, ferroque et igni vastaturum et eversurum. igitur Arphaxado Medo acie superato et capto atque interfecto, cum caeteris urbibus tum ipsis Ecbatanis regia illius potitus, copiarum suarum imperatorem Holofernem iubet se iureiurando quo ipse sese obstrinxerat solvere, et cum magnis copiis iis inferre bellum qui Medici belli societatem detrectassent, conservatis iis qui se dederent eorumque urbibus illaesis: contumacibus vero non parcendum, sed et ipsos caedendos et urbes eorum diripiendas ac vastandas esse.

Ὁ μὲν οὖν Ναβουχοδονόσορ τοιαῦτα τῷ ἀρχισατράπῃ αὐτοῦ ἐνετείλατο, Ὀλοφέρνης δὲ ἐκστρατεύσας καὶ τοῖς ἔθνεσι καθ' ὧν ἀπέσταλτο ἐπελθὼν τοὺς μὲν ἄλλους κατὰ τὰ ἐντεταλμένα B διέθετο, ἐπὶ δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας μέλλων στρατεύειν καὶ ὅπλα κατ' αὐτῶν αἴρειν (οὐ γὰρ προσήεσαν αὐτῷ οὐδ' ὑπέκυπτον) ἤρετο τίνες οὗτοι καὶ ὅτῳ θαρροῦντες ἀνθίστανται. καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀχιὼρ ὁ τῶν υἱῶν Ἀμμὼν ἀρχηγὸς τήν τε γενεαλογίαν αὐτῶν, καὶ ὅπως εἰς τὰς πόλεις ἐκείνας ἐξ ἀρχῆς κατῳκίσθησαν, καὶ τοῦ σφῶν θεοῦ τὴν ἰσχύν. εἶτα ἐπήγαγε "νῦν οὖν σκεπτέον· καὶ εἰ μὲν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν ἁμαρτάνουσιν, ἀναβησόμεθα καὶ ἐκπολεμήσομεν αὐτούς, εἰ δ' οὐ τοῦτο, παρελθέτω ὁ κύριός μου μήποτε ὑπερασπίσῃ αὐτῶν ὁ θεὸς αὐτῶν καὶ ἡττηθῶμεν." ταῦτα τοῦ Ἀχιὼρ εἰπόντος ὁ Ὀλοφέρνης θυμῷ ληφθεὶς ἐκέλευσε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ δῆσαι τὸν Ἀχιὼρ καὶ ἀπαγαγεῖν καὶ παραδοῦ- C ναι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ἵνα σὺν ἐκείνοις ληφθεὶς κολασθῇ. οἱ δὲ συλλαβόντες τὸν ἄνδρα ἀπήγαγον εἰς Βαιτουλουά, καὶ οἱ τῆς πόλεως σφενδόναις τοὺς προσιόντας καὶ βέλεσιν ἔβαλλον. κἀκεῖνοι τὸν Ἀχιὼρ δεδεμένον ἔρριψαν ὑπὸ τὴν ὑπώρειαν, καὶ ὑπέστρεψαν. οἱ δὲ τῆς πόλεως ἄνδρες καταβάντες ἔλυσαν τὸν Ἀχιὼρ καὶ εἰς τὴν σφετέραν πόλιν ἀπήγαγον, καὶ τί τὸ συμβεβηκὸς ἐπυνθάνοντο· καὶ ὃς αὐτοῖς ἅπαντα διηγήσατο. οἱ δὲ τὸν θεὸν ἐκάλουν εἰς ἄμυναν. τῇ δ' ἑξῆς Ὀλοφέρνης ἦγεν ἐπὶ Βαιτουλουὰ τὴν στρατιάν, χιλιάδας οὖσαν πεζῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα καὶ ἱππέων χιλιάδας δώδεκα, χωρὶς τῶν τῆς ἀποσκευῆς· καὶ

6 ὅτῳ] ὅποι A. 10 αὐτὸν A. 14 παρεστηκόσιν A. 16 βαιτουλούα A hic et infra, Βετυλούα LXX.

His mandatis acceptis Holofernes caeteras gentes tractavit ut iussus erat, Israelitas autem armis aggressurus (neque enim illius fidei supplices se committebant) rogabat quinam illi essent et qua re freti resisterent. tum Achior Ammanitarum princeps et originem eorum illi, et qua ratione urbes illas initio occupassent, et vires dei illorum recenset. his subiicit "nunc igitur deliberandum est: nam si deo suo peccaverunt, adscendemus eosque debellabimus; sin minus, praetereat dominus meus, ne forte illis a deo suo defensis nos superemur." quae cum Achior dixisset, Holofernes ira percitus satellites iubet Achiorem vinctum tradere Israelitis, ut cum illis captus supplicio afficeretur. Baetuliam itaque perducunt hominem, et cum ab oppidanis sagittis et fundis peterentur, Achiore vincto in montis radicibus abiecto redierunt. eum oppidani in urbem introduxerunt, et cognita ex eo illius facti causa deum vindicem invocarunt. postridie Holofernes copiis ad Baetuliam adductis, peditum centum et septuaginta et equitum duodecim milibus praeter calones, castra prope urbem locat. deinde sta-

ἐστρατοπεδεύσατο παρ᾽ αὐτῇ. εἶτα ἔγνω μὴ πολεμεῖν, ἀλλὰ τὰ ὕδατα προκαταλαβεῖν ὅθεν ὑδρεύοντο, ἵν᾽ ἐκλιπόντες τῇ δίψῃ διαφθαρῶσιν ἢ τὴν πόλιν αὐτῷ παραδώσουσι. καὶ περιέστησε D μέρος τῆς στρατιᾶς τοῖς ὕδασι φύλακας. ἐπὶ δὲ τέσσαρσι καὶ τριάκοντα ἡμέραις περικαθημένων τῶν ἐναντίων αὐτούς, ἐξέλιπε σφίσι τὸ ὕδωρ, καὶ ἠθροίσθη πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὁ λαός, καὶ ἠξίουν ἐκδοῦναι τὴν πόλιν τοῖς ἐναντίοις καὶ ἑαυτούς, ἵν᾽ ἢ δουλεύσωσιν ἐκείνοις καὶ ζήσωνται ἢ κατασφαγέντες ἀπαλλαγῶσι τῶν ὀδυνῶν. Ὀζίας δὲ ὁ τῶν τῆς πόλεως πρόκριτος "ἔτι" εἶπεν, "ἀδελφοί, μείνωμεν πέντε ἡμέρας, καὶ εἰ μὲν ἥξει βοήθεια ἐκ θεοῦ ἡμῖν· εἰ δ᾽ οὔ, ποιήσω κατὰ τὴν συμβουλίαν ὑμῶν."

12. Ἦν δὲ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ γυνὴ ᾗ ὄνομα Ἰουδήθ, καὶ ἡ γυνὴ χήρα, καὶ αὕτη σώφρων καὶ συνετὴ καὶ ὡραία τῇ ὄψει. ἀκούσασα τοίνυν τὰ δεδογμένα τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἄρχουσι, μετε- P I 140 πέμψατο τὸν Ὀζίαν καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς πόλεως ἄρχοντας, καὶ ἐμέμψατο αὐτοῖς ὡς πειράζουσι τὸν θεὸν ὅτι εἶπον παραδώσειν τὴν πόλιν τοῖς ἐναντίοις μετὰ πέντε ἡμέρας εἰ μὴ ἐν αὐταῖς ἥξει τις αὐτοῖς βοήθεια ἐκ θεοῦ. οἱ δὲ καλῶς μὲν αὐτὴν συνέθεντο λέγειν, ἀντέθεντο δὲ τὴν δίψαν τὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν βίαν τὴν ἐξ αὐτοῦ. κἀκείνη στῆναι αὐτοὺς τὴν νύκτα ἐπὶ τὴν πύλην τῆς πόλεως ἐνετέλλετο, αὐτὴ δὲ ἔλεγεν ἐξελεύσεσθαι μετὰ τῆς ἄβρας αὐτῆς, μὴ μέντοι αὐτοῖς ἐρεῖν τὸ παρ᾽ αὐτῆς μελετώμενον, ἕως

3 αὐτῷ] αὐτῶν A, αὐτῶν LXX. 5 περικαθημένων A, παρακαθημένων PW. 9 ὀδυνῶν] ἀλγεινῶν A. 10 ἡμῖν βοήθεια ἐκ θεοῦ A. 18 αὐτὴν] αὐτῇ A. 19 τὴν ante τοῦ om A. 21 ἄβραν] αὔρας A.

Fontes. *Cap.* 12. *Iudith* 8—16.

tuit non pugnare sed fontes occupare unde aquarentur, ut aut siti perirent aut urbem traderent; partemque exercitus ad custodiam aquarum mittit. ita cum diebus triginta quattuor ab hostibus circumsiderentur, aqua destituti cives magistratus adeunt, petentes ut urbem et sese dederent, ut aut conservati servirent hostibus, aut occisi malis liberarentur. Ozias autem civitatis princeps "fratres" inquit, "dies adhuc quinque exspectemus: quod si divinitus auxilium nobis oblatum fuerit, bene erit; sin minus, consilium vestrum exsequar."

12. Erat autem in ea urbe vidua nomine Iuditha, mulier modesta, cordata et formosa, quae decreto populi et magistratuum audito Oziam caeterosque magistratus arcessitos obiurgat, ut qui deum tentarent cum dicerent, nisi intra dies quinque auxilium divinitus offerretur, se urbem hostibus tradituros. illi quamvis eam recte dicere concederent, tamen populi sitim et violentiam opponebant. tum illa eos per noctem illam ad portas urbis praestolari iubet: se cum ancilla sua exituram, neque dicturam prius

W I 100 οὐ πρὸς πρᾶξιν κατευθυνθῇ. καὶ εἶπον αὐτῇ "πορεύου." καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, ἡ δὲ πρὸς παράκλησιν ἐτράπη τὴν πρὸς θεόν. B εἶτα ἀποθεμένη τὴν πενθήρη στολὴν τῆς χηρεύσεως, καὶ τὸ σῶμα περικλύσασα ὕδατι καὶ μύρῳ χρισαμένη, στολὴν μετενέδυ εὐφρόσυνον καὶ κόσμον ἑαυτῇ περιέθετο. καὶ καλλωπισθεῖσα πρὸς τὸ ἐπαγωγότερον ἔδωκε τῇ θεραπαίνῃ φέρειν ἐν ἀγγείοις οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ πήραν ἀλφίτων πλήρη καὶ παλάθης καὶ ἄρτων, καὶ ἐξῆλθε τῆς πόλεως αὐτὴ καὶ ἡ παιδίσκη αὐτῆς ἀπιοῦσα πρὸς τὴν τῶν Ἀσσυρίων παρεμβολήν. καὶ ἐντυχοῦσα τῇ τῶν ἐναντίων προφυλακῇ κατεσχέθη καὶ ἤχθη πρὸς Ὀλοφέρνην. ὁ δὲ αὐτῆς τὸ κάλλος ἐθαύμασε καὶ εἶπεν αὐτῇ "μὴ φοβοῦ· ἥκεις γὰρ εἰς σωτηρίαν." ἔφη δὲ αὐτῷ ἡ γυνή "δέξαι τοὺς λόγους μου, κύριε, καὶ ὁ λόγος ὃν ἐλάλησεν Ἀχιὼρ ἥτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου· ἔστι γὰρ C ἀληθής· ὅτι ἐὰν μὴ ἁμάρτωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, οὐ κατισχύσει ῥομφαία αὐτῶν, νῦν δὲ ἐπεὶ ἐξέλιπεν αὐτοὺς τὰ βρώματα καὶ τὸ ὕδωρ, ἐβουλεύσαντο καὶ τῶν τῷ νόμῳ ἀπηγορευμένων ἅψασθαι, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τοῦ σίτου καὶ τὰς δεκάτας τοῦ οἴνου τὰς τοῖς ἱερεῦσι τετηρημένας, ὧν οὐδὲ ψαῦσαι θεμιτὸν ἑτέρῳ, δαπανῆσαι κεκρίκασι. ταῦτα δὲ καὶ τῶν τὴν Ἱερουσαλὴμ οἰκούντων βεβουλευμένων ἐστάλκασι πρὸς τὴν ἐκεῖ γερουσίαν, ἄφεσιν ἐπὶ τούτοις αἰτούμενοι. κἂν οὕτω παρανομήσωσιν, οὐκ ἔσται σφίσιν ἄμυνα ἐκ θεοῦ, καὶ εἰς ὄλεθρον ἐκδοθήσονται. ἅπερ αὐτὴ ἐπιγνοῦσα ἀποδιδράσκω τῆς πόλεως, ἵν' ἐκφύγω τὸν ὄλεθρον. καὶ νῦν μενῶ παρὰ σοί, δέσποτα, καὶ ἐξελεύσομαι κατὰ νύκτα εἰς τὴν

9 τῶν ἐναντίων παρεμβ. A. τῶν ἀσσυρίων προφυλ. A. 24 νύκτα A LXX, τὴν νύκτα PW.

quid cepisset consilii, quam rem ipsam perpetrasset. exitu impetrato, digressis illis ad preces convertitur; et deposito lugubri ex viduitate vestitu, lota et unguentis delibuta amictum hilarem induit, ornamenta sumit, et exornata ad amoris illecebras, ancillae in vasis ferendum dat vinum et oleum et peram farina ficubus et panibus plenam; et ea comite urbem egressa in castra Assyriorum tendit. ab excubitoribus comprehensa ad Holofernem adducitur: qui eius formam admiratus securam esse iussit, nihil enim passuram mali. tum illa "audi" inquit, "domine, verba mea, et quae Achior dixit animo tuo non excidant. verum enim est Israelitas, ni peccaverint, gladio non superatum iri. nunc autem, quia cibis et aqua destituuntur, lege interdictis vesci et primitias frumenti vinique decimas, quae sacerdotibus attributa ne attingi quidem ab aliis fas est, absumere decreverunt. quae cum et Hierosolymitani statuerint, legatos eo misere, veniam eius facti petentes. sic igitur lege violata, non defensi a deo, in exitium ruent. quibus ego cognitis ex urbe profugi ut interitum vitem, et nunc apud te manebo, domine; et egressa noctu in vallem adorabo deum, ut cum

φάραγγα, καὶ προσεύξομαι πρὸς τὸν θεόν, καὶ ἐρεῖ μοι πότε ἡμάρτοσαν, κἀγώ σοι ἀναγγελῶ, καὶ ἄξω σε διὰ τῆς Ἰουδαίας D ἕως Ἱερουσαλήμ, καὶ θήσω τὸν θρόνον σου ἐν μέσῳ αὐτῆς." καὶ ἤρεσαν Ὀλοφέρνῃ οἱ λόγοι αὐτῆς, καὶ ἐκέλευσεν εἰσαχθῆναι αὐτὴν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ταμείου αὐτοῦ, καὶ δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. ἡ δὲ "οὐ φάγομαι" ἔφη "ἐκ τῶν ἐδεσμάτων ὑμῶν, μή μοι γένηται σκάνδαλον, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐπιφέρομαι τραφήσομαι." καὶ εἶπεν αὐτῇ Ὀλοφέρνης "εἰ δὲ ἐκλίποι ταῦτα, πόθεν σοι τοιαῦτα χορηγηθήσεται;" ἡ δὲ "ζῇ ἡ ψυχή σου, κύριέ μου" ἀνταπεκρίνατο, "ὅτι οὐ πρότερον ἐκλείψει μοι τὰ ἐδώδιμα πρὶν ἂν ὁ θεὸς ἐν χειρί μου ποιήσῃ ἃ ἐβουλεύσατο." μεσούσης δὲ νυκτὸς ᾐτήσατο ἐπὶ τὴν φάραγγα πρὸς προσευχὴν ἐξελθεῖν, καὶ Ὀλοφέρνης ἐπέτρεψε· καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὕτως ἐποίει. καὶ τῇ τετάρτῃ P I 141 ἡμέρᾳ πότον ἡτοίμασεν Ὀλοφέρνης, καὶ εἶπε τῷ εὐνούχῳ Βαγώᾳ, ὃς ἦν ἐφεστηκὼς ἐπὶ πάντων τῶν αὐτοῦ, "πεῖσον δὴ τὴν γυναῖκα τὴν Ἑβραίαν τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς· αἰσχρὸν γὰρ ἡμῖν εἰ γυναῖκα τοιαύτην παρήσομεν μὴ αὐτῇ ὁμιλήσαντες." καὶ ὁ Βαγώας εἶπε πρὸς Ἰουδήθ "ἐλθὲ πρὸς τὸν κύριόν μου, δοξασθῆναι κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ πίεσαι μεθ' ἡμῶν οἶνον, καὶ γενηθήσῃ ὡς μία τῶν παρεστηκυιῶν ἐν τῷ οἴκῳ Ναβουχοδονόσορ." καὶ Ἰουδὴθ κοσμηθεῖσα ἀπῆλθε, καὶ εἰσελθοῦσα πρὸς Ὀλοφέρνην ἀνέπεσε, καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιεν ἃ ἡτοίμασεν αὐτῇ ἡ παιδίσκη αὐτῆς. ἡ δὲ καρδία Ὀλοφέρνου ἐξέστη καὶ πρὸς ἔρωτα τῆς γυναικὸς ἐξεκέκαυτο. καὶ τοῦ πότου παραταθέντος ἔπιεν ἐκεῖνος οἶνον σφόδρα B

11 μου] σου A: illud LXX.

is mihi dixerit quando peccarint, ego tibi renuntiem, et te per Iudaeam Hierosolyma usque perducam, soliumque tuum in urbis medio collocem." Holofernes hac oratione delectatus introduci eam iubet in cellam conclavis sui, et dari quod edat. at illa se negat illorum cibis usuram, ne sibi fraudi essent; sed iis quos secum attulisset victitaturam. cum Holofernes rogaret, ubi ii defecissent, quo victura esset, respondet illa "ita tu vivas, domine, ut non prius cibi hi me deficient, quam deus mea manu id peregerit quod decrevit." media nocte petiit ut sibi in vallem egredi liceret ad precandum: concedit Holofernes. cum autem illa triduum ita fecisset, quarto die convivium apparat Holofernes, et Bagoae eunucho, qui omnibus eius opibus praeerat, mandat ut Hebraeae mulieri persuaderet ut ad se veniret: sibi enim turpe fore, si talem feminam dimisisset, nulla consuetudine cum ea habita. Bagoas Iudithae ait "veni ad dominum meum, ut gloriosa sis in conspectu eius, et nobiscum compotato, eo loco futura quo eae sunt quae degunt in aedibus Nabuchodonosoris." Iuditha igitur exornata ad Holofernem ingreditur, accumbit, ea edit et bibit quae ab ancilla ei parata erant. Holofernes obstupefactus amore illius inflammatur; productoque convivio

πολὺν καὶ ἐμεθύσθη. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καρηβαρῶν ἐκ τῆς μέθης κατέκειτο, πάντες δὲ ᾤχοντο, καὶ Βαγώας συνέκλεισε τὴν σκηνήν, μόνην τὴν Ἰουδὴθ ἐντὸς καταλελοιπώς. ἡ δὲ τῇ θεραπαίνῃ αὐτῆς ἐνετείλατο τὴν ἔξοδον αὐτῆς ἐπιτηρεῖν· ἐξελεύσεσθαι γὰρ ἐπὶ τὴν προσευχήν. ὁ μὲν οὖν Ὀλοφέρνης τῇ
W I 101 μέθῃ καταβεβαπτισμένος κατέκειτο καὶ ὕπνον θανάτου ὕπνωττεν ἀδελφόν, ἡ δὲ τὸν θεὸν ἐπικαλεσαμένη καὶ τὸν ἀκινάκην αὐτοῦ σπασαμένη τὴν αὐτοῦ ἀπέτεμε κεφαλήν, καὶ ἐξελθοῦσα τῇ θεραπαίνῃ παρέσχεν αὐτήν, καὶ ἀπῄει ὡς δὴ προσευξομένη κατὰ τὸ σύνηθες. ἐγγίσασα δὲ τῇ πόλει αὐτῆς ἐβόησε τοῖς ἐπὶ τῶν πυ-
C λῶν ἀνοῖξαι αὐτῇ. καὶ εἰσελθοῦσα διηγήσατο ὅσα δι' αὐτῆς ἐθαυμάστωσεν ὁ θεός, καὶ τὴν κεφαλὴν Ὀλοφέρνου προήγαγε, καὶ συνεβούλευσεν ἀπαιωρῆσαι ταύτην ἐκ τῶν ἐπάλξεων, αὐτοὺς δὲ τὰς πανοπλίας ἐνδυσαμένους ἅμα πρωῒ ἐξελθεῖν· "ἰδόντες γάρ" φησίν "ὑμᾶς οἱ Ἀσσύριοι δραμοῦνται ἐπὶ τὴν τοῦ σφῶν ἀρχιστρατήγου σκηνήν, καὶ εὑρόντες αὐτὸν ἀνῃρημένον ἐκστήσονται, καὶ φόβος ἐπιπεσεῖται αὐτοῖς, καὶ τραπήσονται εἰς φυγήν, καὶ ὑμεῖς ἕψεσθε ὀπίσω αὐτῶν καὶ συγκόψετε αὐτούς, καὶ πληρωθήσεται τὰ πεδία νεκρῶν." ταῦτα τοῖς πολίταις αὐτῆς συμβουλεύσασα "καλέσατέ μοι" ἔφη "τὸν Ἀχιώρ·" καὶ ἐλθόντι τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀλοφέρνου ὑπέδειξε. καὶ ἐξέστη ὁ ἄνθρωπος, καὶ "ἀνάγγειλόν μοι" ἔφη "ὅσα ἐποίησας." κἀκείνη πάντων ἐνώπιον
D διηγήσατο ἃ ὁ θεὸς πεποίηκε δι' αὐτῆς, καὶ ὡς ἀμίαντον τὴν

5 ἐξελεύσεσθαι AW LXX, ἐξελεύσομαι P. 8 ἀπέτεμε A, ἐκέτεμε PW. 11 ἐθαυμάστωσεν δι' αὐτὴν A. 18 πληρωθήσεται A, πληρωθήσετε PW. 20 ἔφη τὸν ἀχιώρ A, τὸν Ἀχιὼρ εἶπεν PW.

et plurimo vino hausto inebriatus in lectulo se reclinat, mero gravato capite. digressis omnibus Bagoas tentorium claudit, sola Iuditha in eo relicta. mandarat autem illa ancillae ut exitum suum observaret: egressuram enim esse ad orandum. iam cum Holofernem vino demersum et profundissimo somno oppressum videret, invocato deo, stricto acinace illius caput resecat: egressa ancillae tradit: abit ut de more precatura. cumque urbi suae propinquasset, portarum custodes aperire iubet: intromissa, quae miracula deus ipsius opera edidisset commemorat, Holofernis caput profert, id e propugnaculis suspendendum esse monet, et armatos mane egredi. "nam ubi vos" inquit "viderint Assyrii, ad imperatoris sui tabernaculum concurrent, et eius caede perterrefacti fugam facient. vos eos insecuti ita caedetis ut campi cadaveribus impleantur." quae cum cives suos monuisset, Achiori arcessito caput Holofernis monstrat: quo ille conspecto attonitus petebat ut quid egisset sibi recenseret. cum autem illa in conspectu totius populi quae deus per ipsam fecisset narraret, utque castitatem

αὐτῆς σωφροσύνην καὶ χηρείαν ἐτήρησε. καὶ ὁ Ἀχιὼρ ἐπίστευσε τῷ θεῷ καὶ περιετμήθη. οἱ δὲ τῆς πόλεως ἄρχοντες καὶ τὸ πλῆθος αὐτῆς τὴν κεφαλὴν Ὀλοφέρνου τοῦ τείχους ἀπῃωρήκασι καὶ τἆλλα κατὰ τὴν συμβουλὴν Ἰουδὴθ πεποιήκασι. καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὡς χόρτον συνέκοψαν, καὶ τὴν παρεμβολὴν αὐτῶν διαρπάσαντες λαφύρων πολλῶν ἐνεπλήσθησαν. τῇ δὲ Ἰουδὴθ ἡ σκηνὴ Ὀλοφέρνου ἐξῄρητο καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, ἃ καὶ ἀνάθημα τῷ θεῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀπελθοῦσα ἀνέθετο. καὶ ᾖσεν αὐτῷ ᾠδὴν ἐστεφανωμένη ἐλαίας θαλλῷ, καὶ πᾶς Ἰσραήλ, καὶ ὑπέστρεψεν P I 142 εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ κατεγήρασεν ἐν σωφροσύνῃ, καὶ τέθνηκε ζήσασα ἔτη πέντε καὶ ἑκατόν.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἰουδὴθ ἐν τούτοις· (13) ἑξῆς δ' ἱστορητέον ἐπιτετμημένως καὶ τὰ κατὰ τὸν Τωβίτ. Τωβὶτ τοίνυν ἐκ τῆς φυλῆς μὲν κατήγετο Νεφθαλείμ, ᾐχμαλώτιστο δὲ ἐν ἡμέραις Ἐνεμεσὰρ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων. ἦν δὲ τὰ πρὸς θεὸν εὐσεβὴς καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαιος, καὶ τῶν συμφυλετῶν αὐτοῦ θυόντων τῇ Βάαλ, αὐτὸς ἔθυε τῷ θεῷ πορευόμενος εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ κατὰ τὰς τοῦ νόμου διαταγὰς τὴν ζωὴν ἐρύθμιζεν ἑαυτοῦ, καὶ αἰχμαλωτισθεὶς οὐκ ἐχράνθη βρώμασιν ἐθνικοῖς. γέγονε δὲ τῷ Ἐνεμεσὰρ ἔντιμος, καὶ ἐκτήσατο περιουσίαν B πολλήν, καὶ ταύτης μετεδίδου τῶν οἰκείων τοῦ γένους τοῖς χρῄζουσι. πορευόμενος δὲ εἰς Μηδίαν παρέθετο ἑνὶ τῶν ἐκεῖ κατοι-

3 ante τὴν A add καί, cum LXX cod. Vat. 8 ᾠδὴν αὐτῷ A. 9 θαλῷ A. 13 τωβήτ A ubique. 14 νεφθαλείμ A LXX, Νεφθαλίμ PW.

Fontes. *Cap.* 13. *Tobiae* 1 — 6.

et viduitatem suam inviolatam conservasset, credidit Achior deo et circumcisus est. magistratus vero et populus urbis, capite Holofernis de pinnaculo suspenso, caeteraque de Iudithae consilio exsecuti, Assyrios instar graminis ceciderunt: magnaque copia spoliorum potiti, Iudithae tabernaculum Holofernis attribuerunt. quod illa Hierosolyma profecta deo consecravit, eique cum omnibus Israelitis canticum cecinit, oleagino ramo coronata. et reversa domum in castitate consenuit, mortua cum vixisset annos quinque et centum.

Et hic quidem eventus fuit Iudithae: (13) nunc vero series narrationis postulat ut et Tobiti historiam breviter percurramus. is igitur ex tribu Nephthalia oriundus, captus fuerat temporibus Enemesaris regis Assyriorum: homo pius erga deum et iustus adversus homines. cumque tribules eius Baali immolarent, ipse Hierosolyma proficiscens sacrificabat deo, vita ex legis mandatis instituta; neque in captivitate contaminatus fuit cibis gentilibus. conciliata sibi Enemesaris gratia, de opibus, quas magnas pararat, impertiebat egenis popularium suorum. cum autem in Mediam

κούντων ὁμοεθνῶν τῷ Γαμαὴλ ἀργυρίου δέκα τάλαντα. καὶ λαβὼν γυναῖκα τῶν ὁμοφύλων Ἄνναν, υἱὸν ἐξ αὐτῆς ἐγείνατο Τωβίαν.

Ἐνεμεσὰρ δὲ θανόντος, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σεναχηρεὶμ τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένου τῶν Ἀσσυρίων, καὶ κατὰ τῆς Ἰουδαίας στρατεύσαντος καὶ αἰσχρῶς φυγόντος ἐκεῖθεν ἐπανελθόντος τε εἰς τὰ οἰκεῖα, καὶ θυμῷ διὰ τὴν ἧτταν ἀποκτιννύντος πλείστους τῶν
C Ἰσραηλιτῶν, ἔθαπτεν αὐτοὺς νυκτὸς ὁ Τωβίτ. γνωσθεὶς δὲ τοῦτο ποιῶν καὶ ζητούμενος ἔφυγε, καὶ τὰ τῆς οἰκίας αὐτοῦ διήρπαστο ξύμπαντα. οὔπω δὲ πεντήκοντα παρελθουσῶν ἡμερῶν ὁ μὲν Σεναχηρεὶμ ὑπὸ τῶν υἱέων ἀνῄρητο, καὶ οἱ μὲν πατροκτόνοι δείσαντες ἔφυγον, ἕτερος δὲ παῖς ἐκείνου Ναχορδὰν τὴν βασιλείαν τὴν πατρικὴν διεδέξατο. ὃς συγγενῆ τοῦ Τωβὶτ κατέστησε τῶν αὐτοῦ πραγμάτων διοικητήν, Ἀχιάχαρ καλούμενον. κἀκεῖνος ἐδεήθη τοῦ βασιλέως περὶ Τωβίτ, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Νινευί. ἐνστάσης δὲ πεντηκοστῆς, ἣν καθ' ἑπτὰ ἑβδομάδας ἑώρταζον
D Ἰουδαῖοι, ἄριστον ἡτοίμαστο τῷ Τωβὶτ δαψιλές. λέγει οὖν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Τωβίᾳ "πορεύθητι τέκνον καὶ ἄγαγε ὃν ἂν εὕρῃς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐνδεῆ μεμνημένον τοῦ κυρίου, μεθέξοντα τραπέ-
W I 102 ζης ἡμῖν." ὁ δὲ πορευθεὶς ἀντέστρεψε λέγων "εἷς ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ἐστραγγαλωμένος ἔρριπται ἐν τῇ ἀγορᾷ." καὶ ὁ Τωβὶτ εὐθὺς ἀπῆλθε, καὶ ἀνελόμενος τὸν νεκρὸν εἰς τὴν οἰκίαν ἐκόμισε, δύντος δὲ τοῦ ἡλίου ἔθαψεν αὐτόν. καὶ ἐπανελθὼν οὐκ εἰσῆλ-

1 Γαμαήλῳ et Γαβαήλῳ LXX. 2 τωβίαν ἐγείνατο A. 11 ὑπὸ] παρὰ A. 12 ὁ ναχορδᾶν A, Σαχερδὰν vel Σαχερδονὸς LXX.

proficisceretur, deposuit ibi apud quendam popularium suorum Gamaelem decem argenti talenta. ductaque uxore suae gentis Anna, Tobiam filium ex ea suscepit.

Enemesare mortuo Senacherimus filius regni Assyriorum successor, cum bello Iudaeis illato foede profligatus esset, domum reversus per iracundiam ex dolore cladis multos Israelitarum occidit. eos Tobitus noctu sepeliebat. quamobrem delatus apud regem cum quaereretur, ipse fugam capit, et facultates eius omnes diripiuntur. necdum dies quinquaginta exierant, cum Senacherimo a suis filiis occiso parricidae perterriti in exsilium profugiunt, et alius eius filius Nachordan regnum paternum suscipit. qui Tobiti cognatum, Achiacharum nomine, suarum rerum procuratorem constituit; cuius intercessione Tobitus rege exorato Niniven revertitur. festo pentecostes, quod septenis hebdomadibus Iudaei celebrabant, Tobitus lauto prandio apparato, filio mandat ut quemcunque fratrum inopem et domini memorem videret, eum ad epulas adduceret. Tobias egressus revertitur, patri nuntians popularium quendam strangulatum in foro iacere. statim abit Tobitus, cadaver sublatum domum portat et post solis occasum sepelit. a sepultura reversus domum non ingreditur, ut qui ex lege impu-

θεν εἰς τὴν οἰκίαν, οἷα κατὰ τὸν νόμον ἀκάθαρτος ὡς ἁψάμενος τοῦ νεκροῦ, ἀλλ' ἐκοιμήθη παρὰ τὸν τοῖχον ἐν τῇ αὐλῇ. στρουθία δὲ ἐν τῷ τοίχῳ διανυκτερεύοντα ἀφώδευσαν εἰς τοὺς ὀφθαλ- P I 143
μοὺς αὐτοῦ, ἐξ ὧν λευκώματα συνέβησαν ἐν αὐτοῖς, κἀκ τούτων πεπήρωτο ὁ Τωβίτ. ἐν ἐνδείᾳ δὲ γεγονὼς ὑπὸ τῆς γυναικὸς μισθῷ νηθούσης ἐτρέφετο. καί ποτε μισθὸν λαβοῦσα, καὶ ἐπ' αὐτῷ προσειληφυῖα καὶ ἔριφον, ἧκε πρὸς τὸν Τωβίτ. καὶ ἀκούσας τῆς κραυγῆς τοῦ ἐρίφου, ἠρώτα μή ποτε κλοπιμαῖος εἴη. ἡ δὲ "δῶρον" εἶπε "μοὶ δέδοται ἐπὶ τῷ μισθῷ." καὶ ὃς ἐνέκειτο λέγων "εἰ κλοπιμαῖόν ἐστιν, ἀποδοθήτω τοῖς κυρίοις αὐτοῦ." περιαλγήσασα δὲ ἡ γυνὴ καὶ οἱονεὶ τὸν ἄνδρα ἐπὶ τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ δικαίου ἐπιχλευάζουσα "ποῦ εἰσιν αἱ ἐλεημοσύναι σου καὶ αἱ δικαιοσύναι σου;" ἔφη. καὶ ὁ Τωβὶτ ἐδάκρυσε συγχυθεὶς καὶ ᾔτει τὸν θεὸν ἀπαλλαγῆναι τοῦ ζῆν. B

Καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας συνέπεσεν ὀνειδισθῆναι Σάρραν τὴν θυγατέρα Ῥαγουὴλ ὑπὸ παιδισκῶν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ὡς τοὺς ἄνδρας αὐτῆς ἀποπνίγουσαν, καὶ ἑπτὰ μὲν συζευχθεῖσαν, οὐδενὶ δὲ αὐτῶν γενομένην. δαιμόνιον γάρ τι Ἀσμοδαῖος καλούμενον ἐθανάτου αὐτοὺς πρὸς αὐτὴν εἰσιόντας. ἡ δὲ μὴ φέρουσα τὸν ὀνειδισμόν, ἀπάγξασθαι ἐβουλεύσατο. ἀλλ' ἵνα μὴ πένθος καὶ ὄνειδος δῷ τῷ πατρὶ αὐτῆς, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησεν, εἰς προσευχὴν δὲ στᾶσα ἐπεκαλέσατο τὸν θεόν, αἰτουμένη θανεῖν καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν ὀνειδισμῶν, ἢ οἰκτειρηθῆναι καὶ οὕτως αὖθις τὸ ὄνειδος ἐκφυγεῖν.

3 διανυκτερεύοντι A. 12 χλευάζουσα A. 13 συγχυθεὶς? nam talia se immutasse Wolfius professus est ad p. 17 v. 9. 24 τῶν ὀνειδῶν A.

rus esset contacto cadavere, sed iuxta parietem in atrio dormit: in quo passerculi nidulati, excrementa alvi in oculos eius deiecerunt. unde caecatus Tobitus et ad egestatem redactus ab uxore nente alebatur. quae aliquando mercede accepta, auctarii vice haedum etiam rettulerat: cuius balatu audito rogabat num furto sublatus esset. respondente illa dono sibi datum esse, instabat, si furtivus esset, ut suis dominis restitueretur. mulier dolore commota et maritum ob nimium iustitiae studium veluti subsannans "ubi" inquit "sunt eleemosynae tuae et iustitia tua?" iis verbis Tobitus perturbatus et lacrimans mortem a deo exoptat.

Caeterum accidit ut eodem die Ecbatanis Mediae Sarra filia Raguelis a paternis ancillis maledictis lacesseretur, quasi maritos suos suffocaret, cum septies desponsa neque ulli nupta fuisset. nam daemonium quoddam nomine Asmodaeus illos ad eam ingredientes suffocabat. ea contumeliae impatiens de suspendio deliberabat: sed ne patri suo luctui et dedecori esset, ab eo sibi temperat; et ad preces conversa deum invocat, mortem optans et liberationem ab opprobriis, aut clementem melioris fortunae adeptionem, qua et ipsa ignominiam effugeret.

C Εἰσηκούσθη οὖν ἡ προσευχὴ καὶ ἀμφοῖν, καὶ ἀπεστάλη πρὸς τοῦ θεοῦ Ῥαφαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἰάσασθαι μὲν τὴν πήρωσιν τῷ Τωβίτ, τὴν Σάρραν δὲ τῷ Τωβίᾳ μνηστεύσασθαι, καὶ δῆσαι τὸν Ἀσμοδαῖον τὸ πονηρὸν δαιμόνιον ὥστε μή τι κακὸν τῷ Τωβίᾳ ἐργάσασθαι εἰ τὴν Σάρραν ἀγάγοιτο. καλέσας δὲ ὁ Τωβὶτ τὸν Τωβίαν τὸν παῖδα αὐτοῦ καὶ παραινέσας πολλά, τέλος ἔφη αὐτῷ "δέκα τάλαντα ἀργυρίου παρεθέμην Γαμαὴλ τῷ τοῦ Γαβρία ἐν Ῥάγοις τῆς Μηδίας· πορευθεὶς οὖν λάβε ταῦτα." καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ περὶ τούτων χειρόγραφον, καὶ ἐνετείλατο ζητῆσαι ἄνθρωπον ὃς μισθοῦ αὐτῷ συμπορεύσεται. καὶ ζητῶν συνοδοιπόρον ἐντυγχάνει τῷ ἀρχαγγέλῳ Ῥαφαὴλ ἐν εἴδει ἀνδρὸς φανέντι αὐτῷ D καὶ ἐπαγγελλομένῳ εἰδέναι τὴν ὁδὸν καὶ τὸν οἶκον τοῦ Γαμαὴλ καὶ σὺν αὐτῷ πορευθῆναι. καὶ παραλαβὼν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον Ἀζαρίαν καλούμενον ἀπῄει. καὶ ἦλθον ἑσπέρας ἐπὶ τὸν Τίγρην τὸν ποταμόν, καὶ ηὐλίσθησαν ἐκεῖ. Τωβίας δὲ εἰσέδυ τὸν ποταμὸν περικλύσασθαι, καὶ ἀνέθορεν ἐκεῖθεν ἰχθὺς καταπιεῖν τὸ μειράκιον. ὁ δὲ ἄγγελος ἐπιλαβέσθαι αὐτῷ τοῦ ἰχθύος παρεκελεύσατο, καὶ ἑλκυσθέντα αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ἀνατμηθῆναι εἶπε, καὶ λαβεῖν ὑπέθετο τῷ Τωβίᾳ τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἧπαρ καὶ τὴν χολήν, καὶ διατηρεῖν ἀσφαλῶς.

14. Ὡς δ' ἐπορεύοντο καὶ ἤγγιζον Ἐκβατάνοις, ἔφη Τω- P I 144 βίας "ἀδελφὲ Ἀζαρία, εἰς τί χρησιμεύσουσιν ἡμῖν ἡ καρδία τοῦ ἰχθύος καὶ τὸ ἧπαρ καὶ ἡ χολή;" ὁ δὲ ἀπεκρίνατο "ἡ καρδία

7 γαβρία A LXX, Γωβρύα PW. 10 συμπορεύεται αὐτῷ A. 14 Τίγρην] p. 22 v. 8 est Τίγρις. 21 ἤγγιζον ἐν ἐκβατάνοις A.

Fontes. *Cap.* 14. *Tobiae* 6 — 14.

Utriusque autem preces exauditae sunt, missusque a deo Raphael archangelus, qui et Tobiti caecitatem curaret, et Sarram Tobiae desponderet, et Asmodaeum malum daemonium vinciret ne quid Tobiae noceret Sarra ducta. Tobitus igitur filium Tobiam vocat, multa monet; denique exponit se apud Gamaelem Gabriae filium qui Ragis Medicis degat decem argenti talenta deposuisse, iubet ut ea recipiat reddito chirographo, et comitem mercede conducat. is dum comitem quaerit, in Raphaelem archangelum incidit, qui virili specie illi oblatus profitebatur se scire viam et aedes Gamaelis, et eius fore comitem. eo igitur adhibito, quasi homo esset Azarias nomine, iter ingreditur. iuxta Tigrim fluvium pernoctant: cum autem Tobias fluvium ingressus esset ut ablueret, exsilit inde piscis adolescentem devoraturus. at angelus ut piscem apprehendat et pertractum in terram dissecet hortatur, eiusque cor iecur et fel diligenter asservet.

14. Cum prope Ecbatana venissent, Tobias "frater Azaria" inquit, "quis nobis usus est cordis iecoris et fellis piscis?" respondet ille, cordis

καὶ τὸ ἧπαρ θυμιώμενα διώκουσι δαίμονας ἐάν τινι ἐνοχλῶσιν, ἡ δὲ χολὴ ἐγχριομένη ὄμμασι λευκώματα ἔχουσι καθαίρει ταῦτα καὶ δίδωσι τὸ ὁρᾶν." ἤδη δὲ τοῖς Ἐκβατάνοις προσήγγισαν, καί φησι τῷ Τωβίᾳ ὁ ἄγγελος "σήμερον αὐλισθησόμεθα παρὰ Ῥαγουὴλ συγγενεῖ σου τυγχάνοντι, ᾧ θυγάτηρ Σάρρα ἐστὶ φρονίμη τε καὶ καλή, καὶ λαλήσω περὶ αὐτῆς δοθῆναί σοι εἰς γυναῖκα." ὁ δέ "ἀκήκοα" ἔφη "τὸ κοράσιον ἐκδεδόσθαι ἀνδράσιν ἑπτά, W I 103
καὶ πάντας ἐν τῷ νυμφῶνι θανεῖν, ὅτι ἐρᾷ τούτου δαιμόνιον καὶ τοὺς αὐτὸ μνηστευσαμένους ἀπόλλυσι· καὶ δέδοικα μὴ καὶ αὐτὸς ἀναιρεθῶ παρ' αὐτοῦ." καὶ ὁ ἄγγελος "ἄκουσόν μου" φησί, B
"καὶ μηδείς σοι τοῦ δαιμονίου λόγος. ἐὰν γὰρ ἔλθῃς εἰς τὸν νυμφῶνα, ἄνθραξιν ἐπίθες ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ἰχθύος καὶ ἐκ τοῦ ἥπατος, καὶ φεύξεται τὸ δαιμόνιον τὴν ὀσμὴν αὐτῶν ὀσφρανθέν, καὶ οὐκέτι ἐπανελεύσεται." καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον Ῥαγουήλ. καὶ μαθὼν ἐκεῖνος περὶ Τωβία ὅτι υἱός ἐστι τοῦ Τωβίτ, κατεφίλησεν αὐτόν, καὶ ἀκούσας ὅτι πεπήρωται ὁ Τωβίτ, ἔκλαυσε· καὶ ἀσμένως αὐτοὺς ἐδέξατο. ὁ δὲ ἄγγελος ἔφη τῷ Ῥαγουὴλ συζεῦξαι αὐτῷ τὴν Σάρραν· κἀκεῖνος κατένευσε, καὶ καλέσας τὴν θυγατέρα καὶ τῆς χειρὸς αὐτῆς λαβόμενος παρέδωκεν αὐτὴν τῷ Τωβίᾳ, καὶ λαβὼν βιβλίον ἔγραψε συγγραφήν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον εἰσήγαγον εἰς τὸ ταμιεῖον πρὸς αὐτὴν τὸν Τωβίαν. ὁ δὲ ἀπιὼν C
ἔλαβεν ἄνθρακας, καὶ ἐπιθεὶς ἐκ τῆς καρδίας καὶ τοῦ ἥπατος τοῦ ἰχθύος ἐκάπνισε, καὶ ἡ ὀσμὴ τούτων ἐφυγάδευσε τὸ δαιμόνιον. Ῥαγουὴλ δὲ μεθ' ἡμέραν ἔστειλε μίαν τῶν παιδισκῶν ἰδεῖν

7 ἐκδιδόσθαι A. 15 ὅτι ὁ υἱός A. 23 τούτων A, τοῦ PW.

et iecoris suffitu fugari daemones si cui sint molesti: fel inunctum oculis albuginem detrahere et restituere visum. praeterea Tobiae ait, se in urbe apud Raguelem cognatum eius pernoctaturos, cui filia sit Sarra, cordata et formosa: eam se illi uxorem petiturum. tum adolescens "audivi" inquit "puellam septem viris fuisse elocatam, qui omnes in thalamo nuptiali perierint: nam a daemonio adamari, quod sponsos illius perimat. vereor itaque ne et mihi idem usu veniat." cui angelus "me" inquit "audi, neque ulla daemonii ratione habita, ubi in thalamum veneris, portionem de corde et iecore piscis carbonibus imponito: daemonium enim odore illo profligatum nunquam redibit." cum ingressi essent aedes, et Raguel Tobiam Tobiti filium esse cognovisset, utrumque humaniter excipit, adolescentem deosculatur et patris eius calamitatem deplorat. angelo autem a Raguele petente ut Tobiae Sarram desponderet, cum annuisset pater et filiam arcessisset, puellam manu prehensam Tobiae tradit, et libellum matrimonii conficit. a cena Tobias in conclave ad illam introductus corde et iecore piscis carbonibus imposito cubiculum suffumigat, eoque nidore fugat daemonium. Raguel autem, cum diluxisset, ancillam misit visum an adhuc viveret Tobias.

εἰ ζῇ ὁ Τωβίας. τῆς δὲ ἀναστρεψάσης καὶ ζῆν λεγούσης αὐτόν, εὐλόγησεν ὁ Ῥαγουὴλ τὸν θεόν. εἶπε δὲ πρὸς Τωβίαν "ἑορτάσωμεν τοὺς γάμους ἐφ' ἡμέρας δέκα καὶ τέσσαρας, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ἐντεῦθεν πρὸ τοῦ ταύτας παρελθεῖν. καὶ τότε λαβὼν τὴν ἡμίσειαν μοῖραν τῶν ὑπαρχόντων μοι πορεύου, τὰ δέ γε λοιπὰ λήψεσθε θανόντος ἐμοῦ καὶ τῆς τοῦ βίου μοι κοινωνοῦ." φησὶν οὖν ὁ Τωβίας πρὸς Ῥαφαὴλ "ἀδελφὲ Ἀζαρία, λάβε μοι τὸ χειρόγρα-
D φον καὶ πορεύθητι ἐν Ῥάγοις παρὰ Γαμαὴλ καὶ κόμισον τὸ ἀργύριον· εἰ γὰρ χρονίσομεν, ὁ πατήρ μου σφόδρα ὀδυνηθήσεται." καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος καὶ ἐνεχείρισε τῷ Γαμαὴλ τὸ χειρόγραφον καὶ ἔλαβε τὸ ἀργύριον καὶ ὑπέστρεψεν.

Ἤδη δὲ παρελθουσῶν τῶν τοῦ γάμου ἡμερῶν "ἐξαπόστειλόν με" τῷ Ῥαγουὴλ ὁ Τωβίας φησί· καὶ λαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ὑπαρχόντων τῷ Ῥαγουὴλ ἀπῄει. ἄρτι δὲ πλησίον γενομένων τῆς Νινευί, φησὶν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν "προδράμωμεν ἔμπροσθεν, ἑτοιμάσωμεν τὴν οἰκίαν. λάβε δὲ μετὰ χεῖρας τὴν χολὴν τοῦ ἰχθύος, καὶ ἀνοίξει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὁ πατήρ σου, σὺ δὲ ἔγχρισον αὐτοὺς τῇ χολῇ, καὶ δηχθεὶς
P I 145 διατρίψει αὐτούς, καὶ ἀποβαλεῖ τὰ λευκώματα." ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἐκάθητο τηροῦσα τὴν ὁδόν· καὶ ὡς ἔγνω τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐρχόμενον, σπεύσασά φησι τῷ Τωβὶτ "ἔρχεται ὁ υἱός σου," καὶ προσδραμοῦσα κατεφίλησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν "εἶδόν σε παῖ, καὶ νῦν εἰ θανοῦμαι, οὐ μέλον μοι." Τωβὶτ δὲ ἐξῄει πρὸς τὴν θύραν προσκόπτων. καὶ ὁ Τωβίας αὐτοῦ ἐπελάβετο καὶ ἐπέχρισε

3 οὐκ om A. 13 με] μοι A. 22 προσδραμὼν A.

quae cum eum salvum esse renuntiasset, laudato deo Tobiae ait "nuptias per quattuordecim dies celebrabimus, nec ante eos elapsos te dimittam: post accepto mearum opum semisse discedes: reliqua me vitaeque meae socia defuncta accipietis." Tobias igitur ad Raphaelem ait "frater Azaria, cape chirographum meum, et Raga profectus ad Gamaelem, argentum affer. nam si diu morabimur, pater meus vehementer angetur." abit angelus: dato Gamaeli chirographo argentoque accepto revertitur.

Elapsis nuptiarum diebus Tobias petita a Raguele venia uxoreque sua cum semisse bonorum soceri accepta discedit. cum autem iam Ninivae appropinquarent, angelus ei ait "praecurramus et praeparemus aedes: tu vero fel piscis in manus sumito, ut aperiantur oculi patris tui. nam ubi tu eos inunxeris, et ille ex morsu confricuerit, albuginem detrahet." mater porro eius sedebat, reditum filii exspectans: eo conspecto adventum eius Tobito nuntiat, propereque accurrens filium deosculata "vidi te" inquit, "fili, neque mihi posthac mors curae est." Tobitus vero ad ianuam exiens impingit: sed Tobias eo apprehenso felle inunxit eius oculos: quos ubi ille

τὴν χολὴν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ συνεδήχθησαν, καὶ διέτριψεν αὐτούς, καὶ ἐλεπίσθη ἀπ' αὐτῶν τὰ λευκώματα. καὶ ἰδὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ εὐλόγησε τὸν θεόν. καὶ ὡς ἀπηγγέλη τῷ Τωβὶτ τὰ γεγονότα τῷ Τωβίᾳ ἐν Μηδίᾳ, ἐξῆλθε Τωβὶτ εἰς συνάντησιν τῆς νύμφης αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν αὐτὴν εὐλόγησεν αὐτήν. B οἱ δὲ ἐν τῇ Νινευὶ ὁρῶντες αὐτὸν βλέποντα, καὶ ἀκηκοότες ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μεγαλεῖα, ἐθαύμαζον. εἶπε δὲ Τωβὶτ τῷ υἱῷ αὐτοῦ "δὸς δή, τέκνον, τὸν μισθὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ συνελθόντι σοι, μᾶλλον μέντοι καὶ προσθεῖναι αὐτῷ δεῖ." ὁ δέ "πάτερ" ἔφη, "τὰ ἡμίση λαβεῖν ὧν ἐνήνοχα δίκαιός ἐστι." καὶ εἶπε τῷ Ῥαφαὴλ "λάβε μοι, ἀδελφὲ Ἀζαρία, τὸ ἥμισυ πάντων ὧν ἐνηνόχαμεν, καὶ πορεύου ὑγιαίνων." τότε καλέσας κατὰ μόνας τοὺς δύο ὁ ἄγγελος ἀπήγγειλεν ἅπαν τὸ μεγαλεῖον ὃ ἐποίησε μετ' αὐτῶν ὁ θεός, καὶ εἶπεν εἶναι ὁ Ῥαφαήλ, καὶ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ παρα- W I 104 γενέσθαι ἀλλὰ σταλῆναι ὑπὸ θεοῦ. καὶ παρῄνεσεν αὐτοὺς εὐλο- C γεῖν τὸν θεὸν καὶ ἐξομολογεῖσθαι ὅσα ἐποίησε μετ' αὐτῶν. "μυστήριον μὲν γὰρ βασιλέως" ἔφη "κρύπτειν καλόν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ θεοῦ ἀνακηρύττειν ἐνδόξως." οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἔπεσον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἀναστάντες οὐκέτι αὐτὸν εἶδον, καὶ ἀνθωμολογοῦντο τῷ θεῷ ἀνθ' ὧν ἐποίησε μετ' αὐτῶν θαυμασίων.

Ἦν δὲ Τωβίτ, ὅτε τὴν ὅρασιν αὐτοῦ ἀπώλεσεν, ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ὀκτώ, καὶ μετὰ ἔτη ὀκτὼ ἀποκατέστη πάλιν εἰς τὸ ὁρᾶν· καὶ ἦν μᾶλλον ἔκτοτε φοβούμενος τὸν θεὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν

10 δίκαιον ἐστὶ τὰ ἡμίση λαβεῖν ὧν ἐνήνοχα A. ἐνήνοχεν PW: alterum A LXX. 18 ἐνδόξως A cum altero Wolfii codice, Ducangii codicibus et LXX; ἔνδοξον PW. 20 τὸν θεὸν A. ἐποίησε post ὧν A, ἐποίησεν post θαυμασίων PW.

compunctos defricuit, albugo inde squamarum instar decidit. viso igitur filio laudat deum; cumque audisset quid ei apud Medos accidisset, egressus est sponsae obviam et bene precatus. Ninivitae autem cum eum videre cernerent, et magnifica dei opera audirent, mirabantur. dixit autem Tobitus filio ut suo comiti mercedem cum auctario daret. verum Tobias "pater" inquit, "aequum est eum semissem eorum omnium quae attuli accipere." et Raphaeli ait "mi frater Azaria, sume dimidium eorum omnium quae attulimus, et bene ambula." tum angelus utrumque seducit, et eis opera dei magnifica recensens se Raphaelem esse ait, nec sua sponte venisse sed a deo esse missum: monet ut deum celebrent eiusque in se beneficentiam praedicent. "nam arcanum" inquit "regis celare decet, dei autem opera celebrare et extollere." illi his auditis ad pedes eius sunt prolapsi: sed cum surrexissent, eum non viderunt amplius. et praedicarunt miracula divinitus in se edita.

Natus erat Tobitus, cum visum amitteret, annos quinquaginta octo, eumque post annos octo recuperavit; et ab eo tempore magis etiam veritus

ἐργαζόμενος. γεγηρακὼς δὲ εἰς ἔσχατον λέγει τῷ υἱῷ αὐτοῦ "τέκνον, ἰδοὺ γεγήρακα καὶ πρὸς τῷ θανεῖν εἰμι, σὺ δὲ λάβε τοὺς D υἱούς σου καὶ ἄπελθε εἰς Μηδίαν· πέπεισμαι γὰρ ὅτι ὅσα προεῖπεν Ἰωνᾶς περὶ Νινευί, ὡς καταστραφήσεται, γενήσονται, καὶ ὅτι Ἱεροσόλυμα ἔρημα ἔσται καὶ ὁ ναὸς κατακαυθήσεται, καὶ πάλιν ἐλεήσει τὴν πόλιν ὁ θεός, καὶ ἐπιστρέψει ὁ λαὸς καὶ οἰκοδομήσει αὐτήν. σὺ δὲ τήρησον τὸν νόμον καὶ γίνου ἐλεήμων καὶ δίκαιος." καὶ τοιαῦτα ἐντειλάμενος τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐξέλιπεν, ἐτῶν γενόμενος ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ ὀκτώ. καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐντίμως Τωβίας καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθε μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰς Ἐκβάτανα πρὸς Ῥαγουὴλ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ· καὶ ἔθαψε κἀκεῖνον γηράσαντα, καὶ ἐκληρονόμησεν αὐτόν. ἀπέθανε δὲ καὶ Τω- P I 146 βίας ἐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας, καὶ ἤκουσε πρὸ τοῦ θανεῖν τὴν ἀπώλειαν Νινευὶ αἰχμαλωτισθείσης ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ καὶ Ἀσουήρου.

15. Τὸ μὲν οὖν σύμπαν τῶν Ἑβραίων ἔθνος, ὡς ἤδη ἱστόρηται, δορυάλωτον παρὰ τῶν Ἀσσυρίων γενόμενον μετῳκίσθη, καὶ ἔρημος ἡ Ἱερουσαλὴμ κατελέλειπτο, οὐ πρότερόν τε τῆς αἰχμαλωσίας ἐλύθη πρὶν ἢ τῶν Ἀσσυρίων κατελύθη ἀρχὴ κατὰ τὴν προφητικὴν προαγόρευσιν ὑπὸ Μήδων τε καὶ Περσῶν, καὶ οἱ ἑβδομήκοντα παρῆλθον ἐνιαυτοὶ οὓς ὁ προφήτης Ἱερεμίας προανεφώνησεν. οὐκ ἄκαιρον δ' ἂν εἴη καὶ τῆς τῶν Ἀσσυρίων βα-

2 πρὸς τὸ θ. A. 8 ἐντελλόμενος A. 12 καὶ alterum add A. 15 ἀσουήρου A cum LXX, Ἀσσυρίων PW. 18 καταλέλειπτο A.

FONTES. *Cap.* 15. *Xenophontis de Cyri disciplina* 1 2, *paucis a Z. praemissis.*

est deum, et maius virtutis studium habuit. cum plane consenuisset, Tobiae dixit "ego, fili, plane consenui, iamiam moriturus. tu vero cum liberis tuis proficiscere in Mediam. persuasum enim habeo ea quae Ionas de Ninives excidio praedixit eventura esse; Hierosolyma item fore deserta, et templum combustum iri, sed deo urbi reconciliato populum reversurum et eam instauraturum. tu vero legem observato et misericors esto et iustus." his filio mandatis exspiravit, annos centum quinquaginta octo natus. eo Tobias una cum matre honorifice sepulto, cum uxore Ecbatana Mediae ad socerum Raguelem proficiscitur. quem cum et ipsum natu grandem sepelisset, haereditatem eius adit. mortuus est et Tobias, annos natus centum viginti septem, audivitque, prinsquam obiret, excidium Ninives a Nabuchodonosore et Asuero captae.

15. Omnis igitur Hebraeorum populus, ut iam expositum est, ab Assyriis captus et alio translatus est desertis Hierosolymis, neque prius dimissus quam Assyriorum imperium, ut prophetae praedixerant, a Medis et Persis esset eversum, annique septuaginta ab Hieremia designati praeterissent. neque vero alienum hoc loco fuerit Assyrii regni excidium bre-

σιλείας ἐπιτετμημένως διεξελθεῖν τὴν καθαίρεσιν, καὶ δεῖξαι τὴν B προφητικὴν ἀληθεύουσαν πρόρρησιν, τὴν ὑπὸ Μήδων καὶ Περσῶν μέλλειν αὐτὴν καταλυθήσεσθαι προθεσπίσασαν· ἔχει δὲ οὕτως.

Βασιλεῖαι καθ' ἑαυτὰς ἦσαν ἡ τῶν Μήδων καὶ ἡ τῶν Περσῶν· καὶ τῆς μὲν ἦρχεν ὁ Ἀστυάγης, ὁ Καμβύσης δὲ τῆς Περσῶν. συνῴκει δ' οὗτος τῇ Ἀστυάγους θυγατρὶ καλουμένῃ Μανδάνῃ, ἥτις παῖδα τῷ Καμβύσῃ τὸν Κῦρον ἐγείνατο· ὃς τοῖς τῶν Περσῶν νόμοις τραφεὶς ἀνδρειότατός τε καὶ σωφρονέστατος νουνεχής τε καὶ δικαιότατος γέγονε. τὰ δὲ νόμιμα τῶν Περσῶν τοιάδε ἦσαν, ὡς Ξενοφῶν συνεγράψατο. ἦν αὐτοῖς ἀγορὰ ἐλευθέρα καλουμένη, καθ' ἣν τά τε βασίλεια σφίσι καὶ τὰ ἄλλα ἀρ- C χεῖα πεποίηντο, ὧν τὰ ὤνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ ἡ τούτων τύρβη καὶ αἱ φωναὶ ἀπελήλαντο, ἵνα μὴ τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ μιγνύηται. διῄρητο δὲ ἡ ἐλευθέρα ἀγορὰ εἰς τετρακτὺν ἀρχείων· τούτων τὸ ἓν παισίν, ἄλλο δ' ἐφήβοις ἀφώριστο, τελείοις δ' ἀνδράσι τὸ ἕτερον, τοῖς δ' ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα γεγονόσιν ἔτη ἀπονενέμητο τὸ λοιπόν. καὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας παρῆσαν ἕκαστοι. τοὺς δ' ἐφήβους καὶ περὶ τὰ ἀρχεῖα καταδαρθάνειν σὺν τοῖς ὅπλοις τοῖς γυμνητικοῖς ἐνενόμιστο, πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπεζητοῦντο εἰ μὴ προείρητο, οὔτ' ἀπεῖναι συ-

3 καταληφθήσασθαι codex Colberteus. προθεσπίζουσαν A. ἔχει δὲ οὕτως om codex Colberteus. δὲ A, τε PW. 4 τῶν alterum add A. 7 Καμβύσῃ] in margine A scholion σημείωσαι, καμβύσης ἐλέγετο ὁ τοῦ κύρου πατήρ· διὸ καὶ τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν καμβύσιν ὁ κύρος ὠνόμασε. 11 καλουμένη] κεκλημένη A. ἀρχεῖα — φωναὶ om A. 13 πεπαιδευμένων] παίδων A. 16 δ' prius AW, δὲ P. 19 γυμνητικοῖς A, γυμνικοῖς PW: utrumque in Xenophontis codicibus. Wolfii codices γυμνωτικοῖς. ἐννενόμιστο PW. 20 προήρηντο A.

viter perstringere, atque ostendere, vere praedictum fuisse a prophetis, id a Medis et Persis eversum iri. caeterum res ita se habet.

Medorum et Persarum distincta regna fuerunt, quorum illud Astyages, hoc Cambyses tenuit; qui Mandanen Astyagis filiam in matrimonio habebat, ex eaque Cyrum filium procreavit. is Persarum institutis educatus in virum fortissimum, modestissimum, cordatum et iustissimum evasit. Persarum autem instituta, Xenophonte auctore, huiusmodi fuerunt. forum habuere quod liberum vocabatur, in quo et regia et caeterae curiae exstructae erant, repulsis inde rebus venalibus et circumforaneis hominibus eorumque turbis et vociferationibus, ne iis hominum bene institutorum disciplina turbaretur. divisum erat id forum in quattuor curias, quarum una pueris, altera adolescentibus, tertia viris, quarta iis qui aetatem militarem excesserant erat attributa. suam igitur quaeque aetas curiam frequentabat. verum adolescentibus cum armis velitaribus iuxta curias excubare moris erat, exceptis iis qui uxores duxerant: iis vero neque adesse nisi denuntiatum esset necesse erat, neque crebrius abesse concessum. curia

D χνάκις αὐτοῖς συγκεχώρητο. ἦσαν δ' ἑκάστοις ἄρχοντες δώδεκα
W I 105 εἰς γὰρ δώδεκα φυλὰς οἱ Πέρσαι διῄρηντο. οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες δικαιοσύνην ἐμάνθανον, τῶν ἀρχόντων αὐτῶν τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικαζόντων αὐτοῖς. ἐγίνοντο γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ βίας καὶ ἁρπαγῆς καὶ ἀπάτης καὶ ὕβρεως καὶ ἄλλων τινῶν. οὓς δ' ἂν ἔγνων τούτων ἀδικοῦντας, ἐτιμωροῦντο· καὶ οὓς δ' ἂν εὕρισκον ἀδίκως ἐγκαλοῦντας, ἐκόλαζον. ἐδίδασκον δὲ τοὺς παῖδας σωφροσύνην, προσέχοντας τοῖς πρεσβυτέροις σωφρόνως διάγουσιν, ἐδίδασκον δὲ καὶ τροφῆς ἐγκράτειαν καὶ πο-
P I 147 τοῦ. καὶ ὅτε τραφήσεσθαι ἔμελλον οἱ παῖδες, παρὰ τῷ διδασκάλῳ ἦσαν σιτούμενοι, ἄρτον φέροντες οἴκοθεν καὶ κάρδαμον ὄψον· καὶ ποτὸν ἐλάμβανον ποταμίου ὕδατος κώθωνα. ἐμάνθανον δὲ πρὸ τοῦ σιτεῖσθαι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι δὴ ἓξ ἐτῶν ἢ ἑπτὰ πρὸς τοῖς δέκα ταῦτα οἱ παῖδες ἔπραττον, ἐκ τούτου δ' εἰς τοὺς ἐφήβους ἐτάττοντο, καὶ δέκα ἔτη περὶ τὰ ἀρχεῖα ἐκάθευδον, παρεῖχον δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι κεχρῆσθαι ὅπη ἐδέοντο σφῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. ὅταν δ' ἐπὶ θήραν
B ἐξήει ὁ βασιλεύς, ἐξῆγε τῆς μοίρας αὐτῶν τὴν ἡμίσειαν. ἐθήρων δὲ κοινῇ, ὅτι συγγενὴς αὐτοῖς ἐδόκει αὕτη ἡ μελέτη τῇ ἀσκήσει τῇ πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ εἴθιζεν ἀνίστασθαι πρωϊαίτερον καὶ ψύχους καὶ θάλπους ἀνέχεσθαι, καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις ἐγύμναζε, καὶ τοξεῦσαι θηρίον καὶ ἀκοντίσαι ἐδίδασκε, καὶ

14 πρὸ τοῦ σιτεῖσθαι] πρὸς τούτοις Xenophon. σιτίσασθαι codex Colberteus. 18 δ' AW, δὲ P. 19 ἐξίῃ Xenophon.

quaelibet duodecim principes habebat, pro numero Persarum tribuum. pueri ludos frequentantes iustitiam discebant, eorumque praesides maximam diei partem iure dicundo consumebant. nam inter pueros etiam quemadmodum inter viros mutuae accusationes fiebant de furto, vi, rapina, dolo malo, iniuria et aliis. quos ex his peccasse cognorant, multabant; eos item qui falsum aliis crimen intenderant. docebant item eos temperantiam exemplo seniorum, et continentiam in cibo et in potu. nam apud magistrum capiebant cibum, domo secum panem et obsonii vice nasturtium afferentes: potus eis erat cothon (poculum) profluentis aquae. ante cibum sagittare et iaculari discebant. et haec usque ad annum aetatis decimum sextum aut decimum septimum: ex eo inter adolescentes referebantur, et decennium iuxta curias somnum capiebant, et interdiu quoque magistratibus, cum opus erat, in publicis negotiis operam navabant. rex item venatum exiturus semissem eorum educebat. venabantur autem publice, quod illa exercitatio rei militari non absimilis videretur. assuefaciebat eos ante lucem surgere et frigus et aestum ferre, itineribus et cursibus exercebat,

πρός τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνταγωνίσασθαι παρεσκεύαζεν. ἐφέροντο δὲ θηρῶντες ἄριστον πλεῖον μὲν τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον. καὶ οὐκ ἠρίστων θηρῶντες, εἰ μὴ ἐδέησεν ἢ θηρὸς ἕνεκα ἐπιμεῖναι, ἢ ἄλλως διατρῖψαι περὶ τὴν θήραν ἠθέλησαν. τὸ οὖν ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστέραν μέχρι δείπνου ἐθήρευον, καὶ μίαν τὰς ἡμέρας ταύτας ἐλογίζοντο ἄμφω. τοῦτο C δ' ἐποίουν ἵνα κἂν ἐν πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. ὄψον δὲ εἶχον ὃ ἂν ἐθήρασαν, εἰ δ' οὔ, τὸ κάρδαμον. αἱ δὲ μένουσαι φυλαὶ διέτριβον μελετῶσαι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν καὶ πρὸς ἀλλήλους ταῦτα διαγωνίζεσθαι. τοῖς δὲ μένουσι τῶν ἐφήβων ἐκέχρηντο αἱ ἀρχαὶ πρὸς ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα δημόσια. ἐπειδὰν δ' ἐπὶ τούτοις οἱ ἔφηβοι δέκα ἔτη διήγαγον, ἐτέλουν εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας, καὶ ἔκτοτε πέντε καὶ εἴκοσι οὕτω διῆγον ἐνιαυτούς. καὶ εἰ ἔδει στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλτὰ ἐστρατεύοντο, τὰ δὲ ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακα περὶ τοῖς στέρνοις καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. D καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίσταντο. ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι διετέλεσαν ἔτη, ἦσαν μὲν πλειόνων γεγονότες ἐνιαυτῶν ἢ πεντήκοντα ἀπὸ γενεᾶς, ἐξήρχοντο δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους. οἱ δὲ γεραίτεροι ἐστρατεύοντο μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, μένοντες δ' οἴκοι ἐδίκαζον τά τε κοινὰ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ξύμπαντα, καὶ τὰ θα-

1 πρός τι θηρίον ἀλκίμων A. 5 μέχρι τοῦ δείπνου A. 6 ἄμφω om A. 18 τὰ om A. 19 πλειόνων γεγονότες A, γ. π. PW. 21 τῆς om A.

feram vel sagitta vel iaculo ferire docebat et ferociores etiam bestias subsistere. in venatu secum ferebant prandium puerili copiosius, caetera simile. neque prandebant in venatu, nisi vel ferae causa diutius manendum esset, vel alioqui venatui immorari liberet. id prandium cenati postridie usque ad cenam venabantur, utramque diem pro uno numerantes. id eo faciebant, ut et militiae, si esset opus, idem facere possent. obsonium erat quod ceperant: si nihil cepissent, nasturtium. tribus quae manebant domi, praeter caetera sagittando et iaculando exercebantur et inter sese decertabant. adolescentes qui manebant, inserviebant magistratibus in iis negotiis publicis quae vires et celeritatem desiderabant. sic decem annis exactis in virorum coetum transferebantur, in eoque annos viginti quinque permanebant. cumque militandum erat, non amplius gerebant arcus et pila, sed arma quibus cominus pugnatur, pectus thorace munitum, scutum laeva manu, dextra gladium aut securim. ex his omnes magistratus legebantur. iis viginti quinque annis exactis utique iam quinquagesimo aetatis anno superato in seniorum classem transibant. ii ad extera bella non proficiscebantur, sed domi ius dicebant de omnibus rebus et publicis et privatis et cau

νατικὰ δ' ἐκεῖνοι ἔκρινον, καὶ τὰς ἀρχὰς ἁπάσας ᾑροῦντο. καὶ ἤν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν ἀνδράσι παρέβη τι τῶν νομίμων, οἱ
P I 148 γεραίτεροι αὐτὸν ἐξέκρινον. ὁ δ' ἐκκριθεὶς ἄτιμος διετέλει τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. αἰσχρὸν δὲ παρὰ Πέρσαις λελόγιστο καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι καὶ τὸ φύσης ὤφθαι μεστοὺς καὶ τὸ φανερὸν γενέσθαι τινὰ οὐροῦντα ἢ κοιλίας ποιούμενον ἔκκρισιν. ταῦτα δὲ οὐκ ἠδύναντο ποιεῖν εἰ μὴ μετρίᾳ διαίτῃ ἐχρῶντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον.

Ταῦτα μὲν τὰ ἔθη τῶν Περσῶν καὶ τὰ νόμιμα· (16) Κῦρος δὲ τούτοις τραφείς τε καὶ παιδευθείς, καὶ τὴν ἔφηβον ὑπερβὰς ἡλικίαν καὶ τοῖς ἀνδράσι καταλεγείς, ἐν ἅπασιν εὐδοκίμησεν.
W I 106 ἤδη δὲ τοῦ μητροπάτορος αὐτοῦ τοῦ τῶν Μήδων βασιλεύοντος Ἀστυάγους τὴν ζωὴν μεταλλάξαντος, ὁ παῖς ἐκείνου Κυαξάρης
B (οὗτος δὲ καὶ Δαρεῖος ὠνόμαστο) τὴν πατρικὴν ἀρχὴν διεδέξατο, τοῦ Κύρου τυγχάνων μητράδελφος.

Ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων κρατῶν, εἰς μέγα τῆς βασιλείας αὐξηθείσης αὐτῷ, καὶ ἄρχων μὲν τοῦ φύλου τῶν Ἀσσυρίων ὄντος πολυπληθοῦς, ὑφ' ἑαυτὸν δὲ πεποιημένος τοὺς Ἄραβας, ὑπηκόους δὲ καὶ τοὺς Ὑρκανίους κτησάμενος καὶ τοὺς Σύρους ὑποφόρους, τούς γε μὴν Βακτρίους πολιορκῶν καὶ τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἤδη καταστρεψάμενος, καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν θέμενος ἑαυτῷ ὑποχείρια, ᾤετο εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενώσειε, πάν-

3 αὐτῶν A. 6 τινὰ γενέσθαι A. 9 ὁ κῦρος A. 12 τοῦ alterum] καὶ A. 14 οὗτος δὲ] ὃς A. hoc e Theodoreto: cf. p. 236 v. 21. 20 Ἑβραίων] haec Xenophonti addita. 21 καὶ om A. 22 ἑαυτῷ om A.

Fontes. *Cap.* 16. *Xenophontis de Cyri disciplina* 1 5 — 3 1.

sis capitalibus etiam: iidem magistratus omnes creabant. quod si quis sive adolescens sive vir instituta violasset, eum seniores curia eiiciebant; eiectus per omnem aetatem ignominiosus erat. turpe habebatur apud Persas exspuere, emungi et flatu plenum conspici, aut urinam reddere alvumve deiicere publice. quae cavere non potuissent, nisi et moderato victu essent usi et labore humiditates consumpsissent.

16. Cyrus igitur huiusmodi Persarum disciplina enutritus et educatus cum adolescentiae annos egressus in virorum numerum relatus esset, omnibus in rebus laudem eximiam est consecutus. avo eius materno Astyage defuncto Cyaxares, qui et Darius dicitur, Cyri avunculus, paternum regnum suscepit.

Caeterum Assyriorum rex imperio in immensum aucto (nam praeter ingentem suae nationis multitudinem Arabes et Hyrcanos subegerat et Syros tributarios fecerat et Hebraeis iam eversis Bactrianos obsidebat et plurimas alias gentes in sua potestate habebat) putabat, si Medorum vires fre-

τὸν γε τῶν πέριξ ῥᾷον κρατήσειν. ταῦτα δὲ διανοηθεὶς τούς τε ὑφ' ἑαυτὸν ἡτοίμαζεν, ἔπεμψε δὲ καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν βασιλέα Λυδῶν καὶ πρὸς ἄμφω τοὺς Φρύγας, πρὸς Παφλαγόνας τε καὶ C Ἰνδοὺς καὶ πρὸς Κᾶρας καὶ Κίλικας, αἰτῶν συμμαχήσειν αὐτῷ κατὰ Μήδων ὡρμημένῳ, ὡς καὶ αὐτοῖς τοῦ πολέμου συμφέροντος, δυνατὸν εἶναι τὸ ἔθνος λέγων, ἐπιγαμίαν τε πρὸς Πέρσας πεποιημένον καὶ τὴν παρ' ἐκείνων προσκτήσασθαι ἀρωγήν, καὶ θάτερον συγκροτεῖσθαι παρὰ θατέρου, ὥστε εἰ μή τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσει, ἑκάστῳ τῶν ἐθνῶν ἐπιόντας κρατήσειν αὐτῶν. ὁ μὲν οὖν τοιούτους λόγους πρὸς ἕκαστον τῶν ἐθνῶν διεπέμπετο· τῶν δὲ τὰ μὲν τοῖς λόγοις τούτοις παρακινούμενα, τὰ δὲ καὶ χρήμασι καὶ δώροις ἀναπειθόμενα, ἔνια δὲ καὶ φόβῳ τοῦ Ἀσσυρίου κρατούμενα συμμαχήσειν κατέθεντο.

Κυαξάρης δὲ ταῦτα μαθὼν αὐτός τε παρεσκευάζετο καὶ εἰς D Πέρσας ἀπέστειλε πρός τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς τὸν σφῶν βασιλέα Καμβύσην, συμμαχίαν αἰτῶν καὶ τὸν Κῦρον τὸν ἀδελφιδοῦν ἄρχοντα τῶν συμμάχων ἐλεύσεσθαι ἀξιῶν· ἤδη γὰρ ἐν τοῖς τελείοις ἠρίθμητο. συμμαχήσειν οὖν τῶν Περσῶν καταθεμένων οἱ γεραίτεροι ἄρχοντα τὸν Κῦρον αἱροῦνται τῆς εἰς Μήδους στρατιᾶς, καὶ τρισμυρίους αὐτῷ ἔδοσαν πελταστὰς καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας. ὡς οὖν ᾑρέθη, τῷ πατρὶ συνταξάμενος ἀπῄει πρὸς Μήδους σὺν τῷ στρατεύματι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο, οὔπω δὲ παρῆν ὁ Ἀσσύριος, ἀσκεῖν ἐπέταττε τοῖς ἑαυτοῦ τὰ πολέμια. ἐν τούτοις P I 149

1 γε om A. 2 τὸν] τῶν A. 6 λέγων τὸ ἔθνος A. 17 ἐν om A.

gisset, se omnes circumiacentes populos facilius oppressurum. hac cogitatione suscepta suos instruit: legatos ad Croesum Lydorum regem et ad utrosque Phryges, ad Paphlagones et Indos, ad Cares et Cilices mittit, petens, ut belli, quod contra Medos moliretur ipsis quoque utile, socii esse vellent. nam eam gentem potentem esse, et affinitate cum Persis iuncta illorum quoque vires adscivisse, et utramque ab altera firmari; ac nisi mature vires eorum premerentur, ordine omnes gentes oppressuros. ille igitur, huiusmodi sermonibus passim iactandis, quosdam verbis, nonnullos muneribus, quosdam etiam metu sui adduxit, ut auxilia pollicerentur.

Cyaxares eo motu cognito et ipse sese parat, et missis ad commune et regem Persarum Cambysem legatis auxilia petit, et Cyrum sororis filium auxiliorum ducem: nam in classem virorum iam transierat. Persis belli societatem pollicitis, seniores Cyrum expeditionis Medicae ducem creant, triginta milibus scutatorum, sagittariorum et funditorum delectis. creatus imperator re cum patre communicata ad Medos abit cum exercitu. quo cum ante Assyriorum adventum pervenisset, bellicas exercitationes suis mi-

δὲ παρὰ Κυαξάρου ἧκεν ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρείη πρεσβεία, καὶ "δεῖ παρεῖναι καὶ σέ. φέρω δέ σοι καὶ στολὴν τὴν καλλίστην· βούλεται γάρ σε προσάγειν ἐστολισμένον λαμπρότατα, ἵν' οὕτω τοῖς Ἰνδοῖς ὀφθείης." ὡς δ' ἀφίκετο ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ Περσικῶς ἐσταλμένος εἰσῄει πρὸς αὐτόν, ἠχθέσθη ἐκεῖνος τῇ λιτότητι τῆς στολῆς. κληθέντες δὲ οἱ Ἰνδοὶ εἶπον ἐστάλθαι παρὰ τοῦ σφετέρου βασιλέως ἐρωτῶντος ἐξ οὗ ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ, τὰ αὐτὰ δὲ πυθέσθαι κἀκείνου, καὶ ἀμφοτέροις εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς τὸ
B δίκαιον σκεψάμενος μετὰ τοῦ ἠδικημένου ἔσεται. πρὸς ταῦτα ὁ Κυαξάρης ἔφη "ἡμεῖς μὲν ἀδικοῦμεν οὐδὲν τὸν Ἀσσύριον, ἐκείνου δὲ ὅ τι λέγει πυνθάνεσθε." ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν "εἰ παρ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαί φησιν ὁ Ἀσσύριος, ὦ Ἰνδοί, αὐτὸν αἱρούμεθα δικαστὴν τὸν βασιλέα ὑμῶν."

Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο· ὁ δὲ Κῦρος μὴ θέλων ἄπρακτον καθῆσθαι τὴν ἑαυτοῦ στρατιάν, τῷ Κυαξάρῃ φησίν "ἔναγχος μέμνημαί σου ἀκούσας ὡς ὁ Ἀρμένιος οὔτε στράτευμα πέμπει σοι οὔτε τὸν δασμὸν δίδωσι, τὰς συνθήκας ἠθετηκώς. εἰ οὖν βούλει, πέμψον ἐμέ, ἱππέας μοι μετρίους προσθέμενος· καὶ οἶμαι σὺν τοῖς θεοῖς ὡς καὶ τὸ στράτευμα πέμψει καὶ
C ἀποδοίη καὶ τὸν δασμόν." ὡς δὲ ἐφῆκεν ὁ Κυαξάρης, ὑποσχό-

1 παρείη A Xenophon, παρῄει PW. 6 λιτότητι] φαυλότητι codex Colberteus.

litibus imperat. interea a Cyaxare arcessitur ut Indicae legationi audiendae adesset, missa veste pulcherrima, ut summo in splendore ab Indis conspiceretur. cum autem Cyrus ad ianuam Cyaxaris cum exercitu venisset, Persicoque habitu ad eum introiisset, aegre tulit ille vestis tenuitatem. Indi vocati referunt se a suo rege missos esse, ut cognoscerent quae causa belli esset inter Medos et Assyrium, eademque ex illo etiam percontarentur, et utrisque dicerent regem Indorum aequitate cognita iis fore adiutorem qui iniuriis afficerentur. ad haec respondit Cyaxares, se quidem nullam Assyrio facere iniuriam, quid autem ille dicat, id eis ex ipso esse cognoscendum. Cyrus item "si quam," inquit, "Indi, Assyrius iniuriam sibi a nobis esse ortam queritur, ipsum regem vestrum iudicem sumimus."

His legati auditis abierunt: Cyrus vero, ne suus exercitus desideret otiosus, Cyaxari ait "memini me nuper ex te audire, Armenium neque milites neque tributa tibi mittere, pactis violatis. quod si vis, mediocrem equitum numerum mihi adiungito: effecturum enim confido, adiutore deo, ut et copias et tributa tibi mittat." assenso Cyaxare pollicitoque, ubi ad

μενος ὅτε τοῖς ὅροις πλησιάσει τῆς Ἀρμενίας πέμψειν αὐτῷ τοὺς
ἱππέας, ἀπήει ὁ Κῦρος ὡς πρὸς θήραν ἐξιών· καὶ γὰρ εἰώθει W I 107
θηρᾶν μέσον τῶν ὁρίων ἀμφοῖν, τῶν τε Μήδων φημὶ καὶ τῶν
Ἀρμενίων. καὶ ἀπελθὼν ἐθήρα καὶ ἐπέβαινε τῶν ὀρῶν τῆς Ἀρ-
μενίας ἐπὶ τὸ πρόσω χωρῶν ἠρέμα. ὡς δ' ᾔσθετο ταῦτα ὁ Κυ-
αξάρης, ἀπέστειλεν αὐτῷ τοὺς ἱππεῖς. ἐλθόντων δ' ἐκείνων
συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχας ἐξέφηνε τὸ ἀπόρρητον, καὶ ἥκειν ἔφη
διὰ τὸν Ἀρμένιον ἀγνωμονήσαντα πρὸς τὸν Κυαξάρην. καὶ τῷ
μὲν Χρυσάντᾳ ἐνετέλλετο τοὺς ἡμίσεις λαβεῖν τῶν Περσῶν καὶ εἰς
τὰ ὄρη τῶν Ἀρμενίων γενέσθαι, φυλάττεσθαί τε μὴ γνωσθῆναι D
ὅτι στράτευμα εἴη ἐν τούτοις, ἀλλά τινας προπέμπειν λησταῖς
ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, ὥστε εἴ τινες τούτοις
ἴσως ἐντύχοιεν, κλῶπας νομίζειν εἶναι. καὶ ὁ μὲν Χρυσάντας
μετὰ τῶν Περσῶν ἐπὶ τὰ ὄρη ἐχώρει, ὁ δὲ Κῦρος πέμψας πρὸς
τὸν Ἀρμένιον ἐκέλευεν ὡς τάχιστα οἴσειν καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ
στράτευμα, καὶ αὐτὸς ἀπήει συντεταγμένος. ὡς δ' ἤκουσε ταῦτα
ὁ Ἀρμένιος, ἐξεπλάγη, καὶ ἔπεμπε μὲν ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ
στρατιάν, ἔπεμπε δὲ καὶ τὰς γυναῖκας τόν τε νεώτερον υἱὸν καὶ
τὰ χρήματα εἰς τὰ ὄρη· οὐ γὰρ τεῖχος τῇ σφῶν κατοικίᾳ περιε-
βέβλητο. ἐπεὶ δὲ οἱ πρὸς τὰ ὄρη πεμφθέντες ἐνέπεσον τοῖς ἐκεῖ P I 150
ἐφεδρεύουσι, καὶ αἵ τε γυναῖκες καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρμενίου καὶ αἱ
θυγατέρες ἑάλωσαν, ἀπορῶν αὐτὸς καὶ ἑαυτὸν τῷ Κύρῳ παρέ-
δωκεν.

10 γνωρισθῆναι A. 12 ἴσως τούτοις A. 21 καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ ἀρμενίου A.

Armeniae fines accessisset, se illi equites missurum, Cyrus proficiscitur quasi venatum exiret: nam venari consueverat intra fines amborum, Medorum inquam et Armeniorum. inter venandum igitur montes Armeniae conscendit et paulatim ulterius progreditur. quo Cyaxares cognito equites illi mittit. quibus acceptis tribunos convocat, arcanum profert: se adesse propter Armenii iniquitatem, qui datam Cyaxari fidem violet. Chrysantae mandat ut semisse Persarum accepto Armeniae montes occupet, et caveat ne cognoscatur exercitum in eis versari, sed quosdam praemittit et numero et habitu praedonibus similes, ut si qui forte in illos inciderint, latrones esse existiment. ita Chrysantas montes conscendit: Cyrus legatis ad Armenium missis imperat ut quamprimum et tributa et milites adducat: ipse instructo exercitu proficiscitur. Armenius his auditis perculsus et copias contrahit et uxores ac filium iuniorem cum pecuniis in montes mittit: neque enim regiam habebat munitam. qui cum in eos incidissent qui illic in insidiis erant, capiuntur uxores regiae, filius et filiae: ipse quoque animo aestuans Cyro se dedit.

17. Ἐν τούτοις δὲ ὁ πρεσβύτερος τοῦ Ἀρμενίου παῖς Τιγράνης ἀπόδημος ὢν προσήει, ὅς ποτε σύνθηρος τῷ Κύρῳ ἐγένετο, καὶ γνοὺς τὰ συμβάντα εὐθὺς ὡς εἶχε πρὸς τὸν Κῦρον ἀπήει· καὶ ἰδὼν τόν τε πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους, ἐδάκρυσεν. ὁ δὲ Κῦρος "εἰς καιρὸν ἥκεις" ἔφη. καὶ πολλὰ τῷ Ἀρμενίῳ διαλεχθεὶς καὶ ἀδι-
B κοῦντα ἐλέγξας, τέλος ἔφη "λέγε μοι πόση σοι δύναμίς ἐστι, πόσα δὲ χρήματα." τοῦ δὲ εἰπόντος ἱππεῖς μὲν ὀκτακισχιλίους εἶναι, πεζῶν δὲ μυριάδας τέσσαρας, χρήματα δὲ εἰς ἀργύριον λογισθέντα πλείω τρισχιλίων ταλάντων, ὁ Κῦρος "τῆς μὲν στρατιᾶς" ἔφη "τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμψον, τῶν δὲ χρημάτων ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων τοῦ ἐτησίου δασμοῦ διπλάσια Κυαξάρῃ ἀπόδος· ἐμοὶ δ'" ἔφη "ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον." καὶ ταῦτα εἰπὼν τήν τε γυναῖκα τῷ Ἀρμενίῳ καὶ τοὺς παῖδας δῶρον ἔδωκε, καὶ τῷ Τιγράνῃ τὴν οἰκείαν νεογάμῳ ὄντι, καὶ ἀφῆκε πάντας.

C Ἀρμενίοις δὲ καὶ Χαλδαίοις ὁμοροῦσι διαφοραὶ ἦσαν ἀεὶ καὶ μάχαι· τούτους δ' ἀλλήλοις ὁ Κῦρος κατήλλαξε, καὶ οὕτως ἀπήει. καὶ τὸ μὲν στράτευμα ὃ ἐκ τοῦ Ἀρμενίου ἔλαβεν ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην, ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, μετέδωκε τῶν χρημάτων τοῖς αὑτοῦ ταξιάρχαις. εἶτα σὺν τῷ Κυαξάρῃ ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο καὶ λείαν πολλὴν ἐκεῖθεν συνήγαγον. ὡς δὲ προσιόντας καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ἐπύθοντο,

2 σύνθορος A. 11 πέμψον A. 13 δάνεισον om C. 18 μὲν om A.

Fontes. *Cap.* 17. *Xenophontis de Cyri disciplina* 3 1—4 2.

17. Interea natu maior Armenii filius Tigranes, quem aliquando in venatione socium Cyrus habuerat, cum peregre abfuisset, reversus cognito suorum casu statim sine ulla cunctatione Cyrum convenit; cumque patrem et matrem et sorores uxoremque suam captivas vidisset, lacrimat. cui Cyrus "tempestive" inquit "ades:" longoque sermone cum Armenio habito, eiusque perfidia convicta, tandem dicere iubet quantas habeat copias, quantum item pecuniae. cum ille responderet, equitum octo, peditum quadraginta milia; pecuniae, si ad argenti rationem computaretur, ultra tria milia talentum; Cyrus exercitus semissem secum mitti iubet, de pecunia pro quinquaginta talentis annui tributi duplum Cyaxari mitti, et sibi tantundem mutuo dari. his dictis uxorem et liberos Armenio donat, Tigrani item coniugem suam reddit recens nuptam, et omnes dimittit.

Inter Chaldaeos porro et Armenios, ut inter vicinos solet, assiduae contentiones et pugnae erant: quibus inter se reconciliatis Cyrus recedit. ac milites ab Armenio acceptos ad Cyaxarem mittit: ipse in Mediam reversus pecuniam inter tribunos distribuit. deinde cum Cyaxare impressionem in agrum hostilem facit, castrisque positis magna praeda potitur. ut autem

συντεταγμένοι προσῄεσαν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ἀλλήλων παρασάγγην ἀπέχοντες. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐξαγαγὼν ὁ Κῦρος τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα παρετάξατο, καὶ καθ' ἕτερον κέρας σὺν τοῖς Μήδοις ὁ Κυαξάρης, ἑτέρωθεν δ' οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ συμμαχοῦντες αὐ- D τοῖς. καὶ παραθήξαντες ἀλλήλους οἱ Πέρσαι ὁμόσε δρόμῳ ἐφέροντο, καὶ ὁ Κῦρος αὐτός. οἵ γε μὴν πολέμιοι οὐκέτ' ἔμενον, ἀλλ' ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. καὶ οἱ Πέρσαι αὐτοῖς ἐφεπόμενοι ὠθουμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρώννυσαν, τοὺς δὲ εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες ἐφόνευον. καὶ οἱ τῶν Μήδων δὲ ἱππεῖς εἰς τοὺς τῶν πολεμίων ἱππέας ἤλαυνον· οἱ δ' ἐνέκλινον· ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων. ἰδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμάχων W I 108 ταῦτα, ἀνέκραγον καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, καὶ τοὺς πέπλους P I 151 περιρρηγνύμεναι καὶ δρυπτόμεναι ἱκέτευον πάντας ἀμῦναι καὶ αὐταῖς καὶ τέκνοις καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. δείσας δ' ὁ Κῦρος μὴ ὀλίγοι ὄντες, εἰ βιάσαιντο εἰς τὸ χαράκωμα εἰσελθεῖν, ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖεν, παρηγγύησεν ὑπὸ πόδα ἀνάγειν ἔξω βελῶν· καὶ ταχὺ τὸ κεκελευσμένον ἐποίησαν. εἶτ' ἀπήγαγε τοὺς οἰκείους ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. οἱ δ' Ἀσσύριοι, καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος καὶ σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν.

8 τὰς add A Xenophon. 14 περιρηγνύμεναι PW, καραρρηγνύμεναι A, καταρρηγνύμεναι Xenophon. 17 ὄντες εἰσβιάσαιντο A. 18 σφαλοῖεν A.

Assyrios etiam accedere cognoverunt, instructa acie progressi, intervallo parasangae ab hostibus castra metantur. postridie Cyrus suos milites eductos ordinat, Cyaxares cum Medis alterum cornu occupat. ex adverso idem et Assyrii cum suis foederatis faciunt. Persae inter sese cohortati ipseque Cyrus cursu feruntur in hostes: qui vitato illorum impetu ad munitiones se recipiunt. instant Persae et, dum alii alios urgent, multos sternunt: et eos etiam qui in fossas inciderant saltu consecuti caedunt. Medorum item equites hostium equites invadunt: cedunt illi: fit fuga et equorum et virorum, et utrorumque caedes. quae cum Assyriorum et foederatorum uxores viderent, exclamant et consternatae currunt et vestes lacerantes plangentesque viros obtestantur ut semetipsos, ut uxores, ut liberos defendant. ibi reges cum fidissimis aditu castrorum occupato pugnam et ipsi cient et caeteros cohortantur. veritus igitur Cyrus ne, si vi penetrarent in hostile vallum, pauci a multis circumvenirentur, signum receptui dat, ut milites paulatim extra teli iactum recederent. quod cum celeriter fecissent, suos tantum abducit quantum rectum esse videbatur, et castra locat. Assyrii vero, cum et imperator et fortissimus quisque cecidisset, animis angi;

ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι σφῶν, B πάντες ἤλγουν. ἐντεῦθεν ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. ὡς δὲ μεθ' ἡμέραν ἔρημον ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων χαράκωμα, διαβιβάζει τοὺς Πέρσας ὁ Κῦρος πρώτους, εἶτα καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην διέβαινον. τῷ μὲν οὖν Κύρῳ διώκειν τοὺς πολεμίους ἐδόκει, τῷ δέ γε Κυαξάρῃ τοὐναντίον ἅπαν ἦν αἱρετόν. καὶ ὁ Κῦρος "δὸς δή μοι τῶν Μήδων" ἔφη "τινὰς συμπορευομένους μοι, ἐκείνους δὴ ὅσοι μοι ἐθέλονται συνέψεσθαι προθυμήσονται." καὶ ὁ Κυαξάρης ἐφῆκε, καὶ τὸν ἀγγελοῦντα ταῦτα τοῖς Μήδοις τῷ Κύρῳ συνέπεμψεν.

Ἐν τοσούτῳ δὲ ἄγγελοι ἐκ τῶν Ὑρκανίων ἀφίκοντο. οἱ δ' C Ὑρκάνιοι ὅμοροι τῶν Ἀσσυρίων εἰσίν, ἔθνος οὐ πολύ, διὸ καὶ ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων ὑπήκοοι· ἐχρῶντο δ' αὐτοῖς οὔτ' ἐν πόνοις οὔτ' ἐν κινδύνοις αὐτῶν φειδόμενοι. καὶ τότε δὲ οὐραγεῖν ἐτετάχατο, ἱππεῖς ὄντες ὡς χίλιοι, ὅπως εἴ τι ὄπισθεν εἴη δεινόν, ἐκείνοις τοῦτ' ἐνσκήψειε πρὸ αὐτῶν. οἱ δὲ οἷα πάσχουσιν ἐννοούμενοι, ἔπεμψαν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον ἐροῦντας ὡς μισοῖντο δικαίως παρ' αὐτῶν οἱ Ἀσσύριοι, καὶ εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς ἔσοιντο σύμμαχοι καὶ ἡγήσοιντο. ὁ δὲ ἤρετο εἰ καταλήψοιντο αὐτούς· καὶ οἱ Ὑρκάνιοι εἶπον ὅτι κἂν αὔριον ἕωθεν πορεύοιντο εὔζωνοι, καταλήψοιντο σφᾶς. καὶ ὁ Κῦρος πί- D στεις ᾔτει ὡς ἀληθεύοιεν· οἱ δὲ ὁμήρους κατέθεντο παρασχεῖν εἰ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς δεξιὰν δοίη καὶ πιστὰ θεῶν ποιήσαιτο. καὶ ὁ

16 οἷα] τοῖς codex Colberteus. 20 καταλήψοιντο A, καταλήψοιτο PW.

Croesus et alii foederati dolere; castrisque noctu desertis discedere. mane cum viderent vallum hostium esse vacuum, Cyrus Persas primos traducit, Cyaxaris copiis sequentibus: cumque persequi hostes consultum putaret, Cyaxares autem quidvis mallet, petit ut Medos qui sponte sequi vellent sibi traderet. annuit Cyaxares et praeconem cum Cyro mittit qui Medis ea nuntiet.

Interea nuntii ab Hyrcanis veniunt: Assyriorum hi vicini sunt, gens ob paucitatem subiecta Assyriis, qui ita eis utebantur ut nec in laboribus nec in periculis eis parcerent. tum autem agmen claudere iussi erant, equites circiter mile, ut si quid a tergo periculi esset, id in eos primos verteretur. hi igitur aerumnis suis consideratis legatos ad Cyrum mittunt, qui dicerent Assyrios sibi iure invisos esse: si vellet, se duces fore et adiutores ad eos persequendos. Cyrus rogat an eos adipisci possint. respondent Hyrcani, si vel postridie mane expediti proficiscantur, hostem assecuturos esse. tum Cyrus petit firmari sibi fidem ab eis: pollicentur illi se obsides daturos si vicissim dexteras daret et sacramento firmaret fidem. annuit Cyrus: quod

μὲν Κῦρος δίδωσιν αὐτοῖς πιστά, ἦ μὴν ἐὰν ἃ λέγουσιν ἐμπεδώσωσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν τι παρ' αὐτῷ.

Ἐπὶ τούτοις ὁ Κῦρος ἔτι φάους ὄντος ἐξῆγε τὸ στράτευμα, καὶ ὁ Τιγράνης μετὰ τῶν Ἀρμενίων συνῆν, καὶ τοὺς Ὑρκανίους δὲ περιμένειν ἐκέλευσεν, ἵν' ἅμα ἴοιεν. τῶν δὲ Μήδων σχεδὸν ἅπαντες συνεξῄεσαν τῷ Κύρῳ. ἡγεῖσθαι οὖν τοὺς Ὑρκανίους ἐκέλευε· καὶ πολλὴν ὁδὸν διανύσας πλησίον γίνεται τοῦ τῶν Ὑρκανίων στρατεύματος. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦτο τὸν Κῦρον ἐδίδασκον, P I 152
καὶ ὃς ἐκέλευσεν εἰ φίλοι εἰσὶν ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. καὶ οἱ Ὑρκάνιοι ταῦτα ἐνωτισάμενοι παρῆσαν εὐθύς, τὰς δεξιὰς ὥσπερ εἴρητο ἀνατείνοντες. δεξιωσάμενος δὲ αὐτοὺς "εἴπατέ μοι" φησί, "πόσον ἀπέχει ἐνθένδε ἔνθα αἱ ἀρχαὶ τῶν πολεμίων εἰσὶ καὶ τὸ ἄθροον αὐτῶν;" οἱ δ' ἔφασαν ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγην. ἡγεῖσθαι οὖν τοὺς Ὑρκανίους ἐπέταττε. καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς Πέρσαις τὸ μέσον ἔχων ἐπορεύετο, τοὺς δὲ ἱππεῖς ἑκατέρωθεν ἔταξεν. ἐπεὶ δὲ φάος ἐγένετο καὶ ἔγνων τὰ δρώμενα οἱ πολέμιοι, οὐδεὶς ἐμάχετο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔφευγον οἱ δὲ καὶ ἀμαχεὶ ἀπώλλυντο.

18. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς τὰς γυναῖκας σὺν ταῖς B
ἁρμαμάξαις νυκτὸς προέπεμψεν ὡς ῥᾷον κατὰ ψῦχος πορεύοιντο (θέρος γὰρ ἦν), καὶ αὐτὸς τοὺς ἱππεῖς ἔχων ἐπηκολούθει. καὶ τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας τὰ αὐτὰ ποιῆσαι

11 ἀνατείναντες A. 19 ἀπώλοντο A. 21 ἁμάξαις A: Xenophon ἁρμαμάξαις.

Fontes. *Cap.* 18. *Xenophontis de Cyri disciplina* 4 2—5.

si re praestarent quae verbis profiterentur, se eis pro fidis amicis usurum, neque deteriore loco futuros quam Persas aut Medos.

His actis Cyrus cum adhuc luceret educit exercitum, Tigrane cum Armeniis comitante; et Hyrcanos etiam exspectare iubet, ut una irent. Medi vero fere omnes Cyrum sequebantur. iubet igitur Hyrcanos praecedere, multoque itinere confecto eorum exercitui appropinquat. de quo a legatis admonitus iubet, si amici sint, citra moram occurrere sublatis dexteris. faciunt illi ut iussi erant. quos Cyrus benigne acceptos dicere sibi iubet quantum absint hostium duces et universae copiae. cum responderent paulo plus parasanga, iubet ducere: ipse cum Persis in medio proficiscitur, alis equitum utrinque adiunctis. cum diluxisset, hostes re cognita partim fugere, partim sine pugna caedi.

18. Croesus autem Lydorum rex mulieres cum curribus noctu ablegarat ut in frigore proficiscerentur (aestas enim erat), et ipse cum equitibus sequebatur. idem et Hellespontiacae Phrygiae ducem fecisse memo-

W I 109 φασίν. ὡς δ' οἱ φεύγοντες αὐτοὺς κατελάμβανον, καὶ τὸ γινόμενον ἔγνων, ἔφευγον καὶ αὐτοί. τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα ἔτι ἐγγὺς ὄντα κατακαίνουσιν οἱ Ὑρκάνιοι. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐδίωκον, ὁ δὲ Κῦρος τοὺς σὺν αὐτῷ περιελαύνειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ κτείνειν μὲν τοὺς ἐξιόντας σὺν ὅπλοις, τοῖς δὲ μένουσιν ἐκήρυξεν ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τοὺς δ' ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· τὸν δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντα τῆς κεφα-
C λῆς στερεῖσθαι. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἐρρίπτουν ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον, καὶ ταῦτα οἱ τεταγμένοι κατέκαιον. ὁ δὲ Κῦρος ἐννοήσας ὡς ἦλθον οὔτε σῖτα οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἐκήρυξε τοὺς τῶν σκηνῶν ἐπιτρόπους παρεῖναι πάντας, καὶ ὡς παρῆσαν "ἄγετε ὦ ἄνδρες" ἔφη, "διπλάσια ἐν ἑκάστῃ σκηνῇ σῖτα παρασκευάσατε ἢ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις αὐτῶν καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε." καὶ οἱ μὲν ὡς παρηγγέλθησαν ἔπραττον. τῶν δὲ Μήδων τινὲς οἱ μὲν ἁμάξας προωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες μεστὰς ὧν δεῖται στρατιὰ προσήλαυνον, οἱ δὲ καὶ ἁρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων προσῆγον, καὶ ἐπιδεικνύντες Κύρῳ ἃ ἦγον
D πάλιν ἀπήλαυνον. ὁ δὲ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ἐδάκνετο καὶ κατεμέμφετο ἑαυτοῦ, καὶ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχας συνεβούλευεν ἱππικὸν καὶ τοὺς Πέρσας κτήσασθαι, ἵνα τούτῳ τοὺς ἱππότας διώκοιεν καὶ τοὺς φεύγοντας καταλαμβάνοιεν· καὶ οἱ ἄλλοι συνῄνεσαν. ἤδη δ' ὑπερμεσούσης ἡμέρας προσήλαυνον οἱ ἱππεῖς οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Ὑρκάνιοι ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας. τοῖς μὲν

3 ἔτι ante ἐγγὺς A Xenophon, post ὄντα PW. 17 προσῆγον Xenophon, προῆγον PW. 22 ἤδη δ'] ἤδ' A. 23 οἱ om A.

rant. quos cum ii qui fugerant assecuti, quo loco res esset, docuissent, et ipsi fugere incipiunt. Hyrcani autem Cappadocum regem in propinquo adhuc deprehensum occidunt. ac caeteri quidem persequendis hostibus intenti erant, Cyrus autem suos castra circumvehi iubet et qui armati egrederentur occidere: qui intra munitiones erant, ut arma in unum conferrent et equos ad tabernacula relinquerent, per praecones edicit; qui secus fecerit, capitale fore. itaque arma abiiciunt. ea in unum acervum congesta, quibus id negotii datum erat, cremant. deinde recordatus Cyrus se neque cibaria neque potum attulisse, omnes tentoriorum curatores convocat, et in omnibus tabernaculis duplum eius quod dominis eorumque servitiis pararint, instruere iubet. dum illi iussa exsequuntur, Medi qui longius excurrerant alii currus commeatu plenos adducunt, alii carpenta in quibus lectissimae feminae erant; iisque Cyro ostensis ad praedam redeunt. mordebat ea res Cyrum; et ipse sibi iratus tribunos convocat, suadet ut et ipsi equitatum instituant quo equites persequi et fugientes capere possint. assensere caeteri. interea Hyrcani et Medi, cum iam ultra meridiem esset, ca-

οὖν αἰχμαλώτοις ἀνδράσιν "ἄπιτε" εἶπε "τήν τε χώραν ὑμῶν ἐργαζόμενοι καὶ τὰς οἰκίας οἰκοῦντες καὶ γυναιξὶ ταῖς ὑμετέραις συνοικοῦντες καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἀπολαύοντες, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ διαγγέλλετε ταῦτα· ἓν γάρ τι καινὸν ἔσται ὑμῖν ὅτι οὐχ ὁ αὐτὸς ὑμῶν ἄρξει ὅσπερ καὶ πρότερον, τὰ δ' ἄλλα τὰ αὐτὰ ἔσται πάντα P I 153 ὑμῖν." οἱ μὲν οὖν προσκυνοῦντες ἀπῄεσαν· ὁ δὲ Κῦρος ἔφη "ὥρα δή, ὦ Μῆδοί τε καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν· παρεσκεύασται δὲ ὑμῖν δεῖπνα ὡς ἡμεῖς, ὦ βέλτιστοι, ἠδυνάμεθα. καὶ ὑμεῖς δέ, ὦ Ὑρκάνιοι" ἔφη, "διαγάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν, καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε· σῶαι γὰρ ὑμῖν αἱ σκηναὶ καὶ ἀκέραιοι." καὶ οἱ μὲν ἐποίουν ὡς ἐκελεύσθησαν· ὁ δὲ Κῦρος πολλοὺς τῶν Περσῶν διέπεμψε κύκλῳ τηρεῖν τὸ στρατόπεδον, ἵνα εἴ τίς τε ἔξωθεν προσίοι μὴ λάθοι, καὶ εἴ τις τῶν ἐντὸς ἀποδιδράσκει ἁλώσοιτο. καὶ οἱ μὲν Πέρσαι οὕτω διῆγον. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ τὰ λάφυρα τοῖς στρατιώταις διανεμηθῆναι προσέταξε, τοὺς δ' ἵππους B τοῖς Πέρσαις δοθῆναι, ἵνα ἱππεῖς καὶ αὐτοὶ ἔσοιντο. καί "τῷ Κυαξάρῃ δὲ ἐκλέξασθε" ἔφη "ὁποῖα οἴδατε κεχαρισμένα αὐτῷ· Πέρσαις δέ" ἔφη "τοῖς μετ' ἐμοῦ ὅσα ἂν περισσὰ γένηται, ταῦτα ἀρκέσει· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα, ὥστε ἴσως ἂν καὶ καταγελάσητε ἡμῶν εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιθείητε· ὥσπερ οἶδ' ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλωτα παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες." καὶ τοὺς ταξιάρχας καλέσας

5 ὅσπερ AW, ὥσπερ P. 6 ἔφη post δή A. 14 λάθοι A, λάθῃ PW. ἀποδιδράσκοι? 18 ἐκλέξασθαι A. 20 καὶ om A Xenophon.

ptivos et viros et equos adducunt. captivos iubet relictis equis domum reverti, agros colere, aedes suas tenere et suis uxoribus liberisque frui, atque idem nuntiare caeteris. unum duntaxat eis fore novum, quod non idem imperaturus esset qui prius: caetera futura eadem esse omnia. illi adorato rege discedunt: Cyrus autem Medis et Armeniis "cenae" inquit "tempus est; eaque parata, viri optimi, ut licuit. vos autem, Hyrcani, deducite eos in tabernacula, principes in maxima, caeteros prout rectum vobis videbitur. cenatote et ipsi: nam vestra tentoria salva sunt et inviolata." dum hi iussa exsequuntur, Cyrus Persarum multos mittit qui castra undique servarent, ut et si quis foris accederet non lateret, et qui intus aufugerent deprehenderentur. postridie spolia dividi iubet inter milites, et equos Persis dari, ut et ipsi equites evaderent; et Cyaxari ea eximi quae ei grata esse scirent: Persas suos iis fore contentos quae superessent. "neque enim nos" inquit "delicate sumus educati; et fortasse deriseritis nos, si quid elegans nobis tribueritis, quemadmodum novi multam risus materiam prae-

τοὺς ἵππους λαμβάνειν ἐκέλευσε καὶ κληρωσαμένους ἴσους λαμβάνειν ἑκάστους.

C 19. Ἐν τούτῳ δὲ παρῆν Γωβρύας Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ, καὶ τὸν Κῦρον ᾔτει θεάσασθαι. ἤχθη οὖν πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν "ὦ δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος, ἔχων καὶ τεῖχος ὀχυρόν, καὶ χώρας ἄρχω πολλῆς· ἔχω δὲ καὶ ἵππον εἰς χιλίαν, ἣν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμην, καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα. ἐπεὶ δ' ὁ μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοὶ ὅτι τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα φθονήσας ἀπέκτεινεν, ἥκω πρὸς σὲ καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ
W I 110 τιμωρὸν αἰτοῦμαι γενέσθαι μοι." Κῦρος δὲ ἀπεκρίνατο "ἤνπερ,
D ὦ Γωβρύα, ὅσα φῂς καὶ φρονῇς, δέχομαί τε ἱκέτην σε καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παιδὸς τὸν φόνον σὺν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι." ὁ δέ "ἐπὶ τούτοις" ἔφη "ἀληθεύων ἐγὼ δίδωμί σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν."

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη ἀπιέναι κελεύει τὸν Γωβρύαν ἔχοντα καὶ τὰ ὅπλα. καὶ ὁ μὲν ἀπῄει· οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν ἐξῃρηκότες Κύρῳ τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα ἣ καλλίστη λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γενέσθαι, καὶ μουσουργοὺς δὲ

6 ἄρχων (ν ab al. m. add. videtur) A. 7 χίλια A: Xenophon χιλίαν vel, secundum meliores libros, χιλίαν τριακοσίαν. 9 ὑφημῶν A. 13 φρονῇς A, φρονεῖς PW. τε] σε A. 15 ἀληθευομένοις vel ἀληθευόμενος Xenophon, qui haec Cyro tribuit. 18 ἀπίῃ A.

Fontes. *Cap.* 19. *Xenophontis de Cyri disciplina* 4 6—5 3.

bituros ubi equis insederimus atque etiam in terram deciderimus." vocatis tribunis equos sorte aequaliter inter eos distribui iubet.

19. Interea Gobryas Assyrius, homo senex, cum equestri comitatu adest, seque ad Cyrum spectandum admitti petit. ad quem adductus "domine" inquit, "ego sum genere Assyrius, arcemque validam habeo et amplae dicioni impero. sunt mihi et ad mile equites, quos regi Assyriorum praebere fui solitus, cuius summa amicitia fui usus. postquam vero is a vobis interiit, eius vero filius, mihi inimicissimus ob filium meum unicum et carissimum ex invidia interfectum, regnum suscepit, ad te venio, meque tibi trado servum et commilitonem, petens ut iniuriam mihi factam ulciscaris." Cyrus respondet "si, Gobrya, ita sentis ut loqueris, te et supplicem suscipio et caedem filii tui me ulturum deo iuvante polliceor." tum Gobryas "horum in fidem do tibi meam dextram et accipio tuam."

His actis, et Gobrya cum armis dimisso, Medi aderant, qui Cyro pulcherrimum tabernaculum et Susianam mulierem quae Asianarum pulcherrima fuisse traditur et duas musicas praestantissimas, Cya-

δύο τὰς κρατίστας, καὶ Κυαξάρῃ τὰ δεύτερα· τὰς δὲ περισσὰς σκηνὰς Κύρῳ παρέδοσαν ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν τοῦ Κυαξάρου φυλάττειν ἐκέλευσε τοὺς ἐκείνου οἰκειοτάτους, καί "ὅσα ἐμοὶ δίδοται, ἡδέως" ἔφη "δέχομαι." καλέσας P I 154 δὲ Ἀράσπην Μῆδον, ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παίδων ἑταῖρος, ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν. ἦν δὲ αὕτη μὲν γυνὴ Ἀβραδάτου τοῦ Σούσων βασιλέως, ὃς ἁλισκομένου τοῦ στρατοπέδου οὐ παρῆν, πεμφθεὶς περὶ συμμαχίας παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πρὸς τὸν Βακτρίων βασιλέα, ξένος ὢν ἐκείνῳ.

Πρωῒ δὲ ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν Κῦρος ἔφιππος καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γενόμενοι εἰς δισχιλίους. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίνονται εἰς τὸ Γωβρύα χωρίον αὐτοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι. μαθὼν οὖν ἐκεῖ ὅτι τοῖς Ἀσσυρίοις ἐν Βαβυλῶνι πολλαπλασία τῆς πρώην δυνάμεως παρεσκεύασται, "ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος" ἔφη. ὡς δὲ πορευόμενοι τεταρταῖοι B πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο, καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἤδη ἐτύγχανον, τοὺς μὲν πεζοὺς καί τινας τῶν ἱππέων κατέσχε πρὸς ἑαυτόν, τοὺς δ' ἄλλους ἱππεῖς ἀφῆκε καταθεῖν, κελεύσας τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας τῶν ἐντυγχανόντων αὐτοῖς κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ λείαν ὅσην ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν. καὶ ἧκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ λείαν ὅτι

2 Κύρῳ] κύκλῳ A. 4 δίδοτε Xenophon. 6 αὕτη γυνὴ A, αὕτη ἡ γυνὴ Xenophon. 11 οἱ add A Xenophon. 15 εὐθὺ add A Xenophon. βαβυλῶνος A Xenophon, Βαβυλῶνα PW.

xari vero secundaria munera elegerant. supervacua tabernacula Cyro tradiderunt ut eis Persae uterentur. Cyrus quae Cyaxari destinarant ab illius intimis asservari iubet: quae sibi data essent, grato animo se accipere ait. Araspi Medo a puero amico custodienda tradit et tabernaculum et mulierem. erat ea uxor Abradatae Susiorum regis, qui dum castra caperentur abfuerat legatus ad petendam Bactrianorum regis societatem, hospitis sui.

Mane Cyrus eques cum Persico equitatu, duobus milibus numero, ad Gobryam proficiscitur; ac die altero et ipsi et eorum socii in Gobryae arcem perveniunt. ibi cum didicisset Assyrios Babylone longe maiores copias quam prius habuissent comparasse, Babylonem se duci iubet. quarto die cum ad fines Gobryanae dicionis pervenissent et iam in hostili agro versarentur, pedites et equitum nonnullos apud se retinet, reliquos equites excurrere iubet et quos armatos invenerint occidere, caeteros et omnem praedam ad se adducere. cum iis Persarum etiam quosdam emisit; quorum multi equis devoluti, multi etiam maxima

πλείστην ἄγοντες. εἶτα πρὸς Βαβυλῶνα ᾔει ὥσπερ ἐν μάχῃ παραταξάμενος. ὡς δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν, εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξιὼν ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, καὶ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ C *μάχοιτο ἄν· εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ταῦτα εἶπεν· ὁ δ' Ἀσσύριος πέμψας ἔλεγεν "ὁ δεσπότης ὁ σός, ὦ Γωβρύα, ἀνταποκρίνεται, ἐὰν βούλησθε μάχεσθαι, ἥκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὔπω ἡμῖν σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα."*

Καὶ ὁ μὲν ἀπήγγειλε ταῦτα τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ ἀπήγαγε τὸ στράτευμα. καὶ τὸν Γωβρύαν περὶ τοῦ Γαδάτα ἠρώτα. ὁ δὲ Γαδάτας βασιλέως τινὸς ἦν υἱός, ἑταῖρος τοῦ Ἀσσυρίου, ὃν συμπίνοντα αὐτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμε καὶ ἐκτομίαν ἐποίησεν· ὃς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τελευτήσαντος τότε τὴν βασιλείαν εἶχεν εὐνοῦχος ὤν. D *πρὸς τοῦτον οὖν ἀπιέναι τὸν Γωβρύαν ἤθελε καὶ ἄγειν πρὸς ἑαυτόν. ὁ δὲ ἀπῆλθε. καὶ ἐντυχὼν καὶ ὅσα παρὰ Κύρου ἐνετάλθη εἰπὼν ὁ μὲν ἐπανῆλθεν, ὁ δὲ Γαδάτας τῷ Ἀσσυρίῳ συμμαχεῖν προσποιούμενος, καὶ φρούριόν τι τοῦ Ἀσσυρίου πρόβολον ὂν τοῦ πολέμου δόλῳ κατασχών, καὶ τῷ Κύρῳ αὐτὸ παραδούς, ἦλθε καὶ αὐτὸς πρὸς Κῦρον. καὶ δεξιωθεὶς "ὦ Γαδάτα" ἤκουσε, "παῖδας μὲν ὡς ἔοικε ποιεῖσθαί σε ἀφείλετο ὁ Ἀσσύριος, οὐ μέντοι καὶ κτᾶσθαι φίλους ἐστέρησεν." ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπε.*

1 *ἄγοντες*] *φέροντες* A: illud Xenophon. 2 *ἐξίεσαν* A: Xenophon *ἀντεξῄεσαν*. 3 *προσπελάσαντα* A. 9 *ἡμῶν* A. 11 *Γαδάτα*] *γαδάτου* A hic et infra. 16 *καὶ* ante *ὅσα* om A. 19 *αὐτὸ*] *αὐτῷ* A.

praeda parta redierunt. deinde versus Babylonem progreditur instructa velut ad praelium acie. cum Assyrii non egrederentur, iubet Gobryam adequitare ad moenia et dicere, si velit rex egredi in aciem et pro regione dimicare, se illi pugnae copiam facturum; sin regionem non defenderit, necesse fore ut pareat victoribus. quae cum Gobryas dixisset, Assyrius misit qui ei diceret "dominus tuus, Gobrya, respondet, si pugnare velitis, ut in diem trigesimum redeatis: nondum enim nobis esse otium, qui adhuc instruamur."

His renuntiatis Cyrus exercitu reducto Gobryam de Gadata rogat: qui cum regis filius et Assyrii sodalis esset, in convivio ab illo comprehensus et castratus, patre mortuo regnum eunuchus tenebat. ad eum igitur adducendum mittit Gobryam; qui iussa et mandata regis exsecutus rediit. Gadatas autem cum Assyrii societatem simularet, et castellum quoddam Assyrii occupasset, bellum inferenti impedimento futurum, eo tradito humaniter a Cyro excipitur cum hac oratione: "Assyrius tibi, Gadata, procreandi liberos facultatem ademit, non etiam

τοῦ δὲ φρουρίου ὑπὸ τὸν Κῦρον γεγενημένου, καὶ Καδούσιοι καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι πλείους συνεστρατεύοντο αὐτῷ. ἐπὶ τούτοις προσέρχεται Κύρῳ ὁ Γαδάτας λέγων ὡς ὁ Ἀσσύριος περὶ τοῦ φρουρίου πυθόμενος καὶ χαλεπήνας συσκευάζοιτο εἰς τὴν ἐμὴν P I 155
ἐμβαλεῖν χώραν. "ἐὰν οὖν ἀφῇς με, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι· τῶν δ' ἄλλων μείων μοι λόγος." ἤρετο οὖν ὁ Κῦρος "ἐὰν ἴῃς, πότε ἔσῃ οἴκοι;" ὁ δέ "εἰς τρίτην" ἔφη "δειπνήσω ἐν W I 111
τῇ ἡμετέρᾳ." "ἐγὼ δέ" ἔφη ὁ Κῦρος "ποσταῖος ἂν ἐκεῖσε ἀφικοίμην σὺν τῷ στρατεύματι;" καὶ ὁ Γαδάτας "οὐκ ἂν δύναιο" ἀπεκρίνατο "δέσποτα, εἰ μὴ ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν." καὶ ὁ Κῦρος "σὺ τοίνυν" ἔφη "ἄπιθι τάχιστα, ἐγὼ δ' ὡς ἂν δυναίμην πορεύσομαι." καὶ ὁ μὲν Γαδάτας ἀπῄει, ὁ δὲ Κῦρος τοῖς ἄρχουσι τῶν συμμάχων εἶπε δεῖν τῷ Γαδάτᾳ ἐπαμῦναι παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πολεμουμένῳ, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ. καὶ πάντες συνέφασαν. B
ὁ δέ "ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ" ἔφη, "ἄγετε πορευσώμεθα, ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν τοὺς δυνατωτάτους λαβόντες καὶ τριῶν ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια, ἵν' εὔζωνοι ἴωμεν." οὕτω δὲ συσκευασάμενοι μέσων νυκτῶν τῆς ὁδοῦ εἴχοντο, τοῦ Γωβρύου σφῶν ἡγουμένου.

Καὶ ὁ μὲν Κῦρος οὕτως ἀπῄει· (20) *ἀπιόντι δὲ τῷ Γαδάτᾳ τῶν τις παρ' αὐτῷ δυνατῶν ἐπεβούλευσεν ἐκείνῳ, καὶ πέμψας πρὸς τὸν Ἀσσύριον ἐδήλου τὴν τοῦ Γαδάτα δύναμιν καὶ ὡς ἥκει, καὶ ἐνεδρεῦσαι αὐτῷ ἐνετέλλετο, ἵν' οὕτως αὐτόν τε συλ-*

1 *Καδούσιοι* hic et infra codex Ducangii, *Καδδούσιοι* PW. 2 *ἐπὶ*] *καὶ ἐπὶ* A. 8 *ἡμετέρᾳ*] *ἡμέρᾳ* A. 10 *ἐλθὼν* A. 15 *δοκεῖ* A. 17 *ὦμεν* alter codex Wolfii. 22 *ἥκει* A, *ἥκειν* PW, quae post *δύναμιν* interpungunt.

FONTES. *Cap.* 20. *Xenophontis de Cyri disciplina* 5 4—6 1.

parandi amicos." eo castello subacto Cadusii, Sacae et plures Hyrcani se ad Cyrum conferunt. sed Gadatas nuntiat Assyrium ob iacturam illam iratum suae dicioni bellum illaturum. si dimitteretur, se loca munita defensurum: de caeteris minus esse sollicitum. rogatus a Cyro quanto tempore suum regnum attingere posset atque ipse cum exercitu consequi, respondet se quidem intra triduum ibi cenaturum, ipsum vero ante septem aut octo dies eo pervenire non posse. tum Cyrus "tu" inquit "quam celerrime abi, ego vero ut potero proficiscar;" et convocatis sociorum principibus, Gadatae homini bene merito qui ab Assyrio oppugnaretur opem esse ferendam ait. iis assensis "quia" inquit "vobis idem videtur, eamus, sumptis et viris et equis fortissimis ac tridui commeatu, ut expediti simus." sic parati media nocte Gobrya duce iter ingrediuntur.

20. Gadatae vero quidam ex eius magnatibus insidiatus, Assyrio vires eius et iter nuntiat; monet ut eum per insidias cum suis compre-

λάβοι τὸν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν
ὁ Ἀσσύριος, ἐνήδρευσεν. ὡς δ' ἐγγὺς ὁ Γαδάτας τῆς ἐνέδρας
C ἐγένετο καὶ ἤδη ἐδόκει εἶναι ἁλώσιμος, ἀνίσταται ἐκ τῆς ἐνέδρας.
ὁ δὲ τῷ Γαδάτᾳ ἐπιβουλεύων ἐν τούτῳ παίει αὐτὸν καὶ πλήττει
κατὰ τὸν ὦμον, οὐ μέντοι καιρίως· ποιήσας δὲ τοῦτο πρὸς τὸν
Ἀσσύριον παραχρῆμα ἀποχωρεῖ καὶ ἐδίωκε σὺν αὐτῷ. οἱ μὲν
οὖν τοῦ Γαδάτα ἡλίσκοντο, οἱ δ' ἔφευγον τοὺς χαλινοὺς τρέ-
ψαντες· καὶ ἤδη προσιόντα καθορῶσι τὸν Κῦρον. ὁ δὲ ὡς ἔγνω
τὸ πρᾶγμα, ἐναντίος αὐτοῖς ἦγε τὴν στρατιάν. καὶ οἱ πολέμιοι
τοῦτον ἰδόντες ἐτράπησαν εἰς φυγήν, καὶ ὁ Κῦρος διώκειν ἐκέ-
λευσεν. ἡλίσκοντο τοίνυν καὶ ἄνδρες καὶ ἅρματα, καὶ πολλοὶ δὲ
ἐκτείνοντο, καὶ αὐτὸς ὁ τὸν Γαδάταν πλήξας· οἱ δ' ἄλλοι καὶ
αὐτὸς ὁ Ἀσσύριος εἰς πόλιν αὐτοῦ τινα μεγάλην κατέφυγον. καὶ
ὁ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος εἰς τὴν Γαδάτα χώραν ἀναχωρεῖ,
καὶ ᾔει τὸν Γαδάταν ἐπισκεψόμενος. καί οἱ ὁ Γαδάτας ἀπήν-
D τησεν ἐπιδεδεμένος τὸ τραῦμα, καὶ χάριτας ὡμολόγει λέγων ὡς
"ἔγωγε τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δὲ ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι, προ-
θύμως οὕτω μοι βοηθήσαντι."

Οἱ δέ γε Καδούσιοι ὀπισθοφυλακεῖν τεταγμένοι τότε παρὰ τοῦ Κύρου, καὶ μὴ μετασχόντες τῆς διώξεως, βουλόμενοι δὲ καὶ αὐτοὶ λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὐδὲν τῷ Κύρῳ κοινωσάμενοι καταθέουσι τὴν Βαβυλωνίαν. ἀπιὼν δὲ ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς πόλεως οὗ κατέφυγε, συντυγχάνει αὐτοῖς· καὶ γνοὺς μόνους ὄντας ἐπιτίθεται, καὶ τόν τε ἄρχοντα σφῶν ἀποκτείνει καὶ ἄλλους πολλούς,

9 ἐναντίως A. 23 κατέφυγεν, ἐντυγχάνει A.

hendat. Assyrius his auditis insidias ponit. ad quas cum Gadatas pervenisset iamque capi posse videretur, insidiator exsurgit et humerum eius ferit, non tamen letali vulnere; et statim ad Assyrium profectus cum eo Gadatam persequitur. cuius equites partim capiuntur, partim conversis frenis fugientes Cyrum adventare vident. is re cognita ducit contra hostes. qui illum conspicati vertuntur in fugam: Cyrus persequitur. capiuntur multi et currus et viri, multi occiduntur, et inter alios is etiam qui Gadatam vulnerarat: reliqui et ipse Assyrius in urbem quandam magnam se recipiunt. his peractis Cyrus in Gadatae regionem pergit, eum invisurus: Gadatas obligato vulnere ei occurrit, et gratiis actis se quantum in se fuerit periisse, sed strenua illius ope conservatum esse profitetur.

Cadusii vero a Cyro in subsidiis collocati cum persecutioni hostium non interfuissent, volentes et ipsi egregium facinus edere, Cyro inconsulto in provinciam Babyloniam incursionem faciunt. at Assyrius egressus urbem quo confugerat, iisque obviam factus, cum solos esse vidisset, eos invadit, et principem eorum cum multis aliis occidit, cae-

καὶ διώξας μέχρι τινὸς ἀπετράπετο. οἱ δὲ τῶν Καδουσίων ἐσώζοντο, περὶ δείλην ἦλθον εἰς τὸ στρατόπεδον. ὁ δὲ Κῦρος τοὺς μὲν τετρωμένους τοῖς θεραπεύσουσι παρεδίδου, τοῖς δ' ἄλλοις αὐτὸς προσῆγεν ἐν λόγοις παράκλησιν, καὶ ἄρχοντα ἑαυτοῖς ἐξ P I 156 ἑαυτῶν παρῄνει αἱρήσεσθαι. καὶ οἱ μὲν εἵλοντο. ὁ δὲ Γαδάτας ἧκε κομίζων τῷ Κύρῳ δῶρα παντοῖά τε καὶ πολλὰ καὶ πλείστους ἵππους. ὁ δὲ Κῦρος τοὺς μὲν ἵππους ἔφη δέχεσθαι, ἵν' ἐκπληρώσῃ τὸ Περσικὸν ἱππικὸν καὶ εἰς μυρίους περισταῖεν αὐτῷ οἱ ἱππεῖς, τὰ δὲ χρήματα ἀπαγαγεῖν αὐτῷ ἐνετέλλετο καὶ φυλάττειν ἔστ' ἂν καὶ αὐτὸν ἀντιδωρεῖσθαι γνοίη δυνάμενον. καὶ παρῄνει τὴν πόλιν αὐτοῦ ὑπὸ φυλακὴν ποιήσασθαι ἀσφαλῆ, αὐτὸν δὲ αὐτῷ συστρατεύεσθαι. καὶ ὁ Γαδάτας ἥσθη τῇ συμβουλῇ, συσκευασάμενός τε τῷ Κύρῳ συνείπετο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων ἀφίκετο, ἐνταῦθα τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια τὸ μὲν ἓν αὐτὸς προσβαλὼν καὶ B βιασάμενος ἔλαβε, τὰ δὲ δύο φοβῶν μὲν ὁ Κῦρος πείθων δὲ ὁ Γαδάτας παρεσκεύασαν παραδοῦναι τοὺς φυλάσσοντας.

Εἶτα πέμπει πρὸς Κυαξάρην ἀξιῶν ἥκειν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ ὧν ἂν δέοιντο βουλεύσαιντο. καὶ ὁ μὲν ἄγγελος ᾤχετο· ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὴν σκηνὴν ἣν οἱ Μῆδοι τῷ Κυαξάρῃ ἐξεῖλον κατασκευάσαι ὡς βέλτιστα τῇ τε ἄλλῃ παρασκευῇ καὶ τῷ γυναῖκα εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν ταύτῃ τὰς μουσουργοὺς αἵπερ τῷ Κυαξάρῃ ἐξῄρηντο. W I 112

2 τοὺς — θεραπεύσουσι A, τοῖς μὲν θεραπεύσουσι τοὺς τετρωμένους PW. 12 συστρατεύσασθαι A. 13 συσκευασάμενος A, συσκευαζόμενος PW. 14 οὗτος A. 15 ὄντα A, ὄντα τὰ PW. 19 περὶ ὧν om A.

teros aliquamdiu persequitur. qui ex Cadusiis evaserant, sub vesperam in castra revertuntur. Cyrus vulneratos tradit medicis: reliquos ipse consolatus monet ut suae gentis ducem eligant. interea Gadatas multa et omnis generis munera offert et equos plurimos. Cyrus equos se accipere ait, ut equitatum Persicum ad numerum decem milium expleat; pecuniam auferre iubet et servare donec et ipse eum remunerari posset. suadet ut urbem suam accurate custodiat, ipse vero secum proficiscatur. Gadatas consilio delectatus, compositis suis rebus Cyrum comitatur. cum ad confinia Syrorum et Medorum perventum esset, ubi tria erant Syrorum castella, unum Cyrus vi capit; reliqua duo ipse terrore, Gadatas persuadendo, ut a custodibus dederentur efficiunt.

His factis ad Cyaxarem mittit ut in castra veniat, quo quid facto opus esset deliberarent; et tabernaculum ei a Medis attributum quam pulcherrime exornari iubet, et reliquo apparatu, et muliere cum musicis, quae illi electae erant, in peculiare conclave introducta. accepto nuntio Cyaxares cum Medis equitibus qui manserant proficiscitur. eius adventu

ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ ἄγγελος τὰ παρὰ τοῦ Κύρου τῷ Κυαξάρῃ ἀπήγγειλε, καὶ ὃς ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμείνασιν αὐτῷ τῶν Μήδων C ἱππεῦσιν. ὡς δ' ἔγνω προσιόντα αὐτὸν ὁ Κῦρος, λαβὼν τούς τε τῶν Περσῶν ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους παρόντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους, ἀπήντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κυαξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ ἰδὼν τῷ Κύρῳ μὲν πολλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἑπομένους, ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβε, καὶ εἰς φανερὰ κατήνεκτο δάκρυα. ὁ δὲ Κῦρος ἰδίᾳ τοῦτον ἀπολαβόμενος καὶ παρακαθίσας διειλέχθη, καὶ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης ἠρώτα τὸ αἴτιον. καὶ πολλά τε εἰπὼν καὶ ἀκούσας, τέλος "πρὸς θεῶν" ἔφη, "ὦ θεῖε, παῦσαι τὸ νῦν ἔχον μεμφόμενός μοι, ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, τότε μοι ἢ χάριτας ὁμολόγει ἢ D μέμφου." καὶ ὁ Κυαξάρης κατέθετο· ὁ δ' ἐφίλησεν αὐτὸν προσελθών. καὶ ὡς εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ λοιποί, ὑπερήσθησαν. ἀναβάντες οὖν τοὺς ἵππους ὁ Κῦρος καὶ ὁ Κυαξάρης ἀπῄεσαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ ἐπὶ τὴν ἐξῃρημένην αὐτῷ σκηνὴν τὸν Κυαξάρην ἀπήγαγον. οἱ δὲ Μῆδοι ᾔεσαν πρὸς αὐτὸν δῶρα ἄγοντες, ἕκαστος ἕν γέ τι ὧν εἰλήφει τὸ κάλλιστον. ἐπεὶ δὲ ὥρα δείπνου ἦν, ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχε, ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἂν αὐτῷ παραμείνοιεν οἱ σύμμαχοι ἐφρόντιζε, καὶ συλλέξας τῶν φίλων τοὺς ἱκανοὺς τὰ δέοντα συμπράττειν αὐτῷ, μηχανᾶσθαι ἠξίου ὅπως πείσαιεν τοὺς συμμάχους μὴ

10 ἰδίᾳ om A. 11 τῆς prius om A. 19 ᾔεσαν A Xenophon, ἐξῄεσαν PW.

cognito Cyrus cum Persicis equitibus, qui multi iam erant, et Medis qui aderant et Armeniis caeterorumque sociorum equitibus optimis obviam progreditur, ut copias Cyaxari ostentaret. is vero cum illum multos viros praestantes sequi, sibi vero exiguum et vilem esse comitatum videret, ignominiosum quiddam esse ratus, prae dolore in manifestas lacrimas erupit. Cyrus eo seducto causam irae et doloris quaerit, et multis verbis ultro citroque factis denique "per deos" inquit, "avuncule, desine me in praesentia culpare; sed ubi expertus fueris quomodo erga te affecti simus, tum mihi vel gratias agito vel iniuriam exprobrato." his verbis delinitum hominem osculatur. quo viso Medi, Persae et caeteri supra modum sunt gavisi. Cyrus autem et Cyaxares conscensis equis in castra pervenerunt. Cyaxari in tabernaculum suum perducto Medi ordine munera offerunt, unum saltem ex iis quae quisque pulcherrima nactus erat. cum cenae tempus esset, Cyaxares epulis indulgebat: Cyrus autem de retinendis sociis sollicitus, convocatis amicis ad rem bene gerendam idoneis, petebat ut elaborarent ne socii

ἀποστῆναι αὐτῶν ἀλλ' ἐπαρήγειν ἔτι. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὸς P I 157 Κυαξάρην ἅπαντες συνελέγησαν. καὶ πρὶν ἐντυχεῖν ἐκείνῳ προσῆγον οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ ἄλλος ἄλλο τῶν ἐθνῶν τῶν συμμάχων, δεομένων αὐτοῦ μένειν καὶ συμμετέχειν τοῦ πολέμου αὐτῷ.

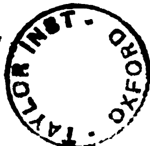
21. Ἐν τούτῳ δὲ Κυαξάρης τῆς σκηνῆς ἐξελθὼν "ἄνδρες σύμμαχοι" ἔφη, "σκοπεῖν δέον πότερον στρατεύεσθαι ἔτι καιρὸς εἶναι δοκεῖ ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν." ἕκαστος οὖν παριὼν ἔλεγε, καὶ πάντας στρατεύεσθαι δεῖν γνώμην ἔδοσαν. ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ Κῦρος εἶπεν "οὐδ' ἐμὲ λανθάνει, ὦ ἄνδρες, ὡς εἰ διαλύσομεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα γίνοιντ' ἂν ἀσθενέστερα, τὰ δὲ τῶν πολεμίων αὐξήσεται. ἀλλ' ὁρῶ ἡμῖν ἀντιπάλους B προσιόντας οἷς οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρχεται γὰρ χειμὼν καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἔλλειψις. τὰ μὲν γὰρ ἀνήλωται παρ' ἡμῶν, τὰ δὲ δι' ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνακεκόμισται εἰς ἐρύματα. τίς οὖν λιμῷ καὶ ῥίγει μαχόμενος στρατεύεσθαι δύναιτ' ἄν; δοκῶ δὲ χρῆναι τὰ μὲν τῶν ἐναντίων παραιρεῖν ὀχυρώματα, ἑαυτοῖς δὲ πλεῖστα ποιήσασθαι ὀχυρά. ἐὰν γὰρ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δὲ εἰς λυσιτέλειαν ἔσται." ὡς δὲ ταῦτά τε καὶ πλείω ἐρρήθη τοιαῦτα, πάντες συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ ὁ Κυα- C

3 ἄλλο ἄλλο A. 4 δεομένων A, δεόμενοι PW: illud e Xenophonte. 8 πάντες? 10 γίνοιντ' A, γίγνοιτ' Xenophon, γένοιντ' PW. 19 τοιαῦτα ἐρρήθη A. 20 πάντες A, πάντα PW. συνπροθυμηθήσεσθαι A.

FONTES. *Cap. 21. Xenophontis de Cyri disciplina* 6 1.

discederent, sed diutius manerent atque auxilio essent. postridie ad Cyaxarem omnes conveniunt: quem prius quam alloquerentur, Cyro amici alius aliam gentem adducebant, orantem ut permaneret et belli conficiendi adiutor esset.

21. Interea Cyaxares tabernaculo egressus "socii" inquit, "deliberandum est utrum adhuc militandi tempus esse videatur an exercitus iam sit dimittendus." singuli igitur progressi sententias dixere, et omnibus militandum esse visum est. post omnes Cyrus "non me latet" inquit, "viri, si copias dimiserimus, nostras opes tenuiores, hostium auctiores fore. sed video nos ab hostibus invadi quibus pares esse non poterimus. instant enim hiems et penuria commeatus. nam alia sunt a nobis absumpta, alia propter nos ab hostibus in munitiones comportata. quis autem, si cum frigore et fame pugnandum sit, militare queat? ego vero arces hostium intercipiendas, nobis vero quam plurimas munitiones parandas esse censeo. nam si nos castella habuerimus, ea et provinciam hostibus adiment et nobis opportuna erunt." his et pluribus in hanc sententiam dictis, omnes se strenuos fore adiutores dixe-

ξάρης αὐτός, καὶ μηχανὰς ποιήσειν κατέθεντο πολιορκητικάς. Κῦρος δὲ γνοὺς διατριβὴν ἔσεσθαι ἀμφὶ ταῦτα, τὸ μὲν στράτευμα ἐν ἀσφαλεῖ ἐποιήσατο, ἐξῆγε δὲ εἰς προνομάς, ἵνα τε ἄφθονα ἔχοιεν τὰ χρειώδη, καὶ ἵνα μᾶλλον ὑγιαίνοιεν κοπιῶντες, καὶ ὅπως τῆς εὐταξίας ὑπομιμνήσκοιντο.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος ἰόντες αὐτόμολοι ἔλεγον ὡς ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίαν πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος ὁ στρατιωτικὸς ἔλεγεν ὑπεκτίθεσθαι αὐτὸν ἤδη δεδιότα τὰ χρήματα, ὁ δὲ Κῦρος ἔλεγεν
D οἴχεσθαι τὸν Ἀσσύριον συμμάχους ζητοῦντα, καὶ ὡς μάχης ἔτι δεῆσον ἀντιπαρεσκευάζετο. ἔδοξε δ' αὐτῷ καὶ κατάσκοπον ἐπὶ Λυδίαν πέμψαι, ἵν' ὅ τι πράττῃ ὁ Ἀσσύριος γνῷ. καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιτήδειος αὐτῷ ὁ Ἀράσπας ἐδόκει ὁ τὴν καλὴν γυναῖκα φυλάττων, ὃς ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικός, προσήγαγε λόγους
W I 113 αὐτῇ. ἡ δὲ ἀπέφησε καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καὶ ἀπόντι· οὐ μέντοι κατεῖπε τοῦ Ἀράσπου πρὸς Κῦρον. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐρῶν ἠπείλει αὐτῇ ὡς εἰ μὴ ἑκοῦσα ἐνδοίη ἄκουσα ποιήσει τοῦτο, δείσασα τὴν βίαν πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον καὶ κελεύει πάντα
P I 158 εἰπεῖν. ὁ δὲ ἀκούσας ἐγέλασε, καὶ πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ, κελεύσας εἰπεῖν αὐτῷ μὴ βιάζεσθαι τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο οὐκ ἔφη κωλύειν. ὁ δὲ Ἀράσπας ἀκούσας ταῦτα τὸ μὲν ὑπ' αἰσχύνης τὸ δ' ὑπὸ φόβου τῇ λύπῃ καταβε-

3 δὲ AW, om P. 12 πράττει A. 15 ἀπέφηνε A, ut videtur. 16 ἀσπάρου A. 22 φόβον A.

runt, ipseque Cyaxares; et machinas obsidionales moliri decreverunt. Cyrus vero, qui eam rem brevi confici non posse videret, exercitum in tuta deductum praedatum eduxit, ut et victus abunde suppeteret et labore valetudo militum firmaretur et disciplina militaris conservaretur.

Interea transfugae Babylonii nuntiant Assyrium in Lydiam proficisci et multum auri argentique et omnis generis ornamenta secum avehere. id cum turba militaris ita interpretaretur, quasi metuens sibi opes suas apud amicos deponeret, Cyrus contra, eum socios quaesitum abisse dicens, se ad pugnam instruebat, exploratorem in Lydiam missurus Araspem: nam is eam ad rem aptissimus videbatur. qui amore captus formosae mulieris quam custodiebat, frustra illam appellarat, fidei coniugalis erga maritum etiam absentem non oblitam. neque tamen id Cyro mulier ante dixit, quam amator comminatus esset, si ultro nollet obsequi, vel invitam facturam. tum demum vim verita per eunuchum Cyro nuntiat omnia. qui re audita risit, et Artabazo cum eunucho misso mandat ne tali matronae vim inferret; sed si persuadere possit, se non obstare. ob haec Araspem partim pudore partim metu pertur-

βάπτιστο. ὁ οὖν Κῦρος γνοὺς τοῦτο ἐκάλεσεν αὐτὸν ἰδίᾳ καὶ ἔφη "παῦσαι, Ἀράσπα, φοβούμενός τε καὶ αἰσχυνόμενος. ἐγὼ γὰρ θεούς τε ἀκούω ἔρωτος ἡττᾶσθαι, καὶ ἀνθρώπους οἶδα καὶ μάλα φρονίμους οἷα πεπόνθασιν ὑπὸ ἔρωτος. καί σοι δὲ τούτου ἐγώ εἰμι αἴτιος, ὅς σε τοιούτῳ ἀμάχῳ συγκαθεῖρξα πράγματι." καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν "ἀλλὰ σὺ μέν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα πρᾶος εἶ καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων, B *ἐμὲ δὲ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. οἱ μὲν γὰρ ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι συμβουλεύουσιν ἐκποδὼν γενέσθαι μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ." καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν "εὖ τοίνυν ἴσθι ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ ἐμοί τε χαρίσασθαι δυνήσῃ καὶ τοὺς συμμάχους ὠφελῆσαι." "εἴθε γάρ" ὁ Ἀράσπας ἔφη "γενοίμην σοι χρήσιμος ἐν καιρῷ." "εἰ τοίνυν" ἔφη "προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν εἰς τοὺς πολεμίους ἔλθοις, πιστευθήσῃ ὑπ' ἐκείνων." "ναὶ μὰ Δί'" ἔφη ὁ Ἀράσπας "καὶ ὑπὸ τῶν φίλων." "ἔλθοις ἂν τοίνυν" ἔφη "πάντα ἡμῖν τὰ τῶν πολεμίων ἀγγέλλων."*

Ἀράσπας μὲν οὖν οὕτως ἐξελθὼν καὶ παραλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας ᾤχετο, ἡ δὲ Πάνθεια μαθοῦσα τοῦτο C *πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε "μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας τοῖς πολεμίοις προσῆλθεν· εἰ γὰρ ἐμὲ ἐάσεις πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἥξει σοι φίλος Ἀράσπου πιστότερος." καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε πέμπειν· ἡ δὲ ἔπεμψε. καὶ ὁ Ἀβραδάτας ὡς*

5 ad *πράγματι* al. m. *γράφε θηρίῳ* A. 7 *καὶ* om A. 16 *ἀγγέλων* A. 17 *οὖν* om A. 18 *πανθία* A ubique.

batum et maerore oppressum Cyrus aggressus "Araspes" inquit, "desine timere et verecundari: ego enim et deos cedere amori audio, et quo is vel cordatissimos homines impellere soleat, novi; atque istius culpae ipse tibi sum auctor, qui te cum re tam invicta concluserim." ad haec Araspes "tu quidem" inquit, "Cyre, in his facilis es et ad errata humana connivere soles, verum alii homines dolore me opprimunt. nam et inimici insultant, et amici auctores mihi sunt excedendi e medio, ne tu quid gravius in me consulas." cui Cyrus "scito" inquit "te ista opinione et mihi gratificari et exercitui prodesse posse." "utinam vero" inquit Araspes "in tempore tibi utilis esse possim." "si igitur" inquit Cyrus "te iram meam fugere simulans ad hostes abieris, fides tibi ab illis habebitur." "immo" inquit Araspes "etiam ab amicis." "atque omnia" inquit Cyrus "hostium consilia nobis renuntiabis."

Sic Araspes cum fidissimis suorum ministrorum abit: Panthia vero discessu illius cognito Cyrum nuntio misso hortatur ne defectione illius doleat. nam si se ad maritum mittere nuntium pateretur, venturum ei amicum Araspe fideliorem. quod cum Cyrus permisisset, atque Abra-

ἔγνω τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, ἄσμενος πρὸς τὸν Κῦρον ἐχώρησεν. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν ὃς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος ἄγειν αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα ἐκέλευσεν. ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλω ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάζοντο ἀλλήλους ἐκ δυσελπίστων. εἶτα ἔφη ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. D ἐκ τούτου ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας, καὶ λαβόμενος τῆς αὐτοῦ δεξιᾶς εἶπεν "ἀνθ' ὧν εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον." καὶ ὁ Κῦρος εἶπε "κἀγὼ δέ σε δέχομαι."

22. Ἦλθον δὲ τῷ Κύρῳ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα, καὶ οἱ ἄγοντες αὐτὰ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰνδὸς λέγει ὡς "ἥδομαι, ὦ Κῦρε, ὅτι μοι περὶ ὧν ἐδέου ἐδήλωσας, καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι, καὶ πέμπω σοι χρήματα, κἂν ἄλλων δέῃ μεταπέμπου, ἐντέταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ἃ ἂν σὺ κελεύῃς." ὁ δὲ Κῦρος εἶπε "κελεύω τοίνυν τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἔνθα κατεσκηνώσατε P I 159 φυλάττειν τὰ χρήματα, τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ." οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὁ δὲ Κῦρος τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρε-

1 παρὰ] περὶ A. 7 τὸν om A. 12 ἀπήγγελον A, ἀπήγγειλαν Xenophon. 14 ἄλλων om A. 16 κελεύω τοίνυν εἶπε A.

Fontes. *Cap. 22. Xenophontis de Cyri disciplina* 6 2—4.

datas notas uxoris agnovisset, cupide profectus cum prope speculas venisset, Cyro nuntiandum curat quis sit: Cyrus eum ad uxorem deduci iubet. cum sese vidissent coniuges et post desperatam coniunctionem consalutassent, Panthia marito Cyri sanctitatem, modestiam et clementiam erga se praedicat. deinde Cyrum convenit Abradatas, eiusque dextera prehensa ait "pro beneficiis in me collatis meipsum tibi amicum, ministrum et socium trado." cui Cyrus "et ego" inquit "te recipio."

22. Eodem tempore legati ab Indo venere, qui se gaudere aiebat quod quibus rebus egeret significasset, et pecuniam mittere: si maiore opus esset, ut peteret: et hospitium suum illi offerebat. mandarat praeterea suis ut quidquid a Cyro iuberentur facerent. ad haec Cyrus caeteros in suis tabernaculis pecuniam custodire iubet, tres autem ex eorum numero proficisci ad hostes, quasi ab Indo ad expetendam illorum societatem missos, rebusque illorum cognitis quamprimum et sibi et Indo renuntiare quid molirentur. Indis igitur compositis rebus suis postridie profectis, Cyrus omnia quae ad rem bellicam pertinerent

σκευάζετο μεγαλοπρεπῶς. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεῳ ἤδη
ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα εἰς ἑκατόν,
καὶ ὁ Ἀβραδάτας ἕτερα κατεσκεύασεν ἑκατόν, καὶ τὰ Μηδικὰ
ἅρματα ἕτερα συνέστησαν ἑκατὸν μετασκευασθέντα εἰς τὸν αὐτὸν
τρόπον ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἐπὶ τὰς καμή-
λους δὲ τεταγμένοι ἦσαν δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. οὕτω δὲ
διατιθεμένων τῷ Κύρῳ τῶν τοῦ πολέμου ἧκον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν W I 114
πολεμίων καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς ᾕρηται, B
καὶ πολλοὶ μὲν βασιλεῖς πολλὰ δ' ἔθνη καὶ Ἕλληνες συμμαχήσειν
ἡτοίμασται. ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ τοῦ Κύρου στρατός, ἐν
φροντίδι ἐγένετο. ὡς δὲ ᾔσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν
τῇ στρατιᾷ, διειλέχθη αὐτοῖς καὶ μετέβαλε πρὸς τὸ εὐθυμότερον.
εἶτα εἶπε "δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπ' αὐτοὺς ἰέναι ὡς τάχιστα."
καὶ ἅπαντες συνηγόρευον. Κυαξάρης μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων
τὸ τρίτον μέρος κατέμενεν ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη, ὁ δὲ
Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἠδύνατο τάχιστα. ὡς δ' οἱ προϊόντες σκο-
ποὶ ἐδόκουν μανθάνειν μετεωριζόμενον καπνὸν ἢ κονιορτόν, καὶ
ἀνθρώπους ὁρᾶν χιλὸν καὶ ξύλα λαμβάνοντας, εἴκαζον εἶναί που
πλησίον τῶν πολεμίων τὸ στράτευμα, καὶ τῷ Κύρῳ κατήγγελλον. C
ὁ δὲ ἐκείνους μὲν ἐκέλευσεν ἐπὶ ταῖς σκοπαῖς μένοντας ὅ τι ἂν
ὁρῷεν ἀπαγγέλλειν, τάγμα δ' ἱππέων ἔπεμψεν εἰς τὸ πρόσθεν,
ἵνα τινὰς συλλάβοιεν. οἱ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον συνέλαβον
ἀνθρώπους καὶ ἤγαγον. καὶ ἔλεγον οἱ συλληφθέντες ὡς ἐκ τοῦ
στρατοπέδου εἶεν. καὶ ὁ Κῦρος "πόσον" ἔφη "ἄπεστιν ἐντεῦθεν

1 γὰρ om A. 5 ante Λιβυκῆς PW add τῆς, om A Xenophon. 6 οὕτως A. haec alio sensu Xenophon. 20 ἐκέλευσεν om A.

magnifice apparat. erat numerus Persicorum equitum ad decies mile iam expletus, et falcati currus circiter centum confecti, Mediciquo totidem ad eandem redacti formam, cum prius ad Troianam et Libycam aurigationem accommodati essent; camelis etiam bini sagittarii attributi. Cyro his rebus occupato Indi ab hostibus reversi nuntiant Croesum imperatorem exercitus esse delectum, multosque reges et populos atque etiam Graecos paratos esse ad opem illi ferendam. his in exercitu vulgatis milites solliciti esse coeperunt: sed Cyrus ut metum per castra vagari sensit, habita concione suos animosiores reddidit, consultum sibi videri dicens ut hostes quamprimum invaderet. assensis omnibus Cyaxares cum tertia Medorum parte remansit, ne suum regnum omni praesidio destitutum esset: Cyrus autem summa celeritate proficiscitur. cumque speculatores praemissi fumum aut pulverem excitatum et homines sibi videre viderentur qui pabulum et ligna colligerent, hostilem exercitum in propinquo esse coniecerunt, idque Cyro nuntiarunt. is eos in speculis manere, et praemissa equitum ala ab iis decursione in planitiem facta capi aliquos iussit: e quibus ubi cognovit, exercitum in

τὸ στράτευμα;" οἱ δ' ἔλεγον ὡς δύο παρασάγγας. καὶ προσεπήρετο "ἡμῶν δὲ λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς;" "ναὶ νὴ Δί'" ἔφασαν, "καὶ πολύς γε, ὡς ἤδη ἐγγὺς ἦτε προσιόντες." "τί οὖν" ἔφη ὁ Κῦρος, "καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἡμᾶς ἰόντας;" "οὐ μὰ Δί'" εἶπον ἐκεῖνοι, "ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο." "τίς δὲ
D ὁ τούτους τάσσων ἐστίν;" ὁ Κῦρος εἶπεν. οἱ δέ "αὐτός τε Κροῖσος" ἀπεκρίναντο "καί τις Ἕλλην ἀνὴρ καὶ Μῆδός τις ὃς ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν." καὶ ὁ Κῦρος πρὸς τοῦτο "ἀλλ' ὦ Ζεῦ, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτὸν ὡς ἐγὼ βούλομαι." τοὺς μὲν οὖν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, οὐ πολὺ δὲ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ Ἀράσπας δηλαδή, ἀγγέλλεται προσελαύνων. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὡς ἤκουσεν ἀναπηδήσας ὑπήντα αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο, οἱ δ' ἄλλοι τῷ πράγματι ἐξεπλήττοντο, ἕως ὁ Κῦρος ἔφη "ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος, ὃς οὐκ αἰσχροῦ τινος ἡττηθεὶς ᾤχετο ὡς ἐμὲ δεδιώς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθείς, ὅπως μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς
P I 160 ἡμῖν ἐξαγγείλειε. δεῖ οὖν πάντας τοῦτον τιμᾶν. ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἀτιμίαν ὑπέσχε καὶ ἐκινδύνευσεν." ἐντεῦθεν πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν. καὶ ὁ Κῦρος "διηγοῦ" ἔφη, "Ἀράσπα, ὁπόσα ἑώρακας." κἀκεῖνος διηγεῖτο τό τε πλῆθος τῶν πολεμίων καὶ τὸν τόπον τῆς παρατάξεως καὶ τὰ τῶν ἐναντίων βουλεύματα. καὶ ὁ Κῦρος ἀπελθεῖν ἕκαστον ἐκέλευσε καὶ τά τε ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους ἑαυτῶν ἐπισκέψασθαι, ἑῶθεν δὲ πρὸς πόλεμον ἑτοιμάσασθαι.

2 τίς PW. 3 ἐγγὺς ἤδη A Xenophon. 4 ἰόντας A Xenophon, προσιόντος W, προσιόντες P. 8 ἐλέγετο A Xenophon, λέγεται PW. 10 ἀπάγειν A Xenophon, ὑπάγειν PW. 12 ἀπαγγέλλεται A. 13 ἀπήντα A. 23 ἑαυτῶν A, αὐτῶν PW.

quo et ipsi fuerint ad duas parasangas abesse, et de se multa verba fieri ab hostibus adventu suo minime laetis, atque aciem instrui a Croeso et Graeco ac Medo quodam qui profugisse a suis diceretur, Cyrus "utinam" inquit "illum ita capiam ut volo." et captivos abire iubet. neque multo post de reditu exploratoris Araspis fit certior, eumque laetitia exsultans obviam egressus amplectitur. quod cum omnes mirarentur, "amici" inquit, "adest vir optimus, qui nulla turpi de causa nec mei metu abierat, sed a me ablegatus ut hostium res cognitas nobis certo renuntiaret. ab omnibus igitur ei honos est habendus, quod nostri boni causa et ignominiam et pericula subiit." ita salutatus ab omnibus Araspes quae vidisset exponit, copias hostium, stationes, consilia. quibus auditis Cyrus quemque arma sua et equos curare iubet et mane ad pugnam paratos esse.

Τότε μὲν οὖν ἀπῆλθον· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐξωπλίζοντο ἕκαστοι, καὶ ὁ Ἀβραδάτας, κλήρῳ λαχὼν ἀντίος τετάχθαι τοῖς Αἰγυπτίοις. ὁπλιζομένῳ δὲ προσῆγεν ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλλια περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν καὶ B *χιτῶνα ποδήρη πορφύρεον καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ, ἃ αὐτὴ πεποίηκε τῷ ἀνδρί. ὁ δὲ ἰδὼν ἔφη "σὺ δήπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω;" "νὴ Δί'" ἔφη ἡ Πάνθεια· "σὺ γάρ ἐμοί γε μέγιστος κόσμος εἶ." καὶ ταῦτα λέγουσα ἐνέδυε τὸν ἄνδρα τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν κλαίουσα ἐπειρᾶτο, ἐλείβετο δὲ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν αὐτῆς παρειῶν. ὡς δὲ ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα ἀναβῆναι ἡτοίμαστο ὁ Ἀβραδάτας, ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας ἡ Πάνθεια εἶπεν "ὅτι μέν, ὦ Ἀβραδάτα, καὶ τῆς ἑαυτῆς προτιμῶ σε ψυχῆς, οἶμαί σε γινώσκειν· ὅμως οὕτως ἔχουσα πρός σέ, ἐπόμνυμι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἦ μὴν βούλεσθαι μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ* C *γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον ἢ ζῆν μετὰ αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη. καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ μεγάλην ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν ὅτι μοι γενομένῃ αἰχμαλώτῳ καὶ ἐξαιρεθείσῃ αὐτῷ οὔτε ὡς δούλῃ ἐχρήσατο οὔτε ὡς ἐλευθέρᾳ ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δέ σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ καὶ ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάσσων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσειε πρὸς σὲ πέμψαι ὥστε σε ἥξειν, πολὺ Ἀράσπου καὶ πιστότερόν σε καὶ ἀμείνονα ἔσεσθαι." ἡ μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν, ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς* W I 115

8 *μέγιστος κόσμος* A Xenophon, *κόσμος μέγιστος* PW. 22 *πολὺ ἀσπάρου καὶ* A, *καὶ πολὺ Ἀράσπου* PW.

Parent illi: cumque postridie omnes armarentur, Abradatam, cui sorte obvenerat ut contra Aegyptios locaretur, Panthia galea aurea exornat et tegumentis brachiorum et armillis internodia manuum cingentibus purpureaque veste ad talos usque demissa et cono hyacinthini coloris, quae ipsa fecerat marito. quibus ille conspectis "tune vero" inquit, "mea uxor, ornamentis tuis conflatis haec mihi arma confecisti?" tum illa "profecto" inquit: "nam tu mihi ornamentum maximum es." dumque ei arma induit, etsi ploratum dissimulare studebat, tamen lacrimae per genas manabant. iamque conscensuro currum, caeteris discedere iussis, "Abradata" ait, "te vitae etiam meae anteponi a me nosse arbitror: tamen mutuum amorem nostrum testor, malle me, si te virum fortem praebueris, eadem terra tecum tegi quam ignominiosam cum ignominioso vivere. nam Cyro quidem magnam debemus gratiam quod me captivam et sibi attributam non pro ancilla aut ingenua parum honorata tractavit, sed tibi conservavit, haud secus ac si fratris uxorem cepisset. praeterea cum Araspes custos meus ab eo defecisset, pollicita ei fui, si te arcessi pateretur, te illo multo et meliorem et fideliorem ei futurum." his verbis delectatus Abradatas, Iovem precatus ut

τοῖς λόγοις ἐπηύξατο "δός μοι, ὦ Ζεῦ, φανῆναι ἀξίῳ μὲν Παν-
D θείας ἀνδρί, ἀξίῳ δὲ Κύρου φίλῳ." ταῦτ' εἰπὼν ἐπὶ τὸ ἅρμα
ἀνέβαινεν.

23 a. Ὁ δὲ Κῦρος συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας ἐδημηγόρησε παραθαρρύνων αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, καὶ οὕτως ὡρμᾶτο ἀπιέναι. ἐπεὶ δὲ προσήγγισαν τοῖς ἀντιπολέμοις ὡς ἀλλήλους ὁρᾶν, συνέταξε τοὺς οἰκείους ὁ Κῦρος ὡς κάλλιστα, καὶ παριὼν τὰς τάξεις λόγοις τοὺς ἄνδρας πρὸς τὴν μάχην παρέθηγεν. ὁ δὲ Κροῖσος τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἀντίαν στήσας πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα, ἐσήμαινεν αὐτοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους πορεύεσθαι. καὶ προσῄεσαν τρεῖς φάλαγγες, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τῶν δὲ δύο ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον, ὥστε φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ· πάντοθεν γὰρ περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ καὶ οἱ τοῦ Κύρου, ἐπεὶ παρήγγειλε, πάντες ἐστράφησαν ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις. καὶ ἦν
P I 161 μὲν πολλὴ τέως πανταχόθεν σιγή· ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος καὶ μετὰ τῶν ἱππέων τοῖς ἐναντίοις συνεμίγνυεν, οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ἐφείποντο. καὶ Ἀρταγέρσης δὲ ὁ τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἄρχων ἐπιτίθεται κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεὶς τὰς καμήλους ὡς ὁ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δ' ἵπποι πόρρωθεν αὐτὰς οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔφευγον οἱ δὲ ἐξήλλοντο οἱ δ' ἀλλήλοις ἐνέπιπτον. καὶ τὰ ἅρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ

8 τὴν om A. 10 αὐτοὺς A. 20 ἐπὶ] ἐν A et alter codex Wolfii. 21 ὁ om A Xenophon. 23 τὸ alterum om A.

FONTES. *Cap.* 23 a. *Xenophontis de Cyri disciplina* 6 4—7 2.

sibi daret ut et Panthiae coniugio et Cyri amicitia dignus videretur, currum conscendit.

23 a. Cyrus autem duces ad rem fortiter gerendam cohortatus proficiscitur. cum in hostium conspectum ventum esset, suis quam pulcherrime instructis, singulos ordines obiens milites ad pugnam acuit. Croesus contra suas copias Cyri exercitui opponit, et signa canere iubet. procedunt igitur tres phalanges, una a fronte, altera dextra, tertia laeva, ut omnis Cyri exercitus terreretur, undique praeterquam a tergo circumventus: nihilo tamen secius signo dato omnes se ad hostes convertunt. ac magnum erat silentium, donec Cyro, cum tempus videretur, paeanem auspicato omnis exercitus succinuit. eundem cum equitibus hostes aggressum pedites instructi sequuntur. Artagerses porro camelis praefectus laevam hostium aciem emissis belluis, ut Cyrus iusserat, aggreditur. equi vero eas ne eminus quidem ferentes alii fugere, alii exsilire, alii inter sese permisceri. eodem tempore et currus dextra

εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλε, καὶ πολλοὶ ταῦτα φεύγοντες ἡλίσκοντο ὑπ' αὐτῶν. καὶ Ἀβραδάτας βοήσας "ἄνδρες φίλοι ἕπεσθε" ἐνίει οὐδὲν τῶν ἵππων φειδόμενος· συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι B ἁρματηλάται. καὶ ὁ μὲν Ἀβραδάτας εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει, συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι, οἱ δ' ἄλλοι ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάτην τοὺς μὲν τῇ ῥύμῃ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων· ὅσων δὲ τὰ δρέπανα ἐπελάβοντο, πάντα βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων. καὶ οὗτοι μὲν κατεκόπησαν, οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι τοὺς μὲν τεταραγμένους τῶν Αἰγυπτίων ἐφόνευον, οἱ δὲ συνεστηκότες ἐναντίον τοῖς Πέρσαις ἐχώρουν· ἔνθα δὴ δεινὴ C μάχη ἦν. ἐπλεονέκτουν δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἠδύναντο ἀντέχειν, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ δ' ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἐκ τῶν πύργων. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων, πολλὴ δὲ βοή. ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς κατ' αὐτὸν παραγίνεται. καὶ ἰδὼν τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἑωσμένους, ἤλγησε, καὶ παραγγείλας τοῖς μετ' αὐτοῦ ἕπεσθαι, παρή-

1 ἐνέβαλλε Xenophon. 4 καὶ om A. 5 συνέβαλον A. 7 Ἀβραδάταν est p. 292 v. 9. neque Xenophontis codices sibi constant. 11 εἰσβαλόντων A. 12 συνεπισπώμενοι PW, ἐπισπώμενοι codex Colberteus.

laevaque irruebant, a quibus in fuga multi capiebantur. Abradatas milites cohortatus nihil equis parcens instat, provectis una cum eo caeteris quoque curribus, et cum sibi proximis in Aegyptiorum phalangem irrumpit. ac caeteri quidem ad currus fugientes persequendos declinarunt: qui vero cum Abradata erant, obvios impetu equorum prosternunt, prostratos caedunt. nam quocunque falcati currus agebantur, omnia et arma et corpora dissecabant. in eo inexplicabili tumultu, rotis in tam varia strage exsilientibus, Abradatas aliique curribus excussi caeduntur. at Persae insecuti Aegyptiorum turbatos caedunt, iis qui ordines servabant resistentibus. ibi vero atrox praelium exoritur. nam Aegyptii et multitudine et armis superiores erant, neque Persae stare poterant, sed paulatim recedentes et caedebant et caedebantur, donec ad machinas esset ventum. ibi rursus Aegyptii e turribus caedebantur, et multa hominum caedes edebatur, magnus armorum strepitus, magnus clamor. interea Cyrus aciem adversam persequens cum Persas loco motos videret, indoluit; et iis quos secum habebat sequi iussis

λαυνεν εἰς τὰ ὄπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες πολλοὺς κατέκαινον. ὡς
δ' ᾔσθοντο οἱ Αἰγύπτιοι, ἐστρέφοντο. καὶ φύρδην ἐμάχοντο καὶ
D πεζοὶ καὶ ἱππεῖς· πεπτωκώς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ καὶ πατού-
μενος παίει μαχαίρᾳ κατὰ τὴν γαστέρα τὸν ἵππον αὐτοῦ, ὁ δὲ
ἵππος ἐκ τῆς πληγῆς σφαδάζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον. καὶ εὐθὺς
ἀνεβόησαν ἅπαντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο. καί τις τῶν τοῦ
Κύρου ὑπηρετῶν καταπηδήσας ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ
ἵππον. ὡς δ' ἀνέβη, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς
Αἰγυπτίους. ὡς δ' ἐγένετο παρελαύνων παρὰ τὰς μηχανάς, ἐπί
τινα τῶν πύργων ἀνέβη, καὶ κατεῖδε μεστὸν τὸ πεδίον ἵππων
W I 116 ἀνθρώπων ἁρμάτων, φευγόντων διωκόντων, κρατούντων κρατου-
P I 162 μένων, μένον δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἰδεῖν ἠδύνατο πλὴν τὸ τῶν
Αἰγυπτίων. οὗτοι δὲ πάντοθεν κυκλωθέντες ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν
ἐκάθηντο, ποιοῦντες μὲν οὐδὲν ἔτι, πάσχοντες δὲ πολλὰ καὶ δεινά.
ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων ὅτι ἄνδρες ἀγαθοὶ
ὄντες ἀπώλλυντο, μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἴα αὐτοῖς, διακηρυκεύεται
δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐρωτῶν πότερον βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ἢ
σωθῆναι. οἱ δέ "ὅ τι καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν;" ἔφασαν.
καὶ ὁ Κῦρος "εἰ τὰ ὅπλα ἡμῖν παραδοίητε, τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς
σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι." ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι ἔδο-
σαν πίστεις καὶ ἔλαβον.

1 τὰ] τὸ A. 3 τῷ κόρου ἵππῳ A Xenophon, τοῦ Κύρου PW. 6 ἀναβοήσαντες ἅπαντες A: Xenophon ἀνεβόησάν τε πάντες. 16 ἀπώλλυντο Xenophon, ἀπώλυντο A, ἀπόλλοιντο PW. 21 πίστιν A.

hostes a tergo aggressus multos caedit: quo animadverso Aegyptii convertuntur. ita confusa pugna oritur equitum et peditum. ac Cyrum equus a quodam iacente in ventre vulneratus exsiliens excutit. quo facto statim exclamant omnes et cum impetu cient pugnam. sed quidam e Cyri ministris dominum in suum equum attollit. quo is conscenso videt Aegyptios passim caedi; et ad machinas provectus, turri conscensa prospicit campum plenum equorum hominum curruum, fugientium persequentium, vincentium victorum, neque quidquam amplius cernere poterat quod maneret praeter aciem Aegyptiorum, qui undique circumdati sub clypeis sedebant, cumque iam nihil agerent, multa acerba perpetiebantur. miratus igitur et misertus eorum quod viri fortes interirent, suos a pugna cohibet, ac praeconibus dimissis rogat num perire omnes malint an conservari. iis quaerentibus qua mercede salutem redimere honeste possent, respondet Cyrus, si arma sibi traderent, qui cum eos perdere posset, conservatos mallet. quo Aegyptii audito fidem dederunt et acceperunt.

Ταῦτα διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο. καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν, Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις σὺν τῷ στρατεύ- B
ματι ἔφευγε, τὰ δ' ἄλλα φῦλα ἐν τῇ νυκτὶ ὅπῃ ἠδύναντο ἀπεχώρουν. (23 b) ἕωθεν δὲ ἐπὶ Σάρδεις καὶ ὁ Κῦρος ἦγε, καὶ πρὸς τῇ πόλει γενόμενος τάς τε μηχανὰς ἀνίστη καὶ ἡτοίμαζε κλίμακας. τῆς δ' ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος. ἡγήσατο δὲ τῆς ὁδοῦ τούτοις Πέρσης ἀνήρ, δοῦλος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει φρουρῶν ἑνός. ὡς δὲ τὰ ἄκρα εἴχετο, ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῄει εἰς τὴν πόλιν, παραγγείλας ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ C
Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον ἐβόα. ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροίσου κατέλιπε φύλακας, καταστρατοπεδεύσας δὲ τοὺς ἑαυτοῦ ἀπῄει πρὸς Κροῖσον. καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ Κροῖσος "χαῖρε ὦ δέσποτα" ἔφη. "καὶ σύ γε" ὁ Κῦρος εἶπεν "ὦ Κροῖσε. ἀτὰρ ἐθελήσεις ἂν συμβουλεῦσαί μοί τι;" "βουλοίμην ἂν" ἔφη "ὦ Κῦρε." ἔφη τοίνυν "ἐγὼ Κροῖσε τοὺς στρατιώτας ὁρῶν πεπονηκότας καὶ πλεῖστα κεκινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην τῶν ἐν Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας, ἐφεῖναι δ' αὐτοῖς διαρπάσαι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι." ὁ δὲ Κροῖσος "ἀλλ' ἐμέ" ἔφη "ἔασον λέξαι

4 ἔφυγε A. 17 ἐθελήσαις Xenophon. *μοί τι* A, *μοι ἂν τί* PW.

FONTES. *Cap.* 23 b. *Xenophontis de Cyri disciplina* 7 2 *et* 3.

His rebus gestis Cyrus, iam tenebris obortis, reducto exercitu in castra se recipit: milites eius cenati somnum capiunt: Croesus autem cum exercitu statim Sardes fugit, caeteraeque gentes noctu quo quaeque poterat abierunt. (23 b) mane Cyrus versus Sardes ducit. cum urbem attigisset, machinas erigit, scalas profert. insecuta nocte Chaldaeos et Persas adducit ad praeruptissimam petram propugnaculi Sardianorum, via monstrata per quendam Persam qui cuiusdam ex arcis Sardianae custodibus servus fuerat. arce occupata Lydi moenia deserunt. Cyrus orta luce urbem ingreditur, atque edicit ne quis aciem deserat. Croesus autem in regia conclusus Cyrum inclamat: qui nonnullis ad illius custodiam relictis, et suis in castra deductis, ad illum redit. quo viso Croesus "salve" inquit "domine." "et tu Croese" inquit Cyrus: "verum numquid consilii mihi dare velis?" cui ille "modo possim." tum Cyrus "milites meos" inquit, "Croese, fatigatos et plurimis periculis defunctos capta urbe post Babylonem Asianarum opulentissima spem habere video emolumentorum: ego vero etsi eos remunerari cupio, tamen urbem diripiendam non dabo." ad haec Croesus "si

D πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω ὅτι μὴ γενέσθαι ἁρπαγὴν παρὰ σοῦ διαπέπραγμαι, καὶ ἴσθι σοι ἔσεσθαι παρ' ἑκόντων Λυδῶν πᾶν ὅτι ἐν Σάρδεσι τίμιον. πρῶτον δὲ ἐπὶ τοὺς ἐμούς" εἶπε "θησαυροὺς πέμπε καὶ λάμβανε ὅσα βούλει."

Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω ποιήσειν ὁ Κῦρος κατέθετο, καὶ τότε ἐπὶ τούτοις τὴν ἡμέραν διήγαγον· τῇ δ' ἑξῆς καλέσας ὁ Κῦρος τῶν φίλων τινάς, τοὺς μὲν τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν ἐκέλευσε, τοὺς δὲ ὁπόσα παραδοίη ὁ Κροῖσος χρήματα. εἶτα εἴ τις ἑώρακε τὸν Ἀβραδάταν ἤρετο· εἰπόντος δέ τινος τῶν ὑπηρετῶν ὅτι ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐπαίσατο τὸν μηρόν, καὶ ἀναπηδήσας P I 163 ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλαυνεν ἐπ' ἐκεῖνον. καὶ ὡς εἶδε τὴν Πάνθειαν χαμαὶ καθημένην καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσε καὶ εἶπε "φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχή." ἡ δὲ γυνή "οἶδ' ὅτι δι' ἐμέ" ἔφη "ταῦτα ἔπαθεν, ἴσως δ' ὦ Κῦρε καὶ διὰ σέ. ἐγώ τε γὰρ ἡ μωρὰ πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη, αὐτός τε τί ἂν ποιήσας χαρίσοιτό σοι ἐνενόει. καὶ οὗτος μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι." καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυεν, ἔπειτα πολλὰ τοῦ πάθους εἶπε παρηγορήματα, εἶτ' ἀπῄει. ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι, τῇ δὲ τροφῷ B εἶπε παραμένειν καὶ ἀποθανοῦσαν περικαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ μὲν οὖν τροφὸς ἐκάθητο κλαίουσα· ἡ δὲ W I 117 σφάττει ἑαυτήν, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ

11 τὸν add A Xenophon. 16 χαρίσαιτο Xenophon. 20 τοὺς] οὓς A.

me apud Lydos quosdam dicere siveris me impetrasse a te urbis incolumitatem, scito eos ultro quidquid Sardibus est preciosum ad te allaturos. in primis autem ex meis thesauris sumito quantum voles."

Cyro assenso ea re occupati diem transegerunt. postridie alios ex amicis thesauros, alios pecunias quae a Croeso praeberentur, accipere iubet. inde percontatur numquis Abradatam vidisset; cumque ex ministris quidam dixisset eum in praelio cecidisse, femore percusso conscensoque equo ad illum properat. utque Panthiam humi sedentem iuxta mariti cadaver videt, lacrimans ait "o fortem et fidelem animam." ad haec mulier "hoc" inquit "ei accidisse propter me scio; et forsitan etiam propter te, Cyre. nam et ego demens sedulo eum hortabar ut amicitia tua se dignum praeberet, et ipse cogitabat qua re gratum tibi faceret. atque ille quidem honeste occubuit, ego vero hortatrix illius viva assideo." Cyrus cum aliquamdiu tacite lacrimasset, multaque deinde ad levandum luctum attulisset, discedit. mulier eunuchis secedere iussis nutrici mandat ut se mortuam eadem cum marito veste tegat, eaque plorante se ipsa iugulat, et capite suo pectori mariti imposito moritur: quo facto nutrix sublata voce lamentatur

περιεκάλυπτεν ἄμφω. καὶ οἱ εὐνοῦχοι γνόντες τὸ γεγενημένον τρεῖς ὄντες σπασάμενοι τοὺς ἀκινάκας σφάττονται. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ᾔσθετο τὸ ἔργον τῆς γυναικός, ἠγάσθη τε αὐτὴν καὶ κατωλοφύρατο, καὶ μνῆμα αὐτοῖς ἔχωσεν ὑπερμέγεθες θάψας αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς.

24. Οἱ δὲ Κᾶρες στασιάσαντες καὶ πολεμοῦντες ἀλλήλοις παρέδοσαν ἑαυτοὺς τῷ Κύρῳ ἑκάτεροι, καὶ οἱ ἐπὶ Φρυγίαν δὲ C τὴν ἐπὶ Ἑλλήσποντον δῶρα πλεῖστα τῷ Κύρῳ παρέσχον, ὥστε μὴ εἰς τὰ τείχη βαρβάρους εἰσδέξασθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν αὐτῷ καὶ στρατεύειν ὅπῃ Κῦρος κελεύει. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκευάζετο ὡς οὐ σπεισόμενος· ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι, εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπᾳ. καὶ ὁ Ὑστάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις φρουρὰς Περσῶν, ἀπῄει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς.

Ὁ δὲ Κῦρος ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν λιπὼν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δ' ἔχων σὺν ἑαυτῷ ἄγοντα πλείστας ἁμάξας μεστὰς πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων, καὶ γεγραμμένα ἔχοντα ἀκριβῶς ὅσα ἦν ἐν ἑκάστῃ ἁμάξῃ· ὃς καὶ ἐδίδου τῷ Κύρῳ τὰ D γράμματα· ὁ δὲ Κῦρος εἶπε "σὺ μὲν καλῶς ἐποίησας, ὦ Κροῖσε, οἱ δὲ τὰ χρήματα εἰληφότες πάντως μοι ἄξουσι ταῦτα, ἢν δέ τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέψονται." ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν ὁ Κροῖσος πολλοὺς καὶ λαμπρῶς ὡπλισμένους.

8 ἐπὶ om codex Colberteus: Xenophon περὶ: infra p. 301 v. 10 παρ'. 13 ἐν ταῖς] τῆς ἐν A. 20 ἕξουσι A.

FONTES. *Cap.* 24. *Xenophontis de Cyri disciplina* 7 4 *et* 5. *Euphratis nomen ex Herodoti* 1 191, *Baltasaris ex Iosephi Ant.* 10 11 4.

ambosque tegit. tres autem eunuchi, dominae caede cognita, strictis gladiis et ipsi sese perimunt. Cyrus cognita caede mulierem admiratus deplorat, ingentique tumulo excitato magnifice et ipsam et maritum sepelit.

24. Interea Cares, seditione inter ipsos orta, utrique Cyro sese dedunt: Phryges item ad Hellespontum habitantes plurima dona obtulerunt, ne barbaros intra moenia recipere cogerentur, sed tributa duntaxat penderent et ubi Cyrus iuberet militarent. Phrygiae vero rex se parabat ut pacem repudiaturus; cum autem praefecti deficerent, Hystaspae se dedidit. qui praesidio castellis imposito multos etiam Phryges equites et parmatos cum suis adduxit.

Cyrus relicto Sardibus praesidio, Croesoque secum abducto, qui plurimos currus vehebat plenos magnis et variis opibus, et accurate descriptum habebat quid in quolibet curru esset, discessit: eaque descriptione accepta "tu quidem" inquit "recte fecisti, Croese; sed qui pecunias acceperunt, ii omnino eas mihi vehent. quod si quid furati fuerint, sua furabuntur." idem Croesus plurimos etiam Lydos splendidis armis exornatos secum duxit.

Ἰὼν δ' ὁ Κῦρος τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα κατεστρέψατο Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους· ἐξώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ μεῖον τετρακισμυρίων, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς συμμάχοις ἵππους πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων διέδωκεν. ἀφίκετο μέντοι πρὸς Βαβυλῶνα πολλοὺς μὲν ἱππέας ἄγων, παμπόλλους
P I 164 *δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναρίθμους. ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἐγένετο, περιέστησε μὲν τὴν στρατιάν, αὐτὸς δ' ἐπιὼν σὺν τοῖς ἄρχουσι τῶν συμμάχων καὶ τοῖς φίλοις κατεθεᾶτο τὰ τείχη. εἶτα ἐπήγαγε τὴν στρατιὰν καὶ περὶ τὴν πόλιν ἐστρατοπεδεύσατο. ἰδὼν δὲ τὸν ἐκεῖ ποταμὸν ἔνδον τῆς Βαβυλῶνος εἰσρέοντα καὶ μέσην διιόντα τὴν πόλιν, οὐδενὶ μὲν τὸ βούλευμα ἐξεκάλυψε, τάφρον δ' ἐκέλευσεν ὀρύσσειν περὶ τὸ στρατόπεδον εὐρεῖαν καὶ βαθυτάτην, ἵν' ἐλαχίστων τάχα τῶν φυλάκων ἐν τῷ στρατοπέδῳ δέοιντο. οἱ μὲν οὖν τὴν τάφρον ποιοῦντες ὤρυσσον μέτριόν τι τοῦ ποταμοῦ ἀφιστάμενοι, τὸν δὲ χοῦν ἀνέβαλον πρὸς τὸ στρατόπεδον· οἱ δέ γε Βαβυλώνιοι κατεγέλων τῆς πολιορκίας,*
B *ὡς πλέον ἢ ἐτῶν εἴκοσι τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες. ἤδη δὲ τῆς τάφρου ὀρωρυγμένης, φυλάξας ὁ Κῦρος νύκτα ἐν ᾗ ἑορτὴν ἔγνω τοὺς Βαβυλωνίους ἄγειν ὅλην τὴν νύκτα πίνοντας καὶ κωμάζοντας, ἐν ταύτῃ πλῆθος ἀθροίσας ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους πρὸς τὸν ποταμόν (Εὐφράτης οὗτός ἐστιν, ὡς Ἡρόδοτος ἱστορεῖ)· καὶ τὸ ὕδωρ εἰς τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἡ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ*

6 πολλοὺς δὲ τ. A. 8 αὐτὸς — 10 στρατιὰν om A. 11 Βαβυλῶνος] πόλεως A. 12 πόλιν] βαβυλῶνα A. 16 ἐνέβαλον A.

Cyrus dum Babylonem proficiscitur, magna Phrygia, Cappadocia et Arabia subactis, e spoliis devictorum equites Persicos haud pauciores quadragies mile instruxit, et omnibus sociis multos captivorum equos distribuit, et multis equitibus, multis sagittariis et ferentariis ac funditoribus innumerabilibus Babylonem adductis urbem copiis cingit. et cum principibus sociorum atque amicis moenia contemplatus adducit exercitum et circum urbem castra locat. cum autem vidisset flumen Babylonem perfluere mediam, consilio suo cum nemine communicato castra cingi iubet fossa lata et profundissima, forsitan ut custodibus quam paucissimis esset opus. ei operi milites intenti mediocri a flumine spatio fodiunt, egestamque humum versus castra coniiciunt. Babylonii vero deridebant obsidionem, ut qui amplius viginti annorum commeatum haberent. fossa iam absoluta Cyrus observato tempore quo Babylonios per totam noctem potare et comissari cognoverat, fossam versus fluvium (is Euphrates est ut Herodotus tradit) aperuit: aquaque in eam noctu traducta factum est ut alveus fluminis in

ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίνετο μετοχετευθέντος τοῦ ὕδατος. τότε δὴ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας ἐκέλευσε σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη. ἐν τούτῳ δὲ διαλεχθεὶς τοῖς ἡγεμόσι τοῦ πλήθους καὶ διεγείρας πρὸς τοὔργον, τέλος ἔφη "ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα, ἡγήσο- C
μαι δ' ἐγώ· ὑμεῖς δ' ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δεικνύετε τὰς ὁδούς, εἰδότες ταύτας. ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια." ἐπὶ τούτοις ἐπορεύοντο. καὶ ἰόντες ὡς ἠδύναντο τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο οἱ σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ τῷ Γαδάτᾳ, καὶ τὰς πύλας κεκλεισμένας εὑρίσκουσι, πίνουσι W I 118
δὲ τοῖς φύλαξιν ἐπεισπίπτουσιν. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ θροῦς ἤρθη, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἤνοιξαν τὰς πύλας, εἰς ἃς εἰσπίπτουσιν οἱ πολέμιοι καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ ἤδη ἑστηκότα αὐτὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὑρίσκουσι. καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ ἐχειροῦντο, οἱ δὲ σὺν αὐτῷ ἔθνησκον οἱ μὲν D
ἀμυνόμενοι οἱ δὲ φεύγοντες. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδούς, προειπὼν οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν κτείνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς Συριστὶ ὁμιλεῖν ἐπισταμένους ἔνδον μένειν, εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανεῖται. ἐν τοσούτῳ δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας ἧκον, καὶ ὅτι τὸν ἀνόσιον βασιλέα ἐτιμωρήσαντο, πρῶτον μὲν θεοὺς προσεκύνουν, ἔπειτα Κύρου κατεφίλουν χεῖρας καὶ πόδας.

1 ἐγένετο A. 9 οἱ om A. 11 ἐπιπίπτουσιν A: Xenophon ἐπεισπίπτουσιν. 16 γαδάτῃ A. 17 φεύγοντες] χάζοντες A.

urbe ab hominibus transiri posset. tunc igitur ministros et pedites et equites vadum periclitari iussit; atque interea duces multitudinis ad rem capessendam exhortatus arma capere ac se ducem sequi, Gobryam et Gadatam, quibus urbs nota esset, ubi in eam pervenissent, viam monstrare qua recta ad regiam iretur, iussit. summa igitur festinatione Gobryas et Gadatas cum suis ad regiam usque progressi portas clausas reperiunt, custodes potantes opprimunt. sublato clamore et strepitu, qui in regia erant iussu regis visuri quid rei esset portas aperiunt: irrumpunt hostes, ad regem usque penetrant, eum stricto iam acinace adstantem Gobryas et Gadatas capiunt: satellites partim repugnantes partim fugientes caedunt. Cyrus turmas equitum in vias dimittit cum mandato ut quos foris deprehenderint occidant, caeteris per Syriae linguae peritos denuntient ut intra aedes se contineant: qui egressus fuerit, occisum iri. interea Gadatas et Gobryas adsunt, atque nefarii regis ultionem primum diis immortalibus acceptam ferunt, deinde Cyri pedes et manus deosculantur.

Ὁ μὲν οὖν Ξενοφῶν τὰ περὶ τοῦ Κύρου ἱστορῶν τὸ ὄνομα τοῦ ἁλόντος βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων οὐ λέγει, ὁ δὲ Ἰώσηπος ἐν τῷ δεκάτῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας τὸν Βαλτάσαρ τοῦτον εἶναι
P I 165 ἱστορεῖ, ᾧ καὶ ἡ χεὶρ ἐφάνη ἐκ τοῦ τείχους προϊοῦσα καὶ γράφουσα τὰ ἤδη προγραφέντα γράμματα, ὧν τὴν δήλωσιν ἡρμήνευσεν ὁ Δανιήλ.

25. Ἡμέρας δὲ γενομένης ὡς ᾔσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἑαλωκυῖαν τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα σφῶν τεθνηκότα, παραδιδόασι καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος εἰς αὐτὰς φρουράρχους καὶ φρουροὺς ἔπεμπεν. εἶτα τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δορυαλώτου τῆς πόλεως οὔσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς ἐκέλευσεν ἐξελεῖν, καὶ οἰκίας δὲ διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τοῖς κοινωνήσασι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, καὶ ἑαυτῷ δὲ κατασκευάσαι διανενόητο δίαιταν πρέπουσαν βασιλεῖ. ἵνα δὲ μὴ τοῖς φίλοις ἐπίφθονος γένηται, σὺν γνώμῃ
B αὐτῶν τοῦτο ποιῆσαι ἠθέλησε, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς, δι' ὧν εἶπεν ἔπεισεν ἐκείνους τοῦτο αἰτήσασθαι. κἀντεῦθεν εἰς τὰ βασίλεια εἴσεισι, καὶ φύλακας περὶ ἑαυτὸν ποιεῖται, καὶ τοὺς μὲν περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας ἐξέτεμε καὶ εὐνούχους πεποίηκε, δορυφόρους δ' εἵλετο Πέρσας περὶ μυρίους, καὶ ἐν τῇ πόλει δὲ φρουροὺς ἔταξεν ἱκανούς. ταῦτα δὲ ποιήσας τοὺς ἐντιμοτέρους τῆς στρατιᾶς ἐξήσκει μὴ ἀπόνως βιοῦν καὶ καθ' ἡδυπάθειαν· καὶ τῶν μὲν ἄλλων πραγμάτων ἄλλους ἐπιμελητὰς κατεστήσατο, προ-

1 "ὁ μὲν οὖν Ξενοφῶν etc.] absunt haec a ms. Colb." Ducangius. 6 Δανιήλ] cf. lib. 3 c. 5. 17 μὲν add A.

Fontes. *Cap.* 25. *Xenophontis de Cyri disciplina* 7 5 — 8 4.

Xenophon, in Cyri historia, capti Assyriorum regis nomen haud ponit: sed Iosephus libro decimo Antiquitatum Baltasarem illum esse tradit, cui manus visa sit quae ex pariete exstiterit, eaque scripserit quae iam exposita sunt et a Daniele declarata.

25. Cum diluxisset et castellani urbis captivitatem et sui regis caedem cognovissent, arces Cyro tradunt. qui praefectos et praesidia in eas misit, deinde magis arcessitis ob urbem expugnatam diis primitias immolat, aedes et palatia rerum gestarum sociis assignat, atque ipse etiam vitae rationem rege dignam instituit. eam, quo minus invidiosa esset, de amicorum sententia inchoat, ac dicendo consequitur ut ipsi id a se postularent. regiam ingressus custodes assumit, sui corporis ministros castrat et eunuchos facit, satellites Persarum circiter decem milia legit, urbem iusto praesidio firmat. his factis, qui honoratiores erant in exercitu, eos exercebat quominus ignavam et luxuriosam vitam agerent: aliarum rerum curam aliis mandabat, alios reditus accipere, alios sumptibus,

σόδων ἀποδεικτῆράς φημι καὶ δοτῆρας δαπανημάτων, ἔργων τε
ἐπιστάτας καὶ κτήσεων φύλακας, καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἐπιμελητὰς
τῶν πρὸς δίαιταν, καὶ ἵππων καὶ κυνῶν φροντιστάς· οὓς δ' ᾤετο C
χρῆναι φύλακας τῆς εὐδαιμονίας ἔχειν, ἑαυτῷ τὴν τούτων προσέταττεν ἐπιμέλειαν. ἐπεὶ δὲ καὶ χρήμασιν εὐεργετεῖν αὐτῷ προσεγένετο, ἔγνω ὡς οὐδέν ἐστιν εὐεργέτημα ἀνθρώποις εὐχαριτώτερον ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις· διὸ καὶ ἐπέταξε πολλὰ αὐτῷ παρατίθεσθαι ὅμοια οἷς αὐτὸς σιτοῖτο καὶ ἱκανὰ παμπόλλοις ἐσόμενα, καὶ τὰ παρατιθέμενα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρήσαιντο, διεδίδου. καὶ φιλοδωρότατος ἀνθρώπων ἐγένετο. ἀλλὰ τὸ μὲν μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν, τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίνεσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημο- D
νεύεται, παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως· τόν τε γὰρ νομέα ἔλεγε χρῆναι εὐτραφῆ τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς ἤδη, τόν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς.

Λέγεται δὲ καὶ τὸν Κροῖσον εἰπόντα ποτὲ πρὸς αὐτὸν ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐρωτηθῆναι παρὰ Κύρου "πόσα ἂν ἤδη μοι χρήματα οἴει εἶναι εἰ χρυσίον ὡς σὺ κελεύεις συνέλεγον ἐξότου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμί;" καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολύν
τινα ἀριθμόν. τὸν δὲ Κῦρον φάναι "ἄγε δή, ὦ Κροῖσε, σύμ- W I 119

5 καὶ om A. 6 εὐχαριστότερον A, ἐπιχαριτώτερον Xenophon. 7 μετάδοσις A cum codice Colberteo et Xenophonte, μετάληψις PW. ἐπέταξε A, ὑπέταξε PW. 12 τῇ alterum add A Xenophon. 16 ὡσαύτως om A.

alios operis praeesse, alios possessiones custodire, alios commeatus et annonam, alios equos et canes curare iubebat: eorum autem curam, qui felicitatem tueri deberent, ipse suscipiebat. eas porro facultates consecutus ut liberalis in alios esse posset, nullum mortalibus beneficium iucundius esse cogitans cibi et potus communione, plurima sibi fercula iis similia quibus ipse vesceretur apponi iussit, quam plurimis suffectura, eaque, exceptis iis quibus ipse cum convictoribus suis frueretur, distribuebat. atque eum liberalissimum et munificentissimum fuisse, minus est in tantis opibus mirandum: sed regem observantia et cura superare amicos, id vero magis est memorabile. qua de re dictum eius quoddam refertur, consimilia esse munera boni pastoris et regis: nam et pastorem decere saginatis in primis a se iumentis uti, et regi urbes et homines, quos bearit, inservire.

Fertur et Croesum, qui eum ob crebras donationes pauperem fore dixerat, rogasse quantum sibi pecuniae esse putaret, si aurum, ut ipse censeat, ex quo regnare coeperit, collegisset. cumque ille ingentem summam nominasset, dixisse "age igitur, Croese, mitte aliquem cum

P I 166 πέμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τούτῳ. σὺ δέ, Ὑστάσπα, περιελθὼν τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς πρᾶξίν τινα, καὶ κέλευε αὐτοὺς ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα, καὶ γράψαντας καὶ κατασημηναμένους δοῦναι τὰς ἐπιστολὰς τῷ Κροίσου θεράποντι." ταῦτα δὲ ὅσα ἐνετέλλετο τῷ Ὑστάσπᾳ γράψας καὶ σημηνάμενος δέδωκεν αὐτῷ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους. ἔγραψε δὲ πρὸς πάντας καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου θεράπων τὰς ἐπιστολάς, B ὁ Ὑστάσπας εἶπεν "ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη ὡς πλουσίῳ χρῶ· πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα." καὶ ὁ Κῦρος "εἷς μὲν τοίνυν ὦ Κροῖσε" εἶπε "καὶ οὗτος ἡμῖν θησαυρός, τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ, καὶ λόγισαι πόσα μοί ἐστιν ἕτοιμα χρήματα ἤν τι δέωμαι χρῆσθαι." λέγεται δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς εἰ συνέλεγεν, ἐπὶ τούτοις δὲ τὸν Κῦρον εἰπεῖν "ὁρᾷς, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί;"

Δόξαν δὲ αὐτῷ εἰς τὰ τοῖς θεοῖς ἐξῃρημένα τεμένη ποιήσασθαι προπομπήν, καλέσας τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ C τῶν ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς στολὰς Μηδικάς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνεδύσαντο. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς κρατίστας στολάς, ἐξέφερε καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολάς (παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο οὔτε πορφυρίδων φειδόμενος οὔτε

4 καὶ prius om A. 7 πάντας om A, spatio relicto. 11 εἶπε post θησαυρός A. 13 δὴ] δὲ AW: Xenophon δή. 17 τὰ AW, om P. 22 κατεσκευάσατο A: Xenophon παρεσκευάσατο.

Hystaspe. tu vero, Hystaspe, adito amicos meos, eisque dicito, mihi ad rem quandam conficiendam auro esse opus, ut quisque quam plurimum possit comparet, idque litteris inscribat atque obsignet, et epistolas Croesi ministro tradat." eadem quae mandarat, litteris inscripta omnia et obsignata Hystaspae tradidit, eumque ab omnibus ut amicum suum tractari iussit. cum circumissent, et Croesi minister epistolas attulisset, Hystaspes dixit "rex Cyre, me quoque nunc utere ut divite: nam propter commendationem tuam et ipse plurimis affectus sum muneribus." tum Cyrus "et hic" inquit, "Croese, unus est ex thesauris nostris. tu vero caeteros contemplatus supputa quanta mihi pecunia sit, si fuerit opus." is vero longe maiorem summam repperisse fertur quam in thesauris eum habiturum fuisse dixerat si collegisset; ac Cyrum dixisse "viden', Croese, et mihi thesauros esse?"

Cum autem in animo haberet ad pulvinaria deorum immortalium supplicatum ire, vocatis principibus Persarum et caeterorum, stolas Medicas inter eos distribuit, quas Persae tum primum induerunt. stolis optimis inter optimos distributis, etiam alias Medicas stolas proferebat (plurimas enim paraverat neque purpureis neque orphninis neque cary-

ὀρφνίνων οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων), νείμας δ'
ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων μέρος αὐτῶν, ἐκέλευσε τούτοις τοὺς ὑπ' αὐ-
τοὺς κοσμεῖν. καί τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτόν "σὺ δέ, ὦ
Κῦρε, πότε κοσμήσῃ;" ὁ δέ "οὐ γὰρ νῦν" ἔφη "δοκῶ ὑμῖν αὐ-
τὸς κοσμεῖσθαι, ὑμᾶς κοσμῶν; ἢν γὰρ δύνωμαι τοὺς φίλους ποιεῖν
εὖ, ὁποίαν ἂν ἔχω στολὴν ἐγὼ ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι." ποιή-
σας δὲ τὴν προπομπὴν καὶ θύσας τοῖς θεοῖς μετὰ τῶν φίλων ἐδεί- D
πνει, οὓς μὲν μάλιστα ἐτίμα παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καθίσας,
ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης ἢ τῆς δεξιᾶς, τοὺς δ' ἄλλους
παρὰ τὴν δεξιάν. μετὰ δέ γε τὸ δεῖπνον τοὺς ἐθελουσίους αὐτῷ
συμμαχήσαντας ἀπέπεμψεν οἴκαδε, πλὴν τῶν βουληθέντων παρ'
αὐτῷ καταμεῖναι· τούτοις δὲ καὶ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε. τοῖς
δ' ἀπιοῦσι καὶ στρατιώταις καὶ ἄρχουσι πολλὰ ἐδωρήσατο. εἶτα
καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις καὶ ἡγεμόσι διένειμεν ὅσα ἐκ Σάρ-
δεων ἔλαβε χρήματα, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ. ὡς δὲ εἰλήφεσαν
τὰ δοθέντα, ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου "ἦ που αὐτός γε πολλὰ ἔχει,
ὅτι καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν." οἱ δ' ἔλεγον "οὐχ ὁ Κύ-
ρου τρόπος τοιοῦτος ὡς χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ P I 167
κτώμενος ἥδεται." αἰσθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος συνέλεξε τοὺς
φίλους καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ εἶπεν "ἁπλουστάτου μοι
δοκεῖ εἶναι ἤθους τὸ τὴν δύναμιν τὸν ἄρχοντα φανερὰν ποιησάμε-
νον ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκαγαθίας. κἀγὼ οὖν" ἔφη

1 ὀρφίνων A. καρυκκίνων AW. 6 ὁποῖαν ἔχω A. 8 ἐτίμα] ἑτοίμα A. 9 ἐπιβουλευτοτέρας A: Xenophon εὐεπ. 14 καὶ ἡγεμόσι om Xenophon. post ἡγεμόσι PW add πολλά, om A Xenophon.

cinis neque puniceis pannis parcens) et cuique ducum partem earum tradebat, quibus et illi suos exornarent. rogatus autem a quodam quando ipse sese ornaturus esset, "nonne" inquit "vobis nunc ornatus esse videor, cum vos ornavi? nam ubi de amicis fuero bene meritus, qualibet in veste formosus ero." supplicatione absoluta et victimis immolatis cum familiaribus cenatus est, amicis honoratissimis ad laevam collocatis, ut quae magis opportuna sit insidiis, caeteris ad dextram. a cena eos qui ultro in bellis secuti fuerant dimisit domum, praeter eos qui sponte manere vellent: iis vero et agros et aedes dedit, discedentibus tam militibus quam ducibus plurima donavit. deinde suis etiam militibus ac ducibus quascunque Sardibus ceperat pecunias pro cuiusque dignitate distribuit. qui ut ea acceperant, alii dixere, nimirum ipsum Cyrum habere plurima, qui tam multa largitus esset; alii, non id esse Cyri ingenium ut pecuniam faceret, qui dando quam accipiendo delectetur magis. quibus Cyrus animadversis, amicis et reliquis idoneis advocatis "apertissimi" inquit "ingenii mihi esse videtur, ut princeps copiis suis palam expositis de laude bonitatis certet. et ego igitur, quid-

“βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν οἷόν τέ ἐστι τῶν ἐμοὶ ὄντων ἰδεῖν δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι.” ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδείκνυ πολλὰ καὶ καλὰ χρήματα, τὰ δὲ κείμενα ὡς μὴ ῥᾴδιον εἶναι ἰδεῖν διηγήσατο. καὶ εἶπεν “ὦ ἄνδρες, ταῦτα οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ δέον ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γὰρ ταῦτα ἀθροίζω ὅπως ἔχω τῷ καλόν τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι, καὶ ὅπως,
B ἤν τις ὑμῶν τινὸς δέηται, λάβῃ πρός με ἰών.”

26. Ὅτε δὲ τὰ ἐν Βαβυλῶνι εὖ κατεστήσατο, εἰς Πέρσας ἀπελθεῖν ἡτοιμάζετο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται κατὰ τὴν Μηδικήν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν εἶπεν ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐν Βαβυλῶνι ἐξῃρημένος εἴη, καὶ δῶρα παρέσχεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. ὁ δὲ Κυαξάρης προσέπεμψεν αὐτῷ
I 120 τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλλια φέρουσαν καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδικὴν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Κυαξάρης “δίδωμί σοι” ἔφη, “ὦ Κῦρε, καὶ αὐ-
C τὴν ταύτην γυναῖκα, θυγατέρα οὖσαν ἐμήν, ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ καὶ φερνὴν Μηδίαν πᾶσαν· οὐδὲ γάρ ἐστι μοι ἄρρεν παῖς γνήσιος.” ὁ δὲ Κῦρος “τὸ μὲν γένος, ὦ Κυαξάρη, ἐπαινῶ” εἶπε, “καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα, βούλομαι δὲ σὺν γνώμῃ τοῦ πατρός τε καὶ τῆς μητρὸς γῆμαι αὐτήν.” καὶ ταῦτα εἰπὼν εἰς Πέρσας ἐπορεύετο. ἐν δὲ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐλθὼν τὸ μὲν στράτευμα ἐκεῖ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις τὴν πόλιν εἰσῄει, ἱερεῖα ἄγων πᾶσι Πέρ-

4 εἶναι om A. 11 ἐξῃρημένος εἴη codex Colberteus et Xenophon, ἐξῄρηται PW. 16 αὐτῇ] αὐτὴν A. 17 ἄρρην Xenophon. 19 τὰ om A.

Fontes. *Cap.* 26. *Xenophontis de Cyri disciplina* 8 5 — 8. *pauca in extremo capite addita.*

quid mearum opum est quod monstrari possit, ostendam; quae ostendi nequeunt, enarrabo.” his dictis res multas et praeclaras deprompsit; quae vero reposita erant nec proferri facile poterant, recensuit. et “haec” inquit, “viri, non tam mea sunt existimanda quam etiam vestra. nam ea colligo ut, qui honeste se erga nos gesserit, eum remunerari queam, et si cui vestrum quid opus fuerit, a me uti petat.”

25. Rebus Babylone compositis reditum in Persiam parat. in Mediam progressus se ad Cyaxarem convertit, eoque salutato et multis egregiis muneribus affecto, ait domum etiam illi Babylone assignatam esse. Cyaxares filiam ad eum mittit cum aurea corona, armillis, torque et veste Medica pulcherrima. illa Cyrum coronat: rex vero “hanc” inquit, “Cyre, filiam meam uxorem tibi do, et totam Mediam doti dico: neque enim mihi sunt mares liberi germani.” ad haec Cyrus, et genus se laudare et puellam et munera, sed eam de sententia patris et matris ducturum esse. his dictis in Persiam contendit, relictoque in finibus exercitu ipse cum amicis urbem ingreditur, victimas adducens quae et ad sacrificandum et ad convivandum Persis omnibus satis essent: paren-

σαις ἱκανὰ θύειν καὶ ἑστιᾶσθαι. δῶρα δὲ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ ἔφερεν οἷα εἰκὸς ἦν καὶ τοῖς φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις, ἀλλὰ μὴν καὶ Περσίσι. D καὶ χρόνον τινὰ τοῖς τεκοῦσι συνδιατρίψας ἀπῄει. καὶ γενόμενος ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρί, γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα· γήμας δ' εὐθὺς ἔχων αὐτὴν ἀνεζεύγνυεν.

Ὡς δ' ἧκεν εἰς Βαβυλῶνα, σατράπας ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔπεμπεν ἔθνη, εἰς Ἀραβίαν δηλαδὴ καὶ Καππαδοκίαν, εἰς Φρυγίαν τε τὴν μεγάλην, εἰς Λυκίαν τε καὶ Ἰωνίαν, εἰς Καρίαν, εἰς Φρυγίαν τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ Αἰολίδα. Κίλιξι δὲ καὶ Κυπρίοις καὶ Παφλαγόσιν οὐκ ἔπεμψε σατράπας, ὅτι ἑκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι· δασμοὺς μέντοι καὶ οὗτοι ἀπέφερον. ἵνα δέ, μεγάλης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς οὔσης, ταχέως καὶ πόρ- P I 168 ρωθέν οἱ κομίζοιντο ἀγγελίαι, ἐσκέψατο πόσην ἂν ὁδὸν ἵππος ἐλαυνόμενος ἀνύῃ, καὶ ἱππῶνας τοσοῦτον ἀλλήλων διέχοντας ἐποιήσατο, καὶ ἵππους κατέστησεν ἐν αὐτοῖς καὶ τοὺς αὐτῶν ἐπιμελομένους, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα καὶ παραδιδόναι, καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς.

Ἤδη δὲ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ στρατείαν ἐποιήσατο, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν εἰσβάντι οἰκεῖ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάσσης. μετὰ δὲ ταῦτα στρατεύει ἐπ' Αἴγυ-

1 δὲ] τὲ A. 9 Λυκίαν et, quod rectius, Λυδίαν Xenophontis codices. τε alterum om A. 12 ἐπέφερον A. 17 ἔταξεν ἐπιτήδειον A.

tibus atque amicis munera affert qualia par erat, et magistratibus ac senioribus qualia decebant, nec non Persis omnibus, viris pariter ac feminis. aliquamdiu apud parentes commoratus in Mediam revertitur, probatoque a patre coniugio Cyaxaris filiam ducit: celebratis nuptiis statim cum ea Babylonem proficiscitur.

Inde satrapas ad gentes subactas mittit, ut in Arabiam, Cappadociam, Phrygiam maiorem, Lyciam, Ioniam, Cariam, Phrygiam Hellespontiacam et Aeoliam. ad Cilices vero, Cyprios et Paphlagones satrapas non misit, eo quod ultro se ad illum contulisse videbantur: nihilominus tamen et hi tributa pensitabant. ut autem in tanta imperii amplitudine nuntii celeriter ad se perferrentur, consideravit quantum itineris equus uno die cursu conficere posset, ac tanto intervallo distincta diversoria struxit, equis et equisonibus in iis collocatis, quorum cuique praefecit virum idoneum ad recipiendas et tradendas litteras, qui et acciperet fatigatos equos et alios mitteret integros.

Anno iam elapso expeditionem suscepit, in qua omnes gentes quae ab ingressu Syriae usque ad mare rubrum incolunt subegisse fer-

B πτον καὶ καταστρέφεται καὶ αὐτήν· ὡς ἐντεῦθεν ὁρίζειν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν πρὸς ἕω μὲν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, πρὸς ἄρκτον δὲ τὸν πόντον τὸν Εὔξεινον, πρὸς δ' ἑσπέραν Κύπρον καὶ Αἴγυπτον, τὴν δ' Αἰθιοπίαν πρὸς μεσημβρίαν. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων πεποιημένος τὴν δίαιταν, ἐν Βαβυλῶνι μὲν μῆνας διῆγεν ἑπτὰ τὸν χρόνον δὴ τὸν χειμέριον (ἀλεεινὴ γὰρ αὕτη ἡ χώρα), τρεῖς δὲ μῆνας τοὺς ἀμφὶ τὸ ἔαρ ἐν Σούσοις, ἐν δ' Ἐκβατάνοις δύο διῆγε μῆνας τὴν τοῦ θέρους ἀκμήν.

Οὕτω δὲ ζήσας ὁ Κῦρος καὶ μάλα πρεσβύτης γενόμενος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον, πάλαι τῶν τοκέων τετελευτηκότων αὐτῷ. καὶ κοιμωμένῳ κατὰ τὰ βασίλεια ἔδοξεν αὐτῷ κατ' C ὄναρ τις προσελθεῖν κρείττων ἢ κατὰ ἄνθρωπον, λέγων "συσκευάζου ὦ Κῦρε· ἤδη γάρ σε μεταπέμπονται οἱ θεοί." ἐκ τούτου δ' εἴκαζεν ὅτι παρείη τοῦ βίου ἡ τελευτή, καὶ τριταῖος τοὺς παῖδας ἐκάλεσε (συνείποντο γὰρ αὐτῷ) καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς, καὶ εἶπεν "ἐμοὶ μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστι, δεῖ δὲ σαφηνίσαι περὶ τῆς βασιλείας τίνι ἔσται μετ' ἐμέ, ἵνα μὴ πράγματα ὑμῖν παράσχῃ γενομένη ἀμφίλογος. σὺ μὲν οὖν, ὦ Καμβύση, πρεσβύτερος ὢν τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν διδόντων κἀμοῦ· σοὶ δέ, ὦ Ταναοξάρη, εἶναι σατράπῃ δίδωμι Μήδων τε D καὶ Ἀρμενίων καὶ Καδουσίων." ταῦτα τοῖς παισὶν ἐντειλάμενος καὶ παραινέσας πολλά, καὶ προσειπὼν τοὺς παρόντας καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐξέλιπεν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖ-

1 αὐτῷ A Xenophon, αὐτοῦ PW. 12 κρεῖττον A. 16 ἐμοὶ A, Μοι PW. 20 σοὶ] σὺ A. ταναζάρη codex Colberteus.

tur; deinde Aepyptum etiam; ut eius imperium versus orientem rubro mari, versus septentrionem Ponto Euxino, ab occasu Cypro et Aegypto, versus meridiem Aethiopia terminaretur. ipse in medio constitutus septenos menses hiberno tempore ob regionis teporem Babylone degit, ternos menses vernos Susis, Ecbatanis binos aestivo tempore.

Vita igitur sic acta senex admodum in Persiam septimum venit, parentibus iam olim defunctis. ibi in regia dormienti visus est in somnis apparere vir quidam humana condicione maior, qui diceret "para te Cyre: nam dii te nunc arcessunt." unde coniiciebat sibi vitae finem instare: ac tertio die post, filiis (nam eum comitati fuerant), amicis et Persarum magistratibus arcessitis "mihi" inquit "iam vitae finis instat. est autem declarandum cui relinquam imperium, ne controversiae de eo ortae vobis negotium facessant. tu igitur, Cambyse, qui natu maior es, regnum teneto, quod tibi et a diis et a me tribuitur: te vero, Tanaoxare, satrapam constituo Medorum, Armeniorum et Cadusiorum." haec ubi filiis mandarat multaque praeceperat, affatus eos qui aderant, ac dextra porrecta omnibus, contecta facie exspiravit. eo defuncto sta-

νος ἀπῄει, εὐθὺς οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐστασίαζον, πόλεις δὲ καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτράπετο.

Ταῦτα μὲν οὖν τῷ Ξενοφῶντι περὶ Κύρου ἱστόρηται· ὁ δ' W I 121 Ἁλικαρνασεὺς Ἡρόδοτος ἄλλα περὶ τῆς Κύρου φησὶν ἀναγωγῆς τε καὶ τελευτῆς καὶ τῆς λοιπῆς βιοτῆς, ἃ μακρὸν ἂν εἴη διηγεῖσθαι. ἐμοὶ δ' ἐπιτομὴν ἱστορίας πεποιημένῳ οὐκ ἐπέοικε τὴν πραγματείαν θέσθαι πολύστιχον, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τὰ πιθανώτερα ἔγραψα, ὅτῳ δ' εἰδέναι βούλημα καὶ ἅπερ Ἡρόδοτος περὶ αὐτοῦ συνεγράψατο, P I 169 τὴν ἐκείνου μεταχειρισάμενος βίβλον εὑρήσει ταῦτα κατὰ τὸν πρῶτον λόγον ᾧ τὴν πρώτην τῶν Μουσῶν ἐπέγραψε τὴν Κλειώ.

LIBER QUARTUS.

1. Κῦρος μὲν οὖν οὕτω τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἀρχὴν καταλέλυκε. τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἑβδομηκοστῷ ὄντι ἐξότου Ἑβραῖοι εἰς Βαβυλῶνα ἐξ Ἱερουσαλὴμ μετηνέχθησαν, ἐπέτρεψε τοῖς ἐν Βαβυλῶνι οὖσιν Ἰουδαίοις ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἀνοικοδομῆσαι τήν τε πόλιν καὶ τὸν ναόν, ὡς ὁ προφήτης B Ἱερεμίας προανεφώνησε, καὶ πρὸ ἐκείνου ὁ Ἡσαΐας προειρήκεν. ὁ μὲν γὰρ ἦν ὅτε ἡ πόλις ἥλω καὶ ὁ ναὸς κατεσκάφη, ὁ δ'

2 πάντα] καὶ πάντα A. 3 οὖν om A. 7 θέσθαι om A. ἔγραφεν A. 10 post ἐπέγραψε PW add τῇ βίβλῳ, om A.

Fontes. *Cap.* 1. *Iosephi Ant.* 11 1 *et* 2. *Herodoti* 3 30 *et* 61—66.

tim filii seditionem moverunt, urbes ac provinciae defecerunt, et in peius ruebant omnia.

Atque haec a Xenophonte de Cyro prodita sunt: sed Herodotus Halicarnasseus alia de Cyri educatione, obitu totaque vita narrat, quae recensere prolixum fuerit. mihi vero compendium historiarum scribenti non convenit verbosum opus contexere, sed satis est ea consectari quae probabiliora videntur. cui vero etiam Herodoti de illo narrationes evolvere libet, is haec libro primo, cui Clius Musae primae titulum indidit, inveniet.

1. Cyrus igitur Assyriorum regnum sic evertit, et primo sui imperii anno, a captivitate Hebraicae gentis septuagesimo, Iudaeis qui Babylone degebant redire Hierosolyma urbemque et templum instaurare permisit, id quod propheta Hieremias praedixerat et ante illum Esaias. nam ille tum vixit cum urbs caperetur, hic ante captivitatem urbis et

Ἡσαΐας ἔτεσιν ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα πρότερον ἢ ἢ τὴν πόλιν ἁλῶναι καὶ κατασκαφῆναι τὸ ἱερόν. οὐ μόνον δ' ἐφῆκε τοῖς αἰχμαλώτοις τὴν ἐπάνοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ ἐξανάστασιν, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη τὰ τοῦ ναοῦ, ἃ Ναβουχοδονόσορ εἰς Βαβυλῶνα ἐκόμισε, συνέπεμψε, παραδοὺς ταῦτα φέρειν Μιθριδάτῃ τῷ αὐτοῦ γαζοφύλακι καὶ τῷ Ζοροβάβελ. ἐπέστειλε δὲ καὶ τοῖς ἐν Συρίᾳ σατράπαις συναίρεσθαι αὐτοῖς ἐπὶ τῇ τῶν ἔργων οἰκοδομῇ, καὶ τὴν δαπάνην αὐτοὺς χορηγεῖν πᾶσαν ἐκ τῶν C βασιλικῶν χρημάτων. ταῦτα τοῦ Κύρου θεσπίσαντος ἐξώρμησαν οἱ τῶν δύο φυλῶν ἄρχοντες τῆς τε τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς Βενιαμίτιδος, οἵ τε Λευῖται καὶ οἱ ἱερεῖς· πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Βαβυλῶνι κατέμειναν, τὰς κτήσεις καταλιπεῖν οὐχ αἱρούμενοι. παραγενομένοις δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα οἱ τοῦ Κύρου πάντες συνήργουν αὐτοῖς εἰς τὰς οἰκοδομὰς καὶ συνέπραττον. ἦσαν δ' οἱ ἐπανελθόντες μυριάδες τέσσαρες δισχίλιοί τε καὶ ἑξακόσιοι.

Ἤδη δὲ περὶ τὴν οἰκοδομὴν τῆς πόλεως σπευδόντων καὶ τοῦ ναοῦ, τὰ πέριξ ἔθνη, καὶ μάλιστα τὸ Χουθαίων, οὓς Σαλμανασὰρ μετῴκισεν εἰς Σαμάρειαν ὅτε τοὺς Ἰσραηλίτας ἐξηχμαλώτισε, φθονοῦντες, τοὺς σατράπας ἐδεξιώσαντο πρότερον μὴ D ἐπαρήγειν τοῖς Ἰουδαίοις εἰς τὴν οἰκοδομήν. εἶτα τοῦ Κύρου τὴν ζωὴν καταλύσαντος, Καμβύσου δὲ τοῦ παιδὸς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένου, γράφουσι τῷ Καμβύσῃ διαβάλλοντες τοὺς Ἑβραίους ὡς ἔθνος ἀποστατικόν τε καὶ ἀνυπόταχτον, καὶ "εἰ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν ἐκτελέσουσι" λέγοντες "οὔτε φόρους δώσουσιν οὐθ'

11 οἱ alterum om A. 13 συνηγόρουν A. 15 pro ἑξακόσιοι Iosephus τετρακόσιοι καὶ ἑξήκοντα δύο. 17 χουθαῖον A.

templi eversionem annis centum quadraginta. neque vero haec duntaxat concessit, sed et sacra vasa a Nabuchodonosore Babylonem translata per Mithridatem quaestorem suum et Zorobabelem una remisit, et Syriacis satrapis mandavit ut eis ad aedificationem adiumento essent et omnes sumptus de regia pecunia suppeditarent. his a Cyro constitutis, duarum tribuum Iudaicae et Beniamiticae principes, Levitae et sacerdotes Hierosolyma contenderunt: multi etiam Babylone manere quam suas possessiones relinquere maluerunt. quo cum pervenissent, Cyri satrapae omnes ad aedificationem eis (fuere autem quadraginta duo milia et sexcenta) adiumento fuerunt.

Iam in urbis et templi instaurationem intentis finitimae gentes, Chuthaei praesertim, quos Salmanasar captis Israelitis Samariam traduxerat, invidentes, satrapas in primis sibi conciliant ne aedificationem promoverent. deinde Cyro defuncto apud Cambysem filium et successorem eius Hebraeos ut gentem perfidam et rebellem per litteras criminantur. quod si urbem et templum perfecerint, neque tributa pensuros neque

ὑπακούσονται." ταῦτα καὶ πλείω τοιαῦτα γράψαντες ἔπεισαν
αὐτὸν κωλῦσαι τὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ ἀνοικοδόμησιν· καὶ
ἐπεσχέθη τὰ ἔργα μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας Δα-
ρείου τοῦ Ὑστάσπου ἐπ' ἔτη ἐννέα. Καμβύσης γὰρ ἑπτὰ βασι-
λεύσας ἔτη, καὶ καταστρεψάμενος ἐν τούτοις τὴν Αἴγυπτον, ὑπο-
στρέψας ἐν Δαμασκῷ ἐτελεύτησε, τῶν μάγων τῆς βασιλείας ἐγ-
κρατῶν γενομένων. καλὸν δὲ καὶ τὴν περὶ τούτων διήγησιν ποιή-
σασθαι ἐν ἐπιτομῇ.

Τῷ Καμβύσῃ ἦν ἀδελφός, κατὰ μὲν τὸν Ξενοφῶντα Τα- P I 170
ναοξάρης, κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον Σμέρδης ὀνομαζόμενος. ἔδο-
ξεν οὖν ἐν Αἰγύπτῳ τῷ Καμβύσῃ τυγχάνοντι καθ' ὕπνους τις
ἐπιστὰς λέγειν ὡς ἐς τὸν βασιλικὸν καθίσας θρόνον ὁ Σμέρδης τῇ
κεφαλῇ τοῦ πόλου προσψαύσειε. δείσας οὖν περὶ τῇ βασιλείᾳ,
τὸν Πρηξάσπην αὐτίκα πέμπει ἐς Σοῦσα, κτενοῦντα λάθρα τὸν
ἀδελφόν. καὶ ὁ μὲν οὕτω διέφθαρτο, ὁ δὲ Καμβύσης τὸ χρεὼν
οὐκ ἐξέφυγε. δύο γὰρ ἦσαν ἀδελφοὶ Μῆδοι, μάγοι κεκλημένοι,
ὧν τῷ μὲν Κατιζίθης τῷ δὲ Σμέρδης ἦν τὰ ὀνόματα. ὁ δὲ W I 122
Σμέρδης οὐ τοῦ ὀνόματος ἐκοινώνει μόνον Σμέρδῃ τῷ Κύρου
παιδί, ἀλλὰ καὶ τοῦ εἴδους. τούτων τὸν ἕτερον φροντιστὴν τῶν B
ἑαυτοῦ πραγμάτων ὁ Καμβύσης ἐκέκτητο. χρονίζοντος δ' ἐν
Αἰγύπτῳ αὐτοῦ, γνοὺς τὸν φόνον τοῦ Σμέρδου τοῦ τοῦ Κύρου

2 ἀνοικοδόμησιν A, ἀναδόμησιν PW: Iosephus ἀνοικοδομεῖν. 4 ἑπτὰ] Iosephus ἕξ. in fine capitis ex Herodoto ἔτη ἑπτὰ ἐπὶ πέντε μησίν. 7 τὴν — 8 ἐπιτομῇ] τὰ περὶ τούτων ἐν ἐπιτομῇ διηγήσασθαι A. 10 Σμέρδις Herodotus. 14 αὐτίκα πέμπει A, παραυτίκα παραπέμπει PW. 16 Δύω PW. 17 Πατιζείθης Herodotus. 18 τῷ τοῦ κύρου A. 19 post εἴδους PW add αὐτοῦ, om A. 20 ὁ om A.

dicto audientes futuros. his et pluribus aliis scriptis ei persuaserunt ut urbis et templi instaurationem prohiberet. ita opus impeditum est usque ad secundum annum Darii regis, filii Hystaspis, per annos novem. nam Cambyses cum septem regnasset annos et Aegyptum subegisset, inde reversus Damasci obiit, regno a magis occupato. de quibus et hic breviter est dicendum.

Cambyses fratrem habuit, quem Xenophon Tanaoxarem, Herodotus Smerden appellat. visus igitur est in somnis Cambysi in Aegypto agenti quidam dicere, Smerden regio throno occupato capite caelos attingere. regno igitur metuens Prexaspem Susa mittit qui fratrem clanculum perimeret. et ille quidem ita periit, sed Cambyses fati vim non effugit. fuerunt enim duo fratres Medi, quorum alter Catizithes alter Smerdes vocabatur, professione magi. ac Smerdes non tantum nomen sed formam etiam cum Smerde Cyri filio communem habebat. alterum Cambyses suarum rerum curatorem delegerat. dum igitur rex in Aegypto moratur, Catizithes caede Smerdis, quam pauci norant, cognita, regnum

παιδὸς ὁ Κατιζίθης, καὶ ὡς ὀλίγοις ὁ ἐκείνου θάνατος ἔγνωσται, ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ ἐσκέψατο· καὶ τὸν ἀδελφὸν ὁμωνυμοῦντα τῷ Σμέρδῃ καὶ πολλὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐμφέρειαν ἔχοντα εἰς τὸν θρόνον ἐκάθισε τὸν βασίλειον, οὐχ ὡς οἰκεῖον ὅμαιμονα ἀλλ' ὡς τοῦ Κύρου υἱὸν καὶ τοῦ Καμβύσου ὁμόγνιον· καὶ κήρυκας διέπεμψε πανταχοῦ βασιλέα τὸν Κύρου Σμέρδην ἀγγέλλοντας. μαθὼν οὖν ταῦτα καὶ ὁ Καμβύσης τὸν Πρηξάσπην ἀνέκρινεν ὡς μὴ
C πληρώσαντά οἱ τὸ κελευσθέν. ὁ δὲ διεβεβαίου μὴ τὸν ἀδελφὸν ἐπαναστῆναι αὐτῷ. "ἐκεῖνον γὰρ ἐγώ" ἔλεγεν, "ὡς σὺ ἐνετείλω, ἔκτανόν τε καὶ ἔθαψα." συλληφθῆναι τοίνυν κελεύει Καμβύσης τὸν ἐν τῷ στρατῷ κηρύσσοντα τὸν τοῦ Κύρου Σμέρδην βασιλεῦσαι Περσῶν. καὶ συλληφθεὶς ἠρωτᾶτο εἰ αὐτὸς τὸν Σμέρδην ἑώρακε, καὶ εἰ ἐκεῖνος αὐτῷ ἐνετείλατο λέγειν ἅπερ φησίν· ὁ δὲ μὴ θεάσασθαι τὸν Σμέρδην ἀνταπεκρίνατο, παρὰ δὲ τοῦ μάγου τοῦ τῶν βασιλείων ἐπιτροπεύοντος ταῦτα λέγειν ἐπιταχθῆναι. γνοὺς οὖν ἐντεῦθεν ὁ Καμβύσης τὸ ἀληθές, ἐθρήνησε μὲν ὡς μάτην κτείνας τὸν ἀδελφόν, ὥρμησε δ' αὐτίκα κατὰ τῶν μάγων
D στρατεύεσθαι. ἀναθρώσκοντι δέ οἱ ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφους ὁ μύκης ἐξέπεσε, καὶ γυμνωθὲν τὸ ξίφος παίει αὐτοῦ τὸν μηρὸν καιρίως. ἤρετο οὖν ὅπως ἡ πόλις καλοῖτο, καὶ μαθὼν ὡς Ἐκβάτανα, εἶπεν ὡς "ἐνταῦθά μοι πέπρωται τελευτᾶν." ἐκέχρηστο γὰρ αὐτῷ ἐν Ἐκβατάνοις μέλλειν θανεῖν· καὶ ὁ μὲν παρὰ τοῖς ἐν Μηδίᾳ Ἐκβατάνοις ἐδόκει πρώην τὸ τέλος αὐτὸν καταλήψεσθαι, ὁ δὲ χρησμὸς οὐκ ἐκεῖνα ἐδήλου ἀλλὰ τὰ ἐν Συρίᾳ Ἐκβάτανα.

22 ἐκέχρητο A.

invadere destinat; idque fratri, qui Smerdi et nomine et lineamentis corporis persimilis esset, tradit, non ut fratri suo sed ut Cyri filio, fratri Cambysis; et praecones passim dimittit qui Smerden Cyri filium regem proclament. ea re cognita Cambyses Prexaspem incusat ut mandata non exsecutum. qui cum affirmaret, fratrem, quem ipse et occidisset et sepelisset, ei non movere seditionem, praeconem, qui Smerden Cyri filium regem in exercitu proclamabat, comprehensum rogat num ipse Smerden viderit et num de illius mandato ista proclamet. respondet homo se Smerden non vidisse, sed iussu magi regiae magistri ea proclamare. Cambyses igitur veritate inde cognita fratrem a se temere occisum luget et bellum inferre magis parat. sed dum in equum insilit, de vagina gladii fungus decidit, et nudato gladio letaliter in femore vulneratur. illius loci nomen sciscitanti cum Ecbatana dici responsum esset, ibi fatale sibi esse mori dixit. acceperat enim oraculum se Ecbatanis moriturum; et hactenus putarat se Ecbatanis Medicis obiturum, cum oraculum de Ecbatanis Syriae locutum esset.

Ὁ μὲν οὖν μεθ' ἡμέρας τινὰς τελευτᾷ ἄπαις, βασιλεύσας ἐπ' ἔτη ἑπτὰ ἐπὶ πέντε μησίν, (2) ὁ δὲ μάγος τοῦ Καμβύσου θανόντος ἀδεῶς ἐβασίλευσεν, ἑαυτῷ τὸν τοῦ Κύρου Σμέρδην ἐπιγραφόμενος. καὶ πέμψας εἰς πᾶν ἔθνος ὧν ἦρχεν, ἀτέλειαν πᾶ- P I 171
σιν ἐπ' ἔτη τρία ἐκήρυξεν. ἤδη δὲ μῆνας ἄρξας ἑπτά, ὅστις ἦν ἐγνώσθη. ἐγνώσθη δ' οὕτως. Ὀτάνης ἦν γένει καὶ πλούτῳ Περσῶν τοῖς πρώτοις ἐνάμιλλος. τούτου θυγατέρα Καμβύσης ἔσχεν, ἣ Φαιδυμίη ἐκέκλητο. ταύτῃ καὶ ὁ μάγος ἐκέχρητο ὥσπερ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἃς εὗρεν εἰς τὰ βασίλεια. πέμψας οὖν ὁ πατὴρ ἠρώτα αὐτὴν λάθρα εἰ τῷ Κύρου Σμέρδῃ εἴθ' ἑτέρῳ τινὶ συνευνάζοιτο. ἡ δὲ μήτ' ἰδέσθαι τὸν Κύρου Σμέρδην ἀνταπεκρίνατο, μήτ' εἰδέναι ᾧτινι συγκοιτάζοιτο. ὁ δὲ καὶ πάλιν στέλλει παρ' αὐτήν, κινδυνεύειν αὐτῇ ἐντελλόμενος, εἰ δεήσειεν, ἵνα πληρώσῃ πατρικὴν ἐντολήν, καὶ ὑποτιθεὶς, ὁπηνίκα συγκοιμῷτο τῷ βασι- B
λεῖ καὶ ὑπνώττοντα αὐτὸν γνῷ, ψαῦσαι τῶν ὤτων αὐτοῦ, καὶ εἰ μὲν ἔχοντα ὦτα γνοίη, εἰδέναι ὡς τῷ Κύρου Σμέρδῃ συγγίνεται, εἰ δὲ μὴ ἔχοι, τὸν μάγον Σμέρδην αὐτὸν νομίζειν. πείθεται τῷ πατρὶ ἡ Φαιδυμίη, καὶ γνοῦσα τὸν αὐτῇ συγγινόμενον ὦτα μὴ ἔχοντα, ἐσήμηνε τῷ πατρί. οὐκ εἶχε δ' ὦτα ὅτι ὁ Κῦρός ποτε ταῦτα δι' ἁμάρτημά τι ἀπέτεμεν. ὁ δὲ Ὀτάνης Ἀσπαθίνῃ καὶ Γωβρύᾳ πρωτεύουσι τῶν Περσῶν καὶ αὐτῷ φιλουμένοις κοινοῦται

3 ἐβασίλευεν A. 8 Φαιδίμη vel Φαιδύμη Herodotus. 10 λάθρα αὐτὴν A. τῷ τοῦ κύρου A. 17 δὲ om A. 19 ταῦτα ποτὲ A. 20 ἀσπαθάνῃ A: Wolfii codices ἀποθάνῃ. p. 308 v. 4 ad Ἀσπαθίνης nihil notatum ex A.

Fontes. *Cap.* 2. *Herodoti* 3 67 — 79.

Ita post aliquot dies moritur Cambyses orbus liberis, cum annos septem et quinque menses regnasset: (2) magus autem eo mortuo securus tenebat imperium, usurpans Smerdis Cyri filii nomen: et missis in omnes provincias legatis, triennii immunitatem proclamat. cum autem iam menses septem regnasset, hoc modo est agnitus. Otanes nobilitate et opibus Persicorum principum nullo inferior filiam habebat Phaedymiam Cambysi nuptam. eadem magus, ut et caeteris regiis concubinis, utebatur. ab ea pater clam per internuntium quaerit num cum Smerde Cyri filio concumbat. illa respondet se nec vidisse Cyri Smerden neque scire quis sit is cum quo dormiat. pater denuo ad eam mittit, ut suum mandatum vel cum periculo exsequatur si sit opus; ac monet ut, quando cum rege dormiat, eius dormientis aures contrectet. nam si habeat aures, sciendum eam cum Smerde Cyri filio concumbere; sin minus, magum Smerden existimandum esse. paret Phaedymia patri, eumque carere auribus, qui rem secum haberet, patri significat. praeciderat autem ei Cyrus aures ob delictum quoddam. Otanes arcanum illud cum amicis Aspathine et Gobrya Persarum principibus communicat: qui cum idem

δὴ τὸ ἀπόρρητον. οἱ δὲ καὶ πρώην ἐν ὑποψίᾳ ὄντες τοῦ πράγμα-
C τος, εὐθὺς τοὺς λόγους ἐδέξαντο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς καὶ ἑτέρους προσεταιρίσασθαι. καὶ Ὀτάνης μὲν ἐπάγεται Ἰνταφέρνην, Γωβρύας δὲ Μεγάβυζον, Ὑδάρνην δὲ Ἀσπαθίνης· καὶ Δαρείῳ
W I 123 δὲ τῷ Ὑστάσπου υἱῷ ἄρτι πρὸς Σοῦσα ἐκ Περσίδος ἐλθόντι τὸ ἀπόρρητον ἐκοινώσαντο. ὁ δὲ καὶ ἐδέξατο τὸν λόγον, καὶ πρὸς τὴν πρᾶξιν αὐτίκα ὁρμᾶν συνεβούλευεν, ἢ τῆς παρούσης ἡμέρας διακενῆς παρερχομένης αὐτὸς ἔλεγε γενέσθαι τῷ μάγῳ μηνυτὴς τῆς ἐπιβουλῆς. ἐπείσθησαν τῇ συμβουλῇ τοῦ Δαρείου καὶ οἱ λοιποί, καὶ τοῦ ἔργου εἴχοντο.

Συνέβη δέ τι καὶ ἕτερον ὃ ἐπισπεῦσαι αὐτοὺς ἠρέθισε τὴν ἐγχείρησιν. εἰδότες γὰρ οἱ μάγοι ὅτι Πρηξάσπης ἐχειρούργησε
D τὸν Σμέρδου φόνον τοῦ Κύρου παιδός, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ἐν αἰτίᾳ τοῖς Πέρσαις ἐστίν, προσκαλεσάμενοι αὐτὸν φίλον τε ἐποιοῦντο καὶ ὅρκοις προκατελάμβανον καὶ λαμπραῖς ὑποσχέσεσι μή τινι αὐτῶν ἐκφῆναι τὸ σόφισμα. καταθεμένου δ' ἐκείνου ποιήσειν ταῦτα, προσεπῆγον συγκαλέσειν τὸ πλῆθος ὑπὸ τὸ τεῖχος τῶν βασιλείων, αὐτὸν δ' ἐπὶ πύργον ἀναβάντα εἰς ἐπήκοον πᾶσιν ἐκβοῆσαι, ὡς ὑπὸ Σμέρδου τοῦ Κύρου υἱέος, οὐχ ὑφ' ἑτέρου δὲ βασιλεύονται· φείσασθαι γὰρ αὐτοῦ, καὶ μὴ κτεῖναι αὐτὸν ὡς ὁ Καμβύσης αὐτῷ ἐνετείλατο. συνθεμένου δὲ καὶ ταῦτα ποιήσειν, συνῆκτο μὲν τὸ πλῆθος, Πρηξάσπης δὲ ἐπὶ τὸν πύργον ἀνῄει,
P I 172 καὶ ἔλεξεν ὅσα τοῖς Πέρσαις ἀγαθὰ παρὰ Κύρου γεγόνασι, προ-

2 ἑταίρους A. 3 ὑπάγεται A. 4 ὑρδάνην A. 10 τοῦ om A. 13 τοῦ σμέρδου τὸν φόνον A. 18 ἅπασιν A. 22 τὸν om A.

prius essent suspicati, statim fidem habent. statuunt igitur alios quoque sibi adiungere: Otanes Intaphernem adsciscit, Gobryas Megabyzum, Aspathines Hydarnem: Darium quoque Hystaspis filium, qui recens ex Perside Susa pervenerat, secreti participem faciunt. qui cum rem cupide audivisset, eius statim aggrediendae fit auctor: quod si vel illum diem ignavum elabi paterentur, se insidias mago indicaturum. consilio eius et caeteri assensi negotium capessunt.

Sed et alia conatus maturandi causa inciderat. cum enim scirent magi Prexaspem Smerdis Cyri filii perpetrasse caedem atque ob id facinus male audire a Persis, amicitia cum eo inita magnaque polliciti iureiurando hominem obstrinxerant ne cui commentum illud detegeret. quae cum ille promisisset, subiunxerunt se advocaturos populum ad moenia regiae: ei, turri conscensa, proclamandum omnibus exaudientibus, Smerden Cyri filium et non alium esse regem: nam se illi pepercisse, nec occidisse ut Cambyses iussisset. cum et haec promisisset, convocatur populus: Prexaspes turrim conscendit, beneficia a Cyro in Persas

σετίθει δὲ ὡς τὸν ἐκείνου παῖδα τὸν Σμέρδην αὐτὸς ἀνέλοι, τοῦ Καμβύσου βιάσαντος· τοὺς μάγους δὲ τὴν βασιλείαν ἔχειν ἐπληροφόρει, καὶ ἐπηρᾶτο Πέρσαις εἰ μὴ αὐτοὺς τίσαιντο. ταῦτα εἰπὼν ἑαυτὸν κατεκρήμνισε καὶ ἀπέθανεν.

Οἱ δὲ ἑπτὰ ἄνδρες ἐν τῇ ὁδῷ τὰ κατὰ τὸν Πρηξάσπην μαθόντες ὥρμησαν εὐθὺς ἐπὶ τὰ βασίλεια καὶ εἰσήεσαν, παρὰ τῶν φυλάκων μὴ κωλυόμενοι· ᾐδοῦντο γὰρ τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἀνδρῶν. παρελθόντες δ᾽ εἰς τὴν αὐλὴν ἐνέτυχον τοῖς ἀγγελιαφόροις εὐνούχοις, οἳ σφᾶς ἠρώτων ὅτου χρήζοντες ἥκοιεν, ἐκώλυόν τε προσωτέρω ἰέναι. οἱ δὲ τοὺς μὲν ἐκεῖ διεχρήσαντο, αὐτοὶ δὲ δρομαίως εἰσήεσαν. οἱ μάγοι δ᾽ ὄντες ἐντός, καὶ τῶν εὐνούχων γνόντες τὸν θόρυβον, ἐτράποντο πρὸς ἀλκήν, καὶ ὁ μὲν τὴν αἰχμὴν ὁ δὲ τὸ B τόξον μετεχειρίσαντο. καὶ θάτερος μὲν τῇ αἰχμῇ Ἀσπαθίνην παίει κατὰ μηρόν, τὸν δ᾽ Ἰνταφέρνην κατ᾽ ὄψιν, ὅθεν ἐκεῖνος ἐβλάβη τὸν ὀφθαλμόν· τὰ τόξα δ᾽ ἦν ἄπρακτα, χερσὶν ἐγγύθεν αὐτοῖς χρωμένοις. καὶ ὁ ταῦτα κατέχων εἰσέδυ πρὸς θάλαμον, συνεισπίπτουσι δ᾽ αὐτῷ Γωβρύας τε καὶ Δαρεῖος. καὶ ὁ μὲν συνεπλάκη τῷ μάγῳ, Δαρεῖος δὲ ἀπορῶν διὰ σκότος καὶ δεδιὼς μὴ τὸν ἑταῖρον πλήξῃ, ἵστατο ἄπρακτος. Γωβρύας δὲ ἤρετο ὅτου χάριν ἀργὸς ἵσταται· ὁ δ᾽ εἶπε τὸ αἴτιον· καὶ ὃς "ὤθει τὸ ξίφος καὶ δι᾽ ἀμφοῖν" ἔφησε. καὶ ὁ Δαρεῖος ὦσε τὸ ἐγχειρίδιον, καὶ τοῦ μάγου ἐπέτυχε. κτείναντες οὖν καὶ τὸν ἕτερον οἱ λοιποὶ ἔτε- C μον τὰς κεφαλὰς καὶ ἀμφοῖν, καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς τραυματίας αὐτῶν διά τε τὰ τραύματα καὶ τὴν τῆς ἀκροπόλεως φυλακὴν κα-

1 ἀνέλῃ A. 6 ἐπὶ] περὶ A. 10 διεχειρίσαντο A. 13 ἀσπαθάνην A. 17 δαρεῖος τὲ καὶ γωβρύας A. 23 μὲν om A.

collata commemorat: filium eius Smerden se a Cambyse coactum occidisse, magos tenere imperium affirmat: Persas exsecratur si id facinus inultum sinant. his dictis se de turri praecipitavit ac mortuus est.

Septem igitur illi ea re audita statim ad regiam feruntur, non prohibentibus custodibus, dignitatem eorum reveritis. progressi in aulam in eunuchos qui nuntios ultro citroque perferebant incidunt. eos, rogati quid venirent et ulteriore progressu prohibiti, occidunt, et propere ingrediuntur. magi, qui intus eunuchorum tumultum cognorant, ad vim propulsandam se parant: atque alter, qui hastam arripuerat, Aspathinem in femore, Intaphernem in facie vulnerat, unde laesus ei est oculus: alteri arcus fuit inutilis, cum res cominus gereretur. itaque in thalamum se proripit: insequuntur Gobryas et Darius: ille magum amplectitur, hic veritus ne amicum in tenebris interficeret adstat otiosus. ob eam rem a Gobrya obiurgatus et vel utrumque traiicere iussus, pugione magum ferit. caeteri etiam altero occiso capita utriusque amputant, eaque ferentes, relictis duobus tum ob vulnera tum ad regiae cu-

τέλιπον ἐν αὐτῇ, οἱ δὲ λοιποὶ τὰς κεφαλὰς ἐπιφερόμενοι τῶν μάγων ἐξέθεον καὶ Πέρσαις ταύτας ἐδείκνυον καὶ ἐξηγοῦντο τὸ γεγονός. οἱ δὲ τὴν ἀπάτην μαθόντες ἔκτεινον ᾧ ἂν τῶν μάγων ἐνέτυχον.

3. Ἐπεὶ δὲ κατέστη ὁ θόρυβος καὶ ἤδη τινὲς ἡμέραι παρῆλθοσαν, ἐβουλεύοντο περὶ τῆς τῶν πραγμάτων οἰκονομίας. καὶ Ὀτάνης μὲν δημοκρατίαν ἑλέσθαι παρῄνει, ἀριστοκρατίαν δὲ ὁ
D Μεγάβυζος, ὁ δέ γε Δαρεῖος βασιλείαν καὶ αὖθις αἱρήσεσθαι συνεβούλευε. συνέθεντο οὖν τῇ τούτου γνώμῃ καὶ οἱ τέσσαρες οἱ λοιποί· καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπιβῆναι τῶν ἵππων, καὶ ὅτου ἂν ὁ ἵππος ἡλίου ἀνατείλαντος χρεμετίσῃ ἐν τῷ προαστείῳ γενομένων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιλείαν. Δαρεῖος δὲ τὴν βουλὴν τῷ ἱπποκόμῳ αὐτοῦ ἐξηγήσατο. ἦν δὲ σοφὸς ὁ ἀνὴρ καί "θάρρει ὦ δέσποτα" ἔφη "ὡς σὴ ἔσται ἡ βασιλεία." γενομένης οὖν νυκτὸς θήλειαν
W I 124 ἵππον λαβὼν ἣν ὁ Δαρείου ἔστεργεν ἵππος, καὶ δήσας εἰς τὸ προάστειον, ἐπήγαγε τὸν ἵππον καὶ περιῆγεν αὐτὸν ἀγχοῦ τῇ θηλείᾳ, καὶ τέλος ἐφῆκεν ὀχεῦσαι τὴν ἵππον. ἕωθεν δὲ τῶν ἑπτὰ
P I 173 παραγενομένων εἰς τὸ προάστειον καὶ διεξελαυνόντων ἐν αὐτῷ, ὡς ἐκεῖ γεγόνασιν ἔνθαπερ ἡ θήλεια ἵππος ἐδέδετο, εἰς μνήμην ταύτης ὁ Δαρείου ἵππος ἰὼν ἐχρεμέτισεν· κἀκ τούτου τῷ Δαρείῳ ἡ βασιλεία προσγέγονεν. οἱ μὲν οὖν τοῦτό φασι μηχανήσασθαι τὸν Οἰβάρεα (τοῦτο γὰρ τῷ τοῦ Δαρείου ἱπποκόμῳ ὄνομα ἦν), οἱ

1 οἱ λοιποὶ δὲ A. 2 ταῦτα A. 7 δημοκρατίαν et mox ἀριστοκρατίαν A, —τείαν PW. 11 χρεμετίσει A. 19 ἐκεῖσε A.

Fontes. *Cap.* 3. *Herodoti* 3 80—87. *Iosephi Ant.* 11 3 § 1—§ 8.

stodiam, excurrunt, caesorum capita Persis ostendunt, rem gestam narrant. illi fraude intellecta magos omnes obvios occidunt.

3. Sopito tumultu post aliquot dies de componendis rebus deliberant. Otanes democratiam instituendam, Megabyzus aristocratiam, Darius iterum eligendum esse regem censet. cuius sententiae et caeteri quattuor principes suffragati, decrevere conscendendos esse equos, et cuius equus exorto sole cum in suburbium pervenerint primus hinnierit, eius esse regnum. id decretum Darius suo equisoni aperit: qui cum vir prudens esset, bono animo dominum esse iubet, eius enim regnum fore. noctu equam a Darii equo adamatam in suburbio alligat, equum prope illam adducit ac denique ad coitum admittit. mane cum septemviri in suburbium convenissent, quaque equa alligata fuerat transirent, Darii equus illius recordatus hinniit: itaque Darius regno potitus est. nonnulli igitur Darii equisonem Oebarem hoc machinatum esse ferunt, alii

δ' ἑτεροῖον εἶναί φασι τὸ τούτου μηχάνημα. τῆς γὰρ ἵππου ἐκείνης, ἣν ὁ Δαρείου ἵππος ἐφίλει, τῶν ἄρθρων ἐπιψαῦσαι τῇ χειρί, καὶ τὴν χεῖρα κρύπτειν ἐν τῇ ἀναξυρίδι. ἤδη δὲ τοῦ ἡλίου ἀνίσχοντος, καὶ τοὺς ἵππους ἀναβαινόντων τῶν ἑπτὰ ἐκείνων ἀνδρῶν, προσαγαγεῖν αὐτὸν τὴν χεῖρα τοῖς τοῦ ἵππου τοῦ Δαρείου μυκτῆρσι, καὶ τὸν αὐτίκα αἰσθόμενον φριμάξασθαί τε καὶ χρεμετίσαι. εἴτ' οὖν οὕτως εἴτ' ἐκείνως ὁ Δαρεῖος τῆς βασιλείας ἐπέτυχεν. B

Οὗτος οὖν ἰδιώτης ὢν ηὔξατο τῷ θεῷ, εἰ γένοιτο βασιλεύς, πάντα τὰ σκεύη τοῦ θεοῦ ὅσα ἦν ἔτι ἐν Βαβυλῶνι πέμψειν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν. ἦν δὲ αὐτῷ πάλαι καὶ πρὸς τὸν Ζοροβάβελ φιλία, δι' ἣν καὶ σωματοφυλακεῖν μεθ' ἑτέρων δύο ἠξίωτο ἄρτι ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενος. τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας πότον τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ Δαρεῖος ἡτοίμασεν· ὡς δ' εὐωχηθέντες ἀνέλυσαν, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ κοίτῃ κατέδαρθε. μικρὸν οὖν ὑπνώσας ἀφύπνωσε καὶ μετὰ τῶν σωματοφυλάκων ὡμίλει. καὶ τούτων ἑκάστῳ ἀγῶνα λόγου C προτίθησι· τῷ πρώτῳ μὲν εἰ ὁ οἶνος πάντων κρατεῖ, τῷ δευτέρῳ δὲ εἰ οἱ βασιλεῖς, τῷ δέ γε λοιπῷ (οὗτος δ' ὁ Ζοροβάβελ ἦν) εἰ αἱ γυναῖκες καὶ αὐτῶν ἡ ἀλήθεια· καὶ τῷ νικήσοντι γέρας δώσειν ὑπέσχετο νικητήριον, πορφύραν φορεῖν καὶ κίδαριν βυσσίνην καὶ περιαυχένιον χρύσεον, καὶ ἐν ἐκπώμασι πίνειν χρυσοῖς καὶ ἐπὶ χρυσίου καθεύδειν καὶ ἅρμα χρυσοχάλινον ἔχειν καὶ

2 ψαῦσαι A: Herodotus ἐπιψαύσας. 15 ἐποίησεν, in mg. γρ ἑτοίμασε, A. ἐπὶ] παρὰ A. 20 νικήσοντι A, νικήσαντι PW.

diversum quiddam tradunt. nam equae a Darii equo adamatae genitalia contrectasse manu, eaque intra subligaculum condita, cum sole iam oriente septemviri equos conscenderent, Darii equi nares palpasse; qui percepto odore statim cum fremitu hinnierit. hoc sive ita sive aliter factum fuerit, regno certe potitus est Darius.

Hic privatus adhuc votum fecerat deo, si rex esset factus, se vasa reliqua quae adhuc Babylone essent omnia in templum Hierosolymitanum remissurum esse. et quia vetustate amicitiae cum Zorobabele coniunctus erat, eum recens Hierosolymis profectum cum aliis duobus ad custodiam sui corporis adhibuerat. cum autem primo sui regni anno convivio magnates excepisset, ac post eorum abitum parum in lectulo dormisset, experrectus cum suis custodibus colloquitur et singulis singulas quaestiones proponit: primo an vinum omnia vincat, alteri an rex, tertio (is Zorobabel fuit) an mulieres, easque veritas: pollicitus victori praemia, ut purpuram, cidarim byssinam et torquem aureum gestaret, ac potestatem haberet ex auro bibendi et in lecto aureo dormiendi et

μετ' αὐτὸν προεδρεύειν καὶ συγγενῆ καλεῖσθαι αὐτοῦ. ὄρθρου τοίνυν τοὺς μεγιστᾶνας μεταπεμψάμενος, τῶν σωματοφυλάκων ἕκαστον ἐκέλευσε περὶ τοῦ προβλήματος ἀποφαίνεσθαι. καὶ ὁ μὲν τὴν ἰσχὺν ἐξῆρε τοῦ οἴνου ὡς τὴν τῶν καταχρωμένων ἀπα-
D τῶντος διάνοιαν καὶ τὰς τῶν ψυχῶν διαθέσεις μεταποιοῦντος καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων ἐργαζομένου τοὺς οἰνωθέντας· ὁ δὲ τὸν βασιλέα πάντων ὑπερισχύειν ἐφιλοσόφησεν, ὡς τῶν ἀνθρώπων κρατούντων τῶν ἄλλων ἁπάντων διὰ σοφίας, τούτων δ' αὖ οἷς ἅπαντα ὑποτάσσεται κυριευόντων τῶν βασιλέων. ὁ δέ γε Ζοροβάβελ τὰς γυναῖκας κρειττονεύειν τὴν ἰσχὺν ἀπεφήνατο, ὡς καὶ τῶν βασιλέων δι' αὐτῶν γενομένων καὶ τῶν τὰς ἀμπέλους φυτευόντων, καὶ πάντων αὐτὰς γονέων τε προτιμώντων καὶ τῶν πατρίδων καὶ τῶν φιλτάτων αὐτῶν· καὶ τῶν βασιλέων δ' αὐτῶν κρατεῖν τὰς γυναῖκας κολακευόντων αὐτὰς καὶ ταπεινουμένων εἰ κατά τι δυσχεραινούσας γνοῖεν αὐτάς· μᾶλλον δὲ τούτων δύνασθαι τὴν ἀλήθειαν,
P I 174 ἐπεὶ καὶ ὁ θεὸς ἀληθής ἐστι καὶ οὕτω καλεῖται, καὶ τὰ μὲν ἄλλα θνητά, ἀθάνατον δὲ χρῆμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια καὶ ἀΐδιον. πάντων δὲ τῇ γνώμῃ τούτου θεμένων ὡς ἄριστα περὶ τῆς ἀληθείας φιλοσοφήσαντος, ὁ Δαρεῖος αἰτήσασθαι ὃ βούλεται πάρεξ τῶν ὑπεσχημένων ἐπέτρεψεν. ὁ δὲ τῆς εὐχῆς αὐτὸν ἀνέμνησεν, ἥν, εἰ λάβοι τὴν βασιλείαν, πεποίητο. αὕτη δὲ ἦν, τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις τοῦ θεοῦ κατασκευάσαι ναόν, ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὰ σκεύη ὅσα

2 σωματοφυλάκων] μεγιστάνων A. 3 ἐκέλευσε A Iosephus, ἐκέλευε PW. 4 ἀπαντῶντος A. 6 ἄλλων] ἄλλου A. 7 ὑπερισχύειν A, ὑπερέχειν PW. 11 γεννωμένων W. post ἀμπέλους PW add δὲ, om A.

curru aureis frenis vehendi, utque proximum a se locum teneret et suus cognatus vocaretur. mane proceribus arcessitis quemque satellitum quaestionem suam declarare iubet. primus igitur vini potentiam extollit, quod animos abutentium deciperet, affectus mutaret et ebrios variis modis transformaret. alter regem praestare omnibus disputat, cum homines ob sapientiam caeteris omnibus antecellant, iis autem, quibus alia pareant, reges imperent. at Zorobabel maius esse robur mulierum asserit; nam ex eis et reges nasci et vinitores: eas ab omnibus et parentibus et patriae et carissimis quibusque anteponi: eas ipsis regibus imperare, qui se submittant et adulentur si quid illas aegre ferre cognorint. sed veritatem tamen potentiorem esse mulieribus: ipsum enim deum veracem et esse et perhiberi; cumque caetera caduca sint, veritatem esse immortalem et aeternam. in huius sententiam cum ivissent omnes, ut qui de veritate rectissime disseruisset, Darius ei permisit ut praeter promissa praemia quidvis etiam postularet. at ille regem admonet quemadmodum vovisset, si regno potiretur, se et templum Hierosolymitanum

ἔτι ἐν Βαβυλῶνι περιελέλειπτο. καὶ "τοῦτο" ἔφη "τὸ αἴτημα τὸ
ἐμόν." ἡσθεὶς δ' ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς γράφει τοῖς σατράπαις B
κέδρινα ξύλα χορηγεῖν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, καὶ συγκατα-
σκευάζειν τὴν πόλιν τῷ Ζοροβάβελ, καὶ πάντας τοὺς εἰς τὴν Ἰου- W I 125
δαίαν ἀπελθόντας αἰχμαλώτους τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐλευθέρους εἶναι
καὶ ἀτελεῖς, καὶ τάλαντα δοθῆναι πεντήκοντα εἰς τὴν ἀνέγερσιν
τοῦ ναοῦ. καὶ τὰ σκεύη δὲ πάντα ὅσα ἔτι ἦν παρ' αὐτῷ ἔπεμψε·
καὶ ὅσα Κῦρος περὶ τῶν Ἰουδαίων ἐθέσπισε, ταῦτα καὶ Δαρεῖος
προσδιετάξατο.

4. Ἧκεν οὖν τούτων γεγονότων εἰς Βαβυλῶνα ὁ Ζοροβά-
βελ καὶ τοῖς ὁμοφύλοις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως εὐηγγελίσατο· καὶ
ὅσοι προτεθύμηντο ἐπανελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀπῄεσαν. τὸ δὲ C
κεφάλαιον τῶν ἀπιόντων ἦν μυριάδες τετρακόσιαι ἑξήκοντα δύο
καὶ ὀκτακισχίλιοι, ἄτερ Λευιτῶν τε καὶ πυλωρῶν καὶ δούλων
ἱερῶν καὶ θεραπόντων οἳ τοῖς ἀναβαίνουσιν εἵποντο. ἡγεμὼν δὲ
τούτων ἦν ὁ Ζοροβάβελ, Σαλαθιὴλ παῖς ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς,
ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ, καὶ Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδὲκ τοῦ ἀρχιερέως·
πρὸς τούτοις δὲ Μαρδοχαῖος καὶ Σερὲβ ἐκ τοῦ πλήθους κεχρι-
σμένοι ἄρχοντες ἦσαν. ἀπελθόντες δ' εἰς Ἱεροσόλυμα ἔθυσαν
καὶ τῆς οἰκοδομῆς ἀπήρξαντο τοῦ ναοῦ. καὶ ὁ μὲν ναὸς θᾶττον
ἔλαβε τέλος· ἀπαρτισθέντος δ' ἤδη τοῦ ἱεροῦ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ D

4 τὴν prius om A. 6 τὴν om A. 7 ἔτι add A. 12 ἐπανελθεῖν] ἐλθεῖν A. τὸ κεφάλαιον δὲ A. 16 ὁ add A. 18 σερὲβ A, Γερὲβ PW: Iosephus Σερεβαῖος. κεκριμένοι et κεχρισμένοι Iosephi codices. 21 οἱ alterum om A.

Fontes. *Cap.* 4. *Iosephi Ant.* 11 3 § 9 — 4 § 9.

instauraturum et vasa quae Babylone reliqua essent remissurum; et "haec" inquit "peto." his rex delectatus scribit ad satrapas ut cedrina ligna praebeant ad templi structuram et ad urbis instaurationem Zorobabeli sint adiumento, omnes Israelitas qui in Iudaeam abeant libertate et immunitate donat, ad templum instaurandum quinquaginta talenta largitur, vasa quae adhuc penes ipsum erant mittit, et quaecunque Cyrus de Iudaeis promulgarat eadem et ipse confirmat.

4. His peractis Zorobabel Babylonem proficiscitur, et popularibus suis laetum affert de regis benignitate nuntium. quibus igitur cordi erat reditus, ii Hierosolyma se conferunt; quorum summa fuit myriades 462 et milia 8 absque Levitis et ianitoribus et sacris servis ac ministris qui reducem populum sequebantur. horum dux fuit Zorobabel Salathielis filius ex tribu Iudaica et Davidis posteritate, et Iesus Iosedeci pontificis filius: praeter hos et Mardochaeus et Serebus magistratus uncti e populo. urbem ingressi victimis immolatis templi aedificationem auspi-

Λευῖται καὶ οἱ Ἀσὰφ παῖδες ὕμνουν τὸν θεόν. τῶν δὲ πατριῶν οἱ πρεσβύτεροι τὸν πρὶν ναὸν ταῖς μνήμαις ἀναπολοῦντες, καὶ τὸν ἄρτι γεγενημένον ἐνδεέστερον ὁρῶντες τοῦ πάλαι, εἰς δάκρυα καὶ θρήνους προήγοντο, καὶ ἡ τούτων οἰμωγὴ ὑπερεφώνει τὴν τῶν σαλπίγγων ἠχήν.

Προσίασι δ' οἱ Σαμαρεῖται τῷ Ζοροβάβελ ἔτι τοῦ ναοῦ ἀνεγειρομένου, ἀξιοῦντες συγκοινωνῆσαι αὐτοῖς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ. ὁ δὲ τῆς μὲν οἰκοδομῆς αὐτοὺς μετασχεῖν οὐ προσήκατο, προσκυνεῖν δ' ἐν τῷ ναῷ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐφιέναι. πρὸς ταῦτα οἱ Σαμαρεῖται ἠχθέσθησαν, καὶ πείθουσι τὰ ἐν Συρίᾳ ἔθνη δεηθῆναι τῶν σατραπῶν ἐπισχεῖν τοῦ ναοῦ τὴν ἀνέγερσιν. ἀναβάντες
P I 175 δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα οἱ Συρίας ἐπάρχοντες καὶ Φοινίκης ἠρώτων τίνος συγχωρήσαντος ὡς φρούριον τὸν ναὸν ἀνεγείρουσι καὶ τῇ πόλει τείχη σφόδρα περιβάλλουσιν ἰσχυρά. Ζοροβάβελ δὲ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς ἐκ Κύρου πρῶτον ἐπιτραπῆναι τὴν οἰκοδομὴν ἔφασαν, εἶτ' αὖθις ἐκ τοῦ Δαρείου. οἱ δ' ἔπαρχοι τῶν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης χωρῶν τὴν μὲν τῶν ἔργων οἰκοδομὴν ἐπισχεῖν οὐκ ἔκριναν, Δαρείῳ δὲ παραχρῆμα ἔγραψαν. τῶν δὲ Ἰουδαίων κατεπτηχότων μὴ μεταδόξῃ τῷ βασιλεῖ περὶ ὧν ᾠκονόμησεν, Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας οἱ προφῆται θαρρεῖν αὐτοὺς παρώρ-
B μων καὶ μηδὲν ὑφορᾶσθαι ἀβούλητον. πιστεύοντες οὖν τοῖς προφήταις ἐντεταμένως εἴχοντο τῆς οἰκοδομῆς. Δαρεῖος δὲ τὰς ἐπιστολὰς δεξάμενος καὶ τὰς τῶν Σαμαρειτῶν κατηγορίας, ὅτι τὴν

9 τῷ ναῷ A, αὐτῷ PW.

cantur, eaque celeriter absoluta sacerdotes, Levitae et Asaphi liberi deum celebrant. tribuum vero seniores, repetita prioris templi magnificentia, quod recens illud longe inferius esse cernerent, ita illacrimant atque lugent, ut eorum eiulatus sonum tubarum superaret.

Dum templum conditur Samaritani Zorobabelem adeunt petentes se in structurae societatem admitti. id ille recusat: caeterum ea absoluta si in templo adorare velint, licere. ea repulsa homines irritati Syriae gentibus auctores sunt petendi a satrapis ut templi aedificationem prohibeant. itaque praesides Syriae et Phoeniciae Hierosolyma profecti rogant, cuius concessu templum instar castelli aedificent et urbem muris fortissimis cingant. Zorobabel et pontifex Iesus id primum a Cyro, deinde a Dario etiam permissum esse respondent. quo illi audito non impedienda opera censuerunt, sed Dario statim scripserunt. Iudaeos autem perterritos ac metuentes ne regem liberalitatis suae paeniteret, Aggaeus et Zacharias prophetae bonis animis esse iubent, neque molesti quidquam suspicari. igitur prophetis freti continenter instant operi. Darius autem litteris et Samaritanorum accusationibus acceptis quod

τε πόλιν ὀχυροῦσιν Ἰουδαῖοι καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομοῦσιν ὡς φρούριον, καὶ ὅτι Καμβύσης τὴν τούτων ἐκώλυσεν οἰκοδομήν, προσέταξεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὑπομνήμασι ζητηθῆναι τὰ περὶ τούτου. καὶ εὑρέθη ἐν Ἐκβατάνοις τῇ βάρει τῇ ἐν Μηδίᾳ γεγραμμένον ὡς τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Κῦρος ἐκέλευσε τὸν ναὸν οἰκοδομηθῆναι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην ἐκ τῶν βασιλικῶν διετάξατο γίνεσθαι, καὶ τὰ C τοῦ ναοῦ σκεύη ἀποδοθῆναι, καὶ συλλαβέσθαι πρὸς τὸ ἔργον τοῖς ἐκεῖσε ἄρχουσιν ἐκέλευσε καὶ τελεῖν τοῖς Ἰουδαίοις εἰς θυσίαν ταύρους καὶ κριοὺς καὶ ἄρνας καὶ ἐρίφους σεμίδαλίν τε καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον. ταῦτα ἐν τοῖς ὑπομνήμασι Δαρεῖος εὑρὼν ἀντέγραψε τοῖς ἐπεσταλκόσι "τὸ ἀντίγραφον ὑμῖν τῆς ἐπιστολῆς ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εὑρὼν τοῖς Κύρου ἀπέσταλκα, καὶ βούλομαι γενέσθαι πάντα ὡς περιέχει αὐτή. ἔρρωσθε." γνόντες δὲ τὴν τοῦ βασιλέως προαίρεσιν οἱ τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐπιτροπεύοντες συνήργουν τοῖς Ἰουδαίοις. καὶ ᾠκοδομήθη ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ ὁ ναός, καὶ ἔθυσαν οἱ Ἰσραηλῖται θυσίας ἀνανεωτικὰς τῶν προτέρων ἀγαθῶν. D W I 126 τῆς δὲ τῶν ἀζύμων ἑορτῆς ἐνστάσης συνερρύη πᾶς ὁ λαὸς ἐκ τῶν κωμῶν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἑορτὴν ἤγαγον, καὶ τὴν πάσχα προσαγορευομένην θυσίαν ἐτέλεσαν.

Κατῴκησαν δ' ἐν Ἱεροσολύμοις πολιτείᾳ χρώμενοι ἀριστοκρατικῇ μετὰ ὀλιγαρχίας. οἱ γὰρ ἱερεῖς προειστήκεσαν τῶν πρα-

4 τῇ βάρει] cf. Iosephi Ant. 10 11 7. γεγραμμένα A. 12 ἐσταλκόσι A. 13 τοῖς] τοῦ A. 14 αὐτὴ περιέχει A. 19 καὶ prius] καὶ εἰς A. καὶ τὸ πάσχα A.

Iudaei urbem munirent et templum castelli instar exstruerent cum eorum aedificatio a Cambyse prohibita fuerit, haec in regiis commentariis inquiri iubet. atque inventum est Ecbatanis Mediae in turri scriptum, Cyrum anno regni sui primo iussisse templum et sacrarium Hierosolymitanum exstrui et sumptus ad eam rem ex regia suppeditari, templique vasa restitui, et vicinos praetores opus illud adiuvare et Iudaeis ad sacrificia pendere tauros arietes agnos et haedos, similamque, vinum et oleum. haec Darius cum in commentariis invenisset, praesidibus in hanc sententiam rescripsit "exemplum vobis mandati Cyri in commentariis repertum mitto, atque omnino id fieri volo quod illo continetur. valete." regis voluntate cognita, provinciarum illarum praetoribus Iudaeos adiutantibus, temploque annis septem absoluto, Israelitae victimas immolarunt pristinorum bonorum renovatrices. in festo Azymorum omnes e pagis in urbem confluxerunt, peractoque sacrificio quod pascha dicitur festivitatem concelebrarunt.

Qui Hierosolymis consederant, formam rei publicae tenuerunt ex optimatium et paucorum potestate contemperatam. summa rerum enim

γμάτων ἄχρις οὗ τοὺς Ἀσαμωναίου συνέβη βασιλεύειν ἐκγόνους. πρὸ μὲν γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας ἐβασιλεύοντο ἐπὶ ἔτη πεντακόσια τριακονταδύο, μῆνας ἕξ, ἡμέρας δέκα· πρὸ δὲ τῶν βασιλέων ἄρχοντες αὐτοὺς διεῖπον οἱ προσαγορευόμενοι κριταὶ καὶ μόναρχοι. P I 176 καὶ τοῦτον πολιτευόμενοι τὸν τρόπον ἐπ' ἔτεσι πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις διήγαγον μετὰ Μωυσῆν τε καὶ Ἰησοῦν.

Οἱ δέ γε Σαμαρεῖς ἀπεχθῶς πρὸς αὐτοὺς διακείμενοι πολλὰ κακὰ τοὺς Ἰουδαίους εἰργάζοντο. πρέσβεις οὖν ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς Δαρεῖον ἐστάλησαν Ζοροβάβελ καὶ τῶν ἀρχόντων ἕτεροι τέσσαρες. μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ κατὰ τῶν Σαμαρέων αἰτιάματα, ἔγραψε πρὸς τοὺς ἱππάρχους τῆς Σαμαρείας καὶ τὴν βουλήν, μήτι ἐνοχλεῖν Ἰουδαίοις, ἀλλὰ καὶ χορηγεῖν αὐτοῖς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γαζοφυλακίου τῶν φόρων τῆς Σαμαρείας πάνθ' ὅσα πρὸς τὰς θυσίας αὐτοῖς ἐστι χρήσιμα.

5. Δαρείου δὲ τελευτήσαντος παραλαβὼν τὴν βασιλείαν ὁ παῖς αὐτοῦ Ξέρξης καὶ τὴν πρὸς θεὸν εὐσέβειαν διεδέξατο, καὶ B πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔσχε φιλοτιμότατα. ἦν δὲ ἐν Βαβυλῶνι τότε Ἔζρας ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ τῶν νόμων Μωυσέως εἰς ἐμπειρίαν ἀκριβέστατος. οὗτος φίλος τῷ Ξέρξῃ γίνεται, καὶ ἀναβῆναι θελήσας εἰς Ἱεροσόλυμα καί τινας ἐπαγαγέσθαι τῶν ἐν Βαβυλῶνι Ἑβραίων, ἐδεήθη τοῦ βασιλέως διὰ γραμμάτων αὐτοῦ γνωρίσαι τοῖς σατράπαις αὐτόν. ὁ δὲ γράφει ταῦτα. "τῆς ἐμαυτοῦ φι-

1 ἀσσαμωναίου A. 11 ὑπάρχους W de coniectura: Iosephus ἱππάρχους. 12 μήτ' PW. 15 ante ὁ A add αὐτοῦ. 18 Ἔσδρα est p. 9 v. 16. Μωσέως PW.

Fontes. *Cap.* 5. *Iosephi Ant.* 11 5.

usque ad regnum Asamonaeorum penes sacerdotes fuit. nam ante captivitatem quidem regibus per annos 532 menses 6 et dies 10 paruerunt. ante reges magistratus ii praefuere qui iudices vocabantur et dictatores: sub quibus et ipsis annos amplius 500 post Mosem et Iesum egerunt.

Samaritani tamen infesti Iudaeis multa mala dederunt. quam ob rem Zorobabel et alii quattuor ex magistratibus cum eo Hierosolymis legati ad Darium iverunt. quorum rex querelis cognitis ad magistros equitum et senatum Samariae scripsit ne molesti essent Iudaeis, sed e regio fisco tributorum Samariae omnia suppeditarent ad sacrificia necessaria.

5. Dario mortuo Xerxes filius paterni et regni et pietatis successor erga Iudaeos optime affectus fuit. erat autem eo tempore Babylone Esdras vir bonus et Mosaicae legis peritissimus. is cum se in regis amicitiam insinuasset, atque adscendere Hierosolyma Iudaeis quibusdam Babyloniis secum adductis cuperet, regem oravit ut se per litteras satrapis commendaret. rex igitur huiusmodi scribit litteras "meae huma-

λανθρωπίας ἔργον εἶναι νομίσας τὸ τοὺς βουλομένους τῶν Ἰσραηλιτῶν συναπαίρειν εἰς Ἱεροσόλυμα, Ἔζρᾳ ἱερεῖ καὶ ἀναγνώστῃ τοῦ θείου νόμου τοῦτο προσέταξα, καὶ ὁ βουλόμενος ἀπίτω. καὶ ἄργυρος καὶ χρυσὸς ὅσος ἂν εὑρεθείη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαβυλωνίων ὠνομασμένος τῷ θεῷ, τοῦτον πάντα κελεύω εἰς Ἱεροσόλυμα C κομισθῆναι. καὶ ὅσα ἂν ἐννοήσῃς, ὦ Ἔζρα, καὶ ταῦτα ἔργασαι, τὴν εἰς αὐτὰ δαπάνην ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γαζοφυλακίου ποιούμενος. καὶ τοῖς ἱερεῦσι δὲ καὶ Λευίταις καὶ πᾶσι τοῖς τοῦ ἱεροῦ δουλευταῖς μήτε φόρους μήτε ἄλλο τι φορτικὸν ἐπιταγῆναι κελεύω. καὶ σὺ δέ, Ἔζρα, κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν ἀπόδειξον κριτάς, ὅπως δικάζωσιν ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ πάσῃ, τοὺς ἐπισταμένους τὸν νόμον· καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι παρέξεις αὐτὸν μαθεῖν." λαβὼν δὲ ταύτην Ἔζρας τὴν ἐπιστολὴν ἀνέγνω ἐν Βαβυλῶνι τοῖς ἐκεῖ Ἰουδαίοις, καὶ τὸ ἀντίγραφον αὐτῆς παρὰ πάντας ἔπεμψε τοὺς ὁμοεθνεῖς· οἳ ἅπαντες ὑπερήσθησαν. πολλοὶ δ' αὐτῶν καὶ τὰς κτήσεις ἀνα- D λαβόντες ἦλθον εἰς Βαβυλῶνα, ἵν' ἐπανέλθωσιν εἰς Ἱεροσόλυμα· ὁ δὲ πᾶς λαὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ χώραν ἔμεινε. διὸ καὶ δύο φυλὰς ἐπί τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης Ῥωμαίοις ὑπηκόους εἶναί φησιν ὁ Ἰώσηπος, τὰς δὲ δέκα φυλὰς πέραν εἶναι τοῦ Εὐφράτου, μυριάδας οὔσας ἀπείρους καὶ ἀριθμῷ γνωσθῆναι μὴ δυναμένας. πρὸς Ἔζραν δὲ πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν ἀφικνοῦνται καὶ σὺν αὐτῷ παραγίνονται εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ παραδέδωκεν ὁ Ἔζρας τοῖς

9 τι ἄλλο A. 10 Ἔζρα hoc loco A Iosephus, post σοφίαν PW. 14 παρὰ A Iosephus, πρὸς PW. 15 δὲ A. 19 Ἰώσηπος Ant. 11 5 2. 20 καὶ om A.

nitatis esse ratus ut, qui ex Israelitis voluerint, Hierosolyma discedant, hoc negotium Esdrae sacerdoti et divinae legis lectori dedi. qui igitur voluerit, abeat: et quidquid auri atque argenti in regione Babyloniorum inventum fuerit deo consecratum, id omne iubeo perferri Hierosolyma. tu vero, Esdra, quaecunque tibi visa fuerint ea perficito, impensis e fisco regio sumptis. sacerdotibus porro, Levitis et omnibus templi ministris neque tributum neque quidquam aliud molestum imperari volo. tuque, Esdra, pro divina tua sapientia designato iudices legis peritos qui in Syria totaque Phoenicia ius dicant, et ignorantibus legem cognoscendam exhibeto." hanc epistolam Esdras Iudaeis Babylone degentibus legit, et exempla eius in omnes provincias ad populares suos misit: qui omnes supra modum exhilarati sunt. quidam etiam cum sua re familiari se Babylonem contulerunt ut redirent Hierosolyma: sed universus Israelitarum populus illic mansit. ea de causa Iosephus ait duas tantum tribus tam in Europa quam in Asia parere Romanis, decem vero ultra Euphratem esse, quarum infinita sit multitudo, cuius iniri nullus queat numerus. Esdras igitur, multis Hierosolyma secum profectis, munera

γαζοφύλαξιν ἃ ὁ Ξέρξης καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν Βαβυ-
P I 177 λῶνι Ἰσραηλῖται τῷ θεῷ ἐδωρήσαντο, εἰς πολλὰ τάλαντα ἀργυ-
ρίου καὶ χαλκοῦ συμποσούμενα, καὶ τοῖς τῶν χωρῶν ἐπιτρο-
πεύουσι τὰ γράμματα τοῦ βασιλέως ἐπέδωκεν. οἱ δὲ τὸ ἔθνος
ἐτίμησαν καὶ πρὸς πᾶσαν χρείαν συνήργησαν. γνοὺς δ' ἔπειτα
ὥς τινες τοῦ πλήθους καὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν ἀλλοεθνεῖς
γυναῖκας ἠγάγοντο, ἔπεισεν αὐτοὺς δάκρυσι πολλοῖς καὶ πυκναῖς
W I 127 παραινέσεσιν ἐκβαλεῖν τὰς ἀλλοεθνεῖς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντα.
τῆς ἑορτῆς δὲ τῆς σκηνοπηγίας ἐπιστάσης σχεδὸν ἅπαν τὸ τοῦ
λαοῦ πλῆθος συνεληλυθὸς εἰς αὐτὴν ἠξίωσαν τὸν Ἔζραν τοὺς
νόμους ἀναγνωσθῆναι τοῦ Μωυσέως. καὶ ἀκούσαντες τούτων
B εἰς δάκρυα προήχθησαν, δυσφοροῦντες περὶ τῶν παρεληλυθότων.
Ἔζρας δὲ μὴ δεῖν ἔφη θρηνεῖν ἑορτῆς οὔσης, ἑορτάζειν δὲ καὶ
εὐωχεῖσθαι καὶ τηρεῖν τοὺς νόμους εἰς τὸ μέλλον.

Καὶ ὁ μὲν γηραιὸς ἐτελεύτησεν· τῶν δ' αἰχμαλώτων τις
Νεεμίας τὴν κλῆσιν, οἰνοχόος ὢν τοῦ Ξέρξου, πρὸ τῶν Σούσων
περιπατῶν ξένους εἶδέ τινας εἰσιόντας τὴν πόλιν, καὶ ἀκούσας
αὐτῶν Ἑβραϊστὶ ὁμιλούντων, προσελθὼν ἐπυνθάνετο πόθεν εἶεν.
ἥκειν δ' ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων εἰπόντων, πῶς αὐτῶν ἔχει τὸ πλῆ-
θος καὶ ἡ μητρόπολις Ἱεροσόλυμα προσηρώτησεν. ἀποκρινα-
μένων δὲ κακῶς ἔχειν, πολλὰ γὰρ δεινὰ τὰ πέριξ ἔθνη αὐτοῖς
ἐπάγειν, ἐδάκρυσεν ὁ Νεεμίας· καὶ τῆς ὥρας ἐπιστάσης, ὡς εἶχε
C διακονήσων τῷ βασιλεῖ εἰσελήλυθεν. ὁ δὲ βασιλεὺς σκυθρωπὸν

4 τὰ om A. 6 τῶν alterum om A. 15 τις om A. 22 νεεμίας A Iosephus, νεανίας PW.

quae Xerxes eiusque consiliarii et Babylonii Israelitae deo donarant, magnam argenti et aeris summam, gazae custodibus, provinciarum praetoribus litteras regis reddit; qui genti honorem habuerunt omnibusque rebus adiumento fuerunt. postea cum intellexisset quosdam e populo sacerdotibus et Levitis alienigenas duxisse uxores, eos multis lacrimis et crebris monitis impulit ut eas una cum liberis eiicerent. festo tabernaculorum omnis fere populus congregatus ab Esdra petiit ut leges Mosaicas legeret: quibus auditis commissa piacula deplorarunt. sed Esdras in festo non esse lacrimandum dixit, sed operandum sacris et convivandum, ac leges in posterum observandas.

Et hic quidem senex obiit: quidam autem ex captivis Neemias dictus, Xerxis pincerna, ante moenia Susorum deambulans cum hospites quosdam urbem ingredientes qui Hebraice colloquebantur vidisset, rogat qui sint. cum se Hierosolymis venisse responderent, de statu populi et metropolis percontatur. cumque intellexisset res male se habere, et multis malis affici Iudaeos a vicinis gentibus, lacrimat, et hora instante regi ministraturus ita uti erat conaculum ingreditur. qui

αὐτὸν θεασάμενος ἤρετο διότι κατηφιᾷ. ὁ δὲ τῆς λύπης αἴτια εἶπε τὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ δυστυχήματα, καὶ ἐδέετο συγχωρηθῆναι αὐτῷ πορευθῆναι καὶ τό τε τεῖχος ἀνεγεῖραι καὶ τοῦ ἱεροῦ τὸ λεῖπον ἀναπληρῶσαι. καὶ ὁ βασιλεὺς κατένευσε πρὸς τὴν αἴτησιν· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τῇ ἐπιούσῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας καὶ Σαμαρείας ἐπίτροπον, ἐντελλομένην αὐτῷ τιμῆσαι τὸν Νεεμίαν καὶ χορηγῆσαι τὰς εἰς τὴν οἰκοδομίαν δαπάνας. ἧκεν οὖν εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλῶν αὐτῷ ἐκ τῶν ὁμοφύλων συνεπομένων, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος βασιλεύοντος Ξέρξου, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἐπιτρόπῳ τῶν ῥηθεισῶν χωρῶν D ἐπιδέδωκε. τὴν δὲ τοῦ τείχους οἰκοδομὴν διένειμε τῷ λαῷ κατὰ κώμας καὶ πόλεις, ἵν' ὅτι τάχιστα ἀνυσθῇ. καὶ Ἰουδαῖοι μὲν πρὸς τὸ ἔργον παρεσκευάζοντο, οὕτω κληθέντες ἐξ ἧς ἡμέρας ἐκ Βαβυλῶνος ἀνέβησαν (ἀπὸ γὰρ τῆς Ἰούδα φυλῆς πρώτης ἐλθούσης εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους αὐτοί τε Ἰουδαῖοι καὶ ἡ χώρα ὁμοίως ἐξ αὐτῶν μετωνόμαστο), Ἀμμανῖται δὲ καὶ Μωαβῖται καὶ Σαμαρεῖται τῇ τῶν τειχῶν οἰκοδομῇ ἤχθοντο, καὶ αὐτοῖς ἐπετίθεντο καὶ πλείστους ἐκτίννυον, καὶ αὐτῷ τῷ Νεεμίᾳ ἐπεβούλευον. καὶ τὸ μὲν πλῆθος τούτοις ἐκταραττόμενον μικροῦ τῆς οἰκοδομῆς ἂν P I 178 ἀπέστη. Νεεμίας δὲ στίφος τι φυλακῆς ἕνεκα τοῦ σώματος προστησάμενος ἀτρύτως ἐπέμενε νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τῆς πόλεως τὸν κύκλον περιιών· καὶ ταύτην τὴν ταλαιπωρίαν ὑπέμεινεν ἐπὶ διετίαν καὶ μῆνας τέσσαρας. ἐν τοσούτῳ γὰρ χρόνῳ τοῖς

1 αὐτῷ A. 3 ἱερέως A.

cum tristitiae causam percontaretur, patriae calamitates commemorans Neemias orat regem ut sibi liceat eo proficisci et muros exstruere et, quod templo adhuc desit, perficere. rex postulatis annuit, et postridie litteras ei dat ad Phoeniciae Syriae et Samariae praesidem, quibus iubebatur honorem habere Neemiae et sumptus aedificationis praebere. venit igitur Hierosolyma cum magno popularium comitatu anno regni Xerxis vigesimo quinto, redditque praesidi litteras; et aedificationem oppidatim et vicatim distribuit, ut ea quam primum absolveretur. Iudaei igitur operi accinguntur, sic nominati ex quo die Hierosolyma Babylone redierunt: nam tribu Iudaica primum in loca illa reversa et ipsi Iudaei vocati sunt et nomen regioni indiderunt. caeterum Ammanitae Moabitae et Samaritani moenium structuram aegre ferentes, aggressi Iudaeos multos occiderunt, ipsi etiam Neemiae insidiati. ac populus iis rebus perturbatus parum abfuit quin opus inchoatum desereret. verum Neemias satellitibus praesidii causa adscitis constanter perseverans noctu et interdiu moenia urbis obibat. eamque aerumnam per biennium et menses quattuor toleravit, donec muri absoluti essent;

Ἱεροσολύμοις τὸ τεῖχος ἀπήρτιστο, ὀγδόῳ καὶ εἰκοστῷ τῆς Ξέρξου βασιλείας ἔτει, μηνὶ ἐννάτῳ. Νεεμίας δὲ τὴν πόλιν ὀλιγανδροῦσαν ὁρῶν, παρεκάλεσε τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας, τὴν χώραν ἐκλιπόντας, εἰς τὴν πόλιν μεταναστεῦσαι. ἐτελεύτησε δὲ Νεεμίας γηραιός, ἀνὴρ χρηστὸς τὸν τρόπον καὶ δίκαιος καὶ φιλοτιμότατος πρὸς B τοὺς ὁμοεθνεῖς.

6. Τελευτήσαντος δὲ Ξέρξου ἡ βασιλεία εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κῦρον, ὃν καὶ Ἀρταξέρξην καλοῦσι, μετέπεσε. τῷ γοῦν τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς σατράπας τῶν οἰκείων καλέσας ἐθνῶν, ἐφ᾽ ἡμέρας πολλὰς εἱστία τούτους πολυτελῶς· καὶ ἡ βασίλισσα δὲ Οὐάστη ταῖς γυναιξὶν ὁμοίως συνεκρότει συμπόσιον. ἣν κάλλει πάσας νικῶσαν ἠθέλησεν ὁ βασιλεὺς τοῖς αὐτῷ συμποσιάζουσιν ἐπιδεῖξαι, καὶ πέμψας ἥκειν αὐτὴν ἐκέλευε παρὰ τὸ συμπόσιον· ἡ δὲ οὐκ ἐπείθετο, καὶ πολλάκις στείλαντος ἀνένδοτος ἦν. ὠργίσθη οὖν ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν C ἀπείθειαν. καὶ κοινοῦται τοῖς ἑπτὰ τῶν Περσῶν συμβούλοις τῆς γυναικὸς τὴν ἀπείθειαν· οἱ δ᾽ ἐκβαλεῖν αὐτὴν δεῖν ἔκριναν. καὶ ἡ μὲν ἐκβέβλητο· ὁ δ᾽ ἤχθετο, πρὸς αὐτὴν ἐρωτικῶς διακείμενος. οὕτω δ᾽ ἔχοντι συνεβούλευον οἱ φίλοι παρθένους εὐπρεπεῖς πανταχόθεν συναγαγεῖν, καὶ τὴν προκριθεῖσαν ἕξειν γυναῖκα. πείθεται τῇ συμβουλῇ ταύτῃ, καὶ πολλῶν παρθένων ἀθροισθεισῶν W I 128 εὑρέθη τις ἐν Βαβυλῶνι κόρη Ἰουδαία τὸ γένος ἐκ φυλῆς τῆς Βενιαμίτιδος, ὀρφανὴ καὶ ἀμφοῖν τῶν γονέων, παρὰ τῷ θείῳ

3 ἐκλίποντας A, ἐκλειπόντας PW. 9 τῆς βασιλείας ἔτει αὐτοῦ A. post ἡγεμόνας PW add αὐτοῦ, om A. 17 δεῖν om A. 22 τις hoc loco A Iosephus, post κόρη PW.

Fontes. *Cap.* 6. *Iosephi Ant.* 11 6 § 1 — § 10.

anno imperii Xerxis vigesimo octavo et mense nono. cumque urbem infrequenter habitari videret, persuasit sacerdotibus et Levitis ut agris relictis in eam se conferrent. obiit Neemias senex, vir bonus et iustus suorumque popularium studiosissimus.

6. Xerxe mortuo filius eius Cyrus, quem et Artaxerxem vocant, regno potitus tertio imperii sui anno duces et satrapas provinciarum suarum per multos dies magnificis conviviis excepit. regina quoque Vasta matronis epulum praebuit. quam forma praestantem omnibus rex convivis suis ostentare cupiens ad convivium arcessi iubet. illa recusante et nuntios complures infecta re dimittente iratus, uxoris contumaciam cum septem Persarum senatoribus communicat: hi eius eiiciendae auctores sunt. eiectae vero desiderium iniquo animo ferenti suadent amici ut formosas virgines colligat, earumque praestantissimam uxorem ducat. paret consilio rex: multisque virginibus collectis Babylone puella Iudaea genere inventa est ex tribu Beniamitica, ambobus orba paren-

Μαρδοχαίῳ τρεφομένη, τῶν πρώτων παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις· Ἐσθὴρ ἦν τῇ κόρῃ τὸ ὄνομα. ἡσθεὶς οὖν ταύτῃ ὁ βασιλεὺς εἰς γυναῖκα ταύτην ἠγάγετο, καὶ περιτίθησιν αὐτῇ τὸ διάδημα. καὶ ὁ θεῖος αὐτῆς ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Σοῦσα μετῴκησε, περὶ τὰ D βασίλεια διατρίβων καὶ περὶ τῆς ἀδελφιδῆς πυνθανόμενος. οὔτε γὰρ ἐκείνη δῆλον τὸ ἔθνος ἐξ οὗπερ ἐτύγχανεν ἔθετο, οὔτε ὁ Μαρδοχαῖος τὴν πρὸς αὐτὴν ὡμολόγει συγγένειαν.

Ἔθετο δὲ νόμον ὁ βασιλεὺς ὥστε μηδένα οἱ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθημένῳ ἄκλητον προσιέναι, ἢ θνήσκειν τὸν οὕτω προσιόντα ὑπὸ τῶν αὐτῷ παρισταμένων πελεκυφόρων, εἰ μὴ ἐκεῖνος ὃν ἐν χερσὶ κατεῖχε λύγον ἐξέτεινε πρὸς αὐτόν· ὁ γὰρ τοῦ λύγου ἁπτόμενος ἀκίνδυνος ἦν. ἐπιβουλευσάντων δὲ τῷ βασιλεῖ Ἀρταξέρξῃ δύο εὐνούχων αὐτοῦ, Βαρνάβαζος οἰκέτης τοῦ ἑτέρου, τὸ γένος ὢν Ἰουδαῖος, συνεὶς τὴν ἐπιβουλὴν τῷ Μαρδοχαίῳ ἀπήγγειλε, καὶ ὃς διὰ τῆς Ἐσθὴρ τῷ βασιλεῖ τοὺς ἐπιβούλους ἐμήνυσεν. P I 179 ὁ δὲ τοὺς μὲν εὐνούχους ἀνεσταύρωσε, τοῦ δὲ Μαρδοχαίου τὸ ὄνομα ἐκέλευσεν ἐγγραφῆναι τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ προσμένειν τοῖς βασιλείοις αὐτόν.

Ἀμὰν δὲ φίλον ὄντα τῷ βασιλεῖ ἐς τὰ μάλιστα ἅπαντες προσεκύνουν. Μαρδοχαίου δὲ μὴ προσκυνοῦντος διὰ τὸν νόμον αὐτόν, μαθὼν ὡς Ἰουδαῖός ἐστιν ἠγανάκτησε καὶ εἶπεν αὐτῷ ὡς οἱ μὲν ἐλεύθεροι Πέρσαι προσκυνοῦσιν αὐτόν, ὁ δὲ δοῦλος ὢν ἀπαξιοῖ τοῦτο ποιεῖν. προσελθὼν οὖν τῷ βασιλεῖ κατηγόρει τοῦ

10 πελεκηφόρων A. 13 δύω PW.

tibus, quae a patruo Mardochaeo principe Iudaeorum educabatur, Esthera nomine. eam rex lepore eius captus uxorem ducit et diademate ornat. patruus item eius Mardochaeus Babylone Susa commigravit ut regiam frequentaret et de nepte sua percontaretur. neque enim illa unde nata esset indicarat, neque ipse aliquam cum illa necessitudinem sibi intercedere ostendebat.

Tulerat autem rex legem ne quis ad se in solio sedentem accederet invocatus: qui secus fecisset, statim ab apparitoribus securi feriretur, nisi ipse virgam quam manu teneret illi porrexisset: eam enim qui attigerat indemnis erat. cum autem duo eunuchi regi insidias struerent, Barnabazus Iudaeus, servus alterius eunuchi, iis animadversis rem ad Mardochaeum defert, ille per Estheram ad regem. qui eunuchis in crucem actis Mardochaeum in commentarios inscribi et in regia manere iubet.

Amanem porro amicum summum regis omnes adorabant. quod cum Mardochaeum propter legem Iudaicam praetermittere cognovisset, indignatus ei dixit, se a Persis ingenuis adorari: cur ille, qui servus esset, idem non faceret. totaque gente apud regem accusata petiit ut

ἔθνους παντὸς, καὶ ᾔτει κελεῦσαι πρόῤῥιζον ἀπολέσθαι αὐτό,
B καὶ μή τι λείψανον αὐτοῦ καταλιπεῖν· ἵνα μέντοι μὴ ζημιωθῇ
τοὺς φόρους αὐτῶν, αὐτὸς ἐπηγγείλατο δώσειν μυριάδας ἀργυρίου τέσσαρας. ὁ μὲν οὖν Ἀμὰν ᾔτει ταῦτα· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ τὸ ἀργύριον αὐτῷ χαρίζεται καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε χρῆσθαι τούτοις ὡς βούλεται. αὐτίκα οὖν διάταγμα παρὰ τοῦ Ἀμὰν ἐπέμφθη εἰς πάντα τὰ ἔθνη ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως, περιέχον ταῦτα, "τοὺς δηλουμένους ὑπὸ τοῦ δευτέρου μου πατρὸς Ἀμὰν κελεύω πάντας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπολέσθαι, καὶ τοῦτο γενέσθαι βούλομαι τῇ τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς τοῦ ἐνε-
C στῶτος ἔτους." τούτου κομισθέντος τοῦ γράμματος εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας, ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀπώλεια ἡτοιμάζετο. εἶχον δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς Σούσοις ὁμοίως.

Ὁ δὲ Μαρδοχαῖος μαθὼν τὸ γενόμενον, σάκκον ἐνδὺς καὶ καταχεάμενος σποδιάν, ἐβόα ὅτι μηδὲν ἀδικῆσαν ἔθνος ἀναιρεῖται, καὶ πρὸς τὰ βασίλεια ἐλθὼν ἐκτὸς ἵστατο· οὐ γὰρ ἐξῆν μετὰ τοιούτου σχήματος εἰσελθεῖν. γνοῦσα δὲ τοῦτο Ἐσθὴρ ἡ βασίλισσα, εὐνοῦχον πρὸς Μαρδοχαῖον ἀπέστειλε γνωσόμενον ὅτου χάριν πενθεῖ· ὁ δὲ τὰ συμβάντα τῷ εὐνούχῳ ἐγνώρισε, καὶ περὶ τούτων δεηθῆναι τοῦ βασιλέως τῇ Ἐσθὴρ ἐνετέλλετο. ἡ δὲ μαθοῦσα ταῦτα δηλοῖ αὐτῷ ὅτι, μὴ κληθεῖσα παρὰ τοῦ βασιλέως, δέδοικεν ὡς ἀποθανεῖται εἰ ἄκλητος αὐτῷ προσέλθοι. Μαρδοχαῖος δὲ ἐδήλου αὐτῇ μὴ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν σκοπεῖν ἀλλὰ τὴν
D τοῦ ἔθνους· εἰ δ' οὔ, ἔσεσθαι μὲν πάντως ἐκείνῳ βοήθειαν ἐκ

16 ἐξῆν A Iosephus, ἠξίου PW. 24 ἐκείνῃ codex Colberteus.

ea funditus exstirparetur, ita ut nullae reliquiae superessent. ne vero tributis rex fraudaretur, ipse quadraginta argenti milia se daturum est pollicitus. rex Amani et pecuniam et homines condonat, ut eos suo arbitratu tractet. is igitur statim edictum nomine regis in omnes provincias mittit his verbis "eos qui ab altero patre meo Amane indicantur omnes cum uxoribus et liberis interfici volo, idque fieri decimo quarto die mensis duodecimi hoc anno." his litteris in urbes et provincias perlatis internecio Iudaeis parabatur. idem Susis etiam agitabatur.

Mardochaeus autem, cum quid actum esset cognovisset, saccum indutus et pulvere oppleto capite clamitans gentem immeritam deleri, ante regiam adstabat: neque enim eo habitu ingredi licebat. quod cum ad reginam Estheram perlatum esset, misso eunucho causam luctus ex eo quaerit. ille quid accidisset eunucho narrat, petit ut illa apud regem pro populo intercedat. cui Esthera vicissim nuntiat, vereri se, si invocata ad regem accesserit, ne occidatur. respondet Mardochaeus, non illi privatam sed gentis publicam salutem esse spectandam: id nisi fece-

θεοῦ, αὐτὴν δὲ καὶ τὸν πατρῷον οἶκον αὐτῆς διαφθαρήσεσθαι. ἡ δὲ ἐνετέλλετο αὐτῷ εἰς Σοῦσα πορευθέντι παρασκευάσαι τοὺς ἐκεῖ Ἰουδαίους νηστεῦσαι τρεῖς ἡμέρας ὑπὲρ αὐτῆς. καὶ Μαρδοχαῖος μὲν οὕτως ἐποίησεν, ἡ δ' Ἐσθὴρ ῥίψασα κατὰ γῆς ἑαυτὴν μετὰ πενθίμου ἐσθῆτος καὶ ἄτροφος ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις διαμείνασα ἐδέετο τοῦ θεοῦ. μετὰ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας κόσμον μεταμφιασαμένη βασίλειον, σὺν δυσὶ θεραπαινίσιν, ὧν τῇ μὲν κούφως ἦν ἐπερειδομένη, ἡ δὲ τὸ βαθὺ τοῦ χιτῶνος καὶ μέχρι τῆς γῆς κεχυμένον ἄκροις ἀπῃώρει δακτύλοις, ἧκε πρὸς τὸν κρατοῦντα, εἰσῄει δὲ μετὰ δέους. ὡς δὲ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ
τοῦ θρόνου βασιλικῶς καθεζομένου ἐγένετο, προσιδόντος αὐτὴν W I 129 P I 180
βλοσυρῶς, πάρεσις ὑπὸ δέους λαμβάνει αὐτήν, καὶ τῇ παρὰ πλευρὰν ἰούσῃ ἐπέπεσεν ἀχανής. ὁ δὲ βασιλεὺς δείσας περὶ τῇ γυναικί, τοῦ θεοῦ προμηθευσαμένου τοῦτο, ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ θρόνου, καὶ ταῖς ἀγκάλαις αὐτὴν ὑπολαβὼν ἀνεκτᾶτο κατασπαζόμενος καὶ θάρρειν ἐγκελευόμενος, καὶ τὴν ῥάβδον ἐκτείνας αὐτοῦ τὴν χρυσῆν, καὶ τὸ σκῆπτρον ἐνθέμενος ταῖς χερσὶν αὐτῆς. ἡ δὲ ἐντεῦθεν ἀναθαρσήσασα ἐφ' ἑστίασιν αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἀμὰν πρὸς αὐτὴν ἠξίου ἐλθεῖν. ὡς δὲ ἐπένευσε, καὶ παρῆσαν, ἐκέ-
λευεν ἐκείνη ὁ βασιλεὺς δηλοῦν ὅ τι βούλεται, μηδενὸς γὰρ B
ἀτευκτήσειν. ἡ δὲ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν φράζειν αὐτῷ τὴν βούλησιν ἔλεγεν, εἰ πάλιν πρὸς αὐτὴν μετὰ τοῦ Ἀμὰν ἐφ' ἑστίασιν ἔλθοι. τοῦ δὲ βασιλέως ὑποσχομένου περιχαρὴς ὁ Ἀμὰν ἐξῄει· καὶ ἰδὼν

8 ἦν om A. 12 ὑπὸ δέους A Iosephus, ὑπὸ τοῦ δέους PW. παρὰ πλευρὰν A, περὶ πλευρὰν PW. 15 κατασπαζόμενος A, κατασπασάμενος PW. 21 ἀπευκτήσειν A.

rit, populum utique divinitus iri conservatum, ipsam vero cum paterna domo interituram. proinde regina eum Susa ire et Iudaeis Susianis tridui ieiunium pro sese indicere iubet. paret Mardochaeus: ipsa prostrata humi veste lugubri induta per tres dies cibo non gustato deum orat. iis elapsis ornatu regio culta cum duabus ancillis, quarum alteri leviter innitebatur, altera promissam vestem et humi fusam summis digitis allevabat, regem adit perculsa metu. cumque in conspectum eius in regio throno sedentis ac torvum tuentis venisset, exanimata metu in ancillam lateri adhaerentem procumbit. rex autem, divina providentia sic eventum moderante, solio exsilit mulieri metuens; eamque ulnis exceptam complectens et bono esse animo iubens reficit, porrecta virga aurea sceptroque in manus ei tradito. illa resumpta fiducia petit ut cum Amane ad se comissatum veniat. annuit rex; cumque venisset, iubet eam dicere quid velit: nam nihil non impetraturam. illa se postridie dicturam ait, si denuo cum Amane ad convivium veniret. rege assenso Aman laetitia exsultans egreditur: visoque in aula Mardochaeo indigna-

τὸν Μαρδοχαῖον ἐν τῇ αὐλῇ ἠγανάκτησεν ὅτι μὴ αὐτῷ προσεκύνησε. καὶ οἴκοι ἐλθὼν πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς φίλους διηγεῖτο οἵας καὶ παρὰ τῆς βασιλίσσης ἀπολαύει τιμῆς, καὶ ὡς ἄχθεται τὸν Μαρδοχαῖον βλέπων ἐν τῇ αὐλῇ. τῆς δὲ γυναικὸς αὐτοῦ φησάσης κελεῦσαι κοπῆναι ξύλον πεντήκοντα πηχέων, καὶ πρωῒ παρὰ τοῦ βασιλέως αἰτησάμενον ἀνασταυρῶσαι τὸν Μαρ-
C δοχαῖον, τὴν γνώμην ἀποδεξάμενος προσέταξε τοῖς οἰκέταις ξύλον ἑτοιμάσαι, καὶ στῆσαι τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ πρὸς τιμωρίαν Μαρδοχαίου.

Καὶ τὸ μὲν ἦν ἕτοιμον· ὁ δὲ θεὸς τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἀφαιρεῖται τὸν ὕπνον τοῦ βασιλέως. ὁ δὲ ἀγρυπνῶν τὸν γραμματέα κομίσαντα τῶν ἰδίων πράξεων τὰ ὑπομνήματα ἀναγινώσκειν ἐκέλευσε. καὶ ἀναγινωσκομένων εὑρέθη μηνυτὴς Μαρδοχαῖος γενόμενος τῷ βασιλεῖ ἐπιβουλῆς εὐνούχων. φράσαντος δὲ τοῦτο μόνον τοῦ γραμματέως καὶ μεταβάντος ἐφ' ἑτέραν πρᾶξιν, ἐπέσχεν ὁ βασιλεύς, πυθόμενος εἰ ἔχει γέρας αὐτῷ δοθὲν ἀναγεγραμμένον. ὡς δ' ἤκουσε μηδὲν εἶναι, τίς εἴη τῆς νυκτὸς ὥρα
D ἤρετο· μαθὼν δὲ ὡς ὄρθρος ἤδη ἐστίν, ἐκέλευσε τῶν φίλων ὃν ἂν πρὸ τῆς αὐλῆς εὕρωσιν εἰσκαλεῖν. εὑρέθη δὲ ὁ Ἀμάν, ταχύνας ἵνα τὸν Μαρδοχαῖον αἰτήσηται. κληθέντι δὲ εἶπεν ὁ βασιλεύς "συμβούλευσόν μοι πῶς ἂν τιμήσαιμί τινα στεργόμενον ὑπ' ἐμοῦ." ὁ δὲ λογισάμενος, ἣν ἂν δῷ γνώμην, ὑπὲρ ἑαυτοῦ ταύτην δώσειν (στέργεσθαι γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν ἄλλων

3 περὶ A. 14 μόνον τοῦτο A. 17 τίς εἴη A Iosephus, τίς δὲ εἴη PW.

tur se ab eo non adorari. domi uxori suae et amicis refert, quantus a regina etiam sibi sit honos habitus, quamque graviter Mardochaei conspectum in aula ferat. cumque ab uxore esset monitus ut lignum quinquaginta cubitorum excidendum curaret, et mane a rege peteret ut Mardochaeum in crucem agere liceret, approbato consilio servos lignum parare iubet, idque in aula erigere ad Mardochaei supplicium.

Eo parato deus noctu regi somnum adimit: qui cum vigilaret, privatarum rerum commentarios scribam afferre et recitare iubet. in quibus cum lectum esset Mardochaeum detulisse eunuchos insidiatores regis, et scriba statim ad aliud caput properaret, rex eum inhibuit percontans an scriptum esset praemium quo donatus esset. illo negante, quota hora noctis esset rogat: cum audisset diluculum esse, quemcunque amicorum ante regiam invenirent intro vocari iubet. inventus autem est Aman, qui aderat ut Mardochaeum posceret. ei arcessito rex "consule mihi" inquit "quo honore sit afficiendus quidam mihi dilectus." ille ratus, quam sententiam dixisset, eam in suam rem dicturum qui regi

μᾶλλον), "εἰ βούλοιο" ἔφη "τοῦτον δοξάσαι, ποίησον ἐφ' ἵππου βαδίζειν τὴν αὐτήν σοι ἐσθῆτα φοροῦντα καὶ περιαυχένιον χρυσοῦν ἔχοντα, καὶ προϊόντα τῶν ἀναγκαίων σου φίλων ἕνα κηρύσσειν δι' ὅλης τῆς πόλεως ὅτι ταύτης τυγχάνει τῆς τιμῆς ὃν ἂν βασιλεὺς τιμήσῃ." ἡσθεὶς οὖν τῇ παραινέσει ὁ βασιλεὺς "ἐπιζήτησον" φησί "Μαρδοχαῖον τὸν Ἰουδαῖον, καὶ δοὺς ἐκείνῳ P I 181 *τὸν ἵππον καὶ τὴν στολὴν καὶ τὸν στρεπτόν, προάγων αὐτοῦ κήρυττε· σὺ γάρ μοι φίλος ἀναγκαιότατος. ταῦτα δὲ αὐτῷ παρ' ἐμοῦ ἔσται, σώσαντί μου τὴν ψυχήν." τούτων ἀκούσας συνεχύθη, καὶ πληγεὶς ὑπὸ ἀμηχανίας ὅμως ἔξεισιν ἄγων τὸν ἵππον καὶ τὴν πορφύραν καὶ τὸν στρεπτόν. καὶ τὸν Μαρδοχαῖον πρὸ τῆς αὐλῆς εὑρὼν σάκκον ἐνδεδυμένον ἐκέλευεν ἐνδύσασθαι τὴν πορφύραν. ὁ δὲ "κάκιστε" εἶπεν "ἀνθρώπων, οὕτως ἡμῶν ταῖς συμφοραῖς ἐγγελᾷς;" γνοὺς δὲ ὡς γέρας αὐτῷ ταῦτα ἀντὶ τῆς σωτηρίας παρέσχεν ὁ βασιλεύς, μηνύσαντι τὴν τῶν εὐνούχων* B *ἐπιβουλήν, ἐνδύεται τὴν πορφύραν καὶ περιτίθεται τὸ περιαυχένιον, καὶ ἐπιβὰς τὸν ἵππον ἐν κύκλῳ περιῄει τὴν πόλιν, προϊόντος Ἀμὰν καὶ κηρύσσοντος ὅτι οὕτως τιμᾷ βασιλεὺς ὃν ἂν στέρξῃ.*

Ὁ μὲν οὖν τὴν πόλιν περιελθὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἐπάνεισιν, (7) Ἀμὰν δὲ οἴκοι ὑπέστρεψε καὶ τὰ συμβάντα κλαίων τῇ γυναικὶ διηγεῖτο. ἐν τούτοις ἧκον ἐκ τῆς Ἐσθὴρ εὐνοῦχοι, W I 130

3 *φίλον* A. 7 *τὸ στρεπτόν* A. post *αὐτοῦ* PW add *καί*, om A. 11 *τὸ στρεπτόν* A.

FONTES. *Cap.* 7. *Iosephi Ant.* 11 6 § 10—8 § 4.

carior esset caeteris, "eum" inquit "si illustrem reddere volueris, facito ut equo vehatur, pari tecum veste indutus et aureo torque ornatus, et aliquis ex necessariis amicis tuis antecedens per totam urbem proclamet, tali honore affici eum quem rex honore afficiat." consilio delectatus rex "quaere" inquit "Mardochaeum Iudaeum, datoque equo et veste et torque illum antecede et proclama: tu enim amicus es meus maxime necessarius. haec autem illi a me tribuentur ob conservatam vitam meam." his Aman auditis perturbatus et animo aestuans, tamen egreditur, equum adducit et purpuram atque torquem. cumque Mardochaeum ante regiam invenisset sacco indutum, purpuram induere iubet. at ille "pessime" inquit, "mortalium, itane nostris malis insultas?" sed cum intellexisset ea sibi tribui munera a rege, cuius vitam indicatis eunuchorum insidiis conservasset, purpuram induit, collo torquem accommodat, et equo conscenso passim urbem circuit, praecedente Amane et proclamante sic honorare regem eum quem diligat.

Ita Mardochaeus urbem circumvectus ad regem redit, (7) Aman vero domum regressus casum illum plorans uxori exponit. interea ve-

ἐπὶ τὸ δεῖπνον τὸν Ἀμὰν ἐπισπεύδοντες. εἷς δὲ τούτων ἰδὼν τὸν σταυρὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ μαθὼν παρά του τῶν οἰκετῶν C ὡς ἐπὶ Μαρδοχαῖον τοῦτον ἡτοίμασαν πρὸς τιμωρίαν αἰτηθησόμενον, τότε μὲν ἀπῆλθεν, ὡς δ' ἡ εὐωχία πρὸς τέλος ἦν, ἐπέτρεπε τῇ βασιλίσσῃ λέγειν ὁ βασιλεὺς τίνα αἰτεῖ, ἡ δὲ τὸν τοῦ λαοῦ κίνδυνον ἀπωδύρετο, καὶ μετὰ τοῦ ἔθνους ἔλεγεν ἐκδεδόσθαι καὶ αὐτὴ πρὸς ἀπώλειαν, καὶ τὸν Ἀμὰν ταῦτα ἐπῆγεν αἰτήσασθαι. ταραχθέντος δὲ πρὸς τοῦτο τοῦ βασιλέως καὶ ἐκπεπηδηκότος τοῦ συμποσίου, τῆς Ἐσθὴρ ὁ Ἀμὰν ἐδέετο· καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης πεσόντος καὶ ἱκετεύοντος τὴν βασίλισσαν, ἐπεισελθὼν ὁ βασιλεὺς "ὦ κάκιστε" εἶπε, "καὶ βιάζεσθαί μου τὴν γυναῖκα ἐπιχειρεῖς;" ἐν τούτοις παρὼν ὁ εὐνοῦχος περὶ τοῦ σταυροῦ εἶπεν D ὃν εἶδεν ἐπὶ Μαρδοχαῖον ἡτοιμασμένον. καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτίκα κελεύει τὸν Ἀμὰν ἐπ' ἐκείνου τοῦ σταυροῦ κρεμασθῆναι. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώλετο, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοῦ δῶρον ἔσχηκεν ἡ βασίλισσα. γνοὺς δὲ τὴν πρὸς Ἐσθὴρ τοῦ Μαρδοχαίου συγγένειαν ὁ βασιλεὺς δίδωσιν αὐτῷ τὸν δακτύλιον ὃν ἔδωκε πρὶν τῷ Ἀμάν. καὶ ἡ βασίλισσα τὴν ἐκείνου κτῆσιν τῷ Μαρδοχαίῳ παρέσχετο, καὶ τοῦ κινδύνου ἀπαλλάξαι τὸ τῶν Ἑβραίων ἔθνος τοῦ βασιλέως ἐδέετο. καὶ ὃς γράφειν ἃ βούλεται ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἐφῆκε P I 182 περὶ τοῦ ἔθνους. τὰ δὲ γραφέντα ἦσαν τοιαῦτα. τοῦ μὲν Ἀμὰν κατηγόρουν ὡς πονηροῦ καὶ ἀγνώμονος καὶ αἰτησαμένου ἔθνους ἀπώλειαν μηδὲν ἀδικήσαντος, τὸν δέ γε Μαρδοχαῖον σωτῆρα

19 ἔθνος] γένος A.

niunt eunuchi ab Esthera qui Amanem propere ad cenam ire iubent. quorum unus cruce in eius aedibus visa, cum e famulo didicisset eam ab Amane ad Mardochaei supplicium, quem a rege postulaturus esset, paratam esse, tum quidem abit; convivio vero prope finito rex dicere iubet reginam quid velit: at illa gentis suae interitum deplorat, seseque una cum illa exitio destinatam esse refert, eaque Amanem petiisse. ob quae rex perturbatus e convivio se proripit: Aman Estheram orat; cumque in lectum prolapsus esset reginae supplicans, rex ingressus "pessime" inquit, "etiam vim uxori meae inferre paras?" mox eunuchus quoque adest et de cruce refert quam in Amanis aedibus Mardochaeo paratam viderat: rex vero Amanem e vestigio de ea suspendi iubet. itaque ille perit, et opes eius reginae donantur. cognitaque cognatione Mardochaei et Estherae rex eum anulum quem prius Aman habuerat ei dat. eidem et regina facultates Amanis largitur, et regem orat ut Hebraeorum gentem periculo liberet. tum ille suo nomine eam scribere permisit quidquid velit. litterae porro haec continebant. Amanem ut improbum et ingratum accusabant quod insontis populi exitium postulasset, Mardochaeum servatorem nominabant, Iudaeos cele-

ἐκάλουν, καὶ τοὺς Ἰουδαίους τὸν ἄριστον πολιτευομένους τρόπον καὶ τὸν θεὸν σεβομένους· καὶ οὐ μόνον σφᾶς τῆς τιμωρίας ἀπέλυον εἰς ἣν ὁ Ἀμὰν αὐτοὺς ἐξῃτήσατο, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἠξίουν, καὶ τοῖς ἰδίοις νόμοις χρωμένους ζῆν μετ' εἰρήνης ἐπέτρεπον· καὶ ἐδίδουν ἀμύνεσθαι τῇ τρισκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ δωδεκάτου μηνός, ὅς ἐστιν Ἄδαρ, τοὺς αὐτοὺς ἀδικήσαντας· καὶ τοῖς τῶν χωρῶν σατράπαις ἐκέλευον βοηθεῖν αὐτοῖς, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς μετελεύσωνται.

Οἱ δὲ ἐν Σούσοις Ἰουδαῖοι τὰ κατὰ τὸν Μαρδοχαῖον γνόν- B τες, κοινὴν τὴν εὐπραγίαν ἡγήσαντο, καὶ κατὰ τὴν τρισκαιδεκάτην τοῦ Ἄδαρ μηνός, ὃς κατὰ Μακεδόνας Δύστρος ὠνόμασται, οἵ τε ἐν Σούσοις Ἰουδαῖοι περὶ πεντακοσίους ἀπέκτειναν τῶν ἐχθρῶν, καὶ οἱ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσί τε καὶ χώραις ἑπτακισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους ἀπώλεσαν. οἱ δ' ἐν Σούσοις καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ τριακοσίους διέφθειραν, τοῦτο αἰτησαμένης Ἐσθήρ· καὶ οἱ δέκα τοῦ Ἀμὰν παῖδες ἀνεσταυρώθησαν, χαρισαμένου καὶ τοῦτο τοῦ βασιλέως αὐτῇ. τὴν δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ μηνὸς ἑορτάσιμον τὸ ἔθνος ἅπαν ἐποίησε. καὶ ἔκτοτε τὰς ἡμέρας καὶ ἄμφω ἑορτάζουσι, φρουραίας ταύτας προσαγορεύοντες. ὁ δὲ C Μαρδοχαῖος μέγας τε ἦν καὶ συνδιεῖπε τῷ βασιλεῖ τὴν ἀρχήν.

Τῆς δ' ἀρχιερωσύνης εἰς Ἰωάνναν μεταπεσούσης τὸν υἱὸν Ἰωδαέ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰησοῦς, φίλος ὢν Βαγώα τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ἀρταξέρξου δυνάμεως, ὑπόσχεσιν ἔσχε τὴν ἀρχιερω-

6 ἄδερ A. ἀδικήσαντας A, ἀδικήσαντος PW. 11 ἄδερ A. 15 ἔφθειραν A. 21 τὸν υἱὸν μεταπεσούσης Ἰωδαὲ A.

brabant ut qui optima rei publicae forma uterentur et deum colerent, neque supplicio tantum ab Amane praeparato eos liberabant sed et honore afficiebant et suis legibus pacate vivere sinebant, data potestate ut decimo tertio die mensis duodecimi, qui est Adar, ulciscerentur eos a quibus laesi essent; mandabantque provinciarum satrapis ut eis adiumento essent ad ulciscendos inimicos.

Caeterum Susiani Iudaei, Mardochaei eventu cognito, felicitatem eam publicam esse iudicarunt, et decimo tertio die mensis Adar, qui a Macedonibus Dystrus dicitur, circiter 500 ex inimicis occiderunt: qui vero in aliis urbibus et provinciis degebant, 75 milia sustulerunt. iidem Susiani etiam postridie 300 iussu Estherae interfecerunt, decem Amanis liberis in cruces actis, ea quoque re a rege concessa coniugi. decimum quartum vero diem tota gens festum esse iussit. atque ab eo tempore ambos hos dies festos ducunt et praesidiarios appellant. Mardochaeus autem magnus evasit et regis in administrando imperio socius.

Cum vero sacerdotium ad Ioannam Iodais filium rediisset, fratri eius Iesu, amico Bagoae ducis copiarum Artaxerxis, id promissum fuerat.

σύνην λαβεῖν. διὰ ταύτην γοῦν τὴν αἰτίαν ὁ Ἰωάννας παροξυνθεὶς ἐν τῷ ναῷ ἀνεῖλε τὸν ἀδελφόν. καὶ ὁ Βαγώας εὐθὺς ἐπιστὰς εἰς τὸν ναόν τε εἰσῆλθεν εἰπὼν ὡς "εἰ οἱ τὸν φόνον ἐν τῷ ναῷ τολμήσαντες εἰσέρχονται ἐν αὐτῷ, κἀγὼ εἰσελεύσομαι καθαρώτερος τυγχάνων αὐτῶν," καὶ ἐπ' ἔτεσιν ἑπτὰ τοὺς Ἰουδαίους
D ἐκάκωσε. τοῦ Ἰωάννα δὲ τὴν ζωὴν καταστρέψαντος διαδέχεται τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάδ. ἦν δὲ καὶ τούτῳ ἀδελφὸς Μανασσῆς, ᾧ Σαναβαλέτης Δαρείου σατράπης τοῦ τελευταίου βασιλέως Περσῶν τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα συνῴκισε, Νικασὼ καλουμένην. οἱ δὲ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν λογάδες ἐστασίαζον ὅτι ἀλλοφύλῳ συνῴκησεν ὁ τοῦ ἀρχιερέως ἀδελφός, καὶ ἢ διαζεύγνυσθαι ταύτης ἐκέλευον, ἢ τοῦ θυσιαστηρίου ἀπέχεσθαι. ὁ δὲ
W I 131 πρὸς τὸν πενθερὸν ἀφικόμενος διηγήσατο ταῦτα. τοῦ δὲ Σαναβαλέτου καὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτῷ τηρήσειν ὑπισχνουμένου καὶ ἀρχιερέα ἀποδείξειν καὶ ἡγεμόνα ὧν αὐτὸς ἦρχε τόπων εἰ τῆς
P I 183 αὐτοῦ θυγατρὸς μὴ ἀπόσχοιτο, καὶ ναὸν οἰκοδομήσειν ἐπὶ τοῦ Γαριζὶν ὄρους, ὃ τῶν κατὰ Σαμάρειαν ὀρῶν ἐστιν ὑψηλότατον, τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις κρείττονα ἐπαγγελλομένου μετὰ γνώμης τοῦ βασιλέως Δαρείου, ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Μανασσῆς κατέμενε παρὰ τῷ Σαναβαλέτῃ. πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων ἱερέων καὶ Ἰσραηλιτῶν τοιούτοις γάμοις ἐμπεπλεγμένων πάντες συνῄεσαν πρὸς τὸν Μανασσῆν. ὁ μὲν οὖν Σαναβαλέτης τῷ βασιλεῖ Δαρείῳ τὴν περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ ἐν Γαριζὶν ἀξίωσιν προσάγειν ἡτοίμαστο,

3 οἱ om A. 8 σατράπης δαρείου A. 14 τηρήσειν A Iosephus, συντηρήσειν PW. ὑποσχομένου A. 15 τοπίων A. 17 ὀρῶν ἐστιν A Iosephus, ἐστὶν ὀρῶν PW. 21 συνήνεσαν A.

qua re Ioannas irritatus fratrem in aede sustulit. Bagoas igitur statim adest, ac templum ingressus "si ii qui caedem in templo commiserunt" inquit "templum ingrediuntur, et ego ingrediar, qui sum illis purior." et Iudaeos per annos septem vexavit. Ioannae defuncto Ioad filius in pontificatu succedit. is fratrem habuit Manassem, cui Sanabaletes Darii postremi Persarum regis satrapes filiam Nicaso in matrimonium dederat. sed cum Hierosolymitani proceres tumultuarentur quod pontificis frater peregrinam uxorem haberet, eamque vel repudiare vel sacrario abstinere iuberent, Manasses socero negotium exposuit. cui ille pollicetur se ei et sacerdotium conservaturum atque etiam pontificem et ducem eorum locorum quibus ipse imperaret creaturum, si filiam suam retineret; et in Garizino, Samaritanorum montium altissimo, de sententia Darii regis Persarum templum Hierosolymitano illustrius esse conditurum. his pollicitationibus Manasses adductus apud Sanabaletem mansit: ad eumque se multi etiam alii sacerdotes Israelitici, talibus implicati coniugiis, contulerunt. ac Sanabaletes quidem in eo erat ut a Dario templi in Gari-

ὁ δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ συμβαλὼν ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας καὶ ἡττηθεὶς ἔφυγεν. ἀπογνοὺς οὖν ὁ Σαναβαλέτης Δαρεῖον, τῷ Ἀλε- B ξάνδρῳ πρόσεισι σὺν ὀκτακισχιλίοις τῶν ὑπ' αὐτόν, καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς τόπους ὧν ἦρχεν ἔλεγε παραδιδόναι αὐτῷ. προσδεξαμένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτόν, θαρρῶν ἤδη περὶ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς τοῦ ναοῦ ἀνεγέρσεως ἐν τῷ Γαριζὶν προσῆγεν ἀξίωσιν. καὶ ἐπιτραπεὶς τὴν οἰκοδομήν, σὺν πάσῃ σπουδῇ τὸν ναὸν ᾠκοδόμησε, καὶ Μανασσῆν τὸν γαμβρὸν ἀρχιερέα κατέστησεν.

8. Ἐπεὶ δὲ μνείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ τῆς ἱστορίας λόγος πεποίηται, καλὸν καὶ τούτου τὰς πράξεις τε καὶ τὰ ἤθη καὶ ὅθεν κἀκ τίνων ἔφυ κατ' ἐπιδρομὴν διηγήσασθαι, καὶ οὕτως C αὖθις ἐπαναγαγεῖν τὸν λόγον πρὸς τὴν συνέχειαν· καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ τοῖς Ἱεροσολύμοις οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπεδήμησε, καί τι θαύματος ἄξιον γέγονε πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ τὸν λαὸν ἐξ αὐτοῦ, καὶ αὐτός τι θεῖον ὅραμα διηγήσατο, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ· ἃ προϊὼν ὁ λόγος μετὰ τὴν περὶ αὐτοῦ ἱστορίαν διδάξει.

Οὗτος Φιλίππου μὲν ἦν τοῦ Μακεδόνων βασιλέως υἱὸς ἐξ Ὀλυμπιάδος αὐτῷ γεννηθείς, μυθεύεται δὲ Ἄμμωνος εἶναι υἱός, ἐν εἴδει δράκοντος τῇ Ὀλυμπιάδι συνευνασθέντος· Ἄμμωνα δὲ τὸν Δία φασίν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν μῦθος· λέγεται δὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ, πρὸ τῆς νυκτὸς ᾗ τῷ Φιλίππῳ συγκατηυνάσθη, ἐν ὀνείρῳ D

3 ὀκτακοσίοις A: alterum Iosephus. 8 καὶ] καὶ τὸν A. 9 ὁ A, καὶ ὁ PW. 13 καί τι] καὶ τὸ A ex corr. 15 Ἰώσηπος] Ant. 11 8 5. 16 διδάξει] infra cap. 15. 19 ἐν εἴδει om A. 21 συγκατευνάσθη A.

Fontes. *Cap.* 8. *Plutarchi Alexander* 2—9.

zino condendi facultatem impetraret. sed rege ad Issum ab Alexandro profligato, desperatis illius rebus, cum octo milibus quibus praeerat ad Alexandrum profectus seipsum et provincias ei tradit. a quo receptus iam audacter causam generi et templi Garizinii proponit. voti compos factus, omnique studio structura absoluta, generum pontificem constituit.

8. Sed quia in Alexandri mentionem incidimus, non alienum fuerit huius etiam res gestas, mores et natales perstringere breviter, eoque facto ad institutae historiae seriem redire; vel ea de causa quod Hierosolyma adiit, et ab eo aliquid admiratione dignum et pontifici et populo accidit, atque ipse divinam quandam visionem exposuit, ut Iosephus refert: quae in progressu eius historiae referentur.

Hic Philippi regis Macedonum filius fuit natus ex Olympiade. caeterum fabulantur eum Ammone satum esse, qui specie draconis Olympiadem fuerit amplexus: Ammonem autem Iovem appellant. sed hoc fabulosum est: illud autem fertur, matrem eius ante eam noctem

δόξαι κεραυνὸν ἐμπεσεῖν αὐτῆς τῇ γαστρί, κἀκ τούτου πῦρ ἐξαφθῆναι πολύ, καὶ τοῦτο πάντῃ φερόμενον διαλυθῆναι. μετὰ δὲ τὸν γάμον ὁ Φίλιππος καθ' ὕπνους ἐδόκει σφραγῖδα τῇ γαστρὶ τῆς γυναικὸς ἐπιβαλεῖν, ἐγγεγλύφθαι δὲ τῇ σφραγῖδι λέοντα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι μάντεις ἄλλως τὸν ὄνειρον ἔκρινον, Ἀρίστανδρος δὲ κύειν ἔφη τὴν σφραγισθεῖσαν· μὴ γὰρ δὴ σφραγίζεσθαι τὰ κενά· θυμοειδῆ δ' ἀποβήσεσθαι καὶ λεοντώδη τὸν τεχθησόμενον. ἐγεννήθη δὲ καθ' ἣν ἡμέραν ἐν Ἐφέσῳ ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος
P I 184 ἐνεπέπρηστο· ὅτε καί τινες ἐκεῖ παρόντες τῶν μάγων διαθέοντες ἄτην καὶ συμφορὰν βαρεῖαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῇ Ἀσίᾳ τεκεῖν ἔλεγον.

Ἦν δὲ τὴν χρόαν λευκὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ἡ λευκότης δ' ἐφοινίσσετο περὶ τὸ στῆθος μάλιστα καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἡδεῖά τις ἐκ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ ἀπέπνει ἀποφορὰ κἀκ τοῦ στόματος. τούτου δ' αἴτιον ἡ θερμότης ἂν εἴη τοῦ σώματος· πυρῶδες γὰρ ὂν καὶ πολύθερμον, ἀνήλισκε τὰ ὑγρὰ καὶ οὐδὲν ἐπιπολάζειν αὐτοῦ τῷ σώματι σηπεδονῶδες εἴα. παρενέφαινε δὲ παιδόθεν τὴν
B ἐμβρίθειαν τοῦ φρονήματος. ποδώκης γὰρ ὤν, πρὸς τοὺς ἐρομένους εἰ Ὀλυμπίασιν ἀγωνίσεται στάδιον εἶπεν "εἰ βασιλεῦσιν ἀνταγωνίσασθαι ἔμελλον." εἰ δὲ πόλις τις τῶν ἐπιφανῶν ἁλοῦσα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῷ ἀπηγγέλη, ἢ ἐν μάχῃ νίκη γεγονυῖα περι-

5 Ἀρίστανδρος] sic PW. ἀρίσταρχος A et codices Wolfii ac Ducangii. "legendum ex Plutarcho et aliis ἀρίστανδρος" *Wolfius*: idem fere *Ducangius*. infra, p. 344 v. 5, recte in libris omnibus Ἀριστάνδρου. 17 σηπεδῶνες A. παρέφαινε παιδόθεν καὶ τὴν A.

qua cum Philippo concubuerit somnio putasse fulmen in uterum suum illapsum esse, atque inde magnam exstitisse flammam, quae cum passim vagaretur, evanesceret. post nuptias autem Philippus per somnum sibi visus est imprimere sigillum utero uxoris, leonis imagine. id somnium coniectoribus aliis aliter interpretantibus, Aristander reginam ferre uterum respondit: neque enim obsignari solere inania: puerum vero, qui ex eo conceptu exspectaretur, fore animosum et leonino ingenio. natus est eo die quo Ephesiae Dianae templum conflagravit: et magi quidam illic circumcursantes exclamarant magnum Asiae malum et calamitatem eo die natum esse.

Fuit colore ita candido, ut is circa faciem et pectus maxime purpurasceret. suavis item e corpore et ore eius fragrabat odor: cuius utique causa fuit calor et ardor corporis, quo humores, unde putere corpora queant, consumebantur. animi gravitatem puer etiamnum prae se tulit. nam cum celeritate pedum valeret, rogatus an Olympiae in stadio decursurus esset, respondit se facturum si reges concertatores haberet. cum vel urbs insignis capta vel illustris victoria parta a

φανῆς, ὥσπερ ἀχθόμενος τοῖς ἥλιξιν ἔλεγεν ὡς "οὐδὲν ἐμοὶ σὺν ὑμῖν ὁ πατὴρ ἀπολείψει λαμπρόν τι ἔργον ἐνδείξασθαι." τοῦ Βουκεφάλα δ' ἵππου κομισθέντος Φιλίππῳ τρισκαίδεκα ταλάντων τιμῆς, καὶ μήτε ἀναβάτην προσιεμένου ὡς τῷ Φιλίππῳ ἐδεί- W I 132
κνυτο μήτε φωνὴν ὑπομένοντος, κἀντεῦθεν δυσχρήστου δόξαντος C
κομιδῇ, "οἷον ἵππον" ὁ Ἀλέξανδρος ἔφη "μὴ εἰδότες χρήσασθαι ἀποπέμπονται." καὶ ὁ πατὴρ ἐπιτιμῶν αὐτῷ εἶπε "σὺ δὲ χρήσασθαι δυνήσῃ αὐτῷ;" ὁ δ' ἀπεκρίθη "βέλτιον ἂν ἑτέρου τούτῳ χρησαίμην." καὶ χρήσασθαι τῷ ἵππῳ ἐπιτραπείς, παραλαβὼν τὴν ἡνίαν ἐπέστρεψε πρὸς τὸν ἥλιον, συνεὶς ἴσως ὅτι τῇ σκιᾷ πρὸ αὐτοῦ σαλευομένῃ διεταράττετο. βραχὺ δὲ καταψήσας αὐτὸν ἀνέθορε καὶ ἐπέβη αὐτοῦ, καὶ παρακαλπάσας μικρὸν ἀφῆκε πρὸς δρόμον· ἠγωνίων δ' οἱ βλέποντες. ἤδη δ' ἐπιστραφέντος D
σὺν φρονήματι καὶ χαρᾷ, οἱ μὲν περὶ Φίλιππον ἀνεβόησαν, ἐκεῖνος δὲ χαρμόσυνα προήνεγκε δάκρυα, καὶ φιλήσας τὸν παῖδα "ζήτει, τέκνον" ἔφη, "σοὶ βασιλείαν ἀνάλογον· Μακεδονία γάρ σε οὐ χωρεῖ." ἦν δὲ ἡ φύσις αὐτῷ δυσκίνητος μὲν ἐπιτασσομένῳ, εἰ δὲ λόγῳ τις αὐτὸν καὶ πειθοῖ μετῄει, πειθήνιος. ὡμίλησε δὲ τῷ Ἀριστοτέλει, μετασχὼν οὐ μόνον τοῦ ἠθικοῦ καὶ πολιτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπορρητοτέρων, οὓς οὐκ ἐκοινοῦντο πολλοῖς, ἐποπτικοὺς καὶ ἀκροαματικοὺς καλοῦντες αὐτούς. φέρε-

3 βουκεφάλου A. 11 πρὸς αὐ̃ σαλευομένῃ ἐταράττετο A.
12 αὐτὸν om A. 13 δ' post ἤδη om A.

Philippo nuntiabatur, quasi aegre ferens ad aequales dicebat "pater nullius egregiae rei vobiscum gerendae occasionem mihi relicturus est." Bucephalas equus ad Philippum allatus, qui tredecim talentis aestimabatur, cum nec sessorem tum cum regi ostenderetur admitteret nec vocem ferret, ob eamque rem inutilis putaretur, "qualem" inquit "equum ob tractandi imperitiam reiiciunt." quod dictum pater reprehendens "tu vero" inquit "eum tractare poteris?" tum ille "melius utique quovis alio:" permissuque patris prehensis habenis eum ad solem convertit, quod fortassis animadverterat eum umbrae ante oculos agitatione perturbari. cumque eum paululum demulsisset manu, insiliit atque insedit, et parumper cohortatus ad cursum dimisit. quod qui videbant, solliciti erant. ut autem alacer et laetus revertebatur, Philippi comites exclamabant; ipse vero rex, prae laetitia lacrimabundus, puerum deosculatus "quaerito" inquit, "fili, regnum tibi par: nam te Macedonia non capit." ingenio fuit ad imperata contumaci sed rationibus et suasionibus tractabili. magistro usus est Aristotele: nec doctrinam de moribus duntaxat gerendaque re publica percepit sed et arcanarum rerum scientiam, quae quod paucis communicaretur, epoptica et acroamatica dicebatur.

ται γὰρ πρὸς Ἀριστοτέλην αὐτοῦ ἐπιστόλιον οὕτως ἔχον "οὐκ
P I 185 ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων· τίνι γὰρ
τῶν ἄλλων διοίσομεν εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους οὗτοι
πάντων ἔσονται κοινοί;" ὁ δὲ ἀντεπέστειλεν ὡς "ἐκδέδονται καὶ
οὐκ ἐκδέδονται," διὰ τούτων δηλῶν τὴν ἀσάφειαν καὶ τὸ δυσκατάληπτον. καὶ τῆς ἰατρικῆς δὲ οὐ τὸ θεωρητικὸν μετῄει μόνον
ἀλλὰ καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτήν. ἑξκαιδεκέτης δὲ γεγονώς, καὶ τοῦ
φρονήματος καὶ τῆς ἀνδρείας ἀπόπειραν ἤδη διδούς, ὑπερηγαπᾶτο πρὸς τοῦ πατρός· διὰ δὲ τοὺς παρ' ἡλικίαν ἔρωτας τοῦ
Φιλίππου καὶ τὸ τῆς μητρὸς ζηλότυπον καὶ βαρύθυμον ὁ Ἀλέξανδρος ἔσχε πρὸς τὸν πατέρα διαφοράς.

B 9. Παυσανίου δὲ τὸν Φίλιππον κτείναντος παρέλαβε τὴν
βασιλείαν εἴκοσι τυγχάνων ἐτῶν. καὶ τεταραγμένων πάντοθεν
τῇ ἀρχῇ τῶν πραγμάτων, τόλμῃ καὶ βάρει φρονήματος αὐτὰ
ταχὺ κατεστήσατο, τὰς μὲν Θήβας ἑλὼν καὶ κατασκάψας καὶ
τοὺς ἁλόντας τῶν Θηβαίων ἀποδόμενος, Ἀθηναίοις δέ γε σπεισάμενος. ὅτε καὶ Τιμόκλειαν γυναῖκα Θηβαίαν, καὶ τῶν ἐπιφανῶν, Θρᾷξ τις τῶν ἡγεμόνων κατῄσχυνε βιασάμενος, εἶτα
περὶ χρημάτων ἀνέκρινεν. ἡ δὲ μόνον αὐτὸν ἀπολαβοῦσα εἰς
φρέαρ ἀπήγαγεν, ἐν τούτῳ φαμένη τῶν κειμηλίων κατακρύψαι
τὰ κάλλιστα. τοῦ δ' ἡγεμόνος ἐπικλιθέντος τῷ στομίῳ τοῦ
C φρέατος, ὦσεν αὐτὸν ἡ γυνὴ κατ' αὐτοῦ καὶ λίθους ἄνωθεν

1 ἀριστοτέλην A, Ἀριστοτέλη PW. 4 ἐκδέδοται καὶ οὐκ ἐκδέδοται A. 7 ἑξκαιδεκάτου A. 22 λίθοις A.

FONTES. *Cap.* 9. *Plutarchi Alexander* 10—21.

ac circumfertur eius epistolium ad Aristotelem in hanc sententiam "non recte fecisti acroamaticis disputationibus editis: nam qua re aliis praecellemus, si ea doctrina, qua eruditi sumus, communis erit omnibus?" at ille respondit "editae sunt et non editae:" quibus verbis obscuritatem illarum rerum et intelligendi difficultatem significabat. medicinae non scientiam duntaxat sed ipsam etiam actionem tractavit. annos natus sedecim cum generosi et fortis animi iam specimina ederet, supra modum a patre amabatur: cum quo tamen ei non optime convenit ob amores illius aetati indecoros et matris zelotypiam et asperitatem.

9. Philippo a Pausania interfecto in regno successit annos viginti natus; et quamvis res imperii undique turbatae essent, eas tamen audacia et consilii gravitate celeriter composuit, Thebis captis et eversis captivisque venditis, et pace cum Atheniensibus facta. in Thebarum excidio Thrax quidam dux illustrem matronam Timocleam vi constupravit, ac deinde ubi pecunia eius esset percontatus est. quem illa solum ad puteum quendam deduxit, in eoque se ornamenta sua pulcherrima abscondisse dixit; cumque dux ad orificium putei sese inclinasset,

βαλοῦσα ἔκτεινεν. ἣν δέσμιον πρὸς αὐτὸν ἀχθεῖσαν ἠρώτησεν ὁ Ἀλέξανδρος ἥτις εἴη. ἡ δὲ ἀτρέστως "Θεαγένους εἰμὶ ἀδελφή" ἀπεκρίνατο, "ὃς πρὸς Φίλιππον ᾑρέθη στρατηγὸς καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλήνων ἀγωνιζόμενος ἐλευθερίας ἔπεσεν." ἀγάμενος οὖν τήν τε μεγαλοφροσύνην τῆς γυναικὸς ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸ παράστημα τῆς ψυχῆς, ἐλευθέραν σὺν τοῖς τέκνοις ἀπέλυσε. πρὸς Διογένην δὲ τὸν Σινωπέα περὶ Κόρινθον διατρίβοντα ἀπελθών, καὶ ἡλίῳ θαλπόμενον εὑρηκώς, ἠσπάσατό τε τὸν ἄνδρα καὶ εἴ τινος δέοιτο ἤρετο. ὁ δὲ τῆς τοῦ ἡλίου εἶπεν ἀλέας δεῖσθαι, καὶ μεταστῆναι D
αὐτὸν ἠξίου. ἀπιόντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ περὶ αὐτὸν κατεγέλων τοῦ Διογένους· ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, θαυμάζων τὸ ὑπεροπτικὸν τοῦ ἀνδρός, ὡς "εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἤμην, Διογένης ἂν ἤμην."

Ὁρμήσας δὲ εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ στρατείαν οὐ πρότερον W I 133
τῆς νηὸς ἐπέβη πρὶν τῷ μὲν τῶν ἑταίρων ἀγρὸν ἀπονεῖμαι, τῷ δὲ κώμην, τῷ δὲ πρόσοδον ἄλλην. τοῦ δὲ Περδίκκου "τί δ', ὦ βασιλεῦ, σεαυτῷ καταλείπεις;" εἰπόντος, "τὰς ἐλπίδας" ἐκεῖνος ἀντέφησε. διαβάντι δὲ τὸν Ἑλλήσποντον οἱ τοῦ Δαρείου σατράπαι μετὰ βαρείας δυνάμεως περὶ τὴν τοῦ Γρανικοῦ διάβασιν αὐτῷ συνηντήκεισαν. τῶν δὲ περὶ αὐτὸν τὸ βάθος δεδιό- P I 186
των τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ῥοθίου τε τὴν φορὰν καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις τῶν πολεμίων ἐπίθεσιν, ἐκεῖνος σὺν ἴλαις ἱππέων τρισκαίδεκα

1 ἠρώτησεν W, ἐρώτησεν P. 2 Θεωγένους A. 4 ἐλευθερίας ἀγωνιζόμενος A.

mulier eum impulit ac deiectum saxis iniectis interfecit. eam Alexander vinctam ad se perductam interrogavit quae esset. respondit illa intrepide se Theagenis esse sororem qui dux contra Philippum electus pro defensione libertatis Graecorum occubuerit. eius igitur indolem et animi magnitudinem admiratus liberam cum liberis suis dimisit. cum ad Diogenem Sinopensem, qui Corinthi degebat, venisset, eumque salutatum rogasset num qua re egeret, respondit ille sibi opus esse calore solis, utque inde discederet petiit. Alexandro digresso comites eius Diogenem deridebant. quibus ille, sublimem viri animum admiratus, dixit se, nisi Alexander esset, Diogenem esse velle.

Asiaticam expeditionem cum moliretur, navem non conscendit prius quam amicorum aliis agros, aliis pagos, aliis reditus aliquos donasset. quo facto a Perdicca rogatus quid sibi ipsi reservaret, "spem" inquit. cum Hellespontum traiecisset, satrapae Darii circa transitum Granici cum magnis copiis occurrerunt. militibus autem profunditatem et impetum fluminis atque etiam hostium aggressionem reformidantibus, ipse cum tredecim equitum turmis flumen est ingressus,

ἐμβάλλει τῷ ῥεύματι, πρὸς αὐτὸ ἀποκινδυνεύων καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους καὶ πρὸς ἀποβάσεις ὀχθώδεις καὶ ἀπορρῶγας. διὸ καὶ μανικῶς μᾶλλον ἀλλ' οὐ στρατηγικῶς ἔδοξε τότε ποιήσασθαι τὴν διάβασιν. οὕτω δὲ διαβὰς φύρδην ἠναγκάζετο μάχεσθαι. καὶ πολλῶν πρὸς αὐτὸν ὡρμηκότων (ἦν γὰρ ἐκ τῶν ὅπλων διάδηλος) ἀκοντισθεὶς μὲν οὐκ ἐτρώθη, κοπίδι δὲ τὸ κράνος αὐτοῦ πλή- B ξαντός τινος, μέχρι τοσούτου τοῦ κράνους καθίκετο ἡ πληγή, ὡς καὶ τῶν τριχῶν αὐτοῦ παραψαῦσαι τὴν κοπίδα. τῆς μάχης δ' οὕτω συνισταμένης τὸν Γρανικὸν αἱ Μακεδονικαὶ δυνάμεις διαβεβήκασι· καὶ οἱ τοῦ Δαρείου οὐκέτι ἀντεῖχον, ἀλλ' ἔκλιναν εἰς φυγήν. ἐκ γοῦν τῆς μάχης ταύτης πολλή τις ἐγένετο πρὸς εὐτυχίαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ φορά· αἵ τε γὰρ Σάρδεις οἱ προσεχώρησαν καὶ τἆλλα προσέθεντο. ἐντεῦθεν εἰς τὴν παραλίαν ἐτράπετο, καὶ τήν τε Παμφυλίαν ἔσχε καὶ Κιλικίαν τε καὶ Φοινίκην Πισιδίαν τε καὶ Φρυγίαν· εἶτα Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας ἐχειρώσατο.

Δαρεῖος δὲ ἐκ Σούσων σὺν ἑξήκοντα μυριάσιν ὥρμησε, C τῷ τε πλήθει τῆς στρατιᾶς ἐπηρμένος καὶ θάρσος ἔχων ὡς δειλιῶντος Ἀλεξάνδρου, ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἐκεῖνος ἐν Κιλικίᾳ διέτριβε. τὸ δὲ διὰ νόσον ἦν. ὅτε πρὸς τῶν ἄλλων μὲν ἀπέγνωστο ἰατρῶν, Φίλιππος δὲ μόνος ὁ Ἀκαρνὰν ἐθάρσησε φαρμακεῦσαι αὐτόν. τοῦ δὲ Παρμενίωνος φθάσαντος ἐπιστεῖλαι αὐτῷ, ὑπὸ Δαρείου διεφθάρθαι τὸν Φίλιππον δωρεαῖς μεγάλαις καὶ ὑποσχέσεσιν εἰ

14 καὶ post ἔσχε om A. 18 θράσος A.

eademque opera et ipsum et hostes et ripas altiores ac praeruptas est periclitatus, ut furiose magis quam prudenter transisse putaretur. flumine ad hunc modum superato tumultuariam pugnam committere est coactus; et multis contra se ruentibus (erat enim ex armis notus) iaculo ictus quidem sed non vulneratus est: quidam autem eius galeae tantam plagam gladio intulit ut capillos etiam perstringeret. dum pugna ita committitur Macedonicae copiae Granicum transierunt: quarum vim Darii milites non ferentes fugae se mandarunt. eius praelii successus Alexandro magnae felicitatis fuit occasio: nam et Sardes in deditionem accepit, et reliqua se cum eo coniunxerunt. inde ad oram maritimam conversus Pamphyliam Ciliciam et Phoeniciam occupavit, Pisidiamque et Phrygiam: deinde Paphlagones et Cappadoces subegit.

Darius autem Susis profectus est cum sexcentis milibus, tum exercitus magnitudine elatus, tum eo fretus quod Alexandrum ob longiorem in Cilicia moram timere arbitrabatur. id vero ob morbum fiebat: cuius curatione a caeteris omnibus medicis desperata, solus Philippus Acarnan ei medicinam adhibere ausus est. quem cum Parmenio scripsisset a Dario corruptum esse ingentibus muneribus et pollicitationibus

αὐτὸν ἀνέλοι, τὴν ἐπιστολὴν ἐπῆλθε καὶ μηδενὶ περὶ αὐτῆς ἐκφήνας εἶχε παρ' ἑαυτῷ. ἄρτι δὲ τοῦ Φιλίππου τὴν κύλικα τοῦ φαρμάκου προσαγαγόντος αὐτῷ, αὐτὸς μὲν θαρρῶν ἐδέξατο ταύ- D την, ἐκείνῳ δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἐνεχείρισε. καὶ ὁ μὲν ἔπινεν ὁ δὲ ἀνεγίνωσκεν ἐνορῶντες ἀλλήλοις, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐν ὄψει χαριέσσῃ καὶ ἱλαρᾷ, ὁ δὲ Φίλιππος ἐν περιδεεῖ καὶ τεθορυβημένῃ. τοῦ δὲ Δαρείου σπεύδοντος ἐπ' Ἀλέξανδρον, ἵν', ὡς ἔλεγε, μὴ ἀποδράσωσιν οἱ πολέμιοι, Μακεδὼν Ἀμύντας ὢν αὐτόμολος παρ' αὐτῷ "θάρρει" ἔφη "ὦ βασιλεῦ· οὐ γὰρ φεύξεται ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ὅσον ἤδη βαδιεῖται πρὸς σέ."

Ἐν Ἰσσῷ δὲ τῆς Κιλικίας τῆς μάχης συγκροτηθείσης, πολλὴν μὲν καὶ ὁ τόπος διὰ τὴν στένωσιν παρέσχε ῥοπὴν τῷ Ἀλε- P I 187 ξάνδρῳ, πλείω δ' αὐτὸς ἑαυτῷ δεξιῶς στρατηγήσας. ὅτε καὶ τὸν μηρὸν ἐπλήγη ξίφει, ἐν τοῖς προμάχοις ἀγωνιζόμενος. περιφανῶς δὲ νικήσας Δαρεῖον μὲν οὐχ εἷλε φυγόντα, τὸ ἅρμα δὲ καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ ἔλαβε. τὸ δὲ Δαρείου στρατόπεδον διηρπάγη παρὰ τῶν Μακεδόνων, ἡ μέντοι τοῦ Δαρείου σκηνὴ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐξῄρητο μετὰ τῆς θεραπείας καὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς. εἶτα τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα Δαρείου καὶ δύο θυγατέρας αἰχμαλώτους ἄγεσθαί τις ἀγγέλλει αὐτῷ, ὀλολυζούσας ὡς τεθνηκότος Δαρείου ἐπεὶ τὸ ἅρμα ἐκείνου καὶ τὰ τόξα ληφθέντα τεθέανται. περιπαθήσας δὲ πρὸς τὴν B

4 ἐνεχείρησε A. 9 βασιλεῦ A Plutarchus, Δέσποτα PW. φεύξεται] φθέγξεται A. 12 μὲν ὁ τόπος στένωσιν τῷ ἀλεξ. παρέσχε ῥοπήν· πλείω A. 20 δύο PW. 22 δὲ πρὸς] διὰ A.

si eum sustulisset, ea epistola Alexander lecta asservataque, ac re nemini communicata, calicem medicamenti a Philippo oblatum accepit alacer, illi vero epistolam dedit. sic alter bibit, alter legit, uterque alterum intuens: Alexander vultu iucundo et hilari, Philippus sollicito et perturbato. cum autem Darius contra Alexandrum festinaret, ne, ut dicebat, hostes aufugerent, Amyntas Macedo transfuga bono animo eum esse iussit: neque enim fugiturum Alexandrum sed statim contra ipsum iturum esse.

Commisso autem in Isso Ciliciae praelio magnum quidem et ipsius loci angustiae momentum Alexandro ad victoriam attulerunt, sed ipsius dexteritas et sollertia longe maius. tunc inter principes pugnans ense femur est vulneratus. victoriam illustrem adeptus, Dario fuga elapso, curru et arcu eius est potitus: castra a Macedonibus direpta sunt, ac Darii tentorium cum ministeriis, opibus, omnique apparatu Alexandro exemptum. deinde cum ei nuntiaretur, Darii matrem, uxorem, et duas filias captivas duci, Darium pro mortuo deplorantes quod eius currum et arcum captum vidissent, commotus eo nuntio propter fortunae incon-

ἀγγελίαν διὰ τὸ τῆς τύχης ἀστάθμητον, πέμπει τινὰ πρὸς τὰς
W I 134 γυναῖκας ἐροῦντα ὅτι τε ζῇ Δαρεῖος καὶ ὅτι αὐταῖς οὐδὲν ἀηδὲς
ἀπαντήσεται· οὐ γὰρ ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι Δαρεῖον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτῷ διαφέρεσθαι. οὔτε δὲ τῆς θεραπείας ἣν εἶχον ἀφείλετό τι οὔτε εἰς ὄψιν ἦλθεν αὐταῖς οὔτε ἀνάξιόν τι παρά του ταύτας παθεῖν ἢ προσδοκῆσαι ἠνέσχετο.

10. Ἤδη δὲ νενικηκὼς ἐν Ἰσσῷ γέγονεν ἐγκρατὴς καὶ τῆς Δαμασκοῦ, ἔνθα οἱ Πέρσαι καὶ Δαρεῖος αὐτὸς τά τε χρήματα
C καὶ τῆς ἀποσκευῆς τὰ πλείω κατέλιπον. μετὰ δὲ ταῦτα ἥ τε Κύπρος καὶ ἡ Φοινίκη, τῆς Τύρου χωρίς, αὐτῷ ἐγκεχείριστο. ἡ δὲ Τύρος πολιορκίᾳ ἑάλω, διττοὺς ὀνείρους ἐν τῷ ταύτην πολιορκεῖν τοῦ Ἀλεξάνδρου θεασαμένου. ἐδόκει γὰρ ὁ Ἡρακλῆς καλῶν αὐτὸν ἐκ τοῦ τείχους καὶ δεξιούμενος. ὁ δὲ ἕτερος ὄνειρος Σάτυρον αὐτῷ ἐδείκνυ προσπαίζοντα, καὶ βουλομένου συσχεῖν διαφεύγοντα, ὀψὲ δὲ εἰς χεῖρας ἐλθόντα αὐτῷ. ἐκρίθη δ' οὗτος ὁ ὄνειρος δηλοῦν αὐτῷ κατὰ διαίρεσιν τοῦ ὀνόματος ὡς
D "σὰ Τύρος ἔσται." εἶτα τὴν Γάζαν πολιορκῶν, πόλιν τῆς Συρίας μεγάλην, ἐπλήγη τὸν ὦμον λίθῳ, τὴν δὲ πόλιν κατέσχε. κυριεύσας δὲ τῆς Αἰγύπτου ἠβουλήθη πόλιν ἐν αὐτῇ Ἑλληνίδα εἰς ὄνομα οἰκεῖον ἱδρύσασθαι, καί τινα τόπον ἤδη τῇ πόλει ἀφώρισε. κοιμωμένῳ δὲ ἀνὴρ ἔδοξεν ἐπιστῆναι πολιός τε καὶ

4 ἣν] ἧς A. 5 οὔτε παρά του ἀνάξιόν τι ταύτας A. 14 προσπαίζοντα A. βουλομένου A Plutarchus, βουλομένῳ PW.

Fontes. *Cap.* 10. *Plutarchi Alexander* 24—30.

stantiam, quendam ad mulieres mittit qui eis indicet Darium vivere, neque eis quidquam molestiae illatum iri: neque enim se Darium hostem indicare, sed cum eo de imperio certare. neque de ministeriis quae habebant quidquam eis detraxit, neque in conspectum earum venit, neque passus est ut ab ullo quidquam indignum vel sustinerent vel exspectarent.

10. Post Issicam victoriam etiam Damasci est potitus, ubi Persae et ipse Darius pecunias et maximam impedimentorum partem reliquerant. post haec Cyprus et Phoenicia, excepta Tyro, sunt ei traditae: Tyrus obsidione capta est. quam dum oppugnat, duo somnia vidit: altero putabat se ab Hercule de moenibus vocari, porrigente dexteram: alterum ei satyrum ostendebat secum colludentem, qui iamiam comprehendendus effugeret, ac sero tandem in manus suas veniret. id coniectores interpretati sunt significare Tyri possessionem: nam satyrus, si vocabulum dividas, notat "tua Tyrus." deinde cum Gazam urbem Syriae magnam oppugnaret, saxo humerum ictus est, urbem vero cepit. Aegypto in potestatem suam redacta urbem in ea Graecam de suo nomine condere voluit, et locum quendam ad structuram designavit.

γεραρός, εἶναι δὲ τὸν φανέντα τὸν Ὅμηρον, καὶ λέγειν τὰ ἔπη ταῦτα

νῆσος ἔπειτά τίς ἐστι πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ
Αἰγύπτου προπάροιθε· Φάρον δέ ἑ κικλήσκουσιν.

ἀναθορὼν οὖν αὐτίκα πρὸς τὴν Φάρον ἀφίκετο, καὶ τῇ τοῦ τό- P I 188 που ἀρεσθεὶς εὐφυΐᾳ, ἐκεῖ τὴν πόλιν ἱδρύσατο, ἠπειρώσας αὐτὴν διὰ χώματος, νῆσον οὖσαν τὸ πρότερον. λέγεται δὲ ὡς ἡσθεὶς τῇ τοῦ τόπου φυσικῇ ἐπιτηδειότητι ἔφη ὡς Ὅμηρος ἄρα τἆλλά τε μέγας ἦν καὶ ἀρχιτέκτων σοφός. εἰς Ἄμμωνος δὲ ἱερὸν ἀπιὼν δι᾽ ἀνύδρου καὶ ἀμμώδους τόπου, τὴν αὐτῷ παρομαρτοῦσαν ἐν ἅπασιν εὐτυχίαν εὗρε κἀκεῖ τὸ ἐργῶδες τῆς πορείας ἐκείνης ἐπικουφίζουσαν. ὑετοὶ γὰρ γενόμενοι τὸν ἐκ τῆς ἀνυδρίας κίνδυνον διεκρούσαντο καὶ τὸν ἀέρα εὐκραῆ πεποιήκασιν, ὑγρανθείσης τῆς ἄμμου καὶ συμπιληθείσης ἐκ τῆς ὑγρότητος. τῶν δὲ τῆς ὁδοῦ B γνωρισμάτων συγχυθέντων οἱ ταύτης ἡγεμόνες πεπλάνηντο· κόρακες δὲ ὑπεριπτάμενοι τῆς πορείας ἡγοῦντο τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ εἴ τινες βραδυποροῦντες ὑπελιμπάνοντο, νυκτὸς ἐκείνους ταῖς κλαγγαῖς ἀνεκόμιζον. οὕτω δὲ διελθόντι τῆς πορείας τὸ δύσεργον, καὶ εἰς Ἄμμωνος φθάσαντι, ὁ ἐκεῖ προφήτης Ἕλληνι φωνῇ θέλων προσφωνῆσαι αὐτῷ, ἐβαρβάρισε περὶ τὸ τέλος τὸ πρόσρημα, ὦ παιδίος ἀντὶ τοῦ παιδίον εἰπών. καὶ ὁ βαρβαρισμὸς δόξαν πολλοῖς παρέσχε τοῦ ἐκ θεῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου γεγονέναι τὴν γένεσιν, λόγου διαδοθέντος ὅτι παῖ Διὸς ὁ προ-

3 νῆσος] Odyss. δ 354. 8 φυσικῇ om A. 15 πεπλάνηνται A. 21 παιδίος AW, Παῖ Δίος P. 22 πολὺς A. 23 διαδοθέντος λόγου A.

dormienti autem visus est adstare vir canus et venerabilis, qui Homerus esset et hos versus recitaret

insula fluctivago quatitur circumflua Ponto:
Aegyptum iacet ante: Pharon quam nomine dicunt.

statim igitur exsiliit, Pharumque profectus et loci opportunitate captus illic urbem exstruxit, aggeribus insula in continentem redacta. ac naturali loci commoditate delectatus dixisse fertur, Homerum cum caetera magnum tum vero egregium architectum fuisse. ad Ammonis templum per loca sicca et arenosa proficiscens comitem individuam felicitatem ibi quoque repperit itineris illius difficultates sublevantem. nam pluviae delatae sitis periculum dispulerunt aeremque temperarunt humefacta arena et ex humore densata. cum autem confusis itineris notis aberrassent duces, corvi supervolantes viam eis monstrarunt; iidemque eos qui tardius incesserant, exercitum non consecuti, noctu crocitando revocarunt. sic difficultate itineris superata ad Ammonis templum progressus est. ubi cum eum propheta graece filium appellare vellet, in fine verbi lapsus est, et unius litterae errore Alexandrum filium Iovis appel-

C φήτης εἶπεν αὐτῷ. κἀκεῖνος πρὸς μὲν τοὺς βαρβάρους ἐμεγαλαύχει τὴν γένεσιν τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ, ὥς καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα λέγειν "οὐ παύσεται διαβάλλων με πρὸς τὴν Ἥραν ὁ Ἀλέξανδρος;" πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας τοῦ λόγου ἐφείδετο. βέλει δέ ποτε τρωθείς, αἵματος ἐκ τῆς πληγῆς καταρρέοντος "τὸ ῥέον" εἶπεν "αἷμα καὶ οὐκ

ἰχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν."

ὡς δὲ ὁ Δαρεῖος ἐπέστειλεν αὐτῷ, μύρια μὲν τάλαντα διδοὺς λύτρον τῶν φιλτάτων αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐκτὸς Εὐφράτου πάσης αὐτῷ ἐξιστάμενος, καὶ φίλον αὐτὸν ποιούμενος μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ γήμαντα, ὁ Παρμενίων "εἰ Ἀλέξανδρος" εἶπεν "ἤμην, ἔλαβον ἂν ταῦτα·" "κἀγώ" ἔφη "νὴ Δία, εἰ Παρ- D W I 135 μενίων." ἀντεπέστειλε δὲ τῷ Δαρείῳ, εἰ πρὸς αὐτὸν ἀφίκηται, μή τινος ἀτυχῆσαι τῶν φιλανθρώπων. ἀποδρὰς δέ τις τῶν εὐνούχων τῆς γυναικὸς Δαρείου, καὶ πρὸς ἐκεῖνον διασωθείς, τὸν θάνατον τῆς βασιλίσσης ἀπήγγειλεν· ἔφθη γὰρ θανοῦσα ἐκ τοκετοῦ. Δαρεῖος δὲ ἀνεκλαύσατο, φήσας ὅτι οὐ μόνον αἰχμάλωτος ἡ βασίλισσα γέγονεν, ἀλλὰ καὶ ταφῆς βασιλικῆς οὐ τετύχηκε. καὶ ὁ εὐνοῦχος "ἀλλὰ θάρρει" ἔφη "ὦ δέσποτα· οὔτε γὰρ ζῶσά μου ἡ δέσποινα καὶ ἡ μήτηρ ἡ σὴ καὶ τὰ τέκνα κακοῦ τινος ἐπειράθησαν, οὔτ' ἀποθανοῦσα ταφῆς ἐκείνη πρεπούσης ἠμοίρησεν, ἀλλὰ καὶ πολεμίων τετίμηται δάκρυσι." τούτοις ὁ

3 λέγειν] Plut. Alex. 3. ὁ om A. 7 ἰχὼρ] Il. ε 340. 9 ἐκτὸς C: reliqui omnes et Plutarchus ἐντός. 19 ὦ δέσποτα ἔφη A.

lasse visus: unde a nonnullis divina eius origo credita. qua apud barbaros ita gloriabatur ut et Olympias diceret "non desinet me Alexander apud Iunonem calumniari?" apud Graecos vero ea oratione Alexander abstinuit. aliquando sagitta ictus manante sanguine dixit "sanguis hic quidem est, non ichor

qualis de superis solet emanare beatis."

cum Darius ei decem milia talentum pro redemptione suorum carissimorum obtulisset, et omni provincia intra Euphratem ei cederet, affinitatem filia desponsa cum eo iuncturus, Parmenio dixit "si Alexander essem, acciperem ista." "et ego" inquit "profecto, si Parmenio essem," Darioque rescripsit, si ad se veniret, eum nullum humanitatis officium desideraturum. regina ex partu mortua quidam ex eunuchis elapsus eius obitum Dario nuntiavit. quo audito lamentatus est quod non tantum captiva fuisset sed et regia sepultura caruisset. ibi eunuchus "bono" inquit "animo esto, domine: neque enim vivens domina mea et mater tua cum liberis ullum malum sunt perpessae, neque illa mortua honesta sepultura caruit, sed hostium quoque lacrimis est honorata."

Δαρεῖος εἰς ὑποψίας ἀτόπους ἐνέπεσε, καὶ τὸν εὐνοῦχον ἰδίᾳ P I 189 παραλαβὼν, ὅρκοις προκατελάμβανεν εἰπεῖν εἴ τις περὶ τὴν γυναῖκα γέγονε τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐμπάθεια. "πῶς γάρ" ἔλεγε "παρ' ἐχθροῦ καὶ νέου ἀνδρὸς πολεμίου γυνή, ὡς ἔφης, οὕτω τετίμηται;" ὁ δ' εὐνοῦχος τὸν λόγον ἐγκόψας "εὐφήμει δέσποτα" ἔφη "καὶ μήτε τὴν γυναῖκα καταίσχυνε μηδ' αὖ κακηγόρει Ἀλέξανδρον, ὃς πλέον ταῖς Περσίσι τὸ σῶφρον ἢ τοῖς Πέρσαις τὸ γενναῖον ἐνέφηνε." καὶ ὅρκοις τοὺς λόγους ἐβεβαίου, περὶ τῆς ἐγκρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς διηγούμενος. καὶ ὁ Δαρεῖος ηὔχετο δυνηθῆναι ἀμείψασθαι τὸν Ἀλέξανδρον B ὧν εἰς τὰ φίλτατα καλῶν ἐνεδείξατο, ἢ μὴ ἄλλον εἰς τὸν Κύρου καθίσαι θρόνον ἢ τὸν Ἀλέξανδρον.

11. Ἤδη δὲ τὴν ἐντὸς Εὐφράτου χώραν παραλαβὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ Δαρεῖον ἀπῄει ἑκατὸν μυριάδας στρατοῦ ἐπαγόμενον. ὡς δ' ἐν ὄψει ἀλλήλων ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, καὶ νὺξ ἦν, καὶ τὸ μεταξὺ πεδίον τὰ πυρὰ τῶν βαρβάρων κατέλαμπον, καὶ θόρυβος ἐκ τοῦ στρατοπέδου προσήχει πολύς, Παρμενίων καὶ τῶν ἑταίρων τινὲς ἐκπλαγέντες τὸ πλῆθος συνεβούλευον Ἀλεξάνδρῳ νυκτὸς ἐπιθέσθαι τοῖς πολεμίοις· μὴ γὰρ ἂν δυνηθῆναι κατὰ συστάδην ἀντιστῆναι τοσούτῳ στρατεύματι. ὁ δὲ C "οὐ κλέπτω τὴν νίκην" εἶπε· τῇ δ' ἐπιούσῃ τῆς μάχης συγκρο-

6 κακηγόρει A, κατηγόρει PW. 9 τοῦ om A. 13 παραλαβὼν] παρειληφὼς A. 14 ἐπαγόμενον AW, ἐπαγόμενος P. 18 καὶ ἄλλοι τῶν ἑτέρων τινὲς A, καὶ ἄλλοι τινὲς alter codex Wolfii.

Fontes. *Cap.* 11. *Plutarchi Alexander* 31—44.

ex iis verbis Darius suspicionibus sinistris obortis eunuchum seductum iureiurando adegit ut sibi diceret an Alexander uxoris amore captus fuisset. "nam alioqui cur" inquit "et ab hoste et ab adolescente honorata est?" sed eunuchus sermone interrupto "domine, bona verba" inquit, "neque tu vel uxorem probro affeceris vel Alexandrum accusaris, qui modestiam suam Persicis mulieribus magis declaravit quam Persis fortitudinem." cuius continentiam caeterasque virtutes dum praedicat, orationem suam iureiurando confirmavit. Darius igitur optavit ut aut Alexandro gratiam referre posset pro beneficiis in suos carissimos collatis, aut ut ne alius quam ille in Cyri solio sederet.

11. Alexander autem provinciis intra Euphratem iam potitus contra Darium ibat decies centena hominum milia secum trahentem. ut in conspectum venerant exercitus et noctu barbarorum pyrae planitiem interiectam collustrabant eque castris eorum magnus tumultus resonabat, Parmenio et quidam ex amicis multitudine perterriti Alexandro suadent ut noctu hostes invadat: neque enim posse iusta acie cum tanto exercitu decertari. is vero se furari velle victoriam negavit. postridie

τηθείσης, ὡς μέν τινές φασιν ἐν Ἀρβήλοις, ὡς δ' ἕτεροι ἐν Γαυσαμήλοις, οἱ βάρβαροι ἐνέκλιναν, καὶ ἦν αὐτῶν διωγμός. Ἀλέξανδρος δὲ πόρρωθεν τὸν Δαρεῖον ἰδὼν ἐφ' ἅρματος ὑψηλοῦ, ἱππόταις πλείστοις καὶ λαμπρῶς ὡπλισμένοις περικυκλούμενον, ἐκεῖ συνώθει τοὺς φεύγοντας, ὥστε τούτοις συνταράξαι τοὺς μένοντας καὶ πολλοὺς σκεδάσαι αὐτῶν. πολλῶν δὲ πεσόντων τοῦ Δαρείου ἐνώπιον ὡς οὐκ ἦν ἐξελάσαι τὸ ἅρμα τοῖς πτώ-
D μασι συνεχόμενον, τούτου μὲν ἀπέβη Δαρεῖος, θήλειαν δ' ἵππον ἀναβεβηκὼς ἔφυγεν. ἑάλω δ' ἂν εἰ μὴ Παρμενίων τὸν Ἀλέξανδρον μετεπέμψατο ἐπαρήξοντα τῷ κατ' αὐτὸν κέρατι πονουμένῳ.

Ἡ μὲν οὖν νίκη λαμπρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ προσγέγονεν, ἡ δὲ Περσῶν βασιλεία ἐντεῦθεν καθῄρητο, Ἀλέξανδρος δὲ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἀνηγόρευτο καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ Βαβυλωνία πᾶσα ἐγένετο. Σούσων δὲ κρατήσας τετρακισμύρια τάλαντα νομίσματος κατὰ τὰ βασίλεια εὕρηκε καὶ ἄλλων χρημάτων ἀμυθήτων πολυτέλειαν. κυριεύσας δὲ καὶ τῆς Περσίδος, νομίσματος εὗρε πλῆθος ὅσον ἐν
P I 190 Σούσοις. τὸν ἄλλον δὲ πλοῦτον ἱστοροῦσιν ἐκκομισθῆναι μυρίοις ὀρικοῖς ζεύγεσι καὶ πεντακισχιλίαις καμήλοις. ἐμπρήσας δὲ τὰ βασίλεια, ταχὺ μετεμελήθη καὶ κατασβεσθῆναι ταῦτα προσέταξε. μεγαλόδωρος δὲ τυγχάνων, ἔτι μᾶλλον ἐπεδίδου πρὸς τοῦτο τῶν πραγμάτων αὐξανομένων αὐτῷ. ὁρῶν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν τρυ-

2 Γαυσαμήλοις] sic libri. 14 βαβυλὼν A. 17 asteriscum ante Περσίδος habent PW, et περσεπόλεως margini adscripsit Wolfius; sed cf. Plut. Alex. c. 37. 19 πεντακισχιλίαις A Plutarchus, πεντακισχιλίοις PW. 22 αὐξομένων A.

pugna commissa, ut quidam aiunt, Arbelis, ut alii, Gausamelis, barbari terga dederunt, eosque victores persecuti sunt. Alexander autem cum Darium eminus in sublimi curru plurimis equitibus splendide armatis circumdatum vidisset, fugientes eo compulit: quibus eos etiam qui loca sua non deseruerant perturbavit, multosque dissipavit. multis autem in conspectu Darii caesis, cum is prae cadaveribus currum agere non posset, eo relicto et equa conscensa fugae se mandat: in qua captus etiam fuisset, nisi Parmenio Alexandrum arcessisset ut suo cornu laboranti subveniret.

Hac illustri parta victoria, Persarum regno everso, Alexander Asiae rex declaratus et omni Babylonia potitus est. Susis captis 40 milia talentum signatae pecuniae et alias infinitas opes maximi pretii in regia invenit. Perside quoque subacta tantundem quantum Susis invenit: aliasque praeterea divitias exportatas esse memorant decies mile iugis mulorum et quinquies mile camelis. regiae incensae statim eum paenituit, atque ignem exstingui iussit. porro cum natura magnificus esset, auctis fortunis etiam eius aucta est liberalitas. suos delicate

φῶντας καὶ ταῖς διαίταις πολυτελεῖς, καθήψατο πρᾴως αὐτῶν, θαυμάζειν εἰπὼν εἰ μὴ ἔμαθον ἐκ συγκρίσεως τοῦ τῶν Περσῶν βίου πρὸς τὸν σφέτερον, ὅτι δουλικώτατον μέν ἐστι τὸ τρυφᾶν, τὸ δὲ πονεῖν ἀρχικώτατον. αὐτὸς μέντοι οὐκ ἐνεδίδου καὶ στρατείαις καὶ θήραις πονῶν. οἱ δ' ἑταῖροι αὐτοῦ διὰ πλοῦτον τρυ- [W I 136] φᾶν βουλόμενοι, συνέπεσθαι δέ οἱ ἀναγκαζόμενοι, εἰς τὸ βλα- [B] σφημεῖν αὐτὸν προήεσαν. ὁ δὲ πρᾴως ἔφερε περὶ τὴν ἀρχὴν τὰς βλασφημίας, λέγων βασιλικὸν εἶναι τὸ κακῶς ἀκούειν εὐεργετοῦντα. ὕστερον μέντοι αὐτὸν αἱ πολλαὶ διαβολαὶ ἐξετράχυναν καὶ πρὸς τοὺς βλασφημοῦντας αὐτὸν χαλεπὸν γενέσθαι καὶ ἀπαραίτητον παρεσκεύασαν. καίτοι πρώην, ὅτε θανατικῶν ἠκροᾶτο δικῶν, εἰώθει τῷ ἑνὶ τῶν ὤτων τὴν χεῖρα ἐπιτιθέναι, ὡς ἄψαυστον αὐτὸ τῷ κατηγορουμένῳ τηρῶν καὶ τῆς κατηγορίας ἀμέθεκτον.

Ἐξελαύνων δ' ἐπὶ Δαρεῖον μετὰ τρισχιλίων ἐφ' ἡμέρας πλείους ἐδίωκεν, ὡς ἀπαγορεῦσαι τοὺς πλείονας διά τε τὴν χαλε- [C] πότητα τῆς ὁδοῦ καὶ τὴν ἀνυδρίαν. ὅτε Μακεδόνες τινὲς ἐν ἀσκοῖς ὕδωρ κομίζοντες αὐτῷ συνήντησαν, καὶ πλήσαντες κράνος προσήνεγκαν αὐτῷ κακῶς ὑπὸ δίψους διακειμένῳ· ὁ δὲ τὸ κράνος λαβών, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πρὸς αὐτὸν ἰδὼν ἀποβλέποντας, οὐκ ἔπιεν, ἀλλ' ἐπέδωκε τοῖς δοῦσιν αὐτό, εἰπὼν ὡς "εἰ ἐγὼ πίομαι μόνος, ἀθυμήσουσιν οὗτοι." ἐμβαλὼν δὲ ἤδη τοῖς πολεμίοις, τὸ μὲν στρατόπεδον αὐτῶν παρῆλθε, τὸν δὲ Δαρεῖον

2 θαυμάζειν om A. τῶν om A. 7 προίεσαν A. περὶ om A: ἐν ἀρχῇ Plutarchus. 11 ὅτε A, καὶ PW. 15 δ' om A. 19 δίψους A Plutarchus, δίψης PW. 21 διδοῦσιν A.

vivere videns leniter castigavit, seque mirari dixit eos ex comparatione suae et Persicae vitae non didicisse deliciis nihil esse servilius, labore nihil regalius. ipse quidem de expeditionum et venationum laboribus nihil remisit: amici vero, qui propter divitias genio indulgere cupiebant, eum sequi coacti maledictis non abstinebant. quae ille principio aequo ferebat animo, regium esse dicens male audire cum benefaceret; sed tandem frequentibus calumniis exasperatus saevus et inexorabilis exstitit erga maledicos. prius autem, cum pro tribunali capitales causas cognosceret, alteri auri manum admovere solebat, ut eam reo intactam conservaret et accusationis expertem.

Cum Darium per dies complures tribus milibus assumptis persequeretur, plerique et itinerum difficultatibus et aquae inopia defatigati sunt. cum ei Macedones quidam occurrerunt aquam in utribus ferentes, impletamque galeam obtulerunt ex siti male affecto, ea accepta cum se a comitibus adspici videret, non bibit, sed iis qui dederant illa reddita dixit "si ego solus bibero, hi deficient animis." hostes iam assecutus castris praeteritis ad Darium capiendum properavit. is vero in

ἠπείγετο καταλήψεσθαι. ὁ δ' ἔκειτο ἐν ἁρμαμάξῃ τραυμάτων
κατάπλεως καὶ ἤδη ἐκλείπων. αἰτήσας δὲ ὕδωρ καὶ πιὼν εἶπε
πρὸς τὸν δόντα Πολύστρατον "τοῦτό μοι πέρας δυστυχίας ἁπά-
D σης, ὅτι εὖ παθὼν ἀμείψασθαί σε οὐ δύναμαι· Ἀλέξανδρος δέ
σοι τὴν χάριν ἀνταποδοίη, Ἀλεξάνδρῳ δ' οἱ θεοὶ τῆς εἰς μητέρα
καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἐπιεικείας." καὶ ἐπὶ τούτοις
ἐξέλιπεν. ἐπιστὰς δὲ αὐτῷ θανόντι Ἀλέξανδρος τῇ ἑαυτοῦ χλα-
μύδι τὸν ἐκείνου νεκρὸν περιέστειλε καὶ πρὸς τὴν μητέρα βασιλι-
κῶς κεκοσμημένον ἀπέστειλε. τὸν δὲ Βῆσσον, ὃς ἐκεῖνον ἀνεῖλε,
διεσφενδόνησε, δυσὶ βίᾳ κλιθεῖσι δένδροις προσαρτηθῆναι κελεύ-
σας αὐτόν, εἶτα μεθεῖναι τὰ δένδρα καὶ οὕτω διασπασθῆναι τὸν
ἄνθρωπον, ἑκάστου τῶν δένδρων μετὰ σφοδρότητος εἰς τὴν κατὰ
P I 191 φύσιν ὡρμηκότος ἀνάτασιν. εἰς Ὑρκανίαν δὲ ἀπιὼν περὶ τὸ
Ὑρκάνιον πέλαγος, ὃ καὶ Κάσπιον λέγεται, βαρβάρων τινῶν τὸν
ἵππον αὐτοῦ τὸν Βουκεφάλαν ἀφελομένων, ἐβαρυθύμησε, καὶ
πέμψας ἠπείλησε πάντας ἀποκτενεῖν εἰ μὴ τὸν ἵππον αὐτῷ ἀνα-
πέμψειαν· οἱ δὲ καὶ τὸν ἵππον ἐκόμισαν καὶ ἑαυτοὺς αὐτῷ ἐνε-
χείρισαν.

12. Ἐντεῦθεν εἰς τὴν Παρθικὴν ἀναζεύγνυσιν, ἔνθα πρῶτον βαρβαρικὴν στολὴν ἐνεδύσατο, τῆς μὲν Μηδικῆς ἀτυφοτέραν, τῆς δὲ Περσικῆς σοβαρωτέραν. ἐδόκει δὲ τοῖς Μακεδόσι τὸ θέαμα φορτικόν. ἐπιλεξάμενος δὲ τρισμυρίους παῖδας τῶν

4 δέ om A. 5 δ'] δὲ A. 13 ἀνάστασιν A. 15 βουκέφαλον A. 17 ἐκόμισαν AW, om P. 20 τῆς A, καὶ τῆς PW.

Fontes. *Cap.* 12. *Plutarchi Alexander* 45. 47—52. 57 et 58.

curru iacebat moribundus et confectus vulneribus, cumque petita aqua bibisset, ad Polystratum dixit, qui eam dederat, "hoc extremum est calamitatum mearum omnium, quod tibi de me bene merito gratiam referre non possum: sed et Alexander tibi gratiam referet, et Alexandro dii immortales pro clementia qua erga matrem uxoremque et liberos meos usus est." his dictis exspiravit. cui Alexander morienti adstans sua chlamyde cadaver texit et regaliter ornatum ad matrem eius misit. Bessum vero, a quo occisus fuerat, duabus arboribus vi inflexis alligari iussit; quibus laxatis cum utraque vehementi impetu ad suam naturam rediret, homo discerptus est. cum in Hyrcaniam abiret, et barbari quidam circa pelagus Hyrcanum, quod et Caspium dicitur, equum eius Bucephalam rapuissent, aegre tulit, eisque per nuntios comminatus est, ni equum redderent, se omnes occisurum. at illi et equum reddiderunt et semetipsos ei dediderunt.

12. Inde in Parthicam est profectus, ubi primum barbaricam vestem induit, Medica minus superbam, Persica insolentiorem; quod spectaculum arrogans visum est Macedonibus. e captivis tricies mille

αἰχμαλώτων ἐκέλευσε γράμματα σφᾶς Ἑλληνικὰ ἐκδιδάσκεσθαι B
καὶ κατὰ Μακεδόνας ὁπλίζεσθαι. τῆς Ῥωξάνης δὲ ὡραίας ἐρασθεὶς γυναικὸς οὐκ ἄλλως αὐτῇ προσῆλθεν ἢ κατὰ νόμον. τῶν δὲ φίλων αὐτοῦ τὸν μὲν Ἡφαιστίωνα, ἐπαινοῦντα τὴν στολὴν ἣν ἐνέδυ καὶ ὁμοίως αὐτῷ μεταμφιασάμενον, φιλαλέξανδρον ἐκάλει, τὸν Κρατερὸν δέ, μὴ παρεξιόντα τὰ πάτρια, φιλοβασιλέα· καὶ τῷ μὲν πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐκέχρητο, διὰ δὲ τοῦ Κρατεροῦ τοῖς Μακεδόσι καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐχρημάτιζε. Φιλώταν δὲ τὸν υἱὸν Παρμενίωνος, μεγαλαυχοῦντα ὡς παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῶν κατορθωμάτων γινομένων, καὶ μειράκιον τὸν C
Ἀλέξανδρον ὀνομάζοντα, εἶτα καὶ ἐπιβουλεύοντα γνοὺς ἀνεῖλε. πέμψας δὲ εἰς Μηδίαν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ (ἐκεῖ γὰρ ἦν) προσαπέκτεινε. καὶ τὸν Κλεῖτον δὲ τῶν ἑταίρων ἕνα τυγχάνοντα, παρὰ πότον ᾀδομένων ποιημάτων εἴς τινας στρατηγοὺς πεποιημένων ἔναγχος ἡττηθέντας ὑπὸ βαρβάρων, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡδέως αὐτῶν ἀκούοντος, τραχυνόμενον καὶ ἀγανακτοῦντα καὶ μεγαλαυχοῦντα ὑπὸ αὐθαδείας καὶ μέθης, καὶ κατ' αὐτοῦ βλασφημοῦντα, πρῶτον μὲν μήλῳ ἔβαλεν, ἔτι δ' ἀναιδευόμενόν τε καὶ θρασυνόμενον καὶ τὰ τοῦ Εὐριπίδου ἰαμβεῖα λέγοντα

"οἴμοι, καθ' Ἑλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται" W I 137 D

καὶ τὰ λοιπά, ὑπερζέσας θυμῷ ὁ Ἀλέξανδρος αἰχμῇ διελάσας ἀπέκτεινεν. αὐτίκα δὲ τοῦ θυμοῦ παυθέντος μεταμεληθεὶς ὥρ-

6 τὸν δὲ κρατερὸν A. 7 τῷ AW, τὸ P. 17 ὑπ' A.
19 Εὐριπίδου] Androm. 693. 20 ἑλλάδα A.

pueros delectos et Graecis litteris erudiri et ritu Macedonum armari iussit. Roxanae formosae mulieris amoribus eatenus indulsit ut eam legitimo sibi matrimonio iungeret. ex amicis Hephaestionem, qui vestitum eius laudabat similemque vestem et ipse induerat, Alexandri amantem, Craterum vero, qui a patriis institutis non recedebat, regis amantem appellabat; illoque apud barbaros utebatur, per Craterum Macedonibus et Graecis respondebat. Philotam Parmenionis filium, rerum gestarum gloriam sibi et patri vindicantem, et Alexandrum adolescentem appellantem, deprehensis etiam insidiis sustulit: patrem quoque eius Parmenionem in Media occidendum curavit. Clitum ex amicis unum, cum in convivio poemata in duces quosdam recens a barbaris victos composita canerentur, eaque Alexander libenter audiret, prae insolentia et ebrietate refragantem et indignantem et gloriantem maledictaque ingerentem, primum malo petiit; sed cum ne sic quidem impudentiae et audaciae suae modum ille statuens Euripidis iambum

"heu quanta morum Graeciae perversitas"

et qui sequuntur recenseret, bile effervescente hasta traiectum interfecit. sed ira mox sopita eius facinoris paenitens sibi ipsi manus attu-

μησε καὶ ἑαυτὸν ἀνελεῖν, ἐπεσχέθη μέντοι παρὰ τῶν σωματοφυλάκων, καὶ εἰσηνέχθη πρὸς θάλαμον, ἔνθα τὴν νύκτα καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἡμέραν ἐν θρήνοις διαγαγὼν ἀπειρηκὼς ἔκειτο ἄναυδος, στένων μόνον βαρύτατα. καὶ τῶν φίλων εἰσιόντων πρὸς αὐτὸν οὐ προσίετο τοὺς λόγους αὐτῶν. Ἀριστάνδρου δὲ τοῦ μάντεως ὄψεως αὐτὸν ἀναμνήσαντος ἣν εἶδε περὶ τοῦ Κλεί-
P I 192 του, καί τινων σημείων ἐκείνῳ γενομένων, καὶ εἱμαρτὸν εἶναι τὸ γενόμενον λέγοντος, ἤρξατο ἐνδιδόναι.

Μέλλων δὲ εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐμβάλλειν, συνεσκευασμένων τῶν ἁμαξῶν πρώταις μὲν ταῖς οἰκείαις ἐνῆκε πῦρ, εἶτα καὶ ταῖς τῶν φίλων, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὰς τῶν Μακεδόνων καταπρῆσαι ἐκέλευσε. τοῦτο δὲ γεγονὸς ὀλίγους μὲν ἐλύπησεν, οἱ δὲ λοιποὶ βοῇ καὶ ἐνθουσιασμῷ πρὸς τὸ ἔργον ὡρμήκασι καὶ τὸν Ἀλέξανδρον προθυμίας πρὸς τὴν στρατείαν ἐνέπλησαν. ἤδη δὲ καὶ φοβερὸς ἦν καὶ ἀπαραίτητος κολαστὴς τῶν πλημμελούντων. πολλοὶ μὲν οὖν κατὰ τὰς μάχας αὐτῷ συνέπεσον κίνδυνοι καὶ
B νεανικοῖς ἀπήντησε τραύμασι, τὴν δὲ πλείστην φθορὰν τῆς στρατιᾶς ἀπορίαι τῶν ἀναγκαίων καὶ δυσκρασίαι τοῦ περιέχοντος ἀπειργάσαντο. αὐτὸς δὲ διὰ τόλμαν οὐδὲν ᾤετο τοῖς θαρσαλέοις ἀνάλωτον οὐδέ τι ὀχυρὸν τοῖς ἀτόλμοις. πέτρᾳ δέ τινι ἀποτόμῳ προσβαλὼν σὺν τοῖς νεωτέροις τῶν Μακεδόνων, Ἀλέξανδρόν τινα ἐν τούτοις καλούμενον προσαγορεύσας "ἀλλὰ σοί γε" εἶπε "καὶ διὰ τὴν κλῆσιν ἀνδραγαθεῖν προσήκει." ποταμὸν δὲ βαθὺν τῶν

10 πρῶτον A. 17 ἀπήντησαν A. 18 ἀπορίαι] αἱ πορεῖαι A. 20 πέτρᾳ] πείρᾳ A.

lisset, nisi a satellitibus esset cohibitus. a quibus in thalamum illatus eam noctem et sequentem diem in lacrimis egit, iacuitque desperabundus et tacitus, tantum gravissime suspirans. neque ullius amici orationem admittebat, donec Aristander augur eum visionis de Clito oblatae et de ominibus quibusdam admonuit quibus fatalem illius casum fuisse arguebat: tum demum enim minuere luctum coepit.

Impressionem in Indiam facturus cum apparatos currus videret, primum suis, deinde amicorum iniecto igne, postremo etiam Macedonum, comburi iussit. id factum paucis molestum fuit: reliqui vero cum clamore, et quasi afflatu quodam numinis concitati essent, profectionem aggressi, Alexandrum alacritatis ad capessendam militiam impleverunt. sed etiam formidabilis erat ac delinquentibus inexorabilis. in multa pericula in praeliis incidit et insignia vulnera accepit: maxima tamen exercitui pernicies e penuria commeatus et aeris intemperie provenit. sed ipse ea erat audacia ut nihil viris fortibus obsistere posse, nihil ignavis tutum esse arbitraretur. petram quandam praeruptam cum iunioribus Macedonum aggressus, quendam inter eos nomine Alexandrum cohortatus "at te" inquit "vel propter nomen strenuum esse decet."

Μακεδόνων περᾶν ὀκνούντων "τί γάρ" εἶπεν "ὁ κάκιστος ἐγὼ νῦν οὐκ ἔμαθον;" ὡς δὲ παρῆσαν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῶν C πολιορκουμένων πόλεων, ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν, Ἄκουφις τοὔνομα, ἠρώτησε, τί ἂν ποιοῦντες φίλοι αὐτοῦ λογίζοιντο· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος "εἰ σὲ μὲν" εἶπεν "αἱρήσονται ἄρχοντα, ἐμοὶ δὲ πέμψουσιν ἄνδρας ἑκατὸν τοὺς ἀρίστους." γελάσας οὖν πρὸς ταῦτα ὁ Ἄκουφις "ἀλλὰ βέλτιον" εἶπεν "ἄρξω, ὦ βασιλεῦ, εἰ τοὺς κακίστους σοι καὶ μὴ τοὺς ἀρίστους στελῶ."

13. Ὁ μέντοι Ταξίλης μοίρας ἄρχων τῆς Ἰνδικῆς παμφόρου τε καὶ εὐδαίμονος, οὐκ ἀποδεούσης Αἰγύπτου, σοφὸς δὲ ὢν ἀνήρ, πέμψας ἠσπάσατο τὸν Ἀλέξανδρον καὶ "τί δεῖ πολέ- D μων ἡμῖν" ἔφη "εἰ μήτε ὕδωρ ἀφαιρησόμενος ἡμῶν ἀφῖξαι μήτε τροφὴν ἀναγκαίαν; τοῖς δ' ἄλλοις εἰ μὲν κρείττων ὦ, ἕτοιμός εἰμι εὖ ποιεῖν, εἰ δὲ ἥττων, οὐ φεύγω χάριν ἔχειν εὖ παθών." ἡσθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος "ἐγώ" φησίν "ἀγωνιοῦμαι πρὸς σὲ καὶ διαμαχοῦμαι ταῖς χάρισιν, ὥς μου χρηστὸς ὢν μὴ περιγένῃ." λαβὼν δὲ δῶρα πολλὰ καὶ πλείονα παρασχὼν τέλος χίλια τάλαντα νομίσματος αὐτῷ ἐδωρήσατο. σπεισάμενος δέ τινι πόλει τῶν Ἰνδικῶν, ἀπιόντας ἐκεῖθεν τοὺς ἐν αὐτῇ μισθοφοροῦντας τῶν μαχιμωτάτων Ἰνδῶν ἀπέκτεινεν ἅπαντας· ὃ τοῖς P I 193 αὐτοῦ πολεμικοῖς ἔργοις οἷά τις κηλὶς πρόσεστιν. εἶτα πρὸς

2 πρέσβεις πρὸς αὐτὸν post πόλεων A. 5 εἶπεν om A. 12 ἡμῶν A, ὑμῶν PW. 14 ἔχειν om A. 15 ὁ om A. 16 μου] μοι A.

Fontes. *Cap. 13. Plutarchi Alexander* 59—63.

Macedonibus profundum quendam fluvium transire dubitantibus "cur" inquit "ego miserrimus natare non didici?" cum legati urbium, quas obsidebat, ad eum venissent, eorumque natu maximus Acuphis rogaret quibus rationibus eius amicitiam sibi conciliarent, Alexander respondit "si te principem crearint et mihi viros praestantissimos centum miserint." ad haec ridens Acuphis "atqui" inquit, "rex, melius imperabo si tibi non optimos sed pessimos misero."

13. Taxiles, qui Indiae parti omnis generis fructuum feraci ac beatae, quaeque Aegypto nihil cederet, imperabat, vir sapiens, missis legatis Alexandro salutato "quid" inquit "bello nobis opus est, si huc venisti ut nobis neque aquam neque victum necessarium eriperes? caeteris autem rebus si plus possum, paratus sum ad bene faciendum; sin minus, non recuso pro acceptis beneficiis habere gratiam." his Alexander delectatus "ego" inquit "certabo tecum beneficiis et ne tua benignitate vincar elaborabo;" acceptisque multis muneribus, pluribus datis, denique mile talenta ei donavit. pace cum urbe quadam Indica facta milites, qui praesidii causa conducti fuerant e bellicosissimis Indis, ex ea discedentes universos occidit: quod bellicis eius operibus ignominiae

Πῶρον ἐμαχέσατο, καὶ τοῦτον χώρας Ἰνδικῆς βασιλεύοντα, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος ἔχοντα εἰς τέσσαρας πήχεις ἀνατρέχον καὶ σπιθαμήν. τοῦτον νικήσας καὶ ζῶντα λαβὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησε πῶς ἂν αὐτῷ χρήσαιτο, ὁ δὲ "βασιλικῶς" ἀπεκρίνατο· πυνθανομένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἴ τι καὶ ἕτερον λέγει, ὁ Πῶρος "πάντα" ἔφη "τῷ βασιλικῶς ἔνεστιν." ἀφῆκεν οὖν
W I 138 αὐτὸν καὶ ἄρχειν δέδωκε, σατράπην ὀνομαζόμενον, οὐ μόνον ὧν
B ἦρχε πρώην, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ ὁ Βουκεφάλας τρωθεὶς μετὰ καιρὸν ἐτελεύτησεν, ἤδη ὑπέργηρως γεγονώς. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἤλγησεν ὥς τινα φίλον ἀποβαλών.

Οἱ μέντοι Μακεδόνες ἐν τῇ πρὸς Πῶρον μάχῃ πεπονηκότες οὐκ ἐπείθοντο Ἀλεξάνδρῳ καὶ τὸν Γάγγην ποταμὸν περᾶσαι βιαζομένῳ, εὖρος μὲν ἔχοντα σταδίους τριάκοντα πρὸς δυσί, βάθος δὲ ὀργυιὰς ἑκατόν. ὁ δὲ δυσθυμήσας ἀπρόϊτος ἐν τῇ σκηνῇ ἔμενεν, ἥττης λογιζόμενος συγκατάθεσιν τὸ τὸν Γάγγην μὴ παρελθεῖν. τῶν δὲ φίλων παρακαλούντων καὶ τῶν στρατιω-
C τῶν ἀντιβολούντων μετὰ κλαυθμοῦ, ἐνδέδωκέ τε καὶ ἀνεζεύγνυε. πολλὰ δὲ πορθμεῖα καὶ σχεδίας πηξάμενος ἐκομίζετο διὰ τῶν ποταμῶν, θέλων τὴν ἔξω θάλασσαν ἐπιδεῖν· καὶ παραπλέων ἀπέβαινε καὶ πόλεις ἐχειροῦτο. ἐν δὲ Μαλλοῖς γεγονώς, μαχι-

5 δὲ] δ' ἔτι A. 9 βουκέφαλος A. 13 σάγγην A. 14 τριάκοντα A Plutarchus, λ' codex Ducangii, ἑξήκοντα PW. 15 ἀπρόσιτος alter codex Wolfii. 18 ἀντιβολούντων AW, ἀντιβουλούντων P.

veluti maculam quandam impressit. deinde cum Poro, et ipso Indiae rege, pugnavit, qui staturae erat quattuor cubitorum et spithamae. quem cum victum captumque rogasset quomodo tractandus esset, "regaliter" inquit. percontante Alexandro numquid aliud vellet, respondit in regali tractatione inesse omnia. eum igitur dimissum satrapem appellavit non earum duntaxat provinciarum quibus prius imperarat, sed et aliarum multarum. in ea pugna Bucephalas etiam vulneratus, paulo post iam admodum senex obiit: cuius obitum Alexander non secus doluit ac si amicum amisisset.

Cum Macedones pugna cum Poro commissa fatigati Alexandro Gangem etiam, cuius latitudo stadiorum 32, profunditas 100 orgyarum erat, vi transituro non parerent, animo aeger in tabernaculo desidens non prodiit in publicum, perinde esse indicans, si Gangem non transisset, ac si victum se confiteretur. sed amicis obtestantibus et militibus cum ploratu supplicantibus tandem cessit, exercituque reducto multa navigia et rates fabricavit quibus flumina traiiceret, exterius quoque mare inspecturus, et praeternavigando urbes subegit. cum autem ad Mallos

μωτάτοις οὖσιν Ἰνδῶν, μικροῦ ἐκινδύνευσε. πρῶτος γὰρ διὰ κλίμακος ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάς, τῆς κλίμακος συντριβείσης καὶ τῶν πολεμίων ἐπιτιθεμένων καὶ βαλλόντων αὐτόν, συστρέψας ἑαυτὸν εἰς μέσους ἄνωθεν ἀφῆκε τοὺς ἐναντίους· καὶ κατὰ τύχην ὀρθὸς ἔστη. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ βάρβαροι ἐσκεδάσθησαν, ἰδόντες δὲ αὐτὸν καὶ δύο μόνους ὑπασπιστάς, ἐπαναστραφέντες D ἠμύνοντο καὶ ἀγχεμάχοις ὅπλοις ἐτίτρωσκον. εἷς δ' ἀποστὰς βέλει ἐκ τόξου βαλὼν αὐτὸν τοῖς περὶ τὸν μαζὸν ὀστέοις τὸ βέλος ἐνέπειρε, καὶ οὕτως αὐτοῦ καθίκετο ἡ πληγή, ὡς ἐνδοῦναί τε καὶ καμφθῆναι· ὅθεν ὁ βαλὼν αὐτὸν μετὰ ξίφους ἐπέδραμε. Πευκέστας δὲ καὶ Λημναῖος ὑπερασπίσαντες καὶ ἄμφω ἐτρώθησαν· καὶ ὁ μὲν τέθνηκε, Πευκέστας δὲ ἔτι ἠμύνετο, τὸν δὲ τρώσαντα αὐτὸν βάρβαρον ἀνεῖλεν Ἀλέξανδρος. πολλαχοῦ δὲ τρωθείς, εἶτα καὶ κατὰ τοῦ τένοντος ὑπέρῳ βληθείς, τῷ τείχει P I 194 προσερεισθεὶς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπέβλεπεν. ἐν τοσούτῳ δ' ἀθροισθέντων τῶν Μακεδόνων ἁρπασθεὶς εἰς τὴν σκηνὴν ἀναισθητῶν ἐκομίζετο. ἐνὶ δὲ τῶν ὀστέων τῆς ἀκίδος ἐμπαγείσης τοῦ οἰστοῦ ἑλκομένου ὀδύναι δριμεῖαι καὶ λειποθυμίαι ἐγίνοντο, ὡς καὶ θανεῖν ἐκεῖνον ἐλπίζεσθαι. ὅμως μέντοι τὸν κίνδυνον διαδρὰς καὶ χρόνον πλείω θεραπευόμενος εἰς θόρυβον τοὺς Μακεδόνας ἐνέβαλε ποθοῦντας ἰδεῖν αὐτόν· καὶ προῆλθεν.

1 γὰρ] μὲν γὰρ A. 6 δύω PW. 7 post καὶ add τοῖς A al. m. 11 Λιμναῖος Plutarchus. 21 προῆλθεν A, προσῆλθεν P, προοῆλθεν W.

pervenisset Indorum pugnacissimos, parum ab interitu abfuit. nam cum primus per scalas murum conscendisset, iisque comminutis ab hostibus peteretur, impetu in medios hostes desiliit, et casu rectus stetit. ac primum quidem barbari dispersi sunt; sed eum solum esse cum duobus duntaxat armigeris conspicati, ad defensionem conversi cominus eum feriebant. quidam vero longius absistens sagittam ex arcu emissam in ossibus circa mammam defixit: quae plaga sic eum perculit ut cederet atque inclinaretur. quo facto is qui eum icerat stricto gladio accurrit. Peucestas et Lemnaeus regem defendentes ambo sunt vulnerati, alter etiam mortuus. Alexander autem, propugnante adhuc Peucesta, barbarum a quo vulneratus erat occidit; multisque vulneribus acceptis, cum in collo etiam tragula ictus esset, ad murum inclinatus barbaros intuetur. interim a Macedonibus conglobatis raptus sensuque destitutus exportatur. cum autem acies sagittae ossi inhaereret, in extrahendo telo acerrimis doloribus affectus in animi deliquia incidit, ut de vita eius actum putaretur. tamen periculo evitato, cum longiore tempore curaretur, Macedonibus eius videndi desiderio tumultuantibus in medium processit.

14. Ἀναρρωσθεὶς δὲ αὖθις παρεκομίζετο χώραν τε πολλὴν καὶ πόλεις χειρούμενος. τῶν δὲ γυμνοσοφιστῶν τινας συλ-
B λαβὼν καὶ ἐρωτήσεις αὐτοῖς ἀπόρους προθέμενος ἐδωρήσατο καὶ ἀφῆκεν. ἕνα δὲ τῶν ἐν δόξῃ παρ' αὐτοῖς ὄντων Κάλανον κεκλημένον ἔπεισεν ὁ Ταξίλης πρὸς Ἀλέξανδρον ἀφικέσθαι. οὗτος βύρσαν ξηρὰν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καταβαλὼν περιῄει τὰ ἄκρα ταύτης πατῶν. ἡ δὲ ἐν μέρει τῶν ἄκρων πιεζομένη τῇ συμπατήσει, τοῖς ἄλλοις ᾔρετο μέρεσιν. εἶτα μέσον αὐτὴν πατήσαντος καὶ συσχόντος ἡ ὅλη βύρσα ἠτρέμει καὶ ἀκίνητος ἦν. παρῄνει δὲ διὰ τοῦ ὑποδείγματος τὸν Ἀλέξανδρον μὴ τοῖς ἄκροις τῆς ἀρχῆς ἐμφιλοχωρεῖν, τὰ μέσα δὲ κατέχειν, ἵν' οὕτω καὶ τὰ πέριξ ἠρέμα ᾖ.

C Ἑπτὰ δὲ μησὶ διὰ τῶν ποταμῶν εἰς τὴν θάλασσαν ὑπαχθεὶς λέγεται ταῖς ναυσὶν εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐμβαλεῖν. εἶτα ἀναστρέφων τὰς μὲν ναῦς παραπλεῖν ἐν δεξιᾷ τὴν Ἰνδικὴν ἐχούσας ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ πεζῇ πορευόμενος εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν κατήντησε καὶ πλῆθος τοσοῦτον ἀπώλεσεν ὥστε τῆς στρατιᾶς μηδὲ τὸ τέταρτον ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἀνακομισθῆναι διὰ νόσους καὶ πονηρὰς διαίτας καὶ καύματα καὶ λιμόν. ἄπορον γὰρ διῄει χώραν, ὀλίγα πρόβατα ἔχουσαν, καὶ ταῦτα θαλαττίοις ἰχθύσι τρεφόμενα καὶ
W I 139 D σάρκα μοχθηρὰν ἔχοντα καὶ δυσώδη. ἐν ἑξήκοντα δ' ἡμέραις

1 post δὲ A add καί. 4 melius Καλανόν. 13 τὴν om A. 18 Ἰνδικῆς] μηδικῆς A. 19 ἄσπορον Plutarchus.

Fontes. *Cap. 14. Plutarchi Alexander* 63—77. *λέγεται δὲ p.* 353 *v.* 3 *sq. fortasse ex Arriano* 7 27.

14. Confirmata valetudine ulterius pergendo multas provincias et urbes subegit. cumque quosdam gymnosophistas cepisset, eisque multas difficiles quaestiones proposuisset, muneribus datis homines dimisit. Taxiles vero uni inter illos celebri Calano persuasit ut Alexandrum conveniret. is corium aridum proiecit et eius extrema per vices calcavit: quod cum fieret, aliae partes attollebantur. cum autem medium calcasset ac compressisset, totum corium quietum mansit et immobile. quo exemplo monebat Alexandrum ne in regni extremitatibus se contineret sed media occuparet, ut et circumiacentia loca in officio continerentur.

Septem mensibus per flumina in mare devectus fertur navibus oceanum ingressus esse. unde reversus, navibus dextram Indicae regionis oram legere iussis, ipse pedestri itinere proficiscens in extremam inopiam incidit, tantamque multitudinem amisit ut non quarta exercitus pars ob morbos, malum victum, aestum et famem ex India reverteretur. inopem enim provinciam pertransibat, quae paucas oves habebat marinis piscibus ali solitas, insuavi et foetenti carne. caeterum ea diebus

διελθὼν τὴν χώραν ἐκείνην καὶ τῆς Γεδρωσίας ἀψάμενος ἐν ἀφθόνοις ἐγένετο, καὶ τήν τε δύναμιν ἀνεκτᾶτο καὶ αὐτὸς ἐκώμαζε. καταβαίνων δ' ἐπὶ θάλασσαν ἐκόλαζε τοὺς πονηροὺς τῶν στρατηγῶν. ἡ γὰρ ἄνω στρατεία καὶ τὸ περὶ Μαλλοὺς τραῦμα καὶ ἡ τοῦ πλήθους φθορὰ ἀπιστεῖν τῇ σωτηρίᾳ αὐτοῦ παρεσκεύασε, καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ σατράπας εἰς ὕβριν καὶ ἀδικίαν ἠρέθισεν· οἱ δὲ πρὸς ἀποστασίαν τοὺς ὑποφόρους ἐκίνησαν. Ἀβουλίτου δὲ τῶν σατραπευόντων ἑνὸς μή τι τῶν ζωαρκῶν ἑτοιμάσαντος, νομίσματος δὲ προσαγαγόντος αὐτῷ τρισχίλια τάλαντα, P I 195
παραθεῖναι ταῦτα τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε, μὴ ἐσθιόντων δὲ "τί ὄφελος" ἔφη "τούτων ἡμῖν;" ἐν δὲ Πέρσαις γενόμενος καὶ τὸν Κύρου τάφον ὀρωρυγμένον ἰδών, ἀπέκτεινε τὸν ὀρύξαντα Πελλαῖον ὄντα καὶ οὐδὲ τῶν ἀσήμων. εἶχε δὲ ὁ Κύρου τάφος ἐπιγεγραμμένα ταυτί "ὦ ἄνθρωπε ὅστις εἶ καὶ πόθεν ἥκεις, ὅτι γὰρ ἥξεις οἶδα, ἐγὼ Κῦρός εἰμι ὁ Πέρσαις κτησάμενος τὴν ἀρχήν. μὴ οὖν τῆς ὀλίγης μοι ταύτης γῆς φθονήσῃς ἣ τοὐμὸν σῶμα περικαλύπτει." ταῦτα δ' ἀναγνωσθέντα τὸν Ἀλέξανδρον περιπαθῆ πεποιήκασι λογισάμενον τὸ τῶν πραγμάτων ἀστάθμητον. B

Τὴν δὲ Δαρείου θυγατέρα τὴν Στάτειραν ἑαυτῷ μνηστευσάμενος καὶ τοὺς γάμους τελῶν ἑκάστῳ τῶν ἑστιωμένων ἐνακι-

1 τῆς γε δροσίας A. 4 τραῦμα] hinc probatur Reiskii coniectura apud Plutarchum, ubi vulgo στράτευμα: Schaeferus de suo στράγγευμα. 7 οἱ] αἱ A. 8 ἀβουλήτου A. 9 νομίσματος AW, νομίσματα P. 13 ὁ τάφος κύρου ἐπίγραμμα ταυτὶ A. 14 πόθεν etiam Plutarchus vulgo, sed ὅθεν e libro ms. dedit Coraës. 16 μοι addendum Plutarcho. ταύτης A, ταύτης τῆς PW. 19 δαρείου θυγατέρα A Plutarchus, θυγατέρα Δαρείου PW.

sexaginta superata cum Gedrosiam copiosam regionem attigisset, et exercitum et semetipsum comissationibus refecit. deinde ad mare descendit et improbos duces multavit. nam superior expeditio et ad Mallos acceptum vulnus et multitudinis interitus efficiebant ut Alexander superstes esse non crederetur: unde ducibus et satrapis insolentioribus factis et iniustis, populi vectigales ad defectionem spectaverunt. cum ex satrapis quidam Abulitus nullum commeatum parasset, sed ter mile talenta attulisset, ea equis proponi iussit: qui cum non ederent, "quae" inquit "nobis est istorum utilitas?" in Persiam profectus cum Cyri sepulcrum effossum vidisset, effossorem, quamvis non obscurum hominem Pellaeum, occidit. erant autem haec inscripta sepulcro Cyri "o homo quisquis es et undecunque venis (nam te venturum esse scio), ego Cyrus sum qui Persis imperium peperi. ne igitur exiguam hanc terram mihi invideas quae meum corpus contegit." quae lecta Alexandrum moverunt, rerum humanarum inconstantiam reputantem.

Darii filiam Statiram cum uxorem duceret nuptiasque celebraret, singulis convivis, qui novies mile fuerunt, phialam auream donavit;

σχιλίων ὄντων φιάλην χρυσῆν ἐδωρήσατο, καὶ τἆλλά τε ἐλαμπρύνατο καὶ τὰ χρέα ὑπὲρ τῶν ὀφειλόντων κατέβαλεν, ὀλίγῳ δέοντα μυρίων ταλάντων. ὅτε καὶ Ἀντιγένης τῶν ἡγεμόνων εἰς ὀφείλειν πλασάμενος καί τινα παραγαγὼν ψευδῶς δανειστὴν καὶ λαβὼν τὸ ἀργύριον ἐφωράθη. ὀργισθεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς ἀπήλασεν αὐτὸν τῆς αὐλῆς καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἀφείλετο. τοῦ δὲ ὑπὸ λύπης ἑαυτὸν ὑποπτευομένου διαχειρίσεσθαι, δείσας ὁ Ἀλέξανδρος καὶ
C τὴν ὀργὴν ἀνῆκεν αὐτῷ καὶ ἀφῆκε τὰ χρήματα.

Τῶν δὲ παίδων τῶν τρισμυρίων, οὓς διδάσκεσθαι ἐκέλευσε, καὶ γενναίων ἀποβάντων καὶ εὐπρεπῶν καὶ οὐκ ἀφυῶν ταῖς ἀσκήσεσιν, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἥδετο, οἱ δὲ Μακεδόνες ἐδάκνοντο. καταπέμποντος δὲ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πεπηρωμένους ὡς εἰς θάλασσαν, ὕβριν ἡγεῖσθαι τοῦτ᾽ ἔλεγον καὶ προπηλακισμόν, καὶ πάντας ἐκέλευον ἀφιέναι καὶ τοῖς νέοις ἀρκεῖσθαι πυρριχισταῖς. ὀργισθεὶς δ᾽ ἐπὶ τούτοις Ἀλέξανδρος τοῖς Πέρσαις τὰς φυλακὰς παραδέδωκε. ταπεινωθέντας δ᾽ αὖθις τοὺς Μακεδόνας προσή-
D κατο, καὶ ἀπέλυσε τοὺς ἀχρήστους δωρησάμενος μεγαλοπρεπῶς, καὶ τῷ Ἀντιπάτρῳ ἐπέστειλε παρὰ τοὺς ἀγῶνάς τε καὶ τὰ θέατρα προεδρεύειν αὐτοὺς καὶ ἐστεφανωμένους καθέζεσθαι.

Ἐν Ἐκβατάνοις δὲ γενομένου αὐτοῦ ὁ Ἡφαιστίων ἐπύρεττε καὶ ἐξ ἀκολάστου διαίτης τῆς νόσου κρατυνθείσης ἐξέλιπεν. οὐκ ἤνεγκεν οὖν λογισμῷ τὸ πάθος Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ τὸν μὲν ἰατρὸν

7 διαχειρίσασθαι PW: Plutarchus διαχρησόμενος. 11 ὁ μὲν — 12 ἀσθενεῖς om A. 12 ὡς om A. 20 ὁ om A.

et cum caeteris in rebus splendide se gessit, tum aes alienum pro debitoribus dissolvit, cuius summa circiter decies mile talentum fuit. tum Antigenes quidam ex ducibus, creditore subornato et ob aeris alieni simulationem accepta pecunia, a rege per iracundiam et ducatu privatus est et aula exactus. qui cum ex maestitia sibi manus illaturus esse putaretur, id veritus Alexander ira posita pecuniam ei reliquit.

Cum autem pueri tricies mile, quos doceri iusserat, in viros fortes et decoros et in exercitationibus non sinistros evasissent, iis ut Alexander delectabatur, ita Macedones mordebantur. cumque infirmos et mutilatos ad mare mitteret, contumeliam et insectationem id factum interpretabantur, petebantque ut se omnes dimitteret, novis istis saltatoribus contentus. ob id iratus Alexander Persis custodias mandavit; sed Macedonibus culpam deprecantibus in gratiam receptis inutiles magnifice donatos dimisit, atque Antipatro scripsit ut eis in certaminibus et theatris principem locum et coronas gestandi potestatem daret.

Ut Ecbatana venerat, Hephaestion febricitare coepit, auctoque intemperantia morbo decessit. eum casum Alexander non ut ratio postu-

ἀνεσταύρωσεν, ἵππους δὲ κεῖραι καὶ ἡμιόνους προσέταξε, καὶ τὰς ἐπάλξεις περιεῖλε τῶν πόλεων, καὶ μουσικὴν καὶ αὐλοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολὺν χρόνον κατέπαυσεν. ἀπιόντος δὲ εἰς Βαβυλῶνα Νέαρχος ἐπανῆλθεν, εἰσπλεύσας αὖθις εἰς τὸν Εὐφράτην P I 196 ἐκ τῆς μεγάλης θαλάσσης, λέγων Χαλδαίους αὐτῷ συγγενέσθαι βουλεύοντας ἀπέχεσθαι τῆς Βαβυλῶνος Ἀλέξανδρον. ὁ δὲ μὴ προσσχὼν τῷ λόγῳ ἀπῄει. καὶ πρὸς τοῖς τείχεσι γενομένου κόρακες ἀλλήλοις μαχόμενοι ἐνώπιον αὐτοῦ ἔπεσον. ἠγγέλη δ' αὐτῷ ὡς Ἀπολλόδωρος ὁ στρατηγὸς Βαβυλῶνος εἴη περὶ αὐτοῦ θύσας· τοῦ δὲ θύσαντος μάντεως, ὃς Πυθαγόρας ὠνόμαστο, μὴ ἀρνησαμένου, ἠρώτησε τὸν τρόπον τοῦ θύματος. τοῦ δὲ φήσαντος ἄλοβον εἶναι τὸ ἧπαρ, "παπαι" εἶπεν, "ἰσχυρὸν τὸ σημεῖον," καὶ τὸν μάντιν ἀθῷον ἀφῆκε. σημεῖα δ' αὐτῷ καὶ ἄλλα γεγό- B W I 140 νασι καὶ τοῦτο δέ. ἀποδυσαμένου γὰρ πρὸς ἄλειμμα καὶ σφαῖραν αὐτοῦ, οἱ νεανίσκοι οἱ σφαιρίζοντες ἐνδύεσθαι μέλλοντες ὁρῶσί τινα ἐν τῷ τοῦ βασιλέως θρόνῳ καθήμενον σιωπῇ, ἐνδεδυμένον τὴν στολὴν τὴν βασίλειον καὶ τὸ διάδημα περικείμενον. ὃς ἀνακρινόμενος ὅστις εἴη, ἐπὶ πολὺ μὲν ἄφωνος ἦν, μόλις δέ ποτε Διονύσιος ἔφη καλεῖσθαι, τὸ δὲ γένος εἶναι Μεσσήνιος, δέσμιος δ' ἀχθῆναι διὰ κατηγορίαν, λῦσαι δὲ οἱ τὸν Σάραπιν τὰ C δεσμά, καὶ ἀγαγόντα δεῦρο κελεῦσαι τὴν στολὴν καὶ τὸ διάδημα

1 προσέταξε] ἐκέλευσε A. 7 προσχὼν PW, πρὸς A. 15 ἐνδύσεσθαι A, ἐκδύεσθαι PW: Plutarchus πάλιν λαβεῖν τὰ ἱμάτια.

lat tulit, sed medicum in crucem egit, equos et mulos tonderi iussit et pinnacula dempsit civitatibus et musicam atque tibias longo tempore in castris inhibuit. Babylonem proficiscenti Nearchus occurrit, navigiis e magno mari in Euphratem revectus; qui nuntiabat se congressum esse cum Chaldaeis, qui Alexandro vitandam esse Babylonem censerent. verum ille neglecta ea admonitione pergebat. cum autem moenibus propinquasset, corvi inter se dimicantes coram eo conciderunt. nuntiatum ei porro est Apollodorum praetorem Babylonis pro eo rem divinam fecisse. quod cum Pythagoras haruspex, qui id sacrum fecerat, non negaret, et de modo sacrificii rogatus iecur sine capite fuisse dixisset, "papae" inquit, "ut grave istud prodigium est," haruspicemque indemnem dimisit. inter alia prodigia etiam illud fuit. cum vestes deposuisset ut ungeretur et pila luderet, adolescentes collusores eius, dum vestes resumere volunt, vident quendam in regio solio tacite sedentem, regia veste indutum et diademate ornatum. qui cum rogaretur quis esset, diu nulla voce edita vix tandem respondit se Dionysium vocari, genere Messenium, et captivum adductum esse propter obiecta crimina; sed Serapidem sibi vincula solvisse et huc perductum iussisse veste et

περιθέσθαι καὶ καθέζεσθαι σιωπῇ. τὸν μὲν οὖν ἄνθρωπον ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς οἱ μάντεις ὑπετίθουν, ἠφάνισεν, αὐτὸς δὲ ἠθύμει καὶ περιδεὴς καὶ ταραχώδης γενόμενος οὐδὲν ἦν ὃ μὴ τέρας πεποίητο. λουσάμενος δέ, καὶ πρὸς Μηδίαν πορευθεὶς κωμασόμενος, κἀκεῖ τὴν νύκτα διαγαγὼν ἐν τῷ κώμῳ καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ἤρξατο πυρέσσειν. πυρέττων δὲ καὶ διψήσας σφοδρῶς, ἔπιεν οἶνον, καὶ φρενιτιάσας ἀπέθανεν. εἷς μὲν οὖν ὁ τῆς ἐκείνου τελευτῆς λόγος οὗτος· ἕτερος δ' ἔχει, ἐφ' ἡμέρας αὐτὸν πυρέττειν πλείους καὶ λούεσθαι, οὕτω δὲ κραταιωθῆναι τὸν πυρε-
D τόν, ὡς ἄφωνον κεῖσθαι αὐτόν· τοὺς δὲ Μακεδόνας θορυβεῖσθαι ὡς θανόντος αὐτοῦ, καὶ καταβοᾶν τῶν ἡγεμόνων, ἕως αὐτοῖς αἱ θύραι ἠνοίχθησαν καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἐν τῇ κλίνῃ κατεῖδον· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξέλιπε. φασὶ δέ τινες μετέπειτα λόγον γενέσθαι ὡς ὑπὸ φαρμάκου διέφθαρτο, καὶ τὸν Ἀριστοτέλην Ἀντιπάτρῳ σύμβουλον γενέσθαι τῆς πράξεως, καὶ δι' ἐκείνου κομισθῆναι τὸ φάρμακον. τὸ δὲ ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν καὶ παγετῶδες ἀπὸ πέτρας τινὸς ἐν Νωνάκριδι οὔσης, ὃ δρόσον ὥσπερ λεπτὴν ἀναλαμβάνοντες εἰς ὄνου χηλὴν ἀποτίθενται· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἀγγεῖον στέγει αὐτό, ἀλλ' ὑπὸ ψυχρότητος καὶ δριμύτητος διακόπτεται. οἱ δὲ
P I 197 πλείους πεπλάσθαι φασὶ τὸ φαρμάκῳ θανεῖν τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τοῦτο τεκμηριοῦνται ἐκ τοῦ τὸ σῶμα ἐφ' ἡμέρας πλείονας κείμενον ἐν τόποις θερμοῖς ἀτημέλητον, τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους

1 καθέξεσθαι A. 4 Μήδιον Plutarchus. 6 πυρέσσειν. πυρέττων] sic libri. 7 φρενητιάσας PW. ὁ om A. 14 ἀριστοτέλην A, Ἀριστοτέλη PW. 16 παγῶδες A. 18 οὐδὲν] καὶ οὐδὲν A. 20 τὸ AW, τῷ P.

diademate sumptis tacite sedere. eo homine Alexander de vatum consilio e medio sublato aeger animo sollicitusque et perturbatus nihil non in omen vertebat. lotus ad Mediam comissatum abiit; apud quam cum et noctem et posterum diem in poculis egisset, febricitare coepit; cumque vehementer sitiret, hausto vino phreneticus decessit. quidam hoc modo eum obiisse tradunt: alii narrant, cum dies plures febricitasset, lavisse, itaque aucto morbo mutum iacuisse; Macedones vero, tanquam eo mortuo perturbatos, vociferatos esse contra duces, donec apertis foribus Alexandrum in lecto iacentem viderint, qui tum demum decesserit. quidam aiunt postea rumorem exstitisse, veneno exstinctum, quod suasu et ingenio Aristotelis pararit Antipater. aquam autem esse gelidam et glacialem e petra Nonacrina tenuis roris instar exsudantem, quam ungula asini excipiant: neque enim ullo alio vase contineri quin frigiditate et acrimonia eius rumpatur. sed plerique hoc ut commenticium refellunt: indicio esse quod cadaver eius, cum dies complures in

στασιασάντων, μηδὲν ἐμφῆναι τοιαύτης φθορᾶς σημεῖον, ἀλλὰ καθαρὸν διαμεῖναι καὶ δοκεῖν πρόσφατον.

Λέγεται δὲ ὡς γνοὺς ἤδη ἐκλείπειν αὐτῷ τὸ βιώσιμον ἠβουλήθη ἐς τὸν Εὐφράτην καταποντῶσαι λαθρηδὸν ἑαυτόν, ἵνα γενόμενος ἀφανὴς παράσχῃ δόξαν ὡς εἰς θεοὺς μετελήλυθεν, ἐξ ἐκείνων γενόμενος, ἡ δὲ Ῥωξάνη τοῦτο γνοῦσα εἶργεν αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα, ὁ δὲ μετ' οἰμωγῆς ἔφη ὡς "ἐφθόνησας ἄρα, γύναι, μοι δόξης τοῦ θεωθῆναι καὶ μὴ θανεῖν."

Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος οὕτως εἰς μέγα τύχης προαχθεὶς B
ἐτελεύτησεν. (15) ὅτε δὲ τὴν Τύρον ἐπολιόρκει, ἐπιστείλας τῷ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖ ἠξίου συμμαχίαν αὐτῷ πέμπειν καὶ ἀγορὰν τῷ στρατεύματι καὶ ὅσα Δαρείῳ ἐδασμοφόρουν αὐτῷ διδόναι. τοῦ δὲ ἀρχιερέως ὅρκους Δαρείῳ δοῦναι φήσαντος μὴ ἆραι κατ' αὐτοῦ ὅπλα, καὶ τούτους ζῶντος Δαρείου μὴ παραβήσεσθαι, ὠργίσθη Ἀλέξανδρος καὶ ἠπείλησε στρατεύσειν κατὰ τῆς Ἰουδαίας. ἄρτι δὲ τὴν Τύρον παρειληφὼς ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὥρμησεν. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἰωάδ ἐν ἀγωνίᾳ ἦν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ὀργήν, καὶ τοῦ θεοῦ ἐδεῖτο προστῆναι τοῦ ἔθνους. ὁ δὲ θεὸς καθ' C
ὕπνους αὐτῷ ἐχρημάτισε θαρρεῖν, καὶ κοσμήσαντας τὴν πόλιν ἀνοῖξαι τὰς πύλας, καὶ αὐτὸν μὲν μετὰ τῶν ἱερέων ταῖς συνήθεσι στολαῖς ὑπαντῆσαι τῷ βασιλεῖ, τὸ δὲ πλῆθος ἐσθῆσι λευκαῖς. καὶ ὁ μὲν ἐποίησεν ὡς αὐτῷ κεχρημάτιστο, καὶ ἤδη τοῦ Ἀλεξάν-

4 εἰς A. 9 οὗτος A. 18 προστῆναι A, μὴ ἀποστῆναι PW, ὑπερασπίσαι Iosephus.

FONTES. *Cap.* 15. *Iosephi Ant.* 11 8 § 3 — § 7.

locis calidis neglectum iaceret ducibus inter sese rixantibus, nullam veneni notam habuerit sed purum manserit quasi recens esset.

Fertur, cum instare sibi necem animadverteret, voluisse clam se in Euphratem demergere, ut e conspectu sublatus opinionem afferret hominibus se, ut diis genitus esset, ita ad deos rediisse; sed cum Roxane consilio eius cognito obstitisset, cum gemitu dixisse "invides mihi, mulier, divinitatis gloriam et immortalitatis."

Sic Alexander ad tantum fortunae fastigium evectus decessit. (15) idem cum Tyrum obsideret per litteras a pontifice Iudaeorum petiit auxilia sibi mitti et forum praeberi exercitui, sibique ea dari quae pensitare Dario soliti essent. cum autem pontifex se iureiurando obstrictum esse Dario ne arma contra illum ferret dixisset, idque vivente illo violaturum negasset, Alexander iratus se bello petiturum Hierosolyma comminatur, captaque Tyro contra urbem proficiscitur. at pontifex Ioadus ob regis iram anxius deum orat ut populum tueatur. quem deus in somnis bono animo esse iubet ac portis apertis et urbe exornata ipsum cum sacerdotibus solito habitu, populum candidis vestibus, regi obviam prodire. facit ille ut iussus erat: Alexandro iam appropinquante

δρου τῇ πόλει προσάγοντος πρόεισι μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ πλή-
θους τῆς πόλεως εἰς τόπον τινὰ ὅθεν ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς καθω-
ρᾶτο· τῶν δ' ἑπομένων τῷ βασιλεῖ διαρπάζειν κελεῦσαι αὐτὸν
W I 141 τὴν πόλιν λογιζομένων καὶ τὸν ἀρχιερέα διαφθεῖραι, ὁ Ἀλέξαν-
δρος πόρρωθεν ἰδὼν τὸ πλῆθος καὶ τοὺς ἱερεῖς κεκοσμημένους ὡς
D εἴρηται, τὸν δὲ ἀρχιερέα ἐνδεδυμένον τὴν ὑακίνθινον στολὴν καὶ
διάχρυσον, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν κίδαριν ἔχοντα καὶ τὸ χρυ-
σοῦν ἐπ' αὐτῆς ἔλασμα ᾧ τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ἐπεγέγραπτο, μό-
νος προσελθὼν προσεκύνησε καὶ τὸν ἀρχιερέα ἠσπάσατο. ἐπὶ
τούτῳ οἱ μὲν ἄλλοι ξύμπαντες κατεπλάγησαν, Παρμενίων δὲ καὶ
ἠρώτησε τί δήποτε τὸν τῶν Ἰουδαίων προσεκύνησεν ἀρχιερέα. ὁ
δὲ "οὐ τοῦτον" εἶπε, "τὸν δὲ θεὸν προσεκύνησα, οὗ τῇ ἀρχιε-
ρωσύνῃ οὗτος τετίμηται. τοῦτον γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις εἶδον, ἐγγὺς
ὢν ἔτι Μακεδονίας, ἐν τῇ στολῇ ταύτῃ· καί μοι φροντίζοντι πῶς
P I 198 ἂν τῆς Ἀσίας κρατήσαιμι, μὴ μέλλειν παρεκελεύετο, καὶ αὐτὸς
ἡγεῖσθαί μοι τῆς στρατιᾶς ἐπηγγέλλετο καὶ τὴν Περσῶν παραδώ-
σειν ἀρχήν. οὐδένα οὖν ἐν τοιαύτῃ στολῇ θεασάμενος ἀλλ' ἢ
τοῦτον, ἄρτι τῆς ὄψεώς τε τοῦ ἐνυπνίου ἐμνήσθην, καὶ σὺν θεῷ
τὴν στρατείαν νομίζω πεποιημένος τὸν Δαρεῖον ἡττήσειν καὶ τὴν
Περσῶν ἀρχὴν κατακτήσασθαι." ταῦτα εἰπὼν καὶ τὸν ἀρχιερέα
δεξιωσάμενος τὴν πόλιν εἰσελήλυθε· καὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναβὰς ἔθυσε
τῷ θεῷ ὡς ὑφηγεῖτο ὁ ἀρχιερεύς. καὶ τὴν Δανιὴλ εἶδε βίβλον,

3 διαρπάσειν κελεῦσαι A. διαρπάσαι κελεύσειν? 5 τὸ πλῆθος — κεκοσμημένους A cum Iosepho, καὶ τοὺς ἱερεῖς κεκοσμημένους καὶ τὸ πλῆθος PW. 13 ἐγγὺς] ἐν Δίῳ Iosephus. 20 κατακτήσεσθαι? Iosephus καταλύσειν. 22 ὑφηγεῖτο A, ἀφηγεῖτο PW.

cum sacerdotibus et urbana multitudine in locum quendam prodit unde et urbs et templum conspiciebatur. militibus autem opinantibus regem iussurum urbem diripi et pontificem occidi, Alexander cum populum et sacerdotes ut ante dictum est ornatos vidisset, ac pontificem hyacinthina et inaurata stola indutum, cidari capiti imposita, et auream in ea laminam cui dei nomen inscriptum erat, solus accessit atque adoravit pontificemque salutavit. eo facto cum caeteri omnes obstupuissent, Parmenio etiam rogare ausus esset cur Iudaeorum pontificem adorasset, respondit se non illum sed deum cuius ille sacerdotio ornatus esset adorasse. "nam hunc" inquit "in somnis vidi, cum adhuc parum a Macedonia recessissem, in hoc habitu. is me de Asia subigenda cogitantem hortabatur ne cunctarer, et promittebat seipsum fore ducem exercitus et regnum Persarum mihi traditurum. cum autem neminem adhuc praeter istum tali habitu viderim, visionis nocturnae sum recordatus, ac deo auctore bello moto me Darium superaturum confido et regno Persarum potiturum." his dictis et dextera sacerdoti porrecta urbem est ingressus. cumque in templum adscendisset, deo victimas ex praescripto pontificis immolavit; ac Danielis libro viso, quo scriptum est regnum Per-

ἐν ᾗ τινὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν Περσῶν βασιλείαν καταλύσειν ἐγγέγραπται, καὶ ἥσθη ἐπ' αὐτῇ· καὶ ὅσα ᾐτήσαντο Ἰουδαῖοι ἐπλήρωσε.

Ταῦτα ἰδόντες οἱ Σαμαρεῖται, καὶ αὐτοὶ οὐ πόρρω τῶν B Ἱεροσολύμων τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὑπήντησαν ἐσκευασμένοι λαμπρῶς, καὶ παρεκάλουν τιμῆσαι αὐτὸν τῇ παρουσίᾳ καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς ἱερόν. ὁ δέ "ἥξω" ἔφη "ὅθ' ὑποστρέφω." αἰτουμένων δὲ χαρίσασθαι αὐτοῖς ὅσα τοῖς Ἰουδαίοις, τίνες εἰσὶν ἐπυνθάνετο. οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἔφασαν εἶναι, χρηματίζειν δὲ οἱ ἐν Σικίμοις Σιδώνιοι. καὶ ὃς εἰ Ἰουδαῖοι εἶεν πάλιν ἠρώτησεν. ὡς δ' οὐκ εἶναι κατέθεντο, "ἔγωγε" εἶπεν "Ἰουδαίοις ἐχαρισάμην ἃ αἰτεῖσθε ὑμεῖς." τὸ δὲ ἐν τῷ Γαριζὶν ὄρει ἱερὸν εἰς καταφύγιον τῶν παρανομούντων ἐγίνετο· εἰ γάρ τις κοινοφαγήσας ἢ ἄλλο τι παρανομήσας C ὑπὸ αἰτίαν ἐγίνετο, παρὰ τοὺς Σικιμίτας κατέφευγε. τοῦ δὲ ἀρχιερέως Ἰωὰδ τελευτήσαντος Ὀνίας ὁ παῖς αὐτοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην παρείληφε.

16. Θανόντος δὲ Ἀλεξάνδρου εἰς τέσσαρας ἀρχὰς ἡ ἐκείνου βασιλεία διῄρητο, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας Ἀντίγονος ἦρξε, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ προγεγραμμένοι. τούτων δὲ πρὸς ἀλλήλους στασιαζόντων πόλεμοί τε συνεχεῖς ἦσαν καὶ ἐκακοῦντο αἱ πόλεις. ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὁ Λάγος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεύων, ὃς καὶ σωτὴρ

13 ἐγένετο A. 15 ἰωδαὲ A. 21 ὁ *Λάγου* Iosephus, et Zonaras supra p. 226 v. 7.

Fontes. *Cap.* 16. *Iosephi Ant.* 12 1 *et* 2. ἕτεροι *p.* 359 *v.* 12: *Epiphanius de mensuris et ponderibus T.* 2 *p.* 161 *ed. Petav.*, *et alii.*

sicum a Graeco evertendum esse, laetatus omnibus Iudaeorum postulatis annuit.

Quo Samaritani viso et ipsi prope Hierosolyma Alexandro occurrerunt splendide ornati, petentes ut suum quoque templum praesentia sua ornare vellet. id se in reditu facturum promisit Alexander. cum autem rogarent ut eadem sibi quae Iudaeis tribuisset concederet, qui essent rogavit. illis respondentibus se Hebraeos esse, caeterum Sicimitas Sidonios appellari, denuo rogavit an Iudaei essent. negantibus illis dixit se, quae illi peterent, Iudaeis concessisse. templum porro Garizinium refugium erat eorum qui patrias leges violarant. nam si quis immundis cibis usus esset aut alioqui a more maiorum recessisset, ad Sicimitas se recipiebat. pontifice Ioado mortuo Onias filius eius pontificatum iniit.

16. Post Alexandri obitum eius imperium in partes quattuor est distractum; et Asia potitus Antigonus, reliquis partibus ii quorum supra facta est mentio. qui cum inter sese dissiderent, et bella continua exsistebant et urbes vexabantur. Ptolemaeus autem Lagus, qui et Soter

D ἐχρημάτιζε, τῇ τε Συρίᾳ τἀναντία τῇ ἐπικλήσει αὐτοῦ γέγονε, καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα δόλῳ κατέσχεν. εἰσελθὼν γὰρ εἰς τὴν πόλιν σαββάτῳ ὡς θύσων, ἀπόνως ταύτης ἐκράτησεν· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι μήτε τὴν διάνοιαν εἰδότες αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν ἡμέραν ἐν ἀργίᾳ ὄντες, οὐκ ἀντέστησαν. κρατήσας δ' οὕτω τοῦ ἔθνους πικρότατα ἦρχε, καὶ πολλοὺς λαβὼν αἰχμαλώτους εἰς Αἴγυπτον ἀπήγαγε καὶ κατῴκισε. τοῖς δ' ἐν Ἱεροσολύμοις στάσεις πρὸς τοὺς Σαμαρείτας ἐγένοντο, τῶν μὲν Ἱεροσολυμιτῶν τὸ παρ' αὐτοῖς ἱερὸν καλούντων ἅγιον καὶ τὰς θυσίας ἐν αὐτῷ γίνεσθαι δεῖν λεγόντων, P I 199 τῶν δὲ Σικιμιτῶν τὸν ἐν τῷ Γαριζὶν ὄρει σεμνυνόντων ναόν.

Τεσσαράκοντα δ' ἔτη τοῦ Λάγου Πτολεμαίου βασιλεύσαντος τῆς Αἰγύπτου καὶ τελευτήσαντος ὁ παῖς αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος διεδέξατο τὴν ἀρχήν. ὃς τάς τε γραφὰς τὰς Ἑβραϊκὰς ἐκ τῆς πατρίου γλώττης εἰς Ἑλλάδα μεταβληθῆναι διάλεκτον ἔσπευσε, καὶ τοὺς δουλεύοντας ἐν Αἰγύπτῳ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν W I 142 ἠλευθέρωσε. συλλογὴν γὰρ βιβλίων ποιήσασθαι βουληθεὶς καὶ περὶ ταύτην φιλοτιμούμενος, τὸν Φαληρέα Δημήτριον ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν εἶχε. καί ποτε τοῦ Πτολεμαίου τὸν Δημήτριον ἐρωτήσαντος πόσας ἤδη ἔχει μυριάδας βιβλίων, περὶ εἴκοσιν εἶπεν B εἶναι τὰ συνειλεγμένα ἐκεῖνος· εἶναι δὲ καὶ παρ' Ἑβραίοις τῶν παρ' αὐτοῖς νομίμων συγγράμματα σπουδῆς ἄξια, καὶ δεῖν καὶ ταῦτα κτήσασθαι. γράφει τοίνυν ὁ βασιλεὺς τῷ ἀρχιερεῖ περὶ τούτων. Ἀρισταῖος δὲ φίλος τυγχάνων τῷ βασιλεῖ "τοὺς τῶν

4 ἐν] καὶ ἐν A. 9 γίνεσθαι A, γενέσθαι PW. 11 Λάγου] λεγομένου A. 22 τῷ ἀρχιερεῖ add A Iosephus. 23 τῷ βασιλεῖ add A Iosephus.

vocabatur, longe aliter quam pro cognomento suo tractavit Syriam, et Hierosolyma dolo occupavit. nam urbem per speciem sacrificandi sabbato ingressus sine labore domuit, Iudaeis voluntatem eius ignorantibus et propter sabbatum non resistentibus. gente autem ad hunc modum subacta acerbissime imperavit et multos captivos in Aegyptum abduxit. inter Samaritanos porro et Hierosolymitanos contentiones fuere, cum utrique sui templi sanctitatem celebrarent, in eoque victimas immolari oportere dicerent.

Ptolemaeo Lago quadragesimo Aegyptiaci regni anno defuncto filius Philadelphus successit. qui operam dedit ut scripturae Hebraicae in linguam Graecam transferrentur, et Hierosolymitas qui in Aegypto serviebant liberavit. nam cum in libris conquirendis multum studii poneret, Demetrium Phalereum bibliothecae praeposuit. qui aliquando a rege interrogatus quot librorum milia comparasset, circiter ducenta respondit esse iam collecta. esse autem apud Hebraeos etiam libros de illorum legibus et institutis non contemnendos: eos quoque comparandos esse. rege eam rem per litteras a pontifice petituro Aristaeus regis

Ἰουδαίων νόμους” εἶπεν “οὐ μεταγράψαι μόνον ἀλλὰ καὶ μεθερμηνεῦσαι διεγνωκότες, πῶς ἂν τοῦτο διαπραξώμεθα, πολλῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ σῇ βασιλείᾳ δούλων ὄντων; ἀπόλυσον οὖν αὐτοὺς βασιλεῦ τῆς δουλείας, καὶ οὕτω πρόθυμον τὸ ἔθνος ποιήσεις εἰς τὸ τὰς γραφὰς καὶ μεταγράψασθαι καὶ μεθερμηνεῦσαι.” ὁ γοῦν βασιλεὺς τῷ λόγῳ τοῦ Ἀρισταίου πεισθεὶς ἐκέλευσε πάντας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ δουλεύοντας Ἰουδαίους ἐλευθέρους ἀπολυθῆναι, πριάμενος ἕκαστον ἐκ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν δραχμῶν ἑκατὸν εἴκοσι. C τὸ δὲ τῶν ἐλευθερωθέντων πλῆθος εἰς μυριάδας ἠρίθμητο ὑπὲρ δέκα. τὰ δὲ ὑπὲρ τιμήματος αὐτῶν δοθέντα τετρακόσια καὶ ἑξήκοντα γεγόνασι τάλαντα.

Γράφει γοῦν Πτολεμαῖος πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἀρχιερέα. τελευτήσαντος γὰρ τοῦ ἀρχιερέως Ὀνίου ὁ παῖς αὐτοῦ Σίμων αὐτὸν διεδέξατο ὃς καὶ δίκαιος ἐπεκέκλητο, τούτου δὲ θανόντος ἐπὶ νηπίῳ υἱῷ Ὀνίᾳ καλουμένῳ ὁ τοῦ Σίμωνος ἀδελφὸς Ἐλεάζαρ τὴν ἀρχιερωσύνην εἶχε. τούτῳ τοίνυν ὁ Πτολεμαῖος ἐπέστειλε, τήν τε τῶν δουλευόντων Ἰουδαίων ἐλευθερίαν καταγγέλλων καὶ τὴν εἰς τὸ ἔθνος διάθεσιν, καὶ ἀξιῶν τούς τε νόμους αὐτοὺς πεμφθῆναι καὶ ἄνδρας ἓξ ἀφ᾽ ἑκάστης φυλῆς τήν τε πάτριον ἠσκημένους διάλεκτον D εἰς ἀκρίβειαν καὶ τὴν Ἑλληνίδα φωνήν, ἵνα παρ᾽ ἐκείνων εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν μεταβληθεῖεν αἱ παρ᾽ αὐτοῖς γραφαί. ἔστειλε δὲ καὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναθήματα, ἀργυρίου τάλαντα ἑκατόν, φιάλας χρυσᾶς εἴκοσι καὶ ἀργυρᾶς τριάκοντα, καὶ κρατῆρας πέντε

1 ἑρμηνεῦσαι A et pars codicum Iosephi. 5 ἑρμηνεῦσαι A. 8 ἑκατὸν εἴκοσι etiam Iosephus: Aristeas εἴκοσι. neque numerus congruit cum sequentibus.

amicus “cum” inquit “Iudaeorum leges non modo transscribere sed etiam interpretari statuerimus, quo pacto id consequemur, cum multi Iudaei in regno tuo serviant? eos igitur libertate donatos, rex, dimittito, ut gentem alacriorem reddas ad scripturas et transscribendas et interpretandas.” hoc consilium secutus rex omnes Iudaeos in Aegypto servientes missos fieri iubet, singulos a dominis suis drachmis centenis vicenis mercatus. manumissorum multitudo supra centena milia numerata est. pretium redemptionis eorum talenta 460 confecit.

Ptolemaeus igitur ad Eleazarum pontificem scribit (nam Oniae defuncto filius Simon cognomento iustus successerat: eo mortuo, infante filio Onia relicto, Simonis frater Eleazarus sacerdotium obtinebat), eique et servientium Iudaeorum manumissionem et suam erga populum voluntatem significat, petitque et ipsas leges sibi mitti et viros senos e qualibet tribu tum patriae tum Graecae linguae peritissimos a quibus scripta illorum in linguam Graecam converterentur. misit et in templum donaria talentorum argenti centum, phialas aureas viginti, argenteas tri-

καὶ τράπεζαν χρυσῆν. ὁ γοῦν Ἐλεάζαρ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πτολεμαίου καὶ τὰ ἀναθήματα κομισάμενος, ἐπελέξατο ἄνδρας ἐκ φυλῆς ἑκάστης ἕξ, καὶ πέπομφε φέροντας καὶ τὸν νόμον. ὧν εἰς Ἀλεξάνδρειαν παραγενομένων, καὶ τῷ βασιλεῖ τάς τε διφθέρας χρυσοῖς γράμμασι τὸν νόμον ἐχούσας ἐγγεγραμμένον καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως αὐτῷ σταλέντα δῶρα προσκεκομικότων, ὁ βασιλεὺς ἥσθη διαφερόντως, καὶ ἠσπάσατο τοὺς ἄνδρας, καὶ P I 200 συνειστιάθη αὐτοῖς, καὶ ἀνὰ τρία δέδωκε τάλαντα, καὶ καταλύσεις αὐτοῖς ἡτοίμασε καλλίστας. εἶτα παραλαβὼν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος, καὶ εἰς ἕνα οἶκον ἀπαγαγὼν ἤρεμον, ἔργου ἔχεσθαι παρεκάλει. οἱ δὲ ὡς ἐνῆν φιλοτίμως ἀκριβῆ τὴν ἑρμηνείαν ἐτίθεντο. τοῦ δ' ἔργου ἐν ἑβδομήκοντα καὶ δυεῖν ἡμέραιν τετελεσμένου, καὶ τῶν μεταγραφέντων ἀναγνωσθέντων τῷ βασιλεῖ, ἐκεῖνος καὶ ἔχαιρεν ὅτι εἰς ἔργον αὐτοῦ προήχθη τὸ βούλημα, καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου καὶ τὴν σοφίαν ὑπερεθαύμαζε. καὶ ἠπόρει πῶς οὐδεὶς οὔτε τῶν ἱστορικῶν οὔτε τῶν ἄλλων σοφῶν αὐτῆς B ἐπεμνήσθη. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ Δημήτριος μηδένα τολμῆσαι τῆς τῶν νόμων τούτων ἀναγραφῆς ἅψασθαι διὰ τὸ θείαν αὐτὴν εἶναι, καὶ ὅτι τινὲς ἐγχειρήσαντες τούτοις ἐβλάβησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Θεόπεμπτός τε γὰρ βουληθεὶς περὶ τούτων συγγράψασθαι ἐβλάβη τὰς φρένας ἐφ' ἡμέραις πλείοσι τῶν τριάκοντα· καὶ συνεὶς ὅθεν αὐτῷ ἡ παραφροσύνη ἐγένετο, ἐν τοῖς διαλείμμασιν ἐξιλάσκετο τὸν θεόν·

1 οὖν A. 12 ἡμέραις A. 14 εἰς ἔργον ἤχθη τὸ αὐτοῦ βούλημα A. 19 Θεόπομπος Iosephus. 20 τε add A.

ginta, crateras quinque, mensam auream. Eleazarus autem litteris et donariis Ptolemaei acceptis e qualibet tribu viros senos delectos ablegavit legem secum portantes. qui cum Alexandriam pervenissent et legem regi aureis litteris in membranis descriptam una cum missis a pontifice muneribus attulissent, rex magnopere laetatus viros humaniter exceptos suae mensae adhibuit, et terna eis talenta distribuit, diversoriis amoenissimis assignatis. deinde a Demetrio in unam tranquillam domum omnes sunt deducti, hortante ut operi instarent. hi pro virili accuratoque studio conversionem absolvunt. qua intra dies 72 perfecta, exscripta et recitata, rex et voluntati suae satis esse factum est gavisus, et legis latoris ingenium et sapientiam supra modum est admiratus. sed illud ei scrupulum iniiciebat, quod nemo vel historicorum vel sapientum eius meminisset. cui Demetrius dixit neminem fuisse ausum legum illarum descriptionem suscipere eo quod divinae sint, et nonnullos temerarii conatus poenas dedisse divinitus irrogatas. nam Theopemptum eas descripturum errore mentis ultra dies triginta fuisse affectum: cuius amentiae causa cognita per intervalla morbi placasse deum; ac somnio monitum

ὄναρ τε εἶδεν ὡς αὐτῷ τὸ πάθος συμβέβηκε περιεργαζομένῳ τὰ θεῖα καὶ εἰς κοινοὺς ἀνθρώπους ἐκφέρειν ταῦτα θελήσαντι. ἀπο- W I 143 σχόμενος οὖν τοῦ ἔργου κατέστη τὸν νοῦν. "ἀλλὰ καὶ Θεόδεκτος" εἶπεν "ὁ τῶν τραγῳδιῶν ποιητής, θέλων ἔν τινι δράματι τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ βίβλῳ γεγραμμένων μνησθῆναι, ἀλγήσας τὰ ὄμματα ἐπη- C ρώθη· καὶ τὸ αἴτιον γνοὺς ἀπηλλάγη τῆς συμφορᾶς, δεηθεὶς τοῦ θεοῦ." λαβὼν οὖν τὰς βίβλους ὁ βασιλεὺς καὶ προσκυνήσας αὐταῖς, καὶ δωρησάμενος τοῖς ἀνδράσι φιλοτιμότατα, καὶ ἀναθήματα στείλας ἐν τῷ ναῷ καὶ δῶρα κάλλιστα τῷ ἀρχιερεῖ, ἐπανελθεῖν ἀφῆκεν εἰς Ἱερουσαλήμ.

Οὕτω μὲν τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ἑβραϊκῶν γραφῶν γενέσθαι ἱστόρησεν ὁ Ἰώσηπος· ἕτεροι δὲ μὴ ὁμοῦ συνελθόντας φασὶ τοὺς ἑρμηνεῖς τῶν γραφῶν ποιήσασθαι τὴν παράφρασιν, ἀλλ᾽ ἀνὰ δύο διαιρεθῆναι αὐτοὺς καὶ ἐν ἰδιαζούσαις διαίταις ὄντας ἐκθέσθαι τὴν ἑρμηνείαν, καὶ μετὰ τὸ τέλος ὁμοῦ συνελθεῖν, καὶ τὰς ἑκά- D στων συγγραφὰς παραβληθείσας ἀλλήλαις εὑρεθῆναι μήτε κατὰ νοῦν μήτε μὴν κατὰ λέξεις διαφωνούσας, ἀλλὰ συμφώνους ἐν ἅπασιν.

Ἡ μὲν οὖν ἑρμηνεία ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου οὕτως ἢ ἐκείνως ἐγένετο. (17) οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας καὶ μαχομένου πρὸς τὸν Εὐπάτορα Πτο-

3 Θεόδεκτος pro Θεοδέκτης etiam Syncellus, addito στρατηγικός pro τραγικός, I 518 ed. Bonn. 8 τοῖς ἀνθρώποις φιλοτιμήματα A. 13 δύω PW. 14 καὶ om A. 16 παραβληθείσαις A. 17 μὴν om A. ἀλλὰ συμφώνους om A.

Fontes. *Cap.* 17. *Iosephi Ant.* 12 3—4 § 6.

illius mali causam esse curiosam rerum divinarum tractationem et profanis hominibus eas invulgandi studium, omisso eo opere ad sanam mentem reversum esse. Theodectum quoque poetam tragicum, in fabula quadam sacrarum litterarum mentionem facturum, ex oculorum dolore caecatum; causaque cognita exorato deo visum recepisse. rex libros acceptos adoravit, et viros munificentissime donatos, donariis templo et pulcherrimis muneribus pontifici missis, Hierosolyma remisit.

Atque Hebraicas scripturas hoc modo fuisse conversas Iosephus tradit: alii vero auctores sunt, interpretes non uno in loco congregatos conversioni vacasse, sed binos fuisse distributos et in peculiaribus conclavibus suo munere functos, finitaque interpretatione convenisse; et singulorum scripturam, collatione facta cum caeteris, neque sententiis neque verbis discrepantem per omnia consensisse.

Interpretationis igitur ratio sub Ptolemaeo Philadelpho sive haec sive illa fuit. (17) Iudaei autem Antiocho Magno Asiae imperante et

λεμαῖον καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου υἱὸν τὸν Ἐπιφανῆ Πτολεμαῖον, σφοδρῶς ἐκακώθησαν. νικήσας δὲ ὁ Ἀντίοχος τὴν Ἰουδαίαν προσά-
P I 201 γεται. τοῦ δ' Ἐπιφανοῦς Πτολεμαίου μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Κοίλην Συρίαν μεγάλην στείλαντος δύναμιν καὶ πολλὰς λαβόντος πόλεις, καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος πολεμούμενον προσέθετο τῷ Ἐπιφανεῖ. αὖθις δὲ τοῦ Ἀντιόχου νικήσαντος, ἑκουσίως Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτὸν μετετέθησαν, καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτὸν εἰσεδέξαντο, καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει φυλάσσοντας τοῦ Πτολεμαίου στρατιώτας πολιορκοῦντι συνεμάχησαν· κἀντεῦθεν φίλιον αὐτῷ τὸ ἔθνος ἐγένετο. εἶτα σπένδεται μὲν τῷ Πτολεμαίῳ Ἀντίοχος καὶ κῆδος τίθεται πρὸς αὐτόν, τὴν θυγατέρα δοὺς αὐτῷ Κλεοπάτραν, καὶ εἰς φερνὴν παρέσχε τήν τε Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην καὶ Ἰουδαίαν ἀλλὰ μὴν καὶ Σαμάρειαν. ταῦτα δὲ
B συνέβη ἐπὶ ἀρχιερέως Ὀνίου. τὸν γὰρ Ἐλεάζαρ θανόντα ὁ θεῖος αὐτοῦ διεδέξατο Μανασσῆς, μεθ' ὃν τῆς ἀρχιερωσύνης Ὀνίας ἠξίωτο Σίμωνος ὢν υἱὸς τοῦ δικαίου. Σίμων δὲ τοῦ Ἐλεάζαρ ἦν ἀδελφός, ὡς ἱστόρηται.

Ὁ γοῦν εἰρημένος Ὀνίας, διὰ φιλοχρηματίαν καὶ διανοίας ἀσθένειαν μὴ δοὺς τῷ Πτολεμαίῳ τὸν δασμὸν τὸν ἐτήσιον ὃν οἱ πρὸ αὐτοῦ τοῖς βασιλεῦσιν ἐδασμοφόρουν, ἠρέθισεν αὐτὸν εἰς ὀργήν. πέμψας οὖν ὁ Πτολεμαῖος ἠπείλει κακῶς διαθήσειν καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν πόλιν· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἡττώμενος χρημάτων ἀδυσώπητος ἦν. Ἰωσὴφ δὲ υἱὸς Τωβίου, τοῦ δ' ἀρχιερέως

1 καὶ πρὸς — Πτολεμαῖον om A. 8 αὐτῶν A. 21 ὁ om A. 23 δ'] δὲ A.

cum Eupatore Ptolemaeo et eius filio Ptolemaeo Epiphane bellum gerente graviter sunt afflicti, seque cum Antiocho victore coniunxerunt. sed cum Ptolemaeus Epiphanes post patris obitum ingentibus copiis in Coelesyriam missis multas urbes subegisset, bello urgente partes illius secuti, ad Antiochum rursus victorem ultro transierunt, eique amicitia inita in urbem recepto adiumento fuerunt ad Ptolemaei praesidium in arce obsidendum. deinde pace et affinitate Antiochus cum Ptolemaeo iuncta filiam ei Cleopatram despondet, doti data Coelesyria Phoenicia Iudaea et Samaria. haec Onia pontifice acciderunt: nam Eleazaro defuncto successit patruus Manasses, post quem pontificatus in Oniam est collatus, Simonis iusti filium. Simon porro Eleazari frater fuit, ut est expositum.

Is igitur Onias ex avaritia et ingenii imbecillitate non dato tributo annuo quod eius decessores regibus pendere soliti fuerant, Ptolemaei contra se iracundiam concitavit, ut misso quodam minitaretur se et populum et urbem male tractaturum. caeterum cum pontifex prae amore pecuniae nihil iis minis moveretur, et Iosepho sororis suae et

ἀδελφιδοῦς, ἠρώτησε τὸν θεῖον εἰ δίδωσιν αὐτῷ πρὸς τὸν Πτο-
λεμαῖον πρεσβεῦσαι. τοῦ δὲ ἐπιτρέψαντος, τὸν ἐκ τοῦ Πτολε-
μαίου σταλέντα ξενίζει φιλοτιμότατα, καὶ δωρεὰς αὐτῷ πολυτε- C
λεῖς παρασχὼν προέπεμψεν, ἕψεσθαι καὶ αὐτὸς ὑποσχόμενος. καὶ
ὁ μὲν ἐπανῆλθε πρὸς Πτολεμαῖον, τὰ γεγονότα μηνύων καὶ τὴν
τοῦ Ἰωσὴφ χρηστότητα διηγούμενος, καὶ λέγων τὸν ἄνδρα ἀφί-
ξεσθαι πρεσβευσόμενον, καὶ πολλὰ τούτου πρὸς τὸν βασιλέα καὶ
τὴν βασίλισσαν διεξιὼν ἐγκώμια· ὁ δὲ Ἰωσὴφ παρασκευασάμενος
μετὰ ταῦτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν παραγέγονεν. ἀκούσας δὲ ἐν Μέμ-
φει τὸν Πτολεμαῖον εἶναι, ἀπῄει ὑπαντήσων αὐτῷ. ἔτυχε δὲ ὁ
βασιλεὺς ἐπὶ ὀχήματος μετὰ τῆς γυναικὸς καθεζόμενος, παρῆν δὲ
καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωσὴφ ξενισθείς. ὃς ἰδὼν αὐτόν "οὗτος"
ἔφη τῷ βασιλεῖ "περὶ οὗ σοι ἀπήγγειλα ὡς ἀγαθός ἐστι καὶ φιλό- D
τιμος νεανίας." καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἀκούσας πρῶτός τε αὐτὸν
προσηγόρευσε καὶ ἀναβῆναι ἐπὶ τὸ ὄχημα παρεκέλευσεν. αἰτιω-
μένου δὲ τὸν ἀρχιερέα τοῦ βασιλέως "συγγίνωσκε" ἔλεγε "διὰ τὸ W I 144
γῆρας αὐτῷ· τοῖς τε γὰρ πρεσβύταις καὶ τοῖς νηπίοις ὁμοία ἐστὶν
ἡ διάνοια· ἡμεῖς δέ σοι οἱ νέοι πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν καταθήσομεν."
ἐκ τούτων ἐπὶ πλέον ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπέδωκε τοῦ βασιλέως διάθεσις.
γενομένου δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ βασιλέως, ἰδόντες οἱ πρῶτοι τῆς
Συρίας (ἔτυχον γὰρ ἐλθόντες ἵνα τὰ τέλη τῶν πόλεων ἐξωνήσωνται,
κατ' ἔτος τοῦ βασιλέως ταῦτα τοῖς τῶν πόλεων πιπράσκοντος
δυνατοῖς) τὸν Ἰωσὴφ αὐτῷ συγκαθήμενον, ἐδυσχέραινον. εἰς P I 202

5 ἀπῆλθε A. 8 παρεσκευασμένος A: Iosephus παρασκευασάμενος. 15 παρεκάλεσε Iosephus.

Tobiae filio petenti concessisset ut ad Ptolemaeum iret, ille regis legatum hospitio magnifice exceptum et muneribus pretiosis donatum praemisit, se consecuturum pollicitus. qui ad Ptolemaeum reversus quae facta sint commemorat, Iosephi bonitatem exponit, eumque multis eius laudibus apud regem et reginam commemoratis legatum affore dicit. deinde cum Iosephus paratis rebus suis Alexandriam venisset ac Ptolemaeum Memphi esse audivisset, obviam illi proficiscitur, una cum uxore in curru sedenti, eo quoque praesente quem hospitio acceperat, et regi dicente eum adolescentem esse cuius bonitatem et liberalitatem commendasset. Ptolemaeus igitur prior Iosephum allocutus currum conscendere iubet et de pontifice queritur. Iosephus vero aetatem excusans petit ut ei rex veniam det: nam senes et pueros eadem esse sententia: se vero adolescentes quidquid deberetur persoluturos. hinc magis etiam aucta est regis erga illum benevolentia. rege Alexandriam reverso proceres Syriae (venerant enim ad redimenda vectigalia quae potentibus civibus rex quotannis vendere solebat) conspicati Iosephum illi assidere, indignati

ὀκτακισχίλια δὲ τάλαντα τὰ τῆς Κοίλης Συρίας τέλη καὶ τὰ τῆς Φοινίκης καὶ Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας ὠνουμένων τῶν ἐν ταῖς πόλεσι δυνατῶν, ὁ Ἰωσὴφ διπλασίονα δώσειν ὑπισχνεῖτο. τοῦ δὲ βασιλέως κατανεύσαντος, ἐρομένου δὲ εἰ τοὺς ἐγγυησομένους αὐτὸν ἔχει, "δώσω" εἶπεν "ἀνθρώπους οἷς οὐκ ἀπιστήσετε." καὶ "τίνες οὗτοι" προσερομένου, "σέ" εἶπεν "ὦ βασιλεῦ, καὶ τὴν γυναῖκα τὴν σὴν ἐγγυησομένους δίδωμι." γελάσας δὲ ὁ Πτολεμαῖος συνεχώρησεν αὐτῷ τῶν φόρων τὴν εἴσπραξιν. λαβὼν οὖν στρατιώτας ὡς δισχιλίους, εἰς Συρίαν ἐξώρμησε. γενόμενος δ' ἐν
B Ἀσκάλωνι, ὡς οὐδὲν ἐδίδουν αὐτῷ ἀλλὰ καὶ προσύβριζον, συλλαβὼν τοὺς πρωτεύοντας ἔκτεινε, καὶ τὰς οὐσίας δημεύσας αὐτῶν τῷ βασιλεῖ ἔπεμψεν ὡς χίλια τάλαντα. ὁ δὲ τὰ πεπραγμένα ἐπαινέσας ἐφίησιν αὐτῷ ποιεῖν ὅ τι βούλεται. τοῦτο φόβον τοῖς Σύροις ἐνέβαλε, καὶ ἐδέχοντο προθύμως τὸν Ἰωσήφ, καὶ τοὺς φόρους ἐδίδουν. κερδήσας δ' ἐκ τούτων πολλά, μεγάλα τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἔστελλε δῶρα καὶ πᾶσι τοῖς περὶ αὐτούς, ὅθεν ἐπὶ ἔτη δύο καὶ εἴκοσι τῆς εὐτυχίας ταύτης ἀπήλαυσε.

Γυναιξὶ δὲ δυεῖν συνοικήσας, ἐκ μὲν τῆς μιᾶς παῖδας ἔσχεν ἑπτά, ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς ἕνα. ἦν δ' αὕτη ἀδελφόπαις αὐτοῦ·
C ἥπερ οὕτως συνῴκησε. (18) ὀρχηστρίδος ἠράσθη τινὸς καὶ τῷ ταύτης ἔκαμνεν ἔρωτι. μηνύει δὲ τὸ πάθος τῷ ἀδελφῷ. ὁ δὲ διακονήσασθαί οἱ πρὸς τὸν ἔρωτα ἐπηγγείλατο, καὶ νυκτὸς τὴν

7 ante δίδωμι PW add μοι, om A. 12 χίλια A Iosephus, δισχίλια PW. 13 ποιεῖν om A.

Fontes. *Cap.* 18. *Iosephi Ant.* 12 4 § 6—§ 11.

sunt. cumque octies mile circiter talentis vectigalia Coelesyriae Phoeniciae Iudaeae et Samariae licerentur, Iosephus duplum obtulit. non abnuente rege sed an sponsores haberet rogante, respondit se eos praedes daturum quibus fidem non abrogaturus esset. pergente interrogare quinam ii essent, "te" inquit, "rex, uxoremque tuam sponsores do." ac Ptolemaeus cum risu exactionem vectigalium illi promittit. acceptis igitur militum circiter duobus milibus in Syriam contendens cum Ascalonem venisset atque a civibus non modo nihil impetraret sed contumeliis etiam afficeretur, primoribus comprehensis et occisis eorumque opibus publicatis regi ad mile talenta mittit, qui actis collaudatis ei quidquid velit facere permittit. ea re Syri territi Iosepho alacriter suscepto tributa pependerunt. unde magno lucro facto, magnis muneribus Ptolemaeo Cleopatrae et aulicis eorum omnibus missis, ea felicitate per annos duos et viginti est usus.

Cum autem duas uxores duxisset, e priore septem liberos, ex altera fratris sui filia unam duntaxat prolem suscepit: quam hac ratione duxit. (18) Cum saltatriculam quandam deperiret atque animi aegritu-

ἑαυτοῦ θυγατέρα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀγαγὼν συγκατέκλινε. καὶ
τούτου γενομένου πολλάκις, ἤρα σφοδρότερον. τοῦ δὲ ἀδελφοῦ
τὸ κεκρυμμένον αὐτῷ φανερώσαντος, συνῴκησε τῇ ἀδελφιδῇ, καὶ
ἐξ αὐτῆς υἱὸν ἔσχεν, Ὑρκανὸν καλέσας αὐτόν. τρισκαίδεκα δὲ
γεγονὼς ἐτῶν οὗτος τήν τε σύνεσιν ἐδείκνυ καὶ τὴν ἐντρέχειαν.
δοὺς γὰρ αὐτῷ ὁ πατὴρ ζεύγη βοῶν τριακόσια ἐξέπεμψεν εἰς χώ-
ραν δυεῖν ἡμέραιν ἀπέχουσαν, τὴν γῆν ἐργασόμενον, τοὺς ἱμάν- D
τας τῶν ζυγῶν παρακατασχών. ὁ δὲ γενόμενος ἐκεῖ καὶ μὴ ἔχων
ἱμάντας, τῶν βοηλατῶν στέλλειν πρὸς τὸν πατέρα τοὺς αἰτήσον-
τας αὐτοὺς δεῖν λεγόντων, τῇ μὲν ἐκείνων συμβουλῇ οὐ προσέ-
σχεν, αὐτὸς δὲ δέκα ζεύγη καταθύσας τὰ μὲν κρέα τοῖς ἐργάταις
διένειμε, τὰς δὲ δορὰς κατατεμὼν τούτοις προσέδησε τοὺς ζυγούς,
καὶ οὕτω τὴν ἐργασίαν ποιήσας ἐπανελήλυθεν. ὁ δὲ πατὴρ τὴν
ἐπίνοιαν αὐτοῦ γνοὺς καὶ ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ ἠγάπησε καὶ τῶν
ἄλλων προετίμα υἱῶν· οἱ δὲ ἤχθοντο. τῷ δὲ Πτολεμαίῳ γεννη-
θέντος υἱοῦ οἱ πρῶτοι τῶν ὑπ' αὐτὸν χωρῶν ἑώρταζον τὰ γενέ-
θλια ἀπιόντες εἰς Ἀλεξάνδρειαν, Ἰωσὴφ δὲ τῷ γήρᾳ δυσκόμιστος P I 203
γεγονὼς τῶν παίδων ἕνα ἐκεῖ ἀπελθεῖν προετρέπετο. τῶν δὲ
πρεσβυτέρων παραιτουμένων ὁ Ὑρκανὸς κατέθετο ἀπελθεῖν. καὶ
συνεβούλευε τῷ πατρὶ μὴ πέμπειν αὐτόθεν δῶρα τῷ βασιλεῖ, ἐπι-
στεῖλαι δὲ τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οἰκονόμῳ παρασχεῖν αὐτῷ χρυσίον,
ἵνα δι' αὐτοῦ πρίηται δῶρα. ὁ δὲ τὸν υἱὸν ἐπαινέσας τῆς συμ-
βουλῆς, γράφει τῷ οἰκονόμῳ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χρημάτων οὐκ
ἐλαττόνων ὄντων τρισχιλίων ταλάντων, δοῦναι τῷ υἱῷ χρήματα W I 145

dinem fratri aperuisset, ille se amoris ministrum fore pollicitus noctu filiam suam ad eum deduxit. quo saepius facto atque amore aucto arcanoque cognito fratris filiam matrimonio sibi iunxit, ex eaque filium Hyrcanum suscepit. qui annos tredecim natus et prudentiam et acrimoniam suam demonstravit. nam missus a patre cum 300 boum iugis ad praedium quoddam biduum dissitum itinere excolendum, iugorum loris non acceptis, cum bubulci hortarentur ut ea per nuntium a patre peteret, eorum consilio non acquievit, sed decem boum iugis immolatis carnes inter operarios distribuit et tergoribus concisis boves alligavit, atque ita opere confecto domum rediit. at pater eam calliditatem admiratus illum prae caeteris filiis aegre id ferentibus et amavit et magni fecit. nato autem filio Ptolemaeo principes provinciarum illi parentium Alexandriam ibant ad natalicium festum celebrandum, Iosephus autem ob aetatem tardus aliquem ex filiis eo ire iubebat. caeteris autem recusantibus Hyrcanus se iturum recipit, ac patri auctor est ne munera domo mittat, sed Alexandrino procuratori scribat ut aurum sibi det quo munera comparet. ille collaudato filii consilio procuratori scribit, qui non minus tribus milibus talentum administrabat, ut det filio quantum ei

B ὅσων ἂν δεηθῇ, ἐλπίσας μὴ πλείω δέκα ἔσεσθαι ταλάντων τὴν ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τοῦ βασιλέως δαπάνην. λαβὼν οὖν τὴν ἐπιστολὴν Ὑρκανὸς ἀπῄει πρὸς Ἀλεξάνδρειαν. οἱ δὲ λοιποὶ τοῦ Ἰωσὴφ παῖδες γράφουσι τοῖς πατρικοῖς ἑταίροις ἐπιβουλεῦσαι τῷ Ὑρκανῷ καὶ διαφθεῖραι αὐτόν. γενόμενος δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πατρὸς τῷ οἰκονόμῳ ἐπέδωκεν. ὁ δὲ ἤρετο πόσων χρῄζει ταλάντων· καὶ ὃς "χιλίων" ἔφη. ὁ δ' οἰκονόμος οὐ πλείω δέκα παρεῖχεν. ὀργισθεὶς δὲ ὁ παῖς τὸν οἰκονόμον ἐδέσμησε. καὶ ὁ Πτολεμαῖος στείλας πρὸς Ὑρκανόν, θαυμάζειν ἔλεγε πῶς οὔτε ὤφθη αὐτῷ καὶ τὸν τοῦ πατρὸς ἔδησεν οἰκονόμον. ὁ δὲ μὴ ἐλθεῖν ἔφη περιμένων ἑτοιμάσαι τὰ δῶρα, τὸν δὲ δοῦλον κολάσαι οἷς ἐπέταξεν ἀπειθήσαντα. διὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς καὶ ἐγέλασε
C καὶ τὴν τοῦ παιδὸς μεγαλοφροσύνην ἐθαύμασεν. ὁ δὲ Ἀρίων ὁ οἰκονόμος γνοὺς ὡς οὐκ ἔστιν αὐτῷ ἀρωγή, δοὺς τὰ χίλια τάλαντα τῶν δεσμῶν ἐλύθη. ὁ Ὑρκανὸς δὲ παῖδας ἑκατὸν ἀκμαιοτάτους καὶ γράμματα εἰδότας ὠνήσατο, ταλάντου πριάμενος ἕκαστον, καὶ παρθένους τοσαύτας ἰσοταλάντου τιμῆς. τῶν γοῦν ἄλλων ἁπάντων τῶν μὲν ἀνὰ δέκα τάλαντα προσαγόντων τῷ βασιλεῖ, τῶν δὲ μείζω δωρουμένων οὐχ ὑπερβάντων τὰ εἴκοσιν, ὁ Ὑρκανὸς τοὺς παῖδας καὶ τὰς παρθένους τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ προσήνεγκεν, ὧν ἕκαστος καὶ τάλαντον ἔφερε· καὶ τοῖς φίλοις δὲ τοῦ
D βασιλέως καὶ τοῖς περὶ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ πολλῶν ταλάντων δῶρα παρέσχετο. θαυμάσας δὲ Πτολεμαῖος τὸν παῖδα αἰτεῖν ἃ

6 ἀπέδωκε Iosephus. 7 ἔφη AW, om P. 10 ἔδησεν] ἐδέσμησεν A. 14 ἀρρωγός A.

opus sit. neque vero putabat ultra decem talenta petiturum ad munera regi offerenda. illo acceptis litteris Alexandriam eunte, reliqui Iosephi liberi paternis amicis scribunt ut Hyrcanum per insidias e medio tollant. sed puer reddita procuratori epistola, quot talentis opus esset rogatus, cum mile petiisset ac decem tantum accepisset, iratus hominem in vincula coniicit. Ptolemaeus vero misit ad eum, seque mirari dixit cur in conspectum suum non venisset ac paternum procuratorem vinxisset. illo respondente se venire noluisse donec munera parasset, ac servum ob contumaciam multasse, risit rex, pueri magnanimitatem admiratus. enimvero Arion procurator cum intelligeret opem sibi ferri a nemine, datis mile talentis, vinculis liberatur. Hyrcanus autem centum pueros robustissimos et litterarum gnaros talento singulos emit, et totidem virgines tantidem. aliis igitur dena talenta regi offerentibus, iis vero qui munificentiores esse studebant vicena non supergressis, Hyrcanus pueros et virgines regi et Cleopatrae obtulit quorum quilibet singula talenta afferrent: regiis porro amicis et ministris multorum talentum munera dedit. Ptolemaeus autem puerum admiratus, ut peteret quae vellet hor-

βούλεται προετρέπετο. ὁ δὲ οὐδὲν ᾔτησεν ἢ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς γράψαι περὶ αὐτοῦ. ὃ ποιήσας ὁ βασιλεύς, καὶ βασιλικῶς αὐτῷ δωρησάμενος, ἐξέπεμψεν. οἱ δὲ ἀδελφοὶ μαθόντες ἐπανιόντα μετὰ τιμῆς, ἐξῆλθον ὑπαντήσοντες αὐτῷ καὶ διαφθεροῦντες, μηδὲ τοῦ πατρὸς κωλύσαντος ὑπ' ὀργῆς τῆς διὰ τὴν τῶν χρημάτων δαπάνην. ἐπιθεμένων δέ οἱ τῶν ἀδελφῶν πολλοί τε τῶν σὺν αὐτοῖς ἔπεσον, καὶ ἐξ αὐτῶν δύο. δείσας οὖν διὰ ταῦτα εἰς τὸ πέραν ἀπῆλθε τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐπολέμει τοῖς Ἄραψι, καὶ P I 204
βᾶριν ἐκεῖ πολυτελῆ ᾠκοδόμησε, καὶ κατέσχε τὰ ἐκεῖ μέρη ἐπὶ ἔτη ἑπτά, ἐφ' ὅσον ὁ τοῦ μεγάλου Ἀντιόχου υἱὸς Σέλευκος τῆς Συρίας ἐκράτησε. τούτου δὲ θανόντος, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένου τοῦ Ἐπιφανοῦς καλουμένου, φοβηθεὶς ὁ Ὑρκανὸς αὐτὸν αὐτόχειρ ἑαυτοῦ γίνεται· καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ὁ Ἀντίοχος ἔλαβε.

19. Τελευτᾷ δὲ καὶ ὁ Ἐπιφανὴς Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου κρατῶν, δύο παῖδας νεωτάτους πάνυ καταλιπών, ὧν ὁ μὲν Φιλομήτωρ ἐκέκλητο, Φύσκων δέ γε ὁ ἕτερος. τούτων καταφρονήσας Ἀντίοχος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον· ἀλλ' ἀπεκρούσθη B
ταύτης, τῶν Ῥωμαίων ἀπέχεσθαι τῆς χώρας ἐντειλαμένων αὐτῷ. ἐκεῖθεν δ' ἐπανιὼν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὥρμησε, καὶ κατέσχε τὴν πόλιν ἀμαχητί, ἀνοιξάντων αὐτῷ τὰς πύλας ὅσοι τῆς ἐκείνου γνώμης ἐτύγχανον. θανόντος γὰρ Ὀνίου τοῦ ἀρχιερέως, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Ἀντίοχος τὴν τιμὴν παρέσχεν. ὀργισθεὶς

7 τῶν om A. 16 λικών A.

Fontes. *Cap.* 19. *Iosephi Ant.* 12 4 § 11 — 6 § 4.

tatus est. is vero non aliud petiit nisi ut patri et fratribus de se scriberet. id fecit Ptolemaeus, eumque regaliter donatum ablegavit. fratres vero cognito honorifico eius reditu obviam egressi sunt eius perimendi causa, ne patre quidem refragato ex iracundia ob insumptam pecuniam. fratribus eum adortis cum ex eorum satellitibus multi, tum ipsorum duo ceciderunt. quamobrem territus et ultra Iordanem profectus bellum Arabibus intulit; et sumptuoso castello exstructo partes illas per septem annos tenuit, quamdiu magni Antiochi filius Seleucus Syriae potitus est. cui cum frater Antiochus Epiphanes successit, prae metu illius necem sibi conscivit; cuius pecuniam Antiochus accepit.

19. Ptolemaeo quoque Epiphane Aegypti rege mortuo, duobus parvulis filiolis relictis, quorum alter Philometor alter Physcon vocabatur, Antiochus aetate puerorum contempta Aegyptum bello petit; sed ab ea repulsus est, Romanis edicentibus ut illa provincia abstineret. inde rediens Hierosolyma contendit, urbeque citra dimicationem potitur, apertis portis per ipsius studiosos receptus. nam post obitum Oniae pontificis Antiochus dignitatem illam in Iesum fratrem illius contulerat,

δὲ αὐτῷ αὖθις τῷ νεωτέρῳ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπένειμεν ἀδελφῷ Ὀνίᾳ καλουμένῳ. Σίμωνι γὰρ τριῶν γενομένων παίδων, καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ἡ ἀρχιερωσύνη περιελήλυθε. καὶ ὁ μὲν Ἰησοῦς Ἰάσωνα μετωνόμασεν ἑαυτόν, ὁ δὲ Ὀνίας Μενέλαον. στασιάσαν-
C τος οὖν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Ὀνίαν τὸν καὶ Μενέλαον, καὶ ὁ λαὸς ἐμερίσθη· καὶ οἱ μὲν πλείους τῷ Ἰάσωνι προσετίθεντο, οἱ δ' ἄλλοι τῷ Μενελάῳ, ᾧ καὶ οἱ Τωβίου παῖδες ἦσαν συνεπαρήγοντες. καταπονούμενοι δὲ τοῖς πλείοσιν, οὗτοί τε καὶ ὁ Μενέ-
W I 146 λαος πρὸς Ἀντίοχον ἀνεχώρησαν, καὶ τοὺς πατρίους νόμους λιπόντες ἡλλήνισαν, καὶ τὴν τῶν αἰδοίων περιτομὴν ἐπεκάλυψαν ἐπισπάσαντες. τῶν γοῦν τῆς τούτων μοίρας ἀνοιξάντων τὰς πύλας τῆς πόλεως τῷ Ἐπιφανεῖ Ἀντιόχῳ, ἐγκρατὴς ἐκεῖνος τῆς πόλεως γέγονε, καὶ πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε, χρήματα δὲ πολλὰ συλήσας εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανέζευξε.

Μετὰ δὲ δύο ἔτη αὖθις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνέβη Ἀντίοχος,
D καὶ ἀπάτῃ κρατήσας τῆς πόλεως οὐδὲ τῶν εἰσδεξαμένων αὐτὸν ἐφείσατο, ἀλλὰ καὶ τὸν ναὸν συλήσας καὶ τοὺς ἀποκρύφους θησαυροὺς ἀφελόμενος, τάς τε νομίμους θυσίας κωλύσας, καὶ τὴν πόλιν διαρπάσας, καὶ τοὺς μὲν τοῦ λαοῦ κτείνας τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀπαγαγών, καὶ ἐμπρήσας τὰ τῆς πόλεως κάλλιστα, καὶ σύας θύσας ἐν τῷ ναῷ, τέλος καὶ τὰ τείχη καθεῖλε, καὶ τὴν ἐν τῇ κάτω πόλει ἄκραν οἰκοδομήσας φρουρὰν Μακεδόνων ἐν ταύτῃ κατέστησεν. ἠνάγκαζε δὲ καὶ τὸ πλῆθος τοὺς ὑπ' αὐτοῦ νομι-

1 αὐτὸν A.

eique iratus, fratri eius minori tradiderat, nomine Oniae. nam cum Simon tres filios suscepisset, sacerdotium ad eos omnes pervenit. ac Iesus se Iasonem nominavit, Onias Menelaum. orto inter hos dissidio populi quoque secessione facta plures a Iasone steterunt, caeteri a Menelao, cui et Tobiae liberi opem tulerunt. sed cum a maiori parte opprimerentur, ad Antiochum se contulerunt, et patriis institutis desertis Graecorum mores sunt amplexi, adscitoque praeputio pudendorum circumcisionem velare studuerunt. ab horum igitur factione portis apertis urbe potitus Antiochus Epiphanes multis occisis magnaque pecunia rapta Antiochiam rediit.

Biennio post denuo Antiochus Hierosolyma adscendit, et urbe dolo occupata ne iis quidem pepercit a quibus receptus fuerat; sed et templo spoliato et absconditis thesauris ablatis et legitimis sacrificiis interdictis et urbe direpta et populo partim caeso partim capto et pulcherrima urbis parte incensa et porcis in templo immolatis tandem moenia quoque diruit; exstructaque arce inferioris urbis, et Macedonico praesidio imposito, populum coegit suos deos colere et circumcisione puerorum

ζομένους θεοὺς σέβεσθαι καὶ τὰ τέκνα μὴ περιτέμνειν, καὶ τοὺς βιαζομένους ταῦτα πράττειν κατέλιπεν. ὅτε καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ τούτου φοιτηταὶ οἱ Μακκαβαῖοι δηλαδὴ σὺν τῇ σφετέρᾳ μητρὶ τῆς τῶν θείων νόμων φυλακῆς ὑπερήθλησαν. οἱ μὲν οὖν P I 205 τῇ βίᾳ νικώμενοι τοῖς ἐπιτεταγμένοις ἐπείθοντο, ὅσοι δὲ τὰς ψυχὰς ἐτύγχανον εὐγενεῖς, μὴ ὑπείκοντες ταῖς παρανόμοις ἐπιταγαῖς, πικρῶς ἐν βασάνοις ἀπέθνησκον ἢ ἔτι μικρὸν ἐμπνέοντες ἀνεσταυροῦντο· τὰς δὲ γυναῖκας αὐτῶν καὶ τοὺς παῖδας οὓς περιέτεμνον ἐκ τῶν τραχήλων αὐτῶν ἐξαρτῶντες ἀπῆγχον οἱ τοῦ τυράννου ὑπηρέται. καὶ εἴ που βίβλος εὑρέθη τῆς Ἑβραϊκῆς γραφῆς, αὐτήν τε ἠφάνιζον καὶ τοὺς ἔχοντας οἰκτρῶς ἀπώλλυον. διὰ ταῦτα οἱ Σαμαρεῖται οὐκέτι ἑαυτοὺς τῶν Ἰουδαίων συγγενεῖς ὡμολόγουν, ἀλλὰ Σιδωνίους ὠνόμαζον ἑαυτούς, καὶ τὸ ἐν τῷ Γαριζὶν παρ' B αὐτοῖς ἱερὸν Ἑλληνίου Διὸς προσηγόρευσαν.

Ἦν δέ τις τότε ἱερεὺς ὀνόματι Ματταθίας, υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Συμεὼν τοῦ Ἀσαμωναίου, ᾧ ἦσαν υἱοὶ πέντε, Ἰωάννης ὁ καλούμενος Γαδδής, Σίμων ὁ κληθεὶς Θαθής, Ἰούδας ὁ καλούμενος Μακκαβαῖος, Ἐλεάζαρ ὁ λεγόμενος Αὔραν, καὶ Ἰωνάθαν ὁ κεκλημένος Ἀφφοῦς. ἐλθόντων οὖν εἰς τὴν κώμην αὐτῶν τῶν βασιλικῶν καὶ θύειν κελευόντων καθ' Ἕλληνας τὸν Ματταθίαν πρῶτον ὡς τῶν ἄλλων πρωτεύοντα, ἐκεῖνος ἀνένευεν. ὡς δ' ἔθυσεν ἕτερος, ζήλου πλησθεὶς ὁ Ματταθίας σὺν τοῖς υἱέσι τὸν C θύσαντά τε ἀπέκτεινε καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀπελλῆν, ὃς θύειν ἠν-

12 ἑαυτὸν A. 17 Θαθής] sic et Ματθῆς codices Iosephi. 18 καὶ add A. ἰωνάθας A. 19 Ἀπφοῦς Iosephus. 21 ὡς καὶ τῶν A. 22 ἕτερος ἔθυσε A. 23 ἀπελλὴν A.

abstinere, relictis ibi qui ad ista facienda cives vi compellerent. quo tempore Eleazarus sacerdos eiusque discipuli Maccabaei cum matre sua pro divinarum legum observantia certamina obierunt. atque ii qui vim sustinere non poterant, imperata faciebant; qui vero generosis praediti animis, iniquis edictis adversabantur, acerbis cruciatibus interibant aut semineces in cruces agebantur: eorum vero uxores, pueris quos circumcidissent de collis earum suspensis, tyrannici satellites laqueo praefocabant. quod sicubi librum Hebraicae scripturae invenissent, eum abolebant, possessore miserabiliter interfecto. itaque Samaritani non iam se Iudaeorum cognatos profiteri, sed Sidonios sese nominare, et Garizinniam aedem Graecanici Iovis appellare.

Erat tum sacerdos nomine Mattathias, filius Ioannis, Symeonis nepos, Asamonaei pronepos, quinque filiorum pater, Ioannis cognomento Gaddis, Simonis Thathis, Iudae Maccabaei, Eleazari Aurae, Ionathae Apphi. cum autem regii satellites in eorum vicum venissent et Mattathiam primum ut aliorum principem ritu Graeco rem divinam facere iussissent, ipse cum filiis renuit, et alio qui sacrificarat et duce Apelle

ἄγκαζε, καὶ τὸν βωμὸν καθελὼν μετὰ τῶν υἱῶν ἐξώρμησεν εἰς τὴν ἔρημον. πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τούτους ζηλώσαντες μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων ἔφυγον εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐν σπηλαίοις διῆγον. οἱ τοῦ Ἀντιόχου δὲ στρατηγοὶ δύναμιν ἀθροίσαντες ἐπῆλθον αὐτοῖς, καὶ προσβάλλουσιν ἐν σαββάτῳ, καὶ πολλοὺς ἐν τοῖς σπηλαίοις κατέφλεξαν οὐδὲ ἀμυνομένους διὰ τὸ τῆς ἡμέρας ἀργόν· οἱ δὲ διασωθέντες τῷ Ματταθίᾳ προσέθεντο. ὁ δὲ καὶ ἐν σαββάτοις αὐτοὺς παρῄνει μάχεσθαι, ἵνα μὴ ἀπόνως αὐτοὺς διαφθείρωσιν οἱ πολέμιοι ἐπιόντες κατὰ τὰ σάββατα. συναγα-
D γὼν οὖν δύναμιν ὁ Ματταθίας τούς τε βωμοὺς καθεῖλε καὶ τοὺς ἀσεβήσαντας ἔκτεινε καὶ τοὺς μὴ περιτμηθέντας τῶν παίδων ἐκέλευσε περιτέμνεσθαι. ἄρξας δὲ ἐπ' ἐνιαυτὸν καὶ νοσήσας τοῖς παισὶ τὸν αὐτοῦ ζῆλον μιμεῖσθαι παρῄνεσε καὶ ὑπὲρ τῶν νόμων εἰ δεήσει θανεῖν καὶ ἀλλήλοις ὁμονοεῖν. ταῦτα αὐτοῖς ἐντειλάμενος ἐτελεύτησε.

20. Τὴν δὲ τῶν πραγμάτων προστασίαν ὁ παῖς αὐτοῦ Ἰούδας ὁ καὶ Μακκαβαῖος περιεζώσατο, καὶ συναραμένων αὐτῷ τῶν τε συγγόνων καὶ ἄλλων τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς χώρας ἀπώ-
W I 147 σατο καὶ τοὺς παρανομήσαντας τῶν ὁμοφύλων ἐκόλασεν. Ἀπολ-
P I 206 λώνιος δὲ ὁ τῆς Σαμαρείας στρατηγὸς κατὰ τοῦ Ἰούδα στρατεύσας αὐτός τε πίπτει καὶ πλεῖστοι τῶν σὺν αὐτῷ. ὅπερ ὁ τῆς Κιλικίας μαθὼν στρατηγὸς ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Μακκαβαίου, καὶ συμβαλὼν τρέπεται καὶ θνήσκει, οἱ δ' ὑπ' αὐτὸν ἔφυγον· ἐπι-

8 σαββάτω A. 18 συγγενῶν A.

FONTES. *Cap.* 20. *Iosephi Ant.* 12 6 § 4—9 § 2.

tyrannici edicti ministro per indignationem interfectis araque eversa in solitudinem contendit. quorum aemulatione alii quoque multi incitati cum uxoribus et liberis eodem profugientes in speluncis vitam egerunt. verum Antiochi duces contractis copiis eos in sabbato aggressi multos in speluncis non repugnantes ob festi otium combusserunt. qui cladi superfuerant ad Mattathiam confugerunt. is eos hortatus ut in sabbatis etiam pugnarent, ne ab hostibus occasionem festi captantibus impune caederentur, collectis viribus et aras evertit et nefariis sacris pollutos occidit et pueros circumcidi iussit. ita imperio per unum annum gesto, filios ad concordiam et sui aemulationem cohortatus, ut, si opus esset, pro lege nec mortem oppetere dubitarent, ex morbo decessit.

20. Iudas illius filius, qui et Maccabaeus, rerum administratione suscepta, fratrum et aliorum ope hostibus Iudaea expulsis populares a quibus leges violatae erant suppliciis affecit, et Apollonium Samariae praetorem cum maxima exercitus parte cecidit. quo Ciliciae praetor cognito eum aggressus est, sed profligatus in fuga cum multis suorum

διώξας δὲ ὁ Ἰούδας πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτεινε. διὰ ταῦτα τοίνυν ὀργισθεὶς ὁ Ἀντίοχος Λυσίᾳ τῷ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἐπιτρόπῳ καταστρέψασθαι τὴν Ἰουδαίαν ἐκέλευσε καὶ τὸ ἔθνος ἀνδραποδίσασθαι καὶ κατασκάψαι τὴν Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ τρεῖς ἐπιλεξάμενος στρατηγοὺς ἔπεμψε μετὰ βαρείας δυνάμεως. Ἰούδας δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἰδὼν ἐπὶ τὸν θεὸν τιθέναι τὰς ἐλπίδας παρῄνει τοῖς μετ' αὐτοῦ. καὶ δειπνήσας ἑσπέρας πυρά τε πολλὰ B ἐν τῷ στρατοπέδῳ λιπών, διὰ τῆς νυκτὸς ὁδεύσας ἐπιτίθεται τοῖς τοῦ Ἀντιόχου περὶ τὸν ὄρθρον· καὶ πολλοὺς μὲν μαχόμενος ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς διώκων, ὡς ὑπὲρ τρισχιλίους πεσεῖν. καὶ μετὰ τὴν ἧτταν τῶν ἐναντίων ἐπανελθὼν ὁ Ἰούδας ἐσκύλευσε τὸ τούτων στρατόπεδον, καὶ λείαν πολλὴν πλοῦτόν τε λαβὼν ἄφθονον εἰς τὴν οἰκείαν ὑπέστρεψε χαίρων. τῷ δ' ἐπιόντι ἐνιαυτῷ στράτευμα πλεῖον ὁ Λυσίας ἀθροίσας ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. καὶ τοῖς προδρόμοις τούτου συμμίξας ὁ Ἰούδας νικᾷ. διὰ τὴν λοιπὴν δύναμιν ὁ Λυσίας ἀναλαβὼν εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανέζευξε, καὶ παρεσκευάζετο μετὰ μείζονος στρατιᾶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐμβαλεῖν. ὅ γε μὴν Ἰούδας εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς ὥστε τὸν ναὸν C ἐκκαθᾶραι, καὶ ἔρημον αὐτὸν εὑρηκὼς καὶ ἔν τισι καταπεπρησμένον, ἐθρήνησε. καθάρας δὲ αὐτὸν σκεύη καινὰ εἰσεκόμισε λυχνίαν τράπεζαν βωμὸν χρύσεα καὶ θυσιαστήριον καινὸν ἐκ λίθων οὐ σιδήρῳ τετμημένων ἀνῳκοδόμησεν, ἐθυμίασέ τε καὶ ὡλοκαύτωσε καὶ ἄρτους ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔθηκε. γέγονε δὲ ταῦτα κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ναὸς ἐμιάνθη καὶ ἡ θρησκεία ἐβεβη-

1 ἔκτεινε A. 4 κατακόψαι A. 22 τετμημένων A, τετμημένον PW. ὁλοκαύτωσε A.

cecidit. quamobrem iratus Antiochus Lysiae suarum rerum curatori iussit ut Iudaeam subigat, Hierosolyma evertat et gentem sub corona vendat. is cum tres duces cum ingentibus copiis misisset, Iudas hostium multitudine conspecta suos milites fiduciam in deo collocare iussit; et vesperi cenatus, crebris pyris in castris accensis nocturnoque itinere facto, circa diluculum hostes adortus in pugna et fuga ultra tria milia interfecit. a caede hostium reversus castra diripuit, et opima praeda magnisque opibus partis laetus domum se recipit. sequenti anno Lysias pluribus copiis accitis in Iudaeam impressionem fecit; quarum praecursoribus a Iuda superatis reliquum exercitum Antiochiam reduxit, ut cum maiori numero Iudaeam repeteret. Iudas autem ad repurgandum templum Hierosolyma profectus, cum id desertum et alicubi crematum repperisset, flevit, eoque repurgato vasa nova aurea intulit, candelabra mensam aram; et novum sacrarium ex lapidibus ferro non excisis exstruxit, suffiit, holocausta obtulit, panes in mensa apposuit. haec eodem die facta sunt quo templum pollutum fuerat et cultus profanatus, triennio elapso,

λώθη, τριῶν παρελθόντων ἐνιαυτῶν, κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ πρόρρησιν πρὸ τετρακοσίων καὶ ὀκτὼ γενομένην ἐτῶν. καὶ ἔκτοτε ἑορτάζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἀνάκτησιν τῆς θρησκείας, φῶτα καλοῦντες αὐτήν. τειχίσας δὲ τὴν πόλιν φύλακας ἐγκατέστησεν. D ὡς δὲ τὰ πέριξ ἔθνη πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων διέφθειρεν, ἐνεδρεύοντα διὰ βασκανίαν, πολέμοις αὐτοὺς ὁ Ἰούδας ἠμύνετο καὶ ἀνέστελλεν.

Ὁ δ' Ἀντίοχος μαθὼν πόλιν εἶναι ἐν τῇ Περσίδι πλούτῳ κομῶσαν Ἐλυμαΐδα ὠνομασμένην, καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐν αὐτῇ πλῆρες ἀναθημάτων πολυτελῶν, ὥρμησεν ἐπ' αὐτὴν καὶ ἐπολιόρκει. ἀποκρουσθεὶς δὲ παρὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπεξελθόντων φεύγων ἧκεν εἰς Βαβυλῶνα καὶ τῆς στρατιᾶς πλείστους ἀπέβαλεν. ἀλγοῦντι δὲ διὰ τοῦτο τῷ Ἀντιόχῳ ἀγγέλλεται ἡ τῶν στρατηγῶν ἧττα ἡ ὑπὸ Ἰουδαίων. καὶ τοῦ ἀλγήματος προστεθέντος ἐνόσησε· καὶ γνοὺς ὡς ἀποβιώσεται τοὺς ὑπ' αὐτὸν συνεκάλεσε, καὶ P I 207 πάσχειν οὕτως εἶπεν ὅτι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ἐκάκωσε καὶ ἐσύλησε τὸν ναόν. ταῦτα λέγων ἐξέπνευσε, Φίλιππον τῶν φίλων ἕνα καταλιπὼν τῆς βασιλείας ἐπίτροπον, καὶ δοὺς αὐτῷ τὸ διάδημα καὶ τὸν δακτύλιον, ἵνα ταῦτα κομίσῃ τῷ υἱῷ Ἀντιόχῳ. ὁ δὲ Λυσίας θανόντα μαθὼν τὸν Ἀντίοχον, τὸν ἐκείνου υἱὸν ἀπέδειξε βασιλέα, καλέσας Εὐπάτορα.

21. Οἱ δ' ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν Ἱεροσολύμων Μακεδόνες ἐκάκουν τοὺς Ἰουδαίους ἀνιόντας εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τῷ θῦσαι. διὸ

2 prius καὶ om A. 3 οἱ om A. 6 ἀνέστειλεν A. 12 ἀναγγέλλεται A.

Fontes. *Cap.* 21. *Iosephi Ant.* 12 9 § 3 — 10 § 5.

secundum Danielis oraculum annis ante 408 editum. ab eo tempore festum agunt Iudaei instauratae religionis, quod lumina vocant. praeterea urbem moenibus circumdedit et praesidio munivit. et cum finitimae gentes ex invidia multos Iudaeos per insidias caederent, eas Iudas bellis ulciscebatur ac reprimebat.

Antiochus cum audivisset urbem in Persia esse Elymaidem opibus abundantem, et fanum in ea Dianae pretiosis donariis refertum, contra eam proficiscitur. sed a civibus in aciem egressis ab obsidione repulsus fuga se Babylonem recepit, plurimis militibus amissis. eam cladem dolenti ut sui duces etiam a Iudaeis victi essent nuntiatur: unde maerore aucto in morbum incidit. ex quo cum sibi moriendum esse videret, suis ministris convocatis id sibi accidere dixit ob gentem Iudaicam infestatam et templum spoliatum. his dictis exspiravit, regni curatore relicto Philippo quodam ex amicis, cui anulum et diadema filio suo Antiocho apportanda dedit. de cuius obitu Lysias certior redditus filium eius regem declaravit, Eupatoris nomine indito.

21. Macedonibus qui Hierosolymis in praesidio relicti erant Iudaeos qui in templum sacrificandi ergo adscendebant infestantibus, Iudas

ἐξελεῖν ἔσπευδε τὴν φρουρὰν ὁ Ἰούδας καὶ καρτερῶς ἐπολιόρκει
αὐτήν. ὃ μαθὼν ὁ παῖς Ἀντίοχος ὠργίσθη, καὶ μετὰ μεγάλης B
δυνάμεως ἐξώρμησε κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ. Ἰούδας
δὲ ἀπαντήσας αὐτῷ, τῶν προδρόμων περὶ ἑξακοσίους ἀναιρεῖ.
καὶ Ἐλεάζαρ ὁ τοῦ Ἰούδα ὅμαιμων ὁ καὶ Αὔραν καλούμενος, τῶν
ἐλεφάντων τὸν ὑψηλότατον ἰδὼν ὡπλισμένον θώραξι βασιλικοῖς,
καὶ οἰηθεὶς αὐτῷ ἐποχεῖσθαι τὸν βασιλέα, μετὰ σφοδρᾶς ὁρμῆς
ἐπῆλθεν αὐτῷ, καὶ ὑπὸ τὴν γαστέρα τοῦ θηρίου γενόμενος ἔπλη-
ξεν αὐτὸν καὶ ἀπέκτεινεν. ὁ δ' ἐπικατασεισθεὶς τῷ Ἐλεαζάρῳ
καὶ πιέσας αὐτὸν τῷ βάρει τοῦ σώματος ἔφθειρεν. ὁρῶν δὲ τὴν W I 148
τῶν πολεμίων ἰσχὺν ὁ Ἰούδας εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπανῆλθε καὶ πρὸς
πολιορκίαν παρεσκευάζετο. Ἀντίοχος δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐλθὼν C
ἐπολιόρκει τὸ ἱερόν, καρτερῶς τῶν ἔνδον ἀμυνομένων. ἀλλὰ
τροφῆς ἐπιλιπούσης αὐτοῖς πολλοὶ ἀπεδίδρασκον. τοῦ μέντοι Φι-
λίππου, ὃν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας θνήσκων ὁ Ἀντίοχος εἴασε,
σφετεριζομένου τὴν βασιλείαν, Λυσίας ὁ στρατηγὸς καὶ Ἀντίοχος
γνόντες τοῦτο, τοῖς πολιορκουμένοις ἐσπείσαντο ὥστε αὐτοὺς τοῖς
πατρῴοις κεχρῆσθαι νόμοις. εἰσδεχθεὶς οὖν εἰς τὴν πόλιν Ἀντίο-
χος καὶ ἰδὼν τὸν ναὸν ὀχυρώτατον, τοὺς ὅρκους ἠθέτησε καὶ τὸ
τεῖχος κατέσκαψε· καὶ οὕτως ὑπέστρεψε, καὶ τὸν ἀρχιερέα Ὀνίαν
ἐπαγόμενος, ὃς καὶ Μενέλαος ἐκαλεῖτο, ὡς πείσαντα τὸν πατέρα
αὐτοῦ τοὺς Ἰουδαίους βιάζεσθαι παραβῆναι τὰ ἔθη τὰ πάτρια, καὶ

6 ὁπλισμένον A. 10 ἔφθειρεν] ἔκτεινεν A. 13 τὸ ἱερόν A Iosephus, αὐτὴν PW. 18 εἰς τὴν πόλιν] εἰς αὐτὸ (τὸ ἱερὸν) Iosephus.

tollendi praesidii cupidus castellum fortiter oppugnabat. eo puer Antiochus nuntiato iratus ingentes copias contra Iudaeam et Hierosolyma ducit. cui Iudas obviam profectus ex propugnatoribus ad 600 occidit. Eleazarus vero cognomento Auran, Iudae frater, in altissimum elephantum regiis thoracibus armatum, ratus ei regem insidere, magno impetu invectus, belluae ventrem subiit, eiusque interfectae ruina oppressus et ipse interiit. Iudas autem viribus hostium visis Hierosolyma rediit, ad tolerandam obsidionem se paraturus. Antiocho igitur templum oppugnante, et defensoribus hostem strenue propulsantibus, ob commeatus inopiam multi diffugiebant. sed cum Lysias dux et Antiochus intellexissent Philippum, quem moriens Antiochus regni curatorem reliquerat, imperium sibi vindicare, iis condicionibus cum obsessis pepigerunt ut eis patriis legibus uti liceret. Antiochus vero in urbem receptus cum templum munitissimum esse vidisset, spreto iureiurando muros diruit, et sic reversus est, abducto etiam Onia pontifice, qui et Menelaus dicebatur, quippe qui patri suo cogendi Iudaeos ad patria instituta violanda auctor

D πολλῶν κακῶν γενόμενον αἴτιον. ὃν καὶ πέμψας εἰς Βέῤῥοιαν τῆς Συρίας διέφθειρεν, ἔτη δέκα τῆς ἀρχιερωσύνης κρατήσαντα, γεγονότα δὲ ἀσεβῆ. ἀρχιερεὺς δὲ γέγονεν Ἄλκιμος, ὃς καὶ Ἰωακεὶμ ἐκαλεῖτο. ὁ δ' Ἀντίοχος πολεμήσας πρὸς Φίλιππον καὶ χειρωσάμενος αὐτὸν ἔκτεινεν. ἰδὼν δὲ ὁ τοῦ ἀρχιερέως Σίμωνος τοῦ δικαίου υἱὸς Ὀνίας, ὃν παιδίον ὁ πατὴρ τελευτῶν, ὡς εἴρηται, καταλέλοιπεν, ὅτι τὴν ἀρχιερωσύνην Ἀλκίμῳ δέδωκεν ὁ Ἀντίοχος, μὴ τῷ γένει τῷ τῶν ἀρχιερέων προσήκοντι, φεύγει πρὸς P I 208 Πτολεμαῖον εἰς Αἴγυπτον· καὶ τιμηθεὶς λαμβάνει τόπον ἐν τῷ Ἡλιουπολίτῃ νομῷ, καὶ ἱερὸν ἐκεῖ ᾠκοδόμησε τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις παρεμφερές.

Δημήτριος δὲ φυγὼν ἐκ Ῥώμης ὁ Σελεύκου υἱός, καὶ καταντήσας τῆς Συρίας εἰς Τρίπολιν, τόν τε Ἀντίοχον καὶ τὸν Λυσίαν συλλαβὼν καὶ ἄμφω διέφθειρεν, ἐπὶ δύο ἐνιαυτοὺς τοῦ Ἀντιόχου βασιλεύσαντος. τούτῳ τῷ Δημητρίῳ ὁ ἀρχιερεὺς Ἄλκιμος προσελθών, καὶ τῶν Ἰουδαίων πολλοὶ φυγάδες καὶ πονηροί, κατηγόρουν Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου καὶ τοῦ ἔθνους παντὸς ὡς τοὺς αὐτοῦ φίλους ἀπεκτονότων. ὁ δὲ παροξυνθεὶς πέμπει Βακχίδην B αὐτῷ οἰκειότατον μετὰ μεγίστης δυνάμεως, ἐντειλάμενος αὐτῷ κτεῖναι καὶ τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. ὃς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφούς, ἐπὶ εἰρήνην αὐτοὺς καλῶν. οἱ δὲ οὐκ ἐπίστευσαν αὐτῷ. τινὲς δὲ

5 Σίμωνος τοῦ δικαίου om A. 8 τῶν ἀρχιερέων A Iosephus, ἀρχιερατικῷ PW. 9 ἡλιουπολίτου A. 18 ἀπεκταινόντων A. 21 ἀνελθὼν A.

fuisset multisque malis causam praebuisset. quem Berrhoeam missum denique sustulit, hominem impium, cum annos decem sacerdotio functus esset. pontificem vero designavit Alcimum, qui et Ioachimus dicebatur. Philippum quoque superatum et captum occidit. caeterum Onias Simonis iusti filius, quem pater moriens, ut dictum est, puerum reliquerat, cum Antiochus pontificatum Alcimo a familia pontificum alieno dedisset, in Aegyptum confugit, atque a Ptolemaeo honorifice susceptus, loco in Heliopolitana praefectura capto, templum instar Hierosolymitani condidit.

Demetrius porro Seleuci filius cum Roma in Syriae Tripolim profugisset, Antiochum et Lysiam comprehensos occidit secundo anno regni Antiochi. apud hunc Demetrium Alcimus pontifex et Iudaeorum exsules atque improbissimi quique Iudam Maccabaeum et totam gentem de interfectis regis amicis accusarunt. qua criminatione irritatus Bacchidem intimum amicum cum maximis copiis misit, mandavitque ut Iudam et suos occideret. is in Iudaeam profectus Iudam et fratres eius ad pacem provocavit. sed illis fidem ei non habentibus quidam plebeii homines

τῶν τοῦ δήμου λαβόντες ὅρκους παρὰ Βακχίδου προσῆλθον αὐτῷ· ὃς τῶν ὅρκων καταφρονήσας ἑξήκοντα τούτων ἀπέκτεινε καὶ οὕτω τῶν λοιπῶν τὴν ὁρμὴν τοῦ αὐτῷ προσιέναι ἀνέκοψε. τοῖς δ' ἐν τῇ χώρᾳ πᾶσι προσέταξεν ὑπακούειν τοῦ ἀρχιερέως Ἀλκίμου. καὶ ταῦτα διαπραξάμενος εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανῆλθε. Ἄλκιμος δὲ πρὸς χάριν ὁμιλῶν ἑκάστῳ, καὶ πάντας ὑποποιούμενος, ταχὺ πολλὴν συνέλεξε δύναμιν, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῶν φυγάδων ἦσαν καὶ ἀσεβῶν, δι' ὧν τοὺς τὰ Ἰούδα φρονοῦντας ἐκτίννυε· καὶ Ἰούδας δ' C ἑτέρωθεν τοὺς τὰ Ἀλκίμου πράττοντας διέφθειρεν· ὁ δὲ τὸν Δημήτριον κατὰ τοῦ Ἰούδα ἠρέθιζε. πέμπει τοίνυν αὖθις ὁ βασιλεὺς Νικάνωρα μετὰ μεγίστης χειρός, ἐντειλάμενος τοῦ ἔθνους μὴ φείσασθαι. κἀκεῖνος ἀπελθὼν δόλῳ κατασχεῖν ἐπεχείρησε τὸν Ἰούδαν, καὶ πρὸς εἰρήνην προεκαλεῖτο αὐτόν· ὁ δὲ πίστεις δοὺς καὶ λαβὼν τὸν Νικάνωρα μετὰ τῆς δυνάμεως εἰσεδέξατο. καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ὁ Νικάνωρ καὶ προσομιλῶν σημεῖον τοῖς ἑαυτοῦ δέδωκε συλλαβεῖν τὸν Ἰούδαν. γνοὺς δὲ τὴν ἐπιβουλὴν ὁ ἀνὴρ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐκπηδήσας ἐξέφυγε. γνωσθείσης δὲ τῆς ἐνέδρας φανερὰν μάχην συνεκρότησεν ὁ Νικάνωρ, καὶ νενίκηκεν. D ἐντεῦθεν Ἰούδας εἰς τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀκρόπολιν κατέφυγε. Νινάνωρ δὲ ἠπείλησε τῷ λαῷ, εἰ μὴ παραδῴη αὐτῷ τὸν Ἰούδαν, καταβαλεῖν τὸν ναόν. ὁ δὲ Ἰούδας τοῖς μετ' αὐτοῦ χιλίοις οὖσι διαλεχθεὶς παρώρμησε σφᾶς εἰς ἀλκήν, καὶ συμβα-

4 πάσῃ A. 5 διαταξάμενος A. 9 διέφθειρε πράττοντας A. 11 sq. Νικάνωρα et Νικάνωρος] sic libri. 14 τῆς om A. 17 Ἰουδαίους] ἰδίους Iosephus. 20 κατέφευγε A.

iureiurando accepto ad illum transfugerunt: qui spreta religione sexaginta eorum interfectis caeteros a transfugio deterruit; et iis qui regionem incolebant Alcimo pontifici parere iussis Antiochiam rediit. Alcimus vero singulos blande alloquendo et omnibus sibi conciliatis celeriter magnum exercitum exsulum maiori ex parte et impiorum hominum contraxit, quibus ad Iudae studiosos trucidandos utebatur. quod exemplum cum Iudas in adversam factionem retorqueret, Alcimus Demetrium perpulit ut Nicanorem cum ingentibus copiis contra Iudam mitteret, mandaretque ne genti parceret. is in Iudaeam profectus Iudam per speciem pacificationis dolo capere instituit. a quo fide data acceptaque cum copiis in urbem receptus inter salutandum et colloquendum signum dat suis ut virum comprehendant. at ille insidiis animadversis ad Iudaeos prosiliens effugit. Nicanor igitur eo conatu frustratus iam aperto Marte rem gerens superior factus, Iuda in arcem Hierosolymitanam compulso, minatur populo, ni illum dedant, se templum eversurum. Iudas vero suos mile viros ad rem fortiter gerendam cohortatus impetum in hostes

λων τοῖς πολεμίοις ἐνίκησε, πολλῶν πεσόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ Νικάνορος· οἱ δὲ λοιποὶ ἔφευγον, καὶ πάντες ἐφθάρησαν καταλαμβανόμενοι. καὶ οὕτω πρὸς ὀλίγον Ἰουδαῖοι ἐκ τῶν πολέμων ἀνεπαύσαντο.

W I 149 22. Τοῦ δὲ ἀρχιερέως Ἀλκίμου τοῦ καὶ Ἰωακεὶμ θεηλάτῳ βληθέντος πληγῇ καὶ οὕτω τὴν ζωὴν ἀπορρήξαντος μετὰ ἔτη τέσσαρα τοῦ ἀρχιερατεῦσαι, τῷ Ἰούδᾳ τὴν ἀρχιερωσύνην
P I 209 ἀπένειμεν ὁ λαός. ἀκούσας δὲ ὁ Ἰούδας μέγα δύνασθαι τοὺς Ῥωμαίους, καὶ χειρώσασθαι Γαλάτας καὶ Ἴβηρας καὶ Καρχηδονίους καὶ Λίβυας καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ τοὺς βασιλεῖς Περσέα καὶ Φίλιππον καὶ Ἀντίοχον, ἔπεμψε φιλίαν αἰτῶν, καὶ Δημητρίῳ γράψαι ἠξίου μὴ πολεμεῖν Ἰουδαίοις. ἡ δὲ σύγκλητος καὶ φιλίαν ὡμολόγησε καὶ συμμαχεῖν Ἰουδαίοις κατένευσε. Δημήτριος δὲ τὸν θάνατον μαθὼν τοῦ Νικάνορος καὶ τῆς στρατιᾶς τὴν ἀπώλειαν, πάλιν τὸν Βακχίδην ἀπέστειλεν. ὁ δὲ πρὸς τὸν Ἰούδαν ἠπείγετο, ἐστρατοπεδευκότα ἔν τινι κώμῃ μετὰ χιλίων.
B οἳ τὸ μετὰ Βακχίδου δείσαντες στράτευμα, συνεβούλευον αὐτῷ ἀναχωρεῖν καὶ σώζεσθαι. ὡς δ' ἐκεῖνος "μὴ τοῦτο" εἶπεν "ἴδοι γινόμενον ἥλιος, ὥστε με νῶτα δοῦναι τοῖς ἐναντίοις," πολλοὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἔφυγον. συμβαλὼν δὲ τῷ Βακχίδῃ μέχρι πολλοῦ ἀγχωμάλως ἐμάχετο, περὶ δέ γε δυσμὰς ἐπιβρίσας μετὰ τῶν εὐψυχοτάτων ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι, ὅπου καὶ ὁ Βακχίδης ἦν, τὴν φάλαγγα διασπᾷ καὶ ἐτρέψατο εἰς φυγήν. ἐπελθόντες δ' οἱ κατὰ

3 πολεμίων A. 7 ἀρχιεροσύνην PW. 8 alterum ὁ add A.

Fontes. *Cap.* 22. *Iosephi Ant.* 12 10 § 6—13 1 § 6.

facit, multos caedit et inter alios ipsum quoque Nicanorem: reliqui in fuga omnes cadunt. sic Iudaeis aliquantisper a bellis quies parta est.

22. Pontifice Alcimo sive Ioachimo ex plaga divinitus immissa post quartum sacerdotii annum mortuo populus Iudae pontificatum decrevit. qui cum audisset magnam esse Romanorum potentiam, eosque subegisse Galatas Hispanos Carthaginenses Libyam, totam Graeciam, et Perseum Philippum atque Antiochum reges, legatos societatis petendae causa misit, rogavitque ut Demetrio scriberent ne Iudaeis bellum inferret. ac Romani quidem et amicitiam et societatem Iudaeis promiserunt: Demetrius autem morte Nicanoris et internecione exercitus cognita denuo Bacchidem misit. qui cum ad Iudam properaret in quodam vico cum suis mile viris castra metatum, ii metu copiarum illius Iudae recedendi et salutis quaerendae auctores fuerunt. ipse vero dixit "absit ut sol videat me tergum dare hostibus." et quamvis multi e suis profugissent, tamen diu aequo Marte cum hoste certavit; et circa solis occasum cum audacissimis impetu in cornu dextrum facto, in quo et Bacchides erat, phalangem disiectam in fugam compulit. qui autem in si-

τὸ εὐώνυμον ἐκύκλωσαν τὸν Ἰούδαν. ὁ δὲ στὰς ἐμάχετο μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ πολλοὺς κτείνας τέλος καὶ αὐτὸς ἔπεσεν· οὗ πεσόντος οἱ σὺν αὐτῷ ἔφυγον. ἐπὶ τρίτον δ' ἔτος τῇ ἀρχιερωσύνῃ ἐμπρέψας, καὶ γενναῖος ἀνὴρ γεγονώς, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους πάντα καὶ δρᾶσαι καὶ παθεῖν ἕτοιμος γεγονώς, ἀπέθανε.

Θανόντος δ' ἐκείνου, τοῖς ἀσεβήσασι τῶν Ἰουδαίων καὶ παραβεβηκόσι τὰ πάτρια τὴν τῆς χώρας ἐπιμέλειαν ὁ Βακχίδης ἀνέθετο. οἱ δὲ παντοίως τοὺς ὁμοφύλους ἐκάκουν, καὶ τοὺς Ἰούδα ὁμόφρονας συλλαμβάνοντες τῷ Βακχίδῃ προσῆγον, καὶ ὃς αἰκίζων αὐτοὺς πρότερον εἶτα διέφθειρεν. οἱ δέ γε περίλοιποι τῶν ἑταίρων Ἰούδα Ἰωνάθην τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου πείσαντες τῶν Ἰουδαίων ἀποδεικνύουσι στρατηγόν. καὶ ὁ Βακχίδης ἀποκτεῖναι D δόλῳ τὸν Ἰωνάθην ἐζήτει· ὁ δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Σίμωνος καὶ τῶν ἑταίρων εἰς ἔρημον ἔφυγε. καὶ ἐπ' αὐτοὺς ὁ Βακχίδης ὡρμήκει· ὁ δ' Ἰωνάθης τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην πρὸς τοὺς Ναβαταίους Ἄραβας ἔπεμψεν (ἦσαν γὰρ φίλοι) παραθησόμενον αὐτοῖς τὴν ἀποσκευήν. ἀπιόντα δὲ τοῦτον οἱ Ἀμαραίου παῖδες λοχήσαντες κτείνουσι σὺν τοῖς ἑπομένοις, καὶ τὰ κομιζόμενα διηρπάκασι. Βακχίδης δὲ ἐν σαββάτῳ τῷ Ἰωνάθαν ἐπῆλθεν ὡς τάχα διὰ τὸν νόμον μὴ μαχουμένῳ. ὁ δὲ περὶ ψυχῶν εἶναι φήσας τὸν κίνδυνον, ἀντετάξατο, καὶ πολλοὺς ἀποκτείνας καὶ κατὰ Βακχί- P I 210

11 δέ γε] γοῦν A. 18 παρασκευὴν A. ἀμαραίου W, Ἀμαρείου P. 19 κομιζόμενα A, νομιζόμενα PW. 20 τῷ Ἰωνάθαν ἐπῆλθεν A, τῷ Ἰωνάθᾳ ἐπῆλθεν codex Ducangii, τὸν Ἰωνάθαν ἐζήτει καὶ ἐπῆλθεν αὐτῷ PW. 21 μαχουμένῳ A, μαχομένῳ PW Iosephus.

nistro cornu erant, Iudam circumvenerunt. qui dum pugnam cum suis ciet, multis caesis tandem et ipse cadit. post ducis interitum milites quoque fugerunt. obiit tertio pontificatus praeclare gesti anno, cum se virum fortem praestitisset, pro libertate patriae quidvis et facere et perpeti paratus.

Post illius interitum Iudaeis impiis et patriarum legum violatoribus Bacchides provinciae administrationem mandavit. qui populares suos variis modis afflixere, et Iudae amicos comprehensos ad Bacchidem adduxerunt; quos ille prius excruciatos necavit. sed cum reliquiae amicorum Iudae fratri eius Ionathae persuasissent ut Iudaeorum dux esse vellet, Bacchides insidias ei tetendit, et cum sociis in desertum profugum persequi maturavit. Ionathas vero fratrem Ioannem ad Nabataeos Arabes amicos, ut impedimenta illorum fidei crederet, misit: quem una cum comitibus Amaraei liberi in itinere sarcinis direptis per insidias occiderunt. Bacchides vero cum Ionatham sabbato invaderet, ratus propter festum non pugnaturum, deceptus est. nam cum salutem civium agi diceret, acie instructa, multis occisis, stricto esse impetum in Bac-

δου ὁρμήσας ὡς πλήξων αὐτόν, καὶ ἀποτυχών, εἰς τὸν ποταμὸν ἥλατο μετὰ τῶν ἑταίρων καὶ διενήξατο. καὶ ὁ Βακχίδης εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἄκραν ὑπέστρεψε, καὶ τῶν πρώτων τῆς Ἰουδαίας παῖδας ὁμήρους λαβὼν εἰς τὴν ἄκραν ἐνέκλεισεν. Ἰωνάθῃ δ' ἐμέλησε τὸν φόνον τιμωρῆσαι τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου. γάμον δὲ τῶν τοῦ Ἀμαραίου παίδων τελούντων, καὶ ἐκ πόλεως εἰς ἑτέραν τὸν νυμφίον καὶ τὴν νύμφην ἀγόντων μετὰ πολυτελοῦς προπομπῆς, ἐνεδρεύσας ἐκεῖνος ἐν ὄρει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιτίθεται τοῖς ἐν τῇ πομπῇ, καὶ διέφθειρεν ἅπαντας, καὶ ἃ ἔφερον διήρπασε ξύμπαντα. διῆγον δ' Ἰωνάθης καὶ Σίμων μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς εἰς τὰ ἕλη τοῦ ποταμοῦ. Βακχίδης δὲ φρουρὰν εἰς Ἰου- B δαίαν καταλιπὼν πρὸς τὸν Δημήτριον ἐπανῆλθεν. ἠρεμοῦντος δ' ἔκτοτε τοῦ ἔθνους ἐπ' ἔτη δύο, Ἰωνάθης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν σὺν ἀδείᾳ ἐν τῇ χώρᾳ διέτριβον. οἱ οὖν ἀσεβήσαντες Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν βασιλέα Δημήτριον πέμπουσι, δηλοῦντες ἀπόνως τὸν W I 150 Ἰωνάθην, εἰ πεμφθείη τις ἐπ' αὐτόν, συλληφθήσεσθαι. καὶ πέμπει τὸν Βακχίδην ὁ βασιλεύς. ὁ δὲ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν καὶ συλλαβέσθαι τὸν Ἰωνάθαν καίτοι σπουδάσας οὐχ οἷός τε ὤν, πεντήκοντα ἐκ τῶν περὶ Ἰωνάθαν τῷ βασιλεῖ τὴν ἀναφορὰν ποιησάντων τοὺς προκρίτους ὡς ψευσαμένους ἀπέκτεινεν. Ἰωνάθης δὲ καὶ Σίμων καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον ἀνεχώρησαν, ἔνθα πύργους οἰκοδομήσας προσέμενε. καὶ ὁ Βακχίδης ἐλθὼν C ἐπολιόρκει αὐτόν. Ἰωνάθης δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖ λιπὼν Σίμωνα,

5 δὲ] οὖν A. 9 διήρπασε A, διήρπαζε PW. 12 τὸν om A. 16 ἰωνάθαν A. 19 ἰωνάθου A. 22 πύργον A: Iosephus πύργους.

chidem fecit. sed cum aberrasset, cum suis sociis in amnem desiluit eumque tranavit. Bacchides in castellum Hierosolymitanum reversus principum Iudaeorum filios obsides sumptos in arce conclusit. Ionathas porro caedem fratris Ioannis ulturus, cum Amaraei filii nuptias celebrantes sponsum et sponsam cum sumptuoso comitatu ex urbe in urbem ducerent, insidiis in monte quodam collocatis omnes interficit et ea quae ferebant diripit. degebat autem cum fratre in fluminis paludibus. Bacchides autem relicto in Iudaea praesidio ad Demetrium est reversus. ab eo tempore populo ad biennium quiete concessa Ionathas et sui metus expertes in Iudaea versati sunt. qua de causa Iudaei desertores regi Demetrio significant, si quis contra Ionatham mittatur, hominem sine labore comprehensum iri. Bacchides igitur in Iudaeam missus cum omni adhibito studio eum capere non posset, quinquaginta selectos ex iis qui rem falso ad regem detulissent occidit. Ionathas vero cum Simone et sociis in turribus quas in deserto struxerat se tenebat. quas dum Bacchides oppugnat, fratre Simone in castello relicto Ionathas clam

αὐτὸς λάθρα ἐξελθὼν καὶ πολλοὺς ἐκ τῆς χώρας συναγαγὼν νύκτωρ τῷ Βακχίδῃ καὶ τῇ αὐτοῦ προσέβαλε στρατιᾷ. καὶ πολλοὺς μὲν αὐτὸς ἀνεῖλε, πολλοὺς δὲ καὶ ὁ Σίμων, ὑπεξελθὼν κἀκεῖνος ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἐμπρήσαντες καὶ τὰς πολιορκητικὰς μηχανάς. ἀθυμήσας δὲ διὰ ταῦτα ὁ Βακχίδης ἤθελεν ἀναζεῦξαι, ἐζήτει δ' αἰτίαν τῆς ἀναζυγῆς εὐπρεπῆ. καὶ ὁ Ἰωνάθης τοῦτο μαθὼν πρεσβεύεται περὶ φιλίας, ἵνα ἑκάτεροι ἀλλήλοις ἀντιδῶσιν οὓς εἶχον αἰχμαλώτους. δεξάμενος οὖν τὴν πρεσβείαν ὁ Βακχίδης σπένδεται. καὶ ὤμοσαν μηκέτι κατ' ἀλλήλων στρατεύειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἠλλάξαντο. καὶ ὁ μὲν Βακχίδης D ὑποστρέψας οὐκέτι κατὰ τῆς Ἰουδαίας ἐπῆλθεν, ὁ δὲ Ἰωνάθης ἀδείας τυχὼν τὰ τῶν ὁμοεθνῶν διίθυνε πράγματα ἐκόλαζέ τε τοὺς ἀσεβήσαντας.

23. Ἀλέξανδρος δὲ τοῦ Ἐπιφανοῦς Ἀντιόχου υἱὸς τὴν Πτολεμαΐδα ἐκ προδοσίας παρειληφὼς ἐτάραξε τὸν Δημήτριον, ὥστε καὶ τὰς δυνάμεις ἀθροίζειν καὶ πέμψαι πρὸς Ἰωνάθην περὶ εὐνοίας καὶ συμμαχίας. ἐπέτρεπέ τε αὐτῷ στράτευμα συνιστᾶν, καὶ οὓς ἐν τῇ ἄκρᾳ κατέκλεισεν ὁ Βακχίδης παῖδας ὡς ὁμηρεύοντας παρεχώρει ἀπολαβεῖν. δεξάμενος οὖν τὴν ἐπιστολὴν Ἰωνάθης τοῦ βασιλέως εἰς Ἱεροσόλυμα παραγέγονε, καὶ ταύτην εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ καὶ τῶν φυλάκων ἀνέγνω, καὶ τοὺς παῖδας P I 211 λαβὼν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκεν ἑκάστῳ τὸν ἴδιον, καὶ αὐτὸς ἐν Ἱεροσολύμοις διέτριβε καινίζων τὴν πόλιν καὶ τὰ τείχη αὐτῆς ἀνοικοδομῶν. γράφει δὲ καὶ Ἀλέξανδρος

Fontes. *Cap.* 23. *Iosephi Ant.* 13 2 § 1 — 4 § 8.

egreditur; et multis ex agro conductis noctu in hostes impetum facit; ac multos ipse, multos Simon caedit, clam et ipse castello egressus, obsidionalibus machinis incensis. ea clade Bacchidem maestum recedendi causam honestam quaerere cum intellexisset Ionathas, per legatos illius amicitiam petit. quam cum Bacchides ea condicione accepisset ut captivis utrinque redditis iureiurando affirmarent neutrum alteri deinceps arma illaturum, digressus non amplius Iudaeos invasit. Ionathas vero popularium rem publicam securus administravit ac supplicium de impiis sumpsit.

23. Caeterum Alexander Antiochi Epiphanis filius Ptolemaide per proditionem occupata Demetrium perturbavit, ut copias contraheret et Ionathae amicitiam societatemque expeteret, potestate data exercitus conscribendi et pueros obsides a Bacchide in castello conclusos recipiendi. Ionathas igitur Hierosolyma profectus, regis epistola populo et militibus praesidiariis audientibus recitata, pueros ex arce receptos parentibus restituit, atque urbem renovat, moenia instaurat. Alexandro

Ἰωνάθῃ, εἰς συμμαχίαν καλῶν αὐτὸν καὶ φίλον ποιούμενος καὶ τὴν
ἀρχιερωσύνην αὐτῷ παρασχὼν καὶ δῶρα πεπομφώς. ὁ δὲ δεξά-
μενος τὴν ἐπιστολὴν τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν περιβάλλεται κατὰ
τὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτήν, τεσσάρων ἐκμετρηθέντων ἐνιαυτῶν
ἐξότου τέθνηκεν Ἰούδας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, δύναμίν τε συνήγαγε
καὶ ὅπλα ἡτοίμασε. συμμίξας δὲ τῷ Δημητρίῳ Ἀλέξανδρος νικᾷ,
τοῦ Δημητρίου εἰς τέλμα βαθὺ ἐμπεσόντος μετὰ τοῦ ἵππου καὶ
B δυσεκπόρευτον, ἔνθα περιστάντων τῶν πολεμίων αὐτὸν κατατρω-
θεὶς ἔπεσε, πολλοὺς καὶ αὐτὸς ἀνελών. ἔτη δὲ ἐβασίλευσεν
ἕνδεκα.

Τὴν δὲ τῆς Συρίας παραλαβὼν βασιλείαν Ἀλέξανδρος τὴν
τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος θυγατέρα Κλεοπάτραν ἑαυτῷ
εἰς γυναῖκα μνηστεύεται. καὶ τῶν γάμων τελουμένων ἔγραψεν
Ἰωνάθῃ εἰς Πτολεμαΐδα παραγενέσθαι. ἀφικόμενος δ' ἐτιμήθη
καὶ παρὰ Πτολεμαίου καὶ παρὰ Ἀλεξάνδρου. Δημητρίου δὲ
τοῦ υἱοῦ τοῦ τελευτήσαντος Δημητρίου καταπλεύσαντος ἐκ Κρή-
της εἰς Κιλικίαν μετὰ βαρείας δυνάμεως, ἐναγώνιος ἦν ὁ Ἀλέ-
ξανδρος, καὶ ὁ μὲν εἰς Ἀντιόχειαν ἔσπευσεν ἀσφαλισόμενος τὰ ἐκεῖ,
τῆς δὲ Συρίας ἐπίτροπον Ἀπολλώνιον τὸν Δάον κατέλιπεν. ὃς
C πρὸς Ἰωνάθην στείλας, ἄδικον ἔλεγεν εἶναι μόνον αὐτὸν μὴ ὑπεί-
κειν τῷ βασιλεῖ, καὶ πρὸς μάχην προεκαλεῖτο αὐτόν, καὶ εἰς
ἀνανδρίαν τὸ ἔθνος ὠνείδιζε. τούτοις παροξυνθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς
συνάπτει πρὸς Ἀπολλώνιον πόλεμον, καὶ νικᾷ καὶ πολλοὺς τῶν
ἐναντίων ἀναιρεῖ καὶ πόλεις τῆς Συρίας αἱρεῖ, καὶ μετὰ λείας πολ-

8 αὐτῷ A. 14 εἰς AW Iosephus, πρὸς P. 15 prius καὶ add A. alterum παρὰ A, παρὰ τοῦ PW. 17 δυνάμεως AW, χειρὸς P.

quoque societatem eius expetente et amicitiam suam cum pontificatu, muneribus missis, offerente, pontificia stola in festo tabernaculorum, quarto post Iudae fratris interitum anno, induta, milites et arma parat. Alexander vero Demetrium acie vincit: nam is in palustrem locum cum equo illapsus, unde emergere haud facile poterat, ab hostibus circumventus et vulneribus confectus, multis prius interfectis, anno regni undecimo interiit.

Regno Syriae potitus Alexander Cleopatram Ptolemaei Philometoris filiam ducit, Ionatha etiam ad nuptias invitato. qui cum Ptolemaidem venisset, tam a Ptolemaeo quam ab Alexandro honorifice est exceptus. Demetrio porro defuncti Demetrii filio cum ingentibus copiis ex Creta in Ciliciam profecto Alexander sollicitus Antiochiam properat ad loca illa in tuto collocanda, Syria Apollonio Dao mandata. qui cum Ionatha expostulans quod solus regi non pareret, obiecta ignavia ad pugnam eum provocavit. iis verbis commotus pontifex praelium cum Apollonio committit, et multis hostium caesis atque urbibus Syriae captis cum la-

λῆς ἀναζεύγνυσιν εἰς Ἱεροσόλυμα. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ταῦτα μαθὼν πέμπει πρὸς Ἰωνάθην, χαίρειν λέγων ἐπὶ τῇ ἥττῃ Ἀπολλωνίου, ὡς παρὰ γνώμην αὐτοῦ μαχεσαμένου αὐτῷ φίλῳ καὶ συμμάχῳ ὄντι. ὅ γε μὴν Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ πρὸς συμμαχίαν ἀπιὼν Ἀλεξάνδρου σὺν δυνάμει ναυτικῇ καὶ πεζῇ, καὶ εἰς Πτολεμαΐδα γενόμενος, μικροῦ ἂν ἐκινδύνευσε, τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτῷ διά τινος τῶν φίλων Ἀμμωνίου ἐπιβουλεύσαντος. διαδρὰς D W I 151 δὲ τὴν ἐπιβουλήν, ᾔτει πρὸς κόλασιν τὸν Ἀμμώνιον· οὐκ ἐξεδίδου δὲ αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος. ὅθεν γνοὺς ὁ Πτολεμαῖος συνίστορα τῆς ἐπιβουλῆς τὸν Ἀλέξανδρον, τῆς τε συμμαχίας ἀπέσχετο καὶ τὴν ἀγχιστείαν διέλυσε. τὴν γὰρ θυγατέρα ἀποσπάσας αὐτοῦ διαπέμπεται πρὸς Δημήτριον, συμμαχήσειν αὐτῷ ὑπισχνούμενος καὶ συζεῦξαι τὴν θυγατέρα καὶ εἰς τὴν πατρῴαν βασιλείαν ἐγκαθιδρῦσαι. καὶ ὁ Δημήτριος ἀσμένως τὸν γάμον καὶ τὴν συμμαχίαν προσίεται. Πτολεμαίῳ δὲ σπούδασμα ἦν πεῖσαι τοὺς Ἀντιοχεῖς δέξασθαι τὸν Δημήτριον, καὶ ἤνυσε ῥαδίως τὸ σπουδαζόμενον, τῶν Ἀντιοχέων μισούντων τὸν Ἀλέξανδρον διά τε τὸν πατέρα αὐτοῦ παρανομήσαντα εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ τὸν Ἀμμώνιον· οἳ ταχέως αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐξέβαλον. καὶ ὁ μὲν ἐκβληθεὶς ἐκεῖθεν εἰς Κιλικίαν ἧκεν, οἱ δ' Ἀντιοχεῖς τὸν Πτολεμαῖον ἀνέδειξαν βασι- P I 212 λέα, καὶ δύο περιθέσθαι ἠνάγκασαν διαδήματα, ἅτε δὴ τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντα. ὁ δὲ λογίσασθαι τὰ μέλλοντα οἷός τε ὢν διὰ σύνεσιν, ἵνα μὴ δόξῃ τοῖς Ῥωμαίοις ἤδη μέγα

2 ἰωνάθαν A. 5 σὺν om A. 11 τὴν γὰρ] καὶ τὴν A. 20 βασιλέα τὸν πτολ. ἀνέδ. A. 21 παραθέσθαι codex Colberteus. δὴ om A.

culenta praeda victor Hierosolyma revertitur. quo cognito Alexander Ionathae nuntiari iubet se gaudere clade Apollonii, qui contra suam sententiam ei amico et socio arma intulerit. sed Ptolemaeus Philometor Alexandro classe et pedestribus copiis opem ferens, Ptolemaide insidiis generi, quas per Ammonium e suis amicis quendam struxerat, paene interisset. quibus evitatis dedi sibi postulavit Ammonium. quod Alexandro detrectante, eum insidiarum fuisse conscium iudicans et belli societate abstinuit et affinitatem diremit, et filiam ab eo avulsam et auxilia Demetrio per legatos pollicetur. quarum condicionum utramque illo alacriter amplexo, Antiochenis persuadere conatus est ut Demetrium reciperent; idque ob Alexandri odium propter paternas iniurias et Ammonium facile impetratum. illo igitur eiecto atque in Ciliciam profecto Antiocheni Ptolemaeum regem declararunt, et bina diademata, ut et Aegypti et Syriae regem, gestare coegerunt. at ille ut homo prudens futura considerans, ne Romanorum odia, quorum opes magnae essent, suscipe-

δυναμένοις ἐπίφθονος, πείθει τοὺς Ἀντιοχεῖς δέξασθαι τὸν Δημήτριον. τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Συρίας ἐπιόντος σὺν πολλῇ στρατιᾷ καὶ τὴν τῶν Ἀντιοχέων χώραν δῃώσαντος, ὁ Πτολεμαῖος σὺν Δημητρίῳ, ἤδη αὐτῷ τὴν θυγατέρα γαμικῶς ἁρμοσάμενος, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτόν. καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἡττηθεὶς εἰς Ἀραβίαν προσπέφευγεν, ὁ δέ γε Πτολεμαῖος ἐκ τοῦ ἵππου ἐκ-
B πεπτωκὼς δι' ἐλέφαντος βοὴν ταραχθέντος καὶ ἀποσεισαμένου αὐτόν, πολλὰ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐδέξατο τραύματα τῶν πολεμίων περιστάντων αὐτόν, μόλις δ' ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων ἐξαρπασθεὶς ἐφ' ἡμέρας ἔκειτο τέσσαρας, μήτε συνιεὶς μήτε μέντοι φθεγγόμενος. ἀνενεγκὼν δὲ τῇ πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν, καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου δεξάμενος κεφαλὴν παρὰ τοῦ τῶν Ἀράβων δυνάστου πεμφθεῖσαν αὐτῷ, καὶ ἡδυνθεὶς ἐπὶ τῇ ἐκείνου φθορᾷ, καὶ αὐτὸς μετὰ μικρὸν ἐτελεύτησε.

24. Παραλαβὼν δὲ τὴν τῆς Ἀσίας βασιλείαν Δημήτριος ὁ Νικάνωρ μετὰ Ἀλέξανδρον ἔτη βασιλεύσαντα πέντε, ἤρξατο διαφθείρειν τὸ τοῦ Πτολεμαίου στρατιωτικόν, τῆς τε συμμαχίας
C καὶ συγγενείας ἀμνημονήσας. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται τὴν πεῖραν ἐκείνου διακρουσάμενοι εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀνεχώρησαν, τῶν δ' ἐλεφάντων ἐκράτησεν. Ἰωνάθης δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἐπολιόρκει τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀκρόπολιν, ἔχουσαν ἔνδον Μακεδόνας φρουροὺς καὶ τῶν ἀσεβησάντων Ἰουδαίων τινάς· ὧν τινες νυκτὸς ἐξελθόντες

1 post Δημήτριον A repetit illud (p. 379 v. 16) καὶ ἤνυσε ῥᾳδίως τὸ σπουδαζόμενον. 9 ἀναρπασθεὶς A. 10 μέντοι] μήν τι F. Haasius. 17 τῆς τε συγγενείας καὶ τῆς συμμαχίας A. 22 νυκτὸς om A.

Fontes. *Cap.* 24. *Iosephi Ant.* 13 4 § 9 — 6 § 6.

ret, Antiochenis persuadet ut Demetrium recipiant; et Alexandrum, Syriam cum ingenti exercitu invadentem et Antiochenum agrum urentem, Demetrio socio cui iam filiam desponderat, praelio commisso profligat. Alexander itaque victus in Arabiam confugit: Ptolemaeus, equo elephanti barritu perterrito excussus et ab hostibus circumdatus multa in capite vulnera accepit, et a satellitibus aegre ereptus quattuor dies sensu et sermone destitutus iacuit. quinto die nonnihil recreatus, et capite Alexandri accepto ab Arabiae dynasta misso, interitu inimici delectatus ipse quoque paulo post obiit.

24. Demetrius Nicanor Asia potitus cum post Alexandrum annos quinque regnasset, milites Ptolemaei corrumpere coepit, et societatis et affinitatis immemor. qui cum elusa illius calliditate Alexandriam redirent, elephantis ipse potitus est. Ionatha vero arcem Hierosolymitanam, in qua Macedonum et Iudaeorum desertorum praesidium erat, oppugnante,

τῷ Δημητρίῳ τὴν πολιορκίαν ἀπήγγειλαν. καὶ ὃς ἧκε σὺν δυνάμει πρὸς Ἰωνάθην, καὶ ἐν Πτολεμαΐδι γενόμενος γράφει αὐτῷ πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι. ὁ δὲ τὴν πολιορκίαν οὐκ ἔπαυσε, τοὺς ἱερεῖς δὲ καὶ τοὺς τοῦ λαοῦ πρεσβυτέρους παραλαβὼν καὶ χρήματα πολλὰ κομίζων ἧκε πρὸς τὸν Δημήτριον. καὶ τούτοις αὐτὸν θεραπεύσας ἐτιμήθη παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην ἐβεβαιώσατο.

Ὡς δὲ μή τινος ἐπικειμένου πολέμου τὸν μισθὸν τῶν στρατιωτῶν D ἠλάττωσεν ὁ Δημήτριος, κἀντεῦθεν ἦν αὐτοῖς μισητός, γνοὺς τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος Ἀλεξάνδρου τις στρατηγὸς Τρύφων ἐπικληθείς, πρὸς Μάλχον τὸν Ἄραβα παραγίνεται, καὶ τὸν παῖδα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀντίοχον τρεφόμενον παρ' αὐτῷ ἐζήτει, λέγων ἀποκαταστήσειν αὐτῷ τὴν πατρῴαν ἀρχήν· καὶ ὃς δίδωσι. Δημήτριος δὲ πρὸς Ἰωνάθην στείλας συμμαχίαν ἐζήτει, πολλὰς αὐτῷ ἐπαγγελλόμενος χάριτας. πέμπει τοίνυν αὐτῷ τρισχιλίους, δι' ὧν ἐπαναστάντας αὐτῷ τοὺς Ἀντιοχεῖς δι' ἀπέχθειαν, ἣν ἔτρεφον ὅτι κακῶς ἔπασχον ὑπ' αὐτοῦ, ἐτρέψατο, καὶ τὴν πόλιν ἐνέπρησε καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἔκτεινε, μέχρις ἐβιάσθησαν ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς αὐτῷ παραδοῦναι. ἡ μὲν οὖν στάσις οὕτως P I 213 ἐπαύθη, ὁ δὲ τοὺς Ἰουδαίους ἀνέπεμψε πρὸς Ἰωνάθην, αὐτοῖς μὲν δωρησάμενος, ἐκείνῳ δὲ χάριτας ὁμολογῶν. ὕστερον δὲ καὶ τὰς ὑποσχέσεις ἐψεύσατο, καὶ πόλεμον ἠπείλησεν αὐτῷ. καὶ W I 152 ἤγαγεν ἂν εἰς ἔργον τὰς ἀπειλάς, εἰ μὴ Τρύφων ἐκ τῆς Ἀρα-

10 γνοὺς δὲ τὸ A. 11 alterum τὸν AW, om P. 14 ἰωνάθην AW, Ἰωνάθαν P, hic et infra.

quidam noctu elapsi Demetrio obsidionem nuntiarunt. is cum exercitu Ptolemaidem profectus Ionatham per litteras ad se arcessit. ille vero non omissa obsidione, sacerdotibus et populi senioribus assumptis illataque magna pecunia Demetrium placat; a quo honos ei habitus est et pontificia dignitas confirmata.

Cum vero Demetrium rebus pacatis nullum bellum timentem ob imminuta stipendia militum odia suscepisse quidam ex Alexandri ducibus Tryphon cognovisset, a Malcho Arabe Alexandri filium Antiochum, qui ibi educabatur, aufert, quod ei paternum imperium se velle restituere diceret. Demetrius autem Ionathae societate multis pollicitationibus impetrata, ac tribus milibus militum ab eo acceptis, Antiochenos, qui ob acceptas iniurias succensentes seditionem moverant, in fugam vertit, urbem incendit, multos occidit; donec arma ponere et se illius fidei permittere sunt coacti. seditione hoc modo compressa Iudaeos donis affectos Hierosolyma remisit, Ionathae gratias egit. sed post adeo promissis non stetit ut et bellum ei minatus fuerit; idque re ipsa intulisset,

βίας εἰς τὴν Συρίαν ἐπανελθὼν τῷ Ἀντιόχῳ μειρακίῳ τότε τυγχάνοντι διάδημα περιέθετο, καὶ πόλεμον πρὸς τὸν Δημήτριον συνεκρότησε, προσχωρησάντων αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν ὅσοι διὰ τὴν μείωσιν τοῦ μισθώματος καταλελοίπασι τὸν Δημήτριον. B *ἐπικρατέστερος οὖν ὁ Τρύφων ἐν τῇ μάχῃ γενόμενος καὶ τὴν Ἀντιόχειαν λαμβάνει καὶ τοὺς ἐλέφαντας. ὁ δὲ Δημήτριος εἰς Κιλικίαν ἀπῆλθε, καὶ ὁ παῖς Ἀντίοχος εἰς συμμαχίαν τὸν Ἰωνάθην μετεκαλέσατο. ὁ δὲ φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος ὡμολόγει, καὶ πολεμήσειν τῷ Δημητρίῳ κατέθετο, καὶ ὥρμησε πρὸς ἔργον εὐθύς. καὶ πρῶτον πόλεις πολλὰς προσχωρῆσαι τῷ Ἀντιόχῳ πεποίηκεν ἀποστάσας τοῦ Δημητρίου, εἶτα τὸν ἀδελφὸν Σίμωνα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καταλιπὼν κατὰ τῶν τοῦ Δημητρίου ἐχώρησε στρατηγῶν. καὶ ὁ Σίμων Βέσουρα ἐπολιόρκει τῆς Ἰουδαίας χωρίον ὑπὸ τῶν τοῦ Δημητρίου κατεχόμενον, οἳ τῇ πολιορκίᾳ στενοχωρηθέντες,* C *πίστεις λαβόντες ἐξέλιπον τὸ χωρίον· καὶ φρουρὰν ἰδίαν ὁ Σίμων κατέστησεν ἐν αὐτῷ. Ἰωνάθης δὲ τοῖς στρατηγοῖς συμμίξας τοῦ Δημητρίου εἰς φυγήν τε αὐτοὺς τρέπεται καὶ περὶ δισχιλίους ἀνελὼν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ εἰς Ῥώμην πρεσβείαν ἐποιήσατο, τὴν προτέραν φιλίαν ἣν πρὸς τὸ ἔθνος εἶχον ἀνανεώσασθαι. οἱ δὲ τῆς βουλῆς τὰ πρότερον ἐψηφισμένα καὶ αὖθις ἐκύρωσαν. ἐπανερχόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ἀφίκοντο, καὶ τοῦτο ἐντεταλμένον ἔχοντες παρὰ τοῦ Ἰωνάθου. καὶ οἱ Σπαρτιᾶται δὲ τοὺς πρεσβευτὰς φιλοφρόνως προσήκαντο, καὶ ψήφισμα περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας πρὸς Ἰουδαίους ἔθεντο.*

11 τὸν AW, om P. 13 βέσουγα A, Βεθσούραν Iosephus. 16 ἰωνάθης AW, Ἰωνάθας P. 20 πρότερα A. 22 ἰωνάθη A. 23 φιλοφρόνως τοὺς πρεσβευτὰς A.

nisi Tryphon ex Arabia in Syriam reversus Antiochum tum adolescentulum diademate ornasset ac Demetrio bellum intulisset, acceptis iis militibus qui ob stipendiorum imminutionem illum reliquerant. is Tryphon praelio victor cum Antiochiam et elephantos cepisset, Demetrius in Ciliciam abit. Ionathas vero ab Antiocho puero ad belli societatem arcessitus, ei se et socium et amicum fore et Demetrio bellum illaturum pollicetur. et rem statim aggressus effecit ut multae urbes Syriacae a Demetrio ad illum deficerent. deinde Simone fratre in Iudaea relicto contra Demetrii duces est profectus. Simon quoque Besura Iudaeae oppidum, in quo Demetrii praesidium erat, in eas angustias obsidione compulit ut fide accepta milites discederent, et suum illi praesidium imposuit. Ionathas vero, Demetrii ducibus profligatis et ad duo milia hostium caesis, Hierosolyma reversus legatos Romam misit ad pristinam amicitiam renovandam. qui prioribus decretis a senatu confirmatis in reditu Spartam venerunt (nam id quoque mandarat Ionathas) et a Spartanis amanter excepti sunt, Iudaeis amicitia et societate promissa.

τοῦ Δημητρίου μέντοι οἱ στρατηγοὶ τὴν ἧτταν ἀναμαχέσασθαι σπεύδοντες μετὰ δυνάμεως πλείονος ἦλθον κατὰ τοῦ Ἰωνάθου. ὁ δὲ αὐτοῖς ὀξέως ἀπήντησεν. ἀποδειλιάσαντες δὲ πρὸς φανερὰν μάχην ἀντικαταστῆναι αὐτῷ, νυκτὸς ἔφυγον. μεθ' ἡμέραν δὲ γνοὺς τὴν φυγὴν Ἰωνάθης, ἐπεδίωξε μέν, οὐ κατέλαβε δέ· ἀλλ' εἰς Ἀραβίαν ἐλθὼν καὶ τοῖς Ναβατηνοῖς ἐπελθὼν καὶ λείαν ἐκεῖθεν ἀπελάσας πολλὴν καὶ αἰχμαλώτους λαβὼν ἐπανῆλθε. συναγαγὼν δὲ τὸν λαὸν συνεβούλευε τὰ τείχη τῶν Ἱεροσολύμων ἀνακαινίσαι καὶ ἀνορθῶσαι ὅσον τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ καθῄρητο. καὶ ἀρεσάσης πᾶσι τῆς συμβουλῆς, αὐτὸς μὲν ἔργου εἴχετο, τὸν δὲ ἀδελφὸν Σίμωνα ἔπεμψε τὴν χώραν ἀσφαλισόμενον. D

Ὁ δέ γε Δημήτριος εἰς Μεσοποταμίαν ἧκεν ὡς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὰς ἄνω σατραπίας παραληψόμενος. οἱ γὰρ ταύτας κατοικοῦντες Ἕλληνες καὶ Μακεδόνες παραδώσειν ἑαυτοὺς αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο καὶ συγκαταπολεμήσειν Ἀρσάκην τὸν Πάρθων βασιλέα. καὶ ἐδέξαντο τοίνυν αὐτόν. καὶ τῷ Ἀρσάκῃ συμβαλὼν τὴν ἅπασαν ἀπέβαλε στρατιὰν καὶ αὐτὸς ἐλήφθη. Τρύφων δὲ γνοὺς τοιαῦτα τὰ περὶ τὸν Δημήτριον, ἐπεβούλευεν Ἀντιόχῳ, ἀποκτεῖναι αὐτὸν μελετῶν καὶ τὴν ἀρχὴν σφετερίσασθαι. ἐδεδοίκει μέντοι τὸν Ἰωνάθην, ὄντα φίλον τῷ Ἀντιόχῳ. καὶ ἔσπευδεν αὐτὸν πρῶτον ἀπάτῃ ἑλεῖν, καὶ οὕτως ἐπιχειρῆσαι τοῖς κατὰ τὸν Ἀντίοχον. διὸ καὶ εἰς Σκυθόπολιν ἄπεισιν, ἔνθα καὶ Ἰωνάθης P I 214

3 ante αὐτοῖς PW add αὖθις, om A Iosephus. 7 καὶ om A. 11 εἴχετο A, ἔχετο PW. 19 ταῦτα A. 22 ἑλεῖν, καὶ] ἑλὼν A. 23 ἰωνάθης AW, Ἰωνάθα P.

Demetrii duces acceptam cladem resarcire cupientes maiores copias contra Ionatham eduxerunt: qui cum repente eis occurrisset, non ausi aperto Marte cum eo congredi noctu fugerunt. quos cum fuga cognita interdiu persequens non adeptus esset, ex Arabia Nabataeorum magna praeda et multis captivis abductis recedit, ac populo convocato suadet ut urbis moenia renovent et ruinas murorum templi restituant. eo consilio omnibus probato ipse ei operi intentus Simonem fratrem ablegat ut regionem in tuto collocet.

Demetrius in Mesopotamiam profectus ut Babylonem et superiores satrapias acciperet, ab incolis Graecis et Macedonibus deditionem et operam ad debellandum Arsacem Parthorum regem pollicentibus susceptus, praelio cum Parthis commisso, omnibus copiis amissis ipse capitur. eo Demetrii casu cognito Tryphon cupiditate regni occupandi vitae Antiochi insidiatur. sed quia Ionathae amicitiam cum rege formidabat, eo prius per dolum capto, tum demum invadere Antiochum in animo habebat. itaque Scythopolin abit, ubi Ionatham cum quadraginta belli-

αὐτῷ σὺν τέσσαρσι μυριάσι μαχίμων ἀπήντησεν. ὁ δὲ ὑπούλως B αὐτὸν ὑπέρχεται, δώροις τε καὶ τιμαῖς δεξιούμενος, πᾶσαν θέλων ὑπόνοιαν ἐξελεῖν, ἵν' αὐτὸν ἀφύλακτον λήψοιτο. καὶ συνεβούλευε τὴν μὲν στρατιὰν ἀπολῦσαι, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγων εἰς Πτολεμαΐδα συναφικέσθαι αὐτῷ, τὴν πόλιν παραληψόμενος καὶ W I 153 πάντα τὰ ἐκεῖ ὀχυρώματα. καὶ Ἰωνάθης μηδὲν ὑποτοπήσας τὸ στράτευμα ἔστρεψε, χιλίους δ' ἔχων μόνους ἀπῄει. εἰς δὲ Πτολεμαΐδα κατακλεισθεὶς αὐτὸς μὲν ζωγρεῖται, οἱ δὲ σὺν αὐτῷ διαφθείρονται. ἅπερ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις μαθόντες εἰς δέος ἐνέπεσον διὰ τὰ πέριξ ἔθνη, ἃ γνόντα τὴν Ἰωνάθου σύλληψιν κατὰ τῶν Ἰουδαίων κεκίνηντο. Σίμων δὲ τῷ πλήθει ὡμιληκὼς καὶ παραθαρρύνας αὐτὸ ἡγεμὼν ὑπ' αὐτοῦ αἱρεῖται, καὶ συναθροίσας C τὸ μάχιμον τοῦ λαοῦ, τῶν τειχῶν ἐπεμελεῖτο τῆς πόλεως, καὶ παντὸς τοῦ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πραγμάτων ἐφρόντιζεν. ὁ μέντοι Τρύφων εἰς Ἰουδαίαν ἀφίκετο, καὶ τὸν Ἰωνάθην δέσμιον ἄγων. καὶ ὁ Σίμων αὐτῷ σὺν δυνάμει ἀπήντησεν· ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔπεμψε δηλῶν ἑκατὸν ἀργυρίου τάλαντα δοῦναι καὶ δύο τῶν Ἰωνάθου παίδων ὁμήρους, εἰ βούλεται λυθῆναι τὸν ἀδελφόν. ὁ Σίμων δὲ συνῆκε μὲν τὴν κακουργίαν τοῦ Τρύφωνος, ἵνα δὲ μὴ αἰτίαν σχοίη ὡς μὴ θέλων σῶσαι τὸν ἀδελφόν, καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε καὶ τοὺς παῖδας. ἃ λαβὼν ὁ Τρύφων οὐκ ἐτήρησε τὰς συνθήκας, ἀλλὰ μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀνῄει πρὸς τὰ Ἱεροσό- D λυμα. παρωμάρτει δὲ καὶ ὁ Σίμων, ἀεὶ ἐναντίον καταστρατο-

4 ὀλίγων A, ὀλίγου PW. 6 Ἰωνάθης AW, Ἰωνάθας P. 11 κεκίνητο A. 16 ὁ prius om A. 21 ὁ om A. ἐτήρησε A Iosephus, ἐφύλαξε PW.

cosorum milibus obviam egressum fraude circumvenit, muneribus et honoribus conciliatum, ut omni suspicione adempta incautum opprimeret. suadet igitur ut exercitum missum faciat seque cum paucis Ptolemaidem comitetur ad urbem et omnia circumiacentia castella accipienda. Ionathas nihil mali suspicatus exercitum dimittit, ac mile duntaxat viris retentis Ptolemaide conclusus capitur: comites eius occiduntur. quae Hierosolymis nuntiata populo terrorem incusserunt ob gentes finitimas Ionatha capto contra Iudaeos tumultuantes. sed Simon oratione habita populum confirmat; ab eoque dux electus, militiae idoneis convocatis, moenibus urbis et omnibus quae ad securitatem pertinerent curatis, Tryphoni Ionatham captivum in Iudaeam adducenti cum exercitu occurrit; eique centum argenti talenta et duos Ionathae filios obsides postulanti si fratrem solvi vellet, etsi hominis improbitatem intelligebat, tamen, ne sibi fratris salus neglecta crimini daretur, et pecuniam et pueros misit. quibus acceptis Tryphon pactis non stetit, sed cum exercitu Hierosolyma contendit, subsequente Simone et ex

πεδευόμενος. χιὼν δὲ πολλὴ πεσοῦσα διεκώλυσεν αὐτῷ τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα ἄφιξιν· καὶ εἰς Συρίαν ἐτράπετο, καὶ ἀπιὼν τὸν Ἰωνάθην ἀπέκτεινε.

Σίμων δέ, θανόντος τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωνάθου μετὰ τετραετίαν τῆς ἀρχιερωσύνης, αὐτὸς ἀρχιερεὺς ὑπὸ τοῦ πλήθους προὐβέβλητο, καὶ οὐκέτι φόρους τοῖς Μακεδόσι παρέσχετο. εὐτύχησε δὲ τὸ ἔθνος ἐπ' αὐτοῦ σφόδρα, καὶ τῶν τε περιοίκων ἐθνῶν ἐκυρίευσαν, καὶ πολλὰς τῶν πόλεων κατεστρέψαντο, ἵνα μὴ εἶεν τοῖς ἐχθροῖς ὁρμητήρια. καὶ τὸ ὄρος ἐφ' οὗ ἡ ἀκρόπολις ᾠκοδόμητο, λίαν ὂν ὑψηλόν, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐνδελεχῶς πονοῦντες P I 215 εἰς πεδιάδα μετήνεγκαν, ὡς ἂν εἴη τὸ ἱερὸν ὑπερκείμενον.

LIBER QUINTUS.

1. Ὁ δέ γε Τρύφων τὸν Ἀντίοχον, ὃς καὶ θεὸς ἐπεκλήθη, τέσσαρα βασιλεύσαντα ἔτη διέφθειρεν, ἐπιτροπεύων αὐτοῦ. καὶ τὸν μὲν ὡς ἀποθάνοι διήγγελλε, τοῖς δὲ στρατιώταις ἐπηγγέλλετο χρήματα εἰ αὐτὸν βασιλεύσουσιν. οἳ κερδῆσαι πολλὰ ἠλπικότες εἵλοντο αὐτὸν ἄρχοντα. λαβὼν δὲ τὴν βασιλείαν ὁ Τρύφων ἀπεδύσατο τὴν ὑπόκρισιν· καὶ μισῆσαν αὐτὸν τὸ στρατιωτικὸν πρὸς Κλεοπάτραν ἀφίστατο τὴν τοῦ Δημητρίου γυναῖκα, ἐγκεκλεισμένην ἐν Σελευκείᾳ τυγχάνουσαν. ἁλωμένου δὲ Ἀντιόχου, ὃς

1 διεκώλυεν A. 4 τετραετίαν A, τριετίαν PW. 19 ἀλωμένου W.

Fontes. *Cap.* 1. *Iosephi Ant.* 13 7 et 8.

adverso castra locante. verum copia nivis impeditus in Syriam converso itinere Ionatham interfecit.

Fratre post quartum annum pontificatus mortuo Simon populi suffragiis pontifex declaratus Macedonibus tributa pensitare destitit. ac Iudaica gens sub eius principatu perquam fortunata fuit, et finitimis populis dominata multas urbes evertit ne hostium receptacula essent: montem altissimum, in quo arx aedificata fuerat, continenti triennii labore in planitiem redegit, ut templum emineret.

1. Tryphon autem Antiochum cognomento deum, cuius tutor erat, quarto regni anno interfecit, et eum esse mortuum vulgabat; et militibus pecuniam pollicebatur si se regem creassent. qui spe magni lucri impulsi voluntati eius satisfecerunt. sed Tryphon voti compos factus simulatione detecta militum animos a se alienavit, ut eo deserto ad Cleopatram Demetrii uxorem Seleuciae inclusam irent. quae Antio-

ἐκαλεῖτο σωτήρ, Δημητρίου δὲ ἦν ἀδελφός, καὶ ἐκκλειομένου
B πάντοθεν διὰ Τρύφωνα, πέμπει πρὸς αὐτὸν ἡ Κλεοπάτρα, καλοῦσα ἐπὶ γάμῳ καὶ βασιλείᾳ· ἐδεδίει γὰρ μὴ τὴν πόλιν οἱ Σελευκεῖς τῷ Τρύφωνι δώσουσι. γενόμενος οὖν ἐν τῇ Σελευκείᾳ ὁ Ἀντίοχος κατὰ τοῦ Τρύφωνος ὥρμησε, καὶ νικήσας αὐτὸν τῆς ἄνω Συρίας ἐξέβαλε, καὶ εἴς τι φρούριον καταφυγόντα ἐπολιόρκει, καὶ τὸν ἀρχιερέα Σίμωνα εἰς φιλίαν προεκαλεῖτο. ὁ δὲ ἐδέξατο τὴν πρόκλησιν, καὶ τοῖς πολιορκοῦσι τὸν Τρύφωνα τροφὰς ἐχορήγησε. φυγὼν δ' ἐκεῖθεν ὁ Τρύφων καὶ γενόμενος εἰς Ἀπάμειαν, πολιορκηθεὶς ἐλήφθη καὶ διεφθάρη, ἐπ' ἔτεσι βασιλεύσας τρισίν.

Ὁ Ἀντίοχος δὲ λήθην τῶν ὑπὸ Σίμωνος αὐτῷ γενομένων
C ποιησάμενος, στέλλει Κενδεβαῖον, τὴν Ἰουδαίαν πορθῆσαι καὶ τὸν Σίμωνα κατασχεῖν ἐντειλάμενος. Σίμων δὲ αὐτῷ ἀντικαταστὰς νικᾷ. καὶ εἰρηνικῶς τὸ λοιπὸν διήγαγε τῆς ζωῆς, ἄρξας τῆς Ἰουδαίας ἔτη ὀκτώ. τελευτᾷ δὲ παρὰ Πτολεμαίου τοῦ γαμβροῦ ἐπιβουλευθείς. καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Σίμωνος καὶ οἱ δύο παῖδες
W I 154 συλληφθέντες ἐδέθησαν, ὁ δὲ τρίτος Ἰωάννης διέφυγεν (ὃς καὶ Ὑρκανὸς ἐκαλεῖτο) καὶ προσεδέχθη παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν διὰ τὰς τοῦ πατρὸς εὐεργεσίας, ἀπωσαμένων ἐλθόντα τὸν Πτολεμαῖον.

Ἀπολαβὼν δὲ τὴν πάτριον ἱερωσύνην ὁ Ὑρκανὸς ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐστράτευσεν, εἰς ἔρυμά τι Δαγὼν λεγόμενον ὄντα.

1 ἐγκεκλεισμένου A. 6 καταφυγόντα φρούριον A. 7 προεκαλεῖτο AW, προσεκαλεῖτο P. 14 τὸν om A. 15 διῆγε A: Iosephus διήγαγε.

chum Soterem Demetrii fratrem, oberrantem et causa Tryphonis undique exclusum, spe nuptiarum et regni ad se arcessivit, verita ne Seleuciani urbem Tryphoni traderent. qui cum Seleuciam venisset contra Tryphonem proficiscitur, eumque victum et Syria superiore eiectum in castello quodam quo confugerat obsidet, Simone pontifice ad amicitiam suam invitato: quam ille amplexus cibaria militibus suppeditat. sed Tryphon eum inde Apameam profugisset, urbe expugnata captus occiditur, cum triennium regnasset.

Antiochus vero meritorum Simonis oblitus Cendebaeum ad vastandam Iudaeam et Simonem comprehendendum mittit: quo Simon devicto reliquum aetatis pacate exigit, cum Iudaeae annos octo praefuisset. periit autem insidiis Ptolemaei generi sui, uxore et duobus filiis in vincula coniectis: nam tertius Ioannes, qui etiam Hyrcanus vocabatur, effugerat. qui ob paterna beneficia ab Hierosolymitis receptus est, Ptolemaeo non admisso.

Paterno sacerdotio potitus Hyrcanus Ptolemaeo bellum intulit in castello Dagone agenti. et praevalebat quidem obsidione, sed miseri-

καὶ ἐκράτει μὲν τῇ πολιορκίᾳ, ἡττᾶτο δὲ τῷ πρὸς τὴν μητέρα D
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς οἴκτῳ· ὁ γὰρ Πτολεμαῖος ἀνάγων ἐπὶ τὸ
τεῖχος αὐτοὺς ἐξ ἀπόπτου ᾐκίζετο. ἡ μέντοι μήτηρ ἱκέτευε μὴ
μαλακίζεσθαι δι' αὐτήν. τριβομένης δ' οὕτω τῆς πολιορκίας
ἐνίσταται τὸ ἕβδομον ἔτος, καθ' ὃ εἴθισται τοῖς Ἰουδαίοις ἀργεῖν.
καὶ διὰ τοῦτο Πτολεμαῖος ἀνεθεὶς τοῦ πολέμου, κτείνει τὴν μη-
τέρα τοῦ Ὑρκανοῦ καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ φεύγει πρὸς Ζήνωνα
τὸν Κοτυλᾶν τὸν τῆς Φιλαδελφείας τύραννον. Ἀντίοχος δὲ χαλε- P I 216
παίνων τῷ Σίμωνι δι' ἃ πέπονθε, τῇ Ἰουδαίᾳ ἐπῆλθε, καὶ τὴν
χώραν καταδραμὼν ἐπολιόρκει τὸν Ὑρκανόν· καὶ πύργους ἀνε-
γείρας ὑψηλοτάτους κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως, ἐξ αὐτῶν
τῷ τείχει προσέβαλλεν. ἤνυε δ' οὐδὲν διά τε γενναιότητα τῶν
ἐντὸς καὶ διὰ ὀχυρότητα τῶν τειχῶν καὶ ὕδατος ἀφθονίαν ἐξ
ἐπομβρίας ἄρτι συμβᾶσαν. δείσας δὲ ὁ Ὑρκανὸς μὴ ἐπιλίποιεν
αὐτοῖς τὰ ἀναγκαῖα, μόνον τὸ μάχιμον τοῦ πλήθους ἀπολεξά-
μενος, τοὺς ἄλλους ἐξῶσε τῆς πόλεως· οὓς ὁ Ἀντίοχος ἀπελθεῖν
ἐκεῖθεν οὐκ εἴα· οἳ καὶ ἔξω τῶν τειχῶν προσμένοντες διὰ τοῦτο B
ἀπέθνησκον. οἱ δ' ἐντὸς ἐλεοῦντες αὐτοὺς εἰσεδέξαντο αὖθις.
τῆς σκηνοπηγίας δὲ ἐνστάσης ὁ Ὑρκανὸς στείλας πρὸς τὸν Ἀν-
τίοχον ἀνοχὴν ἐζήτει γενέσθαι διὰ τὴν ἑορτὴν ἐφ' ἡμέρας ἑπτά.
ὁ δὲ καὶ τὴν ἀνοχὴν ἔδωκε καὶ θυσίαν πολυτελῆ σὺν ἀναθήμασιν
ἔπεμψεν· ὃν διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον εὐσέβειαν καὶ Εὐσεβῆ ἐκά-
λεσαν. γνοὺς δὲ τὴν πρὸς τὸν θεὸν τοῦ Ἀντιόχου αἰδῶ Ὑρκανὸς

8 κοτυλᾶν A. 19 ἐπιστάσης A. 23 τὸν om A.

cordia matris et fratrum vincebatur: hos enim Ptolemaeus in murum productos in conspectu illius cruciabat: quamvis matre obtestante ne sua causa segnius ageret. dum obsidio ita trahitur, septimus annus instat, quo Iudaeis otium agere solitum est; eaque de causa bello intermisso Ptolemaeus occisa matre et fratribus Hyrcani ad Zenonem Cotylam Philadelphiae tyrannum confugit. Antiochus vero Simoni ob acceptam cladem iratus Iudaeam invasit, et agros populatus Hyrcanum obsidet, ex turribus altissimis, quas ad septentrionem excitarat, impetum in moenia faciens. sed nihil proficiebat tum ob defensorum fortitudinem tum ob murorum firmitatem aquarumque copiam ex imbre modo collectam. caeterum Hyrcanus veritus ne commeatu deficeretur, bellicosis duntaxat retentis reliquam multitudinem urbe expulit: qui cum ab Antiocho abire non sinerentur, extra moenia moriebantur. quos ii qui intus erant miserati in urbem receperunt. sed cum festum tabernaculorum instaret, Hyrcanus ab Antiocho septem dierum inducias ad festum celebrandum petiit. quas ille non modo concessit, sed et victimas sumptuosas cum donariis misit, ob eam pietatem Pii cognomentum adeptus. quae eadem Hyrcano causa fuit ut per legatos ab illo peteret

ἐπρεσβεύσατο τὴν πάτριον αὐτοῖς ἀποδοθῆναι πολιτείαν αἰτούμενος. ὁ δέ, εἰ παραδοῖεν τὰ ὅπλα, εἶπε, καὶ φόρους τελεῖν ὑπὲρ τῶν ἄλλων κατάθοιντο πόλεων ἄτερ τῆς Ἰουδαίας, καὶ
C φρουρὰν δέξαιντο, καὶ τοῦ πολέμου ἀφέξεσθαι καὶ τἆλλα ποιήσειν ἃ ἀξιοῦσιν. Ἰουδαῖοι δὲ τὰ μὲν ἄλλα ἐδέχοντο, ἐπὶ δὲ τῇ φρουρᾷ οὐ κατένευον, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης ὁμήρους ἐδίδοσαν καὶ ἀργυρίου τάλαντα πεντακόσια. ἐνδόντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ Ἀντιόχου, ἡ πολιορκία ἐλύθη. Ὑρκανὸς δὲ τὸν τοῦ Δαβὶδ ἀνοίξας τάφον τρισχίλια ἐκεῖθεν ἀργυρίου τάλαντα ἔλαβε. φιλίαν δὲ πρὸς Ἀντίοχον ποιησάμενος, ἐν τῇ πόλει αὐτὸν εἰσεδέξατο, καὶ ἐπὶ Πάρθους στρατεύοντι συνεξώρμησεν· ἔνθα τῷ Ἀρσάκῃ
D πολεμήσας Ἀντίοχος τῷ πλείονι τῆς στρατιᾶς καὶ αὐτὸς συναπώλετο.

2. Γίνεται δὲ τῆς τῶν Σύρων βασιλείας διάδοχος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος, λύσαντος Ἀρσάκου αὐτὸν ἡνίκα τοῖς Πάρθοις ἐπῆλθεν Ἀντίοχος. Ὑρκανὸς δὲ Ἀντιόχου θανόντος πολλὰς τῶν τῆς Συρίας πόλεων εἷλε καὶ τῆς Ἰδουμαίας ἑτέρας. καὶ ὑποτάξας τοὺς Ἰδουμαίους ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διατριβήν, εἰ περιτέμνοιντο καὶ χρῶνται ἔθεσιν Ἰουδαϊκοῖς. οἱ δὲ διὰ τὰς πατρίδας καὶ τὴν περιτομὴν καὶ τἆλλα ὑπήνεγκαν. Δημήτριος δὲ στρατεύειν ἐγνωκὼς ἐπὶ Ὑρκανόν, ἀνεκόπη, τῶν

4 πολέμου] πτολεμαίου A. 8 Δαβὶδ] ἀδελφοῦ A. 20 τὰ ἄλλα A.

Fontes. *Cap.* 2. *Iosephi Ant.* 13 8 § 4—10 § 7. *de tribus sectis* 13 5 § 9.

ut patriam suis civibus rem publicam restitueret. cui respondit Antiochus, si arma traderent et de civitatibus extra Iudaeam sitis tributa penderent et praesidium acciperent, se et bello abstinere et postulatis eorum annuere velle. Iudaei vero caetera amplexi praesidium repudiarunt, ac pro eo dederunt obsides argentique talenta quingenta. hac ratione mitigato Antiocho solutaque obsidione Hyrcanus e monimento Davidis tria milia talentum deprompsit; initaque cum Antiocho amicitia eum in urbem recepit, et contra Parthos ducentem comitatus est: ubi cum Arsace congressus Antiochus cum maiore parte exercitus et ipse periit.

2. Ei in regno Syriae Demetrius frater, sub expeditionem Antiochi solutus ab Arsace, successit. caeterum post Antiochi interitum Hyrcanus multas Syriacas urbes, Idumaeae multas cepit; et subactis Idumaeis ea condicione in patria versari concessit, si circumciderentur et moribus Iudaicis uterentur. qui amore natalis soli et circumcisionem et reliqua tolerarunt. cum autem Demetrius bellum inferre Hyrcano

Σύρων καὶ τῶν στρατιωτῶν μισούντων αὐτὸν διὰ πονηρίαν, καὶ διακηρυκευσαμένων πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φύσκωνα, δοῦναι αὐ- P I 217 *τοῖς τινα τῶν τῷ Σελεύκῳ προσηκόντων τῆς βασιλείας ἀντιληψόμενον. ὃς Ἀλέξανδρον ἔπεμψε τὸν λεγόμενον Ζεβινᾶν. μάχης* W. I 155 *οὖν μέσον αὐτοῦ καὶ Δημητρίου συγκροτηθείσης τρέπεται Δημήτριος καὶ φεύγει εἰς Πτολεμαΐδα, μὴ δεχθεὶς δὲ παρὰ Κλεοπάτρας τῆς γυναικὸς εἰς Τύρον ἀπέδρα, ἁλοὺς δὲ καὶ πολλὰ παθὼν διεφθάρη. Ἀλέξανδρος δὲ τὴν βασιλείαν παραλαβὼν φιλίαν ποιεῖται πρὸς Ὑρκανόν. ἐπαναστάντος δὲ αὐτῷ Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ τοῦ παιδὸς Δημητρίου, ἡττηθεὶς ἐν τῇ μάχῃ ἀπώλετο.*

Βασιλεὺς δὲ Συρίας ὁ Ἀντίοχος οὗτος γενόμενος, ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντιόχου, τοῦ ἐπικληθέντος B *Κυζικηνοῦ ὅτι ἐν Κυζίκῳ ἐτράφη, περὶ τῆς βασιλείας ἐμάχετο. ἦν δὲ οὗτος υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ θανόντος ἐν Πάρθοις τοῦ ἀδελφοῦ Δημητρίου, ὡς ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς ὑπάρχων τοῦ Γρυποῦ Ἀντιόχου· ἡ γὰρ Κλεοπάτρα τοῖς δυσὶ συνῴκησεν ἀδελφοῖς, τῷ Δημητρίῳ δὲ πρότερον καὶ τῷ Ἀντιόχῳ μετέπειτα, ὡς προγέγραπται, καὶ ἐκ μὲν Δημητρίου τὸν Γρυπὸν Ἀντίοχον ἔτεκεν, ἐξ Ἀντιόχου δὲ τοῦ σωτῆρος τοῦ ἀδελφοῦ Δημητρίου τὸν Κυζικηνὸν Ἀντίοχον ἐγείνατο. ἐν ὅσῳ δὲ οὗτοι πρὸς ἀλλήλους ἐμάχοντο, ὁ Ὑρκανὸς ἠρέμει, καὶ καταφρονήσας τῶν Ἀντιόχων ἀπέστη, μηδὲν ἔτι παρέχων αὐτοῖς· καὶ κατὰ σχολὴν*

1 *στρατιότων* PW. 3 *τινὰ τὸν τῷ σελεύκῳ προσήκοντα* A. 13 *τοῦ ἐπικληθέντος — ἐτράφη* post *ἐμάχετο* A. 16 *ὑπάρχειν* A. 19 *γέγραπται* A. 20 *τέτοκεν* A.

statuisset, ea re impeditus est quod Syri et milites eius improbitatem detestati per caduceatores a Ptolemaeo Physcone petierant ut sibi ex Seleuci familia daret aliquem qui regnum susciperet. is Alexandrum Zebinam misit: a quo Demetrius victus Ptolemaidem se recepit. sed ab uxore Cleopatra exclusus Tyrum confugit, ubi captus et excruciatus periit. Alexander autem regno potitus amicitiam cum Hyrcano pepigit, sed ab Antiocho Grypo Demetrii filio regnum sibi vendicante victus in pugna occubuit.

Is Antiochus suscepto Syriae regno cum fratre Antiocho, cognomento Cyziceno quod Cyzici educatus esset, per multos annos bellum gessit. erat autem is Antiochi a Parthis interfecti, Demetrii fratris, filius, uterinus Antiochi Grypi frater. nam Cleopatra duobus fratribus nupta fuit, primum Demetrio, deinde Antiocho, ut ante scripsimus. et e Demetrio Antiochum Grypum, ex Antiocho Sotere Demetrii fratre Cyzicenum Antiochum suscepit. qui dum inter sese digladiantur, Hyrcanus quiete fruens utroque contempto defecit, neque quidquam amplius

C ἐκαρποῦτο τὴν Ἰουδαίαν, ὡς ἄπειρόν τι πλῆθος χρημάτων συναγαγεῖν. στρατεύσας δὲ καὶ ἐπὶ Σαμάρειαν ἐπολιόρκει αὐτὴν διὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀριστοβούλου καὶ Ἀντιγόνου. λιμοῦ δὲ τὴν πόλιν πιέζοντος οἱ Σαμαρεῖς εἰς συμμαχίαν μετεκαλέσαντο τὸν Ἀντίοχον τὸν Κυζικηνόν. ὃς τοῖς περὶ Ἀριστόβουλον συμβαλὼν ἡττᾶται· εἶτ' αὖθις συλλέξας πλῆθος τὴν χώραν ἐπόρθει τοῦ Ὑρκανοῦ, ἵν' οὕτως ἀναγκάσῃ αὐτὸν λῦσαι τὴν πολιορκίαν. πολλοὺς δὲ τῶν σὺν αὐτῷ ἀποβάλλων ἀπῆρεν εἰς Τρίπολιν. Ὑρκανὸς δὲ τὴν Σαμάρειαν ἑλὼν πᾶσαν ἠφάνισε.

D Λέγεται δέ, καθ' ἣν ἡμέραν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τῷ Ἀντιόχῳ ἐμάχοντο, αὐτὸς ὡς ἀρχιερεὺς μόνος ἐν τῷ ναῷ θυμιῶν ἀκοῦσαι φωνῆς ὡς οἱ παῖδες αὐτοῦ ἄρτι νενικήκασι τὸν Ἀντίοχον· καὶ ἐξελθὼν ἀπήγγειλε τῷ πλήθει τὸ ἀκουσθέν. καὶ γέγονεν οὕτως. εὐπραγήσας δὲ Ὑρκανὸς ἐφθονήθη παρὰ τῶν Ἰουδαίων, μάλιστα δ' ἐμισεῖτο παρὰ τῶν Φαρισαίων· οἱ δ' εἰσὶ μία τῶν παρὰ Ἰουδαίοις αἱρέσεων, τριῶν οὐσῶν. οὗτοι μὲν οὖν οἱ Φαρισαῖοι εἱμαρμένην δοξάζουσι, τινὰ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι, συμβαίνειν τε καὶ μὴ γίνεσθαι. Ἐσσηνοὶ δὲ πάντων κυρίαν τὴν εἱμαρμένην νομίζουσιν εἶναι, καὶ πάντα τοῖς ἀνθρώποις ἐξ ἐκείνης συμβαίνειν.
P I 218 Σαδδουκαῖοι δὲ τὴν μὲν εἱμαρμένην ἐκβάλλουσι, πάντα δὲ ἐφ' ἡμῖν τίθενται, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡμᾶς ἑαυτοῖς αἰτίους εἶναι διδάσκοντες, καὶ τὰ χείρω δι' ἀβουλίαν ἀφ' ἑαυτῶν αἱρεῖσθαι. τῶν

1 συναγαγεῖν χρημάτων A. 8 τῶν] τοὺς A. 13 ἀπαγγεῖλαι A. 17 καὶ om A. 18 κυρίαν εἶναι τὴν εἱμαρμένην δοξάζουσι· καὶ A.

eis pependit; ac Iudaeae fructibus per otium perceptis infinitam pecuniam coegit. cum autem Samariam per filios suos Aristobulum et Antigonum obsideret, Samaritani urgente fame Antiochi Cyziceni opem implorarunt; qui cum Aristobulo congressus vincitur. deinde redintegratis copiis Hyrcani agros vastat, ut ea ratione obsidionem solvere cogeretur. sed dum multis suorum amissis Tripolim recedit, Hyrcanus Samariam captam penitus delet.

Fertur autem, eo die quo duo eius filii cum Antiocho pugnarunt, cum solus ut pontifex in sacrario suffiret, audisse vocem quae diceret Antiochum modo a suis filiis esse victum, idque egressus nuntiasse populo: nec deceptus est. sed dum prosperis fortunae flatibus utitur, invidiam Iudaeorum effugere non potuit, Pharisaeis maxime invisus, qui sunt ex tribus Iudaeorum sectis. hi cum fatum affirment, tamen quaedam in nostra esse potestate ac fortuito evenire nec omnia fieri necessario statuunt: Esseni contra fatum rerum omnium dominum constituunt, et hominibus omnia fato contingere censent: Sadducaei fato repudiato nostrae voluntati adscribunt omnia, et causas bonorum a nobis pendere, et nos temeritate nostra ultro amplecti deteriora existimant.

γοῦν Φαρισαίων πρότερον φιλίως ἐχόντων πρὸς Ὑρκανὸν (μαθη-
τὴς γὰρ αὐτῶν ἐγεγόνει) συνέβη ἐξ αἰτίας τινὸς ἔχθραν κτήσα-
σθαι πρὸς αὐτόν. ἠδύναντο δὲ οὗτοι παρὰ τῷ πλήθει σφόδρα.
Ὑρκανὸς δὲ τῇ τῶν Σαδδουκαίων προσετέθη μοίρᾳ, τῶν Φαρι-
σαίων ἀπορραγείς, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν παραδοθέντα νόμιμα κατα-
λῦσαι προέθετο. οἱ Σαδδουκαῖοι γὰρ ἐκεῖνα δεῖν ἡγεῖσθαι νόμιμα
ἔλεγον τὰ γεγραμμένα, τὰ δὲ ἐκ παραδόσεως μὴ τηρεῖν. διὰ
ταῦτα μεμίσητο παρὰ τῶν Φαρισαίων ὁ Ὑρκανός. βιώσας δὲ B
εὐτυχῶς ἐπ' ἔτη τριάκοντα πρὸς ἑνί, ἐτελεύτησεν ἐφ' υἱοῖς πέντε.
λέγεται δὲ καὶ προφητείας ἀξιωθῆναι, καὶ προειπεῖν περὶ τῶν δύο
αὐτοῦ παίδων τῶν πρεσβυτέρων ὡς οὐ μενοῦσι τῶν πραγμάτων
κύριοι.

3. Τελευτήσαντος δὲ Ὑρκανοῦ Ἀριστόβουλος τὴν ἀρχὴν W I 156
διεδέξατο· καὶ εἰς βασιλείαν μεταθεῖναι ταύτην δόξαν αὐτῷ,
διάδημα περιτίθεται, μετὰ τετρακόσια ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς
ἑνὶ ἐξότου ἐκ Βαβυλῶνος ὁ λαὸς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανῆλθεν.
οὗτος τοὺς μὲν ἄλλους τῶν ἀδελφῶν καὶ τὴν μητέρα περὶ τῆς
ἀρχῆς αὐτῷ διενεχθεῖσαν καθεῖρξε, τὸν δὲ μετ' αὐτὸν Ἀντίγονον C
ἠγάπα καὶ τῶν ὁμοίων ἠξίου. τὴν μὲν οὖν μητέρα λιμῷ διέ-
φθειρε, προσέθετο δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τὸν Ἀντίγονον διαβολαῖς
πιστεύσας. λαμπρῶς γὰρ αὐτοῦ ἀπὸ στρατείας ἐπανελθόντος
νόσει ὁ Ἀριστόβουλος· ἑορταζομένης δὲ τῆς σκηνοπηγίας ἀνέβη

4 προσετέθη A, προσετίθει PW. 7 παραδόσεων A. 16 εἰς] πρὸς A. 18 αὐτῷ] αὐτῶν A. καθεῖξε A.

Fontes. *Cap.* 3. *Iosephi Ant.* 13 11.

Pharisaei porro, quorum magna erat apud populum auctoritas, cum pridem amici essent Hyrcano, quippe quem discipulum habuerant, post nescio qua de causa orta simultate ab iis avulsus in Sadducaeorum sententiam concessit, ac ritus ab illis traditos abolere instituit. nam Sadducaei ea pro legibus habenda affirmabant quae in scripta relata essent, quae vero quasi per manus traderentur, ea non observanda esse. et hac de causa Pharisaeis invisus fuit. qui annis uno et triginta feliciter exactis obiit, filiis quinque superstitibus. dicitur etiam prophetiae dono fuisse praeditus, ac praedixisse duos ex filiis natu maximos imperium amissuros esse.

3. Hyrcano defuncto principatum suscepit Aristobulus. quem cum in regnum commutare ei placuisset, diadema sumpsit, 481 annis post quam populus Babylone Hierosolyma redierat. caeteros fratres et matrem de principatu contendentem in vincula coniecit, Antigonum autem aetate sibi proximum dilexit, pari honore dignatus. matrem fame necavit: adiecit et Antigoni caedem calumniis impulsus. nam cum is aegrotante Aristobulo victor ab expeditione reversus tabernaculorum

εἰς τὸ ἱερὸν ὁ Ἀντίγονος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁπλιτῶν κεκοσμημένος λαμπρῶς. οἱ δὲ τοῦτον πρὸς τὸν ἀδελφὸν διαβάλλοντες μὴ κατ' ἰδιώτην αὐτὸν ἔλεγον ἐλθεῖν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀλλὰ βασιλικῇ κεχρημένον λαμπρότητι, καὶ ὅτι μετὰ τοσαύτης δορυφορίας D στρατιωτῶν ἀνελθὼν βουλεύεται κατ' αὐτοῦ. Ἀριστόβουλος δέ, καὶ τῆς οἰκείας ἀσφαλείας φροντίζων καὶ τοῦ ἀδελφοῦ προνοῶν, ἔν τινι τῶν ὑπογείων ἀφεγγεῖ τοὺς σωματοφύλακας ἵστησιν, ἐντειλάμενος ἀόπλου μὲν τοῦ ἀδελφοῦ φείδεσθαι, κτείνειν δὲ αὐτὸν μετὰ τῶν ὅπλων ἐρχόμενον· πέμπει δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἄοπλον αὐτὸν κελεύων ἥκειν. ἡ δὲ τοῦ Ἀριστοβούλου γυνὴ καὶ οἱ ταύτῃ συμφρονοῦντες κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἔπεισαν τὸν σταλέντα λέγειν τῷ Ἀντιγόνῳ ὡς "ἀκούσας ὁ ἀδελφός σου ὅτι ὅπλα καινὰ κατεσκεύασας, ἀξιοῖ ὡπλισμένον ἐλθεῖν σε, ἵν' ἴδοι αὐτά." ὁ δὲ μηδὲν ὑποπτεύσας, ἐνδεδυμένος τὴν πανο- P I 219 πλίαν ἀπῄει. καὶ γενόμενος κατὰ τὸν Στράτωνος πύργον, ὅπου ὁ τόπος ἀφώτιστος ἦν, κτείνεται παρὰ τῶν σωματοφυλάκων. Ἰούδας δέ τις Ἐσσαῖος τὸ γένος πολλὰ προλέγων καὶ ἀληθεύων, ἰδὼν τότε τὸν Ἀντίγονον παριόντα τὸ ἱερόν, ἀνεβόησεν ἀποθανεῖν ἐπευχόμενος ὡς διεψευσμένος ζῶντος τοῦ Ἀντιγόνου· προεῖπε γὰρ αὐτὸν κατ' ἐκείνην θανούμενον τὴν ἡμέραν ἐν τῷ Στράτωνος πύργῳ· τὸν δὲ σταδίους ἀπέχειν ἑξακοσίους, ὡς ἀδύνατον εἶναι τὸν Ἀντίγονον ἐκεῖ γενήσεσθαι, ἤδη τῆς ἡμέρας κλινούσης. ταῦτα λέγοντος τοῦ Ἰούδα, ἀγγέλλεται κτανθεὶς

5 βούλεται A. 13 ὁπλισμένον A. 14 ἴδη A. ὑποτοπάσας A. 19 ζῶντος — αὐτὸν A, προεῖπε γὰρ αὐτὸν ζῶντος τοῦ Ἀντιγόνου PW. 22 ἐκεῖ γενήσεσθαι τὸν ἀντίγονον A.

festo magnifice ornatus cum suis satellitibus in templum adscendisset, id factum calumniatores ita interpretabantur, eum ad festum non more plebeio venisse sed regio splendore usum esse, et quia cum tanta militum manu adscenderit, consilia contra regem agitare. Aristobulus, qui et suae securitati et fratris rationibus consultum vellet, satellitibus suis in quodam obscuro subterraneo loco constitutis mandat ut fratri inermi parcant, armatum occidant: mittit et ad Antigonum eumque inermem venire iubet. sed eius uxor et qui cum ea contra Antigonum conspirarant nuntio persuaserunt ut diceret fratrem, quod audierit eum nova arma parasse, petere ut armatus se spectandum ipsi praebeat. at ille nihil mali suspicans panopliam indutus abit: et cum ad Stratonis turrim venisset, ubi obscurus ille locus erat, a satellitibus occiditur. Iudas vero quidam Essaeus multa vere praedicere solitus, cum Antigonum templum praeterire tum videret, exclamavit mortem sibi ipsi imprecatus, quod ille viveret quem eo die in Stratonis turri moriturum falso dixisset: quae cum sexcentis stadiis abesset, non posse Antigonum die iam inclinante illuc pervenire. quae dum Iudas dicit, nuntiatur Anti-

᾿Αντίγονος ἐν τῷ ὑπογείῳ, ὃ καὶ αὐτὸ Στράτωνος ὠνόμαστο πύργος, ὁμωνύμως τῇ παραλίῳ Καισαρείᾳ.

Τῷ μὲν οὖν ᾿Αντιγόνῳ τοιοῦτο γέγονε τέλος, τὸν δὲ ᾿Αρι- B στόβουλον εὐθὺς ἡ δίκη μετῆλθε τῆς ἀδελφοκτονίας. καὶ διαφθαρέντων αὐτῷ τῶν ἐντός, αἷμα ἀνέφερεν, ὃ τις τῶν ἐκείνῳ ὑπηρετούντων ἐκκομίζων ὤλισθεν εἰς τὸν τόπον οὗ ὁ ᾿Αντίγονος ἐσφάγη, ἔτι τοῦ αἵματος ἐκείνου ἔχοντα σπίλους, καὶ ἐξέχεεν, ὡς ἀναμεμῖχθαι ἀμφοτέρων τὰ αἵματα. γενομένης δὲ βοῆς παρὰ τῶν ἰδόντων, μαθὼν τὸ συμβὰν ᾿Αριστόβουλος οἰμώξας προήχθη εἰς δάκρυα καί "οὐκ ἄρα λήσειν" εἶπεν "ἔμελλον τὸν θεὸν ἐπ᾿ ἀσεβέσιν οὕτω τολμήμασι." καὶ ἄλλα δὲ ἐπειπὼν ἀποθνήσκει, βασιλεύσας ἐνιαυτόν.

4. Σαλώμη δὲ ἡ ἐκείνου γυνή, ἣ καὶ ᾿Αλεξάνδρα ἐκέκλητο, C λύσασα τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀνδρός (δεδεμένους γὰρ εἶχεν αὐτοὺς ᾿Αριστόβουλος) βασιλέα καθίστησιν ᾿Ιαννέαν τὸν καὶ ᾿Αλέξανδρον, προὔχοντα καθ᾿ ἡλικίαν καὶ μετριώτατον. ὃς τὴν βασιλείαν παραλαβὼν κτείνει μὲν νεωτερίζοντα τὸν ἕνα τῶν ἀδελφῶν, τὸν δ᾿ ἕτερον ἀπραγμόνως ζῶντα ἐτίμα. πολέμους δέ τινας ποιησάμενος πρός τινας, καὶ πῇ μὲν κρατήσας ἔστι δ᾿ ὅπου καὶ ἡττηθείς, τέλος καὶ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ἦρεν ὅπλα κατ᾿ αὐτοῦ στασιάσαντας. ἑορτῆς γὰρ οὔσης καὶ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ W I 157 ἀνελθόντος ὡς θύσοντος, κιτρίοις αὐτὸν τὸ πλῆθος ἔβαλλον,

1 ὁ ἀντίγονος A. 3 τοιοῦτον A. 10 εἶπεν om A. 15 ἰανέαν A. 16 μετριότητα Iosephus. 21 καὶ αὐτοῦ A, κἀυτοῦ PW.

FONTES. *Cap.* 4. *Iosephi Ant.* 13 12—16 § 1.

gonus in illo specu, qui et ipse, quemadmodum maritima Caesarea, Stratonis turris vocabatur, interfectus.

Eo ad hunc modum sublato vindicta statim fraternae caedis poenas exegit ab Aristobulo. nam cum ex intestinis corruptis sanguinem reiecisset, eum minister efferens in eo loco ubi Antigonus caesus erat cruore adhuc consperso lapsus effudit, ut cum illo misceretur. quo Aristobulus ex eorum qui id viderant clamore cognito, lacrimans et praeter alia illud quoque effatus, impia sua facta utique deum latere non potuisse, moritur, cum unum regnasset annum.

4. Salome autem, quae et Alexandra vocabatur, fratres mariti vinculis solvit, et Ianneam, qui et Alexander, grandiorem et moderatiorem caeteris, regem constituit. qui regno suscepto alterum ex fratribus rebus novis studentem occidit, alterum quieti ingenii hominem honoravit. bellis contra quosdam gestis alias victor alias victus tandem ob motam seditionem contra populares quoque arma cepit. nam cum in festo immolaturus aram conscendisset, populus eum citriis petiit (moris

D ἔθους ὄντος ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ θύρσους φοινίκων καὶ κιτρίων ἐν χεροῖν ἔχειν, καὶ ὕβρεις αὐτοῦ κατέχεον. οἷς παροξυνθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος κτείνει περὶ ἑξακισχιλίους αὐτῶν. εἶτα συνάψας μάχην πρὸς Ἄραβας καὶ ἡττηθεὶς φεύγων εἰς Ἱεροσόλυμα παραγίνεται, καὶ πρὸς τὴν κακοπραγίαν αὐτῷ τοῦ ἔθνους ἐπιθεμένου, ἔτεσιν ἓξ μαχόμενος πρὸς αὐτό (ἔτρεφε γὰρ Πισίδας καὶ Κίλικας) οὐκ ἐλάττους ἀναιρεῖ μυριάδων πέντε. δι' ἃ ἔτι μᾶλλον μεμίσητο, ὥστε πρὸς αὐτόν, τί δεῖ γενέσθαι πυνθανόμενον ὥστε παύσασθαι
P I 220 τὴν δυσμένειαν, τὸ πλῆθος ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐξεβόησε. καὶ μετὰ ταῦτα δὲ Ἰουδαῖοι τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐμάχοντο, καὶ πλεῖστοι ἀπώλλυντο. κατακλείσας δὲ τοὺς δυνατωτάτους αὐτῶν ἔν τινι πόλει ἐπολιόρκει, καὶ κρατήσας αὐτῶν ἀπήγαγεν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν ἀπόπτῳ μετὰ τῶν γυναικῶν ἑστιώμενος ὠμότατον ἔργον πεποίηκεν, ἀνασταυρώσας αὐτῶν ὀκτακοσίους, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν καὶ τὰς γυναῖκας ἐπ' ὄψεσι σφῶν ἔτι ζώντων ἀπέσφαττε. τοῦτο τὸ ἀπηνὲς ἔργον ἔπεισε τοὺς ἀντιστασιώτας αὐτοῦ περὶ ὀκτακισχιλίους ὄντας φυγεῖν. καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτοτε ἠρεμίας ἀπήλαυσεν.

Ἔπειτα Ἀντίοχος ὁ κληθεὶς Διονύσιος κατὰ τῆς Ἰουδαίας ἐστράτευσε. καὶ μάχης καρτερᾶς γενομένης πρὸς Ἰουδαίους,
B ἀπέθανεν ἐν τῷ πολέμῳ Ἀντίοχος νικῶν καὶ τῷ πονοῦντι μέρει συνεπαρήγων. θανόντος δ' ἐκείνου τὸ στράτευμα φεύγει καὶ λιμῷ διαφθείρεται. βασιλεύει δὲ μετ' Ἀντίοχον τῆς Κοίλης

2 οἷς A, Οἷα PW. 11 δυνατωτέρους A. 19 Διόνυσος recte Iosephus. 20 ἐστράτευσε A, ἐστράτευε PW.

enim erat ut in festo tabernaculorum thyrsos palmarum et citriorum in manibus gestarent) et convitiis incessit; quibus commotus circiter sex milia occidit. deinde praelio victus ab Arabibus Hierosolyma refugit. ad eam cladem accessit populi seditio, cum quo per annos sex dimicando per stipendiarios Cilices et Pisidas non pauciores quinquaginta milibus occidit. qua de causa hominum in eum odia augebantur adeo ut, cum interrogaret quid sibi agendum esset ad abolendas inimicitias, multitudo responderet ei moriendum esse. post haec Iudaei plurimi suscepto cum Alexandro bello perierunt. et cum urbem quandam expugnasset, in quam potentissimi confugerant, eos Hierosolyma perduxit; et eminus convivium cum mulieribus celebrans, per summam crudelitatem octingentis in cruces sublatis liberos uxoresque eorum in conspectu illorum adhuc viventium mactat. hoc immani facinore id consecutus est ut adversariorum ad octo milia exsulatum irent et ipse deinceps otio frueretur.

Postea Antiochus cognomento Dionysius, expeditione contra Iudaeos suscepta et gravi praelio commisso, dum laboranti cornu subvenit, victor cadit: quo mortuo in fugam versus exercitus eius fame

Συρίας Ἀρέτας, καὶ στρατεύσας ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μάχῃ νικήσας Ἀλέξανδρον, ἐπὶ συνθήκαις ἀνακεχώρηκεν.

Ὁ μέντοι Ἀλέξανδρος μετὰ ταῦτα πόλεις ἑλὼν πολλὰς Ἰδουμαίων καὶ Κιλίκων καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων, καὶ τρίτον ἔτος ἐν τῇ στρατείᾳ διηνυκώς, ἐπανῆλθε, προθύμως αὐτὸν διὰ τὴν εὐπραγίαν δεχομένων τῶν Ἰουδαίων. εἶτα ἐκ μέθης νοσήσας, C καὶ τρισὶν ἔτεσι τεταρταίῳ πυρετῷ προσπαλαίων, τῶν στρατειῶν οὐκ ἀπέσχετο. ὁρῶσα δὲ αὐτὸν ἡ βασίλισσα ἤδη ἀπεγνωσμένον, ἑαυτήν τε καὶ τοὺς παῖδας ὠδύρετο. ὁ δὲ κρύψαι τὸν θάνατον αὐτοῦ πρὸς τοὺς στρατιώτας ταύτῃ ὑπέθετο, ἕως ἂν ἐξέλῃ τὸ χωρίον (ἔτυχε γάρ τι πολιορκῶν), ἔπειτα ὡς ἀπὸ νίκης εἰς Ἱεροσόλυμα παραγενομένην τοῖς Φαρισαίοις ἐξουσίας μεταδοῦναι τινός. δύνασθαι γὰρ αὐτοὺς θέσθαι τὸ ἔθνος εὔνουν αὐτῇ· καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τούτους ἔλεγε τῷ ἔθνει προσκροῦσαι, ὑβρισθέντας ὑπ' αὐτοῦ. "σὺ τοίνυν" ἔφη "μεταπεμψαμένη τοὺς ἄρχοντας σφῶν, ἐπίτρεπε χρῆσθαί μου ὡς βούλονται τῷ νεκρῷ, ὡς πολλὰ εἰς D αὐτοὺς ἐξυβρίσαντος, καὶ μηδὲν παρὰ τὴν ἐκείνων γνώμην ποιεῖν ὑπισχνοῦ. οὕτω δέ σου εἰπούσης ἐγώ τε πολυτελῶς ταφήσομαι καὶ σὺ βεβαίως ἄρξεις." ταῦτα τῇ γυναικὶ ὑποθέμενος τετελεύτηκεν, ἄρξας ἔτη εἴκοσι καὶ ἑπτά, πεντήκοντα δέ γε ζήσας ἑνὸς δέοντος. ἡ δὲ Ἀλεξάνδρα πάντα κατὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς συμβουλὴν θεμένη, τούς τε Φαρισαίους εὔνους ἐποίησεν ἑαυτῇ, καὶ

1 ἐπὶ] κατὰ A. 7 πυρετῷ τεταρταίῳ A. 12 παραγινομένην A. 17 ἐκεῖνον A.

periit. post Antiochum Aretas Coelesyriae rex bellum Iudaeis infert, et Alexandro acie victo per condiciones recedit.

Post haec Alexander, multis urbibus Idumaeorum Cilicum Phoenicum et Syrorum triennio expugnatis, Hierosolyma reversus a Iudaeis ob res bene gestas alacriter est susceptus. deinde morbo ex ebrietate contracto, et tribus annis cum febri quartana conflictatus, expeditionibus non abstinuit. quem cum regina iam deploratum videns suam et liberorum sortem miseraretur, eam ille monuit ut mortem suam milites celaret donec castellum quod obsidebat expugnasset, deinde victrix Hierosolyma regressa potestatis aliquid Pharisaeis impertiretur, qui ei populi studia reconciliare possent: ob eos enim contumeliose tractatos se ipsum gentis odia incurrisse. "tu igitur" inquit "arcessitis eorum principibus permittito ut de meo cadavere, qui multis illos iniuriis onerarim, suo arbitratu statuant, teque nihil praeter eorum voluntatem acturam pollicetor. quae si dixeris, et ego honorifice sepeliar et tu secura imperabis." ubi haec uxorem monuisset, decedit, anno regni 27, aetatis 49. Alexandra de mariti consilio omnia exsecuta tum Pharisaeorum benevolen-

τὴν βασιλείαν ἐβεβαιώσατο, καὶ τὴν ταφὴν τοῦ ἀνδρὸς λαμπροτέραν τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων εἰργάσατο.

5. Δύο δὲ παίδων γενομένων τῷ Ἀλεξάνδρῳ, Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου, ὁ μὲν Ὑρκανὸς νωθὴς τὸ ἦθος ἦν καὶ πρὸς P I 221 πραγμάτων διοίκησιν ἀποπεφυκώς, ὁ δὲ νεώτερος δραστήριος ἦν. ἡ δὲ τούτων μήτηρ ἀρχιερέα τὸν Ὑρκανὸν διὰ τὸ ἄπραγμον ἀποδείκνυσι, καὶ πάντα τοῖς Φαρισαίοις ἐπιτρέπει, καὶ τῷ πλήθει τούτοις ἐκέλευσε πείθεσθαι, καὶ αὐτὴ μὲν εἶχε τῆς βασιλείας τὸ W I 158 ὄνομα, οἱ Φαρισαῖοι δὲ τὴν ἰσχύν. ἠρέμει δὲ ἡ χώρα, μόνων τῶν Φαρισαίων τὴν βασίλισσαν ταραττόντων καὶ πειθόντων κτείνειν τοὺς συμβουλεύσαντας Ἀλεξάνδρῳ τὴν τῶν ὀκτακοσίων διαφθοράν. ἕνα δὲ τέως αὐτοὶ σφάττουσι, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἄλλους ἐπ' ἄλλοις, ἕως οἱ δυνατοὶ παρελθόντες εἰς τὰ βασίλεια καὶ Ἀριστόβουλος σὺν αὐτοῖς (οὐ γὰρ ἠρέσκετο τοῖς δρωμένοις), B πολλὰ εἰπόντες καὶ τοὺς ἤδη φθαρέντας ἀποκλαυσάμενοι, εἰς οἶκτον τῶν κινδυνευόντων τοὺς παρόντας ἐκίνησαν καὶ εἰς δάκρυα. Ἀριστόβουλος δὲ τὴν μητέρα διὰ ταῦτα κατῃτιᾶτο· ἡ δὲ οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ πράξειε.

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀγγέλλεται Τιγράνης σὺν στρατιᾷ μεγάλῃ εἰς τὴν Συρίαν ἐμβεβληκὼς καὶ ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἀφιξόμενος. τοῦτο ἐφόβησε καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν βασίλισσαν, καὶ δῶρα πολλὰ καὶ πολλοῦ ἄξια καὶ πρέσβεις αὐτῷ πέμπουσι τὴν

3 Δύω PW.

Fontes. Cap. 5. Iosephi Ant. 13 16—14 2 § 2.

tiam sibi adiunxit, tum regnum constabilivit, tum mariti funus luculentius quam pro regum superiorum consuetudine effecit.

5. Iam cum Alexander duos filios reliquisset, Hyrcanum et Aristobulum, quorum ille tardo erat ingenio et ad res gerendas inepto, hic animo excitato et alacri, mater Hyrcano, quem ob socordiam pontificem designarat, et Pharisaeis, quibus summam rerum mandarat, populum parere iubet. ita cum regni nomen penes ipsam, auctoritas penes Pharisaeos esset, regio pacata fuit, nisi quod Pharisaei reginam turbabant et irritabant ut eos occideret qui Alexandro auctores fuissent octingentos illos perimendi. et initio uno occiso post alios atque alios trucidabant; donec viri potentes cum Aristobulo, cui illa non placebant, regiam ingressi multis verbis factis et occisis deploratis eos qui ibi erant ad misericordiam periclitantium et ad lacrimas commoverunt. Aristobulus etiam cum matre propterea expostulavit: ea vero quod faceret non habebat.

Sub id tempus nuntiatur Tigranem cum ingenti exercitu impressionem fecisse in Syriam et in Iudaeam venturum. ea fama et populus et regina territi multa munera magni pretii per legatos ad eum Ptole-

Πτολεμαΐδα πολιορκοῦντι. ὁ δὲ ταῦτά τε ἐδέξατο καὶ χρηστὰ ἐπηγγέλλετο. ἄρτι δὲ τὴν Πτολεμαΐδα πορθήσαντι ἀγγέλλεταί οἱ C Ἀκέλαος εἰς Ἀρμενίαν ὁρμήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεχώρει πρὸς τὴν οἰκείαν. τῆς δὲ βασιλίσσης δεινῶς νοσησάσης, Ἀριστόβουλος λάθρα ὑπεξελθὼν ᾔει ἐπὶ τὰ φρούρια, ὅπου οἱ πατρῷοι κατετάχθησαν φίλοι, μόνης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ συνειδυίας τῇ πράξει, καὶ ὑπεδέχθη παρ' αὐτῶν. αἰσθομένη δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὴν ἀπόδρασιν καὶ ὅτι πάντα τὰ φρούρια ὑπηγάγετο, ἐν μεγάλῃ ἦν ταραχῇ καὶ αὐτὴ καὶ τὸ ἔθνος· ἔθεντο δὲ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τοὺς παῖδας εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ φρούριον. Ὑρκανὸς δὲ καὶ οἱ τῶν Ἰουδαίων πρεσβύτεροι μαθόντες ὡς ἐν ἡμέραις πεντεκαίδεκα χωρίων εἴκοσι καὶ δύο ἐκράτησεν ὁ Ἀριστόβουλος D καὶ πολλὰ συνήγαγε χρήματα καὶ συνήθροιζε στράτευμα, ἐδέοντο τῆς βασιλίσσης ὑποθέσθαι γνώμην περὶ Ἀριστοβούλου. ἡ δὲ οὐκέτι μέλειν αὐτῇ τῶν πραγμάτων εἰποῦσα, ὡς ἤδη ἐκλείπουσα, ἐφῆκε πράττειν αὐτοῖς ὃ συμφέρον κρινοῦσι. καὶ μετ' οὐ πολὺ τετελεύτηκε, βασιλεύσασα ἔτη ἐννέα, βιώσασα δὲ τρία καὶ ἑβδομήκοντα.

Τῆς Ἀλεξάνδρας μέντοι θανούσης, εὐθὺς πόλεμον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ὁ Ἀριστόβουλος ἤρατο, καὶ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν Ὑρκανοῦ αὐτομολοῦσι πρὸς Ἀριστόβουλον. ὁ δὲ φεύγει πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, ἔνθα καὶ ἡ Ἀριστοβούλου γυνὴ καὶ οἱ παῖδες πρὶν κατεκλείσθησαν. εἰς λόγους δ' ἐλθόντες οἱ ἀδελφοὶ λύουσι P I 222

3 ἀρχέλαος A: Iosepho Λεύκουλλος. 11 ὡς] ὅτι A. 12 ὁ om A. 13 συνήθροισε A. 21 τοῦ ὑρκανοῦ A.

maidem obsidentem mittunt. quibus ille acceptis eos bonis animis esse iussit. sed modo vastata Ptolemaide de Acelai in Armeniam impressione certior factus domum se ad sua tuenda recipit. cum autem regina graviter aegrotaret, Aristobulus clam egressus castella adiit quibus paterni amici praeerant, sola uxore eius rei conscia, et ab iis susceptus est. cuius fuga et castellorum omnium occupatione mater cognita, non ipsa tantum sed populus etiam admodum perturbati, uxorem eius et liberos in castellum quod supra templum est transtulerunt. Hyrcanus vero et Iudaeorum seniores ubi didicerunt Aristobulum diebus 15 castellis 22 potitum esse, ac magnam pecuniam et exercitum coegisse, reginam orarunt ut exponeret quid de illo statuendum esset. ea vero se res non amplius curare, ut quae iamiam moritura esset, dixit, et ipsis permisit ut ea agerent quae ex re publica esse iudicarent. nec multo post exstincta est, anno regni 9, aetatis 73.

Matre defuncta Aristobulus statim Hyrcano fratri, militibus illius multis ad ipsum deficientibus, bellum infert. qui cum in arcem, in qua dudum Aristobuli uxor et liberi conclusi fuerant, confugisset, fratres

τὴν ἔχθραν, ὥστε βασιλεύειν μὲν Ἀριστόβουλον, Ὑρκανὸν δὲ ζῆν ἀπραγμόνως. ὅρκοις οὖν ἐμπεδώσαντες τὰς συνθήκας, ἀνεχώρησεν ὁ μὲν εἰς τὰ βασίλεια, εἰς δὲ τὴν οἰκίαν Ἀριστοβούλου ὁ Ὑρκανός.

Ἀντίπατρος δέ τις Ἰδουμαῖος, φίλος ὢν Ὑρκανοῦ, στασιώδης δὲ καὶ δραστήριος καὶ εὐπορῶν χρημάτων πολλῶν, λάθρα τοῖς δυναστεύουσι τῶν Ἰουδαίων διαλεγόμενος, καὶ πρὸς Ὑρκανὸν διαβάλλων τὸν Ἀριστόβουλον ὡς κτεῖναι αὐτὸν βουλευόμενον, πείθει πρὸς Ἀρέταν τὸν Ἀράβων βασιλέα φυγεῖν. καὶ πέμπει τὸν Ἀντίπατρον πρὸς Ἀρέταν ὁ Ὑρκανός, πίστεις ληψόμενον ὡς οὐκ ἐκδώσει αὐτὸν τοῖς ἐχθροῖς προσελθόντα αὐτῷ. λαβὼν
B δὲ πίστεις ὑπέστρεψεν ὁ Ἀντίπατρος, καὶ συμπαρειληφὼς τὸν Ὑρκανὸν νύκτωρ ἧκεν ἄγων αὐτὸν εἰς τὴν καλουμένην Πέτραν πρὸς τὸν Ἀρέταν. παρεκάλει οὖν ὁ Ὑρκανὸς αὐτὸν καταχθῆναι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν ἀποκαταστῆναι, ὑπισχνούμενος, εἰ ταῦτα γένοιτο, δώσειν αὐτῷ τήν τε χώραν καὶ τὰς δώδεκα πόλεις ἃς Ἀλέξανδρος ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῶν Ἀράβων ἀφείλετο. καὶ ὁ Ἀρέτας ἐστράτευσεν ἐπὶ τὸν Ἀριστόβουλον, καὶ τῆς μάχης κρατεῖ. πολλῶν οὖν πρὸς Ὑρκανὸν αὐτομολησάντων, εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἀριστόβουλος ἔφυγε. καὶ ὁ Ἄραψ τῷ ἱερῷ προσβαλὼν ἐπολιόρκει τὸν Ἀριστόβουλον, προστιθε-
C
W I 159 μένου καὶ τοῦ δήμου τῷ Ὑρκανῷ, μόνων τῶν ἱερέων τῷ Ἀρι-

1 post μὲν PW add τὸν, om A Iosephus. 8 ἀνεχώρησεν ὁ μὲν A, ἀνεχώρησαν ὁ μὲν Iosephus, ὁ μὲν ἀνεχώρησεν PW. 9 τὸν ἀράβων βασιλέα A Iosephus, Βασιλέα τῶν Ἀράβων PW. post πέμπει A add αὐτὸν. 15 ὑπ'] παρ' A. 19 post πρὸς PW add τὸν, om A Iosephus.

colloquio habito inimicitias ea condicione ponunt ut Aristobulus regnum teneat, Hyrcanus in otio degat. his pactis iureiurando sancitis Aristobulus in regiam se confert, in Aristobuli aedes Hyrcanus.

Caeterum Idumaeus quidam Antipater Hyrcani amicus, homo factiosus strenuus et pecuniis abundans, clam cum Iudaeorum proceribus colloquendo et Aristobulum quasi vitae fratris insidiantem calumniando auctor est Hyrcano ad Arabiae regem Aretam confugiendi. itaque Hyrcanus Antipatrum illo mittit ut fidem ab eo accipiat se non deditum iri hostibus si ad illum se receperit. ea impetrata reversus Antipater Hyrcanum noctu secum Petram perducit. regem orat Hyrcanus ut in Iudaeam reductum in regnum restituat: quod si fiat, pollicetur se ei et provinciam et duodecim urbes redditurum quas pater suus Alexander Arabibus ademerit. Aretas igitur expeditione suscepta Aristobulum acie victum multis ad Hyrcanum deficientibus Hierosolyma compellit, impetuque facto in templo obsidet, etiam plebe Hyrcani partes secuta, solis

στοβούλῳ παραμενόντων. Ὀνίαν δέ τινα δίκαιον ἄνδρα καὶ θεοφιλῆ, ὃς αὐχμοῦ ποτε γενομένου εὐχῇ τὸν θεὸν δυσωπήσας ἔλυσε τὴν ἀνομβρίαν, ἠξίουν οἱ Ἰουδαῖοι εὔξασθαι κατὰ Ἀριστοβούλου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ· ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο. ὡς δὲ ἐβιάσθη, "ὦ θεὲ βασιλεῦ τῶν ὅλων" εἶπεν, "ὅτι καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ ἑστηκότες σοί εἰσι, σοὶ δὲ καὶ οἱ πολιορκούμενοι ἱερεῖς, δέομαι μήτε κατὰ τούτων ἐκείνοις ἐπαρήξῃς μήτε μὴν κατ' ἐκείνων τούτοις." καὶ αὐτίκα τὸν ἄνδρα περιστάντες κατέλευσαν. οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τὸ θεῖον δίκας αὐτοὺς εἰσεπράξατο τῆς ἀσεβείας, πνεύματος βιαίου πνεύσαντος καὶ τὸν τῆς χώρας καρπὸν D διαφθείραντος.

6. Πεμφθεὶς δὲ παρὰ Πομπηΐου ἐν Ἀρμενίᾳ πολεμοῦντος Τιγράνῃ Σκαῦρος εἰς Συρίαν, πρέσβεις ἐδέξατο παρά τε Ἀριστοβούλου καὶ Ὑρκανοῦ, συμμαχεῖν ἀξιοῦντος ἑκατέρου. λαβὼν οὖν ὑπ' Ἀριστοβούλου τετρακόσια τάλαντα, αὐτῷ προσετέθη. καὶ κελεύσας ἀναχωρεῖν τὸν Ἀρέταν ἢ πολέμιον Ῥωμαίων κριθήσεσθαι, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν. ἧς λυθείσης ὁ Ἀριστόβουλος ἐπὶ Ἀρέταν καὶ Ὑρκανὸν ἐξεστράτευσε, καὶ συμβαλὼν νικᾷ. μετ' οὐ πολὺ δὲ Πομπηΐου ἀφικομένου εἰς Δαμασκόν, ἧκον πρέσβεις P I 223 πολλαχόθεν τε καὶ ἐξ Ἰουδαίας, δῶρον ἐξ Ἀριστοβούλου μέγα κομίζοντες, ἄμπελον χρυσῆν ἐκ πεντακοσίων ταλάντων. ταύτην

1 δίκαιον ἄνδρα A cum Iosepho, ἄνδρα δίκαιον PW. 5 θεὲ] κύριε A. 7 ἐπαρήξῃς] ἐπάξῃς A, ἐπακοῦσαι Iosephus. 9 τῆς ἀσεβείας αὐτοὺς εἰσεπράξατο A. 12 πολεμοῦντι A. 20 μέγα κομίζοντες] μετακομίζοντες A. 21 ταῦτα A.

Fontes. *Cap.* 6. *Iosephi Ant.* 14 2 § 3—4 § 5.

sacerdotibus Aristobulum defendentibus. cum autem Iudaei Oniam virum iustum et deo carum, qui aliquando in aestu et siccitate imbrem a deo precibus impetrarat, rogarent ut Aristobulum cum sua factione devoveret, non paruit; sed cum cogeretur, "o deus rex universi" inquit, "quia et ii qui mihi adstant tui sunt, et sacerdotes qui obsidentur iidem tui, oro ut neque his contra illos neque illis contra hos opem feras." hac precatione peracta statim virum lapidibus obruerunt. neque vero multo post numen eius impietatis poenas exegit, violento turbine frugibus regionis vastatis.

6. Scaurus porro a Pompeio in Armenia bellum cum Tigrane gerente in Syriam missus legatos ab Aristobulo et Hyrcano accepit, utroque auxilia postulante; et Aristobulo se coniunxit 400 talentis acceptis; iussoque Areta discedere, alioqui a Romanis hostem iudicatum iri, obsidionem discussit. ea soluta Aristobulus moto contra Aretam et Hyrcanum bello utrumque vincit. non multo post Pompeio Damascum profecto cum multis aliis ex locis tum ex Iudaea legati venerunt, Aristobuli munus vitem auream 500 talentum ferentes; quam se

φησὶν ὁ Ἰώσηπος ἐν Ῥώμῃ θεάσασθαι, τῷ Καπιτωλίῳ ἀνατεθειμένην Διί. καὶ αὖθις ἧκον πρὸς αὐτὸν Ἀντίπατρος μὲν ὑπὲρ Ὑρκανοῦ, ὑπὲρ δὲ Ἀριστοβούλου Νικόδημος. ὁ δὲ αὐτοὺς ἐλθεῖν τοὺς διαμφισβητοῦντας ἐκέλευσεν. ἀφικομένων δέ γε εἰς Δαμασκὸν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, οἱ μὲν ἠξίουν μὴ βασιλεύεσθαι· πάτριον γὰρ εἶναι αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀρχιερέων
B ἄρχεσθαι, τούτους δὲ τοῦ γένους ὄντας ἐκείνου εἰς βασιλείαν τὴν ἀρχὴν μεταθεῖναι· Ὑρκανὸς δὲ κατηγόρει τοῦ ἀδελφοῦ, ὅτι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ νεμηθείσης διὰ τὴν πρεσβυγένειαν, ὑπ' ἐκείνου ταύτην ἀφῄρητο, καὶ ἄλλα κατ' αὐτοῦ συνείρων πολλὰ αἰτιάματα. συνεφθέγγοντο δὲ αὐτῷ ταῦτα λέγοντι καὶ τῶν δοκιμωτάτων Ἰουδαίων πλείους ἢ χίλιοι, Ἀντιπάτρου παρασκευάσαντος. Ἀριστόβουλος δὲ τοῦ μὲν ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς τὸν Ὑρκανὸν τὴν ἐκείνου φύσιν αἰτίαν εἰσήγαγεν, ἄπρακτον οὖσαν καὶ διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητον· αὐτὸς δ' ἐξ ἀνάγκης ἔλεγεν αὐτὴν ὑπελθεῖν, φόβῳ τοῦ μὴ πρὸς ἄλλους γενέσθαι αὐτήν· ὀνομάζεσθαι
C δὲ ὅπερ καὶ ὁ πατήρ. Πομπήϊος δὲ βίαν μὲν κατέγνω Ἀριστοβούλου, πρᾴως δὲ τότε προσομιλήσας αὐτοῖς ἡσυχίαν τέως ἄγειν ἐκέλευσεν, ἐλθὼν δ' εἰς τὴν χώραν διατάξειν ἕκαστα ἐπηγγέλλετο. οὐκ ἀναμείνας μέντοι ὁ Ἀριστόβουλος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπῆρε. καὶ ὀργισθεὶς ὁ Πομπήϊος ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ. συμπεφευγότος δ' εἰς ἔρυμα καλούμενον Ἀλεξάνδριον, ἐκέλευε πρὸς

1 *θεάσασθαι*] Strabonem, non se ipsum. post *τῷ* PW add *ἐν*, om A et codex Ducangii: Strabo apud Iosephum *ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς τοῦ Καπετωλίου.* *ἀνατεθειμένην* A, *ἀνατιθεμένην* PW. 5 *καὶ*] *κατὰ* A. 13 *τὸν ὑρκανὸν τῆς ἀρχῆς* A. 14 *εἰσῆγεν* A. 22 *Ἀλεξάνδρειον* Iosephus.

Iosephus Romae vidisse asserit Iovi Capitolino dedicatam. legatis denuo venientibus, Antipatro pro Hyrcano, Nicodemo pro Aristobulo, Pompeius ipsos inter quos controversia sit adesse iubet. cum autem Iudaei eorumque duces Damascum venissent, illi regnum detrectabant: patrium enim esse ut pontificibus pareant, illos vero sacerdotali genere oriundos sacerdotium regno commutasse. Hyrcanus vero fratrem accusabat quod principatu ob aetatis praerogativam sibi attributo ab illo spoliatus esset, multis etiam aliis criminibus in illum congestis, Antipatri opera amplius mile probatissimorum Iudaeorum suffragantibus. Aristobulus contra, Hyrcanum ob ignaviam ingenii, quae contemptum ei facile pareret, imperium amisisse, quod sibi necessario vendicandum fuerit ne ab aliis occuparetur: neque se alium quam quo pater usus esset titulum usurpare. Pompeius vim quidem fecisse Aristobulum decernit, sed tum clementer eos allocutus interim quiescere iubet donec ipse in Iudaeam veniret: tum enim se ordinaturum esse omnia. sed cum Aristobulus eo non exspectato in Iudaeam recessisset et Alexandrium castellum occuparet, Pompeius iratus bello suscepto eum ad se venire iussit. ille

αὐτὸν ἥκειν. ὁ δὲ τῶν φίλων μὴ πολεμεῖν Ῥωμαίοις ἀξιούντων κάτεισι, καὶ δικαιολογησάμενος πάλιν ὅθεν ἧκεν ὑπέστρεψε. κελεύοντος δὲ Πομπηΐου παραδιδόναι τὰ ἐρύματα, καὶ αὐτοχείρως ἐπιστεῖλαι τοῖς φρουράρχοις (ἀπείρητο γὰρ ἄλλως τούτων D ἀφίστασθαι), πείθεται μέν, δυσανασχετῶν δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολεμεῖν ἡτοιμάζετο. Πομπηΐῳ δὲ στρατεύοντι ἐπ᾽ αὐτὸν ἡ Μιθριδάτου μεμήνυτο τελευτὴ ἐκ Φαρνάκου τοῦ παιδὸς αὐτοῦ γενομένη. περὶ Ἱεριχοῦντα δὲ γεγονότι, οὗ τὸ ὀποβάλσαμον τρέφεται τῶν μύρων τὸ ἀκρότατον, ὃ τῶν θάμνων τεμνομένων ὀξεῖ λίθῳ ἀναπιδύει ὥσπερ ὀπός, πρόσεισιν ὁ Ἀριστόβουλος αὐτῷ καὶ ἱκέτευε παύσασθαι τοῦ πολέμου, χρήματά τε W I 160 διδοὺς καὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα αὐτὸν εἰσδεχόμενος, ὥστε πράττειν ὃ βούλεται. ὁ δὲ συγγνοὺς αὐτῷ πέμπει Γαβήνιον ἐπὶ τὰ χρή- P I 224 ματα καὶ τὴν πόλιν. τῶν δὲ Ἀριστοβούλου στρατιωτῶν οὐκ ἐώντων τὰς συνθήκας πληρωθῆναι, ἄπρακτος ἐπανῆλθεν ὁ Γαβήνιος. ἥκει γοῦν ἐπὶ τὴν πόλιν Πομπήϊος καθείρξας τὸν Ἀριστόβουλον. οἱ δ᾽ ἔνδον οὐχ ὡμονόουν. τοῖς μὲν γὰρ ἐδόκει δέχεσθαι τὸν Πομπήϊον, τοῖς δ᾽ Ἀριστοβούλου τοὐναντίον· οἳ καὶ τὸ ἱερὸν κατειληφότες εἰς πολιορκίαν παρεσκευάζοντο. οἱ δ᾽ ἄλλοι τὴν πόλιν ἐγχειρίζουσι Πομπηΐῳ καὶ τὰ βασίλεια. ὁ δὲ ἐντὸς στρατοπεδευσάμενος ἐπολιόρκει τὸ ἱερόν. ἁλόντος δὲ περὶ τρίτον μῆνα, ἐπεισφρήσαντες οἱ πολέμιοι ἔσφαζον τοὺς ἐν αὐτῷ·

4 ἄλλως τούτων A, τούτων ἄλλως PW. 7 μεμήνυτο] μέμνηται A. 10 ἀναπιδύει A, ἀνακηδύει PW. 13 Γαβίνιον Iosephus. 14 δὲ om A. 16 γοῦν A, δὲ PW.

hortantibus amicis ne Romanis adversaretur, descendit, causaque dicta eo unde venerat rediit. ac Pompeio iubente ut munitiones traderet et castellorum praesidibus sua manu scriberet (alioqui enim iis cedere non licebat), paret ille quidem, sed indignabundus Hierosolyma profectus ad bellum se parat. Pompeio contra illum ducenti Mithridatis caedes a filio Pharnace patrata nuntiatur: et ad Hierichunta progresso, ubi opobalsamum nascitur unguentorum praestantissimum quod fruticibus acuto lapide incisis instar succi exsudat, Aristobulus occurrit supplicans ut bellum omittat, se pecuniam ei daturum et Hierosolymis recepturum esse pollicens, quidvis agendi potestate permissa. ille data venia Gabinium ad pecuniam et urbem accipiendam mittit. quo, Aristobuli militibus pacta perfici prohibentibus, re infecta reverso, ipse Pompeius Aristobulo in vincula coniecto ad civitatem venit non consentientem, aliis Pompeium recepturis, Aristobuli vero factione contrarium censente; quae templo occupato ad tolerandam obsidionem se parabat. urbe autem et regia a caeteris Pompeio traditis, et castris in ipsa urbe positis ac templo tertio mense expugnato, milites eos qui intus erant trucida-

οἱ δὲ οὐδὲν ἧττον ἦσαν ἱερουργοῦντες καὶ θύοντες. φόνου δὲ B πάντα μεμέστωτο· οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ Ῥωμαίων, οἱ δ' ὑπ' ἀλλήλων ἐσφάττοντο ἢ καὶ ἑαυτοὺς κατεκρήμνιζον. παρῆλθε δὲ εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τὸ ἄβατον ὁ Πομπήϊος καὶ τῶν περὶ αὐτόν τινες, καὶ εἶδον ὅσα τοῖς ἄλλοις πλὴν τῶν ἀρχιερέων ἦσαν ἀθέατα. οὐδενὸς μέντοι τῶν ἐν αὐτῷ ἀναθημάτων ἢ τῶν χρημάτων ἥψατο δι' εὐσέβειαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ καθᾶραι παραγγείλας τὸ ἱερόν, καὶ θύειν νομίμως, τὴν ἀρχιερωσύνην παρέδωκεν Ὑρκανῷ, τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου πελέκει διαχρησάμενος, καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ποιήσας Ῥωμαίοις ὑπόφορα. Πομπήϊος δὲ ἐπὶ Ῥώμην ἀπιὼν ἐπήγετο τὸν Ἀριστόβουλον δεδεμένον C καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. ἦσαν δὲ αὐτῷ δύο θυγατέρες καὶ τοσοῦτοι υἱοί, ὧν ὁ πρεσβύτερος Ἀλέξανδρος ἀπέδρα καὶ τὴν Ἰουδαίαν κατέτρεχεν ὕστερον, μὴ δυναμένου τοῦ Ὑρκανοῦ αὐτῷ ἀντικαθίστασθαι.

7. Ὡς δὲ Γαβήνιος εἰς Συρίαν ἧκε, πέμπει πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ἀντώνιον Μάρκον μετὰ στρατεύματος. καὶ γενομένης μάχης κτείνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τῶν πολεμίων περὶ τρισχιλίους καὶ οὐκ ἐλάττους ζωγροῦσι. καταφυγόντος δὲ Ἀλεξάνδρου ἐπί τι ἔρυμα λεγόμενον Ἀλεξάνδριον, ἐπολιόρκει τοῦτο. διαπρεσβεύεται οὖν πρὸς Γαβήνιον ὁ Ἀλέξανδρος συγγνώμην αἰτῶν, καὶ παραδίδωσιν ἃ κατεῖχεν ἐρύματα. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς

10 Ῥωμαίοις om A. 12 θυγατέρες A Iosephus, θυγάτρια PW. 19 δὲ τοῦ ἀλεξ. A.

FONTES. *Cap.* 7. *Iosephi Ant.* 14 5—9.

bant, nihilo secius sacris operantes et victimas immolantes. ac caedibus referta erant omnia, Iudaeis partim a Romanis partim a sese intereuntibus vel gladio vel praecipitatione. Pompeius vero cum quibusdam ex suis adytum templi ingressus est eaque vidit quae non nisi pontificibus videre fas est; neque tamen, qua erat pietate, quidquam vel ex donariis vel ex pecuniis attigit. postridie populum hortatus ut templum repurgarent et rite immolarent, Hyrcano pontificatum restituit; bellique auctoribus securi percussis et tributo Hierosolymis imposito Romam rediens Aristobulum vinctum cum duabus filiabus totidemque filiis secum abduxit. quorum natu maior Alexander arrepta fuga post Iudaeam incursavit, neque ei resistere Hyrcanus potuit.

7. Gabinius autem cum in Syriam venisset, M. Antonium cum exercitu contra Alexandrum mittit; qui praelio commisso hostium ad tria milia cecidit, non paucioribus captis. Alexander autem in castello quod Alexandrium vocabatur obsessus veniam a Gabinio per legatos impetrat, munitionibus quas tenebat traditis; Hyrcanusque pontifex ab

Ὑρκανὸς εἰς Ἱεροσόλυμα κατήχθη παρὰ τοῦ Γαβηνίου. ὁ μέντοι D Ἀριστόβουλος διαδρὰς ἐκ Ῥώμης καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν τειχίζειν ἐπειρᾶτο τὸ Ἀλεξάνδριον ἄρτι κατεσκαμμένον. ὁ δὲ Γαβήνιος στέλλει τοὺς κωλύσοντας αὐτὸν ἢ καὶ συλληψομένους. πολλοὶ δὲ τῷ Ἀριστοβούλῳ τῶν Ἰουδαίων προσέρρεον, ὧν οἱ πλείους ἐτύγχανον ἄοπλοι. τούτους μὲν οὖν ἀπέλυσεν Ἀριστόβουλος, τοὺς δ' ὡπλισμένους ὄντας περὶ ὀκτακισχιλίους εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ. καὶ μάχης αὐτοῖς πρὸς Ῥωμαίους συγκροτηθείσης ἡττῶνται Ἰουδαῖοι καὶ φεύγουσι· καὶ οἱ μὲν κτείνονται, σκεδάννυνται δὲ οἱ λοιποί. Ἀριστόβουλος δὲ μετὰ χιλίων εἰς Μαχαι- P I 225 ροῦντα συνέφυγε μετὰ τοῦ παιδὸς Ἀντιγόνου συναποδράντος ἐκ Ῥώμης αὐτῷ. μετὰ δὲ δύο ἡμέρας τραυματισθεὶς ἑάλω, καὶ σὺν τῷ υἱῷ Ἀντιγόνῳ αἰχμάλωτος πρὸς Γαβήνιον ἄγεται, καὶ ἀναπέμπεται αὖθις εἰς Ῥώμην, καὶ δεθεὶς κατείχετο, βασιλεύσας καὶ ἀρχιερατεύσας ἔτη τρία. Γαβήνιος δὲ ἀπῄει εἰς Αἴγυπτον. ἐπανελθὼν δ' ἐκεῖθεν εὗρε τὸν Ἀριστοβούλου παῖδα Ἀλέξανδρον στρατεύματι μεγάλῳ τὴν χώραν ἐπιόντα καὶ ὅσοις ἐντύχοι τῶν Ῥωμαίων πάντας κτιννύοντα. συμβαλὼν οὖν τούτῳ περὶ τὸ Ἰταβύριον ὄρος, τρισμυρίους ἄγοντι Ἰουδαίους, κτείνει περὶ μυρίους. καταστησάμενος δὲ τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις ὡς ὁ Ἀντί- B πατρος ἤθελε, καὶ ἄλλα δὲ στρατηγήσας ἔργα μεγάλα, εἰς W I 161 Ῥώμην ἀπῆρε, Κράσσῳ παραδοὺς τὴν ἀρχήν. οὗτος δ' ὁ Κράσσος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν τὰ ἐν τῷ ἱερῷ χρήματα ὧν οὐχ

4 καὶ om A. 11 συναποδράσαντος A. 12 δύω PW. 20 ὁ om A. 22 et 23 Κράσῳ et Κράσος PW, quae infra Κράσσος. 23 ἐλθὼν καὶ τὰ A.

eodem Gabinio Hierosolyma reducitur. Aristobulus vero cum Roma in Iudaeam profugisset et Alexandrium modo eversum instaurare conaretur, Gabinius copias misit quae id prohiberent aut ipsum etiam comprehenderent. sed cum multi Iudaei maiori ex parte inermes ad Aristobulum confluerent, caeteris dimissis solos armatos qui ad octo milia fuere retinuit: ii a Romanis praelio victi partim caeduntur partim dissipantur. Aristobulus vero cum mile viris Machaeruntem se contulit, ac biduo post sauciatus et captus una cum Antigono filio fugae socio ad Gabinium perducitur, et denuo Romam missus in vinculis tenetur, regno et pontificatu triennium functus. Gabinius vero in Aegyptum profectus atque inde reversus reperit Alexandrum cum magno exercitu Iudaeam obeuntem et obvios quosque Romanos trucidantem. cum eo igitur triginta Iudaeorum milia ducente iuxta montem Itabyrium congressus circiter decem milia occidit. et Hierosolymitanis rebus ex Antipatri sententia constitutis, et aliis magni imperatoris operibus editis, provincia Crasso tradita Romam discessit. Crassus autem Iudaeam ingressus

ἥψατο ὁ Πομπήϊος (ἦσαν δὲ δισχίλια τάλαντα) πάντα ἀφείλετο, καὶ τὸν ναὸν περιδύσας τὸν κόσμον πάντα ἐσύλησεν, εἰς τάλαντα χρυσοῦ ὀκτακισχίλια ἀριθμούμενον. ἔλαβε δὲ καὶ δοκὸν σφυρήλατον ἐκ χρυσοῦ μνῶν τριακοσίων πεποιημένην. ἡ δὲ μνᾶ παρ' Ἰουδαίοις ἕλκει λίτρας δύο καὶ ἡμίσειαν. ταῦτα λαβὼν ἐπὶ Πάρθους ἐξώρμησε· καὶ ἐφθάρη σὺν τῷ στρατεύματι. Κάσσιος C δὲ εἰς Συρίαν ἐκεῖθεν φυγὼν καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀνέβη. μέγα γοῦν παρ' αὐτῷ δεδύνητο ὁ Ἀντίπατρος, καὶ παρὰ Ἰδουμαίοις, παρ' οἷς ἄγεται γυναῖκα ἐξ Ἀραβίας, Κύπρον ὄνομα, ἐξ ἧς αὐτῷ τέσσαρες ἐγένοντο υἱοί, Φασάηλος καὶ Ἡρώδης, Ἰωσὴφ καὶ Φερώρας, καὶ θυγάτηρ Σαλώμη. χρόνῳ δὲ ὕστερον Καῖσαρ Ἰούλιος Γάϊος, κατασχὼν τὴν Ῥώμην μετὰ τὸ Πομπήϊον καὶ τὸ πλέον τῆς συγκλήτου ἐκεῖθεν φυγεῖν, λύσας τὸν Ἀριστόβουλον εἰς Συρίαν ἔπεμψε σὺν στρατεύματι. ἀλλὰ φθάσαντες οἱ τὰ Πομπηΐου φρονοῦντες φαρμάκῳ τὸν Ἀριστόβουλον διαφθείρουσι. Σκηπίων δέ, ἐπιστείλαντος αὐτῷ Πομπηΐου, τὸν Ἀριστοβούλου D Ἀλέξανδρον ἐπελέκισε. μετὰ δὲ τὸν Πομπηΐου θάνατον Καίσαρι πολεμοῦντι κατ' Αἴγυπτον εἰς πολλὰ χρήσιμον ἑαυτὸν παρέσχεν Ἀντίπατρος, ὥστε τὸν Καίσαρα κεχρῆσθαι αὐτῷ εἰς πάντα τὸν πόλεμον· ὅπου καὶ τρωθῆναι συμβέβηκεν αὐτόν. ἐλθὼν δὲ καὶ Ἀντίγονος τότε ὁ Ἀριστοβούλου πρὸς Καίσαρα, ἐδεῖτο λαβεῖν οἶκτον αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένου, καὶ τοῦ πατρὸς ἀνεμίμνησκε, καὶ ὡς δι' αὐτὸν ἀποθάνοι. παρὼν δὲ καὶ ὁ Ἀντί-

5 δύω PW. 7 καὶ A Iosephus, om PW. 9 οἷς] ὧν Iosephus. 14 ἔπεμπε A. τὰ τοῦ πομπηΐου A. 20 τότε καὶ ἀντίγονος A.

templi Hierosolymitani pecuniam, quae bis mile talenta erant, abstulit, atque omnem templi ornatum spoliavit, qui ad talenta auri octies mile aestimabatur. rapuit et trabem ex auri 300 minis fabrefactam. mina porro Iudaica libras binas et semissem pendit. his acceptis contra Parthos profectus cum exercitu interiit. unde Cassius fuga in Syriam elapsus etiam in Iudaeam adscendit. apud quem ut et apud Idumaeos multum potuit Antipater; ibique uxore Arabica ducta, nomine Cypro, quattuor suscepit filios, Phasaelum Herodem Iosephum Pheroram, et filiam Salomen. aliquanto post C. Iulius Caesar, post Pompeii et maximae partis senatus fugam Roma potitus, Aristobulum vinculis solutum cum exercitu in Syriam mittit. qui antequam eo venisset a Pompeianis veneno sublatus est, Alexander eius filius iussu Pompeii a Scipione securi percussus. post Pompeii interitum Antipater Caesari in Aegypto gerenti bellum strenuam operam totius belli tempore navavit, ubi etiam vulnus accepit: et cum Antigonus quoque Aristobuli filius ad Caesarem venisset, petens ut sui misereretur principatu deiecti et patris sui memoriam ob illum interfecti renovaret, Antipater, qui tum ibi aderat,

πατρος ἀπελογεῖτο. δοξάντων δὲ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐπικρατεστέρων, ὁ Καῖσαρ Ὑρκανῷ μὲν τὴν ἀρχιερωσύνην ἐπεβεβαίωσεν, Ἀντίπατρον δὲ ἀπέδειξε τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπον. ὡς δὲ Καῖσαρ εἰς τὴν Ῥώμην ἀπῄει, ὁ Ἀντίπατρος τὰ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν P I 226 καθίστα. βραδὺν δὲ ὁρῶν καὶ νωθῆ τὸν Ὑρκανόν, Φασάηλον μὲν τὸν πρεσβύτατον τῶν παίδων Ἱεροσολυμιτῶν καὶ τῶν πέριξ στρατηγὸν ἀποδείκνυσι, τὸν δὲ μετ' αὐτὸν Ἡρώδην, ὄντα λίαν νεώτατον, τῆς Γαλιλαίας προὐστήσατο.

Γενναῖος δ' ὢν ὁ Ἡρώδης τὸ φρόνημα, ἀφορμὴν εἰς ἐπίδειξιν ἀρετῆς τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο, καὶ τὸν ἀρχιλῃστὴν Ἐζεκίαν σὺν μεγάλῳ στίφει τὰ προσεχῆ τῆς Συρίας ληϊζόμενον συλλαβὼν κτείνει, καὶ πλείστους τῶν σὺν αὐτῷ· ὅθεν τοῖς Σύροις πεφίλητο. ἐγένετο δὲ διὰ τοῦτο καὶ Σέξτῳ Καίσαρι γνώριμος, ὄντι τοῦ μεγάλου Καίσαρος συγγενεῖ καὶ ἄρχοντι τῆς Συρίας. ζηλοῖ δὲ B τὸν ἀδελφὸν καὶ Φασάηλος. ταῦτα δὲ ἐποίει τιμῆς ὑπὸ τοῦ ἔθνους τυγχάνειν βασιλικῆς τὸν Ἀντίπατρον. οἱ δὲ ἐν τέλει τῶν Ἰουδαίων διὰ ταῦτα ἐβάσκαινον τῷ Ἀντιπάτρῳ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐδεδίεσαν ὁρῶντες βίαιον καὶ τολμηρὸν τὸν Ἡρώδην καὶ τυραννίδος ἐρῶντα, καὶ κατηγόρουν Ἀντιπάτρου πρὸς Ὑρκανόν, καὶ ἠρέθιζον κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ, λέγοντες μὴ ἐπιτρόπους εἶναι τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων ἀλλὰ δεσπότας. καὶ γὰρ τὸν Ἡρώδην κτεῖναι τὸν Ἐζεκίαν καὶ πολλοὺς τῶν σὺν ἐκείνῳ, τοῦ νόμου ἀπειρηκότος ἄνθρωπον ἀναιρεῖσθαι C

6 Ἱεροσολύμων Iosephus. 12 τῶν A Iosephus, τοὺς PW.

sua defensione id effecit ut Caesar Hyrcano, qui causa meliore niti videretur, sacerdotium confirmaret, et ipse Iudaeae procurator constitueretur. itaque Caesare Romam abeunte, suscepta rerum Iudaeae cura, quia Hyrcanum tardum et socordem esse cernebat, Phasaelum filium natu maximum Hierosolymorum et finitimarum civitatum praetorem designat: Herodem illi aetate proximum, admodum adolescentem, Galilaeae praeficit.

Herodes cum generoso esset animo, magistratu in virtutis materiam converso Ezechiam latronum ducem cum magno globo Syriam finitimam praedantem comprehensum eiusque sociorum plurimos occidit. unde Syris carus etiam in Sexti Caesaris, qui cognatus magni Caesaris Syriae praeturam gerebat, notitiam pervenit. est et Phasaelus fratrem aemulatus. quae res effecerunt ut Antipater et a gente Iudaica regio honore coleretur, et una cum filiis procerum invidiam susciperet, metuentium Herodem, quem violentum audacem atque imperii cupidum cernerent. itaque Antipatrum apud Hyrcanum accusant, et hominem contra illum et filios eius concitant: neque enim curatores esse regiarum functionum sed dominos. nam ab Herode Ezechiam cum multis occisum esse, cum legibus cautum sit ne quis quamvis improbus sine

κἂν πονηρὸς εἴη, εἰ μὴ πρότερον ὑπὸ τοῦ συνεδρίου κατακριθείη. Ὑρκανὸς δὲ τούτοις ἠρέθιστο εἰς ὀργήν. προσεξῆψαν δὲ τὴν ὀργὴν καὶ αἱ μητέρες τῶν ὑπὸ Ἡρώδου πεφονευμένων, παρακαλοῦσαι ἵνα δίκας ὑπόσχῃ τῶν πεπραγμένων. κινηθεὶς οὖν ὁ W I 162 Ὑρκανὸς Ἡρώδην ἐκάλει δικασόμενον. ὁ δὲ ἧκε μετὰ στίφους ἀποχρῶντος αὐτῷ, ὥστε μὴ γυμνὸν καὶ ἀφύλακτον ἰέναι πρὸς δίκην. ἐλθὼν δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ μετὰ τοῦ στίφους, κατέπληξεν ἅπαντας, καὶ οὐδεὶς ἐθάρρει κατηγορεῖν αὐτοῦ, ἀλλ' ἦν ἀπορία τοῦ τί χρὴ ποιεῖν. εἷς δέ τις Σαμαῖος ὀνόματι, δίκαιος ἀνὴρ D καὶ πεποιθὼς ὡς λέων, εἶπεν "ὦ ἄνδρες, οὐκ οἶδά τινα τῶν κεκλημένων εἰς δίκην οὕτω παραστάντα, οὔτε ὑμεῖς οἶμαι, ἀλλὰ πᾶς κριθησόμενος δεδιότος παρίσταται σχήματι. ὁ δὲ βέλτιστος Ἡρώδης φόνων δίκην φεύγων ἕστηκε περὶ αὐτὸν ἔχων ὁπλίτας, εἰ κατακριθείη κατὰ τὸν νόμον, κτενοῦντας ἡμᾶς. ἀλλ' Ἡρώδην μὲν οὐ μεμψαίμην, ὑμᾶς δὲ τοσαύτην ἄδειαν παρασχόντας αὐτῷ. ἴστε τοίνυν δίκαιον τὸν θεόν, καὶ ὡς οὗτος, ὃν νῦν δι' Ὑρκανὸν ἀπολῦσαι βούλεσθε, κολάσει ὑμᾶς ποτε καὶ αὐτὸν Ὑρκανόν." P I 227 ὅτι δὲ ταῦτα εἰς ἔργον ἐξέβη δηλώσει προϊὼν ὁ λόγος. Ὑρκανὸς δὲ εἰς ἄλλην ἡμέραν τὴν δίκην ὑπερέθετο, καὶ λάθρα ὑπέθετο τῷ Ἡρώδῃ τὴν πόλιν ὑπεξελθεῖν. καὶ ὁ μὲν ἀπῄει, οἱ δὲ τοῦ συνεδρίου ἠγανάκτουν. Σέξτου δὲ τὴν στρατηγίαν τῆς Κοίλης Συρίας χρημάτων τῷ Ἡρώδῃ ἀποδομένου, οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ παρῆλθε, καὶ ἧκεν Ἡρώδης σὺν στρατιᾷ, ὀργιζόμενος κατὰ

1 κατακριθείη A Iosephus, κατακριθῇ PW. 9 Σαμέας Iosephus: infra p. 419 v. 15 Σαμαίας.

concilii sententia condemnetur. Hyrcanus cum his verbis tum matrum interfectorum querelis illum ad supplicium flagitantium ira commotus Herodem ad causam dicendam arcessit. is vero cum iusta cohorte venit ne nudus et incustoditus in ius iret, et sic praetorium ingressus ita omnes terruit ut nemine accusare auso omnes ambigerent quid agendum esset. unus tamen nomine Samaeus, vir iustus et leonina praeditus fiducia, dixit "equidem, viri, non memini quemquam in ius vocatum sic adstitisse: nec vos, opinor. omnes enim rei habitum metuentium prae se ferre solent. at Herodes ob caedes perpetratas in iudicium vocatus armatos secum adduxit, qui nos, si ex lege damnatus fuerit, occidant. ego tamen non illum reprehenderim sed vos, qui tantam ei licentiam dederitis. scitote igitur iustum esse deum, et quem vos nunc in Hyrcani gratiam absolvetis, ei et vos et ipsum Hyrcanum olim poenas daturos." hanc orationem ipso eventu esse comprobatam in progressu historiae apparebit. Hyrcanus vero iudicio in alium diem reiecto Herodem monuit ut urbe excederet: quo abeunte concilium indignabatur. sed Herodes, redempta a Sexto Syriae praetura, non multo post cum

Ὑρκανοῦ ὅτι ὅλως εἰς δίκην ἐκλήθη. ἐκώλυσαν δὲ αὐτὸν τοῖς Ἱεροσολύμοις προσβαλεῖν ο πατὴρ καὶ ὁ ἀδελφός.

8. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐν τούτοις ἦν, τὰ δὲ κατὰ τὴν Συρίαν τετάρακτο ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Βάσσος Κικίλιος, εἷς τῶν τὰ Πομπηΐου φρονούντων, κτείνει μὲν Σέξτον Καίσαρα B δι' ἐπιβουλῆς, αὐτὸς δὲ τῶν πραγμάτων ἐκράτει. τῶν δὲ Καίσαρος Ἰουλίου στρατηγῶν κατὰ Βάσσου ὡρμηκότων, ὁ Ἀντίπατρος αὐτοῖς διὰ τῶν υἱῶν συνεμάχησε, μεμνημένος ὧν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εὐηργέτητο. τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ ἐν τῷ πολέμῳ, Μάρκος ἦλθεν ἐκ Ῥώμης εἰς τὴν τοῦ Σέξτου ἀρχήν. ὁ δέ γε Καῖσαρ ὑπὸ τῶν περὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἐν Ῥώμῃ κτείνεται. πολέμου δὲ συνερρωγότος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Καίσαρος, καὶ τῶν ἐν τέλει ἐπὶ στρατιᾶς συλλογὴν ἄλλων ἀλλαχῇ διεσπαρμένων, Κάσσιος ἀφικνεῖται εἰς Συρίαν, καὶ περιιὼν ταύτην ὅπλα καὶ στρατιώτας συνήθροιζε, καὶ ἐφορολόγει βαρύτατα, C καὶ ἐξ Ἰουδαίας ἑπτακόσια τάλαντα ἀργυρίου ἐπράξατο, ὧν τὴν εἴσπραξιν ὁ Ἀντίπατρος τοῖς υἱοῖς ἀμφοῖν κατεμέρισεν. ὁ οὖν Ἡρώδης πρῶτος ὅσα ἦν αὐτῷ προστεταγμένον Κασσίῳ προσενεγκών, φίλος ἦν αὐτῷ ἐς τὰ μάλιστα. ἀνῃρέθη δ' ἂν ὑπὸ Κασσίου ὁ Μάλιχος, εἰ μὴ ὁ Ὑρκανὸς ἐπέσχεν αὐτῷ τὴν ὁρμήν, ἑκατὸν ταλάντοις δεξιωσάμενος δι' Ἀντιπάτρου αὐτόν. ἤδη δὲ

1 δίκην] χρείαν A. 4 τὴν om A. κικίλλιος A, Κικίλιος Iosephus. 8 διὰ] μετὰ Iosephus. 10 τοῦ add A Iosephus. 11 κάσιον et 14 κάσιος A, in sq. σσ.

Fontes. *Cap.* 8. *Iosephi Ant.* 14 11.

exercitu venit Hyrcano iratus quod omnino in ius vocatus esset, et Hierosolyma oppugnaturus ni pater et frater eius impetum repressissent.

8. Hoc Iudaeae statu Syria turbata est tali de causa. Bassus Caecilius, Pompeianae factionis, Sexto Caesare per insidias occiso rerum potiebatur: quem cum Iulii Caesaris duces persequerentur, Antipater Caesariani beneficii memor opem eis per filios tulit. dum autem eo bello tempus teritur, Marcus ad Sexti praeturam suscipiendam Roma venit, ubi Caesar interea per Brutum et Cassium occiditur. ob cuius necem bello exorto, et proceribus ad colligendos exercitus aliis alio dispersis, Cassius in Syriam venit ad arma et milites comparandos, maxima tributa et e sola Iudaea 700 talenta postulans; quorum exactionem Antipater utrique filio seorsim mandavit. et Herodes cum prior quantum iussus fuerat Cassio obtulisset, in amicitiam eius est receptus. Malichus vero a Cassio fuisset occisus, nisi Hyrcanus eius iram intercessore Antipatro centum talentis placasset. verum Cassio iam ex

Κασσίου μεταστάντος τῆς Ἰουδαίας Ἀντιπάτρῳ Μάλιχος ἐπεβούλευεν, ὡς εἰ οὗτος φθαρείη, ἀσφαλείας ἐσομένης τῷ Ὑρκανῷ περὶ τὴν ἀρχήν. ταῦτα δ' οὐκ ἔλαθε τὸν Ἀντίπατρον, ἀλλ' ἠσφαλίζετο ἑαυτόν· καὶ ὁ Μάλιχος ἠρνεῖτο μεθ' ὅρκων. Μάρκος D δ' ἐν τῇ Συρίᾳ στρατηγῶν μικροῦ ἀνεῖλεν ἂν τὸν Μάλιχον, εἰ μὴ Ἀντίπατρος παρακαλέσας αὐτὸν περιέσωσε. Κάσσιός γε μὴν καὶ Μάρκος ἀθροίσαντες στρατιάν, τῷ Ἡρώδῃ τὴν ἐπιμέλειαν ἐνεχείρισαν, στρατηγὸν αὐτὸν Κοίλης Συρίας ποιήσαντες, ὑποσχόμενοι καὶ βασιλέα τῆς Ἰουδαίας ἀναδεῖξειν μετὰ τὸν πόλεμον ὃς τότε πρὸς Ἀντώνιον καὶ τὸν νέον Καίσαρα συγκεκρότητο. ὅτε καὶ Μάλιχος τὸν Ὑρκανοῦ οἰνοχόον χρήμασιν ὑπελθών, φαρμάκῳ κτείνει Ἀντίπατρον· παρὰ γὰρ Ὑρκανῷ εἱστιῶντο ἑκάτεροι. γνόντων δὲ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν Ἀντιπάτρου υἱῶν, ὁ Μάλιχος ἔξαρνος ἦν. τῷ μὲν οὖν Ἡρώδῃ εὐθὺς ἐδόκει τὸν P I 228 φόνον τοῦ πατρὸς ἐκδικεῖν, ὁ δὲ Φασάηλος δόλῳ μᾶλλον W I 163 ἤθελε τὸν Μάλιχον μετελθεῖν, ἵνα μὴ ἐμφυλίου πολέμου γένωνται αἴτιοι. πιστεύειν οὖν τῇ ἀρνήσει τοῦ Μαλίχου ὑπεκρίνοντο. ἐνστάσης δὲ ἑορτῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἧκεν Ἡρώδης μετὰ στρατιᾶς εἰς τὴν πόλιν· Ὑρκανὸς δὲ Μαλίχῳ πεισθεὶς ἐκώλυεν αὐτῷ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον, προφάσει τοῦ μὴ δεῖν ὄχλον ἀλλοδαπὸν ἀναμίγνυσθαι τῷ πλήθει ἁγνεύοντι. ὁ δὲ μὴ φροντίσας τῶν λόγων εἴσεισι νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν. Μάλιχος δ' ἔτι τῆς ὑποκρίσεως εἴχετο, δακρύων τὸν Ἀντίπατρον καὶ ὡς φίλον

3 ἔλαθε A Iosephus, ἐλάνθανε PW. 8 post αὐτὸν A add τῆς, om Iosephus. 18 δὲ add A. 20 εἴσοδον] εἰσέλευσιν A.

Iudaea digresso Malichus Antipatro insidias struit, quod eo sublato Hyrcani principatus in tuto collocandus esset. quod cum Antipatrum haud lateret, quamvis ille eiuraret facinus, se contra illum muniebat. Marcus etiam Syriae praetor parum abfuit quin Malichum tolleret, ni is quoque salutem eius precibus Antipatri condonasset. Cassius porro et Marcus, exercituum quos coegerant cura Herodi mandata, promiserunt se confecto bello, quod tum adversus Antonium et Caesarem iuniorem parabatur, eum Iudaeae regem creaturos. eodem tempore Malichus corrupto Hyrcani, apud quem uterque epulabatur, pincerna Antipatrum veneno sustulit: sed cum filii eius insidias cognovissent, infitiatus est facinus. cum autem Herodes necem patris statim ulcisci vellet, Phasaelus dolo Malichum circumvenire potius duxit, ne intestini belli causam praeberent. se igitur infitiationi Malichi fidem habere simulant. Herodem vero ad festum cum exercitu venientem Hyrcanus Malichi impulsu urbis ingressu prohibuit, per eam causam ne turba peregrina populo puritatem servanti permisceretur. at ille spretis illius verbis noctu urbem ingreditur, et Malichus simulationem adhuc urget, Anti-

ἀνακαλούμενος, κρύφα δὲ ἐποιεῖτο τοῦ σώματος φυλακήν. ἐλόντος δὲ Κασσίου τὴν Λαοδίκειαν, ἄμφω πρὸς αὐτὸν ἀπήεσαν. B καὶ Ἡρώδης μὲν ἐκεῖ τῖσαι δίκας τὸν Μάλιχον ἐταμίευεν· ὁ δὲ ὑποπτεύσας τὸ πρᾶγμα, τοῦ παιδὸς αὐτῷ ὁμηρεύοντος ἐν Τύρῳ, ἐμελέτησε τοῦτον ὑποκλέψαι, καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπᾶραι καὶ τὴν ἀρχὴν κατασχεῖν. Ἡρώδης δὲ τὴν γνώμην τοῦ Μαλίχου ὑπονοήσας, προεισπέμψας εἰς Τύρον λάθρα πείθει τοὺς χιλιάρχους πρὸς Μάλιχον ἐξελθεῖν καὶ διαφθεῖραι αὐτόν. ἤδη γὰρ αὐτοῖς παρὰ Κασσίου προώριστο συμπράττειν Ἡρώδῃ ἐπὶ δικαίᾳ πράξει. οἱ δὲ πλησίον τῆς πόλεως αὐτῷ ὑπαντήσαντες κατακεντοῦσιν αὐτόν. Ὑρκανὸς δὲ ὑπὸ φόβου ἄφωνος ἦν. ἀνενεγκὼν C δὲ ἠρώτα ὅπως ἀνῄρηται Μάλιχος· καὶ ἀκούσας ὅτι Κασσίου προστάξαντος, ἐπῄνεσε τὴν πρᾶξιν, πονηρὸν εἰπὼν εἶναι καὶ τῆς πατρίδος ἐπίβουλον.

9. Κασσίου δὲ ἐκ Συρίας ἀπάραντος πρὸς Ἀντώνιον, ὁ Ἡρώδης ἐν διαφόροις ἠρίστευσε, καὶ τῷ Ἀριστοβούλου δὲ υἱῷ Ἀντιγόνῳ ἄρτι τῶν ἄκρων ἐπιβάντι τῆς Ἰουδαίων γῆς ὑπαντήσας, μάχῃ ἐνίκησε καὶ τῶν ὁρίων ταύτης ἐξέωσεν. ὅθεν ἀφικόμενον εἰς Ἱεροσόλυμα ἐστεφάνου ὅ τε δῆμος καὶ Ὑρκανός. μνηστεύεται δὲ καὶ τὴν Ὑρκανοῦ θυγατριδῆν, Ἀλεξάνδρου δὲ θυγατέρα τοῦ Ἀριστοβούλου παιδός. εἶχε δὲ πρότερον ἑτέραν γυναῖκα δημότιν, D

9 δικαίᾳ πράξει A, δικαιαν πρᾶξιν PW. 17 ἄρτι] ἄντικρυ alter codex Wolfii.

Fontes. *Cap.* 9. *Iosephi Ant.* 14 11 § 7—13 § 9.

patrum deplorando et ut amicum inclamando, sed clam custodia corpus munit. Laodicea porro capta a Cassio uterque ad eum proficiscitur. et Herodes id operam dabat ut Malichus ibi poenas lueret: ille vero id agi suspicatus, filium, qui Tyri obses erat, suffurari et in Iudaeam proficisci regnumque occupare cogitabat. sed Herodes Malichi consilio sagaci coniectura indagato, nuntio clam Tyrum misso tribunis militum persuadet ut ad illum egrediantur eumque occidant: nam a Cassio iam praescriptum habebant ut Herodi ad res iustas adiumento essent. ita Malicho ab eis prope urbem confosso Hyrcanus prae metu obmutuit: deinde cum sibi reddito id Cassii iussu factum esse responderetur, probavit caedem, illum improbum fuisse hominem et patriae insidiatorem testatus.

9. Cassio ex Syria adversus Antonium profecto Herodes variis in locis rem bene gessit, et Antigonum Aristobuli filium fines Iudaeae iam ingressum praelio victor finibus regionis expulit. unde Hierosolyma veniens et a populo et ab Hyrcano coronatur: cuius ex filia neptem, Alexandri Aristobuli filii natam, uxorem ducit, cum prius Doridem

Δωρίδα καλουμένην, ἐξ ἧς αὐτῷ παῖς Ἀντίπατρος γίνεται τῶν ἄλλων πρεσβύτερος.

Ἀντωνίου δὲ καὶ Καίσαρος Κάσσιον καὶ Βροῦτον περὶ Φιλίππους νενικηκότων, ὁ μὲν ἐπὶ Γαλλίας ἐχώρει, πρὸς δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀντώνιος. γενομένῳ δ' ἐν Βιθυνίᾳ πανταχόθεν ἀπήντων πρεσβεῖαι. παρῆσαν δὲ καὶ Ἰουδαῖοι κατηγοροῦντες Φασαήλου τε καὶ Ἡρώδου. ἐλθόντα δὲ τὸν Ἡρώδην ἐπὶ ἀπολογίᾳ διὰ τιμῆς ἦγεν Ἀντώνιος, καὶ οὐδὲ λόγου ἠξίωντο οἱ κατήγοροι, χρήμασι ταῦτα τοῦ Ἡρώδου πριαμένου παρ' Ἀντωνίου. ἐλθόντι
P I 229 δ' εἰς Ἔφεσον Ἀντωνίῳ ἔπεμψεν Ὑρκανὸς στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἠξίου τοὺς Ἰουδαίους οὓς ᾐχμαλώτισε Κάσσιος οὐ νόμῳ πολέμου, ἐλευθέρους ἀπολυθῆναι, καὶ τὴν χώραν ἀποδοθῆναι ἣν αὐτοὺς ἀφείλετο Κάσσιος. δικαίαν οὖν εἶναι κεκρικὼς τὴν ἀξίωσιν εἰς ἔργον ἐκβῆναι προσέταξε. μετὰ ταῦτα εἰς Συρίαν παραγενομένῳ τῷ Ἀντωνίῳ καὶ ὑπὸ τῶν τῆς Κλεοπάτρας ἐρώτων κεκρατημένῳ προσίασιν ἄνδρες ἑκατὸν Ἰουδαίων οἱ δυνατώτατοι, καὶ κατηγόρουν Ἡρώδου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, παρόντος καὶ Ὑρκανοῦ. Ἀντώνιος δὲ πυνθάνεται Ὑρκανοῦ, πότεροι τοῦ ἔθνους
B προΐστανται ἄμεινον· καὶ ὃς τοὺς περὶ Ἡρώδην εἶπεν, ὧν αὐτοῦ κηδεστής. ὁ γοῦν Ἀντώνιος οἰκείως πρὸς αὐτοὺς ἔχων διὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν ξενίαν, καὶ ἄμφω τετράρχας ὠνόμασε, καὶ τὰ Ἰουδαίων αὐτοῖς ἐπέτρεψε πράγματα· καὶ δέκα δήσας τῶν κατηγόρων, ἔκτεινεν ἂν αὐτούς, εἰ μὴ οἱ ἀδελφοὶ παρῃτήσαντο.

1 Δορὶν Iosephus. 17 αὐτόν A, αὐτῶν PW. 19 αὐτοῦ AW, αὐτῷ P.

plebeiam uxorem haberet, e qua filium natu maximum Antipatrum susceperat.

Antonius et Caesar Bruto et Cassio ad Philippos victis alter in Galliam abit, Antonius in Asiam. qui cum Bithyniam attigisset, undique legationes ad eum venerunt: aderant et Iudaei Phasaelum et Herodem accusaturi. Herodem vero sui defendendi causa eo profectum et munera offerentem Antonius honorifice excepit, ne dicendi quidem potestate data accusatoribus. inde Ephesum progresso Antonio Hyrcanus auream coronam misit, petens ut Iudaeos quos Cassius contra belli morem cepisset liberaret, et agros ab eodem ademptos restitueret. cuius postulatis, qui ea aequa iudicaret, Antonius satisfieri iussit. deinde in Syriam profectum et Cleopatrae amore captum Iudaeorum centum viri potentissimi conveniunt, Herodem et Phasaelum accusantes, Hyrcano etiam praesente. qui rogante Antonio utri populo rectius praeessent, respondit Phasaelum et Herodem, ut cuius socer esset. proinde Antonius, ob paternum hospitium eis amicus, utrumque tetrarcham appellavit, Iudaeae administratione illis mandata. ac decem ex accusatoribus in vincula coniectos occidisset, nisi fratres pro eis deprecati essent.

αὖθις δὲ χίλιοι περὶ Τύρον τῷ Ἀντωνίῳ ὑπήντησαν. ὁ δὲ δώροις προκατειλημμένος, τῷ κατὰ τόπον ἄρχοντι κολάσαι τοὺς Ἰουδαίους ἐκέλευσεν, ὡς νεωτερίζοντας. ὁ δὲ Ἡρώδης ἀπιέναι W I 164 ταχὺ αὐτοῖς συνεβούλευεν, ἵνα μὴ μεγάλου πειραθῶσι κακοῦ. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον, ἐκδραμόντες οἱ Ῥωμαῖοι τινὰς μὲν ἀπέκτειναν, πολλοὺς δ' ἐτραυμάτισαν· καὶ οἱ λοιποὶ διαφυγόντες C ἡσύχαζον. τοῦ δὲ δήμου καταβοῶντος Ἡρώδου, παροξυνθεὶς ὁ Ἀντώνιος τοὺς δεδεμένους ἀπέκτεινεν.

Ἀντίγονος δὲ Πακόρῳ τῷ Πάρθων βασιλεῖ ὑπισχνεῖται χίλια δώσειν τάλαντα καὶ γυναῖκας πεντακοσίας, εἰ τὴν ἀρχὴν Ὑρκανὸν ἀφέλωνται καὶ παραδῶσιν αὐτῷ, καὶ τοὺς περὶ Ἡρώδην ἀνέλοιεν. διὰ ταῦτα ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν κατάγοντες Ἀντίγονον οἱ Πάρθοι ἐστράτευσαν· οἷς πολλάκις οἱ περὶ Ἡρώδην συμμίξαντες ἐκράτουν. ὁ δὲ τῶν Πάρθων στρατηγὸς σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσιν εἰς τὴν πόλιν ἧκεν, ὡς τάχα κατευνάσων τὴν στάσιν, τὸ δ' ἀληθὲς ὡς Ἀντιγόνῳ συμπράξων. Φασαήλου δὲ ξενί- D σαντος αὐτόν, πείθει τὸν Φασάηλον παρὰ Βαρζαφαρμάνην ἐλθεῖν πρεσβεύοντα. καὶ ᾤχοντο Ὑρκανὸς καὶ Φασάηλος πρεσβεύοντες, Ἡρώδου μὴ συναινοῦντος· ὁ δὲ στρατηγὸς προὔπεμπε σφᾶς. καὶ ὁ Βαρζαφαρμάνης τὸ μὲν πρῶτον γνησίως αὐτοὺς ὑπεδέξατο, ἔπειτα ἐπεβούλευε. καὶ οἱ περὶ Φασάηλον ἐν ὑποψίαις ἦσαν

1 τῷ ἀντωνίῳ περὶ τύρον A. 4 πειραθῶσι A, πειρασθῶσι PW. 10 εἰ] ἦν A. 11 παραδώσουσιν A Iosephus. 12 Ἀντίγονον] ἀντίπατρον A. 14 στρατηγὸς A, βασιλεὺς PW male. 17 Βαρζαφαρμάνην] qui Βαρζαφάρνης in plurimis Iosephi codicibus. 19 συναινοῦντες A. 20 αὐτοὺς A Iosephus, σφᾶς PW.

rursus mile viri circa Tyrum Antonio occurrerunt: is vero muneribus iam ante conciliatus eius loci praefecto mandavit ut Iudaeos tanquam novis rebus studentes supplicio afficeret. Herodes vero eos monuit ut abire maturarent, ne grave malum experirentur. qui cum non auscultassent, Romani impetu in eos facto quosdam occiderunt, multos vulnerarunt; maxima vero pars evitato periculo quievit. populo autem contra Herodem vociferante irritatus Antonius vinctos interfecit.

Enimvero Antigonus Pacoro Parthorum regi mile talenta et quingentas mulieres pollicitus si principatum Hyrcano ademptum sibi daret et Herodem cum suis tolleret, a Parthis in Iudaeam reductus est; quos Herodiani saepius vicerunt. sed dux Parthorum cum paucis equitibus urbem ingressus per speciem componendae seditionis, revera ut Antigono opem ferret, Phasaelo hospiti suo persuadet ut ad Barzapharmanem legatus eat. Phasaelus et Hyrcanus legati eunt, duce eos comitante, sed Herode non probante. ac principio a Barzapharmane sincere accepti, post insidiis appetiti sunt, Phasaelo suspectos habente barbaros, cum se

κατὰ τῶν βαρβάρων, ἔγνων δὲ καὶ νύκτωρ λάθρα παρ' αὐτῶν φυλασσόμενοι. μεμήνυτο δ' αὐτοῖς ὅτι καὶ συνελήφθησαν ἄν, εἰ μὴ ὑπερετίθεντο οἱ βάρβαροι μέχρις ἂν Ἡρώδης τοῖς ἐκεῖ Πάρθοις ληφθείη, μὴ τὰ περὶ αὐτῶν μαθὼν διαφύγοι. Φασαήλῳ P I 230 *μὲν οὖν τινες συνεβούλευον εὐθὺς παριππάσασθαι, Ὀφέλλιος δὲ καὶ πλοῖα πρὸς τὴν φυγὴν ὑπισχνεῖτο· ἐγγὺς γὰρ ἡ θάλασσα ἦν. ὁ δὲ Ὑρκανὸν ἀπολιπεῖν οὐκ ἐβούλετο. συλλαμβάνονται οὖν καὶ δεσμοῦνται. Ἡρώδης δὲ ταῦτα μαθών, οὓς εἶχεν ὁπλίτας παραλαβὼν νυκτός, καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν ἐγγεγυημένην αὐτῷ παῖδα τῆς Ὑρκανοῦ θυγατρὸς καὶ τὴν τῆς μνηστῆς ταύτης μητέρα τήν τε θεραπείαν πᾶσαν, τὴν ἐπὶ Ἰδουμαίαν ἀπῄει, τοὺς πολεμίους λαθών. τοῦ ζεύγους δὲ περιτραπέντος ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ κινδυνευούσης ἀποθανεῖν, μικροῦ ἑαυτὸν διεχρήσατο. ἀνακτησάμενος οὖν τὴν μητέρα, καὶ* B *θεραπείας ὡς ὁ καιρὸς ἤπειγεν ἀξιώσας, ἐβάδιζε συντονώτερον πρὸς Μασάδαν τὸ ἔρυμα. ἐν τῷ μέσῳ δὲ καὶ πρὸς Πάρθους διώκοντας μαχεσάμενος καὶ πρὸς Ἰουδαίους αὖθις ἐπιθεμένους αὐτῷ, ἐνίκησε καὶ ἐκράτησε. τοῦ μέντοι πλήθους τοῦ συνεπομένου αὐτῷ πολλοῦ ὄντος, τοῦ δὲ τῆς Μασάδας φρουρίου, πρὸς ὅπερ ἠπείγοντο, οὐκ ἐξαρκοῦντος ἅπαντας ὑποδέξασθαι, τοὺς μὲν πλείους ἀπέλυσε, δοὺς σφίσιν ἐφόδια, ὅσοι δὲ ἦσαν κοῦφοι καὶ τοὺς ἀναγκαιοτάτους ἔχων εἰς τὸ ἔρυμα παραγίνεται. καὶ ἀφεὶς αὐτόθι τάς τε γυναῖκας καὶ τὴν θεραπείαν ἀρκοῦντα τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντας, αὐτὸς ἐπὶ τὴν Πέτραν τῆς Ἀραβίας ἐξώρμησεν. ἕωθεν*

9 λαβὼν A.

noctu clam custodiri animadverterent, atque etiam indicatum esset fuisse comprehendendos nisi id barbari distulissent donec Herodes a Parthis qui Hierosolymis essent caperetur, ne cognito ipsorum statu elaberetur. ac Phasaelo quidam suaserunt ut statim aufugeret: Ophellius etiam, quod mare in propinquo esset, naves ad fugam pollicebatur: sed cum is Hyrcanum deserere nollet, ambo comprehensi vinciuntur. quo Herodes cognito, militibus suis et matre et sorore et desponsa sibi Hyrcani filia eiusque matre noctu assumptis, cum omni comitatu versus Idumaeam abit, deceptis hostibus. cum autem vehiculo in itinere everso mater eius de vita periclitaretur, parum abfuit quin sibi ipse manus afferret. qua recreata et ut tempus ferebat curáta ad Masadam castellum strenue pergit: interim etiam Parthos persequens et Iudaeos insidiantes superat. iam quia tanta multitudo eum comitabatur quantam Masada castellum, quo properabat, omnem capere non posset, maiori parte dato viatico dimissa cum expeditis et maxime necessariis castellum ingreditur, ibique mulieribus et ministris cum sufficienti commeatu relictis ipse ad Arabiae

δὲ τὰ μὲν ἄλλα τῶν Ἱεροσολυμιτῶν οἱ Πάρθοι διήρπαζον καὶ C αὐτὰ τὰ βασίλεια, μόνων δὲ ἀπείχοντο τῶν Ὑρκανοῦ χρημάτων, ὄντων εἰς ὀγδοήκοντα τάλαντα· καὶ τὴν χώραν δὲ ἐκάκουν οἱ Πάρθοι.

10. Ἀντίγονος μὲν οὖν οὕτω καταχθεὶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν Ὑρκανὸν καὶ Φασάηλον δεσμώτας παραλαμβάνει. φοβούμενος δὲ τὸν Ὑρκανὸν μὴ τὸ πλῆθος αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἀποκαταστήσῃ, ἀποτέμνει αὐτοῦ τὰ ὦτα, τοῦ νόμου τοὺς ἱερᾶσθαι μέλλοντας ὁλοκλήρους εἶναι κελεύοντος. Φασάηλος δὲ γνοὺς ἑαυτὸν μέλλοντα σφάττεσθαι, ἐπεὶ τὰς χεῖρας δεδέσμητο, πέτρᾳ προσαράξας τὴν κεφαλὴν ἑαυτὸν μὲν ἐξήγαγε τοῦ βίου, τὴν δ' ἐκ τοῦ κτεῖναι αὐτὸν ἡδονὴν ἐστέρησε τὸν πολέμιον. πρὸ δέ γε τοῦ D W I 165 πάνυ ἐκλιπεῖν ἀκούσας ὡς διέδρα τοὺς πολεμίους Ἡρώδης ὁ ἀδελφός, εὐθύμως ἀπέθανε, καταλιπὼν ἐκδικητὴν καὶ τῶν ἐχθρῶν τιμωρόν. Ἡρώδης δὲ πρὸς Μάλχον τὸν Ἀράβων ἔσπευδε βασιλέα, εὐεργετηθέντα πρόσθεν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς παρ' αὐτοῦ ληψόμενος χρήματα εἰς λύτρον τοῦ ἀδελφοῦ· οὔπω γὰρ ἦν τὰ κατ' ἐκεῖνον μαθών. ἀγγείλαντος δὲ τοῦ Μάλχου αὐτῷ διά τινων ἀναχωρεῖν, ὡς τῶν Πάρθων παραγγειλάντων μὴ δέχεσθαι αὐτόν, ἀπεκρίνατο μηδὲν ἐνοχλήσων ἥκειν, διαλεξόμενος δὲ περὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῄει ἐπ' Αἰγυ-

2 μόνον A. 11 μὲν add A Iosephus. 13 πάνυ] Iosephus τελέως. 15 τὸν A Iosephus, τῶν PW. 20 ἐνοχλήσειν ἥκειν A. 21 ταῦτα εἰπὼν] ὃς codex Ducangii.

Fontes. *Cap.* 10. *Iosephi Ant.* 14 13 § 10—15 § 10.

Petram contendit. mane Parthi cum aliis Hierosolymitarum aedibus tum ipsa regia direptis, sola Hyrcani pecunia quae ad 80 talenta erat intacta, agros quoque vastarunt.

10. Antigonus autem hoc modo in Iudaeam reductus Hyrcanum et Phasaelum captivos accipit; et quia timebat ne populus regnum Hyrcano restitueret, aures ei praecidit, cum lex sacrorum antistites integros esse iubeat. Phasaelus autem eum intellexisset se iugulatum iri, quia manus in vinculis erant, capite saxo illiso necem sibi conscivit, praerepta hosti occidendi voluptate. sed cum paulo ante quam exspiraret Herodem fratrem e manibus hostium evasisse audivisset, hilariter est mortuus, ultore et vindice relicto. Herodes autem ad Malchum Arabiae regem properabat suo beneficio devinctum, ut ab eo pecuniam ad redimendum fratrem acciperet, quem mortuum esse adhuc ignorabat. sed cum Malchus ei denuntiasset ne veniret, sibi enim interdictum esse a Parthis ne illum reciperet, respondit se non adesse ut ei molestiam pareret, sed ut de rebus maxime necessariis colloqueretur. his dictis

P I 231 πτον, καὶ ἀπιὼν τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν ἤκουσε. Μάλχῳ δὲ
μετεμέλησε, καὶ ἔστειλε τοὺς ἀναστρέψοντας τὸν Ἡρώδην· ὁ δὲ
πορρωτάτω ἦν. καὶ εἰς Αἴγυπτον καταχθεὶς κἀκεῖθεν εἰς Ῥώμην
ἀφικόμενος Ἀντωνίῳ φράζει τὰ αὐτῷ καὶ τῷ Φασαήλῳ συμβεβη-
κότα, καὶ ὡς Ἀντίγονος ὑπὸ Πάρθων εἰς τὴν βασιλείαν εἰσήχθη,
χρημάτων ὑποσχέσει καὶ γυναικῶν, καὶ τἆλλα ὅσα ἔδρασέ τε καὶ
ἔπαθεν. Ἀντώνιον δὲ οἶκτος εἰσέρχεται τῆς Ἡρώδου μεταβολῆς.
καὶ Καῖσαρ δὲ διά τε ἄλλα, καὶ χαριζόμενος Ἀντωνίῳ τοῦ Ἡρώ-
δου ὑπεραλγοῦντι, πρὸς συνεργίαν ἑτοιμότερος ἦν. παραστησά-
B μενοι οὖν τῇ βουλῇ τὸν Ἡρώδην, τάς τε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
διεξῄεσαν εὐεργεσίας, καὶ τὴν αὐτοῦ πρὸς Ῥωμαίους ἔλεγον
εὔνοιαν· κατηγόρουν δὲ Ἀντιγόνου, καὶ πολέμιον ὠνόμαζον καὶ
ἄλλοθεν μέν, καὶ ὅτι παρὰ Πάρθων ἔλαβε τὴν ἀρχήν, τοὺς
Ῥωμαίους ὑπεριδών. προσεπῆγε δὲ ὁ Ἀντώνιος ὅτι καὶ πρὸς
τὸν κατὰ Πάρθων πόλεμον Ἡρώδην βασιλεύειν συμφέρει. καὶ
δόξαν πᾶσι τοῦτο ψηφίζονται.

Καὶ ὁ μὲν οὕτω τὴν βασιλείαν εἰλήφει, Ἀντίγονος δὲ τὴν
Μασάδαν διόλου ἐπολιόρκει. οἱ δὲ ἐντὸς αὐτῆς ἐσπάνιζον ὕδατος,
C ὡς καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδου τὸν Ἰωσὴφ ἀποδρᾶναι βουλεύεσθαι
σὺν διακοσίοις πρὸς Ἄραβας· ἀλλ' ἐπεσχέθη, νυκτὸς γενομένου
ὑετοῦ. Βενδίδιος δὲ ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς πεμφθεὶς ἐκ Συρίας

1 τῶν ἀδελφῶν A. 8 δὲ add A. 9 παραστησάμενοι A, παραστησάμενος PW. 18 μασάδα ἐπολιόρκει διόλου A. 19 βούλεσθαι σὺν διακόνοις A. 20 γενομένου νυκτὸς A. 21 Οὐεντίδιος Iosephus.

in Aegyptum abiit: atque in eo itinere quomodo cum fratre actum esset cognovit. cum autem Malchus mutata sententia misisset qui Herodem iter convertere iuberent, ille iam longissime aberat. et ex Aegypto Romam profectus suos et Phasaeli casus Antonio exponit, et ut Antigonus a Parthis in regnum collocatus sit pecuniarum et mulierum pactione, caeteraque quae ipse tum fecisset tum perpessus esset. motus est ob eam fortunae commutationem Herodis misericordia Antonius. Caesar quoque tum ob alia tum in Antonii gratiam casum Herodis perquam dolenter ferentis alacrior factus ad suffragandum. igitur Herode in senatum adducto paterna beneficia et ipsius erga Romanos benevolentiam commemorant, Antigonum vero ut hostem accusant cum ob alia tum quod despectis Romanis regnum a Parthis accepisset, Antonio illud etiam adiiciente, e re publica esse ob Parthicum bellum Herodem rerum potiri.

Hac sententia ab omnibus approbata regnum Herodi decernitur, Antigono interea Masadam continenter obsidente. obsessos aqua iam defecerat, et Iosephus Herodis frater cum ducentis ad Arabes aufugere decreverat, sed nocturna pluvia consilium id discussit. Ventidius porro

Πάρθους ἀνείργειν, εἰς Ἰουδαίαν παρέβαλεν, ὡς συμμαχήσων δῆθεν τοῖς πολιορκουμένοις, τὸ δ' ὅλον ὡς παρὰ Ἀντιγόνου χρηματισόμενος. ὁ μὲν οὖν πληρώσας τὸ βούλημα ἀνεχώρησε, Σίλωνα δὲ μετὰ μέρους τῆς στρατιᾶς καταλέλοιπεν, ἵνα μὴ γένηται τὸ λῆμμα κατάφωρον. Ἡρώδης δὲ ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Πτολεμαΐδα καταπεπλευκὼς ἤλαυνεν ἐπ' Ἀντίγονον, δύναμιν ἀθροίσας. ἑλὼν δ' ἐν τῷ μέσῳ τὴν Ἰώππην, ἵνα μηδὲν εἴη τοῖς ἐχθροῖς ἔρυμα, ἔσπευδεν εἰς Μασάδαν, τοὺς οἰκείους ῥυσόμενος· D καὶ τούτους ἀναλαβών, πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα παραγίνεται· συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ τὸ μετὰ Σίλωνος στρατιωτικόν. καὶ ἐκτὸς ἐστρατοπεδεύσατο· οἱ δ' ἐντὸς ἀπὸ τοῦ τείχους μαχόμενοι ἀνεῖργον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πύργων. καὶ ὁ Σίλων δὲ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν τινας καταβοᾶν τοῦ Ἡρώδου ἐποίησε διὰ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων, ἐκίνει τε τὸ στρατόπεδον ὡς ἀναχωρήσων. ταῦτα δ' ἐποίει τὸν Ἀντίγονον διὰ τὴν δωροδοκίαν αἰδούμενος. Ἡρώδης δὲ ἠξίου μένειν αὐτόν, καὶ ἐξορμήσας πλῆθος ἐπιτηδείων ἐκόμισεν, ὥστε μηκέτι ὑπολιπεῖν Σίλωνι τῆς ἀναχωρήσεως πρόφασιν. καὶ οἱ μὲν ἐν ἀφθόνοις ἦσαν, Ἡρώδης δὲ παραγενόμενος P I 232 εἰς Σαμάρειαν ἐκεῖ τήν τε μητέρα καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους κατέθετο, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Γαλιλαίαν ᾤχετο. καὶ προσάγεται πᾶσαν αὐτήν, πλὴν τῶν ἐν τοῖς σπηλαίοις κατοικούντων. ἦν δὲ τὰ σπήλαια ἐν ὄρεσι πάντῃ ἐξερρωγόσι καὶ πέτραις ὀξείαις ἐμπεριεχόμενα. καὶ τούτων δὲ δυσχερῶς μέν, ἀλλ' ὅμως ἐκράτησε.

2 ἀντιγόνου A, Ἀντιγόνῳ PW. 7 ἰόπην A, Ἰόππην Iosephus. 8 μασάδα A. 9 παραγίνεται] ἐπορεύετο A. 11 ἐστρατοπεδεύσατο A cum Iosepho, ἐστρατοπεδεύσαντο PW. 16 ἐπιτήδειον A. 21 ἐν om A. 22 ἐρρωγόσι A.

praetor a Romanis missus ad Parthos Syria pellendos in Iudaeam abiit per speciem obsessis auxiliandi, re vera ut ab Antigono pecuniam caperet; ac voti compos factus recessit, Silone cum parte copiarum relicto ne largitio deprehenderetur. Herodes vero ex Italia Ptolemaidem transvectus collecto exercitu contra Antigonum ducens, obiter Ioppe capta ne qua hostibus munitio relinqueretur, Masadam ad suos tutandos properabat; iisque receptis, adiunctis etiam Silonis cohortibus, extra Hierosolyma castra metatur. iis autem qui in urbe erant ex propugnaculis hostes arcentibus, etiam Silo quosdam e suis subornavit ut ob commeatus penuriam contra Herodem vociferarentur, castraque movit tanquam recessurus. id eo faciebat quod Antigonum ob largitionem reverebatur. Herodes vero ab illo petiit ut maneret, et commeatus copiam attulit, ne qua Siloni causa discessus relinqueretur. cum exercitui abunde prospectum esset, matre caeterisque necessariis Samariae collocatis Galilaeam omnem sibi adiungit, iis exceptis qui speluncas incolunt undique acutis et praeruptis petris obseptas. tandem iis quoque licet difficulter

καταστήσας δὲ τὰ αὐτόθι ὁ βασιλεὺς εἰς Σαμάρειαν ὥρμησεν, ὡς μάχῃ κριθησόμενος πρὸς Ἀντίγονον. ἐν τούτοις δὲ Πακόρου πεσόντος ἐν πολέμῳ, καὶ τῶν Πάρθων τραπέντων ὑπὸ Ῥωμαίων, πέμπει τῷ Ἡρώδῃ βοηθὸν Μαχαιρᾶν σὺν στρατιᾷ ὁ Βεντίδιος.
W I 166 καὶ τούτῳ μὲν ὁ Ἡρώδης τὸν ἀδελφὸν Ἰωσὴφ καταλέλοιπεν,
B ἐντειλάμενος μὴ ἀποκινδυνεύειν μηδὲ τῷ Μαχαιρᾷ διαφέρεσθαι, αὐτὸς δὲ πρὸς Ἀντώνιον ἔσπευδε πολιορκοῦντα Σαμόσατα, πόλιν τῶν παρευφρατιδίων. ὡς δὲ ἤγγιζεν ὁ Ἡρώδης, πέμπει τὸ στράτευμα ὑπαντησόμενον αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος, καὶ παρόντα ἠσπάζετο, καὶ Σοσσίῳ συμμαχεῖν αὐτῷ ἐνετέλλετο· καὶ ὃς τὸ κεκελευσμένον ἐπλήρου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀδελφὸς Ἡρώδου ἐπὶ Ἱεριχοῦντα σπεύδων περιπίπτει τοῖς Ἀντιγόνου, καὶ ἐν δυσχωρίαις ἀποληφθεὶς θνήσκει· γενναίως μαχόμενος, καὶ ἅπαν ἀπέβαλε τὸ στράτευμα. Ἀντίγονος δὲ τὴν αὐτοῦ τεμὼν κεφαλὴν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Φερώρᾳ ἀποδίδωσι ταλάντων πεντήκοντα.

11. Ἀποστάντες δὲ οἱ Γαλιλαῖοι τοὺς τὰ Ἡρώδου φρο-
C νοῦντας ἐν τῇ λίμνῃ κατεπόντωσαν, καὶ τῆς Ἰουδαίας ἐνεωτερίσθη πολλά. ἠγγέλη δὲ ταῦτα Ἡρώδῃ καὶ ἡ τοῦ ἀδελφοῦ τελευτὴ ἐν Δάφνῃ τῆς Ἀντιοχείας. ἐπειγομένῳ οὖν, ὡς κατὰ Γαλιλαίαν ἐγένετο, συνήντησαν αὐτῷ οἱ πολέμιοι. καὶ ἡττηθέντες κατεκλείσθησαν εἴς τι χωρίον, ὁ δὲ ἔσπευδεν εἰς Ἱεριχοῦντα τιμωρήσασθαι θέλων αὐτοὺς διὰ τὸν ἀδελφόν. Ἀντίγονος

2 πακόρου πεσόντος A Iosephus, πεσόντος Πακόρου PW. 10 σουσσίῳ A. 13 τὸ ἅπαν ἀπέβαλε στράτευμα A.

Fontes. Cap. 11. Iosephi Ant. 14 15 § 10—16 § 4.

potitus, rebus ibi ordinatis Samariam rediit ut acie cum Antigono decerneret. interea Pacoro in praelio caeso Parthisque a Romanis profligatis Ventidius Herodi Machaeram cum legionibus auxilio mittit. apud quem Herodes fratre Iosepho relicto, mandat ne Martis aleam experiatur neve cum Machaera contendat: ipse ad Antonium abit, Samosata urbem ad Euphratem sitam oppugnantem. cui cum appropinquasset, Antonius exercitum ei obviam mittit; praesentemque amplexus, Sossium ei opitulatum ire iubet. Iosephus vero frater Herodis dum Hierichuntem properat, ab Antigoni militibus in angustiis exceptus fortiter pugnans occumbit, omni amisso exercitu: cuius caput amputatum Antigonus fratri illius quinquaginta talentis vendidit.

11. Galilaei quoque per defectionem Herodianos in lacu demerserunt, multaque in Iudaea novata sunt. quibus rebus una cum caede fratris in Daphne Antiochiae nuntiatis Herodes propere in Galilaeam profectus, hostibus profligatis et in castellum quoddam compulsis, Hierichuntem contendit ad necem fratris ulciscendam. Antigonus vero,

δὲ ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν πέμπει στρατηγὸν Πάππον ὄνομα σὺν δυνάμει, παρέχων τοῖς ἐναντίοις δόξαν πολεμοῦντος ἐκ περιουσίας. καὶ Ἡρώδης ἦλθεν ἐπὶ τὸν Πάππον, καὶ συμβαλὼν τοῖς πολεμίοις κρατεῖ, καὶ εἵπετο φεύγουσιν εἰς τὴν κώμην, κτείνων οὓς ἂν καταλάβοι. πεπληρωμένων δὲ τῶν οἴκων ὁπλιτῶν, καὶ πολλῶν ἐπὶ τὰς στέγας ἀναφευγόντων, τοὺς ὀρόφους τῶν οἴκων καθαιρῶν ἐκράτει τούτων. καθαιρουμένων δὲ τῶν ὀρόφων ἔμπλεα D ὡρῶντο τὰ κάτω στρατιωτῶν, οὓς λίθοις ἄνωθεν βάλλοντες ἔκτεινον. τοῦτο τὰ τῶν πολεμίων φρονήματα ἔθραυσε· καὶ ἧκεν ἂν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἡρώδης μετὰ τῆς στρατιᾶς αὐτίκα καὶ τὸ πᾶν ἐξειργάσατο, εἰ μὴ χειμὼν ἐπέσχε βαθύς. τότε ὀψίας οὔσης ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης εἴς τι δωμάτιον εἰσελθὼν περὶ λουτρὸν ἦν, καὶ ἀποδυσάμενος ἐλούετο, ἑνὸς αὐτῷ ὑπηρετουμένου παιδός. κατὰ δέ γε τὸ ἐνδότερον οἴκημα τῶν πολεμίων τινὲς συμπεφευγότες ὡπλισμένοι ἐκεῖ διὰ φόβον ἐκρύπτοντο. καὶ μεταξὺ λουομένου τοῦ βασιλέως εἷς τις ἐπεξέρχεται ξίφος ἔχων γυμνόν, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλος καὶ αὖθις ἕτερος ὁμοίως ὡπλισμένοι, οὐδένα P I 233 πλήξαντες ὑπὸ δέους, ἀγαπῶντες δὲ εἰ αὐτοὶ σωθεῖεν. τοιοῦτον ἔφυγε κίνδυνον ὁ Ἡρώδης. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τὴν τοῦ Πάππου τεμὼν κεφαλὴν ἤδη ἀνῃρημένου ἔπεμψε Φερώρᾳ τῷ ἀδελφῷ ἀντὶ τῆς τοῦ Ἰωσὴφ κεφαλῆς· οὗτος γὰρ ἦν ὁ Πάππος αὐτόχειρ ἐκείνου γενόμενος.

Λήξαντος δὲ τοῦ χειμῶνος ἀφίκετο πρὸς Ἱεροσόλυμα καὶ στρατοπεδεύεται τῆς πόλεως ἔγγιστα· καὶ καταλιπὼν ἐκεῖ τοὺς τὰ

8 ὡρῶντο A, ὁρῶντο PW. βάλλοντες A, βαλόντες PW.
21 τῆς κεφαλῆς ἰωσὴφ A.

Pappo duce cum copiis ad Samariam misso, opinionem hostibus eam afferre voluit quasi in opum affluentia bellum gereret. sed Herodes illos acie victos in vicum persecutus omnes occidit quos adipisci potuit: cumque aedes armatis complerentur et multi in superiora confugerent, tectis aedium destructis milites qui infra erant lapidibus obruit. ea re hostium animos ita fregit ut statim cum exercitu Hierosolyma intrare potuisset, nisi hiemis asperitate esset impeditus. tunc, quia iam serum erat, in domuncula quadam lavit, uno tantum puero ministrante; in cuius interiorem partem aliquot ex hostibus armati prae metu sese abdiderant. dum igitur rex lavat, unus stricto gladio progreditur, deinde alter, post alius, eodem modo armati: neque tamen quemquam percusserunt, ut in metu salutem quaesivisse contenti. huiusmodi periculo evitato postridie Pappi iam interfecti caput amputatum Pherorae fratri pro Iosephi capite misit, Pappi manibus interfecti.

Hieme finita, castris proxime Hierosolyma collocatis et cura parandae obsidionis certis hominibus mandata, Samariam abit, ut cum

πρὸς τὴν πολιορκίαν ἑτοιμάσοντας, αὐτὸς εἰς Σαμάρειαν ᾤχετο,
B τῇ Ἀλεξάνδρου θυγατρὶ συνευνασθησόμενος, ἤδη κατεγγυηθείσῃ
αὐτῷ, ὡς ἱστόρηται. μετὰ δὲ τοὺς γάμους ἀφίκετο ἐκ Σαμα-
ρείας· ἧκε δὲ σὺν στρατιᾷ καὶ ὁ Σόσσιος. καὶ πρὸς τὸ τεῖχος
τῶν Ἱεροσολύμων ἠθροίζοντο, καὶ χώματα ἐγείραντες καὶ πολιορ-
κητικὰς μηχανὰς προσάγοντες τὸ τεῖχος κατέσειον. καὶ οἱ ἐντὸς
δὲ ἀπονοίᾳ μᾶλλον ἢ προνοίᾳ ἀντικαθίσταντο στρατηγούμενοι.
ἀναβαίνουσι δὲ ἐπὶ τὸ τεῖχος πρῶτον μὲν λογάδες εἴκοσιν, εἶτα
ἑκατοντάρχαι Σοσσίου. ἡρέθη δὲ τὸ μὲν πρῶτον τεῖχος ἡμέραις
τεσσαράκοντα, τὸ δὲ δεύτερον πεντεκαίδεκα. ἁλόντος δὲ τοῦ
ἔξωθεν ἱεροῦ καὶ τῆς κάτω πόλεως, εἰς τὸ ἐντὸς ἱερὸν καὶ τὴν
C ἄνω πόλιν Ἰουδαῖοι συνέφυγον. ἑάλω δὲ καὶ ταῦτα, καὶ ἦν
ἅπαντα φόνων μεστά. ὁ δ᾽ Ἀντίγονος, μήτε τῆς τότε τύχης
μήτε τῆς πάλαι μεμνημένος, κάτεισιν ἐκ τῆς βάρεως καὶ προσπί-
W I 167 πτει τοῖς Σοσσίου ποσί. κἀκεῖνος μηδὲν αὐτὸν οἰκτείρας πρὸς
τὴν μεταβολήν, καὶ ἐπεκρότησε καὶ Ἀντιγόνην ἐκάλεσε καὶ δήσας
ἐφύλαττεν. ὡρμηκότων δὲ τῶν συμμάχων ἐπὶ θέαν τοῦ ἱεροῦ
καὶ τῶν κατὰ τὸν ναὸν ἁγίων, ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης τοὺς μὲν
παρακαλῶν τοῖς δὲ ἀπειλῶν ἐνίους δὲ καὶ τοῖς ὅπλοις ἀνέστελλεν,
ἐκώλυέ τε καὶ τὰς κατὰ τὴν πόλιν ἁρπαγάς, αὐτὸς τοὺς μισθοὺς
διανεμεῖν ἑκάστοις οἴκοθεν ὑπισχνούμενος. καὶ οὕτω τὸ λοιπὸν
D περισώσας τῆς πόλεως, τὰς ὑποσχέσεις ἐπλήρωσεν. αὐτῷ δὲ
Σοσσίῳ βασιλικώτατα ἐδωρήσατο. ὃς ἀνέζευξεν ἐξ Ἱεροσολύμων

5 ἐγείροντες A. 8 δὲ add A. 9 δὲ] γὰρ A Iosephus. ἡμέραις Iosephus, ἡμέρας PW. 15 τοῖς] τοῖς τοῦ A. 19 τοῖς prius] τοὺς A: Iosephus τοῖς. 23 βασιλικωτάτως A.

Alexandri filia sponsa sua concumberet. nuptiis absolutis et ipse et Sossius cum exercitu ad Hierosolymorum moenia profecti, aggeribus excitatis adductisque machinis murum quatiunt, iis qui intus erant ex desperatione magis quam consilio resistentibus. ac primum viginti lecti milites, deinde Sossii centuriones moenia conscendere. prior murus diebus quadraginta, posterior quindecim est expugnatus. capto etiam exteriore templo et urbe inferiore, in templum interius et superiorem urbem Iudaei confugerunt. iis quoque expugnatis, caedibus referta fuerunt omnia. Antigonus vero, neque praesentis neque pristinae fortunae memor, turri relicta Sossio supplex accidit. quem ille, tantae mutationis nihil misertus, increpat et Antigonam appellat et vinctum in custodiam tradit. Herodes socios ad templum et sacrarii adytum spectandum properantes partim rogando partim minitando partim armis sustinuit, et direptionem urbis prohibuit, se de suo stipendia soluturum omnibus pollicitus. reliquiis urbis ita conservatis promissa praestitit, ipsum Sossium plus quam regia liberalitate prosecutus. qui cum Hiero-

τῷ Ἀντωνίῳ δεσμώτην ἄγων Ἀντίγονον. δείσας δ' Ἡρώδης μὴ κομισθεὶς εἰς Ῥώμην Ἀντίγονος δικαιολογήσηται πρὸς τὴν σύγκλητον, ἑαυτὸν μὲν ἐκ βασιλέων ἀποδεικνύων, Ἡρώδην δὲ ἰδιώτην, καὶ ὡς, κἂν αὐτὸς εἰς Ῥωμαίους ἐξήμαρτε, προσῆκεν ἡ βασιλεία τοῖς αὐτοῦ παισί, πείθει χρήμασι πολλοῖς τὸν Ἀντώνιον ἀνελεῖν τὸν Ἀντίγονον. καὶ ὁ μὲν ἀνῄρητο, ἡ δὲ ἀρχὴ ἐκ τοῦ τῶν Ἀσαμωναίων γένους ἀφῄρητο, ἐπ' ἔτεσιν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι διαρκέσασα, μετέβη δὲ εἰς Ἡρώδην τὸν Ἀντιπάτρου, ἰδιωτικοῦ τυγχάνοντα γένους καὶ οἰκίας δημότιδος.

12. Οὕτω δὲ τῆς ὅλης Ἰουδαίας Ἡρώδης ἀναθέμενος P I 234
τὴν ἀρχήν, τοὺς μὲν τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας προσήγετο, τοὺς δ' ἐναντιουμένους ἐκόλαζεν. ἐτίμα δὲ μάλιστα Πολλίωνα τὸν Φαρισαῖον καὶ Σαμαίαν τὸν τούτου μαθητήν· τῆς γὰρ πολιορκίας συνισταμένης συνεβούλευον οὗτοι δέξασθαι τὸν Ἡρώδην. ὁ δὲ Σαμαίας οὗτος, ὡς ἤδη ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ προεῖπεν Ὑρκανῷ τε καὶ τοῖς δικάζουσιν ὡς περισωθεὶς Ἡρώδης ἅπαντας αὐτοὺς μετελεύσεται. ἀπέκτεινε δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντίγονον τεσσαράκοντα τοὺς πρώτους καὶ τὰς αὐτῶν οὐσίας ἀφείλετο, πέρας τε κακῶν ἦν οὐδέν. B

Ὑρκανὸς μέντοι παρὰ Πάρθοις αἰχμάλωτος ὢν ἐπιεικοῦς ἔτυχε τοῦ Πάρθων βασιλέως Φραάτου, καὶ λυθεὶς τῶν δεσμῶν

2 δικαιολογήσεται A. 7 ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ἓξ Iosephus. 12 πολίωνα A. 15 ἔμπροσθεν] p. 406 v. 9, ubi Σαμαῖος. 18 τεσσαράκοντα πέντε Iosephus. ἀφείλατο A.

Fontes. *Cap.* 12. *Iosephi Ant.* 15 1 *et* 2.

solymis recedens Antigonum ad Antonium in vinculis duceret, veritus Herodes ne ille Romam perductus apud patres conscriptos pro sua defensione afferret, se regibus esse oriundum, Herodem vero hominem privatum, atque, ut ipse in Romanos deliquerit, regnum tamen ad suos filios pertinere, magna pecunia data ab Antonio impetrat ut Antigonum occidat. eo sublato principatus Asamonaeorum familiae ademptus, quem per annos 120 tenuerat, ad Herodem transiit Antipatri filium, ex genere privato et plebeia domo ortum.

12. Sic Herodes totius Iudaeae imperio potitus, sui studiosos fovit, adversarios suppliciis affecit. Pollioni Pharisaeo et Samaeae illius discipulo honorem in primis habuit: qui, cum urbs obsideretur, deditionis faciendae auctores fuerant. Samaeas porro, ut supra narratum est, Hyrcano et iudicibus praedixerat, Herodem conservatum ipsos omnes ulturum esse. occidit autem ex Antigoni factione quadraginta principes, bonis etiam ereptis: nec malorum ullus finis fuit.

Enimvero Phraates Parthorum rex Hyrcanum captivum benigne habuit, et vinculis solutum Babylone degere permisit, ubi a gente

ἐν Βαβυλῶνι διάγειν παρεχωρήθη, ἔνθα καὶ πλῆθος ἦν Ἰουδαίων, οἳ τὸν Ὑρκανὸν ὡς ἀρχιερέα καὶ βασιλέα ἐτίμων. μαθὼν δὲ τὸν Ἡρώδην παρειληφέναι τὴν βασιλείαν, διενοεῖτο μεταχωρῆσαι πρὸς αὐτόν, διά τε τὸ κῆδος καὶ μνησθήσεσθαι οἰηθεὶς αὐτὸν ὅτι κρινόμενον ἐπὶ φόνοις τοῦ κινδύνου ἐρρύσατο. οἱ δ' ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαῖοι μένειν ἠξίουν αὐτόν, ὡς ἀρχιερέα καὶ βασιλέα τιμώμενον παρ' αὐτῶν, καὶ ὅτι καὶ ἀπελθὼν τυχεῖν τῆς C ἀρχιερωσύνης ἀδυνατεῖ, λελωβημένος τὸ σῶμα ὑπ' Ἀντιγόνου. οἱ μὲν οὖν ἐκώλυον, ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο, αὐτός τε ποθῶν ἐπανελθεῖν καὶ παρὰ Ἡρώδου παρακαλούμενος. Ἡρώδης δὲ καὶ πρὸς Φραάτην πρεσβείαν ἐποιήσατο καὶ δῶρα ἔπεμψεν, ἀξιῶν μὴ κωλῦσαι τὰς εἰς τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ χάριτας. ἦν δὲ οὐχ ὑπὲρ Ὑρκανοῦ ἡ σπουδή, ἀλλ' ὅτι μὴ κατ' ἀξίαν ἦρχεν, ἐδεδοίκει τὰς ἐξ εὐλόγων μεταβολάς, καὶ ἔσπευδεν ἢ ἐκποδὼν θέσθαι τὸν Ὑρκανόν, ἢ τέως ἐν χερσὶν ἔχειν. ἐνδεδωκότος δὲ τοῦ Πάρθου τὴν ἀναχώρησιν, ἀπελθὼν Ὑρκανὸς διὰ πάσης ἤγετο τιμῆς πρὸς D Ἡρώδου, πατήρ τε καλούμενος καὶ παρὰ τὰς ἑστιάσεις προκατακλινόμενος καὶ παντοίως ἐξαπατώμενος ἵνα μὴ ἐπιβουλευόμενος αἴσθηται.

Εὐλαβούμενος δὲ ὁ Ἡρώδης τῶν ἐπισήμων τινὰ ἀποδεῖξαι ἀρχιερέα, ἐκ Βαβυλῶνος μεταπεμψάμενος ἱερέα τῶν ἀσημοτέρων, Ἀναὴλ ὄνομα, τούτῳ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπένειμεν. Ἀλεξάνδρα δὲ ἡ πενθερὰ Ἡρώδου, παῖδα ἔχουσα ἐξ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀρι-

14 ἐκ ποδῶν PW. 22 ἀνάνηλον et ἀνάηλον Iosephi codices.
23 ἐξ add A.

Iudaica et pontificio et regio honore colebatur. sed cum Herodem regnum suscepisse audivisset, discedere statuit: illum cum ob affinitatem tum quod caedis reum periculo exemisset sui rationem habiturum esse ratus. quod etsi Babylonii Iudaei dissuadebant, tumque a se pro rege et pontifice coleretur, tumque Hierosolyma reversus ob mutilatum ab Antigono corpus sacerdotio fungi non posset, tamen suum desiderium et Herodis preces illorum monitis praetulit. nam Herodes etiam a Phraate per legatos missis muneribus petierat ne obstaret quo minus viro de se bene merito gratiam referret. neque vero Hyrcani commodum spectabat: sed quia regnum alienum tenebat, mutationes haud ab re veritus, id dabat operam, ut aut Hyrcanum e medio tolleret, aut in sua potestate haberet. reditu a Parthis impetrato Hyrcanus perquam honorifice ab Herode habebatur, cum et pater appellaretur, et prior accumberet in conviviis, et omni genere calliditatis deciperetur ne insidias parari sibi animadverteret.

Herodes porro aliquem ex illustrioribus pontificem designare veritus, Anaeli cuidam obscuro sacerdoti, quem Babylone arcessierat, pontificatum tradit. Alexandra vero socrus Herodis filium suum Aristo-

στοβούλου ὥρᾳ κάλλιστον, καλούμενον Ἀριστόβουλον, χαλεπῶς ἔφερε τὴν παρόρασιν τοῦ υἱοῦ· καὶ γράφει τῇ Κλεοπάτρᾳ αἰτήσασθαι τῷ παιδὶ παρ' Ἀντωνίου τὴν ἀρχιερωσύνην. Ἀντωνίου δὲ νωθέστερον διατεθέντος περὶ τὴν αἴτησιν, εἰς Ἰουδαίαν ἐλθὼν Δέλλιος καὶ ἰδὼν τὸν Ἀριστόβουλον ἠγάσθη, οὐχ ἧττον δὲ τὴν W I 168 P I 235 Μαριάμμην τὴν συνοικοῦσαν τῷ βασιλεῖ· καὶ πείθει τὴν Ἀλεξάνδραν ἀμφοτέρων τῶν παίδων εἰκόνας τῷ Ἀντωνίῳ στεῖλαι· θεασαμένου γὰρ εἶπε μή τινος ἀτευκτήσειν ὧν ἀξιοῖ. ἡ μὲν οὖν πέμπει τὰς εἰκόνας τῷ Ἀντωνίῳ, ὁ δὲ τὴν μὲν κόρην ᾐδέσθη μεταπέμψασθαι γεγαμημένην Ἡρώδῃ, καὶ ἅμα τὰς εἰς Κλεοπάτραν διαβολὰς ὑπεξέκλινεν. ἐπέστειλε δὲ τῷ Ἡρώδῃ πέμπειν τὸν παῖδα, προσθέμενος, εἰ μὴ δοκοίη βαρύ. Ἡρώδης δὲ ἀσύμφορον ἑαυτῷ κρίνας ὡραιότατον ὄντα τὸν Ἀριστόβουλον καὶ γένει B προὔχοντα πρὸς Ἀντώνιον ἥκειν, ἰσχύοντα ὡς οὐδεὶς Ῥωμαίων, ἕτοιμον δὲ πρὸς ἔρωτας καὶ πρὸς ἡδονὰς εὐκατάφορον, ἀντέγραψεν ὡς, εἰ ἐξέλθῃ τῆς χώρας τὸ μειράκιον, ἅπαντα ταραχῆς ἐμπλησθήσεται. καὶ οὕτω μὲν παρῃτήσατο τὸν Ἀντώνιον, τοὺς δὲ φίλους ἀθροίσας ᾐτιᾶτο τὴν Ἀλεξάνδραν ὡς ἐπιβουλεύουσαν ἵν' αὐτὸς ἀφαιρεθῇ τὴν ἀρχήν. "ἀλλ' οὐκ αὐτός" ἔφη "διὰ τοῦτο ἄδικος ἔσομαι, ἀλλὰ νῦν δίδωμι τὴν ἱερωσύνην τῷ μειρακι· παιδὸς γὰρ ὄντος παντάπασι πρώην, διὰ τοῦτο ἕτερον ἀρχιερέα ἐποίησα." οὕτως εἰπόντος χαρά τε ἅμα καὶ δέος τὴν

6 μαριάμην A. 8 ἀπευκτήσειν A, ἀτευκτήσειν cum Zonara (ut solet) codex Iosephi Busbequianus, reliqui ἀθετήσειν.

bulum, puerum formosissimum, Alexandro Aristobuli filio natum, praeteritum esse aegre ferens, a Cleopatra petit ut filio pontificatum impetret ab Antonio. quibus precibus segnius ab illo acceptis, Dellius in Iudaeam profectus, Aristobuli et Mariammae coniugis Herodis formam admiratus, Alexandrae persuadet ut amborum liberorum imagines Antonio mittat; quibus ille conspectis nihil non concessurus esset. Antonius imaginibus acceptis, puellam Herodi nuptam arcessere verecundatus, etiam Cleopatrae criminationes declinans, ad Herodem scribit ut sibi puerum mittat, cum hac appendice, nisi grave ipsi videretur. Herodes vero minime e re sua esse ratus, si Aristobulus adolescens formosissimus et nobilissimus ad Antonium Romanorum potentissimum, qui facile amoribus irretiretur et ad voluptates propensus esset, mitteretur, rescripsit, si adolescens Iudaea excessisset, omnia tumultu fore plena, itaque se Antonio excusavit; et amicis convocatis Alexandram incusavit tanquam regnum sibi fraude eripere conantem. se tamen propterea non iniustum fore dixit, sed iam adolescenti pontificatum daturum: qui cum pridem plane puer esset, propterea se alium pontificem interea designasse. quae cum dixisset, Alexandra et laetitia et

C Ἀλεξάνδραν εἶχε, χαρὰ μὲν διὰ τὴν τιμὴν τοῦ παιδός, δέος δὲ διὰ τὴν ὑποψίαν Ἡρώδου. καὶ ἀπελογεῖτο δακρύουσα, περὶ μὲν τῆς ἱερωσύνης σπουδάσαι, βασιλείᾳ δὲ μὴ ἐπιχειρῆσαι· καὶ νῦν δέχεσθαι εἰς τὸν υἱὸν τὴν τιμήν, ἔσεσθαι δὲ πρὸς πᾶν ὑπήκοος διεβεβαιοῦτο.

13. Οὕτως ὁμιλήσαντες διελύοντο, ὡς πάσης δῆθεν ὑποψίας ἐξῃρημένης. τῆς δὲ ἀρχιερωσύνης τῷ παιδὶ δοθείσης Ἀριστοβούλῳ, ἔδοξε τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν θεραπευθῆναι. Ἡρώδῃ δὲ
D ἡ Ἀλεξάνδρα ὕποπτος ἦν, καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις διατρίβειν αὐτὴν ἀπῄτει καὶ μηδὲν ἐπ' ἐξουσίας δρᾶν, καὶ ἐπιμελῶς αὐτὴν ἦσάν τινες φυλάσσοντες. ἡ δ' ἐξηγριοῦτο, πᾶν ὁτιοῦν ὑπομεῖναι προκρίνουσα ἢ μετὰ δουλείας καὶ φόβων βιοῦν· καὶ τὴν Κλεοπάτραν παρεκάλει ἐπικουρεῖν, τὰ ἐν οἷς εἴη δηλώσασα. ἡ δὲ σὺν τῷ παιδὶ πρὸς αὐτὴν ἀποδιδράσκειν ἐκέλευε. δύο γοῦν λάρνακας παρασκευασαμένη ὡς εἰς ἐκκομιδὴν σωμάτων νεκρῶν, ταύταις ἔμελλεν ἑαυτὴν καὶ τὸν υἱὸν ἐμβαλεῖν, ἐπιτάξασα τοῖς συνειδόσι τῶν οἰκετῶν νυκτὸς ἐκφέρειν καὶ κομίζειν πρὸς θάλασσαν, ὅπου καὶ πλοῖον αὐτοῖς ᾧ πλεῖν ἐπ' Αἴγυπτον ἔμελλον παρεσκεύαστο.
P I 236 ταῦτα ὁ Ἡρώδης ἔκ τινος τῶν οἰκετῶν ἐκείνης μαθών, καὶ προελθεῖν ἐάσας μέχρι τῆς ἐγχειρήσεως, ἐπ' αὐτῇ τῇ πράξει τοῦ δρασμοῦ συνέλαβε. παρῆκε δὲ τὸ ἁμάρτημα φόβῳ τῆς Κλεοπάτρας, ἀλλ' οὐκ ἐπιεικείᾳ. ἐδέδοκτο δ' αὐτῷ ἐκποδὼν ποιήσα-

1 ἀλεξάνδρα A. 3 ἱεροσύνης PW. 6 οὕτω A. ὡς W, om P. 12 φόβον A. κλεοπάτρα A. 15 κομιδὴν A.

FONTES. *Cap.* 13. *Iosephi Ant.* 15 2 § 7 — 3 § 9.

metu affecta est: laetitia ob filii honorem, timore ob Herodis suspicionem: seque cum lacrimis excusavit, se pontificatum quidem appetivisse, regnum autem non affectasse; ac iam honorem filio tributum amplecti, et morigeram in omnibus ei se futuram pollicita est.

13. Sic inter se collocuti discesserunt, velut omni iam suspicione sublata. pontificatu autem puero Aristobulo tradito, rebus domesticis consultum esse videbatur. Alexandram tamen Herodes cum suspectam haberet, in regia degere iussit neque suapte auctoritate quicquam agere. quae cum accurate a quibusdam observaretur, exasperata et quidvis potius tolerandum rata quam vitam servilem et sollicitam, Cleopatrae opem implorat, statu rerum suarum exposito. quae cum eam cum filio ad se confugere iussisset, duabus cistis quasi ad efferendum funus praeparatis, in eas se et filium includere statuit, quas servis rei consciis mandavit ut noctu ad mare deferrent, ubi paratam navim habebant qua in Aegyptum navigarent. id consilium Herodes e quodam servorum illius cognitum eo usque progredi passus est, donec in ipsa fuga deprehenderentur: ac delictum id non tam humanitate quam Cleopatrae metu adductus illis condonavit. sed cum omnino in animo haberet e medio

σθαι τὸ μειράκιον. ἕβδομον οὖν καὶ δέκατον γεγονὸς ἔτος ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν βωμόν, θῦσον κατὰ τὴν τῆς σκηνοπηγίας ἑορτήν, ἐστολισμένον ἀρχιερατικῶς. ὁρμὴ δὲ τῷ πλήθει πρὸς αὐτὸ εὐνοίας ἐγένετο διά τε τὸ κάλλος καὶ τὸ τοῦ σώματος μέγεθος καὶ τὸ τοῦ γένους ἀξίωμα, ἔχαιρόν τε ἅμα καὶ συνεχέοντο, καὶ φωνὰς εὐφήμους ἠφίουν εὐχαῖς μεμιγμένας. τούτοις κινηθεὶς Ἡρώ- B δης μᾶλλον ἔθετο τῷ κατὰ τοῦ μειρακίου σκοπῷ. καὶ τῆς ἑορτῆς παρελθούσης μεθ' ἑστίασιν φιλοφρονούμενος τὸ μειράκιον ἐνεανιεύετο καὶ προσέπαιζεν αὐτῷ χαριζόμενος. κἂν ταῖς κολυμβήθραις ἐνήχοντο· οἱ δ' Ἡρώδου φίλοι συννηχόμενοι ὡς ἐν παιδιᾷ, οἳ συνῄδεσαν τὸ ἀπόρρητον, οὐκ ἀνῆκαν συμπαίζοντες ἀεὶ τὸν Ἀριστόβουλον καὶ βαπτίζοντες μέχρι τοῦ ἀποπνῖξαι. καὶ ὁ μὲν οὕτως ὤλετο οὔπω τὸν ὀκτωκαιδέκατον ἀνύσας ἐνιαυτόν, πᾶσι δὲ W I 169 τὸ πάθος οἰκεία νενόμισται συμφορά. καὶ Ἀλεξάνδρα συνεῖσα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπωλείας, ἔτι μᾶλλον τῷ πάθει συνείχετο, C ἐνεκαρτέρει δὲ φόβῳ κακῶν ἑτέρων. Ἡρώδης δὲ πάντα ἐπετήδευεν ἀποσκευαζόμενος τὴν ὑπόνοιαν, καὶ δακρύων καὶ συγχεόμενος καὶ πολυτελῆ τὴν ἐκφορὰν ἐνδεικνύμενος. Ἀλεξάνδρα δὲ τούτων οὐδενὶ ἐμαλάττετο, ἀλλὰ τῇ Κλεοπάτρᾳ γράφει τὴν ἐξ ἐπιβουλῆς Ἡρώδου τοῦ υἱέος ἀπώλειαν· ἡ δὲ τὸν Ἀντώνιον ἠρέθιζε τίσασθαι τὸν τοῦ παιδὸς φόνον. πέμπει οὖν Ἀντώνιος κελεύων ἐλθεῖν Ἡρώδην εἰς Λαοδίκειαν καὶ ἀπολογήσασθαι. ὁ δὲ τὴν αἰτίαν δεδοικὼς καὶ τὴν Κλεοπάτρας δυσμένειαν, ἀπιὼν Ἰωσὴφ

6 ὁ ἡρώδης A. 7 σκοποῦ A. 9 κἂν] καὶ A. 21 οὖν] τοίνυν A.

tollere adolescentem, accidit ut is annum aetatis 17 agens, in festo tabernaculorum pontificia stola ornatus aram ad immolandas victimas conscenderet, ac populus impetu quodam ad eius benevolentiam ferretur, tum ob formam et corporis magnitudinem, tum ob familiae dignitatem, ac simul et gauderet et maereret et faustis acclamationibus preces misceret. iis rebus commotus Herodes magis etiam id consilium ursit quod contra illum ceperat. festoque peracto, post convivium ei se iucundum praebuit, iuveniliter ac festive collusit, et in piscina una cum eo natavit. verum Herodis amici, arcani conscii, quasi per iocum Aristobulum premere et mergere non prius destiterunt quam suffocassent. eo nondum annos nato 18 sic enecato, casum illum quisque non secus ac suam calamitatem ferebat. Alexandrae vero dolor, causa quoque interitus cognita, magis etiam augebatur: et quanquam Herodes ad eam suspicionem a se amovendam nihil non faceret, flendo lugendo et funus magnifice efferendo, mater tamen nulla rerum earum mitigata Cleopatrae scribit ut Herodis insidiis suus filius interisset. a qua incitatus Antonius illum ad causam dicendam Laodiceam vocat. ille et crimen et Cleopatrae inimicitias, cum abiret, veritus, Iosephum patruum suum rerum admini-

τὸν θεῖον αὐτοῦ ἐπίτροπον τῶν ἐκεῖ πραγμάτων κατέλιπεν, ἐντει-
D λάμενος λάθρα, εἰ πάθοι τι παρ' Ἀντωνίου αὐτός, αὐτίκα τὴν
Μαριὰμ ἀνελεῖν, ἵνα μὴ τεθνηκότος αὐτοῦ ἑτέρῳ διὰ τὴν ὡραι-
ότητα γένηται. Ἡρώδης μὲν οὖν ἀπῄει, Ἰωσὴφ δὲ τὰ τῆς
ἀρχῆς διοικῶν, καὶ συνεχῶς ἐντυγχάνων τῇ Μαριὰμ καὶ τῇ Ἀλε-
ξάνδρᾳ, τὴν πρὸς τὴν Μαριὰμ διηγεῖτο τοῦ βασιλέως διάθεσιν.
εἰρωνευομένων δ' ἐκείνων πρὸς τοὺς λόγους, προήχθη καὶ τὸ τῆς
ἐντολῆς ἐκφῆναι ἀπόρρητον. τὸ δὲ μᾶλλον εἰς πλείω τὰς γυναῖ-
κας ἐνῆγεν ἀπόνοιαν. γίνεται δὲ καὶ λόγος παρὰ τῶν ἀπεχθανο-
μένων Ἡρώδῃ, ὡς κτείνειεν αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος. ἐν τούτοις
P I 237 γράμματα ἐξ Ἡρώδου ἀφίκετο τὴν Ἀντωνίου τιμὴν τὴν πρὸς
αὐτὸν διηγούμενα, καὶ ὡς συνεδρεύει αὐτῷ ἐν ταῖς διαγνώσεσι
καὶ ὡς συνεστιᾶται, καὶ ὅτι τούτων τυγχάνει καὶ ταῦτα τῆς Κλεο-
πάτρας χαλεπῆς οὔσης αὐτῷ πρὸς διαβολήν. τούτων τῶν γραμ-
μάτων κομισθέντων ἡ ψευδὴς ἐπαύσατο φήμη.

14. Ἐπεὶ δὲ προπέμψας ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης τὸν Ἀντώνιον
ἐπὶ Πάρθους εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὑπέστρεψεν, εὐθὺς ἡ ἀδελφὴ
Σαλώμη καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν κατηγόρουν Ἀλεξάνδρας καὶ Μαριάμ.
ἡ δὲ Σαλώμη καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἑαυτῆς λόγον εἰσῆγεν ὡς μι-
B γνυμένου τῇ Μαριάμ· οὗτος δ' ἦν Ἰωσὴφ ὁ τῶν τῆς βασιλείας
πραγμάτων ἐπίτροπος. ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐκ πλείονος αὐτῇ χαλε-
παίνουσα ὅτι τὴν αὐτῶν δυσγένειαν ἐξωνείδιζεν. Ἡρώδης δὲ

8 εἰς πλείω μᾶλλον A. 9 ἐνῆκεν A. ὑπόνοιαν Iosephus.
10 κτείννυεν A.

FONTES. *Cap.* 14. *Iosephi Ant.* 15 3 § 9 — 6 § 3.

strationi praeficit: clamque mandat, si quid sibi ab Antonio accidisset, ut Mariammen statim tolleret, ne se mortuo alteri ob formae elegantiam nuberet. Iosephus post Herodis discessum rebus gerendis intentus, crebro cum Alexandra et Mariamme congressus, ut rex erga hanc affectus sit commemorat. illis vero ea verba per dissimulationem eludentibus, sibi non temperavit quo minus arcanum mandatum effutiret. ea oratio maiorem desperationem mulieribus attulit. sparso autem rumore ab Herodis inimicis, eum ab Antonio occisum esse, litterae ab ipso afferuntur quibus exponebat quam honorifice ab illo tractaretur, ut pro tribunali illi assideret, ut eius conviviis interesset, eaque sibi tribuerentur, quamvis Cleopatra graviter criminante. iis litteris falsum rumorem abolevit.

14. Cum autem Antonium in Parthos proficiscentem prosecutus Hierosolyma redisset, statim Salome soror et mater eius Alexandram et Mariammen accusarunt. Salome etiam verba interiecit, maritum suum Iosephum, regiorum negotiorum procuratorem, cum Mariamme rem habere. haec dicebat ex inveterato odio propter obiectam sibi a Mari-

εὐθὺς ἐταράττετο, καὶ ζηλοτυπῶν ἰδίᾳ τὴν Μαριὰμ ἀνέκρινεν. ἀπομνυμένης δ' ἐκείνης ἐχάλα τὴν ὀργήν, καὶ τοῦ ἔρωτος ἥττητο, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἐπιστοῦτο φιλοστοργίαν. ἡ δὲ οὐ στέργοντος εἶπεν εἶναι τὸ κἀμὲ ἀπολέσθαι ἐντείλασθαι, εἴ γέ σοι παρ' Ἀντωνίου χαλεπόν τι ἐπενεχθῇ. οὗτος ὁ λόγος τὸν Ἡρώδην ἐτάραξε, καὶ ἐβόα σαφῶς ἐκ τούτου πεφωρᾶσθαι τὸν τοῦ Ἰωσὴφ πρὸς αὐτὴν ἔρωτα. οὐ γὰρ ἂν ἐξεῖπεν, ἔλεγε, τὸ ἀπόρρητον, C μὴ μεγάλης συναψάσης αὐτοὺς διαθέσεως. καὶ ἀπέκτεινεν ἂν τὴν γυναῖκα αὐτίκα, εἰ μὴ τῷ αὐτῆς ἐδεδούλωτο ἔρωτι. τὸν Ἰωσὴφ δὲ μηδ' εἰς ὄψιν αὐτοῦ ἀγαγὼν προσέταξε διαχρήσασθαι, καὶ τὴν Ἀλεξάνδραν ὡς ἁπάντων αἰτίαν δήσας ἐφύλαττεν.

Ἀντώνιος δὲ τῷ Κλεοπάτρας ἔρωτι, μᾶλλον δὲ φαρμακείαις διεφθαρμένος, ταῖς ἐκείνης θελήσεσιν ἐδεδούλωτο. ἣ τὸν μὲν ἀδελφόν, ᾧ ἡ βασιλεία διέφερε, φαρμάκῳ διέφθειρε, τὴν δ' ἀδελφὴν Ἀρσινόην δι' Ἀντωνίου ἀπέκτεινε· τὸν μέντοι Ἀντώνιον ἐβιάζετο τὴν Ἰουδαίαν αὐτῇ καὶ τὴν Ἀραβίαν προσνεῖμαι. ὁ δὲ D τὸ προφανὲς τῆς ἀδικίας δυσωπούμενος, ἐκείνῃ τε χαρίζεσθαι διὰ τοὺς ἔρωτας καὶ τὰς γοητείας ἀναγκαζόμενος, ἐξ ἑκατέρων τῶν χωρῶν μέρη ἀποτεμόμενος, τούτοις αὐτῆς τὴν ἀπληστίαν παρεμυθήσατο. ὁ μὲν οὖν Ἀντώνιος εἰς Ἀρμενίαν ἐστράτευσεν, ἡ δὲ ὑποστρέφουσα εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐγένετο, συντυχόντος αὐτῇ W I 170 τοῦ Ἡρώδου. συνηθείας δὲ αὐτῇ πρὸς Ἡρώδην γενομένης προ-

5 χαλεπόν] κακόν A. ἐτάραξε τὸν ἡρώδην A. 7 ἐξεῖπεν ἔλεγε τὸ ἀπόρρητον A, ἐξεῖπε τὸ ἀπόῤῥητον, ἔλεγεν PW. 8 μὴ A Iosephus, εἰ μὴ PW. 9 ἐδεδούλωτο A, δεδούλωτο PW.

amme ignobilitatem. Herodes vero statim perturbatus ex aemulatione Mariammen seorsim percontatur. illa crimen eierante, remissa iracundia victus amore suum erga illam affectum testatur. illa vero respondet, mandatum illud non esse amantis, quo si quid ipsi accidisset ab Antonio gravius, se quoque interfici iussisset. id dictum Herodem ita perculit ut exclamaret, ex eo constare de Iosephi erga illam amore. neque enim arcanum fuisse proditurum, nisi magnus eos affectus copulasset. ac statim uxorem occidisset, nisi amore illius subactus fuisset. Iosephum certe quidem, nec in conspectum suum admissum, interfici iussit: Alexandram, ut malorum omnium auctorem, in vincula coniectam asservavit.

Antonius porro amore ac potius veneficiis Cleopatrae corruptus cupiditatibus illius serviebat. ea fratrem, ad quem regnum pertinebat, veneno sustulerat; sororem Arsinoen per Antonium occiderat; Antonium ipsum cogere nitebatur ut sibi Iudaeam et Arabiam attribueret. qui ut et manifestam iniuriam velaret, et mulieris amoribus ac potius praestigiis indulgeret, ablatis ab utraque provincia partibus insatiabilem illius cupiditatem mitigavit. Antonio in Armeniam ducente exercitum Cleopatra in reditu cum Herode in Iudaeam venit, familiaritate in tantum

σεκαλεῖτο αὐτὸν εἰς εὐνήν, ἀκρατῶς πρὸς μῖξιν διακειμένη, τάχα δέ τι καὶ παθοῦσα πρὸς ἐκεῖνον ἐρωτικόν, ἢ τὸ πιθανώτερον, P I 238 ἀρχὴν ἐνέδρας τὴν ἐπ' αὐτῇ ὁμιλίαν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς συσκευάζουσα. Ἡρώδης δὲ τοὺς μὲν λόγους αὐτῆς διεκρούσατο, δωρεαῖς δὲ θεραπεύσας ἐπ' Αἴγυπτον προὔπεμψεν.

Ἑβδόμου δὲ ἤδη ἔτους Ἡρώδου τῆς βασιλείας ἐνεστηκότος ἐσείσθη τῶν Ἰουδαίων ἡ γῆ ὡς οὐκ ἄλλοτε, καὶ τῶν τε κτηνῶν φθορὰ πολλὴ γέγονε, καὶ τῶν ἀνθρώπων ὡσεὶ τρισμύριοι ἐν ταῖς καταπεπτωκυίαις οἰκίαις συγκατεχώσθησαν. τοὺς φόρους δὲ τῶν ἀπονεμηθεισῶν τῇ Κλεοπάτρᾳ χωρῶν ἐξ Ἀραβίας καὶ Ἰουδαίας Ἡρώδου μισθωσαμένου, ὁ Ἄραψ περὶ τὴν τοῦ δασμοῦ καταβο- B λὴν ἠγνωμόνει. ἔγνω οὖν ὁ βασιλεὺς χωρῆσαι κατὰ τοῦ Ἄραβος, καὶ ὑπ' Ἀντωνίου τοῦτο ἐπιτραπείς, καὶ συμβαλὼν πολλάκις, τελευταῖον νικᾷ, καὶ προστατεῖν τοῦ ἔθνους ὑπὸ τῶν Ἀράβων ᾑρέθη. καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὰ οἰκεῖα, μέγα διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα κτησάμενος ὄνομα καὶ φρονήματος ἔμπλεως.

Ἄρτι δὲ Καίσαρος τὸν Ἀντώνιον ἐν Ἀκτίῳ μάχῃ νικήσαντος, Ἡρώδῃ τὰ πράγματα τεθορύβητο ἢ καὶ ἀπέγνωστο τέλεον. οὐ γὰρ ἦν ἐλπίς, τοσαύτης αὐτῷ πρὸς Ἀντώνιον φιλίας γενομένης, μὴ κακωθῆναι ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἡρώδης δὲ τὸν Ὑρκανὸν ἐκ μέσου ποιῆσαι διανοούμενος, τότε μᾶλλον ᾤετο συμφέρειν αὐτῷ τὴν ἐγχείρησιν, ἵνα μὴ ἀνὴρ περισώζοιτο τυχεῖν τῆς βασι-

6 ἡρώδη A. 8 τρισμύριοι] περὶ μυρίους Iosephus vulgo. 9 συνεχώσθησαν A. 15 ὑπέστρεψεν A. 16 καὶ φρονήματος ἔμπλεως om A Iosephus. 18 καὶ om A. 20 Ἡρώδης δὲ] ὅθεν A.

aucta, ut eum etiam ad cubile invitarit, sive ex effrenata libidine, sive ex illius amore, sive, quod probabilius est, ut principium insidiarum ex illo congressu contra hominem captaret. sed Herodes verbis illius elusis, muneribus placatam in Aegyptum deduxit.

Septimo Herodis anno Iudaea tanto terrae motu est concussa, quanto nunquam alias: nec iumenta duntaxat multa perierunt, sed et hominum ad 30 milia ruinis aedificiorum sunt oppressa. Herodes vero redemptis vectigalibus earum provinciarum quae in Arabia et Iudaea Cleopatrae attributae erant, cum Arabs in pendendis tributis parum aequum se praeberet, bellum ei Antonii permissu inferre constituit; ac multis praeliis factis tandem victor gente supplice in clientelam accepta domum revertitur, ob rem fortiter gestam nomine magno parto et plenus animorum.

Sed Antonio recens ad Actium a Caesare superato res eius turbatae sunt ac potius plane deploratae. neque enim sperari poterat eum in tanta Antonii amicitia nullam a Caesare cladem accepturum. cum autem iam ante in animo habuisset Hyrcanum e medio tollere, tum magis etiam id consilium probabat, ne vir superesset regno se dignior. idque tali

λείας αὐτοῦ ἀξιώτερος. Ἡρώδης μὲν οὖν οὕτω διανενόητο, ἠρέθισε [C] δέ τι συμβὰν πρὸς τὴν πρᾶξιν πλέον αὐτόν. ἡ γὰρ Ἀλεξάνδρα φιλόνεικον ὑπάρχουσα γύναιον, οὐκ ἀνίει ἀναπείθουσα τὸν πατέρα Μάλχῳ προσχωρῆσαι τῷ τὴν Ἀραβίαν ἔχοντι. ὁ δὲ πρῶτον μὲν διωθεῖτο τοὺς λόγους, ἐγκειμένης δ' ἐκείνης τέλος ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μάλχον ἐγχαράττει περὶ τοῦ δέξασθαι σφᾶς, καὶ Δοσιθέῳ τινὶ τῶν φίλων δίδωσι ταύτην. καὶ ὃς Ἡρώδῃ τὴν ἐπιστολὴν ἐνεχείρισεν, ὁ δὲ ἀποδοῦναι τῷ Μάλχῳ τὴν γραφὴν ἠξίωσε τὸν Δοσίθεον, καὶ τὰ παρ' ἐκείνου γράμματα ἐνεγκεῖν. ταῦτα δὲ τοῦ Δοσιθέου πληρώσαντος ἀντεπέστειλεν ὁ Ἄραψ αὐτόν τε τὸν Ὑρκανὸν δέξασθαι καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ. ταύτην οὖν Ἡρώδης δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν μεταπέμπεται Ὑρκανόν, καὶ [D] περὶ τῶν πρὸς τὸν Μάλχον ἀνέκρινε συνθηκῶν· ἀρνουμένου δὲ τὰς ἐπιστολὰς δείξας τῷ συνεδρίῳ τὸν ἄνδρα διεχειρίσατο. πολλοὶ δὲ σκῆψιν Ἡρώδου τὰ κατὰ τὸν Ὑρκανὸν γενέσθαι φασί, βουλομένου αὐτὸν ποιήσασθαι ἐκποδών, καὶ τούτου ποιοῦνται τεκμήριον τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιείκειαν ἢ ἀφέλειαν καὶ τὸ μηδὲ ἐν νεότητι θράσους τι ἢ προπετείας ἐνδείξασθαι· τότε δὲ ἦν ἐτῶν ὀγδοήκοντα πρὸς ἑνί.

15. Ἡρώδης δὲ σπεύδων πρὸς Καίσαρα, τὴν μὲν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ πᾶσαν τὴν γενεὰν ἐν Μασάδοις κατέστησε, [P I 239] Μαριὰμ δὲ τὴν γυναῖκα σὺν Ἀλεξάνδρᾳ τῇ μητρὶ εἰς Ἀλεξάνδριον

3 ὑπάρχουσα] τυγχάνουσα A. 15 τὰ] τοῦ A. 17 μηδὲ] μὴ A. 18 δὲ] γὰρ A. 21 πᾶσαν γενεὰν ἐν μασάδι A. supra τῆς Μασάδας, τὴν Μασάδαν.

Fontes. *Cap.* 15. *Iosephi Ant.* 15 6 § 5 — 7 § 5.

casu est confirmatum. nam Alexandra, contentiosa muliercula, non prius urgere patrem destitit ut ad Malchum Arabum principem confugeret, quam principio refragantem denique impulisset ut per litteras ab illo se suscipi peteret, iis Dositheo amico ut perferret datis. is vero cum epistolam Herodi tradidisset, iussus est ea ad Malchum perlata responsum illius afferre. quo per Dositheum confecto rescripsit Arabs se et Hyrcanum et omnes illius necessarios esse recepturum. ea epistola recepta Herodes Hyrcanum arcessit, de foedere cum Malcho icto quaerit: infitias euntem, litteris in concilio prolatis, interficit. sunt qui Herodem hoc contra Hyrcanum commentum esse arbitrentur ut hominem e medio tollere posset, argumento ex facilitate et simplicitate viri sumpto, qui ne adolescens quidem quidquam audax aut temerarium tentarit, nedum tunc 81 aetatis annum agens.

15. Herodes vero ad Caesarem festinans matrem sororem et omnes liberos Masadis collocavit: Mariammen uxorem cum eius matre Alexandra Alexandrium duxit, custodibus per speciem honoris adhibitis

ἤγαγε, προφάσει τιμῆς φρουροὺς ἐγκαταστήσας αὐταῖς Ἰωσὴφ τὸν ταμίαν καὶ τὸν Ἰτουραῖον Σόεμον πιστοτάτους αὐτῷ, ἐντειλάμενος αὐτοῖς, εἴ τι περὶ αὐτοῦ πύθοιντο δυσχερές, ἐξ αὐτῆς καὶ ἄμφω διαχειρίσασθαι, τὴν δὲ βασιλείαν τοῖς παισὶν αὐτοῦ καὶ τῷ ἀδελφῷ Φερώρᾳ διατηρεῖν. τοιαύτας δοὺς ἐντολὰς εἰς Ῥόδον ἠπείγετο πρὸς τὸν Καίσαρα. καταπλεύσας δὲ περιεῖλε μὲν τὸ διάδημα, τοῦ ἄλλου δ' ἀξιώματος οὐδὲν ὑφῆκεν, ἀλλὰ καὶ κοινωνήσας λόγου τῷ Καίσαρι τὸ μεγαλεῖον ἐνέφηνε τοῦ φρονήματος, οὔτε πρὸς ἱκεσίας τραπόμενος καὶ τὸν λογισμὸν τῶν πε- B πραγμένων οὐ μεθ' ὑποστολῆς ἀποδούς. οὐ μετρίως οὖν ἐπε- W I 171 σπάσατο τὸν Καίσαρα· καὶ τό τε διάδημα πάλιν ἀποκατέστησεν αὐτῷ, καὶ ἦγε διὰ τιμῆς. οὕτω δὲ παρ' ἐλπίδα ἐσχηκὼς βεβαιοτέραν τὴν βασιλείαν, παρέπεμψεν ἐπ' Αἴγυπτον Καίσαρα, δωρησάμενος αὐτόν τε καὶ τοὺς φίλους φιλοτιμότατα· ἐπανήει δὲ πρὸς τὴν Ἰουδαίαν πλείονι τιμῇ καὶ παρρησίᾳ. καὶ τεταραγμένην αὐτῷ τὴν οἰκίαν κατέλαβεν. οἰηθεῖσαι γὰρ ἥ τε Μαριὰμ καὶ ἡ Ἀλεξάνδρα, ὅπερ ἦν, ὅτι ὡς ἐν φρουρᾷ κατεκλείσθησαν εἰς τὸ Ἀλεξάνδριον, ἵνα μηδ' ἑαυτῶν ἐξουσίαν ἔχοιεν, χαλεπῶς ἔφερον, C καὶ διὰ θεραπείας τοὺς φρουροὺς ἐπεποίηντο, καὶ μᾶλλον τὸν Σόεμον, λόγοις αὐτὸν καὶ δωρεαῖς θεραπεύουσαι. ὁ δ' ἡττᾶτο κατὰ μικρόν, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ βασιλέως ταύταις ἐξέφηνεν. αἱ δὲ χαλεπῶς πρὸς ταύτας διέκειντο, καὶ μᾶλλον ἡ Μαριάμ. Ἡρώδου γὰρ πρώτῃ τῇ γυναικὶ περὶ τῶν κατ' αὐτὸν ὡς εἰκὸς

2 ταμίαν] λαμίαν A. 10 ὑποστολῆς] ὑπερβολῆς A. 11 ἀποκατέστησεν A, ἀπεκατέστησεν PW. 17 κατελείφθησαν A.

Iosepho quaestore et Ituraeo Soemo fidissimis suis, cum hoc mandato, si quid de se adversi audivissent, ut ambabus statim interfectis regnum suis filiis et fratri Pherorae conservarent. deinde ad Caesarem Rhodum profectus, solo diademate posito, aliis in rebus nihilo se humilius gessit; et in colloquio cum Caesare magnitudinem animi prae se tulit, non ad preces conversus, et ratione actorum suorum citra submissionem reddita. qua Caesar non mediocriter ei conciliatus et diadema restituit et honorem habuit. sic regno praeter opinionem suam firmato Caesarem cum amicis munificentissime donatum in Aegyptum prosecutus est. inde in Iudaeam maiore cum honore et fiducia regressus domum suam turbatam repperit. nam Alexandra et Mariamme ratae, id quod res erat, se in Alexandrio tanquam in custodia conclusas esse ut nec in semetipsas potestatem haberent, graviter id tulerunt, ac custodibus, Soemo praesertim, tum verbis tum muneribus conciliatis, hominem paulatim eo usque impulerunt, donec regis mandata eloqueretur. quibus auditis commotae sunt, Mariamme potissimum. cui cum Herodes primae, ut uxori par

εὐαγγελιζομένου καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀσπαζομένου, ἡ δὲ πρὸς μὲν τοὺς ἀσπασμοὺς ἔστενε, πρὸς δὲ τὰς εὐτυχίας ἀχθομένη ἐῴκει, ὡς ἐκταράττεσθαι τὸν βασιλέα καὶ ἀδημονεῖν διὰ τὸ τοῦ μίσους παράλογον, καὶ ὁρμῆσαι μὲν πολλάκις εἰς ἄμυναν τῆς ὑπεροψίας αὐτῆς, ἀνακόπτεσθαι δὲ ὅτι προκατείληπτο ὑπὸ ἔρωτος. τὸ δὲ σύμπαν, ἐδεδοίκει μὴ λάθῃ κολάσας ἐκείνην μᾶλλον ἑαυτὸν κακῶς D διαθέμενος, τῆς ἐρωμένης οὐκ οὔσης. ἡ δέ γε μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ παρώξυνον τὸν Ἡρώδην διαβολαῖς ζηλοτυπίαν αὐτῷ καὶ μῖσος ἐνιεῖσαι. καὶ ὃς χεῖρον εἶχεν ἀεὶ πρὸς αὐτήν, τῆς μὲν οὐκ ἀποκρυπτούσης τὴν πρὸς ἐκεῖνον διάθεσιν, τοῦ δὲ τὸν ἔρωτα πρὸς ὀργὴν ἀεὶ μεταβάλλοντος. καὶ εἰ μὴ πρὸς Καίσαρα ἔσπευδεν ἤδη κεκρατηκότα, Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας θανόντων, εἰς Αἴγυπτον, τάχα εὐθὺς ἂν ἐπράχθη τὸ δεινόν. νῦν δὲ τὰ περὶ τὴν οἰκίαν ὡς εἶχε κατέλιπε, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενος μεγίστων ἠξιώθη παρὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ ἐπανῄει λαμπρότερος. ἤρα P I 240 δὲ τῆς Μαριὰμ καὶ σφόδρα διακαῶς· ἡ δὲ τὰ μὲν ἄλλα σώφρων ἦν αὐτῷ καὶ πιστή, κατατρυφῶσα δὲ τοῦ ἀνδρὸς δεδουλωμένου διὰ τὸν ἔρωτα πολλάκις μὲν ἐξύβριζεν εἰς αὐτόν, καὶ τὴν αὐτοῦ δὲ μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐπὶ δυσγενείᾳ ἐχλεύαζεν. ἐξερράγη δὲ τὸ μῖσος εἰς τοὐμφανὲς ἐκ τοιαύτης λαβῆς. μεσημβρίας οὔσης ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν θάλαμον εἰσῄει ἀναπαυσόμενος καὶ ἐκάλει τὴν Μαριάμ, ἡ δὲ εἰσελθοῦσα ἐλοιδορεῖτο αὐτῷ ὡς τὸν πάππον αὐτῆς

4 εἰς] πρὸς A. 6 ἑαυτὸν] καὶ ἑαυτὸν A. 8 διαβαλεῖν A. 14 post μεγίστων A add τιμῶν, om Iosephus. 22 πάππον] πατέρα Iosephus, male.

est, statum suum nuntiasset et prae caeteris salutem dixisset, illa ad salutationes ingemuit, ad felicitatis commemorationem maerorem prae se tulit, ut percelleretur rex et angeretur inexspectato sui odio, et ad eam insolentiam vindicandam saepius concitaretur: sed amoris vehementia impetum illius retardavit. ad summam veritus est ne, dum per imprudentiam adamatam multet, in seipsum gravius amissa illa animadverteret. sed quoniam a matre et sorore calumniis ad zelotypiam et odium exstimulabatur, in dies peius erga eam est affectus, illa suum animum non dissimulante, ipso amorem ira commutante. quod si ad Caesarem victorem in Aegyptum non festinasset, Antonio et Cleopatra iam mortuis, statim fortasse facinus perpetratum esset. nunc rebus domesticis relictis maxima a Caesare in Aegypto est consecutus, maiorique cum splendore reversus. Mariamme vero, quam ardentissime amabat, alias casta erat et fida illi; sed amore subacto interdum contumeliose insultabat, et matri ac sorori eius ignobilitatem per derisum obiiciebat. odium porro hac occasione erupit. rex meridiano tempore thalamum ingressus ut quiesceret, Mariammen vocavit: ea vero illi male dixit ob fratrem et

καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀποκτείναντι. ἐχαλέπαινε δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ βα-
σιλεύς. καὶ ἡ Σαλώμη τοῦ καιροῦ δραξαμένη, τὸν οἰνοχόον
B προδιαφθείρασα κατηγορῆσαι τῆς Μαριάμ, πείθει τοῦτον τότε
τῷ βασιλεῖ προσελθεῖν καὶ ἃ παρ' ἐκείνης ἐδιδάχθη αὐτῷ διαλέ-
ξασθαι. ὁ δὲ δώροις ἔλεγε παρὰ τῆς Μαριὰμ δεξιωθῆναι, ἀνα-
πειθούσης φίλτρον αὐτῷ δοῦναι· τὸ δ' εἶναί τι φάρμακον οὗ τὴν
δύναμιν ἰσχυρίζετο ἀγνοεῖν. τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἔτι μᾶλ-
λον κεκίνητο εἰς ὀργήν, καὶ τὸν τῆς γυναικὸς οἰνοχόον, πιστότα-
τον ὄντα αὐτῇ, ἐβασάνιζεν. ὁ δὲ οὐδὲν περὶ ὧν ἐβασανίζετο οὔτ'
ᾔδει οὔτ' ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸ μῖσος τῆς γυναικὸς ἔφασκε γενέσθαι
διὰ τοὺς λόγους οὓς ὁ Σόεμος αὐτῇ φράσειεν. οὔπω τὸν λόγον
C ἐκεῖνος εἰς τέλος ἤνεγκε, καὶ μέγα βοήσας Ἡρώδης "οὐκ ἂν"
ἔφη "Σόεμος τὰς ἐντολὰς ἐξεφαύλισεν, εἰ μή τις αὐτῷ πρὸς τὴν
γυναῖκα κοινωνία ἐγένετο." τὸν μὲν οὖν Σόεμον εὐθὺς κτανθῆναι
ἐκέλευσε, τῆς δὲ γυναικὸς κατηγόρει, τοὺς οἰκειοτάτους συναγα-
γών, περὶ φίλτρων καὶ φαρμάκων, καὶ ὀργίλως κατ' αὐτῆς διέ-
W I 172 κειτο. οὕτω δ' ἔχοντα ὁρῶντες αὐτὸν οἱ παρόντες, θάνατον
ἐκείνης κατεψηφίσαντο. καὶ ἡ μὲν ἤγετο τὴν ἐπὶ θανάτῳ, Ἀλε-
ξάνδρα δ' ἡ μήτηρ αὐτῆς ἤδη καὶ περὶ ἑαυτῆς δεδοικυῖα, καὶ
τὴν ἄγνοιαν ὧν ἡ Μαριὰμ κατηγορήθη ἐμφαίνουσα, ἐκπηδήσασα
κακὴν καὶ ἀχάριστον πρὸς τὸν ἄνδρα τὴν θυγατέρα ἐκάλει, καὶ
D δίκαια πάσχειν ἔλεγεν. ἡ δὲ οὔτε ταραχθεῖσα πρὸς ταῦτα οὔτε

1 ἀποκτείναντα A. 3 τοῦτον] τούτῳ A. 4 προσδιαλέξασθαι A. 12 εἰς τέλος ἐκεῖνος A. 15 οἰκείους A. 19 περὶ ἑαυτῇ A.

avum suum interfectos. quod illo graviter ferente Salome opportuno tempore arrepto pincernam, quem ante corruperat ut Mariammen accusaret, impulit ut tum regem conveniret, et ea quae ab ipsa edoctus esset proferret. ille vero sibi munera ab illa oblata esse asserebat ut philtrum ei propinaret: id vero esse venenum quoddam cuius ipse vires ignoraret. his rex auditis, iracundia maiore inflammatus, de pincerna uxoris, quem ei fidissimum esse sciebat, quaestiones habuit. is cum de iis ob quae torquebatur neque sciret neque diceret quidquam, odium mulieris e Soemi verbis ortum ducere afferebat. nondum eam rationem finierat, cum Herodes magna voce exclamavit, Soemum mandata sua non fuisse pro nihilo habiturum, nisi aliquid rei cum muliere habuisset, eumque statim interfici iussit: uxorem vero intimis suis convocatis de poculis amatoriis et veneficiis iratus accusavit. quam ii qui aderant, ut rex affectus esset cernentes, capitis condemnarunt. dum ad necem abducitur, Alexandra mater eius iam suae quoque vitae timens, et ignorationem criminum quae Mariammae obiecta essent prae se ferens, exsiliit, filiamque malam et ingratam erga maritum appellavit. illa vero

λόγον δοῦσα ἀπῄει πρὸς τὸν θάνατον ἀτρεμαίῳ τῷ καταστήματι καὶ γενναίῳ φρονήματι, καὶ τὴν εὐγένειαν κἂν τοῖς ἐσχάτοις ἐμφαίνουσα.

16. Καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπέθανε τῆς Σαλώμης αὐτῇ κατεπειξάσης τὸν θάνατον, Ἡρώδης δὲ τότε μᾶλλον ἐξῆπτο πρὸς τὸν ἐκείνης ἔρωτα, καὶ πολλάκις ἀνακλήσεις ἦσαν αὐτῆς καὶ θρῆνοι ἀσχήμονες. καὶ οὕτως αὐτοῦ τὸ πάθος ἐκράτησεν, ὡς καὶ καλεῖν τὴν Μαριὰμ κελεύειν τοῖς ὑπηρέταις. καὶ τέλος ταῖς ἐρήμοις ἐκδοὺς ἑαυτόν, καὶ ταύταις ἐναδημονῶν, δεινῇ περιπίπτει νόσῳ· P I 241 ἡ δὲ φλόγωσις ἦν καὶ πεῖσις ἰνίου καὶ τῆς διανοίας παραλλαγή. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐνοσηλεύετο, ἡ Ἀλεξάνδρα δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις διάγουσα καὶ τὰ τῶν νόσων πυθομένη τοῦ βασιλέως, τῶν περὶ τὴν πόλιν δύο φρουρίων ἐπειρᾶτο κρατῆσαι. ὃ μαθὼν ὁ Ἡρώδης αὐτίκα αὐτὴν ἀποκτεῖναι προσέταξεν. αὐτὸς δὲ μόλις διαφυγὼν τὸν ἐκ τοῦ νοσεῖν κίνδυνον χαλεπὸς ἦν καὶ δυσάρεστος καὶ πρὸς τιμωρίας καὶ φόνους ἕτοιμος· καὶ οὐ τῶν πολλῶν μόνον ἐγίνοντο φόνοι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων φίλων αὐτοῦ. παρέβαινε δὲ καὶ τὰ ἔθη τὰ πάτρια, καὶ ξενικοῖς ἐπιτηδεύμασι διέφθειρε τὴν πάλαι κατάστασιν. πρὸς ἃ τὸ πλῆθος τετάρακτό τε B καὶ ἐχαλέπαινε. δέκα δὲ ἄνδρες τῶν πολιτῶν συνωμοσάμενοι καὶ ξιφίδια τοῖς ἱματίοις ὑποβαλόντες εἰς τὸ θέατρον ἐχώρουν ἀπὸ συνθήματος ἢ καὶ αὐτὸν τὸν Ἡρώδην διαχρησόμενοι ἢ τέως τῶν

10 πεῖσις etiam Iosephus: Wolfius vertit putrefactio, πύησις. 13 ὁ add A.

FONTES. *Cap.* 16. *Iosephi Ant.* 15 7 § 6—9 § 6.

neque perturbata ea re neque ullum effata verbum, vultu intrepido et forti animo ad mortem ivit, generosam indolem in extremis etiam prae se ferens.

16. Cum Mariamme interitu a Salome maturato ita periisset, Herodes amore illius magis exarsit, saepe nomine eam inclamavit, indecore lamentatus et usque adeo affectu illo victus ut per ministros Mariammen vocari iuberet. denique in deserta egressus, ibique maerori indulgens, in gravem morbum incidit, qui erat inflammatio et dolor occipitis et mentis alienatio. Alexandra vero Hierosolymis degens cum regem iis malis conflictari audivisset, duo suburbana castella occupare conata, iussu eius statim occiditur. qui cum mortis periculum aegre evitasset, saevum se praebuit et implacabilem, ad vindictam et caedes propensus non vulgi duntaxat sed intimorum etiam amicorum. patria quoque instituta violavit, et peregrinis moribus veterem statum corrupit. quibus rebus populo turbato et concitato cives decem coniurati sicas sub vestibus gestantes theatrum ex composito ingressi sunt, vel ipsum Herodem vel satellitum eius multos interfecturi. deprehensi autem nec

περὶ ἐκεῖνον πολλούς. φωραθέντες δέ, καὶ μήτ' ἀρνησάμενοι τὸ βούλευμα ἀλλὰ καὶ τὰ ξίφη ἀναδείξαντες, πᾶσαν αἰκίαν ὑπομείναντες διεφθάρησαν. τὸν δὲ τούτους καταμηνύσαντα μετὰ μικρόν τινες διαρπάσαντες καὶ μελιστὶ διελόντες κυσὶν ἐπέρριψαν. οὓς εὑρηκὼς Ἡρώδης ἐτιμωρήσατο πανοικί. ἡ δὲ τοῦ πλήθους μῆνις ἐπέμενε.

C Συνέβη δὲ κατὰ τὴν χώραν τότε πάθη δεινότατα, λιμός τε καὶ νόσοι σωμάτων ἐξ ἀσυνήθους διαίτης δι' ἔνδειαν σιτίων γινομένης, καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσι λοιμός. Ἡρώδης δὲ τῷ καιρῷ βοηθεῖν προθυμούμενος οὔτε χρημάτων ηὐπόρει, προκαταναλώσας αὐτὰ δι' ἐπίδειξιν εἰς πόλεων ἐπισκευάς, οὔτε αἱ πλησιάζουσαι χῶραι σῖτον εἶχον, τῆς αὐτῆς ἐνδείας καὶ ἐν ἐκείναις ἐπικρατούσης. τέως δὲ ὡς ἂν δύναιτο βοηθεῖν ἐγνωκώς, τὸν ὄντα κατὰ τὰ βασίλεια κόσμον συγκόψας εἰς νόμισμα, ἔπεμπεν εἰς Αἴγυπτον καὶ σῖτον ἐκεῖθεν ὠνεῖτο. οὗ κομισθέντος τοῖς μὲν δυναμένοις δι' ἑαυτῶν τὰ περὶ τὰς τροφὰς ἐκπονεῖν σῖτον διένει-
D μεν, οἳ δὲ διὰ γῆρας ἢ δι' ἑτέραν ἀσθένειαν οὐχ οἷοί τε ἦσαν ἑαυτοῖς ἑτοιμάζειν σιτία, τούτων προὐνόει καταστήσας ἀρτοποιοὺς καὶ τὰς τροφὰς ἑτοίμους πορίζων αὐτοῖς. ταῦτα δὲ οὐ μόνον τὰς γνώμας μετέβαλε τῶν πρὶν χαλεπαινόντων αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὔνοιαν αὐτὰς μετεστήσατο. καὶ οὕτω κακωθεῖσαν αὐτῷ ἀνακτησάμενος τὴν ἀρχήν, οὐχ ἧττον καὶ τοὺς πέριξ

1 περὶ ἐκείνων PW. μήτ'] sic libri. 4 καὶ om A. 7 τότε κατὰ χώραν A. 8 νόσοι A Iosephus, νόσος PW. 14 ἔπεμψεν A: Iosephus ἔπεμπε. 16 δι' ἑαυτῶν δυναμένοις A. 17 δι' om A. 21 οὕτως A.

infitiati consilium suum, sed et sicis prolatis, omni supplicii genere tolerato perierunt. delatorem vero quidam paulo post membratim discerptum canibus obiecerunt. eos Herodes compertos cum omni familia ultus est, indignatione populi haud quidquam imminuta.

Oppresserunt autem mala gravissima Iudaeam, fames et morbi ex cibis ob penuriam insolitis et pestilentia denique. Herodes, qui opem ferre tali tempore cuperet, cum pecunia destitueretur, quam per ostentationem in urbibus instaurandis insumpserat, nec finitimae regiones frumentum haberent eadem inopia conflictantes, tamen ut pro virili opem ferret, ex ornatu regio percussis nummis in Aegypto annonam mercatus est. qua allata iis qui ipsi cibos sibi conficere poterant frumentum largitus est, qui vero vel ob senectam vel ex alia imbecillitate id non poterant, eorum rationem habuit pistoribus conductis qui cibos eis paratos offerrent. haec animos eorum qui prius illi succensebant non modo mitigarunt sed ad benevolentiam quoque traduxerunt. regno suo afflicto sic refocillato, non minus finitimos quoque eadem calamitate

δυσπραγοῦντας ἐπ' ἴσης τῆς συμφορᾶς ἐπεκούφισεν, ὥστε γενέσθαι τοὺς μὲν ἔξω τῆς ἀρχῆς δοθέντας σίτου κόρους μυρίους, τοὺς δὲ εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν περὶ ὀκτακισμυρίους. ὁ δὲ κόρος δύναται κατὰ τὸν Ἰώσηπον μεδίμνους Ἀττικοὺς δέκα. W I 173
τοῦτο τὸ φιλοτίμημα καὶ τὸ τῆς χάριτος εὔκαιρον καὶ τοὺς Ἰου- P I 242
δαίους εἰς ἀγάπην ἐξ ἀπεχθείας μετήνεγκε, καὶ παρὰ τῶν ἔξωθεν αὐτῷ προὐξένησεν εὔκλειαν.

Προσκατειργάσατο δὲ καὶ γάμον ἑαυτῷ ἐξ ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας. ἱερεὺς γάρ τις Σίμων ἐν Ἱεροσολύμοις θυγατέρα εἶχε καλλίστην· ταύτης ὁ Ἡρώδης ἧκεν εἰς ἔρωτα. ὄντος δὲ τοῦ Σίμωνος ἀνοικείου πρὸς κῆδος δι' ἀδοξίαν, ἀφαιρεῖται μὲν τὴν ἱερωσύνην τὸν ταύτην ἔχοντα τότε Ἰησοῦν τὸν τοῦ Φάβητος, ἀρχιερέα δὲ ποιεῖται τὸν Σίμωνα, καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα γαμεῖ. πάντων δὲ αὐτῷ προκεχωρηκότων εἰς δέον, περιεβάλλετο τὴν ἔξωθεν ἀσφάλειαν, πόλεσί τε δεξιῶς ὁμιλῶν καὶ τοὺς δυνάστας θερα- B
πεύων, ὥστε αὐτῷ πάντα διὰ πάντων αὔξεσθαι. ὑπὸ δὲ τῆς εἰς τοῦτο φιλοτιμίας καὶ τῆς εἰς Καίσαρα καὶ τοὺς [εἰς] πλεῖστον δυναμένους Ῥωμαίων θεραπείας καὶ τὰ ἔθη παρέβαινε καὶ τὰ νόμιμα παρεχάραττε, πόλεις τε κτίζων καὶ ναοὺς ἐγείρων οὐκ ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων, τῇ δ' ἔξω χώρᾳ, Ἰουδαίοις μὲν ἀπολογούμενος ἐκ προσταγμάτων ταῦτα ποιεῖν ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, Καίσαρι δὲ καὶ Ῥωμαίοις χάριτας νέμων τῷ καὶ τῶν πατρίων ἐκβαί-

1 ἐπίσης PW. 4 Ἰώσηπον] Ant. 15 9 2. 8 προσκατειργάσατο A, Προσκατειργάσετο PW. 14 προσκεχωρηκότων P. 20 τῶν Ἰουδαίων] ἰουδαίᾳ A: illud Iosephus.

laborantes sublevavit, extra regnum decies mile, in ipso regno octogies mile coros dimensus. continet autem corus auctore Iosepho decem medimnos Atticos. ea liberalitas, tamque opportuna beneficentia, et Iudaeos ex inimicis amicos ei reddidit, et apud exteros gloriam conciliavit.

Adornavit sibi quoque nuptias, amoris impulsu. nam Simon quidam Hierosolymitanus sacerdos filiam habuit formosissimam, cuius lepore captus, quia pater ob humilitatem tantae affinitati minime par erat, pontificatum Iesu Phabetis filio, a quo tum gerebatur, ademptum in illum contulit, et filiam eius duxit. cum autem ei omnia ex sententia succederent, etiam foris se muniit, tum urbes comiter tractando, tum dynastas officiis adiungendo, ut res eius undique incrementa caperent. verum ambitione illa et Caesaris ac potentissimorum Romanorum cultu atque observantia fiebat ut receptos mores et patria instituta violaret, urbibus condendis et templis aedificandis, non quidem in Iudaea, sed in exteris provinciis. Iudaeis quoque se excusabat, facere illa non suapte sponte, sed ex mandatis et in gratiam et honorem Caesaris et

νειν ἐθῶν διὰ τὴν ἐκείνων τιμήν. ἀγάλματά τε γὰρ ἀνίστα καὶ
C *τύπους μεμορφωμένους, καὶ πόλεις ᾠκοδόμει καὶ λιμένας εὕρεῖς καὶ ἀκλύστους καὶ βασίλεια πολυτελῆ καὶ διαίτας λαμπράς.*

17. *Ἐν τοιούτοις δὲ ὢν τοὺς παῖδας Ἀλέξανδρόν τε καὶ Ἀριστόβουλον εἰς Ῥώμην ἀπέστειλεν ἐντευξομένους τῷ Καίσαρι. τούτους ὁ Καῖσαρ φιλανθρώπως ἐδέξατο, καὶ δίδωσιν Ἡρώδῃ ὅτῳ βούλεται τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγονότων ἀπονεῖμαι τὴν βασιλείαν, καὶ χώραν ἔτι προσέθετο, ἐγκαταμίγνυσι δὲ αὐτὸν καὶ τοῖς τῆς Συρίας ἐπιτροπεύουσιν, ἐντειλάμενος πάντα μετὰ τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν. τοσαῦτα δ' εὐτυχήσας τῷ μὲν ἀδελφῷ Φερώρᾳ*
D *τετραρχίαν ᾐτήσατο παρὰ Καίσαρος, τὸ δὲ τρίτον μέρος τῶν φόρων ἀφῆκε τοῖς ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὡς μὲν ἐκεῖνος ἔλεγεν, ἵνα ἀνακτηθεῖεν ἐκ τῆς ἀφορίας, ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, ἵνα τὴν τοῦ πλήθους εἰς ἑαυτὸν θεραπεύσῃ δυσμένειαν· μετακινουμένων γὰρ αὐτοῖς τῶν ἐθῶν χαλεπῶς ἔφερον. διὸ καὶ ἀφῃρεῖτο τὰς ἀδείας αὐτῶν, ἀεὶ καμάτους ἐπιτάττων αὐτοῖς καὶ τὰς συνόδους κωλύων καὶ τοὺς περιπάτους καὶ τὰς διαίτας ἐπιτηρῶν καὶ τοὺς φωραθέντας κολάζων βαρύτατα. κἀν τῇ πόλει κἀν ταῖς ὁδοιπορίαις ἦσαν οἱ τοὺς εἰς ταὐτὸν συνιόντας ἐπισκοποῦντες. τινὲς*
P I 243 *δέ φασι καὶ αὐτὸν ἰδιώτου σχῆμα λαμβάνοντα ἐνίοτε νύκτωρ τοῖς ὄχλοις ἐγκαταμίγνυσθαι καὶ ἀποπειρᾶσθαι αὐτῶν τὴν διάνοιαν ἣν*

1 ἀνίστη A. 4 τούτοις A. 8 καὶ χώραν ἔτι προσέθετο add A. 17 κολούων A. 19 "ms. εἰς αὐτόν" Ducangius. συνόντας A.

Fontes. *Cap.* 17. *Iosephi Ant.* 15 10 § 1—16 1 § 1.

Romanorum. nam et statuas collocabat et exsculpta insignia, et urbes condebat et portus amplos ac tutos et regias sumptuosas et aedes splendidas.

17. His rebus occupatus filios Alexandrum et Aristobulum Romam ad salutandum Caesarem misit. quibus Caesar humaniter susceptis, Herodi potestatem dedit cui vellet ex filiis relinquendi regni, et alias ei diciones adiecit, et in Syriae procuratores eum rettulit: quibus mandavit ut omnia illo consentiente agerent. tantam felicitatem adeptus fratri Pherorae tetrarchiam a Caesare petiit, et subditis trientem tributorum remisit, sive ut, quod ipse dicebat, populus ex annonae caritate recrearetur, sive, quemadmodum aliis videbatur, ut odium a se amoveret. Iudaei enim patriorum rituum mutationem iniquis ferebant animis. quamobrem libertatem eis adimebat, subinde laboribus imperandis et conciliis prohibendis, deambulationibus etiam et diversoriis observandis, et iis qui deprehensi essent gravissime puniendis. erant enim tam in urbe quam in itineribus qui congressus hominum observarent. quidam etiam auctores sunt, eum ipsum privati habitu se interdum noctu turbis immiscuisse, quid de imperio sentirent, animos eorum

περὶ τῆς ἀρχῆς εἶχον. καὶ τοὺς μὲν ἐξαυθαδιαζομένους ἐπεξῄει ἅπασι τρόποις, τὸ δὲ πλῆθος ὅρκοις ἠξίου τὴν πίστιν αὐτῷ βεβαιοῦν. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ εἶκον, τούς γε μὴν δυσχεραίνοντας ἠφάνιζεν ἐκ παντός. συνέπειθε δὲ καὶ τοὺς περὶ Πολλίωνα τὸν Φαρισαῖον καὶ Σαμαίαν καὶ τῶν συμφοιτώντων αὐτοῖς τοὺς πλείστους ὀμνύειν. οἱ δὲ οὔτε ἐπείσθησαν οὔτ' ἐκολάσθησαν διὰ τὸν Πολλίωνα ὑπὸ τοῦ βασιλέως αἰδούμενον. ἀφείθησαν δὲ ταύτης τῆς ἀνάγκης καὶ οἱ Ἐσσαῖοι καλούμενοι· γένος δὲ τοῦτο διαίτῃ χρώμενον Πυθαγορικῇ. ἐτίμα δὲ τούτους διὰ τὸν Μαναΐμ. B ἦν δ' οὗτος εἷς ἐξ αὐτῶν, ἀνὴρ τἄλλά τε ἀγαθὸς καὶ τὰ μέλλοντα προορῶν, ὃς ἔτι παῖδα τὸν Ἡρώδην ἐς διδασκάλου φοιτῶντα ἰδὼν βασιλέα Ἰουδαίων προσεῖπεν. ὁ δὲ ἰδιώτης ἔλεγεν εἶναι. Μαναΐμ δὲ μειδιάσας καὶ τύπτων αὐτὸν ἠρέμα "ἀλλὰ καὶ βασιλεύσεις" ἔφη "καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνύσεις εὐδαιμονέστατα, W I 174 καὶ μέμνησο τῶν ἐμῶν τούτων πληγῶν. ἄριστος δ' ἔσῃ εἰ δικαιοσύνην ἀγαπήσειας καὶ εὐσέβειαν πρὸς θεὸν καὶ πρὸς τοὺς πολίτας ἐπιείκειαν. ἀλλ' οὐ γὰρ οἶδά σε τοιοῦτον ἔσεσθαι." βασιλεύσας δὲ ὁ Ἡρώδης μετακαλεῖται τὸν Μαναΐμ καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς ἐπυνθάνετο. ὡς δέ, σιωπῶντος ἐκείνου, C αὐτὸς εἰ δέκα γενήσονται τῆς βασιλείας ἠρώτα ἐνιαυτοὶ ἢ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα, ὁ δὲ ὅρον οὐκ ἐπέθηκε τῷ τέλει τῆς προθεσμίας, Ἡρώδης καὶ τούτοις ἀρκεσθεὶς, τόν τε Μαναΐμ ἀφῆκε δεξιωσάμενος καὶ πάντας δι' ἐκεῖνον ἐτίμα τοὺς Ἐσσηνούς.

1 ἐξαυθαδιζομένους A. 5 σαμέαν A. συμφοιτητῶν A. 11 διδασκάλους A. 12 προεῖπεν A. 16 εἰς θν̄, margo πρὸς θν̄, A. 20 ἠρώτα post γενήσονται A. 22 καὶ] δὲ A.

periclitantem. contumaces omnibus modis ulciscebatur: a plebe postulabat ut sacramento fidem sibi firmaret. ac plebecula postulatis eius annuebat, refragantes autem quavis ratione tollebat. petiit a Pollione Pharisaeo quoque et Samaea eorumque discipulis plerisque ut iurarent. sed hi neque iurarunt neque puniti sunt, ob regis erga Pollionem reverentiam. sunt et Esseni ea necessitate liberati, gens Pythagorici instituti in victu aemulatrix, quos ob Manaimum illius sectae hominem, cum caetera bonum tum futurorum praescium, honorabat. is Herodem adhuc puerum scholam frequentantem regem Iudaeorum salutavit: qui cum se privatae condicionis esse diceret, Manaimus leniter arridens eumque sensim percutiens "atqui et regnabis" inquit "et imperium felicissime geres: horum igitur verberum memento. eris autem optimus, si iustitiae et pietati erga deum et erga populum clementiae studueris. enimvero scio te talem non fore." Herodes regno potitus Manaimum arcessitum de imperii diuturnitate percontatus, tacente illo dixit an annis decem an viginti an triginta regnaturus esset, atque illo terminum non adiiciente, vel his contentus Manaimo porrecta dextera dimisso propter illum Essenos omnes honoravit.

Ἤδη δὲ ὀκτωκαιδέκατον ἀνύων ἐνιαυτὸν τὸν νεὼν ἔγνω μετασκευάσαι καὶ πρὸς ὕψος ἆραι μεῖζον καὶ ἀξιοπρεπέστερον ἐκτελέσαι. τὸ δὲ πλῆθος ὤκνει πρὸς τὴν ἐγχείρησιν. ὁ δὲ οὐ πρότερον ἔφη τὸν ναὸν καθαιρήσειν, πρὶν ἂν πάντα ὧν ἂν δέοιτο εἰς τὸ ἔργον παρασκευάσηται. ἤδη δὲ ἡτοιμασμένων αὐτῷ πάντων, καθελὼν αὐτὸν καὶ θεμελίους ἄλλους καταβαλόμενος, τὸν
D ναὸν ἤγειρε, μήκει πηχέων ἑκατόν, τὸ δ' ὕψος ἐπέκεινα εἴκοσιν. ᾠκοδομήθη δὲ λίθοις λευκοῖς τε καὶ κραταιοῖς, ὧν ἑκάστῳ περὶ πέντε καὶ εἴκοσι τὸ μῆκος πήχεις, τὸ δ' ὕψος ὀκτώ, εὖρος δὲ περὶ δώδεκα. κατὰ δὲ τὴν βόρειον πλευρὰν ἀκρόπολις ἐγγώνιος εὐερκὴς ἐντετείχιστο, διάφορος ὀχυρότητι, ἣν οἱ ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀσαμωναίων γεγονότες βασιλεῖς ὁμοῦ καὶ ἀρχιερεῖς ᾠκοδόμησαν καὶ βᾶριν ἐκάλεσαν, ὥστε τὴν ἀρχιερατικὴν ἀποκεῖσθαι στολὴν ἐν αὐτῇ. καὶ ταύτην οὖν τὴν βᾶριν Ἡρώδης ἐπισκευάσας ὀχυρωτέραν ἐπ' ἀσφαλείᾳ τοῦ ἱεροῦ, εἰς μνήμην Ἀντωνίου
P I 244 προσηγόρευσεν Ἀντωνίαν. αὐτὸς δὲ ὁ ναὸς καὶ πάντα τὰ περὶ τὸν ναὸν ἐν ὀκτὼ δεδόμητο ἔτεσι. παραδέδοται δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅτε αὐτὸς ὁ ναὸς ἀνηγείρετο (ἐν ἐνιαυτῷ γὰρ ἑνὶ καὶ μησὶν ἓξ ᾠκοδομήθη) τὰς μὲν ἡμέρας μὴ ὕειν, γίνεσθαι δὲ τοὺς ὄμβρους ἐν ταῖς νυξίν, ἵνα μὴ τὰ ἔργα κωλύωνται.

Τὰς ἀδικίας δὲ ἀναστέλλειν πειρώμενος ὁ Ἡρώδης τίθησι νόμον τοὺς τοιχωρύχους ἐπ' ἐξαγωγῇ τῆς χώρας πιπράσκεσθαι· ὃ καὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν πασχόντων ἦν φορτικόν, οὐχ ἥκιστα δὲ

1 ὀκτωδέκατον A. 6 καταβαλλόμενος A. 10 περὶ om A. 16 προσηγόρευσεν A Iosephus, προσηγόρευεν PW. 18 ἀνηγείρετο A, ἀνεγείρετο PW.

Anno autem regni 18 consilium templi mutandi idque altius et magnificentius exstruendi cepit. populo autem ab illo conatu abhorrente, se non prius id diruturum esse dixit quam omnia ad opus necessaria praeparasset. quae cum in promptu essent omnia, veteribus fundamentis sublatis novisque iactis templum inchoavit longitudine 100 cubitorum, altitudine 120. structurae adhibuit saxa candida et robusta, singula circiter 25 cubitos longa, alta 8, lata fere 12. ad septentrionale latus arx angularis firma et munitissima inaedificata erat, quam reges iidemque pontifices ex Asamonaeorum familia exstruxerant Barin vocatam, ut pontificia stola in ea reponeretur. eam igitur Barin Herodes instauratam et pro templi defensione munitiorem redditam in Antonii memoriam Antoniam vocavit. ipsum porro templum et quae in circuitu eius sunt omnia 8 annis sunt absoluta. traditum autem est, eo tempore quo ipsum templum strueretur (id quod uno anno et mensibus sex perfectum est) interdiu non pluisse, sed imbres noctu esse factos, ne opera impedirentur.

Deinde Herodes ad facinora comprimenda legem tulit ut fures peregre venderentur: quae res et facinorosis gravis, et legibus ever-

καὶ τῶν νόμων κατάλυσις. τὸ γὰρ ἀλλοφύλοις δουλεύειν καὶ βιάζεσθαι κατὰ τὰ ἐκείνων ἔθη βιοῦν, τῆς θρησκείας ἦν, ὅσον ἐπ' ἐκείνοις, κατάλυσις. πιπράσκεσθαι μὲν γὰρ οἱ νόμοι τοὺς B
φῶρας ἐκέλευον εἰ μὴ ἔχοιεν κατὰ τὸ τετραπλοῦν ἐκτιννύειν τὰ φώρια, ἀλλ' οὐ πρὸς ἀλλοφύλους, πρός δέ γε ὁμοεθνεῖς, ἵνα μήτε τῆς θρησκείας ἐκπίπτοιεν μήτε παρ' ὅλον τὸν βίον δουλεύοιεν, ἀλλὰ τυγχάνοιεν μετὰ ἑξαετίαν ἀφέσεως. ταῦτα μέρος ἦν τῶν κατ' ἐκείνου διαβολῶν καὶ τῆς δυσνοίας τοῦ πλήθους τῆς ἐπ' αὐτῷ.

18. Εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον παραγενόμενος Ἡρώδης, ἵνα Καίσαρί τε προσομιλήσῃ καὶ τοὺς παῖδας ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντας ὄψηται, φιλοφρόνως τε ὑπεδέχθη παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τοὺς παῖδας ὡς ἤδη τελειωθέντας ἐν τοῖς μαθή- C
μασιν ἔλαβεν ἄγειν εἰς τὰ οἰκεῖα. ὡς δ' ἐπανῆλθον, περίοπτοι γεγόνασι τῷ τε τῆς ψυχῆς παραστήματι καὶ τῇ κατὰ τὰς μορφὰς ὡραιότητι, ἐπίφθονοί τε ἦσαν Σαλώμῃ τῇ τοῦ βασιλέως ὁμαίμονι καὶ τοῖς τὴν αὐτῶν μητέρα κατεργασαμένοις διαβολαῖς. καὶ ἤδη καὶ κατ' ἐκείνων τὰ ὅπλα ἡτοίμαζον δι' ὧν καὶ τὴν αὐτοὺς γειναμένην κατηγωνίσαντο, λογοποιοῦντες ἀηδῶς τῷ πατρὶ προσφέρεσθαι τὰ μειράκια διὰ τὸν φόνον τῆς μητρός, κἀντεῦθεν μῖσος φυῆναι τῷ πατρὶ πρὸς τοὺς παῖδας ὡς ἐνδὸν κατεσκεύαζον. τέως μέντοι φιλοστόργως ἔτι πρὸς αὐτὰ ὁ πατὴρ διακείμενος καὶ τιμῆς μετεδίδου καὶ γυναῖκας ἐν ἡλικίᾳ γεγονόσιν ἐξεύγνυεν, D

3 ἐκείνης A. 7 ἑξαετίας A. 12 ὄψεται A. 17 post μητέρα A add τὴν μαριάμ. 18 καὶ alterum om A. 20 τῆς] τὸν τῆς A.

Fontes. *Cap.* 18. *Iosephi Ant.* 16 1 § 2—4 § 6.

tendis erat., nam exteris servire, eorumque ritu necessario vivere, quod ad illos quidem attinebat, religionis erat abrogatio. lex enim fures, ni quadruplum solvere possent, vendi iubebat, sed popularibus, ne et religione exciderent et per omnem aetatem servirent, sed post sexennium manumitterentur. hoc in parte erat criminationum et adversus illum odii popularis.

18. Sub id tempus in Italiam profectus Herodes, ut cum Caesare colloqueretur et filios Romae degentes viseret, benigne a Caesare susceptus filios ut absolute iam in disciplinis institutos domum reduxit. qui in patriam reversi, cum animorum magnitudine tum formae elegantia vulgo conspicui, Salomae regis sorori et iis qui matrem eorum calumniis sustulerant invisi fuerunt. itaque iam contra ipsos etiam arma eadem expediverunt quibus genitricem eorum confecerant, rumore sparso, adolescentes abhorrere a patris consuetudine ob matris necem, et ita patre ad odium filiorum pro virili instigato. is vero eos et dilexit et honoris participes aliquamdiu fecit et adultis uxores dedit, Aristobulo

Ἀριστοβούλῳ μὲν τὴν Σαλώμης θυγατέρα Βερνίκην, Ἀρχελάου δὲ τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως τὴν παῖδα Γλαφύραν τῷ Ἀλε-
W I 175 ξάνδρῳ. τῇ δὲ Σαλώμῃ ταῦτα τὴν κατὰ τῶν νεανίσκων δυσμένειαν μᾶλλον ὑπέτρεφεν, οἰκειουμένῃ καὶ πάντας ὅσοιπερ αὐτῇ τὸν τῆς Μαριὰμ φόνον συνεξειργάσαντο. διδόντων δέ τινας καὶ τῶν νεανίσκων λαβὰς μνήμῃ τε τῆς μητρὸς καὶ τῇ τοῦ κράτους ἐπιθυμίᾳ, βλασφημίαι μὲν ἐκείνων εἰς τὴν Σαλώμην καὶ τὸν Φερώραν ἐγίνοντο, πρὸς ἐκείνους δ' ἡ τούτων ἐπηύξητο δύσνοια, καὶ διαβολαὶ κακοήθεις κατ' αὐτῶν προὔβαινον, παρ' αὐτῶν
P I 245 ἐκείνων τὰς αἰτίας λαμβάνουσαι. κακῶς γὰρ τῆς μιαρᾶς Σαλώμης καὶ σφᾶς καὶ τὴν μητέρα λεγούσης καὶ πρὸς λόγους ἐκκαλουμένης αὐτούς, ἐκεῖνοι ἐλεεινὴν ἀπέφαινον τὴν καταστροφὴν τῆς μητρός, ἀθλίους δ' ἑαυτοὺς ἐκάλουν τοῖς ἐκείνης φονεῦσιν ἀναγκαζομένους συζῆν. ταῦτα ἦν ἀποδημοῦντος τοῦ βασιλέως. ἐπανελθόντι δ' εὐθὺς παρά τε Φερώρα καὶ τῆς Σαλώμης οἱ λόγοι προσήγοντο, λεγόντων μέγαν αὐτοῖς ἐπηρτῆσθαι τὸν κίνδυνον, ἀναφανδὸν ἀπειλουμένων τῶν νεανίσκων τὸν φόνον τίσασθαι τῆς μητρός. Ἡρώδης δὲ ταῦτα καὶ ἄλλων ἀπαγγελλόντων τετάρακτο. οὕτω δὲ διατεθεὶς ἔγνω ἐπὶ καθαιρέσει τῶν νέων ἕτερον υἱὸν Ἀντίπατρον ὄνομα, ἰδιωτεύοντι ἔτι αὐτῷ γεγονότα, προσοικειώσασθαι· καὶ τοῦτον ἐδόκει τιμᾶν, ἵνα καταστείλῃ τὸ
B θράσος τοῖς ἐκ τῆς Μαριάμ, γνοῦσιν ὡς οὐ μόνοις αὐτοῖς οὐδ'

4 καὶ] δὲ A. 5 συνεξειργάσαντο] haec aliter apud Iosephum. interpungendum fortasse ante βλασφημίαι, addito καὶ vel οὖν. καὶ om A. 6 τῶν νεανίσκων A Iosephus, τοῖν νεανίσκοιν PW. 8 δύσνοια] δυσμένεια A.

Salomae filiam Bernicem, Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram Alexandro. quibus rebus Salomes inimicitiae contra adolescentes magis alebantur, omnes eos sibi adiungentis qui caedis Mariammae adiutores fuerant. adolescentibus autem causas quoque nonnullas suppeditantibus tam recordatione matris quam imperii cupiditate, maledicta quidem ab his in Salomen et Pheroram conferebantur, illorum autem malevolentia augebatur, et subdolae calumniae, causa ab ipsis suppeditata, contra eos adornabantur. nam cum nefaria Salome et matri et ipsis conviciaretur, ut eos ad respondendum irritaret, illi et interitum matris et suas fortunas miserabantur, qui parricidarum illius consuetudine uti cogerentur. haec absente rege acta. reverso Pheroras et Salome statim ea verba insusurrant, se in magno versari periculo, adolescentibus se necem matris ulturos aperte minitantibus. Herodes his per alios quoque nuntiatis turbatus, alium filium Antipatrum, in privata vita susceptum, ad coercendos adolescentes sibi conciliare statuit, eique honorem habuit, ut Mariammae filiorum audaciam reprimeret, cum

ἐξ ἀνάγκης ἡ διαδοχὴ τῆς βασιλείας ὀφείλεται. ὅθεν ὡς ἔφε-
δρόν τινα τὸν Ἀντίπατρον ἐπεισήγαγεν. ὁ δὲ δεινὸς ὤν, ἐπεὶ
παρρησίας ἐλάβετο, μίαν ἔσχεν ὑπόθεσιν, ἔχεσθαι τοῦ πατρὸς
καὶ τῶν ἀδελφῶν ἀλλοτριοῦν ταῖς διαβολαῖς. κἀκεῖνοι δ' ἔτι
ἐδίδοσαν ἀφορμάς, καὶ δακρύοντες ὡς ἀτιμαζόμενοι καὶ τὴν μη-
τέρα ἀνακαλούμενοι καὶ τὸν πατέρα φανερῶς οὐ δίκαιον λέγοντες.
ἅπερ κακοήθως οἱ περὶ τὸν Ἀντίπατρον Ἡρώδῃ μετὰ προσθήκης
ἐξαγγέλλοντες μείζονα τὴν πρὸς ἐκείνους ἐνεποίουν ἀπέχθειαν.
βουλόμενος δὲ ὁ πατὴρ ταπεινῶσαι τοὺς ἐκ τῆς Μαριάμ, πλείο- C
νος Ἀντιπάτρῳ μετεδίδου τιμῆς· τέλος δὲ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
ἐπεισήγαγε. καὶ Καίσαρι συνίστη αὐτὸν γράφων ὑπὲρ αὐτοῦ,
καὶ εἰς Ῥώμην αὐτὸν μετὰ πολλῶν δώρων ἀπέστειλεν, ὥστε ἤδη
ἐπ' ἐκείνῳ δοκεῖν πάντα, παρεῶσθαι δ' ἐκ τῆς ἀρχῆς παντάπασι
τὰ μειράκια. Ἀντίπατρος δὲ δεδοικὼς μὴ αὐτοῦ ἐκδημήσαντος
ἐπιεικέστερος εἰς τοὺς ἐκ Μαριὰμ γένηται ὁ πατήρ, καὶ ἀποδη-
μῶν οὐκ ἀνίει συνεχῶς ἐπιστέλλων κατὰ τῶν ἀδελφῶν τῷ πατρὶ
καὶ προσερεθίζων πρὸς τὴν δυσμένειαν, ἕως εἰς τοῦτο προήγαγεν
αὐτὸν εἰς τὸ πλεῦσαι πρὸς Ῥώμην κἀκεῖ τῶν παίδων κατηγορεῖν
παρὰ Καίσαρι. ἀπελθὼν δ' εἰς Ῥώμην σὺν τοῖς παισί, παρε- D
στήσατο μὲν αὐτοὺς τῷ Καίσαρι, ᾐτιᾶτο δὲ τῆς ἀπονοίας, ὡς
τὸν ἑαυτῶν πατέρα μισοῦντας καὶ διαχειρίσασθαι μελετῶντας
αὐτὸν καὶ οὕτω τὴν βασιλείαν λαβεῖν. τῶν δὲ νεανίσκων καὶ

2 ἐπεισῆγεν A. 8 ἐποίουν A. 11 συνίστη A Iosephus, συνίστησιν PW. 13 πάντα ἐπ' ἐκείνῳ δοκεῖν A. 22 αὐτὸν A, αὐτῶν PW.

intelligerent non sibi solis neque necessario regni successionem deberi. itaque Antipatrum tanquam spectatorem certaminis ad dimicandum paratum introduxit. qui, ut homo callidus, data occasione unum sibi negotium esse ratus est patri adhaerere, eumque per calumnias a fratribus alienare: quibus calumniis illi ansas dabant, sui contemptum deplorando et matrem invocando et patrem aperte iniustum vocitando. ea verba cum additamento renuntians Antipater patris erga illos simultatem malitiose augebat; ab eoque ut Mariammae filios premeret amplioribus honoribus auctus, denique matre ipsius etiam introducta cum multis muneribus Romam mittitur Caesarique commendatur, ut iam penes illum esse omnia, adolescentes vero spe imperii plane deiecti viderentur. caeterum Antipater veritus ne se absente pater Mariammae filiis aequior fieret, nec in itinere subinde ad eum scribere destitit et eius inimicitias contra fratres exacuere: donec perpulit ut ipse Romam navigaret, filios apud Caesarem accusatum. quos cum secum adduxisset, de eorum deplorata indole querebatur, qui patrem exosi, eiusque perimendi avidi, regnum affectarent. adolescentes vero patre quoque adhuc dicente fle-

λέγοντος ἔτι τοῦ πατρὸς δάκρυα ἦν καὶ τέλος οἰμωγή, δεδοικότων ὡς εἰ σιγῷεν δόξουσιν ἐκ τοῦ συνειδότος μὴ εὐπορεῖν ἀπολογίας. ὡς δ' ἔγνων εὐμένειαν παρὰ Καίσαρος, τῶν δ' ἄλλων τοὺς μὲν συνδακρύοντας, συναλγοῦντας δὲ ἅπαντας, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπι- P I 246 χείρει διαλύειν τὰς αἰτίας, πρὸς τὸν πατέρα λόγους ποιούμενος. καὶ διαλεχθέντος πρὸς τὸ ἐπαγωγότερον ὁ Καῖσαρ, οὐδὲ πρότερον ταῖς κατ' αὐτῶν πιστεύων διαβολαῖς, ἔτι μάλιστα ἐξηλλάττετο, καὶ συνεχῶς εἰς τὸν Ἡρώδην ἀπέβλεπεν, ὁρῶν κἀκεῖνον ὑποσυγκεχυμένον. καὶ ἠγωνία τὸ θέατρον· Καῖσαρ δὲ τοὺς μὲν νεανίσκους, εἰ καὶ τῶν διαβολῶν πόρρω δοκοῦσιν, αὐτὸ τοῦτο ἁμαρτεῖν ἔφη τὸ μὴ τοιούτους ἑαυτοὺς τῷ πατρὶ παρασχεῖν ὡς μηδὲ γενέσθαι τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον, Ἡρώδην δὲ παρεκάλει W I 176 διαλλάττεσθαι τοῖς παισὶν ἀφελόντα πᾶσαν ὑπόνοιαν· καὶ τὸ B πιστὰ γὰρ ἡγεῖσθαι ταῦτα κατὰ τῶν παίδων οὐ δίκαιον ἔκρινε. τοιαῦτα συμβουλεύων ἔνευσε τοῖς νεανίσκοις προσπεσεῖν τῷ πατρί. κἀκείνων ὡρμηκότων προλαβὼν αὐτοὺς ὁ πατὴρ δακρύοντας ἠσπάζετο ἀγκαλιζόμενος ἕκαστον. τότε μὲν οὖν εὐχαριστήσαντες Καίσαρι μετ' ἀλλήλων ἀπῄεσαν, καὶ Ἀντίπατρος μετ' αὐτῶν, ταῖς διαλλαγαῖς ὑποκρινόμενος ἥδεσθαι· τῇ δ' ὑστεραίᾳ περὶ τῆς βασιλείας τῷ Ἡρώδῃ τὴν ἐξουσίαν ἀφῆκεν ὁ Καῖσαρ, ὃν ἂν αἱροῖτο τῶν παίδων διάδοχον καθιστᾶν, ἢ καὶ διανέμειν ἅπασι ταύτην, μετὰ θάνατον μέντοι. ζῶντι δὲ οὐκ ἐπέτρεπε τὴν διανομήν, ἀλλὰ καὶ τῶν παίδων ἤθελεν αὐτὸν καὶ τῆς βασιλείας

2 μὴ AW, μὴ δ' P. 4 δακρύοντας A.

bant, et tandem suspirabant, veriti ne silentium suum confessio criminis et conscientiae argumentum haberetur. ut autem et Caesaris benevolentiam et aliorum lacrimas et commiserationem omnium animadverterunt, Alexander oratione ad patrem instituta crimina diluere exorsus· cum probabiliter disseruisset, Caesar, qui ante quoque illorum criminationibus non credidisset, magis in ea sententia confirmatus, Herodem continenter intuetur: quem cum et ipsum subtristem cerneret, ac spectatoribus aestuantibus, adolescentibus ait, etsi sese criminis omnino expertes esse putarent, tamen id ipsum eos delinquere, quod patrem non ita colerent ne quis de ipsis rumor spargi posset. Herodem autem hortatus est ut omni suspicione abiecta filiis reconciliaretur: nam talia contra liberos credere iniquum esse. dum haec monet, innuit adolescentibus ut coram patre procumbant. quod cum alacriter facturi essent, pater prior eos lacrimantes salutavit et utrumque amplexus est. ac tum gratiis actis Caesari una discesserunt, Antipatro etiam comitante, qui se illorum reconciliatione gaudere simulabat. postridie Caesar Herodi liberum fecit quem vellet e filiis successorem designare, aut regnum inter eos dividere, sed post obitum demum: nam dum viveret, eum et regnum et imperium in filios tenere iussit. in reditu

κρατεῖν. ἐπανιόντι δὲ περὶ Κιλικίαν Ἀρχέλαος ὁ πενθερὸς Ἀλεξάνδρου συναντᾷ τῷ Ἡρώδῃ, συνηδόμενος ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων διαλλαγαῖς. ἐντεῦθεν Ἡρώδης ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἐλθών, καὶ συναγαγὼν ἐκκλησίαν, τὰ κατὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτῷ πεπραγμένα διηγεῖτο, καὶ ἐπὶ νουθεσίᾳ τῶν παίδων τὸν λόγον κατέστρεψε, καὶ τοῖς υἱοῖς προεῖπε τὴν βασιλείαν καταλιμπάνειν, πρώτῳ μὲν Ἀντιπάτρῳ, εἶτα καὶ τοῖς ἐκ Μαριάμ. ταῦτα εἰπὼν τὸν σύλλογον διελύσατο. C

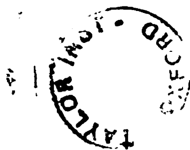
19. Ὑπῆρχε δὲ τὴν γνώμην πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους φιλοτιμότατός τε καὶ εὐεργετικώτατος, πρὸς δὲ τοὺς ὑπηκόους ἐπαχθής τε καὶ ἀδικώτατος, πρὸς δὲ τοὺς οἰκείους καὶ φίλους κολαστὴς D ἀπαραίτητος. ἡ δὲ αἰτία τούτων φιλοδοξία καὶ φιλαρχία. ὑπὸ μὲν γὰρ φιλοδοξίας, εἰ μνήμης ἔμελλε τυγχάνειν εἰσαῦθις ἢ εὐφημίας κατὰ τὸ ἐνεστός, οὐκ ἐφείδετο δαπανῶν, πολυδάπανος δ' ὢν βαρείαις εἰσπράξεσι τοὺς ὑποτεταγμένους ἐπίεζε καὶ χαλεπὸς ἦν αὐτοῖς· ὑπὸ δὲ φιλαρχίας, εἰ κατά τινος ὑπόνοιαν ἔσχεν ἐφίεσθαι τῆς ἀρχῆς ἤ τι περὶ αὐτὴν παρακινεῖν, ἴσα πολεμίοις αὐτῷ προσεφέρετο, κἀντεῦθεν συγγενεῖς τε καὶ φίλους ἐτιμωρήσατο ἀφειδῶς, μόνος θέλων τετιμῆσθαι. τεκμήριον δὲ τοῦ πάντοθεν P I 247 χρηματίζεσθαι θέλειν διὰ τὸ πολυδάπανον, ὅτι ἀκηκοὼς ὡς Ὑρκανὸς ὁ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσας ἀνοίξας τὸν τάφον Δαβὶδ ἀργυ-

6 πρῶτα A. 7 καὶ om A. 10 εὐεργετικώτατος A, εὐεργετηκώτατος PW. 11 πρὸς δὲ] καὶ πρὸς A. 12 αἱ δ' αἰτίαι A. 14 ἐνεστῶς A. δαπανᾶν A. 15 ἐπιπίεζε A.

Fontes. *Cap.* 19. *Iosephi Ant.* 16 5 § 4—7 § 8.

Archelaus Alexandri socer ei circa Ciliciam occurrit, filiorum reconciliationem gratulans. inde in Iudaeam reversus indicto concilio, ut in itinere secum esset actum, exposuit, orationemque filiorum admonitione conclusit: quibus cum denuntiasset se regnum relinquere primum Antipatro, deinde Mariammae quoque filiis, concilium dimisit.

19. Fuit Herodes erga alios liberalissimus et beneficentissimus, subditis vero gravis et iniquissimus, cognatorum et amicorum punitor inexorabilis. in causa fuit gloriae imperiique cupiditas. nam gloriae gratia, si vel posteritatis memoriam vel in praesentia nominis celebritatem consecuturus esset, nullis parcebat impensis: quas cum multas requireret, gravibus exactionibus subditos cum saevitia onerabat. imperii porro cupiditas in causa erat ut, si quam contra aliquem suspicionem regni affectati aut studii novarum rerum concepisset, eum pro hoste ulcisceretur. itaque cum solus honorari vellet, cognatos et amicos inclementer suppliciis afficiebat. eius avaritiae ex profusionibus ortae illud argumentum est, quod cum audisset Hyrcanum decessorem suum

ρίου λάβοι τρισχίλια τάλαντα, νυκτὸς ἀνοίξας τὸν τάφον εἰσέρχεται, τοὺς πιστοτάτους τῶν φίλων παρειληφώς, ἵν' ἀνέκφορον εἴη τὸ δρώμενον. καὶ χρήματα μὲν οὐχ εὗρεν ἀργύρια δηλαδή, κόσμον δὲ πολὺν κειμηλίων χρυσῶν, ὃν ἀνείλετο πάντα. ἔσπευδεν οὖν καὶ ἐνδοτέρω χωρεῖν κατὰ τὰς θήκας ἐν αἷς τῶν βασιλέων Δαβὶδ καὶ Σαλομῶντος τὰ σώματα τεθησαύριστο. ὡς δ' ἐβιάζετο εἰσιέναι, δύο μὲν αὐτῷ τῶν δορυφόρων ἐφθάρησαν φλογὸς
B ἔνδοθεν ἀπαντησάσης, ὡς λόγος, αὐτοῖς, αὐτὸς δὲ περιδεὴς ἐξῄει. καὶ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν χεῖρον ἔχειν ἐδόκει τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν αὐτῷ· ἐμφυλίῳ γὰρ ἐῴκει πολέμῳ τὰ κατὰ τὴν αὐλὴν τὴν βασιλικήν. ἐστρατήγει δὲ ἀεὶ κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ Ἀντίπατρος, δεινὸς ὤν, δι' ἄλλων μὲν αὐτοὺς περιβάλλων αἰτίαις, αὐτὸς δὲ πολλάκις ὑπεραπολογούμενος, ἵνα δοκῶν εὔνους ἐκείνοις, ἀνύποπτος εἴη τῷ πατρὶ πρὸς τὰς ἐγχειρήσεις, καὶ μόνος τῆς ἐκείνου σωτηρίας φροντίζειν δοκῇ. καὶ ὁ μὲν τὰ πάντα ἦν τῷ πατρί, οἱ δ' ἐκ τῆς Μαριὰμ χαλεπώτερον ἀεὶ διετίθεντο, καὶ τὴν ἀτιμίαν οὐκ ἔφερον ὑπ' εὐγενείας, παρεωσμένοι καὶ τάξιν ἀτιμο-
C τέραν ἔχοντες. αἵ τε γυναῖκες, ἡ μὲν Ἀλεξάνδρῳ συνοικοῦσα Γλαφύρα ἡ Ἀρχελάου μῖσος εἶχεν εἰς τὴν Σαλώμην διά τε τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα διάθεσιν καὶ διὰ τὴν ἐκείνης θυγατέρα συνοικοῦσαν Ἀριστοβούλῳ, ἥπερ ὑπερηφάνως προσεφέρετο ἡ Γλαφύρα, καὶ τὴν ἰσοτιμίαν αὐτῆς ἀνηξιοπάθει. γέγονε δέ τις ὑπόθεσις καὶ τὸν τοῦ βασιλέως ἀδελφὸν Φερώραν εἰς ὑποψίαν καὶ

1 τρισχίλια τάλαντα A Iosephus, τάλαντα τρισχίλια PW. 2 ἀνέκφωρον A. 6 Σολομῶντος supra. 15 δοκεῖ A. 22 δέ om A.

aperto Davidis monimento tria milia talentum argenti abstulisse, noctu fidissimis amicorum adhibitis, ne res efferretur, idem monimentum aperit, ingreditur. et argentum quidem non reperit, sed multum aurei ornatus. quo omni sublato ad cellas interiores, quibus Davidis et Salomonis regum cadavera condita erant, properat. quo dum penetrare contendit, duo eius satellites perierunt flamma, ut fertur, erumpente: ipse perterritus discessit. atque ob id facinus res eius domesticae laborare videbantur. nam quae in regia gerebantur, belli civilis faciem prae se ferebant. Antipater enim homo callidus bellum instruebat contra fratres: quos cum per alios criminaretur, ipse aliquando defendebat, ut per benevolentiae speciem amota insidiarum suspicione patrem falleret, et solus salutem eius curare videretur. atque in eo patri erant omnia: Mariammae vero filii in dies magis exasperabantur, ignominiam, ut generosis erant animis, non ferentes, cum repulsi ac quasi in ordinem coacti essent. eo incitabantur ab uxoribus etiam. nam Alexandri coniux Glaphyra Salomen oderat ob eius in maritum suum malevolentiam, et ob filiam illius Aristobuli uxorem, quam superbe tractabat et sibi dignitate aequatam esse indignabatur. Pheroras quoque frater in regis

μῖσος τῷ ἀδελφῷ φέρουσα. κατηγγυήθη μὲν γὰρ αὐτῷ ἡ τοῦ W I 177 βασιλέως θυγάτηρ, ὁ δὲ δουλευούσης αὐτῷ γυναικὸς ἡττώμενος καὶ περιμανῶς τοῦ γυναίου ἐρῶν τῇ μὲν τοῦ ἀδελφοῦ θυγατρὶ οὐ προσεῖχε, τῇ δὲ δούλῃ προσέκειτο. ἤχθετο δὲ διὰ τοῦτο Ἡρώ- D δης καὶ τὴν μὲν κόρην υἱῷ Φασαήλου ζεύγνυσι, χρόνου δὲ διελθόντος περί τε τῶν πρώτων ᾐτιᾶτο τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν δευτέραν ἠξίου λαμβάνειν, παρηκμακέναι ἤδη αὐτῷ οἰόμενος τῆς δούλης τὸν ἔρωτα. ὁ δὲ τὴν μὲν δούλην καὶ παῖδα ἐξ αὐτῆς σχὼν ἀποπέμπεται, τὴν δὲ τοῦ βασιλέως θυγατέρα μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν κατέθετο λήψεσθαι. διελθούσης δὲ τῆς προθεσμίας τοσοῦτον πρὸς τὸν τῆς δούλης ἔρωτα ἐμεμήνει ὡς ἀθετῆσαι τὰ ὡμολογημένα, τῇ δὲ προτέρᾳ συμφθείρεσθαι. ταῦτα τὸν Ἡρώδην ἐξέμαινε· καὶ ἀεὶ δέ τι καινὸν προσπῖπτον ἀτρεμεῖν αὐτὸν οὐκ εἴα. P I 248 καὶ ἡ Σαλώμη δὲ χαλεπὴ τοῖς ἐκ Μαριὰμ οὖσα καὶ τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα Ἀριστοβούλῳ συνοικοῦσαν ἀνέπειθε μὴ εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν ἄνδρα διακεῖσθαι, ἀπαγγέλλειν δὲ αὐτῇ εἴ τι κατ' ἰδίαν λαλήσειεν. ἡ δὲ μεμνῆσθαι τοὺς νεανίσκους ἔλεγε τῆς μητρός, τὸν δὲ πατέρα στυγεῖν, ἀπειλεῖν δὲ τῆς ἀρχῆς τυχόντες τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἄλλων γυναικῶν παῖδας Ἡρώδου κωμογραμματεῖς καταστήσειν, τὰς δὲ γυναῖκας καθείρξειν ὡς μηδὲ τὸν ἥλιον βλέπειν. ταῦτα διὰ τῆς κακίστης Σαλώμης τῷ βασιλεῖ ἀπηγγέλλετο. κἀκεῖνος ἤκουεν ἀλγεινῶς, ἐπειρᾶτο δὲ διορθοῦν· τῶν δὲ παί- B δων ἀπολογησαμένων ῥᾴων ἐγίνετο.

5 συζεύγνυσι A. 21 ἐπηγγέλλετο A. 22 δὲ prius A Iosephus, τε PW.

suspicionem et odium venit, hoc modo. cum ei regis filia desponsa esset, mulierem ancillam insano amore deperibat, neglectaque coniuge servae amplexibus indulgebat. id Herodes aegre ferens puellam Phasaeli filio iungit: sed aliquanto post tum de priore delicto expostulat, tum ut alteram filiam ducat postulat, ancillae amorem iam deferbuisse ratus. ille ancilla et puero ex ea nato dimissis, se regis filiam ad diem trigesimum ducturum pollicetur. quo tempore elapso, tantus eius amoris ardor erga ancillam fuit, ut pactis conventis neglectis in adamatae mulierculae stupris volutaretur. id Herodis furorem accendit: ac subinde novi aliquid exortum est, quod eum quietum esse non pateretur. ad haec Salome filiis Mariammae infesta, filiae quoque suae Aristobulo nuptae suasit ne marito bene cuperet, sed si quid arcani loqueretur, id sibi renuntiaret. ea vero dicebat, adolescentes meminisse matris, patrem odisse: minitari se regno potitos Herodis liberos ex aliis mulieribus natos, paganos scribas effecturos, ipsas mulieres ita inclusuros ut ne solem quidem intuerentur. quae cum rex ex improbissimae Salomae indicio cognosceret, dolenter ferebat, sed rem componere tentabat, auditaque filiorum defensione mitigabatur.

20. Φερώρας δ' αὖθις τὰ πράγματα συνετάραξεν, εἰπὼν Ἀλεξάνδρῳ ἀκηκοέναι Σαλώμης λεγούσης ἐρᾶν τὸν Ἡρώδην Γλαφύρας. Ἀλέξανδρος δὲ πρὸς τὸν λόγον ἐκ ζηλοτυπίας τετάρακτο, καὶ τὴν ὀδύνην οὐκ ἐνεγκὼν τὰ ὑπὸ τοῦ Φερώρα λεχθέντα τῷ πατρὶ κατεμήνυσεν. ὁ δ' Ἡρώδης περιπαθήσας καὶ τὸ τῆς διαβολῆς ἐψευσμένον οὐ φέρων θορυβηθείς τε μεταπέμπεται τὸν Φερώραν, καί "κάκιστε" εἶπε, "τοιαῦτα καθ' ἡμῶν λαλήσας πότερον οἴει λόγον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς ἢ ξίφος εἰς τὴν
C δεξιὰν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν;" Φερώρας δὲ Σαλώμην ἔφη ταῦτα συμπείσειν, κἀκείνης εἶναι τοὺς λόγους. ἡ δὲ ἀπηρνεῖτο καὶ τῶν τριχῶν ἐπεδράττετο καὶ ἐστερνοτυπεῖτο, διὰ δὲ τὴν τῶν τρόπων οὐκ ἐπιστεύετο κακοήθειαν. τέλος δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀπεπέμπετο, τὸν υἱὸν δὲ τῆς ἐγκρατείας ἐπῄνεσε καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν τοὺς λόγους ἀνενεγκεῖν.

Ἕτερον δέ τι συνέπεσε ταραχὰς αὖθις ἐγεῖραν κατὰ τὴν οἰκίαν τῷ βασιλεῖ. ἦσαν αὐτῷ εὐνοῦχοι διὰ κάλλος σπουδαζόμενοι, ὧν ὁ μὲν οἰνοχοεῖν ὁ δὲ δεῖπνον προσφέρειν ὁ δὲ κατευνάζειν αὐτὸν ἐτέτακτο. τούτους ὑπ' Ἀλεξάνδρου χρήμασι διαφθα-
D ρῆναι μηνύεται. καὶ βασάνοις ἐκδοθέντες οἱ ἐκτομίαι μῖξιν μὲν αὐτῶν γενέσθαι πρὸς τὸν νεανίαν ἀνωμολόγουν, ἄλλο δὲ οὐδὲν

6 οὐ] μὴ A. 10 συμπείσειν ABC et aliquot codices Iosephi Ant. 16 7 5, ubi nunc συνθῆσαι legitur. PW συνθεῖναι ex coniectura Wolfii. fortasse συμπεῖθειν vel συμπεῖσαι, si emendatione opus est. 11 τῶν ἐπιτρόπων A. 16 σπουδαζόμενοι διὰ κάλλος A.

Fontes. *Cap.* 20. *Iosephi Ant.* 16 7 § 4—8 § 6.

20. Pheroras deinde res denuo turbavit: dixit enim Alexandro se ex Salome audivisse Herodem Glaphyrae amore captum esse. qua oratione turbatus Alexander, ac zelotypiae dolorem non ferens, quod ex illo audierat patri indicavit. Herodes vero magno dolore affectus et ementitae calumniae impatiens ac turbatus arcessito Pherora "pessime" inquit, "istis contra nos dictis utrum te verba infigere animo filii, an dextram eius armare gladio censes?" Pheroras respondit Salomen haec comprobaturam, et illius esse ea verba. cui quamvis neganti et capillum vellicanti et pectus plangenti ob insitam morum improbitatem fides non habebatur. tandem rex et fratrem et sororem ablegat, filio ob continentiam et relatos ad se sermones collaudato.

Caeterum aliud quiddam accidit quo tumultus in aedibus regiis est renovatus. habebat Herodes eunuchos ob formae elegantiam caros, quorum uni pincernae, alteri dapiferi munus assignarat, tertius ipsi a somnis erat. ii ab Alexandro pecunia corrupti esse dicebantur. et quaestionibus adhibiti, rem secum habuisse adolescentem confessi sunt,

κατὰ τοῦ πατρὸς συνειδέναι τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ἐπιτεινόντων δὲ
τῶν βασανιζόντων τὰς μάστιγας, ἔλεγον ὡς εἴη δυσμένεια καὶ
μῖσος Ἀλεξάνδρῳ πρὸς τὸν πατέρα, παραινοίη δὲ Ἡρώδην μὲν
ἀπεγνωκέναι διὰ τὸ γῆρας, αὐτῷ δὲ προσέχειν, ὡς τῆς βασι-
λείας αὐτῷ περιελευσομένης κἂν μὴ βούληται ὁ πατήρ, καὶ διὰ
τὸ γένος καὶ διὰ τὴν τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν φίλων διάθεσιν.
τούτων ἀκούσας Ἡρώδης περίφοβος ἦν καὶ πρὸς πάντας ὑπο-
ψίας εἶχε καὶ μίση, πολλοῖς δὲ τῶν φίλων καὶ τὴν εἰς τὰ βασί- P I 249
λεια πρόσοδον ἀπηγόρευσε. πάντων δ' αἴτιος ἐτύγχανεν ὁ Ἀντί-
πατρος. πρῶτον μὲν οὖν ὅσους ᾤετο πιστοὺς Ἀλεξάνδρῳ βασά-
νοις ὁ Ἡρώδης ἐξήταζεν εἴ τι κατ' αὐτοῦ τολμηθὲν εἰδείησαν·
οἱ δὲ ἀπέθνησκον οὐδὲν ἔχοντες λέγειν. εἷς δέ τις τὰς βασάνους
μὴ φέρων εἶπε λέγειν Ἀλέξανδρον, ἐπαινούμενον διὰ τὸ τοῦ σώ- W I 178
ματος μέγεθος καὶ τὸ εὐστόχως βάλλειν ἐκ τόξου καὶ τἆλλα, ὅτι
εἴ τι παρὰ τῆς φύσεως αὐτῷ δίδοται καλὸν ἢ ἐξ ἀσκήσεως προσε-
γένετο, εἰς δυστύχημα περιίσταται· ἄχθεσθαι γὰρ ἐπὶ τοῖς καλοῖς B
αὐτοῦ τὸν πατέρα. προσετίθει δὲ ὡς καὶ βουλεύσαιτο σὺν Ἀρι-
στοβούλῳ ἐν κυνηγεσίῳ ἀνελεῖν τὸν πατέρα καὶ εἰς Ῥώμην φυγεῖν
τὴν βασιλείαν μετελευσόμενος. εὑρέθη δὲ καὶ γράμματα Ἀλε-
ξάνδρου πρὸς τὸν ὅμαιμονα μὴ δίκαια λέγοντα ποιεῖν τὸν πατέρα
προτιμῶντα τὸν Ἀντίπατρον. ἐπὶ τούτοις συλλαβὼν ἔδησε τὸν
Ἀλέξανδρον. ἔσπευδε δὲ καὶ μεῖζόν τι λαβεῖν τεκμήριον κατὰ

14 ὅτι om A.

sed de patre nullius consilii se conscios esse Alexandro affirmarunt. verum tortoribus flagra intendentibus adiecerunt, intercedere Alexandro inimicitias et odium cum patre, seque ab eo monitos ut Herode ob senectutem destituto sibi auscultarent, ad quem regnum vel invito patre venturum esset, tum ob genus tum propter ducum et amicorum erga se benevolentiam. his auditis Herodes in metu fuit, omnes suspectos atque invisos habuit, multis amicorum aditu regiae interdixit: quarum rerum omnium causa erat Antipater. primum igitur, quos Alexandro fidos esse putabat, quaestionibus adhibitos examinabat numquid ei facinoris alicuius, quo ipse peteretur, conscii essent: illi vero cum quod dicerent non haberent, cruciatibus immoriebantur. quidam tamen tormentorum dolore victus dixit, Alexandrum, cum ob proceritatem corporis, sagittandi peritiam caeterasque dotes laudaretur, dixisse, si quid sibi praeclari vel a natura tributum vel studio comparatum esset, id sibi calamitati esse, quod pater suis bonis doleret. adiecit, eum cum Aristobulo consilia agitasse de patre in venatione occidendo et vindicandi regni causa Romam confugiendo. sunt et litterae Alexandri inventae, quibus ad fratrem scribebat, patrem inique facere qui Antipatrum ipsis anteferret. ob haec Alexandrum in vincula coniecit. sed evidentius

τοῦ υἱοῦ, ἵνα μὴ προπετῶς δόξῃ αὐτὸν δεδεκώς. πολλοὺς οὖν
καὶ τῶν ἐν τέλει βασανίζων διέφθειρε, μηδὲν εἰπόντας οἷον ἐκεῖ-
C νος ᾤετο. ὡς δέ τις τῶν νεωτέρων ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἐγένετο,
ἐπιστέλλειν ἔλεγε τὸν Ἀλέξανδρον τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, ἀξιοῦντα
κληθῆναι ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, μηνύσοντα Μιθριδάτην τὸν βασι-
λέα Πάρθων τῷ πατρὶ φιλιωθέντα κατὰ Ῥωμαίων· εἶναι δὲ αὐτῷ
καὶ φάρμακον κατεσκευασμένον ἐν Ἀσκάλωνι. ταῦτα Ἡρώδης
τῆς προπετείας ἐλογίζετο παραμύθιον. τὸ μέντοι φάρμακον
εὐθὺς ζητηθὲν οὐχ εὑρέθη. διὰ δὲ τὴν τῶν κακῶν ὑπερβολὴν
ὁ Ἀλέξανδρος φιλονείκως διατεθείς, καὶ βουληθεὶς ἀμύνασθαι
D τοὺς ἐχθροὺς ἵν' αὐτῷ συναπόλωνται, γράμματα πέπομφε τῷ
πατρὶ ὡς οὐδὲν δεῖ βασανίζειν· μελετηθῆναι γὰρ τὴν ἐπιβουλήν,
καὶ ταύτης μετέχειν τόν τε Φερώραν καὶ τοὺς πιστοτάτους αὐτῷ
τῶν φίλων· Σαλώμην δὲ καὶ νύκτωρ ἐπεισελθοῦσαν αὐτῷ μιγῆ-
ναι καὶ ἄκοντι· ἀλλὰ καὶ πάντας εἰς ταὐτὸν ἥκειν, ἵν' ἐκ μέσου
αὐτοῦ γεγονότος ἀπαλλαγεῖεν τοῦ ἀεὶ φθαρήσεσθαι προσδοκᾶν.

Ἀρχέλαος δὲ ὁ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς ταῦτα μαθών,
καὶ ἀγωνιῶν ὑπέρ τε τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ κηδεστοῦ, παρα-
γέγονε, καὶ εὐφυῶς μετῄει τῶν λυπούντων τὴν ἐπανόρθωσιν,
τοῦ μὲν νεανίσκου καταγινώσκων, ἐπιεικῆ δὲ τὸν Ἡρώδην ἀπο-
P I 250 καλῶν· τόν τε γάμον διαλύειν ἔλεγε. τοιαῦτα δὲ λέγοντος τοῦ

1 "alter e regiis δεδυκώς, Colberteus δεδοικώς" Ducangius. 5 μηνύσοντα A, μηνύσαντα PW. 7 κατεσκευασμένον A, κατασκευασμένον PW. 9 εὐθὺς om A. 16 γεγονότος αὐτοῦ A. 21 ἔλεγε διαλύειν A.

argumentum quaesivit, ne filium temere vinxisse videretur. ac multos insignes viros in quaestionibus occidit, nihil tale elocutos quale exspectabat. sed quidam adolescens fidiculis contentis dixit Alexandrum ab amicis Romanis petiisse ut a Caesare vocaretur, ad indicium faciendum de Mithridate Parthorum rege, qui cum patre amicitiam contra Romanos iniisset: eundem habere venenum Ascalone praeparatum. haec temeritatem Herodis consolata sunt. ac venenum statim quaesitum est, sed non inventum. Alexander autem malorum magnitudine exacerbatus, ut inimicos ulcisceretur et una secum in exitium traheret, ad patrem scripsit, nihil opus esse quaestionibus: nam se insidias cogitasse, earumque socios esse Pheroram et intimos eius amicos: Salomen vero etiam noctu cubiculum ingressam secum invito rem habuisse: enimvero omnes in eo consentire ut ipso e medio sublato perpetuo exitii metu liberentur.

Caeterum Archelaus Cappadocum rex, iis cognitis, de filia et genero sollicitus Hierosolyma venit, artificiose molestias sedare conatus. nam adolescentem accusabat, et Herodem aequum vocabat, seque dirempturum esse coniugium profitebatur. illo ea dicente Herodes sae-

Ἀρχελάου ἐνεδίδου τῆς χαλεπότητος ὁ Ἡρώδης καὶ κατήνεκτο πρὸς λύπην καὶ δάκρυα, ἐδεῖτό τε μὴ λύειν τὸν γάμον ἀλλὰ χαλᾶν τὴν ὀργὴν ἐφ᾽ οἷς ὁ νεανίσκος ἡμάρτηκεν. Ἀρχέλαος δὲ ἤδη μαλαχθέντα τὸν Ἡρώδην θεώμενος εἰς ἄλλους τὰς αἰτίας μετέφερε, καὶ μᾶλλον εἰς τὸν Φερώραν. ὁ δὲ πρὸς Ἀρχέλαον ἐτράπετο, ἵν᾽ ἔσοιτο πρὸς Ἡρώδην αὐτῷ διαλλακτής. καὶ ὃς συνεβούλευεν αὐτῷ, βέλτιον εἶναι δι᾽ ἑαυτοῦ προσιέναι τῷ ἀδελφῷ καὶ δεῖσθαι, πάντων ὁμολογοῦντα αἴτιον ἑαυτόν· μαλάξαι γὰρ οὕτω τὸ σκληρὸν τῆς ὀργῆς· καὶ αὐτὸς δὲ παρὼν συλλήψεσθαι ἐπηγγέλλετο. πείθεται ὁ Φερώρας. καὶ Ἀλέξανδρος μὲν τῶν B αἰτιῶν ἀπελύετο, Ἀρχέλαος δὲ τῷ Ἡρώδῃ τὸν Φερώραν διήλλαξε.

21. Μετὰ καιρὸν δὲ πολὺ χεῖρον ἔσχε τὰ κατὰ τοὺς παῖδας καὶ τὴν οἰκίαν Ἡρώδῃ. Εὐρυκλῆς γὰρ ἀπὸ Λακεδαίμονος οὐκ ἄσημος τῶν ἐκεῖ, κάκιστος δὲ τὴν προαίρεσιν ἄνθρωπος, ἐπιδημήσας πρὸς Ἡρώδην δίδωσιν αὐτῷ δῶρα, καὶ πλείω λαβὼν γέγονε φίλος ἐν τοῖς μάλιστα τοῦ βασιλέως. ἦν δὲ αὐτῷ καταγωγὴ ἐν τοῖς Ἀντιπάτρου· προσῄει δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ, γνωστὸς εἶναι λέγων καὶ Ἀρχελάῳ, ὅθεν καὶ τὴν Γλαφύραν τιμᾶν ὑπεκρίνετο. τούτῳ συνήθει γεγονότι Ἀλέξανδρος τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν C ἐξετραγῴδει, καὶ τὰ κατὰ τὴν μητέρα ἐδίδασκε, καὶ ἔλεγε μὴ δοκεῖν ἀνεκτά. καὶ ὁ μὲν ἀλγῶν τοιούτους λόγους πεποίητο πρὸς

1 ὁ add A. 6 αὐτῷ πρὸς ἡρώδην διαλακτής A. 7 εἶναι add A Iosephus. 13 πολὺ A Iosephus, πολὺν PW. 16 δῶρον A. 22 πεποίητο] ἐποίει A.

Fontes. *Cap.* 21. *Iosephi Ant.* 16 10 § 1—11 § 1.

vitia remissa in maerorem et lacrimas erupit, eumque rogavit ne matrimonium dirimeret, sed omissa iracundia delictis adolescentis veniam daret. Archelaus cum Herodem iam mitigatum videret, culpam in alios transferebat, Pheroram praesertim. cui roganti ut pro se apud Herodem intercederet, suasit ut ipse fratrem conveniret et oraret et culpam omnem agnosceret: sic enim iracundiae rigorem facilius mitigaturum: seque illi affore est pollicitus. paret Pheroras, per Archelaum Herodi reconciliatur, etiam Alexandro crimine liberato.

21. Verum aliquo tempore post liberi et res domesticae Herodis longe peius habebant. nam Eurycles Lacedaemonius, homo apud suos non obscurus sed pessimi animi, Herodi muneribus oblatis, et pluribus acceptis, in regis intimam amicitiam est receptus. diversabatur autem apud Antipatrum; sed et Alexandri aedes frequentabat, se Archelao quoque notum esse asserens, eaque de causa Glaphyram colere simulabat. huic in familiaritatem recepto Alexander suas tragoedias et matris interitum referebat, ac non ferenda esse illa dicebat. quae cum

τὸν Εὐρυκλῆν, ὁ δὲ πάντα τῷ Ἀντιπάτρῳ ἀνέφερεν. Ἀντίπατρος δὲ δώροις αὐτὸν ἐδεξιοῦτο καὶ ἠξίου πρὸς τὸν πατέρα τοὺς λόγους φράζειν. ὁ δὲ οὕτω τὸν βασιλέα διέθηκεν ὡς ἀμετάγνωστον W I 179 ποιῆσαι τὸ μῖσος. καὶ ὁ μὲν ἀπῄει χρηματισάμενος, Ἡρώδης δὲ τοσοῦτον πρὸς τοὺς παῖδας ἐξώργιστο ὡς μηκέτι δεῖσθαι δια- D βολῶν, ἀλλ' αὐτὸς περιεργάζεσθαι τὰ ἐκείνων καὶ παρατηρεῖν ἕκαστα.

Δύο γοῦν τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως κατ' ὀργὴν αὐτοῦ ἀπεωσμένοι τοῖς περὶ Ἀλέξανδρον συνιππάζοντο καὶ δῶρα ἐξ ἐκείνου ἐλάμβανον. ὑποπτεύσας οὖν τούτους Ἡρώδης εὐθὺς ἐβασάνιζεν. οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον διεκαρτέρουν, εἶτ' ἀπήγγελλον ὡς πείθοι αὐτοὺς κτεῖναι θηρῶντα τὸν Ἡρώδην Ἀλέξανδρος. καὶ ὁ φρούραρχος δὲ τοῦ Ἀλεξανδρίου ἠτάζετο ὡς ἐπαγγειλάμενος δέξασθαι τοὺς νεανίσκους ἐν τῷ φρουρίῳ. κἀκεῖνος μὲν οὐδὲν ὡμολόγει, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ταῦτα γενέσθαι κατέθετο, καὶ γράμμα P I 251 ἐπέδωκε περὶ τούτων, ὡς εἰκάσαι τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου χειρός. ὁ μὲν οὖν Ἡρώδης οὐκέτι ἐνδοιάσιμος ἦν περὶ τῆς τῶν παίδων ἐπιβουλῆς, Ἀλέξανδρος δὲ δι' Ἀντιπάτρου τὸ γραμματίδιον κακουργηθῆναι διισχυρίζετο. τότε μὲν οὖν φυλακὴ τῶν νεανίσκων ἐγίνετο, καὶ καταδίκων εἶχον ἀδοξίαν καὶ δέος. ὁ δὲ Ἀριστόβουλος τὴν ἑαυτοῦ πενθερὰν Σαλώμην συναλγεῖν οἰόμενος καὶ μισεῖν τὸν τὰ τοιαῦτα πειθόμενον, "ταῦτα καὶ σοί"

8 Δύω PW. 13 ἠτιάζετο? Iosephus αἰτίαν εἶχε. 15 γράμματα A Iosephus. 19 ἀπισχυρίζετο A.

dolenter efferetur, Eurycles omnia narrabat Antipatro; ab eoque muneribus acceptis ut eadem patri referret, sic regem commovit, ut odio implacabili arderet. hac ratione partis opibus discessit. Herodes vero tanta iracundia contra filios efferbuit, ut calumniatoribus iam nihil esset opus, sed ipse dicta factaque eorum omnia curiose indagaret atque observaret.

Cum autem duo ex regis satellitibus per iracundiam expulsi cum Alexandri ministris equitarent, ab eoque munera accepissent, Herodes statim sinistri aliquid suspicatus, quaestiones de iis habuit. ii vero principio cruciatus tolerantes, deinde narrarunt Alexandrum a se petiisse ut Herodem in venatu occiderent. sunt et de Alexandrii castelli praefecto quaestiones habitae, quasi promisisset se adolescentes castello recepturum. illo autem nihil confitente, filius eius ita factum esse affirmavit et litteras ea de re obtulit quae Alexandri manu scriptae viderentur. tum vero Herodes non iam dubitabat de filiorum insidiis, licet Alexandro Antipatri dolo id scriptum esse concinnatum affirmante. adolescentes igitur tum observabantur atque in ignominia et metu damnatorum erant. Aristobulus autem socrum Salomen vicem suam dolere et eum odisse qui talia crederet putans, "haec" inquit "tibi

ἔφη "κίνδυνον προμηνύει, διαβεβλημένη κατ' ἐλπίδα γάμων Συλαίου." τούτους ἐκείνη τοὺς λόγους εὐθὺς προσφέρει τῷ ἀδελφῷ. ὁ δὲ δεθῆναι κελεύει καὶ ἄμφω τοὺς υἱοὺς καὶ ἀπ' B ἀλλήλων διαστῆναι, γράψαι τε ἕκαστον ὅσα κατὰ τοῦ πατρὸς ἐμελέτησαν. οἱ δὲ γράφουσιν ἐπιβουλὴν μὲν οὔτ' ἐννοῆσαι κατὰ τοῦ πατρὸς οὔτε μὴν συσκευάσασθαι, δρασμὸν δὲ μελετῆσαι, καὶ τοῦτον δι' ἀνάγκην, ὑπόπτου καὶ περιδεοῦς οὔσης αὐτοῖς τῆς ζωῆς. τότε τοίνυν ἥκοντος ἐξ Ἀρχελάου πρεσβευτοῦ ἐξῆγε τὸν Ἀλέξανδρον δεσμώτην, καὶ περὶ τῆς φυγῆς ἐπυνθάνετο ἐπ' ἀκροάσει τοῦ πρεσβευτοῦ, ὅπου καὶ πῶς ἐγνώκασιν ἀποχωρεῖν· ὁ δὲ πρὸς Ἀρχέλαον ἔφη, ἐκεῖθεν εἰς Ῥώμην συνθέμενον διαπέμψειν, ἄλλο δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἢ δυσχερὲς λογίσασθαι κατὰ τοῦ πατρός. τούτων οὕτω ῥηθέντων ὁ βασιλεὺς γράμματα πρὸς C Καίσαρα δοὺς δύο τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκέλευσεν ἐν παράπλῳ τῇ Κιλικίᾳ προσσχόντας ἐντυχεῖν Ἀρχελάῳ καὶ μέμψασθαι ὅτι τῆς ἐπιβουλῆς τοῖς παισὶ συνεφάψαιτο. Ἀρχέλαος μέντοι ἀπελογεῖτο, δέξασθαι τοὺς νεανίας συνθέσθαι διὰ τὸ συμφέρον κἀκείνοις καὶ τῷ πατρί, οὐ μὴν πρὸς Καίσαρα πέμψειν. εἰς Ῥώμην δὲ ἀποκομισθέντες οἱ τῶν ἐπιστολῶν κομισταὶ ταύτας δεδώκασι Καίσαρι. ὁ δὲ ἀντεπέστειλεν, ἄχθεσθαι ἐπὶ τοῖς παισίν, ἐπ' ἐκείνῳ δὲ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν ποιεῖν. καὶ εἰ μέν τι ἀνόσιον πεποιήκασιν, ἐπεξιέναι ὡς πατραλοίας, εἰ δὲ δρασμὸν ἐνενόησαν, D ἄλλως νουθετήσαντα μηδὲν ἀνήκεστον διαπράξασθαι. συμβου-

1 γάμου A. 2 Συλλαίου Iosephus. 15 προσχόντας PW.

quoque periculum denuntiant, cui spes nuptiarum Sylaei crimini datur." ea verba mulier statim ad fratrem defert. qui utrumque filium vinctum seorsim custodiri ac singulatim scribere iubet quae contra patrem meditatus esset. illi scribunt se insidias contra patrem neque animis agitasse neque comparasse, sed fugam spectasse necessario, quod vitam sollicitam et suspectam degerent. tum igitur Alexandrum vinctum eduxit, praesente et audiente Archelai legato, et de fuga percontatus est, quo et quomodo discedere voluerint. ille vero, ad Archelaum, respondit, qui pollicitus esset se eum inde Romam missurum; nihil autem aliud gravius in patrem cogitasse. his dictis rex duos e suis Romam ad Caesarem cum litteris misit, ac iussit navi ad Ciliciam appulsa cum Archelao expostulare quod insidiarum filiis suis adiutor fuisset. Archelaus vero respondit se promisisse adolescentes suscepturum, propter et ipsorum et patris utilitatem, sed ad Caesarem missurum fuisse negavit. illi Romam profecti Caesari litteras reddiderunt. qui rescripsit, se dolere propter eius filios, sed omnem ipsi auctoritatem dare: qui si facinus impium in se admiserint, puniendos pro parricidis; sin fugam duntaxat cogitarint, in eos verbis castigatos nihil gravius consulendum.

λεύειν δ' αὐτῷ περὶ Βηρυτὸν συναγαγόντα συνέδριον, καὶ παραλαβόντα τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα Ἀρχέλαον καὶ ὅσους τῶν ἄλλων οἶδεν ἐπιφανεῖς ἀξιώμασι, μετ' ἐκείνων τὸ δέον σκοπεῖν.

22. Ταύτην δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν ὁ Ἡρώδης ἐκάλει πρὸς τὸ συνέδριον οὓς ἐβούλετο, Ἀρχέλαον δι' ἔχθραν παραιτησάμενος, ἢ καὶ ἐναντιωθήσεσθαι τῇ γνώμῃ νομίζων αὐτοῦ. ἤδη δὲ συνηγμένων τῶν τε ἡγεμόνων καὶ τῶν ἄλλων, κατηγόρει τῶν
P I 252 παίδων ὁ βασιλεύς, καὶ τὰ δι' αὐτῶν ἐκείνων γραφέντα ὑπανεγίνωσκεν· ἐν οἷς οὐδὲν ἐγέγραπτο ἕτερον ἢ ὅτι φυγεῖν βουλεύοιντο, καὶ λοιδορίαι τινὲς εἰς αὐτὸν ὀνείδη διὰ τὴν δύσνοιαν ἔχουσαι. καὶ τέλος εἰπὼν καὶ ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐκ τοῦ Καίσαρος αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν δοθῆναι, καὶ νόμον προσέθηκε πάτριον, ὃς ἐκέλευεν, εἴ του κατηγορήσαντες οἱ γονεῖς ἐπιθοῖεν τὰς χεῖρας τῇ κεφαλῇ, τοὺς περιεστῶτας τοῦτον ὀφείλειν λιθολευστεῖν καὶ οὕτως
W I 180 ἀποκτείνειν. ὅπερ ἔλεγε δύνασθαι καὶ αὐτὸς ἐν τῇ πατρίδι καὶ τῇ βασιλείᾳ ποιεῖν, ἀναμεῖναι δὲ τὴν ἐκείνων κρίσιν. ταῦτα τοῦ
B Ἡρώδου εἰπόντος οἱ συνεδριάζοντες τὴν ἐξουσίαν ἐκύρουν αὐτῷ, τῶν νεανίσκων μηδὲ παρηγμένων εἰς τὸ συνέδριον· καὶ τινὲς μὲν κατεψηφίζοντο τῶν τοῦ Ἡρώδου υἱῶν, ἀλλ' οὐ μέντοι καὶ κτείνειν, οἱ δέ γε πλείους καὶ θανάτῳ κολάζειν αὐτοὺς ἀπεφαίνοντο. καὶ ἐπὶ τούτοις διελύετο τὸ συνέδριον. Ἡρώδης δὲ ἧκεν εἰς

7 νομίζων τῇ γνώμῃ αὐτοῦ A. 10 ἕτερον om A. φυγὴν A. 11 δυσγένειαν A. 20 τοῦ add A. 22 διελύετο A, διελέλυτο PW.

Fontes. *Cap.* 22. *Iosephi Ant.* 16 11 § 1—17 1 § 3.

consultum autem videri sibi ut convocato Beryti concilio, et ducibus atque Cappadocum rege Archelao et aliis viris dignitate illustribus adhibitis, quid statuendum esse videatur deliberet.

22. Herodes hac epistola accepta ad concilium vocavit quos voluit, Archelao, sive quod eum oderat sive quod voluntati suae refragaturum putabat, praeterito. ducibus et caeteris iam congregatis, rex filios accusat, recitatis ipsorum scriptis: quae nihil aliud continebant praeter fugae consilium et convitia quaedam patri malevolentiam exprobrantia. postremo dixit, et a natura et a Caesare potestatem sibi datam esse; legemque patriam adiecit, quae iuberet, si quem parentes manibus illius capiti impositis accusarent, eos qui circumstarent, necessario lapidibus reum occidere. quod cum ipse domi in patria facere potuisset, illorum tamen suffragia exspectasse. haec Herode locuto, qui in consilio aderant, adolescentibus nec in medium productis, auctoritatem ei confirmarunt: ac nonnulli sane adolescentes condemnarunt, non tamen capitis; plerique capitis etiam eos condemnarunt. concilio

Τύρον, καὶ τοὺς παῖδας ἄγων. ὡς δὲ ἦλθον εἰς Καισάρειαν, μετέωροι πάντες ἦσαν, ποῖ τὰ κατὰ τοὺς νεανίας χωρήσειεν ἐκδεχόμενοι· καὶ τοῖς μὲν γινομένοις ἐδυσχέραινον, οὐκ ἦν δὲ ἀκίνδυνον οὔτε τι ὑπὲρ ἐκείνων εἰπεῖν οὔτ' ἀκούειν ἑτέρου λέγοντος, ἀλλ' ὀδυνηρῶς μὲν ἀναύδως δὲ τοῦ πάθους ἔφερον τὴν ὑπερβολήν.

Στρατιώτης δέ τις ὀνόματι Τήρων, υἱοῦ αὐτοῦ καθ' ἡλι- C
κίαν ὄντος Ἀλεξάνδρῳ φίλου, πολλὰ καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἔλεγε, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα δὲ παρρησιασάμενος μόνος μόνῳ ἐντυχεῖν ἠξίου. καὶ ἐνδόντος "ποῖ ποτέ σοι" ἔφη "ὁ περιττὸς ἐκεῖνος νοῦς; τίς δὲ ἡ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν ἐρημία; εἶτα οὐ σκέψῃ τί τὸ πραττόμενον, εἰ δύο νεανίας ἐκ βασιλίδος σοι γυναικὸς γενομένους εἰς πᾶσαν ἀρετὴν ἄκρους ἀναιρήσεις, σεαυτὸν ἐν γήρᾳ καταλιπὼν ἐφ' ἑνὶ παιδὶ καὶ συγγενέσιν ὧν αὐτὸς τοσαυτάκις κατέγνως θάνατον; οὐκ ἐννοήσεις ὅτι καὶ τῶν ὄχλων ἡ σιωπὴ διὰ μέγεθος τοῦ πάθους ἐστί, καὶ πᾶσα ἡ στρατιὰ ἔλεον μὲν τῶν ἀτυχούντων, μῖσος δὲ τῶν ταῦτα ἐργαζομένων ἐσχήκασιν;" D
ἤκουε ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἐν ἀρχῇ οὐκ ἀγνωμόνως. ὁ δὲ Τήρων ἀμέτρῳ καὶ στρατιωτικῇ χρώμενος παρρησίᾳ τὸν Ἡρώδην ἐτάραξε. καὶ πρὸς τὴν τῶν στρατιωτῶν κεκίνητο ἀγανάκτησιν, καὶ προστάττει τὸν Τήρωνα δήσαντας ἔχειν ἐν φυλακῇ. ἐπιτίθεται δὲ τῷ καιρῷ καὶ Τρύφων τοῦ βασιλέως κουρεύς, εἰπὼν ὡς ἀνα-

7 ὄνομα A. αὐτῷ A. 8 ὄντος om A. 9 δὲ om A. 17 ἐξεργαζομένων A.

sic dimisso Herodes adductis filiis Tyrum venit, inde Caesaream. ubi omnes exspectatione suspensi erant quo tandem res illorum evasurae essent; quamvis autem ea graviter ferrent, non tutum tamen erat vel quicquam de illis loqui vel aliis dicentibus audire. itaque casum illum maesto silentio dissimulabant.

Verum miles quidam nomine Teron, qui filium Alexandro aequalem atque amicum habebat, multa in populi frequentia locutus, etiam a rege petere ausus est cum eo solo colloquendi facultatem. qua impetrata "quo tandem" inquit "excellens ista prudentia abiit? quae est ista ab amicis et cognatis solitudo? non aliquando considerabis quo res evasura sit si duobus adolescentibus ex matre regina susceptis, omni virtutum genere praestantibus, interfectis tua senectus uni filio innitetur, et cognatis quos ipse toties capitis condemnasti? non cogitabis silentii populi causam esse doloris magnitudinem, totumque exercitum in calamitosos misericordiam, in calamitatis auctores odium gerere?" rex illa principio non iracunde audiebat: sed Teronis immoderata et militari libertate et militum indignatione commotus Teronem in vinculis asservari iussit. qua occasione arrepta Tryphon regis ton-

πείθοιτο πολλάκις ὑπὸ τοῦ Τήρωνος ξυρῷ τὸν λαιμὸν τοῦ βασιλέως τεμεῖν· ἔσεσθαι γὰρ ἐν τοῖς πρώτοις τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ταῦτα εἰπὼν καὶ αὐτὸς συλλαμβάνεται. καὶ ἐν βασάνοις ἦσαν ὁ Τήρων
P I 253 τε καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ὁ κουρεύς. διακαρτεροῦντος δ' ἐν ταῖς βασάνοις τοῦ Τήρωνος, ὁρῶν ὁ παῖς τὸν πατέρα χαλεπῶς διακείμενον, ἔφη μηνύσειν τῷ βασιλεῖ τὴν ἀλήθειαν, εἰ μέλλει ῥύσασθαι τῶν βασάνων τὸν πατέρα καὶ ἑαυτόν. λαβὼν δὲ πίστεις, ἔλεγεν εἶναι συνθήκην ἐπιθέσθαι τῷ βασιλεῖ δι' αὐτοχειρίας τὸν Τήρωνα. ταῦτα εἰπὼν ἐξαιρεῖται τὸν πατέρα τῆς ἀνάγκης. ὁ δ' Ἡρώδης οὐδὲν ἔτι ἐνδοιάσιμον τῇ ψυχῇ καταλελοιπὼς περὶ τὴν τεκνοκτονίαν, τέλος τῇ προαιρέσει ἐπέθετο. καὶ ἀχθέντες εἰς Σεβαστὴν Ἀλέξανδρός τε καὶ Ἀριστόβουλος ἐπιτάξαντος τοῦ πατρὸς στραγγάλῃ ἀπηγχονήθησαν. προαγαγὼν δ' εἰς
B τὸ πλῆθος τριακοσίους τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἐν αἰτίᾳ γενομένους καὶ τὸν Τήρωνα σὺν τῷ παιδὶ καὶ τὸν κουρέα κατηγόρει αὐτῶν· οὓς οἱ τοῦ πλήθους βάλλοντες τοῖς παρατυχοῦσιν ἀπέκτειναν.

Ἀντιπάτρῳ δὲ κατεργασαμένῳ τοὺς ἀδελφοὺς ἐργωδεστέρα ἦν ἡ τῆς βασιλείας ἐπιτυχία, μίσους τῷ ἔθνει φύντος πρὸς αὐτόν, καὶ μάλιστα τῷ ὁπλιτικῷ. τέως δὲ συνῆρχε τῷ πατρὶ καὶ ἐπιστεύετο παρ' αὐτοῦ. τὴν δὲ Ἀλεξάνδρου γυναῖκα Ἡρώδης πρὸς τὸν πατέρα ἀνέπεμψεν. ἔτρεφε δὲ τὰ τῶν θανόντων τέκνα πάνυ ἐπιμελῶς. ἦσαν δὲ Ἀλεξάνδρῳ μὲν ἐκ Γλαφύρας ἄρσενες

2 τοῖς add A. 11 τεκνοκτονίαν A, τεκνογονίαν PW.
14 γενομένους om A. 21 ἀπέπεμψεν A.

sor dixit se a Terone saepius sollicitatum ut regis gulam novacula abscinderet, quo facto principem locum apud Alexandrum habiturus esset. his dictis et ipse comprehenditur: quaestiones de Terone, eius filio, et tonsore habentur. quam necessitatem patre fortiter tolerante, filius, qui quam is misere affectus esset cerneret, dixit se regi veritatem indicaturum, si patrem et se illis cruciatibus liberare vellet. fide accepta, convenisse ait ut Teron suis manibus regem occidat. his dictis patrem aerumna liberat. Herodes vero omni de filiis occidendis dubitatione sublata decretum suum exsequi statuit. itaque Alexander et Aristobulus Sebasten perducti, illius iussu laqueo praefocantur. sunt et trecenti duces rei et Teron cum filio et tonsore producti atque accusati, quos populus telis obiter arreptis interfecit.

Antipatro, cum fratres sustulisset, difficilior facta est regni adeptio, susceptis popularium odiis ac militum in primis: sed regni fuit interea cum patre particeps, qui ei fidem habebat. Alexandri uxorem ad patrem remisit Herodes. interfectorum liberos magno studio alebat. susceperat enim Alexander ex Glaphyra duos mares, Aristo-

δύο, Ἀριστοβούλῳ δὲ ἐκ Βερνίκης υἱοὶ τρεῖς καὶ δύο θυγάτρια. γέγονε δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἐκ τῆς ἀρχιερέως θυγατρὸς Ἡρώδης υἱός. ἐννέα γὰρ τῷ βασιλεῖ συνῴκουν γυναῖκες, πάτριον ὂν καὶ C
πλείοσι κατὰ ταὐτὸν συνοικεῖν. ἦσαν δὲ ἥ τε τοῦ Ἀντιπάτρου W I 181
μήτηρ, καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως θυγάτηρ, ἐξ ἧς, ὡς εἴρηται, παῖς αὐτῷ ἐγεννήθη ὁμώνυμος. ἦν δὲ καὶ ἀδελφοῦ παῖς αὐτῷ μία γεγαμημένη, καὶ ἀνεψιὰ σὺν αὐτῇ, ἐξαδέλφη δηλαδή· τὰς γὰρ ἐξαδέλφας ἀνεψιὰς ἐκάλουν οἱ παλαιοί, ὡς ἔστιν εὑρεῖν πολλαχοῦ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς. ἦν δ' ἐν ταῖς γυναιξὶν Ἡρώδου κὰκ τοῦ ἔθνους τῶν Σαμαρέων μία, ἧς ἦσαν παῖδες Ἀντίπας τε καὶ Ἀρχέλαος καὶ θυγάτηρ Ὀλυμπιάς. καὶ Κλεοπάτρα δὲ Ἱεροσολυμῖτις ταῖς τούτου γυναιξὶ συνηρίθμητο· καὶ ταύτης παῖδες Ἡρώδης καὶ Φίλιππος. καὶ Παλλὰς δὲ ἦν ἐν ταῖς αὐτοῦ γαμεταῖς, Φασάηλον πεποιημένη παῖδα αὐτῷ. καὶ ἐπὶ ταῖς λοιπαῖς Φαίδρα καὶ Ἐλπὶς συνῴκουν D
αὐτῷ. ἦσαν δὲ Ἡρώδῃ καὶ δύο θυγάτρια ἐκ Μαριάμ, καὶ ἐκ Φαίδρας δὲ καὶ Ἐλπίδος ἔφυσαν αὐτῷ θυγατέρες Ῥωξάνη καὶ Σαλώμη.

23. *Τοῦτο μὲν οὖν τὸ γένος Ἡρώδου· τὰ δὲ πράγματα πρὸς μόνον τὸν Ἀντίπατρον ἀφεώρων. καὶ ἦν ἅπασι φοβερός, οὐ τοσοῦτον τῇ δυναστείᾳ ὅσον τῇ τῶν τρόπων κακότητι· μάλιστα δὲ αὐτὸν Φερώρας ἐθεράπευε καὶ ἀντεθεραπεύετο. ἠναντίωτο*

1 *δύω* prius PW. 2 *τῆς τοῦ ἀρχιερ.* Iosephus. 6 *ἐγεννήθη αὐτῷ* A. 7 *ἐξαδέλφη* — 9 *νομικαῖς* additamentum Zonarae (cf. p. 462 a); item quae infra de Salomes nomine. 16 *θυγατέρες* A. 17 *δὲ* om A.

FONTES. *Cap.* 23. *Iosephi Ant.* 17 1 § 3—4 § 2.

bulus e Bernice tres filios et duas filiolas. natus est et regi e pontificis filia Herodes. habebat enim novem mulieres in matrimonio; idque more gentis, apud quam receptum erat eodem tempore plures uxores alere. inter quas fuere Antipatri mater, et filia pontificis, e qua, ut dictum est, filium sibi cognominem procreavit. fuit ei et fratris filia nupta, et consobrina cum ea (*ἀνεψιά*: sic patruelem antiqui appellabant, ut saepe apud Plutarchum et in iuris prudentum libris legere est), praeterea Samaritana quaedam, cuius filii fuere Antipas et Archelaus et Olympias filia. inter eius uxores etiam Cleopatra Hierosolymitana numerabatur, cuius filii fuerunt Herodes et Philippus. praeterea Pallas, e qua Phasaelum suscepit; ac Phaedra et Elpis, quae ei Roxanen et Salomen filias pepererunt. susceperat et e Mariamme duas filiolas.

23. Atque haec familia Herodis fuit: sed summa rerum ad solum Antipatrum spectabat, omnibus formidabilem non tam potestate quam morum improbitate: quem Pheroras maxime colebat, et ab eo vicissim

δὲ αὐτοῖς ἡ Σαλώμη, ἐναντίως ἀεὶ πρὸς τὴν τῆς κλήσεως αὐτῆς σημασίαν διακειμένη· ἡ μὲν γὰρ εἰρήνης σημαντικὸν καὶ εἰρηνικὴν εἶναι τὴν οὕτω κεκλημένην ἐδήλου, ἡ δὲ καὶ σφόδρα μάχιμος ἦν P I 254 *καὶ ἑτέρους πρὸς στάσεις καὶ μάχας καὶ συγγενείας ἀλλοτρίωσιν διεγείρουσα. αὕτη κατασκοποῦσα τὴν Ἀντιπάτρου καὶ Φερώρου οἰκείωσιν, ἔλεγε τῷ Ἡρώδῃ ἐπὶ κακῷ τῷ αὐτοῦ τὴν τούτων γίνεσθαι εὔνοιαν. γνόντες οὖν ἐκεῖνοι τὴν τῆς Σαλώμης διαβολήν, ἐν τῷ φανερῷ μὲν μῖσος κατ' ἀλλήλων καὶ λοιδορίας ἦσαν ἐπιτηδεύοντες, κεκρυμμένως δὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐτήρουν ὁμόνοιαν. τὴν Σαλώμην δ' οὐκ ἐλάνθανον, πάντα τε ἀνιχνεύουσαν καὶ τῷ βασιλεῖ ἀπαγγέλλουσαν συνόδους λαθραίας συμπόσιά τε καὶ ἀνέκφορα βουλευτήρια. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς τὰ πολλὰ συνίει. Φαρισαῖοι δὲ τὴν γυναικωνῖτιδα οἰκειούμενοι,* B *ἄνθρωποι μέγα φρονοῦντες ἐπ' ἀκριβώσει τοῦ πατρίου νόμου καὶ βασιλεῖ ἀντιπράττοντες, οἳ πάντων ὀμωμοκότων Καίσαρι εὐνοεῖν καὶ τῷ βασιλεῖ Ἡρώδῃ αὐτοὶ οὐκ ἐπείσθησαν, ὄντες ὑπερεξακισχίλιοι, τῇ δὲ γυναικὶ Φερώρου εὐνοοῦντες, προὔλεγον Ἡρώδῃ τέλος τῆς ἀρχῆς κατεψηφίσθαι παρὰ θεοῦ, νεμηθῆναι δὲ αὐτὴν Φερώρᾳ τε καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ. οὐδὲ ταῦτα τὴν τῆς Σαλώμης μοχθηρίαν διέδρα, καὶ αὐτίκα τῷ βασιλεῖ ἀπηγγέλλοντο. τῶν μὲν οὖν Φαρισαίων οἱ ἐπὶ τούτοις ἐληλεγμένοι ἀνῄρηντο, καὶ ὁ εὐνοῦχος Βαγώας, Κᾶρός τέ τις ἐπὶ σώματος*

2 σημαντικὴ A. 4 πρὸς μάχας καὶ στάσεις A. 5 σκοποῦσα — 6 αὐτοῦ om A. 7 γίνεσθαι A, γενέσθαι PW. 13 συνίη A. 15 βασιλεῖς A, βασιλεῦσι Iosephus. 16 τῷ om A. 17 εὐνοοῦντες A, εὐνοῦντες PW. 18 κατεψηφίσασθαι A. 19 τε om A. 22 ὁ om A. Κάρος PW.

colebatur. Salome vero eis adversabatur; quae rebus suo nomini contrariis (id enim pacem significat) semper studebat, non pacifica sed pugnax admodum, et alios ad seditiones, ad pugnas, ad iura cognationis et necessitudinis dirimenda incitare solita. ea explorata Antipatri et Pherorae coniunctione, Herodi ait eorum benevolentiam in ipsius fraudem tendere. cuius illi calumnia intellecta, quamvis clam concordiam colerent, publice autem mutuis odiis et convitiis certarent, Salomen tamen non fefellerunt, indagantem omnia et regi nuntiantem, occulta conciliabula, compotationes et consilia arcana: quae ipse etiam pleraque intelligebat. Pharisaei vero gynaeconitide sibi conciliata, homines accurata patriae legis observatione tumidi, regi adversabantur. nam cum caeteri omnes in fidem Caesaris et regis Herodis iurassent, illi soli refragati sunt, plus quam sex milium numero. et quia Pherorae coniugi bene cupiebant, praedixerunt regnum Herodi divinitus abrogatum Pherorae eiusque posteris attributum esse. ne haec quidem Salomes improbitatem latuerunt quin statim regi renuntiarentur. Pharisaei autem orationis illius convicti, eunuchus Bagoas, Carus quidam excellenti

κάλλει διαπρεπὴς καὶ Ἡρώδου ὢν παιδικά, καὶ ἕτεροι τῶν περὶ C τὸν βασιλέα, ὡς συνίστορες. εἶτα συνέδριον καθίσας ὁ βασιλεὺς τῆς Φερώρου γυναικὸς κατηγόρει καὶ ἀπηρίθμει πολλὰ αἰτιάματα, καὶ τέλος πρὸς τὸν Φερώραν τὸν λόγον τρέψας "δεῖν" ἔλεγε "καὶ πρὶν αὐτοκέλευστόν σε διὰ ταῦτα τὸ γύναιον ἀποπέμψασθαι. νῦν γοῦν εἰ τῆς ἐμῆς συγγενείας ἀντιποιῇ, τὴν μετ' αὐτῆς συμβίωσιν παραιτοῦ." ὁ δὲ πρότερον θανεῖν αἱρεῖσθαι ἀνταπεκρίνατο ἢ ζῶν ἀπεστερῆσθαι τῆς γυναικός. ἐντεῦθεν Ἡρώδης Ἀντιπάτρῳ καὶ τῇ ἐκείνου μητρὶ Φερώρᾳ συνομιλεῖν ἀπηγόρευσεν ἢ ταῖς γυναιξὶ συνιέναι. οἱ δὲ κατετίθεντο, συνῄεσαν δὲ ἀλλήλοις καὶ συνεκώμαζον ᾗ καιρός. Ἀντίπατρος δὲ D τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς ὑφορώμενος γράφει τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, ἐπιστέλλειν Ἡρώδῃ στέλλειν πρὸς Καίσαρα τὸν Ἀντίπατρον. πέμπεται γοῦν εἰς Ῥώμην μετὰ δώρων Ἀντίπατρος, φέρων καὶ διαθήκην Ἡρώδου αὐτῷ τὴν ἀρχὴν διδοῦσαν, εἰ δὲ φθάσει θανών, Ἡρώδῃ τῷ ἐκ τῆς ἀρχιερέως γενομένῳ θυγατρός. W I 182 Φερώραν δέ, μὴ ἀφιέντα τὴν γυναῖκα, ἀναχωρεῖν ἐπέταττεν ὁ Ἡρώδης. καὶ ὃς ἐπὶ τὴν τετραρχίαν ἀπῆρεν, ὀμόσας οὐ πρότερον ἥξειν ἢ πύθοιτο τελευτῆσαι τὸν ἀδελφόν. ὥστε καὶ νοσήσαντος τοῦ βασιλέως κληθεὶς οὐχ ὑπήκουσεν, ἵνα μὴ παραβαίη P I 255 τὸν ὅρκον. Ἡρώδης δ' ὕστερον Φερώρα νοσήσαντος ἧκε πρὸς ἐκεῖνον αὐτόκλητος, καὶ θανόντα ἐτίμησεν.

6 ἀντιποιῇ συγγενείας A. 8 ἀπεκρίνατο A. ἀποστερεῖσθαι A. 16 θυγατρὶ γενομένῳ· φερώρα δὲ A.

forma Herodis amasius atque alii regii tanquam arcanorum conscii interfecti sunt. deinde rex indicto concilio Pherorae coniugem multis criminibus in medium adductis accusavit, ac denique oratione ad Pheroram conversa "his de causis" inquit "muliercula pridem ultro tibi repudianda fuit. at nunc saltem si frater meus perhiberi cupis, illius consuetudinem vitato." ille vero se mortem praeoptare potius respondit quam ut vivens uxorem deserat. ex eo Herodes Antipatro et matri eius Pherorae consuetudinem, et mulieribus ne inter se convenirent interdixit. qui etsi id pollicerentur, tamen per tempus comissatum conveniebant. Antipater vero patris iram metuens, ab amicis petit ut Herodi scribant ut se Romam mittat. ita pater eum cum muneribus in urbem mittit, testamentum ferentem quo ei regnum legabatur: sin ipsi aliquid accidisset, Herodi ex filia pontificis genito. Pheroram, cum uxorem non repudiaret, discedere iussit. is vero cum in tetrarchiam suam abiret, iuravit se ante auditum fratris obitum reverti nolle. unde factum ut nec rege aegrotante arcessitus venerit, ne iusiurandum violaret. Herodes vero postea Pheroram aegrotantem ultro invisit et mortuo honorem habuit.

Ἡ δὲ Φερώρου τελευτὴ ἀρχὴ κακῶν τῷ Ἀντιπάτρῳ ἐγένετο, τιννυμένου τοῦ θείου τῆς ἀδελφοκτονίας αὐτόν. ἀπελεύθεροι γὰρ δύο τῶν Φερώρᾳ τιμίων ἠξίουν Ἡρώδην μὴ ἐᾶσαι τὸν ἀδελφὸν ἀνεκδίκητον φαρμάκῳ διαφθαρέντα. ταῦτα πιστὰ δοκοῦντα εἰς ἐξέτασιν τὸν βασιλέα ἐκίνησαν, καὶ ἐβασανίζοντο γυναῖκες δοῦλαί τε καὶ ἐλεύθεραι. αἱ μὲν οὖν ἄλλαι ἐνεκαρτέρουν B *ἐχεμυθοῦσαι, μία δέ τις ἄλλο μὲν ἔφη οὐδέν, θεὸν δ' ἐπεκαλεῖτο, τοιαύταις ἀνάγκαις τὴν Ἀντιπάτρου μητέρα περιπεσεῖν, ὡς κακῶν αἰτίαν. τοῦτο εἰς πλείονα τὸν Ἡρώδην ἐκίνησεν ἔρευναν· καὶ πάντα σφοδροτέραις βασάνοις αἱ γυναῖκες περιβληθεῖσαι πεποιήκασιν ἔκπυστα, τοὺς κώμους καὶ τὰς κρυπτὰς συνόδους, καὶ λόγους Ἀντιπάτρου πρὸς τὰς γυναῖκας γενομένους Φερώρου, μῖσος πρὸς τὸν πατέρα, ὀλοφύρσεις πρὸς τὴν μητέρα ὅτι ἐπιμήκιστον ἡ ζωὴ παρατέταται τῷ πατρί, ὡς μηδ' αἰσθέσθαι τῶν τῆς βασιλείας ἡδέων, εἴποτε αὐτῷ γένηται, διὰ γῆρας* C *ἤδη αὐτῷ ἐπικείμενον· καὶ ἄλλα δὲ πλείω καὶ τοῦ πατρὸς καθαπτόμενα αἱ γυναῖκες ἔλεγον. τούτοις ἤδη καταγνοὺς Ἀντιπάτρου ὁ βασιλεὺς ἀφαιρεῖται μὲν τὴν ἐκείνου μητέρα τὴν Δωρίδα τὸν περὶ αὐτὴν πάντα κόσμον ταλάντων ὄντα πολλῶν, αὐτὴν δὲ ἀποπέμπεται. μάλιστα δ' ἐξώτρυνε κατὰ τοῦ υἱοῦ τὸν Ἡρώδην ἐπίτροπος ἐκείνου Ἀντίπατρος, ἄλλα τε κατειπὼν ἐν τῷ βασανίζεσθαι, καὶ ὅτι φάρμακον δοίη Φερώρᾳ, ἐντειλάμενος δοῦναι*

1 *τῷ* om A. 3 *ἡρώδη* A. 7 *ἐχεθυμοῦσαι*, corr. *ἐχεμυθοῦσαι*, A.

Caeterum Pherorae exitium Antipatro malorum fuit initium, numine fratricidium eius ulciscente. nam duo honorati Pherorae liberti rogarunt Herodem ne fratris necem veneno sublati inultam esse pateretur. quod cum probabile videretur, regem ad rem certius indagandam permovit: habitae sunt quaestiones de mulieribus ingenuis et ancillis. caeteris cum silentio cruciatus tolerantibus, una quaedam nihil aliud dixit nisi quod deum precata est ut Antipatri mater, malorum auctor, tali necessitate urgeretur. ea oratio regem ad diligentiorem inquisitionem perpulit: ac mulieres cruciatibus auctis arcana omnia detexerunt, comissationes, occultos congressus, sermones Antipatri cum Pherorae mulieribus habitos, odium patris, lamentationes apud matrem, quod pater diutissime viveret, itaque se suavitatis imperii sensu cariturum, si quando id adipisceretur, ob urgentem iam senectutem. haec atque alia plura, quae patrem quoque tangerent, mulieres referebant. ob quae rex Antipatro iam apud animum suum condemnato matrem eius Doridem repudiat, et omnem ei mundum eripit, pretii multorum talentum. in primis tamen Herodem contra filium inflammavit Antipater procurator illius, cum alia in quaestionibus confessus, tum illud, cum

αὐτὸ τῷ πατρὶ παρὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ, ἵν' εἴη ἀνύποπτος μὴ παρών, καὶ τοῦτο τὸν Φερώραν φυλάσσειν δοῦναι τῇ γυναικί. D
καὶ ἡ γυνὴ δὲ ὡμολόγει, καὶ ἀπιοῦσα κομίσαι τὸ φάρμακον, ἐκ τοῦ τέγους ἔρριψεν ἑαυτήν, οὐ μὴν ἐτελεύτησε. καὶ ἀνακτηθεῖσαν πάλιν ἠρώτα ὁ βασιλεύς· ἡ δὲ ὤμοσε πάντα ἐρεῖν ὡς ἐπέπρακτο. καὶ λαβεῖν ἔφη τὸ φάρμακον παρὰ τοῦ ἀνδρός, ἡτοιμασμένον ἐπ' αὐτὸν τὸν πατέρα ὑπ' Ἀντιπάτρου. νοσήσαντος δὲ Φερώρα, ἐπεὶ ἐλθὼν αὐτὸς ἐθεράπευε τὸν ἀδελφόν, ὁρῶν σου τὴν εὔνοιαν ἐκεῖνος "πρὸς ἐμέ" ἔφη "κόμισον ὦ γύναι τὸ φάρμακον, καὶ κατάκαυσον ἐπ' ὄψει ἐμῇ." κἀγὼ αὐτίκα ὡς ἐκεῖνος ἐνετέλλετο ἔπραττον, τὸ μὲν πλεῖστον πυρὶ παραδοῦσα, P I 256
ἑαυτῇ δ' ὑπολειπομένη ὀλίγον, ἵν' αὐτῷ χρησαίμην εἰ μεταστάντος Φερώρου κακά μοι παρὰ σοῦ ἀπαντᾷ. παρῆγε δὲ εἰς τὸ μέσον τὴν πυξίδα τε καὶ τὸ φάρμακον. κατηγορεῖτο δὲ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γυνή, ἡ τοῦ ἀρχιερέως θυγάτηρ, ὡς συνίστωρ ἁπάντων· ἣν αὐτίκα ἐξέβαλε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἀπήλειψε τῶν διαθηκῶν, εἰς τὸ βασιλεῦσαι μεμνημένων ἐκείνου. καὶ τὸν πενθερὸν Σίμωνα τὸν τοῦ Βοηθοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφείλετο, ἕτερον δὲ καθιστᾷ τὸν τοῦ Θεοφίλου Ματθίαν.

24. Ἐν τούτῳ δὲ ἀπελεύθερος Ἀντιπάτρου Βάθυλος B
ἀπὸ Ῥώμης παρῆν φάρμακον κομίζων τῇ τοῦ Ἀντιπάτρου μητρὶ καὶ Φερώρᾳ· ὃς ἐξεταζόμενος ἔλεγε πεμφθῆναι αὐτό, ἵν' εἰ μὴ

1 αὐτῷ τῷ A. περὶ, corr. παρὰ, A. 3 καὶ prius om A.
5 ἠρώτα πάλιν A. 13 φερώρα A. 20 Βάθυλλος Iosephus.
22 ἐξεταζόμενος A, ἐταζόμενος PW.

FONTES. *Cap.* 24. *Iosephi Ant.* 17 4 § 3—5 § 7.

Pherorae venenum dedisse, ac mandasse ut id patri per absentiam suam, quo minus suspectus esset, offerret: Pheroram autem id uxori asservandum dedisse. mulier id fatebatur, atque ad venenum afferendum egressa, de tecto se praecipitem dedit; nec tamen illo casu mortua est. recreata igitur et denuo a rege interrogata iuravit se rem omnem ut gesta esset expondituram. dixit autem se venenum a marito accepisse ab Antipatro contra ipsum patrem praeparatum: sed cum aegrotante Pherora ipse rex fratrem coram coluisset, Pheroram eius benevolentia perspecta sibi dixisse ut venenum afferret atque in conspectu suo cremaret. se statim dicto audientem, maxima parte in ignem coniecta, parum sibi reservasse, quo uteretur si post mariti obitum a rege male tractaretur. ipsam quoque pyxidem cum veneno in medium protulit. accusata est et regis uxor, pontificis filia, quam statim eiecit, eiusque filium ex testamento delevit, in quo ut regis eius mentio fiebat: et socero Simoni Boethi filio pontificatu abrogato Matthiam Theophili filium successorem dedit.

24. Interea Bathylus Antipatri libertus Roma adest, patroni matri et Pherorae venenum ferens: qui in tormentis dixit, id missum

τὸ πρότερον ἅπτοιτο τοῦ πατρός, τούτῳ γοῦν κατεργασθείη. W I 183 ἐπεφέρετο δὲ καὶ γράμματα παρὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ τῷ Ἡρώδῃ φίλων, κατηγορίαν ποιούμενα Ἀρχελάου καὶ Φιλίππου, ἐν Ῥώμῃ διαγόντων ἐπὶ μαθήμασιν, ὡς τάχα τὸν πατέρα κατηγορούντων ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν ἀδελφῶν, καὶ δεδοικότων καὶ περὶ ἑαυτοῖς. ταῦτα δὲ μεγάλων μισθῶν τῷ Ἀντιπάτρῳ ἐπράττετο. Ἡρώδης δ' ἐπικρυψάμενος τὴν ὀργὴν ἐκέλευε μὴ βραδύνειν· καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ μέμψεις ἐπάγων, ἐπηγγέλλετο ἀναθήσεσθαι C ταύτας αὐτῷ ὁπότε ἀφίκοιτο. τούτοις τοῖς γράμμασι περὶ Κιλικίαν ἐνέτυχεν. ἐν Τάραντι δὲ τὴν Φερώρου μαθὼν τελευτὴν δεινῶς ἤνεγκεν, οὐ δι' εὔνοιαν, ἀλλ' ὅτι μὴ φθάσας, ὡς ὑπέσχετο, τὸν Ἡρώδην ἀναιρῆσαι, ἀπέθανε. καταχθεὶς δὲ εἰς τὸν λεγόμενον Σεβαστὸν λιμένα, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Καίσαρος οὕτω καλούμενον, ἐν προὔπτοις ἦν ἤδη τοῖς κακοῖς, μή τινος αὐτῷ προσιόντος μήτε προσαγορεύοντος. παρῆν δ' ἐν Ἱεροσολύμοις, Οὐάρου τοῦ τῆς Συρίας ἡγεμονεύοντος συνεδρεύοντος Ἡρώδῃ, κληθέντος ἐπὶ συμβουλῇ περὶ τῶν ἐνεστηκότων. καὶ εἰσῄει τὰ βασίλεια πορφυρίδα ἔτι φορῶν. οἱ γοῦν ἐπὶ ταῖς θύραις δέχονται μὲν τὸν Ἀντίπατρον, τοὺς δὲ φίλους ἀνείργουσιν. ἐθορυβεῖτο D δὲ ἤδη κατανοῶν οἷ ἐληλύθει, ἐπεὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἀσπάσασθαι προσιόντα ἀπώσατο, ἀδελφοκτόνον τε καλῶν καὶ ἐπίβουλον αὐτοῦ τῇ ζωῇ, ἀκροατήν τε τούτων καὶ δικαστὴν ἔσεσθαι

4 μάθησιν A. 5 περὶ] παρ' A. 6 ἐπράττετο A, ἐγένετο PW: Iosephus οἱ φίλοι τῷ Ἀντιπάτρῳ συνέπρασσον. 9 περὶ] παρὰ A. 10 τὴν AW Iosephus, τοῦ P. 17 εἰσῄει A, εἰσίει PW. 20 ἤδη om A. 22 αὐτῷ A.

esse ut, si prius patrem non attigisset, vel hoc eum conficeret. afferebat etiam litteras Roma ab amicis Herodis, quibus Archelaus et Philippus, Romae studiorum gratia degentes, accusabantur quasi patrem fraternarum caedium reum agerent ac sibi ipsis timerent. eae litterae magnis largitionibus Antipatro constiterunt. Herodes vero ira occultata eum maturare iussit, et de matre eius quaedam conquestus, eum se arbitrum sumpturum dixit, ubi redisset. eas litteras in Cilicia accepit: sed Pherorae obitum Tarenti cognitum aegerrime tulit, non ex benevolentia, sed quod ille Herodem non ut receperat, ante suum obitum sustulisset. cum in portu Augusto, cui id nomen a Caesare est inditum, appulisset, mala sua in conspectu habuit, nemine obviam eunte, nemine alloquente. venit autem Hierosolyma, Varo Syriae praetore in concilio assidente, quem Herodes arcessierat ut de rebus praesentibus cum eo consultaret. regiam ingreditur purpuratus adhuc: a ianitoribus admittitur, amicis eius exclusis. et quo redactus esset cogitans turbatur, praesertim cum a patre, ad quem salutandum accedebat, repelleretur et fratricida atque insidiator vocaretur, quarum rerum audi-

τὴν αὔριον τὸν Οὔαρον ἔλεγε. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τοιούτοις κακοῖς ᾤχετο, ὑπαντῶσι δ' αὐτῷ ἥ τε μήτηρ καὶ ἡ γυνή (αὕτη δὲ ἦν παῖς Ἀντιγόνου τοῦ πρὸ Ἡρώδου βασιλεύσαντος)· παρ' ὧν ἅπαντα ἐκμαθὼν πρὸς τὸν ἀγῶνα παρεσκευάζετο. τῇ δ' ἑξῆς συνήδρευον Ἡρώδης καὶ Οὔαρος, συνῆλθον δὲ καὶ οἱ ἀμφοῖν φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς Ἡρώδου καὶ οἱ μηνυταὶ τῶν Ἀντιπάτρῳ μελετωμένων καὶ δοῦλοι μητρῷοι τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐπιστολὴν P I 257 φέροντες αὐτῆς, μὴ ἐπανήκειν, ὡς πάντων τῷ πατρὶ πιστῶν ἡγουμένων, μόνην τε ἂν καταφυγὴν αὐτῷ λείπεσθαι Καίσαρα καὶ τὸ μὴ γενέσθαι τῷ πατρὶ ὑποχείριον. Ἀντιπάτρου δὲ προσπεσόντος τῷ πατρὶ καὶ δεομένου ἀκροάσασθαι αὐτοῦ καὶ οὕτω ψηφίσασθαι, τοῦτον μὲν εἰς μέσον ἀπάγειν ἐκέλευεν, αὐτὸς δὲ ὠλοφύρατο τὴν τῶν παίδων διάθεσιν καὶ ὅτι τὸ γῆρας αὐτοῦ περιέστηκεν εἰς Ἀντίπατρον, τεθηπέναι τε ἔλεγεν ὅπως Ἀντίπατρος ἐπὶ τοιαῦτα χωρήσειε, διάδοχος μὲν τῆς ἀρχῆς γεγραμμένος, ζῶντος δ' αὐτοῦ τὰ πάντα δυνάμενος, καὶ ἀντὶ τούτων B πρὸς τὸν αὐτοῦ φόνον ἐρεθίζων τοὺς συγγενεῖς. ταῦθ' ἅμα λέγων εἰς δάκρυα τρέπεται. καὶ Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς τοῦ βασιλέως ἐπιτρέψαντος κατηγόρει τοῦ Ἀντιπάτρου, πάντα ἑξῆς διηγούμενος. πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι κατ' Ἀντιπάτρου αὐτεπάγγελτοι ἔλεγον. Οὔαρος δὲ Νικολάου παυσαμένου τῶν λόγων ἐκέλευε τὸν Ἀντίπατρον ἀπολογεῖσθαι. ὁ δ' ἐπὶ στόμα ἔκειτο

8 ἡκόντων εἰς πύστιν Iosephus. legendum ἐκπύστων γενομένων Wolfius. 9 αὐτῷ om A. 12 ἐκέλευσεν A. 18 τρέπεται εἰς δάκρυα A.

torem et iudicem postridie Varum fore. cum in tantis malis abiret, occurrunt ei mater et uxor, filia Antigoni eius qui ante Herodem regnavit: e quibus toto negotio cognito se ad iudicium parabat. postridie Herodes et Varus consederunt, convenerunt utriusque amici et cognati Herodis et consiliorum Antipatri indices et materni servi Antipatri, epistolam mulieris ferentes, qua filium monebat ne rediret: patrem enim rescisse omnia, et unum ei confugium superesse Caesarem: caveret ne in patris manus incideret. cum autem Antipater supplex ante patrem procubuisset, obtestans ut se audito demum sententiam ferret, Herodes eum in medium produci iubet, ipse filiorum in se scelus et senectutem suam deplorat quae in Antipatrum impegisset, ac se mirari dicit quo consilio talia facinora suscepisset Antipater, qui et successor in testamento scriptus esset et se vivente posset omnia, ac tanta beneficia sic remuneraretur ut cognatos ad caedem suam instigaret. haec dicenti lacrimae eruperunt. Nicolaus vero Damascenus iussu regis Antipatrum accusavit, cunctis ordine commemoratis: sed et alii multi ultro in illum orationes habuerunt. Varus, postquam Nicolaus peroraverat, Antipatrum se defendere iussit: ille vero pronus humi iacens

ἀνατετραμμένος, τὸν θεὸν ἐπικαλούμενος ἐπιμαρτυρῆσαι αὐτῷ μηδὲν ἀδικεῖν. ὡς δ' οὐδὲν παρ' Ἀντιπάτρου ἐλέγετο πλὴν τῆς C ἀνακλήσεως τοῦ θεοῦ, τὸ φάρμακον εἰς τὸ μέσον ἐνεχθῆναι ἐκέλευσε. καὶ κομισθέντος, τῶν ἐπὶ θανάτῳ τις ἑαλωκότων πίνειν κεκέλευστο, καὶ πιὼν εὐθὺς ἔθανε. καὶ Οὔαρος ἐξαναστὰς ἀπῄει τοῦ συνεδρίου, Ἡρώδης δὲ αὐτίκα ἔδησε τὸν Ἀντίπατρον· καὶ εἰς Ῥώμην ὡς Καίσαρα γράμματα πέμπει περὶ αὐτοῦ.

25. Ἑάλω δὲ τότε καὶ ἐπιστόλιον ὑπ' Ἀντιφίλου σταλὲν πρὸς Ἀντίπατρον, φράζον "ἔπεμψά σοι τὴν παρὰ Ἀκμῆς ἐπιστολήν, μὴ φεισάμενος τῆς ἐμῆς ψυχῆς. οἶσθα γὰρ ὅτι αὖθις κινδυνεύω ὑπὸ δύο οἰκιῶν, εἰ γνωσθείην. σὺ δ' εὐτυχοίης περὶ W I 184 τὸ πρᾶγμα." ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ τὴν ἑτέραν ἐζήτει ἐπιστολήν. D καὶ ὁ τοῦ Ἀντιφίλου δοῦλος μὴ λαβεῖν ἑτέραν ἀπισχυρίζετο. ἰδὼν δέ τις τὸν ἐντὸς τοῦ δούλου χιτῶνα ὑπερραμμένον, εἴκασεν ἐκεῖ κεκρύφθαι τὸ γραμμάτιον· καὶ εἶχεν οὕτως. λαμβάνουσιν οὖν τὴν ἐπιστολὴν δηλοῦσαν ὡς "Ἀκμὴ Ἀντιπάτρῳ. ἔγραψα τῷ πατρί σου οἵαν ἤθελες ἐπιστολήν, καὶ ἀντίγραφον ποιήσασα τῆς πρὸς τὴν ἐμὴν κυρίαν ὡς παρὰ Σαλώμης ἐσταλμένης, ἔπεμψα, ὃ ἐπελθὼν οἶδα ὡς τιμωρήσεται Σαλώμην." ἡ δὲ πρὸς Ἡρώδην ἐπιστολὴ τοιάδε ἦν "ἔργον ἐγὼ ποιουμένη μηδέν σε λανθάνειν τῶν κατὰ σοῦ γινομένων, εὑροῦσα ἐπιστολὴν Σαλώμης

5 ἀπέθανε A. 10 οἶσθα — γνωσθείην om A et codex Colberteus. 16 Ἀκμὴ Ἀντιπάτρῳ om A et codex Colberteus. 21 τῶν κατὰ σοῦ γινομένων A Iosephus, κατὰ τῶν τοῦ γενομένων P, τῶν κατὰ τοῦ γενομένων W.

Fontes. *Cap.* 25. *Iosephi Ant.* 17 5 § 7—6 § 4.

deum invocabat ut suam innocentiam testaretur. cum autem nihil praeter dei obtestationem afferret, venenum in medium afferri et cuidam capitis condemnato dari iussit: qui eo epoto statim exanimis concidit. quo facto Varus surrexit et e concilio abiit, Herodes vero statim vinxit Antipatrum: et Romam ad Caesarem de eo scripsit.

25. Interceptum est eodem tempore epistolium ab Antiphilo ad Antipatrum missum in hanc sententiam "misi tibi Acmes epistolam, nulla vitae meae ratione habita. nosti enim mihi, si deprehensus fuero, a duabus familiis imminere periculum. tibi, quod agis, velim bene vertat." rege alteram Antiphili epistolam requirente, servus illius negabat se alteram accepisse. sed quidam conspicatus servi tunicam subsutam, illic latere epistolium recte coniectavit. quod ita habebat "Acme Antipatro. scripsi patri tuo litteras quales voluisti, et exemplum litterarum quas Salome ad dominam meam scripserit misi: qua lecta scio ei Salomen poenas daturam." epistola vero ad Herodem huiusmodi fuit "cum in eo elaborem ne quid earum rerum quae contra te parantur ignores,

πρὸς τὴν ἐμὴν κυρίαν κατὰ σοῦ, τὸ ἀντίγραφόν σοι αὐτῆς ἔστειλα, P I 258 ἐπικινδύνως ἐμοί, ὠφελίμως δὲ σοί." ἦν δὲ ἡ Ἀκμὴ Ἰουδαία τὸ γένος, ἐδούλευε δὲ Ἰουλίᾳ τῇ Καίσαρος γυναικί, καὶ ἔπρασσε ταῦτα χρήμασι πολλοῖς ὠνηθεῖσα ὑπ' Ἀντιπάτρου. Ἡρώδης δὲ ὥρμησε μὲν εὐθὺς ἀνελεῖν τὸν Ἀντίπατρον ὡς κύκηθρον μεγάλων πραγμάτων (ἐξώτρυνε δὲ αὐτὸν ἡ Σαλώμη στερνοτυπουμένη καὶ κτείνειν αὐτὴν ἀξιοῦσα εἰ εὕροι πίστιν τινὰ ἐπὶ τοῖς κατ' αὐτῆς ἀξιόχρεων), κατασχὼν δ' ἑαυτὸν μετεπέμψατο τὸν υἱόν, κελεύων ἀντειπεῖν μηδὲν ὑπειδόμενον. ὁ δὲ Ἀντιφίλῳ τὴν πάντων αἰτίαν ἀνετίθει. Ἡρώδης δ' αὖθις γράμματα πρὸς Καίσαρα ἔστειλεν ἐπὶ κατηγορίᾳ τοῦ Ἀντιπάτρου, δηλοῦντα καὶ ὅσα ἡ Ἀκμὴ συγ- B κακουργήσασα εὕρητο· ἔστειλε δὲ καὶ τῶν ἐκείνης ἐπιστολῶν τὰ ἀντίγραφα.

Εἰς νόσον δὲ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς ἐμπεσὼν διαθήκας γράφει, τῷ νεωτάτῳ τῶν υἱῶν τὴν βασιλείαν διδούς, μίσει τῷ πρὸς Ἀρχέλαον καὶ Φίλιππον ἐκ τῶν Ἀντιπάτρου διαβολῶν. ἀπεγνωκὼς δὲ βιῶναι ἔτι περὶ ἔτος ὢν ἑβδομηκοστὸν ἐξηγρίωτο· αἴτιον δ' ἦν ὅτι καταφρονεῖσθαι ἐδόκει καὶ ἥδεσθαι πάντας ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ δυστυχήμασιν. εἰς τοῦτο δ' ἐκ τοιοῦδε παρώρμητο. πολλὰ παρὰ τὸν νόμον Ἡρώδῃ πεποίηντο, ὧν ἓν ἦν καὶ ὁ παρὰ τὸν μέγαν τοῦ ναοῦ πυλῶνα ἀνατεθεὶς χρυσοῦς ἀετός. κωλύει δὲ ὁ νόμος εἰκόνων ἀναθέσεις ἢ ζώων ἐπιτηδεύεσθαι. τοῦτον C

3 ἰουλίᾳ libri mss omnes cum Iosepho, Λιβίᾳ PW ex coniectura Wolfii, ut p. 465 v. 2, 477 v. 8. 10 ὑπετίθει A. 12 δὲ om A. 14 διαθήκην A. 20 πεποίητο A.

Salomes epistolae ad dominam meam contra te scriptae exemplum tibi misi cum periculo meo fructuque tuo." erat autem Acme Iudaea genere, Iuliae Caesaris uxoris serva; et illa agebat magna pecunia ab Antipatro conducta. Herodes etsi concitatus erat ad Antipatrum statim tollendum ut magnarum rerum turbatorem, et a Salome irritabatur, quae pectus tunderet seque occidi iuberet si quod argumentum fide dignum contra se deprehenderetur, tamen se repressit, et filium arcessitum nihil metuentem respondere iussit. qui cum omnem culpam in Antiphilum conferret, ab Herode denuo per litteras apud Caesarem accusatur, etiam Acmes fraudibus detectis, et exemplis litterarum illius adiectis.

Interea rex morbo oppressus testamentum scribit, in quo filio natu minimo regnum reliquit, Archelao et Philippo ex Antipatri calumniis infensus. et longiore vita desperata, cum annum septuagesimum ageret, seque contemni ac suis infortuniis laetari omnes putaret, efferatus est huiusmodi occasione. Herodes cum multa contra legem fecisset, inter alia in magno templi vestibulo auream aquilam dedicarat, lege imagines hominum aut animantium dedicari vetante. eam aquilam Iudas et Mat-

τὸν ἀετὸν Ἰούδας καὶ Ματθίας Ἰουδαίων λογιώτατοι καὶ δήμῳ προσφιλεῖς διὰ παιδείαν τῶν νεωτέρων ἐκέλευον κατασπᾶν. κἂν γάρ τινι κίνδυνος διὰ τοῦτο γένηται, ἔλεγον, μακάριός ἐστιν ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν νόμων θανούμενος. τοιούτοις οὖν λόγοις ἐπαλειφόντων τὴν νεότητα, γίνεται λόγος τεθνάναι τὸν βασιλέα. καὶ αὐτίκα μεσούσης ἡμέρας κατέσπων τὸν ἀετὸν καὶ συνέκοπτον τοῖς πελέκεσι. συλλαμβάνονται τοίνυν καὶ τῶν νέων πολλοὶ καὶ Ἰούδας καὶ Ματθίας οἱ τοῦ τολμήματος εἰσηγηταὶ καὶ ἀλεῖπται τῶν D τοῦτο ἐργασαμένων, καὶ ἀνήχθησαν πρὸς Ἡρώδην. ὁ δὲ ἤρετο εἰ ἐτόλμησαν καθελεῖν αὐτοῦ τὸ ἀνάθημα. καὶ οἱ ἄνδρες "πέπρακται" εἶπον, "καὶ θαυμάζειν οὐ χρὴ εἰ τῶν σῶν δογμάτων τοὺς νόμους οὓς Μωυσῆς ἡμῖν καταλέλοιπεν ἐκ θεοῦ διδαχθεὶς προτιμώμεθα." τοὺς μὲν οὖν δεδεμένους ἔπεμψεν εἰς Ἱεριχώ, καλέσας δὲ τοὺς ἐν τέλει τῶν Ἰουδαίων, κατακεκλιμένος ἐν κλινιδίῳ τῶν εἰς αὐτοὺς εὐποιιῶν ἀνεμίμνησκε καὶ τῆς δομήσεως τοῦ ναοῦ, καὶ κατεβόα ὅτι καὶ ἔτι ζῶντα ἐξυβρίζοιεν καθαιροῦντες τὰ αὐτοῦ ἀναθήματα, ὡς δοκεῖν μὲν αὐτὸν ὑβρίζειν, P I 259 κατὰ δέ γε τὸ ἀληθὲς ἱεροσυλεῖν. οἱ δὲ δεδιότες τὴν ἐκείνου ὠμότητα, τοὺς τοῦτο τολμήσαντας ἀξίους εἶναι κολάσεως ἔφασκον. καὶ ὁ βασιλεὺς τοῖς μὲν ἄλλοις πρᾳότερον προσεφέρετο, W I 185 Ματθίαν δὲ τὸν ἀρχιερέα τὴν τιμὴν ἀφελόμενος, ἕτερον εἰς τὸ ἱερᾶσθαι κατέστησεν, Ἰώζαρον ἀδελφὸν τῆς αὐτοῦ γυναικός·

1 Ἰουδαίων om A. 3 γένηται om A. 12 Μωσῆς PW. 14 κατακλινόμενος A. 17 ὡς] καὶ ὡς A. 22 Ἰώζαρον] ἰωὰς A, ἰώας alter codex Wolfii, Ιωὰς vel ἰώας codices Ducangii, Ἰώζαρον Iosephus: cf. p. 472 v. 11, 474 v. 7, 476 v. 19. τῆς αὐτοῦ γυναικός] γυναικὸς ἰδίας A, γυναικὸς ἴδιον codex Ducangii. Mariamne Herodis uxor, Simonis Boethi filia, Iozari soror.

thias Iudaeorum doctissimi et plebi ob adolescentum institutionem carissimi revelli iusserunt. nam etsi periculum ex eo alicui crearetur, tamen beatum esse qui pro defensione legum interiret. cum huiusmodi sermones adolescentum auribus insusurrarent, rumor oritur de regis obitu: aquila sub meridiem revellitur, securibus conciditur. comprehenduntur multi adolescentes, et Iudas ac Matthias facinoris auctores et quasi lanistae, et ad Herodem perducti rogantur an ausi fuerint suum donarium revellere. illi respondent factum esse: neque vero mirandum si Mosis leges divinitus edocti ipsius decretis anteferrent. eos igitur vinctos Hierichuntem misit: et primoribus Iudaeorum arcessitis, in lectulo recubans suorum beneficiorum et templi aedificati memoriam refricuit, exclamans sibi adhuc viventi contumeliam fieri detractis suis donariis, ac populum, dum sibi insultare studeat, sacrilegio se obstringere. illi crudelitatem eius veriti, eos qui id ausi essent supplicium esse meritos dixerunt. rex caeteris clementius tractatis pontificatum Matthiae adem-

Ματθίαν δὲ τὸν τὴν στάσιν ἐγείραντα καί τινας τῶν στασιαστῶν κατέκαυσε ζῶντας.

26. Ἡ μέντοι νόσος ἐπὶ μᾶλλον ἐκείνῳ ἐνεπικραίνετο, δίκην ὧν παρηνόμησε τίνοντι. πῦρ γὰρ μαλθακὸν τὰ ἐντὸς ἐκάκου αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐντέρων ἦσαν ἑλκώσεις, καὶ μάλιστα τοῦ B κώλου ἀλγήματα, καὶ φλέγμα περὶ τοὺς πόδας ὑγρόν τε καὶ διαυγές, τοῦ ἤτρου τε κάκωσις, καὶ τοῦ αἰδοίου σῆψις γεννῶσα σκώληκας, καὶ ἐπὶ τούτοις ὀρθόπνοια τῇ τε ἀποφορᾷ ἀηδὴς καὶ τῷ τοῦ ἄσθματος συνεχεῖ, καὶ σπασμοὶ περὶ πᾶν αὐτοῦ μέλος ἐγίνοντο. ὁ δὲ καὶ οὕτω κακῶς διακείμενος ἐν ἐλπίδι ζωῆς ἦν, οὐδὲ ἀποτετραμμένοις κεχρῆσθαι ἀπαναινόμενος. περάσας δὲ καὶ τὸν Ἰορδάνην, τοῖς κατὰ Καλλιρρόην ἐχρῆτο θερμοῖς, ἃ σὺν τῇ λοιπῇ ἀρετῇ τυγχάνει καὶ πότιμα. ἔνθα εἰς πύελον ἐλαίου πλέων παρὰ τῶν ἰατρῶν ἐμβληθεὶς ἔδοξεν ἐκλιπεῖν. ἀνενεγκὼν δὲ εἰς Ἱεριχοῦντα κεκόμιστο, ἔνθα μέλαινα αὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν ᾕρει χολή.

Τελευτῶν δὲ ἀνοσίαν πρᾶξιν ἐπινοεῖ. προστάγματι γὰρ C αὐτοῦ ἐκ παντὸς τοῦ ἔθνους τῶν ἐντιμοτέρων ἀφικομένων ἐκεῖ, συγκλείσας πάντας ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, τῇ ἀδελφῇ Σαλώμῃ καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Ἀλεξᾷ ἐνετέλλετο, ἐπὰν αὐτὸς ἀφῇ τὴν ψυχήν,

1 στασιαστῶν A, στασιαζόντων PW. 9 μέλος αὐτοῦ A. 11 οὐδὲ — ἀπαναινόμενος] sic libri mss omnes ("etiam tres Regii et Colberteus" Ducangius). Iosephus ἰατρούς τε μεταπέμπων καὶ ὁπόσα ἀρωγὰ ὑπαγορεύσειαν χρῆσθαι μὴ ἀποτετραμμένος. sed ex Iosephi exemplo Busbequiano annotatum καὶ ἀποτετρ. μὴ ἀναινόμενος. 14 πλέον A et Iosephus vulgo.

Fontes. *Cap.* 26. *Iosephi Ant.* 17 6 § 5—8 § 3.

ptum Iozaro suae coniugis fratri dedit, Matthiam seditionis auctorem et quosdam ex seditiosis viventes cremavit.

26. Enimvero morbus exasperabatur, ut poenas scelerum daret. ignis enim lentus eius viscera torrebat, intestina exulcerata erant, in primis coli doloribus cruciabatur, et pituita mollis ac pellucida pedes vexabat: accedebat imi ventris dolor et pudendorum putredo vermibus scatens nec non orthopnoea et foetor teter, et crebrum anhelitum convulsiones omnium membrorum comitabantur. etsi autem in tantis malis versabatur, tamen vitae spem alebat nec ab ullo medicamenti genere abhorrebat. itaque Iordane traiecto calidis aquis Callirrhoes usus est, quae praeter caeteras virtutes etiam potui sunt. ibi a medicis in alveum oleo plenum iniectus animam agere visus est. sed recepto spiritu Hierichuntem perlatum ad caetera mala atra bilis accessit.

Moriturus nefarium consilium capit. nam cum totius gentis primores edicto convocasset, omnes in hippodromo conclusit, et sorori Salomae eiusque marito Alexae mandavit, ubi animam exhalarit, ut eos

τοὺς καθειργμένους ἅπαντας ἀνελεῖν, "ἵνα μὴ ἐφήδοιντό μου" λέγων "οἱ δῆμοι τῇ τελευτῇ, μηδ' ἐπικροτοῖεν, ἀλλ' ἑκάστων θρηνούντων τοὺς ἑαυτῶν, οὕτως καὶ αὐτὸς δόξω θρηνεῖσθαι, καὶ πολλοῖς ἡ ἔξοδός μου τιμηθείη τοῖς δάκρυσι." καὶ ὁ μὲν ἐπέσκηπτε ταῦτα δακρύων καὶ ποτνιώμενος, οἱ δὲ μὴ παραβήσεσθαι τὴν ἐντολὴν ἐπηγγέλλοντο.

Ἐν τούτοις γράμματα ὑπὸ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἀπεσταλμένα
D κεκόμιστο, τήν τε Ἀκμὴν ἀνῃρημένην δηλοῦντα καὶ τὰ περὶ τὸν Ἀντίπατρον τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ ἀνατιθέμενα. τούτων ἀκούσας Ἡρώδης ἥσθη καὶ βραχύ τι ἀνήνεγκε. τῶν δ' ἀλγηδόνων εἰς μέγα ἠρμένων ἀπείχετο μὲν σιτίων, μῆλον δ' αἰτήσας καὶ μάχαιραν, γνώμης ἦν ἑαυτὸν ἀναιρήσων. καὶ πέπραχεν ἂν τὸ ἐνθύμημα, εἰ μή τις αὐτοῦ προγνοὺς κατέσχε τὴν δεξιάν. καὶ μέγα ἀνακραγόντος οἰμωγή τε ἦν καὶ θόρυβος μέγας ὡς οἰχομένου τοῦ βασιλέως. καὶ ὁ Ἀντίπατρος ὡς ἤδη θανόντος ἀνεθάρσησε, καὶ τῷ δεσμοφύλακι ἀφεῖναι αὐτὸν ἠξίου μεγάλα ὑπισχνούμενος. ὁ δὲ τῷ βασιλεῖ γνωρίζει τὴν ἐκείνου διάνοιαν. καὶ
P I 260 ὃς ἀνεβόησέ τε καὶ πέμπει τινὰς τοὺς αὐτίκα κτενοῦντας αὐτόν. μεταποιεῖ δὲ αὖθις τὰς διαθήκας, Ἀντίπᾳ μὲν τετραρχίαν διδοὺς Γαλιλαίαν τε καὶ Περαίαν, Ἀρχελάῳ δ' ἀπονέμων τὴν βασιλείαν, τὴν δὲ Γαυλανῖτιν καὶ Τραχωνῖτιν καὶ Βαταναίαν καὶ Πανεάδα Φιλίππῳ παιδὶ μὲν αὐτοῦ Ἀρχελάου δὲ ἀδελφῷ γνησίῳ τετραρχίαν ἀποκληρῶν, Ἰάμνειαν δὲ καὶ Ἄζωτον καὶ Φασαηλίδα Σα-

3 δόξῃ codex Ducangii. 11 μὲν om A. 14 ἀνακραγότος A. 22 γνησίῳ add A Iosephus.

omnes tollerent, "ne" inquit "populi meam mortem sibi gratulentur neve applaudant, sed singulis suos deplorantibus ipse quoque deplorari videar, et obitus meus multis lacrimis honoretur." quae cum flens et deum obtestans diceret, illi se mandatum non neglecturos pollicentur.

Interea litterae Roma afferuntur quibus certior reddebatur Acmen esse interfectam, et negotium Antipatri patris arbitrio permitti. quibus Herodes laetatus est et nonnihil recreatus. sed doloribus in immensum auctis cibo abstinuit, ac malo et cultello petito, in animo habuit semetipsum occidere. ac fecisset, nisi quidam animadverso consilio dexteram eius inhibuisset. qui cum exclamasset, gemitus et tumultus magnus fuit quasi rege mortuo. eaque spe Antipater animis receptis a carceris custode magnis muneribus promissis petiit se dimitti. quo indicato rex exclamavit: ac statim speculatores mittit qui illum interficerent. testamentum denuo mutavit, Antipae tetrarchia Galilaeae et Peraeae legata, Archelao regno assignato, Philippo filio Archelai fratri tetrarchia Gaulanitidis, Trachonitidis, Batanaeae et Paneadis concessa: Iamniam vero,

λώμῃ τῇ ἀδελφῇ χαριζόμενος. ταῦτα πράξας, καὶ Καίσαρι καὶ τῇ ἐκείνου γαμετῇ Ἰουλίᾳ δωρεὰς πολυταλάντους καταλιπών, ἡμέρᾳ πέμπτῃ μεθὸ Ἀντίπατρον κτείνει τελευτᾷ, βασιλεύσας μεθὸ μὲν ἀνεῖλεν Ἀντίγονον ἔτη τέσσαρα καὶ τριάκοντα, μεθὸ δ' ὑπὸ Ῥωμαίων ἀποδέδεικτο βασιλεὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα. B

Σαλώμη δὲ καὶ Ἀλεξᾶς, πρὶν ἔκπυστον γενέσθαι τὸν αὐτοῦ θάνατον, τοὺς ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ κατακεκλεισμένους ἐκπέμπουσι, λέγοντες τὸν βασιλέα κελεύειν ἀπιοῦσιν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς ἀγροὺς νέμεσθαι τὰ οἰκεῖα. καὶ μεγίστη αὕτη εὐεργεσία παρ' αὐτῶν εἰς τὸ ἔθνος ἐγένετο. εἶτα ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως δεδημοσίευτο, καὶ αἱ διαθῆκαι ἀνεγινώσκοντο, τὴν βασιλείαν ἀποκληροῦσαι τῷ υἱῷ Ἀρχελάῳ. Πτολεμαῖος δὲ τὸν σημαντῆρα τοῦ βασιλέως πεπιστευμένος δακτύλιον οὐκ ἄλλως ἔλεγε κυροῦσθαι τὰς διαθήκας ἢ διὰ Καίσαρος. βοὴ δ' εὐθὺς ἦν εὐφημούντων W I 186
Ἀρχέλαον βασιλέα. καὶ ἐπὶ τούτοις ἡ τοῦ βασιλέως ἐκφορὰ C
ἐτελεῖτο πολυτελῶς.

LIBER SEXTUS.

1. Καὶ Ἡρώδης μὲν οὕτως ἀπέτισε τὸ χρεών, Ἀρχέλαος δὲ εἰς τὸ ἱερὸν ἀνελθὼν καὶ εὐφημηθεὶς ἐπὶ θρόνου τε καθίσας

2 ἰουλίᾳ libri mss omnes cum Iosepho, Λιβίᾳ PW ex coniectura Wolfii, ut p. 461 v. 3, 477 v. 8. 3 κτείνει Iosephus. 4 μεθὸ δ' — τριάκοντα om A. 7 ἱπποδρομίῳ A. 12 ἀρχελάου A. 14 δὲ ἦν εὐθὺς A. 16 πολυτελῶς A, πολυτελὴς PW. 17 post Καὶ PW add ὁ, om A Iosephus.

Fontes. *Cap.* 1. *Iosephi Ant.* 17 8 § 4—10 § 6.

Azotum et Phasaëlidem Salomae sorori donavit. his actis, ac Caesari et uxori eius Iuliae muneribus multorum talentum relictis, quinto post occisum Antipatrum die obiit. regnavit post sublatum Antigonum annos 34, postquam a Romanis rex appellatus fuerat 37.

Salome vero et Alexas, priusquam eius mors vulgo innotesceret, eos qui in hippodromo conclusi erant emittunt, dicentes regem iubere ut in agros egressi rebus suis fruantur: idque summum eorum in gentem beneficium exstitit. deinde regis obitu publicato lectum est testamentum, quod Archelao regnum assignabat. Ptolemaeus vero, cui sigillum regis erat creditum, negavit id nisi Caesaris auctoritate ratum fore. tum statim sublato clamore Archelaus rex est salutatus: post regi funus magnifice factum.

1. Atque ita Herodes naturae debitum exsolvit, Archelaus vero cum laetis acclamationibus in templum adscendit et in solio aureo con-

χρυσοῦ ἐδεξιοῦτο τὸ πλῆθος. τοῦ μέντοι στρατεύματος καὶ τὸ διάδημα περιτιθέντος αὐτῷ, οὐκ ἐδέξατο εἰ μὴ πρότερον Καῖσαρ τὰς πατρικὰς διαθήκας ἐπικυρώσειε· καὶ θύσας ἐπ' εὐωχίαν D ἐτράπετο.

Συνελθόντες οὖν τῶν Ἰουδαίων τινὲς Ματθίαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κολασθέντας ὑπὸ Ἡρώδου διὰ τὴν τοῦ χρυσοῦ ἀετοῦ κατάσπασιν ὠλοφύροντο, ἐπὶ μέγα τὴν οἰμωγὴν αἴροντες· συνόδου τε αὐτοῖς γενομένης ἠξίουν τοὺς ὑφ' Ἡρώδου τιμωμένους κολάσαντα τὸν Ἀρχέλαον ἐκδικῆσαι τοὺς τεθνεῶτας, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸν ἀρχιερέα παῦσαι ἕτερόν τε καταστήσασθαι νομιμώτερον. τούτοις Ἀρχέλαος καίπερ ἀχθόμενος τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἐπέχων ἐπένευε· καὶ τὸν στρατηγὸν τῷ πλήθει διαλεξόμενον P I 261 ἔστειλεν, ὡς οὐ νῦν τούτων καιρός, ἀλλ' ὅτε αὐτῷ ἡ ἀρχὴ βεβαιωθῇ ἐπινεύσει τοῦ Καίσαρος. οἱ δὲ βοῶντες καὶ θορυβοῦντες οὐκ εἴων λέγειν τὸν στρατηγόν, οὐδέ του ἄλλου ἠνείχοντο ἐπὶ σωφρονισμῷ καὶ ἀποτροπῇ τῶν στάσεων ὡρμημένου λέγειν αὐτοῖς. ἄρτι δὲ τῆς τῶν ἀζύμων ἑορτῆς ἐνεστηκυίας, καὶ πλήθους πάντοθεν συρρεύσαντος εἰς τὸ ἱερόν, ἐπὶ μέγα τὴν στάσιν ἐξᾶραι προεθυμοῦντο. ὃ δείσας Ἀρχέλαος χιλίαρχον μετὰ σπείρας ἐξέπεμψε τὴν ὁρμὴν καταστελοῦντα τοῦ δήμου τοῦ στασιάζοντος. καὶ οἱ στασιασταὶ παραχρῆμα ἐπὶ τοὺς στρατιώτας ὡρμήκασι καὶ

2 παρατιθέντος A. 10 ἕτερον δὲ A. 11 τούτοις A Iosephus, Τοιούτοις PW. 12 ἐπένευσε A: Iosephus ἐπένευε. διαλεξόμενος A. 13 ὅταν A. 18 τὸ ἱερὸν] τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν A.

sidens populum humaniter est allocutus. sed coronam regiam a militibus accipere recusavit, ni Caesar prius testamentum patris confirmasset; factaque re divina convivium celebravit.

Caeterum Iudaei quidam congressi Matthiam et caeteros ob revulsam auream aquilam ab Herode suppliciis affectos lamentati sunt cum magno eiulatu; et conciliabulo indicto, ab Archelao postularunt ut punitis iis qui apud Herodem auctoritate valuissent, necem illorum ulcisceretur, et in primis pontifici sacerdotium abrogaret et alium secundum leges crearet eo honore digniorem. his Archelaus, quamvis impetum eorum moleste ferret, tamen tempori inserviens annuebat; ac per praefectum militum populo dici iussit, ea nunc intempestiva esse, ac tum rectius actum iri cum sibi regnum Caesaris auctoritate confirmatum esset. sed illi vociferantes et tumultuantes neque ducem neque alium quemquam dicere quidquam passi sunt quod ad castigationem et seditionis repressionem pertineret. festo autem azymorum instante cum magna multitudo in templum confluxisset, seditionem amplificare studebant. quare territus Archelaus tribunum cum cohorte misit ad populi motum sedandum. verum seditiosi impetu in milites facto plerosque

κατέλευσαν τοὺς πλείστους αὐτῶν, ὀλίγοι δέ τινες καὶ ὁ χιλίαρχος τραυματίαι διέφυγον. Ἀρχέλαος δὲ συνιδὼν ὡς εἰ μὴ τὸ τῆς B πλήθους ὅρμημα κωλυθῇ, εἰς μέγα κακὸν τὰ τῆς στάσεως ἀποβήσεται, ἐκπέμπει πᾶν τὸ στρατόπεδον· καὶ εἰς μὲν τρισχιλίους ἀνῃρέθησαν, οἱ δέ γε λοιποὶ ἐπὶ τὰ ὄρη διεσκεδάσθησαν. καὶ κήρυγμα γέγονε πάντας ἀναχωρεῖν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα· οἱ δὲ τὴν ἑορτὴν λιπόντες ἀπῄεσαν.

Ἀρχέλαος δὲ ἐπὶ Ῥώμην ἐξέπλει σὺν τῇ μητρί, Φιλίππῳ τῷ ἀδελφῷ πιστεύσας τὰ πράγματα· συνεξῄει δὲ αὐτῷ καὶ Σαλώμη ἡ ἀδελφὴ Ἡρώδου. καὶ Ἀντίπας δὲ ὁ Ἡρώδου υἱὸς ἑτέρωθεν ἐπὶ Ῥώμην ὥρμητο, καὶ αὐτὸς τῆς βασιλείας ἀντιληψόμενος, ὡς ἐν προτέραις διαθήκαις καταγεγραμμένης αὐτῷ· ἐπτέ- C ρου δὲ τοῦτον πρὸς τὰς ἐλπίδας Σαλώμη. ἐπεὶ δὲ εἰς Ῥώμην ἀφίκοντο καὶ παρέστησαν Καίσαρι, οἱ μὲν ὑπὲρ Ἀρχελάου τοὺς λόγους πεποίηντο, οἱ δὲ ὑπὲρ Ἀντίπα, τοῦ Ἀρχελάου κατηγοροῦντες. Καῖσαρ δὲ μᾶλλον ὑπὲρ Ἀρχελάου ῥοπὴν ἐδείκνυ.

Ἐν τούτοις δὲ ἀγγέλλεται Καίσαρι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος στασιάσαν καὶ τοὺς ἐκεῖ Ῥωμαίους πολιορκοῦν. κατὰ γὰρ τὴν τῆς πεντηκοστῆς ἑορτὴν μυριάδων πολλῶν συναθροισθεισῶν πανταχόθεν, ὑπ' αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι συγκατεκλείσθησαν καὶ αὐτὸς Σαβῖνος· στρατηγὸς δὲ ἦν οὗτος Ῥωμαίων. καὶ μάχη ἦν καρτερά, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτουν. περιοδεύσαντες οὖν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τὰς στοὰς ἀνῆλθον τὰς ἔξω τοῦ ἱεροῦ, κἀντεῦθεν ἐξ ὑπερ- D

16 ῥοπὴν] Iosephus τροπὴν γνώμης τῆς αὐτοῦ οὐκ ἄλλα πράξειν ἀλλ' ὁπόσα — Ἀρχελάῳ συνέφερεν. 17 τῶν om A.

lapidibus obruerunt: pauci admodum et tribunus vulnerati effugerunt. cum igitur perspiceret, nisi populus concitatus reprimeretur, magnum e seditione malum oriturum, misit omnem exercitum: a quo tribus circiter milibus caesis, caeteri dissipati in montes confugerunt. et ex regis edicto festivitate omissa ad sua quique redierunt.

Archelaus vero cum matre et Herodis sorore Salome Romam abiit, summa rerum interea Philippi fratris fidei commissa. alia ex parte Antipas Herodis filius eodem contendebat, regnum et ipse vindicaturus, ut quod sibi ex priore testamento deberetur, eam spem eius Salome incitante. cum in urbem venissent, aliis Archelao aliis Antipae patrocinantibus, Caesar propensiorem se Archelao praebebat.

Dum haec geruntur, Iudaeorum seditio nuntiatur. nam in festo pentecostes multis milibus undique congregatis Romani cum praetore Sabino sunt obsessi: et acri pugna commissa vicerunt. Iudaei vero porticibus, quae extra templum sunt, per circuitum conscensis, et inde telis ex superiore loco coniectis, multum Romanis nocuerunt. at illi ignem porticibus iniecerunt, eumque materia aluerunt quae flammam

δεξίων βάλλοντες μεγάλα ἔβλαπτον τοὺς Ῥωμαίους. οἱ δὲ πῦρ ταῖς στοαῖς ἐνιᾶσι καὶ τοῦτο ὑπέτρεφον ὕλαις ἐγείρειν φλόγα πεφυκυίαις· καὶ ταχὺ ἥπτετο τοῦ ὀρόφου, καὶ οἱ ἐπὶ τῶν στοῶν οἱ μὲν τῷ ὀρόφῳ καταρρηγνυμένῳ συγκατεφέροντο, τοὺς δὲ περισταδὸν ἔβαλλον οἱ πολέμιοι, οἱ δὲ εἰς τὸ πῦρ ἐνίεσαν ἑαυτούς, οἱ δὲ τοῖς ἑαυτῶν ἐκτείνοντο ξίφεσιν, ἐσώθη τε τῶν ἐν ταῖς στοαῖς ἀνελθόντων οὐδ' ὁστισοῦν. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτουν τοῦ ἱεροῦ W I 187 *θησαυροῦ, καὶ πολλὰ μὲν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διήρπαστο, Σαβῖνος δὲ εἰς τὸ φανερὸν τετρακόσια περιέσωσε τάλαντα. οἵ γε* P I 262 *μὴν περιλελειμμένοι τῶν μαχομένων τὸ βασίλειον περισχόντες πῦρ ἐμβαλεῖν αὐτῷ ἠπείλουν καὶ ἅπαντας κτεῖναι, εἰ δ' ἀπίοιεν ἄδειαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπηγγέλλοντο καὶ Σαβίνῳ· καὶ πολλοὶ τῶν βασιλικῶν πρὸς αὐτοὺς ηὐτομόλησαν. Ῥοῦφος δὲ καὶ Γράτος, τρισχιλίους τοῦ Ἡρώδου στρατεύματος ἔχοντες ἄνδρας ἐρρωμένους τοῖς σώμασι, Ῥωμαίοις προστίθενται. Ἰουδαῖοι δὲ οὐ μεθίεντο τῆς πολιορκίας, καὶ Σαβῖνος ἐκαρτέρει πολιορκούμενος.*

Ἐπὶ τούτοις καὶ ἕτεροι θόρυβοι τὴν Ἰουδαίαν κατέλαβον. Ἰούδας γὰρ Ἐζεκίου τοῦ ἀρχιληστοῦ υἱὸς τοῦ ὑφ' Ἡρώδου μεγάλοις ληφθέντος πόνοις, συστησάμενος πλῆθος τῷ περὶ Σέπφωριν τῆς Γαλιλαίας ἐπέδραμε βασιλείῳ, καὶ τῶν ἐκεῖ κρατήσας ὅπλων B *ὥπλισε τοὺς περὶ αὐτόν, φοβερός τε ἅπασιν ἦν. ἀλλὰ καὶ Σίμων, δοῦλος μὲν Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἀνὴρ δ' εὐπρεπὴς καὶ μεγέθει*

9 *τετρακόσια* A Iosephus, *τριακόσια* PW. 11 *αὐτῷ ἐμβαλεῖν* A. 13 in *Γράτος*, *Πιλάτος* et similibus libri sibi constant. 16 *καὶ ὁ σαβῖνος* A. 19 *τῷ* AW, *τὸ* P.

excitare posset. ea celeriter in altum elata, alii una cum tectis corruerunt, alios hostes circumfusi iaculis confecerunt, alii se in ignem coniecerunt, alii in suos enses incubuerunt: nemo denique ex iis qui in porticus conscenderant evasit. Romani autem sacro thesauro sunt potiti; et quanquam magna pecunia direpta a militibus, Sabinus tamen 400 talenta conservata in apertum protulit. sed qui ex pugnantibus superfuere, regiam circumdederunt, eam se crematuros esse minati atque omnes occisuros: sin abirent, impunitatem Romanis et Sabino pollicebantur. ac multi regii satellites ad illos defecerunt. Rufus autem et Gratus, qui tria milia ex Herodis exercitu virorum robustorum habebant, ad Romanos se contulere: nec tamen obsidionem Iudaei solverunt, quam Sabinus fortiter toleravit.

Praeter haec alii quoque tumultus orti sunt. nam Iudas Ezechiae latronum ducis filius, quem Herodes aegre ceperat, collecta manu apud Sepphorim Galilaeae oppidum regiam adortus, armis quae ibi erant suos instruxit, et omnibus fuit formidabilis. sed et Simon Herodis regis

καὶ ῥώμῃ σώματος προὔχων, ἀρθεὶς τῇ ταραχῇ τῶν πραγμάτων ἐτόλμησε περιθέσθαι διάδημα. καὶ πλήθους συστάντος περὶ αὐτόν, βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ἀναρρηθεὶς τὸ ἐν Ἱεριχοῦντι βασίλειον πίμπρησι καὶ ἄλλους δὲ τῶν βασιλικῶν οἴκων, διαρπάσας τὰ ἐν αὐτοῖς. ἀλλὰ τούτῳ Γράτος μάχην συνάψας, τό τε πολὺ τοῦ μετ' αὐτοῦ πλήθους διέφθειρε, καὶ αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος τὴν κεφαλὴν κρατήσας ἀπέτεμε. καὶ ἄλλοι δὲ στασιασταὶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐγένοντο, κακοῦντες καὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς βασιλικούς.

2. Οὔαρος δὲ ἐν Συρίᾳ μαθὼν τὰ κατὰ τὸν Σαβῖνον, C ἠπείγετο τοῖς ἐν Ἰουδαίᾳ πολιορκουμένοις ἀλέξασθαι. ἀθροισθείσης δὲ ἐν Πτολεμαΐδι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως πάσης, μέρος τι ταύτης τῷ υἱῷ παραδοὺς Γαλιλαίους ἐξέπεμψε πολεμεῖν· ὃς συμβαλὼν ἐκείνοις ἐκράτησεν. Οὔαρος δὲ τῷ λοιπῷ τοῦ στρατεύματος προσιὼν εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰς δειλίαν τοὺς πολιορκοῦντας τῶν Ἰουδαίων ἐνέβαλε· καὶ λιπόντες τὴν πολιορκίαν ἡμίεργον ᾤχοντο. Οὐάρου δὲ τοῖς Ἱεροσολυμίταις ἐγκαλοῦντος διὰ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνοι τὴν τοῦ πλήθους σύνοδον διὰ τὴν ἑορτὴν ἔλεγον γεγονέναι, τὸν δὲ πόλεμον παρὰ τῶν ἐπηλύδων. καὶ ὁ Οὔαρος πέμψας κατὰ τὴν χώραν ἐπεζήτει τοὺς αἰτίους τῆς στάσεως, καὶ D εὑρὼν ἐνίους ἐκόλασε· δισχίλιοι γὰρ ἐσταυρώθησαν. καὶ ἕτεροι δὲ περὶ μυρίους Οὐάρῳ κατ' αὐτῶν ὡρμηκότι παρέδωκαν ἑαυ-

1 καὶ ῥώμῃ σώματος A Iosephus, σώματος καὶ ῥώμῃ PW.
13 γαλιλαίους A Iosephus, Γαλιλαίοις PW.

Fontes. *Cap.* 2. *Iosephi Ant.* 17 10 § 9—13 § 4.

servus, vir pulcher et magnitudine et robore corporis praecellens, rerum turbis impulsus diadema sumere audet, ac multitudinis concursu et ipse rex appellatus Hierichuntiam et alias multas domos regias incendit atque diripuit. verum Gratus praelio commisso plerosque cecidit, ipsiusque Simonis caput amputavit. atque alii quoque illo tempore seditionibus motis et regios et Romanos infestarunt.

2. Varus autem cum in Syria audivisset quo loco res Sabini essent, opem obsessis in Iudaea ferre maturabat; et omnibus legionibus suis Ptolemaide coactis filium cum parte ad bellum Galilaeis inferendum ablegavit: quos ille adortus vicit. ipse cum reliquo exercitu Hierosolyma profectus Iudaeis terrorem incussit, ut omissa obsidione abirent. Hierosolymitani vero a Varo ob bellum factum accusati responderunt, populi conventum ob festivitatem esse factum, bellum vero ab advenis esse excitatum. itaque Varus militibus in agros missis auctores seditionis inquisivit; et nonnullis repertis ad duo milia in cruces egit. sed et alii circiter decies mile Varo contra eos ducenti se dediderunt.

τούς· ὁ δὲ πρὸς Καίσαρα πέμπει τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν· Καῖσαρ δὲ μόνους ἐκόλασεν ὅσοι συγγενεῖς ὄντες Ἡρώδου συνεστράτευον τοῖς στασιασταῖς.

Εἰς δὲ Ῥώμην ἐξ Ἰουδαίας πρέσβεις ἀφίκοντο, καὶ τοῦ Καίσαρος συστησαμένου συνέδριον οἱ πρέσβεις συνισταμένους ἔχοντες τῶν ἐπὶ Ῥώμης Ἰουδαίων περὶ ὀκτακισχιλίους αὐτονομίαν ᾔτουν. καὶ ἐπὶ κατηγορίαν τῶν Ἡρώδου τρέπονται παρανομη-
P I 263 μάτων· οὐ γὰρ βασιλέα, τύραννον δ' ἐκεῖνον ἐκάλουν. πολλῶν γὰρ πολλάκις κακώσεων τῷ ἔθνει ἔφησαν συμβεβηκυιῶν οὐδεμίαν ἐξισοῦσθαι ταῖς αὐτῷ ἐπενηνεγμέναις παρ' ἐκείνου κακώσεσιν. οἰόμενοι οὖν πάντα τῆς βασιλείας κρατήσοντα Ἡρώδου ἔσεσθαι μετριώτερον, ἀσμένως τὸν Ἀρχέλαον προσειπεῖν βασιλέα. ὁ δὲ δείσας ὥσπερ μὴ οὐχ Ἡρώδου νομίζοιτο παῖς εἰ τοῖς Ἰουδαίοις ἠπιώτερος φαίνοιτο, τρισχιλίων ἀνδρῶν σφαγὴν κατὰ τὸ τέμενος ἐποιήσατο, καὶ ταῦτα μηδέπω σοῦ, Καῖσαρ, αὐτῷ τὴν ἀρχὴν βεβαιώσαντος. καὶ ταῦτα λέγοντες ἠξίουν βασιλείας καὶ τοιῶνδε
B ἀρχῶν ἀπηλλάχθαι, προσθήκην δὲ γεγονέναι Συρίας καὶ τοῖς ἐκεῖ στελλομένοις Ῥωμαίων στρατηγοῖς ὑπακεῖσθαι.

Οἱ μὲν οὖν ταῦτα ᾐτοῦντο, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρχέλαον ἀπολογούμενοι τούς τε βασιλεῖς, τὸν πατέρα λέγω καὶ τὸν υἱόν, τῶν ἐγκλημάτων ἀπέλυον, καὶ Ἰουδαίοις ἐπενεκάλουν στάσεις καὶ νεω-

2 συνεστρατεύοντο A. 7 ἡρώδου — παρανομημάτων A, Ἡρώδῃ — παρανομηθέντων PW, Ἡρώδου παρανομιῶν Iosephus. 11 κρατήσοντα A, κρατήσαντα PW: Iosephus τὸν ἐπὶ βασιλείᾳ ἐσόμενον. 13 μὴ ὥσπερ A. 14 σφαγὴν post τέμενος A. 15 τὴν ἀρχὴν αὐτῷ A.

quorum principibus Romam missis, Herodis duntaxat cognati qui cum seditiosis militarant a Caesare suppliciis affecti sunt.

Post haec Iudaeorum legati Romam venerunt, et indicto a Caesare concilio, Iudaeorum circiter octo milibus qui Romae degebant suffragantibus, libertatem postularunt. ad iniquitatis Herodianae accusationem conversi eum non regem sed tyrannum vocabant. nam cum Iudaica gens saepe graviter afflicta esset, nullas tamen aerumnas cum iis esse conferendas quas sub illo tolerassent. cum autem Archelaum, quem rerum potitum Herode moderatiorem fore putassent, cupide regem appellassent, eum veritum ne non germanus Herodis filius haberetur si mitiorem Iudaeis se praeberet, trium milium virorum caedem in templo edidisse, idque regno a Caesare nondum confirmato. his dictis petierunt ut regno et id genus imperiis liberati, et Syriae attributi, Romanorum praetoribus eo mitti solitis parere iuberentur.

Quae cum Iudaei postularent, Archelai patroni defensione utriusque regis, tam patris quam filii, suscepta, et obiectis criminibus refutatis, Iudaeis seditiones novarumque rerum studium obiecerunt. Caesar

τερισμούς. ὁ μέντοι Καῖσαρ βασιλέα μὲν οὐκ ἀποδείκνυσι τὸν Ἀρχέλαον, τὸ δ' ἥμισυ δίδωσι τῆς πατρικῆς ἀρχῆς, ἐπαγγελλό- W I 188 μενος ὀνομάσειν καὶ βασιλέα εἰ καλῶς ἄρχοι· ἦν δὲ ὁ τῆς αὐτῷ νεμηθείσης χώρας δασμὸς ἐτήσιος ἑξακόσια τάλαντα. τὴν δ' ἑτέραν ἡμίσειαν μοῖραν διχῇ διελὼν Ἀντίπᾳ καὶ Φιλίππῳ παισὶν ἑτέροις Ἡρώδου διένειμε· καὶ τῷ μὲν Ἀντίπᾳ ἡ νεμηθεῖσα χώρα C εἰσφορὰν ἐποιεῖτο διακόσια τάλαντα, Φιλίππῳ δὲ ἡ παραδοθεῖσα μερὶς ἑκατὸν εἰσέφερε τάλαντα. τῇ δὲ Σαλώμῃ ἐφ' οἷς ὁ Ἡρώδης κατέλιπε καὶ τὸ ἐν Ἀσκάλωνι βασίλειον δίδωσιν· ἐκ πάντων δ' εἰσήγετο ταύτῃ δασμὸς ἑξήκοντα τάλαντα.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως διῴκητο· νεανίας δέ τις Ἰουδαῖος εἰσῴκισεν ἑαυτὸν εἰς τὴν Ἡρώδου συγγένειαν, ἐπεὶ τὴν μορφὴν ὡμοίωτο Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἀνῃρημένῳ υἱῷ Ἡρώδου. καί τινα παραλαβὼν ὁμόφυλον ἄνδρα πονηρόν τε καὶ συγχέαι δυνάμενον πράγματα, Ἀλέξανδρον ὠνόμαζεν ἑαυτὸν τὸν Ἡρώδου υἱόν, ὡς ὑπό τινων τῶν ἀνελεῖν ἄμφω τοὺς ἀδελφοὺς ἐσταλμένων ἄλλων D ἀνῃρημένων, αὐτῶν δὲ περισωθέντων καὶ διακεκλεμμένων. καὶ λόγοις τοιούτοις ἠπάτα τοὺς ἐντυγχάνοντας, κἀντεῦθεν πλεῖστα συναγαγὼν χρήματα εἰς Ῥώμην ἠπείγετο. Καῖσαρ δὲ ἠπίστει μὲν ῥᾳδίως ἀπατηθῆναι Ἡρώδην, ἀγαγὼν δ' εἰς ὄψιν αὐτῷ τὸν ψευδαλέξανδρον, οὐκ ἠπάτητο. τὸ μὲν γὰρ εἶδος εἶχεν ἐμφερὲς πρὸς τὸν Ἡρώδου Ἀλέξανδρον, ὑπ' αὐτουργίας δ' ἐτετράχωτο,

3 post βασιλέα A add αὐτόν. 4 δασμὸς ὁ ἐτήσιος A. 11 διώκητο δέ τις ἰουδαῖος νεανίας A. 13 ἡρώδου υἱῷ A. 20 αὐτῷ] αὐτὸν A. 22 ἐτετρύχωτο A: idem Io. Cocceius ad Iosephum.

autem Archelaum non declaravit regem; sed paterni principatus semisse concesso pollicitus est, si bene imperaret, se eum etiam regem appellaturum esse. fuit autem proventus dicionis illi attributae 600 talentum. alterum semissem in duas partes divisum Antipae et Philippo, aliis Herodis liberis, distribuit; unde hic 100, ille 200 talentum reditus percipiebat. Salomae legata Herodis reliquit et Ascalonensem regiam attribuit; ex quibus omnibus 60 talenta ad eam redibant.

His ita ordinatis Iudaeus quidam adolescens, quia Alexandro Herodis interfecto filio facie similis erat, adscito quodam populari suo, viro improbo et turbulento, Alexandrum Herodis filium se professus est. nam cum quidam ad utrumque fratrem tollendum missi essent, alios esse interfectos, ipsos vero conservatos et clam subductos asserebat. qua oratione imponebat hominibus. et maxima pecunia sic coacta Romam properavit. Caesar vero, qui non temere deceptum esse Herodem crederet, Alexandro ficticio in conspectum adducto non deceptus est: nam facie quidem similis erat Herodis Alexandro, sed opere manuum factus

καὶ πρὸς τὸ σκληρότερον αὐτῷ ἐπεφύκει τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ ἐκείνου ὑπὸ τρυφῆς μεμαλάκιστο. ἐξήταζεν οὖν ὁ Καῖσαρ περὶ Ἀριστοβούλου ποῖ ἂν εἴη· φαμένου δ' ἐκείνου ἐν Κύπρῳ P I 264 καταλελεῖφθαι, ἵν' εἴ τι περὶ ἐμὲ συμβαίη δεινόν, μὴ πάντῃ τὸ τῆς Μαριὰμ ἐπιλίπῃ γένος, κατὰ μόνας ὁ Καῖσαρ τὸν ψευδαλέξανδρον ἀπολαβών, τὸ ἀληθὲς ἐρεῖν αὐτῷ προετρέπετο, ἐπὶ μισθῷ τοῦ τυχεῖν σωτηρίας. ὁ δὲ ἐκφαίνει τῷ Καίσαρι τὸ σκαιώρημα. ὁ Καῖσαρ δὲ ἐρρωμένον αὐτὸν πρὸς αὐτουργίαν ὁρῶν, τοῖς ἐρέταις συνέταξε· τὸν δ' ἐπὶ τούτοις ἐκείνῳ συμπνέοντα ἔκτεινεν.

Ἀρχέλαος δὲ τὴν ἐθναρχίαν παραλαβὼν ἀφαιρεῖται τὴν ἀρχιερωσύνην ἐξ Ἰωαζάρου τοῦ Βοηθοῦ, καὶ ἀντικαθίστησιν Ἐλεάζαρ τὸν ἐκείνου ἀδελφόν. καὶ Γλαφύραν ἄγεται πρὸς γάμον τὴν Ἀρχελάου παῖδα, Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ γαμετήν, ἀφ' οὗ καὶ τέκνα ἦν αὐτῇ, ἀπειρημένου τῷ νόμῳ ἀδελφῶν B ἄγεσθαι γυναῖκας παῖδας ἐκ τῶν τεθνεώτων ἐχούσας. καὶ τὸν Ἐλεάζαρ δὲ μετὰ μικρὸν ἐκβαλὼν Ἰησοῦν ἀντεισήγαγε τὸν παῖδα Σεέ. ἀνύων δ' ἔτος ἐν τῇ ἀρχῇ δέκατον κατηγορήθη παρὰ Καίσαρι πρὸς τῶν ὑπηκόων ὡς ὠμῶς καὶ τὸ ὅλον τυραννικῶς κεχρημένος τοῖς πράγμασιν. ὁ τοίνυν Καῖσαρ μετακαλεῖται ταχέως αὐτόν, καὶ ἀκροασάμενος τῶν κατηγόρων κἀκείνου, ἐκείνου μὲν φυγαδείαν καταψηφίζεται, τὰ δὲ χρήματα ἀπηνέγκατο.

Ὀνείρῳ δὲ τὸ μέλλον ἐδηλώθη τῷ Ἀρχελάῳ. ἐδόκει γὰρ ἀστάχυας ὁρᾶν δέκα ἀκμαίους καὶ πλήρεις σίτου βιβρωσκομένους

6 τἀληθὲς A. 9 ἐκεῖνον A. 11 Ἰωαζάρου] ἰωὰς A. cf. p. 462 v. 22, 474 v. 7, 476 v. 19. 15 παῖδας — ἐχούσας additamentum Zonarae. 17 Σεέ] σιὲ W. utrumque in Iosephi codicibus. 23 ἀστάχυας A Iosephus, στάχυας PW.

asperior et corpore rigidiore, non, ut ille, delicato et molli. Caesare vero quaerente ubi Aristobulus esset, respondit in Cypro esse relictum, ut si quid sibi accidisset, Mariammae genus non penitus interiret. Caesar vero hominem seductum hortatus est ut veritatem sibi diceret, salute promissa. qui cum imposturam exposuisset, Caesar illum tolerando labori aptum videns in remiges rettulit: eius vero socium occidit.

Archelaus ethnarchia suscepta sacerdotium Ioazaro Boethi filio ereptum in fratrem eius Eleazarum transfert. Glaphyram matrimonio sibi iungit, Archelai filiam, et Alexandri fratris, e quo liberos susceperat, viduam. est autem lege interdictum ne mortuorum fratrum uxores, e quibus illi susceperint liberos, fratribus nubant. Eleazaro quoque paulo post eiecto Iesum Seis filium in eius locum substituit. decimo imperii anno accusatus est a subditis apud Caesarem quod crudelem ac plane tyrannum se praeberet; ab eoque celeriter arcessitus, causa dicta, opibus ademptis in exsilium missus est.

Eum eventum Archelaus somnio ante cognoverat. visus enim sibi erat decem spicas robustas et frumento plenas videre, quae a bobus

ὑπὸ βοῶν. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλως ἐξηγοῦντο τὸν ὄνειρον, Σίμων
δὲ τὸ γένος Ἐσσαῖος μεταβολὴν πραγμάτων ἔλεγε φέρειν Ἀρχε- C
λάῳ τὴν ὄψιν, οὐ μέντοι ἐπ' ἀγαθῷ. τοὺς μὲν γὰρ βόας κακο-
παθείας σύμβολον εἶναι, ζῶα ἐπ' ἔργοις ταλαιπωρούμενα καὶ
δηλωτικὰ πραγμάτων μεταβολῆς ὅτι δι' αὐτῶν ἀρουμένη ἡ γῆ
οὐκ ἐᾶται μένειν ἀκίνητος, τοὺς δὲ δέκα στάχυας σημαίνειν ἐτῶν
ἀριθμόν· περιόδῳ γὰρ ἐνιαυτοῦ πληροῦσθαι τούτους καὶ ἀπαρ-
τίζεσθαι θέρος, καὶ τὸν τῆς ἡγεμονίας χρόνον ἐξήκειν τῷ Ἀρ-
χελάῳ.

Καὶ τῇ γυναικὶ δὲ τοῦ Ἀρχελάου Γλαφύρᾳ ὄνειρος τεθέα-
ται ἕτερος. αὕτη γάρ, ὡς ἱστόρηται, Ἀλεξάνδρῳ πρότερον
συνῴκει Ἀρχελάου ὁμαίμονι· ἀναιρεθέντος δ' ἐκείνου Ἰόβᾳ τῷ W I 189
Λιβύων γεγάμητο βασιλεῖ· κἀκείνου δὲ τὴν ζωὴν μεταλλάξαντος D
Ἀρχελάῳ γίνεται τὴν συνοικοῦσαν αὐτῷ Μαριὰμ ἀποπεμψαμένῳ,
καὶ ταῦτα παῖδας ἐξ Ἀλεξάνδρου ἔχουσα. ἐδόκει γοῦν ἡ γυνὴ
τὸν Ἀλέξανδρον αὐτῇ ἐπιστάντα μέμφεσθαί τε αὐτῇ καὶ λέγειν
"Γλαφύρα, ἀληθεύειν ἄρα τὸν λόγον ἀπέδειξας ὃς ἀπίστους εἶναι
τοῖς ἀνδράσι τὰς γυναῖκας φησί. παρθένος γάρ μοι συνοική-
σασα, καὶ παῖδας γεννήσασα ἐξ ἐμοῦ, λήθῃ τῶν ἐμῶν ἐρώτων
δευτέροις γάμοις συνωμίλησας· καὶ οὐδ' οὕτως σοι κόρος τῆς
εἰς ἡμᾶς ἐγένετο ὕβρεως, ἀλλὰ καὶ τρίτον σαυτῇ νυμφίον
παρακατέκλινας, καὶ ταῦτα ἐμὸν ἀδελφόν. ἀλλ' ἐγώ σε αὖθις
ἐμὴν ποιησάμενος τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀπαλλάξω αἰσχύνης." ταῦτα

2 τὸ μὲν γένος PW: μὲν om A Iosephus. 6 ἀστάχυας Iosephus. 13 ἐκείνου A. 18 τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσι A. 20 ὡμίλησας A.

comederentur. id somnium aliis aliter interpretantibus, Simon Essaeus visione illa mutationem ei portendi, eamque non felicem, dixit. boves enim aerumnarum esse symbolum, animal quod laboribus urgeatur, et rerum vicissitudinem designare propterea quod terra ab iis arando invertatur. decem vero spicas totidem annos significare, quibus tanto spatio completis messis absolvatur, ac tum principatus Archelai finem fore.

Atque etiam Glaphyrae coniugi eius visum quoddam in somnis est oblatum. quae, ut antea dictum est, maritum habuit Alexandrum Archelai fratrem, eo mortuo Iubae Libyae regi, et post huius mortem Archelao, qui uxorem Mariammen repudiarat, nupsit, idque cum liberos ex Alexandro suscepisset. visus igitur est Alexander adstare mulieri et cum ea expostulare his verbis "utique verum illud verbum esse demonstrasti Glaphyra, uxores infidas esse maritis. nam tu cum mihi virgo nupta fueris et liberos pepereris, mei amoris oblita secundas nuptias experta es; nec ea nostri contumelia contenta cum tertio sponso concubuisti, eoque fratre meo. sed ego te rursus mihi vindicatam isto dede-

P I 265 διηγησαμένη πρὸς τὰς συνήθεις τῶν γυναικῶν μετὰ μικρὸν τελευτᾷ.

3. Ἡ δὲ Ἀρχελάῳ ὑπήκοος χώρα τῇ Συρίᾳ προσενεμήθη. ἐπέμφθη δὲ καὶ Κυρήνιος ἀπογραψόμενος τὴν Συρίαν καὶ αὐτὴν Ἰουδαίαν προσθήκην ἐκείνης γεγενημένην. Ἰουδαῖοι δέ, καίπερ πρότερον καὶ μέχρις ἀκοῆς τὴν ἀπογραφὴν δυσχεραίνοντες, τότε τοῦ ἀρχιερέως Ἰωαζάρου πείσαντος αὐτοὺς ἐνέδοσαν. Γαυλανίτης δέ τις ἀνήρ, Σαδὼκ Φαρισαῖον προσεταιρισάμενος, πολέμων καὶ ληστηρίων τὸ ἔθνος ἐνέπλησαν, λέγοντες οὐδὲν ἕτερον εἶναι τὴν τῶν οὐσιῶν ἀποτίμησιν ἢ δουλείαν ἄντικρυς· καὶ B ἐδόκουν μὲν ἐπὶ διορθώσει τῶν κοινῶν κεκινῆσθαι, τῇ δ' ἀληθείᾳ οἰκείων ἔσπευδον κερδῶν ἀφορμάς. ἐξ ὧν στάσεις ἐφύησάν καὶ φόνος πολλῶν καὶ αὐτῶν τῶν πρώτων ἀνδρῶν, ὁ μὲν ἐμφυλίοις σφαγαῖς, ὁ δὲ τῶν πολεμίων, λιμός τε καὶ πόλεων ἁλώσεις καὶ κατασκαφαὶ καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐμπρησμός.

Τριῶν γὰρ οὐσῶν ἐκ παλαιοῦ τοῖς Ἰουδαίοις φιλοσοφίας ὁδῶν, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, τῆς τῶν Ἐσσηνῶν, τῆς τῶν Φαρισαίων, καὶ τῆς τῶν Σαδδουκαίων, τετάρτη αὕτη ἐπείσακτος παρὰ Σαδὼκ καὶ Ἰούδα κεκαίνισται. οἱ μὲν γὰρ Φαρισαῖοι εὐτε-

4 ἀπογραφόμενος A, ἀπογραφόμενος PW. 7 Ἰωαζάρου] ἰωὰς A, ἰώας alter codex Wolfii (nisi forte uterque): "ita etiam cod. Reg. et Colbert." Ducangius. Iosephus Ἰωαζάρου. cf. p. 462 v. 22, 472 v. 11, 476 v. 19. 12 οἰκείων] δι' οἰκείων A. ἔσπευδε A. 17 πρόσθεν] p. 390 v. 15. 18 φαρισσαίων A, et sic passim. 19 κεκανόνισται A.

Fontes: Cap. 3. Iosephi Ant. 17 13 § 5 — 18 2 § 2.

core liberabo." haec ubi mulieribus familiaribus exposuit, paulo post decessit.

3. Regio vero quae Archelao paruerat Syriae est attributa, ac Cyrenius (Quirinius) missus qui Syriam ipsamque Iudaeam, Syriae additamentum, describeret. ac Iudaei, qui pridem ne nomen quidem descriptionis audire voluerant, suasu Ioazari pontificis refragari destiterunt. verum quidam Gaulanites, Sadoco Pharisaeo adscito, bellis et latrociniis Iudaeam implevit. dicebant enim facultatum aestimationem nihil esse aliud nisi manifestam servitutem: ac praetendebant illi quidem rei publicae curam, sed re vera privatorum emolumentorum occasiones captabant. unde seditiones et multorum caedes, principum etiam virorum, exstiterunt, partim ex intestinis bellis, partim ab hostibus. accesserunt fames, urbium expugnationes, excidia et templi conflagratio.

Nam cum antiquitus tria essent apud Iudaeos philosophiae genera, Essenorum Pharisaeorum et Sadducaeorum, quartum hoc et novum a Iuda et Sadoco introductum est. nam Pharisaei vili victu utentes ad

λῶς διαιτῶνται, οὐδ' ἐπικλίνονται πρὸς τὸ μαλακώτερον, περί τε τῶν νομίμων φυλακὴν εἰσιν ἀκριβεῖς, καὶ τοῖς ἐν γήρᾳ παραχω- C ροῦσι τιμῆς, οὐδ' ἀντιλέγουσι θρασέως τοῖς παρ' ἐκείνων εἰσηγουμένοις. εἱμαρμένην τε δογματίζοντες, καὶ τοῖς ἀνθρώποις διδόασι μὴ εἴκειν ταῖς ταύτης ὁρμαῖς μετὰ σπουδῆς ἀντιπράττουσιν. ἀθανασίαν τε ταῖς ψυχαῖς ἀπονέμουσι, καὶ δικαιώσεις ὑποχθονίους τῶν βεβιωμένων δοξάζουσι. δι' ἃ τοῖς τε δήμοις εἰσὶ πιθανώτατοι, καὶ ἐν εὐχαῖς καὶ ποιήσεσιν ἱερῶν ἐκείνοις χρῶνται ἐξηγηταῖς.

Σαδδουκαῖοι δὲ θνητὰς δοξάζουσι τὰς ψυχάς, καὶ ταύτας τοῖς σώμασι συνδιαφθείρεσθαι λέγουσι. καὶ ἡ τῶν νόμων αὐτοῖς οὐ παρατηρεῖται παράβασις, καὶ τὸ πρὸς τοὺς γεραιτέρους καὶ D τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς ἀντιλέγειν ἀρετὴν οἴονται. εἰ δέ τινες αὐτῶν εἰς ἀρχὰς ἔλθοιεν, προσχωροῦσι τοῖς τῶν Φαρισαίων λόγοις καὶ ἄκοντες· οὐ γὰρ ἄλλως ἀνεκτοὶ δοκοῦσι τοῖς πλήθεσιν.

Ἐσσηνοὶ δὲ ἐπὶ θεῷ τὰ πάντα πεποίηνται· ἀθανάτους ἥγηνται τὰς ψυχάς· τοῦ δικαίου ἀντέχονται. ἀναθήματα μὲν εἰς τὸ ἱερὸν στέλλουσιν, οὐ μήν γε καὶ θύουσι, διαφερόμενοι τοῖς ἄλλοις περὶ ἁγνισμῶν· διὸ καὶ εἰργόμενοι τοῦ κοινοῦ τεμενίσματος, ἐφ' ἑαυτῶν θύουσι. καὶ ἐπὶ πόνους γεωργικοὺς τρέπονται.

2 τῶν] τὴν τῶν A. 8 πιθανώτατοι A codex Colberteus et Iosephus, πιθανώτεροι PW. 11 καὶ ἡ τῶν νόμων] legebat Zonaras apud Iosephum, quod nescio an illi ex libris mss restituendum sit, φυλακῇ δὲ οὐδαμῶς μεταποίησις αὐτοῖς ἡ τῶν νόμων, nequaquam curant ne quid in legibus mutetur, reficiatur. 12 γεραιτέρους] πρεσβυτέρους codex Colberteus. 14 ἔλθοιεν] περιπέσοιεν codex Colberteus.

mollitiem se non deflectunt, observatores legum et rituum accurati; senibus honorem praebent, neque confidenter illorum auctoritati adversantur: fatum esse docent, hoc tamen hominibus tribuentes ut illius impulsus vincere possint si serio renitantur: animos immortales, et sub terra vitae actae rationes reddendas esse censent. qua de causa et apud populum plus auctoritate valent, et ad vota, ad sacra peragenda tanquam interpretes adhibentur.

Sadducaei mortales esse animos arbitrantur atque una cum corporibus interire. leges ut conserventur non anxie curant: senioribus ac magistris refragari in parte virtutis ponunt. si qui vero illorum ad magistratus adhibentur, vel inviti assentiuntur Pharisaeis: alioqui enim a populo non tolerarentur.

Esseni deo adscribunt omnia: animorum immortalitatem credunt: iustitiam colunt. donaria in templum mittunt, sed in eo non immolant, de expiationibus a caeteris dissentientes: unde cum a communi sacrario arceantur, privatim sacrificant. labores agriculturae capessunt. res

P I 266 κοινὰ τὰ χρήματα ἔχουσιν· ὅθεν οὐδέν τι πλέον ὁ πλούσιος τῶν οἰκείων ἀπολαύει παρὰ τὸν πάνυ πενέστατον. καὶ οὔτε γαμετὰς εἰσάγονται οὔτε δούλους κτῶνται, τὸ μὲν ἀδικίαν οἰόμενοι, τὴν δὲ τῶν γυναικῶν ἐπεισαγωγὴν στάσεως ἀφορμήν· καθ' ἑαυτοὺς δὲ βιοῦντες ἀλλήλοις ὑπηρετοῦσι. καὶ ἀποδέκτας τῶν τῆς γῆς καρπῶν καὶ τῶν ἄλλοθεν κομιζομένων αὐτοῖς προχειρίζονται.

Ἡ δὲ τετάρτη, ἧς ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας γέγονεν ἡγεμών, τὰ
W I 190 μὲν ἄλλα τοῖς Φαρισαίοις ὁμογνώμων ἐστί, τῆς δ' ἐλευθερίας αὐτῇ δριμὺς ἔρως ἐντέτηκεν, ἧς οἱ τρόφιμοι μόνον ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν θεὸν ὀνομάζουσιν, ἀνθρώπῳ τῶν ὀνομάτων τούτων
B μεταδιδόναι μὴ ἀνεχόμενοι, ἀλλὰ καὶ θανάτους καὶ τιμωρίας ποικίλας τε καὶ δεινὰς ὑφίστασθαι μὴ ἀπαναινόμενοι ἵνα μὴ τῆς σφετέρας ἐκσταῖεν ἐνστάσεως.

Ἐντεῦθεν οὖν ἤρξατο τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος νοσεῖν ἐξ ἀνοίας ἀπόνοιαν, Γεσίου Φλώρου τοῦ ἡγεμόνος εἰς ταύτην αὐτοὺς ἐρεθίσαντος ὕβρεσιν. ὁ μέντοι Κυρήνιος, τῆς ἀπογραφῆς καὶ τῶν ἀποτιμήσεων περαιωθεισῶν, αἳ ἐγένοντο ἐν ἔτει τριακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ἧτταν τοῦ Ἀντωνίου ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, Ἰωάζαρον τὸν ἀρχιερέα καταστασιασθέντα ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀφελόμενος τὴν τιμήν, Ἄνναν τὸν Σεθὶ ἀρχιερέα καθίστησι. Κυρηνίου δὲ εἰς Ῥώμην ἀπάραντος Κοπώνιος τὴν Ἰουδαίαν διεῖπε. τούτῳ δὲ διάδοχος γίνεται Μάρκος Ἀμβιβοῦχος.

14 οὖν add A. 15 Γεσσίου Iosephus. 19 Ἰωάζαρον] ἰωὰν A, ut supra. 20 Ἄνναν secundum Evangelia, quem Iosephus Ἄνανον. σεθὶ A cum codicibus Regiis et Colberteo, Σεθεὶ PW. 21 Κωπώνιος Iosephus. 22 post Μάρκος A add ὁ. Ἀμβιούιος Iosephus.

communes habent: quare dives omnium pauperrimo nihilo vivit lautius. neque uxores ducunt neque servos emunt, hoc iniquum esse rati, illud discordiae incitamentum. vitam agentes solitariam alii aliis ministrant: quaestores et terrae frugum et eorum quae aliunde afferuntur designant.

Quarta secta, cuius princeps fuit Iudas Galilaeus, cum Pharisaeis caetera consentit, sed libertatis alte infixum amorem gerit. cuius alumni solum principem et dominum deum appellant, ea nomina tribuere homini dedignantes, immo nec mortes nec supplicia varia et atrocia recusantes ne ab instituto suo recedant.

Hinc populus Iudaicus ex amentiae morbo in desperationem est delapsus, Gessii Flori contumeliis irritatus. nam Cyrenius descriptione ac censu peracto trigesimo septimo anno post Caesaris Actiacam victoriam ab Antonio relatam, Ioazaro pontifici factione populi oppresso ademptam dignitatem in Annam Sethi filium contulit. Cyrenio Romam reverso Coponius Iudaeam administravit. ei successit Marcus Ambibu-

καὶ τὸν Μάρκον Ῥοῦφος διαδέχεται Ἄννιος. ἐφ' οὗ δὴ τελευτᾷ C *Καῖσαρ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἄρξας ἔτη ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα μῆνάς τε ἓξ ἐφ' ἡμέραιν δυοῖν, ἀφ' ὧν τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη αὐτῷ συνῆρξεν Ἀντώνιος, ὡς εἶναι τὸν τῆς μοναρχίας αὐτοῦ χρόνον ἐνιαυτοὺς τεσσαράκοντα πρὸς τρισί, κατὰ δέ τινας τέσσαρσιν. ἐβίω δὲ ἔτη ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτά.*

Ἡ δὲ μοναρχία μετήνεκτο εἰς Τιβέριον τῆς τοῦ Καίσαρος γυναικὸς Ἰουλίας υἱόν. ὑφ' οὗ Γράτος Οὐαλλέριος εἰς Ἰουδαίαν ἔσταλτο ἡγεμών. ὃς παύσας τὸν Ἄνναν τῆς ἀρχιερωσύνης Ἰσμαὴλ ἀποδείκνυσι τὸν τοῦ Φαβί, καὶ τοῦτον δὲ μεταστήσας μετ' οὐ πολὺ Ἐλεάζαρ τῷ τοῦ Ἄννα υἱῷ ἀπονέμει τὴν τοῦ ἱερᾶσθαι τιμήν, καὶ μετ' ἐνιαυτὸν ἀντεισάγει Σίμωνα τὸν Καμίθου. καὶ D *τούτῳ τὸν ἴσον χρόνον ἱερασαμένῳ Ἰωσὴφ ὁ Καϊάφας διάδοχος ἦν.*

4. *Καὶ Γράτος ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη τῆς Ἰουδαίας ἄρξας, καὶ ταῦτα πράξας, εἰς Ῥώμην ὑπανεχώρησε· Πόντιος δ' ἧκε Πιλάτος τὴν ἡγεμονίαν ἀναδεξάμενος. ὁ δὲ τετράρχης Ἡρώδης φίλος τῷ Τιβερίῳ χρηματίζων πρὸ τῆς ἀρχῆς, οἰκοδομεῖ μετὰ τὴν μοναρχίαν πόλιν αὐτῷ ἐπώνυμον ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἐπὶ τῇ λίμνῃ Γενησαρέτ, Τιβεριάδα καλέσας αὐτήν. Πιλάτος δὲ στρατιὰν ἐκ*

1 *Ἄννιος* Iosephus. 5 *κατὰ δέ τινας τέσσαρσιν* om codex Colberteus. addita videntur ex Dione 56 30. 8 *Ἰουλίας* libri mss omnes cum Iosepho, *Λιβίας* PW ex coniectura Wolfii, ut p. 461 v. 3, 465 v. 2.

Fontes. *Cap.* 4. *Iosephi Ant.* 18 2 § 2—3 § 3. *liber de universitate rerum, cuius fragmentum edidit David Hoeschelius in notis ad Photii Bibliothecam* 1601 *p.* 923 (*Iosephi Op. ed. Haverc. II* 2 *p.* 146).

chus (Ambivius); Marco Annius Rufus. sub quo Romanorum imperator Caesar obiit, cum annos 57, menses 6, dies 2 regnasset. collegam Antonium habuit annis 14: solus imperavit annos 43 aut, ut quidam tradunt, 44: vixit annos 77.

Monarchia vero translata est in Tiberium, Caesaris ex Iulia privignum. a quo Valerius Gratus dux in Iudaeam missus est. qui pontificatu Annae abrogato Ismaelem Phabi filium summum sacerdotem designavit: et hoc etiam non multo post in ordinem coacto, Eleazaro Annae filio sacerdotii honorem largitus est: annoque elapso Simonem Camithi filium illi substituit. huic pari tempore sacris operato Iosephus Caiaphas successor fuit.

4. Grato, cum Iudaeae per annos undecim praefuisset, his actis Romam reverso Pontius Pilatus successit. Herodes tetrarcha Tiberii privati adhuc usus amicitia, eo rerum potito urbem de illius nomine Tiberiadem ad Genesaretae lacum condidit. Pilatus exercitum Caesarea,

Καισαρείας μεθιδρύσας χειμαδιοῦσαν ἐν Ἱεροσολύμοις, σημαίας εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ νύκτα εἰσήγαγεν εἰκόνας ἐχούσας Καίσαρος, P I 267 ἀπαγορεύοντος Ἰουδαίοις τοῦ νόμου εἰκόνας ἔχειν. ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη τὸ πεπραγμένον, πλῆθος ὥρμησεν εἰς Καισάρειαν αἰτούμενον τὴν τῶν εἰκόνων μετάθεσιν, καὶ πενθημέρους ἱκετείας διὰ τοῦτο πεποίηντο. μὴ συγχωροῦντος δὲ Πιλάτου ὡς ἐντεῦθεν δῆθεν ὑβριζομένου τοῦ Καίσαρος, ἐπεὶ τὸ πλῆθος οὐκ ἀνίει δεόμενον, κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν περιστήσας στρατιώτας ἐνόπλους σφίσιν ἠπείλει θάνατον εἰ μὴ παύσοιντο θορυβεῖν. οἱ δὲ πρηνεῖς καταβαλόντες ἑαυτοὺς σὺν ἡδονῇ δέξασθαι τὸν θάνατον ἔλεγον. καὶ θαυμάσας Πιλάτος τὸ γενναῖον αὐτῶν καὶ πρόθυμον ἐπὶ τηρήσει τῶν νόμων, παραχρῆμα τὰς εἰκόνας ἐπανεκόμισεν εἰς Καισάρειαν.

B Ὑδάτων δ' εἰσαγωγὴν ποιούμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, τὰ ἱερὰ πρὸς ταύτην ἀνήλισκε χρήματα. συνελθόντες οὖν πολλοὶ κατεβόων Πιλάτου, παύσασθαι ἀξιοῦντες, τινὲς δὲ καὶ λοιδορίαις ἐκέχρηντο κατ' αὐτοῦ. ὁ δὲ στολαῖς Ἰουδαϊκαῖς πλῆθος στρατιωτῶν κεχρημένον σκυτάλας τε ὑπὸ ταῖς στολαῖς ἔχον περιελθεῖν κύκλῳ τῶν θορυβούντων ἐκέλευσε, καὶ οὕτως ἀναχωρεῖν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπέταττεν. ὡς δ' ἤρξαντο λοιδορεῖν, τοῖς στρατιώταις δίδωσι σύνθημα· οἱ δὲ πληγαῖς τοὺς θορυβοῦντας ἐκόλαζον. ἐκεῖνοι δὲ ἄοπλοι ὄντες καὶ πληττόμενοι οὐδὲν ἐνδόσιμον ἐφρόνουν, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν ἔπιπτον, οἱ δ' ἄλλοι τραυματίαι ἀπήεσαν.

3 δ' A, γ' PW. 6 δῆθεν om A. 8 ἐπιστήσας A.

ut Hierosolymis hibernaret, traduxit, ac noctu vexilla cum Caesaris imaginibus in urbem intulit, quibus lege Iudaeis interdictum est. quo cognito multitudo propere Caesaream accurrit, petentes ut illa transferrentur, supplicatione per dies quinque continuata. cui cum Pilatus refragaretur, ea enim re laedi maiestatem Caesaris, nec populus orare desisteret, die sexto militibus armatis circumpositis mortem eis comminatus est nisi tumultuandi finem facerent. at illi proni prostrati se mortem cum voluptate oppetituros dixerunt. Pilatus igitur fortitudinem eorum et alacritatem observandae legis admiratus, e vestigio Caesaream imagines rettulit.

Ad aquae ductum vero Hierosolymis struendum sacram pecuniam Pilatus insumpsit. ob eam rem multi convenere cum clamoribus atque etiam per convicia postulantes ut desineret. at ille cohortes militum sub stolis Iudaicis flagella gerentes circumire tumultuantes, atque ita Iudaeos abire iussit. ut vero maledicere coeperunt, signo militibus dato verberibus eos castigare instituit. illi vero quamvis inermes caederentur, de pertinacia nihil remittebant, sed multi cadebant, multi vulneribus affecti recedebant.

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς W I 191 Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν Ἰουδαίᾳ ἐφάνη, περὶ οὗ ταῦτα κατὰ λέξιν C φησὶν ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας. "γίνεται δὴ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνήρ (εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή· ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής), διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν σὺν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων· καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων. εἰσέτι τε νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον." D

Καὶ ταῦτα μὲν ἀρχαιολογῶν ὁ Ἰώσηπος ἔγραψε περὶ τοῦ Χριστοῦ· ἐν δὲ τῷ πρὸς Ἕλληνας αὐτοῦ λόγῳ ὃς κατὰ Πλάτωνος ἐπιγέγραπται περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας, οὗ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς μνείαν πεποίηται ἐν τῇ πονηθείσῃ αὐτῷ βίβλῳ τῇ καλουμένῃ Παράλληλα, ταῦτα φησί. "πάντες γὰρ δίκαιοί τε καὶ ἄδικοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ λόγου ἀχθήσονται. τούτῳ γὰρ ὁ πατὴρ τὴν κρίσιν δέδωκε, καὶ αὐτὸς βουλὴν πα-

5 αὐτὸν] τοῦτον A. 6 τῶν om A. 12 τε om A. 15 κατὰ *Πλάτωνα* apud Hoeschelium (H) et in Ioannis Damasceni (I) codicibus, ed. Lequien t. II p. 789. 17 ὁ add A. 18 *Παράλληλα*] loco indicato. at fragmentum quod sequitur non Iosepho sed Meletio Antiochiae episcopo tributum legitur p. 755, nonnullis mutatis. γὰρ PH, δὲ I, om AW. 20 κρίσιν] κρίσιν πᾶσαν H, πᾶσαν κρίσιν I.

Hoc tempore dominus quoque noster et deus Iesus Christus in Iudaea visus est, de quo haec Iosephi verba in 18 libro Antiquitatum exstant. "nascitur hoc tempore Iesus, vir sapiens (si modo vir dicendus est: fuit enim mirabilium operum effector), et magister hominum qui veritatem amplectebantur; ac multos Iudaeos, multos ex gentibus sibi conciliavit. Christus ille fuit. quem cum a principibus apud nos viris delatum cruci Pilatus affixisset, eum ii, qui principio adamarant, colere non destiterunt. nam triduo post eis vivens iterum apparuit: id quod, aliaque infinita et admiranda, vates divini de eo praedixerunt. ac natio Christianorum, nomine ex illo accepto, vel hodie non defecit."

Haec in Antiquitatibus Iosephus de Christo scripsit: in oratione vero sua ad Graecos, quae et contra Platonem inscribitur, de causa universitatis, cuius etiam S. Ioannes Damascenus in Parallelis suis meminit, haec dicit. "omnes enim iusti et iniusti ad dei verbum adducentur. huic enim pater iudicium dedit, atque ipse patris voluntatem

τρὸς ἐπιτελῶν κριτὴς παραγίνεται, ὃν Χριστὸν προσαγορεύομεν. P I 268 οὐδὲ γὰρ Μίνως καὶ Ῥαδάμανθυς κριταί, καθ' ὑμᾶς, Ἕλληνες, ἀλλ' ὃν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἐδόξασε· περὶ οὗ ἐν ἑτέροις λεπτομερέστερον διεληλύθαμεν πρὸς τοὺς ζητοῦντας τὴν ἀλήθειαν. οὗτος τὴν πατρὸς ἑκάστῳ δικαιοκρισίαν ποιούμενος, πᾶσι κατὰ τὰ ἔργα παρασκευάσει τὸ δίκαιον. οὗ κρίσει παραστάντες πάντες ἄνθρωποί τε καὶ ἄγγελοι καὶ δαίμονες μίαν ἀποφθέγξονται φωνὴν οὕτω λέγοντες, δικαία σου ἡ κρίσις. ἧς φωνῆς τὸ ἀνταπόδομα ἐπ' ἀμφοτέροις ἐπάγει τὸ δίκαιον, τοῖς μὲν εὖ πράξασι δικαίως τὴν ἀΐδιον ἀπόλαυσιν παρασχόντος, τοῖς δὲ τῶν φαύλων B ἐρασταῖς τὴν αἰώνιον κόλασιν ἀπονείμαντος. καὶ τούτοις μὲν τὸ πῦρ ἄσβεστον διαμένει καὶ ἀτελεύτητον, σκώληξ δέ τις ἔμπυρος μὴ τελευτῶν μηδὲ σῶμα διαφθείρων, ἀπαύστῳ δ' ὀδύνῃ ἐκ σώματος ἐκβράσσων παραμένει." καὶ ἄλλα δ' ἐπὶ τούτοις φησίν.

Οὕτω μὲν οὖν περὶ Χριστοῦ γέγραφεν ὁ Ἰώσηπος. (5) ἐν δὲ Ῥώμῃ τότε Παυλῖνα τις ἦν καὶ γένους περιφανείᾳ καὶ τρόπων χρηστότητι διαφέρουσα καὶ πλούτου περιττῶς ἔχουσα· οὖσα δὲ καὶ τὴν ὄψιν χαρίεσσα καὶ τῆς ἡλικίας ἐν ᾗ γυναῖκες ἀγάλλονται, σωφροσύνῃ κεκόσμητο. συνῴκει δὲ Σατορνίνῳ, ἀνδρὶ μηδὲν αὐτῆς εἰς ἕκαστον τῶν καλῶν ἀποδέοντι. ταύτης ἑάλω τῷ ἔρωτι

1 κριτὴρ H. 2 Ῥαδάμανθος HI. post κριταὶ HI add οἱ vel οἵ. 4 ἐπιζητοῦντας HI. 5 ἑκάστῳ] εἰς πάντας HI. πᾶσι] ἑκάστῳ HI. 6 παρεσκεύασε HI. 8 οὕτως AH, om I. 10 παρασχόντος] παρέχον et mox ἀπονέμον I. 13 ἐκ στόματος I. 17 χρηστότητι διαφέρουσα] σεμνυνομένη χρηστότητι A. 18 τὴν ἡλικίαν A: Iosephus τῆς ὥρας.

Fontes. *Cap.* 5. *Iosephi Ant.* 18 3 § 4—4 § 5.

exsequens iudex adventat, quem Christum appellamus. neque enim Minos aut Rhadamanthys, o Graeci, quemadmodum vestra fert opinio, sententiam ferent, sed is quem deus et pater gloria ornavit. de quo alibi subtilius disseruimus ad eos qui veritatem inquirunt. is de patris sententia iustum de unoquoque iudicium faciens, ius unicuique pro factis suis reddet. cuius iudicio omnes homines angeli et daemones adstantes una voce clamabunt, iustum tuum est iudicium. post quam vocem ita ut aequum est remunerabitur utrosque, eos qui virtutem rite coluerunt aeterna beatitate, improbitatis amatores aeterno supplicio. et hos ignis aeternus atque infinitus manet, et vermis quidam ignitus immortalis et corpus non perimens cum perpetuo cruciatu e corpore erumpens infestabit." his alia quoque subiungit.

Ac de Christo ad hunc modum Iosephus scripsit. (5) Romae autem Paulina quaedam, et generis splendore et morum integritate praestans et opibus abundans et vultu venusto et aetate integra et modestia ornata, nupta erat Saturnino, viro nullo bonorum genere ipsa in-

Δέκιος Μοῦνδος, ἐν ἀξιώματι ὢν μεγάλῳ τῶν τότε ἱππέων, καὶ C ἐπείρα δώροις· εἴκοσι γὰρ μυριάδας δραχμῶν Ἀττικῶν εὐνῆς ἐδίδου μιᾶς. ἡ δὲ οὐκ ἠνείχετο. κἀκεῖνος ἐξῆπτο πλέον εἰς ἔρωτα, ὥστε βρώσεως ἀποχῇ ἑαυτῷ μνηστεύεσθαι θάνατον. ἦν δὲ τούτῳ ἀπελευθέρα πατρῴα Ἴδη καλουμένη, παντοίων ἴδρις κακῶν. αὕτη οὕτως ἔχοντα τὸν νεανίαν ὁρῶσα ἀναθαρσύνει λόγοις καὶ ἀναζωπυροῖ ὑποσχέσεσι, πέντε μυριάδων αὐτῇ δεήσειν λέγουσα μόνων ὥστε τὴν πρᾶξιν αὐτῷ κατεργάσασθαι. καὶ λαβοῦσα τὸ αἰτηθὲν ἀργύριον, ἐπεὶ οὐχ ἁλωτὴν ἑώρα τὴν Παυλίναν τοῖς χρήμασι, τῇ δὲ θεραπείᾳ τῆς Ἴσιδος (θεὸς δ' αὕτη D τοῖς Ῥωμαίοις τότε νενόμιστο) ᾔδει ταύτην προσκειμένην θερμότατα, πρόσεισι τῶν τῆς ψευδοῦς ἐκείνης θεοῦ ἱερέων τισί, καὶ χρήμασιν ἀναπείθει τὴν Παυλίναν ἐξαπατῆσαι αἷς δύναιντο μηχαναῖς, καὶ τῷ Μούνδῳ συγκατακλῖναι. οἱ δὲ θελχθέντες τοῖς χρήμασι τῇ πράξει ἐπέβαλον. καὶ αὐτῶν ὁ γεραίτατος πρὸς τὴν Παυλίναν ἐλθών, καὶ ἰδίᾳ αὐτῇ ἐντυχών, ἔλεγεν ἥκειν πεμπτὸς W I 192 ὑπὸ τοῦ Ἀννούβιδος, κελεύοντος τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὸν ἥκειν αὐτῆς ἐρῶντα. τῇ δὲ ὁ λόγος ἔδοξεν εὐκταιότατος, εἰ ἐρῷτο ὑπὸ θεοῦ· καὶ τῷ ἀνδρὶ κοινοῦται τὸ ἀγγελθέν, κἀκεῖνος συνεχώρει, P I 269 τὴν σωφροσύνην γινώσκων τῆς γυναικός. ἀπῆλθεν οὖν εἰς τὸ τέμενος· καὶ ὡς ὕπνου καιρὸς ἦν, ἔνδον ἐν τῷ ναῷ τῇ γυναικὶ καθευδῆσαι ἡτοίμαστο, καὶ τὰ λύχνα κατέσβεστο. ὁ γοῦν Μοῦνδος (προεκέκρυπτο γὰρ ἐκεῖ) παννύχιον ἐνεφορήθη αὐτῆς,

13 αἷς] ὡς A. 18 εὐκλαιότατος A, εὐκτὸς Iosephus. 23 ἐκέκρυπτο A.

feriori. huius amore captus Decius Mundus, inter equites dignitate praestans, mulieris pudicitiam muneribus sollicitabat, 200 milia drachmarum Atticarum pro uno concubitu pollicens; eaque recusante amore magis inflammabatur, adeo ut abstinentia ciborum necem sibi consciscere institueret. habebat autem paternam libertam nomine Iden, omnis generis malorum peritam. ea adolescentem sic affectum verbis confirmat et pollicitationibus refocillat, ac sibi duntaxat quinquagies mile drachmis opus esse dicit ad rem conficiendam. quibus acceptis, cum illam pecunia expugnari non posse cerneret, sed cultui Isidis (ea tum a Romanis pro diva colebatur) esse deditissimam, quosdam falsae illius deae sacerdotes convenit, pecuniam offert, ut Paulinam quibus possint dolis circumventam Mundo sui copiam facere cogant. illi pecunia deliniti facinus aggrediuntur: eorum natu maximus Paulinam seorsim convenit, se ab Anubide ipsius amore capto missum esse profitetur ut eam arcesseret. mulieri ea verba optatissima acciderunt, si a deo amaretur: et nuntium illum cum marito communicat. qui gnarus modestiae coniugis eam abire sinit. cum in templum venisset, sub somni tempus mulieri in ipsa aede lectus paratur, lucernae exstinguuntur. Mundus, iam antea ibi abditus,

ὡς Ἄννουβις αὐτῇ προσφερόμενος. εἶτα ὁ μὲν ἀπῆλθεν, ἡ δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα φοιτήσασα διηγεῖτο τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀννούβιδος, καὶ πρὸς τὰς συνήθεις ἐνελαμπρύνετο ὡς ὁμιλίας ἀξιωθεῖσα θεοῦ. τρίτῃ δὲ μετὰ τὴν πρᾶξιν ἡμέρᾳ συναντήσας ὁ Μοῦνδος αὐτῇ "Παυλῖνα" φησί, "καὶ τὰς εἴκοσι μυριάδας ἔχω, καὶ σύ μοι τούτων διηκονήσω χωρίς. ἃ δὲ πρὸς Μοῦνδον ἐξύ-
B βριζες, τούτων οὐδέν μοι προσήπτετο, Ἄννουβιν ὄνομα θεμένῳ αὐτῷ." ἐκ τούτων εἰς ἔννοιαν ἐλθοῦσα τοῦ τολμήματος ἡ γυνὴ περιρρήγνυται τὴν στολήν, καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐδήλου τὸ ἐπιβούλευμα· ὁ δὲ τῷ Τιβερίῳ προσῆλθε. καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐξετάσας τὸ γεγονός, τοὺς μὲν ἱερεῖς ἀνεσταύρωσε καὶ τὴν Ἴδην, τόν τε ναὸν καθεῖλε, καὶ τὸ τῆς Ἴσιδος ἄγαλμα εἰς τὸν Θύβριν ποταμὸν κατεπόντισε, τὸν δὲ Μοῦνδον φυγῇ ἐδικαίωσε, συγγνώμην νείμας αὐτῷ ὥστε μὴ μεῖζον κολασθῆναι διὰ τὴν βίαν τοῦ ἔρωτος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπέπρακτο, ἐν δὲ Σαμαρείᾳ συμβέβηκε θόρυβος. ἀνὴρ γάρ τις ἐκέλευε τοὺς Σαμαρεῖς ἐπὶ τὸ Γαριζὶν ὄρος αὐτῷ συνελθεῖν (ἁγνότατον δὲ τοῦτο αὐτοῖς
C ὑπείληπται τῶν ὀρῶν), καὶ ἀφικομένοις ἐπηγγέλλετο ἱερὰ σκεύη ἐμφανίσαι κατορωρυγμένα ἐκεῖ ὑπὸ Μωυσέως· οἱ δὲ ἠθροίζοντο καὶ ἐν ὅπλοις ἦσαν. Πιλᾶτος δὲ στρατιώτας πέμψας τοὺς μὲν ἔκτεινε, τοὺς δὲ ἐτρέψατο εἰς φυγήν, καὶ τῶν ζωγρηθέντων τοὺς

1 ἀννούβιος A. 2 post διηγεῖτο PW add αὐτῷ, om A Iosephus. 7 ἀννούβιον A, Ἀνούβιον Iosephus. 8 αὐτῷ PW, ἐμαυτῷ Iosephus. 9 περιρήγνυται PW. 12 θύβριν libri mss et W, Τύβριν P. 16 ἐκέλευσε A. 19 μωυσέος A.

per totam noctem sub Anubidis nomine libidine sua expleta discedit. illa reversa Anubidis apparitionem marito narrat, apud familiares de congressu dei gloriatur. sed tertio post id facinus die Mundus ei obviam factus "Paulina" inquit, "et ducenta milia habeo, et tu mihi gratis gessisti morem. tua vero erga Mundum iniuria me non attigit, qui Anubidis nomen ipse mihi fecerim." e quibus verbis mulier intellecto facinore, vestibus laceratis marito insidias indicat: is apud Tiberium conqueritur. imperator facinore comperto sacerdotes et Iden in cruces tollit, aedem diruit, Isidis simulacrum in Tiberim demergit, Mundum in exsilium agit, poenam graviorem ob amoris vim clementia moderatus.

Haec Romae acta sunt: Samariae vero tumultus hac de causa exstitit. quidam Samaritanos Garizinium montem sanctitatis opinione celeberrimum secum conscendere iussit: nam ibi se eis sacra vasa a Mose defossa ostensurum esse. qui cum armati convenissent, Pilatus exercitu misso alios occidit alios in fugam vertit, et captivorum prae-

κορυφαίους διέφθειρεν. οἱ δὲ Σαμαρεῖς πρὸς Οὐιτέλλιον ἦλθον Συρίας ἡγεμονεύοντα, Πιλάτου κατηγοροῦντες ἐπὶ τῇ τῶν ὁμοφύλων σφαγῇ. καὶ Οὐιτέλλιος Μάρκελλον πέμψας τῶν Ἰουδαίων προνοησόμενον, ἐπὶ Ῥώμην ἀπιέναι τὸν Πιλάτον ἐκέλευεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπολογησόμενον ἐφ' οἷς ἐγκαλεῖται. καὶ ὁ μὲν ἀπῄει ἐπὶ δέκα ἔτεσιν ἡγεμονεύσας τῆς Ἰουδαίας, πρὶν δὲ τῇ Ῥώμῃ ἐγγίσαι αὐτόν, ἔφθη Τιβέριος μεταστάς.

Οὐιτέλλιος δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐλθὼν τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς D
τελουμένης ὑπεδέχθη μεγαλοπρεπῶς, καὶ τὰ τέλη τῶν γεωργουμένων καρπῶν τοῖς Ἱεροσολυμίταις ἀνίησι, καὶ τὴν στολὴν τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὸ ἱερὸν συνεχώρησε κεῖσθαι καὶ παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν εἶναι καθάπερ καὶ πρότερον· τότε δὲ ἐν τῇ Ἀντωνίᾳ ἀπέκειτο. τῶν γὰρ ἀρχιερέων τις, ὁ πρῶτος δηλαδὴ Ὑρκανός, ἔγγιστα τοῦ ἱεροῦ βᾶριν ἐγείρας, καὶ ἐν αὐτῇ διαιτώμενος, ἐκεῖ καὶ τὴν στολὴν τὴν ἀρχιερατικὴν εἶχεν, αὐτῷ ἀνήκουσαν ὡς ἀρχιερεῖ. τὰ αὐτὰ δὲ ἐκείνῳ καὶ τοῖς μετ' ἐκεῖνον ἐπράσσετο. Ἡρώδης δὲ τὴν βᾶριν ἐκείνην ἐπικατασκευάσας ἐπὶ τὸ πολυτελέστερον, φίλος ὢν Ἀντωνίου, ἐπὶ τῷ ἐκείνου ταύτην ὀνόματι μετωνόμασε· καὶ P I 270
τὴν στολὴν ἐν αὐτῇ εὑρηκὼς κατεῖχεν ἐκεῖ. τοῦτο δὲ ἐποίει καὶ ὁ Ἀρχέλαος, καὶ μετ' ἐκεῖνον οἱ Ῥωμαῖοι τὰ αὐτὰ ἐπὶ τῇ στολῇ ἔπραττον, ἀποκειμένῃ ἐκεῖ ὑπὸ σφραγῖσι τῶν ἱερέων καὶ τῶν γαζοφυλάκων. ἑορτῆς δ' ἐφεστώσης ἀπεδίδοτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ὑπὸ τοῦ φρουράρχου, καὶ μετὰ μίαν τῆς ἑορτῆς ἡμέραν αὖθις

1 οὐιτέλιον A, et sic ubique. PW v. 1 3 8 λ, in sequentibus λλ. 14 καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν αὐτῷ ἀνήκουσαν εἶχεν ὡς ἀρχιερεῖ A. 22 ἀπεδίδοτο A Iosephus, ἐπεδίδοτο PW.

cipuos interfecit. Samaritani vero Vitellium Syriae praetorem conveniunt, Pilatum ob popularium suorum caedem accusantes. is Marcello Iudaeis praeposito, Romam ire Pilatum iubet ad causam apud Caesarem dicendam. abit ille cum decennium Iudaeis praefuisset: sed antequam Romae appropinquaret, Tiberius iam obierat.

Vitellius vero in festo paschatis Hierosolymis magnifice exceptus, vectigalia frugum Hierosolymitanis remisit, et stolam pontificis in templo reponi ac penes sacerdotes esse, ut olim, passus est, cum ea tempestate in Antonia servaretur. nam primus Hyrcanus pontifex proxime templum aedificavit turrim, in qua vitam egit, stolamque pontificiam, ut quae ad se ex officio pertineret, asservavit. idem etiam eius successores imitati sunt. Herodes turrim illam magnificentius adornatam de Antonii amici nomine appellavit, et stolam ibi repertam in ea detinuit. idem Archelaus fecit: idem Romani illum secuti de stola statuerunt, quae illic sub sigillis sacerdotum et gazae custodum reponebatur. eam igitur, cum in festivitatibus pontifici restitueretur, et post unum

ἐκεῖ ἀπετίθετο. Οὐιτέλλιος δὲ παραχωρεῖ τῆς στολῆς τῷ ἔθνει. τὸν δὲ ἀρχιερέα Ἰωσὴφ τὸν καὶ Καϊάφαν ἀφῃρηκὼς τὴν ἱερωσύνην, Ἰωνάθῃ δίδωσι ταύτην τῷ Ἄννα τοῦ ἀρχιερέως υἱῷ.

W I 193 *Κατ' ἐντολὰς δὲ Τιβερίου σπένδεται Οὐιτέλλιος Ἀρταβάνῳ* B *τῷ Πάρθων βασιλεῖ, πέμψαντι τὸν υἱὸν Δαρεῖον μετὰ δώρων πολλῶν ὁμηρεύσοντα. παρὼν δ' ἐν ταῖς σπονδαῖς καὶ ὁ τετράρχης Ἡρώδης ἐκπέμπει πρὸς Καίσαρα παραχρῆμα γράψας τὰ γεγονότα. εἶτα τοῦ Οὐιτελλίου περὶ τούτων ἐπιστείλαντος Τιβερίῳ, ἐκεῖνος ἀντέγραψε μαθεῖν πάντα παρὰ Ἡρώδου. τοῦτο εἰς ὀργὴν τὸν Οὐιτέλλιον κατὰ τοῦ Ἡρώδου κεκίνηκεν· ἐβυσσοδόμευε δὲ τὸν θυμόν, καὶ μετῆλθεν αὐτὸν Γαΐου κρατήσαντος.*

6. *Τότε καὶ Φίλιππος Ἡρώδου τούτου ὢν ἀδελφὸς τετελεύτηκεν, εἰκοστῷ ἐνιαυτῷ τῆς Τιβερίου ἀρχῆς, ἄρξας ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη. ἦν δὲ τὸν τρόπον ἀπράγμων καὶ μέτριος τοῖς* C *ἀρχομένοις, προόδους σὺν ὀλίγοις τῶν ἐπιλέκτων ποιούμενος· καὶ εἴ τις προϊόντι προσῄει δεόμενος βοηθείας, εὐθὺς αὐτῷ κατὰ τὸν τόπον τοῦ θρόνου τιθεμένου (εἵποντο γὰρ οἱ τοῦτον φέροντες) καθήμενος ἠκροᾶτο καὶ ἐποινηλάτει τοὺς ἀδικοῦντας καὶ τοὺς ἀδίκως αἰτιωμένους ἀπέλυε. τὴν δὲ ἀρχὴν ὁ Τιβέριος (παῖδες γὰρ Φιλίππῳ οὐκ ἦσαν) τῇ τῶν Σύρων ἐπαρχίᾳ προσέθετο.*

6 ὁμηρεύσαντα A. 14 τοῖς ἀρχομένοις καὶ μέτριος A. 16 προϊόντι εἴ τις προσῄει A.

Fontes. *Cap.* 6. *Iosephi Ant.* 18 4 § 6—5 § 3.

festi diem ibidem reponeretur, Vitellius populo concessit. Iosepho vero, qui et Caiaphas, pontificatum ademptum Ionathae dedit, pontificis Annae filio.

Iussu Tiberii Vitellius cum Artabano Parthorum rege pacem fecit, qui Darium filium cum multis muneribus obsidem miserat. ei pacificationi Herodes quoque tetrarcha interfuit, et ad Caesarem quae acta essent continuo scripsit. quae cum post Vitellius quoque per litteras exposuisset, Caesar ei rescripsit se ex Herode cognovisse omnia. ea re Vitellius contra Herodem irritatus clam iram aluit, eumque Gaio demum imperante ultus est.

6. Tunc Philippus quoque huius Herodis frater diem suum obiit vigesimo imperii Tiberii anno, cum annis 37 rerum potitus esset, vir quieti ingenii, moderatus erga subditos, cum paucis delectis in publicam prodire solitus: quod si quis inter eundum opem eius implorasset, statim eo ipso in loco sella posita (nam qui eam ferrent sequebantur) audiebat, iniurios poenis afficiebat, iniquis criminibus circumventos absolvebat. dicionem eius, quia liberis orbus decesserat, Tiberius provinciae Syriae adiecit.

Ἡρώδης δὲ ὁ τετράρχης ἐπὶ Ῥώμην στελλόμενος κατέλυσεν
ἐν Ἡρώδου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὃν ἡ τοῦ Σίμωνος τοῦ ἀρχιε-
ρέως θυγάτηρ τῷ βασιλεῖ Ἡρώδῃ ἐγείνατο. ἐρασθεὶς δὲ Ἡρω-
διάδος τῆς τοῦ ἀδελφοῦ γυναικός, θυγατρὸς Ἀριστοβούλου τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτῶν, ἀδελφῆς δὲ τοῦ μεγάλου Ἀγρίππα, λόγους περὶ D
γάμων πρὸς αὐτὴν ἐποιήσατο. καὶ δεξαμένη συνέθετο μετοικί-
σασθαι πρὸς αὐτόν, εἰ τὴν Ἀρέτα θυγατέρα ἐκβάλοι. καὶ ὁ
μὲν ἐπὶ Ῥώμην ἔπλει ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις· ὡς δ' ἐπανῆλθε,
γνοῦσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ, τοῦ δὲ Ἀρέτα θυγάτηρ, τὰς πρὸς Ἡρω-
διάδα συνθήκας, ᾔτει πρὸς Μαχαιροῦντα πεμφθῆναι τὸ φρού-
ριον· μεθόριον δὲ τοῦτο ἦν τῆς Ἀρέτα καὶ τῆς Ἡρώδου ἀρχῆς.
καὶ ὁ Ἡρώδης ἐξέπεμψε, μὴ γινώσκων ὅ τι ἐστὶν αὐτῇ τὸ βου-
λευόμενον· ἡ δὲ ἐκεῖθεν πρὸς Ἀραβίαν πρὸς τὸν πατέρα ἐξώρ-
μησε, καὶ τὴν Ἡρώδου διηγεῖτο γνώμην περὶ αὐτήν. κἀκεῖνος P I 271
ἔσχε τοῦτο ἔχθρας ὑπόθεσιν· καὶ μάχη μέσον ἀμφοῖν συγκεκρό-
τητο διὰ στρατηγῶν, καὶ οἱ Ἡρώδου ἡττήθησαν καὶ ἅπαν τὸ
ἐκείνου στράτευμα πέπτωκε. ταῦτα διὰ γραφῆς Ἡρώδης μηνύει
τῷ Τιβερίῳ· ὁ δὲ γράφει πρὸς Οὐιτέλλιον, πόλεμον πρὸς Ἀρέταν
ποιήσασθαι καὶ ἢ ζωγρηθέντα δέσμιον ἀναπέμψαι εἰς Ῥώμην ἢ
ἀνῃρημένου στεῖλαι τὴν κεφαλήν.

Τισὶ δὲ ὑπὸ θεοῦ τὴν Ἡρώδου στρατιὰν ὀλέσθαι ἐδόκει, δίκας τιννύντος διὰ τὸν φόνον τοῦ προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. ταῦτα γὰρ καὶ περὶ τούτου κατὰ λέξιν ὁ Ἰώσηπος

1 ὁ add A Iosephus. 6 μετοικίσασθαι Iosephus, μετοικήσασθαι PW. 23 Ἰώσηπος] Ant. 18 5 § 2. pauca differunt.

Herodes vero tetrarcha Romam proficiscens apud Herodem fratrem ex Simonis pontificis filia Herodi regi natum divertit; atque amore captus Herodiadis quam frater in matrimonio habebat, Aristobulo fratre ipsorum natam et magni Agrippae sororem, de coniugio mulierem appellavit. illa vero se ad illum transituram pollicita est, si Aretae filiam repudiasset. ea pactione inita Romam ille proficiscitur: unde cum rediisset, uxor eius Aretae filia, re illa comperta, se Machaeruntem (id castellum fuit in confinio dicionis Herodis et Aretae) mitti petiit. annuit Herodes, ignarus quid consilii mulier cepisset. illa vero inde in Arabiam ad patrem properavit, eique quid Herodes de se animo agitaret exposuit. unde Aretas inimicitiarum occasionem arripuit. pugna per utriusque duces commissa Herodiani victi sunt et omnis eius exercitus caesus. quae cum Herodes Tiberio per litteras significasset, ille Vitellio scribit ut Aretae bellum inferat, et aut viventem in vinculis aut interfecti caput Romam mittat.

Quidam credidere Herodis exercitum ira numinis interiisse ob caedem prophetae et baptistae Ioannis. de quo Iosephus his verbis

B ἔγραψε. "κτείνει γὰρ τοῦτον Ἡρώδης ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ τοὺς Ἰουδαίους κελεύοντα ἀρετὴν ἐπασκοῦντας καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνῃ καὶ τὰ πρὸς θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένους βαπτισμῷ συνιέναι· οὕτω γὰρ καὶ τὴν βάπτισιν αὐτῷ φανεῖσθαι ἀποδεκτήν. δείσας δὲ Ἡρώδης τὸ ἐπὶ τοσοῦτον πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις μὴ ἐπὶ στάσει φέροι τινί (πάντα γὰρ ἐῴκασι συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες) πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, προλαβὼν ἀνελεῖν, τοῦ μεταβολῆς γενομένης μὴ εἰς πράγματα ἐμπεσὼν μετανοεῖν. καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τοῦ Ἡρώδου δέσμιος εἰς Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς ταύτῃ κτίννυται, τοῖς δὲ
C Ἰουδαίοις δόξαν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ ἐκείνου τὸν ὄλεθρον τοῦ στρατοῦ γενέσθαι, τοῦ θεοῦ κακῶσαι Ἡρώδην θέλοντος."

Οὐιτέλλιος δὲ πρὸς Ἀρέταν πολεμήσων ἠπείγετο. ὡρμημένῳ δὲ διὰ τῆς Ἰουδαίων διέρχεσθαι παρῃτοῦντο οἱ πρῶτοι αὐτῶν τὴν διὰ τῆς χώρας ὁδόν· οὐ γὰρ πάτριον εἶναι αὐτοῖς εἰκόνας φέρεσθαι διὰ τῆς χώρας αὐτῶν, πολλὰς δ' ἐπικεῖσθαι ταῖς σημαίαις εἰκόνας. πεισθεὶς οὖν διὰ τοῦ μεγάλου πεδίου διεβίβαζε τὸ στρατόπεδον, αὐτὸς δὲ μετὰ Ἡρώδου εἰς Ἱεροσόλυμα
W I 194 ἀνῄει θύσων τῷ θεῷ. καὶ τρεῖς ἐπιμείνας ἡμέρας ἐκεῖ, Ἰωνάθην μὲν τῆς ἀρχιερωσύνης μεθίστησι, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Θεόφιλον ἐγκαθίστησιν εἰς αὐτήν. τῇ τετάρτῃ δὲ γραμμάτων

2 τὰ] τῇ, omisso sequenti τὰ, Iosephus. 4 φανεῖσθαι] γενέσθαι A. 6 φέρον A. ἐῴκασι] sic PW pro ἐῴκεσαν: ἐοίκασι A et aliquot Iosephi codices. 7 πράξαντες A. 10 δέσμιος A Iosephus, δέσμοις PW. 11 δόξα A Iosephi codex Busbequianus. 18 εἰς τὰ ἱερ. A.

scribit. "hunc Herodes interfecit, virum bonum, qui Iudaeos virtutem colere atque inter sese iustitiae et religioni erga deum dare operam iussit, ac sic ad baptismum accedere: tum demum futurum acceptum. Herodes autem veritus ne tanta eius in vulgus auctoritas ad seditionem spectaret, quod nihil non eo mandante facturum videretur, consultius esse duxit eum antequam res novas moliretur e medio tollere, ne sese mutatione facta negotiis et molestiis conflictantem tarditatis suae paeniteret. sic ex Herodis suspicione Machaeruntem missus Ioannes occiditur: Iudaei vero credidere in ultionem necis eius exercitum periisse, deo in Herodem animadvertente."

Caeterum Vitellius bellum Aretae illaturus cum Iudaeam pertransire vellet, a Iudaeorum proceribus, ne per eam iret, quod in vexillis multas haberet imagines, quas per suam regionem ferri patria lege nefas esset, exoratus, copias per magnam planitiem traduxit: ipse cum Herode Hierosolyma adscendit ut sacrificaret deo. ibi triduo exacto Ionatham pontificatu movet et fratrem eius Theophilum in eo collocat:

αὐτῷ κομισθέντων περὶ τῆς Τιβερίου τελευτῆς, ὥρκισε τὸ πλῆθος εὐνοεῖν τῷ Γαΐῳ, ἀνεκάλει δὲ καὶ τὸ στράτευμα. D λέγεται δὲ καὶ τὸν Ἀρέταν οἰωνοσκοπησάμενον φάναι ἀμήχανον εἶναι τῷ στρατῷ πολεμῆσαι· τεθνήξεσθαι γὰρ τῶν ἡγεμόνων ἢ τὸν κελεύσαντα πολεμεῖν ἢ τὸν κελευσθέντα ἢ καθ' οὗ τὸ κέλευσμα γέγονε.

7. Καὶ Οὐιτέλλιος μὲν εἰς Ἀντιόχειαν ἀνεχώρησεν, Ἀγρίππας δὲ ὁ Ἀριστοβούλου υἱὸς ἐπὶ Ῥώμης ἔτυχεν ὢν τοῦ Τιβερίου θνήσκοντος. οὗτος γὰρ πρὸ μικροῦ τῆς Ἡρώδου τοῦ μεγάλου τοῦ πάππου αὐτοῦ τελευτῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ τρεφόμενος, συνήθης ἐγένετο Δρούσῳ τῷ Τιβερίου υἱῷ, καὶ Ἀντωνίᾳ τῇ P I 272 Δρούσου τοῦ μεγάλου γυναικὶ γνωστὸς γέγονε, Βερνίκης τῆς αὐτοῦ μητρὸς τιμωμένης παρ' αὐτῆς. μεγαλοπρεπὴς δὲ ὢν Ἀγρίππας καὶ δωρεῖσθαι πολυτελής, τῆς μητρὸς αὐτοῦ θανούσης τὰ μὲν τῶν χρημάτων εἰς ἑαυτὸν ἀνάλωσε πολυτελῶς διαιτώμενος, τὰ δὲ εἰς δωρεάς, τὰ πλείω δ' εἰς τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ Καίσαρος. καὶ ταχὺ ἐν ἐνδείᾳ ἐγένετο. θανόντος δὲ τοῦ υἱοῦ Τιβερίου, ἀπείρηκεν εἰς ὄψιν αὐτοῦ φοιτᾶν τοὺς συνήθεις τοὺς τοῦ παιδός, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν εἰς ἀνάμνησιν ἐκείνου ἰὼν εἰς λύπην ἀνερεθίζηται. διά τε γοῦν τοῦτο καὶ ὅτι χρημάτων ἠπόρησεν εἰς Ἰουδαίαν κακοπραγῶν ἐπανῆλθεν. ἀποτῖσαι δὲ καὶ τοῖς δανεισταῖς τὰς ὀφειλὰς βιαζόμενος πολλοῖς οὖσι, καὶ μὴ B

8 ῥώμην A. 11 ἀντωνίνα A. 18 post εἰς P add ἐκεῖνος, om AW. 21 ἐπανῆλθε κακοπραγῶν A.

Fontes. *Cap.* 7. *Iosephi Ant.* 18 5 § 3—6 § 5.

quarto vero die litteris de obitu Tiberii acceptis, populo iureiurando adacto ut Gaio faveret, exercitum revocavit. ferunt Aretam quoque consultis auguriis dixisse non posse exercitum illum bellum gerere: brevi enim moriturum esse ducem vel qui iussisset vel qui iussus esset vel eum contra quem iussa esset expeditio.

7. Ac Vitellius Antiochiam recessit: Agrippa vero Aristobuli filius moriente Tiberio Romae vivebat. ubi cum paulo ante obitum magni Herodis avi sui educaretur, in familiaritatem Drusi, Tiberii filii, atque Antoniae Drusi maioris uxoris notitiam pervenerat, ob honorem matris suae Berenices. et quia magnificus atque munificentissimus erat, defuncta matre, pecunia partim in semetipsum (nam sumptuose vivebat) partim in donationes, maiori tamen ex parte in Caesaris libertos insumpta, celeriter ad egestatem est redactus. mortuo vero filio Tiberii, is edixit ne pueri familiares in conspectum suum venirent, ne per illos renovata defuncti memoria luctus suus redintegraretur. Agrippa igitur cum ea de causa tum ob pecuniae inopiam afflictus in Iudaeam rediit. et cum a multis creditoribus aes alienum repetentibus nummis omnino

B ἔγραψε. "κτείνει γὰρ τοῦτον Ἡρώδης ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ τοὺς Ἰουδαίους κελεύοντα ἀρετὴν ἐπασκοῦντας καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνῃ καὶ τὰ πρὸς θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένους βαπτισμῷ συνιέναι· οὕτω γὰρ καὶ τὴν βάπτισιν αὐτῷ φανεῖσθαι ἀποδεκτήν. δείσας δὲ Ἡρώδης τὸ ἐπὶ τοσοῦτον πιθανὸν αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις μὴ ἐπὶ στάσει φέροι τινί (πάντα γὰρ ἐῴκασι συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες) πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, προλαβὼν ἀνελεῖν, τοῦ μεταβολῆς γενομένης μὴ εἰς πράγματα ἐμπεσὼν μετανοεῖν. καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τοῦ Ἡρώδου δέσμιος εἰς Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς ταύτῃ κτίννυται, τοῖς δὲ C Ἰουδαίοις δόξαν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ ἐκείνου τὸν ὄλεθρον τοῦ στρατοῦ γενέσθαι, τοῦ θεοῦ κακῶσαι Ἡρώδην θέλοντος."

Οὐιτέλλιος δὲ πρὸς Ἀρέταν πολεμήσων ἠπείγετο. ὡρμημένῳ δὲ διὰ τῆς Ἰουδαίων διέρχεσθαι παρῃτοῦντο οἱ πρῶτοι αὐτῶν τὴν διὰ τῆς χώρας ὁδόν· οὐ γὰρ πάτριον εἶναι αὐτοῖς εἰκόνας φέρεσθαι διὰ τῆς χώρας αὐτῶν, πολλὰς δ' ἐπικεῖσθαι ταῖς σημαίαις εἰκόνας. πεισθεὶς οὖν διὰ τοῦ μεγάλου πεδίου διεβίβαζε τὸ στρατόπεδον, αὐτὸς δὲ μετὰ Ἡρώδου εἰς Ἱεροσόλυμα W I 194 ἀνῄει θύσων τῷ θεῷ. καὶ τρεῖς ἐπιμείνας ἡμέρας ἐκεῖ, Ἰωνάθην μὲν τῆς ἀρχιερωσύνης μεθίστησι, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Θεόφιλον ἐγκαθίστησιν εἰς αὐτήν. τῇ τετάρτῃ δὲ γραμμάτων

2 τὰ] τῇ, omisso sequenti τὰ, Iosephus. 4 φανεῖσθαι] γενέσθαι A. 6 φέρον A. ἐῴκασι] sic PW pro ἐῴκεσαν: ἐοίκασι A et aliquot Iosephi codices. 7 πράξαντες A. 10 δέσμιος A Iosephus, δέσμοις PW. 11 δόξα A Iosephi codex Busbequianus. 18 εἰς τὰ ἱερ. A.

scribit. "hunc Herodes interfecit, virum bonum, qui Iudaeos virtutem colere atque inter sese iustitiae et religioni erga deum dare operam iussit, ac sic ad baptismum accedere: tum demum futurum acceptum. Herodes autem veritus ne tanta eius in vulgus auctoritas ad seditionem spectaret, quod nihil non eo mandante facturum videretur, consultius esse duxit eum antequam res novas moliretur e medio tollere, ne sese mutatione facta negotiis et molestiis conflictantem tarditatis suae paeniteret. sic ex Herodis suspicione Machaeruntem missus Ioannes occiditur: Iudaei vero credidere in ultionem necis eius exercitum periisse, deo in Herodem animadvertente."

Caeterum Vitellius bellum Aretae illaturus cum Iudaeam pertransire vellet, a Iudaeorum proceribus, ne per eam iret, quod in vexillis multas haberet imagines, quas per suam regionem ferri patria lege nefas esset, exoratus, copias per magnam planitiem traduxit: ipse cum Herode Hierosolyma adscendit ut sacrificaret deo. ibi triduo exacto Ionatham pontificatu movet et fratrem eius Theophilum in eo collocat:

αὐτῷ κομισθέντων περὶ τῆς Τιβερίου τελευτῆς, ὥρκισε τὸ πλῆθος εὐνοεῖν τῷ Γαΐῳ, ἀνεκάλει δὲ καὶ τὸ στράτευμα. λέγεται δὲ καὶ τὸν Ἀρέταν οἰωνοσκοπησάμενον φάναι ἀμήχανον εἶναι τῷ στρατῷ πολεμῆσαι· τεθνήξεσθαι γὰρ τῶν ἡγεμόνων ἢ τὸν κελεύσαντα πολεμεῖν ἢ τὸν κελευσθέντα ἢ καθ' οὗ τὸ κέλευσμα γέγονε. D

7. *Καὶ Οὐιτέλλιος μὲν εἰς Ἀντιόχειαν ἀνεχώρησεν, Ἀγρίππας δὲ ὁ Ἀριστοβούλου υἱὸς ἐπὶ Ῥώμης ἔτυχεν ὢν τοῦ Τιβερίου θνήσκοντος. οὗτος γὰρ πρὸ μικροῦ τῆς Ἡρώδου τοῦ μεγάλου τοῦ πάππου αὐτοῦ τελευτῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ τρεφόμενος, συνήθης ἐγένετο Δρούσῳ τῷ Τιβερίου υἱῷ, καὶ Ἀντωνίᾳ τῇ* P I 272 *Δρούσου τοῦ μεγάλου γυναικὶ γνωστὸς γέγονε, Βερνίκης τῆς αὐτοῦ μητρὸς τιμωμένης παρ' αὐτῆς. μεγαλοπρεπὴς δὲ ὢν Ἀγρίππας καὶ δωρεῖσθαι πολυτελής, τῆς μητρὸς αὐτοῦ θανούσης τὰ μὲν τῶν χρημάτων εἰς ἑαυτὸν ἀνάλωσε πολυτελῶς διαιτώμενος, τὰ δὲ εἰς δωρεάς, τὰ πλείω δ' εἰς τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ Καίσαρος. καὶ ταχὺ ἐν ἐνδείᾳ ἐγένετο. θανόντος δὲ τοῦ υἱοῦ Τιβερίου, ἀπείρηκεν εἰς ὄψιν αὐτοῦ φοιτᾶν τοὺς συνήθεις τοὺς τοῦ παιδός, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν εἰς ἀνάμνησιν ἐκείνου ἰὼν εἰς λύπην ἀνερεθίζηται. διά τε γοῦν τοῦτο καὶ ὅτι χρημάτων ἠπόρησεν εἰς Ἰουδαίαν κακοπραγῶν ἐπανῆλθεν. ἀποτῖσαι δὲ καὶ τοῖς δανεισταῖς τὰς ὀφειλὰς βιαζόμενος πολλοῖς οὖσι, καὶ μὴ* B

8 ῥώμην A. 11 ἀντωνίνα A. 18 post εἰς P add ἐκεῖνος, om AW. 21 ἐπανῆλθε κακοπραγῶν A.

Fontes. *Cap.* 7. *Iosephi Ant.* 18 5 § 3—6 § 5.

quarto vero die litteris de obitu Tiberii acceptis, populo iureiurando adacto ut Gaio faveret, exercitum revocavit. ferunt Aretam quoque consultis auguriis dixisse non posse exercitum illum bellum gerere: brevi enim moriturum esse ducem vel qui iussisset vel qui iussus esset vel eum contra quem iussa esset expeditio.

7. Ac Vitellius Antiochiam recessit: Agrippa vero Aristobuli filius moriente Tiberio Romae vivebat. ubi cum paulo ante obitum magni Herodis avi sui educaretur, in familiaritatem Drusi, Tiberii filii, atque Antoniae Drusi maioris uxoris notitiam pervenerat, ob honorem matris suae Berenices. et quia magnificus atque munificentissimus erat, defuncta matre, pecunia partim in semetipsum (nam sumptuose vivebat) partim in donationes, maiori tamen ex parte in Caesaris libertos insumpta, celeriter ad egestatem est redactus. mortuo vero filio Tiberii, is edixit ne pueri familiares in conspectum suum venirent, ne per illos renovata defuncti memoria luctus suus redintegraretur. Agrippa igitur cum ea de causa tum ob pecuniae inopiam afflictus in Iudaeam rediit. et cum a multis creditoribus aes alienum repetentibus nummis omnino

ἔχων, εἰς ἔννοιαν ἦλθεν αὐτοχειρίας. συνῆκε δὲ τὸ ἐννόημα ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κύπρος, ἡ θυγάτηρ ἦν Φασαήλου τοῦ ἀδελφόπαιδος τοῦ βασιλέως Ἡρώδου, ἐκ Σαλαμψιοῦς αὐτῷ γεννηθεῖσα τῆς Ἡρώδου θυγατρός, ἣν ἔσχεν ἐκ Μαριὰμ τῆς ὑπ' ἐκείνου ἀνῃρημένης, ὡς δεδιήγηται. αὕτη γοῦν ἡ Κύπρος συνοικοῦσα τῷ Ἀγρίππᾳ, καὶ αἰσθομένη τὸ βούλευμα, ἀπεῖργε τοῦτον αὐτοῦ, διαπέμπεται δὲ πρὸς Ἡρωδιάδα τὴν τῷ τετράρχῃ συνοικοῦσαν Ἡρώδῃ, Ἀγρίππα τυγχάνουσαν ἀδελφήν, δηλοῦσα τὴν ἔννοιαν τοῦ συγγόνου, καὶ βοηθεῖν ἀξιοῦσα καὶ τὸν οἰκεῖον ἄνδρα πρὸς ἐπικουρίαν παρακαλεῖν. οἱ δὲ μετεπέμψαντό τε αὐτὸν καὶ οἰκητήριον τὴν Τιβεριάδα δεδώκασι, καί τι καὶ ἀργύριον ἀπέταξαν
C αὐτῷ εἰς τὴν δίαιταν. μετὰ καιρὸν δὲ διαφορᾶς γενομένης Ἡρώδῃ τε καὶ Ἀγρίππᾳ, πρὸς Φλάκκον Συρίας ἡγούμενον ὁ Ἀγρίππας μεθίσταται, φιλίως ἐκ Ῥώμης πρὸς αὐτὸν διακείμενον, κἀκεῖ διέτριβε δεξαμένου τοῦ Φλάκκου. ὢν δὲ ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀγρίππου ἀδελφὸς Ἀριστόβουλος, διαφερόμενός τε τῷ ἀδελφῷ, διαβολαῖς αὐτὸν πρὸς τὸν Φλάκκον ἐξεπολέμωσε· καὶ ἐξωθεῖται ἐκεῖθεν Ἀγρίππας. ὁ δὲ εἰς ἐσχάτην περιστὰς ἀπορίαν εἰς Ἰταλίαν ἐκπλεῖν ἐβούλετο, καὶ ἠξίου Μαρσύαν αὐτοῦ ἀπελεύθερον χρήματά οἱ πορίσαι ποθὲν δανεισάμενον. ἐκεῖνος δὲ Πέτρῳ πρόσεισιν ἀπελευθέρῳ Βερνίκης τῆς Ἀγρίππου μητρός, καὶ ὁ
D Πέτρος συμβόλαιον ἔλεγε ποιησάμενον δύο μυριάδων Ἀτθίδων λαβεῖν τὰς μυριάδας πεντακοσίαις καὶ δισχιλίαις ἐλασσουμένας. καὶ ὁ Ἀγρίππας συνέθετο, καὶ λαβὼν τὸ δάνεισμα ἀποπλεῖν

2 Φασαήλου om A. 8 Ἀγρίππᾳ PW. 16 ἀγρίππα A ut supra. 17 τὸν add A. 21 ἀγρίππα A. 22 δύω PW. 23 χιλίαις A et codex Iosephi Busbequianus.

destitutus urgeretur, de manibus sibi afferendis cogitavit. id eius consilium uxor Cyprus animadvertit, Phasaeli filia, Herodis regis ex fratre nepotis, nata ex Salampsione Herodis filia, quam ex Mariamme ab ipso, ut expositum est, occisa susceperat. haec igitur Cyprus mariti conatu inhibito Herodiadi Herodi tetrarchae nuptae, Agrippae sorori, fratris institutum nuntiat, petens ut adiuvet maritumque ad opem ferendam exhortetur. illi vero ei Tiberiadem habitandam tradiderunt, assignata etiam pecunia unde viveret. aliquanto post Agrippa controversia inter ipsum et Herodem orta ad Flaccum Syriae praetorem migrat, a quo ob familiaritatem Romae contractam amice est susceptus. sed per fratris Aristobuli, a quo dissidebat, calumnias Flacci inimicitiis susceptis, inde eiectus et ad extremam inopiam redactus in Italiam navigare statuit, ac Marsyam libertum alicunde mutuam sumere pecuniam iussit. is Petrum Berenices Agrippae matris libertum adit, a quo Agrippa syngrapha data de 20 milibus Atticarum drachmarum, bis mile et 500 mi-

ἔμελλεν. Ἑρρένιος δὲ Καπίτων Ἰαμνείας ἐπίτροπος τριάκοντα μυριάδας ἀργυρίου ὀφειλομένας τῷ Καίσαρι ἔπραττεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο μένειν ἐκέλευεν. Ἀγρίππας δὲ προσποιησάμενος πείθεσθαι, νυκτὸς ᾤχετο. καὶ καταπλεύσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, Ἀλεξάνδρου δεῖται τοῦ ἀλαβάρχου μυριάδας εἴκοσι δάνειον αὐτῷ παρασχεῖν. ὁ δ᾽ ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἂν ἔφη παρασχεῖν, Κύπρῳ δὲ τῇ αὐτοῦ γυναικὶ παρεῖχε διά τε τὴν φιλανδρίαν αὐτῆς καὶ τὴν λοιπὴν ἀρετήν. δεξαμένης δὲ τὸ δάνειον ἐκείνης ὁ μὲν Ἀγρίππας P I 273
εἰς Ἰταλίαν ἀπέπλευσε, Κύπρος δὲ μετὰ τῶν τέκνων εἰς Ἰου- W I 195
δαίαν ἀνέζευξε. καὶ Καίσαρι Τιβερίῳ προσελθὼν φιλανθρώπως ἐδέχθη. γραφῆς δὲ τοῦ Καπίτωνος Ἑρρενίου κομισθείσης τῷ Καίσαρι ὡς ἀπέδρα Ἀγρίππας τριάκοντα μυριάδας πραττόμενος δάνειον, ὠργίσθη, καὶ μὴ συγχωρεῖσθαι αὐτῷ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσεν εἴσοδον ἄχρι δὴ τὸ χρέος καταβαλεῖ. ὁ δὲ δανεισάμενος ἀπέδοτο τὸ ὀφείλημα, καὶ αὖθις εἰσῄει πρὸς τὸν Τιβέριον. καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκέλευεν αὐτὸν τῷ υἱωνῷ αὐτοῦ παρατυγχάνειν καὶ θεραπεύειν αὐτόν. Ἀγρίππας δὲ πρὸς Γάϊον μᾶλλον ἀπένευεν, B
Ἀντωνίας τυγχάνοντα υἱωνὸν τῆς Γερμανικοῦ μητρὸς καὶ Κλαυδίου τοῦ μετὰ Γάϊον μοναρχήσαντος. τοῦτον θεραπεύων πεφίλητο ὑπ᾽ αὐτοῦ. καί ποτε συμπροϊοῦσιν ἀμφοῖν περὶ Τιβερίου λόγος ἐγένετο. καὶ ὁ Ἀγρίππας θεοκλυτῶν τάχος ὑπεκστῆναι Τιβέριον τῆς ἀρχῆς Γαΐῳ ἐπηύχετο. Εὔτυχος δὲ ἀπελεύθερος

2 ἀπ᾽ AW, ἐπ᾽ P. 5 μυριάδας A, μυριάδα PW. 8 δ᾽ ἐκείνης τὸ δάνειον A. 11 τοῦ om A. 15 ὄφλημα A. 16 ἐκέλευε, omisso αὐτόν, A. 18 ἀντωνίνας A. "τῆς Γερμανικοῦ μητρὸς] Coll. Γερμ. υἱοῦ" Dindorfius. 21 ὁ om A.

nus acceptis, navigaturus ab Herennio Capitone Iamneae procuratore manere iubetur, dum 300 milia argenti, quae Caesari deberet, solveret. ille se obtemperaturum simulans noctu solvit: et Alexandriam profectus ab Alexandro alabarcha 200 milia mutuo petit. qui illo repudiato eam pecuniam Cypro eius uxori cum propter coniugalem amorem tum ob caeteras eius virtutes dedit. qua accepta Agrippa in Italiam profectus, Cypro cum suis liberis in Iudaeam reversa, a Caesare humaniter excipitur. sed Capitonis Herennii litteris allatis ut fugam cepisset cum 300 milia aeris alieni ab eo poscerentur, Caesar iratus non prius ei aditum ad se permitti iussit quam eam pecuniam numerasset. qua mutuo sumpta et dissoluta, rursus Tiberii aulam frequentavit. sed a Caesare se ad suum nepotem conferre eumque colere iussus, magis erga Gaium propensus fuit Antoniae nepotem, Germanici et Claudii, qui post Gaium imperavit, matris: et observantia sua Gaii erga se amorem emeruit. cum autem aliquando inter prodeundum Tiberii mentio incidisset, atque Agrippa deo invocato optasset ut Tiberius Gaio quam primum

Ἀγρίππου τῶν λόγων ἀκροασάμενος Καίσαρι πρόσεισιν ὡς δή τι λέξων αὐτῷ σωτήριον. ὁ δὲ βραδὺς εἰς πάντα γενόμενος, καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ τι προσαγγελλόντων κατεφρόνει. οὔτε γὰρ πρέσβεσι τάχιστα ἐχρημάτιζε, λέγων, ἵνα μὴ ἐπανιόντων συν-
C τόμως προαίοιεν ἕτεροι, καὶ ὄχλος αὐτῷ γίνοιτο, οὔτε μὴν ἡγεμόσι καὶ ἐπιτρόποις παρ' αὐτοῦ σταλεῖσι διαδόχους ἀντικαθίστα, εἰ μὴ φθάσαιεν τελευτήσαντες. τοῦτο δὲ ποιεῖν ἔφασκε προμηθείᾳ τῶν ὑπηκόων, ἵνα αὐτάρκως τῷ χρόνῳ σχόντες κερδῶν ἀμβλύτεροι πρὸς ἀδικήματα εἶεν. παράδειγμά τε τραυματίαν πεποίητο ᾧ μυῖαι περιεκάθηντο τὰς πληγάς, καί τις οἰκτείρων αὐτὸν ἀποσοβεῖν αὐτὰς ἐπεχείρει, ἀποτρέψαντος δὲ ἐκείνου ἤρετο τὴν αἰτίαν ὁ διώκειν τὰς μυίας πειρώμενος, ὁ δέ γε τραυματίας "αὗται μὲν" ἀπεκρίνατο "τοῦ αἵματος ἐμπλησθεῖσαι οὐ πάνυ μοι δι' ὄχλου εἰσίν, εἰ δ' ἀποσοβηθεῖεν αὗται, ἥξουσι νεαλεῖς καὶ
D λιμώττουσαι μᾶλλόν με ὀδυνήσουσι." τῆς δὲ πρὸς ταῦτα βραδυτῆτος τοῦ Τιβερίου καὶ τόδε μαρτύριον, ὅτι δύο καὶ εἴκοσιν ἀνύσας ἐπὶ τῇ αὐταρχίᾳ ἐνιαυτούς, δύο τοῖς Ἰουδαίοις ἐξέπεμψεν ἄρξοντας τοῦ ἔθνους αὐτῶν, Γράτον τε καὶ Πιλάτον. τοιοῦτος οὖν τυγχάνων ἐν ἅπασιν, οὐδὲ τὸν Εὔτυχον ἠξίου ἀκροάσεως.

8. Ἀγρίππας δὲ τὴν Ἀντωνίαν ἱκέτευε παρασκευάσαι τὸν Καίσαρα ἀκροάσασθαι τοῦ Εὐτύχου. ἡ δ' Ἀντωνία διὰ τιμῆς ἦν Τιβερίῳ καὶ ὡς γαμετὴ γενομένη Δρούσου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ

1 τὸν λόγον A. 5 γίνοιτο A Iosephus, γένοιτο PW. 12 ἀποδιώκειν A. 17 ἐπὶ τῆς αὐταρχίας ἀνύσας A. δύο PW. 20 ἀντωνίαν A.

FONTES. *Cap.* 8. *Iosephi Ant.* 18 6 § 6 — § 10.

imperio cederet, Eutychus libertus iis Agrippae verbis auditis Caesarem adiit, ut nuntiaturus aliquid quod ad salutem eius pertineret. ille vero ut lentus erat in rebus omnibus, eos etiam despiciebat qui aliquid quod ipsius interesset nuntiabant. neque etiam legatis celeriter respondebat, ne eis cito digressis alii sibi negotium facesserent; neque ducibus et procuratoribus a se missis successores dabat, nisi illi decessissent. idque se propter subditorum commodum facere dicebat, ut diuturnitate temporis expleta avaritia ad iniurias tardiores essent. ac vulnerati exemplo utebatur, qui, cum quidam misericordia motus ei muscas ictus circumsidentes abigere vellet, id prohibuerit, causamque rogatus dixerit, eas sanguine plenas non adeo sibi molestas esse: quae si abigantur, venturas recentes et famelicas, gravius afflicturas. ac tarditatis eius in hoc genere illud argumentum est, quod annos 22 rerum potitus, in Iudaeam duos duntaxat praesides misit, Gratum et Pilatum. talem igitur in rebus omnibus se praebens nec Eutychum audire voluit.

8. Agrippa vero Antoniam oravit ut efficeret ut Eutychus a Caesare audiretur. Tiberius enim eam cum ut Drusi fratris coniugem

καὶ διὰ τὸ σῶφρον ὡς μάλιστα. νέα γὰρ χηρεύσασα τῇ χηρείᾳ παρέμεινε καὶ γάμον ἀπείπατο δεύτερον, καίπερ τοῦ αὐτοκράτορος P I 274 αὐτὸν ἐπιτρέποντος, καὶ οὕτω τὸν βίον διήνυσεν ὡς καὶ λοιδοριῶν ἀνωτέρα γενέσθαι. διὰ δὴ ταῦτα τῷ Τιβερίῳ τετίμητο καὶ ὅτι καὶ εὐεργέτις αὐτῷ γέγονεν, ἐπιβουλὴν παρὰ πολλῶν καὶ δυνατῶν συστᾶσαν μηνύσασα. ὑπὸ ταύτης οὖν ἀξιούμενος ἐξετάσαι τὸν Εὔτυχον, ἔφη "ἴστωσαν οἱ θεοί, Ἀντωνία, ὅτι οὐ κατὰ γνώμην ἐμὴν τὰ πραχθησόμενα ἔσονται, ἐκ δέ γε σῆς παρακλήσεως." καὶ τὸν Εὔτυχον ἀχθῆναι κελεύει. καὶ παραστὰς ἔλεγεν ὡς "Γάϊός τε καὶ Ἀγρίππας, ὦ δέσποτα, συνωμίλουν· καὶ Ἀγρίππας ἔφη, εἰ γὰρ ἀφίκοιτό ποτε ἡμέρα ᾗ μεταστὰς οὗτος ὁ γέρων χει- B ροτονοίη σε ἡγεμόνα τῆς οἰκουμένης· οὐδὲν γὰρ ἔσται ἡμῖν ἐμποδὼν Τιβέριος ὁ αὐτοῦ υἱωνός, ὑπὸ σοῦ τελευτῶν. καὶ ἥ τε οἰκουμένη γένοιτ' ἂν μακαρία, καὶ πρὸ ταύτης ἐγώ." Τιβερίῳ δὲ οἱ λόγοι ἤγηντο ἀληθεῖς· ἅμα δὲ καὶ μῆνιν Ἀγρίππᾳ τηρῶν ὅτι μὴ τὸν υἱωνὸν αὐτοῦ θεραπεύειν εἵλετο, ὅλος δὲ μετέπεσε πρὸς τὸν Γάϊον, ἑνὶ τῶν παρεστηκότων δῆσαι αὐτὸν ἐκέλευσε. καὶ ἤγετο δέσμιος ἐν πορφυρίσιν ὢν ἔτι, καὶ πρὸ τοῦ βασιλείου W I 196 εἱστήκει δένδρῳ ὑπ' ἀθυμίας ἐπικλιθείς. ἦσαν δ' ἐκεῖ καὶ ἕτεροι ἐν δεσμοῖς. καὶ ὀρνέου πρὸς τὸ δένδρον ἐκεῖνο καταπταμένου C (βουβῶνα τὸν ὄρνιν Ῥωμαῖοι καλοῦσι) τῶν δεσμωτῶν τις θεασάμενος ἤρετο τὸν αὐτὸν τηροῦντα στρατιώτην ὅστις εἴη ὁ ἐν τῇ

2 ἀπείπατο A, ἀπώσατο PW: Iosephus γάμῳ ἀπεῖπε. 3 αὐτὴν A. 4 ἀνωτέρω A. δὴ A, δὲ PW. 5 αὐτοῦ A. 7 ἀντωνίνα A. 11 εἰ A Iosephus, εἴθε W, εἴτε P. 21 Βούβονα PW, quae p. 504 v. 1 βουβῶνα cum Iosepho.

tum ob pudicitiam maxime honorabat. nam cum maritum adolescentula amisisset, vidua mansit, repudiatis secundis nuptiis, quanquam ad eas hortante Caesare; itaque vitam exegit ut omni probro superior esset. erat igitur in honore apud Tiberium tum ob haec, tum ob beneficium indicatae multorum potentum conspirationis. hac rogante ut Eutychum examinaret, "testor deos" inquit Tiberius, "Antonia, ea quae fient non ex animi mei sententia futura esse sed propter preces tuas." et Eutychum adduci iubet. is dixit "Agrippa, o domine, in colloquio cum Gaio dixit, utinam tandem veniat dies qua senex iste decedens te principem orbis terrarum designet. nam Tiberius eius nepos impedimento nobis haud fuerit, si a te tollatur. tum et orbis terrarum floreret, atque ego in primis." ea verba Tiberio vera esse visa; simul etiam Agrippae succensebat quod nepotem ipsius colere noluisset et totus se ad Gaium contulisset: eumque a quodam adstante vinciri iussit. sic ille purpuratus adhuc vinctus abducitur. et dum ante regiam adstat ad arborem, ubi etiam alii vincti erant, prae animi aegritudine inclinatus, bubo in eam devolat. quo captivorum quidam conspecto, militem Agrippae cu-

πορφυρίδι· καὶ μαθὼν ἠξίωσε τὸν συνδεδεμένον αὐτῷ στρατιώτην πλησίον ἐλθεῖν. καὶ τυχὼν "ὦ νεανία" φησίν, "ἀπαλλαγήν τέ σοι τῶν δεσμῶν ταχίστην εὐαγγελίζομαι καὶ προκοπὴν ἐπὶ μήκιστον ἀξιώματος καὶ δυνάμεως, καὶ ὡς ζηλωτὸς ἔσῃ τοῖς ἄρτι οἰκτιζομένοις σε, καὶ ἐν εὐδαιμονίᾳ τελευτήσεις, παισὶ τὸν ὄλβον λιπών. ὅτε δ' εἰσαῦθις τὸν ὄρνιν τοῦτον θεάσαιο, ἴσθι σου τηνικαῦτα μετὰ πέντε ἡμέρας ἐσομένην τὴν τελευτήν. εὐδαιμο- D νήσας μέντοι κατὰ τὴν ἡμετέραν πρόρρησιν, μνήμην ποιοῦ καὶ ἡμῶν, ὡς διαφευξώμεθα τὴν δυστυχίαν ᾗ τανῦν σύνεσμεν." καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν τότε μὲν γέλωτα ὦφλεν, ὕστερον δ' ἐφάνη θαύματος ἄξιος.

Ἦν οὖν ἐν τοῖς δεσμοῖς ὁ Ἀγρίππας ἐπὶ μῆνας ἕξ. Τιβέριος δὲ μαλακιζόμενος τῆς νόσου κραταιουμένης Εὔοδον κελεύει, ὃς τῶν ἀπελευθέρων ἦν αὐτῷ τιμιώτατος, τὰ τέκνα προσαγαγεῖν αὐτῷ διαλεξομένῳ σφίσι πρὶν τελευτᾶν. οὐκ ἦσαν δὲ παῖδες αὐτῷ· ὁ γὰρ υἱὸς αὐτοῦ Δροῦσος ἔτυχε τεθνεώς· υἱωνὸς δ' ἐξ ἐκείνου αὐτῷ ἦν Τιβέριος Γέμελλος, καὶ ἀδελφιδοῦς Γάϊος Γερ- P. I. 276 μανικοῦ παῖς συγγενὴς ὢν αὐτοῦ, νεανίας ἤδη καὶ παιδείᾳ ἐσχολακὼς καὶ παρὰ τοῦ δήμου φιλούμενος καὶ τιμώμενος διὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἀρετήν. κελεύσας οὖν ὁ Τιβέριος ἕωθεν τοὺς παῖδας εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν αὔριον (ἦν δ' αὐτῷ τὸ βουλόμενον τῷ υἱωνῷ μάλιστα καταλιπεῖν τὴν ἀρχήν, τέως δ' οὖν οἰώνισμα ἔθετο εἰς

8 καὶ om A. 15 τελευτῆς A. 16 ἐξ om A. 17 γέμελος A. 18 συγγενὴς ὢν] συγγόνου A et codex Colberteus.

stodem rogat quis ille purpuratus esset: eoque cognito, cum a concaptivo milite ut secum propius ad illum accederet impetrasset, "adolescens" inquit, "nuntio tibi celerem vinculorum liberationem et maximae dignitatis et potentiae adeptionem. felicem ii te praedicabunt qui nunc miserantur: in prosperitate obibis et opes tuis liberis relinques. sed cum istam volucrem denuo videris, te scito quinque diebus post esse moriturum. cum autem, ut nos tibi praedicimus, fortunatus fueris, nostri quoque rationem habeto, ut calamitatem cum qua nunc conflictamur effugiamus." haec ille locutus tum quidem deridebatur, post autem admiratione dignus est habitus.

Agrippa in vinculis fuit ad menses sex. Tiberius autem invalescente morbo debilitatus Evodum libertum, quem maximi faciebat, liberos ad se adducere iussit, ut eos ante obitum alloqueretur. neque vero habebat liberos: nam filius eius Drusus obierat: sed nepotem ex eo habebat Tiberium Gemellum, et nepotem ex fratre Gaium Germanici filium, illius patruelem, qui iam adolescens et disciplinis eruditus a populo et amabatur et colebatur ob patris virtutem. cum autem Tiberius pueros postridie mane ad se adduci iussisset, atque in animo ha-

ἐκεῖνον βούλεσθαι τὸ θεῖον περιελθεῖν τὴν ἀρχὴν ὃς ἂν πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο πρότερος) πέμπει κελεύων τῷ παιδαγωγῷ τοῦ υἱωνοῦ πρωϊαίτερον ἄγειν τὸν παῖδα. καὶ ἤδη γεγονυίας ἡμέρας πέμπει τὸν Εὔοδον εἰσκαλεῖν τὸν παρόντα τῶν παίδων· ἐκεῖνος δὲ τὸν Γάϊον πρὸ τοῦ δωματίου καταλαβὼν εἰσήγαγε πρὸς Τιβέριον. ὁ δὲ τῆς τοῦ θείου δυνάμεως εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν κατωλο- B φύρατο ὡς ἐπ' ἀπολωλότι τῷ υἱωνῷ. καίπερ δὲ διὰ τοῦτο τεταραγμένος, φησὶ πρὸς τὸν Γάϊον "ὦ παῖ, εἰ καὶ Τιβέριος συγγενέστερός μοί ἐστιν ἢ σύ, ἀλλ' αὐτὸς καὶ κατὰ γνώμην ἐμὴν καὶ κατὰ ψῆφον θεῶν σοὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐγχειρίζω ἀρχήν, καὶ ἀξιῶ μὴ ἀμνημονῆσαι τῆς συγγενείας τῆς πρὸς Τιβέριον, κήδεσθαι δὲ τούτου ὡς συγγενοῦς· οὐ γὰρ ἀτιμώρητα τῇ θείᾳ προνοίᾳ ὅσα παρὰ δίκην πράσσοιτο."

Τιβέριος μὲν οὖν τὸν Γάϊον ἀποδείξας τῆς ἡγεμονίας διάδοχον, ὀλίγας ἐπιβιοὺς ἡμέρας θνήσκει, ἄρξας ἐπὶ ἐνιαυτοῖς εἴκοσι καὶ δυοῖν μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας ἴσας, (9) Γάϊος δὲ C αὐτοκράτωρ περιελέλειπτο. ἠγγέλλετο δὲ Ῥωμαίοις τοῦ Τιβερίου ἡ ἀποβίωσις· οἱ δὲ ἠπίστουν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ πάνυ τὸ πρᾶγμα βούλεσθαι. πλεῖστα γὰρ ἐκεῖνος δεινὰ Ῥωμαίων τοὺς εὐπατρίδας εἰργάσατο, δύσοργος ὢν καὶ θανάτῳ καὶ τὰ κουφότατα τῶν πταισμάτων τιμώμενος.

2 πρότερος A: PW πρότερον. *Kal.* 16 δύο καὶ εἴκοσιν A. μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας ἴσας] haec ex Dione 58 28: Iosephus ἡμέρας τρεῖς καὶ πέντε μῆνας. 19 βουλεύεσθαι A.

FONTES. *Cap.* 9. *Iosephi Ant.* 18 6 § 10—8 § 1.

beret imperium nepoti relinquere, id augurium sibi finxit, deos imperium ei traditaros qui ad se prior accessisset. ac paedagogo nepotis mandavit ut puerum maturius ad se adduceret. cum autem iam diluxisset, Evodum mittit ut puerum qui adsit intro vocet. is Gaium ante conclave inventum ad Tiberium adducit. qui divina potentia considerata nepotem pro perdito deplorat; et quanquam ea re turbatus, tamen Gaio ait "fili, etsi mihi Tiberius genere propior est, ego tamen et meopte iudicio et deorum suffragio Romanum imperium tibi trado: petoque ne eius necessitudinis, qua Tiberio coniunctus es, obliviscaris, sed eius ut cognati rationem habeas. nam divina providentia non inulta ea esse patitur quae praeter ius et aequum fiunt."

Tiberius igitur Gaio principatus successore declarato paucis post diebus obiit, cum regnasset annos 22, menses 7 et dies totidem. (9) Romani prae cupiditate obitum Tiberii credere non potuerunt, qui patricios Romanos plurimis cladibus affecerat, homo iracundus et levissima quaeque delicta capitalibus suppliciis vendicare solitus.

Μαρσύας δὲ τοῦ Ἀγρίππου ἀπελεύθερος, πυθόμενος τοῦ Τιβερίου τὴν τελευτήν, ἔδραμε πρὸς αὐτὸν καὶ Ἑβραΐδι φωνῇ "τέθνηκεν ὁ λέων" φησίν. ὁ δὲ χάριτας ὡμολόγει αὐτῷ εἰ κατήγγειλεν ἀληθῆ. καὶ ὁ ἑκατόνταρχος ὁρῶν τὸν Ἀγρίππαν ἐν χάρματι, ὑπετόπησέ τι γεγονέναι καινόν, καὶ ἤρετο τί ἂν εἴη τὸ
D *ἀγγελθέν· καὶ ὁ Ἀγρίππας ἤδη συνήθης γενόμενος τῷ ἀνδρὶ τὸ ἀπόρρητον ἀνεκάλυψεν· ὁ δὲ ἐκοινοῦτο τὴν ἡδονήν, καὶ προὐτίθει δεῖπνον. εὐωχουμένων δὲ παρῆν τις περιεῖναι λέγων Τιβέ-*
W I 197 *ριον. καὶ ὁ ἑκατόνταρχος δείσας ὅτι συνδιῃτᾶτο δεσμώτῃ τοῦ αὐτοκράτορος, κελεύει δῆσαι αὐτόν, λελυκὼς ἤδη. τῇ δ' ὑστεραίᾳ λόγος τε ἦν πλατὺς περὶ τῆς τελευτῆς Τιβερίου, καὶ ἐπιστολαὶ παρὰ Γαΐου ἐπέμφθησαν, ἡ μὲν πρὸς τὴν σύγκλητον, τὸν Τιβερίου θάνατον καταγγέλλουσα καὶ τὴν αὐτοῦ τῆς ἡγεμονίας διαδοχήν, ἡ δὲ πρὸς Πείσωνα τὸν τῆς πόλεως φύλακα, ἐπιτρέπουσα τὸν Ἀγρίππαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου μεταγαγεῖν εἰς*
P I 276 *τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ πρὸ τοῦ δεθῆναι ἦν. Γάϊος δὲ εἰς Ῥώμην τὸν τοῦ Τιβερίου νεκρὸν ἀγαγὼν καὶ θάψας πολυτελῶς, αὐτίκα λῦσαι τὸν Ἀγρίππαν ἐβούλετο· ἡ δ' Ἀντωνία κεκώλυκεν, οὐ μίσει τοῦ λυθησομένου, φροντίδι δέ γε τοῦ λύσοντος, ἵνα μὴ δοκῇ τῇ μεταστάσει τοῦ αὐτοκράτορος ἐφηδόμενος ἐκ τοῦ λῦσαι τὸν ἐκείνου δέσμιον τάχιστα. ἡμερῶν δὲ μετρίων παρελθουσῶν μεταπέμπεται τὸν Ἀγρίππαν, κείρει τε τὸ περιττὸν τῆς τριχὸς καὶ*

5 ὑπετόπασέ A. 7 ἀπεκάλυψεν A. 16 εἰς] εἰς τὴν A. 17 τοῦ om. A. 18 ἠβούλετο A. 19 λύσοντος A, λύσαντος PW. 21 μετρίων A, τριῶν PW: Iosephus οὐ πολλῶν. Ducangius "Ἡμερῶν δὲ τριῶν] ms. μετρίων δὲ."

Marsyas vero Agrippae libertus audita Tiberii morte ad patronum accurrit et Hebraico sermone leonem esse mortuum dixit. ille vero cum gratiam ei se habere diceret si vera nuntiaret, centurio, qui Agrippam laetum videret, suspicatus aliquid accidisse novi, rogat quid nuntiatum sit. is iam viro familiaris factus arcanum detegit: ille vero voluptate cum eo communi fruens cenam ei apponit. dum convivantur, adest qui dicat Tiberium superstitem esse. itaque centurio territus quod captivi imperatorii consuetudine usus esset, hominem de integro vinciri iubet. postridie rumor de Tiberii obitu latius manavit, et epistolae a Gaio missae sunt, ad senatum una Tiberii mortem et suam imperii successionem nuntians, altera ad Pisonem urbis praefectum qua iubebat Agrippam e castris in eas aedes transferri in quibus fuisset antequam vinciretur. Gaius vero Tiberii cadavere Romam perducto et sumptuose sepulto Agrippam statim solvere voluit: sed Antonia prohibuit, non odio solvendi, sed cura soluturi, ne is imperatoris decessu laetari videretur, vincto illius celerrime soluto. sed paucis diebus elapsis Agrippam arcessit, promissiorem capillum tondet, alias vestes

μεταμφιέννυσιν, εἶτα καὶ τὸ διάδημα περιτίθησι καὶ βασιλέα τῆς Φιλίππου τετραρχίας καθίστησι, προσθέμενος καὶ τὴν Λυσανίου τετραρχίαν εἰς αὔξησιν, καὶ χρύσεα χαλκείων ἀλλάττει, ἀντὶ τῆς σιδηρᾶς ἁλύσεως μεθ' ἧς ἐδέδετο χρυσῆν ἰσόρροπον αὐτῷ παρασχόμενος. B

Τῷ δὲ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τῆς μοναρχίας Γαΐου ἠξίου Ἀγρίππας ἐκχωρηθῆναι αὐτῷ ἀφικέσθαι πρὸς τὰ οἰκεῖα, καὶ αὖθις ἐπανελθεῖν κατετίθετο, οἰκονομησάμενος εἰς δέον τὰ τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐνδόντος Γαΐου ἐξέπλευσεν. Ἡρωδιὰς δὲ ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ ἐφθόνει τῆς εὐπραγίας τῷ ἀδελφῷ, καὶ μάλιστα ὁπότε μετὰ τῶν τῆς βασιλείας παρασήμων ἑώρα αὐτὸν τοῖς πλήθεσι χρηματίζοντα, ἐξηρέτιζέ τε τὸν ἄνδρα ἐπὶ Ῥώμης πλεῖν καὶ ἴσην ἀρχὴν μνηστεύσασθαι ἑαυτῷ· ὁ δὲ ἡσυχάζειν ἐβούλετο. καὶ ἡ γυνὴ σφοδρότερον ἠνώχλει τἀνδρί, πάντα πράσσειν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ κελεύουσα, καὶ οὐκ ἀνῆκεν ἕως καὶ ἄκοντα τὸν Ἡρώδην ἑαυτῇ πεποίηκεν C ὁμογνώμονα. ἀνήγετο οὖν σὺν τῇ γυναικὶ ἐπὶ Ῥώμης. Ἀγρίππας δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Ῥώμην παρεσκευάζετο, προὔπεμψε δὲ τῶν ἀπελευθέρων ἕνα δῶρα τῷ αὐτοκράτορι κομίζοντα καὶ ἐπιστολὰς κατὰ τοῦ Ἡρώδου. καὶ καταλαμβάνουσι τὸν Γάϊον ἐν Βαΐαις πολιχνίῳ τῆς Καμπανίας. ἅμα τε τῷ Ἡρώδῃ εἰς ὄψιν ἧκεν ὁ Γάϊος, καὶ ἅμα τὰς Ἀγρίππου ἐπιστολὰς ἐπήει, κατηγορούσας ἐκείνου πρὸς Σηϊανὸν ὁμολογίαν κατὰ τῆς Τιβερίου ἀρχῆς, καὶ

2 προσθεμένου A. 3 χαλκίων A. 8 δέον τὰ] δέοντα PW. 12 ῥώμην A. 17 πρὸς] εἰς A. 21 ἐπανήει A. 22 σκιανὸν A.

induit: deinde imposito diademate Philippi tetrarchiae regem constituit, additamenti vice Lysaniae quoque tetrarchia adiecta; et aere in aurum commutato tanti ponderis aureum torquem ei dedit quanti ferrea catena fuerat quam vinctus gestarat.

Anno autem monarchiae Gaii secundo petiit Agrippa facultatem ad sua abeundi, seque rediturum promisit regno suo rite constituto. ea impetrata solvit. Herodias vero soror eam felicitatem fratri invidebat, praesertim quando eum regiis insignibus ornatum cum populo agere vidit; ac maritum exstimulavit ut Romam profectus parem honorem ambiret. qui cum quietus esse mallet, mulier vehementius instat, regni causa nihil non facere iubens: neque destitit prius quam Herodem etiam invitum in suam sententiam pertraxisset. Romam igitur cum uxore pergit. sed et Agrippa ad idem iter se parans unum ex libertis praemisit, imperatori munera et litteras contra Herodem afferentem. Gaius vero tum Baiis in Campaniae oppidulo degens eodem tempore et Herodi in conspectum prodiit et Agrippae litteras legit, quibus ille accusabatur quod cum Seiano contra Tiberii imperium conspirasset, ac cum Artabano

πρὸς Ἀρτάβανον αὖθις τὸν Πάρθον τότε κατὰ τῆς αὐτοῦ Γαΐου. D τεκμήριον δ' ἐποιεῖτο τοῦ λόγου ὅπλων ἀπόθεσιν ἐν ταῖς ὁπλοθήκαις Ἡρώδου, μυριάσιν ὁπλιτῶν ἀρκούντων ἑπτά. ἐκινεῖτο δ' ὑπὸ τῶν ἐπεσταλμένων ὁ Γάϊος, καὶ ἠρώτα τὸν Ἡρώδην εἰ ἀληθὴς ὁ περὶ τῶν ὅπλων λόγος. τοῦ δὲ καταθεμένου, πιστεύσας τῇ ἀποστάσει αὐτοῦ τὴν τετραρχίαν ἀφαιρεῖται καὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ Ἀγρίππου προστίθησι, καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως αὐτῷ δωρεῖται, τὸν δὲ Ἡρώδην ἀειφυγίαν κατέκρινεν. Ἡρωδιάδι δὲ ὡς Ἀγρίππου ὁμαίμονι τά τε χρήματα ὅσα ἐκείνῃ διέφερεν ἐδίδου, καὶ μηδὲ κοινωνεῖν ἐκέλευε τῆς φυγῆς τῷ ἀνδρί, διὰ τὸν Ἀγρίππαν. ἡ δὲ χάριτας μὲν ὡμολόγει Γαΐῳ, οὐ δίκαιον δ' ἔλεγεν
P I 277 εἶναι τῆς εὐδαιμονίας τῷ ἀνδρὶ κοινωνήσασαν ἐγκαταλιπεῖν ἐπὶ ταῖς δυσπραγίαις αὐτόν.

Ὁ μέντοι Γάϊος τὸν μὲν πρῶτον ἐνιαυτὸν καὶ τὸν ἐφεξῆς μετριώτερον ἐχρῆτο τοῖς πράγμασι, προϊὼν δὲ ἐξεθείαζεν ἑαυτὸν καὶ θεοῦν ἐπεχείρει. καὶ δὴ στάσεως γεγονυίας τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι, τρεῖς ἀφ' ἑκατέρου μέρους παρῆσαν πρὸς τὸν Γάϊον πρεσβευταί. (10) Ἀπίων δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων πρέσβεων εἷς ἄλλα τε κατηγόρει τῶν Ἰουδαίων καὶ ὡς πάντων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους βωμοὺς τῷ Γαΐῳ καὶ ναοὺς ἀνιστώντων καὶ ὡς θεὸν τιμώντων οὗτοι μόνοι ἄδοξον ἥγηνται ἀνδριᾶσι τιμᾶν
W I 198 B αὐτὸν καὶ ὅρκιον αὐτοῦ ποιεῖσθαι τὸ ὄνομα. ἐπὶ τούτοις Φίλων

7 αὐτῷ ὁμοίως A. 8 ἀειφυγίαν A, ἀειφυγίᾳ PW. 15 αὐτὸν A. 18 τὸν add A Iosephus. ἀππίων W, Ἀπιὼν codex Colberteus. 21 μόνοι om A.

Fontes. *Cap.* 10. *Iosephi Ant.* 18 8 § 1—19 5 § 1.

Parthorum rege contra ipsum Gaium: argumento esse arma in armamentariis ab Herode reposita quibus 70 virorum milia armari possint. Gaius eo scripto motus Herodem rogat an vera essent quae de armis dicerentur. illo affirmante, credito defectionis crimine tetrarchiam et pecuniam eius Agrippae donat, ipsum perpetuo exsilio multat. Herodiadi vero pecuniam quae ad ipsam pertineret concessit, neque exsilii mariti participem esse voluit, ob fratrem Agrippam. illa vero Gaio gratiis actis non aequum esse dixit maritum in rebus adversis deserere, cui rerum secundarum socia et particeps fuisset.

Caeterum Gaius anno primo et secundo moderatius se gessit, sed temporis progressu se ipsum pro deo et haberi et coli voluit. orta porro inter Alexandrinos Iudaeos et Graecos seditione, terni ab utraque factione legati ad Gaium iverunt. (10) Apio vero Alexandrinorum legatorum unus cum alia Iudaeis obiecit, tum illud, cum omnes Romanae provinciae Gaio templa et aras aedificent divinosque honores decernant, eos solos ignominiosum ducere eum statuis honorare ac per eius nomen

τῆς τῶν Ἰουδαίων πρεσβείας προεστηκώς, ἀνὴρ ἔνδοξος καὶ φιλοσοφίας οὐκ ἄπειρος, ἕτοιμος ἦν ὑπεραπολογήσασθαι τῶν ὁμοεθνῶν. ὁ δὲ Γάϊος οὐκ ἠνέσχετο, κελεύσας ἐκποδὼν ἀπελεύσεσθαι, δῆλός τε ἦν κακώσων αὐτούς. καὶ ὁ Φίλων ἐξελθὼν περιυβρισμένος φησὶ πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν Ἰουδαίους ὡς χρὴ θαρρεῖν· οὐ γὰρ εἰς αὐτοὺς ὁ Γάϊος πεπαρῴνηκεν, εἰς δὲ τὸ θεῖον αὐτό.

Ὁ δ' αὐτοκράτωρ δεινὸν ἡγούμενος ὑπὸ Ἰουδαίων μὴ ὡς θεὸς σεβασθῆναι, Πετρώνιον ἐκπέμπει διάδοχον τῆς Οὐιτελλίου ἀρχῆς, κελεύσας χειρὶ πολλῇ ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἱστᾶν C αὐτοῦ ἀνδριάντα ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ μὴ ἑκόντες παραχωροῖεν, πολέμῳ κρατήσαντα τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὁ Πετρώνιος τὴν τῆς Συρίας παρειληφὼς ἀρχὴν ἠπείγετο πληρώσων τὰς τοῦ Καίσαρος ἐντολάς. καὶ εἰς Πτολεμαΐδα γενομένῳ προσῆλθον Ἰουδαίων πολλαὶ μυριάδες δεόμεναι μὴ βιάζεσθαι σφᾶς ἐπὶ παραβάσει τῶν πατρίων, "εἰ δ' ἀπαραίτητος εἶ" ἔλεγον, "ἡμᾶς πρότερον διαχειρισάμενος οὕτως ἵστα τὸ ἄγαλμα." Πετρώνιος δ' ἀπεκρίνατο ὡς "εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτ' ἔπραττον, δίκαιος ἦν πρός με ὑμῖν ὁ λόγος, Καίσαρος δὲ κελεύσαντος πᾶσα ἀνάγκη D τὰ ἐκείνῳ δεδογμένα πληροῦν." ταῦτα εἰπὼν ἐπὶ Τιβεριάδα ἀφίκετο, κατανοήσων ὡς γνώμης ἔχουσιν Ἰουδαῖοι. καὶ πολλαὶ μυριάδες συνήντων αὐτῷ ἱκετεύουσαι μὴ εἰς ἀνάγκας αὐτοὺς

15 μυριάδες πολλαὶ A. 16 ἡμᾶς πρότερον A cum Iosepho, πρότερον ἡμᾶς PW. 19 πρός με etiam Iosephus.

iurare. Philonem vero Iudaicae legationis principem, virum illustrem et philosophiae non expertem, populares suos defendere paratum Gaius verba facere non passus e medio excedere iussit; ac satis prae se tulit se cladem Iudaeis illaturum. at Philo contumeliose habitus, Iudaeos qui foris adstabant bonis animis esse iussit: Gaium enim non ipsis sed ipsi deo insultasse.

Verum imperator non ferendum ratus si a Iudaeis pro deo non coleretur, Petronium Vitellio successorem mittit, et cum magna manu in Iudaeam profectum suam imaginem in templo dei collocare iubet: quod si volentes concedere nolint, ut per vim et armis id faciat. Petronius Syriae praetura suscepta imperatoris exsequi iussa properabat. sed cum Ptolemaidem venisset, Iudaeorum multa milia eum adierunt orantium ne ad patria instituta violanda cogerentur: sin nullis precibus moveretur, ut se prius interfectis ita demum statuam collocaret. Petronius respondit, si suapte auctoritate illa ageret, iure secum agi posse; sed quia Caesar iussisset, decretis illius necessario acquiescendum esse. his dictis Tiberiadem venit, Iudaeorum animos exploraturus. sed ibi quoque multa Iudaeorum milia ei occurrerunt itidem orantium ne sibi

καθιστᾶν μηδὲ μιαίνειν ἀνδριάντι τὴν πόλιν. καὶ ὁ Πετρώνιος
ἔφη "πολεμήσετε ἄρα;" οἱ δ' "οὐ πολεμήσομεν" ἔφασαν,
"τεθνήξόμεθα δὲ πρότερον ἢ παραβῆναι τὰ πάτρια," καὶ παρεῖ-
χον ἑαυτοὺς ἀποσφάττεσθαι. καὶ ταῦτα ἐφ' ἡμέρας ἐπράττετο
τεσσαράκοντα. Ἀριστόβουλος δὲ ὁ Ἀγρίππου ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι
P I 278 τῶν ἐκκρίτων ἐδέοντο Πετρωνίου μηδὲν εἰς ἀπόνοιαν τοῦ πλήθους
παρακινεῖν, ἀλλὰ γράφειν πρὸς Γάϊον τὸ ἀνήκεστον αὐτῶν πρὸς
τὴν τοῦ ἀνδριάντος ὑποδοχήν· ἴσως γὰρ μαλαχθέντα αὐτὸν ἀπο-
στῆναι τοῦ δόξαντος· εἰ δ' ἐμμένοι καὶ αὖθις τῇ ψήφῳ, τότε
P I 9 καὶ αὐτὸν τοῦ πράγματος ἅπτεσθαι. Πετρώνιος δὲ πεισθεὶς
ἐπέστειλε τῷ Γαΐῳ περὶ τῆς πράξεως.

Ἀγρίππας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ διάγων προέκοπτε τῇ
πρὸς Γάϊον οἰκειώσει. θαυμασθείς τε ἐν τῷ δειπνίζειν τὸν αὐτο-
κράτορα τῆς πολυτελείας χάριν καὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς, αἰτήσα-
σθαι προετρέπετο ὃ ἂν αὐτῷ πρὸς βουλῆς. ὁ δέ "αἰτήσομαί σε"
B ἔφη "τῶν μὲν ὄλβον περιποιούντων οὐδέν, ὃ δ' ἂν σοί τε πρὸς
δόξαν εὐσεβείας κἀμοὶ πρὸς εὔκλειαν γένηται. ἀξιῶ σε γὰρ τὴν
τοῦ ἀνδριάντος ἀνάθεσιν, ἣν ποιήσασθαι κελεύεις Πετρώνιον εἰς
τὸ Ἰουδαίων ἱερόν, δι' ἐμὲ καταλείψειν." Γάϊος δὲ αἰσχυνθεὶς
ἐπὶ τοσῷνδε μαρτύρων δόξαι ψευδόμενος, συνεχώρει. καὶ γρά-
φει πρὸς τὸν Πετρώνιον, εἰ μὲν ἤδη τὸν ἀνδριάντα ἔφθασε στῆ-
σαι, μὴ καθελεῖν, εἰ δὲ μήπω πεποίηται τὴν ἀνάθεσιν, μηκέτι

6 τοῦ πλήθους] τὸ πλῆθος A. 20 δόξαι A, μὴ δόξαι PW
21 ἔφθασας A.

vim afferret neve urbem simulacro pollueret. qui a Petronio rogati num bellum gesturi essent, se bellum gesturos esse negarunt, sed statim mortem oppetituros potius quam commissuros ut patria instituta violarent; ac iugulos porrexerunt. his per dies 40 actis Aristobulus Agrippae frater et alii delecti Petronium precati sunt ne rebus novandis populum ad desperationem impelleret, sed ad Gaium scriberet quemadmodum Iudaei nullis rationibus ad statuam recipiendam adduci possent: fortassis enim eum mitigatum iri et sententiam mutaturum esse: sin in proposito perseveraret, tum et ipse rem aggrederetur. his Petronius obsecutus ad Gaium ea de re scripsit.

Regis vero Agrippae Romae degentis cum Gaio familiaritas magis ac magis augebatur. qui convivio ab eo exceptus, et cenae sumptus ac magnificentiam admiratus, eum petere iussit quidquid vellet. ibi Agrippa "nihil" inquit "petam quo opes meae augeantur, sed id quod et tibi pietatis opinionem et mihi gloriam parabit. oro igitur ut statuae dedicationem in templo Iudaico Petronio mandatam mea causa omittas." id Gaius coram tam multis mentiri veritus concessit, et ad Petronium scripsit, si statuam iam erexisset, ne tolleret, sin nondum

πειρᾶσθαι ποιήσασθαι· "οὐ γὰρ ἔτι βούλομαι τοῦτον στῆναι, διὰ τὸν Ἀγρίππαν, ἄνδρα τιμώμενον παρ' ἐμοί." Γάϊος μὲν οὖν ταῦτα πρὸς Πετρώνιον γράφει πρὶν ἐντυχεῖν ταῖς ἐκείνου ἐπιστολαῖς ἐμφαινούσαις πρὸς ἀποστασίαν τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὸν C ἀνδριάντα ἐπείγεσθαι· περιαλγήσας δὲ διὰ ταῦτα γράφει αὖθις τῷ Πετρωνίῳ "ἐπεί σοι τὰ τῶν Ἰουδαίων δῶρα ἐν μείζονι γεγόνασι λόγῳ τῶν ἐμῶν ἐντολῶν, σὺ περὶ τῶν σεαυτοῦ τὸ ποιητέον συλλόγισαι. παράδειγμα γάρ σε ποιήσομαι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα, μὴ ἀκυροῦν ἐντολὰς αὐτοκράτορος." ταύτην τὴν ἐπιστολὴν οὐκ ἔφθη ζῶντος Γαΐου δεδεγμένος Πετρώνιος, ἀλλὰ πρότερον τὰ περὶ τῆς ἐκείνου τελευτῆς ἐδέξατο γράμματα, καὶ οὕτω τὰ πρὸς αὐτὸν τοῦ Γαΐου.

Ὁ μὲν οὖν Γάϊος κάκιστος γεγονὼς ὤλετο ἐξ ἐπιβουλῆς ἀνῃρημένος· τὸν δὲ τρόπον τῆς κατ' ἐκείνου ἐπιβουλῆς, καὶ παρὰ W I 199 τίνων ἀνῄρηται, ὅτε τὰ περὶ τῶν αὐτοκρατόρων ὁ λόγος διέξεισι D διηγήσεται. ἤδη δὲ φθαρέντος, Κλαύδιος κρυπτόμενος διὰ φόβον ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐξάγεται καὶ αὐτοκράτωρ ἀνακηρύττεται, πολλὰ πρὸς τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀγρίππα σπουδάσαντος. ἄρτι δὲ βεβαιωθείσης τῆς αὐταρχίας αὐτῷ, τήν τε ἀρχὴν ἐκύρωσε τῷ Ἀγρίππᾳ καὶ δι' ἐγκωμίων ἐποιεῖτο αὐτόν, προσθήκην τε αὐτῷ ἔθετο πᾶσαν ἧς ἦρξεν ὁ βασιλεὺς καὶ πάππος αὐτοῦ Ἡρώδης. ὁ δὲ καὶ τῷ ἀδελφῷ Ἡρώδῃ τὴν βασιλείαν,

1 τοῦτον βούλομαι A. 2 τὸν om A. 4 ἐμφανούσαις A. 5 αὖθις om A Iosephus. 7 περὶ τῶν A, τῶν περὶ PW: Iosephus λογίσασθαι περὶ τοῦ ποιητέου σοι. 12 τοῦ om A. 17 φόβον A, φόβου PW. 22 ἠρώδης ὁ βασιλεὺς καὶ πάππος αὐτοῦ A.

collocasset, ut eo conatu abstineret: neque enim se amplius eam erecturum, propter Agrippam, virum quem magni faceret. haec ad Petronium scripsit, litteris illius nondum lectis, quae significabant Iudaeos ob statuam illam ad seditionem concitatos esse. quibus irritatus Petronio rescripsit "quoniam Iudaeorum munera meis mandatis praetulisti, tu quid tibi agendum sit videto. exemplum enim in te edam, quo et praesentes et posteri moneantur, edicta imperatoris non esse negligenda." has litteras vivente Gaio Petronius non accepit, sed tum demum cum illius obitum ex aliis litteris cognovisset.

Gaio viro pessimo per insidias interfecto, quarum modum et auctorem in rebus imperatorum exponemus, Claudius prae metu occultatus a militibus e latebris extractus est et imperator salutatus: quam ad rem Agrippa quoque non parvo adiumento fuit. is recens firmato imperio etiam Agrippae regnum confirmavit, eique collaudato omnem eam dicio-

Χαλκίδος παρὰ Κλαυδίου ᾐτήσατο· καὶ ἐδόθη ἐκείνῳ παρὰ τοῦ Καίσαρος.

11. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον στασιάζουσιν πρὸς τοὺς
P I 279 Ἀλεξανδρεῖς οἱ ἐκεῖ Ἰουδαῖοι. ὃν γὰρ εἴρηται τρόπον κακῶς Γαΐου διατεθέντος πρὸς αὐτούς, ἐκακοῦντο μοναρχοῦντος ἐκείνου παρὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Ἑλλήνων, Γαΐου δὲ τελευτήσαντος ἀνεθάρσησαν καὶ ἦσαν ἐν ὅπλοις. Κλαύδιος δὲ τῷ ἱππαρχοῦντι κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐπέστειλε καταστεῖλαι τὴν στάσιν, ἔπεμψε δὲ καὶ διάταγμα ἐκ παρακλήσεως τοῖν βασιλέοιν Ἀγρίππου τε καὶ Ἡρώδου εἰς Συρίαν καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην οἰκουμένην ὅση Ῥωμαίοις ὑπήκοος, φράζον ὅτι "τῶν Ἰουδαίων ἀνέκαθεν ἴσης πολιτείας τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν πόλεων πολίταις ἀξιωθέντων, ὁ Γάϊος ἐξ ἀπονοίας ὅτι μὴ θεὸν
B προσαγορεύειν αὐτὸν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἠνέσχετο, αὐτοὺς ἐταπείνωσεν. ἐγὼ δὲ μηδενὸς διὰ τὴν ἐκείνου παραφροσύνην τῶν παλαιῶν δικαίων τὸ ἔθνος ἐκπεσεῖν διατάσσομαι, συντηρεῖσθαι δὲ σφίσι τὰ πρότερον δίκαια τοῖς Ἰουδαίων νομίμοις ἐμμένουσι, ταῦτά με αἰτησαμένων τῶν βασιλέων Ἀγρίππα καὶ Ἡρώδου τῶν φιλτάτων μοι." ἐξέπεμψε δὲ καὶ Ἀγρίππαν ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, λαμπροτέραν γεγενημένην. κἀκεῖνος ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα χαριστήρια ἔθυσε, καὶ τὴν χρυσῆν ἅλυσιν τὴν ὑπὸ Γαΐου δοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὲρ τὸ γαζοφυλάκιον ἀπῃώρησε, δεῖγμα τῆς τοῦ

5 πρὸς αὐτοὺς γαΐου διατεθέντος A. 16 διατάττομαι A. 17 πρότερα A. 18 ἀγρίππου A. 19 ἀγρίππα A.

Fontes. Cap. 11. Iosephi Ant. 19 5 § 2—8 § 2.

nem quam rex Herodes avus eius tenuerat adiecit, eiusdemque rogata fratri Herodi Chalcidis regnum concessit.

11. Hoc tempore orta est contra Alexandrinos Iudaeorum ibi degentium seditio. nam cum Gaius ita ut dictum est erga eos affectus esset, illo imperante a Graecis vexabantur, eo vero defuncta receptis animis arma sumpserunt. Claudius autem magistro equitum Aegyptio scripsit ut seditionem comprimeret, edictumque rogatu Agrippae et Herodis regum in Syriam Alexandriam et alias orbis partes quae Romanis parent misit in hanc sententiam "cum olim Iudaei eodem iure quo Alexandrini et aliarum urbium cives fruerentur, Gaius per summam temeritatem, quod Iudaica gens eum pro deo colere detrectasset, eos depressit. ego vero ne ea ob illius vecordiam veteribus iuribus spolietur, sed pristina eis privilegia, Iudaeorum ritus observantibus, conserventur constituo, regum Agrippae et Herodis amicissimorum meorum rogatu." Agrippam quoque in regnum suum splendidius factum dimisit. qui Hierosolyma profectus victimas pro gratiarum actione immolavit, et auream catenam a Gaio sibi datam supra gazophylacium suspendit, di-

θεοῦ δυναστείας καὶ τῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς, καὶ ὅτι καὶ τὰ μεγάλα πίπτει ποτὲ καὶ ὑψοῦται τὰ ταπεινά. θύσας οὖν C πολυτελῶς, Θεόφιλον μὲν τὸν Ἄννα τῆς ἀρχιερωσύνης μεθίστησι, τῷ δὲ Βοηθοῦ Σίμωνι, ᾧ Κανθηρᾶς ἡ ἐπίκλησις, ἀπένειμε τὴν τιμήν. δύο δ' ἦσαν τῷ Σίμωνι ἀδελφοί, καὶ πατὴρ ὁ Βοηθός, οὗ τῇ θυγατρὶ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης συνῴκησεν, ὡς ἱστόρηται. τοὺς δὲ Ἱεροσολυμίτας τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας ἠμείψατο, ἀφεὶς αὐτοῖς τὰ ὑπὲρ ἑκάστης οἰκίας. Ἵππαρχον δὲ παντὸς τοῦ στρατεύματος τὸν Σίλαν ἀπέδειξεν, ἄνδρα πόνων αὐτῷ συμμετασχόντα πολλῶν.

Νεανίσκοι μέντοι Δωρῖται παράβολοι καὶ θρασεῖς Καίσαρος ἀνδριάντα εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν κομίσαντες D ἔστησαν. τοῦτο τὸν Ἀγρίππαν ἐτάραξε· καὶ αὐτίκα πρὸς τὸν τῆς Συρίας ἡγεμονεύοντα Πούπλιον Πετρώνιον παραγίνεται καὶ κατηγορεῖ τῶν Δωριτῶν. ὁ δ' ἑκατόνταρχον στείλας, τοὺς μὲν τὸ τόλμημα πράξαντας ἐπ' αὐτὸν ἀχθῆναι προσέταξε, τοῖς δὲ τῶν Δωριτῶν ἄρχουσιν ἐπιδεῖξαι τῷ ἑκατοντάρχῳ τοὺς αἰτίους ἐπέστειλεν, εἰ μὴ βούλοιντο δοκεῖν συνεργάται τῆς πράξεως.

Ἀγρίππας δὲ ἀφελόμενος τὴν ἱερωσύνην τὸν Κανθηρᾶν Σίμωνα, Ἰωνάθην αὖθις ἐπ' αὐτὴν ἦγε τὸν Ἀνανίου. ὁ δὲ παρῃτεῖτο, ἀρκεῖσθαι λέγων ἅπαξ τὴν ἀρχιερωσύνην λαχών, τὸν δὲ ἀδελφὸν Ματθίαν πρὸς ταύτην ἠξίου προάγεσθαι ὡς P I 280

3 ἄννα A, Ἄνναν PW. 4 καθηρᾶς A. 5 δύω PW. 18 ἀπέστειλεν A. 19 καθηρᾶν A. 20 αὐτὴν A, αὐτὸν PW. Ἀνάνου Iosephus ut solet pro Ἄννα, sed codex Busbequianus Ἀνανίου. p. 484 v. 3 Ἰωνάθῃ τῷ Ἄννα υἱῷ.

vinae potentiae specimen et vicissitudinis rerum, magna labefactantis et humilia erigentis. sacrificio magnifice peracto, Theophilo Annae filio sacerdotium abrogavit, et Boethi filio Simoni cognomento Cantheras honorem illum tribuit. is Simon duos fratres habuit, et patrem Boethum, cuius filia Herodi regi, ut supra dictum est, nupta fuit. Hierosolymitanorum erga se benevolentiam remuneratus est condonatione tributi quod pro singulis aedibus pendebatur. toti exercitui praefecit Silam, qui multarum aerumnarum ei particeps fuerat.

Cum autem Doritani adolescentes audaces et temerarii Caesaris statuam in Iudaeorum synagoga collocassent, Agrippa turbatus statim Syriae praetorem P. Petronium convenit, et Doritanos accusat. is misso centurione eos qui id facinus ausi essent ad se adduci iussit, et Doritanis magistratibus mandavit ut centurioni sontes demonstrarent, nisi in eodem crimine esse vellent.

Agrippa vero sacerdotium Simoni Cantherae ademptum rursus in Ionatham Ananiae (Annae) filium contulit. quo ille recusato satis sibi esse dixit quod semel pontificatu functus fuerit, fratremque Matthiam

ἄξιον τῆς τιμῆς. πεισθεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς τῷ Ματθίᾳ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπένειμε.

Σίλας δὲ ὁ Ἀγρίππου ἵππαρχος, πεποιθὼς οἷς ὑπὲρ αὐτοῦ κεκινδύνευκεν, ἀκαίρου παρρησίας ἀντεποιεῖτο, καὶ ἦν φορτικός, τὰ στυγνὰ τῆς τύχης εἰς μνήμην ἄγων αὐτῷ καὶ ἑαυτὸν σεμνύνων
W I 200 ἐκ τῆς τότε σπουδῆς τε καὶ πίστεως. ἀηδῶς οὖν πρὸς τὴν ἀταμίευτον αὐτοῦ παρρησίαν ὁ Ἀγρίππας διέκειτο. τοῦ δὲ Σίλα μὴ ἐνδιδόντος εἰς ὀργὴν ὁ βασιλεὺς ἀνηρέθιστο, καὶ οὐ μόνον τῆς ἱππαρχίας αὐτὸν μετέστησεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ δέδεκε. χρόνῳ δὲ τὸν θυμὸν ἀμβλυνθείς, καὶ λογισάμενος ὅσους ὑπὲρ ἐκείνου
B ἀνέτλη πόνους, ἡμέραν᾽ ἑορτάζων ἑαυτοῦ γενέθλιον ἐκάλει τὸν Σίλαν αὐτῷ συνέστιον ἐσόμενον. ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο "ἐπὶ τίνα" λέγων "ὁ βασιλεὺς ἀνακαλεῖ με τιμὴν τὴν ὅσον ἤδη ἀπολουμένην; ἢ πεπαῦσθαί με νομίζει τῆς παρρησίας; νῦν βοήσομαι μᾶλλον ὅσων αὐτὸν ἐξερρυσάμην δεινῶν, ὅσους ἤνεγκα πόνους ἐκείνῳ πορίζων σωτηρίαν καὶ τιμήν· ὧν γέρας μοι δέσμα καὶ σκότιος εἱρκτή, ὧν οὔποτε λήσομαι." ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα μαθών, καὶ ἀνιάτως συνιδὼν διακείμενον, αὖθις εἴασεν ἐν φρουρᾷ.

Ἦν δὲ εὐεργετικὸς ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐν δωρεαῖς οὐδὲν ἧττον Ἡρώδου τοῦ πάππου· ἐκείνου μέντοι εἰς ἀλλοφύλους τὸ φιλότιμον ἐπιδεικνυμένου, οὐ μὴν καὶ εἰς Ἰουδαίους, οὗτος πρὸς πάν-

5 στυγνὰ A Iosephus, φορτικὰ PW. 12 συνέστιον ἐσόμενον] συνεστιαθησόμενον AW: Iosephus συνέστιον γενησόμενον. 13 ἀνακαλεῖται A. 14 πεπαῦσθαί A Iosephus, πεπαῦθαι PW. 19 οὗτος ὁ βασιλεὺς A. ἐν δωρεαῖς om A. 21 εἰς] εἰς τοὺς A.

ad eum honorem, quo dignus esset, promoveri petiit; idque impetravit a rege.

Silas vero praefectus militum Agrippae, fretus meritis suis, importunae dicendi libertati studuit, ac molestus fuit tristis fortunae memoria renovanda, suoque illorum temporum studio et fide iactandis. eam effrenem licentiam cum Agrippa aegre ferret, neque Silas quidquam de ea remitteret, rex ira commotus eum non modo praefectura privavit, sed etiam vinxit. verum ira tempore mitigata, et consideratis eius sua causa exhaustis laboribus, cum natalem suum celebraret, hominem ad epulas invitavit. ille vero detrectavit: nam "ad quem" inquit "me honorem Agrippa vocat, e vestigio periturum? num libertatem meam desiisse censet? ego vero nunc magis clamabo e quibus eum periculis eripuerim, quos labores, quae discrimina pro eius dignitate et salute adierim. pro quibus officiis me vinculis et obscuro carcere remuneratur, quorum nunquam obliviscar." quibus rex cognitis insanabili ingenio hominem in custodia reliquit.

Beneficus fuit hic rex non minus avo Herode, qui quidem in exteros liberalitatem exercuit, non etiam in Iudaeos: hic promiscue de

τας ὁμοίως ἦν εὐεργετικὸς καὶ τὸν τρόπον πραΰς. ἡδεῖα γοῦν C αὐτῷ δίαιτα συνεχὴς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἦν, καὶ τὰ πάτρια καθαρῶς ἐτήρει. καὶ δή τις Σίμων ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀκριβὴς δοκῶν τὰ νόμιμα· οὗτος πλῆθος ἀθροίσας ἐτόλμησε τοῦ βασιλέως κατειπεῖν ἀποδημήσαντος εἰς Καισάρειαν. τοῦτο τὸν Ἀγρίππαν οὐκ ἔλαθε. μεταπέμπεται οὖν τὸν Σίμωνα καί φησιν "εἰπέ μοι τί τῶν γινομένων ἐστὶ παράνομον;" ὁ δὲ μὴ ἔχων εἰπεῖν ἐδεῖτο συγγνώμης τυχεῖν. καὶ ὁ βασιλεὺς παρὰ προσδοκίαν αὐτῷ διηλλάττετο, καὶ ἐξέπεμψε δωρησάμενος. τὴν ἀρχιερωσύνην δὲ D Ματθίαν ἀφελόμενος, Ἐλιωναίῳ τῷ τοῦ Κιθαίρου παιδὶ παρέσχεν αὐτήν.

Βασιλεύσας οὖν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τῆς ὅλης Ἰουδαίας, εἰς πόλιν Καισάρειαν, ἣ πρότερον Στράτωνος ἐκαλεῖτο πύργος, θεωρίας ἐτέλει. δευτέρᾳ δὲ τῶν θεωριῶν ἡμέρᾳ στολὴν ἐνδὺς ἐξ ἀργύρου πεποιημένην παρῆλθεν εἰς τὸ θέατρον ἀρχομένης ἡμέρας. καὶ ταῖς πρώταις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπιτολαῖς ὁ ἄργυρος καταυγασθεὶς θαυμασίως ἀπέστιλβε, μαρμαίρων τι φοβερὸν τοῖς εἰς αὐτὸν ἀτενίζουσιν. εὐθύς τε οἱ κόλακες ἄλλος ἄλλοθεν ἀνεβόων, θεὸν προσαγορεύοντες, εὐμενής τε εἴης, ἐπιλέγοντες· εἰ γὰρ καὶ μέχρι νῦν ὡς ἄνθρωπον ἐφοβήθημεν, ἀλλὰ P I 281 τοὐντεῦθεν ὁμολογοῦμεν θνητῆς σε φύσεως κρείττονα. οὐκ ἐπέπληξε τούτοις ὁ βασιλεύς, οὐδὲ τὴν κολακείαν ὡς ἀσεβοῦσαν

1 γοῦν A Iosephus, οὖν PW. 10 Κιθαίρου] Κανθηρᾶ, Κιθαίου, Κιθαίρας et similia Iosephi codices. 22 ὡς om A Iosephus.

omnibus bene mereri studuit, omnibus se clementem praebuit. itaque libenter Hierosolymis perpetuo vixit, et patrias leges inviolatas observavit. exstitit tamen Simon quidam legis peritia celebris, qui coetu coacto regem Caesaream profectum deferre non dubitavit. quo cognito Agrippa illum arcessitum rogat in quo leges a se violatae essent. quod ille cum dicere non haberet, veniam rogavit; eaque praeter exspectationem impetrata donatus abiit. pontificatum Matthiae ademptum rex Elionaeo Cithaeri filio contulit.

Cum autem triennium toti Iudaeae dominatus esset, in urbe Caesarea, quae prius Stratonis turris appellata fuit, spectacula edidit. quorum die secundo veste argentea indutus sub auroram theatrum ingreditur; atque argentum primo solarium radiorum ortu illustratum mirabiliter resplenduit, cum horrore quodam intuentium. statim igitur adulatores alius aliunde exclamarunt, eumque deum appellarunt, utque propitius esset petiverunt. nam ut hactenus eum ut hominem timuissent, at in posterum se confessuros eum natura mortali praestantiorem esse. ea verba rex non castigavit, neque adulationem ut impiam reiecit.

ἀπετρίψατο. ἀνακύψας οὖν μετ' ὀλίγον ὁρᾷ τὸν βουβῶνα τὸν ὄρνιν τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ὕπερθεν, ἄγγελόν τε κακῶν τοῦτον ἐνενόησε τότε, ὡς ποτὲ τῶν ἀγαθῶν μηνυτήν. καὶ διακάρδιον ἔσχεν ὀδύνην, καὶ τῆς κοιλίας ἀθρόον ἐπιγέγονεν ἄλγημα. καὶ πρὸς τοὺς φίλους φησὶν "ὁ θεὸς ὑμῖν ἐγὼ ἤδη καταστρέφω τὸν βίον, καὶ ὁ κληθεὶς ἀθάνατος παρ' ὑμῶν θανεῖν ἐπείγομαι." ταῦτα λέγων τῆς ὀδύνης ἐπιτεινομένης κατεπονεῖτο, καὶ μετὰ
B *σπουδῆς ἀνεκομίσθη πρὸς τὸ βασίλειον. λόγου δὲ γενομένου θνήσκειν αὐτόν, ἡ πληθὺς αὐτίκα σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐπὶ σάκκου καθεσθεῖσα τῷ πατρίῳ νόμῳ τὸν θεὸν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἱκέτευε, καὶ πάντες ἐθρήνουν. ἐν ὑψηλῷ δὲ ὁ Ἀγρίππας κατακείμενος δωματίῳ, καὶ κάτω βλέπων αὐτοὺς πρηνεῖς προσπίπτοντας, οὐδὲ αὐτὸς ἄδακρυς ἦν. ἐφ' ἡμέρας δὲ πέντε τῷ τῆς γαστρὸς ἀλγήματι κατεργασθεὶς κατέστρεψε τὴν ζωήν, βιώσας ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, βασιλεύσας δ' ἑπτά, ἐπὶ Γαΐου μὲν τέσσαρα, τρία δ' ἐπὶ Κλαυδίου.* (12) *ἀγνοουμένης γε μὴν ἔτι τοῖς πλήθεσι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, συμφρονήσαντες Ἡρώδης ὁ*
C *ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ τῆς Χαλκίδος ἄρχων καὶ Ἑλκίας ὁ ἵππαρχος,*
W I 201 *πέμψαντες τὸν Σίλαν ἐχθρὸν αὐτοῖς ὄντα κατέσφαξαν, ὡς τάχα τοῦ βασιλέως κελεύσαντος.*

Οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἀγρίππας ἀπεβίω, υἱὸν Ἀγρίππαν καταλιπὼν ἐτῶν ἑπτακαίδεκα, τρεῖς δὲ θυγατέρας· ὧν ἡ μὲν Ἡρώδῃ

4 *τῆς* A, *τοῖς* PW. 5 *ἤδη ἐγὼ* A. 8 *πρὸς τὰ βασίλεια* A. 10 *σάκκου* A Iosephus, *σάκκῳ* PW. *πατρίῳ* A Iosephus, *πατρῴῳ* PW. 18 *ὕπαρχος* A; Iosephus *ἵππαρχος*. 21 *ὁ οὖν* A.

FONTES. *Cap.* 12. *Iosephi Ant.* 19 8 § 3—20 1 § 3.

ac paulo post cum se erexisset, bubonem supra caput suum vidit, eumque malorum esse nuntium intellexit qui aliquando bonorum significator exstitisset. igitur cordis cruciatibus affectus et ventriculi doloribus subito oppressus amicis ait "en ego deus vester iam vitam relinquo, et quem vos immortalem vocastis, ad mortem rapior." dum haec dicit, doloribus fatigatus festinanter in regiam est reportatus. ortoque rumore eum animam agere, populus lacrimis oppletus statim cum uxoribus et liberis patrio ritu saccis insidens deo pro rege supplicavit. quae Agrippa in alto conclavi decumbens nec ipse siccis oculis spectavit; ac diebus quinque cruciatu ventris subactus mortem cum vita commutavit. vixit annos 54, regnavit 7, sub Gaio 4, sub Claudio 3. (12) obitu eius vulgo adhuc incognito Herodes frater eius Chalcidis princeps et Helcias equitum magister Silam, cui inimici erant, quasi rex id iussisset, occidendum curaverunt.

Agrippa hoc modo vita defunctus filium Agrippam reliquit annos natum 17, et tres filias, quarum una Herodi eius patruo nupta fuit

τοῦ πατρὸς ἀδελφῷ γεγάμητο, Βερνίκη δ' ἐκέκλητο, παρθένοι δ' ἦσαν αἱ δύο Μαριὰμ καὶ Δρουσίλλα. γνωσθέντος δὲ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως, Καισαρεῖς καὶ Σεβαστηνοὶ ἐπιλελησμένοι τῶν αὐτοῦ εὐποιιῶν ἐβλασφήμουν τε εἰς αὐτὸν καὶ τὰ τῶν τοῦ βασιλέως θυγατέρων ἀγάλματα ἁρπάσαντες εἰς τὰ πορνεῖα ἐκόμισαν καὶ ἀφύβριζον εἰς αὐτά· καὶ πανδήμους ἑστιάσεις ἐποίουν στεφανούμενοι καὶ μυριζόμενοι καὶ σπένδοντες τῷ Χάροντι. ὁ δὲ D τοῦ τεθνεῶτος υἱὸς Ἀγρίππας ἐν Ῥώμῃ τότε διῆγε παρὰ Κλαυδίῳ τρεφόμενος Καίσαρι. ὃν αὐτίκα πέμπειν ὥρμητο τὴν βασιλείαν διαδεξόμενον· ἀπήγαγον δ' αὐτὸν τοῦ σκοποῦ οἱ περὶ αὐτόν, σφαλερὸν εἶναι λέγοντες κομιδῇ νέῳ βασιλείας ἐπιτρέπειν μέγεθος τόσον. ἀπέστειλεν οὖν Κούσπιον Φάδον τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς βασιλείας ἁπάσης ἐπιτροπεύσοντα, ἐντειλάμενος αὐτῷ Καισαρεῦσι καὶ Σεβαστηνοῖς ἐπιπλῆξαι τῆς εἰς τὸν κατοιχόμενον ὕβρεως. ἀφικόμενος δὲ Φάδος εἰς τὴν Ἰουδαίαν, στάσιν τότε γενομένην κατέστειλε, καὶ λῃστηρίων τὴν χώραν ἐκάθηρε, καὶ τὴν τοῦ P I 282 ἀρχιερέως στολὴν εἰς τὴν Ἀντωνίαν τὸ φρούριον ἀποτεθῆναι προσέταξεν ὡς καὶ πρότερον. οἱ δ' ἱερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀντιλέγειν μὲν οὐκ ἐτόλμων, παρεκάλουν δὲ ὅμως ἐπιτρέψαι αὐτοῖς πρέσβεις πέμψαι πρὸς τὸν Καίσαρα τοὺς αἰτησομένους τὴν ἱερὰν στολὴν παρ' αὐτοῖς εἶναι· καὶ ἐπετράπησαν. παραγενομένων δὲ εἰς τὴν Ῥώμην τῶν πρέσβεων, καὶ ὁ τοῦ Ἀγρίππου παῖς ὁ νεώτερος Ἀγρίππας ἐκεῖ διάγων, ὡς εἰ-

2 *Δρουσίλα* PW, quae p. 516 v. 10 et 15 *Δρουσίλλαν*: *Δρούσιλλα* Iosephus. 4 *αὐτοῦ*] *ἐκείνου* A. 13 *ἐπιτροπεύσοντα* AW, *ἐπιτροπεύοντα* P. ante *Καισαρεῦσι* PW add *καί*, om A. 15 *τότε*] *τε* A. 16 *τοῦ* om A. 18 *οἱ* alterum om A. 21 *αἰτησομένους* A, *αἰτησαμένους* PW. 22 *καί* om A.

(ea Berenice vocabatur), duae virgines fuerunt, Mariamme et Drusilla. caeterum regis obitu cognito Caesarienses et Sebasteni beneficiorum obliti eum maledictis insectati sunt, et filiarum eius statuas in lupanaria abreptas ludibrio habuerunt; publicaque convivia coronati et unguentis delibuti celebrantes Charonti libaverunt. cum autem Agrippae defuncti filium Romae apud se degentem Claudius Caesar statim ad regni successionem ablegare in animo haberet, propter familiarium sermones, periculose tantum regnum admodum adolescenti committi asserentium, consilio mutato, Cuspium Fadum Iudaeae totiusque regni procuratorem misit, cum mandato ut Caesarienses et Sebastenos ob contumeliam defuncto factam obiurgaret. Fadus in Iudaeam profectus seditionem tum ortam compressit, lattociniis provinciam repurgavit, et pontificis stolam in Antonia castello, ut olim, reponi iussit. sacerdotes vero et proceres Hierosolymitani refragari non ausi, rogarunt ut sibi liceret eam rem a Caesare petere. quo concesso legati Romam profecti, intercessione iu-

ρηται, παρεκάλεσε τὸν Καίσαρα συγχωρηθῆναι τοῖς Ἰουδαίοις ἔχειν τὴν ἱερὰν στολήν. καὶ ὁ Κλαύδιος συνεχώρησε, καὶ τῷ Φάδῳ περὶ τούτων ἐπέστειλε. καὶ Ἡρώδης δὲ ὁ τοῦ Ἀγρίππου ἀδελφός, τῆς δὲ Χαλκίδος ἄρχων, ᾐτήσατο παρὰ Καίσαρος τὴν
B τοῦ νεὼ ἐξουσίαν καὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων χειροτονίαν. καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, καὶ ἐξ ἐκείνου πᾶσι τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ ἡ ἐξουσία παρέμεινε μέχρι τῆς τῶν Ἱεροσολύμων ἁλώσεως. καὶ δὴ μεθίστησι τῆς ἀρχιερωσύνης τὸν Κανθηρᾶν, Ἰωσὴφ ἀντεισαγαγὼν τὸν τοῦ Καμεί.

13. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἡ τῶν Ἀδιαβηνῶν βασιλὶς Ἑλένη καὶ ὁ παῖς αὐτῆς Ἰζάτης εἰς τὰ Ἰουδαίων τὴν διαγωγὴν μετέβαλον νόμιμα. Μονόβαζος γὰρ ὁ τῶν Ἀδιαβηνῶν βασιλεύς, ᾧ καὶ Βαζαῖος ἐπίκλησις ἦν, τῆς ἀδελφῆς Ἑλένης ἁλοὺς ἔρωτι, ἄγεται ταύτην. καί ποτε συγκαθεύδων αὐτῇ οὔσῃ ἐγκύμονι, τῇ ἐκείνης γαστρὶ τὴν χεῖρα ὑπερέθετο. καὶ ὑπνώσας ἔδοξεν ἀκούειν
C φωνῆς ἆραι κελευούσης ἐκ τῆς νηδύος τὴν χεῖρα καὶ μὴ θλίβειν τὸ ἐν αὐτῇ βρέφος, θεοῦ προνοίᾳ καὶ ἄρξον καὶ τέλους τευξόμενον εὐτυχοῦς. ταραχθεὶς οὖν ὑπὸ τῆς φωνῆς ἔφραζε ταῦτα τῇ γυναικί. καὶ τὸν υἱὸν τεχθέντα Ἰζάτην ὠνόμασεν. ἦν δ' ἕτερος τούτου πρεσβύτερος ἐκ τῆς Ἑλένης αὐτῷ γεννηθεὶς ἄλλοι τε παῖδες ἐκ γυναικῶν ἑτέρων, ἔστεργε δὲ τὸν Ἰζάτην ὥσπερ μονογενῆ. ἐφθόνουν τοίνυν οἱ ἀδελφοί. ὁ δὲ πατὴρ δεδοικὼς

4 δὲ om A. 8 καθηρὰν A. 15 ὑπερέθετο] ἐπέθετο A. 20 τούτου] τούτῳ A.

Fontes. *Cap.* 13. *Iosephi Ant.* 20 2—4.

nioris Agrippae, quod voluere a Claudio datis ad Fadum litteris impetrarunt. Herodes quoque Agrippae frater, Chalcidis princeps, a Caesare templi potestatem sacraeque pecuniae et creandi pontificis auctoritatem obtinuit: atque ab illo omnibus eius posteris ea potestas usque ad urbis excidium mansit. igitur loco moto Canthera, Iosepho Cami filio pontificatum tribuit.

13. Hoc tempore Adiabenorum regina Helena et filius eius Izates religionem Iudaicam sunt amplexi. Monobazus enim Adiabenorum rex cognomento Bazaeus Helenam sororem amore captus uxorem ducit; et aliquando cum ea praegnante cubans manum eius ventri imposuit, ac sopitus audire vocem visus est quae manum a ventre tollere iuberet, ne infantem qui eo gestaretur laederet, dei providentia et regnaturum et felicem finem consecuturum. ea voce turbatus uxori quid audisset narrat. natum filium Izaten vocat. quem prae aliis omnibus tum ex Helena tum ex aliis mulieribus ante eum susceptis liberis tanquam unicum dilexit. ac fratrum eius invidiam veritus adolescentem ad Abenne-

περὶ τούτῳ, ἐκπέμπει πρὸς Ἀβεννήριγον τὸν Σπασίνου χάρακος βασιλέα. καὶ ὃς ἀσμένως τὸν Ἰζάτην ἐδέξατο καὶ κηδεστὴν ἐπὶ θυγατρὶ ἐποιήσατο καὶ χώραν αὐτῷ παρέσχε. γεγηρακὼς δὲ ὁ Μονόβαζος ἰδεῖν ἐπεθύμει τὸν Ἰζάτην πρὸ τοῦ θανεῖν. μεταπεμψάμενος οὖν αὐτὸν φιλοφρόνως ἀσπάζεται, καὶ χώραν αὐτῷ ἀπεκλήρωσεν, ἐν ᾗ καὶ διέτριβε μέχρι τελευτῆς τοῦ πατρός. D

Ἐκλιπόντος δὲ Μονοβάζου ἡ βασιλὶς Ἑλένη μετεπέμψατο τοὺς μεγιστᾶνας καὶ τοὺς σατράπας· οἷς ἀφικομένοις "οὐ λέληθεν" εἶπεν "ὑμᾶς ὅτι ὁ ἀνὴρ ὁ ἐμὸς τὸν Ἰζάτην ἤθελε τῆς βασι- W I 202
λείας γενέσθαι διάδοχον. εἰδυῖα δὲ μακάριον τὸν μὴ παρ᾽ ἑνὸς ἀλλὰ τῶν πλειόνων καὶ τούτων ἑκόντων τὴν βασιλείαν λαμβάνοντα, καὶ ὑπὸ τὴν ὑμῶν τὸ πρᾶγμα κρίσιν πεποίημαι." οἱ δ᾽ αὐτίκα καὶ τὴν τοῦ βασιλέως κρίσιν βεβαιοῦν ἔλεγον, καὶ ὑπείξειν ἑκόντες Ἰζάτῃ δικαίως προκεκριμένῳ τῶν ἀδελφῶν κατὰ τὰς ἁπάντων εὐχάς, καὶ δεῖν προαποκτεῖναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς συγγενεῖς, ἵν᾽ ἀσφαλῶς ἐκεῖνος ἄρχοι. ἡ δὲ βασιλὶς τὴν P I 283
περὶ τῆς ἀναιρέσεως τῶν προσηκόντων τῷ Ἰζάτῃ γνώμην ἐπισχεῖν συνεβούλευε μέχρις ἂν ἐκεῖνος συνδοκιμάσῃ παραγενόμενος. οἱ δὲ δεσμεῖν τέως αὐτοὺς παρῄνουν μέχρι τῆς ἐκείνου ἐπιδημίας. καθίστησι δὲ τὸν πρεσβύτατον υἱὸν ἡ βασίλισσα ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ ὁ ἀδελφός, δίδωσι δὲ καὶ τὸν τοῦ πατρὸς

1 ἀβενήριχον A. 6 διέτριβε A cum Iosepho, διέτριψε PW. 10 γενέσθαι om A. 11 ἀλλὰ τῶν πλειόνων] τῶν πλειόνων δὲ A. 12 δὲ, omisso αὐτίκα, A. 13 βεβαιοῦν codex Colberteus et Iosephus, ἀσπασίαν ἡγεῖσθαι PW. 14 ante κατὰ PW add καί, om A. 17 γνώμην ante τῶν προσηκόντων A. 21 ἐπανέλθοι A.

rigum Spasinae valli regem misit. a quo amanter susceptus et gener adscitus est, assignata dicione. Monobazus autem cum senuisset, Izaten ante obitum suum videre desideravit, eique dicionem attribuit, in qua is usque ad patris obitum vitam egit.

Quo defuncto Helena regina magnatibus et satrapis arcessitis "non vos latet" inquit "maritum meum Izaten regni successorem designasse. sed cum eum beatum esse sciam, non qui ab uno, sed qui a pluribus iisque volentibus regnum acceperit, negotium hoc vestro quoque iudicio permitto." illi statim se regis iudicium confirmare, et ultro Izati, recte ex votis omnium fratribus praelato, parere velle, fratres autem ac cognatos eius, ut secure imperaret, in primis occidendos esse dixerunt. Helena vero sententiam de caede cognatorum differendam esse censuit donec ille venisset et eandem comprobasset. proceres vero illos interea in vinculis habendos esse monuerunt donec ille venisset. regina

σημαντῆρα δακτύλιον. ἧκεν οὖν ὁ Ἰζάτης, καὶ ὁ ἀδελφὸς ὑπεδέξατο καὶ ὑπεξέστη αὐτῷ τῆς ἀρχῆς.

Ὄντι δ' αὐτῷ ἐν τῇ ἀποδημίᾳ Ἰουδαῖός τις Ἀνανίας κα-
B λούμενος γνωστὸς γεγονὼς ἐδίδασκεν αὐτὸν τὸν θεὸν καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων νόμιμα. συνέβη δὲ καὶ τὴν Ἑλένην ὑφ' ἑτέρου Ἰουδαίου κατηχηθεῖσαν εἰς τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθη μετατεθῆναι. ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰζάτης καὶ δεδεμένους τοὺς συγγενεῖς εὑρηκὼς ἐδυσχέρανε, καὶ ἔλυσε μέν, ἔπεμψε δέ, ἵνα μὴ ὕποπτοι παρόντες εἶεν, τοὺς μὲν εἰς Ῥώμην ὁμηρεύσοντας, τοὺς δὲ πρὸς Πάρθους. γνοὺς δὲ τὴν μητέρα τὰ Ἰουδαίων ἀσπασαμένην, ἔσπευσε καὶ αὐτὸς εἰς ἐκεῖνα μετατεθῆναι, καὶ περιτμηθῆναι ἕτοιμος ἦν. ἡ δὲ μήτηρ ἐκώλυε, λέγουσα εἰς δυσμένειαν τοὺς ὑπηκόους διὰ τοῦτο ἐλθεῖν, οὐκ ἀνέξεσθαί τε ὑπὸ ἰουδαΐζοντος βασιλεύεσθαι. ὁ δὲ εἰς τὸν Ἀνανίαν παρόντα τοὺς λόγους ἀνέφερε. τούτου δὲ τὰ
C αὐτὰ συμβουλεύσαντος ἐπείσθη μὲν τότε ὁ βασιλεύς· ἕτερος δ' αὖθις ἐκ Γαλιλαίας Ἰουδαῖος Ἐλεάζαρ ἀφικόμενος, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν τὸν Μωυσέως νόμον ἀναγινώσκοντα "οὐ λόγους μόνον ἀναγινώσκειν σε δεῖ βασιλεῦ" ἔφη, "ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν διατεταγμένα ποιεῖν. μέχρι τίνος ἀπερίτμητος μένεις;" ὁ δὲ οὐχ ὑπερεβάλετο τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ περιετμήθη· καὶ τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀνανίᾳ πεπρᾶχθαι τὸ ἔργον ἐδήλου. οἱ δ' εἰς

1 ὑπεδέξατο καὶ om A. Iosephus καὶ διαδέχεται τὸν ἀδελφὸν Μονόβαζον ὑπερεκστάντα τῆς ἀρχῆς αὐτῷ. 14 τούτου] τοῦ A. 16 ἰουδαῖος ἐκ γαλιλαίας A. 17 Μωσέως PW. 18 μόνους A. 20 ὑπερεβάλλετο A.

vero filium natu maximum summae rerum praefecit, paterni sigilli anulo dato: qui Izati reverso regno cessit.

Sed Iudaeus quidam nomine Ananias Izati peregre agenti familiaris factus doctrinam de deo et Iudaeorum legibus tradidit. accidit porro ut et Helena ab alio Iudaeo instituta Iudaicas cerimonias amplecteretur. Izates cum venisset ac cognatos in vinculis repperisset, id aegre tulit; ac solutos, ne suspecti essent, partim obsides Romam misit, partim ad Parthos. et quia matrem Iudaismo studere videbat, ipse quoque eosdem ritus suscipere properabat, etiam circumcidi paratus. sed mater id prohibuit: subditorum enim odium suscepturum, neque laturos illos imperium regis iudaissantis. cumque eam orationem cum Anania, qui tum aderat, communicasset, isque idem suaderet, tum quidem paruit: post cum alius ex Galilaea Iudaeus venisset Eleazarus, eumque legem Mosaicam legentem deprehendisset, "non verba tantum, rex" inquit, "legenda tibi sunt, sed mandata etiam, quae illis continentur, exsequenda. quamdiu tandem incircumcisus manebis?" rex igitur nulla interposita mora circumcisus est. quod cum matri et Ananiae signifi-

φόβον ἐνέπεσον μὴ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοὶ κινδυνεύσωσιν. ὁ δὲ θεὸς τὸν φόβον ἐλθεῖν εἰς τέλος οὐ συνεχώρησεν.

Ἑλένη δὲ ἐπιθυμίαν ἔσχεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀφικέσθαι καὶ προσκυνῆσαι τὸ τοῦ θεοῦ ἱερόν. καὶ τοῦ υἱοῦ ἐπιτρέψαντος καὶ D χρήματα πλεῖστα δόντος ἄπεισιν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ λιμῷ φθειρομένους πολλοὺς εὑροῦσα ἐκεῖ, σῖτόν τε ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐκόμισε, καὶ ἰσχάδων φόρτον ἐκ Κύπρου πολλῶν χρημάτων πριαμένη τοῖς ἀπορουμένοις διένεμε. καὶ ὁ παῖς δὲ αὐτῆς πολλὰ χρήματα τοῖς πρώτοις τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἔπεμψεν, ἵν' οἱ λιμώττοντες διὰ τούτων ὡς ἐνὸν ἐπικουρηθῶσι.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· Ἀρταβάνης δὲ τῶν Πάρθων ὁ βασιλεύς, ἐπιβουλὴν γνοὺς τοὺς σατράπας κατ' αὐτοῦ μελετήσαντας, ἀφικνεῖται πρὸς Ἰζάτην, συγγενῶν τε καὶ οἰκετῶν περὶ χιλίους ἐπαγόμενος. καὶ καθ' ὁδὸν τῷ Ἰζάτῃ ἐνέτυχε, καί φησι "μή με παρίδῃς, ὦ βασιλεῦ, ταπεινὸν ἐκ μεταβολῆς γεγονότα P I 284 καὶ ἰδιώτην ἐκ βασιλέως, ἀλλ' ἐπικούρησον." ταῦτα σὺν δάκρυσιν ἔλεγεν. ὁ δὲ Ἰζάτης ἀκούσας τὸ ὄνομα, κατεπήδησε τοῦ ἵππου καί "θάρσει" ἔφη "ὦ βασιλεῦ· ἢ γὰρ εἰς τὴν Πάρθων βασιλείαν σε καταστήσω ἢ τῆς ἐμῆς σοι ἐκστήσομαι." ταῦτα εἶπε καὶ ἐπὶ τὸν ἵππον αὐτὸν ἀνεβίβασεν, αὐτὸς δὲ πεζὸς παρείπετο. καὶ ὁ Ἀρταβάνης ὤμοσεν, εἰ μὴ κἀκεῖνος ἀναβαίη τὸν ἵππον καὶ προηγοῖτο, ἀποβήσεσθαι καὶ αὐτός. πεισθεὶς δ' ὁ W I 203

8 διένειμε A Iosephus. 11 Ἀρταβάνης] sic et Ἀρτάβανος Iosephi codices. p. 484 v. 4 et in sequentibus Ἀρταβάνῳ, Ἀρτάβανος. ὁ τῶν πάρθων βασ. W. 19 σε βασιλείαν A.

casset, veriti sunt ne ex ea re et sibi et regi pericula crearentur: sed eum metum deus avertit.

Helena porro visendi Hierosolyma et sancti dei templi adorandi cupida, permissu filii cum maxima pecunia in urbem proficiscitur. ubi cum multos fame pereuntes invenisset, frumentum Alexandria advectum et sarcinas ficuum in Cypro emptas inter egentes distribuit. filius quoque eius principibus Hierosolymitanis multum pecuniae misit, quo pauperes iuvarentur.

Atque haec ita gesta sunt: Artabanus autem Parthorum rex, cognitis insidiis quas sibi pararent satrapae, ad Izaten venit cum cognatis et famulis circiter mile. atque in itinere illum adeptus "ne me" inquit, "rex, mutata fortuna depressum et e regio fastigio ad privatam condicionem redactum neglexeris, sed opem ferto." quae illo cum lacrimis dicente Izates, eius nomine audito, equo desiluit ac "bono" inquit "animo esto, rex: aut enim in Parthorum regnum te reducam, aut meo tibi cedam." his dictis illum in equum sustulit, ipse pedes secutus est. Artabanus vero iuravit, nisi et ille equum conscendisset atque anteiret,

ʼΙζάτης ἐπὶ τὸν ἵππον ἥλατο, καὶ πᾶσαν τιμὴν ἀπένειμε τῷ B Πάρθῳ, εἰς τὰ βασίλεια ἀγαγών. γράφει τε πρὸς τοὺς Πάρθους τὸν ʼΑρταβάνην δέξασθαι. τῶν δὲ Πάρθων δέξασθαι μὲν συντιθεμένων, μὴ δύνασθαι δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπονεῖμαι ἤδη ἑτέρῳ πεπιστευμένην, ὁ Κινάμωμος (οὕτω γὰρ ὠνόμαστο ὁ τὴν βασιλείαν παρειληφώς) γράφει τῷ ʼΑρταβάνῳ (ὑπʼ αὐτοῦ γὰρ ἐτέθραπτο, καὶ ἦν ἀγαθός) παρακαλῶν αὐτὸν ἀφικέσθαι πιστεύσαντα καὶ τὴν ἀρχὴν παραλήψεσθαι. καὶ ὁ ʼΑρτάβανος πιστεύσας ἀπῄει. ὑπήντα οὖν αὐτῷ ὁ Κινάμωμος· ὃς δὴ προσκυνήσας καὶ βασιλέα προσαγορεύσας περιτίθησιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ τὸ διάδημα, τῆς ἑαυτοῦ ἀφελόμενος. οὕτω δὲ χρόνῳ ἑξαετεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀποκαταστὰς ὁ ʼΑρτάβανος οὐκ ἠμνημόνησε τῶν ʼΙζάτου καλῶν, ἀλλʼ ἀμείβεται τοῦτον.

C Μετὰ δέ τινα χρόνον ʼΑρταβάνου θανόντος Οὐαρδάνης ὁ παῖς ἐκείνου τὴν βασιλείαν περιεζώσατο. καὶ πρὸς ʼΙζάτην ἐλθὼν συμμαχῆσαι αὐτῷ ἠξίου κατὰ Ῥωμαίων· ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ καὶ συνεβούλευε παύσασθαι τῆς ἐπʼ ἐκείνους στρατείας καὶ μὴ ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν. ὁ δὲ πόλεμον τῷ ʼΙζάτῃ μὴ πειθομένῳ κατήγγειλεν. ἀλλʼ οἱ Πάρθοι μαθόντες ὡς ἐπὶ Ῥωμαίους στρατεύσειν βούλεται, αὐτὸν μὲν ἀναιροῦσι, τὴν δὲ βασιλείαν τῷ ἀδελφῷ ʼΙκοτάρδῃ διδόασιν· ὃν ἐξ ἐπιβουλῆς τελευτήσαντα διαδέχεται Οὐολογέσης ὁ ἀδελφός.

4 συντιθεμένων A, συντεθεμένων PW. 5 et 9 Κινάμωνος] sic et Κίνναμος codices Iosephi. οὕτω] τοῦτο A. 9 ἀπήντα A. 11 χρόνῳ ἑξαετεῖ] Iosephi codices aliquot διʼ ἑξαετοῦς χρόνου, reliqui διʼ ʼΙζάτου. 14 μετά τινα δὲ A. 21 ʼΙκοτάρδῃ] qui Tacito Annal. 11 8 Gotarzes.

se quoque descensurum. Izates igitur ei obsecutus in equum insiluit, et Partho in regiam perducto omnem honorem habuit. scripsit etiam ad Parthos ut Artabanum recipiant. qui cum se illum quidem recepturos, sed in regnum restituere non posse iam alteri creditum, responderent, Cinamomus (id enim ei nomen erat qui regnum susceperat), vir bonus, Artabanum, a quo educatus fuerat, per litteras hortatus est ut sua fide veniat atque imperium recipiat. Artabano redeunti obviam progreditur, eum adorat, regem appellat: diadema suo capiti demptum illius capiti imponit. sic ab Izate sex annis in regnum restitutus Artabanus meritorum eius non fuit immemor, sed ea remuneratus est.

Verum aliquanto post eo mortuo Bardanes eius filius regno potitus ad Izaten venit, ab eoque petiit ut secum belli societatem contra Romanos coiret. qui cum refragaretur, eumque hortaretur ut illam expeditionem omitteret neque res aggrederetur quae fieri non possent, Bardanes bellum Izati indicit. sed Parthi eius consilio intellecto eum occidunt, et regnum fratri eius Icotardae deferunt. cui per insidias caeso Vologeses frater succedit.

Ὁ δὲ τοῦ Ἰζάτου ἀδελφὸς Μονόβαζος καὶ οἱ συγγενεῖς ἰουδαΐσαι καὶ αὐτοὶ ἐπεθύμησαν, καὶ τὴν ἔφεσιν εἰς ἔργον ἐξήνεγκαν. γίνεται δ' ἡ πρᾶξις αὐτῶν τοῖς ὑπηκόοις κατάφωρος. καὶ γράφουσι πρὸς Ἀβίαν τῶν Ἀράβων βασιλέα, εἰ στρατεύ- D σοιτο κατὰ τοῦ σφετέρου βασιλέως, χρήματα πολλὰ παρασχεῖν αὐτῷ, ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πρώτην συμβολὴν καὶ αὐτοὶ καταλείψειν αὐτόν. πείθεται τούτοις ὁ Ἄραψ, καὶ πολλὴν ἐπαγόμενος δύναμιν ἧκεν ἐπὶ τὸν Ἰζάτην. καὶ συμβολῆς γενομένης καταλείπουσι τὸν Ἰζάτην οἱ αὐτοῦ ἐκ συνθήματος καὶ νῶτα τρέψαντες ἔφευγον. γνοὺς δὲ τὴν προδοσίαν Ἰζάτης γενομένην ὑπὸ τῶν μεγιστάνων, εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπεχώρησε, καὶ εὑρὼν τοὺς αἰτίους ἐκόλασε. τῇ δ' ἐπιούσῃ συμβαλὼν νικᾷ, καὶ εἰς φυγὴν τοὺς Ἄραβας ἔτρεψε, τὸν δὲ βασιλέα αὐτῶν εἰς φρούριόν τι P I 285 συνήλασε διωκόμενον. καὶ ὁ μὲν ἑαυτὸν ἀνεῖλεν ἁλισκόμενος ἤδη, τὸ δὲ φρούριον ἑάλω καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διηρπάγη. καὶ Ἰζάτης εἰς τὰ οἰκεῖα ὑπέστρεψεν.

Οἱ δὲ τῶν Ἀδιαβηνῶν μεγιστᾶνες Οὐολογέσῃ τῷ Πάρθων γράφουσι βασιλεῖ, ἀξιοῦντες ἀποκτεῖναι μὲν τὸν Ἰζάτην, καταστῆσαι δὲ σφίσι δυνάστην ἐκ Πάρθων· μισεῖν γὰρ τὸν ἑαυτῶν βασιλέα ξένῃ θρησκείᾳ προσηλυτεύσαντα. ὁ γοῦν Πάρθος αὐτίκα μετὰ πλείστης δυνάμεως ὥρμησε, καὶ ὁ Ἰζάτης ἀντεστρατοπεδεύσατο. σταλεὶς δέ τις ἐκ τοῦ Πάρθου ἔλεγε τῷ Ἰζάτῃ ὁπόση ἐστὶ τῶν Πάρθων ἡ δύναμις, καὶ ὡς Οὐολογέσης ἀπειλεῖ δίκας εἰσπράξειν αὐτόν, ἀχάριστον περὶ δεσπότας γενόμενον·

4 τῶν] τὸν A. 18 ἀξιοῦντες A, καὶ ἀξιοῦσιν PW, παρακαλοῦντες Iosephus.

At Izatis frater Monobazus et cognati, Iudaismi amore capti, cum desiderium suum explevissent, subditi re animadversa Abiae Arabum regi per litteras magnam pecuniam promiserunt si regi bellum inferret, eum se quoque in primo congressu relicturos polliciti. paret Arabs et cum magnis copiis Izaten adoritur. qui in primo congressu a suis ex composito desertus tergis obversis fugientibus, magnatum proditione cognita in castra recedit et sceleris auctores supplicio afficit. postridie Arabes vincit fugatque, et regem eorum in castellum quoddam compellit: qui ne in hostium manus veniret, ipse sibi necem conscivit. quo castello capto atque direpto Izates ad sua rediit.

Caeterum cum Adiabenorum satrapae a Vologese Parthorum rege per litteras petiissent ut Izate interfecto dynasten Parthicum sibi praeficeret (se enim odisse regem suum peregrinam superstitionem amplexum), Parthus statim cum maximis copiis irruit: Izates ex adverso castra locat. ei quidam a Partho missus narrat quantae sint Parthorum vires, et ut Vologeses minitetur se poenas ab eo exacturum ingrati animi erga do-

B ῥύσασθαι γὰρ αὐτὸν τῶν αὐτοῦ χειρῶν οὐδὲ τὸν θεὸν ὃν σέβει δυνήσεσθαι. πρὸς ταῦτα δ' Ἰζάτης τὴν μὲν δύναμιν τῶν Πάρθων γινώσκειν ἀνταπεκρίνατο, εἰδέναι δ' ἀνθρώπων τὸν θεὸν δυνατώτερον. ταῦτα εἶπε καὶ ἱκέτευε τὸν θεόν. κατ' ἐκείνην οὖν τὴν νύκτα ἐπιστολὰς Οὐολογέσης δεξάμενος πολεμίους ἐμβαλόντας τῇ Παρθυηνῇ ταύτην πορθεῖν, αὐτίκα σπεύδων ἀνέζευξεν ἄπρακτος. καὶ οὕτως Ἰζάτης προμηθείᾳ θεοῦ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Πάρθου διέφυγε. μετὰ δέ τινα χρόνον θνήσκει, πεντήκοντα καὶ πέντε ζήσας ἐνιαυτούς, εἴκοσι δὲ καὶ τέσσαρας ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ· θνήσκει δ' ἐπὶ παισὶν εἴκοσι καὶ τέσσαρσιν ἄρρεσι καὶ τοσαύταις θηλείαις. τὴν δ' ἀρχὴν τῷ ἀδελφῷ Μονοβάζῳ κατέλιπεν.

W I 204 C 14. Φάδου μέντοι τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύοντος ἀνήρ τις γόης Θευδᾶς ὄνομα πείθει τὸν πλεῖστον ὄχλον ἀναλαβόντα τὰς κτήσεις ἕπεσθαι πρὸς τὸν Ἰορδάνην αὐτῷ· προφήτης γὰρ ἔλεγεν εἶναι καὶ σχίσαι τὸν ποταμὸν προστάγματι δύνασθαι· καὶ πλείστους ἠπάτησε. πέμψας δ' ἐπ' αὐτοὺς ἴλην ἱππέων ὁ Φάδος πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, οὐ μείους δ' ἐζώγρησε, καὶ αὐτὸν τὸν Θευδᾶν, οὗ τὴν κεφαλὴν ἐκτεμόντες ἐκόμισαν εἰς Ἱεροσόλυμα. Φάδον δὲ Τιβέριος Ἀλέξανδρος διεδέξατο, Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀλαβαρχήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ υἱός. καὶ οἱ παῖδες δὲ τοῦ Γαλιλαίου Ἰούδα Ἰάκωβος καὶ Σίμων, τοῦ τὸν λαὸν ἀποστήσαντος

5 ὁ οὐολογέσης A. 10 ἄρσεσι A. 11 τὴν δ' ἀρχὴν τ. ἀ. M. κατέλιπεν, omissa in AW, ex libris mss. supplevit Ducangius. 21 ἀλεξανδρείᾳ A, Ἀλεξανδρίᾳ PW. 22 ἀποστήσαντος A Iosephus, ἀποστατήσαντος PW.

Fontes. *Cap.* 14. *Iosephi Ant.* 20 5.

minos, ac ne deum quidem, quem colat, eum e manibus Vologesis eripere posse. ad haec Izates se Parthorum nosse vires respondet, sed deum hominibus potentiorem esse scire. his dictis supplicavit deo. Vologeses autem ea nocte per litteras edoctus hostes Parthiam vastare, statim re infecta discessit. sic Izates dei providentia minis Parthi evitatis, aliquanto post moritur, anno aetatis 55, regni 24, relictis 24 filiis et totidem filiabus, regno vero fratri Monobazo relicto.

14. Fado Iudaeam procurante quidam impostor Theudas maximae turbae persuasit ut possessionibus secum acceptis se, qui vates sit et suo iussu fluvium scindere possit, ad Iordanem sequantur: ac plurimos seduxit. Fadus vero turmis equitum in eos immissis multos occidit, plures cepit ipsumque Theudam; cuius caput amputatum et Hierosolyma perlatum est. Fado Tiberius Alexander successit, Alexandri alabarchae Alexandrini filius. Iacobus quoque et Simon, Iudae Galilaei filii, a quo

Κυρηνίου τιμητεύοντος, ἀνῃρέθησαν, οὓς ἀνεσταύρωσεν ὁ Ἀλέξανδρος. D ὁ δὲ τῆς Χαλκίδος βασιλεύων Ἡρώδης μεταστήσας τῆς ἀρχιερωσύνης Ἰωσὴφ τὸν τοῦ Κεμεδῆ, Ἀνανίᾳ τῷ τοῦ Νεδεβαίου παρέσχεν αὐτήν. Τιβερίῳ δὲ Ἀλεξάνδρῳ Κούμανος ἦλθε διάδοχος. ἐν ὀγδόῳ δ' ἔτει τῆς Κλαυδίου μοναρχίας Ἡρώδης ὁ τοῦ μεγάλου Ἀγρίππου ἀδελφὸς τελευτᾷ ἐφ' υἱέσι τρισί· τὴν δ' ἀρχὴν αὐτοῦ τῷ νεωτέρῳ Ἀγρίππᾳ δέδωκε Κλαύδιος.

Κουμάνου δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύοντος πλῆθος κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα εἰς Ἱεροσόλυμα ἤθροιστο. ἵνα γοῦν μή τι νεωτερισθείη παρὰ τοῦ πλήθους ὄντος πολλοῦ, στρατιώτας ἐνόπλους ἐπὶ τῶν τοῦ ἱεροῦ στοῶν ὁ Κούμανος ἔστησε, καταστελοῦντας τὸν θόρυβον ἐὰν γένηται· τοῦτο δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ P I 286 ἐποίουν. τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς στρατιώτης τῶν ἐν ταῖς στοαῖς ἀνακαλυψάμενος τὴν αἰδῶ τοῖς πλήθεσιν ἐπεδείκνυεν. οἱ δ' ἐθυμοῦντο ὡς εἰς τὸν θεὸν τοῦ στρατιώτου ἠσεβηκότος, καὶ οἱ θρασύτεροι τὸν Κούμανον ἐβλασφήμουν. καὶ ὃς πρὸς τὰς βλασφημίας ἠρέθιστο, καὶ κελεύει τὸ στράτευμα πᾶν ἥκειν εἰς τὴν Ἀντωνίαν τὸ φρούριον τῷ ἱερῷ ἐπικείμενον. τὸ πλῆθος οὖν τοὺς ὁπλίτας θεασάμενον εἰς φυγὴν ὥρμησε, καὶ τῶν ἐξόδων στενῶν οὐσῶν συνωθούμενοι κατὰ τὴν φυγὴν πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων συνθλιβόμενοι καὶ συμπατούμενοι διεφθάρησαν, ὡς εἰς δύο μυριάδας ἀριθμηθῆναι τοὺς τότε διαφθαρέντας· καὶ πένθος ἦν ἀντὶ πανηγύρεως.

3 *Κεμεδῆ*] p. 506 v. 9 *Καμεί.* *τοῦ* alterum om A. 4 *νεδεσαίου* A, *Νεβεδαίου* codex Ducangii: Iosephi codices *Νεβεδαίου* et *Νεδεβαίου*. 14 *ταῖς* om A. 19 *τῷ*] *τὸ* A. 22 *καὶ*] *τε καὶ* A. *εἰς* om A.

populus ad defectionem impulsus fuerat Cyrenio censore, interfecti sunt, quos Alexander in cruces sustulit. Herodes Chalcidis rex Iosepho Cemedi filio pontificatum ademptum Ananiae Nedebaei filio tribuit. Tiberio Alexandro Cumanus successor datus est. octavo monarchiae Claudii anno Herodes maioris Agrippae frater obit, tribus filiis relictis. eius principatum Claudius iuniori Agrippae dedit.

Cumanus Iudaeae procurator, multitudine paschatis in festo Hierosolymis congregata, ad res novas cavendas tumultumque sedandum milites armatos in templi porticibus disposuit, id quod et decessores eius fecerant. quarto autem festi die eorum militum quidam pudenda palam ostendit. eam ob rem populi ira, quasi in deum miles impius exstitisset, atque audaciorum conviciis Cumanus irritatus omnem exercitum in Antoniam castellum templo imminens convocavit. quibus conspectis populus in fugam se dedit: in qua propter exitus angustias ad 20 milia oppressa et conculcata sunt, festivitate in luctum conversa.

B Οὔπω τὸ πένθος τοῦτο κατηύναστο, καὶ κακὸν προστίθεται ἕτερον. τινὲς γὰρ τῶν ἐπὶ νεωτερισμοῖς ἡδομένων Στέφανόν τινα δοῦλον τοῦ Καίσαρος ὁδοιποροῦντα λῃστεύσαντες, ἅπασαν αὐτοῦ τὴν κτῆσιν ἁρπάζουσι. διὸ πέμπει στρατιώτας ὁ Κούμανος, κελεύσας αὐτοῖς τὰς πλησίον χώρας λῃΐσασθαι καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους αὐτῶν δεσμίους ἐπ' αὐτὸν ἀγαγεῖν. τῆς δὲ τῶν χωρίων ἐκείνων πορθήσεως γινομένης νεανίας τις τῶν στρατιωτῶν θρασὺς καὶ ἀτάσθαλος τοῖς Μωυσέως ἐντυχὼν νόμοις ἔν τινι κώμῃ σεβασμίως κειμένοις ἐπ' ὄψεσι πολλῶν διέρρηξεν αὐτοὺς βλασφημῶν καὶ κατακερτομῶν. προσίασιν οὖν τῷ Κουμάνῳ οἱ Ἰουδαῖοι, ἱκετεύοντες μὴ αὐτοὺς ἀλλὰ τὸν θεὸν οὗπερ οἱ νόμοι καθυβρίσθησαν ἐκδικῆσαι. C καὶ ὁ Κούμανος δείσας μὴ τὸ πλῆθος πάλιν νεωτερίσειε, τὸν ἐνυβρίσαντα τοῖς νόμοις πελεκίσας τὴν στάσιν κατέπαυσεν.

15. Ἀλλὰ καὶ Σαμαρείταις ἔχθρα πρὸς Ἰουδαίους ἐγένετο· ἡ δ' αἰτία ἦν αὕτη. Γαλιλαῖοι εἰς Ἱεροσόλυμα πορευόμενοι διά τινος κώμης ὥδευον τῶν Σαμαρειτῶν, καί τινες αὐτοῖς ἐπιθέμενοι πολλοὺς ἀνεῖλον. οἱ πρῶτοι τοίνυν τῶν Γαλιλαίων τῷ Κουμάνῳ προσίασι, παρακαλοῦντες τοὺς ἀνῃρημένους ἐκδικηθῆναι. ὁ δὲ δωροδοκηθεὶς τῆς ἐκδικήσεως οὐκ ἐφρόντισεν. ἀγανακτήσαντες οὖν οἱ Γαλιλαῖοι πρὸς ὅπλα ἐχώρησαν, καὶ κώμας τινὰς τῶν Σαμαρέων ἐμπρήσαντες διαρπάζουσι. Κούμανος

2 ἡδομένων] ἡγουμένων A. 5 ἐπιφανεστέρους A. 8 Μωσέως PW. 9 αὐτοὺς om codex Colberteus. 10 προσίασι, omisso οὖν, A. 12 πάλιν τὸ πλῆθος A.

Fontes. *Cap.* 15. *Iosephi Ant.* 20 6 § 1—8 § 3.

Eo luctu nondum finito malum aliud accessit. nam cum quidam novis rebus gaudentes Stephano Caesaris servo in itinere insidiis excepto omnia bona eripuissent, Cumanus milites e vicinis agris praedas agere et clarissimos quosque in vinculis ad se adducere iubet. quod cum fieret, miles quidam adolescens audax et temerarius leges Mosis in pago quodam venerabiliter repositas in conspectu multorum cum conviciis et ludibriis discerpsit. quamobrem Iudaei Cumanum adiere, supplicantes ut contumeliam non sibi sed deo factam vindicaret. is veritus ne populus denuo concitaretur, milite illo securi percusso motum illum compressit.

15. Sed et Samaritani cum Iudaeis inimicitias exercuerunt, tali de causa. cum Galilaei Hierosolyma iter habentes per quendam Samaritanorum pagum transirent, eorum complures quidam ex insidiis adorti occiderunt. principes vero Galilaeorum a Cumano petierunt ut necem illorum ulcisceretur: quod illo muneribus corrupto negligente indignati sumptis armis aliquot Samaritanorum pagos diripuerunt atque incende-

δὲ σὺν δυνάμει τοῖς Γαλιλαίοις ἐπῆλθε, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν D ἀπέκτεινε, πλείους δὲ ζῶντας εἷλεν. οἱ πρῶτοι δέ γε τῶν Ἱεροσολύμων μεταμφιασάμενοι σάκκους καὶ τὰς κεφαλὰς σποδῷ καταπάσαντες παρεκάλουν τοὺς ἀφεστῶτας μεταθέσθαι τὸν λογισμὸν καὶ τὰ ὅπλα ῥίψαντας ἠρεμεῖν· καὶ ἔπεισαν. οἱ μὲν οὖν διελύθησαν, ἡ χώρα δ' ἐξ ἐκείνου λῃστηρίων πεπλήρωτο. Σαμαρεῖς W I 205 δὲ πρὸς Κουαδρᾶτον τῆς Συρίας ἡγεμονεύοντα κατηγόρουν τῶν Ἰουδαίων ὡς ἐμπρησάντων κώμας αὐτῶν. Ἰουδαῖοι δὲ Σαμαρεῖς ᾐτιῶντο ὡς αἰτίους τῆς στάσεως, καὶ πρὸ αὐτῶν Κούμανον, δώροις διεφθαρμένον καὶ τοὺς ἀνῃρημένους μὴ ἐκδικήσαντα. Κουαδρᾶτος δὲ ὑπερέθετο τὴν κρίσιν, εἰπὼν ἥξειν εἰς τὴν Ἰου- P I 287 δαίαν κἀκεῖ τὴν ἀλήθειαν γνοὺς ἀποφήνασθαι. ἧκεν οὖν εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἐξετάσας τὰ πεπραγμένα, αἰτίους τῆς ταραχῆς διέγνω τοὺς Σαμαρεῖς· Ἰουδαίους δὲ οὓς δεδεμένους εἶχεν ὁ Κούμανος, ἀνεσταύρωσεν ὡς νεωτερίσαντας. τοὺς δὲ περὶ Ἀνανίαν τὸν ἀρχιερέα καὶ τὸν στρατηγὸν Ἄνανον δήσας εἰς Ῥώμην ἀπέστειλε, λόγον περὶ τῶν πεπραγμένων Κλαυδίῳ ὑφέξοντας. κελεύει δὲ καὶ τοῖς Σαμαρέων καὶ Ἰουδαίων πρώτοις καὶ Κουμάνῳ τῷ ἡγεμόνι καὶ τῷ χιλιάρχῳ Κέλερι ἀφικέσθαι καὶ αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, κριθησομένους περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους ζητήσεων. ἀπελθόντων δέ, δικαστὴς καθίσας ὁ Κλαύδιος, καὶ B γνοὺς τοὺς Σαμαρεῖς τῶν κακῶν ἀρχηγούς, τοὺς ἀναβάντας πρὸς

2 ἀπέκτεινε A Iosephus, ἔκτεινε PW. Ἱεροσολυμιτῶν Iosephus. 3 σκοδοῦ A. 5 διεληλύθησαν A. 16 Ἄνανον] Ἄνναν A. 18 καὶ primum om A.

runt. eos Cumanus cum exercitu adortus multos occidit, plures cepit. Hierosolymitani vero principes saccos induti et capitibus cinere conspersis, precibus a seditiosis impetrarunt ut mutatis consiliis abiectisque armis quiescerent. quibus dispersis regio latrociniis infestata est. Samaritani porro Iudaeos apud Quadratum Syriae praetorem de incensis pagis accusarunt: quos Iudaei contra ut seditionis auctores criminati sunt, ac Cumanum in primis, qui largitionibus delinitus necem interfectorum non vindicasset. Quadratus iudicio dilato se in Iudaeam venturum et cognita veritate pronuntiaturum esse dixit. Samariam profectus, rebus inquisitis Samaritanos turbarum auctores esse comperit: Iudaeos, quos Cumanus in vinculis tenebat, ut novas res molitos in cruces egit: Ananiam pontificem et Ananum ducem exercitus vinctos Romam misit ad actorum suorum rationem Claudio reddendam. Samaritanorum quoque et Iudaeorum principes Cumanumque praesidem et Celerem tribunum ad imperatorem ire iussit, ut ibi controversias suas disceptarent. Claudius cum pro tribunali sedens Samaritanos malorum

αὐτὸν ἀναιρεθῆναι προσέταξε, φυγὴν δὲ τοῦ Κουμάνου κατεψηφίσατο, τὸν μέντοι Κέλερα τὸν χιλίαρχον εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπαχθῆναι ἐκέλευσε καὶ συρέντα πάντων ὁρώντων διὰ τῆς πόλεως οὕτως ἀναιρεθῆναι.

Πέμπει δὲ ὁ Καῖσαρ Φήλικα τῶν Ἰουδαίων ἐπιτροπεύσοντα· Ἀγρίππᾳ δὲ δωρεῖται τὴν Φιλίππου τετραρχίαν καὶ Βαταναίαν καὶ τὴν Τραχωνῖτιν σὺν Ἀβέλλᾳ (αὗται δὲ Λυσανίου ἦσαν τετραρχίαι), τὴν δὲ Χαλκίδα ἀφαιρεῖται αὐτόν, ἔτη τέσσαρα ταύτης ἄρξαντα. ὁ δ' Ἀγρίππας ἐκδίδωσι πρὸς γάμον Ἀζίζῳ τῷ Ἐμεσῶν βασιλεῖ, περιτμηθῆναι θελήσαντι, C Δρουσίλλαν τὴν ἀδελφήν, τοῦ Ἐπιφανοῦς Ἀντιόχου παραιτησαμένου τὸν γάμον ὅτι μὴ ἰουδαΐσαι ἐβούλετο. καὶ Μαριὰμ κατηγγύησεν Ἀρχελάῳ τῷ Ἑλκίου παιδί, ὑπ' Ἀγρίππα τοῦ πατρὸς πρώην μνηστευθεῖσαν αὐτῷ. Φῆλιξ δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύων, καὶ τὴν Δρουσίλλαν ἰδὼν κάλλους περιττῶς ἔχουσαν, ἑάλω τῷ ταύτης ἔρωτι, καὶ πείθει καταλιποῦσαν τὸν ἄνδρα αὐτῷ γαμηθῆναι. τεκοῦσα δ' ἐξ αὐτοῦ παῖδα Ἀγρίππαν αὐτὸν ὠνόμασε. λέγεται δὲ κατὰ τοὺς Τίτου χρόνους ἡ γυνὴ σὺν τῷ παιδὶ νεανίᾳ γεγενημένῳ ἀφανισθῆναι κατὰ τὸ Βέσβιον ὄρος, πυρφόρον ὂν καὶ τότε μᾶλλον ἐκπυρωθέν. Βερνίκη δὲ ἑτέρα ἀδελφὴ τοῦ Ἀγρίππου, συνοικοῦσα Ἡρώδῃ τῷ θείῳ, θανόντος ἐκείνου Πολέμωνι D συνηρμόσθη, περιτμηθῆναι θελήσαντι, διὰ τὴν φήμην τὴν λέγουσαν αὐτὴν τῷ ἀδελφῷ συνιέναι κατ' ἔρωτα, ἵν' οὕτω τὴν διαβολὴν

1 προσέταξε] ἐκέλευσε A Iosephus. τῷ κουμάνῳ A. 5 φίληκα, et sic ubique, A. 6 καὶ τὴν βαταναίαν A. 7 Ἀβέλλᾳ etiam Iosephi codices: Hudsonus et Havercampus Ἀβίλᾳ.

exstitisse auctores cognovisset, eos qui venerant occidi, Cumanum exsulare, Celerem tribunum Hierosolyma reduci et in conspectu omnium per urbem tractum ita demum occidi iussit.

Felici Caesar procurationem Iudaeae mandavit: Agrippae, Chalcide quam annos quattuor tenuerat erepta, Philippi tetrarchiam, Batanaeam et Trachonitidem cum Abella, quae Lysaniae tetrarchia fuerat, donavit. Agrippa vero Drusillam sororem Azizo Emesarum regi, circumcisionem non recusanti, in matrimonium collocat, nuptiis eius ab Antiocho Epiphane ritus Iudaici odio repudiatis. Mariammen Archelao Helciae filio despondit a patre Agrippa olim promissam. Felix Iudaeae procurator Drusillae excellenti pulchritudine captus, mulieri persuadet ut marito relicto sibi nubat: quae filium ex eo susceptum Agrippam nominavit. fertur autem Titi temporibus cum eo adolescente in Vesuvio monte ignifero ac tum magis inflammato periisse. Berenice altera Agrippae soror, Herode patruo et marito defuncto, Polemoni, cum cir-

ἀποφήνῃ ψευδῆ. οὐ μὴν ἔμεινεν ὁ γάμος ἐπὶ πολύ, τῆς Βερνίκης καταλιπούσης τὸν Πολέμωνα.

Τελευτᾷ δὲ Κλαύδιος Καῖσαρ βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα καὶ μῆνας ὀκτὼ ἐφ' ἡμέραις εἴκοσι. λόγος δὲ ἦν ὡς ὑπὸ τῆς γυναικὸς Ἀγριππίνης φαρμάκοις ἀνῄρητο· ἧς πατὴρ ἦν Γερμανικὸς ὁ Καίσαρος ἀδελφός, ἀνὴρ δὲ Δομέτιος Αἰνόβαρβος τῶν ἐπισήμων ἐν Ῥώμῃ, οὗ τελευτήσαντος χηρεύουσαν αὐτὴν ὁ Κλαύδιος ἄγεται ἔχουσαν καὶ παῖδα Δομέτιον ὁμώνυμον τῷ πατρί. προανῃρήκει γὰρ τὴν γυναῖκα Μεσαλίναν διὰ ζηλοτυπίαν, ἐξ ἧς P I 288 παῖδας εἶχε Βρεττανικὸν καὶ Ὀκτάβιον. καὶ Ὀκταβίαν δὲ πρεσβυτάτην τῶν ἀδελφῶν ἐκ προτέρας ἑτέρας γυναικὸς εἶχεν, ἣν τῷ Νέρωνι ἥρμοσε· τοῦτο γὰρ τὸν τῆς Ἀγριππίνης υἱὸν τὸν Δομέτιον μετωνόμασεν ὕστερον ὁ Καῖσαρ, εἰσποιησάμενος αὐτόν. ἵνα τοίνυν τούτῳ τὴν αὐταρχίαν περιποιήσηται ἡ μήτηρ Ἀγριππῖνα, κτείνει φαρμάκῳ τὸν Κλαύδιον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς οἰκείοις καιροῖς καὶ τόποις εἰρήσεται, ὁ δὲ λόγος τῆς ἀκολουθίας ἐχέσθω.

16. Εἶχε μὲν οὖν ὁ Νέρων μετὰ Κλαύδιον τὴν τῶν Ῥω- B μαίων ἀρχήν, τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐπεδίδου πρὸς τὸ χεῖρον W I 206 διηνεκῶς, καὶ λῃστηρίων ἡ χώρα ἐμπέπληστο καὶ γοήτων ἀπατώντων τὸν ὄχλον, ὧν πολλοὺς ὁ Φῆλιξ συλλαμβάνων ἀνῄρει.

4 ἦν δὲ λόγος A. 6 Αἰνόβαρβος] βάρβαρος Colberteus, ὁ βάρβαρος A. 10 βρεττανικὸν A Iosephus, Βρετανικὸν PW. 12 τὸν alterum om A.

Fontes. *Cap.* 16. *Iosephi Ant.* 20 8 § 5 — § 9.

cumcisus esset, nupsit, ad abolendam incestus cum fratre calumniam: sed diuturnum coniugium non fuit, Polemone a Berenice deserto.

Claudius Caesar mortuus est anno imperii decimo tertio, mense octavo, die vigesimo, veneno, ut ferebatur, ab uxore Agrippina sublatus: quae patrem habuit Germanicum Caesaris fratrem, maritum Domitium Aënobarbum, virum Romae illustrem; quo defuncto eam viduam Claudius duxit, cum filium haberet Domitium patri cognominem. nam Messalinam uxorem ex zelotypia sustulerat, e qua liberos habebat Britannicum et Octavium, et filiam Octaviam natu maximam ante hos ex alia coniuge susceptam, quam Neroni (id enim nomen Agrippinae filio Domitio Caesar pater adoptivus fecit) despondit. cui ut mater imperium acquireret, Claudium veneno sustulit. sed haec suo loco et tempore referentur: nunc institutam historiae seriem prosequamur.

16. Post Claudii interitum Nerone imperium adepto res Iudaicae continenter in deterius sunt prolapsae, provincia latrociniis et impostoribus populum seducentibus repleta: quorum multos Felix sustulit. qui

ἔχων δὲ ἀπεχθῶς πρὸς Ἰωνάθην τὸν ἀρχιερέα ὁ Φῆλιξ, πολλάκις αὐτὸν νουθετοῦντα περὶ τοῦ κρειττόνως προΐστασθαι τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, πρόφασιν ἐζήτει δι' ἣν τὸν ἐνοχλοῦντα συνεχῶς μεταστήσεται· καὶ διὰ τῶν λῃστῶν αὐτὸν ἀναιρεῖ, οἳ ἐν τῷ ναῷ παραγεγονότες ὡς προσκυνήσοντες, καὶ ξιφίδια φέροντες ὑπὸ τὰς ἐσθῆτας, ἀνεμίχθησαν τῷ πλήθει καὶ τὸν Ἰωνάθην ἀνεῖλον.
C ἀνεκδικήτου δὲ τοῦ τολμήματος μείναντος, ἀδεῶς οἱ λῃσταὶ ἀναβαίνοντες οὓς μὲν οἰκείους ἐχθροὺς ἀνῄρουν, οὓς δ' ἑτέρων ἐπὶ μισθῷ. γόητες δὲ καὶ ἀπατεῶνες ἄνθρωποι τὸν ὄχλον ἀνέπειθον ἕπεσθαι σφίσιν εἰς τὴν ἐρημίαν, δείξουσιν ἐναργῆ σημεῖα καὶ τέρατα γινόμενα ἐκ θεοῦ· ὧν πολλοὺς ὁ Φῆλιξ ἐκόλαζεν. οἱ δέ γε λῃσταὶ τὸν δῆμον εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἠρέθιζον πόλεμον, θέλοντες μὴ ὑπακούειν αὐτῶν, καὶ τὰς τῶν μὴ πειθομένων κώμας ἐμπιπρῶντες διέφθειρον.

Σύρων δὲ καὶ Ἰουδαίων τὴν Καισάρειαν οἰκούντων οἱ μὲν
D Ἰουδαῖοι πρωτεύειν ἠξίουν ὡς Ἡρώδου τοῦ σφῶν βασιλέως τὴν πόλιν ἐγείραντος, Σύροι δὲ τὰ μὲν περὶ τὸν Ἡρώδην ὡμολόγουν, ἔφασαν δὲ καὶ πρώην πόλιν εἶναι Στράτωνος καλουμένην πύργον, καὶ μηδένα τότε τὴν πόλιν Ἰουδαῖον οἰκεῖν. διὰ ταῦτα τοίνυν τῶν Καισαρέων στασιαζόντων, οἱ τῆς χώρας ἐπιμελούμενοι πληγαῖς τοὺς αἰτίους ᾐκίσαντο, καὶ πρὸς ὀλίγον τὸν θόρυβον κατεκοίμισαν. πλούτῳ δὲ τῶν Σύρων οἱ Ἰουδαῖοι προέχοντες, καὶ διὰ τοῦτο καταφρονοῦντες αὐτῶν, ἐβλασφήμουν αὐτούς. οἱ δὲ

2 περὶ τοῦ κρειττόνως] καλῶς A. 19 διὰ add A. 21 αἰτίους] τοιούτους A.

Ionathae pontifici ob crebras eius, ut Iudaeam melius gubernaret, admonitiones infensus, occasionem tam molesti interpellatoris tollendi quaeritans, curat ut latrones per speciem adorandi turbae hominum in templo immisti sicas sub vestibus gestantes Ionatham occidant. quo facinore non vindicato sicarii citra metum urbem ingressi tum suos tum aliorum inimicos mercede peremerunt. ad haec praestigiatores et impostores turbae persuaserunt ut se in loca deserta sequerentur, evidentia signa et miracula divinitus edita ostensuros: quorum multos Felix suppliciis affecit. latrones vero plebem ad bellum Romanis, quibus parere detrectabant, inferendum concitabant; eorumque pagos, qui parere nollent, incendebant.

Caesareae vero, quam Iudaei et Syri incolebant, principatum Iudaei hac ratione sibi vindicabant, quod eam urbem Herodes rex suus instaurasset. quod etsi confitebantur Syri, tamen prius quoque urbem fuisse Stratonis turrem asserebant, nemine tum ibi Iudaeo degente. hac de causa Caesariensibus tumultuantibus, provinciae praesides sontibus flagris caesis tumultum nonnihil represserunt. caeterum Iudaei opibus superiores Syros contemnebant et conviciis incessebant. illi vero

χρήμασι μὲν ἡττώμενοι, θαρροῦντες δὲ ὅτι πλεῖστοι τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους στρατευομένων Καισαρεῖς ἦσαν, μέχρι μέν τινος καὶ αὐτοὶ λόγοις τοὺς Ἰουδαίους ἀνθύβριζον· εἶτα λίθοις ἀλλήλους ἔβαλλον, ἕως πολλοὶ ἐτρώθησάν τε καὶ ἔπεσον ἀμφοτέρωθεν· P I 289 νικῶσι δὲ Ἰουδαῖοι. ὁ μέντοι Φῆλιξ παύσασθαι τοὺς Ἰουδαίους ἐκέλευε, καὶ μὴ πειθομένοις τοὺς στρατιώτας ἐπαφίησι· καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, πλείους δὲ ζῶντας συνέσχε, καὶ οἰκίας διαρπάζειν τοῖς στρατιώταις ἐπέτρεψεν. οἱ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐπιεικέστεροι καὶ οἱ προὔχοντες παρεκάλουν τὸν Φήλικα τοὺς στρατιώτας ἀνακαλέσασθαι καὶ φείσασθαι αὐτῶν, δοῦναί τε ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μετάνοιαν. καὶ ὁ Φῆλιξ ἐπείσθη.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀγρίππας δίδωσι τὴν ἀρχιερωσύνην Ἰσμαὴλ υἱῷ τοῦ Φαβεῖ. ἔσχον δὲ πρὸς ἀλλήλους ἔχθραν οἵ τε ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς σὺν τοῖς πρώτοις τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, καὶ ἐκακολόγουν ἀλλήλους καὶ λίθοις ἔβαλλον, καὶ ὁ ἐπιπλήξων καὶ τὴν στάσιν κωλύσων οὐκ ἦν. ἐς τοσοῦτον δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἠναιδεύσαντο, ὡς B καὶ πέμπειν ἐπὶ τὰς ἅλωνας καὶ βίᾳ λαμβάνειν τὰς τοῖς ἱερεῦσιν ὀφειλομένας δεκάτας, ὅθεν οἱ ἄποροι τῶν ἱερέων ὑπ' ἐνδείας ἀπέθνησκον.

Πορκίου δὲ Φήστου ὑπὸ Νέρωνος σταλέντος διαδόχου τῷ Φήλικι, οἱ Καισαρεῖς Ἰουδαῖοι κατηγόρησαν τοῦ Φήλικος παρὰ Νέρωνι· καὶ τάχα ἂν ἔτισε δίκας τῶν εἰς αὐτοὺς ἀδικημάτων, εἰ μὴ Πάλλας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μέγα δυνάμενος παρὰ Νέρωνι

3 εἶτα — 4 ἀμφοτέρωθεν om A. 13 ἔχθραν] στάσιν A. οἵ τε — 15 ἀλλήλους om A. 22 νέρωνος A.

ut minus pecuniosi, ita eo freti quod plurimi Caesarienses sub Romanis stipendia mererent, aliquamdiu verborum contumelias in Iudaeos regesserunt: inde ad lapides ventum, donec utrinque multi vulnerati sunt, multi occubuerunt. victoria tamen penes Iudaeos fuit. quos cum Felix frustra monuisset ut desinerent, militibus immissis multos occidit, plures vivos comprehendit, eorumque domos diripi iussit. sed qui moderatiores inter Iudaeos erant, ab illo precibus impetrarunt ut revocatis militibus populo parceret, delictorum venia concessa.

Agrippa rex pontificatum Ismaeli Phabi filio dedit. cum autem inter pontifices et sacerdotes atque primos civitatis Hierosolymitanae inimicitiae intercederent, et conviciis et lapidibus est certatum, neque qui eos castigaret aut seditionem premeret quisquam fuit. ac pontifices eo impudentiae sunt progressi ut ministris suis in areas missis decimas sacerdotibus debitas raperent. unde sacerdotes tenuiores ad egestatem redacti fame perierunt.

Porcio Feste a Nerone Felici successore dato Iudaei Caesarienses Felicem apud imperatorem accusarunt: ac dedisset ille forte poenas iniuriarum, nisi frater eius Pallas, qui gratia multum valebat, Neronis

τὴν αὐτοῦ ὀργὴν παρῃτήσατο. καὶ οἱ ἐν Καισαρείᾳ δὲ Σύροι Βήρυλλον τὸν Νέρωνος παιδαγωγὸν δεξιωσάμενοι χρήμασιν, ἐπιστολὴν κομίζονται Καίσαρος δι' αὐτοῦ τὴν Ἰουδαίαν ἰσοπολιτείαν τοῖς ἐν Καισαρείᾳ Σύροις ἄκυρον ἀποφαίνουσαν. ἐξ ἧς τὰ μετὰ
C ταῦτα κακὰ τῷ ἔθνει ἐφύησαν· διὰ ταύτην γὰρ τὴν ἐπιστολὴν Ἰουδαῖοι πρὸς τοὺς Σύρους μᾶλλον στάσεως εἴχοντο, μέχρις ἂν ἀνήφθη ὁ πόλεμος.

W I 207 17. Φῆστος δὲ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν κακουμένην ταύτην εὗρεν ὑπὸ λῃστῶν. καὶ οἱ σικάριοι γὰρ καλούμενοι (λῃσταὶ δὲ καὶ οὗτοι ἦσαν) τότε μᾶλλον εἰς πλῆθος συνέστησαν, χρώμενοι ξιφιδίοις ἐπικαμπέσι καὶ ὁμοίοις ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίων καλουμέναις σίκαις, ἀφ' ὧν καὶ σικάριοι ὠνομάσθησαν· οἳ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῷ πλήθει ἀναμιγνύμενοι οὓς ἐβούλοντο ῥᾳδίως ἀπέσφαττον, καὶ τὰς κώμας δὲ διήρπαζόν τε καὶ ἐνεπίμπρασαν. πέμπει δὲ Φῆστος δύναμιν ἐπὶ τοὺς ἀπατηθέντας ὑπό τινος γόητος, σωτηρίαν ἐπαγγελλομένου τοῖς ἕπεσθαι θέλουσι μέχρι τῆς
D ἐρημίας αὐτῷ· κἀκεῖνόν τε τὸν ἀπατεῶνα καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας οἱ πεμφθέντες διέφθειραν.

Ὁ μέντοι βασιλεὺς Ἀγρίππας οἴκημά τι μέγα δομησάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, ἐκεῖθεν ἐθεᾶτο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ ἐνεργούμενα. πρὸς τοῦτο δ' ἐχαλέπαινον οἱ τῆς πόλεως. τοῖχον οὖν ἐγείρουσιν, ὃς οὐ τῆς βασιλικῆς οἰκίας μόνης τὴν ἄποψιν ὑπετέμνετο, ἀλλὰ καὶ τῆς πρὸς δύσιν στοᾶς, ἔνθα τὰς φυλακὰς οἱ Ῥωμαῖοι ταῖς

2 Βήρυλλον etiam Iosephi codices: Βοῦρρον rescripsit Hudsonus. 3 Ἰουδαίων Iosephus. 6 ἂν] δὴ Iosephus. 9 εὗρε ταύτην A. 11 ὁμοίως PW. 22 ὑπετέμετο A.

Fontes. *Cap.* 17. *Iosephi Ant.* 20 8 § 10—11 § 1.

iram mitigasset. sed et Caesarienses Syri Beryllo Neronis paedagogo pecunia conciliato litteras impetrarunt quibus Iudaeis aequale ius Caesariensis civitatis adimebatur. unde mala quae gentem post oppresserunt ortum habuere: ob eas enim litteras Iudaei seditionem contra Syros magis urserunt, donec bellum exarsit.

17. Festus autem Iudaeam latrociniis afflictam repperit. nam sicarii aucti numero, ensiculos curvos gestantes, in festivitatibus populo immisti facile quos libitum erat perimebant, pagosque et diripiebant et incendebant. porro cum praestigiator quidam salutem iis polliceretur qui se usque ad desertum comitari vellent, Festus et ipsum et eos quos seduxerat copiis immissis interfecit.

Agrippam vero regem ex magno domicilio, quod in regia aedificarat, quidquid in templo ageretur spectare cives aegre ferentes murum struxerunt, quo non tantum regiae conspectus sed et occidentalis porticus, ubi Romani propter templum in festivitatibus custodias habebant,

ἑορταῖς ἐποιοῦντο διὰ τὸ ἱερόν. ἐπὶ τούτοις ἠγανάκτησεν Ἀγρίππας, καὶ πλέον ὁ Φῆστος, καὶ καθελεῖν τὸν τοῖχον ἐβούλετο. οἱ δὲ παρεκάλεσαν ἐνδοθῆναι αὐτοῖς δεηθῆναι τοῦ Καίσαρος. καὶ συγχωρήσαντος Φήστου, πέμπουσι δέκα ἐκ τῶν πρώτων πρὸς P I 290 Νέρωνα, καὶ Ἰσμαὴλ τὸν ἀρχιερέα καὶ Ἑλκίαν τὸν γαζοφύλακα. καὶ ὁ Νέρων τῇ γυναικὶ Ποππαίᾳ ὑπὲρ Ἰουδαίων ἀξιούσῃ χαριζόμενος ἐκέλευσεν ἐᾶν τὴν οἰκοδομήν. καὶ ἡ Ποππαία τοὺς μὲν ἄλλους ἀφῆκεν ἐπανελθεῖν, τὸν δὲ Ἰσμαὴλ καὶ τὸν Ἑλκίαν κατέσχε παρ' ἑαυτῇ ὁμηρεύσοντας. καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας ταῦτα πυθόμενος δίδωσι τὴν ἀρχιερωσύνην Ἰωσὴφ τῷ καλουμένῳ Δεκαβί, υἱῷ τοῦ ἀρχιερατεύσαντος Σίμωνος· εἶτα τῷ Ἄννᾳ υἱῷ τοῦ Ἄννα ταύτην ἐξ Ἰωσὴφ ἀφελόμενος προσεκλήρωσεν.

Οὗτος οὖν ὁ νέος Ἄννας τὴν ἀρχιερωσύνην παρειληφὼς τολμητίας ἦν καὶ θρασύς. Φήστου τοίνυν θανόντος, καὶ Ἀλ- B βίνου μήπω καταλαβόντος τὴν Ἰουδαίαν, ὃς ἀντὶ Φήστου παρὰ Νέρωνος ἐστάλη τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος, καθίσας συνέδριον (ἵν' αὐτοῖς τοῖς Ἰωσήπου χρήσωμαι ῥήμασι) παράγει τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ (Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ) καί τινας ἑτέρους, ὡς παρανομησάντων κατηγορῶν αὐτῶν, καὶ παρέδωκε λευσθησομένους. ὅσοι δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐδόκουν ἐπιεικέστατοι καὶ περὶ τοὺς νόμους ἀκριβεῖς, βαρέως ἤνεγκαν ἐπὶ τούτῳ, καὶ κατεῖπον αὐτοῦ καὶ πρὸς Ἀλβῖνον καὶ πρὸς Ἀγρίπ-

1 ὁ ἀγρίππας A. 7 ἐκέλευσεν — 8 ἄλλους om A. 11 δεκαβί A, Δεκαβίζῳ PW: Iosephus Ἰωσήπῳ τῷ Σίμωνος παιδὶ ἀρχιερέως, ἐπικαλουμένῳ δὲ Καβί. ἄνα υἱῷ τοῦ ἄνα A, Ἀνάνῳ υἱῷ τοῦ Ἀνα PW. 13 Ἀνας PW. 17 τοῖς τοῦ ἰωσήπου A. Antiq. 20 9 1. 21 ἐπιεικέστεροι A: Iosephus ἐπιεικέστατοι. 22 καὶ πρὸς ἀγρίππαν καὶ πρὸς ἀλβῖνον A.

intercipiebatur. id aegre Agrippa, Festus aegrius tulit, ac murum diruere voluit. sed rogatu civium permisit, ut decem principes viros una cum Ismaele pontifice et Helcia thesauri custode ad Neronem de ea re ablegarent. qui in gratiam Poppaeae uxoris pro Iudaeis intercedentis aedificium id manere iussit. Poppaea porro caeteris dimissis Ismaelem et Helciam obsides retinuit. quo Agrippa rex audito Iosepho Decabi Simonis viri pontificii filio, deinde eodem eiecto Annae filio Annae pontificatum confert.

Is iunior Annas pontificatu suscepto, homo confidens et temerarius, Festo mortuo eiusque successore Albino nondum in Iudaeam profecto, indicto concilio, ut Iosephi verbis utar, Iacobum, Iesu qui Christus dicitur fratrem, et alios quosdam in medium productos violatarum legum reos facit et lapidandos curat. id factum modestissimi quique et legum observantissimi cives aegre tulerunt, eumque et apud Albinum et

παν. διὸ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφελόμενος ὁ βασιλεὺς ἐξ αὐτοῦ, C μῆνας ἄρξαντος τρεῖς, Ἰησοῦν τὸν τοῦ Μνασέα κατέστησεν.

Ἀλβῖνος δ' ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα, σπουδὴν εἰσήνεγκεν εἰρηνεύειν τὴν χώραν, καὶ πολλοὺς τῶν σικαρίων διέφθειρεν. Ἀγρίππας δὲ δίδωσι τὴν ἀρχιερωσύνην Ἰησοῦ τῷ τοῦ Γαμαλιήλ, παύσας τὸν τοῦ Μνασέα Ἰησοῦν. στάσις οὖν τῶν ἀρχιερέων ἐγένετο, προσεταιρισαμένων τοὺς θρασυτάτους, καὶ μέχρι λίθων ἡ στάσις ἐξ ὕβρεων τῶν πρὸς ἀλλήλους προὐχώρησεν. ὅθεν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου μάλιστα κακῶς ἔχειν τὴν τῶν Ἱεροσολύμων πόλιν συμβέβηκε, καὶ πάντα ἐπὶ τὸ χεῖρον προέκοπτον. Ἀλβῖνος δὲ Γέσιον Φλῶρον μαθὼν ἀφικνεῖσθαί οἱ διάδοχον, προαγαγὼν τοὺς δεσμώτας ὅσοι ἦσαν αὐτῷ προδήλως θανεῖν ἄξιοι, τούτους μὲν ἀναιρεθῆναι προσέταξε, τοὺς δ' ἐκ μικρῶν αἰτιῶν καθειργμέ- D νους χρήματα λαμβάνων ἀπέλυε. καὶ οὕτως ἡ μὲν εἱρκτὴ τῶν δεσμωτῶν ἐκενώθη, ἡ χώρα δὲ λῃστῶν ἐπληρώθη. ὁ δ' Ἀγρίππας τὸν τοῦ Γαμαλιὴλ Ἰησοῦν τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκβαλὼν Ματθίᾳ τῷ Θεοφίλου προσένειμεν, ἐφ' οὗ ὁ πρὸς Ῥωμαίους ἤρξατο πόλεμος.

Ἤρξατο μὲν οὖν ἡ ἀρχιερωσύνη ἐξ Ἀαρών, τελευτήσαντος δὲ ἐκείνου οἱ παῖδες αὐτοῦ αὐτὴν διεδέξαντο, καὶ ἐξ ἐκείνων τοῖς W I 208 ἀπ' αὐτῶν διέμεινεν ἡ τιμή. ὅθεν πάτριον ἦν Ἰουδαίοις μηδένα τὴν ἀρχιερωσύνην λαμβάνειν, κἂν βασιλεὺς ἦν αὐτῆς ἐφιέμενος,

2 et 6 Μνασέα] Δαμναίου Iosephus. 5 τὴν ἀρχ. δίδωσιν A. Γαμαλιήλ] γαβριήλ Wolfii codices. 8 ἐχώρησεν A. 11 γενέσιον A. 17 Θεοφίλου A Iosephus, Θεοφίλῳ PW.

apud Agrippam detulerunt. quamobrem rex ei pontificatum, tres menses eo functo, ereptum Mnaseae filio Iesu tradidit.

Albinus vero cum Hierosolyma venisset, operam dedit ut provincia pacata esset, multis sicariis interfectis. Agrippa Iesu pontifici Mnaseae filio successorem dat Iesum Gamalielis filium. unde inter pontifices, quorum uterque audacissimos sibi homines adscivit, orta seditio a conviciis usque lapidationem est progressa. ab eo tempore Hierosolymitana urbs pessime habere atque omnia in peius ruere coeperunt. Albinus vero cum didicisset Gessium Florum sibi successorem datum, productis vinctis, eos qui manifeste necem meruerant occidi iussit; qui vero ob parva crimina in carcerem compacti fuerant, eos accepta pecunia dimisit. ita carcer maleficis factus est vacuus, regio latronibus referta. Agrippa, Iesu Gamalielis filio eiecto, pontificatum Matthiae Theophili filio assignavit, sub quo bellum Romanum coepit.

Pontificatus initia sunt ab Aarone profecta, cui defuncto filii eorumque posteri in eo honore successerunt. unde receptum apud Iudaeos fuit ne cui vel regi pontificatus expetenti tribueretur, nisi iis

εἰ μὴ τοὺς ἐξ αἵματος Ἀαρών· εἰ καὶ οὐ μέχρι παντὸς τὸ ἔθος τοῦτο τετήρητο. ἐγένοντο οὖν πάντες ἀπὸ Ἀαρὼν μέχρι Φινεὲς τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν στασιασάντων ἀναδειχθέντος ὀγδοήκοντα καὶ τρεῖς. P I 291

Γέσιος δὲ Φλῶρος εἰς Ἰουδαίαν Ἀλβίνου διάδοχος ἀφικόμενος πολλῶν ἐνέπλησεν Ἰουδαίους κακῶν, τοσοῦτον δὲ γέγονε κάκιστος, ὥστε διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς αὐτοῦ κακίας ἐπαινεῖσθαι τὸν Ἀλβῖνον ὡς εὐεργέτην. ὁ μὲν γὰρ τὴν πονηρίαν ἐπέκρυπτε καὶ ἀδικῶν μὴ γίνεσθαι κατάφωρος ἔσπευδε, Φλῶρος δὲ ἀπαρακαλύπτως καὶ ἀναιδῶς τὰς εἰς τὸ ἔθνος παρανομίας ἐποίει, ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος. καὶ τί δεῖ τῶν ἐκείνου κακῶν ἀπαριθμεῖν τὸ καθ' ἕκαστον; τοσοῦτον δ' εἰπὼν δηλώσω τὸ πᾶν, ὅτι ὁ τοὺς Ἰουδαίους τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἄρασθαι πόλεμον βιασάμενος Φλῶρος ἦν. ἔλαβε δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ πόλεμος δευτέρῳ μὲν ἔτει τῆς Φλώρου ἐπιτροπῆς, δωδεκάτῳ δὲ τῆς μοναρχίας τοῦ B
Νέρωνος.

18. *Ἐντεῦθεν οὖν ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀποστασία εἰς προὖπτον ἀνερράγη καὶ ὁ πόλεμος ἤρξατο. διηγήσασθαι δὲ τούτου ἕκαστα πλείονος ἂν γένοιτο πραγματείας ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ἐγχείρησιν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα ἐᾶσαί μοι κέκριται, μόνα δ' ἐπιτεμεῖν τὰ περὶ τῆς ἁλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων αὐτῶν. Οὐεσπασιανὸς γὰρ παρὰ Νέρωνος, μαθόντος τὴν Ἰουδαίων ἀποστασίαν,*

16 post *Νέρωνος* inscriptio Ἐπιτομὴ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ AW. 18 ἐρράγη A.

FONTES. *Cap.* 18. *Iosephi de bello Iudaico libri* 3 *et* 4.

qui essent ex sanguine Aaronio: etsi ea consuetudo non perpetuo observata est. pontifices ab Aarone usque ad Phineem in bello a seditiosis declaratum 83 fuere.

Gessius autem Florus Albini successor Iudaeos plurimis oppressit malis. nam tantum improbitate excelluit, ut propter insignem eius maleficentiam Albini beneficentia celebraretur. nam hic quidem malitiam suam occultare studuit ac sollicite cavit ne suae iniuriae deprehenderentur, Florus autem palam atque impudenter iniquitatem in populum et quasi per ostentationem exercuit. sed quorsum attinet eius scelera singulatim recensere, cum res paucis expediri queat: qui Iudaeos bellum Romanis inferre coegerit, Florum fuisse. id vero bellum coepit secundo anno procurationis Flori, monarchiae Neronis duodecimo.

18. Hinc igitur Iudaeorum defectio palam erupit bellumque coepit: cuius singulos veluti actus referre maioris operae fuerit quam instituta brevitas patitur. quare caeteris omissis Hierosolymorum duntaxat excidium compendio referre decrevi. nam cognita Iudaeorum defectione Vespasianus, cui Nero belli administrationem crediderat, non

τὴν τοῦ πολέμου διοίκησιν πιστευθείς, οὐ πρώτοις τοῖς Ἱεροσολύμοις προσέβαλεν, ἀλλὰ τὰς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν ἔσπευσε πρότερον ἑλεῖν πόλεις, καὶ οὕτως αὐτὴν χειρώσασθαι τὴν μητρό- C *πολιν. καταλαβὼν οὖν τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ ἑνωθεὶς ἐν αὐτῇ τῷ υἱῷ Τίτῳ ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀφικομένῳ καὶ τὸ πεντεκαιδέκατον τάγμα κομίζοντι, σταλέντι παρ' αὐτοῦ ἐξ Ἀχαΐας, ὅπου τοῦ πολέμου στρατηγὸς κεχειροτόνητο παρὰ Νέρωνος (ἐν Ἀχαΐᾳ γὰρ ἐτύγχανεν ὢν ἐκεῖνος ὅτε ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀποστασία κατηγγέλθη αὐτῷ), κατὰ τῆς Γαλιλαίας πρότερον ὥρμησε, καὶ τῇ πόλει τῶν Ἰωταπάτων πρώτῃ προσβαλών, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα πολιορκήσας ἡμέρας, πορθεῖ μὲν αὐτήν, αἱρεῖ δὲ καὶ τὸν Ἰώσηπον στρατηγοῦντα τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς εἰρημένης ὑπερμαχοῦντα πόλεως. ἐκεῖθεν δὲ καθ' ἑτέρων ἐχώρει φρουρίων καὶ πολισμά-* D *των, καὶ τὰ μὲν ὁμολογίᾳ, τὰ δὲ πολιορκίᾳ ὑπὸ Ῥωμαίους πεποίητο. καὶ ταῦτα ἤδη κατεργασάμενος ἡτοιμάζετο καὶ αὐτῇ προσμῖξαι τῇ μητροπόλει, διακειμένῃ κακῶς ἐκ τοῦ πρὸς ἀλλήλους στασιάζειν τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ εἰς ἐμφυλίους ἐκκυλισθῆναι μάχας καὶ ἀλλήλων σφαγάς, κἀντεῦθεν τὸ μάχιμον διαφθείρεσθαι. ἐπέσχε δὲ τῷ Οὐεσπασιανῷ τὴν ὁρμὴν ἀγγελθεὶς ὁ Νέρων τῆς αὐταρχίας ἐκπεπτωκὼς καὶ τῆς Ῥώμης λαθραίως ἐκδρὰς καὶ ἑαυτὸν ἀνελών. εἶτα Γάλβαν μαθὼν γενόμενον αὐτοκράτορα, Τίτον πέμπει πρὸς αὐτόν, προσεροῦντά τε καὶ ὅ τι περὶ Ἰου-* P I 292 *δαίων κελεύει πευσόμενον. ἔτι δὲ καθ' ὁδὸν ὄντος Τίτου καὶ ὁ*

5 *τό τε πέμπτον καὶ τὸ δέκατον τάγμα* Iosephus male. 10 *τεσσαρακοστῇ μὲν ἡμέρᾳ καὶ ἑβδόμῃ* Iosephus vulgo: *καὶ ἑβδόμῃ* om codex Florentinus. 11 *καὶ* add A.

Hierosolyma invasit primum, sed urbibus metropoli subiectis prius expugnatis, tum demum ipsam quoque domare instituit. occupata igitur Ptolemaide, cum filio Tito, qui ab eo ex Achaia missus, ubi a Nerone belli dux designatus fuerat, legionem decimam quintam Alexandria adduxerat, se coniunxit: Neroni enim in Achaia degenti Iudaeorum defectio nuntiata fuit. ac Galilaeam primum aggressus, Iotapatis diebus 40 expugnatis, Iosephum Galilaeae ducem, eius urbis defensorem cepit. inde alia castella atque oppidula partim deditione partim obsidione Romanis parere coegit. iis iam confectis ad ipsam metropolim obsidendam se accingebat, seditionibus et factionibus adeo afflictam ut civili bello et mutuis caedibus inter sese grassantes homines bellicosi interirent. verum id eius consilium nuntius de Nerone, qui amisso imperio clam Roma profugisset atque ipse sibi manus attulisset, repressit. deinde cum Galbam imperio potitum esse cognovisset, Titum misit ad eum salutandum, et percontandum quid de Iudaea fieri vellet. sed Titus in

Γάλβας ἀνῄρητο. ὅπερ ἀκούσας ὁ Τίτος πρὸς τὸν πατέρα παλινοστεῖ. καὶ διὰ τὸ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀμφίβολον οὐκ ἐπεχείρουν τῇ κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ προσβολῇ, ἀλλ' ἠρέμουν ἐν Καισαρείᾳ. Γάλβου δὲ ἀνῃρημένου Ὄθων τὴν ἀρχὴν διεδέξατο. τὰ δὲ ἐν Γερμανίᾳ τυγχάνοντα τάγματα Οὐιτέλλιον ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. στείλας οὖν Ὄθων ἐπολέμει Οὐιτελλίῳ. ἡττημένων δὲ τῶν ἀπεσταλμένων Ὄθων ἑαυτὸν διεχρήσατο. καὶ W I 209 Οὐιτέλλιος εἰς Ῥώμην ἀπῄει σὺν τοῖς στρατεύμασιν· ἤδη γὰρ αὐτῷ καὶ οἱ τοῦ Ὄθωνος προσεχώρησαν. Οὐεσπασιανὸς δέ, εἴ τινα ἦσαν περίλοιπα τῶν Ἰουδαίων πολίχνια μήπω ἑαλωκότα, B στείλας ἐπόρθει καὶ ταῦτα, ὡς μόνην ἤδη τὴν τῶν Ἱεροσολύμων πόλιν σκοπὸν Ῥωμαίοις περιλιμπάνεσθαι. ἐνόσει δὲ δεινῶς, ὡς εἴρηται, τὰ τῆς πόλεως. ἔξωθεν μὲν γὰρ ὁ Σίμων καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις Ῥωμαίων ἐτύγχανον φοβερώτεροι, ἔνδον δ' οἱ ζηλωταὶ καλούμενοι καὶ ὁ τούτων ἐξάρχων Ἰωάννης καὶ Ῥωμαίων ἦσαν καὶ τοῦ Σίμωνος χαλεπώτεροι. σφοδρότατα δὲ βιαζομένων τοὺς ἐν τῇ πόλει τῶν ζηλωτῶν, ἠναγκάσθησαν οἱ τοῦ δήμου τὸν Σίμωνα μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸν πλήθους εἰς τὴν πόλιν παρακαλοῦντες εἰσαγαγεῖν, ὡς τάχα τῆς τῶν ζηλωτῶν τυραννίδος αὐτοὺς ἀπαλλάξοντα· ἔλαθον δὲ χείρονα καθ' ἑαυτῶν εἰσδεξάμενοι τύραννον. τούτων δ' ἐν Ἱεροσολύμοις πραττομένων Οὐι- C τέλλιος τὴν Ῥώμην κατέλαβεν αὐτοκράτωρ ἀναρρηθείς. Οὐεσπασιανῷ δὲ μαθόντι ταῦτα οὐκ ἤρεσκε, καὶ ἀπηξίου δεσπότην ἔχειν τὸν Οὐιτέλλιον. οἱ δ' ἡγεμόνες τῶν σὺν αὐτῷ ταγμάτων

8 τοῖς om A. 20 ἑαυτὸν A. 24 σὺν] ὑπ' A.

itinere Galbae quoque caede cognita ad patrem est reversus: neque Hierosolymorum obsidionem tentarunt, ob incertum Romani imperii statum, sed Caesareae quieverunt. Galba sublato Otho factus imperator contra Vitellium, quem Germanicae legiones imperatorem salutarant, copias misit: quibus superatis sibi ipse manus intulit. Vitellius adiunctis etiam Othoniis Romam cum legionibus abiit. Vespasianus vero, si qua Iudaica oppidula nondum expugnata supererant, ea quoque vastavit, ut sola Hierosolyma Romanis expugnanda restarent. quae quidem, ut diximus, pessime se habebant: foris enim Simon cum sua factione Iudaeis formidabilior erat quam Romani, intus vero ii qui se zelotas a studio religionis iactabant eorumque dux Ioannes et Romanis et Simone graviores erant. qui urbanos eo necessitatis adegere, ut populus Simonem cum sua turba in urbem arcesseret, spe ille quidem reprimendae zelotarum tyrannidis: sed non animadvertit se graviorem suis cervicibus tyrannum imposuisse. dum haec Hierosolymis geruntur, Vitellius Romam profectus imperator appellatur. quem cum Vespasianus

ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ στρατιῶται συνελθόντες ἀναγορεύουσι τὸν Οὐεσπασιανὸν αὐτοκράτορα.

19. Ὁ δὲ μέλλων ἤδη ἐκπλεῖν, τῷ υἱῷ Τίτῳ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων πολιορκίαν ἀνέθετο. ὃς τὰς δυνάμεις συναγαγὼν ἀπῄει πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ πρὸ τριάκοντα σταδίων ἐστρατοπεδευκώς, ἐκεῖθεν ἑξακοσίους τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων παραλαβών, ᾔει τὴν πόλιν κατασκεψόμενος καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἐντός. D ἐπεκθέουσι δὲ τῆς πόλεως ἄπειροι· καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν μετὰ Τίτου μανιώδη τὴν ὁρμὴν τῶν Ἰουδαίων ὁρῶντες ἀνεκόπησαν τοῦ πρόσω χωρεῖν, ὁ Τίτος δὲ μετ' ὀλίγων τῶν ἄλλων ἀποτμηθεὶς εἰς μέσους τοὺς πολεμίους ἐμπεριείληπτο. καὶ γνοὺς ἐν κινδύνῳ τὰ κατ' αὐτόν, ἐπιστρέφει τὸν ἵππον, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐμβοήσας ἕπεσθαι, ἐμβάλλει τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ τῷ ξίφει τοὺς ἐπιόντας ἀναστέλλων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον διασώζεται, δύο πεσόντων ἐκ τῶν ἑπομένων αὐτῷ.

Μεθ' ἡμέραν οὖν ἐπὶ τὸν σκοπὸν ἐλθών (τόπος δ' ἐστὶν οὕτω καλούμενος διέχων τῆς πόλεως σταδίους ἑπτά, ὅθεν ἥ τε πόλις καὶ ὁ ναὸς καταφαίνεται) περιβαλέσθαι κελεύει στρατόπεδον. P I 293 τῶν δ' ἐν τῇ πόλει συρρηγνυμένων ἀλλήλοις ἀεί, τότε πολὺς ἐπελθὼν ὁ ἔξωθεν πόλεμος τὴν ἔριν ἀνέπαυσεν. ἐμάχοντο οὖν τοῖς βαλλομένοις στρατόπεδον οἱ Ἰουδαῖοι τῆς πόλεως ἐκτρέχοντες καὶ ἐκάκουν τοὺς ἐναντίους, μᾶλλον δ' ἐκακοῦντο αὐτοί.

21 οἱ om A.

Fontes. *Cap.* 19. *Iosephi de bello Iudaico* 5 1—7 § 4.

eo nuntio minime delectatus dominum habere recusaret, a suis ducibus et militum consensu imperator salutatur.

19. Soluturus filio Tito Hierosolymorum obsidionem mandat. qui contractis in unum copiis Hierosolyma contendit, et triginta ab urbe stadiis castrametatus, 600 equitibus assumptis ad urbem speculandam et animos hostium periclitandos abit. statim vero infiniti ex urbe procurrunt. ac plurimi ex Titi equitibus furiosum Iudaeorum impetum cernentes substiterunt, ipse vero cum paucis avulsus a caeteris undique ab hostibus circumventus, animadverso periculo convertit equum et suis sequi iussis in Iudaeos irruit, atque obviis quibusque gladio propulsatis salvus in castra revertitur, duobus duntaxat comitum suorum caesis.

Postridie conscenso loco qui speculator dicitur, 7 stadiis ab urbe distans, unde et urbs et templum spectatur, castra muniri iubet. urbani vero subinde prius inter se dimicare soliti, ob ingentem externi belli procellam dirempta lite urbe excurrunt, cum iis qui vallum muniunt dimicant, et dum hostes cladibus afficiunt, pluribus ipsi affi-

λωφήσαντος δὲ πρὸς βραχὺ τοῦ θύραθεν πολέμου, πάλιν τοῖς ἔνδον ἡ στάσις ἠγείρετο. καὶ δόλῳ τὸ ἱερὸν ὁ Ἰωάννης σὺν τοῖς ζηλωταῖς κατασχών, πολλῶν ἀναιρεθέντων, κατεθάρρει τοῦ Σίμωνος.

Ὁ δὲ Τίτος ἐξομαλίσαι προσέταξε τὸ ἀπὸ τοῦ σκοποῦ μέχρι τοῦ τείχους διάστημα. καὶ τὸ μὲν ἐγίνετο, Ἰουδαίοις δὲ κατὰ Ῥωμαίων ἐνέδρα τις μεμηχάνητο. οἱ γὰρ τολμηρότεροι τῶν στασιαστῶν προελθόντες τῆς πόλεως, ὡς ἐκβεβλημένοι δῆθεν ὑπὸ τῶν τὰ εἰρηνικὰ φρονούντων, περὶ τὸ τεῖχος ἦσαν εἰλούμενοι B · ἄλλοι δὲ στάντες ἐπὶ τοῦ τείχους, ὡς ἐκ τοῦ δήμου τυγχάνοντες, εἰρήνην ἐβόων καὶ δεξιὰν ᾐτοῦντο, καλοῦντες τοὺς Ῥωμαίους ὡς τὰς πύλας ἀνοίξοντες. τοῖς μὲν οὖν στρατιώταις οὐδὲν ὑπωπτεύετο, καὶ ἐχώρουν ἐπὶ τὸ ἔργον, Τίτῳ δὲ δι' ὑποψίας ἦν τῆς ἐπικλήσεως τὸ παράλογον. πρὸ μιᾶς γὰρ ἡμέρας διὰ τοῦ Ἰωσήπου ἐπὶ συμβάσεις αὐτοὺς προκαλούμενος, οὐδὲν φρονοῦντας εὕρισκε μέτριον. μένειν οὖν κατὰ χώραν τοὺς στρατιώτας ἐκέλευε. φθασάντων δέ τινων πρὸς τὰς πύλας δραμεῖν, τὸ μὲν πρῶτον οἱ ἐκβεβλῆσθαι δοκοῦντες ὑπέφευγον, ὡς δὲ μεταξὺ τῶν τῆς πόλεως ἐγένοντο πύργων, ἐξέθεον καὶ ἐκύκλουν αὐτούς. W I 210 C καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους βέλη κατ' αὐτῶν ἠφίεσαν καὶ λίθους ἠκόντιζον καὶ ἀνεῖλον συχνοὺς καὶ πλείους κατέτρωσαν. καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐσκίρτων τοὺς θυρεοὺς ἀνασείοντες, τοῖς δὲ στρατιώταις ὁ Τίτος ἠπείλει καὶ οἱ ταξίαρχοι.

1 τοῦ] τὸ A. 9 τὰ om A. 15 συμβάσει A: Iosephus συμβάσεις.

ciuntur. externo bello paulisper quiescente seditio rursus exoritur; et Ioannes cum zelotis templo multis caesis per dolum occupato Simoni se opponere ausus est.

Dum autem intervallum, quod a speculatore ad moenia pertinet, Titi iussu exaequatur, Iudaei Romanis insidias struunt. nam audaciores e seditiosis urbem egressi, quasi a pacis studiosis eiecti essent scilicet, iuxta moenia versabantur; alii in moenibus stantes quasi ex plebe homines pacem clamabant et dexteram petebant, Romanosque vocabant, quasi portas aperturi essent. ac milites quidem nihil suspicati opus aggrediebantur, Titus autem inexspectatam vocationem suspectam habebat: nam cum eos pridie per Iosephum ad pactiones provocasset, nihil moderati responsi acceperat. milites igitur suo loco manere iussit. sed cum quidam ad portas iam procurrissent, ii qui se eiectos esse fingebant refugiebant: ut vero intra urbis turres illi pervenerant, excurrerunt eosque circumvenerunt. qui vero in moenibus erant, tela et saxa contra eos iaculantes occiderunt multos, plures convulnerarunt. quo successu Iudaei exsultabant et scuta concutiebant: Titus vero et centuriones milites castigabant.

Ἤδη δὲ τοῦ πρὸ τῶν τειχῶν χώρου ἐξισωθέντος, ἐκεῖ μεταθεῖναι βουλόμενος τὸ στρατόπεδον, τὸ καρτερώτατον τῆς δυνάμεως ἀντιπαρεξέτεινε τῷ τείχει, καὶ οὕτω πεφραγμένων Ἰουδαίοις τῶν ἐκδρομῶν, ἐστρατοπεδεύσαντο οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖ. τρισὶ δὲ τείχεσιν ἡ πόλις περιεβέβλητο· ὅπου δ' ἡ φύσις τοῦ τόπου ταύτην ὠχύρου, ἑνὶ περιβόλῳ διέζωστο. οὕτω δ' ἐχούσης τῆς πό- D *λεως ἄπορος ἐδόκει τῷ Τίτῳ ἡ προσβολή. τέως δ' οὖν ἔδοξε κατὰ τὸ Ἰωάννου τοῦ ἀρχιερέως μνημεῖον προσβάλλειν. καὶ τοῖς τάγμασι δῃοῦν τὰ πρὸ τῆς πόλεως ἐγκελεύεται, συμφορεῖν τε τὴν ὕλην, ἵν' ἐγείροιεν χώματα. καὶ οἱ μὲν εἰς ἔργον ἦγον τὸ κέλευσμα, τῶν δὲ χωμάτων ἐγηγερμένων προσάγειν τοὺς κριοὺς ὁ Τίτος προσέταττε καὶ τύπτειν τὸ τεῖχος.*

Ἤδη τῶν κριῶν ἠργμένων τριχόθεν, ἐξαισίου τε κτύπου τὴν πόλιν περιηχήσαντος, κραυγὴ παρὰ τῶν ἔνδον ἤρθη, καὶ οἱ στασιασταὶ δείσαντες ὡμονόησαν, κοινὴν τὴν ἄμυναν πρὸς τοὺς πολεμίους ποιεῖσθαι συνθέμενοι. τῶν γε μὴν κριῶν τυπτόντων P I 294 *οὐχ ὑπεδίδου τὸ τεῖχος πληττόμενον, γωνία δέ τις μόνον ἑνὸς τῶν πύργων παρακεκίνητο, τὸ δὲ τεῖχος ἀκέραιον ἦν. Ἰουδαῖοι δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἐσκεδασμένους παρατηρήσαντες κατὰ τὸ στρατόπεδον, ἐκθέουσι πάντες, πῦρ ταῖς μηχαναῖς ἐπιφέροντες. δεινὴ δὲ περὶ τὰς ἑλεπόλεις μάχη συνέπεσε, τῶν μὲν ὑποπιμπρᾶν, τῶν δὲ κωλύειν βιαζομένων· Ἰουδαῖοι δὲ ὑπερεῖχον ἐξ ἀπονοίας. καὶ τὸ πῦρ τῶν ἑλεπόλεων ἥπτετο, καὶ εἰ μὴ ὁ Τίτος σὺν τοῖς ἱππεῦσιν ἐπεβοήθησε, καὶ κατεφλέγησαν ἄν. νῦν δὲ τῶν προμάχων*

3 πεφραγμένων AW, πεπραγμένων P.

Eo spatio quod ante moenia est complanato Titus copiarum robur ad muros extendit, obstructisque Iudaeorum excursionibus castra ibi posuit. urbs triplici muro circumdata fuit, ubi vero situ ipso muniebatur, simplici duntaxat. quod cum ita esset, oppugnatio difficillima Tito videbatur. sed tamen visum est iuxta Ioannis pontificis monimentum eam adoriri. ac legiones suburbana vastare iubet materiamque ad excitandos aggeres comportare. quo facto et aggeribus exstructis Titus arietes admoveri ac muros pulsari iussit.

Iam cum arietes tribus ex partibus moenia ferire coepissent, et inusitatus fragor urbem circumsonuisset, clamore ab obsessis sublato seditiosi territi se hostes communi ope propulsaturos esse pepigerunt. murus tamen ictibus arietum non cessit, angulo duntaxat turris unius emoto, muro incolumi. Iudaei vero cum Romanos in castris dissipatos observassent, excurrunt omnes et ignem machinis iniiciunt. ubi atrox pugna exorta est, his eas incendere, illis incendium cohibere conantibus. sed Iudaei ex desperatione superiores fuerunt, et machinae iam ardebant, ac nisi Titus cum equitibus subsidio venisset, conflagrassent.

τῶν Ἰουδαίων πεσόντων ὡς δώδεκα, οἱ λοιποὶ ἐνέκλιναν καὶ συνηλάθησαν εἰς τὴν πόλιν. ζωγρηθεὶς δὲ τῶν Ἰουδαίων εἷς πρὸ τοῦ τείχους ἀνεσταυρώθη, εἰ πρὸς τὴν ὄψιν οἱ λοιποὶ καταπλαγέντες ἐνδοῖεν. πύργους δὲ πεντήκοντα πηχέων ἕκαστον ἐκ ξύλων τοῦ Τίτου κατασκευάσαντος καὶ τοῖς χώμασιν αὐτοὺς ἐπι- B στήσαντος οὐκέτι ἐκώλυον Ἰουδαῖοι τὰς ἐμβολὰς τῶν κριῶν, ἐκ τῶν πύργων βαλλόμενοι καὶ κακούμενοι. ἤδη δὲ τῷ Νίκωνι τοῦ τείχους ἐνδιδόντος (αὐτοὶ γὰρ Ἰουδαῖοι τὴν μεγίστην ἑλέπολιν τῶν Ῥωμαίων οὕτως ἐκάλεσαν) μαλακισθέντες ἀνεχώρουν οἱ πολλοί. καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιβάντων αὐτοῦ, πάντες εἰς τὸ δεύτερον ἀναφεύγουσι τεῖχος.

Καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ πρώτου τείχους ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέραις ἐκράτησαν. ἐντεῦθεν αὐτοῖς κατὰ τοῦ δευτέρου τείχους ἐγένοντο προσβολαί. καὶ προσάγεται ἡ ἑλέπολις· σαλευομένου δὲ τοῦ πύργου καθ᾽ οὗ τὰς ἐμβολὰς ἐποιεῖτο, οἱ μὲν ἄλλοι C πεφεύγασι, (20) Κάστωρ δέ τις ἀνὴρ γόης μεθ᾽ ἑτέρων δέκα προτείνων τὰς χεῖρας ὡς ἱκετεύων ἐκάλει τὸν Τίτον. ὁ δὲ πιστεύσας ἐπέχει τὴν ἐμβολὴν τοῦ κριοῦ. καὶ ὁ Κάστωρ καταβῆναι βούλεσθαι ἐπὶ δεξιᾷ ἔλεγε, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δέκα οἱ μὲν τὴν ἱκεσίαν συνυπεκρίνοντο, οἱ δ᾽ οὐκ ἄν ποτε δουλεύσειν Ῥωμαίοις ἐβόων. τριβομένης δ᾽ ἐν τούτοις τῆς ὥρας, ὁ Κάστωρ ἐδήλου τῷ Σίμωνι, περὶ τῶν ἐπειγόντων βουλεύεσθαι, ὡς ἐμπαι-

1 συνέκλιναν A. 16 γόης ἀνὴρ A.

Fontes. Cap. 20. *Iosephi de bello Iudaico* 5 7 § 4—10 § 5.

nunc vero propugnatoribus Iudaeorum circiter duodecim caesis, reliqui in urbem sunt compulsi. unus Iudaeus vivus captus ante moenia in crucem actus est, ut eo adspectu perculsi caeteri se dederent. sed cum Titus ligneas turres singulas 50 cubitum in aggeribus collocasset, Iudaei arietum impetum non amplius prohibuerunt, cum ex illis ferirentur ac male tractarentur. iam vero muro etiam a Nicone (sic enim ipsi Iudaei Romanorum maximam vocabant machinam) labefactato, plerique debilitatis animis recesserunt, eodemque a Romanis occupato in alterum murum confugerunt.

Muro primo 15 diebus capto, secundus etiam adducta machina oppugnari coeptus. ac turri quadam labefactata alii fugerunt, (20) Castor vero quidam, homo impostor, cum aliis decem suppliciter extentis manibus Titum vocat: cui ille fide adhibita, machinae ictum inhibuit. Castor se descensurum professus est ad petendam dexteram. illi vero decem partim supplicem cum eo gestum simulabant, partim se nunquam Romanis servituros clamitabant. quare dum tempus teritur, Castor Simonem monet ut quid facto sit opus deliberet, dum

ζοντος Ῥωμαίοις αὐτοῦ καὶ τὸ σφῶν ἐπέχοντος ὅρμημα. τέλος
δὲ γνωσθεὶς ἀπάτῃ τὸν καιρὸν παρέλκων, παρώξυνε τοὺς Ῥω-
μαίους τὰς ἐμβολὰς τοῦ κριοῦ ποιεῖσθαι δυνατωτέρας. ἑάλω
D τοίνυν καὶ τὸ δεύτερον τεῖχος ἡμέρᾳ πέμπτῃ μετὰ τὸ πρῶτον.
παρελθὼν δ' ἐντὸς ὁ Τίτος, κτείνειν τε τοὺς καταλαμβανομένους
ἐκώλυσε, καὶ μηδὲ τὰς οἰκίας ὑποπιμπρᾶν τοῖς στρατιώταις ἐκέ-
λευσεν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦ τείχους πολὺ μέρος καθαιρεθῆναι ἠθέ-
λησε· περὶ πλείονος γὰρ ἐποιεῖτο τὴν μὲν πόλιν ἑαυτῷ περισῶσαι,
W I 211 τῇ πόλει δὲ τὸν ναόν. ἐπιτίθενται τοίνυν οἱ στασιασταὶ τοῖς
ἐπελθοῦσιν εἰς τὴν πόλιν Ῥωμαίοις, καὶ οἱ μὲν κατὰ τοὺς στενω-
πούς, οἱ δ' ἐκ τῶν οἰκιῶν, οἱ δ' ἐκ τοῦ τείχους αὐτοὺς ἔβαλλον.
καὶ οἱ τούτου φρουροὶ Ῥωμαῖοι καθαλλόμενοι τῶν πύργων ἀνε-
χώρουν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἰουδαῖοι δὲ κατ' ἐμπειρίαν τῶν
P I 295 στενωπῶν ἐτίτρωσκόν τε πολλοὺς καὶ προσπίπτοντες ἐξώθουν.
Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κρατήσαντες καὶ τοῦ δευτέρου τείχους, αὖθις
ἐξώσθησαν, ἐπῆρτο δὲ τοῖς στασιασταῖς τὰ φρονήματα. ἤδη
δὲ καὶ ὁ λιμὸς ὑφέρπων τὴν πόλιν πολλοὺς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν
ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων διέφθειρε. τοῦτο δὲ τοῖς στασιασταῖς
καταθύμιον ἦν, μόνους ἀξιοῦσι σώζεσθαι τοὺς τὴν εἰρήνην μὴ
θέλοντας, τὴν δὲ τῶν ἄλλων φθορὰν οἰομένοις κουφισμὸν ἑαυ-
τῶν. Ῥωμαῖοι δὲ αὖθις ἀπεπειρῶντο κατασχεῖν τὸ τεῖχος τὸ
δεύτερον, οἱ δὲ διεκώλυον· καὶ ἐπὶ τρισὶ μὲν ἡμέραις ἀντέσχον,
B τῇ δὲ τετάρτῃ μὴ ἐνεγκόντες τὴν προσβολὴν εἰς τὸ ἐνδότερον
μετεχώρησαν.

5 τε om A. 6 ἐκώλυε A. ἀποπιμπρᾶν A. 19 ante σώζεσθαι PW add τοῦ, om A Iosephus. 22 τρισὶ μὲν] τρισὶν A.

ipse Romanorum impetum inhiberet atque eluderet. dolo tandem animadverso Romani concitati, maioreque vi machinis impulsis, etiam secundum murum quinto post primum die ceperunt. Titus ingressus vetuit ne comprehensi caederentur neve aedes incenderentur, neque etiam magnam partem muri dirui voluit. malebat enim urbem sibi, templum urbi conservare. seditiosi vero Romanos urbem ingressos adorti, alii in angiportis, alii ex aedibus, alii ex moenibus feriebant: itaque praesidiarii e turribus desilientes in castra revertebantur. Iudaei vero cum ex notitia angiportuum multos vulnerassent, et Romanos post secundum quoque murum captum fortiter reppulissent, sustulerunt animos; ac fame iam per urbem serpente, multorum bonorum virorum ex annonae penuria interitu seditiosi delectabantur, eos solos salvos esse cupientes qui pacem aversarentur, aliorumque perniciem suam salutem interpretabantur. Romanis vero secundum murum denuo occupare studentibus, triduum restiterunt: quarto die impetum eorum non ferentes in interiorem transierunt.

Καὶ πάλιν ὁ Τίτος τοῦ τείχους κρατήσας αὐτίκα τούτου καθῄρησε τὸ προσάρκτιον· τῷ λοιπῷ δ' ἐγκαταστήσας φρουράν, τῷ τρίτῳ προσβαλεῖν ἡτοιμάζετο. καὶ διχῇ τὰ τάγματα διελὼν ἐγείρειν ἤρχετο χώματα. τῶν δ' ἐντὸς οἱ μὲν στασιασταὶ ἦσαν ἄτεγκτοι καὶ ἀνένδοτοι, ὁ δὲ δῆμος πρὸς αὐτομολίαν κεκίνητο, καὶ πολλοὶ λανθάνοντες ηὐτομόλουν. οὓς δὲ τοῦτο βουλομένους οἱ στασιάζοντες ἔγνων, ἢ καὶ μόνην ἔσχον ὑπονοίας σκιάν, εὐθέως ἀπέσφαττον· τοῖς δ' εὐπόροις καὶ ψευδῆ τὴν τῆς αὐτομολίας κατηγορίαν προσάπτοντες τοὺς μὲν αὐτίκα διέφθειρον, C τὰς δὲ ἐκείνων οὐσίας διήρπαζον. ὁ λιμὸς δ' ἀκμάζων τὴν τῶν στασιαστῶν ὠμότητα ηὔξανε. δι' ἔνδειαν γὰρ τῶν τροφῶν εἰσπηδῶντες τὰς οἰκίας ἠρεύνων, καὶ τοὺς οἰκοῦντας ἀρνουμένους ἔχειν, εἰ μὲν εὕρισκον, ᾔκιζον, εἰ δὲ οὐχ εὕρισκον, ὡς κρύψαντας ἐπιμελέστερον ἤταζον. ἐποιοῦντο μέντοι τοῦ ἔχειν τροφὰς ἢ μὴ τὰ σώματα τῶν ἀθλίων τεκμήριον. οἷς μὲν γὰρ ἔτι μετῆν ἰσχύος, ἔχειν ἐδόκουν, οἷς δ' ἐξετάκη τὰ σώματα, παρωδεύοντο. εἰ δέ τις εὐπόρησε πυρῶν ἢ κριθῆς, κατακλείσας τὴν οἰκίαν ἤσθιε· τινὲς δ' ὑπὸ βίας τῆς τοῦ λιμοῦ καὶ ἀνέργαστον D τὸν σῖτον προσίεντο· καὶ ἀφήρπαζον ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος τὰς τροφὰς μητέρες βρεφῶν, παῖδες πατέρων, γυναῖκες ἀνδρῶν. καὶ οὕτω δ' ἐσθίοντες, ὅμως τοὺς στασιαστὰς οὐκ ἐλάνθανον. ὅπου δὲ κεκλεισμένην οἰκίαν κατίδοιεν ἢ καπνὸν ἀποθρώσκοντα,

7 ἔγνων] εὕρισκον A. 18 τῆς om A.

Titus iterum potitus moenibus quantum ad septentrionem spectat diruit, reliquis partibus praesidio imposito ad tertium oppugnandum se paravit. et legiones bifariam dispertitus aggeres excitare coepit. ex iis qui intus erant seditiosi pertinaciter resistebant, populus vero transfugium spectabat, ac multi sane clam transfugiebant. quod qui in animo habere videbantur, aut umbram tantum suspicionis praebebant, iugulabantur statim, eorumque bona diripiebantur. locupletes vero, etiam falso transfugii crimine confioto, statim caedebantur, ut res eorum familiaris praedae esset. eam seditiosorum crudelitatem fames augebat. nam ob cibariorum penuriam in aedes insiliebant, easque pervestigabant: quarum habitatores se habere negantes, si quid reperiebant, excruciabant; si nihil, torquebant, quasi accuratius occultassent; et utrum miseri alimoniam haberent necne, e corporibus eorum coniecturam capiebant. nam quibus adhuc aliquid virium supererat, habere putabantur; quorum vero corpora contabuerant, praeteribantur. si cui vero triticum aut hordeum suppetebat, is eo clausis aedibus vescebatur. aliqui etiam ob famis violentiam rude triticum comedebant. cibosque ex ore infantium matres, liberi parentum, uxores maritorum rapiebant: et cum ita ederent, tamen seditiosos latere non poterant. sicubi enim clausam domum aut fumum exsilientem conspexissent, id argumentum putabant

σημεῖον ταῦτ' ἐποιοῦντο τοῦ τοὺς ἐντὸς ἐσθίειν, καὶ ῥήσσοντες
τὰς θύρας ἐκ τῶν φαρύγγων αὐτῶν ἀνέφερον τὰς τροφάς· οὐδέ
τις ἦν οἶκτος ἢ πολιᾶς ἢ νεότητος. τοῖς δὲ φθάσασι προβε-
βρωκέναι τὸ ἐσθιόμενον δεινὰς ἐπῆγον ὡς ἀδικοῦσι καὶ ἀπηνεῖς
P I 296 τιμωρίας, ὀρόβοις τοὺς αἰδοίων πόρους ἐμφράττοντες καὶ τὰς
ἕδρας ῥάβδοις ὀξείαις ὠμῶς ἀναπείροντες. τὰ φρικτὰ δὲ καὶ
ἀκοαῖς ἔπασχέ τις εἰς ἑνὸς ἄρτου ἐξομολόγησιν, ἢ ἵνα δράκα
μίαν ἀλφίτων τοῖς λῃσταῖς καταπρόηται. καθ' ἕκαστον μὲν οὖν
ἐπεξιέναι τὰ τότε γενόμενα δυσχερὲς ἢ καὶ ἀδύνατον, συνελόντα
δ' εἰπεῖν, μήτε πόλιν ἄλλην τοιαῦτα παθεῖν, μήτε γένος ἕτερον
ἐξ αἰῶνος γενέσθαι κακίας γονιμώτερον.

21. Τοιαῦτα μὲν οὖν ἔπασχον Ἰουδαῖοι, Τίτῳ δὲ τὰ
χώματα προὔκοπτε, καίτοι κακουμένων ἀπὸ τοῦ τείχους τῶν
B στρατιωτῶν. οἱ δὲ πρὸς συλλογὴν ἐξιόντες τροφῆς ἐνηδρεύοντο
(ἦσαν δὲ οὐ δημόται μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν μαχίμων τινὲς οὐκέτι
ταῖς ἁρπαγαῖς ἀρκούμενοι), καὶ συλλαμβανόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥω-
μαίων μετὰ πᾶσαν βάσανον πρὸ τοῦ τείχους ἀνεσταυροῦντο.
W I 212 Τίτῳ μέντοι οἰκτρὸν τὸ πάθος ἐδόκει, πεντακοσίων ἑκάστης ἡμέ-
ρας ἢ καὶ πλειόνων ἁλισκομένων. οὔτε δὲ φυλάττειν αὐτοὺς
οὔτ' ἀφιέναι ἔκρινεν ἀσφαλές, καὶ ἅμα πρὸς τὴν ὄψιν ἐνδοῦναι
τοὺς λοιποὺς ἤλπιζεν. οἱ στασιασταὶ δὲ τοὺς τῶν αὐτομόλων

8 ἀλφίων A. 12 οὖν om A.

Fontes. *Cap.* 21. *Iosephi de bello Iudaico* 5 11—13.

edentis familiae, perfractisque foribus cibos ex ipsis faucibus extrahebant, nulla ullius aetatis misericordia affecti. si qui vero cibum iam deglutierant, eos acerbis dirisque suppliciis ut iniurios persequebantur, orobis pudendorum meatus obturantes, et sedes virgis acutis perforantes. eaque patiebatur aliquis, quae auditu quoque horrenda fuerint, ut se vel unum habere panem confiteretur, aut unum farinae pugillum praedonibus daret. ac quae tum facta sunt, singulatim commemorari difficulter ac potius nullo modo queant: sed illud compendio dici potest, neque aliam urbem talia perpessam esse, neque gentem ullam ab omni aevo sceleratiorem exstitisse.

21. Dum ita cum Indaeis agitur, Titi aggeres promovebantur, quamvis milites de muris affligerentur. qui vero ad conquirendum cibum egrediebantur, non plebeii duntaxat sed etiam ex bellicosis aliquot, rapinis haud contenti, insidiis excepti a Romanis post omnia cruciatuum genera pro moenibus in cruces tollebantur. ea calamitas etsi Tito miseranda videbatur, cum in dies quingenti aut plures etiam caperentur, tamen nec custodiri eos nec dimitti tutum putabat: simul etiam caeteros iis conspectis facilius deditionem facturos opinabatur. verum seditiosi

οἰκείους ἐπὶ τὸ τεῖχος ἕλκοντες, καὶ τῶν δημοτῶν τοὺς ἐπὶ πίστιν ὡρμημένους, οἷα πάσχουσιν οἱ Ῥωμαίοις προσφεύγοντες ἐπεδείκνυον, καταψευδόμενοι καὶ τῶν πολεμίων καὶ τῶν οἰκείων. C

Ἤδη δὲ τῶν χωμάτων συντελεσθέντων αἱ ἑλεπόλεις προσήγοντο. ὑπορύξαντες δ' ἔνδοθεν Ἰουδαῖοι τὸ κατὰ τὴν Ἀντωνίαν μέχρι τῶν χωμάτων διάστημα, καὶ τοὺς ὑπονόμους ξύλοις ὑποστηρίξαντες, μετέωρα τὰ χώματα πεποιήκασιν. εἶτα ὕλης τὸ ὄρυγμα πλήσαντες, πῦρ τῇ ὕλῃ ἐνέβαλον, καὶ τῶν ὑποστηριζόντων ξύλων καυθέντων ἡ διώρυξ ἀθρόον ἐνέδωκε καὶ κατεσείσθη τὰ χώματα· καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἔκπληξις καὶ ἀθυμία πρὸς τὴν ἐπίνοιαν γίνεται. κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ τὰς ἑλεπόλεις οἱ Ῥωμαῖοι προσάγοντες διέσειον τὸ τεῖχος. ἀλλά τινες παραβόλως ὁρμή- D σαντες κατ' αὐτῶν πῦρ ἐνῆκαν καὶ πάντα κατέπρησαν. διεφθαρμένων δὲ τῶν χωμάτων Ῥωμαῖοι μὲν ἠθύμουν, Τίτος δὲ μετὰ τῶν ἡγεμόνων ἐβουλεύετο. καὶ οἱ μὲν αὖθις ἕτερα ἐγείρειν ἐκέλευον, οἱ δὲ χωμάτων ἄνευ προσκαθέζεσθαι καὶ φυλάττειν τὰς ἐξόδους αὐτῶν καὶ τὰς τῶν ἐπιτηδείων εἰσαγωγάς, καὶ οὕτως ἔλεγον λιμῷ τὴν πόλιν ἔσεσθαι ἁλωτήν, τοῖς δὲ πᾶσαν ἐδόκει προσάγειν τὴν δύναμιν καὶ ἀποπειρᾶσθαι τοῦ τείχους· μηδὲ γὰρ οἴσειν Ἰουδαίους τὴν ἔφοδον. τῷ γε μὴν Τίτῳ τούτων οὐδὲν ἤρεσκεν, ἐδόκει δὲ περιβόλῳ τὴν πόλιν κυκλῶσαι, ἵν' οὕτω P I 297 πᾶσαν ἐμφράξῃ τοῖς ἔνδον διέξοδον. καὶ τὸ ἔργον τῇ στρατιᾷ κατεμέρισε. τοῖς δέ τις ἔρις ἐμπίπτει ἐπὶ τὴν ἐργασίαν καὶ ὁρμὴ

1 πύστιν? ut Iosephi Ant. 17 5 § 3. 4 δὲ καὶ τῶν A.
8 πληρώσαντες A. 13 πῦρ κατ' αὐτῶν A.

transfugarum necessariis in muros pertractis, iisque popularium qui se hostium fidei committere studebant, ut tractarentur ii qui ad Romanos confugerent, ostendebant, tam de hostibus quam de suis mentientes.

Aggeribus absolutis machinae producebantur. Iudaei vero eo spatio quod inter Antoniam et aggeres interiacet suffosso, et cavernis lignis suffultis, aggeres pensiles reddiderunt, qui, fossa materia impleta, et iniecto igne fulcris combustis subito cedente, corruerunt. Romani ea sollertia obstupefacti et consternati machinis alibi adductis muros labefactarunt. sed quidam praecipiti audacia eas omnes cremarunt. aggeribus collapsis Romani tristes fuerunt: Titus vero cum ducibus deliberavit. quorum alii aggeres alios excitandos, alii sine his assidendum et Iudaeorum eruptiones et commeatus importationes observandas censebant: ita enim urbem fame expugnatum iri. erant etiam qui suaderent ut omnibus copiis adductis moenia tentaret: Iudaeos enim impetum earum non laturos. Titus vero, qui nihil horum probaret, muro urbem circumdare statuit, ut obsessis omnem exitum obstrueret; eumque laborem inter milites distribuit. qui contentione quadam divinoque im-

τις δαιμόνιος, ταχύ τε τὸ ἔργον ἐξῳκοδόμητο. περικλείσας δὲ τῷ τείχει τὴν πόλιν, τὴν μὲν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς περιιὼν αὐτὸς ἐπεσκέπτετο, τὰς δὲ λοιπὰς ἑτέροις ἐπέτρεψε· διεκληροῦντο δὲ τὸν ὕπνον οἱ φύλακες.

Ἰουδαίοις δὲ μετὰ τῶν ἐξόδων ἀπεκλείσθη πᾶσα σωτηρίας ἐλπίς, καὶ ὁ λιμὸς κατ' οἴκους καὶ γενεὰς τὸν δῆμον ἐβόσκετο, καὶ τὰ μὲν τέγη γυναικῶν καὶ βρεφῶν ἐκλελυμένων πεπλήρωτο, οἱ στενωποὶ δὲ γερόντων νεκρῶν· παῖδες δὲ καὶ νεανίαι διῳδηκότες ὡς εἴδωλα κατὰ τὰς ἀγορὰς περιῄεσαν, καὶ κατέπιπτον
B ὅπῃ ἕκαστος ἀτονήσας ἔτυχε. θάπτειν δὲ τοὺς προσήκοντας οἱ ἔτι ζῶντες οὐκ ἴσχυον· πολλοὶ δὲ καὶ θάπτειν ὁρμήσαντες τοῖς θαπτομένοις ἐπαπέθνησκον. οἱ δὲ στασιασταὶ καὶ τῶν ἐκ τοῦ λιμοῦ κακῶν ἐγίνοντο χαλεπώτεροι, τυμβωρυχοῦντες καὶ τὰς οἰκίας συλῶντες. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ θάπτειν ἐκέλευον τοὺς νεκρούς, τὴν δυσωδίαν μὴ φέροντες, εἶτ' ἐρρίπτουν αὐτοὺς ἐκ τῶν τειχῶν εἰς τὰς φάραγγας. περιιὼν δ' ὁ Τίτος καὶ θεασάμενος νεκρῶν πεπληρωμένας αὐτὰς καὶ βαθὺν ἰχῶρα μυδώντων σωμάτων ἐκρέοντα, ἐστέναξε καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας ἐμαρτύρετο τὸν θεὸν ὡς οὐκ εἴη τὸ ἔργον αὐτῷ πρὸς
C βουλῆς. καὶ πάλιν ἥπτετο χωμάτων, χαλεπῶς αὐτῷ τῆς ὕλης ποριζομένης· πρὸ γὰρ σταδίων κεκόμιστο ἐνενήκοντα.

Πολλοὶ δ' ηὐτομόλουν τοῦ δήμου, οἱ μὲν ἐκ τῶν τειχῶν κρημνίζοντες ἑαυτούς, οἱ δὲ προϊόντες ὡς ἐπὶ μάχην μετὰ χερ-

5 πᾶσι A. 11 καὶ om A. 12 ἐκ τῶν A. 21 πρὸ] ἀπ' Iosephus.

petu concitati celeriter opus absolverunt. ita clausa civitate primas noctis excubias Titus ipse obibat ac lustrabat, reliquas aliis mandabat, militibus sortito dormientibus.

Iudaeis vero exitu intercluso spes etiam salutis una est interclusa, fame totas domos atque familias depascente. atque aedes quidem mulierum et puerorum viribus defectorum, angiportus senibus mortuis referti erant. pueri et adolescentes tumefacti simulacrorum instar in foris circuibant, et quo quemque loco vires defecerant, occumbebant. mortuos cognati sepelire non poterant, et multi inter sepeliendum emoriebantur. seditiosi vero etiam famis cladibus saeviores sepulcra effodiebant et aedes spoliabant. ac principio ex aerario mortuos sepeliri iubebant ob foetorem intolerabilem, deinde in valles ex muris praecipitabant. quas cum circuiret Titus, et cadaveribus plenas, e quibus putrescentibus copiosa manabat sanies, videret, ingemuit, sublatisque manibus deum testatus id sua voluntate non fieri, denuo aggeres instituit, etsi materia aegre 90 stadiis comportabatur.

Multi interim e populo transfugiebant, qui partim de muris se deiiciebant, partim saxa veluti ad pugnam parati manibus gestantes

μάδων πρὸς Ῥωμαίους κατέφευγον. καὶ οὕτω δ' οἱ πλείους ἀπώλλυντο· λιμώττοντες γὰρ καὶ ἀφθονίᾳ τροφῶν ἐντυγχάνοντες ἀπλήστως τε κορεννύμενοι διερρήγνυντο. συνέβη δέ τι καὶ ἕτερον τοὺς αὐτομόλους φθεῖρον. τινὲς γὰρ αὐτῶν κεκτημένοι χρυσοῦς, ἐν τῷ μέλλειν πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολεῖν κατέπινον σφᾶς, ἵνα μὴ ἁλόντες ἀφαιρεθῶσιν αὐτούς. παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις γενόμενοι τοῖς τῆς γαστρὸς σκυβάλοις τοὺς χρυσοῦς συνεξέκρινον, καὶ W I 213 D *ἐκλέγοντες αὐτοὺς ἐλάμβανον. φωρᾶται τοίνυν τῶν αὐτομόλων τις τοῦτο ποιῶν· καὶ φήμης γεγονυίας εἰς τὸ στρατόπεδον ὡς μεστοὶ χρυσίου προσίασιν οἱ αὐτόμολοι, ἀνετέμνοντο τὰς γαστέρας οἱ ἄθλιοι, ὡς ἐντεῦθεν πολλὴν γενέσθαι τῶν Ἰουδαίων φθοράν· μιᾷ γὰρ νυκτὶ ὑπὲρ τρισχιλίους ἀνασχισθῆναι συνέβη. ὃ γνοὺς ὁ Τίτος ἠπείλησε τῷ στρατεύματι· ἀλλὰ μικρὸν ἢ οὐδὲν τοῖς αὐτομόλοις ἐπήμυνεν ἡ τοῦ Τίτου ὀργή. ἐν ὀλίγοις δ' εὑρίσκετο τὰ ἀργύρια, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐλπίδες μόναι ἀπώλλυον. λέγεται δὲ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως διὰ τῶν πυλῶν ἐκκομισθέντας καὶ ῥιφέντας νεκροὺς τῶν ἀπόρων γενέσθαι μυριάδας ἑξήκοντα, τῶν* P I 298 *δ' ἄλλων ἀνεξεύρετον εἶναι τὸν ἀριθμόν, τοῦ μέντοι σίτου τὸ μέδιμνον πραθῆναι ταλάντου.* (22) *περιτειχισθείσης δὲ τῆς πόλεως παρὰ τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἄνω μοι εἴρηται, οὐδὲ ποηλογεῖν οἷόν τε ἦν· ὅθεν τὰς τῶν ζώων κόπρους τὰς παλαιὰς ἀνερευνῶντες ἐποιοῦντο τροφήν.*

12 *πρὸς δισχιλίους* Iosephus. 16 *τῶν πολλῶν* A. 18 *ἀνεξερεύνητον* A et Iosephi codex optimus Parisiensis apud E. Cardwellum. 19 *μέδιμνον*] *μέτρον* Iosephus.

Fontes. *Cap.* 22. *Iosephi de bello Iudaico* 5 13 § 7—6 4 § 1.

Romanorum fidei se committebant. et tamen sic etiam maiori ex parte interibant: nam famelici ciborum copiam insatiabiliter ingerentes rumpebantur. accidit etiam aliud quod exitium transfugis afferebat. nam eorum quidam ad Romanos confugituri aurum, quod habebant, deglutiebant, ne capti eo spoliarentur, idque in castris cum excrementis eiectum colligebant. in quo uno deprehenso, famaque in castris sparsa transfugas auro plenos venire, miserorum ventres dissecabantur. qua de causa plurimi, unaque nocte tria milia et amplius perierunt. quod ne fieret etsi Titus interdicebat, tamen eius minae parum aut nihil miseris commodarunt: et cum in paucis nummi reperirentur, caeteros praedae spes perdebat. ferunt autem pauperum, qui mortui per portas civitatis elati et proiecti sint, 600 fuisse milia, aliorum numerum inexplicabilem; frumentique medimnum talento venisse. (22) urbe autem, ut supra diximus, a Romanis muro circumdata cum non amplius herbas colligere liceret, animantium stercora vetera inquirentes comedebant.

Ῥωμαίοις δὲ ἤδη ἠγέρθη τὰ χώματα, καὶ ταῖς ἑλεπόλεσι τὸ τεῖχος τῆς Ἀντωνίας ἐτύπτετο, οὐ μὴν καθῃρεῖτο τυπτόμενον. τινὲς δὲ τῶν στρατιωτῶν ὑπὲρ τῶν σωμάτων τοὺς θυρεοὺς ὀροφώσαντες, μοχλοῖς τοὺς θεμελίους ὑπώρυττον, καὶ τέσσαρας τῶν λίθων ἐξέσεισαν. νὺξ δ' ἐπελθοῦσα τοὺς πολέμους ἑκατέρωθεν B ἔπαυσε· καὶ τὸ τεῖχος ὑπὸ τῶν κριῶν σαλευθὲν κατ' αὐτὴν αἰφνίδιον κατερείπεται. ὤφθη δ' ἄλλο τεῖχος ἀνῳκοδομημένον ἐντός, ὃ τὴν ἐπὶ τῷ πεσόντι χαρὰν τοῖς Ῥωμαίοις εἰς ἀθυμίαν μετέβαλεν. ὁ Τίτος δὲ τοῖς στρατιώταις διαλεχθεὶς ἐπήγειρεν αὐτῶν τὰ φρονήματα. καί τις ἀπὸ Συρίας ἀνὴρ Σαβῖνος τὸ ὄνομα, ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τῇ λαιᾷ τὸν θυρεὸν ἐπανατεινάμενος, τῇ δεξιᾷ δὲ τὸ ξίφος σπασάμενος, ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐχώρησεν· εἵποντο δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεροι ἕνδεκα, τὴν ἀνδρείαν ζηλώσαντες. οἱ δ' ἐν τῷ τείχει κατηκόντιζόν τε αὐτοὺς καὶ βέλεσιν ἔβαλλον, καὶ λίθους ὑπερμεγέθεις ἐκύλιον, δι' ὧν τῶν ἕνδεκα παρεσύρησαν ἔνιοι. ὁ δὲ Σαβῖνος οὐ πρότερον ἐπέσχε τὴν ὁρμὴν ἢ ἀνελθεῖν εἰς τὸ τεῖχος καὶ τρέψασθαι τοὺς πολεμίους. ὅτε γοῦν ἐκράτησε τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐσφάλη προσπταίσας πέτρᾳ τινί, καὶ πρηνὴς ἐν αὐτῇ μετὰ ψόφου τῶν ὅπλων κατέπεσε. πρὸς C γοῦν τὸν ψόφον ἐπιστραφέντες οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ μόνον αὐτὸν ἰδόντες καὶ κείμενον, ἔβαλλον πάντοθεν. ὁ δ' εἰς γόνυ διαναστὰς ἠμύνετο, ὑπὸ δὲ πλήθους τραυμάτων παρείθη τὴν δεξιὰν καὶ κατεχώσθη τοῖς βέλεσι. τῶν δὲ λοιπῶν τρεῖς μὲν ἤδη πρὸς

3 θυρεοὺς] οὐρανοὺς A. 13 ἀνδρείαν AW cum Iosepho, ἀνδρίαν P. 15 τῶν AW, om P.

Aggere iam a Romanis excitato cum Antoniae murus machinis feriretur ille quidem sed nullis ictibus everteretur, milites aliquot clipeis in humeros reiectis, actaque testudine fundamentis suffossis, quattuor saxa vectibus amoliti sunt. nox praelium utrinque diremit: eaque nurus machinis quassatus subito corruit. sed alius murus post illum aedificatus Romanorum laetitiam e prostrato conceptam in moerorem convertit. Titus autem habita concione militum animos excitavit. et quidam ex Syria Sabinus, scuto in caput elato dexteraque strictum ensem tenens, moenibus successit: cuius virtutem undecim alii sunt aemulati. propugnatoribus vero iaculis et telis saxisque praegrandibus subeuntes propulsantibus aliquot ex undecim illis deiecti sunt; Sabinus vero non destitit prius quam muro superato fugasset hostes, sed cum saxo impegisset et pronus in eo concidisset, Iudaei ad sonitum armorum conversi cum solum iacentem undique petiverunt. is vero in genu consurrexit seque defendit, donec dextera vulnerum multitudine laxata telis est ob-

τοῖς ἄκροις γενομένους τοῖς λίθοις ἀπέκτειναν, οἱ δ' ὀκτὼ τραυματίαι πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐκομίσθησαν.

Μετὰ δὲ δύο ἡμέρας νυκτός τινες ἡσυχῇ διὰ τῶν ἐρειπίων εἰς τὴν Ἀντωνίαν προσβαίνουσι, καὶ τοὺς ἐκεῖ φρουροῦντας ἀποσφάξαντες κοιμωμένους, ἐσάλπισαν. καὶ φυγὴ τῶν ἄλλων φρουρῶν ἦν, Τίτος δὲ μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ἀνέβη, καὶ τὰ τάγματα D εἵπετο. τῶν Ἰουδαίων δὲ καταπεφευγότων εἰς τὸ ἱερόν, καὶ οἱ τοῦ Τίτου εἰσέπιπτον διὰ τῆς διώρυγος ἣν ὑπὸ τὰ χώματα τῶν Ῥωμαίων ὑπώρυξαν. συρρήγνυται δὲ περὶ τὰς εἰσόδους μάχη καρτερά, καὶ τὰ ξίφη σπασάμενοι συνεπλέκοντο, φόνος δὲ ἦν πολὺς ἑκατέρωθεν. κλινομένης δὲ ἤδη τῆς Ῥωμαϊκῆς παρατάξεως, Ἰουλιανός τις ἑκατοντάρχης, ἄριστος ἀνήρ, προπηδᾷ καὶ νικῶντας τοὺς Ἰουδαίους τρέπεται μόνος. ἔφευγε δὲ τὸ πλῆθος καὶ διεσκέδαστο. καταδιώκων οὖν τοὺς σκεδαννυμένους ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ κατολισθαίνει κατὰ τοῦ λιθοστρώτου, ἥλους πυκνοὺς ἐν τοῖς ὑποδήμασιν ἔχων, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ στρατιῶται. P I 299 καὶ Ἰουδαῖοι περιστάντες αὐτὸν ἐτίτρωσκον πάντοθεν. ὁ δὲ καὶ κείμενος ἠμύνετο, μέχρι κατατρωθεὶς ἐνέδωκε, καὶ τοῖς πολεμίοις αὐτοῖς θαυμαζόμενος.

Ἰουδαῖοι μὲν οὖν τοὺς Ῥωμαίους ὠσάμενοι κατακλείουσιν εἰς τὴν Ἀντωνίαν, ὁ Τίτος δὲ πολλὰ καὶ διὰ Ἰωσήπου παρακα- W I 214 λέσας τοὺς στασιαστὰς καὶ δι' ἑαυτοῦ, ὡς ἀμειλίκτους ἑώρα, πάλιν ἐχώρει καὶ ἄκων πρὸς πόλεμον. καὶ τοὺς ἀρίστους ἐπιλε-

3 δύω PW. 7 καταφευγόντων A: utrumque in Iosephi codicibus. 8 ὑπὸ] ἐπὶ A et aliquot Iosephi codices.

rutus. e caeteris tres, qui iam ad summum evaserant, lapidibus occisi, octo vulnerati in castra sunt relati.

Biduo post quidam tacite per ruinas ad Antoniam progressi, custodibus qui obdormierant caesis tuba cecinerunt. caeteris autem defensoribus fugientibus Titus cum delecta manu, sequentibus legionibus, adscendit. Iudaeis ad templum confugientibus, Titi milites per fossam quam hostes subter aggeres excavarant irruunt: ibique acris pugna strictis gladiis committitur: cadunt utrinque multi. sed Romana acie iam inclinata Iulianus centurio, vir fortissimus, assilit ac Iudaeos victores solus in fugam vertit. quos dum fugientes et palantes persequitur, in solo constrato lapidibus (in calceis enim crebros clavos, ut et caeteri milites, infixos habebat) prolapsus, et a Iudaeis circumventus, undique convulneratur; sed et iacens se defendit, donec confossus interiit, etiam hostibus admirabilis.

Iudaei Romanos propulsatos in Antoniam concluserunt. Titus vero seditiosos et per Iosephum et per semetipsum cohortatus, ut nulla re molliri vidit, invitus bellum repetiit; delectuque ex optimis habito,

ξάμενος περὶ ὥραν τῆς νυκτὸς ἐννάτην ταῖς φυλακαῖς ἐπιθέσθαι προσέταξεν. οὐ μὴν κοιμωμένους εὗρον τοὺς φύλακας, ἀλλὰ γνόντες τὴν ἐπίθεσιν συνεπλέκοντο, καὶ πρὸς τὴν βοὴν καὶ οἱ
B ἄλλοι συνήεσαν. ἐξ ἐννάτης δὲ τῆς νυκτὸς ὥρας εἰς πέμπτην τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου συνισταμένου ἀγχώμαλος ἦν ἡ μάχη, μηδενὶ τῆς νίκης ἐπιβρισάσης. καὶ οὕτως τότε διελύθησαν οἱ μαχόμενοι. τὸ δὲ λοιπὸν τῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως ἡμέραις ἑπτὰ τοὺς τῆς Ἀντωνίας θεμελίους καταστρεψάμενον πλατεῖαν πρὸς τὸ ἱερὸν ηὐτρέπισαν ἄνοδον. καὶ πλησιάσαντα τῷ πρώτῳ περιβόλῳ τὰ τάγματα χωμάτων κατήρχετο. καὶ ταῦτα μὲν ἠγείρετο σὺν μόχθῳ πολλῷ· Ἰουδαῖοι δὲ τῆς βορείου καὶ κατὰ δύσιν στοᾶς τὸ συνεχὲς πρὸς τὴν Ἀντωνίαν ἐμπρήσαντες ἀπέρρηξαν ὅσον πήχεις εἴκοσι, ταῖς ἑαυτῶν χερσὶν ἀρξάμενοι καίειν τὰ ἅγια. ὑποπιμπρᾶσι δὲ καὶ Ῥωμαῖοι τὴν πλησίον στοάν· καὶ μέχρι πεντε-
C καίδεκα πηχέων προκόψαντος τοῦ πυρός, ἀποκόπτουσιν Ἰουδαῖοι τὴν ὀροφήν. οἱ δ' ἀνὰ τὸ ἱερὸν στασιασταὶ καὶ φανερῶς τοῖς ἐπὶ τῶν χωμάτων ἐπετίθεντο στρατιώταις, καὶ μετὰ δόλων ἠμύνοντο. ὑπὸ δὲ τοῦ λιμοῦ ἄπειρόν τι πλῆθος ἦσαν οἱ θνήσκοντες. πάθη δὲ τοῖς περιοῦσιν ἔτι συνέβαινε καὶ φρικτὰ διηγήσασθαι καὶ δύσπιστα τοῖς ἀκούουσιν· ὧν ἓν διηγήσομαι.

Γυνή τις ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην διὰ γένος καὶ πλοῦτον οὐκ ἄσημος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καταφυγοῦσα συνεπολιορκεῖτο. ταύτης

2 εὗρον A Iosephus, εὑρὼν PW mutata verborum distinctione. 4 συνίεσαν A. 8 καταστρεφόμενον A. 11 et 15 ἰουδαῖοι A, Οἱ Ἰουδαῖοι PW. 14 ἐπιπιμπρᾶσι A.

sub noctis horam nonam custodes aggredi iussit. qui cum vigilarent, animadversa aggressione clamoribus caeteros quoque advocarunt. ac praelium a nona hora noctis usque ad quintam diei commissum anceps fuit, victoria in neutram partem inclinante: itaque tum diremptum est. reliqua vero pars Romanorum septem diebus Antoniae fundamentis eversis latam ad templum viam munivit. tum legiones muro primo appropinquantes aggeres moliri coeperunt, qui magno cum labore erigebantur. Iudaei porticum, quae a septentrione et occasu Antoniae coniungitur, incensam ad cubitos 20 interruperunt, suis manibus sacra adyta urere aggressi. Romani quoque vicinam porticum incenderunt: flamma vero ad cubitos 15 progressa, Iudaei tectum resecuerunt. seditiosi qui in templo erant et aperte milites in aggere versantes sunt aggressi, et dolis eos propulsarunt. sed fame infinita multitudo periit: superstites eae clades oppresserunt, quae et dictu sunt horrendae, et auditu incredibiles: quarum unam recensebo.

Mulier quaedam trans Iordanem habitans, et genere et opibus haud obscura, Hierosolymis, quo confugerat, obsidionem tolerabat.

πολλάκις ἑαυτῇ τροφὰς ποριζομένης οἱ λῃστεύοντες ἐν τῇ πόλει ταύτας διήρπαζον. ἡ δὲ πρὸς ταῦτα ἀγανακτοῦσα, θυμῷ τε καὶ D λιμῷ στρατηγουμένη, ὃ ἦν αὐτῇ ὑπομάζιον τέκνον καταθύσασα καὶ ὀπτήσασα, τὸ μὲν ἔφαγε, τὸ δὲ λοιπὸν εἰς δευτέραν ἐτήρει τροφήν. οἱ δὲ στασιασταί, τῆς κνίσσης προσβαλλούσης αὐτοῖς, παρῆσαν εὐθύς, καὶ εἰ μὴ δοίη τὸ παρασκευασθέν, ἀποσφάξειν ἠπείλουν αὐτήν. ἡ δὲ τὰ τοῦ παιδὸς ἀνεκάλυψε λείψανα· κἀκεῖνοι ἐξέστησάν τε πρὸς τὴν θέαν καὶ ἔφριξαν, καὶ τρέμοντες ὑπεχώρησαν, μόλις ταύτης τέως τῆς τροφῆς παραχωρήσαντες τῇ μητρί.

Ἤδη δὲ τῶν χωμάτων τετελεσμένων προσήγοντο οἱ κριοί· ἤνυον δ' οὐδὲν διὰ τὴν τοῦ τείχους στερρότητα. ἕτεροι δὲ τοὺς θεμελίους ὑπώρυττον· καὶ οὐδ' οὕτως τὸ τεῖχος κατασέσειστο. P I 300 ἀπογνόντες οὖν τῶν ἄλλων, κλίμακας προσέφερον ταῖς στοαῖς. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι κωλῦσαι μὲν οὐκ ἔφθασαν, τοῖς δ' ἀναβᾶσι συμπεσόντες ἐμάχοντο· καὶ ἦν οὐκ ὀλίγος αὐτῶν φόνος.

23. Ὁ δέ γε Τίτος ὡς ἑώρα τὴν ἐπὶ τῷ ἱερῷ φειδὼ πρὸς βλάβης γινομένην τοῖς στρατιώταις, τὰς πύλας ὑφάπτειν προσέταξε. προσαχθέντος δ' αὐταῖς τοῦ πυρός, τηκόμενος ὁ ἄργυρος ᾧ ἐνεδέδυντο παρεχώρει τῇ φλογὶ τῶν ξύλων ἐφάπτεσθαι, κἀντεῦθεν ἐπελαμβάνετο τῶν στοῶν. τοῖς δὲ Ἰουδαίοις ὁρῶσι τὸ

6 ἀποσφάζειν A. 12 ἤνυον δ' οὐδὲν τοῦ τείχους στερρότητι A: Iosephus ἡ στερροτάτη πασῶν ἑλέπολις τύπτουσα τὸν τοῖχον οὐδὲν ἤνυσεν. 13 κατέσειστο A. 15 ἀναβαίνουσι A. 18 βλάβην AW et aliquot Iosephi codices. ὑφάπτειν] φράττειν W: Iosephus ὑφάπτειν. 20 ἐνεδέδυντο A, ἐνεδέδευτο PW.

Fontes. *Cap. 23. Iosephi de bello Iudaico* 6 4.

ea sibi cibos paratos saepe ab urbanis latronibus eripi iniquo animo ferens, iraque et fame percita, puerum lactantem mactatum atque assum partim voravit, partim in aliud tempus asservavit. seditiosi vero nidorem odorati statim adsunt: nisi det quod pararit, mortem minitantur. illa pueri reliquias retegit: quibus latrones visis obstupefacti exhorruerunt ac trementes recesserunt, vix eo cibo matri concesso.

Aggeribus iam perfectis adducuntur arietes: sed ea erat muri firmitas ut nihil inde laederetur. alii fundamenta suffodiebant: sed ne sic quidem est deiectus. caeteris igitur desperatis scalas porticibus admoverunt. id Iudaei non anteverterunt, sed cum iis qui adscenderant dimicarunt: neque parva caedes est edita.

23. Titus cum templi reverentiam militibus esse noxae cerneret, portis iussit admoveri ignem: unde argento liquefacto, quo obductae erant, flamma ligna corripuit atque inde ad porticus evasit. Iudaei

πῦρ ἐν κύκλῳ μετὰ τῶν σωμάτων παρείθησαν αἱ ψυχαί. ἐκείνην
B μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα τὸ πῦρ ἐπεκράτει· παρὰ μέρος δέ, οὐχ ὁμοῦ πάντοθεν ἴσχυσαν ὑφάψαι τὰς στοάς· τῇ δ' ἐπιούσῃ, μέρει τῆς δυνάμεως ὁ Τίτος σβεννύειν τὸ πῦρ κελεύσας, καὶ παρὰ τὰς πύλας ὁδοποιεῖν εἰς εὐμαρεστέραν τῶν ταγμάτων ἄνοδον, αὐτὸς ἓξ τοὺς κορυφαιοτάτους τῶν ἡγεμόνων προσκαλεσάμενος περὶ τοῦ ναοῦ ἐβουλεύετο. τοῖς μὲν οὖν ἐδόκει τῷ τοῦ πολέμου κεχρῆσθαι νόμῳ καὶ μή τινος φείδεσθαι, τινὲς δὲ παρῄνουν, εἰ μὲν πολεμῷεν ἐπιβάντες αὐτοῦ Ἰουδαῖοι, καταφλέγειν (φρούριον γὰρ καταφλεγήσεσθαι καὶ οὐκέτι ναόν), εἰ δὲ
W I 215 μὴ τοῦτο, σώζειν. ὁ δὲ Τίτος οὐδ' ἂν ἐπιβάντες ἐπ' αὐτοῦ
C πολεμῶσιν Ἰουδαῖοι ἔφησεν ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν τοῖς ἀψύχοις ἐπάγειν τὴν ἄμυναν, οὐδὲ καταφλέξειν τηλικοῦτον ἔργον· Ῥωμαίοις γὰρ ἔσεσθαι πρὸς βλάβην φθαρέν, ὥσπερ καὶ κόσμον τῆς ἡγεμονίας εἰ σώζοιτο.

Τῷ μὲν οὖν Τίτῳ σκοπὸς ἦν τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ μετὰ πάσης ἐμβαλεῖν τῆς δυνάμεως καὶ τὸν ναὸν περικατασχεῖν, τοῦ δὲ ἄρα πάλαι ὁ θεὸς φθορὰν κατεψήφιστο. οἱ γὰρ στασιασταὶ ἐπιτίθενται τοῖς φύλαξι τοῦ ἔξω ἱεροῦ, οἱ δὲ πλήθει τε τῶν ἐκτρεχόντων καὶ θυμοῖς ἡττώμενοι ἐνεδίδοσαν. καὶ ὁρῶν ταῦτα Τίτος ἄνωθεν ἐκ τῆς Ἀντωνίας, ἐπαμύνει μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων.
D καὶ Ἰουδαῖοι τὴν ἔφοδον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' εἰς τὸ ἔνδον συνεκλείσθησαν ἱερόν. ὑποχωρήσαντος δὲ Τίτου πρὸς ὀλίγον λωφή-

3 κατὰ μέρος γὰρ Iosephus. 4 τὸ πῦρ σβεννύειν A. 10 καὶ om A.

circumcirca igne conspecto et animis et corporibus defecerunt. atque illo die secutaque nocte ignis grassatus est, sed in partibus: nec enim omnes porticus simul incendere valuerunt: postridie Titus parte copiarum restinguere incendium iussa, viamque ad portas parare ut legiones expeditius adscenderent, sex praecipuis ducibus advocatis de templo deliberavit. ibi alii censuerunt belli iure utendum nec ulli rei parcendum, alii monuerunt, si Iudaei eo conscenso bellarent, comburendum esse neque iam templum sed castellum habendum, sin minus, conservandum esse. Titus vero, etsi Iudaei eo occupato repugnarent, tamen se loco virorum res inanimatas ulturum esse negavit, aut tantum opus crematurum, cuius vastatio Romanis damno, conservatio ornamento futura esset.

Titus igitur in animo habuit postridie cum omnibus copiis impressione facta templum occupare: sed deus iam olim eius excidium decreverat. nam cum Titus ex Antonia vidisset templi exterioris custodes multitudini et furori excurrentium Iudaeorum cessisse, cum delectis equitibus opem illis tulit: cuius impetu Iudaei reformidato se in templo interiori concluserunt. regresso Tito seditiosi eum paulisper

σαντες οἱ στασιασταὶ πάλιν Ῥωμαίοις ἐπετίθενται. καὶ τρεψάμενοι αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι μέχρι τοῦ ναοῦ παρῆλθον. καί τις τῶν στρατιωτῶν ἐκ τῆς φλεγομένης ὕλης μέρος ἁρπάσας, καὶ ὑφ' ἑτέρου ἀνακουφισθεὶς στρατιώτου, ἐνίησι τὸ πῦρ θυρίδι χρυσῇ. αἰρομένης δὲ τῆς φλογὸς Ἰουδαίων μὲν ἐγείρεται κραυγή, καὶ συνέθεον πρὸς τὴν ἄμυναν, Τίτος δὲ γνοὺς ἔθει πρὸς τὸν ναὸν κωλύσων τὸ πῦρ, καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῇ δεξιᾷ διεσήμαινε τοῖς μαχομένοις τὸ πῦρ σβεννύειν. οὔτε δὲ βοῶντος ἤκουον οὔτε τῆς χειρὸς προσεῖχον τοῖς νεύμασι. τὰ δὲ τάγματα εἰσιόντα καὶ τῷ ναῷ πλησιάζοντα τῶν μὲν τοῦ Τίτου παραγγελμάτων προσεποιοῦντο P I 301 μηδὲ ἀκούειν, τοῖς πρὸ αὐτῶν δὲ πῦρ ἐνιέναι παρεκελεύοντο. ἀμηχανία δ' ἦν τοῖς στασιασταῖς, ἀπειρηκόσι πρὸς ἄμυναν, καὶ φόνος πανταχοῦ καὶ τροπή. Τίτος γε μὴν ὡς οὔτε τὰς ὁρμὰς τῶν στρατιωτῶν ἐνθουσιώντων οἷός τε ἦν κατασχεῖν, καὶ τὸ πῦρ ἐπεκράτει, παρελθὼν μετὰ τῶν ἡγεμόνων ἐθεάσατο τοῦ θεοῦ τὸ ἅγιον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. τῆς δὲ φλογὸς οὐδέπω διικνουμένης εἴσω, τοὺς δὲ περὶ τὸν ναὸν νεμομένης οἴκους, ἔτι δύνασθαι τὸ ἔργον σωθῆναι οἰόμενος, αὐτός τε παρακαλεῖν ἐπειρᾶτο τοὺς στρατιώτας τὸ πῦρ σβεννύειν, καί τινα τῶν περὶ αὐτὸν ξύλοις παίοντα τοὺς ἀπειθοῦντας ἐκέλευσεν εἴργειν. οἱ δὲ B νικώμενοι τῷ θυμῷ καὶ τῷ πρὸς Ἰουδαίους μίσει, οὔτε τῇ πρὸς Τίτον αἰδοῖ ἀνεκόπτοντο οὔτε φόβῳ τῷ τοῦ κωλύοντος. τοὺς δὲ

3 ἁρπάσας AW, διαρπάσας P: Iosephus ἁρπάζει. 11 πρὸ αὐτῶν] πρὸς αὐτὸν A. 16 δὲ] οὖν A. 18 σωθῆναι το ἔργον A.

quievissent, denuo Romanos invaserunt: quibus Romani pulsis usque ad templum penetrarunt. et miles quidam torre correpto atque ab alio sublevatus ignem per fenestram auream iniicit. excitata flamma Iudaei exclamantes ad defensionem concurrunt. quo Titus cognito ad templum ignis prohibendi causa et ipse approperans pugnantibus et voce et manu significat ut incendium restinguant. sed illi nec vocem eius exaudiverunt nec manus signum observarunt. legiones quoque ingressae cum templo appropinquarent, Titi mandata se audire dissimulabant, et eos qui praecedebant hortabantur ut ignem iniicerent. itaque seditiosi propulsando hoste fatigati, consilii inopes, passim fugiebant et caedebantur. Titus vero cum impetum militum furore quodam irruentium reprimere non posset, atque incendium augeretur, cum ducibus dei sanctuarium et quidquid in eo fuit spectavit. et cum flamma nondum introrsum penetrasset, sed aedes quae in templi circuitu erant depasceret, opus illud adhuc conservari posse ratus, operam dedit ut milites ad restinguendum incendium exhortaretur. et quendam fuste contumaces cohercere iussit: at illi iracundia et odio Iudaeorum victi nec verecundia Titi nec eius qui prohibebat metu desistebant. multos etiam rapinae spes incitabat,

πολλοὺς καὶ ἐλπὶς παρέθηγεν ἁρπαγῆς, μεστὰ χρημάτων εἶναι τὰ ἔνδον δοξάζοντας. ἔφθη δέ τις καὶ εἰς τοὺς στροφέας τῆς πύλης πῦρ ἐμβαλών· καὶ φλογὸς ἔνδοθεν ἐκφανείσης ἐξάπινα, οἵ τε ἡγεμόνες ἀνεχώρουν καὶ ὁ Τίτος αὐτός, καὶ τοὺς ὑφάπτοντας οὐδεὶς ἔτι ἐκώλυεν.

Ὁ μὲν οὖν ναὸς οὕτως τὸ πῦρ ἐδέξατο, τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων ἐναγῶς καθαρτήριον, ἢ τῶν τελούντων αὐτὰ κολαστήριον.
C θαυμάσειε δ' ἄν τις ὅτι καὶ μὴν ὁ αὐτὸς καὶ ἡμέρα συνέπεσε τῷ ἐμπρησμῷ τοῦ ναοῦ, καθ' ἣν καὶ ὁ πρότερος ὑπὸ Βαβυλωνίων κατεφλέγη ναός. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης οἰκοδομῆς ἣν Σολομὼν ἐποιήσατο μέχρι τῆς ἱστορουμένης νῦν καθαιρέσεως, ἣ γέγονεν ἔτει δευτέρῳ τῆς Οὐεσπασιανοῦ μοναρχίας, ἔτη γίνεται χίλια καὶ ἑκατὸν τριάκοντα καὶ μῆνες ἑπτὰ ἡμέραι τε πεντεκαίδεκα· ἀπὸ δὲ τῆς ὕστερον, ἥτις ἔτει δευτέρῳ τῆς Κύρου βασιλείας ἤρξατο γίνεσθαι, μέχρι τῆς τελευταίας ἁλώσεως, ἔτη ἑξακόσια καὶ τριάκοντα καὶ ἐννέα καὶ ἡμέραι πέντε καὶ τεσσαράκοντα.

D 24. *Καιομένου* δὲ τοῦ ναοῦ τῶν μὲν προσπιπτόντων ἦν ἁρπαγή, τῶν δὲ καταλαμβανομένων σφαγή. οὐδαμοῦ δὲ ἡ γῆ ἐκ τῶν νεκρῶν διεφαίνετο, ἀλλὰ σωροῖς οἱ στρατιῶται σωμάτων ἐπεμβαίνοντες ἐπὶ τοὺς φεύγοντας ἔθεον. τὸ μὲν οὖν λῃστρικὸν πλῆθος ὠσάμενοι τοὺς Ῥωμαίους διεξέπεσον εἰς τὴν πόλιν, τοῦ
W I 216 δημοτικοῦ δὲ τὸ περιλειφθὲν εἰς τὴν ἔξω στοὰν κατέφυγε. τῶν

13 χίλια ἑκατὸν καὶ τριάκοντα A. 15 τῆς om A.

Fontes. *Cap. 24. Iosephi de bello Iudaico* 6 5 § 1 — § 3.

interiora pecuniis referta esse existimantes. ac iam quidam portae cardinibus ignem iniecerat: unde cum subito flamma emicuisset, et duces et Titus ipse recesserunt, neque quisquam amplius eos qui ignem iniiciebant prohibebat.

Sic flamma templum corripuit, sive nefariorum sacrorum lustratio, sive sacerdotum poena. in quo illud mirari possis, quod conflagratio in eundem et mensem et diem incidit, quo prius templum a Babyloniis exustum fuerat. a prima Salomonis substructione usque ad vastationem, quae secundo monarchiae Vespasiani anno accidit, intercesserunt anni 1130, menses 7, dies 15; a posteriore, quae anno secundo Cyri coepit, usque ad extremum excidium anni 639, dies 45.

24. Templo ardente obvia quaeque rapta sunt, et qui deprehendi potuerunt occisi; neque usquam solum prae cadaveribus videri potuit, sed milites per acervos caesorum fugientes persequebantur. latronum vero multitudo perruptis Romanorum agminibus in urbem evasit: reliquiae popularis turbae in exteriorem porticum confugerunt. ex

δ' ἱερέων τινὲς ἐπὶ τὸν τοῖχον ἀναχωρήσαντες, ὄντα τὸ εὖρος ὀκτάπηχυν, ἔμενον. δύο γε μὴν τῶν ἐπισήμων ῥίψαντες ἑαυτοὺς εἰς τὸ πῦρ συγκατεφλέγησαν τῷ ναῷ. Ῥωμαῖοι δὲ ματαίαν τὴν ἐπὶ τοῖς πέριξ τοῦ ναοῦ φειδὼ κρίναντες, ἤδη αὐτοῦ φλεγομένου, πᾶσιν ἐπῆγον τὸ πῦρ· τὸ δὲ καὶ τῶν γαζοφυλακίων ἐπι- P I 302 λαμβάνεται, ἐν οἷς ἄπειρον μὲν πλῆθος τεθησαύριστο χρημάτων, ἄπειροι δ' ἐσθῆτες πολυτελεῖς καὶ ἄλλα κειμήλια. ἅπας γὰρ ὁ Ἰουδαίων πλοῦτος πανταχόθεν ἐκεῖ σεσώρευτο, τῶν κεκτημένων ἀποτιθεμένων ταῦτα ἐκεῖ ὡς ἐπ' ἀσφαλοῦς ταμιείου.

Ἄπειρον δέ τι πλῆθος διεφθάρη δημοτικόν, οἷς αἴτιος ἀπωλείας ἐγένετό τις ψευδοπροφήτης, κηρύξας τοῖς ἐν τῇ πόλει ὡς ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀναβῆναι κελεύει, δεξομένους τὰ σημεῖα τῆς σωτηρίας. πολλοὶ δὲ τοιοῦτοι παρὰ τῶν τυράννων ταῦτα λέγειν καθίεντο, ἵν' ἧττον αὐτομολοῖεν· δι' ὧν ὁ δείλαιος ὄχλος παρα- B βουκολούμενος, τοῖς ἐναργέσι σημείοις ὡς ἐμβρόντητοι οὐκ ἐπίστευον. πολλὰ δὲ σημεῖα γεγόνασιν. ἔστη μὲν γὰρ ὑπὲρ τὴν πόλιν ἄστρον ῥομφαίᾳ παραπλήσιον, καὶ κομήτης φανεὶς παρετάθη ἐπ' ἐνιαυτόν. καὶ φῶς πρὸ τοῦ πολέμου ποτὲ τὸν ναὸν καὶ τὸν βωμὸν περιέλαμψεν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπράν, παραμεῖναν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. καὶ βοῦς εἰς θυσίαν ἀναχθεῖσα ἔτεκεν ἄρνα. ἡ δὲ ἀνατολικὴ πύλη τοῦ ἐνδοτέρου ναοῦ χαλκῆ οὖσα καὶ στιβαρά, ὡς μόλις ὑπὸ ἀνδρῶν εἴκοσιν ἀνοίγνυσθαί τε

2 Δύω PW. 6 πλῆθος A, τὸ πλῆθος PW. 8 σεσώρευτο A, σεσώρευται PW. 9 ἐκεῖ add A Iosephus. 12 δεξαμένους A. 16 γὰρ add A. 20 ἐπὶ] καὶ A. 21 τοῦ ἐνδοτέρῳ ναῷ A. 22 ἀνοίγεσθαι A.

sacerdotibus aliquot murum octo cubitos latum conscenderunt, duo insignes in ignem insilierunt et una cum templo conflagrarunt. tum Romani, vicinis aedificiis frustra parci existimantes ipso templo ardente, omnibus ignem iniecerunt: qui etiam gazophylacia comprehendit, in quibus infinita pecuniae multitudo reposita fuit, infinitae pretiosae vestes et alia ornamenta. ibi enim omnis Iudaeorum opulentia in unum veluti cumulum congesta erat tanquam in tutum aerarium.

Ibi etiam infinita multitudo plebis periit, pseudoprophetae seducta concionibus, qui praedicarat iubere deum eos in templum adscendere, signa salutis accepturos. subornabantur autem multi tales a tyrannis, ut populus minus transfugeret: per quos deceptus, evidentibus portentis tanquam attonitus non movebatur, quorum multa acciderunt. nam supra urbem astrum stetit gladio simile: cometa per annum apparuit: et aliquando lux ante bellum noctu aram tam clara per dimidiam horam circumfulsit, ut dies esse videretur. bos ad sacrificium adducta agnum peperit. porta orientalis aerea, itaque robusta ut a viris viginti vix

καὶ κλείεσθαι, καὶ μοχλοὺς καὶ καταπῆγας ἔχουσα βαθυτάτους, ὤφθη νύκτωρ αὐτομάτως ἠνεῳγμένη. ἐδήλου δὲ λυομένην τὴν
C τοῦ ναοῦ ἀσφάλειαν, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐσομένην τὴν εἴσοδον εὐμαρῆ. καὶ φάσμα τι δαιμόνιον ἄλλοτε ὤφθη πρὸ ἡλίου δυσμῶν, ἅρματα κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν διιόντα μετέωρα, καὶ φάλαγγες ἔνοπλοι διάττουσαι τῶν νεφῶν. κατὰ δὲ τὴν τῆς πεντηκοστῆς ἑορτὴν εἰς τὸ ἔνδον ἱερὸν οἱ ἱερεῖς παρελθόντες κινήσεως ᾔσθοντο καὶ κτύπου· εἶτα φωνῆς ἤκουσαν λεγούσης "μεταβαίνωμεν ἐντεῦθεν." πρὸ δὲ τεσσάρων ἐνιαυτῶν τοῦ πολέμου, ἐν τῇ τῆς σκηνοπηγίας ἑορτῇ, Ἰησοῦς τις ἀγροῖκος ἀνὴρ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν βοᾶν ἤρξατο "φωνὴ ἀπὸ ἀνατολῆς, φωνὴ
D ἀπὸ δύσεως, φωνὴ ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, φωνὴ ἐπὶ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ναόν, φωνὴ ἐπὶ νυμφίους καὶ νύμφας, φωνὴ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν." καὶ περιῄει τὴν πόλιν ταῦτα κεκραγὼς μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ. παιόμενος δὲ διὰ τὸ κακόφημον, ὁ δὲ οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς αὐτὰς ἐβόα φωνάς. ἀναχθεὶς δὲ καὶ πρὸς τὸν τῆς χώρας ἐπιτροπεύοντα τότε Ῥωμαῖον, καὶ καταξανθεὶς μάστιξιν, οὔθ' ἱκέτευσεν οὔτ' ἐδάκρυσεν, ἀλλὰ τὴν φωνὴν ὀλοφυρτικῶς παρακλίνων πρὸς ἑκάστην πληγὴν "αἶ αἶ Ἱεροσολύμοις" ἐβόα, μέχρι καταγνοὺς μανίαν αὐτοῦ ὁ Ἀλβῖνος (οὗτος γὰρ ἐπε-
P I 303 τρόπευε τότε) ἀπέλυσεν αὐτόν. ὁ δ' ἔκτοτε μέχρι τοῦ πολέμου "αἶ αἶ Ἱεροσολύμοις" ἐθρήνει. ἐν δὲ ταῖς ἑορταῖς μάλιστα τὴν

4 ἄλλο A. 12 τῶν om A. ἐπὶ τὰ ἱερος. A. 19 παρεκλίνων A, παρεγκλίνων Iosephus. 22 ante ἐθρήνει PW add ἐβόα καί: om A Iosephus.

clauderetur atque aperiretur, cum vectes et pessulos profundissimos haberet, noctu ultro patuit: id quod securitatem templi sublatam esse declarabat, et facilem in id hostium ingressum. alio tempore visum est ante occasum solis spectrum mirabile, currus in sublimi omnem regionem peragrantes, et phalanges armatae huc atque illuc in nubibus saltantes. in festo pentecostes sacerdotes interius ingressi templum, motum et sonitum senserunt, deinde vocem audiverunt dicentem "migremus hinc." quadriennio ante bellum in tabernaculorum festo Iesus quidam homo rusticus ad festivitatem profectus exclamavit "vox ab oriente, vox ab occidente, vox a quattuor ventis, vox super Hierosolyma et templum, vox super sponsos et sponsas, vox super omnem populum." haec vociferans noctu atque interdiu circuibat urbem; et quanquam ob voces mali ominis verberaretur, tamen eandem perpetuo cantilenam canebat. adductus ad Romanum provinciae praesidem et flagris caesus neque supplicavit neque lacrimavit, sed voce lugubriter inflexa ad singulas plagas "vae vae Hierosolymis" clamavit: donec Albinus (is enim tum Iudaeae procurator erat) hominem absolvit, insanire ratus. ille vero ab eo tempore usque ad bellum "vae vae Hierosolymis" lamenta-

σκυθρωπὴν ἐκεκράγει κληδόνα. καὶ τοῦτ' ἐποίει ἐπὶ ἔτη ἑπτὰ καὶ μῆνας πέντε, μέχρις οὗ κατὰ τὴν πολιορκίαν περιιὼν ἐπὶ τοῦ τείχους "αἲ αἲ" πάλιν "τῇ πόλει καὶ τῷ ναῷ καὶ τῷ λαῷ" διαπρυσίως ἐβόα. ὡς δὲ τελευταῖον προσέθηκεν "αἲ αἲ κἀμοί," λίθος ἐκ τοῦ πετροβόλου πλήξας αὐτὸν ἔκτεινε.

25. Ῥωμαῖοι δὲ τῶν μὲν στασιαστῶν καταπεφευγότων εἰς τὴν πόλιν, καιομένου δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν πέριξ ἁπάντων, κομίσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ ἱερόν, μετὰ μεγίστων εὐφημιῶν τὸν B
Τίτον ἀπέφηναν αὐτοκράτορα. οὕτω δὲ ταῖς ἁρπαγαῖς οἱ στρατιῶται πάντες ἐχρηματίσαντο, ὥστε κατὰ τὴν Συρίαν πρὸς ἥμισυ W I 217
τῆς πάλαι τιμῆς τὸν σταθμὸν τοῦ χρυσίου πιπράσκεσθαι.

Οἱ δὲ ἀνὰ τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ, ὡς εἴρηται, ἀνελθόντες ἱερεῖς, ἐπὶ πέντε ἡμέραις προσκαρτερήσαντες καὶ λιμώξαντες, κατέβησαν ἱκετεύοντες τυχεῖν σωτηρίας. ὁ δὲ Τίτος καὶ τὸν τῆς συγγνώμης καιρὸν παρελθεῖν ἔφησε, καὶ τοῦ ναοῦ οἰχομένου καὶ τοὺς ἱερεῖς συναπολέσθαι αὐτῷ δεῖν εἰπὼν κολασθῆναι τοὺς ἄνδρας ἐκέλευσεν.

Οἱ δὲ περὶ τοὺς τυράννους διαδράναι μὴ ἰσχύοντες προσκαλοῦνται τὸν Τίτον εἰς λόγους. καὶ ὃς ἧκε, καὶ τὴν ἀπόνοιαν C
αὐτοῖς ἐξωνείδισε, καὶ ῥίψασι τὰ ὅπλα καὶ παραδοῦσι τὰ σώματα χαρίζεσθαι τὴν ζωὴν ἐπηγγέλλετο. καὶ οἱ λησταὶ δεξιὰν μὲν μὴ

5 περιβόλου A. 10 πάντα A.

Fontes. *Cap.* 25. *Iosephi de bello Iudaico* 6 6 § 1—8 § 1.

batur, sed in festivitatibus praecipue triste illud augurium proclamabat. idque fecit annos septem et quinque menses, donec in obsidione in moenibus obambulans rursus "vae vae urbi et templo et populo" contenta voce clamavit. et ut postremo adiecit "vae etiam mihi," lapide ex balista excusso ictus occubuit.

25. Romani, cum seditiosis in urbem compulsis templum et quae circum templum sunt arderent omnia, signis in templum illatis Titum cum faustissimis acclamationibus imperatorem designarunt. milites tantum ex rapinis pecuniae coacervarunt, ut in Syria pondus auri dimidio minoris quam olim venderetur.

Sacerdotes qui, ut dictum est, murum templi conscenderant, cum quinque dies ibi exegissent, fame coniecti descenderunt, utque sibi parceretur supplicarunt. quibus Titus respondit, veniae tempore iam praeterito sacerdotibus cum templo pereundum esse; et homines suppliciis affici iussit.

Tyranni, qui effugere non poterant, Titum ad colloquium evocant: qui cum venisset, eisque desperationem obiecisset, vita se illos donaturum promisit, si abiectis armis se dederent. latrones vero se

δύνασθαι παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἔφησαν, ὀμωμοκότες μηδέποτε τοῦτο ποιήσειν, ἔξοδον δὲ ᾐτοῦντο μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ καταλείψειν τὴν πόλιν αὐτῷ. ἠγανάκτησε πρὸς ταῦτα ὁ Τίτος, καὶ μήτε αὐτομολεῖν ἔτι τινὰ σφῶν ἐκέλευσε μήτε δεξιᾶς ἐλπίζειν τυχεῖν (φείσασθαι γὰρ οὐδενός), μάχεσθαι δὲ καὶ σώζειν ὡς δύ- D ναιντο ἑαυτούς. τοῖς δὲ στρατιώταις ἐμπιπρᾶν τὴν πόλιν καὶ διαρπάζειν ἐκέλευσεν· οἱ δὲ τὸ πῦρ ἐνίεσαν πανταχοῦ. οἱ στασιασταὶ δὲ ἐπὶ τὴν βασιλικὴν οἰκίαν ὁρμήσαντες, εἰς ἣν δι' ὀχυρότητα πολλοὶ τὰς κτήσεις ἀπέθεντο, τούς τε Ῥωμαίους ἀπ' αὐτῆς τρέπονται, καὶ τὸ συνηθροισμένον αὐτόθι τοῦ δήμου πᾶν φονεύσαντες, εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ τετρακοσίους ἀριθμουμένους, τὰ χρήματα διήρπασαν. τῇ δ' ἑξῆς Ῥωμαῖοι τρεψάμενοι τοὺς λῃστὰς ἐκ τῆς κάτω πόλεως, τὰ μέχρι τοῦ Σιλωὰμ πάντα ἐνέπρησαν. καιομένην δὲ τὴν πόλιν ὁρῶντες οἱ στασιασταί, ἱλαροῖς τοῖς προσώποις εὔθυμοι τὴν τελευτὴν προσδέχεσθαι ἔλεγον. οὔτε P I 304 δὲ παραδοῦναι ἑαυτοὺς ὑπέμενον, οὔτε πολεμεῖν Ῥωμαίοις οἷοί τε ἦσαν· σκιδνάμενοι δὲ κατὰ τὰ ἔμπροσθεν τῆς πόλεως, εἴ τινας αὐτομολεῖν ἐθέλοντας εὕρισκον, ἀπέσφαττον. καὶ οὐδεὶς ἐν τῇ πόλει τόπος γεγύμνωτο, ἀλλ' ἅπας ἢ λιμοῦ νεκρὸν εἶχεν ἢ στάσεως. ἔθαλπε δὲ τούς τε τυράννους καὶ τὸ σὺν αὐτοῖς λῃστρικὸν ἐλπὶς ἐσχάτη τῶν ὑπονόμων, εἰς οὓς εἰ καταφύγοιεν, οὐ προσδόκων ἐρευνηθήσισθαι· ἀναζευξάντων δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐθάρρουν προελθεῖν τε καὶ ἀποδράναι. τὸ δὲ ἦν ἄρα ὄνειρος· οὔτε γὰρ τὸν θεὸν οὔτε Ῥωμαίους λήσειν ἔμελλον. ἦν δὲ καὶ πρὸς ἀλλή-

2 καὶ alterum add A.

dexteram ab eo accipere posse negarunt: iurasse enim se id nunquam facturos: sed petiverunt ut cum uxoribus et liberis urbe excedere liceret. quam ob rem Titus iratus edixit ne quis eorum amplius transfugeret aut spem dexterae haberet: se enim parsurum esse nemini: pugnarent igitur ac saluti suae pro viribus consulerent. milites urbem incendere ac diripere iussit. qui cum incendia ubique spargerent, latrones ad regiam decurrerunt, in quam ob loci munitionem multi suas opes contulerant: ac Romanis inde pulsis, et coetu plebis ibi congregatae ad 8400 omni interfecto, pecuniam diripuerunt. postridie Romani latronibus ex inferiore urbe profligatis usque ad Siloam omnia incenderunt. seditiosi cum ardere urbem viderent, hilari vultu se alacres obituros dixerunt, cum se neque Romanis dedere vellent neque repugnare possent: sed ante urbem dispersi, quos transfugere volentes deprehendebant, iugulabant: neque ullus urbis erat locus qui non fame aut seditione peremptos haberet. tyrannos una spes reliqua subterraneorum meatuum fovebat: quo si confugissent, se non indagatum iri stulta opinione putabant. nam cum Romani castra moverent, progredi atque aufugere ausi, neque deum neque Romanos latere poterant, et

λους ἐν ταῖς ἁρπαγαῖς πόλεμος αὐτοῖς. Καῖσαρ δέ, ὡς ἀμήχανον ἦν τὴν ἄνω πόλιν ἑλεῖν χωμάτων ἄτερ, οὖσαν περίκρημνον, διανέμει τοῖς ἔργοις τὴν δύναμιν. B

26. Κατὰ ταύτας οὖν τὰς ἡμέρας οἱ τῶν Ἰδουμαίων ἡγεμόνες πέμψαντες ἄνδρας πέντε πρὸς Τίτον ἱκέτευον δοῦναι αὐτοῖς δεξιάν. ὁ δὲ καὶ τοὺς τυράννους ἐνδώσειν ἐλπίσας ἀποσπασθέντων τῶν Ἰδουμαίων, κατανεύει τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς. καὶ ὁ Σίμων γνοὺς τὴν γνώμην αὐτῶν, τοὺς μὲν πέντε τοὺς ἐντυχόντας τῷ Τίτῳ αὐτίκα ἀναιρεῖ, τοὺς δ' ἡγεμόνας συλλαβὼν εἵργνυσιν· Ἰδουμαίους δὲ οὐκ ἀφυλάκτους εἶχε, καὶ τὸ τεῖχος φρουραῖς ἐπιμελεστέραις διελάμβανε διὰ τοὺς αὐτομολοῦντας. πολλῶν δὲ φονευομένων, πλείους ἦσαν οἱ διαφεύγοντες. ἐδέχοντο δὲ οἱ C
Ῥωμαῖοι πάντας κόρῳ τοῦ κτείνειν καὶ κέρδους ἐλπίδι. τοὺς γὰρ δημοτικοὺς ἐῶντες μόνους, τοὺς ἄλλους ἐπώλουν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἐλαχίστης τιμῆς ἕκαστον, διὰ πλῆθος τῶν πωλουμένων καὶ ὀλιγότητα τῶν ὠνουμένων. καὶ τῶν μὲν ἀπεμποληθέντων ἄπειρόν τι πλῆθος ἦν, οἱ δημοτικοὶ δὲ διεσώθησαν ὑπὲρ τετρακισμυρίους. τῶν ἱερέων δέ τις ὄνομα Ἰησοῦς, λαβὼν περὶ σωτηρίας ὅρκον ὥστε τινὰ παραδοῦναι τῶν κειμηλίων, ἔξεισι καὶ παραδίδωσι λυχνίας δύο τράπεζάν τε καὶ κρατῆρας καὶ φιάλας, πάντα ὁλόχρυσα, καὶ τὰ καταπετάσματα καὶ τὰ τῶν ἀρχιερέων W I 218
ἐνδύματα καὶ πολλὰ τῶν σκευῶν ἕτερα. ὁ δέ γε γαζοφύλαξ τοῦ D

16 καὶ alterum add A. 21 τὰ prius om A.

Fontes. *Cap.* 26. *Iosephi de bello Iudaico* 6 8 § 2—7 2 § 2 et 5 § 6.

inter se de rapinis bellum gerebant. Caesar vero cum urbs superior in praecipiti sita loco sine aggeribus capi non posset, copiis opus distribuit.

26. Iis diebus Idumaeorum principes quinque legatis ad Titum missis supplices pacem petierunt: qui etiam tyrannos Idumaeis avulsis pertinaciam abiecturos sperans, incolumitatem illis promisit. at Simon eorum consilio cognito quinque legatos statim occidit, duces in carcerem compingit, Idumaeos observari iubet, et moenia praesidiis accuratioribus munit propter transfugas. sed quamvis multi occiderentur, plures erant qui diffugerent atque a Romanis ob caedium satietatem et lucri spem susciperentur. nam solis plebeiis retentis caeteros cum uxoribus et liberis minimo vendebant, ob mancipiorum multitudinem et emptorum paucitatem. eorum qui venditi sunt multitudo infinita fuit: e plebeiis ultra 40 milia sunt conservati. quidam sacerdos nomine Iesus pacta incolumitate duo candelabra tradidit, mensam crateres et phialas, ex solido auro omnia, nec non aulaea, pontificias vestes et multa alia

ἱεροῦ Φινεὲς συλληφθεὶς τούς τε χιτῶνας καὶ τὰς ζώνας τῶν ἀρχιερέων ὑπέδειξε καὶ τῶν ἄλλων κειμηλίων πολλά.

Συντετελεσμένων δὲ ἤδη τῶν χωμάτων προσῆγον οἱ Ῥωμαῖοι τῷ τείχει τὰς μηχανάς. τῶν δὲ στασιαστῶν οἱ μὲν ἀνεχώρουν εἰς τὴν ἄκραν, οἱ δ' ἐγκατεδύοντο τοῖς ὑπονόμοις, πολλοὶ δὲ καὶ ἠμύνοντο. ὡς δὲ περιερράγη μέρος τοῦ τείχους, δέος καὶ τοῖς τυράννοις ἐμπίπτει, καὶ μετέωροι πρὸς φυγὴν ἦσαν. ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν πάλαι πιστοὺς οὐκ εἶχον (ἐσκεδάσθησαν γάρ), οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον εἶναι ἠγγέλλοντο, ἐπὶ στόμα πεσόντες ἀνῴμωξαν τὴν ἑαυτῶν φρενοβλάβειαν, κἀκ τῶν πύργων ἑκόντες
P I 305 κατέβησαν, ἀφ' ὧν βίᾳ μὲν οὐδέποτε ἁλῶναι ἠδύναντο, λιμῷ δὲ μόνῳ, καὶ εἰς τὴν Σιλωὰμ φάραγγα καταφεύγουσιν, εἶτα κατέδυσαν εἰς τοὺς ὑπονόμους. Ῥωμαῖοι δὲ τῶν τειχῶν κρατήσαντες ἀναιμωτί, τοὺς καταλαμβανομένους ἐφόνευον καὶ τὰς οἰκίας ὑφῆπτον. ἐπαύσαντο δὲ πρὸς ἑσπέραν. τῇ δ' ἐπιούσῃ παρελθὼν ὁ Τίτος εἴσω, τῆς τε ὀχυρότητος τὴν πόλιν καὶ τῶν πύργων ἐθαύμασε, καί "σὺν θεῷ ἐπολεμήσαμεν" ἔφη, "καὶ θεὸς ἦν ὁ τῶνδε τῶν ἐρυμάτων Ἰουδαίους καθελών." τὴν ἄλλην τε πόλιν ἀφανίζων καὶ τὰ τείχη κατασκάπτων τούτους τοὺς πύργους κατέλιπε μνημεῖον εἶναι τῆς αὐτοῦ τύχης, ᾗ συστρατιώτιδι χρησάμενος ἐκράτησε τῶν ἁλῶναι μὴ δυναμένων.

B Τῶν μὲν οὖν αἰχμαλώτων πάντων, οἳ δι' ὅλου τοῦ πολέμου ἐλήφθησαν, ὁ ἀριθμὸς εἰς ἐννέα μυριάδας καὶ ἑπτακισχι-

3 δὲ om A. 5 δὲ κατεδύοντο A. 11 ἐφ' Iosephus.

vasa. sacri thesauri custos Phinees comprehensus tunicas et cingula pontificia ac plures alias res pretiosas demonstravit.

Aggeribus iam confectis Romani machinas ad muros adduxerunt. at seditiosi partim in arcem recedebant, partim in subterraneis meatibus se abdebant, multi propugnabant. sed muri parte abrupta etiam tyrannis metus incessit ut fugae consilia agitarent. cum enim eos quorum fideli opera pridem usi fuerant non haberent (nam dispersi erant), et hostes in propinquo esse nuntiarentur, in faciem prolapsi vecordiam suam deplorarunt, atque ultro e turribus descenderunt, e quibus vi nunquam sed sola fame depelli potuissent, et in vallem Siloam confugerunt, deinde meatus subierunt. Romani moenibus citra sanguinem potiti deprehensos trucidabant, atque aedes incendebant: sed ante vesperam desierunt. postridie Titus urbem ingressus et munitiones ac turres admiratus "deo" inquit "iuvante bellum gessimus: deus fuit qui Iudaeos munitionibus istis expulerit." cum autem urbem alibi deleret et moenia everteret, eas turres fortunae suae monimentum reliquit, qua adiutrice iis potitus esset quae expugnari non possent.

Totius belli tempore virorum capta sunt ad nonaginta septem millia: totius obsidionis tempore undecies centena hominum millia perie-

λίους συνήχθη, τῶν δὲ ἀπολλυμένων κατὰ πᾶσαν τὴν πολιορκίαν μυριάδες ἑκατὸν καὶ δέκα. τούτων τὸ πλέον ὁμόφυλον μέν, ἀλλ' οὐκ ἐπιχώριον· ἀπὸ γὰρ τῆς χώρας ὅλης ἐπὶ τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν συνεληλυθότες ἐξαπίνης τῷ πολέμῳ περιεσχέθησαν, καὶ μεστὴν ὁ πόλεμος τὴν πόλιν ἀνδρῶν ἐκυκλώσατο.

Ἐπεὶ δὲ τῶν φανερῶν οὓς μὲν ἀνεῖλον οὓς δ' ᾐχμαλώτισαν Ῥωμαῖοι, τοὺς ἐν τοῖς ὑπονόμοις ἀνηρεύνων, καὶ ἀναρρηγνύντες τὸ ἔδαφος, ὅσοις ἐνετύγχανον ἔκτεινον. εὑρέθησαν δὲ κἀκεῖ νεκροὶ δισχιλίων ἐπέκεινα. δεινὴ δὲ ὑπήντα τοῖς ἐπικύπτουσι C τῶν σωμάτων ὀδμή, ὡς πολλοὺς εὐθέως ἀναχωρεῖν. ἄλλοι δ' ὑπὸ πλεονεξίας εἰσεδύοντο, σωρείαις ἐμπατοῦντες νεκρῶν· εὕρισκον γὰρ πολλὰ τῶν κειμηλίων ἐν ταῖς διώρυξιν. ἀνήγοντο δὲ καὶ πολλοὶ ὑπὸ τῶν τυράννων κατεχόμενοι δεσμῶται καὶ ἀπελύοντο.

Τούτων δὲ τῶν ἀλαστόρων ὁ μὲν Ἰωάννης ἐν τοῖς ὑπονόμοις μετὰ τῶν ἀδελφῶν λιμώττων δεξιὰν παρὰ Ῥωμαίων λαβεῖν ἱκέτευε, Σίμων δὲ μετέπειτα συνελήφθη, τοῦ Τίτου διάγοντος εἰς τὴν Φιλίππου λεγομένην Καισάρειαν. πολιορκουμένων γὰρ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἄνω πόλεως ὤν, τῶν Ῥωμαίων ἐντὸς γενομένων τῆς πόλεως, ὁ Σίμων τοὺς πιστοτάτους παραλαβὼν τῶν D φίλων, καὶ σὺν αὐτοῖς λιθοτόμους καὶ τὸν πρὸς τὴν ἐργασίαν ἐπιτήδειον τούτοις σίδηρον, εἴς τινα τῶν ὑπονόμων σὺν ἐκείνοις καθίησιν ἑαυτόν, καὶ τὸ παλαιὸν ὄρυγμα διελθὼν τὴν γῆν ὑπενό-

4 συνεσχέθησαν A. 6 Ἐπὶ γοῦν τῶν φανερῶν Iosephus. 9 ἐπικρύπτουσι W. 17 ἱκέτευσε A: utrumque in Iosephi codicibus. τοῦ] καὶ τοῦ A.

runt. quorum plerique gentiles erant sed non indigenae: nam e tota provincia ad festum azymorum congressos bellum subito oppresserat, et viris plenam urbem circumvallarat.

Romani cum ex manifestis alios sustulissent alios cepissent, in cavernis delitescentes indagabant, perruptoque solo obvios quosque trucidarunt. ibi quoque cadaverum ultra duo milia sunt reperta. ac subeuntibus teter occurrit foetor, ut multi recederent. sed alii prae avaritia intrabant, mortuorum cumulos calcantes: nam in iis cavernis multa ornamenta reperiebantur. multi etiam educebantur et dimittebantur quos tyranni captivos tenuerant.

Ex iis patriae pestibus Ioannes cum fratribus in cavernis esuriens pacem a Romanis supplex petiit, Simon postea comprehensus est Tito Caesareae Philippi degente. nam cum Hierosolyma obsiderentur atque urbem Romani intrassent, in superiore eius parte degens Simon assumptis amicorum intimis unaque lapicidis et ferramentis idoneis in quandam cavernam se demisit, et vetere fossa perambulata terram ex-

μενεν, ἵνα πορρωτέρω προελθόντες ἐν ἀσφαλείᾳ ποιήσωνται τὴν ἀνάδυσιν. ὀλίγον μέντοι τῶν μεταλλευόντων προχωρησάντων ἡ τροφὴ αὐτοὺς ἐπιλέλοιπε. τότε δὴ λευκοὺς ἐνδύεται χιτωνίσκους, καὶ χλαμύδα πορφυρᾶν ἐμπερονησάμενος ἀνέδυ τῆς γῆς κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ πρόσθεν τὸ ἱερὸν ἦν. πρῶτον μὲν οὖν θάμ-
P I 306 βος τοῖς ἰδοῦσι προσέπεσεν, εἶτα δ' ἐγγυτέρω προσιόντες ὅστις εἴη ἠρώτων. Σίμων δὲ καλεῖν τὸν ἄρχοντα σφῶν προσέταττε.
W I 219 καὶ ἧκε κληθεὶς Τερέντιος Ῥοῦφος, ὃς ἄρχων τῆς στρατιᾶς κατελέλειπτο. ᾧ γνωρίσας ὅστις ἦν ὁ Σίμων συνελήφθη καὶ δεθεὶς ἐφυλάττετο. τῷ δέ γε Τίτῳ ἡ σύλληψις αὐτοῦ ἐδηλώθη. καὶ ὁ μὲν εἰς τὸν θρίαμβον ἐτηρεῖτο, καθ' ὃν καὶ ἀνῃρέθη ἀγχόνῃ συρεὶς ἐν τῇ κατὰ τὴν Ῥώμην ἀγορᾷ, ὅπου κτείνειν Ῥωμαίοις εἴθισται τοὺς ἐπὶ κακουργίᾳ θανατουμένους.

Τοῦτο μὲν οὖν γέγονε τέλος τῷ τοῦ Γιώρα Σίμωνι· Ἰωάννης δέ, ἡ λοιπὴ τῶν Ἰουδαίων ἐριννύς, δεσμὰ κατεκρίθη διη-
B νεκῆ. τὸ δὲ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος τὸ μὲν εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἔργα ἐστάλη, τὸ δὲ ἐν ταῖς κατὰ πόλεις τελουμέναις θεωρίαις ἐφθείρετο ἢ θηριομαχίαις ἐκδιδόμενον ἢ ἀλληλοκτονούμενον. ἡ δὲ τοῦ Σίμωνος γῆθεν ἀνάδυσις πολὺ καὶ τῶν ἄλλων στασιαστῶν πλῆθος εὑρίσκεσθαι κατὰ τοὺς ὑπονόμους ἐποίησεν, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὰ τοῦ ναοῦ ἀνορυχθῆναι θεμέλια.

27. Οὐ μόνον δὲ τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαίοις ἐπήνεκτο κίνδυνος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι. πάντα δὲ διηγή-

3 αὐτοῖς A. 4 ἐνέδυ A. 9 καταλέλειπτο A. 10 ἐδηλοῦτο A. 22 ἐπῆκτο A.

Fontes. *Cap.* 27. *Iosephi de bello Iudaico* 7 3—5 § 2.

cavavit, ut cuniculis longe promotis tuto loco emergerent. sed paulum progressis metallicis commeatu destitutus, candida indutus tunica et chlamyde purpurea infibulatus, eo in loco e terra emersit ubi templum dudum fuerat. quem qui viderunt, primum stupore correpti sunt: deinde propius accesserunt, interrogantes quis esset. Simon cum ducem vocari iussisset, Terentius Rufus (hunc enim Titus exercitui praefecerat) arcessitus Simonem audito eius sermone in vincula coniectum Titi iussu ad triumphum asservavit. in quo laqueo enectus est, per id forum tractus ubi de maleficis supplicium sumitur.

Hic fuit exitus Simonis Giorae. Ioannes vero, altera Iudaeorum furia, ad perpetuum carcerem est damnatus. captivorum multitudo partim ad Aegyptia metalla missa est, partim in spectaculis urbium interfecta, seu cum feris seu inter sese dimicando. Simonis ex terra emersio in causa fuit ut caeterorum etiam seditiosorum magna turba in meatibus inveniretur: unde etiam templi fundamenta sunt suffossa.

27. Neque vero Hierosolymitani duntaxat Iudaei discrimini subierunt, sed aliarum quoque urbium incolae: quae difficile fuerit

σασθαι δύσεργον· τὰ δὲ ἐπ' Ἀντιοχείας τοῖς ἐκείνην οἰκοῦσιν Ἰουδαίοις συμβεβηκότα διηγητέον. πολὺ μὲν γὰρ ἀνὰ πᾶσαν C τὴν οἰκουμένην τὸ Ἰουδαίων ἔθνος κατέσπαρται, πολλάκις αἰχμαλωτισθέν, ὡς ἤδη ἱστόρηται, καὶ σκεδασθὲν πανταχοῦ· πλεῖστον δὲ τῇ Συρίᾳ ἐγκαταμέμικται κατὰ τὴν γειτνίασιν, μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων ταύτης πόλεων Ἀντιόχεια κατοίκους Ἰουδαίους ἐκέκτητο, διά τε τὸ τῆς πόλεως μέγεθος καὶ ὅτι ἀδεᾶ τὴν κατοίκησιν ἐν αὐτῇ παρέσχον αὐτοῖς οἱ μετ' Ἀντίοχον βασιλεῖς. ὁ μὲν γὰρ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος τά τε Ἱεροσόλυμα ἐξεπόρθησε καὶ τὸν ναὸν ἐσύλησεν, οἱ δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεῖς ἐξ ἴσου τοῖς Ἕλλησι μετέχειν τῆς πόλεως αὐτοῖς συνεχώρησαν. διὸ καὶ εἰς πλῆθος ἐπέδωκαν, D πολὺ πλῆθος Ἑλλήνων προσαγόμενοι τῇ θρησκείᾳ.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὁ τῶν Ἱεροσολύμων πόλεμος ἐξερράγη, καὶ εἰς τὴν Συρίαν κατέπλευσεν Οὐεσπασιανός, τὸ δὲ μῖσος κατὰ τοῦ ἔθνους παρὰ πᾶσιν ἤκμαζε, τότε δή τις Ἰουδαῖος Ἀντίοχος, υἱὸς τῶν ἐπ' Ἀντιοχείας Ἰουδαίων τοῦ πρώτου, εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀντιοχέων παρελθὼν κατηγόρει μὲν τοῦ πατρός, κατηγόρει δὲ καὶ τῶν λοιπῶν Ἰουδαίων, ὅτι καταπρῆσαι τὴν πόλιν ἅπασαν ἐβουλεύσαντο, καὶ παρεδίδου ξένους Ἰουδαίους τινὰς ὡς τοῦ βουλεύματος κοινωνούς. τὸ δὲ τῶν Ἀντιοχέων δημοτικὸν τοὺς μὲν παραδοθέντας αὐτίκα κατέκαυσαν, κατὰ δὲ τῶν αὐθιγενῶν P I 307 Ἰουδαίων ὥρμηντο κἀκείνους τιμωρησόμενοι. ὁ δὲ τῶν ὁμοφύ-

6 ἡ ἀντιόχεια A. δὲ om A. 21 αὐτόθιγενῶν A. 22 ὥρμητο A.

recensere omnia. unum tamen exponendum est, quomodo cum Antiochenis Iudaeis actum fuerit. nam multum Iudaicae gentis per totum orbem terrarum est dispersum: saepe capta est et ubique dissipata, ut jam exposuimus: maxima tamen pars Syriae propter vicinitatem est immista, et Antiochia, cum ob urbis amplitudinem tum propter liberam ibi habitandi facultatem ab Antiochi successoribus impetratam, plures Iudaeos inquilinos habuit quam aliae civitates. nam Antiochus Epiphanes Hierosolyma vastavit et templum spoliavit, qui autem secuti sunt reges eis concesserunt ut ex aequo cum Graecis participes urbis essent. itaque in magnam multitudinem excreverunt, multis subinde Graecis ad suam religionem perductis.

Caeterum quo tempore bellum Hierosolymitanum erupit et Vespasianus in Syria appulit, omnibus Iudaeorum odio flagrantibus, tunc Iudaeus quidam Antiochus, Iudaeorum Antiochenorum principis filius, in concionem Antiochenorum progressus et patrem et caeteros Iudaeos accusavit, eos de incendenda tota urbe deliberasse; et peregrinos quosdam Iudaeos ut eius consilii conscios tradidit. plebs Antiochena traditos Iudaeos statim exussit, ad indigenas quoque Iudaeos puniendos

λων κατήγορος Ἀντίοχος, ἀποστῆναι τῆς πατρίου λέγων θρησκείας, ἔθυεν ὡς νόμος τοῖς Ἕλλησι, παρῄνει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖν ὁμοίως βιάζεσθαι· ἔσεσθαι γὰρ φανεροὺς τοὺς ἐπιβουλεύσαντας τῷ μὴ τὴν σφετέραν θρησκείαν ἀπόμνυσθαι. χρωμένων δὲ τῇ πείρᾳ τῶν Ἀντιοχέων, ὀλίγοι μὲν ὑπέκυψαν, οἱ δὲ μὴ ἑλληνίσαι ἀνασχόμενοι διεφθάρησαν. ὁ δ' εἰρημένος Ἀντίοχος καὶ στρατιώτας παρὰ τοῦ Ῥωμαίων ἡγεμόνος λαβών, χαλεπὸς ἦν τοῖς ὁμοφύλοις, ἀργεῖν τὴν ἑβδόμην οὐκ ἐπιτρέπων· οὕτω τε
B τὴν ἀνάγκην ἔθετο ἰσχυράν, ὡς μὴ μόνον ἐπ' Ἀντιοχείας τὴν τοῦ σαββάτου ἀργίαν καταλελῦσθαι, ἀλλὰ κἂν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐπί τινα χρόνον τοῦτο ἐπικρατῆσαι.

Οὐ ταῦτα δὲ μόνα τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ συμβέβηκεν Ἰουδαίοις, ἀλλὰ καὶ δευτέρα προσεγένετο συμφορά. συνέβη μὲν γὰρ καταπρησθῆναι τὴν τῆς πόλεως τετράγωνον ἀγοράν, ἀρχεῖά τε καὶ χαρτοφυλάκια. ὁ δ' εἰρημένος Ἀντίοχος τοῖς Ἰουδαίοις προσῆπτε
W I 220 τὸν ἐμπρησμόν, καὶ τοὺς Ἀντιοχεῖς ὑπόπτους ἔχοντας ἤδη αὐτοὺς
C ἠρέθισε κατ' αὐτῶν· καὶ ὥσπερ ἐμμανεῖς πρὸς τοὺς διαβεβλημένους ἅπαντες ὥρμηντο. μόλις δ' αὐτοὺς κατέσχον τινές, συμβουλεύσαντες Τίτῳ τὴν ὑπόθεσιν ἀναθεῖναι. ἐν τῷ μέσῳ δέ τινες ποιούμενοι ἐπιμελῆ τοῦ πράγματος ζήτησιν, εὗρον τὸ μὲν τῶν Ἰουδαίων γένος ἀναίτιον, πονηροὺς δ' ἀνθρώπους τὸ ἔργον τολμήσαντας διὰ χρεῶν ἀνάγκας, οἰηθέντας, εἰ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ δημόσια γραμματεῖα ἐμπρήσειαν, ἕξειν ἀπαλλαγὴν τῆς εἰσπράξεως.

1 πατρῴου A. 2 ἔθυεν A, ἔθυσεν PW. 13 γὰρ om A.

concitata. Antiochus popularium suorum accusator, se patriam religionem reliquisse professus, more Graeco immolavit, et populum hortatus est ut caeteros etiam idem facere cogeret: nam ita insidiatores deprehensum iri, si religionem suam eierare nollent. eius rei cum Antiocheni periculum fecissent, pauci cesserunt: qui Graecum ritum repudiarunt, interfecti sunt. idem Antiochus militibus etiam a Romano praeside acceptis saevum se popularibus suis praebuit, otium diei septimi eos agere non passus; eoque necessitatis redegit, ut sabbati ignavia non Antiochiae duntaxat sed in aliis quoque urbibus ad tempus abrogaretur.

Neque vero haec duntaxat Antiochenis Iudaeis acciderunt, sed et alia calamitas accessit. accidit ut quadratum urbis forum, praetoria et tablina cremarentur. cuius incendii idem Antiochus Iudaeos criminabatur, et Antiochenos iam ante male suspicantes contra eos concitavit, ut furiosorum instar omnes contra accusatos ruerent, et aegre a quibusdam reprimerentur, suadentibus ut causam eam Tito disceptandam reservarent. interea quidam re diligenter inquisita gentem Iudaicam insontem repperernnt, et eius facinoris auctores esse homines improbos ob aeris alieni necessitatem, ratos, si curias et publica tablina incendissent, fore neminem a quo appellarentur.

Ἐν τούτοις δὲ καὶ ὁ Τίτος ἀφικνεῖτο εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ὁ τῶν Ἀντιοχέων δῆμος προϋπήντα αὐτῷ καὶ εὐφήμει, ταῖς δ' εὐφημίαις συνεῖρε καὶ δέησιν ἐκβαλεῖν ἀξιοῦσαν τοὺς Ἰουδαίους τῆς πόλεως. ὁ δὲ τότε τῶν λεγομένων ἡσυχῇ κατακούων παρῄει, ὕστερον δ' αὖθις σφόδρα λιπαρῶς ἐγκειμένων τῶν Ἀντιοχέων D ἐξελαθῆναι τοὺς Ἰουδαίους τῆς πόλεως, "ἀλλ' ἥ γε πατρὶς αὐτῶν" ἔφη, "εἰς ἣν ἀναχωρεῖν αὐτοὺς ἐχρῆν, ἀνῄρηται, καὶ δέξαιτ' ἂν αὐτοὺς οὐδεὶς ἔτι τόπος." ἀποτυχόντες οὖν τῆς αἰτήσεως ταύτης, ἐπὶ δευτέραν ἐτράποντο, καὶ τὰς χαλκᾶς ἠξίουν δέλτους ἀναιρεθῆναι, αἷς τὰ δίκαια τῶν Ἰουδαίων ἐγέγραπτο. ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τοῦτο Τίτος ἐπένευσε, πάντα δὲ τοῖς ἐπ' Ἀντιοχείας Ἰουδαίοις εἴασεν ὡς πρότερον εἶχον αὐτά. αὐτὸς δ' εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπιών, καὶ κατὰ τὴν πορείαν τὰ Ἱεροσόλυμα θεασάμενος, ᾤκτειρε τὸν τῆς πόλεως ὄλεθρον, ἐπαρώμενος τοῖς αἰτίοις τῆς ἀποστάσεως, ὡς αἰτίοις τῆς τῆς πόλεως ἐρημώσεως, P I 308 πόλεως ἀρχαίας τε καὶ εὐδαίμονος. εὑρίσκοντο δ' ἔτι κἂν τοῖς ἐρειπίοις αὐτοῖς μέρη τοῦ βαθυτάτου πλούτου αὐτῆς. πολλὰ μὲν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι ἀνέσκαπτον, τὰ πλείω δὲ οἱ αἰχμάλωτοι ὑπεδείκνυον, ἅπερ οἱ κεκτημένοι πρὸς τὰς ἀδήλους τοῦ πολέμου ῥοπὰς κατὰ γῆς ἐθησαύριζον.

28. Τίτος δ' ἐπ' Αἴγυπτον πορευθεὶς καὶ καταντήσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, κἀκεῖθεν πλεῖν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν μέλλων, τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ἡγεμόνας Ἰωάννην καὶ Σίμωνα, καὶ ἄλλους

2 προσυπήντα A. 3 συνῆρε A. 8 τόπος ἔτι A. 15 ἀποστασίας A. τῆς tertium om A. 17 αὐτοῖς] αὐτῆς A.

Fontes. *Cap.* 28. *Iosephi de bello Iudaico* 7 5 § 3—6 § 6.

Interea Titum Antiochiam proficiscentem populus Antiochenus obviam egressus laetis ominibus excipit, mistis precibus de Iudaeis urbe pellendis. is vero tum ea verba placide dissimulans praeteribat: deinde rursus Antiochenis idem acriter flagitantibus "at" inquit "patria eorum, quo revertendum illis esset, eversa est, neque ullus locus est quo recipiantur." hac postulatione frustrati ad aliam convertuntur, petentes ut aereae tabulae, quibus iura Iudaica inscripta erant, tollerentur. sed ne id quidem Titus concessit, Iudaeos Antiochenos omnia quae prius habuerant tenere passus. inde Alexandriam profecturus cum Hierosolyma praeteriret, miseratus est urbis excidium, et defectionis auctores detestatus, ut excidii quoque urbis antiquae et felicis auctores. in cuius ruinis etiam partes ingentis opulentiae reperiebantur, Romanis multa effodientibus, captivis plura demonstrantibus quae possessores ob incertos belli casus terrae mandarant.

28. Titus ex Aegypto et Alexandria in Italiam navigaturus captivorum duces Ioannem et Simonem atque alios septingentos viros

ἄνδρας ἑπτακοσίους μεγέθει τε καὶ κάλλει σώματος διαπρέποντας
B εἰς τὴν Ἰταλίαν αὐτίκα μάλα ἐκέλευσεν ἄγεσθαι, ἵν' ἐν τῷ θριάμβῳ πληρώσωσι τὴν πομπήν.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς Ῥώμην τοῦ Τίτου ἄφιξιν πεμφθεὶς στρατηγὸς εἰς Ἰουδαίαν Λούκιος Βάσσος τὸ μὲν ἐν τῷ Ἡρωδίῳ φρούριον μετὰ τῶν κατεχόντων αὐτὸ προσηγάγετο· εἶτα πᾶν ὅσον ἦν ἐκεῖ στρατιωτικὸν συναγαγὼν ἐπὶ Μαχαιροῦντα στρατεύει. ἦν δὲ τὸ φρούριον τοῦτο λίαν δυσάλωτον, πετρώδης ὢν ὄχθος τετειχισμένος· οὕτω δ' ὑπὸ τῆς φύσεως κατεσκεύαστο ὡς μηδὲ προσιτὸς εἶναι· φάραγξι γὰρ πάντοθεν βαθείαις ἐτετάφρευτο. οὕτω δ' ὀχυρότητος ἔχον, καὶ βασίλειον εἶχεν ἐντὸς μεγέθει τε καὶ κάλλει τῶν οἰκήσεων θαυμαστόν, πολλὰς δὲ καὶ δεξαμενὰς εἰς ὑποδοχὴν ὕδατος ἐν τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις τῶν τόπων ἐκέκτητο.
C πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐν τοῖς βασιλείοις καὶ πήγανον ἦν ἄξιον διὰ μέγεθος θαύματος· συκῆς γὰρ οὐδεμιᾶς ὕψους καὶ πάχους ἐλείπετο· λόγος δ' ἦν ἀπὸ τῶν Ἡρώδου χρόνων αὐτὸ διαρκέσαι, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἴσως ἔμεινεν ἄν, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν παραλαβόντων τὸν τόπον Ἰουδαίων ἐκκέκοπτο. ἐν δὲ τῇ κατὰ τὴν ἄρκτον τοῦ φρουρίου φάραγγι ὀνομάζεταί τις τόπος Βαάρ, καὶ φύει ῥίζαν ὁμωνύμως καλουμένην αὐτῷ. αὕτη φλογὶ μὲν ἔοικε τὴν χροιάν, περὶ δὲ τὰς ἑσπέρας σέλας ἀπαστράπτει· τοῖς δὲ βουλομένοις λαβεῖν αὐτὴν οὐκ ἔστιν εὐχείρωτος, ἀλλ' ὑποφεύγει καὶ οὐ πρότερον
D ἵσταται πρὶν ἄν τις οὖρον γυναικὸς ἢ τὸ ἔμμηνον αἷμα καταχέῃ

5 Λούκιος] sic et Λουκίλιος Iosephi codices. 14 διὰ τὸ μ. A. 18 τὸν τόπον om A. 20 μὲν φλογὶ A. 23 τὸ ἔμμηνον αἷμα A Iosephus, τὸ αἷμα τὸ ἔμμηνον PW.

proceritate et elegantia corporum praestantes statim in Italiam duci iussit ad explendam triumphi pompam.

Tito Romam reverso Lucius Bassus praetor in Iudaeam missus castello Herodio deditione capto omnes eius provinciae copias contra Machaeruntem castellum munitissimum parat. est enim in petroso tumulo situm, moenibus obseptum, itaque a natura paratum ut nec accessus in id pateat, profundis vallibus tanquam fossis cinctum. neque vero munitione duntaxat sed et ob regiam magnitudine et elegantia conclavium insignem admirandum fuit, et multas cisternas idoneis locis ad pluviam aquam excipiendam habuit. in regia quoque ruta fuit mirae magnitudinis, nulla ficu vel altitudine vel crassitudine inferior, quae ab Herodis durasse temporibus ferebatur, et longissimo forsan tempore mansisset, nisi a Iudaeis, qui locum illum occuparant, excisa fuisset. in castelli valle septentrionali Baar locus est qui radicem gignit eiusdem nominis, colore flammeo, vesperi iubar quoddam eiaculantem, sed captu difficillimam. refugit enim neque prius consistit quam urinam mulieris aut san-

αὐτῆς. καὶ τότε δὲ τοῖς ἁψαμένοις θάνατός ἐστι προφανής, εἰ W I 221 μὴ τύχῃ τις αὐτὴν ἐκείνην ἀπενεγκάμενος τὴν ῥίζαν ἀπηρτημένην ἐκ τῆς χειρός. ἁλίσκεται δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀκινδύνως. κύκλῳ γὰρ αὐτὴν περιορύσσουσιν, ὡς εἶναι τὸ τῇ γῇ κρυπτόμενον τῆς ῥίζης βραχύτατον, εἶτ' ἐξ αὐτῆς ἀποδοῦσι κύνα, κἀκείνου τῷ δήσαντι συνακολουθεῖν ὁρμήσαντος, ἡ μὲν ἀνασπᾶται ῥᾳδίως, θνήσκει δ' εὐθὺς ὁ κύων· φόβος δ' οὐδεὶς τοῖς μετὰ ταῦτα λαμβάνουσιν. ἔστι δὲ διὰ μίαν ἰσχὺν περισπούδαστος. τὰ γὰρ καλούμενα δαιμόνια καί τισιν εἰσδυόμενα αὕτη ταχέως ἐξελαύνει, κἂν μόνον τοῖς νοσοῦσι προσενεχθῇ.

Τοῦτο τὸ φρούριον ὁ Βάσσος παραστήσασθαι θέλων, τὴν P I 309 πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ φάραγγα χῶσαι ἀπεπειρᾶτο. οἱ δ' ἐναπειλημμένοι τῶν Ἰουδαίων ἔνδον ἀπὸ τῶν ξένων διακριθέντες ἐκείνους μὲν ἠνάγκασαν ἐν τῇ κάτω πόλει παραμένειν, τὸ δ' ἄνω φρούριον εἶχον αὐτοί. ἐποιοῦντο μέντοι τὰς ἐξόδους προθύμως ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν, καὶ τοῖς τυχοῦσι συμπλεκόμενοι πολλοὶ μὲν ἔθνησκον, πολλοὺς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀνῄρουν πονοῦντας ἐπὶ τοῖς χώμασιν.

Ἐκ δέ τινος συντυχίας ἡ τοῦ φρουρίου παράδοσις γέγονε καὶ τῶν χωμάτων χωρίς. νεανίας τις ἦν ἐν τοῖς πολιορκουμένοις τόλμῃ θρασὺς καὶ κατὰ χεῖρα δραστήριος Ἐλεάζαρ καλούμενος, ὃς ἐξιέναι καὶ κωλύειν τὴν χῶσιν παρακαλῶν τοὺς πολλούς, ἐν B ταῖς μάχαις ἐπιφανέστατος γέγονε, πολλὰ δεινὰ τοὺς Ῥωμαίους

4 τὸ add A. 9 αὕτη A, αὐτῇ PW. 23 δεινὰ add A Iosephus. τοῖς Ῥωμαίοις A.

guinem menstruum affuderis: ac tum eam attingentibus indubia mors imminet, nisi quis eam radicem de manu suspensam abstulerit. capitur etiam alia ratione citra periculum. nam undique eam circumfodiunt, ut eius quam minimum terra tegatur; deinde canem ei alligant, qui, cum dominum suum comitari cupit, illa facillime evulsa statim moritur. accipientibus vero eam post nihil est periculi. expetitur autem ob unam virtutem: nam quae daemonia vocantur et quosdam intrant, si modo aegrotantibus admoveatur, facile expellit.

Id castellum Bassus subigere cupiens, vallem orientalem aggesta terra explere instituit. Iudaei obsessi, a peregrinis separati, illos in urbe inferiore manere coegerunt, superius castellum ipsi tenuerunt. ac quotidianas eruptiones fecerunt et cum obviis congressi sunt: nec ipsorum duntaxat multi perierunt, sed et Romanos multos in aggeribus laborantes occiderunt.

Casu tamen quodam factum est ut castellum sine aggeribus dederetur. inter obsessos adolescens fuit Eleazarus, animo confidens et manu strenuus, qui populum ad eruptiones et aggerem prohibendum hortari solitus in praeliis illustrissimus evaserat, Romanisque multas

διατιθείς. καί ποτε τῆς μάχης διακριθείσης αὐτὸς μείνας ἔξω τῶν πυλῶν τοῖς ἐπὶ τοῦ τείχους ὡμίλει. Ῥοῦφος δέ τις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοπέδου, τὸ γένος Αἰγύπτιος, ἐξαίφνης ἐπιδραμών, σὺν ὅπλοις αὐτοῖς τὸν Ἐλεάζαρ ἀράμενος φθάνει μεταθεὶς εἰς τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον. τοῦ δὲ στρατηγοῦ γυμνωθῆναι κελεύσαντος αὐτὸν καὶ μαστίζεσθαι βλεπόντων τῶν ἐκ τῆς πόλεως, ἀθρόον ἡ πόλις ἀνῴμωξε. τοῦτο κατὰ τῶν πολεμίων ὁ Βάσσος στρατήγημα ἐποιήσατο, καὶ σταυρὸν προσέταξε καταπήγνυσθαι,
C ὡς αὐτίκα κρεμάσων τὸν Ἐλεάζαρον. οἱ δ᾽ ἀπὸ τοῦ φρουρίου ὁρῶντες ὠδυνῶντο μᾶλλον καὶ ἀνῴμωζον διωλύγιον. καὶ ὁ Ἐλεάζαρ ἱκέτευε σφᾶς, μήτ᾽ αὐτὸν περιιδεῖν οὕτω θνήσκοντα, καὶ ἑαυτοῖς τὴν σωτηρίαν προμηθεύσασθαι, εἴξασι τῇ Ῥωμαίων ἰσχύϊ καὶ τύχῃ. οἱ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐκείνου κατακλώμενοι λόγους, καὶ πολλῶν ἔνδον ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένων (ἦν γὰρ ἐκ μεγάλης καὶ σφόδρα πολυανθρώπου συγγενείας), εἰς οἶκτον ἐνέδωκαν. καὶ στείλαντες τὴν τοῦ φρουρίου παράδοσιν ἐπηγγέλλοντο, ἵνα ἀδεεῖς ἀπαλλάττωνται, τὸν Ἐλεάζαρ λαβόντες.

Δεξαμένου δὲ τοῦ στρατηγοῦ ταῦτα, οἱ ἐν τῇ κάτω πόλει τὴν γινομένην ἰδίᾳ τοῖς Ἰουδαίοις πυθόμενοι σύμβασιν, ἀποδράναι
D νυκτὸς αὐτοὶ ἐβουλεύσαντο. καὶ τὰς πύλας αὐτῶν ἀνοιξάντων, παρὰ τῶν τὴν ὁμολογίαν πεποιημένων πρὸς τὸν Βάσσον ἧκε μήνυσις. οἱ μὲν οὖν τῶν ἐξιόντων ἐρρωμενέστατοι ἔφθασαν

6 αὐτὸν om A. 7 ἀθρόα A. 9 ἐλεάζαρ A. 11 ἱκέτευε A cum Iosepho, ἱκέτευσε PW.

clades intulerat. aliquando autem cum praelio dirempto extra portas cum iis qui in muro erant colloqueretur, Rufus quidam Romanus miles genere Aegyptius subito accurrit, et Eleazarum cum ipsis armis sublatum celeriter in castra Romanorum transfert. quem cum dux nudari et in conspectu civium flagris caedi iussisset, universa civitas ingemuit. ea re Bassus opportune contra hostes usus crucem defigi iussit, quasi Eleazarum statim in eam vellet tollere. quo conspecto ii qui in castello erant magis doluerunt, maximis suspiriis editis. Eleazarus quoque eos rogavit ne se ita mori sinerent, et suae ipsorum salutis memores Romanorum viribus et fortunae cederent. illi et Eleazari verbis fracti et multorum pro eo deprecantium precibus (erat enim ex magna et populosa familia) adducti ad commiserationem deflexerunt, missisque legatis castelli deditionem promiserunt, si accepto Eleazaro salvis discedere liceret.

Eam condicionem ubi dux acceperat, qui inferiorem urbem tenebant, audita Iudaeorum privata pactione fugam noctu capessere statuerunt: et cum portas aperuissent, ab iis qui cum Basso pepigerant proditi sunt. ac fortissimi quique evaserunt; intus vero deprehensi ad

διεκπαίειν, τῶν δ' ἔνδον καταληφθέντων ἄνδρες μὲν ἀνῃρέθησαν ἐπὶ χιλίοις ἑπτακόσιοι, γύναια δὲ καὶ παῖδες ἠνδραποδίσθησαν. τὰς δὲ πρὸς τοὺς παραδόντας τὸ φρούριον ὁμολογίας φυλάσσων ὁ Βάσσος, αὐτούς τε ἀφῆκε καὶ τὸν Ἐλεάζαρ ἀπέδωκε.

Ταῦτα διαπραξάμενος ἠπείγετο ἐπὶ τὸν λεγόμενον Ἰάρδην δρυμόν· πολλοὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν ἦσαν τῶν κατὰ τὰς πολιορκίας πρότερον ἀποδράντων. ἐλθὼν οὖν ἐπὶ τὸν τόπον, κυκλοῦται P I 310 αὐτὸν τοῖς ἱππεῦσιν ἅπαντα, τοὺς δὲ πεζοὺς δενδροτομεῖν τὴν ὕλην ἐκέλευσεν. οἱ δ' ἐκεῖ προσπεφευγότες Ἰουδαῖοι ἀθρόοι μετὰ βοῆς αὔξαντες ἐνέπιπτον τοῖς κυκλωσαμένοις αὐτούς. ὡς δὲ καρτερῶς αὐτοὺς ἐκεῖνοι ἐδέχοντο, χρόνος μὲν οὐ βραχὺς τῇ W I 222 μάχῃ ἐτρίβη, τέλος δὲ αὐτῇ οὐχ ὅμοιον τοῖς ἐναντίοις ἀπέβη μέρεσι. Ῥωμαίων μὲν γὰρ ἔπεσον δώδεκα ὀλίγοι δ' ἐτρώθησαν, τῶν δὲ Ἰουδαίων ἐκ τῆς μάχης ταύτης οὐδεὶς διέφυγεν, ἁλόντες δὲ καὶ τρισχιλίων οὐχ ἧττους πάντες ἀπέθανον.

Βάσσος μέντοι καὶ Λιβέριος Μάξιμος, ὃς ἦν ἐπίτροπος, πᾶσαν τὴν γῆν ἀποδόσθαι τῶν Ἰουδαίων παρὰ Καίσαρος ἐκελεύσθησαν. ὀκτακοσίοις δὲ μόνοις ἀπὸ τῆς στρατείας διαφειμένοις B χωρίον ἔδωκεν εἰς κατοίκησιν, ὃ καλεῖται μὲν Ἐμαούς, ἀπέχει δὲ τῶν Ἱεροσολύμων σταδίους τριάκοντα. φόρον δὲ τοῖς ὁπουδήποτε οὖσιν Ἰουδαίοις ἐπέταξε δύο δραχμὰς ἕκαστον ἐτησίως εἰσφέρειν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν συνετέλουν.

5 ἴαρδιν W. 8 τοῖς om A. 13 γὰρ om A. 19 ἀμαοῦς A, Ἀμμαοῦς Iosephus.

mile septingentos sunt occisi: mulieres et pueri sub corona venierunt. dediticiis vero Bassus fidem servavit, ipsis dimissis et Eleazaro reddito.

His confectis ad Iardium saltum properavit, quo multi ex prioribus obsidionibus elapsi se contulerant. cum igitur locum equitibus undique circumdat, pedites arbores succidere iubet. Iudaei vero qui illo confugerant conferti cum clamore in Romanos irruerunt: a quibus cum fortiter excepti essent, non parum temporis in pugna tractum est. sed eventus eius adversis partibus non ex aequo respondit: nam ex Romanis duodecim ceciderunt, pauci vulnerati sunt; Iudaeorum nullus evasit, et cum non infra tria milia capta essent, omnes perierunt.

Bassus et Liberius Maximus procurator a Caesare omnem Iudaeorum terram vendere iussi sunt: octingentis duntaxat emeritis Emmauntem castellum, triginta stadia Hierosolymis dissitum, incolendum tradidit. et Iudaeos ubicunque degentes quotannis binas quemque drachmas in Capitolium inferre iussit, quemadmodum prius in templum Hierosolymitanum conferre consuevissent.

29. Βάσσου δὲ τελευτήσαντος Φλάβιος Σίλβας διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν. ὃς ἐπὶ Μασάδαν τὸ φρούριον ἐστράτευσε, μόνον ἔτι τῶν ἀφεστηκότων περιλειφθέν. κατεῖχον δὲ τοῦτο σικάριοι, ὧν προειστήκει δυνατὸς ἀνὴρ Ἐλεάζαρ, ἀπόγονος Ἰούδα τοῦ C πείσαντος πολλοὺς Ἰουδαίων μὴ πείθεσθαι ταῖς ἀπογραφαῖς ἐπὶ Κυρηνίου. καὶ τῆς μὲν χώρας εὐθὺς ἐκράτει, τὸ δὲ φρούριον τείχει περιεκύκλωσε, τὴν εἰς φυγὴν ἔξοδον τοῖς ἔνδον ἀποφραγνύς. εἶτα πρὸς πολιορκίαν ἐτράπετο, καὶ χῶμα χώσας ἔνθα δυνατὸν ἦν (ἐπὶ πέτρας γὰρ ὑψηλῆς τὸ φρούριον ᾠκοδόμητο, φάραγξι βάθος ἐχούσαις ἄπειρον ἐστεφανωμένης), ἐπήγαγε τὴν ἑλέπολιν καὶ διέρρηξε μέρος τοῦ τείχους. ὤφθη δ' ἕτερον ἐντὸς ὑπὸ τῶν σικαρίων ἀντοικοδομηθὲν τοιοῦτον οἷον μηδὲ ταῖς ἐμβολαῖς εἴξειν μᾶλλον τῶν ἑλεπόλεων. ἐκ ξύλων γὰρ ἦν δύο στίχους παραλλήλους ἐχόντων, ὧν μέσον συνεφόρουν τὸν χοῦν. αἱ γοῦν D τῶν μηχανημάτων ἐμβολαὶ οὐ μόνον οὐ διερρήγνυον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ στερρότερον τῷ σάλῳ συνιζάνον εἰργάζοντο· διὸ τοῖς στρατιώταις ὁ Σίλβας λαμπάδας καιομένας ἀκοντίζειν ἀθρόους παρεκελεύσατο. τὸ δὲ πεποιημένον ἐκ ξύλων τοῦ πυρὸς ἀντελάβετο καὶ φλόγα πολλὴν ἀνῆκε. τὸ μὲν οὖν πρῶτον πνέων βορρᾶς ἄνωθεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν φλόγα ἐπήλαυνε, καὶ μικροῦ τῶν

10 ἐστεφανωμένης A, ἐστεφανωμέναις PW. 12 ὑπὸ] παρὰ A. 13 εἴξειν A, ἥξειν PW. στίχους] τοίχους A. 18 ἀντελαμβάνετο A. 20 ἀπήλαυνε A.

Fontes. *Cap.* 29. *Iosephi de bello Iudaico* 7 8—11. *de Iudaeis sub Hadriano devictis Dio* 69 12. *in extremo capite repetitur pars Praefationis p.* 12 *v.* 10 *sq.*

29. Basso defuncto Flavius Silva provincia suscepta Masadam castellum, solum adhuc ex iis quae defecerant reliquum, obsidere instituit. tenebatur autem a sicariis, quibus vir potens praeerat Eleasarus, ex Iudae illius posteritate qui sub Cyrenio multis persuaserat ne descriptionibus parerent. ac regione statim potitus ipsum castellum muro circumdedit ad fugam intercludendam. deinde ad oppugnationem conversus et qua poterat aggere excitato (castellum enim in alto saxo erat exstructum, vallibus infinitae profunditatis coronato) machinis adductis muri partem perfregit. sed alium sicarii intus exstruxerant qui ictibus arietum cessurus non esset: constabat enim ex lignis duplici serie inter se connexis, in quorum medium terram ingerebant. quem cum machinarum ictus non modo non perrumperent, sed ex concussione, illa desidente materia, firmiorem redderent, Silva milites hortatus est ut crebras faces ardentes iacularentur. tum murus ligneus igne concepto magnam flammam edidit, quam boreas spirans principio superne ad Romanos devolvebat, adeo ut machinas propemodum incenderet,

μηχανημάτων ἥψατο ἄν· ἔπειτα νότος ἀντιπνεύσας πολὺς τῷ τείχει ταύτην προσέβαλε, καὶ ἅπαν ἤδη κατέφλεκτο. ἐπὶ τούτοις οἱ μὲν Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν τοῖς πολεμίοις ἐπιχειρεῖν P I 311 ἔμελλον, Ἐλεάζαρ δὲ τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ διαλεχθεὶς ἔπεισε πάντας τάς τε γυναῖκας ἑαυτῶν καὶ τὰ τέκνα ἀνῃρηκότας ἐκείνοις ἐπαπελθεῖν ἕκαστον. καὶ δὴ τούτου δόξαντος, ὁμοῦ τε τὰς γυναῖκας ἠσπάζοντο καὶ τὰ τέκνα προσηγκαλίζοντο, τοῖς φιλήμασιν ἐμφυόμενοι καὶ δακρύοντες, καὶ διεχειρίζοντο τὰ φίλτατα ταῖς χερσίν, ὥς μή τι σφίσι προσήκοντα. εἶτα τὴν κτῆσιν ἅπασαν συναθροίσαντες πῦρ ἐνέβαλλον εἰς αὐτήν. κλήρῳ δ᾽ ἑλόμενοι δέκα τοὺς ἐσομένους σφαγεῖς ἁπάντων, ὑπ᾽ αὐτῶν ἕκαστος B ἐπὶ τοῖς φιλτάτοις ἐκτίννυτο. εἶτ᾽ αὖθις ὁ κλήρῳ λαχὼν τοὺς ἐννέα διαχρησάμενος, καὶ κύκλῳ περιαθρήσας μήπου τις ζῶν περιλέλειπται, ὡς ἔγνω πάντας ἀνῃρημένους, πῦρ μὲν τοῖς βασιλείοις ἐνίησιν, ὅλον δὲ τὸ ξίφος ἐλάσας δι᾽ ἑαυτοῦ πλησίον τῶν οἰκείων κατέπεσε. καὶ οἱ μὲν ἐτεθνήκεσαν ὑπειληφότες μή τινα ζῶντα καταλειφθῆναι, ἔλαθεν δὲ γυνὴ πρεσβῦτις καί τις ἑτέρα καὶ πέντε παιδία τοῖς ὑπονόμοις κατακρυφθέντα. ἦν δὲ τὸ τῶν σφαγέντων πλῆθος σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ διακόσιοι πρὸς ἑξήκοντα.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι προσβολὴν ἕωθεν ἐποιοῦντο· βλέποντες W I 223 δ᾽ οὐδένα τῶν πολεμίων, πολλὴν δ᾽ ἔνδον ἠρεμίαν καὶ πῦρ C ἀναπτόμενον, διηπόρουν. καὶ τέλος ἠλάλαξαν, εἴ τινα τῶν

7 τὰ om A. 8 ἐμφορούμενοι A. 13 διαχειρισάμενος A. 17 ἔλαθον A, ἔλαθε Iosephus. ἑτέρα A, ἑταίρα PW. Iosephus καὶ συγγενὴς ἑτέρα τις Ἐλεαζάρου, φρονήσει καὶ παιδείᾳ πλείστων γυναικῶν διαφέρουσα. 19 διακόσιοι πρὸς ἑξήκοντα] ἑξήκοντα πρὸς τοῖς ἐνναχοσίοις (vel πενταχοσίοις) Iosephus.

deinde vehemens auster contra exortus eandem ad murum reiecit. quo penitus consumpto cum Romani postridie hostes aggressuri essent, Eleazarus militibus suis persuasit ut quisque uxoribus et liberis suis interfectis ipsi quoque sibi manus afferret. eo consilio probato simul uxores salutarunt et liberos amplexi sunt, osculis eorum cum fletu inhaerentes, simul carissimos suos suis manibus tanquam alieni peremerunt. deinde opes universas congestas in ignem coniecerunt, et decem viris sorte delectis a quibus omnes mactarentur, quisque super carissimis suis occubuit. deinde unus, cui id sorte evenerat, novem sociis interfectis, lustratisque angulis omnibus ne quis forte vivus relictus esset, ut intellexit omnes occisos esse, regiam incendit, et adacto per totum corpus ense prope suos occidit. et illi quidem perierunt, neminem vivum relictum esse credentes: sed una mulier senior et alia quaedam et quinque pueri in cavernis abditi eos latuerant. interfecti cum mulieribus et pueris fuere 260.

Romani cum mane impetum in castellum facerent nec ullum hostem cernerent, intus autem tranquilla essent omnia et ignis arderet,

ἐντὸς προσκαλέσαιντο. τῆς δὲ βοῆς αἴσθησις ταῖς γυναίοις ἐγένετο, κἀκ τῶν ὑπονόμων ἀναδῦσαι τὰ πραχθέντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐμήνυον· οἱ δ' ἠπίστουν. ὡς δὲ τῶν βασιλείων παρῆλθον ἔνδον καὶ τοῖς ἀνῃρημένοις ἐνέτυχον, ἐθαύμαζον τὴν γενναιότητα τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ θανάτου τὴν καταφρόνησιν.

Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ τῆς Μασάδας ἐγένετο ἅλωσις· καὶ κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξάνδρειαν πολλοὺς ἀποθανεῖν Ἰουδαίους συμβέβηκεν. οἱ γὰρ ἐκ τῆς στάσεως τῶν σικαρίων κατα- D φυγόντες ἐκεῖ πολλοὺς τῶν ὑποδεξαμένων ἔπειθον τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιεῖσθαι. εἰ δέ τινες αὐτοῖς τῶν οὐκ ἀφανῶν Ἰουδαίων ἀντέβαινον, τοὺς μὲν ἔκτεινον τοὺς δ' ἄλλους πρὸς ἀποστασίαν προεκαλοῦντο. οἱ δὲ τῆς γερουσίας πρωτεύοντες εἰς ἐκκλησίαν τοὺς Ἰουδαίους ἀθροίσαντες ἤλεγχον τὴν τῶν σικαρίων ἀπόνοιαν, καὶ φυλάξασθαι τὸ πλῆθος παρεκάλουν τὸν ἐξ αὐτῶν ὄλεθρον, παραδοῦναι δὲ Ῥωμαίοις αὐτούς. ἐπείσθη τοίνυν τὸ πλῆθος τοῖς λεγομένοις, καὶ πρὸς τοὺς σικαρίους ἀΐξαντες συνήρπαζον αὐτούς. καὶ ἑάλωσαν μὲν περὶ ἑξακοσίους, ὅσοι δὲ τότε διέφυγον οὐκ εἰς μακρὰν συλληφθέντες ἐπανήχθησαν. καὶ πάσης P I 312 αὐτοῖς ἐπενεχθείσης βασάνου ὅπως Καίσαρα δεσπότην ὁμολογήσωσιν, οὐδεὶς ἐνέδωκεν, ἀλλὰ πάντες τὴν γνώμην ὑπερτέραν τῆς ἀνάγκης ἐτήρησαν. μάλιστα δ' ἡ τῶν παίδων ἡλικία τοὺς θεωμένους ἐξέπλησσεν· οὐδὲ γὰρ ἐκείνων τις ἐξενικήθη Καίσαρα δεσπότην ἐξονομάσαι.

11 δ' ἄλλους] δὲ A. 15 αὐτούς A cum Iosepho, ἑαυτοὺς PW. 21 τῶν θεωμένων A. 22 ἐξέπληξεν A Iosephus. οὐδὲ γὰρ οὐδ' A.

animi dubii tandem clamorem sustulerunt, ut aliquem elicerent. quo clamore mulierculae e cavernis excitae Romanis quid actum esset exposuerunt. neque vero illi crediderunt, donec regiam ingressi visis interfectis generosam virorum indolem et mortis contemptum sunt admirati.

Atque ad hunc modum expugnata est Masada: accidit autem ut Alexandriae quoque in Aegypto multi Iudaei caederentur. nam factio sicariorum eo profuga multis hospitum suorum persuaserat ut se in libertatem assererent. si qui vero ex Iudaeis haud ignobilibus refragarentur, illis occisis caeteros ad defectionem hortabantur. principes vero senatus, Iudaeis ad concionem vocatis, sicariorum desperationem arguebant, et populum hortabantur ut exitium ab illis imminens caverent, eosque Romanis dederent. paruit multitudo, et in sicarios impetu facto ad 600 eorum comprehendit. qui vero tum effugerant, non multo post capti reductique sunt: et cum omnis generis tormentis excruciarentur, a nullo extorqueri potuit ut Caesarem dominum agnoscerent, sed omnes animos necessitate superiores conservarunt. in primis tamen puerorum aetas spectatores obstupefecit: nam ne ab illorum quidem ullo exprimi potuit ut Caesarem dominum appellaret.

Ἥψατο δὲ καὶ τῶν περὶ Κυρήνην πόλεων ἡ τῶν σικαρίων ἀπόνοια. διεκπεσὼν γὰρ εἰς αὐτὴν Ἰωνάθης πονηρότατος ἄνθρωπος τὴν τέχνην ὑφάντης, τινὰς τῶν ἀπόρων ἀνέπεισε προσέχειν αὐτῷ, καὶ προήγαγεν εἰς τὴν ἔρημον, σημεῖα δείξειν καὶ τέρατα ὑπισχνούμενος. οἱ δὲ τῶν ἐπὶ Κυρήνης Ἰουδαίων πρωτεύοντες Κατύλλῳ τῷ τῆς Κυρήνης ἡγεμόνι ταῦτα ἀγγέλλουσιν. B ὁ δὲ στρατιώτας ἀποστείλας συνέσχε τοὺς μετὰ Ἰωνάθου. αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωνάθης τότε μὲν διέφυγεν, ἐπιμελῶς δὲ ζητηθεὶς ἥλω, καὶ ἀναχθεὶς πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἑαυτῷ μὲν ἐμηχανᾶτο τῆς τιμωρίας ἐξάλυξιν, τῷ Κατύλλῳ δὲ ἀφορμὰς ἀδίκων κερδῶν περιεποιήσατο. τοὺς γὰρ πλουσιωτάτους τῶν Ἰουδαίων ἔλεγε, καταψευδόμενος αὐτῶν, διδασκάλους αὐτῷ τῶν δρωμένων γενέσθαι· καὶ ὁ ἡγεμὼν προθύμως ἐδέχετο τὰς διαβολάς. πρὸς δὲ τῷ πιστεύειν ῥᾳδίως καὶ τὴν ψευδῆ κατηγορίαν τοὺς σικαρίους ἐδίδασκε· καὶ πολλῶν κατεῖπον ὑπ' ἐκείνου ὑποβαλλόμενοι.

Ἐνταῦθα μὲν οὖν τότε τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐτελεύτησε πάθη, C ὑπὸ Ῥωμαίων τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν τελευταίαν ὑποστάσης ἅλωσιν. καὶ αὖθις δὲ Αἰλίου τῶν Ῥωμαίων κρατοῦντος Ἀδριανοῦ ἐστασίασαν Ἰουδαῖοι καὶ κατὰ Ῥωμαίων ὡπλίσθησαν. ἀλλὰ καὶ τότε ἡττήθησάν τε καὶ ἐξετρίβησαν, πολλῶν φθαρεισῶν μυριάδων, ὡς λίαν περιλειφθῆναι βραχεῖς, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις ἱστορηθήσεται.

11 ἐποιήσατο A. 14 τῷ] τὸ A. 17 ἐτελεύτησαν A. 23 ἱστορηθήσεται] lib. 11 c. 23 p. 589.

Sicariorum desperationis contagium etiam Cyrenen invasit. nam cum Ionathas vir improbissimus, arte textor, eo evasisset, aliquot pauperes sibi conciliatos in desertum eduxit, prodigia et signa editurum pollicitus. eam rem Cyrenensium Iudaeorum proceres Catullo praesidi nuntiarunt: qui militibus missis Ionathae coniuratos comprehendit. ipse Ionathas tum quidem effugit, sed diligenti indagatione captus et ad praesidem perductus id confecit ut ipse supplicium effugeret et Catullo iniquorum emolumentorum ansas praeberet. ditissimos enim Iudaeos eorum facinorum sibi auctores exstitisse falso asserebat: quas calumnias praeses alacriter amplexus, praeter eam credulitatem sicarios eandem calumniam edocebat; qui ab illo subornati multos accusarunt.

Ac Iudaeorum calamitates tum hunc finem habuerunt, Hierosolymis a Romanis extremum eversis. post sub Aelio Hadriano imperatore rursus per seditionem arma contra Romanos ceperunt, sed tum quoque victi attritique sunt, multis milibus interfectis, perpaucis superstitibus: id quod suo loco referetur.

W II 3 Ῥωμαίων δὲ μνησθείσης τῆς ἱστορίας καὶ τούτοις κράτος
ἀναθεμένης ἀήττητον, ἀναγκαῖον πάντως εἰπεῖν καὶ διδάξαι ἢ
D ἀναμνῆσαι τοὺς ἐντευξομένους τούτῳ δὴ τῷ συγγράμματι, τίνες
τε οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὅθεν τὸ τούτων ἔθνος συνέστη τὸ ἐξ ἀρχῆς,
καὶ πόθεν τὴν κλῆσιν ἔσχε, καὶ τίσι πολιτείαις ἐχρήσατο, καὶ
οἵαις τύχαις ἐνέκυρσε, καὶ ὅπως προὔκοψεν εἰς εὐδαιμονίας
ἀκρότητα ὡς μικροῦ κυριεῦσαι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης καὶ τὸ
κράτος κατὰ πάντων σχεδὸν ἀναδήσασθαι, καὶ ὅπως βασιλευθὲν
ἐξ ἀρχῆς εἰς ἀριστοκρατίαν ἤτοι δικτατορίας καὶ ὑπατείας μετέ-
πεσε, καὶ εἰς δημοκρατίαν αὖθις μετήνεκτο, εἶτα εἰς μοναρχίαν
ἐπανελήλυθεν. ῥητέον μοι τοίνυν καὶ περὶ τούτων καὶ διηγητέον
ὡς ἐνὸν ἐπιτέμνοντι τὸ πλάτος τῆς διηγήσεως καὶ τὴν μακρηγο-
ρίαν συστέλλοντι, ἵν' εἶεν εὐσύνοπτα τὰ τῆς ἱστορίας καὶ τὴν
τῶν ἐπιόντων ταῦτα μνήμην μὴ διαφεύγοιεν.

1 ante Ῥωμαίων inscriptio περὶ τῆς ἀρχαιογονίας Ῥωμαίων CW. 4 τὸ prius add A. συνέστη τὸ ABCW, συνέστητο P. 7 μικρῷ A. 9 ἀριστοκρατίαν A, ἀριστοκρατείαν PW. 10 δημοκρατίαν A, δημοκρατείαν PW. 11 ἐπανελήλυθεν A, ἐπανελήλυθε C, ἀπανελήλυθε PW. 14 ταῦτα om A. μὴ om C.

Iam cum Romanorum mentionem fecerit historia, eisque potentiam invictam tribuerit, omnino necessarium est dicere ac docere aut admonere lectores, qui sint Romani, quae gentis origo, unde nomen habeat, quibus rerum publicarum formis usa, quibus casibus iactata sit, quibus rationibus ad summam felicitatem adscenderit, ut toti fere terrarum orbi imperarit suamque potestatem ad omnes paene propagarit, et ut principio regibus paruerit ac post ad optimatium potestatem sive dictaturam et consulatum reciderit, deinde rursus ad democratiam devoluta mox ad monarchiam sit reversa. de his igitur etiam dicendum est, prolixitate narrationis quantum fieri potest in compendium contracta vitataque verborum multitudine, ut historia et facile intelligi et memoria teneri queat.

NOTAE.

L E C T O R I.

Eiusmodi sunt qui generalem praesertim spectant historiam, quemadmodum sunt Zonarae quos modo recudimus Annales, ut fusioribus illustrari commentariis minime debeant, cum qui id faciendum sibi proponeret, inutilibus potius ac supervacaneis lectorem fatigaret observationibus quam labore quovis sublevaret. ea quippe est scriptionis istius ratio, ut quae ex auctoribus decerpuntur, attingantur duntaxat nec pleniori oratione conscribantur. continua gestorum series et secundum certiores temporum notas digesta in illis attenditur potissimum, adeo ut ipsas consulere origines necesse habeat qui prolixiores expetierit narrationes, cum eorum qui condunt Annales praecipuum sit consilium ut universali quadam rerum cognitione lectoris animum informent. ita Zonarae illud in primis fuit, ut recte in Praefatione ait Wolfius, "certam quandam historiae quasi disciplinam constituendi, et dispersa in plurimis voluminibus membra et partes eius in unum quoddam corpus redigendi. delegit enim sibi non omnium sed praecipuarum gentium historias, neque eas omnes, sed vel praecipuas duntaxat vel eas quae ad ecclesiae seriem perspiciendam facere videbantur." in hac igitur tot eventuum atque rerum expositione quam Annales complectuntur, qui mundi primordia Veterisque Foederis historias, quae ex sacris libris et ex Iosepho ac Georgio Syncello, aut res Graecanicas vel etiam Romanas, seu rei publicae seu imperii tempora spectentur, ex scriptoribus refert Zonaras, cum iis conferre vellet ac eorum auctoritate firmare qui singulas ex professo pertractarunt, vel quae ille de industria omisit afferre, duo pariter subiret incommoda, ut et nimium diceret nec tamen totum, ut Quintiliani verbis utar. fatendum tamen occurrere interdum in iis multa quae critica indigeant manu, cum in ipsa videlicet narratione, aut in personarum vel locorum nomenclaturis, atque adeo in factis ipsis a suis discedunt authenticis, de quibus lectorem interest admonere. nonnulla sunt praeterea quae locis exoticis possunt adornari, cum lumen sibi invicem plerumque

commodent scriptores: quod quidem in Notis, quas hic in praesens edimus, pro virili praestitimus, in iis maxime quae Byzantinae historiae illustrandae conducunt; quandoquidem hosce Annales publicamus caeteris rerum Byzantinarum scriptoribus typis Regiis hactenus expressis adiungendos. nam ut Theophanem ac illius Continuatores, vel qui ut Zonaras Annales a mundi conditu ad sua tempora, alia forte methodo, perduxerunt, Georgium Cedrenum, Georgium Hamartolum, Symeonem Logothetam, Ioannem Scylitzen, Constantinum Manassem, Michaelem Glycam, Ioelem et alios istiusmodi cum ipso Zonara compararem, absonum prorsus visum esset, cum satis et abunde sit, si quae sunt extra usum communem vel a caeteris intacta, in Notas referantur, ex quibus scriptori lux utcunque affulgeat. iam vero cum in universam Byzantinam historiam perpetuos, ut ita dicam, seu qui singulis illius scriptoribus aptari possint, commentarios antehac ediderim, duobus publicatis voluminibus, quorum alterum Familias Augustas et Dalmaticas una cum urbis Cpolitanae descriptione, alterum mediae et infimae Graecitatis Glossarium complectatur, in quo non modo vocabula mixobarbara sed etiam dignitates palatinae militares ecclesiasticae et monasticae explicantur, unum supererat ut sola duntaxat facta illustrari posse arbitrarer. quod quidem ita a me praestitum est ut, si quid in supra memoratis lucubrationibus excidisset, subinde annotarem, idque saepe ex scriptoribus ineditis, ne vel ex incuria nostra vel ex memoriae lapsu dispendium lector patiatur. sed et varias interdum lectiones ex Zonarae manu descriptis codicibus, quos videre contigit, subinde inserimus, praetermissis interea synonymis tanquam nullius compendii, quod et se fecisse profitetur Wolfius interpres; cuius alioquin Notas priori editioni subditas cum nostris edi suis locis curavimus, littera nominis initiali W indicatas, praetermissis quibusdam inutilibus. atque hae quidem priorem Annalium partem et alteram usque ad Constantinum Magnum potissimum spectant, ubi paulo visus est accuratior quam in iis quae Byzantinorum imperatorum historiae erant subiunctae, in qua minus scientem fuisse palam est, quod et ipsemet ingenue agnoscit; quemadmodum et Xylander in Notis ad Cedrenum singulis fere locis, qui res Byzantinas spectant, non modo haesitare cogitur, sed fatetur ultro vocum sibi insolentium, partim hybridarum ac μιξοβαρβάρων, partim prorsus et apud Latinos et apud Graecos peregrinarum, notiones ignotas nec alibi lectas; quod non omnino mirandum, siquidem hac tempestate nulli tum fere essent editi Byzantinae historiae scriptores, et in iis illustrandis nemo ex tot viris eruditis studia sua hactenus contulerat. Ducangius.

Quinque codicibus in totius operis interpretatione sum usus, quorum tres liberalitate magnisque sumptibus magnifici et generosi viri d. Antonii Fuggeri, opera vero honesti et eruditionis amantissimi viri Ioannis Dernschwam Cpoli sunt allati; quartum [D] Ioannis Iacobi Fuggeri, Maecenatis mei, bibliotheca suppeditavit; quintum ex Viennensi bibliotheca clarissimus vir d. Gaspar a Nydprug, senator regius, ultro liberaliter communicavit, eoque officio sane quam necessario multum conatus nostros iuvit. nam absque eo si fuisset, multae lacunae in Zonara relinquendae fuissent. ex his duo duntaxat integri fuere, Cpolitanus ab Antonio Cantacuzeno Byzantii emptus [C], et Viennensis [B]: reliqui tres historiam imperatorum duntaxat habuerunt, nec eam omnes integram. neque ullus ex his omnibus fuit in quo non multa et depravata et mutilata essent: quae ex caeteris partim explevi partim correxi. etsi autem in integrum omnia restituere non licuit (alicubi enim omnes noti atque amici, ut ille queritur, me deseruerunt), tamen eam operam navasse videor, ut lectores aliquid meis laboribus debituri et praetermissa boni consulturi sint, nisi iniqui esse velint. nam quantae molestiae esse putas (ut conversionis aerumnas taceam) cramben non bis sed quinquies repetitam devorare? apparet hoc opus olim in magno fuisse pretio, ac saepissime descriptum ab iis qui sententias auctoris sequi contenti, verba eius non curiose observarint, ac potius cum illo certare voluerint paraphrasi quadam et copia elocutionis, in primo tomo praesertim: quae omnia annotare et magni laboris et supervacaneum fuisset. quorsum enim attinet perscribere synonyma, ut pro *ὁμοεθνεῖς ὁμογενεῖς*, *ἀπέδρα* pro *διέδρα* et id genus alia, in quibus vel nullum discrimen est vel adeo tenue ut et plurimorum animadversionem effugiat, et ab iis qui linguarum libertatem grammaticorum angustis limitibus praeferunt negligatur? atque in hac diversitate vetustissimi codicis Cpolitani fidem secutus sum, nisi ubi manifesti errores ab eo recedere coegerunt: caetera quae aliquid momenti habere videbantur, nec tamen apparebat quid cui praeferendum esset, breviter annotavi, ut lectori suum iudicium in legendo aeque esset integrum ut mihi in convertendo meum. in hoc primo tomo duo tantum codices, Cpolitanus et Viennensis, usui mihi fuerunt: nam reliqui tres historiam Iudaicam non habebant. WOLFIUS.

Initio codicis Parisiensis Regii 1715 (A) ab alia manu negligenter scripta leguntur haec. *Ὡς μέν, εἴπερ τις σὺν ἀκριβείᾳ σκοποῖτο, διδασκαλεῖον καθέστηκεν ἀρετῆς ἡ παροῦσα βίβλος, αὐτόθεν καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐστι πρόδηλον τῶν ἐμφερομένων ταύτῃ διηγημάτων· ἃ γὰρ φιλοτίμως διέξεισι, τῶν ἐν βίῳ ταῦτα πραγμάτων ἀψευδὴς παιδεία καὶ ὁδηγὸς πρὸς τὰ*

κάλλιστα· ἀμφοτέρων γὰρ εἰκόνας, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου, καθωσπερεὶ τοὺς τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος βίους ἀνθρώπων ἐπέξεισιν· ὡς δὲ σπουδαῖος ὁ ταύτην συντεταχὼς ἦν καὶ ἔργων οὐχ ἥκιστα ἀρετῆς ἐπιμελούμενος, παριστᾷ μὲν καὶ τὸ ἐμφαινόμενον ἦθος τῇ κατ᾽ αὐτὸν φιλοπονηθείσῃ συγγραφῇ, ἔστι δὲ καὶ ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγων ὄντων ἑτέρων τῶν τοῦ ἀνδρὸς σπουδασμάτων οὐκ ἄδηλον, καὶ μάλισθ᾽ ὅτι πρὸς τὸν ἀγγελικὸν τοὺς κοσμικοὺς θορύβους ἀποσεισάμενος καὶ μονήρη βίον ἀπέδραμε, προφανέστερον. καὶ γάρ, ἵν᾽ ἐν ἐπιτομῇ τὰ ἐκείνου διέλωμαι, ἦν μὲν τῶν εὐπατριδῶν, ἦν δ᾽ οὐκ ἀμάρτυρον τὴν τοῦ γένους ἔχων εὐδαιμονίαν ἀπὸ τῶν λόγων· τὴν γὰρ ἐκ τοῦ πλουτεῖν καὶ τὰ πρῶτα φέρειν ἐν βασιλείοις αὐλαῖς εὐδοξίαν σιγῶ. κράτιστος δὲ καὶ ἐπίδοξος ἀρετῇ καὶ λόγοις γενόμενος, καὶ δι᾽ ἑκάστου τούτων εὐδοκιμήσας, ὡς καὶ τιμῶν οὐ μετρίων πρὸς βασιλέως ἀξιωθῆναι καὶ παρρησίας οὐ μεῖον τῶν μέγιστα παρὰ βασιλεῖ δυναμένων προσαπολαῦσαι, ἐπειδὴ τὸ περιστατούμενον ἔγνω τοῦ βίου καὶ ἄστατον, ὥσπερ κύβον ἀναρρίψας τὰ ἐν τῷ βίῳ πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς προσεχώρησε στάδιον, οὐδὲν ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον τῶν ἐνοχλούντων ἐπιφερόμενος. διὸ καὶ διὰ πασῶν τῶν τῆς κρείττονος διοδεύσας μοίρας ὁδῶν, ἐξ ἁπάντων καλῶν τὰ βελτίω καὶ κράτιστα συνελέξατο. εἶτα καὶ τοῖς ἑξῆς καὶ μεθ᾽ ἑαυτὸν ἀνθρώποις καταλιπεῖν ἀρετῆς εἰκόνα καὶ τῶν ἐν βίῳ πραγμάτων διδασκαλεῖον, ἐξ οὗπερ τὰς μετακλίσεις τε καὶ ἀντικυλίσεις ἔμελλον ἐκμανθάνειν καὶ ὅπως ὁ περιάγων κύκλος τῷ ἀνηρέμῳ τῆς ἕλξεως καὶ περιφορᾶς ἐναλλάττειν οἶδε καὶ περιάγειν, βουλόμενος, ἐνεσπούδασε πάντων τῇ ἱστορίᾳ, οὐκ ἄλλην ἢ ταύτην καλῶς ἐπικρίνας εἶναι τοῦ βίου διδάσκαλον καὶ ὑπόδειγμα τῶν ἐν κόσμῳ γίνεσθαι πεφυκότων.

Ὁ μὲν οὖν, ἅτε πρὸς ἄκρον παιδείας καὶ ἀρετῆς ἀνεληλακώς, διὰ τάδε τὰς ἐν τῇ βίβλῳ σπουδάσας ἐντέταχε τῇδε τῶν βίων ὑποτυπώσεις, ἑκάστης δ᾽ ἀξίας καὶ τάξεως ὡς ἐν πίνακι τὰς εἰκόνας αὐτῇ ἐνετάξατο· δεῖ δὲ τοὺς αὐτῇ ἐντυγχάνοντας τῆς τε ὅλης φιλανθρωπίας τὸν ἄνδρ᾽ ἐπαινεῖν καὶ ὡς ὁδηγὸν τῶν καλλίστων τρόπων καὶ παιδευτὴν ἐπιτηδευμάτων χρηστῶν τοῦ καθήκοντος μὴ ἀποστηρεῖν ἐπαίνου. εἰ δὲ καὶ τῆς ἁπάσης αὐτὸν οἰκονομίας θαυμάζειν τῆς ἐν τοῖς λόγοις ἐθέλει τις, οὐδ᾽ ἐν τούτῳ τοῦ κρείττονος ἁμαρτάνοι· λέγω δὲ πρὸς αὐτὰ τὰ τῇ ἱστορίᾳ καθήκοντα ἀποβλέπων. σαφηνείας μὲν γάρ, ἐπειδὴ τὸ σαφὲς τοῖς ἱστορικοῖς ἀνεῖται καὶ μὴ ἐπίδειξιν ἄκαιρον τῆς ἐν λόγοις δυνάμεως ποιουμένοις, τοσοῦτον πεφρόντικεν ὅσον ὁ λόγος ἀπῄτει τῆς προκειμένης αὐτῷ διηγήσεως. διαίτῃ γὰρ ῥητορικῇ τοῦ ὑπτίου τε καὶ συντόνου μέσον βαδίσαι. διὸ καὶ ἐδέησε τούτῳ σεμνότητος καὶ δι᾽ ὧν κατορθοῦται τὸ βέλτιστον εἶδος ἐν λόγοις καὶ ἱστορίαις, ἐδέησε δὲ συντομίας τὸ οἷον δυσκίνητον ἢ νωθρὸν τῶν διηγημάτων διεγειρούσης καὶ οἷον εὐκίνητον τῇ διακοπῇ ποιούσης, κάλλους δὲ καὶ γλυκύτητος

ὅσον ἔμελλε μὴ διακορεῖς τοὺς ἀκούοντας διαθεῖναι τῷ πάνυ τραχεῖ καὶ δυσήχῳ τῆς ἑρμηνείας καὶ οἷον σκληρῷ. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐπιεικείας ὁπόσον ἀκίνδυνον ἦν διαπέφευγε. τὸ δ' ἐπιλάμπον ἐφ' ἅπασι τοῖς σεμνοῖς τῶν διηγημάτων ἡδεῖαν τὴν ὁμιλίαν τῆς ἱστορίας ποιεῖ τῷ ἀνδρί. θαυμάσειε δ' ἄν τις αὐτοῦ καὶ τὸ καθαρὸν τῆς ἑρμηνείας καὶ οἷον ἀκμαῖον καὶ σύντομον κἀν τοῖς σχήμασι διαλλάττον. τὸ δὲ τῆς λέξεως ἀνθηρὸν καὶ ποικίλως μεταποιούμενον οὐ μικρᾶς τινος ἄξιον εὐφημίας. εἰ δὲ μὴ χαίρει τραχείαις τε καὶ πεπονημέναις προστίθεσθαι λέξεσιν, ἐξ ὧν τὸ δυσεπιχείρητον καὶ πικρὸν καὶ στρυφνὸν ἀναφαίνεται τῷ λόγῳ, οὐ θαυμάζειν εἰκός· οὐ γὰρ λόγων ἐπίδειξιν ἀλλὰ βίου προτύπωσιν ἐνεγκεῖν ᾑρεῖτο. διὸ καὶ τοῖς μὲν ὅσοι μὴ βίον αἱροῦνται ῥυθμίζειν τὸν ἑαυτῶν πρὸς τὸ βέλτιον, ἀλλὰ λόγων ἀσκεῖν τὴν ἐπίδειξιν, ἀτερπὴς εἰς ἀκρόασιν φαίνοιτ' ἄν. κτῆμα δὲ τίμιον ὅσοι τὸν ὀρθὸν βίον τοῦ διεστραμμένου λόγου προκρίνουσιν.

Ἀλλὰ τὴν μὲν ἰδέαν, ὡς ἐν βραχεῖ παρεθέμην, τοῦ λόγου τοιοῦτος ἐκεῖνος ἦν, ἱστορεῖ δὲ τόπους ἅμα καὶ πράγματα προσώπων τε καὶ ἠθῶν διαθέσεις ὡς ὁ ἑκάστου τῶν ἀναγεγραμμένων ὑποβάλλει τρόπος· ἀλλ' οὐδὲ ποταμῶν οὐδὲ πελαγῶν παρεῖται τὰς ἐξηγήσεις, νήσους τε καὶ ἀκτίους ἀφηγεῖται πόλεις· πολέμων δὲ καὶ ἐμπλοκὰς καὶ ναυμαχιῶν, οἷς ἀξιόλογόν τι καὶ πρέπον παραδοθῆναι γραφῇ διεγένετο, κάλλιστα μέτεισιν, οὐ τὰς τάξεις μόνον ὡς ἑκατέρωθεν παρετάξαντο μετιών, ἀλλὰ καὶ ὁπόσα πρὸ τῆς συγκρούσεως καὶ τοῦ ἔργου συμβέβηκε. διαιρεῖ δὲ τὴν τῆς ὅλης αὐτοῦ μεταχείρησιν πραγματείας εἴς τε τὰ Ἰουδαϊκά, τὰ τῆς Περσικῆς καὶ τῶν Μήδων ἡγεμονίας, καὶ ὡς γε προεχώρησε τὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων καὶ εἷλε τὴν τῶν Περσῶν ἀρχήν, καὶ ὡς ἡ Ῥωμαίων ἐπιστασία τὸ τελευταῖον εἰς μοναρχίαν ἀνεληλάκει. ἧς ἄρχεται μὲν ἐξ Ἀδὰμ καὶ τῆς πρώτης τοῦ γένους ἡμῶν διαρτίας τε καὶ συμπήξεως, κάτεισε δὲ διὰ τῶν ἐν μέσῳ, καὶ ἐς Ἀλέξιον καταλήγει τὸν Κομνηνὸν τὰ καθ' ἕκαστα διερχόμενος. οὐ βασιλέων δὲ μόνον οὐδὲ τῶν ἄλλως τυραννικὰς ἑλομένων *) πράξεις ἐκτίθησιν, ἀλλὰ καὶ ἀρχιθυτῶν ἱστορεῖ τοὺς καθ' ἕκαστα καὶ κατὰ καιροὺς ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς ἱερᾶς ἀναβῆναι καθέδρας ἀξιωθέντας· ὧν καὶ εἴ τί που παρὰ τὴν τῶν νόμων ἀξίωσιν ἐξεδιαιτήθη, καλῶς ποιῶν οὐδὲ τοῦτο παρῆκε.

Πάντα οὖν ταῦτα τῇ προκειμένῃ βίβλῳ σπουδάσας ἐνέταξε, πρὸς τῶν κατὰ μέρος συγγραψαμένων ἀπολεξάμενος ἕκαστα. ἐκ μὲν γὰρ Μωυσέως καὶ Ἰωσήπου τὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐξ Ἡροδότου δὲ τὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἐξ ἄλλων ἄλλα συνεφορεῖτο, καὶ μίαν ἐκ διαφόρων συντέταχεν ἱστορίας βίβλον, τὰ κράτιστα ᾑρημένος. καθάπερ οὖν οἱ ζωγράφοι καὶ οὗτος τῶν ἀναγεγραμμένων ἀπολαβὼν τὰ τῷ βίῳ λυσιτελῆ συνεκέρασεν ἄριστα καὶ

*) addo ἀρχάς: nisi τυραννίδας legendum.

εἰκόνα παντοδαποῦ τε ζώου καὶ πολυμόρφου καθαπερεὶ συνεστήσατο τοῦ ἐν κόσμῳ βίου, ὡς ἂν ἔχοιεν ἕκαστος ἀφορᾷν εἰς αὐτὴν ἀπευθύνεσθαι, καὶ τὸ μὲν σπουδαῖον αἱρεῖσθαι φιλεῖν καὶ διὰ μιμήσεως κατορθοῦν σπουδάζειν τὰ ἐπαινούμενα, τὸ δὲ φαῦλον μισεῖν καὶ ἐκτροπιάζεσθαι.

Τοιοῦτος μὲν ὁ τῆς ἱστορίας σκοπός, καὶ διὰ τάδε συγγράφειν καὶ ἱστορεῖν τὰ γεγενημένα προείλετο. οὐ γὰρ οἶμαί τινα δι' ἑτέραν αἰτίαν ἢ τὴν οὐχὶ ῥαδίως εὑρισκομένην αἵρεσιν τοῦ συμφόρου ταῦτα συνενεχθῆναι. διὸ καὶ προσήκει τὸ χρήσιμον κατειδότας τῆς ἱστορίας ἐπισπουδάζειν αὐτῇ καὶ τῶν πράξεων ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τῶν ἡμετέρων, ὁμοίοις συμβάλλοντας ὅμοια τοῖς προγεγονόσιν ἔργα, καὶ ὥσπερ οἱ τὰς μορφὰς καὶ τὰ χρώματα μετιόντες πρὸς τὰ ἀρχέτυπα τῶν πραγμάτων ὁρῶντας ἐπὶ τὰς ἐμφερεῖς ἐργασίας τε καὶ μεταχειρίσεις ὁρμᾷν. οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κατευστοχῆσαι τοῦ λυσιτελοῦς, οὐδὲ οὐ στοχαζόμεθα πράττοντες τοῦ βελτίστου τέλους, μὴ πρὸς ἐκεῖνα ὁρῶντες καὶ ὡς τῶν πράξεων ἀπευθύνεσθαι τούτοις τῶν ἐσομένων εἰκόσι σπουδάζοντες. ἴδοι δὲ ἄν τις τὸ χρήσιμον οὗ φημι, εἰ τὴν εὐβουλίαν ὁπόσα εἰς κατορθώσεις πραγμάτων συντείνει μὴ παραιτήσαιτο διαγνῶναι. εἰ γὰρ αἰτίαν ταύτην τῶν πράξεων οὖσαν οὐκ ἀγνοήσει, οὐκ ἂν ἀντιλέγοι μὴ τῆς τῶν ἄνωθεν γενομένων πείρας τὴν εὐβουλίαν συνίστασθαι. οὐκοῦν χρήσιμον, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον, εἰ μέλλοι τις μὴ τοῦ κρείττονος λόγου ἁμαρτήσεσθαι, μετιέναι τὰς ἱστορίας. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ πολυπειρίαν ἕξει, καὶ διαφόρων γνοίη πραγμάτων ἐπιχειρήσεις, καὶ γνῶναι μὲν τὰ παρῳχημένα τῶν ἔργων δυνήσεται, στοχάσασθαι δὲ τὰ ἐσόμενα· θηρεύεται γὰρ ἐκ τῶν παρελθόντων τὰ μέλλοντα. ἴδοι δὲ τὸ διάφορον ἀρετῆς καὶ κακίας αὐταῖς, καὶ ὡς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, καὶ ἃ μὲν ἢ πρὸς βασιλικὰς ἀναχθέντες ἀξίας καὶ ἐξουσίας ἢ πρὸς στρατηγικὰς δυναστείας κατώρθωσαν οἱ μετ' ἀρετῆς, ἐπαινούμενα, ὅσα δὲ τῇ κακίᾳ προσκείμενοι, διωθούμενα καὶ μισούμενα. τὸ γὰρ ὅλον εἰπεῖν, ἀρετῆς καὶ κακίας ἡ βίβλος ἥδε διδασκαλεῖον, μᾶλλον δὲ στήλη τὰ ἑκατέρᾳ προσόντα παραδεικνῦσα. εἰ δὲ καὶ πρακτικῆς ἐπιστήμην δυνάμεως θεωρίᾳ συνοῦσαν ἀποκαλοίη τις, οὐ τοῦ δέοντος λίαν διαπεσεῖται. καὶ γάρ ἐστι ταύτῃ μαθεῖν θεωρίαν τῇ πράξει συγκεκραμένην καὶ μεμιγμένην, εἰς ἃ πᾶς ὁ βίος ἡμῶν ἀνατείνεται καὶ δι' ὧν κατορθοῦται τὰ κράτιστα. οὔτε δὲ θεωρίας ἡ πρᾶξις διαζευχθεῖσα τῶν καθηκόντων τι διαπράξαιτ' ἄν, οὔθ' ἡ σύζυγος θεωρία τῆς πράξεως. ἑκατέρας οὖν ἐνταυθοῖ τὸ κέρδος οὐκ ἄδηλον. παντὶ δὲ βίῳ καὶ ἀξίᾳ πάσῃ πρὸς πᾶν ἐπιτήδευμα χρήσιμον τὸ εἰδέναι τὰ ἐν αὐτῇ. ἰδιώτῃ μὲν γὰρ εἰσηγεῖται τὰ πρέποντα ἰδιώτῃ, καὶ στρατηγῷ τὰ τῆς στρατηγίας, παραινεῖ δὲ μὴ πρὸς ἡδονὰς ἐκκλίνειν τοὺς βασιλέας μηδὲ τῶν νόμων ἔχειν ὑπεροψίαν, πάντα δὲ κατὰ τὴν ἐκείνων εἰσήγησιν ἐνεργεῖν, τῶν κοινῶν μὲν ὡς γε βέλτιστα ἕξουσι πρόνοιαν ποιουμένους, τῶν δὲ οἰκείων

ὑπερορᾶν τὴν μετὰ ῥαστώνης γίνεσθαι εἰωθυῖαν ὑπεροψίαν, εὐμενεῖς τε εἶναι καὶ ὑπηκόοις ἡδέως προσφερομένους, πόνων τε μὴ ὀλιγωρεῖν μηδὲ ἡδοναῖς δουλεύειν, ἀλλὰ πονεῖν καὶ διαγρυπνεῖν ταῖς ἀρίσταις τῶν πράξεων ἐνεργείαις, καὶ βουλεύεσθαι μὲν ὑπὲρ ὧν χρεία, πράττειν δὲ τὰ βεβουλευμένα (ἑστῶτα γάρ, ἔφη τις τῶν ἀρίστων εἰς βασιλέας, προσήκει θνήσκειν τὸν ἡγεμόνα καὶ βασιλέα, διδάσκων ὡς χρὴ διὰ βίου πονεῖν καὶ ταῖς τῶν κοινῶν διοικήσεων ἐργασίαις τὸν βίον συγκαταλήγειν), εἶναι δὲ καὶ χρήματων ὑπερόπτας καὶ μὴ βαρύνειν ταῖς ἀπαιτήσεσι τὸ ὑπήκοον μηδ' ὠνίους τίθεσθαι τὰς ἀρχὰς μηδὲ τὰ κοινὰ πιστεύειν οἷς οὐχ ὁ τρόπος χρηστὸς καὶ ὅσοις οὐκ ἄμεμπτος, πάντα δὲ πράττειν ὁρῶντας ἐπὶ τὸ κοινῇ συμφέρον. ἀλλὰ κρατοῦσι μὲν ταῦτα, ἀρχιερεῦσι δὲ τῶν ὀρθῶν περὶ πίστεως ὅρων ἀντέχεσθαι καὶ τοῦ χριστωνύμου περιποιεῖσθαι λαοῦ, πᾶσί τε καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τὰ βέλτιστα καὶ νενομισμένα ποιεῖν ὑποτίθεται, ὧν ἡ ἀρίστη γίνεται πολιτεία καὶ κατορθοῦται τὰ ἐν ταῖς πόλεσι διοικούμενα.

Τοιαύτη μὲν τῶν πρακτέων ἡ βίβλος διδάσκαλος, ἔστι δὲ καὶ πρὸς ἐμπειρίαν πραγμάτων ἐπιτηδεία. οὐκοῦν, ὃ καὶ τοῦ λόγου εἶπον ἀρχομένου καὶ ἐν μέσῳ τούτου γενόμενος ἐξεθέμην, διδασκαλεῖον καθέστηκεν ἡ παροῦσα βίβλος τῆς κρείττονος ἕξεως. φιλοπονώτερον οὖν μετιτέον ταύτην. εἰ γάρ τινος ἐπὶ πεῖραν ἰόντος ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ διηγουμένου τὰ κατ' ἐκεῖνον ἀκούειν καλὸν καὶ ὀνήσιμον τοῖς ἀκούουσι, πῶς οὐ τῶν πάνυ λυσιτελέστερον ἐντυγχάνειν τῇ παρούσῃ βίβλῳ, μὴ περιέργως μηδ' ἀνειμένως ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν φαύλων τοὺς βίους διεξιούσῃ. δεῖ γὰρ καὶ τῶν φαύλων ἔχειν τὴν ἱστορίαν, ἵνα τῇ παραθέσει τῶν βελτιόνων τὸ βλαβερὸν αὐτῶν διδασκόμενοι ἀκριβέστερον ἀποκρούοιμεν. οὕτω γὰρ καὶ οἱ πάλαι τοὺς ἑαυτῶν πρὸς τὰ κρείττω παῖδας σπουδάζοντες προβιβάζειν ἐτύγχανον, ὡς ἂν ἐκ τῶν ἐναντίων φαύλων τὰ κρείττω καὶ κάλλιστα ἐκδιδάσκοιντο. ἀλλ' ἡ μὲν βίβλος τοιαύτη καὶ οὕτως ὀνήσιμος, ἄξιος δ' ὁ μισθὸς τῷ συντεταχότι ταύτην τοῦ ἔργου θεόθεν ἀπομετρηθείη, καὶ ὃς τοῖς περὶ τὰ κάλλιστα σπεύδουσιν ἐποφείλεται.

p. 4 v. 7. *οὐκ οἴκοθεν ὡρμήθην πρὸς τὸ ἐγχείρημα*] similiter in commentariis quos in canones apostolorum et conciliorum composuit p. 2 ed. Paris. 1616 *μή τις δέ μου καταγνοίη προπέτειαν· οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τῷ πονήματι ἐγχειρῶ, ἀλλὰ παρακληθεὶς ὑπέκυψα καὶ τῷ πόνῳ δέδωκα ἐμαυτόν, ἵνα μὴ δι' ἀνηκοΐαν κατακριθῶ.*

p. 5 v. 12. *γνωμολογεῖν τε καὶ ἠθικεύεσθαι*] *moralizare*, verbo Latino-barbaro, scriptores aevi inferioris aliquot utuntur. Duc. P 5

p. 7 v. 20. *ἠρεμοῦντι γὰρ τῷ νοΐ*] anonymus monachus Ratisponensis de suis tentationibus, nuper editus a viro doctis-

simo I. Mabillonio t. IV Analectorum "ideoque in tanta molestia tentationis, quae eo magis imminebat, quo maior sospitas corporalis inerat, omnimodo tractare coepi, quali studio qualique labore corpus spiritui subiicerem. nam ea quae communiter cum caeteris fratribus in coenobio agere docebar, sed et illa quae speciali devotione scribendo aut legendo seu etiam ieiunando sponte subii, non satis affligere corpus videbantur. cumque diu tractarem, quo potissimum studio memet in tantis periculis constitutum aptissime iugiterque constringerem, occurrit animo ut in dictamine me occuparem aliquo: quod et saepe expertus sum mentem lascivam cuiuslibet scholastici instructi in nullo posse magis constringi quam studio dictandi." Duc.

p. 13 v. 5. *εἰ καὶ μὴ πάντα, ἐνδείᾳ βίβλων*] progressus enim usque ad Carthaginis et Corinthi excidium, abrupta historia, Gn. Pompeii Magni res gestas statim orditur, historia annorum circiter 60 praetermissa. W.

p. 14 v. 13. *Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς*] hunc *Κώνσταντα* alibi appellat, quomodo etiam scriptores aliquot, ut suo loco observamus. Duc.

p. 16 v. 10. *ταξιάρχας*] *centuriones* vertit interpres, quae vis est vocis *ταξιάρχης* apud Tacticos: melius *caelestis militiae principes* seu *duces:* nam *ἀρχιστρατηγοὶ* passim *indigitantur* SS Michael et Gabriel apud Graecos. vide Gloss. med. Graecit. in *ταξίαρχος*. Duc.

p. 18 v. 4. *Λεπτῇ Γενέσει*] quam unica voce *Λεπτογένεσιν* alii vocant; de qua pluribus egit vir doctissimus I. B. Cotelerius ad lib. 6 Constit. Apostol. c. 16. Duc.

P 6 p. 19 v. 14. *τῇ πέμπτῃ δ' αὖθις τῶν ἡμερῶν*] Cpolitanus codex [C] mutilus est hoc loco: sic enim in eo legitur *κατὰ δὲ τὴν πέμπτην ἡμέραν τὰ μὲν ὕδατα πᾶν γένος πτηνῶν προήγαγον, ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν, τετράποδα ζῶα τὸ θεῖον ἐξῆκτο σύμπαντα πρόσταγμα*. W.

p. 21 v. 14. *ἡ παρθένος γῆ*] pro *ἡ καθαρὰ καὶ ἀμιγὴς* dictam putat Wolfius: malim *quod nondum aratro proscissa esset*. Duc.

p. 24 v. 14. *ἐπενόησε καὶ πρῶτος ὅρους ἐπήξατο*] alter codex hoc loco mutilus haec duntaxat habet *ἐπενόησε. τούτῳ γεννᾶται παῖς ἐνώς. ἐξ οὗ γαϊδάδ, ἀφ' οὗ μαλελεήλ. τῷ δὲ μαθουσάλα τίκτεται λαμὲχ υἱός*. οὗτος etc. W.

p. 30 v. 6. *ἀλλ' ὁ θεὸς τὰς τούτων βουλὰς* [sic enim legebatur]] *οὕτω δὲ μεμηνότας αὐτοὺς ὁρῶν ὁ θεός, ἑτερογλώσσους εἰργάσατο*. et paulo post *ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ τὸν πύργον ᾠκοδόμουν*. W.

p. 40 v. 3. *θεόκριτον εἴποιεν*] haec latine satis commode reddi non possunt, sive *divinum iudicium* aut *iudicem*, sive *divinitus iudicatum* dicas. *εὐμηχάνητος* passivae significationis

esse potius videtur: quare *arte quaesitum* vertere malui quam *astutum* aut *artificiosum*. ita etiam μακαριστὴς *beatorem*, si dicere liceat; quam *beatum* potius significat: *prosperum* ego verti. W.

p. 47 v. 22. Ψονθομφάνηχον reposuimus ex Iosepho lib. 1 c. 19. Wolfius perperam ediderat τοθομφάνηχον. duo codd. Regii et Colberteus ψοθομφάνηχον praeferunt. sed ut Iosephus, ita et Philo Iudaeus in lib. de Mutat. nomin. hanc vocem sic effert, cuius significationem ita declarat in lib. de Iosepho μετονομάζει δὲ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὀνειροκριτικῆς ἐγχωρίῳ γλώττῃ προσαγορεύσας. paulo aliter hanc effert auctor Chronici Alexandrini, quo loco scribit Mosem, haud secus ac Iosephum, eodem nomine fuisse ab Aegyptiis appellatum, quod futura praedixerit, τὸν Μωυσῆν μετὰ τὸ ἐπαγαγεῖν αὐτὸν τὰς πληγὰς οἱ Αἰγύπτιοι ψομθομφαχὴ [Ψομ-Θομ-Φαν-Χθὴ ed. Bonn. p. 141] προσηγόρευσαν, ὃ ἑρμηνεύεται, ᾧ ἀπεκαλύφθη τὸ μέλλον. Duc.

p. 53 v. 12. βασίλισσα] ita Thermuthim, regis filiam, *reginam* vocat Iosephus lib. 2 c. 5 [c. 9 § 5], unde sua hausit P 7
Zonaras. scribit Suidas ex Aristotele, apud Cyprios regum filios ἄνακτας, ut filias ἀνάσσας appellatas. vide Gloss. med. Lat. in *Regina*. Duc.

p. 57 v. 23. παρ' Ἕλλησιν Ἀπρίλλιος] immo apud Latinos, seu ut habet S. Maximus in Computo Ecclesiastico parte 1 c. 13 κατὰ Ῥωμαίους. sed hic ut et alibi non semel Ἕλληνας vocat Zonaras quos alii *Romanos*, contra quam Eunapius in Chrysanthio p. 189. Duc.

p. 58 v. 11. Ξανθικοῦ πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ σελήνην] *Xanthici* seu *Aprilis decimo quinto secundum lunam*. ambiguum est utrum sub ortum lunae an mense lunari, inquit Wolfius. Duc. illud ineptum. latina corrigere oportebat.

p. 65 v. 14. ἐν τῷ τῆς σκηνῆς αἰθρίῳ] *in ea tabernaculi parte quae patet*, vel *sub dio iuxta tabernaculum*. W.

p. 66 v. 15. ποιότητα] ita Reg. et Colberteus. Duc.

p. 82 v. 5. ἡ ἀριστοκρατία] ὁ τριετοκράτης [ita enim codex C] magistratus ad triennium praeesse solitus. ἡ ἀριστοκρατία rectius in Viennensi codice (et in Reg. et Colb. Duc.) legitur. W.

p. 87 v. 11. εἰς τὸ] ita Colberteus: alter πρὸς τό. Duc.

p. 114 v. 5. Ἀβιμέλεχ] Biblia Ἀχιμέλεχ legunt. W.

p. 114 v. 14. Ἀγχοὺς] hic in Bibliis Achis dicitur. W.

p. 115 v. 7. παρεστηκὼς τότε αὐτῷ] ambiguum utrum sacerdoti an Davidi an Sauli. W.

p. 138 v. 2. τοῦ Ἰεβόσθὲ [PW Μεμφιβοσθὲ] φεισάμενος] legendum Μεμφιβοσθὲ, auctoritate Bibliorum. W.

p. 139 v. 20. πεντακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν] Biblia habent πεντήκοντα, pro 500 tantum 50. W.

p. 142 v. 9. *τὸν Ἀμεσίαν*] ita mss Reg. et Colb. Duc.

p. 142 v. 20. *καὶ εἴ τινι δὲ λίθος ἦν τῶν τιμίων, ἐκόμισεν ἕκαστος καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς θησαυρούς*] haec eiusmodi [ ] notis interclusi, ait Wolfius, cum ad institutum minime pertineant. quod etsi verum sit, habentur tamen in mss Reg. et Colberteo. Duc. ex Iosephi Antiquit. 7 14 10.

p. 145 v. 22. *καὶ ταύτην τὴν θεραπείαν*] quae quidem ex Iosephi lib. 8 c. 2 hic narrat Zonaras de Salomonis excantationibus daemonum, occasionem praebuit quibusdam recentioribus Graeculis libellum nugicanoricrepum, uti appellatur a Gaulmino in notis ad Psellum de Operatione daemon. p. 113, confingendi hoc titulo *Διαθήκη Σολομῶντος υἱοῦ Δαβίδ, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκράτησεν καὶ ὑπέταξε πάντων ἀερίων καὶ καταχθονίων πνευμάτων, δι' ὧν καὶ πάντα τὰ ἔργα τοῦ ναοῦ τὰ ὑπερβάλλοντα πεποίηκεν· καὶ τίνες αἱ ἐξουσίαι αὐτῶν κατὰ ἀνθρώπων, καὶ παρὰ ποίων ἀγγέλων εἴτοι οἱ δαίμονες καταργοῦνται.* legimus apographum ex Bibl. Thuanea. Duc. cf. I. A. Fabricii Cod. pseudepigr. Vet. Test. I 1047 ed. 2.

P 8 p. 150 v. 23. *Βασιλειῶν*] ita libros *Regnorum,* quos alii *Regum,* hic et alibi non semel vocat Zonaras, quomodo etiam plerosque ex Patribus Latinis appellasse *notavimus in Gloss.* med. Lat. Duc.

p. 154 v. 17. *εἰ δὲ τὸ τὴν ἀνίερον*] carpit hoc loco Zonaras Simoniacos suae aetatis apud Graecos mores, cuiusmodi fuisse ea ipsamet tempestate apud Latinos observamus in nova appendice ad Glossarium med. Lat. in v. *Praebenda.* Duc.

p. 174 v. 18. *ἀλλασσομένας στολάς*] vetus Bibliorum translatio *decem mutatoria vestimentorum.* Castalio *lautiores vestes* convertit: quem ego auctorem secutus sum. vide Gloss. med. Lat. in *Mutatorium,* et Gloss. med. Graecit. in *ἀλλάσσειν.* Duc.

p. 186 v. 14. *σωτηρίαν εὕρατο καὶ ἀνακωχὴν τῶν δεινῶν*] ἐξηγητικῶς *τὸ ἀνακωχὴν* adiicitur. *salutem consecutus est et malorum inducias,* id est periculum in praesentia evitavit, quanquam quod differebatur, non auferebatur. W.

p. 187 v. 2. *καὶ ἔτυχε ταφῆς*] illius corpus translatum Alexandriam Leone M. imperante, et in ecclesia S. Pauli Leprosi depositum. chronicon ms Georgii Hamartoli in Leone M. *καὶ τὸ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου σῶμα μετετέθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παύλου τοῦ Λεπροῦ· λεπρὸν γὰρ ἰάσατο, λεπρὸν ἐποίησε, καὶ εἰς τὰ τοῦ Λεπροῦ ἐτέθη.* Duc.

p. 206 v. 6. *τῷ δὲ προφήτῃ ... προετρέπετο*] malim *τὸν δὲ προφήτην.* etsi enim aliquot insolentiores constructiones et phrases in hoc auctore reperiuntur, eae tamen haud scio an librariis sint imputandae. W.

p. 222 v. 19. τὸ ἴσην τοῖς ὑπηκόοις γενήσεσθαι] verte- P 9
ram principio *aequitatis erga subditos observationem*: nam τὸ ἴσον saepe τὸ δίκαιον καὶ ἐπιεικὲς καὶ ἀδέκαστον significat. sed quia de eversione regni agitur, reposui *id subditis par fore, nullam potestatis praerogativam habiturum*. W.

p. 223 v. 12. σκάφευσις Persis usitatum supplicium, illudque prae caeteris acerbissimum ac atrocissimum, ut testatur Eunapius in Maximo p. 105 μικρὰ γὰρ (ἡ συμφορὰ) καὶ ἡ Περσῶν λεγομένη σκάφευσις, *nam scaphismus, supplicium Persis usitatum, prae tormentis huic allatis parvum fuerit.* hinc σκαφεύειν apud Ctesiam in Persicis p. 11, ubi de Aspamitra qui Xerxem et Dariaeum interfecerat, et apud Plutarchum in Artaxerxe, a quo hausit Zonaras quae habet de huiusce supplicii Persici descriptione, tametsi verbis aliquantum immutatis, ubi de Mithridate qui Cyrum se interfecisse gloriabatur. vide praeterea Baron. ad Martyrol. 28 Iulii, et Antonium Gallonium de Cruciatibus Martyrum p. 12. Duc.

p. 225 v. 8. τὸ δ' ἐν μέρει στῆναι] ἐν μέρει alias *per vices, vicissim, alternis* significat; sed hic aliter esse vertendum sententia docet. W.

p. 225 v. 23. καὶ ἐξουσίαν λέγει δοθῆναι αὐτῷ] λέγει, scilicet ὁ προφήτης· αὐτῷ, τῷ θηρίῳ. nec enim intelligendum ὅτι τὸ θηρίον λέγει ἑαυτῷ δοθῆναι ἐξουσίαν, *potestatem sibi esse datam*: nam in Daniele hoc tantum legitur, *eique datum est imperium*. W.

p. 227 v. 15. τὰς βίβλους τοῦ Ῥωμαίου Δίωνος] Dionem Cassium Nicaeum intelligit, qui Romanorum historiam conscripsit, et quem Zonaras integrum, non ut hodie exstat maxima sui parte mutilum, vidit et saepe exscribit. Duc.

p. 229 v. 3. ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἐκπορευόμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ] εἷλκεν poni videtur ἀντὶ τοῦ εἱλεῖτο vel ἐκύμαινε, *volvebatur* vel *undabat*. W.

p. 230 v. 21. τὸ ὑψηλότερον ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτου] *altius surgebat posterius*. propter coactam Zonarae interpretationem visionis istius coactus sum vertere τὸ ἐπ' ἐσχάτου *ad extremum*. W.

p. 240 v. 7. τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι] sic in LXX interpretibus legitur. sed vetus translatio habet tantum *ab exitu sermonis ut iterum aedificetur Hierusalem*. Castalio convertit *ab edito mandato de reditu et de instauranda Hierosolyma*. sed si ἀποκριθῆναι recte legitur, poni videtur pro χωρηθῆναι τοὺς Ἰουδαίους τῶν ἀλλοφύλων, *dum Iudaei a barbaris separentur*. quanquam nihil vetat quo minus accipiatur de responso a regibus Persarum dando. W.

p. 261 v. 10. ἦν αὐτοῖς ἀγορὰ] ex Xenophonte lib. 1. P 10
vide Brissonium de Regno Persar. lib. 2 p. 240. Duc.

p. 288 v. 7. *καὶ καριὼν τὰς τάξεις*] malim *κεριὼν* vel *ἐπιών*. W.

p. 298 v. 18. *προπομπὴν*] supra [p. 296 v. 10] *εἶτα τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δορυαλώτου τῆς πόλεως οὔσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς ἐκέλευσεν ἐξελεῖν.* locus paulo intricatior est. *ποιήσασθαι προπομπὴν εἰς τὰ τεμένη* est *ire supplicatum ad pulvinaria deorum.* sed *τὰ τοῖς θεοῖς ἐξῃρημένα τεμένη* videntur esse fana de manubiis constructa: nisi forte non aedificia sed luci diis consecrati intelligantur. W.

p. 298 v. 22. *οὔτε ὀρφνίνων οὔτε καρυκίνων* [sic enim W] *ἱματίων*] ms cod. *καρυκίνων*, atque ita reposuimus. *ὄρφνινον* esse colorem nigricantem, qualis sit combustae purpurae, *Ioach.* Camerarius ex Platone in Timaeo annotat. Philelphus in Xenophonte *ferrugineum* vertit. Pollux *τὰ μέλανα ἱμάτια* dicta fuisse *ὄρφνινα* tradit: unde Hesychio *ὀρφνίον* et *ὀρφνίς*, *μέλαν ἱμάτιον* exponitur. de carycino colore agimus in Gloss. med. Graecit. Duc.

p. 313 v. 13. *μυριάδες τετρακόσιαι*] ita cod. ms. Duc. quater milies mille, sexcenties mille, vicies octies mille. immensus hic est numerus et fortasse falsus, ex *imperitia* scriptoris atque oscitantia, qui pro *μ* 40 *posuit ν 400, et pro χιλιάδες μυριάδες.* apud Iosephum *quidem lib.* Antiquit. 11
P 11 tantundem legitur: sed Esdrae *lib.* 3 c. 5 ex conversione Castalionis numerantur 40000 Israelitarum: quibus cum servi ancillae cantores psaltriae adduntur, fiunt 49952. vetus translatio numerat Israelitas 42340, servos et ancillas 7337, cantores et cantatrices 265: qui faciunt 49942. W.

p. 313 v. 18. *κεχρισμένοι*] ita cod. ms. Duc.

p. 316 v. 11. *ἱππάρχους*] ita cod. ms. Duc.

p. 317 v. 5. *ὠνομασμένος τῷ θεῷ*] *nominatum deo* pro *dedicatum, ἀφιερωμένος, καθωσιωμένος.* W.

p. 324 v. 12. *τῶν ἰδίων πράξεων τὰ ὑπομνήματα*] vide Gloss. med. Graecit. in *ἀναμνήσεις*. Duc.

p. 331 v. 3. *Βουκεφάλα*] *βουκεφάλον* W. quem alii *Βουκέφαλον* vocant. Constantinus Manasses p. 170 [versu 1786] ex codd. Allatiano et Reg. p. 146 et 170

καθάπερ τὸν Ἀλέξανδρον ἵππος ὁ Βουκεφάλας.

ita etiam appellatur ab Eustathio Iliad. *β* p. 309 et aliis. Duc.

p. 331 v. 12. *παρακαλπάσας*] vide Gloss. med. Graecit. in *κάλπη*. Duc.

p. 333 v. 14. *εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ στρατείαν*] ita habent mss: at Wolfius legendum putabat *ἐπὶ τὴν Ἀσίαν*, haecque subdit "auctor noster non adeo barbarus est, sed est multis in locis depravatus, ut me collatio codicum docuit." Duc.

p. 337 v. 1. *τὸν Ὅμηρον*] vide Eustathium in Iliad. *β* p. 239. Duc.

p. 337 v. 19. *Ἕλληνι φωνῇ*] ita mss cod. Wolfius *Ἑλληνίδι* mavult, ut infra legitur lib. 4 n. 16, ubi etiam *Ἑλλάδα διάλεκτον* dixit. observat Eustathius Iliad. *ω* Atticos et Dorienses *τοῖς κυριωτέροις* uti solitos *ἀντὶ κτητικῶν, ὥς φασιν οἱ παλαιοί, οἷον ἕλληνα στρατὸν τὸν ἑλληνικόν, ἄνθρωπον ἦθος ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπινον, ἑλλάδα διάλεκτον, δοῦλον γένος* etc. Duc.

p. 338 v. 9. *ἐκτὸς Εὐφράτου* [sic enim codex C]] Viennensis habet *ἐντός*, ut referatur ad Macedoniae situm et ad Alexandrum. sequitur non ita multo post *τὴν ἐντὸς Εὐφράτου χώραν παραλαβὼν ὁ Ἀλέξανδρος*. si *ἐκτὸς* legitur, referatur ad Darium et Persiae situm. W. Regii et Colberteus *ἐντὸς* habent. Duc.

p. 346 v. 14. *τριάκοντα πρὸς δυσί*] Arrianus in lib. rer. Indicar. scribit patere Gangem, qua maxime angustus est, ad centum stadia. Duc.

p. 346 v. 15. *ἀπρόϊτος*] ita mss codices Reg. et Colb. Duc.

p. 347 v. 19. *ἐλπίζεσθαι*] vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. Duc.

p. 355 v. 17. *Θανόντος δὲ Ἀλεξάνδρου*] hanc post Alexandri obitum provinciarum direptionem ex Satyro, veteri scriptore, ut et Ptolemaeorum genealogiam, attigit prae caeteris Eudocia Augusta, Diogenis Romani imp. uxor, in Ioniis; ex quibus, quia inedita, haud ingratum forte lectori videbitur, si qualiacunque sunt hoc loco describantur. [non nihil differunt ab editis, Villoisoni Anecd. gr. t. I p. 366—368. *Ὕαλον* et similia facile lector corriget.] *ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν τῶν Πτολεμαίων προσηγορίαν κατηντήσαμεν, φέρε καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς τοῦ γένους αὐτῶν καταγωγήν τε καὶ διαδοχὴν παρεκβατικώτερόν πως διεξέλθωμεν· Ἡρακλεῖδαι γὰρ καὶ αὐτοί. Σάτυρος τοὺς τῶν Ἀλεξανδρέων δήμους ἱστορῶν, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Φιλοπάτορος τοῦ καὶ Πτολεμαίου προσαγορευθέντος, τούτου μηνύει Διόνυσον ἀρχηγέτην γεγονέναι. λέγει οὖν ὁ Σάτυρος οὕτως· Διονύσου καὶ Ἀλθαίας τῆς Θεστίου γεγενῆσθαι Δηϊάνειραν, τῆς δὲ καὶ Ἡρακλέους τοῦ Διὸς Ὕαλον, τοῦ δὲ Ἀριστόμαχον, τοῦ δὲ Τήμενον, τοῦ δὲ Κεῖστον, τοῦ δὲ Μάρωνα, τοῦ δὲ Θέστιον, τοῦ δὲ Ἀκοόν, τοῦ δὲ Ἀριστομήδαν, τοῦ δὲ Καρανόν, τοῦ δὲ Κοινόν, τοῦ δὲ Τυρίμμαν, τοῦ δὲ Περδίκκαν, τοῦ δὲ Φίλιππον, τοῦ δὲ* P 12 *Ἀέροπον, τοῦ δὲ Ἀλκετάν, τοῦ δὲ Ἀμύνταν, τοῦ δὲ Βόκρον, τοῦ δὲ Μελέαγρον, τοῦ δὲ Ἀλσινόην, τῆς δὲ καὶ Λάγου Πτολεμαῖον καὶ Σωτῆρα, τοῦ δὲ καὶ Βερονίκης Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον, τοῦ δὲ καὶ Ἀρσινόης Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην, τοῦ δὲ καὶ Βερονίκης τῆς Μέγα τοῦ ἐν Κυρήνῃ βασιλεύσαντος Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον. ἡ μὲν οὖν πρὸς Διόνυσον τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλεύσασι συγγένεια οὕτω περιέχει, ἡ δὲ τῆς*

Πτολεμαίου βασιλείας ἀρχὴ τοιουτοτρόπως τὴν πρόφασιν ἔσχε. μετὰ Δαρεῖον ἐβασίλευσεν Ἀρταβάνης μῆνας ἑπτά, μετὰ δὲ Ἀρταβάνην ἐβασίλευσεν Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ ἔτος τεσσαρακοστὸν πρῶτον, ἐφ' οὗ Σοφοκλῆς καὶ Ἡράκλειτος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Πυθαγόρας καὶ Θουκυδίδης καὶ Εὐριπίδης καὶ Ἡρόδοτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Διογένης καὶ Ζήνων καὶ Φερεκύδης καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Ἱπποκράτης καὶ Παρμενίδης καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Δημοσθένης κατά τινας ἐγνωρίζοντο, καὶ Σωκράτης, ὃς φαυλίσας τοὺς νόμους τῶν Ἑλλήνων θανατοῦται τὸ κώνειον πιὼν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ. μετὰ δὲ Ἀρταξέρξην ἐβασίλευσεν ἄλλος Ἀρταξέρξης καὶ οἱ καθεξῆς ἕως Δαρείου Ἀλσάμου, ὃν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἕκτον ἄγων ἔτος τῆς βασιλείας χειρωσάμενος καθεῖλε τὴν Περσῶν βασιλείαν διαρκέσασαν ἀπὸ Κύρου μέχρι Δαρείου ἔτη σλ'. τῆς δὲ τῶν Μακεδόνων βασιλείας κατασχούσης ἀπὸ Κραναοῦ ἕως Ἀλεξάνδρου ἔτη φιη', καὶ τούτου τελευτήσαντος ἐν Βαβυλῶνι, διαιροῦνται τὴν βασιλείαν οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ μεγιστᾶνες. τῆς μὲν Μακεδονίας Φίλιππος ἐβασίλευσε, τῆς δὲ Ἀσίας πάσης Ἀντίγονος ἐκράτησε, τῆς δὲ Συρίας καὶ Βαβυλωνίας καὶ Παλαιστίνης Σέλευκος ἐβασίλευσεν ὁ Νικάνωρ. ὃς καὶ πόλεις κτίσας δύο εἰς τὰ μέρη Κιλικίας καὶ ἄλλην ἐν Συρίᾳ, τὴν μὲν Σελεύκιαν ὠνόμασε, τὴν δὲ Ἀντιόχειαν, τὴν δὲ Λαοδίκειαν, εἰς τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ τοῦ αὐτοῦ υἱοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς θυγατρὸς Λαοδικίας. καὶ οἱ μὲν τῆς Συρίας βασιλεύσαντες μετὰ Ἀλέξανδρον οὗτοί εἰσι· μετὰ Σέλευκον τὸν Νικάνορα Ἀντίοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ ἐπικληθεὶς Σωτήρ, Ἀντίοχος ὁ νόθος, Σέλευκος ὁ Καλλίνικος, Ἀλέξανδρος, Ἀντίοχος, Σέλευκος ὁ Φιλοπάτωρ, Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ, Δημήτριος, Σέλευκος, Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Βαλά, Δημήτριος ὁ Νικάνωρ, Ἀντίοχος, Τρύφων, Πτολεμαῖος, Ἀντίοχος ὁ Σιδήτης, Δημήτριος, Ἀντίοχος ὁ Γρυπός, Ἀντίοχος ὁ Κυζικηνός, Σέλευκος ὁ τοῦ Γρυποῦ, ἐφ' οὗ ἡ Ἀντιόχεια ὑπὸ Ῥωμαίων ἥλω καὶ ἡ τῆς Συρίας ἀρχὴ κατελύθη διαρκέσασα ἔτη σν'· τῆς δὲ Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἐβασίλευσεν ὁ Λάγου καὶ οἱ καθεξῆς Πτολεμαῖοι ἕως Κλεοπάτρας θυγατρὸς Διονύσου. οἱ δὲ τῆς Αἰγύπτου βασιλεύσαντες μετὰ Ἀλέξανδρον εἰσὶν οἵδε. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ἐφ' οὗ Μένανδρος ὁ κωμῳδοποιὸς ἐγνωρίζετο καὶ Θεόφραστος ὁ φιλόσοφος· Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ἐφ' ᾧ οἱ ἑβδομήκοντα Ἑβραίων σοφοὶ τὸν νόμον ἡρμήνευσαν· Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ, Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανής, Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ, Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, Πτολεμαῖος ὁ Σωτήρ, Πτολεμαῖος ὁ Ἀλέξανδρος, Πτολεμαῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ Διόνυσος, Κλεοπάτρα ἡ τούτου θυγάτηρ, ἣν Αὔγουστος ἀνελὼν ἐν ἔτει κδ' τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἐκράτησε τῆς Αἰγύπτου, καθελὼν τὴν βασιλείαν τῶν Πτολεμαίων διαρκέσασαν ἔτη σ'. Duc.

p. 355 v. 18. τῶν δὲ λοιπῶν οἱ προγεγραμμένοι] scilicet Seleucus, Ptolemaeus, Antigonus, Antipater, Aridaeus, Perdiccas, de quibus supra [p. 226 v. 7]. W.

p. 356 v. 13. ὅς τάς τε γραφὰς τὰς Ἑβραϊκὰς] in his sacris libris a LXX conversis Danielis librum Visionum exstitisse fingunt Graeci, de quo sequentia ex codice ms bibliothecae Regiae exscripsimus. Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου ὑπῆρχε βασιλεύσας ἔτη λη΄. ἐν τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ οὗτος Ἑβραίους καταδουλωσάμενος εἰς τὴν Ἑλληνίδα μεταβαλεῖν ἠνάγκαζε φωνὴν ἐκ τῆς Ἑβραΐτιδος πάσας τὰς θείας γραφάς. καὶ ποιοῦντες τὴν ἑρμηνείαν ἄνδρες ο΄ ἐν σοφίᾳ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἐπαιρούμενοι. ἐν τούτοις ἅπασιν ἦν καὶ ἡ βίβλος ἥδε Δανιὴλ τοῦ προφήτου ὀπτασιῶν, ὑπάρχουσα βίβλος θαυμαστὴ καὶ ἔγκριτος, τὰ ἐπερχόμενα ἀναγγέλλουσα μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου κατὰ τύχην τῶν συμβαινόντων αἰθερίων τεράτων. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Κώνστα τοῦ βασιλέως Κωνσταντινουπόλεως, ἐγγόνου δὲ Ἡρακλείου, Μααβίας ὁ τῶν Ἀράβων P 13
ἀρχηγὸς μετὰ δυνάμεως πλείστης ἐξελθὼν κατῆλθε μέχρι καὶ τῆς Ῥόδου τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων ληΐζων. ὃς καὶ ταύτην κατέστρεψε καὶ πᾶσαν τὴν παραλίαν ταύτης ἐλεηλάτει. ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούσας λαὸν συναθροίσας ἦλθεν εἰς Φοίνικα καὶ τοῦτον τὸν Μαβίαν ἀντιπαρατάξασθαι. καὶ πόλεμον συνάψας ἡττῶνται Ῥωμαῖοι, ὁ δὲ αὐτὸς Κώνστας μόλις διασωθεὶς ὑπέστρεψεν ἐν τῇ πόλει μετ' αἰσχύνης. ὁ δὲ Μαβίας ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ ἐπήρθη, κατεδαφίσας τὴν περίχωρον μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. ὃς καὶ τὴν βίβλον ταύτην ἐντυχών, καὶ τὰ γεγραμμένα θαυμάσας, δοὺς τοῖς Ἄραψιν μετέφρασεν τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ, μείνας ἐν τούτοις μέχρι καὶ τὴν σήμερον. ἐν δὲ τῷ ‚ςψνγ΄ ἔτει (Chr. 1145) ἐντυχὼν τήνδε Ἀλέξιός τις ἀπὸ Βυζαντίων δοῦλος αἰχμητὸς ὑπάρχων βασιλεῦσιν Ἀράβων, τὰς γραφὰς καὶ τὴν διάλεκτον ἄμφω γινώσκων, καὶ τὴν διήγησιν ἀναγνούς, ἐπόθησε τοῦ φράσαι ταύτην Ῥωμαίαν, καθὼς ὑπόκειται, συμμαρτυροῦντα καὶ συμφωνοῦντα * αἴγλων τὴν τῶν Ἀράβων πεζικὴν γλῶτταν. ὃς καὶ εὔχησε τοῦ διορθωθῆναι αὐτῷ παρὰ θεοῦ προθυμίας τοῦ εἰς τέλος ταύτην ἐξάγειν etc. Duc. cf. I. A. Fabricii Cod. pseudepigr. Vet. Test. I 1136 ed. 2.

p. 359 v. 20. Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου] cuius res gestas et pugnam cum Galatis ab eo commissam, cum eius equitatum cum elephantis profligarunt, ut est in Ioniis mss Eudociae Augustae et apud Suidam. Duc. sic.

p. 363 v. 17. δυσκόμιστος] phrasis nostris usitata, *qui n'estoit pas portatif.* Duc.

p. 407 v. 19. ἀνῃρέθη δ' ἂν ὑπὸ Κασσίου ὁ Μάλιχος] Iosephus lib. 14 τὰ δὲ Μαλίχῳ κακοήθως πρὸς αὐτὸν διακειμένῳ, τὰ δ' ἄλλοις προσέταξεν εἰσπράττεσθαι, pecuniam partim Malicho, a quo insidiae ei struebantur, partim aliis exigendam

mandavit. noster auctor (si nihil deest) ex abrupto hanc clausulam nescio quo pacto inseruit, ut non intelligatur cur Malicho iratus fuerit Cassius. sed ex Iosepho apparet pecuniam segnius exactam causam fuisse iracundiae. W.

p. 408 v. 4. *Μάρκος δ' ἐν τῇ Συρίᾳ στρατηγῶν*] quis Marcus? Antonius an Brutus an alius? Iosephus etiam tantum praenomen hoc ponit. W.

p. 409 v. 17. *τῶν ἄκρων ἐπιβάντι τῆς Ἰουδαίων γῆς*] *ἄκρα* sive montana sive extremos fines et limites significant. W.

p. 411 v. 14. *ὁ δὲ τῶν Πάρθων βασιλεὺς* [*στρατηγὸς*]] Iosephus aeque obscurus est in hac Parthica expeditione, ut videatur *κυκεῶνα* potius miscuisse quam rem explicasse. W.

p. 414 v. 21. *πεμφθεὶς ἐκ Συρίας Πάρθους ἀνείργειν*] ambiguum utrum *τὸ ἐκ Συρίας* ad *τὸ πεμφθεὶς* an ad *τὸ ἀνείργειν* referatur. W.

p. 418 v. 13. *μήτε τῆς τότε τύχης μήτε τῆς πάλαι μεμνημένος*] Iosephus pro *μεμνημένος* ponit *ἔννοιαν λαβών*, quod tantundem est. sed videtur Antigonus praesentis fortunae rationem habuisse. quid enim victo relinquitur nisi ut deditionem faciat aut (idque fortassis eum decuisse Iosephus censet) necem sibi consciscat? W.

p. 430 v. 13. *τὰς ἐντολὰς ἐξεφαύλισεν*] fortassis *ἐξεφάνισεν*. Iosephus *οὐκ ἂν καταπροδοῦναι τὰς ἐντολάς*. W.

P 14 p. 449 v. 14. *ἐν παράπλῳ τῇ Κιλικίᾳ προσχόντας* [*προσσχόντας*]] Iosephus *ἐν παράπλῳ μὲν Ἐλούσης τῆς Κιλικίας προσχόντας*. ubi *τὸ μὲν Ἐλούσης* depravatum esse apparet. Gelenius vertit, ut inter navigandum appellerent ad Eleusam oppidum Ciliciae. W. Hudsonus et Havercampus *Ἐλεούσῃ*.

p. 463 v. 11. *οὐδὲ ἀποτετραμμένοις κεχρῆσθαι ἀπαναινόμενος*] Iosephus habet *ὁπόσα ἀρωγὰ ὑπαγορεύσειαν χρῆσθαι ἀποτετραμμένος*, *quae medici profutura dicerent, ab eorum usu non abhorrebat.* Zonarae verba mendosa videntur. *ἀποτετραμμένος* et *ἀπαναινόμενος* idem fere significant: sed si lectio non fallit, *ἀποτετραμμένοις* posuit pro *ἀπειρημένοις*, *remediis interdictis.* W.

p. 471 v. 14. *συγχέαι δυνάμενον*] *turbulentum* verti. quod si quis *τὸ συγχέαι* pro *ἀπατῆσαι* intelligere mavult, reponat *vafrum* vel *callidum*. W.

p. 474 v. 7. *τοῦ ἀρχιερέως Ἰώας* [*Ἰωαζάρου*]] postremus Archelai pontifex *Ἰησοῦς τοῦ Σιε* supra dicitur. W.

p. 475 v. 11. *καὶ ἡ τῶν νόμων αὐτοῖς οὐ παρατηρεῖται παράβασις*] fortasse *νομίμων παράδοσις*, *rituum traditiones non observant.* Iosephus habet *φυλακῆς δὲ οὐδαμῶν τινων μεταποίησις αὐτοῖς ἡ τῶν νόμων*. W.

p. 476 v. 22. *Ἀμβιβοῦχος*] haud scio an recte ita legatur. W.

p. 479 v. 15. ὃς κατὰ Πλάτωνος ἐπιγέγραπται] quid si κατὰ Πλάτωνα, *more Platonis?* W.

p. 480 v. 5. οὗτος τὴν πατρὸς ἑκάστῳ δικαιοκρισίαν ποιούμενος] mendosus videtur hic locus. W.

p. 482 v. 12. Θύβριν] sic mss omnes cum ϑ *Tiberim* efferunt. Claudianus lib. 2 in Eutropium

ni memor imperii Stilico morumque priorum
turpe relegasset defenso a Thybride nomen,
servatamque novo servasset crimine Romam.

Paeanius in metaphrasi Eutropii lib. 1 πρὸς ταῖς τοῦ Θύμβριδος ἐμβολαῖς. Duc.

p. 488 v. 5. αὕτη γοῦν ἡ Κύπρος] vide observata a Scaligero ad Eusebium p. 162 II edit. Duc.

LIPSIAE,

IMPRESSIT B. G. TEUBNER.

CORRIGENDA.

p. 42, 20 *lege* σου. 51, 16 βιώσας. 65, 13 διυχνεῖσθαι. 71, 18 φωνήν. 72, 2 Βαλαάμ. 81, 7 δύο (*sic ubique codex C*). 147, 2 οἷα. 152, 18 ἰδού. 200, 17 Ἰωάχαζ. 355 *ima* urbes *pro* rebus. 357, 12 γράφει γοῦν. 373, 20 Νικάνωρ. 415, 20 Γαλιλαίαν. 527, 24 ταξίαρχοι. 531, 11 εἰς — κηδῶντες *et similia*. 568, 35 ἀποστερεῖν. 569, 31 κάτεισι. 571, 9 χρημάτων. *caeterum cum a nobis ubique* milia. *scriptum sit*, *non* millia, *operae temere aliquoties* mille *etiam mutaverunt in* mile.